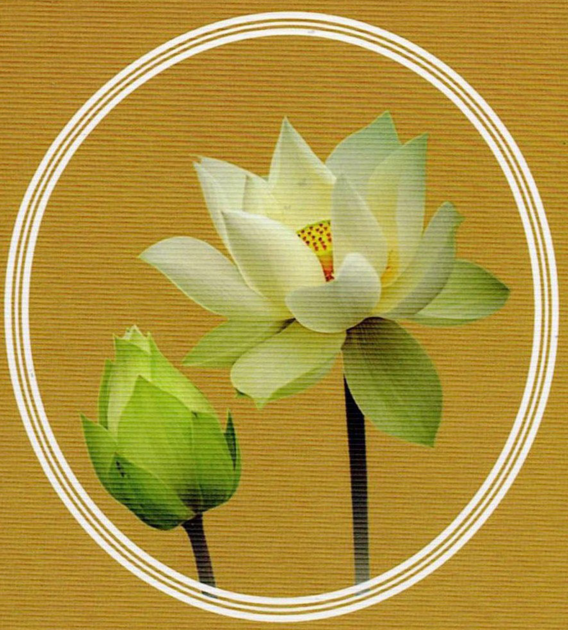

คำถาม - คำตอบ
ปัญหาธรรม

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

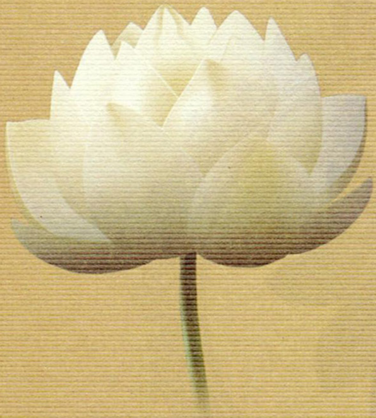
คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม
โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

คำถาม - คำตอบ
ปัญหาธรรม

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

จำนวนพิมพ์ : ๑๒,๐๐๐ เล่ม

เดือน ปีที่พิมพ์ : มีนาคม ๒๕๖๗

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์
ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนแหลมทอง ๒
ถนนพัฒนาการ ซอย ๒๘ แขวงสวนหลวง
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
โทร. ๐๒-๗๕๐-๗๗๓๒, ๐๘๙-๖๖๑-๖๓๓๑
Website : www.petandhome.co.th
Email : petandhome@gmail.com

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

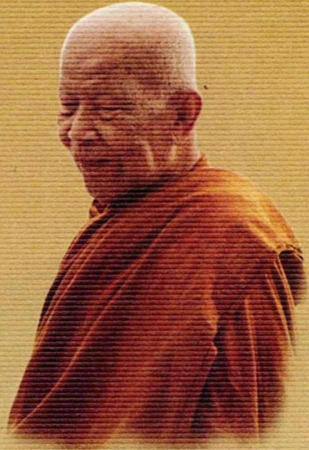

คำอนุโมทนาของหลวงตาในการพิมพ์หนังสือ

"หนังสือธรรมะแต่ละเล่มจะสำเร็จขึ้นมาเพื่อแจกทานให้ท่านผู้ใคร่ธรรมได้อ่าน
ย่อมสำเร็จด้วยอำนาจแห่งศรัทธาของท่านผู้ใจบุญทั้งหลายช่วยกันบริจาคและจัดทำ
แม้เล่มนี้ก็สำเร็จขึ้นมาเพราะแรงศรัทธาของท่านผู้ใจบุญหนุนโลกเช่นเดียวกัน
ลำพังผู้แสดงก็มีเพียงลมปากอย่างเดียวเท่านั้น
พอแสดงจบลงลมปากก็หายสูญไปในขณะนั้น
ไม่อาจเหนี่ยวรั้งธรรมที่แสดงออกนั้นๆ ให้จีรังยั่งยืนสืบไปได้เลย
เพราะไม่มีปัญญาสร้างธรรมให้จีรังยั่งยืนได้ด้วยวิธีการใดๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม
จำต้องอาศัยบุญบารมีของท่านคณะศรัทธาผู้ใจบุญทั้งหลาย
ช่วยเสริมสร้างความจีรังถาวรแห่งธรรม
ด้วยการร่วมกันบริจาคและจัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้นมา
เพื่อท่านผู้อ่านได้อาศัยพึ่งร่มเงาแห่งใบบุญหนุนโลกอันไม่มีประมาณนั้น
ผู้แสดงจึงขออนุโมทนากับท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งมาพร้อมนี้
บุญกุศลทั้งมวลที่เกิดขึ้นเพราะการบำเพ็ญนี้
จงสำเร็จผลอันพึงหวังดังใจหมายโดยทั่วกันเทอญ"

เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๒๗

คุณค่าของการอ่านหนังสือธรรมะ

"เราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือทางด้านธรรมะเป็นสำคัญ
อ่านธรรมะ ฟังธรรมะ อบรมธรรมะ
เพื่อดับไฟในใจ เพราะสิ่งที่ทำให้เพลิดเพลินนั้น
เป็นสิ่งที่มีพิษภัยและความโศกเศร้าแฝงอยู่ในนั้น
จึงนำธรรมะเข้าไปชะล้างในจุดนั้น เปิดออกเพื่อให้เห็นโทษของมัน
ถ้ามีแต่สิ่งเหล่านั้น ถึงจะมีโทษขนาดไหน ก็ไม่ได้เห็นโทษ เพราะไม่สนใจดูโทษ
พอธรรมะส่องเข้าไปปั๊บก็เห็น เห็นโทษของมันมากน้อย
เห็นเรื่อยๆ เห็นหลายครั้งหลายหนก็มีกำลังมากและปราบกันได้ๆ
อย่างน้อยก็อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ ไม่ปีนรั้วปีนลูกกรงอย่างเขาว่า
เราเห็นอย่างนั้นแหละ จึงได้พิมพ์หนังสือออกแจก
ทีแรกทางวัดพิมพ์แจกก่อน ที่นี้ต่อมาบรรดาลูกศิษย์ลูกหาก็พิมพ์
เลยพิมพ์กันเป็นเนื้อเป็นหนังจริงๆ ทางวัดก็เป็นอันว่าปล่อย
เป็นแต่เพียงว่ารับแจก ให้ทำออกมาแล้วก็แจกประชาชนญาติโยม
เพราะเราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือธรรมะนี้มากอย่างฝังใจ
นี่หลวงตาบัวบวชตั้งแต่หนุ่มฟ้อจนกระทั่งป่านนี้ ก็เพราะได้อ่านหนังสือธรรมะ
ให้ลูกหลานทั้งหลายเอาไปเป็นคตินะ"

เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๖

คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม, ๒๕๖๗, หน้า ๕๓๒

ธรรมทาน

องค์หลวงตาเห็นคุณค่าของใจยิ่งกว่าสมบัติใดในโลก
การสงเคราะห์ด้านวัตถุเป็นเพียงพื้นฐานเท่านั้น ไม่สำคัญยิ่งกว่าจิตใจ
ด้วยเหตุนี้ท่านจึงส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะเป็นธรรมทาน
ผ่านเครื่องมือสื่อสารทุกประเภท โดยไม่มีการซื้อขายแต่อย่างใด
มุ่งปรารถนาให้พุทธบริษัทมีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในชีวิต
เปรียบดั่งมีเข็มทิศนำทางให้พาก้าวเดินได้อย่างถูกต้องปลอดภัย
องค์หลวงตาเมตตากล่าวถึงความสำคัญของธรรมเมื่อเปรียบกับสิ่งมีค่าใดๆ ในโลกไว้ว่า
"...สมบัติใดก็ตามที่เข้าสู่ภายในจิตใจไม่เหมือนธรรมสมบัตินะ
ธรรมสมบัตินี้เข้าไปแล้วตีกระจายออกเป็นผลเป็นประโยชน์เรื่อยเลยนะ
สมบัติอย่างอื่นยังทำตัวให้เหลิงเจิ้งได้นะ
มีมากเท่าไรยิ่งโลภมากๆ เลยเป็นบ้าโลภไปเลย นั่นสมบัติอย่างอื่นเป็นอย่างนั้น
ถ้าสมบัติภายในใจมีเท่าไรยิ่งเย็นยิ่งชุ่มไปหมดเลย
พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ไปที่ไหน ไปไม่ไปก็ตามจิตใจท่านครอบโลกธาตุ
นี่คือความจริง พี่น้องทั้งหลายฟังเอาเสีย ถอดออกมาจากหัวใจจริงๆ มาโกหกได้เหรอ..."

เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓
ถอดจากหัวใจ โกหกได้เหรอ

สุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี

“การระงับจิตด้วยการภาวนานี้เป็นความถูกต้องดีงาม
คือธรรมดาจิตจะต้องคิดต้องปรุงตลอด
เวลาเราภาวนาระงับจิตมันก็ไม่คิดไม่ปรุง ความสงบก็มีในเวลานั้น
ท่านบอกว่า นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ ความสุขอื่นใดสู้ความสงบไม่ได้
ท่านว่า ความสงบใจนี้สำคัญ
ร่างกายดีอยู่แต่ใจยุ่งมากก็เป็นทุกข์ คนเราถ้าใจไม่ทุกข์แล้ว
ร่างกายจะเป็นทุกข์บ้างก็ไม่เป็นไร สำคัญอยู่ที่การอบรมจิตใจให้ดี
แต่ชาวพุทธเรามักจะไม่สนใจกับศีลกับธรรมทุกวันนี้
มีแต่กิเลสขยี้ขยำเอาทั้งวันทั้งคืน ตื่นนอนจนกระทั่งหลับ
มีแต่กิเลสขยี้ขยำจิตให้คิดให้ปรุงเรื่องนั้นเรื่องนี้ไม่หยุดไม่ถอย หาความสงบไม่ได้
คนเราถ้าไม่มีความสงบแล้วก็ไม่มีความหมาย
มืดกับแจ้งมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ไม่เห็นให้ความสุขอะไร
ถ้าใจสงบเสียอย่างเดียวจะมืดจะแจ้งจะเป็นอย่างไรก็สบายๆ ใจสงบ ใจเย็น
ท่านจึงสอนให้สงบใจ ถ้าใจมีความสงบแล้วก็เย็นสบาย
ถ้าใจไม่สงบเสียอย่างเดียว มันก็เดือดร้อนมากนะคนเรา”

เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๑
ความหมายอยู่กับความสงบของใจ

สารบัญ

ประเด็นใน *คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม*

อาจารย์อธิบายธรรมของพระพุทธเจ้าให้ฟังก็เพื่อความเป็นคนดี
มิได้เพื่อเป็นคนแบบนั้น ท่านผู้ฟังทุกท่านจึงควรพิจารณา
เลือกเฟ้นเอาตามที่เห็นควรจะเป็นประโยชน์แก่ตน
เพราะธรรมมีหลายชั้นและหลายรส อย่าให้เสียประโยชน์ในการฟัง
สมกับธรรมเป็นประโยชน์ และเพื่อประโยชน์แก่โลก
ถ้าผู้ฟังเพื่อประโยชน์แก่ตนจริงๆ จะถือเอาประโยชน์ได้เท่าที่ควร
โลกก็จะปรากฏมีธรรมประจำบ้านเรือน สังคมและบุคคล
จะเป็นโลกที่ร่มเย็น ปราศจากเคราะห์เข็ญเวรร้ายภัยพิบัติ
ธรรมจะกำจัดเสียได้ ไม่เกิดมี มีแต่ความสุขสวัสดี
เป็นเครื่องส่งเสริมเพิ่มพูนให้อยู่เป็นสุขโดยทั่วกัน

คำถาม – คำตอบ ปัญหาธรรม, ๒๕๖๗, หน้า ๑๘๓

คำถาม - คำตอบ
ปัญหาธรรม

คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม

ถาม **ดิฉันต้องขออภัยที่มารบกวนถามท่านในสิ่งที่ไม่ควรถาม ซึ่งชาวพุทธทั้งหลายรู้และปฏิบัติกันทั่วดินแดน สำหรับตัวของดิฉันเองแม้จะเป็นผู้มีศรัทธาสนใจและปฏิบัติต่อสิ่งนั้นตลอดมา แต่ก็ไม่อาจเข้าใจความหมายอันลึกตื้นของสิ่งนั้นได้เท่าที่ควร สิ่งที่สงสัยนั้น คือคำว่า พุทธศาสนา และคำว่า ธรรม ทั้งสองนี้แปลและหมายความว่าอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ถือเป็นหลักใจต่อไป**

ตอบ อาตมาก็ไม่แน่ใจตัวเองเหมือนกันว่าเป็นชาวพุทธ หรือชาวพลอยตามเพื่อน ศรัทธามีก็เชื่อไป ความเพียรมีมากน้อยต่อพระศาสนาในแง่ใดก็เพียรไป อดทนไป สติปัญญามีมากน้อยก็เพียรพยายามรักษาตัวไปในอิริยาบถต่างๆ จนกลายเป็นวัน เดือน ปี มาเป็นลำดับอย่างนี้ แต่ก็ยังไม่สามารถจะแปลและตีความหมายในคำทั้งสอง คือ พุทธศาสนาและธรรมนั้นให้เป็นที่มั่นเหมาะแก่ใจลงได้ จึงไม่แน่ใจว่าจะแสดงให้คุณได้รับความเข้าใจหรือไม่ แต่เห็นใจที่อุตส่าห์มาด้วยความเสียสละทุกอย่างด้วยศรัทธา และปฏิบัติหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ดีตลอดมา สิ่งที่ออกจะสุดวิสัยก็คือปัญหาสองข้อที่คุณถาม ไม่ทราบจะตอบอย่างไรให้เป็นที่เหมาะสมกับหลักธรรมนั้นๆ จึงขอตอบตามความรู้สึกป่าๆ คำว่า **พุทธศาสนา** แปลว่า คำสั่งสอนของท่านผู้รู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น คือพระพุทธเจ้าของพวกเรา คำว่า **ธรรม** แปลว่า ธรรมชาติที่ทรงไว้ซึ่งคุณสมบัติอย่างสมบูรณ์ เป็นธรรมชาติที่สม่ำเสมอไม่เอนเอียง ธรรมชาติไม่โกหกหลอกลวง ไว้ใจได้ทุกระยะกาล รวมเรียกว่า **ศาสนธรรม** แปลอย่างฟังง่ายๆ ก็ว่าธรรมโอชาอันยอดเยี่ยมจากคำสั่งสอน

ความหมายของธรรมทั้งสองบทนี้ ถ้ากล่าวตามเหตุและผลที่เกี่ยวเนื่องกัน คำสั่งสอนเป็นเหมือนเข็มทิศทางเดินที่ตรงไปสู่จุดมุ่งหมายต่างๆ ผู้ต้องการจะไปยังจุดหมายก็เดินตรงไปตามสายทางที่ชี้บอกไว้นั้น ย่อมถึงจุดที่หมายตามความประสงค์ประการหนึ่ง ศาสนธรรมเหมือนแปลนบ้านเรือนต่างๆ บ้านที่ปลูกสร้างถูกต้องตามแบบแปลนย่อมมีความแน่นหนามั่นคง และสวยงาม เหมาะสมกับความประสงค์ของเจ้าของบ้านผู้เข้าอยู่อาศัย คำว่า **ศาสนา** แปลว่า ประกาศหรือสั่งสอนเพื่อให้รู้ความหนักเบาลึกตื้นแห่งคุณภาพของธรรม อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของศาสนา

ถาม **คนไม่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือปกครองจะได้ไหม**

ตอบ ได้ ไม่มีใครมาทำโทษ เพราะศาสนาไม่ใช่กฎหมายซึ่งจะใช้บังคับคนให้รับนับถือ การจะรับนับถือศาสนาใดหรือไม่นั้น เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละบุคคลจะยอมรับตามความรู้สึกของตน ไม่ใช่เรื่องบังคับเหมือนคนต้องหาคำตอบที่ว่าได้ไม่มีใครมาลงโทษนั้นเป็นคำกลางๆ เพื่อให้เสรีภาพไปตามสภาพและอัธยาศัยของบุคคลและสัตว์ซึ่งไม่รู้อะไรกับศาสนา

ถาม **ถ้าไม่มีการบังคับให้ปฏิบัติตามศาสนา จะมีความจำเป็นแก่มวลมนุษย์อย่างไรบ้างหรือไม่**

ตอบ ยาแก้โรคมีความจำเป็นต่อมวลมนุษย์อย่างไร โดยไม่ต้องไปบังคับให้มนุษย์ผู้มีโรคหันมาสนใจกับยา ข้อนี้เข้าใจว่าคุณคงทราบได้ดี ศาสนาที่เป็นโอสถชนิดหนึ่งก็ย่อมมีความจำเป็นต่อมวลมนุษย์เช่นเดียวกัน พูดถึงเรื่องศาสนาแล้ว แม้อาตมาผู้หวังพึ่งร่มเงาพระศาสนา มีความเป็นอยู่ทุกลมหายใจนับแต่วันเริ่มบรรพชาอุปสมบทตลอดมา โดยอาศัยปัจจัยสี่ คือจีวร เครื่องนุ่งห่มปกปิดกาย บิณฑบาต คืออาหารคาวหวาน เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตให้มีความสดชื่นและเป็นอยู่ เสนาสนะ คือที่อาศัยเป็นอยู่หลับนอน และคิลานเภสัช คือยาแก้โรคทางกายทุกชนิด ซึ่งเกิดจากศรัทธาของผู้เลื่อมใสใจบุญต่อพระศาสนาบริจาคทานให้บริโภคใช้สอย จนชีวิตเป็นมาได้ถึงวันนี้ แต่ก็ไม่สามารถจะเรียนถึงคุณค่าแห่งพระ

ศาสนาได้ทราบได้อย่างสมใจ จึงขอเรียนเพียงว่า ศาสนาเป็นสมบัติกลาง เช่นเดียวกับยาแก้โรคทางกายทุกชนิดเป็นของกลางสำหรับมนุษย์ผู้มีโรคในกายมากกว่าสัตว์ เมื่อโรคเกิดขึ้นจะเห็นยาเป็นของจำเป็นสำหรับแต่ละราย ยิ่งมนุษย์มีมากและมีโรคชนิดต่างๆ มากขึ้นเพียงไร ก็ยิ่งทำให้มนุษย์ทั้งผู้มีโรคและไม่มีโรคเห็นยาเป็นของจำเป็น และพยายามเสาะแสวงหามาไว้ เพื่อบำบัดและป้องกันตัวแทบทุกคนและทุกครอบครัวทั่วทั้งแผ่นดิน ต้นเหตุที่ยาจะเป็นของจำเป็นขึ้นมาเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับมวลมนุษย์ผู้มีโรคจำต้องหายาบำบัดรักษา เพื่อชีวิตอันแสนรักสงวนจะมีทางรอดพ้นไปได้เท่าที่ควร เพียงเท่านี้ก็พอจะทราบถึงความจำเป็นและสำคัญของยาและศาสนาได้ เพราะมนุษย์มีความจำเป็นอยู่ภายในตัวดังกล่าวแล้ว

ใครมิได้ประสงค์เกิดมาเพื่อความทุกข์ทรมานทางกายและทางใจ เห็นมีแต่เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อความร่ำรวยสวยงามกันทั้งนั้น ท่านทำไมพูดว่ามนุษย์เราแทบทุกรายมีความจำเป็นอยู่ภายในตัว ซึ่งเป็นเรื่องชักจูงให้หันมาหายาและศาสนาเล่า

ถ้าเช่นนั้น เราต่างก็มีโอกาสได้อยู่ในโลกมานานพอสมควร พอจะทราบความสุขทุกข์ของธาตุขันธ์และจิตใจที่เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมทั่วๆ มาพอประมาณ นับแต่คุณเกิดมาเคยมีโรคเกิดในกายบ้างไหม แม้ที่สุดโรคหวัด คุณเคยเป็นเหมือนมนุษย์ทั่วๆ ไปไหม

โรคหวัดนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย แม้ไม่รับยามันก็หายไปเองเมื่อเป็นถึงขีดของมันแล้ว แต่ก็อดรับยาไม่ได้ ทุกครั้งที่เป็นหวัด ดิฉันต้องรับยา ส่วนโรคสำคัญและเป็นประจำนั้น รู้สึกร้ายมากและรบกวนเสมอ ดิฉันรู้สึกจะเป็นคนอาภัพทั้งทางร่างกายและจิตใจ คิดแล้วกลุ้มใจและน้อยใจในตัวเองที่เกิดมาไม่เหมือนเพื่อนมนุษย์เขา บางครั้งคิดอยากจะตายจะได้หายห่วงไปเสียที โรคที่ว่านี้คือโรคกระเพาะซึ่งเป็นมานานแล้ว ควรจะหายแต่ไม่หาย ทั้งไปให้หมอตรวจ ทั้งซื้อยามารับประทาน เพียงพอบรรเทาไปบ้างแล้วก็กำเริบขึ้นมา แม้ไม่เป็นมากถึงกับจะเป็นจะตายจริงๆ แต่ก็พอทำให้ลำบากเสมอมา

ที่ว่าจิตอาภัพนั้น มันอาภัพแบบไหน และอาภัพอย่างไร ฟังแล้วน่ากลัว เพราะคนที่จิตอาภัพโดยมากก็เห็นเป็นบ้าเป็นบอดังที่เห็นๆ กันตามถนนหนทาง แต่สำหรับคุณ เท่าที่สังเกตและสนทนากันมานานพอสมควร ก็ไม่ปรากฏว่าแสดงกิริยาแห่งความอาภัพที่น่ากลัวออกมาให้เห็น มันอาภัพที่ตรงไหน

จิตของดิฉันมิได้อาภัพแบบคนข้างถนนที่เห็นๆ กันนั้น แต่มันเป็นอีกแบบหนึ่งซึ่งก็ใกล้เคียงกัน ในบางคราวที่มันแสดงอาการออกมาอย่างรุนแรงแทบจะหักห้ามไว้ไม่อยู่ก็ยังมี

แล้วอย่างไร โปรดเล่าต่อไปว่ามันแสดงออกมาอย่างไรถึงกับจะหักห้ามไม่อยู่ เพราะไม่ใช่มรสุมในทะเลหลวง ทำไมจะไปรุนแรงนักหนาเล่า

ไม่ใช่มรสุมในทะเล แต่นี่มันเป็นมรสุมในหัวอกซึ่งร้ายแรงยิ่งกว่านั้นเป็นไหนๆ สำหรับความรู้สึกของดิฉันเอง ส่วนคนอื่นดิฉันไม่ทราบได้ แต่จะอย่างไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่าคนที่มีหัวอกด้วยกัน เมื่อถูกสิ่งกระทบอย่างรุนแรงและฝังจมอยู่ภายในไม่ยอมถอนแล้ว จะต้องจัดว่าเป็นมหันตทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น มรสุมที่มากระทบฝังจมอยู่ทุกวันนี้ก็มิใช่อื่นไกลที่ไหน นอกไปจากคู่รักกลายมาเป็นศัตรูคู่แค้นต่อกัน คือสามีของดิฉันเป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ยินดีในขอบเขตที่มีกั้นอยู่แล้ว แต่ชอบหาเศษหาเลยไปเป็นรายๆ ตามนิสัยของคนล้นฝั่ง ที่สำคัญซึ่งจะทนเป็นตุ๊กตาอยู่ไม่ได้ ก็เวลาเขาพาเหล็กกล้าอันแหลมคมมาที่บ้านและแสดงกิริยาชมดชม้อยต่อกันโดยไม่มีการเกรงขามเจ้าถิ่นบ้างเลย รู้สึกทิ่มแทงลูกตาแทบจะกระเด็นออกมา ใจแทบจะสลบไปเวลานั้น ปรอทภายในหัวอกขึ้นสุดขีด ตามองไม่เห็นอะไร นอกจากคู่ชีวิตที่วางอยู่ข้างหมอนบนที่นอนซึ่งไม่ห่างไกลจากตัวเท่าไรนักเท่านั้น เรื่องหวุดหวิดเป็นผีไปทั้งเขาทั้งเรา นี่เล่าถวายท่านเพียงย่อๆ ที่สำคัญๆ ยังมีอีกเยอะ

แล้วมีอุบายวิธีแก้ไขกันอย่างไร จึงยังเป็นคนอยู่ทั้งเขาทั้งเราจนถึงวันนี้เล่า หรือใครกลายเป็นผีไปบ้างมีไหม

ไม่มี ก็อาศัยเรียกคุณพระเข้าช่วยละซิท่าน ไม่เช่นนั้นนายยมบาลคงยุ่งกันยกใหญ่ ไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอนแน่ เพราะผู้ต้องหาเพียงครั้งเดียวถึงสามศพ จะให้ยมบาลนิ่งนอนใจอยู่ได้อย่างไร

ใครบ้าง ถึงจะมีผู้ต้องหาครั้งเดียวถึงสามศพเล่า

ก็เราฆ่าคู่รักคู่แค้นและคู่แย่งสามีเขาให้ตายสมใจ แล้วก็ย้อนมาฆ่าตัวเราให้ตายเพื่อหายห่วงไปตามกัน รวมแล้วมีผู้ต้องหาสามคนพอดี แม้ทุกวันนี้ที่พออยู่ได้กับโลกเขาก็เพราะอาศัยธรรมะเป็นเครื่องเยียวยาและปลอบโยนใจให้สงบไปเป็นระยะพอหายใจได้

เป็นอันว่าพอได้ใจความ ทีนี้อาตมาขอเรียนถามย้อนหลังสักเล็กน้อยเกี่ยวกับคำที่อาตมาพูดว่า มนุษย์เราแทบทุกรายมีความจำเป็นอยู่กับตัวที่เป็นสาเหตุให้เกี่ยวข้องกับยาและศาสนานั้น คุณพอทราบได้ภายในตัวของคุณหรือยัง เพราะโรคทางกายคุณก็เคยเป็นมาแล้ว ยาแก้โรคคุณก็เคยหามารักษาและเห็นผลเท่าที่ควรแม้ไม่หายขาดแต่บางรายก็หายขาดไม่กำเริบอีกต่อไปดังที่เห็นอยู่แล้ว โรคทางใจคือความทุกข์ทรมานเกี่ยวกับมรสุม คุณก็เคยเห็นมา ธรรมโอสถจากหลักศาสนา คุณก็เคยนำมายับยั้งและปลอบโยนใจ ทำให้เรื่องใหญ่กลายเป็นเรื่องเล็ก และทำให้เรื่องเล็กสงบหายไปได้ด้วยอำนาจธรรมโอสถ จากคำที่อาตมาอธิบายเรื่องมนุษย์มีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับยาในเวลาไม่สบาย หรือยามปกติที่ควรมีไว้สำหรับตัว และยังมีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศาสนาเพื่อป้องกันและรักษาโรคทางใจอันเป็นโรคเรื้อรังมาตลอดกาลนั้น พอเข้าใจได้ไหมว่าศาสนามีความจำเป็นต่อมวลมนุษย์เพียงไร

พอเข้าใจได้บ้างเป็นบางตอน แต่จะให้เข้าใจโดยตลอดทั่วถึงนั้นเห็นจะยังอีกนานหรือจะตายเปล่าๆ ก็ยังไม่แน่ใจตัวเองนัก

แม้อาตมาเองที่เป็นนักบวชซึ่งมีหน้าที่โดยเฉพาะต่อการเรียนและการปฏิบัติธรรม ก็ยังไม่แน่ใจตัวเองเช่นเดียวกัน ว่าจะเรียนและปฏิบัติได้แค่ไหน อาจจะบวชเสีย

ผ้าเหลืองและสิ้นเปลืองข้าวสุกของชาวบ้านไปเปล่าๆ ก็ไม่รู้ เพราะทุกวันนี้ก็ยังมองไม่เห็นว่าอะไรเป็นธรรมและอะไรเป็นโลก มันคละเคล้ากันไปหมด ใจดวงโกหกนี้มันสำคัญ มันโกหกว่าอยากไปนิพพานๆ แล้วมันไปไหนกันก็ไม่รู้ ในวันหนึ่งๆ เห็นแต่มันไปยุ่งอยู่แต่เรื่องเหลวไหลมากกว่าเรื่องไปนิพพาน

เท่าที่ท่านบวชเรียนและปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ ได้มีจุดมุ่งหมายปลายทางของใจที่ตั้งไว้บ้างหรือเปล่า

นี่หมายถึงความปรารถนาหรือ เรื่องนี้มันสำคัญอยู่ที่ความเพียร เพียงความอยากหรือความปรารถนา ใครๆ ก็พอคิดได้ แม้แต่คนหูหนวก คนตาบอด คนเที่ยวขอทานตามตรอกตามถนน เขาก็ยังคิดอยากเป็นเศรษฐีมีเงินเป็นล้านๆ แต่ก็คงเป็นคนประเภทนั้นอยู่นั่นเอง เพราะเพียงคิดอยากเฉยๆ แต่ตัวเขาขี้เกียจยิ่งกว่าคนตายซึ่งนอนไม่มีวันจะตื่นเสียอีก

ดิฉันต้องขอรบกวนท่านอีก ที่เรียนถามเรื่องศาสนากับคนว่ามีความจำเป็นต่อกันอย่างไร ท่านก็ได้อธิบายข้อเปรียบเทียบให้ฟังเกี่ยวกับยาแก้โรคทางกายมีความจำเป็นต่อกัน แล้วก็อธิบายถึงโรคจิตที่เป็นโรคเรื้อรังด้วยกิเลส ต้องอาศัยธรรมโอสถเข้าแก้จึงค่อยเบาและหายไปเป็นลำดับจนหายขาด มนุษย์ทั่วโลกล้วนมีโรคประเภทเรื้อรังเต็มหัวใจ แต่ทำไมจึงไม่ค่อยเห็นสนใจกับศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งยาอันวิเศษมาใช้แก้เสียพอให้เบาบางลง เห็นแต่คนไข้ทางร่างกายหลั่งไหลเข้าไปซื้อยาในห้างร้านขายยาต่างๆ แทบจะไม่มียาขายให้พอกับความจำเป็นและต้องการของคนจำนวนมากและพากันหลั่งไหลเข้าไปในโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อให้หมอช่วยตรวจและรักษาจนหมอแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ตลอดเตียงนอนก็ไม่พอกับคนไข้ซึ่งมีจำนวนมากและมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกวัน ทำเอาหมอและนางพยาบาลแย่ไปตามๆ กัน ถ้าดิฉันเป็นหมอบ้างก็คงอดรำคาญไม่ได้ และอดแสดงมารยาทอันไม่เหมาะสมแก่คนไข้ไม่ได้แน่ๆ

เมืองไทยเราเกือบทั้งประเทศก็เป็นเมืองพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว พระ เณร เถร ชี ก็ล้วนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนากันทั้งนั้น จากนั้นก็มีประชาชนทั้งแผ่นดินนับแต่

พระมหากษัตริย์ลงมา ถึงพ่อค้า ชาวนา ตาสีตาสา ล้วนเป็นคนนับถือพระศาสนาทั้งนั้น มีมากกว่าคนไข้เข้าสู่โรงพยาบาลเป็นไหนๆ แล้วจะเอาอะไรอีก นักบวชมี พระ เณร ชี ตาปะขาว รวมกันแล้วมีจำนวนมากมาย ล้วนแต่มีผู้อุปัฏฐากดูแลด้วยปัจจัยสี่ตลอดกาล ไม่ได้รับความอดอยากขาดแคลนก็เพราะทายกอุบาสก อุบาสิกา ช่วยทะนุบำรุงเสมอมา ทำไมว่าคนสนใจศาสนามีน้อย ไม่ใช่นับเอาเพียงเราคนเดียวหรือจึงว่ามีน้อยนัก โปรดนับคนอื่นเขาด้วย อาตมาและพระเณรที่เป็นลูกศิษย์อยู่ในวัดป่าบ้านตาดก็โปรดนับเข้าด้วย คุณจะได้เห็นคนสนใจและนับถือศาสนาอย่างหนาตาอุ่นใจขึ้นเป็นลำดับเสียบ้าง

ที่เรียนถามเช่นนั้น ก็เพราะไม่ค่อยเห็นประชาชน ชั้น และเพศต่างๆ เข้าวัดเพื่อฟังธรรมจำศีลในวันพระวันโกนตามปกติเหมือนเมื่อสมัยก่อนๆ เห็นแต่พระ เณร เถร ชี ซึ่งมีอยู่ภายในวัด และอุบาสกอุบาสิกาแก่หง่อมเต็มที แล้วเดินงกเงินด้วยอาการอิดโรยเข้าไปวัด ทั้งหูตาแข้งขาอะไรๆ ก็ชักจะใช้งานไม่ได้แล้ว เวลาพระให้ศีลและแสดงธรรมก็เกรงจะไม่ได้ยินชัดถ้อยชัดคำ จะมีทางแก้ไขอย่างไร

การแก้ไขคนแก่ให้กลับเป็นคนหนุ่ม และแก้ไขคนหนุ่มให้กลายเป็นคนแก่นั้น ไม่มีธรรมเนียมนิยมกัน ทั้งเป็นอฐานะ คือสุดวิสัยที่จะทำได้ อาตมาไม่มีหนทางแก้ไข แต่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงความรู้ความเห็นและความประพฤติที่เป็นไปในทางผิดให้กลับเป็นไปในทางถูกด้วยการอบรมสั่งสอนนั้นพอมีทางทำได้ ถ้ามีผู้สนใจใคร่ฟังและพอใจปฏิบัติตามเพื่อความเป็นคนดี

ที่เรียนขอความเห็นจากท่านก็หมายถึงความประพฤตินี้เอง เพื่อฐานะทางด้านจิตใจจะได้ดีขึ้นกว่าเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ส่วนการเปลี่ยนแปลงรูปโฉมนั้น สำหรับตัวดิฉันเองทุกวันนี้หมดเยื่อใยเสียแล้ว ไม่มีความสนใจไยดีกับเครื่องและห้องเสริมสวยเสริมงามอะไรเลย ส่วนคนอื่นๆ นั้น ขอยกให้เป็นเรื่องของเขาไป ที่มีห่วงอยู่มากเวลานี้ก็คือศีลธรรมประจำใจ กลัวจะไม่ถึงจุดที่มุ่งหวัง จึงได้รีบมาศึกษาไต่ถามครูอาจารย์หลายท่านเพื่อท่านจะได้ช่วยชี้อุบายต่างๆ พอเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในเวลาจวนตัวและความอยู่สบายใจในยามปกติ เวลาว่างๆ ก็หัดทำภาวนาที่บ้าน มีโอกาสก็ไปทำที่วัด เมื่อเกิดความ

สงสัยก็กราบนมัสการเรียนถามพระท่าน อุตส่าห์ทำไปไม่ว่าจะยากหรือง่าย เพราะเป็นกิจจำเป็นสำหรับตัว

เวลาทำภาวนา ไม่ว่าในบ้านหรือในวัด ผลเป็นอย่างไรบ้าง และคุณเคยทำมานานเท่าไร

สาธุ ขอเรียนตามจริง พระเมตตาโปรดปรานคนโง่ บางวันใจสงบเย็นเห็นผลเป็นสุข เกิดความอัศจรรย์ใจเกินความคาดหมาย อยากให้ใจเป็นอยู่อย่างนั้นตลอดกัปกัลป์ แต่อนิจจัง เจ้าพระคุณไม่ฟังเสียงใคร พอแก่กาลแล้วก็ถอนขึ้นมาเสีย สิ่งที่ยังเหลืออยู่คือความเสียดายจิตดวงนั้น และเสียดายเอามากจนเกิดความเสียใจและน้อยใจว่าเรามีบุญวาสนาน้อย ได้จิตดวงวิเศษเพียงชั่วขณะก็หลุดหายไปเสีย พยายามตั้งต้นทำใหม่ บางครั้งจิตก็รวมสงบลงได้ดังใจหวัง บางครั้งไม่สงบถึงขนาดที่เคยเป็น แต่บางครั้งไม่ยอมสงบเอาเลย ทั้งๆ ที่ทำภาวนาแบบเก่า มิได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดเลย แต่จิตทำไมเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นต่างๆ ได้อย่างนั้น โดยที่บางครั้งสงบลงอย่างละเอียดสุขุมมาก บางครั้งสงบอย่างอ่อนๆ แต่บางครั้งไม่ยอมสงบโดยประการทั้งปวง นอกจากไม่ยอมสงบเลยแล้วยังเตรียมตั้งค่ายต่อสู้เราอีกด้วย บางวันสู้มันไม่ได้ กลุ้มใจล้มนอนลง ปล่อยน้ำตาไหลจนหมอนเปียกก็มี ทำไมจิตจึงมีมายามากอย่างนั้น

จิตไม่มีมายา โปรดอย่าไปหาเรื่องใส่จิต เดี๋ยวจะไม่มีที่พึ่ง ยิ่งจะแย่ไปอีก

ถ้าเช่นนั้น อะไรเล่ามีมายาทำให้เกิดความทุกข์ร้อนขนาดนั้น

มายาทั้งสิ้นมันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น ที่รบกวนใจไม่ให้อยู่ได้ด้วยความสงบสุข โปรดพยายามกำจัดตัวมายาออกจากใจให้ได้ ด้วยความเพียรพยายามดังที่คุณเคยใช้ได้ผลมาแล้ว อย่าปล่อยวางอุบายวิธีที่เคยทำมาและทิ้งไว้ แล้วไปคว้าเอาความกลุ้มใจน้ำตาไหลมาแทนที่ ผลจะกลายเป็นว่าภาวนาเพื่อสั่งสมทุกข์โดยไม่รู้สึกตัว แบบนี้ไม่เคยมีนักปราชญ์ท่านใดนำมาใช้ ถ้าเราจะเป็นนักต่อสู้ที่มีเหตุผลตามเสด็จพระพุทธเจ้าจริงๆ ก็จงจับต้นเหตุที่เคยได้รับผลมาแล้วบำเพ็ญต่อไป อย่าไปแสดงความดีใจเสียใจกับสิ่งที่เกิดๆ

ดับๆ ซึ่งเป็นเพียงมายา คุณทำภาวนาที่เคยได้ผลมาแล้วนั้น คุณภาวนาด้วยธรรมบทใดเป็นประจำ

ดิฉันชอบบท "พุทโธ" เป็นคำบริกรรมตลอดมาจนบัดนี้ ไม่เคยลดละ เพราะเวลานำธรรมบทนี้มาบริกรรม ใจรู้สึกว่าโล่งสบายและได้รับผลเป็นความสงบสุข นอกจากบางครั้งที่เรียนแล้วเท่านั้น

นั่นแสดงว่าธรรมที่นำมาบริกรรมถูกกับจริตของเรา ถ้าเป็นยาก็แสดงว่าถูกกับโรคแล้ว โปรดรักษาโรคด้วยยานี้ติดต่อกันจนหาย ถ้าโรคมีอาการยักย้ายเปลี่ยนแปลงซึ่งควรจะเปลี่ยนยาไปตาม นั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เจ้าตัวหรือนายแพทย์จะหาวิธีแก้ไขไปตามโรคที่จะเหมาะกับยา จนโรคถูกกับยาและหายขาด เพราะโรคมีมากและมีชนิดต่างๆ ซึ่งเกิดกับบุคคลเป็นรายๆ ไป ยาแก้โรคจะมีเพียงขนานเดียวย่อมไม่ทันกับโรค ฉะนั้นหมอผู้ฉลาดต้องผลิตยาขึ้นหลายขนานเพื่อทันกับโรคชนิดต่างๆ ของมนุษย์และสัตว์ที่มีจำนวนมาก โลกที่พออยู่กันได้ไม่ตายเพราะโรคนานาชนิดเบียดเบียนและทำลายก็เนื่องจากยามีมากพอต้านทานกันได้

ธรรมก็ย่อมมีมากเพื่อให้เหมาะกับจริตนิสัยของบุคคลเป็นรายๆ ไป และมีโรคเรื้อรังทางจิตชนิดต่างๆ กัน ผู้มีนิสัยหนักไปในทางใด ก็นำธรรมที่ตรงกับจริตมาบำบัดรักษากันเป็นระยะๆ ไป การทำภาวนา ถ้าจิตก้าวหรือเปลี่ยนสภาพความรู้สึกขึ้นสู่ความละเอียดเกี่ยวกับด้านปัญญา ก็จำต้องเปลี่ยนอารมณ์แห่งธรรมไปตามความเหมาะสมของปัญญาที่ต้องการความแยบคายเป็นลำดับ ถ้าเป็นสมาธิ ไม่ว่าสมาธิประเภทใด จะใช้บทธรรมเครื่องกล่อมใจให้สงบตามที่เคยใช้มาแล้วก็ไม่มีขัดข้อง เช่น ผู้เคยใช้บทพุทโธก็ใช้อยู่ตามเดิมในเวลาต้องการพักจิตเข้าสู่ความสงบ

อาตมาขอเรียนคุณให้ทราบในแง่ที่ควรคิด และยึดไว้เพื่อเป็นหลักปฏิบัติต่อไป คือ ขณะที่ทำภาวนาเห็นผลเป็นความสงบสุขในเวลานั้นแล้ว คราวทำในวาระต่อไป โปรดอย่าส่งจิตไปยึดในผลที่เคยปรากฏแล้วในอดีต แต่ให้ทำความรู้และสติไว้กับบทธรรมที่บริกรรมในขณะนั้นเท่านั้น การทำเช่นนี้เรียกว่าบำรุงต้นเหตุเพื่อให้เกิดผลโดยถูกต้อง

ส่วนผลมีความสงบเป็นต้น จะปรากฏขึ้นมาเองโดยไม่ต้องไปคาดหมาย และทุกครั้งที่ทำภาวนา ให้ทำความสนใจอยู่กับบทบริกรรมเท่านั้น ไม่ส่งใจไปอื่น บทบริกรรมพุทโธที่ผู้นำมาใช้ จงให้กลมกลืนกันกับจิต มีสติควบคุมไม่ให้เผลอ เมื่อจิตกับคำบริกรรมมีความสืบเนื่องกันอยู่ในขณะภาวนาไม่ขาดระยะ ผลคือความสงบมากน้อยจะแสดงขึ้นมาเป็นลำดับจนถึงความสงบอันละเอียดยิ่ง และพักอยู่ได้เป็นเวลานานๆ แม้ถอนขึ้นมาแล้วก็ได้รับความเบิกบานใจ ที่เคยตำหนิตนว่าเป็นคนมีบุญวาสนาน้อยและอาภัพก็จะค่อยหมดไป

ท่านอธิบายตอนจิตไปยึดผลซึ่งเป็นอารมณ์อดีตล่วงไปแล้วในขณะนั่งภาวนานั้น มาถูกตัวดิฉันเองที่เคยเป็นเช่นนั้นมานานแล้ว เวลาปกติไปคิดเสียดายอยากได้จิตดวงนั้นมาครองอยู่ตลอดไป เพราะเป็นจิตที่สุกใสและสงบเยือกเย็นมาก ยิ่งเวลานั่งภาวนาก็ยิ่งคิดถึงมาก อยากให้จิตเป็นเช่นนั้นอย่างรวดเร็วทันใจ แต่แทนที่จิตจะเป็นเช่นนั้นยิ่งกลับรุ่มร้อนขึ้นมา ผลสุดท้ายของการนั่งภาวนาเลยกลายเป็นว่านั่งกลุ้มใจและน้อยใจให้ตัวเอง จากนั้นก็นอนกลุ้มใจน้ำตาไหลแบบไม่เป็นท่า ทีนี้ได้รับชี้แจงจากท่านแล้ว ใจรู้สึกโล่งสบาย ต่อไปดิฉันจะต้องทำอย่างที่ท่านอธิบายให้ฟัง จิตของดิฉันคงจะลงได้เร็วและง่ายกว่าแต่ก่อนแน่นะคะ

พูดกันยังไม่ขาดคำก็มายึดอีกแล้ว ถ้าเป็นเช่นที่ว่านี้ จิตจะก้าวไปถึงไหนได้เล่าเดี๋ยวไปยึดความสงบที่ผ่านมาแล้ว เดี๋ยวมายึดคำพูดของอาตมา เวลานั่งภาวนาก็จะมีแต่อารมณ์เหล่านี้ไปรวมอยู่ที่ใจ ว่าอาตมาสอนอย่างนั้น อาตมาว่าอย่างนี้ อาตมาไม่ให้ไปยึดอารมณ์อดีต อาตมาให้ถืออารมณ์ปัจจุบัน คือคำบริกรรมอย่างเดียว สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้แลจะกลายเป็นอารมณ์ของจิตในเวลาภาวนา ฟังอาการที่ถามเพื่อขอเอาคะแนนทั้งๆที่ยังไม่ได้ลงมือทำ ก็พอจะทราบได้ว่าผู้ถามกำลังจะสั่งสมอารมณ์เพื่อทำการรบกวนตัวเองขณะที่ทำการภาวนาในวาระต่อไปอีกแน่นอน ขออภัย คุณรู้สึกจะใจร้อนไป แต่ใช้หุงต้มอะไรไม่สุก โปรดทำใจเย็นๆ เพื่อเหตุผลที่คุณจะทำงานต่อไป คนเราถ้าใจร้อนนัก ใจเย็นนัก โดยไม่มีเหตุผลพาให้เป็นไป ย่อมผิดหลักหรือผิดทาง และยังสู้น้ำแข็งและไฟก็ไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้นำไปทำประโยชน์ได้ แต่คนที่มีนิสัยใจเย็นจนจืดชืดมัก

เป็นคนเกียจคร้าน ทำงานคอยแต่จะเอารัดเอาเปรียบเพื่อนฝูง ใครก็เบื่อ ไม่อยากคบเป็นเพื่อนร่วมงาน คนที่มีนิสัยใจร้อนมากมักเป็นไฟเผาตัวและผู้เกี่ยวข้อง แต่คนที่มีใจเย็นและร้อนไปตามเหตุผลโดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว เป็นผู้ทำประโยชน์ได้ดีไม่ค่อยผิดพลาดและกระทบกระเทือนคนอื่นง่ายๆ ท่านเรียกคนประเภทนั้นว่า คนสุขุม ใครๆ ก็ชอบคบ ถ้าเป็นนักบวชก็เป็นผู้ทรงเหตุทรงผลได้ดี วินิจฉัยเรื่องราวได้ดีและเป็นธรรมไม่ลำเอียง ให้เหตุผลและนำอย่างมีหลักมีเกณฑ์ละเอียดลออ พระเณรมีความเคารพเลื่อมใส ถ้าเป็นผู้ใหญ่ทางฆราวาสปกครองคนได้ดี เป็นที่เคารพนับถือของผู้น้อยและประชาชนทั่วไป ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่และอำนาจ ผู้น้อยเข้ามาอาศัยพึ่งร่มเงาก็อำนวยความสะดวกให้ด้วยความเมตตาสงสารราวกับลูกๆ เข้ามาออดอ้อน รุ่นราวคราวเดียวแต่ตำแหน่งหน้าที่ต่ำกว่าเข้ามาอาศัย ก็ให้ความสนิทสนมและช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม ไม่เย่อหยิ่ง เพราะอาศัยตำแหน่งหน้าที่ที่ตนกำลังคุมอำนาจอยู่ กับผู้ใหญ่กว่าโดยตำแหน่งหน้าที่ ก็แสดงความเคารพเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทำแบบหน้าไหว้หลังหลอก ถ้าเป็นแม่บ้าน ก็ไม่ชอบบ่นอุบอิบจู้จี้จนคนในบ้านและลูกๆ เขาเบื่อไม่ชอบฟังแม่ขี้บ่น

นี่คือคุณค่าของใจที่มีเหตุผล ไม่ร้อนและเย็นจนเลยขอบเขต คือเหตุผลอันเป็นความพอดี สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงไปได้ด้วยความสม่ำเสมอ ไม่ผาดโผนโลดเต้น ไม่เป็นคนผลุบๆ โผล่ๆ แบบคนตกน้ำจวนจะขาดใจ งานภาวนาของคุณและงานอื่นๆ ก็โปรดเพียรพยายามไปจนกว่าจะสำเร็จด้วยความมีเหตุผลเป็นเครื่องสนับสนุน อย่าให้เป็นทำนองคนตกน้ำ เวลานั่งภาวนาเห็นจิตสงบก็เพลินจนตัวลอย และอยากโฆษณาให้คนอื่นเห็นความอัศจรรย์ของตนซึ่งกำลังแสดงอยู่บ้าง เวลาจิตไม่สงบตามใจหวังก็นั่งเสียใจ นอนคิดนอนบ่นกลุ้มใจน้ำตาไหลบ้าง นั่นท่านเรียกว่า ภาวนาแบบคนไม่เคยดูภาพยนตร์ พอถึงบทรักก็รักจนหมดสติ พอถึงบทโศกก็โศกจนสลบไสลใจจะขาดในโรงภาพยนตร์ ถึงบทสนุกก็สนุกจนตัวลอยไม่มีสติอยู่กับตัว ถึงบทกลัวก็กลัวจนตัวสั่นไม่ได้สติ เหมือนแกะกลัวหมาป่า ถึงบทกล้าก็กล้าจนออกโรงโขยงเขยง แสดงตัวเป็นนักรบตบมือถึงกับปล่อยมรรยาทออกมาแบบคนในโรงภาพยนตร์ทนดูไม่ได้ แตกตื่นหนีกันหมด พอกลับได้สติคืนมา เกิดความเสียใจร้องไห้กลายเป็นเรื่องหมดสติไปอีก จนคน

เขาเรียกว่าบ้าสองซ้อน สรุปความแล้ว คนไม่มีสติเครื่องคุ้มกัน ย่อมเป็นผลเสียหายแก่ตนทุกระยะ ฉะนั้น ผู้เป็นพุทธบริษัทของพระพุทธเจ้าผู้จอมปราชญ์ จึงควรวางตนต่อเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ จะจัดว่าเป็นผู้รอบคอบในสิ่งเกี่ยวข้องได้ดี

ยิ่งการอบรมจิตโดยทางสมาธิภาวนาด้วยแล้ว ก็ยิ่งต้องการความรอบคอบและหนักแน่นต่อธุระหน้าที่ของตนในเวลาเช่นนั้นมากขึ้น ไม่ปล่อยจิตส่งออกไปคาดหมายมรรค ผล นิพพาน ให้เลยจุดที่กำลังทำซึ่งเป็นทางเดินเพื่อมรรค ผล นิพพาน อยู่แล้วโดยถือความจำเป็นอยู่กับจุดที่ทำนั้น จิตจะค่อยเลื่อนฐานะขึ้นสู่ความละเอียดเป็นลำดับและบรรลุถึงจุดที่หมายไปเอง เช่นเดียวกับการเดินทางไปสู่จุดที่หมาย ย่อมถือเส้นทางที่กำลังก้าวเดินเป็นสำคัญกว่าการคาดหมาย ตั้งหน้าเดินไม่ลดละย่อมถึงจุดที่ต้องไปเอง ฉะนั้น เท่าที่อธิบายมาหวังว่าคุณคงจะพอเข้าใจและยึดเป็นหลักปฏิบัติต่อไปได้

ขอบพระคุณมาก เวลาฟังท่านอธิบาย ใจรู้สึกเพลินลืมเวล่ำเวลา ประหนึ่งมองเห็น มรรค ผล นิพพาน อยู่ชั่วมือเอื้อม แต่เวลาปฏิบัติ สิ่งที่จะคอยฉุดลากใจไปนั้น มันกลับอยู่ใกล้ชิดกับตัวยิ่งกว่านั้นเสียอีก แต่จะอย่างไรก็ตาม เท่าที่ได้ฟังอย่างสมใจวันนี้รู้สึกได้เป็นคติหลายข้อ ซึ่งโดยมากก็มาได้แก่ตัวของดิฉันเอง ในส่วนที่ถูกตำหนิคือการคาดผล ดิฉันมักเป็นคนชิงสุกก่อนห่าม การทำอะไรขาดความพิจารณา ดิฉันมักเป็นคนอ่อนต่อเหตุผล บางทีลูกเขายังต่อว่าดิฉันว่า คุณแม่นี้หัวโบราณจริงๆ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยเขาบ้างเลย ในข้อนี้ก็เป็นความสงสัยซึ่งจำต้องขอรบกวนเวลาท่านอีก ท่านจะพอมีเวลาเหลืออยู่อีกบ้างไหมคะ

โปรดเล่าเรื่องให้อาตมาฟังบ้าง รู้สึกสงสัยและอยากฟัง เรื่องเวล่ำเวลาเอาไว้ตอนจบเรื่องแล้วค่อยพูดกัน **คำว่า หัวโบราณ นั้น หมายความว่าอย่างไร อาตมาไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับคำว่าหัวโบราณ และยังมีหัวอะไรอีก โปรดอธิบายให้ฟังครบทุกหัวด้วย** เท่าที่เคยทราบมาบ้าง ก็แต่หัวคน หัวผี หัวไม้ หัวแข็ง หัวอ่อน หัวดี หัวไม่ดี ที่เขาใช้คำย่อๆ โดยตัดคำว่าคนอยู่หน้าออกเสีย เช่น คนหัวดี เป็นต้น ถ้าจะพออธิบายให้ฟังได้อาตมาก็อยากฟัง จะมีส่วนเสียหายแทรกอยู่ด้วยไหม ถ้าจะไม่เกิดประโยชน์ ก็กรุณา

ระงับไว้ก่อนก็ได้ เท่าที่อยากจะฟังก็อยากไปตามภาษาของคนไม่รู้ก็อยากรู้แต่ไม่ทราบความผิดถูกดีชั่วประการใด

จะผิดถูกประการใด ดิฉันก็นำคำระหว่างแม่กับลูกพูดกันมาเล่าให้ท่านฟังเท่านั้น ดิฉันไม่มีความรู้ความฉลาดพอจะนำเรื่องของคนอื่นมาเทียบเคียงกับเรื่องส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องของแม่ๆ ลูกๆ อะไรเลย คือลูกเขาว่า ดิฉันเป็นคนหัวโบราณเกินไปจนกลายเป็นคนครึหรือล้าสมัยทำนองนี้ เขาอยากให้แม่ดัดแปลงหัวเสียใหม่จะได้เข้ากับสังคมของโลกเขาได้บ้าง ถ้าจะล้าก็คงพอมองเห็นกันได้แวบๆ บ้าง ย่านกลางทุ่งอยุธยากว้างๆ ไม่เช่นนั้นก็เต็มทีมองหาใครไม่เจอ ไม่ว่าแต่จะมองหาคนอื่นๆ แม้แต่จะมองหาลูกในบ้านเดียวกันก็จะไม่เจออีก เพราะหัวมันอยู่ห่างไกลกันมาก ลูกเขาว่าให้ดิฉันอย่างนี้

คำที่เขาว่า **"เกินไป"** นั้น รู้สึกจะมีส่วนที่น่าคิดอยู่ เพราะทุกสิ่งที่เกินพอดีแล้วโลกถือว่าเกินไป เช่น บ้านสูงเกินไป ต่ำเกินไป คนขาวเกินไป ดำเกินไป คนสูงเกินไป ต่ำเกินไป อาหารเผ็ดเกินไป เค็มเกินไป สิ่งที่เกินไปนั้น ไม่ว่าอะไรโลกถือกันว่าเลยขอบเขตแห่งความพอดีทั้งนั้น ใช้การอะไรไม่ค่อยจะได้ดี สิ่งที่เกินไปนั้นเป็นสิ่งกีดขวางความพอดีที่โลกและธรรมนิยมใช้กันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงประกาศธรรมลงในทางสายกลาง เรียกว่า **"มัชฌิมา"** ซึ่งแปลว่า ท่ามกลาง คือ ความพอดี ถ้าเป็นอาหารก็มีรสพอดี ถ้าเป็นคนก็คือคนพอดี บ้านพอดี เสื้อพอดี กางเกงพอดี ทุกๆ สิ่งลงในความพอดีแล้วเป็นอันใช้ได้ดี ทั้งงามตางามใจ การที่เราจะไปตำหนิลูกว่าพูดผิดเสียทีเดียวยังไม่ชอบนัก เราคงมีส่วนที่ควรตำหนิอยู่บ้างเป็นแน่ จากหัวโบราณจนเกินไป คำว่า **โบราณ** นี้ มีความหมายอย่างไรและกว้างแคบแค่ไหน

คำว่า โบราณ เท่าที่ทราบมาจากคุณพ่อคุณแม่และคนเก่าแก่ที่เล่าให้ฟังว่า ถ้าเป็นสิ่งของก็เป็นสมบัติเก่าแก่ที่ปู่ ย่า ตา ทวด มอบให้เป็นมรดกต่อๆ กันมาถึงพวกเรารุ่นหลัง ท่านเรียกสิ่งนั้นว่าของโบราณหรือวัตถุโบราณ เช่น พระรูปสมัยโบราณ เป็นต้น ถ้าเป็นคนก็คือคนเก่าแก่ที่ล่วงลับไปแล้วหลายๆ ชั่วคน ท่านเรียกคนเช่นนั้นว่า คนโบราณ ถ้าเป็นความคิดความเห็นเกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ การปลูกบ้านสร้างเรือน การปกครองบ้านเมือง การนุ่งห่ม ตลอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนโบราณคิดขึ้น แล้วพา

กันดำเนินสืบๆ กันมา ท่านเรียกว่า หัวโบราณ จะถูกหรือผิด ดิฉันเคยจำมาอย่างนี้

นี่ตามความเข้าใจของคุณคิดว่า ที่โบราณพาคิดพาทำมานั้น ยังคงที่ดีอยู่ทั้งวิธีการและคุณภาพของสิ่งนั้นๆ ซึ่งควรจะนำมาใช้ได้ทุกๆ อย่างและทุกๆ โอกาสมีไหม และที่ควรจะดัดแปลงแก้ไขเสียบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสถานที่และความนิยม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอตามกฎอนิจจังมีไหม และที่ควรจะปล่อยให้ผ่านไปตามกาลสมัยเพราะคุณภาพไม่ดีและขาดความนิยมมีไหม หรือเข้าใจว่าสิ่งเหล่านั้นยังคงที่ดีอยู่ ไม่ควรแก้ไขดัดแปลงโดยประการทั้งปวง

ดิฉันพอทราบได้ในสิ่งที่ควรหรือไม่ควร ไม่ว่าจะเป็นโบราณหรือปัจจุบัน เพราะของใหม่กับของเก่ามันอยู่ด้วยกัน เช่น คนแก่ๆ จนหลังค่อมกับเด็กๆ เพิ่งคลอด เป็นต้นก็อยู่ด้วยกัน ซ้ำยายแก่ๆ ยังกลับเลี้ยงดูหลานน้อยเสียอีก

แล้วคุณยังมีข้อข้องใจอะไรบ้าง ระหว่างของเก่ากับของใหม่ที่คละเคล้ากันอยู่ตลอดมา อาตมาไม่เห็นมีอะไรจะพอให้เกิดเป็นปัญหา เพราะทั้งของเก่าและของใหม่มันมีทางจะอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้ที่รู้จักใช้ได้เสมอกัน เว้นแต่คนหัวรั้นที่ไม่ยอมรับฟังเหตุผลใดๆ ทั้งนั้น จะเป็นคนขวางโลกยิ่งกว่าหัวโบราณและหัวอะไรๆ เป็นไหน โปรดระวังหัวประเภทนี้ให้มากยิ่งกว่าหัวอื่นใด เท่าที่พิจารณาแล้ว ของเก่ากับของใหม่โดยนับความคิดเห็นเข้าด้วย และคนเก่ากับคนใหม่มันมีส่วนดีและส่วนชั่วด้วยกันเพราะเป็นคนมีกิเลส ความเห็นแก่ตัวเหมือนกัน สิ่งที่เกิดจากคนประเภทดังกล่าวคิดอ่านและทำขึ้น จึงควรพิจารณาให้ดีเสียก่อนแล้วค่อยตัดสินใจลงไป ถ้าเราเป็นคนรอบคอบเสียเท่านั้น จะเป็นหัวอะไรคิดขึ้นทำขึ้นก็ไม่รู้เป็นปัญหาให้ก่อความยุ่งยาก และกวนสมองนัก สิ่งต่างๆ กลับจะช่วยให้ความสะดวกและเหมาะสมแก่เรามากขึ้น ที่สำคัญก็คือตัวเราคนหนึ่งซึ่งควรนับเข้าในจำนวนสิ่งดังกล่าวทั้งเก่าและใหม่ ถ้าไปมองแต่ข้างนอกว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนี้ไม่ดี สิ่งนั้นเป็นของเก่า สิ่งนี้เป็นของใหม่ คนนั้นดี คนนี้ไม่ดี ข้าราชการคนที่ย้ายไปนั้นดี คนนี้มาแทนแย่มาก สามีคนที่ตายไปแล้วนั้นเต็มที คนนี้เข้ามาแทนอบอุ่น ภรรยาคนนี้แสนเอาใจยาก คนที่จากไปนั้นแสนดี คนใช้ในบ้านคนนี้เต็มทีไว้ใจอะไรไม่ได้ คนก่อนนั้นแสนดีแต่เขาหนีไปเสีย อะไรเหล่านี้ จนลืมมองข้างในคือ

ตัวเอง ผลที่ได้รับจากการติชมก็คือความยุ่งยากใจตลอดเวลา หาที่แก้ไขและปลงวางไม่ได้ ความจริงแล้วตัวเรายังมีส่วนเสียอยู่ด้วยที่ไปเที่ยวเก็บเอาเรื่องของคนอื่นมาแบกหามให้หนักใจยิ่งกว่าภูเขาเสียอีก ที่ควรยกเราขึ้นเป็นเป้าหมาย ก็เพื่อการพิจารณาความผิดถูกของตัวว่า นับแต่วันเราเกิดมาก็เป็นเวลาหลายปี คราวเป็นเด็กเรามีความรู้ความเห็นและความประพฤติผิดถูกอย่างไรบ้าง ก้าวขึ้นมาขั้นเป็นหนุ่มเป็นสาวเรามีความรู้ความเห็นความประพฤติผิดถูกอย่างไรบ้าง บัดนี้เรามีความรู้ความฉลาดและความประพฤติตัวอย่างไรบ้าง ต่อไปนี้เราจะดัดแปลงแก้ไขความคิดเห็นต่างๆ ตลอดความประพฤติอันดีงามแก่ตัวอย่างไรบ้าง ขณะนี้จิตของเราเย็น หรือร้อน ถ้ามีความเย็นเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จะพยายามอบรมส่งเสริมอย่างไรต่อไปใจถึงจะได้รับความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป ถ้าใจเราร้อน จะพยายามแก้ไขอย่างไรถึงจะหายพยศ ลดความชั่วที่ทำให้ร้อนลงได้บ้าง ถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เราจะตั้งจิตไว้อย่างไร จึงจะมีหลักยึด ไม่ส่ายหน้าส่ายหลังจนลืมตัวและคว้ายึดในทางผิด ถ้าเราตั้งตัวไม่ได้แต่บัดนี้โดยเชื่อความสามารถของจิตไม่ได้ ไม่ว่าเราจะตายในสถานที่และเวลาใด เราก็คือคนที่เสียท่าเสียทีอยู่โดยดี ถ้าจิตไม่ดีและกลายเป็นกองเพลิงอยู่ในตัวของมันแล้ว เราจะหาความสุขความรุ่งเรืองมาจากโลกไหน ไม่มีทางเจอได้ เมื่อเทียบคนที่มีจิตรุ่มร้อนด้วยกิเลสประเภทต่างๆ เข้าครอบงำแล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับบุคคลที่กำลังเจ็บหนัก จะไปอยู่ในสถานที่ใดที่มีหมอผู้ฉลาดคอยเอาใจใส่ดูแลรักษาอยู่ตลอดเวลาโดยไม่เลือกว่าเป็นโรงพยาบาลหรือเป็นปราสาทร้อยชั้นที่เต็มไปด้วยสิ่งบำเรอความสุขอยู่ตลอดกาลก็ตาม เขาก็คือคนที่เจ็บหนักและมีทุกข์มากอยู่ตลอดเวลานั่นเอง โปรดอย่าเข้าใจว่า โลกนี้ไม่ดีหาความสุขไม่ได้ โลกหน้าจะดีมีความสุขโดยไม่สนใจบำเพ็ญความดี ถ้าเป็นได้เช่นนั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงหมดภาระห่วงใยในการสั่งสอนสัตว์โลกให้เป็นคนดี โลกก็หมดกังวลที่จะรับเอาธรรมมาฝึกหัดอบรมตนเพื่อเป็นคนดีในปัจจุบันและอนาคต เพราะความสุขและความสมหวังรอคอยมนุษย์อยู่ข้างหน้าโน้นแล้ว เพื่อความประจักษ์พยานในโลกมนุษย์เรานี่แลไม่ต้องคาดคะเนไปโลกอื่น เช่น คนจนๆ ไปรับจ้างทำงานให้คนรวยๆ มีเงินเป็นล้านๆ คนรับจ้างที่อาศัยเขาอยู่ก็คือเขาผู้จนๆ อยู่นั่นแล จะแปรรูปเป็นคนรวยไปไม่ได้ ถ้าเขาไม่สามารถทำได้เองฯ

ผมมาหาท่านวันนี้ จุดประสงค์อยากเรียนถามข้อข้องใจบางอย่าง หากเป็นการไม่บังควร กรุณาท่านเตือนผมด้วย ผมขอเริ่มเรื่องเลยทีเดียว คือบางคนพูดว่า มรรค ผล นิพพาน ไม่มี แต่บางคนก็ว่า มรรค ผล นิพพาน มีอยู่ ขอให้ปฏิบัติไปเถอะ ดังนี้ ไม่ทราบว่าจะให้เชื่อทางไหนดี เลยตัดสินใจไม่ลงสนิทได้ว่าจะควรเชื่อและยึดถือทางไหนดี ขอความกรุณาท่านวินิจฉัยและตัดสินให้ด้วย หวังว่าช่วยโปรดสัตว์ผู้โง่เอาบุญ

เท่าที่ฟังเขาพูดแล้ว ต่างคนต่างถูกไม่มีข้อแย้งเขา เพราะถ้าไม่มีผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มรรคก็ไม่มี ผลก็ไม่เกิด นิพพานก็ไม่ปรากฏ ถ้ามีผู้ปฏิบัติตาม มรรค ผล นิพพานก็มี เพราะธรรมทั้งสามนี้เกี่ยวเนื่องกัน อาตมาเองก็ไม่ได้เป็นเจ้าของของมรรค ผล นิพพาน แต่ผู้เดียว พอจะหยิบยื่นให้คนนั้นและกีดกันคนนี้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงสอนสัตว์โลกก็เพื่อความดีมี มรรค ผล นิพพาน เป็นจุดสุดยอด ด้วยหลักแห่งนิยยานิกธรรมทั้งมวล มิได้ทรงแสดงไว้ด้วยความแตกแยกระหว่างมรรค คือข้อปฏิบัติ กับผลอันจะพึงได้รับไม่ลงรอยกัน พระองค์สอนให้ดำเนินเหตุเพื่อผลทั้งนั้น ไม่เคยสั่งสอนเหตุเพื่อความล้มละลายแห่งผลเลย ฉะนั้น ธรรมที่ประกาศสอนไว้จึงเพื่อมรรค ผล นิพพาน โดยสมบูรณ์ เพราะพระพุทธเจ้าไม่ใช่ศาสดาป่าเถื่อน พอจะทรงสั่งสอนสัตว์โลกแบบสุ่มเดา คุณควรจะไปถามผู้ที่พูดว่า มรรค ผล นิพพาน ไม่มี ให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อน เพราะคำที่เขาพูดว่า มรรค ผล นิพพาน ไม่มี นั้นเป็นคำกลางๆ อาจจะขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติไม่ตามมรรค ผลจึงไม่มีก็ได้ เพราะ มรรค ผล นิพพาน ไม่ใช่เป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นอย่างปราศจากผู้บำเพ็ญเหตุอันเป็นแดนเกิดของผลไว้ก่อน แต่ผู้บอกว่า มรรค ผล นิพพาน ยังมีอยู่ จงปฏิบัติไปเถอะ นั้นหมายถึงผู้ปฏิบัติตามสวากขาตธรรมจะต้องได้รับผลตอบแทนตามหลักธรรมที่แสดงไว้ ความจริงก็เป็นไปตามที่คนทั้งสองบอกคุณแล้วนั่นแล ไม่ปรากฏว่าเป็นปัญหาที่น่าสงสัยอะไรนัก ทั้งนี้ไม่ว่าพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่หรือไม่ก็ตาม ธรรมทั้งหลายย่อมเกิดแต่เหตุเสมอ ถ้าผู้บำเพ็ญเหตุไม่มีผลจะลอยตัวมาเองย่อมไม่ได้ แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงบำเพ็ญเหตุมาก่อนจึงได้ตรัสรู้ขึ้นมา ส่วนผู้จะมาตรัสรู้เอาแบบดื้อๆ โดยไม่ต้องบำเพ็ญก่อนอย่างนั้น และสำเร็จเป็นพระอรหันต์องค์ดื้อๆ ขึ้นมา โลกก็จะกลัว และแตกตื่นวิ่งหนีกันหมดทั้งบ้านทั้งเมือง จะไม่มี

ใครกล้ารออยู่คอยใส่บาตรพระอรหันต์องค์ประหลาดนั้นได้ เรื่องมันเป็นดังที่เรียนให้ทราบนี้ คุณจะเห็นอย่างไร

ที่เขาพูดนั้น รู้สึกจะไม่เข้าในลักษณะที่มีเหตุผลพอจะให้ความหวังแก่เราบ้าง ดังที่ท่านอธิบายให้ฟัง แต่พูดเป็นเชิงปฏิเสธไปทีเดียว ทำนองเราไปซื้อสินค้าที่ต้องการในห้างร้านซึ่งเขาเคยมีขายเป็นประจำ แต่มาบัดนี้เขาปฏิเสธว่าของสิ่งนั้นหมดแล้ว ไม่ว่าห้างร้านใดๆ เหมือนกันหมด แม้คุณจะมีเงินและความหวังอยู่ก็ไม่มีทางสำเร็จในสิ่งนั้นได้ดังนี้ ส่วนโรงงานเป็นที่ผลิตสินค้าประเภทที่เราต้องการนั้นยังมีอยู่ไหม และผู้ผลิตสินค้าในโรงงานเขายังทำการผลิตและผลัดเปลี่ยนคนงานผลิตกันเป็นประจำอยู่ หรือเขาล้มเลิกกันไปหมดแล้ว ตลอดการส่งสินค้าออกจากโรงงานเพื่อส่งไปยังลูกค้าตามสาขาต่างๆ เขายังส่งอยู่ตลอดมา หรือเขาเก็บสินค้าไว้เฉพาะโรงงานเท่านั้น ไม่นำออกจำหน่าย

โรงงานก็ยังมีและทำงานได้ดี คนงานก็ทำการผลัดเปลี่ยนกันผลิตเป็นประจำ สินค้าก็ส่งออกไปจำหน่ายยังที่ต่างๆ เป็นประจำมิได้ขาด ส่วนที่เก็บไว้ในโรงงานก็มีเพื่อความจำเป็นสำหรับผู้มาเกี่ยวข้อง

ถ้าเช่นนั้น แม้เจ้าของห้างร้านนั้นๆ จะปฏิเสธ แต่เงินและความหวังของเรามีอยู่ เราควรไปหาซื้อที่ห้างร้านอื่นๆ ต่อไป ถ้ายังไม่ได้ ก็ควรตรงไปซื้อที่โรงงานซึ่งเป็นที่ผลิตสินค้าที่เราต้องการจนได้สินค้านั้นมา อย่ามัวไปเชื่ออยู่แค่เจ้าของห้างร้านเพียงแห่งสองแห่งเท่านั้น จะเสียเวลาไปเปล่าๆ เพราะเขาไม่ใช่โรงงาน ไม่ใช่ผู้ผลิต และไม่ใช่เจ้าของของสินค้านั้นแต่ผู้เดียว พอที่จะรู้ไปเสียทั้งหมดและผูกขาดโดยประการทั้งปวง เท่าที่แนะแนวทางการซื้อสินค้าให้เพื่อความสะดวกและสมหวังแก่ผู้ต้องการ หวังว่าพอจะเข้าใจ จึงขอย้อนหลังมาพูดเรื่องมรรค ผล นิพพาน ซึ่งยังไม่จบ ให้จบสิ้นกันเสียที

ที่ว่า มรรค ผล นิพพาน ไม่มี นั้นไม่มีอยู่กับผู้ใด โรงงานใหญ่คือพระไตรปิฎกที่เต็มไปด้วยหมวดอริยสัจ สติปัฏฐาน ซึ่งล้วนบอกมรรค ผล นิพพาน ยังมีอยู่ไหม ผู้ผลิตสินค้า คือผู้ตั้งใจปฏิบัติด้วยสุปฏิบัติ อุชุปฏิบัติ ญายปฏิบัติ สามีจิปฏิบัติ เพื่อพระอริยบุคคล ๘ จำพวก ทั้งที่รวมกันปฏิบัติอยู่เป็นหมู่เป็นคณะ และแยกสาขาออกไป

ปฏิบัติอยู่ในที่ต่างๆ เช่น ในป่า ในภูเขา ลำเนาไพร ตามอัธยาศัยของผู้ใคร่ต่อธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน ยังมีอยู่ไหม ถ้ายังมีอยู่ โปรดไปเสาะแสวงหาศึกษาเล่าเรียน และไต่ถามจนเป็นที่เข้าใจแล้วนำมาปฏิบัติต่อตนเอง คำว่า **อกาลิโก** จะไม่ใช่อื่นไกลที่ไหนนอกไปจากมรรค ผล นิพพาน ทั้งเหตุทั้งผลจะรวมอยู่กับอกาลิโกทั้งสิ้น ใครไม่ได้เข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในมรรค ผล นิพพาน พอจะมาประกาศให้โลกเห็นด้วยว่า มรรค ผล นิพพาน หมดไปแล้วหรือยังมีอยู่ นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมด้วยสุปฏิบัติ เป็นต้นเท่านั้น จะทราบว่ามรรค ผล นิพพาน หมดไปหรือยังมีอยู่เพราะสาเหตุอะไร การหมดไปหรือยังอยู่แห่งมรรค ผล นิพพาน ไม่จำต้องพูดถึงกาลสถานที่และบุคคลผู้ใด แม้ปัจจุบันวันนี้ และเราผู้จะทำให้เสื่อมสิ้นสูญไป หรือทำให้เจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่ ก็มีทางจะทำได้จากเราคนเดียว เพราะมรรค ผล นิพพาน อันแท้จริงมิได้อยู่กับกาลสถานที่ แต่อยู่กับคนผู้สนใจเสาะแสวงปฏิบัติเอาต่างหาก คำว่า มรรค ถ้าไม่หมายเอามรรคทั้ง ๘ จะหมายเอาอะไร และมีไว้เพื่อใคร ถ้าไม่มีไว้เพื่อมนุษย์เรา แล้วใครจะทำให้เจริญและใครจะทำให้เสื่อม และใครจะทำไม่ให้มรรค ผล นิพพาน เหลืออยู่ในโลก นอกจากมนุษย์เราเท่านั้น ไม่มีใครจะทำให้หมดหรือให้มีได้ ส่วนกิเลสตัณหาเครื่องทรมานใจไม่เห็นใครมาพูดบ้างว่ามันหมดไป ทั้งนี้เพราะต่างคนต่างส่งเสริมพอกพูน จะให้มันหมดสิ้นไปได้อย่างไร นอกจากนับวันที่มันจะเจริญขึ้นจนมองไม่เห็นตัวและเห็นใครเลย มันมืดมิดไปหมดเท่านั้น แม้จะพร้อมกันประกาศทั่วโลกว่า มรรค ผล นิพพาน หมดเขตหมดสมัยไปแล้ว ส่วนกิเลสจะไม่หมดเขตหมดสมัยไปด้วย คงเป็นกิเลสและตั้งอยู่บนหัวใจคนนั่นเอง อาตมาก็พูดแบบป่าๆ ไปตามนิสัยป่าอย่างนั้นเอง ผิดถูกก็ขออภัยด้วย ถ้ามีอะไรอีกก็พูดกันได้

ผมไม่ค่อยเข้าใจธรรมอะไรมากนัก เป็นแต่อาศัยดูหนังสือธรรมบ้าง ศึกษาไต่ถามกับเพื่อนๆ ที่เป็นนักธรรมะบ้าง เพื่อนๆ ของผมเขาเก่ง เวลาพูดธรรมะยกออกมาเป็นคัมภีร์ๆ เราเป็นแต่นั่งฟังเขาพูด บางทีทนง่วงไม่ได้ ต้องขอตัวไปพักนอน เพื่อนบางคนก็ดี พูดชมเชยการปฏิบัติภาวนา แต่บางคนก็ชักจะให้เราเสียไปด้วย เช่น พูดว่ามรรค ผล นิพพาน ไม่มี ผมฟังแล้วรู้สึกเศร้าๆ ใจชอบกล ถ้าจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ยังไง พูดยาก แต่ผลทำให้อ่อนใจไม่สบายอยู่ภายใน มาได้ฟังท่านอธิบาย

ให้ฟัง รู้สึกปลอดโปร่งโล่งใจหายสงสัยไปได้ เพราะตามปกตินิสัยของผมชอบให้ทานการใส่บาตรไม่เคยให้ขาด ใส่เป็นประจำ เมียและลูกๆ ก็มีนิสัยชอบให้ทานเหมือนกันทั้งบ้าน ฉะนั้น การทำบุญจึงไม่มีอะไรขัดแย้งกัน คนหนึ่งว่าแล้วเป็นแล้วไปตามๆ กัน เฉพาะผมเองพอทราบว่า มรรค ผล นิพพาน หมดเขตหมดสมัยแล้วเท่านั้น ทำให้ความยินดีในทานลดลง ทั้งๆ ที่ให้ทานอยู่ตามเดิมไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง แต่ไม่กล้าพูดให้เมียและลูกๆ ฟัง กลัวเขาจะเสียใจและมีส่วนเสียเช่นเดียวกับตัวผม สาเหตุที่ศรัทธาในทานจะลดลง เนื่องจากคิดไปว่าก็เมื่อมรรค ผล นิพพาน ไม่มีแล้ว เราจะทำบุญให้ทานไปทำไมกัน เพราะการทำก็เพื่อผลและเป็นอุปนิสัยปัจจัยในภายภาคหน้า ก็เมื่อเครื่องตอบแทนคือ มรรค ผล นิพพาน ไม่มีแล้ว การทำทานจะมีความหมายได้อย่างไร เช่นเดียวกับต้นไม้ที่หักล้มลงแล้ว กิ่งก้านดอกผลของมันจะทรงตัวอยู่ได้อย่างไร จะต้องเหี่ยวแห้งและตายไปตามต้นของมันอย่างแน่นอน ความคิดเช่นนั้นแลที่ทำให้บั่นทอนศรัทธาและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการทำบุญลงมากมาย นี่ผมเรียนตามความเป็นมาของผม กรุณาท่านอย่าได้ถือสา ที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนดังที่เรียนมานั้น เนื่องจากผมลืมนึกไปว่าศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าออกมาจากความบริสุทธิ์แห่งพระทัยที่ทรงมรรคทรงผลอย่างสมบูรณ์แล้ว จึงทรงประกาศสอนโลกด้วยธรรมบริสุทธิ์นั้น ใช่ไหมครับ

ใช่ เพราะธรรมที่ประกาศสอนโลกมีทั้งฝ่ายมรรคฝ่ายผลไปพร้อมๆ กัน ไม่ปรากฏว่ามรรคกับผลต่างผลัดกันทำงาน ผลัดกันหยุดพัก ผลัดกันเดินก่อนและเดินทีหลัง แต่เป็นธรรมกลมกลืนกันไปในระยะเดียวกัน เมื่อมรรคมีกำลังเต็มที่ ผลก็สมบูรณ์ขึ้นในขณะนั้น โดยไม่ต้องรออะไรมาชี้ขาดให้ เช่นเดียวกับบุคคลเปลี่ยนอิริยาบถท่าต่างๆ ส่วนอวัยวะ คือ ข้างหน้า ข้างหลัง ข้างซ้าย และข้างขวาของเขา ย่อมเคลื่อนย้ายไปตามอิริยาบถนั้นๆ พร้อมๆ กัน

ธรรมที่ประกาศสอนไว้ก็ทำหน้าที่ไปพร้อมๆ กันทั้งฝ่ายมรรคและฝ่ายผล ไม่ได้แยกกันทำและแยกกันหยุดพอจะเป็นอุปสรรคต่อมรรคและผลว่าเดินไม่ทันกัน สรุปความแล้ว **มรรคมีอยู่ ณ ที่ใด ผลย่อมมีอยู่ ณ ที่นั้น และมรรคคือข้อปฏิบัติมีอยู่**

กับผู้ใด ผลย่อมมีอยู่กับผู้นั้น ทั้งมรรคทั้งผลไม่มีอยู่กับผู้ใด นิพพานย่อมไม่มีอยู่กับผู้นั้น ไม่มีผู้ใดจะมาชี้ขาดให้มีได้และไม่มีในผู้ใดได้ และสิ่งใดจะมาชี้ขาด ซึ่งมรรค ผล นิพพาน ให้เป็นไปตามอำนาจของตนได้ นอกจากธรรมที่กล่าวนี้เท่านั้นจะเป็นผู้ชี้ขาดในตัวเองโดยหลักธรรมชาติ แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรมก็ไม่ทรงชี้ขาดให้ผิดจากร่องรอยแห่งธรรมคือหลักความจริง ทั้งทรงบำเพ็ญและรู้ตามหลักความจริงทุกประการ เวลาประกาศก็ทรงสอนไปตามหลักที่ไม่ขัดแย้งต่อความจริง เช่น ทรงสอนให้บำเพ็ญมรรคคือข้อปฏิบัติเพื่อผลอันจะพึงได้รับซึ่งเป็นหลักความจริงที่ผู้บำเพ็ญจำต้องได้รับอยู่โดยดี ก็เมื่อศาสนธรรมที่ทรงวางไว้พร้อมทั้งเหตุและผลยังสมบูรณ์ดังที่เห็นอยู่ และผู้ปฏิบัติตามก็ยังมีอยู่ คำว่ามรรค ผล นิพพานอันจะเกิดจากข้อปฏิบัติก็ไม่มีใครสามารถไปแยกออกจากกันได้ คงเป็นมรรคเป็นผลสืบเนื่องกันไปตลอดสาย สิ่งที่เป็นขวากหนามขวางมรรค ผล นิพพาน อยู่เวลานี้ก็คือพวกเราเท่านั้น และจะควรปฏิบัติตัวเองให้สมควรแก่ธรรมอย่างไรบ้าง เพื่อมรรค ผล นิพพาน จะเดินได้สะดวกในตัวเราและตัดปัญหาเรื่องนี้เสียได้ โดยมากมักทำตนให้เป็นภาชนะต่อสิ่งยั่วยวนกวนใจไม่มีวันลดละ แต่มักอ่อนแอและทอดธุระในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์มหาศาล คือศีลธรรมอันเป็นเครื่องนำสัตว์โลกให้พ้นภัย จะถูกหรือผิดโปรดนำไปตรองดู

ความเห็นของผมว่า การเข้าวัดและได้ยินพระท่านเทศน์หรือคุยธรรมให้ฟังเสมอ ทำให้จิตใจดีขึ้น อย่างน้อยก็ได้นำธรรมที่ท่านเทศน์และพูดให้ฟังไปคิดอ่านจนเกิดประโยชน์ขึ้นมาอย่างประจักษ์ก็มีในบางครั้ง แต่เพื่อนผมบางคนว่า การเข้าวัดหรือไม่เข้าวัดนั้นไม่จำเป็น มันสำคัญอยู่ที่ตัวของเราจะปฏิบัติรักษาเอาเองโดยไม่ต้องไปหาพระให้ท่านลำบากด้วย เพราะท่านมีธุระเต็มมืออยู่แล้ว จะไปรบกวนท่านให้ลำบากและเสียเวลาทำไม ดังนี้ไม่ทราบอันไหนจะถูกดีกว่ากัน เท่าที่สังเกตดูแล้วคนที่เข้าวัดบ่อยกับคนที่ไม่ค่อยจะเข้าวัด เมื่อเทียบดูคุณสมบัติและท่าทีที่แสดงออกรู้สึกผิดกันมากทีเดียว คนที่เคยเข้าวัดบ่อย เวลาเรามีข้อข้องใจและติดขัดบางประการไปปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือ รู้สึกว่าเขาให้ความอนุเคราะห์ด้วยความเป็นธรรมและสงสารจริงๆ ซึ่งแต่ละครั้งที่เขาช่วยเหลือเราไม่ว่าทางความคิดความเห็นและทางด้านวัตถุ รู้สึกว่าเป็นที่สะดุดใจ บางครั้งถึงกับน้ำตาไหลด้วยความตื้นตันใจในความ

เมตตาของเขา และทำให้ระลึกถึงบุญคุณเขาแบบฝังใจไม่มีวันหลงลืม แม้ยามปกติเขาก็ประพฤติแบบลูกศิษย์พระ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ทำงานหรือไปธุระในที่ต่างๆ ทั้งในและต่างจังหวัด เขาไปแบบมีธรรมวินัยของฆราวาสปกครองมารยาทจริงๆ ที่ไม่ควรไปเขาก็ไม่ไป สิ่งไม่ควรทำเขาก็ไม่ทำ ตลอดที่ขับกล่อมบำรุงบำเรอเขาไม่สนใจ เวลาถูกถาม เขาก็ตอบอย่างมีเหตุผลแบบศิษย์มีครูสอน ฟังแล้วเพราะหู ดูแล้วงามตาชื่นใจ บางครั้ง ผมทำเป็นแกล้งถามเขาเกี่ยวกับสถานที่บำเรอ เขาก็ตอบแบบกันเองจริงๆ ทั้งน่าฟัง และน่าคิดด้วยว่า ที่เช่นนั้นเขามีไว้เพื่อคนไม่มีสถานีจะได้จอดแวะ ส่วนเรามีอยู่แล้วไม่จำเป็น นั่นมันคนละเรื่องไม่เกี่ยวกัน เพราะหลักฐานบ้านเรือน วงศ์สกุล ลูกหลาน ฐานะ สมบัติเงินทอง ประเทศชาติศาสนาของเราเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามหาศาล ถ้าขืนไปยุ่งกับสิ่งเหล่านั้นแล้ว ของมีค่าที่กล่าวมาต้องฉิบหายป่นปี้ไปหมด ไม่มีอะไรจะยังเหลือคงเส้นคงวาอยู่ได้ ยิ่งเด็กๆ ด้วยแล้วก็ยิ่งมองหาทางออกเพื่อความหายนะอยู่ตลอดเวลา เราเป็นผู้ใหญ่จะมองเห็นแต่ความสนุกส่วนตัว ไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะตามมาถึงคนในบ้านและเด็กๆ ตลอดประเทศชาติศาสนาแล้ว ก็ชื่อว่าเราเป็นหัวหน้าก่อความพินาศกรรมให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองของเราอย่างหาทางหลีกเลี่ยงไม่ได้ คุณลองคิดดูก็ได้ ลูกหลานของสกุลใดโดยมากมักนำอัธยาศัยความประพฤติดีชั่วจากสกุลนั้นมาใช้ ถ้าพ่อแม่เป็นคนมีศรัทธาในศาสนา ลูกๆ หลานๆ ก็พลอยมีศรัทธา และใจเป็นศีลเป็นธรรมไปตาม พ่อแม่พาเข้าวัด ลูกหลานก็ชอบเข้าวัด พ่อแม่ชอบพาไปดูหนังดูละครและการละเล่นต่างๆ ลูกหลานก็ชอบไปตาม พ่อแม่มีนิสัยร้ายหรืออ่อนโยน ลูกหลานก็พลอยมีนิสัยอย่างนั้นไปด้วย

การคละเคล้ากันเป็นสิ่งสำคัญมาก ไม่ว่าสิ่งของหรือคนอยู่คละเคล้ากัน ทำให้แปรจากรูปเดิมไปอย่างมองไม่เห็น ยกตัวอย่างพอมองเห็นเงื่อนข้อสังเกต เช่น เด็กวัดกับเด็กบ้าน ซึ่งออกมาจากพ่อแม่เช่นเดียวกัน แม้จะเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนเดียวกัน เฉพาะเด็กวัดก่อนไปโรงเรียนต้องทำกิจวัตร มีล้างถ้วยชาม เทกระโถน ทำความสะอาดถูห้อง เช็ดห้องข้างนอกข้างใน บริเวณที่ฉัน ต้มน้ำร้อน ชงชา จัดทำอาหารถวายอาจารย์ให้เรียบร้อยก่อน เจ้าตัวจะรับประทานก็รับ ถ้าไม่รับประทานก็ไปโรงเรียน ถ้าโรงเรียนอยู่ภายในวัด พอได้ยินเสียงระฆังให้สัญญาณแล้ว ต่างคนต่างทยอยออกจากกุฏิไปโรงเรียน ไม่ค่อยมีโอกาสได้วิ่งเล่นเหมือนเด็กชาวบ้าน พอถึงเวลาพักเที่ยงก็กลับมา

ช่วยอาจารย์ทำกิจวัตรตามเคย ตอนโรงเรียนเลิกก็กลับมากุฏิ และทำกิจวัตรตามหน้าที่ของตนๆ เป็นประจำทุกวัน ทุกๆ วันพระตอนเย็น เด็กทุกคนต้องลงไปฟังโอวาทที่พระท่านสอนในโบสถ์หรือที่ศาลาการเปรียญ นอกนั้นอาจารย์ยังต้องสั่งสอนเด็กของตนเป็นพิเศษในเวลาว่าง และสอนให้เด็กรู้จักกัน ให้อภัยกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ให้รังแกกัน ให้มีการเฉลี่ยเผื่อแผ่กัน ให้มีน้ำใจกว้างขวาง ไม่เห็นแก่ตัว ไม่คับแคบ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลักขโมย ไม่ฉ้อโกง ไม่เป็นคนหัวดื้อถือรั้น เป็นคนขยันหมั่นเพียรเอาจริงเอาจังไม่เหลาะแหละ ไม่นอนตื่นสาย เป็นคนตรงต่อเวลาหน้าที่การงาน จะไปที่ไหนบอกลาอาจารย์ผู้ปกครอง นอกนั้นบางวัดยังมีกติกาวัดกติกาเด็กประจำกุฏิอีกด้วย เด็กทุกคนต้องอยู่ในโอวาทอาจารย์และสมภารวัด ถ้าเด็กทำผิด อาจารย์ต้องเรียกมาว่ากล่าวสั่งสอนไม่ปล่อยปละละเลย ถ้าเด็กคนใดไม่เชื่อฟัง ทั้งๆ ที่ว่ากล่าวสั่งสอนหลายครั้งแล้ว อาจารย์ต้องให้เด็กคนนั้นออกจากวัดไป ไม่ยอมให้อยู่ จะเป็นตัวอย่างไม่ดีและเปื้อนเปรอะเด็กด้วยกัน

ตามธรรมดา เด็กจะกลัวอาจารย์มากกว่าคุณพ่อคุณแม่ของเด็ก ฉะนั้น เด็กวัดจำต้องระวังความประพฤติทุกด้านอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในวัดหรืออยู่ในโรงเรียนจนกลายเป็นนิสัยอันดีงามขึ้นแก่เด็กเพราะความเคยชินในความสำรวมระวัง และเป็นเด็กที่มีขอบเขต โตขึ้นมาเด็กก็ได้อาศัยนิสัยที่เคยฝึกมาจากวัดเป็นสมบัติอันดีงามติดตัวต่อไปไม่มีสิ้นสุด ส่วนเด็กบ้านก็เช่นที่เราเห็นๆ กัน ผมไม่ได้แกล้งตำหนิใคร เพราะเราต่างก็มีเด็กด้วยกัน ทำไมจะไม่ทราบเรื่องของเด็ก การนอนก็ปล่อยตามลำพัง ตื่นนอนก็เป็นเวลาพอดีไปโรงเรียนเท่านั้น เด็กผมเป็นอย่างนี้ ส่วนเด็กคุณเป็นอย่างไร เหมือนๆ กัน ผมไม่อยากพูดมาก เดี๋ยวจะกลับมาเข้าเนื้อผมอีก นั่นแหละเด็กในบ้าน ไม่ว่าบ้านไหนอย่างไรก็ต้องยอมแพ้เด็กวัดอยู่โดยดี ถ้าจะคิดจำนวนปริมาณของเด็ก ทั้งเด็กบ้านและเด็กวัดมีจำนวนเท่าๆ กัน เด็กบ้านจะมีทางเสียยิ่งกว่าเด็กวัด เพราะสิ่งแวดล้อมเด็กบ้านมากกว่าเด็กวัด แต่การอบรมน้อยกว่าเด็กวัด เนื่องจากพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาอบรมเขาและปล่อยไว้ตามบุญตามกรรมก็มีไม่น้อย ประกอบกับบางบ้านพ่อแม่หัวไม่ดีทันเด็ก บางบ้านไม่ค่อยสนใจสอนหรืออบรมเด็ก บางรายความประพฤติมีปมด้อยอยู่ด้วย จึงไม่มีความสนใจสั่งสอนเด็ก หรือไม่กล้าสอนเด็กหรือห้ามเด็กในสิ่งที่ตนกำลัง

ทำอยู่ ทั้งๆ ที่รู้อยู่ว่าไม่ควรทำ ส่วนพระท่านไม่สู้จะมีปมด้อย อำนาจจึงผิดกับพวกเรามาก ถ้าเด็กทนได้ก็เป็นเด็กดีและกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต คนดีมีมากประเทศชาติศาสนาก็เจริญ บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุข นอนก็เต็มหลับเต็มตื่น การงานทุกด้านไม่ว่าส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่ ไม่ว่างานรัฐหรืองานราษฎร์ย่อมสะอาด เพราะไม่มีคนมือเปื้อนแฝงอยู่ในวงงาน ซึ่งจะทำให้งานและผลของงานนั้นๆ เสียไป เพียงเท่านี้คุณก็คงจะพอเข้าใจในปัญหาที่ถามผมว่า มีส่วนสำคัญเกี่ยวกับเราซึ่งจะทำให้คนจำนวนมากต้องเสียไปด้วยอย่างไรบ้าง เท่าที่เพื่อนซึ่งเคยเข้าวัดบ่อยอธิบายให้ฟัง ผมรู้สึกซาบซึ้งในคำพูดของเขาและเกิดศรัทธาในตัวเขาด้วย ซึ่งผิดกับคนที่เห็นการเข้าวัดไม่เป็นของจำเป็น แม้เขาจะพูดมีเหตุผลอยู่บ้าง ตอนที่ว่ามันสำคัญอยู่ที่ตัวของเราที่จะปฏิบัติรักษาเอาเอง แต่ก็อดคิดไม่ได้ว่าตัวเขาเองที่พูดอย่างนั้น เขาเห็นความสำคัญในการปฏิบัติรักษาศีลธรรมในตัวเขาเองเพียงไรหรือไม่ เมื่อเขาไม่สนใจจะไปวัดซึ่งเห็นว่าไม่จำเป็นเท่าตัวเขาปฏิบัติเอง แต่กิริยาที่แสดงออกของเขารู้สึกว่าแสลงหู แสลงตา และแสลงใจชอบกล ไม่เป็นที่สนิทใจนัก เวลาเรามีความจำเป็นซึ่งจำต้องปรึกษาปรารภขอความรู้ความเห็นจากเขาบ้าง ก็แสดงออกมาแบบขอไปที ในลักษณะว่าธรรมไม่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเขาอยู่นั่นเอง **สำหรับผมแม้จะมีความรู้ในทางธรรมน้อย แต่เมื่อได้เห็นอาการของคนที่มีความหนักแน่นในธรรมและไปมาหาสู่วัดบ่อย พร้อมทั้งการแสดงออกของเขา และได้เห็นคนที่เห็นการไปวัดไม่เป็นของจำเป็นพร้อมคุณสมบัติในตัวเขาแล้ว ผมรู้สึกมั่นใจและศรัทธาในคนชอบไปวัดมากกว่า จะถูกหรือผิดก็ขอท่านได้โปรดช่วยออกความเห็นด้วย บางทีผมอาจจะยกฝ่ายหนึ่งแล้วเหยียบย่ำอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่รู้สึกว่าตัวผิดก็เป็นได้**

ถ้ายังรู้สึกว่าตัวผิดแฝงอยู่ด้วย ก็พอมีทางแก้ไขได้ยังไม่สายเกินไป แต่ที่เข้าใจว่า ตนถูกต้องเสียท่าเดียวนั้น แม้จะขอความเห็นจากผู้อื่น ก็ไม่มีใครเขากล้าแสดงออกเพราะเกรงจะไปกระทบความเห็นถูกของคนนั้น

ที่เขาพูดว่าการไปวัดไม่จำเป็น มันสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติของคนต่างหาก นั่นมีส่วนถูก ถ้าเห็นความสำคัญในการปฏิบัติรักษาตนจริงๆ และได้ปฏิบัติตนอย่างนั้นด้วย

ผู้ชอบไปวัดบ่อยดังเพื่อนที่ดีของคุณ ก็นับว่าเป็นบุคคลตัวอย่างได้ดี ควรถือเป็นคติตัวอย่างได้ดี ถ้าคนประเภทนี้มีมาก บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้ายอมไปวัดแบบใกล้เกลือกินด่าง แบบทัพพีอยู่กับแกงแต่ไม่รู้รสเปรี้ยวหวานเค็มของแกง แบบอวดยศศักดิ์ความมั่งมีดีเด่น อวดรู้อวดฉลาด และแบบไปวัดเพื่อใช้พระใช้เณรร้อยแปด พระเณรมองเห็นหน้าอุบาสกอุบาสิกาผู้เป็นนายพระเณรแล้ว ต่างหาทางออกเพื่อเอาตัวรอด อย่างนี้ไม่ดี ถ้าขืนไปวัดบ่อยๆ เดี๋ยววัดจะร้างแน่ คุณต้องการให้วัดร้างหรือต้องการให้วัดเจริญ และพระเณรอยู่เป็นสุข ไม่ถูกรบกวนจากบุคคลที่เป็นนายวัดเล่า

ผมไม่เคยคิดคาดฝันว่าจะมีคนแบบนั้นไปวัด และทำลายวัดวาศาสนา แบบใช้พระใช้เณรไม่มีปรานีปราศรัย ไม่เคยคิดจะให้วัดวาศาสนาและพระเณรลำบาก ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการเสื่อมโทรมและร่วงโรยของวัด ที่พูดกับท่านในเรื่องดีบ้างชั่วบ้าง ก็เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขเท่าที่เห็นสมควร ที่ได้ยินเรื่องที่ไม่เคยคิดว่าจะมีได้เช่นนี้ ผมรู้สึกเสียใจและสงสารพระเณรที่ได้รับความไม่สะดวกดังที่ทราบมาเท่าที่ท่านอธิบายมานี้ ท่านเคยได้เห็นได้ยินคนประเภทนี้มาบ้างหรือ

การเคยหรือไม่นั้นไม่ใช่เรื่องจะสืบสวนและสอบสวนกัน เพราะพวกเราไม่ใช่เจ้าหน้าที่กองสืบสวน และเรื่องนี้ก็มิใช่เรื่องคดีพอจะเกี่ยวไปถึงการสอบสวนด้วย แต่เป็นเรื่องธรรม เรื่องวัด เรื่องอุบาสก อุบาสิกา เรื่องพระเณร เรื่องความดี ความชั่ว คนดีคนชั่ว ที่อยู่ในวงศาสนาซึ่งควรนำมาพูดกันได้ และเป็นเรื่องกลางๆ ไม่ได้ระบุชื่อเฉพาะเจาะจงท่านผู้ใดใครผู้หนึ่งว่าเป็นเช่นนี้และเช่นนั้น ส่วนจะมีคนประเภทนี้ประเภทใดหรือไม่ นั่นเป็นคติธรรมซึ่งต่างจะได้นำไปพิจารณาต่อไป สมกับพวกเราเป็นนักธรรม ผู้ละชั่วทำดี สิ่งใดเห็นสมควรหรือไม่สมควร เป็นหน้าที่ของเราผู้เป็นต้นเหตุแห่งความดีความชั่วด้วยกัน จะนำไปวินิจฉัยไตร่ตรองและเลือกเฟ้นทำแต่สิ่งที่เห็นว่าควร

คนที่ชอบไปวัดกับคนที่ไม่ชอบไปวัดมีความเห็นต่างกัน ผู้ไปวัดก็เพื่อบำเพ็ญ ผู้ที่ไม่ได้ไปวัดก็บำเพ็ญกุศลอยู่ตามอัธยาศัยของตน ผลที่ได้รับก็คือความดีและเป็นคนดีมีศีลธรรมเช่นเดียวกัน แต่คนที่ไปวัดบ่อยในลักษณะเพื่อนที่ดีของคุณย่อมเป็นประโยชน์ไม่มีสิ้นสุด เพราะการบำเพ็ญตนก็มิได้ลดละ การได้ยินได้เห็นมารยาทของผู้มีศีลธรรม

แสดงออก ย่อมซึมซาบเข้าถึงจิตใจอยู่เสมอ นานๆ เข้าก็ฝังนิสัย ยากที่จะมีอะไรมารื้อถอนได้อย่างง่ายๆ ดังนั้น ท่านจึงสอนให้คบคนดี คบไปนานๆ ก็กลายเป็นคนดีได้ ส่วนคนที่ไม่ได้ไปวัด แต่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ควรแก่ตนก็ดีเช่นเดียวกัน แต่ไม่ไปวัดเพราะนิสัยนั้น ขอยุติ ไม่มีเวลาพูดในที่นี่ การไปวัดหรือไม่ไปวัดเท่าที่พูดมา หวังว่าคุณคงเข้าใจ เพราะเพื่อนของคุณก็อธิบายให้ฟังบ้างแล้ว ควรยุติเพียงนี้

ผมรู้สึกละอายท่านที่จะเรียนตามความรู้สึกในเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับผม คือเพื่อนบางคนเคยพูดล้อผมเล่น แต่จะเท็จหรือจริงนั้นผมไม่กล้ายืนยัน เพราะเป็นเพื่อนกันจริงๆ เวลาผมไปวัดกลับมาบ้านซึ่งตรงกับวันเขามาเยี่ยมผมที่บ้าน เขาพูดยิ้มๆ ว่าไปไหนมา อุบาสกบ้าง จะบวชเมื่อไร ถ้าบวช อย่าลืมบอกผม ผมจะไปช่วยงานบวชบ้าง พูดว่าคนบวชแล้วไม่ให้คิดถึงแม่อีหนูบ้าง คุณเก่งมากตัดแม่อีหนูได้บ้าง เวลาบวชแล้ว นิมนต์ไปบิณฑบาตที่บ้านผมเป็นประจำบ้าง ทั้งๆ ที่ผมยังไม่คิดว่าจะบวช และไม่เคยพูดให้เขาฟังว่าผมจะบวช ทำไมเขาจึงพูดอย่างนั้นบ่อยนัก บางครั้งเขามาที่บ้านและผมก็ไม่ได้ไปวัด แต่เขาก็พูดอย่างนั้นเสมอ ตัวเขาเองไม่ค่อยสนใจกับธรรมและวัดนัก แต่ลูกเมียเขาใจบุญสุนทานดีทุกคน เขาเองก็ยินดีในทาน แต่ไม่เห็นไปวัดและสนใจดูหนังสือธรรมเท่านั้น ท่านจะเห็นว่าอย่างไร แต่ผมรู้สึกว่าละอายพิกลๆ เวลาจะไปวัดทีไร เพราะระลึกถึงคำที่เขาพูดนั้น

ตามความเข้าใจของอาตมาว่า ไม่มีปัญหาอะไรจะควรขบคิดและละอายเลย เพราะเราก็ทราบแล้วว่าเขาเป็นเพื่อนเราจริงๆ ประกอบกับครอบครัวของเขาและตัวเขาเองก็ยินดีในทานอยู่แล้ว ไม่มีอากัปกิริยาที่แสดงออกเพื่อความดูถูกเหยียดหยามเลย ถ้ามีโอกาส คุณควรชักชวนเขาไปวัดบ้าง ยังจะดีกว่าคุณทนละอายเขาเสียอีก คุณเคยได้ชักชวนเขาบ้างหรือเปล่า

เปล่าครับ นอกจากผมพยายามหลบซ่อนตัวเวลาไปวัดเท่านั้นเพื่อไม่ให้เขาทราบ และยังสั่งกับทางบ้านไว้ด้วยว่า เวลาเราไปวัด ถ้าเขามา ให้หาอุบายพูดโดยไม่ให้เขาทราบว่าไปวัด นี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ผมคิด กับอีกเรื่องหนึ่งทำให้ผมมีโมโหและเกลียดด้วย เพียงได้ยินเพื่อนมาเล่าให้ฟังเท่านั้น ไม่ใช่ตัวเขามาพูดเอง ถ้าเป็นตัวเขาเองไม่ทราบจะ

เป็นแบบไหน ผมตัดสินใจไม่ถูกเหมือนกันว่าจะโต้ตอบกับเขาอย่างไร เพราะผมรัก และสงวนของผมมาก ไม่ประสงค์ให้ใครมาดูถูกเหยียดหยาม ทั้งเป็นสมบัติอันล้นค่ามาแต่ปู่ ย่า ตา ทวด เรื่องที่ว่านี้คือ **เขาว่าคนเข้าวัดฟังธรรมจำศีล เป็นคนครึคนล้าสมัย อะไรๆ ก็ไม่ทันเขา กระทั่งเครื่องแต่งตัวฉูดฉาด รุ่มร่าม ไม่กะทัดรัดพอให้น่าดูน่าชมบ้าง ผมขอเรียนถามท่านว่า คนที่เข้าวัดฟังธรรมเพื่ออบรมความดีแก่ตนและส่วนรวม มีความเสียหายอะไรบ้าง จึงต้องถูกเขาติเตียนเหยียดหยามไปต่างๆ นานา อีกประการหนึ่ง ธรรมของพระพุทธเจ้ามีบกพร่องอะไรบ้าง ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้นับถือและปฏิบัติตาม กลายเป็นคนครึและล้าสมัย ส่วนคนที่ทันสมัยนั้นคือคนประเภทใด ผมรู้สึกโมโหไม่หาย จนป่านนี้**

คนนับถือศาสนา เข้าวัดฟังธรรม จำศีล เข้าใจว่าตนอบรมความดี แต่พอได้ยินเขาติเตียนบ้าง จริงหรือไม่จริงก็โกรธโมโหเอาเลย โดยไม่ได้คำนึงถึงเหตุผลกลไกอะไร คนประเภทนี้แลคือคนครึ คนล้าสมัย อะไรๆ ก็ไม่ทันกิเลส ปล่อยให้มันฉุดลากไปต่อหน้าต่อตา โดยไม่มีธรรมบทใดมาต้านทานพอมันจะเกรงขามบ้างเลย ทั้งๆ ที่ธรรมของพระพุทธเจ้าสั่งสอนไม่ให้โกรธ เราผู้ปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าก็ยังโกรธอยู่เช่นนี้ จะให้ใครเขาชมว่าดี แม้อาตมาเองก็ไม่ชม ถ้าขืนไปชมก็จะกลายเป็นคนครึคนล้าสมัยไปอีกคน อาตมาชมเขาว่าพูดถูก แม้จะไม่เคยรู้หน้าตาเขาเลยก็ตาม แต่เขาพูดถูกจุด ที่ควรจะชมเราก็ชมเขาได้ เช่นเดียวกับเราไม่เคยเห็นองค์พระพุทธเจ้า แต่ธรรมที่ตรัสไว้ถูกต้อง เป็นสวากขาตธรรม เราก็ยอมกราบไหว้และระลึกถึงท่าน โดยไม่จำเป็นต้องเห็นองค์ท่านเสียก่อน

ความจริงเราเป็นพุทธบริษัทของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงรอบคอบด้วยเหตุผลทุกอย่าง ควรจะนำเยี่ยงอย่างท่านมาพิจารณาและปฏิบัติตามด้วยความมีเหตุผลบ้าง แม้ไม่ได้อย่างพระองค์ ยังจะเป็นผู้มีหลักยึดอาศัยบ้าง ไม่โอนเอนไปมาเพราะสิ่งต่างๆ มาสัมผัสอย่างง่ายดาย เรื่องความนินทาสรรเสริญอันเป็นของมีอยู่ในโลกตลอดมา จะไม่ยอมให้มาปรากฏตัวได้อย่างไร คิดดูกิเลสอยู่ภายในใจเรา ทั้งที่ตามกำจัดมันอยู่อย่างเต็มกำลังด้วยการปฏิบัติธรรม มันยังได้โอกาสโผล่ตัวออกมาอย่างเปิดเผยได้จนคนอื่นเขารู้ว่า เรา

โกรธ เราโมโห เราไม่พอใจในคำนินทา แต่เราเองกลับไม่รู้ว่าตัวผิด ทั้งๆ ที่รู้อยู่ว่า ตัวโมโห ตัวโกรธ แต่ไม่สนใจระงับดับมันเสียเลย มัวแต่ไปคิดถึงคำที่เขาว่าเราเป็นคนครึคนล้าสมัย เรื่องจึงลงเอยกันตรงที่ว่าเส้นผมบังภูเขา ถูกตามคำที่เขาตำหนิอย่างหาทางหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อการแก้ความผิดของเราไม่ให้เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้น ต้องพิจารณาดูให้รอบคอบก่อนทุกครั้ง อย่านำความโกรธความไม่พอใจเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่ผู้จัดการ มันจะเข้าไปยุแหย่ให้คดีโกรธรุนแรงมากขึ้นแล้วตัดสินกันไม่ลง และจงมอบให้ปัญญากับเหตุผลวินิจฉัยกันโดยถูกต้องและตัดสินสงบกันเอง เราจะได้รับความเป็นธรรม และอยู่สบายหายจากเรื่องไม่เป็นสาระของตน และจะไม่ก่อความกังวลยุ่งยากใส่ตนต่อไปอีก

ท่านเป็นพระ เคยถูกเขาติเตียนนินทาบ้างไหม พวกผมที่เป็นฆราวาส มันร้อยแปดพันประการ บางทีก็น่ารำคาญ บางกาลก็โกรธให้เขา เพราะทนไม่ไหว

จะนับประสาอะไรเพียงเราๆ ท่านๆ นี้ แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นจอมศาสดาก็หลีกหนีไม่พ้น จำต้องโดนนินทาสรรเสริญเช่นเดียวกับคนทั้งโลก เมื่อพ่อก็ยังต้องถูกนินทาลูกจะไปหลบซ่อนอยู่ในหุบเขาลูกไหนจึงจะพ้นไปได้ไม่ถูกนินทา เพราะตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อันเป็นสถานที่รับโลกธรรมยังมีอยู่ ต้องรับรู้กันวันยังค่ำ เป็นแต่ว่าเราจะมีสติปัญญาเครื่องกลั่นกรองหรือไม่เท่านั้น ถ้าไม่มี ก็จำต้องกลืนเข้าไปทั้งก้างทั้งกระดูก แม้จะเป็นทุกข์เบื่อชีวิต ยังอยู่ก็ทนไป จะไปตำหนิแม่ครัวก็ไม่ถูก เพราะปลาย่อมมีก้าง เป็ดไก่ย่อมมีกระดูกอยู่เป็นธรรมดา ส่วนโลกธรรมก็ย่อมมีทั้งดี ทั้งชั่ว ทั้งสุข ทั้งทุกข์ ทั้งได้ ทั้งเสีย ทั้งนินทา ทั้งสรรเสริญ รวมอยู่ด้วยกันและในบุคคลคนเดียวกัน ใครฉลาดก็ผ่านไป ใครโง่ก็ติดอยู่ โดยไม่มีหนทางฟ้องร้องเรียกความเสียหายจากผู้ใดได้ เพราะต่างคนต่างมี ต่างคนต่างติดอยู่ในโลกธรรม ฉะนั้น โลกเราจึงต่างคนต่างทุกข์ โดยจะช่วยแบ่งหนักแบ่งเบาจากกันไม่ได้ คุณเรียนและปฏิบัติธรรมไปเพื่อรู้และละโลกธรรม แล้วคุณเรียนและปฏิบัติเพื่ออะไร หรือเรียนและปฏิบัติเพื่อต้อนรับโลกธรรมเวลาโลกธรรมมาปรากฏจะได้โมโหโทโสง่ายขึ้น ถ้าเช่นนั้นก็เท่ากับมาปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อส่งเสริมโลกธรรมกันเท่านั้น ไม่มีอะไรดีกว่าเขาผู้ไม่ได้ปฏิบัติธรรมเลย

ที่มาเรียนเล่าเรื่องเขาติเตียนผู้เข้าวัดฟังธรรมจำศีลว่าเป็นคนครึคนล้าสมัย เพื่อได้รับความเห็นใจและช่วยพิจารณาหาทางแก้ไข แต่กลับมาได้รับคำตำหนิเพิ่มเข้าอีก แต่ที่ได้รับคำตำหนิจากท่าน ผมได้คติแยะ ต่อไปจะให้ปฏิบัติอย่างไรจึงจะมีหลักยึด ไม่เสียใจเมื่อถูกตำหนิอีก เพราะเรื่องทำนองนี้มีอยู่บ่อยๆ จากบุคคลประเภทนี้ คนชั่วที่น่าตำหนิมีเต็มโลกจนหาที่เหยียบย่างไปไม่ได้ เขาไม่อยากตำหนิ แต่ชอบมาตำหนิคนแสวงหาความดีซึ่งไม่มีส่วนกระเทือนให้เป็นความเสียหายแก่คนอื่นเลย จึงน่าแปลกใจมาก

พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า จงเตือนตน จงสังเกตตน ตรงไหนบกพร่องควรซ่อมแซมตรงนั้น จนมีกำลังใจพอกับสิ่งที่มาเกี่ยวข้องทั้งหลาย เมื่อถูกตำหนิก็ให้ดูจุดที่ถูกตำหนิของตน อย่าไปสนใจดูผู้ตำหนิ จะได้เห็นจุดบกพร่องของตน ชาวพุทธต้องเป็นผู้สม่ำเสมอกับสิ่งทั้งปวง อย่าโยกๆ คลอนๆ แบบไม่มีธรรมในใจ จะหาอะไรเป็นหลักใจไม่ได้ และจะไม่ผิดอะไรกับคนที่ไม่ได้ปฏิบัติธรรม ผู้ต้องการหลักยึดที่มั่นคงจากธรรม ไม่ควรปล่อยใจให้หวั่นไหวไปตามสิ่งสัมผัสดีชั่วอย่างง่ายดาย จะตั้งตัวไม่ติดและหาหลักยึดไม่ได้ตลอดกาล โปรดคิดให้ถึงความรู้สึกของโลกที่มีวิญญาณครองร่าง และมีลมหายใจเครื่องสืบต่ออายุด้วยกัน ไม่มีใครปรารถนาความชั่วและกองทุกข์มาเผาผลาญตนเอง ที่ทำไปก็เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทนต่อความทุกข์ยากอันมีประการต่างๆ ไม่ได้แล้ว ทำไปแบบตกบันไดพลอยโจนบ้าง ซึ่งได้รับผลกรรมต่างๆ กันดังที่เห็นอยู่ทั่วไป ความจริงล้วนแต่ปรารถนาของดีมีความสุขด้วยกันทั้งนั้น ของดีและความสุขไม่เคยครึและล้าสมัย โลกแสวงหาและใฝ่ฝันกันตลอดมา ศาสนธรรมเป็นของล้นค่า และชี้บอกของดีและความสุขให้แก่โลกได้สมปรารถนา คือของดีนอกกายนอกใจหนึ่ง ของดีในกายในใจหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีของดีและความสุขที่เป็นโลกิยะและโลกุตระอีก ซึ่งจะหาได้ในวงศาสนานี้ ผู้นับถือและปฏิบัติธรรมจะเป็นคนมีสมบัติ คือความดีและความสุขอันโลกใฝ่ฝันมานาน ข้อสำคัญคือการปฏิบัติ จนหาที่ตำหนิตนไม่ได้นั่นแล จะเป็นที่อบอุ่นสำหรับตัวทุกอิริยาบถ หลับและตื่นก็เป็นที่ภาคภูมิใจ ถ้าเป็นวัตถุก็เหลือใช้ และยังได้ทำการแจกจ่ายแก่ผู้บกพร่องต้องการมาขอพึ่งอาศัย ไม่ให้เสียความหวังที่เข้ามาอาศัยผู้มีความดีมาก เท่าที่โลกมีความเดือดร้อนมาก เนื่องจากคนดีมีจำนวนน้อย ไม่

พอกับความจำเป็นและต้องการ เฉลี่ยเผื่อแผ่ความสุขให้แก่กันไม่ทั่วถึง เช่นเดียวกับบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างที่มีน้ำหนักมาก สิ่งที่จะรับน้ำหนักมีกำลังไม่พอกัน ย่อมทำให้บ้านเรือนไม่ทนทานและโค่นล้มลงได้อย่างง่ายดาย ถ้าสิ่งที่รับน้ำหนักมีกำลังพอๆ กัน หรือมากกว่า บ้านเรือนย่อมมีความมั่นคงและตั้งอยู่ได้นาน

เราผู้ปฏิบัติธรรม โปรดอย่ามัวคิดแต่เรื่องครึหรือล้าสมัย จะทำให้เสียเวลาและล้าสมัยเข้าไปอีก ทั้งๆ ที่ไม่ปรารถนาอยู่แล้ว ยิ่งจะทำให้เลวลงไปดังคำที่เขาตำหนิ โปรดคิดให้ถูกจุดที่โลกต้องการ คือสมบัติที่พึงใจหนึ่ง ความสุขกายและสุขใจหนึ่ง ทางที่ไหลมาแห่งสมบัติดังกล่าวนี้คือ ความประพฤติดี ความขยันหมั่นเพียรในกิจที่ชอบ ประกอบตนอยู่ในสุจริตธรรม มีศาสนาเป็นหลักยึด มีอิทธิบาทสี่เป็นเครื่องดำเนินประจำตัว คือ ฉันทะ พอใจในงานเช่นเดียวกับเราพอใจในเงิน เพราะงานเป็นที่ไหลมาแห่งเงิน เพียรจนงานสำเร็จและได้เงินมาอย่างสมใจ จิตตะ รักงานเหมือนรักเงิน วิมังสา ไตร่ตรองให้งานสำเร็จเรียบร้อยและตรองหางานเพื่อเงินอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่ เว้นแต่หลับ อย่ายืน เดิน นั่ง นอน แบบบุคคลสิ้นท่า ไม่มีความคิดเพื่องานและเงิน เพราะถ้างานหมด เงินก็จำต้องหมด ไม่มีช่องทางไหลมา แล้วก็กลายเป็นคนสิ้นท่า คือยืนก็อด เดินก็อด นั่งก็อด นอนก็อด ในท่าสี่อิริยาบถ เป็นท่าที่ทนอดทนหิวทั้งนั้น แล้วจะทนอยู่ได้อย่างไร ต้องตายไปไม่รอด ถ้ามีอิทธิบาททั้งสี่นี้อยู่ในใจ คนเราไม่จนมุมอย่างง่ายๆ แม้ทางด้านการกุศลทุกประเภท อิทธิบาทย่อมเป็นเครื่องสนับสนุนให้สำเร็จไปได้โดยปราศจากอุปสรรค อิทธิบาททั้งสี่นี้คือทางก้าวหน้า ไม่ให้การงานที่ทำล่าถอย มีอยู่ในประเทศชาติบ้านเมืองใดและผู้ใด ย่อมจะทำให้ประเทศและผู้นั้นเจริญก้าวหน้าทั้งด้านวัตถุและธรรมภายในใจ ถ้าต้องการความสุขความเจริญกันจริงๆ อย่างมีแบบฉบับแล้ว ก็ต้องลงมือทำตามแบบแปลนที่ได้ศึกษามา มีอิทธิบาทเป็นรากฐานของแปลนนั้นๆ ความเจริญก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว โลกที่ได้รับการศึกษามาพอประมาณแล้วเขาไม่มานั่งนินทาคนนั้นติเตียนคนนี้แบบคนไม่มีงานทำ แล้วเอางานที่ล้าสมัยอย่างนี้มาทำ ซึ่งโลกที่เจริญแล้วเขาไม่ปรารถนากัน บ้านเมืองเราก็นับว่าได้รับการศึกษาด้วยดีทั้งจากเมืองนอกและเมืองใน ควรจะรู้จักจุดที่เจริญและเสื่อมได้ดีพอ เรื่องการนินทาและสรรเสริญในบุคคลและกิจการที่ควรหรือไม่ควรก็พอจะทราบได้ดี โดยไม่ต้องไปเที่ยวหา

เรียนที่ไหนให้สิ้นเปลืองเงินโดยใช่เหตุ เมื่อไม่รู้จักกิจการและบุคคลที่ควรติชม ก็ยากที่จะดำเนินตนและกิจการให้เป็นไปเพื่อความเจริญแก่ตนและประเทศชาติศาสนาได้ เช่นเดียวกับคนที่ไม่เคยขี่ม้า เห็นม้าไม่วิ่งก็ลงแส้อย่างหนัก พอม้าวิ่งก็กลัวจะตกม้าตาย รีบชักบังเหียนม้าไว้ ม้าเลยวิ่งถอยหน้าถอยหลังอยู่อย่างนั้นเอง ไม่ไปถึงไหน คนที่เคยขี่ม้าเขาไม่ทำอย่างนั้น พอโดดขึ้นหลังม้าแล้วกระตุกเชือกเบาๆ เท่านั้น ม้าที่เคยวิ่งพอแล้วก็เริ่มขยับตัวและวิ่งเรียบไปเลย ถ้าจะให้ม้าวิ่งเร็วขนาดไหนก็กระตุกเชือกแรงขึ้น ม้าก็วิ่งอย่างสุดฝีเท้าของมันจนถึงจุดที่หมายได้ตามต้องการ

คนที่ไม่มองเห็นเหตุผลแห่งความเสื่อมและความเจริญ ก็ย่อมประพฤติตนแบบคนที่ไม่เคยขี่ม้า โดยถือเอาความชอบใจเป็นประมาณ แต่ใจของคนที่ไม่เคยได้รับการอบรมให้รู้จักดีชั่วมาก่อน ย่อมจะชอบไปในทางเสียหาย ขืนทำตามความชอบใจก็จบไปเท่านั้นเอง หมดหนทางแก้ไข ส่วนคนที่มองเห็นเหตุผลแห่งความเสื่อมและความเจริญโดยหลักธรรม ย่อมปฏิบัติตนต่อเหตุการณ์ด้วยความรอบคอบ ไม่ค่อยจะทำตามความอยากอันเป็นทางหายนะ แต่พยายามดัดแปลงใจให้เป็นไปตามเส้นทางที่ดี **ใจเมื่อได้รับการดัดแปลงเสมอย่อมไม่ผาดโผนโลดเต้น ค่อยเป็นค่อยไปตามสถานที่และกิจการที่ควร ไม่ตื่นเต้นไม่เห่อเหิมเหมือนปลาตื่นน้ำใหม่** ซึ่งเคยเห็นทางภาคอีสานเขาทำกันโดยนักหาปลาเขาเอาน้ำจากบึงที่มีน้ำตลอดปีไปล่อปลาอีกบึงหนึ่งซึ่งมีน้ำไม่ตลอดปี วิธีเขาทำ เขาขุดหลุมเล็กๆ กว้างประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ลึกประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ทำร่องจากหลุมที่ขุดให้ทะลุถึงบึงเป็นที่ล่อปลา แล้วเทน้ำที่นำไปลงในหลุมเล็กน้อย และเทสาดไปตามร่องจนถึงบึงซึ่งไม่ห่างจากตัวหลุมนัก ประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แล้ววิดน้ำไปรอบๆ บริเวณปากร่องเพื่อปลาในบึงนั้นได้กลิ่นน้ำใหม่ที่เขานำมาไปล่อ พอปลาในบึงนั้นได้กลิ่น ต่างตัวก็ต่างมาเข้าหลุมเป็นฝูงๆ เขาก็เก็บเอาปลาเหล่านั้นอย่างเรียบราบกว่าปลาจะรู้สึกตัวว่าได้ถูกล่อ เขาก็เก็บใส่ข้องเสีย เกือบหมดปลาไปทั้งบึง เหลือเฉพาะปลาตัวฉลาดไม่ตื่นน้ำใหม่ในหลุมนรก ปลาตัวโง่มีเท่าไร ถูกเขาเอาไปต้มยำเสียจนหมด นอกจากนั้นยังนำไปโชว์ที่ตลาดอีกด้วย

พวกเราจะปฏิบัติกับตนอย่างไรจึงจะปลอดภัย ทรัพย์สินก็หาได้ง่าย เพราะคนมากต่างถิ่นต่างแดนมาสมาคมกัน ส่วนเรือนร่างซึ่งเป็นของรักสงวนตามประเพณีของมนุษย์ผู้มีฐานะสูงกว่าสัตว์ก็ปลอดภัย ไม่มีตัวบุ้งตัวแมลงมากัดมาไช ครอบครัวผัวเมียลูกหลานก็อยู่ด้วยกันโดยผาสุก ไม่มีแมลงมาไต่ตอมและนำเชื้อมาให้จนกลายเป็นโรคระบาดในครอบครัว ผัวเมียแตกแยกกันวิ่งตามแมลงดอกไม้ ลูกหลานวิ่งตามนกค้างคาว สาวใช้วิ่งตามนกเหล็ก เวลาแมลงผึ้งบินกลับรวงรัง ครอบครัวผัวเมียลูกหลานวิ่งหากันงอมแงม ต่างคนต่างอิดโรยเพราะหิวโหยใจจะขาดด้วยอำนาจความเสียใจ บางรายรู้สึกตัวคว้าหาของเก่าเริ่มจับกลุ่มกันใหม่ แต่อยู่ด้วยกันไม่สนิทเพราะเจ็บลึกแบบโรคฝังในรักษาไม่หาย คิดแยกทางกันตายดีกว่าที่มามัวบอบช้ำ คงเป็นเพราะเวรกรรมทำมาแล้วจำจากทำให้ทุกข์ยากหัวใจไปนาน สู้ปลิดสังขารสิ้นชีวิตตายไปเสียดีกว่าทนร้อนใน เพราะโรคสุดวิสัยที่จะเยียวยาให้หายได้ เลยคิดปลงตกและตัดสินใจไปตกนรกทั้งเป็น (ฆ่าตัวตาย) โดยคิดว่าไปอยู่โลกหน้าจะดีกว่าโลกระทมขมขื่นนี้ ถ้าเป็นแบบนี้จะไปอยู่โลกไหนก็เหมือนกัน เพราะเราก็เป็นคนแบบนี้ จะได้แบบอื่นมาแต่ที่ไหน ถ้าปฏิบัติตัวต่อสิ่งแวดล้อมไม่ถูก ย่อมจะเป็นยาพิษติดต่อกันไปตลอดอนันตกาล ไม่มีใครจะสามารถมาตัดสินให้เลิกแล้วกันไปได้ เพราะสิ่งสำคัญในโลกก็คือ ใจ ที่จะปฏิบัติตัวต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องแล้วอยู่สบาย ถ้าปฏิบัติไม่ถูก ไม่มีอะไรจะเป็นยาพิษที่มีโทษร้ายแรงยิ่งกว่าใจ ใครจะมีความรู้มากน้อยและเรียนจบจากที่ไหนมาก็ตาม ตอนจะเห็นผลผิดถูกดีชั่วเอาตัวรอดได้หรือไม่ได้ ทั้งทางโลกและทางธรรม จะเห็นกันตรงที่นำความรู้มาปฏิบัติต่อตัวเอง คือใจเป็นสิ่งสำคัญ

ผู้ปฏิบัติถูกตามเพศและวัยของตนชื่อว่าเป็นผู้รู้จักรักษาตน รู้จักสิ่งเกี่ยวข้องกับตนว่าจะควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร รู้จักหน้าที่การงานที่จะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษแก่ตน รู้จักการเก็บรักษาทรัพย์ รู้จักการจับจ่ายทรัพย์ รู้จักประหยัดทรัพย์ รู้จักคนควรคบหรือไม่ควรคบ รู้จักวิธีแก้ไขดัดแปลงตนเองจากสิ่งหายนะ ไม่ปล่อยตามอำเภอใจที่มีความอยากเป็นเจ้าเรือน รู้จักฐานะของตนเกี่ยวกับการจ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคใช้สอย รู้จักคนที่ควรสงเคราะห์ รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อท่านที่เคยมีคุณแก่ตน รู้จักสงสารเพื่อนมนุษย์ตาดำๆ ด้วยกันไม่ดูถูกเหยียดหยาม รู้จักแบ่งปันเท่าที่ควรแก่เหตุ รู้จักสังคมที่

ควรเกี่ยวข้องหรือไม่ควร รู้จักสถานที่ที่ควรไปหรือไม่ควร รู้จักสิ่งที่แสดงออกเพื่อความหายนะอยู่เสมอภายในใจ ประหนึ่งน้ำล้นฝั่งในหน้าฝนด้วยทำนบ คือธรรมเครื่องปิดกั้นอย่าให้เลยฝั่งแห่งธรรมไปได้ รู้จักเอาชนะตนจากความหายนะทุกด้าน ไม่ยอมให้ล่วงล้ำเข้ามาได้ รู้จักรักษาตนให้อยู่ในความพอดีเสมอ เหมือนน้ำที่เต็มแก้วแล้ว รู้จักทำตนให้เป็นตัวอย่างอันดีแก่ตนและผู้เกี่ยวข้องอยู่เป็นนิตย์ ไม่ลืมตัว ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อตามเพื่อนทุกเพศ จะทำให้เสียคนหาทางกลับตัวไม่ได้ ตนเป็นที่รักยิ่งและมีคุณค่ามาก อย่าทำให้เสียเพราะเห็นแก่เพื่อน ทั้งนี้เพราะวิชาความรู้ที่เรียนมาก็เพื่อเป็นเครื่องประดับและรักษาตัวมากกว่าสิ่งอื่นๆ ถ้าตัวยังดีอยู่ สิ่งอื่นๆ ซึ่งเป็นของนอกกายพอคิดได้หาได้ไม่อับจน เพื่อนฝูงทั้งหญิงและชายที่มาเกี่ยวข้อง โดยมากจะเป็นคนดีมาเป็นเครื่องเสริมใจและเสริมเกียรติ ไม่มาในลักษณะเหยียบย่ำทำลายเราและศักดิ์ศรีอันเป็นที่รักยิ่งของเราและอย่าลืมว่า หลักวิชาทุกแขนงไม่ว่าทางโลกและทางธรรม เรียนมาเพื่อรักษาตนและประดับตัวให้มีความสง่างาม เพราะมนุษย์เราย่อมงามด้วยวิชาความรู้และความประพฤติยิ่งปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับที่เล่าเรียนมาก็ยิ่งเพิ่มความงามไม่มีวันจืดจาง ถ้านำไปใช้ในทางผิดก็ยิ่งเพิ่มความเลวลงมากกว่าคนธรรมดา ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย กลัวจะเป็นสุกรตัวหนึ่งๆ ที่ถูกต้มตุ๋นจากคนประเภทนั้น เท่าที่อธิบายมาก็รู้สึกจะมากเกินความจำเป็นสำหรับท่านผู้อ่าน จึงขอยุติ

ดิฉันกลัวเป็นบาปที่เพื่อนมาชวนไปวัดเพื่อฟังเทศน์ ดิฉันพูดออกอุบายแกมโกหกเขาว่า มีธุระนัดกับเพื่อนไว้บ้าง มีธุระอย่างอื่นๆ บ้าง แล้วไม่ไปวัดตามคำชักชวนของเขา ทั้งๆ ที่ดิฉันอยากไปและเคยไปเสียจนชินมาตั้งแต่เป็นเด็ก เพราะคุณแม่เป็นคนชอบวัด และพาไปเสมอ ที่กลัวจะเป็นบาปก็เพราะพูดโกหกเพื่อนที่หวังดีต่อเราหนึ่ง เวลาพระท่านเทศน์ก็มีคนคุยกันไม่หยุดปาก ฟังเทศน์ไม่รู้เรื่องทำให้เบื่อและรำคาญหนึ่ง จึงสงสัยว่าจะเป็นบาป การไปวัดทำให้ใจเย็นสบาย ดิฉันชอบแต่มีนักเทศน์แข่งพระเท่านั้นที่ไม่อยากไปวัดในเวลาฟังเทศน์

การพูดปดมดเท็จเป็นของไม่ดีอยู่แล้ว เมื่อมีใครพูดเช่นนั้นเข้าอีก คนนั้นก็เป็นคนขี้ปด ขี้โกหก และเป็นคนไม่ดีแน่ ขืนพูดโกหกกันทั้งบ้านทั้งเมืองและทั้งโลก เขาก็ให้นามว่าบ้านโกหก เมืองเหลวไหล ไทยขี้ปด โลกหลอกลวง หมดความเชื่อถือ และกลายเป็นโลกหมดความหมาย ส่วนจะเป็นบาปหรือไม่นั้น อาตมาไม่ใช่ผู้ทำเหตุ จึงไม่กล้าเข้าไปรับรองผลของคุณได้

ที่คุยกันในเวลาพระท่านเทศน์เล่า จนผู้นั่งอยู่ใกล้เคียงรำคาญ บางครั้งต้องถอยออกห่างๆ โดยไม่ให้เสียมารยาท ผู้คุยนั้นจะเป็นบาปบ้างไหมคะ

ถึงจะเป็นบาปหรือไม่ ก็เป็นเรื่องของเขาดังที่เรียนแล้วเมื่อกี้นี้ ถ้าคุณกลัวเป็นบาปและเกรงพระเณรและคนอื่นจะรำคาญและเบื่อ ก็อย่าทำอย่างเขา เรื่องก็จะเรียบร้อยไปเท่านั้น

สำหรับท่านและพระเณรอื่นๆ รู้สึกรำคาญบ้างไหม เมื่อกำลังฟังเทศน์หรือกำลังเทศน์ด้วยความตั้งใจ เกิดมีคนคุยกันขึ้นในเวลาเช่นนั้น

นี่มันเป็นเรื่องของท่านต่างหาก ถ้าคุณต้องการทราบอย่างละเอียดจากธรรมที่ท่านกำลังแสดงอยู่ ก็โปรดตั้งใจฟังด้วยความสงบ อย่าใช้กิริยาอาการใดๆ ที่จะเป็นข้าศึกต่อการแสดงธรรมและการฟังธรรม ผู้เทศน์ก็มีแก่ใจเทศน์ ท่านที่ตั้งใจฟังด้วยความสนใจก็ได้รับประโยชน์โดยทั่วกัน เพราะการแสดงธรรมและการฟังธรรมถือเป็นหลักจำเป็นในภาคปฏิบัติธรรมไม่ด้อยกว่าการปฏิบัติธรรมด้านอื่นๆ อีกประการหนึ่ง การฟังธรรมด้วยความสงบไม่อื้ออึง นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ผู้นั้นแล้ว ยังเป็นคติตัวอย่างอันดีงามแก่คนเพิ่งเริ่มเข้าวัดฟังธรรมและกุลบุตรกุลธิดาสืบๆ ไปอีกด้วย เพราะพระศาสนาที่ตกทอดมาถึงพวกเราเป็นมาด้วยความเคารพ ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นผู้รู้จักกาลสถานที่ที่ควรไม่ควร มิได้เป็นมาแบบเวลาพระเทศน์ ญาติโยมก็สนุกคุยกันไม่มีความเคารพ พอพระเทศน์จบลง ความสงบเย็นใจก็ไม่เกิด คติธรรมต่างๆ ซึ่งควรจะได้บ้างในเวลาฟังเทศน์ก็ไม่ปรากฏ มิหนำยังว่าพระเทศน์นานเกินไปบ้าง พระเทศน์ลึกเกินไป ฟังไม่เข้าใจบ้าง ความจริงฟังเรื่องคุยกันต่างหาก ไม่ได้สนใจฟังพระเทศน์ จะรู้เรื่องลึก ตื้น

หยาบละเอียดได้อย่างไร และเวลาพระเทศน์ท่านก็ไม่ทราบด้วยว่าใครอยู่ตื้น และใครอยู่ลึก เพราะไม่ใช่ปลา จึงไม่ทราบและสามารถแสดงธรรมให้ถูกจริตจิตใจตามความต้องการไปทุกราย เพราะผู้เทศน์ก็เป็นพระปุถุชนที่มีกิเลสหนาปัญญาหยาบเช่นเดียวกับสามัญชนทั่วๆ ไป เพียงจะนึกหาอรรถธรรมแต่ละบทละบาทมาแสดงให้ญาติโยมฟังก็จนปัญญาอยู่แล้ว ถึงกับเหงื่อแตกโชกไปทั้งตัว ทั้งๆ ที่บางเวลาอากาศกำลังหนาวอยู่ด้วย ไฉนจะมีสติปัญญาอันสุขุมลุ่มลึกคิดอ่านอรรถธรรมอันเหมาะสมกับจริตจิตใจมาแสดงให้ท่านผู้ฟังได้รับความรื่นเริงบันเทิงใจไปทุกบททุกบาท ย่อมเป็นสิ่งที่สุดวิสัยอย่างยิ่ง

ท่านที่คุยกันในขณะนั่งฟังเทศน์ โดยมากก็เป็นผู้ใหญ่ที่สูงเกียรติและวัย ซึ่งควรจะคำนึงถึงศักดิ์ศรีอันดีงามของตน แต่ทำไมจึงไม่คิดบ้าง

ศักดิ์ศรีกับใจของคนมันไม่ใช่อันเดียวกัน คุณกรุณาอย่านำมาคละเคล้ากัน เดี๋ยวจะทำให้ยุ่งไปหมด และจะกลายเป็นว่า คนก็คุยกัน ศักดิ์ศรีก็คุยกันด้วย และพลอยถูกตำหนิไปด้วยกันทั้งๆ ที่ศักดิ์ศรีไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย

ศักดิ์ศรีกับคนมันแยกออกจากกันได้หรือ ทำไมท่านจึงพูดอย่างนั้น ซึ่งน่าสงสัยมาก เพราะไม่มีใครเขาแยกกันและพูดอย่างท่าน

ถ้าเป็นอย่างนายอำเภอเห็มกับยศของนายอำเภอเห็มเขาก็แยกกันได้ ส่วนเจ้านายหรือท่านผู้มีเกียรติและศักดิ์ศรีอื่นๆ อาตมาไม่ทราบได้ เพราะอาตมาไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยิน และไม่เคยมียศบรรดาศักดิ์ จึงไม่มีอะไรจะแยก

ส่วนนายอำเภอเห็มเขาแยกยศออกจากตัวเขาอย่างไรบ้าง นิมนต์ท่านอธิบายให้ดิฉันฟัง เพราะยังไม่เคยได้ยินจึงอยากทราบเพื่อเป็นแนวความคิดต่อไป หากมาถูกตัวดิฉันและเพื่อนๆ เข้าบ้าง จะได้แก้ไขทันเหตุการณ์

เท่าที่เห็นเขาทำก็ไม่เห็นยากอะไร ง่ายนิดเดียว คือเขาแต่งตัวนายอำเภอไปตรวจราชการ เวลาเข้าสมาคมสุราและเขาจะดื่มสุราและเต้นรำต่างๆ ตามนิสัยของเจ้านายผู้ฉลาด เขาก็ถอดเสื้อถอดหมวกซึ่งเป็นเสื้อยศและหมวกยศของนายอำเภอเห็มออกไว้

ในที่ควร แล้วบอกกับเสื้อและหมวกว่า ตำแหน่งนายอำเภอจงอยู่ที่นี่ ส่วนนายเห็มจะดื่มสุราและเต้นรำไปตามเรื่องของนายเห็ม แล้วเขาก็ดื่มสุราและเต้นรำไปตามความชอบใจของนายเห็มซึ่งเป็นคอสุรา ส่วนเสื้อกับหมวกนายอำเภอไม่เห็นดื่มและเต้นรำด้วย แม้นายเห็มจะเมาเหล้าหรือหยอกเล่นกับเพื่อนๆ ไปตามภาษาของคนเมา แต่เสื้อกับหมวกนายอำเภอก็ไม่เห็นเมาและหยอกเล่นด้วย ฉะนั้นจึงเข้าใจว่า ศักดิ์ศรีกับคนแยกจากกันได้ ทำนองนายอำเภอเห็มเป็นตัวอย่าง คนที่มีศักดิ์ศรีไปวัดฟังเทศน์และไปนั่งคุยกันอยู่ในขณะที่พระกำลังเทศน์ จึงเข้าใจว่าไม่เสียศักดิ์ศรี นี่เรียนตามที่นายเห็มเขาทำ เวลาเขาเลิกจากการดื่มสุราและเต้นรำแล้วก็จับเสื้อและหมวกของนายอำเภอมาสวมใส่และทำหน้าที่ของนายอำเภอเห็มต่อไป ส่วนนายเห็มก็หายไปในยศของนายอำเภอเห็มผู้นั้นนั่นเอง

ทีนี้คนเขาจะทราบไหมว่านายอำเภอเห็มทำเป็นตัวอย่างมาก่อน จนถึงกับท่านผู้มียศและศักดิ์ศรีซึ่งสูงกว่านายอำเภอเห็มต้องมานั่งคุยกันในโบสถ์หรือในสถานที่ที่พระกำลังเทศน์ โดยไม่คำนึงว่าคนที่ตั้งใจฟังและพระที่กำลังเทศน์จะรำคาญ

คนจะทราบหรือไม่ว่านายอำเภอเห็มทำหรือไม่ทำมาก่อนก็ตาม จะสำนึกหรือไม่ว่าพระกำลังเทศน์และคนกำลังตั้งใจฟังก็ตาม ก็คงจะทำทำนองนายเห็มดื่มสุราและเต้นรำนั่นแล โปรดชมท่านเช่นเดียวกับราษฎรชมนายเห็มว่าเป็นคนไม่ถือตัวฉะนั้น

ถ้าท่านผู้มีเกียรติและศักดิ์ศรีซึ่งเป็นพุทธมามกะและเป็นที่เคารพนับถือของปวงชนมาทำอย่างนี้ โดยไม่คำนึงถึงตัวและคนรุ่นหลังซึ่งจะถือเป็นตัวอย่าง ปล่อยให้เป็นแบบนายอำเภอเห็มไปเสียทุกคนและทุกกาลสถานที่ แล้ววัดวาอารามและสถานที่เคารพบูชาต่างๆ จะไม่กลายเป็นสถานที่ดื่มสุราและเต้นรำของนายอำเภอเห็มไปเสียหมดละหรือ ท่านเห็นว่าอย่างไร

ถ้ากลัวจะเป็นแบบนายอำเภอ เราก็อย่าทำแบบนายอำเภอ เรื่องจะเป็นอย่างนั้นไปไม่ได้อยู่เอง เท่าที่เป็นอยู่ไม่ว่าจะอย่างไร เรารู้สึกมีคนชอบนายอำเภอเห็มกันมาก ดังนั้นตามสถาบันต่างๆ แห่งพระพุทธศาสนา จึงมักมีนายอำเภอเห็มปลอมตัวไปอยู่ในวงงาน

นั้นๆ ด้วยอย่างแยกไม่ออก หากจะแยกจริงๆ ก็จำต้องแยกอาตมาด้วยคนหนึ่งเป็นข้างฝ่ายนายอำเภอเห็ม เพราะจำได้ว่าอาตมาเคยเป็นมาก่อนญาติโยมเสียด้วยซ้ำ และยังรู้สึกชอบนายอำเภอเห็มอีกด้วย เห็นว่าสะดวกดี วันนี้คุยได้กุศลแรง ช่วยเตือนอาตมาให้ได้คติเพิ่มอีก แต่ถ้าขืนตอบปัญหาไปนานๆ ก็น่ากลัวสำหรับอาตมาอยู่มาก จึงขอยุติ

ดิฉันมิได้มาถามเพื่อไล่ท่านให้จน แต่มาเรียนถามเพื่อความเข้าใจในฐานะที่พวกเราเป็นพุทธบริษัท นับถือพุทธศาสนาประจำชาติ จะควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นความดีงามระหว่างพุทธบริษัทกับพุทธศาสนา

สิ่งที่เป็นคู่ควรแก่กันอันจะก่อให้เกิดมงคลแก่ตนและสิริมงคลแก่ส่วนรวม ควรประพฤติตนทำนองลูกที่ดีประพฤติตนต่อบิดามารดา ศิษย์ที่ดีประพฤติตนต่อครูอาจารย์ พุทธบริษัทที่ดีประพฤติตนต่อศาสนา เวลาก้าวเข้าวัดก็ควรรู้จักความหมายของวัดว่ามีคุณค่าแก่โลกอย่างไรบ้าง แล้วพึงปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานที่ ไม่ส่งเสียงอื้ออึงจนเกินไป เวลาเดินผ่านวัดไปมา ไม่สนทนาธรรมหรือคุยกันในเวลาอันไม่บังควร เช่นเวลาพระท่านกำลังแสดงธรรม ซึ่งต่างฝ่ายต่างต้องการความสงบมาก เพื่อผลเท่าที่ควรจากการแสดงและการฟัง ถ้าพยายามปฏิบัติได้ก็เป็นความดีงามไม่มีที่สิ้นสุด ตลอดถึงกุลบุตรสุดท้ายภายหลังก็หวังมีหลักอันที่ยึดไว้ปฏิบัติกันสืบๆ ไป

สิ่งที่ไม่บังควรซึ่งชาวพุทธเราพากันไปทำในวัดยังมีมาก เช่น นำสุราเข้าไปดื่มในวัดและเล่นการพนันในวัดเวลามีงานวัดหรือมีการเฝ้าศพคนตายซึ่งเก็บไว้ในวัดทั้งแอบทำและทำกันอย่างเปิดเผยแบบไร้ความสำนึกไม่มียางอาย สำหรับความเห็นของดิฉันซึ่งเป็นผู้หญิงเห็นว่าไม่ควร เพราะเป็นที่อุจาดบาดตา ทั้งคนไทยด้วยกันและคนต่างชาติ อันเป็นเหตุให้เขาดูถูกศาสนาและคนไทยอีกด้วย

คุณผู้ชายหรือเด็กในบ้านของคุณไม่มีใครไปทำอย่างนั้นบ้างหรือ ถ้ามีก็ควรบอกห้ามกันเสียบ้าง อย่าให้พระและอาตมาไปยุ่งด้วยเลย เพราะเรื่องเช่นนี้พระไม่น่าไปสอดแทรกรู้เห็นและห้ามปราม ฟังแล้วรู้สึกไม่สบายใจ ทั้งนี้เพราะวัดวาศาสนาเป็นสมบัติของท่านพุทธบริษัททุกคน ไม่ใช่เป็นของคุณและของอาตมาแต่ผู้เดียวพอเราจะมาปรับทุกข์

แก่กันให้เป็นเรื่องปวดสมองโดยใช่เหตุ วัดวาศาสนาเคยมีมาแต่โบราณ ต่างท่านต่างก็รักษากันมาด้วยความรักสงวน ใครเขาจะไปทำอย่างนั้น เพราะเป็นที่เคารพของคนไทยทั้งแผ่นดิน ไม่ใช่คุณผู้ชายและเด็กๆ ในบ้านของคุณไปแอบทำแล้วมาพูดซุบซิบกันในบ้านให้คุณได้ยิน แล้วยกเรื่องนี้โยนทิ้งออกไปนอกบ้านให้กลายเป็นเรื่องของคนทั้งบ้านทั้งเมืองไปอย่างนั้นหรือ เอาละหยุดพักไว้ก่อน มีอะไรดีๆ กว่าเรื่องซุบซิบก็โปรดสนทนากันต่อไป

ดิฉันต้องขออภัยที่มาพูดเรื่องไร้สาระตามภาษาของคนไม่รู้ให้ท่านฟัง แถมยังกลับทำให้ท่านไม่สบายไปด้วย ความจริงคนในบ้านดิฉันไม่มีใครดื่มสุรา การทะเลาะเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงไม่มี นับว่าสงบเย็นพอควร ทั้งนี้เพราะคุณของพระศาสนาปกครองป้องกัน เรื่องราวไม่ค่อยมี คนในบ้านต่างเชื่อฟังและอยู่ด้วยกันเป็นผาสุก เวลาว่างๆ พ่อของเด็กและดิฉันก็เรียกลูกมาอบรม เล่านิทานที่เป็นคติให้ฟังบ้าง พูดธรรมให้ฟังบ้าง ให้เด็กมีจิตใจซึมซาบในพระศาสนาไปวันละเล็กละน้อยเสมอ รู้สึกได้ผลดี เด็กๆ เชื่อฟังไม่ค่อยฝ่าฝืน และรู้สึกรักและสังสรรค์กันดี ไม่ค่อยมีการทะเลาะวิวาทกัน

ผู้ปกครองที่เห็นความสำคัญในอนาคตของเด็กก็ควรจะทำอย่างนั้น ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามบุญตามกรรม เด็กจะหาหลักยึดไม่ได้ โตขึ้นก็กลายเป็นคนไม่มีความหมายในตัวเอง และเป็นป่าเถื่อนทั้งที่มีความรู้แต่ใช้การอะไรไม่ได้ และยังกลับมาเป็นภัยแก่ตนและผู้อื่นอีกด้วย

ทำไมท่านจึงว่าเด็กเป็นป่าเถื่อนทั้งๆ ที่มีความรู้ และยังจะกลับเป็นภัยเสียอีกเล่า

คุณเคยเห็นเด็กและผู้ใหญ่ประพฤติตัวเป็นภัยแก่สังคมบ้างไหม

เคยเห็น และมีเกลื่อนไปหมด ไม่ว่าบ้านนอกในเมือง และเมืองเล็กเมืองใหญ่

คนทั้งนี้ คุณคิดว่าเขาเคยได้รับการศึกษามาบ้างไหม หรือมีแต่ประเภทที่ไม่เคยผ่านแม้โรงเรียนอนุบาลทั้งๆ ที่เป็นคนมีวัยควรผ่านแล้ว

ต้องเคยผ่านการศึกษามาแล้วแทบทั้งนั้น เว้นแต่บ้านที่อยู่ในป่าลึกจนแทบจะพูดได้ว่าไม่เคยเห็นเดือนเห็นตะวันเลย นั่นอาจจะไม่มีโอกาสได้ศึกษา นอกนั้นต้องได้รับการศึกษามาพอสมควร เพราะสมัยนี้การศึกษาเจริญมาก และเจริญจนนักศึกษาลืมตนก็มีจำนวนไม่น้อย แทนที่จะรู้สึก

เบื้องต้นคุณสงสัยเรื่องคนป่าเถื่อน เพราะความรู้ที่เรียนมาใช้งานอะไรไม่ค่อยได้ ขอให้อาตมาอธิบายให้ฟัง แต่แล้วกลับพูดว่าการศึกษาเจริญมากจนคนลืมตัวและเสียไปก็มีจำนวนไม่น้อย นี่คุณหมายความว่าอย่างไร ลองอธิบายให้อาตมาฟังบ้าง

ความรู้ที่เรียนมาทุกแขนงนั้น ดิฉันชมว่าดีไม่มีทางตำหนิ แม้แต่ตัวดิฉันเองก็รักและสนใจในการศึกษา เพราะถือว่าวิชาความรู้เป็นเข็มทิศทางเดินอันราบรื่นของชีวิตและความเจริญก้าวหน้าทุกด้าน ทั่วโลกอาศัยหลักวิชาตลอดมา แต่ที่ไม่ชมนั้นเป็นส่วนบุคคลซึ่งศึกษามาแล้วไม่มาทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและส่วนรวมเท่าที่ควรจะเป็น สมกับความรู้เป็นเครื่องประดับตนให้สวยงาม ทั้งด้านความประพฤติและหน้าที่การงาน แต่ตรงข้ามกลับไม่สนใจในหลักวิชาที่เรียนมา แต่กลับทำตัวให้คนโง่ที่อาศัยการเรียนน้อยเพราะไม่มีทุนต้องเดือดร้อนไปด้วย ประหนึ่งเรียนมาเพื่อก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่นซึ่งเป็นที่น่าเกลียดและเอือมระอามากกว่าจะเป็นที่เคารพนับถือ สำหรับดิฉันคนโง่ไม่ได้ศึกษามาก ยังทำให้นึกรังเกียจอยู่ภายในส่วนลึกของหัวใจว่า คนประเภทลืมตนและทำความรกรุงรังให้แก่ส่วนรวมจนหาที่ก้าวเดินไม่ได้ โดนแต่ขวากแต่หนามที่คนฉลาดแบบนี้เที่ยวปักเสียบไว้แทบทุกหนทุกแห่ง หากเป็นทำนองที่กล่าวมาไม่หาทางแก้ไขเสียบ้างต่อไปน่ากลัวจะหาทางเดินไม่ได้

ที่เป็นเช่นนี้คุณเข้าใจว่าไม่ได้รับการศึกษา ได้รับการศึกษาน้อย หรือเพราะได้รับการศึกษามากเกินไป

เด็กๆ ที่ไม่รู้ภาษีภาษาอะไรเลยก็ไม่มีใครถือสา คนที่โง่เขลาเพราะไม่ค่อยได้รับ

การศึกษาดังตาสีตาสาก็เป็นบุคคลที่น่าสงสาร แต่คนที่ทำโลกให้เดือดร้อนในสังคมและวงงานต่างๆ โดยมากไม่ใช่คนสองประเภทที่กล่าวนี้

ส่วนคุณเล่า อยู่ในคนประเภทไหนในบุคคลเหล่านั้น

จะอยู่ในบุคคลประเภทไหน ดิฉันไม่ค่อยสนใจมากไปกว่าความปรารถนาอยากช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยความรู้ความเข้าใจที่บริสุทธิ์เท่าที่จะช่วยได้ ไม่ให้เป็นแบบมีความรู้ความฉลาดมากเท่าไร ก็นำมาใช้ในทางผิดให้คนอื่นๆ ได้รับความเดือดร้อนขุ่นเคืองมากเท่านั้น บุคคลประเภทนี้แม้จะมีความรู้วิชาบรรดาศักดิ์สูง ก็ไม่มีใครอยากเคารพนับถือ เพราะยังสู้คนมีความรู้น้อยแต่ประพฤติตัวดีไม่ได้ ขืนไปชมและให้เกียรติเข้า ก็เท่ากับนำเชื้อไฟไปเสริมไฟให้กลายเป็นโลกวินาศขึ้นมาสู่มวลมนุษย์ให้เป็นกองเพลิงไปหมดทั้งโลก ความรู้สึกของดิฉันเป็นเช่นนี้ จะผิดหรือถูกขออภัยท่านมากๆ ด้วย

อาตมาไม่มีเจตนาจะจับผิดจับถูกคุณ คอยฟังและยึดเอาเหตุผลที่คุณพูดให้ฟัง แล้วนำไปเป็นคติเท่านั้น จึงไม่ควรเกรงใจและขออภัย ถ้าจะขอก็ควรขอจากผู้ที่ถูกตำหนิ หรืออาตมาก็พลอยถูกตำหนิด้วย ถ้าถูกด้วยแต่จะมาขอเฉพาะอาตมาคนเดียวก็ยังไม่ชอบ ต้องขอไปหมดบรรดาผู้ที่ถูกตำหนิจึงจะชอบธรรม ไม่ลำเอียง เฉพาะอาตมาแล้ว คุณไม่ต้องขออภัยให้เกียรติ เพราะที่ยึดคำที่คุณพูดถูกตามความจริงมาเป็นคติก็เป็นการได้รับเกียรติอยู่แล้ว นี่แลคือเกียรติอันสูงส่งไม่มีอะไรจะเสมอได้แล้ว

ดิฉันมิได้ตำหนิท่านและท่านผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่ไม่ชมผู้ที่ตั้งหน้าทำความผิดแก่ตนและส่วนรวมเท่านั้น ทั้งที่รู้ๆ ฉลาดปราดเปรื่องในหลักวิชาการว่า ส่วนไหนที่จะทำโลกให้เจริญ และส่วนไหนที่จะทำโลกให้เสื่อมพินาศ แล้วไม่พยายามส่งเสริมหรือดัดแปลงไปตามแผนที่ที่รู้มาเท่าที่ควร และกราบชมเชยท่านพลเมืองดีที่ประพฤติชอบและพยายามชักจูงพี่น้องลูกหลานชาวไทยให้ดำเนินตนไปด้วยความมีศีลธรรมเป็นขอบเขต ชาวไทยได้รับความร่มเย็นตลอดมาโดยขนบประเพณีอันดีงาม ไม่โยกคลอนไปตามสิ่งแวดล้อมอย่างง่ายดาย

คำว่าสิ่งแวดล้อมนั้นจะหมายถึงอะไรบ้าง อาตมาไม่เข้าใจ

แหม มันมากแสนมากจนเลยขอบเขตจะประมาณ ดิฉันต้องขออภัยมากๆ ท่านอยู่แต่ในวัด ไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เห็นภัยของสิ่งแวดล้อมแต่ละอย่างๆ ที่มันทำคนให้เสียคน จนถึงกับจมไปเลยก็มีจำนวนไม่น้อย บางรายถึงกับตั้งตัวไม่ได้และฆ่าตัวตายก็มี ดิฉันขอเรียนถามท่านสักเล็กน้อย พอทราบแนวทางความเสียหายของสิ่งแวดล้อมบ้าง ท่านเห็นปลาในบึงในหนองใหญ่ๆ บ้างไหม

เคยเห็นกระทั่งปลาทะเล ไม่ว่าแต่ปลาธรรมดาในบึงในหนองเท่านั้น

ปลาทะเล ท่านเห็นปลาอะไรบ้าง ตัวใหญ่ไหม

เคยเห็นปลาทูเค็ม ปลาทูนึ่ง ปลาทูสด ซึ่งล้วนแต่พ่อปลาแม่ปลาทั้งนั้น จะใหญ่หรือเล็กก็แล้วแต่คุณที่เคยเห็นมาแล้วจะพิจารณาเอาเอง ถ้าอาตมาว่าตัวมันใหญ่ เดี๋ยวคุณก็จะว่าตัวใหญ่ยิ่งกว่านั้นยังมีอีกแยะ เรื่องก็จะไม่จบลงได้

ทีนี้ท่านเคยเห็นสิ่งแวดล้อมของปลานั้นๆ บ้างไหม คืออะไร

เคยเห็นน้ำและจอกแหนนั่นแหละคือสิ่งแวดล้อมของปลา เพราะมันอาศัยอยู่กับสิ่งเหล่านั้นเป็นประจำ

ส่วนเครื่องล่อและเครื่องสังหารมันซึ่งมีจำนวนมากและมีประเภทต่างๆ ที่เขาเอาไปซุ่มไว้ในน้ำเพื่อล่อและดักปลา ท่านเคยเห็นบ้างไหม

เคยเห็นบ้าง เช่น ไส้เดือน ตั๊กแตน รำ เศษอาหารต่างๆ เบ็ดและอวน เป็นต้น ซึ่งเขาตากอยู่ตามหมู่บ้านแถวริมแม่น้ำโขง แต่ไม่ได้เห็นเวลาเขาทำ

ทีนี้ท่านพอจะทราบได้ไหมว่า สิ่งเหล่านี้แลคือสิ่งแวดล้อมสำหรับปลา ในขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งทำลายชีวิตปลาด้วย ปลาตัวรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยมากต้องถูกทำลายชีวิตเพราะสิ่งเหล่านี้ แต่ปลาตัวฉลาดก็พอมีทางหลบหลีกพาชีวิตผ่านพ้นไปได้ ตามธรรมดา

ปลาย่อมไม่ตายเพราะน้ำและจอกแหนดังที่ท่านว่านั้น นอกจากเวลาเขาจับปลาด้วยเครื่องจับชนิดต่างๆ มาแล้ว นำปลานั้นมาต้มด้วยน้ำ ผสมด้วยผักที่เก็บมาจากน้ำ เช่น ผักบุ้งเท่านั้น น้ำและผักธรรมดาไม่มีอะไรเป็นภัยต่อปลา

แล้วสิ่งแวดล้อมของคนเล่ามีอะไรบ้าง อาตมากำลังกระหายอยากฟัง

สิ่งแวดล้อมของคนไม่ใช่ไส้เดือน ไม่ใช่ตั๊กแตน ไม่ใช่รำ ไม่ใช่เศษอาหารต่างๆ ไม่ใช่เบ็ดและอวนเป็นต้นดังเช่นของปลา แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์เคยอาศัยเป็นอยู่หลับนอน เคยกิน เคยดม เคยนุ่งห่มใช้สอย เคยประดับตกแต่ง พูดอย่างฟังง่ายๆ ก็คือรูปที่เคยเห็น เช่น รูปหญิงชาย พัสดุสิ่งของต่างๆ ที่เป็นเครื่องย้อมใจให้เกิดความกระสันดิ้นรนอยากได้ เสียงที่เคยได้ยิน เช่น เสียงหญิงชาย เสียงขับกล่อมบำรุงบำเรอ เสียงพูดจาไพเราะจับใจทำให้จิตเคลิบเคลิ้มหลงใหลใฝ่ฝัน ไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอนได้ กลิ่นที่เคยสูดดม เช่น กลิ่นดอกไม้ของหอมที่เป็นเครื่องประดับอันมีลักษณะและกลิ่นต่างๆ ตลอดกลิ่นหญิงชายซึ่งเคยเชยชิดสนิทจนติดแบบถอนไม่ขึ้น รสที่เคยลิ้มทางชิวหาประสาทและกายประสาท มีรสอาหารและเครื่องดื่มชนิดต่างๆ ตลอดรสอันเกิดจากความสัมผัสต่างๆ แล้วนำเข้าไปเป็นอารมณ์ครุ่นคิดอยู่ภายในไม่มีเวลาจบสิ้นลงได้ เหล่านี้แลเรียกว่าสิ่งแวดล้อมของมนุษย์หญิง-ชายทั่วโลก

ที่ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นภัยต่อมนุษย์นั้น เป็นได้อย่างไรบ้าง ลองอธิบายให้อาตมาฟังพอได้เป็นคติและนำไปสั่งสอนลูกหลานต่อไป

ตามปกติธรรมดาเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องอาศัยกันทุกคน แม้แต่ฝ่ายสงฆ์ก็จำต้องอาศัย แต่มีผิดแปลกกันไปบ้างตามเพศที่ไม่เหมือนกัน ที่ว่าเป็นภัยนั้นขึ้นอยู่กับความไม่รู้จักประมาณเป็นสำคัญกว่าอื่น ไม่เป็นสิ่งที่น่าตำหนิไปเสียทีเดียว อาตมายอมรับว่าเป็นความจริงในข้อที่ว่าความไม่รู้จักประมาณทำให้เป็นภัยได้ และยังมีความเห่อเหิมเป็นผู้ชักจูงอีก ความพอดีมีความสุขจึงหาไม่เจอทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ผู้ใหญ่ก็ต้องการกินอยู่หลับนอนอย่างดีๆ ราคาแพงๆ เครื่องนุ่งห่มใช้สอย เครื่องประดับตกแต่ง ตลอดยวดยานพาหนะ ล้วนแต่อย่างดีๆ ราคาแพงๆ เด็กๆ เห็นผู้ใหญ่พาวิ่ง ตัวเองก็เป็นลูก

ที่มีพ่อมีแม่เช่นมนุษย์ทั่วๆ ไป จะมามัวเดินต้อยๆ อยู่อย่างไรได้ จำต้องวิ่งตามผู้ใหญ่โดยมิได้คำนึงว่าตนยังเป็นเด็ก คิดอย่างเดียวว่า ทำอย่างไรความหรูหราทุกอย่างของเราจึงจะทันหรือยิ่งกว่าเพื่อนๆ ความคิดใฝ่ฝันที่จะให้ได้อย่างใจหวังก็ยิ่งฝังลึกจนถอนไม่ขึ้น สุดท้ายก็กลายเป็นคนใจรั่ว หลักลอย ประหนึ่งรถเบรกแตกห้ามล้อไม่อยู่ เลยพาเจ้าของลงไปนอนจมอยู่ในคลอง กว่าจะฉุดขึ้นมาได้ก็กลายเป็นศพไปเสียแล้ว อย่างหนึ่งก็หมดสติ คนก็สลบไสลหรือตาย รถก็แหลกยับเยินหาชิ้นดีไม่ได้ ถ้าเทียบกับหลักวิชาที่เรียนมาก็พลอยเสียไปด้วย ตัวเองก็เสียเพราะการปล่อยตัวตามใจชอบ ทางที่ดีก่อนจะทำอะไรลงไปควรพิจารณาให้รอบคอบ ไม่ควรทำแบบเอาตัวเข้าไปเสี่ยง หากเสียแล้วแก้ยาก สิ่งอาศัยทุกชนิดถ้ารู้จักประมาณก็อำนวยประโยชน์ แต่ถ้าเป็นไปด้วยอำนาจความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม สิ่งอาศัยทั้งมวลก็กลายเป็นภัยแก่เราได้ เงินทองของมีค่าและหายาก ผู้ไม่มีความขยันหมั่นเพียรและฉลาดพอก็หาไม่ค่อยพอใช้และรับประทาน เพราะผู้จะคอยสังหารทรัพย์มีมากภายในตัวของเราคนเดียวนี้แล เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แต่ละอวัยวะย่อมต้องการสิ่งบำรุงบำเรออยู่เป็นประจำ ซึ่งล้วนจะต้องซื้อหาแลกเปลี่ยนมาทั้งนั้น ไม่ใช่จะเกิดขึ้นอย่างลอยๆ พอจะไม่เห็นโทษแห่งความฟุ่มเฟือยเห่อเหิมอันเป็นตัวสังหารทรัพย์ให้ย่อยยับไม่มีเหลือ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวย่อมเป็นภัยแก่ทรัพย์สมบัติและจิตใจของผู้ไม่รู้จักยับยั้งผ่อนคลายไปตามเหตุการณ์และฐานะ แต่เป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายและจิตใจสำหรับผู้รู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองและสิ่งที่จะนำมาบำรุงเท่าที่ควร

สิ่งที่ควรคิดเสมอก็คือ นิสัยของมนุษย์ทุกเพศและทุกวัยชอบขี้เกียจในการงานเพื่อแสวงหาทรัพย์ แต่ชอบขยันในการจ่ายทรัพย์ ไม่มียับยั้งชั่งตวงให้อยู่ในระดับพอดีและมีความสุขแก่ตนและครอบครัว พระพุทธเจ้าทรงเป็นห่วงต่อสัตว์โลกผู้มีความคะนองอยู่ภายในไม่มีวันลดน้อยลงยิ่งกว่าน้ำมหาสมุทร ซึ่งเป็นสาเหตุทำลายตนและทรัพย์สินให้ย่อยยับเพราะไม่รู้จักวิธีปกครองตน ทรงประทานธรรมไว้ทุกแง่ทุกมุม ทั้งสอนพระ ทั้งสอนฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน ให้รู้จักวิธีปฏิบัติตนต่อสิ่งเกี่ยวข้องด้วยธรรมที่มีขอบเขตแห่งความพอดีอยู่แล้ว เพื่อเป็นคนมีขอบเขตและเป็นสุขตามกำลังและฐานะที่จะควรเป็นได้ โลกที่เต็มไปด้วยทรัพย์สมบัติไม่ขาดแคลนก็จะเป็นโลกที่มีความสุข

เพราะคนรู้จักวิธีแสวงหาทรัพย์และรู้จักวิธีใช้ทรัพย์ให้เป็นสุขแก่ตนและส่วนรวม ลำพังความรู้ที่เรียนมาไม่ทันกับสิ่งผลักดันอยู่ภายใน ซึ่งคอยจะผลุบโผล่ออกมาอยู่ทุกขณะ ต้องอาศัยหลักธรรมเข้าช่วยหนุนต้านทานพายุความพัดผันทั้งภายนอกและภายในให้สงบลง ทรัพย์สมบัติและตัวเราจะไม่พินาศไปตามพายุจัด ซึ่งพัดผันอยู่ตลอดเวลา โดยสอนให้รู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนและสิ่งเกี่ยวข้องกับตนให้พอเหมาะสม เช่น สอนว่า **อัตถัญญุตา** รู้จักถือเอาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมชนิดต่างๆ ระวังไม่ให้สิ่งนั้นๆ กลับมาเป็นภัยต่อตนโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ **ธัมมัญญุตา** รู้จักการทรงตัวไว้โดยชอบ ไม่เอนเอียงไปตามสิ่งยั่วยวน ไม่ผลุนผลัน พิจารณาก่อนแล้วค่อยทำลงไป จนกลายเป็นนิสัยช่างคิด ทำอะไรไม่ค่อยผิดพลาด สามารถรักษาตนให้ปลอดภัยได้ในท่ามกลางแห่งมรสุมคือสิ่งแวดล้อมทุกชนิด **อัตตัญญุตา** รู้จักตน รู้จักท่าน คือรู้ฐานะของตนและฐานะของท่านไม่อาจเอื้อมในสิ่งและบุคคลที่เลยฐานะของตัว ประพฤติตนให้พอเหมาะกับฐานะที่เป็นอยู่ **มัตตัญญุตา** รู้จักประมาณในการบริโภค ใช้สอย ไม่ให้ฟุ่มเฟือยหรือฝืดเคืองจนเกินไปซึ่งผิดฐานะความพอดี **กาลัญญุตา** รู้จักเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เวลาที่ควรเที่ยว ตลอดสถานที่ที่ควรเที่ยวหรือไม่ควร **ปริสัญญุตา** รู้จักสมาคมตลอดมารยาทที่จะประพฤติต่อสังคมนั้นๆ ให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม รู้จักนิสัยของหมู่เพื่อนหญิงชายที่เกี่ยวข้องกัน ตลอดมารยาทความประพฤติต่อกัน **ปุคคลปโรปรัญญุตา** รู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบหรือไม่ควรคบเพราะทุกสิ่งไม่ว่าคนหรือสัตว์ แม้แต่อาหารยังต้องมีกระดูกหรือก้างแฝงอยู่ คำว่าดีหรือชั่วจำต้องมีปะปนกันไป ผู้ต้องการของดีจำต้องเลือกเฟ้นทุกสิ่งและทุกครั้งที่เกี่ยวข้อง นอกจากการเลือกสรรสิ่งภายนอกแล้ว ยังควรเลือกสรรสิ่งภายในคือความคิดนึก ตรึกตรองซึ่งเกิดจากใจของเราอีกด้วย เพราะใจเป็นต้นเหตุสำคัญยิ่งกว่าสิ่งภายนอก คนอื่นไม่ดี เราพอรู้ได้ แต่เราเป็นคนไม่ดีในการคิด การพูด และการทำไม่ค่อยจะรู้เรื่องของตัว จึงหาทางแก้ไขยาก ทำนองเรามองดูขนตาคนอื่นเห็นได้ชัด แต่พอย้อนกลับมามองดูขนตาของเราเองเลยไม่เห็น ต้องใช้กระจกเงาเข้าช่วยมองจึงเห็นได้ การมองดูความผิด ถูก ชั่ว ดี ของตัวก็ต้องใช้ปัญญา ซึ่งเปรียบกับกระจกเงาส่องเข้าหาตัวเราเสมอ เราสังเกตคนอื่นอย่างไร ควรจะใช้ความสังเกตตัวเราในทำนองเดียวกันหรือมากกว่านั้น ถ้าใช้ความสังเกตสอดรู้ตัวเองดังที่ว่านี้ จะต้องเห็นจุดดีชั่วซึ่งแสดง

อยู่ภายในตัวได้ชัด และพอมีทางแก้ไขและส่งเสริมได้เป็นลำดับ ในธรรมที่กล่าวมานี้คือธรรมที่ชี้บอกให้ค้นหาของดีในตัวของเราแต่ละรายๆ พยายามถอดถอนสิ่งที่ชั่วออกไป

คนดี เราไม่จำเป็นต้องไปค้นหาที่ไหนมากนัก แต่จะพบคนดีในตัวเราเป็นขั้นๆ ไป เช่น เราเห็นคนดีที่มีการรับประทานและดื่มเป็นเวล่ำเวลา ไม่พร่ำๆ เพรื่อๆ จนร้านขายอาหารและเครื่องดื่มต่างๆ เบื่อ ไม่ชนะ จะรับเงินค่าอาหารและเครื่องดื่มจากนักพร่ำเพรื่อ เป็นคนมีหลักใจเป็นหลักทรัพย์ เป็นคนรักตน รักครอบครัว รักพ่อแม่ ไม่ชอบเที่ยวในสถานที่ที่จะให้เกิดความเสียหายแก่ตนและทรัพย์สินโดยใช่เหตุ เป็นคนประหยัดทรัพย์ ไม่สุรุ่ยสุร่าย ไปตามกิจมาตามกาล ไม่เที่ยวผลาญทรัพย์และตัวเองไปเพื่อประโยชน์กับสิ่งใด ทางบ้านไว้ใจและหวังสิ่งนั้นกับเราได้จริง เป็นคนมีขอบเขต ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจไปตามสิ่งยั่วยวนซึ่งมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นคนยอมรับฟังเหตุผลจากตนเองและครอบครัว พ่อแม่พี่น้อง ไม่เห็นว่าตัวดีและฉลาดไปท่าเดียว จะไปอะไรที่ไหนกับใคร มีการปรึกษาไต่ถามผู้เกี่ยวข้องในวงใกล้ชิดจนเห็นสมควร แล้วค่อยไป ไม่ได้ไปแบบสัตว์ไม่มีเจ้าของ ซึ่งคอยจะขึ้นเขียงอยู่ตลอดเวลา เป็นคนวางตนต่อสิ่งแวดล้อมได้ดี ไม่ตื่นเต้นและอับเฉากับสิ่งที่มายั่วยวนอย่างง่ายดาย เป็นคนหนักแน่นและรักความสุจริต มีกายวาจาสะอาด มีใจซื่อตรงต่อตนเอง เพื่อนฝูง และการงาน การคบและสังเกตหญิงชายเพื่อเป็นคู่ครอง ก็มิได้คบเพราะอำนาจความรัก ฉุดลากไปท่าเดียว แต่คบเพื่อดูอัธยาศัยใจคอ ความโง่ ความฉลาด ความประพฤติ หน้าที่การงาน วิชาความรู้ พื้นเพที่เป็นมาดั้งเดิมแห่งนิสัย สกุลที่เคยเป็นมา เป็นคนคับแคบหรือกว้างขวาง ซื่อสัตย์สุจริตหวังเป็นมิตรเพื่อพึ่งเป็นพึ่งตายกันได้จริงหรือไม่ จำต้องสังเกตทุกสิ่งและทุกระยะที่คบหากพอสังเกตได้ทั่วถึง เพราะการหาคู่ครองที่แท้จริงไม่ใช่เป็นของเล็กน้อยและง่ายดายแต่เป็นการวางรากฐานแห่งชีวิต เพื่อร่วมเป็นร่วมตายต่อกันอย่างไม่มีอะไรจะแบ่งรับแบ่งสู้ได้ ถ้าดีก็ดีไปทั้งเขาทั้งเราทั้งครอบครัววงศ์สกุล ถ้าเสียก็พลอยเสียไปตามๆ กันหมดทั้งยังเป็นไม้เบื่อไม้เมาต่อกันอีกชั่วชีวิตระหว่างสามีภรรยาและสกุลทั้งสอง ตลอดลูกหลานบริวารของสกุลนั้นๆ เข้ากันไม่ติด เหมือนแยกแผ่นดินกันอยู่คนละมุมโลกระหว่างสามีภรรยา ตลอดวงศ์สกุลแต่ละฝ่ายมองเห็นกันเหมือนไม้แทงลูกตา ทั้งจะเบือนหน้าหนี ทั้งอ้าปากค้างพูดอะไรไม่ออก ถ้าพอจะเหาะได้ก็อยากจะเหาะไปเสียในขณะนั้น เพื่อ

จะมีทางหายใจบ้างเพราะความอัดอั้นตันใจเต็มทน ถึงกับใจจะขาดลงในเวลานั้นจนได้ พอพ้นจากหลุมนรกกลับไปถึงบ้านแล้ว ต่างฝ่ายต่างนินทาให้ใครต่อใครในบ้านและญาติๆ ฟังสามปีไม่รู้จักจบตามนิสัยมนุษย์ที่ชอบเล่าไม่จบ ทั้งเรื่องรัก เรื่องชอบ ทั้งเรื่องชัง เรื่องโกรธ เรื่องเกลียด

ฉะนั้น โบราณท่านจึงสอนกุลบุตรธิดาไม่แล้วไม่เล่า สอนซ้ำสอนซากเกี่ยวกับการหาคู่ครอง ไม่ให้ถือความรักเป็นผู้มีอำนาจ จะพาให้เดือดร้อนในภายหลัง ความรักให้มีไว้เพียงเป็นเชื้อทางเดินเข้าหากัน ถ้าไม่มีความรักไว้เป็นรสชาติเลยก็เป็นทำนองอาหารไม่มีรสเลย ผู้รับประทานก็ไม่มีแก่ใจจะรับ แม้จะรักมากก็ไม่ยอมให้ออกหน้าออกตา จะทำผู้รักให้เป็นคนตาฝ้าฟาง มองไม่เห็นส่วนลึกของความเดือดร้อนอันจะตามมาทีหลัง เพราะความรักกลายไปเป็นความเบื่อตามธรรมดาของความรักประเภทนี้ เมื่อได้กันเป็นคู่ครองแล้วจะตั้งอยู่ไม่ได้นาน แต่จะค่อยจางหายไปวันละเล็กละน้อยจนหมดไป ถ้าไม่มีความรักที่เกิดจากความดีประเภทอื่นๆ ดังที่กล่าวผ่านมาแล้วมารับรองหรือสนับสนุนไว้ คู่สามีภรรยานั้นจะอยู่ด้วยกันไม่ได้นานเท่าที่โลกอยู่ด้วยกันมา นับแต่วันเริ่มแต่งงานจนถึงสุดท้ายปลายแดน นั่นเป็นความรักอย่างอื่นซึ่งดีและแนบสนิทมากกว่าความรักประเภท ถ้าหอมก็ยอมคบ แต่ถ้าขมก็ทิ้งทันทีต่างหาก ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้หาแก่นแห่งความรักอันแท้จริงจากกันและกัน จะสมชื่อว่าหาความรักชนิดวางรากฐานแท้ ไม่ใช่ความรักชนิดกลับกลอกหลอกลวงดังที่เห็นๆ กัน ส่วนความรักประเภทน้ำเชื่อมในขั้นเริ่มแรกจำเป็นต้องมีเพื่อเชื่อมติดต่อกันกับความรัก อันเป็นส่วนสำคัญที่อยู่ใต้ดินซึ่งจะโผล่ขึ้นมาทีหลังและเป็นความรักที่มั่นคง ทั้งยึดเหนี่ยวคู่ครองไว้ได้ตลอดอวสาน การแสวงหาคู่ครองด้วยการสังเกตไตร่ตรองไว้อย่างพร้อมมูลแล้ว ย่อมเป็นผลให้คู่ครองและเครือญาติทั้งสองฝ่ายไม่ผิดหวัง และอยู่ด้วยกันเป็นสุขตลอดกาลนาน ไม่ค่อยมีเรื่องร้าวรานหรือแตกแยกทางครอบครัว ตลอดวงศ์ญาติที่เกี่ยวดองกันก็ไม่เกิดความเดือดร้อนระส่ำระสาย แม้จะอยู่ในฐานะที่ยากจนบ้างก็มีความสุขต่อกันเท่าที่ควร เพราะต่างฝ่ายต่างเคารพและเห็นใจกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามความมีความจนของกันและกัน ตลอดวงศ์สกุลของแต่ละฝ่ายก็ไม่นำมาเหยียบย่ำกล้ำกราย ผิดหรือถูกก็ว่ากันไปตามเหตุการณ์ที่ควร ไม่ลุกลามเหมือนไฟป่า ถ้าวางแผนไม่ถูกแต่เริ่มแรก การมีครอบครัวก็เท่ากับ

ก่อไฟเผาตัวยิ่งกว่าเผาผีตายเสียอีก เพราะได้รับความกระทบกระเทือนชอกช้ำทางจิตใจ เนื่องจากความเห็นไม่ลงรอยกันบ้าง จากรายได้มีน้อยแต่การจ่ายไม่คำนึงถึงสิ่งที่ควรหรือไม่ควรบ้าง จากนิสัยฟุ่มเฟือย ซื้อไม่มีเพียงพอบ้าง จากการชอบอ้อมๆ มองๆ หางานพิเศษทางกามารมณ์แทนการหาเงินมาเพิ่มเติมครอบครัวบ้าง จากความเป็นนักเลงเล่นการพนันไม่เลือกหน้าชกบ้าง จากการเที่ยวดึกๆ เหมือนนกค้างคาวบ้าง จากความเป็นคนกว้างขวางจนเกินตัว พาเพื่อนๆ เข้าร้านสุราบาร์เบียร์แล้วจ่ายเงินอย่างไม่อั้น ประหนึ่งมีฉางเงินตั้งอยู่หน้าบ้านเหมือนฉางข้าวบ้าง เหล่านี้เพียงแต่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อขึ้น ย่อมเป็นไฟเผาผลาญครอบครัวให้เดือดร้อนและล่มจมไปได้ ทำให้หม้อข้าวเตาไฟแตก ตลอดเด็กๆ ซึ่งไม่รู้ภาษีภาษาอะไรด้วยก็พลอยเดือดร้อนไปตาม มีหน้าเศร้าเหงาหงอยไม่เป็นอันกินอันนอนจนกลายเป็นเด็กที่มีปมด้อยติดตัว เวลาไปโรงเรียนก็ละอายเพื่อนฝูงเข้าหน้าใครไม่ติด ดูหนังสือไม่มีความจดจำ สอบก็พลอยตกทั้งๆ ที่เคยสอบได้คะแนนดีๆ ทุกๆ ปีมา ทั้งนี้เพราะมามัวคิดเป็นทุกข์เป็นร้อนกับเรื่องของคุณพ่อคุณแม่ทะเลาะวิวาทกัน

ดังนั้น การมีครอบครัวจึงมิใช่เรื่องเล็กน้อยพอจะทำเอาอย่างง่ายๆ แบบสุกแล้วเอาเผาแล้วกินไปเลยอย่างนั้น เพราะเรื่องครอบครัวไม่ใช่เรื่องกล้วยหอม บทไปโดนกล้วยเน่าเข้าบ้าง มันเหม็นติดมือล้างไม่ออก แม้ข้างนอกจะพอล้างได้ แต่ข้างในไม่ยอมออก พลอยให้เป็นทุกข์และรำคาญอยู่ร่ำไป จึงควรฟังเสียงท่านที่เคยเห็นฟ้าเห็นดินมาก่อน อนาคตทางครอบครัวจะได้แจ่มใส ดังที่อธิบายมาแล้ว จะชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด ค้นหาคนดีและเจอคนดีที่ตัวและครอบครัวเราเอง การพูดมาก็มากจนลืมเค้าเงื่อนว่า เราพูดอะไรกันเป็นต้นเหตุ

ท่านพูดถึงสิ่งแวดล้อมว่าเป็นได้ทั้งโทษทั้งคุณ สิ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เข้าไปเกี่ยวข้องต้องการ ถ้าพาลก็ทำให้เกิดโทษ ถ้าฉลาดก็ทำให้เกิดคุณ วันนี้ดิฉันรบกวนท่านมากไปและคำที่นำมาเล่าถวายท่าน บางคำก็ควรแต่บางคำก็ไม่ควร ท่านเตือนให้สติจึงรู้สึกตัวว่าได้พูดผิดไป จึงขออภัยท่านมากๆ ด้วย กราบขอบพระคุณและนมัสการลาท่าน

คุณหลวงกรุณาให้คนไปบอกว่าท่านมา ดิฉันดีใจรีบมากราบท่านทันที เพราะมีความสงสัยในใจมานานแล้ว คือแต่ก่อนดิฉันเคยไปวัดเสมอ อย่างน้อยวันพระไม่ให้ขาด แต่ทุกวันนี้ดิฉันไม่ได้ไป พยายามทำภาวนาอยู่ที่บ้านบ้าง รับศีลฟังเทศน์จากวิทยุบ้าง จะผิดไหมท่านเท่าที่ดิฉันทำดังที่เรียนมานี้

ไม่ผิด ถ้ามีคนทำดีมากๆ เหมือนคุณ บ้านเมืองและพระศาสนาจะเจริญมาก เพราะการทำความดีไม่มีกฎเกณฑ์ไว้ว่าต้องทำที่วัดอย่างเดียว เราทำที่ไหนก็เป็นความดีของเรา

ดิฉันไม่ไปวัดเพื่อรับคำแนะนำจากพระท่าน แต่ทำภาวนาอยู่ในบ้านเพียงคนเดียว ใจจะเจริญก้าวหน้าได้ไหม และจะมีส่วนผิดหรือไม่ ถ้าผิดจะควรปฏิบัติอย่างไรกับตัวเอง

ถ้าคุณแน่ใจคุณว่าจะสามารถทำได้โดยไม่ต้องไปรับคำแนะนำจากใคร คุณจะไม่ไปวัดก็ไม่ผิด ถ้าคุณทำถูกทาง ใจของคุณต้องเจริญก้าวหน้าได้แน่นอน แต่คำว่า *"ดิฉันจะมีส่วนผิดไหม ถ้าผิดจะควรปฏิบัติอย่างไร"* นั่นมันแล้วแต่อุบายของคุณจะพิจารณาแก้ไขตัวเองโดยวิธีที่เห็นว่าจะได้ผลดี อาตมาจะอุปมาให้ฟังพอเป็นข้อคิด คุณเป็นไข้ จะเป็นขั้นรุนแรงหรือไม่ก็ตามไม่สำคัญ แต่สำคัญที่คุณจะสามารถพยาบาลตัวเองให้หายได้หรือไม่ ถ้าคุณมีความรู้ความสามารถพอกับโรคที่กำลังเป็นอยู่ พร้อมทั้งรู้สมุฏฐานของโรคและยาที่จะนำมารักษาตลอดวิธีรักษาทุกประเภท คุณก็ควรนำมารักษาได้เอง ไม่จำเป็นต้องไปหาหมอ แต่ถ้าคุณไม่สามารถจะรักษาโรคให้หายได้ลำพังตนเอง และกลับจะเป็นห่วงในชีวิตของคุณกลัวโรคจะไม่หาย คุณก็ควรไปหาหมอให้ตรวจและรักษาโรคย่อมมีหวังจะหายได้และยังดีกว่าจะทนทรมานอยู่เฉยๆ โดยไม่มีทางแก้ไข

กิเลสเครื่องเสียดแทงจิตใจ ทางศาสนาถือว่าเป็นโรคชนิดหนึ่งประจำใจมนุษย์และสัตว์ ถ้าคุณมีโรคประเภทนี้อยู่ในใจ และสามารถจะรักษาให้หายได้โดยวิธีต่างๆ ตามลำพัง คุณก็ไม่จำเป็นต้องไปวัดหาพระให้ช่วยแนะนำสั่งสอน ถ้าคุณไม่สามารถ แต่ห่วงใยตัวเอง เกรงจะผิดพลาดเดินไม่ถูกทาง การไปวัดก็เป็นความดีสำหรับคุณเอง

อาตมาไม่กล้าตัดสิน เพราะไม่เชื่อในตัวเองว่าเมื่อตัดสินให้คุณแล้วจะถูกหรือผิด จึงขอมอบให้คุณไปพิจารณาเอาเอง เมื่อเห็นสมควรอย่างไรแล้วคุณจะได้ปฏิบัติตัวเองโดยสะดวก เท่าที่เรียนให้ทราบทั้งโรคในกาย ทั้งโรคในจิต ตลอดวิธีปฏิบัติต่อสิ่งดังกล่าว คุณพอจะเข้าใจไหม และคุณต้องเป็นผู้สามารถในตัวเอง ไม่ต้องไปหาหมอหาพระแล้วมิใช่หรือ

ดิฉันยิ่งเป็นคนขี้โรคอยู่แล้ว แม้ยาขนานเดียวก็ไม่เคยรู้กับเขาเลย จะไม่ให้ดิฉันไปหาหมอเพื่อฉีดยาต้องตายแน่ซิท่าน แม้ทุกวันนี้ถึงจะไม่ไปหาหมอบ่อยนัก ก็เพราะได้ยาจากหมอมารับประทานเป็นประจำจึงพอทุเลาอยู่ได้ ยิ่งโรคกิเลสโทสะดังท่านว่าด้วยแล้ว วันหนึ่งไม่ทราบว่ามันกำเริบกี่ครั้งไม่สามารถจะนับได้ เดี๋ยวลูกคนนั้นมาทำให้กำเริบ เดี๋ยวหลานคนนี้มาทำให้โกรธ คนโน้นมาทำให้รำคาญ ไม่มีเวลาสงบใจได้เลย ยิ่งได้ทราบข่าวว่ากิเลสเป็นโรคชนิดหนึ่งซึ่งเสียดแทงจิตใจด้วยแล้ว ก็ยิ่งทราบความก่อกวนของมันมากขึ้น เมื่อมีสิ่งมากระทบซึ่งไม่สบอารมณ์ ก็ยิ่งทราบความกำเริบของกิเลสและความทุกข์ทางใจมากขึ้นว่า แท้จริงใจของเรายังหาหลักฐานไม่ได้ และเห็นโทษของตนที่โง่มากและอวดดีไม่อยากไปวัด

พอมาได้ยินท่านพูดธรรมให้ฟังชั่วเวลาเพียงเล็กน้อยเท่านี้ ก็ยังกลับได้สติสตังขึ้นมาแยะ ถ้าได้ยินได้ฟังอยู่บ่อยๆ ก็จะช่วยให้มีสติปัญญามากขึ้น การฟังเทศน์ทางวิทยุก็ดีเหมือนกัน แต่ธรรมดาของการเทศน์ ไม่ว่าท่านองค์ใดเทศน์ก็ต้องเทศน์เป็นกลางๆ แสดงไปด้วยความสม่ำเสมอ เราจะยึดเอาได้เป็นบางตอน ไม่ค่อยจะถูกกับจุดที่เรากำลังสงสัยนัก แต่การไต่ถาม เรายกข้อข้องใจขึ้นถามเอาเลย เวลาท่านตอบจึงถูกกับจุดที่เราต้องการ ผลก็ปรากฏเป็นลำดับไม่ค่อยผิดพลาด วันนี้ดิฉันเห็นคุณของการศึกษาไต่ถามอย่างประจักษ์ใจมากมาย คิดแล้วรู้สึกละอายท่านมากที่กล้าพูดอวดท่าน โดยเข้าใจว่าตนฉลาดพอตัวในทุกสิ่ง แล้วไม่อยากไปวัดเพื่อศึกษาไต่ถามข้ออรรถข้อธรรมกับครูอาจารย์ เพิ่งมากลับได้สติเวลาท่านอธิบายให้ฟังนี่เอง ฉะนั้น การไปวัดในวาระต้องไป ดิฉันจะไม่เรียนตอบท่าน แต่จะตอบกับตัวเอง

การภาวนาของดิฉันรู้สึกเย็นดีในตอนกลางคืนยามดึกสงัด แต่ตอนกลางวันเด็กๆ กวน ไม่ค่อยมีเวลาได้ทำ จะได้ทำบ้างก็ตอนเด็กๆ ไม่อยู่ หรือเวลาเขานอนหลับ เวลาจิตสงบลง ชอบจะเห็นนิมิตต่างๆ มาปรากฏ แต่ดิฉันเป็นคนมีนิสัยไม่ชอบกลัว ฉะนั้น เวลานั่งทำภาวนามีนิมิตมาปรากฏ จะเป็นนิมิตชนิดใดก็ตาม ดิฉันไม่กลัว บางครั้งเป็นนิมิตของตัวดิฉันเองมาปรากฏต่อหน้า โดยเริ่มแสดงภาพตอนเริ่มคลอดใหม่ๆ ท่านอนหงายตัวแดงๆ มีอาการตื่นตกใจร้องไห้ มือเท้าไม่อยู่เป็นสุข ซึ่งดูแล้วน่าสงสารสังเวชตนยิ่งนัก เพราะไม่มีใครมาคอยประคับประคองให้ความปลอดภัย ปล่อยให้ดิ้นและร้องไห้อย่างไม่เดียงสาอยู่คนเดียว ดิฉันเป็นคนนั่งดูตัวเองเกิดและดิ้นรนร้องไห้ ถ้าเป็นคนก็กำลังเพ่งเล็งดูอะไรแปลกๆ ชนิดไม่กะพริบตาเลย แต่นี่เรานั่งภาวนาซึ่งหลับตาอยู่แล้ว ความเห็นชัดในนิมิตทางใจเวลานั้น ไม่ผิดอะไรกับเราเห็นด้วยตาเนื้อ ทำให้เพลินดูจนลืมเวล่ำเวลา ทั้งเกิดความสลดสังเวชในตัวเองอย่างบอกไม่ถูก ซึ่งการเกิดมาเป็นรูปร่างมีความทุกข์ทรมานแทบจะตายไปในระยะนั้นให้จงได้ ถึงเช่นนั้นก็ไม่ตาย ยังกลับค่อยๆ เจริญเติบโตขึ้นมาในท่านอนหงายนั้นเป็นลำดับ ในระยะเวลาอันสั้นนั่นแลค่อยๆ เจริญวัยขึ้นมาเป็นลำดับๆ จนถึงวัยแก่และแก่งอมแง่มเต็มที่ มีหนังอันเหี่ยวย่นห่อกระดูก คางงุ้ม ตาโหว่เข้าไป จนมองเห็นกระดูกทุกท่อนที่ต่อกัน แม้ยังมีหนังหุ้มอยู่ปรากฏแต่ลมหายใจแขม่วๆ แสดงความทุกข์ทรมานในเวลาจะแตกดับให้ดูอย่างเต็มตา เราผู้เฝ้าดูอยู่ประหนึ่งลมหายใจคล้ายกับว่าชาไปหมดทั้งตัว ไม่มีความรู้สึกเพราะความจดจ่อและสังเวชตนเหลือประมาณ ทั้งๆ ที่จิตหมดความรู้สึกจากกายอยู่แล้ว ในเวลาที่จิตสงบลงสู่สมาธิ ลมหายใจของนิมิตค่อยๆ ช้าลงๆ หมดการกระดุกกระดิกในส่วนอวัยวะใดๆ ทั้งสิ้น ยังพอปรากฏอยู่เฉพาะลมหายใจที่ละเอียดซึ่งค่อยระบายออกมาอย่างช้าๆ เท่านั้น จากนั้นก็สิ้นลมหมดความหมายในตัวเอง พอสิ้นลมแล้วก็แสดงอาการเน่าพอง และค่อยเปื่อยและสลายจากกันไปทีละน้อยๆ จนสุดท้ายก็ปรากฏเป็นแผ่นดินอยู่เฉยๆ จิตซึ่งเพ่งพินิจพิจารณาอยู่อย่างไม่ลดละ เมื่อเห็นภาพของตนแสดงสัจจะอันประเสริฐให้ดูแต่ต้นจนอวสานไม่ขาดวรรคขาดตอน จนลงถึงความว่างเปล่าจากสัตว์จากบุคคลหญิงชายอย่างเต็มใจ ไม่มีทางสงสัยว่าสาระของโลกและขันธ์ทั้งของท่านและของเรามาสิ้นสุดในที่แห่งเดียวกันนี้ทั้งสิ้น

พอพิจารณามาถึงตอนนี้ จิตก็ย้อนกลับเข้ามาอย่างรวดเร็ว และลงสู่สมาธิชนิดเงียบไปเลย หมดความกังวลในสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น ปรากฏแต่ความอัศจรรย์ซึ่งเป็นอยู่กับจิตเท่านั้น ไม่มีเวลานาทีเข้าไปเกี่ยวข้องกับจิตในขณะนั้น คงมีสักแต่ว่ารู้ปรากฏอยู่เพียงอันเดียวเท่านั้น และเป็นความรู้สึกว่าตนได้ตามไปกับภพนั้นจริงๆ พอจิตถอนขึ้นมา จึงรู้สึกว่าตนยังมีชีวิตอยู่ มิได้ตายไปด้วยดังที่คิด จากประสบการณ์นั้นแล้วทำให้จิตเห็นภัยในขันธ์มากขึ้น และแน่ใจว่ากายเราอันนี้กับกายเราอันนั้นคือเรื่องตนอันเดียวกัน ไม่มีทางสงสัยเป็นอย่างอื่น แม้เวลาปกติไม่ได้ทำภาวนา ใจก็ประหวัดถึงภาพนั้นเป็นอารมณ์อยู่เสมอวันหนึ่งหลายๆ ครั้ง เวลานั่งทำภาวนาก็ระลึกถึงภาพของตัวที่ตายนั่นแล ก่อนอื่นนำมาเป็นอารมณ์ ทำความรู้สึกกับใจว่าเราเข้าตายไม่ใช่เข้าสมาธิ จิตรู้สึกจดจ่อต่อเรื่องตายนั้นจริงๆ ไม่หันเหดังที่เคยเป็น

จะถูกหรือผิด ขอท่านได้ช่วยตักเตือนสั่งสอนด้วย ดิฉันทำแบบไม่มีครูอาจารย์สั่งสอน ขั้นเริ่มแรกท่านก็สอนให้นำธรรมบทต่างๆ มาบริกรรมภาวนา แต่ที่ปรากฏดังที่เรียนให้ทราบนี้ ไม่มีใครสอนไว้ก่อน แต่มาปรากฏขึ้นเวลาทำภาวนาโดยมิได้คาดฝันว่าจะเป็นขึ้นอย่างนั้นๆ

ที่ว่าตัวคุณมาเกิดและตายอยู่ต่อหน้านั้น คุณรู้ได้อย่างไร ใครมาบอกถึงรู้ว่าภาพนั้นเป็นภาพของตัว

รู้ได้ชัดที่ใจว่าเป็นเรื่องของตัวมาเกิดและแสดงเพื่อตัวแท้ ดิฉันไม่สงสัย และไม่มีใครมาบอก แต่จะเรียนลักษณะแห่งความรู้นั้นเรียนไม่ถูก ส่วนผู้รู้ ผู้เห็น ผู้บอก อยู่ทุกระยะที่นิมิตแสดงอาการต่างๆ นั่น เป็นสิ่งที่มีอยู่กับใจอย่างพร้อมมูลไม่มีทางสงสัย สำคัญตรงที่จะนำออกมาพูดนี้พูดไม่ถูก ดิฉันรู้สึกจนใจที่จะเรียนให้ถูกสมใจที่อยากเรียน จะถูกหรือผิดประการใดโปรดท่านเมตตาด้วย ดิฉันไม่กล้าจะไปเที่ยวเรียนให้ใครทราบ กลัวเขาจะว่าดิฉันเป็นบ้า เรื่องก็จะลุกลามไปกลายเป็นความเสียหายแก่วงปฏิบัติและพระศาสนาด้วย

การปรากฏนิมิตขึ้นในเวลาทำสมาธิภาวนา นั่นเป็นไปตามจริตที่ควรจะเป็นได้ แต่ไม่เป็นทุกรายไป เวลานิมิตแสดงขึ้น สำคัญอยู่ที่ผู้พิจารณาเพื่อถือเอาประโยชน์จากนิมิตนั้นๆ ถ้าพิจารณาถูกตามความหมายของนิมิตที่เป็นธรรมมาแสดงดังที่คุณพิจารณามาแล้ว นั่นจัดว่าถูกต้องและได้สติปัญญาไปทุกระยะที่นิมิตมาแสดง แต่ถ้ามีความเห็นเป็นอย่างอื่นซึ่งขัดต่อหลักธรรมชาติ คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นองค์ของสัจธรรม และมีความสะดุ้งหวาดกลัวเกิดขึ้นในขณะนั้น นั่นเป็นความผิดของผู้เห็นนิมิตที่แสดงขึ้น แต่ถือเอาประโยชน์ไม่ได้ด้วย ผิดความมุ่งหมายของธรรม คือ นิมิตที่มาแสดงโดยหลักธรรมชาติด้วย ผิดทางดำเนินเพื่อความเห็นแจ้งซึ่งสัจธรรมทั้งสี่ด้วย ถ้าปล่อยให้เป็นไปไม่รีบแก้ไขก็มีทางเสียได้ เพื่อความถูกต้องตามนโยบายของธรรม คือ นิมิตที่แสดงออกเพื่อเรา ควรยกนิมิตขึ้นพิจารณาน้อมเข้าในหลักสัจธรรม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เทียบเคียงกับเราและสิ่งทั่วๆ ไป ว่ามีอาการสามเสมอกัน ไม่เป็นสิ่งที่น่าเพลิดเพลินและติดอยู่ และไม่เป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะตัวเราและสิ่งทั้งปวง จำต้องเป็นดังภาพนิมิตที่แสดงโดยแท้ จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ หยั่งปัญญาลงให้ถึงหลักความจริงที่เป็นไปอยู่ในสัตว์และสังขารทั่วๆ ไป ทั้งภายในและภายนอก ไม่เพียงแต่ภาพนิมิตที่มาแสดงเท่านั้น แต่สิ่งทั้งหลายแสดงตัวเป็นไตรลักษณ์อยู่ตลอดเวลา ยิ่งกว่าภาพนิมิตเสียอีก การเห็นไตรลักษณ์จากนิมิตก็ดี จากสิ่งอื่นๆ ก็ดีด้วยภาวนามยปัญญา (ควรพิจารณาเห็นความจริงตามขั้นของปัญญาจริงๆ) จะสามารถรื้อถอนสิ่งที่รกรุงรัง ซึ่งปกปิดกำบังจิตออกได้โดยลำดับ ใจจะรู้สึกเบาจากภาระคืออุปาทานในรูปขันธ์และนามขันธ์เป็นระยะๆ พร้อมทั้งความรื่นเริงในธรรมที่ตนกำลังพิจารณาอยู่เป็นประจำ ใจมีความหนักแน่นต่อธรรมและมั่นใจทั้งธรรมที่กำลังบำเพ็ญให้เป็นไปอยู่ ทั้งธรรมขั้นสูงอันจะพึงรู้ได้ด้วยอำนาจของความพากเพียรและสติปัญญาซึ่งทำหน้าที่ และเคยได้ผลมาเป็นลำดับ ทั้งเชื่อสมรรถภาพของตนว่าเป็นผู้ควรแก่ศาสนธรรม และใกล้ต่อหลักความจริงที่มีอยู่กับตนเข้าไปทุกที เพราะสัจธรรมอยู่ที่ไหน ทางเดินเพื่อพระนิพพานก็อยู่ที่นั่น เพราะไม่เคยแยกจากกันพอจะทำผู้ตั้งใจปฏิบัติอยู่โดยชอบหมดหวัง สัจจะทั้งสี่นี้ แม้พระพุทธเจ้านิพพานไปนานแล้ว ก็มิได้เคลื่อนคลาดไปจากที่เดิมซึ่งเคยมีอยู่กับเรากับท่านตลอดมา คงเป็นสัจจะอันสมบูรณ์อยู่เช่นนั้น ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญตนตาม หลักธรรมย่อมได้รับความอบอุ่นจากธรรมเช่นเดียวกับสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

เท่าที่ปรากฏผลจากการทำสมาธิภาวนาของคุณ พอจะยึดหลักความจริงจากธรรมของพระพุทธเจ้าได้บ้างไหม อาตมาก็สุ่มเดาเอาตามที่คุณเล่าความเป็นในจิตให้ฟัง เข้าใจว่าคุณเริ่มมีหลักยึดเป็นสรณะบ้างแล้ว จะถูกหรือผิดก็ขออภัยด้วย

ดิฉันไม่กล้าจะเรียนท่าน เกรงว่าจะสูงไปหรือต่ำไปเท่าที่ดิฉันปฏิบัติ และปรากฏอย่างไร ก็ได้เรียนท่านไปแล้ว ถ้าเห็นว่าไม่บังควรตรงไหน ขอได้โปรดบอกดิฉันตรงๆ เลย ถ้าพูดเป็นปัญหา ดิฉันไม่ค่อยเข้าใจ ยิ่งพูดเป็นบาลีด้วยแล้ว ดิฉันไม่เข้าใจเลย เพราะไม่ได้เรียนบาลีและพระอภิธรรม เวลาไปวัด พระอาจารย์สั่งสอนดิฉันก็จดจำเอาไว้ แล้วนำมาปฏิบัติ ปรากฏอย่างไรก็เล่าถวายท่าน ส่วนจะผิดหรือถูก ดิฉันไม่เข้าใจ ถ้าท่านจะเมตตาอธิบายเรื่องการปฏิบัติต่อนิมิตซึ่งเคยปรากฏกับดิฉันบ่อยๆ จะเป็นพระคุณแก่ดิฉันอย่างยิ่ง **นิมิตที่ปรากฏเห็นว่าดิฉันเป็นคนเกิดและคนตายนั่นจะถูกตามหลักภาวนาบ้างไหม และควรจะปฏิบัติอย่างไรต่อไป เวลานิมิตเกิดขึ้นอีกและมีลักษณะต่างๆ กันควรจะพิจารณาอย่างไรจึงจะถูกและไม่มีทางเสียไปด้วย ที่เรียนถามรบกวนบ่อยก็เพราะความไม่แน่ใจ ในวาระต่อไปไม่ทราบว่านิมิตจะมาปรากฏท่าไหนบ้าง และพอจะมีสติปัญญารู้เท่าทันกันหรือไม่ หากจะไปถามใครก็ไม่สนิทใจดังที่เรียนแล้ว ดิฉันรู้สึกเป็นกังวลใจกับนิมิตไม่เบาเลย**

นิมิตที่ปรากฏเป็นเรื่องเกิดเรื่องตาย นั่นไม่ผิด ถ้าไม่นำความกลัวเข้ามายุ่งและทำลาย เพราะเรื่องการเกิดการตายเป็นเรื่องสัจธรรมโดยตรง นิมิตแม้จะแสดงขึ้นมากน้อยและต่างๆ กันก็ตาม เราผู้รู้ผู้เห็นเป็นอย่างหนึ่ง นิมิตที่แสดงตัวให้ปรากฏเป็นรูปต่างๆ ดีบ้าง ชั่วบ้าง น่ารักบ้าง น่าเกลียดบ้าง น่ากลัวบ้าง เหล่านี้เป็นอย่างหนึ่งต่างหากจากใจ เขาจะแสดงอาการหรือท่าทางอย่างไรออกมา เราผู้รู้ผู้เห็นจงทำความเข้าใจกับนิมิตนั้นด้วยดี อย่านำเราซึ่งเป็นผู้รู้ผู้เห็นเข้าไปบวกกันเข้าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนิมิตที่กำลังปรากฏนั้นๆ เราจะมีส่วนได้ส่วนเสียไปด้วย คือจิตจะแสดงความดีใจเสียใจ เป็นต้น ไปตามนิมิตที่แสดงอาการต่างๆ ไปตามเรื่องของมัน เราเป็นเพียงผู้คอยดูเหตุการณ์กับนิมิตที่แสดงตัวเท่านั้น เช่นเดียวกับเราดูภาพยนตร์ ไม่ใช่เรื่องของเราซึ่งเป็นเพียงผู้ดู จะไปแสดงเรื่องพระเอกนางเอกต่างๆ ในจอหนัง เราเป็นเพียงผู้ดู

เรื่องต่างๆ ที่เขาแสดงเท่านั้น เรื่องไหนดีเป็นคติก็นำมาปรับปรุงตัวเอง เรื่องไหนไม่ดีไร้สาระก็ปล่อยให้ผ่านไป ไม่ใช่จะนำเข้ามาทำลายจิตใจของเราให้ชั่วและไร้สาระไปด้วย การดูภาพยนตร์ทางสมาธิภาวนาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เราไม่ใช่นิมิตต่างๆ และไม่ใช่ผู้แสดงนิมิตให้เป็นต่างๆ แต่เป็นเพียงผู้ดูและคอยถือเอาประโยชน์จากนิมิตเท่าที่สติปัญญาจะอำนวยเท่านั้น ส่วนไหนดีก็ยึดมาบำรุงส่งเสริม ส่วนไหนไม่ดีก็ปล่อยให้ผ่านไปกับนิมิต ไม่ถือมาเป็นอารมณ์เครื่องกวนใจ นิมิตประเภทใดเกิดขึ้นดีหรือชั่ว ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องดับไปหรือผ่านไป ส่วนเราผู้ดูไม่ได้ดี-ชั่ว หรือเกิด-ดับไปด้วย เพราะเป็นคนละอย่างไม่ใช่อันเดียวกัน

ถ้าเรามีความฉลาดพอ ก็ถือเอาประโยชน์จากนิมิตได้ทุกประเภท โดยไม่ต้องเสียเวลาให้นิมิตผ่านไปเปล่า ทั้งยังสามารถพิจารณาแยกส่วนของนิมิตให้เป็นประโยชน์ได้ตามใจหวังด้วย ขออย่างเดียว คืออย่าให้เราถือผู้รู้ซึ่งเป็นธรรมชาติที่ไม่ตายนี้เข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนิมิตซึ่งแสดงอาการเกิดๆ ดับๆ เท่านั้น เรามีทางที่จะทำประโยชน์จากนิมิตได้อีกมากมาย เราจะสร้างภาพความกลัวขึ้นหลอกหลอนตัวเองเพื่อหวังประโยชน์อะไร ความกลัวที่เกิดขึ้นกับใจเรานั่นแลเป็นสิ่งที่ควรระวังให้มากยิ่งกว่านิมิตหรือสิ่งอื่นเป็นไหนๆ เช่น เรากลัวผี แต่ผีไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหนไม่เคยเห็นตัว ได้ยินแต่ชื่อของผีก็กลัวกันทั้งโลก ส่วนความกลัวเรารู้ประจักษ์อยู่กับใจ ทั้งเป็นภัยต่อเราทุกขณะที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดทุกข์จนตัวสั่น แต่ไม่ค่อยจะมีใครระวังกัน ปล่อยให้ความกลัวลมกลัวแล้งเข้าย่ำยีเสียจนแทบไม่ได้สติเสียเลย มีจำนวนไม่น้อย เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะเห็นว่าผีเป็นภัยหรือความกลัวที่เกิดกับใจเราเสียเองเป็นภัยกันแน่ ถ้าเห็นว่า ความกลัวเป็นภัย ทำไมไม่เพ่งจิตลงที่จุดซึ่งกำลังกลัวๆ นั้นเล่า โปรดพิจารณาให้ดี เราเป็นลูกศิษย์ที่มีครูสอน คิดอะไรอย่าให้ไร้เหตุผลคือหลักธรรม จะสร้างความจนมุมไว้สังหารตัวเอง การเรียนและปฏิบัติธรรมก็เพื่อความฉลาดปลดเปลื้องตัวเองออกจากอุปสรรคหรือที่คุมขัง ไม่ใช่เพื่อความกลัว ถ้าต้องการเห็นโทษแห่งความกลัวจริงๆ ไม่หลอกตัวเอง โปรดตั้งจิตและสติปัญญาลงจุดที่กำลังกลัวๆ นั่นแล โดยไม่สนใจกับเปรตผีหรืออะไรๆ ที่ไหนเลย มีสติคอยดูอยู่กับจุดที่กำลังกลัวๆ คือใจนั่นเอง ความกลัวจะแสดงอาการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง จะทราบกันแน่กับใจในเวลาไม่นานนัก แต่ขอให้ตั้งสติดู

จริงๆ จนความกลัวแสดงอาการลดลงและหมดไปในขณะนั้น คราวต่อไป ถ้าความกลัวเกิดขึ้นอีก ก็พิจารณาโดยทำนองที่เคยพิจารณามาแล้วจนเห็นผลประจักษ์ เรื่องที่เคยกลัวก็ค่อยหมดปัญหาไปวันละเล็กละน้อย ผลสุดท้ายไม่มีความกลัวผีเหลืออยู่เลย ถ้ามีความกลัวในนิมิตก็โปรดพิจารณาในทำนองเดียวกัน นิมิตทุกประเภทไม่สามารถทำตนให้เสียได้โดยลำพังตัวเอง แต่ทำให้เสียได้โดยผู้เห็นนิมิตคิดตีความหมายไปต่างๆ ซึ่งเป็นทางผิด ความคิดผิดที่อาศัยนิมิตเป็นเหตุจึงมีทางเสียได้ ดังที่เคยเห็นเคยได้ยินนักภาวนาที่มีความเห็นผิด วิปลาส กลายเป็นคนที่น่าปลงอนิจจังไปได้ เท่าที่อธิบายมาเข้าใจว่าพอจะเป็นแนวทางแก่ท่านนักปฏิบัติที่มีจริตนิสัยในทางนี้ได้เท่าที่ควร และหวังว่าคุณพอจะเข้าใจและยึดไปเป็นหลักปฏิบัติต่อไปในเวลาจำเป็น

ดิฉันพอเข้าใจที่เกี่ยวกับนิมิต แต่เวลาจิตสงบลงไปแล้วไม่มีนิมิตมาปรากฏ จะให้จิตพักสงบอยู่ในสมาธินานเท่าไร

ให้พักอยู่ตามต้องการจนกว่าจิตจะถอนขึ้นมาเอง ไม่ควรรบกวนโดยประการทั้งปวง เพราะจิตที่พักสงบอยู่ในสมาธิไม่ไปเที่ยวก่อความเสียหายอะไร นอกจากจะเป็นความสงบสุขอยู่โดยลำพังตนเอง ปราศจากสิ่งก่อกวนใดๆ เท่านั้น ไม่จำต้องให้จิตทำงานใดๆ ในเวลาเช่นนั้น ปล่อยให้สงบสุขอยู่ตามสภาพของตน

ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว ปัญญาจะเกิดเองนั้น จะเกิดขึ้นเวลาใด เพราะจิตของดิฉันก็เคยสงบลงเป็นสมาธิหลายครั้งแล้ว แต่ไม่เห็นปัญญาเกิดขึ้นบ้างเลย หรือสมาธิของดิฉันไม่ใช่สมาธิประเภทให้เกิดปัญญา

สมาธิประเภทไหนก็เป็นสมาธิเหมือนกัน และปัญญาประเภทไหนก็เรียกปัญญาเหมือนกัน เมื่อทำให้เกิดได้ ถ้าไม่ทำให้เกิด ไม่ว่าสมาธิและปัญญาประเภทใดก็เกิดไม่ได้ทั้งนั้น เพราะสำคัญอยู่กับผู้ทำให้เกิดหรือไม่ทำให้เกิด ไม่ได้สำคัญอยู่ที่ชื่อเพียงเท่านั้น

ถ้าเป็นสมาธิที่ควรแก่ปัญญาดังที่ว่าก็ทำไมสมาธิของดิฉันจึงไม่เกิดปัญญาเล่า

ก็คุณไม่ทำปัญญาให้เกิด ปัญญาจะเกิดได้อย่างไร เพราะสมาธิมิใช่ผู้ให้กำเนิดแก่ปัญญา แต่เป็นเพียงเครื่องช่วยเสริมปัญญาให้มีกำลังเท่านั้น

การทำปัญญาให้เกิดจะทำวิธีใด ดิฉันไม่รู้เลยจริงๆ เป็นแต่คอยให้ปัญญาเกิดเอง แต่ก็ไม่เห็นเกิดสักทีจนป่านนี้

ปัญญา แปลว่า ความรอบรู้ในกองสังขารมิใช่หรือ มิได้แปลว่า ปัญญาคือการนั่งเฝ้านอนเฝ้าสมาธิ ปล่อยให้ปัญญาเกิดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องพิจารณา ฉะนั้น ปัญญาจึงยังไม่เกิด แม้มีสมาธิอย่างสมบูรณ์แล้ว เพราะสมาธิกับปัญญาทำงานคนละหน้าที่ สมาธิทำงานเพื่อความสงบ ส่วนปัญญาทำงานเพื่อความรู้แจ้งในกองสังขารทุกประเภท ความจริงผู้บำเพ็ญต้องการจิตให้เป็นสมาธิ ก็จำต้องอบรมโดยอุบายต่างๆ มีอานาปานสติเป็นธรรมกำกับใจ ไม่ให้ส่งไปอื่น จิตจึงเป็นสมาธิขึ้นมา ผู้ต้องการให้เกิดปัญญาก็จำต้องเป็นนักค้นคิดพินิจพิจารณาไปตามธรรมในแง่ต่างๆ มีขันธ์ห้าเป็นรากฐานของการพิจารณาตามโอกาสอันควร รวมลงในหลักของไตรลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสามไตรลักษณ์ ใจก็ค่อยแสดงความแยบคายออกมาวันละเล็กละน้อย นั่นคือปัญญาเริ่มไหวตัวขึ้นมาแล้ว เมื่อจิตถอนออกจากสมาธิแล้วไม่นอนใจ มาพิจารณาธาตุขันธ์ อายตนะตามแต่จะเหมาะกับโอกาสนั้นๆ ความแยบคายจากการพิจารณาก็กลายเป็นปัญญาขึ้นมาในใจดวงนั้น เมื่อจิตมีความชำนาญต่อสมาธิและปัญญาแล้ว หันไปทางสมาธิ จิตก็เป็นสมาธิขึ้นมา หันไปทางปัญญา จิตก็เป็นปัญญาขึ้นมาในจิตดวงเดียวนั่นแล ใครจะไปแสวงหาสมาธิและปัญญามาจากที่ไหน

อนึ่ง ถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องขวนขวาย แล้วพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสอนให้บำเพ็ญปัญญา จะพึงสอนเฉพาะวิธีบำเพ็ญสมาธิอย่างเดียวเท่านั้น ปัญญาก็เกิดมาเอง แม้ผู้บำเพ็ญสมาธิแล้วก็ไม่ติดในสมาธิของตน ปัญญาที่เกิดจากสมาธิจะเป็นผู้ทำหน้าที่ให้เหมาะสมไปเอง แต่แทนที่จะเป็นดังที่ว่านั้น กลับปรากฏว่า ผู้บำเพ็ญจิตเป็นสมาธิแล้วติดอยู่ในสมาธิของตนจนหาทางออกไม่ได้ยังมีจำนวนไม่น้อย บางรายที่จิตเป็นสมาธิแล้ว อาจารย์สอนทางปัญญาเพื่อถอดถอนกิเลสเป็นลำดับ

ไป เพราะการถอดถอนกิเลสต้องถอดถอนด้วยปัญญา มิใช่ถอดถอนด้วยสมาธิ ไม่ยอมเชื่ออาจารย์ก็ยังมี มิหนำยังกลับเห็นว่าตนถูกต้อง ไม่ยอมขวนขวายทางด้านปัญญา ยอมติดแจอยู่ในสมาธินั้นโดยไม่สนใจหาทางออก อาจารย์ถึงกับต้องใช้อุบายและเหตุผลผูกมัดจนหาทางออกไม่ได้ แล้วค่อยยอมรับหลักการไปพิจารณาแก้ไขตนเอง ปัญญาจึงมีทางไหวตัวขึ้นมาตามประโยคแห่งการพิจารณาเป็นลำดับ แล้วกลับมาเห็นโทษของตัวที่ติดอยู่ในสมาธิโดยเข้าใจว่าเป็นจริงเป็นจังจีรังถาวรทำนองนี้ก็มีจำนวนไม่น้อย ความจริงสมาธิเป็นเพียงที่พักเพื่อเดินทางต่อไปเท่านั้น ไม่ใช่สถานที่บรมสุข พอจะตายใจและติดอยู่โดยไม่สนใจกับปัญญาทางถอดถอน เพียงเท่านี้ก็พอจะทราบได้ว่า สมาธิมีประสิทธิภาพทำให้ปัญญาเกิดได้ หรือต้องทำการพิจารณาอีกวาระหนึ่ง ปัญญาจึงจะเกิดโปรดนำไปไตร่ตรองและเลือกเฟ้นเอาตามที่เห็นควร อาตมาเองก็มิใช่เจ้าของของสมาธิและปัญญา จึงไม่กล้าชี้ขาดลงไปว่าต้องทำอย่างนั้นจึงจะถูก ทำอย่างนี้ผิดใช้ไม่ได้ ดังนี้เพราะไม่ใช่ผู้พิพากษาธรรมศาลฎีกาจึงทำอย่างนั้นไม่ได้ จะผิดหรือถูก เราก็พูดและฟังกันตามเหตุผล เนื่องจากหลักธรรมเป็นธรรมาธิปไตยอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว และสั่งสอนคนเพื่อจิตจะได้เป็นธรรมาธิปไตยบ้าง โลกจะมีสันติสุข เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในเวลามีความโศกเศร้าเหงาหงอย เพราะอารมณ์ไม่พึงปรารถนามารบกวน เท่าที่พูดมาก็มาก ถ้าคุณยังมีอะไรอีกก็สนทนากันต่อไป

ดิฉันหายข้องใจเรื่องสมาธิให้เกิดปัญญา ต่อไปนี้จะพยายามพิจารณาทางปัญญา ตามวิธีที่ท่านอธิบายให้ฟัง ถ้ามีความสงสัยจะมาเรียนถามท่านใหม่ เฉพาะวันนี้มีเพียงที่เรียนแล้ว จะมีอยู่บ้างก็เป็นความสงสัยชนิดที่โลกเขาว่าบ้าขี้สงสัยต่างหาก ไม่อยากกราบเรียนท่านให้ยุ่งและลำบากไปด้วย

บ้าขี้สงสัยอย่างไร ลองพูดดูที เพราะคนดีก็อยากฟัง หรือคนดีก็คือคนบ้านั่นเองถึงต้องอยากฟังเรื่องบ้า คิดดูแล้วก็ไม่เห็นแปลก เพราะคนดีๆ เรานี่เอง ดูคนบ้าและฟังคนบ้าพูดก็มีถมไป ไหนโปรดพูดให้ฟังบ้าง บ้าอย่างไรกันแน่

ดิฉันละอายไม่กล้าเรียนถาม กลัวว่าท่านจะว่าดิฉันเป็นบ้าไปอีกคน

ถ้ากลัวอาตมาจะหาว่าบ้า เราก็อย่านำเรื่องบ้ามาพูด แล้วใครจะหาว่าเราเป็นบ้าได้อย่างไรเล่า

ดิฉันไม่แน่ใจเรื่องที่จะพูด เกรงว่าจะเป็นเรื่องที่ไม่บังควรกับฐานะและความรู้ของเราที่เป็นอยู่ กับเรื่องของท่านที่จะพูดถึงนั้น ไกลกันราวโลกนี้กับโลกหน้า ซึ่งใครๆ ก็มองไม่เห็น เมื่อพูดออกไปแล้ว คนเขาคงจะว่าดิฉันเป็นบ้ากันทั้งโลก จึงนึกละอาย ทั้งนึกเสียดายอยากเรียนถามท่าน ซึ่งคิดว่าท่านคงไม่ถือสาสำหรับคนอย่างดิฉัน

โปรดพูดออกมาเลย ใครจะเป็นบ้าหรือเป็นคนดีก็ทราบกันวันนี้ ใครดีก็ดีไป ใครบ้าก็บ้าไป และล่ามโซ่ไว้ก็แล้วกัน อย่าปล่อยให้ออกเที่ยวเพ่นพ่าน เดี๋ยวจะถูกรถชนตายกลางถนน แล้วจับโชเฟอร์มัดมือเข้าห้องขังและติดตะรางอีกจะยุ่งกันใหญ่

คือดิฉันสงสัยว่า พระพุทธเจ้าเวลาปกติไม่เข้าสมาธิ จิตของท่านจะมีสมาธิอยู่ทุกเวลาไหม

นี่หรือเรื่องบ้า คุณทำไมหาเรื่องพูดอย่างนี้ โปรดฟังจะเรียนตอบ ส่วนจะถูกหรือผิด ไม่รับรองได้ เพราะอาตมาเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้าต่างหาก มิได้เป็นพระพุทธเจ้าจะสามารถตอบเรื่องของท่านให้ถูกได้อย่างไร

จะว่าท่านมีสมาธิก็ถูก จะว่าไม่มีก็ใช่ เพราะสมาธิท่านก็เคยเข้าออก พระพุทธเจ้าท่านก็เคยเป็นมาแต่วันเริ่มตรัสรู้จนวันเสด็จนิพพาน ไม่มีอะไรขัดข้องสำหรับพระพุทธเจ้าคุณจะสงสัยท่านเพื่ออะไร โปรดแก้ไขสิ่งขัดข้องของคุณให้หมดไป แล้วท่านจะพอพระทัยด้วย เพราะเท่าที่ประกาศธรรมไว้ก็เพื่อความหวังแก่โลกจะพึงตามเสด็จพระองค์ ฉะนั้นจึงไม่น่าสงสัยในเรื่องสมาธิ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องใช้สำหรับพระองค์จะทรงเห็นควรในกาลเช่นไร ไม่สมควรในกรณีเช่นไร

ดิฉันจึงกลัวไว้ก่อนอย่างไรล่ะ ที่ถ้าว่าท่านมีสมาธิอยู่ทุกเวลาแล้ว จำเป็นอย่างไรที่ท่านจะต้องเข้าสมาธิ เท่าที่ทราบมาท่านก็ทรงเข้าสมาธิอยู่เสมอ เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติภาวนาทั่วๆ ไป และยิ่งกว่าใครเป็นไหนๆ อีกด้วย

ถ้าเช่นนั้น อาตมาขอเรียนถามคุณบ้างว่า พระมหากษัตริย์ที่ได้รับราชาภิเษกแล้ว ท่านจะเป็นมหากษัตริย์อยู่ทุกเวลาไหม

การราชาภิเษกก็เพื่อความเป็นกษัตริย์ ก็เมื่อได้รับราชาภิเษกแล้ว ก็ต้องเป็นกษัตริย์อย่างสมบูรณ์ และเป็นกษัตริย์อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเสด็จประทับอยู่ในพระราชวังหรือนอกพระราชวัง ตลอดเสด็จไปเมืองนอกเมืองนา หรือเสด็จเยี่ยมประชาราษฎรทุกแห่งหน ตำบล หมู่บ้าน สถานที่ต่างๆ ตามพระอัธยาศัยของกษัตริย์ผู้มีพระเมตตาห่วงใยไพร่ฟ้าประชาชีของพระองค์เป็นธรรมดา

เมื่อประทับอยู่ที่ไหนจำเป็นอย่างไรที่จะเสด็จเข้ามาในพระราชวังเล่า

ที่จำต้องเสด็จเข้ามาก็เพราะพระราชกิจจำเป็นที่ทรงกระทำมีอยู่ประจำพระองค์ ซึ่งคนอื่นๆ จะทำแทนไม่ได้ เป็นพระภาระสำหรับพระองค์เอง ซึ่งจำต้องเสด็จเข้ามา

พระพุทธเจ้าทรงมีภาระจำเป็นสำหรับพระองค์ เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งจำต้องมีการเสด็จเข้าและออกซึ่งสมาธิสมาบัติ อันเป็นวิหารธรรมตามกาลอันควร เพราะการเข้าสมาธิสมาบัติซึ่งเป็นกิจจำเป็นสำหรับพระพุทธเจ้านั้น ไม่มีใครสามารถทำแทนได้ ต้องเป็นภารกิจของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ทำนองเดียวกับภารกิจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งคนอื่นทำแทนไม่ได้ฉะนั้น

คำว่าสมาธิสมาบัติมีความจำเป็นอย่างไรกับพระพุทธเจ้าผู้สิ้นกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้ว และมีความจำเป็นแก่พระอรหันต์เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าบ้างไหม

ยาแก้โรคทุกประเภทมีความจำเป็นแก่คนไข้และคนธรรมดา นับแต่เด็กอยู่ในครรภ์ขึ้นไปถึงผู้ใหญ่ ตลอดวัยชราอย่างไรบ้าง คุณเห็นอย่างไรโปรดอธิบายให้อาตมาฟังบ้าง เพราะอาตมาไม่ใช่หมอ จึงรู้สึกเสียใจที่อธิบายไม่ค่อยได้อย่างสมใจ

โอ้โฮ ท่าน พูดถึงเรื่องยาแล้วมีความจำเป็นเท่าชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั่วโลก จะขาดยาเสียมิได้ ไม่ว่าที่ไหนๆ ต้องมียาไว้ประจำบ้าน ถ้าขาดยาเสียเท่านั้น ชีวิตก็ไร้

ความหมายไปทันที ท่านเคยเห็นหรือเปล่าว่าบรรดาสินค้าไม่มีอะไรจะขายดิบขายดีเท่ายา เนื่องจากชีวิตเป็นของมีค่าเหนือสิ่งใดๆ ในโลก ถ้าจะพูดถึงความจำเป็นและคุณค่าของยาแล้ว ไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ นอกจากคนที่ไม่รู้จักคุณค่าแห่งชีวิต กับสัตว์ป่าที่ไม่เคยรู้จักยาเท่านั้น ดิฉันขอเรียนสรุปความว่า ยาคือกระบอกแห่งชีวิตของสัตว์โลก

สมาธิสมาบัติก็เป็นธรรมจำเป็น สำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายตลอดท่านผู้บำเพ็ญสมาธิสมาบัติทั่วๆ ไป เช่นเดียวกับยามีความจำเป็นต่อโลกฉะนั้น เพราะสมาธิสมาบัติเป็นธรรมโอสถสำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งก่อนและการตรัสรู้ ตลอดวันนิพพาน เพราะเป็นเหมือนยาอายุวัฒนะ ถ้าขาดธรรมโอสถขนานนี้เสีย คำว่าวิหารธรรมเพื่อความอยู่สบายในทิฏฐธรรม ตลอดสุขภาพและชีวิตก็ค่อยลดและหมดความหมายลงไปในเวลาไม่นานเท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นเพื่อสุขภาพและพลานามัยเท่าที่ควร จำต้องเข้าพักผ่อนหย่อนจิตที่เรียกว่า **สมาธิสมาบัติ** เพื่อติดภารกิจทางภายใน คือความคิดปรุงอันเป็นงานของจิตออกเสีย เหลือแต่ธาตุรู้ล้วนๆ ไม่มีสิ่งรบกวนให้เกิดฟอง

นั่นคือการรับยาธรรมโอสถเข้าไปบำรุงธาตุรู้ และธาตุไม่รู้ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ที่อาศัยกันอยู่ให้เป็นไปด้วยความราบรื่นในอิริยาบถต่างๆ เท่าที่ควร เมื่อจิตถอนออกมาจากสมาธิแล้วย่อมควรแก่การงาน คือการคิดปรุงแต่งอรรถธรรมต่อไปเท่าที่ควรแก่กำลัง กายก็ควรแก่การงานอันเป็นที่ที่ของตน เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์แม้สิ้นกิเลสแล้ว จึงจะต้องทำความเพียรเหมือนนักบำเพ็ญทั่วๆ ไป ด้วยเหตุดังกล่าว ไม่เช่นนั้นส่วนหยาบคือธาตุขันธ์จะเป็นฝ่ายก่อกวนทับถมฝ่ายบริสุทธิ์ให้ลำบากอยู่ด้วยกันไม่ได้นาน คำว่า อนุปาทิเสสนิพพาน อาจจะปรากฏก่อนกาลที่ควรจะเป็น

ทั้งนี้ไม่ต้องพูดถึงท่านที่บริสุทธิ์ ซึ่งมีความฉลาดพอที่จะปฏิบัติต่อระหว่างขันธ์กับจิตให้เป็นสุขในทิฏฐธรรมเลย เพียงแต่ท่านนักปฏิบัติบำเพ็ญจิตจนได้พื้นฐานแห่งความสงบประจำจิตแล้ว ก็ยังรู้สึกอ่อนเพลียในจิต เวลาคิดอ่านการงานมากโดยไม่ได้พักผ่อนจิต คือเข้าสมาธิตามเวลาที่ต้องการ ยิ่งท่านผู้บำเพ็ญจิตที่มีระดับสูงขึ้นไปเท่าไรก็ยิ่งรู้เรื่องระหว่างขันธ์กับจิตได้ดีและปฏิบัติต่อกันให้สม่ำเสมอ

เพราะตามธรรมดาของจิตที่มีกิเลส แม้จะมีพื้นฐานแห่งความสงบรับรองอยู่แล้วก็ตาม เมื่อถูกรบกวนจากการงานมีการคิดปรุงเป็นต้น กิเลสซึ่งนอนเนื่องอยู่ภายใน ย่อมมีทางกระเพื่อมออกมารบกวนใจให้ลำบากได้ แม้จะไม่มากก็พอจะทำให้ไม่สบายได้อยู่นั่นเอง เช่นเดียวกับน้ำที่มีตะกอนนอนก้นภาชนะ เมื่อเขย่าหรือกวนเข้า ย่อมฟุ้งขึ้นมาให้น้ำขุ่นมัวได้ฉะนั้น จะกล่าวไปใยถึงใจที่บริสุทธิ์สุดส่วนที่อาศัยอยู่กับธาตุขันธ์อันหยาบๆ และหนักอึ้งไม่มีเวลาลดตัวเลย เมื่อปฏิบัติต่อกันไม่สม่ำเสมอก็ยังรู้สึกไม่สะดวก ซึ่งเทียบกันได้กับน้ำที่สะอาดถูกกวนหรือเขย่าแล้วขึ้นฟองฉะนั้น เพราะความกระเพื่อมจากขันธ์แสดงตัว

อาศัยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านจึงชอบอยู่ในป่าอันเป็นที่สงัดวิเวกและปราศจากการรบกวนใดๆ เพื่อการอยู่สบายด้วยความเพียรในทิฏฐธรรมปัจจุบันตามกาลอันควร แล้วก็ปล่อยทิ้งร่างอันเต็มไปด้วยโคลนตมและแสนกังวลไม่มีวันจบสิ้นนี้เสียอย่างไม่มีอาลัยอาวรณ์ ซึ่งโลกเราเห็นว่าสวยงามและจีรังถาวรและพากันนอนจมอยู่โดยไม่คำนึงและสนใจเพื่อหาทางออก แต่การบ่นว่าทุกข์นั้น แม้แต่เด็กตัวแดงๆ ก็ยังรู้จักแสดงตัวตามเรื่องของคนมีทุกข์ แต่พูดไม่ออก ก็ร้องไห้แทนไปตามภาษาเด็กพอให้ผู้ใหญ่ที่เข้าใจเรื่องทุกข์ได้รู้ทุกข์ว่าไม่เลือกหน้าชก กระทั่งเด็ก ก็ยังมีทุกข์ติดตามมาพร้อมแล้วแต่เริ่มแรกเกิด เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครจะได้รับข้อยกเว้นมาแต่ไหนต้องเป็นทุกข์ในทำนองเดียวกัน นับแต่วันเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันวันนี้ตามวัยของตนๆ ฉะนั้นไปที่ไหนจึงได้ยินแต่เสียงบ่นว่าทุกข์กันทั่วโลก ไม่มีวันลดหย่อนลงบ้างเลย แม้เช่นนั้นก็ยังไม่วายความหวังในสุข ทั้งๆ ที่ไม่ทราบว่าความสุขทุกประเภทนั้นจะแสวงหาด้วยวิธีใด และอยู่ที่ไหนเวลานี้ คิดๆ ดูแล้วจึงน่าสังเวชอยู่มากสำหรับพวกเราซึ่งมีมือมีเท้า มีกายมีใจ เหมือนพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน แต่แล้วหันหลังให้ท่านโดยความรู้ความเห็นและความประพฤติไม่เป็นไปในแนวทางที่ท่านสั่งสอนไว้ ฉะนั้น ผลที่เกิดจากกาย วาจา ใจ ทำขึ้น จึงกลายเป็นไฟทั้งกองเผาลนให้เดือดร้อน ตลอดเวลายิ่งกว่าคนไข้หนักเสียอีก

ว่าอย่างไร คุณจะตามเสด็จพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านหรือจะอยู่ ถ้าจะตามเสด็จ ก็โปรดเตรียมตัวเดินทาง คือ ทาน ศีล ภาวนา อันเป็นทางเสด็จของพระองค์แน่แล้วไม่มีทางสงสัย ท่านผู้ใดเดินตามสายทางนี้ มีหวังพ้นทุกข์เป็นลำดับ ไม่ต้องบ่นกันให้เสียเวลาและตายเปล่า ไม่เป็นประโยชน์อะไรจากการบ่น ถ้าการบ่นเป็นประโยชน์และละสังโยชน์เครื่องข้องได้จริง พวกเราต้องไปนิพพานกันหมดตั้งนานแล้ว เพราะทุกคนบ่นกันทั้งนั้น พักบ่นเสียบ้างก็เวลาหลับ พอตื่นจากนอนก็ทำงานบ่นติดต่อกันไปอีกโดยไม่มีเวลาเลิกละเหมือนงานอื่นๆ เขาทำงานยังรู้สึกเบื่อต่องานที่ทำซ้ำๆ ซากๆ แต่งานบ่นไม่มีวันเบื่อและทำได้ตลอดไป

อาตมาก็ดีแต่ถามคนอื่นว่าอยากไปนิพพานไหม แต่ตัวเองเป็นนักขี้เกียจทำภาวนา หาแต่เรื่องขี้เกียจมาทับถมตัวเอง จนหาเวลาเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาไม่ได้ แก่มากไปเท่าไร ความขี้เกียจก็ยิ่งพอกพูนหัวใจมากขึ้น เมื่อมีคนมาถามว่า ท่านอยากพ้นทุกข์ไปนิพพานไหม ยิ่งอยากชิงตอบเสียก่อนแต่เขายังไม่ทันจะถามเป็นไหนๆ คิดแล้วก็เหมือนคนบ้าอยากไปนิพพาน จึงน่าละอายตัวเองและท่านที่มาถาม ขืนพูดมากไปกว่านี้ เดี๋ยวท่านผู้ฟังจะเบื่อและเข็ดหลาบไม่อยากมาวัดอีกแล้ว

ไม่เบื่อหรอกค่ะ ฟังแล้วเพลินไปตามท่านพูด เหมือนพระพุทธเจ้า พระอรหันต์และนิพพานอยู่ชั่วเอื้อมมือเท่านั้น ไม่ไกลอะไรเลย แต่คิดถึงเรื่องบ่นทุกข์กับเรื่องขี้เกียจแล้ว ดิฉันละอายตัวเองและท่าน อยากมุดกระดานลงไปเดี๋ยวนี้ ไม่อยากให้ท่านและใครๆ เห็นหน้าและทนอายอีกต่อไป

ละอายตัวเอง เมื่อมุดลงไปแล้ว ตัวเองจะทิ้งไว้ที่ไหนจึงจะพ้นจากความละอายเล่า ถ้าละอายตัวเราก็รีบแก้ไขตัวเสียใหม่ ไม่เช่นนั้นก็จะหลีกตัวเองไปไม่พ้นอยู่นั่นแล ไปที่ไหนก็จะเจอแต่ผู้ขี้เกียจและขี้อายอยู่นั่นเอง วันนี้หมดเวลา วันหน้าพูดกันใหม่เหมือนเราบ่นทุกข์นั่นแล

ผมเคยมาหาท่านครั้งหนึ่งแล้ว แต่เข้าใจว่าท่านคงจำผมไม่ได้ เวลานั้นมีแขก ผมจึงไม่มีโอกาสเรียนถามธรรมะอะไรกับท่าน วันนี้รู้สึกเหมาะ ผมอยากจะเรียนถามอะไรสักเล็กน้อย ท่านพอจะมีโอกาสบ้างไหม

พูดถึงเวลาแล้วพอมี นอกจากเราไม่เปิดช่องเพื่อหาทางเดินสำหรับตัวเท่านั้น เวลาจึงเป็นเหมือนมุดดินหายไปหมดทั้งวันทั้งคืน ไม่ปรากฏว่าได้ทำตัวให้ว่างพอมีทางบำเพ็ญประโยชน์เท่าที่เวลาคอยอำนวยเท่าไรนัก คุณสงสัยอะไรโปรดพูดออกมาได้เลย อาตมารอฟังอยู่แล้ว

คำว่า ศาสนา มีประโยชน์แก่โลกนั้น มีประโยชน์อย่างไร และแก่ใครบ้าง อาจมีประโยชน์แก่เด็กๆ ได้บ้างไหม

คำว่า ศาสนา ถ้าเป็นแปลนบ้านก็ถูกต้อง และรับรองจากนายช่างผู้ชำนาญมาแล้ว ผู้ต้องการบ้านชนิดใดก็ทำการปลูกสร้างตามแปลนได้เลย จะเป็นบ้านที่สมบูรณ์แบบไม่มีทางตำหนิ ถ้าเป็นถนนหนทางก็ตรงแน่วต่อจุดที่หมาย ผู้ต้องการจะไปสู่จุดนั้นๆ ก็เดินตามเส้นทางนั้นได้เลย จะถึงจุดที่หวังอย่างไม่มีผิดพลาด ถ้าเป็นอาหารก็เป็นประเภทที่เลี้ยงคนได้ทั้งโลก ไม่มีใครรังเกียจ ทั้งให้คุณแก่ร่างกาย ไม่มีพิษเจือปนอยู่เลย ผู้ต้องการก็รับประทานได้โดยไม่ต้องระวังว่าอาหารจะกลายเป็นโทษแก่ร่างกาย ถ้าเป็นหลักสูตรก็เป็นหลักสูตรที่ดีและรับรองความถูกต้อง ผู้ต้องการบวก ลบ คูณ หาร ก็ทำตามหลักสูตรได้ โดยไม่ทำผลลัพธ์ให้ผิดพลาดจากหลักสูตรไปได้ นี่เป็นข้อเทียบเคียงซึ่งยกมาเพียงย่อๆ ธรรมคือความถูกต้องดีงามเป็นพื้นฐาน ไม่ทำให้ผู้มีความเชื่อเลื่อมใสและปฏิบัติตามผิดหวังในผลที่ต้องการ ส่วนจะเป็นประโยชน์แก่โลกเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้เกี่ยวข้องกับศาสนาซึ่งมีความรู้สึกในแง่หนักเบาต่างกัน เพราะพระพุทธเจ้าผู้ทรงประกาศสอนธรรมก็เพื่อประโยชน์แก่โลกโดยทั่วกันอยู่แล้ว ถ้าเราเห็นความสำคัญของตนกับพระศาสนาว่าเป็นธรรมชาติเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ก็จำต้องสนใจต่อการปรับปรุงแก้ไขความรู้ความเห็นและความประพฤติทุกด้านที่กำลังปลอมแปลงอยู่ให้เข้ากับหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมถูกต้องตายตัวแล้ว ไม่ให้ปลีกแวะจากแนวทาง ผลที่ปรากฏจากการประพฤติตามหลักธรรม ถ้าเป็นเด็กก็คือเด็กดี ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็คือพลเมืองดี

อาจารย์ดี ลูกศิษย์ดี เจ้านายดี ราษฎรดี รวมแล้วมีแต่คนดีเต็มไปทั่วโลกดินแดน ไม่มีคนประพฤติชั่วเสียหาย พลเมืองมีมากน้อยก็พลอยเป็นสุขไปตามๆ กัน เพราะต่างคนต่างมีธรรม ต่างคนต่างให้อภัยกัน ต่างคนต่างเห็นอกเห็นใจกัน ต่างคนต่างรักและสงสารกัน โลกย่อมเป็นสุข เพราะธรรมคอยอำนวยประโยชน์อยู่แล้วแก่ทุกคนไม่ลำเอียง มีเหตุกับผลเป็นเครื่องตักตวง ไม่มีสิ่งปลอมแปลงเข้ามาฉวยโอกาสบีบบังคับให้เหตุและผลแยกจากความเป็นธรรมต่อกัน การอำนวยผลของธรรมไม่มีขอบเขตจำกัดแก่ผู้หนึ่งผู้ใดและกิจหนึ่งการใดโดยเฉพาะ แต่มีเหตุเป็นเดิมพันมองผลทุกประเภทอยู่แล้ว ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมมากน้อยจึงเป็นที่สบายใจ ไม่ต้องหาทนายมาไว้ประจำกิจที่ทำกรรมที่สร้างโดยเกรงว่าผลที่ได้รับจะหลบหลีก ไม่ยอมมารับสนองตามความจริง แล้วแต่งทนายฟ้องเรียกค่าเสียหายและป่วยการ ทั้งเสียเวลาไปเท่านั้นปี เท่านี้เดือน กับเท่านั้นวัน ดอกผลค่าแรงงานควรจะได้รับประมาณเท่านี้ แต่ถูกโทษไปเสียเท่านั้น ได้รับเพียงเท่านี้ หรือไม่ได้รับเลย อุตส่าห์ทำบุญให้ทานมาแต่เล็กจนแก่ชรา เวลาตายคว้าหาผลบุญที่ทำ เห็นมีเศษเหลืออยู่เพียงนิดเดียว หรือไม่เห็นผลบุญหันหน้ามามองเลย ปล่อยให้ตายไปแบบอนาถา หาบุญมาช่วยอุ้มชูแม้แต่นิดเดียวก็ไม่ได้ ใครอย่าพากันหลงเชื่อพระพุทธเจ้าโกหก เหตุที่ทำกับผลที่ได้รับก็ทะเลาะไม่ลงรอยกัน ตัวเหตุสั่งให้ทำอย่างหนึ่ง แต่ตัวผลกลับปฏิเสธ ไม่ยอมจ่ายเงิน คนทำงาน (นักบำเพ็ญบุญ) แย่ไปตามๆ กัน เหล่านี้จะไม่มีในหลักศาสนธรรม อย่างไรผู้บำเพ็ญต้องได้รับใบประกาศนียบัตรตามหลักความจริงแท้ว่า **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี** พระธรรมย่อมรู้รักษาผู้ปฏิบัติบำเพ็ญไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว และว่าความดีที่บุคคลสั่งสมอบรมไว้ด้วยดีแล้ว จะนำแต่ความสุขอันพึงพอใจมาให้ ไม่มีสิ่งจอมปลอมแฝงเข้ามาด้วยเลย

การกล่าวธรรมให้คนฟังก็ไม่ทราบว่าจะถูกกับจุดประสงค์หรือไม่ เท่าที่อธิบายมาก็พอสรุปได้ว่า ธรรมฝ่ายเหตุเป็นเหมือนแปลนบ้าน ฝ่ายผลเหมือนตัวบ้านที่ปลูกสร้างตามแปลน ผู้เสวยผลคือเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัยด้วยความสะดวกสบายใจ เป็นต้น ใครจะปฏิบัติบำเพ็ญอยู่ที่ใดก็ตาม จะปรากฏผลขึ้นมาแก่ผู้นั้นโดยไม่เลือกเพศหญิง เพศชาย หรือชาติ ชั้น วรรณะ ที่คุณถามว่าศาสนามีประโยชน์แก่โลกอย่างไร และแก่ใครบ้าง ยังอาจมีประโยชน์แก่เด็กบ้างไหมนั้น อาตมาไม่กล้ายืนยัน เพราะไม่แน่ใจในบุคคลและ

เด็ก แม้ตัวอาตมาเสียเองว่าจะมีความสนใจและปฏิบัติธรรมมากน้อยเพียงไร เพราะคำว่าประโยชน์ย่อมหมายถึงความสนใจและการทำ ไม่ว่าประโยชน์ทางโลก หรือทางธรรมย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจและการทำสิ่งสำคัญ เช่น อาหาร แม้จะมีโอชารสอย่างสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันก็ตาม แต่ขาดผู้เกี่ยวข้องรับประทาน รสและประโยชน์ของอาหารก็ย่อมไม่มีทางอำนวยได้ ศาสนาก็ย่อมมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือขึ้นอยู่กับผู้สนใจและปฏิบัติตาม ฉะนั้น คำว่าศาสนามีประโยชน์อย่างไรและใครบ้างเป็นต้นนั้น ถ้าอยากทราบเหมือนเราอยากทราบสิ่งต่างๆ จึงควรปฏิบัติดู เข้าใจจะเกิดประโยชน์แก่ตนด้วย นำไปอบรมสั่งสอนเด็กๆ ในครอบครัวด้วย เพื่อเราจะได้รู้ศีลธรรม และนำไปปฏิบัติต่อตัวเองเด็กๆ คงได้รับประโยชน์ด้วย อาจจะทำให้ปัญหาที่คุณถามทั้งสามตอนนั้นสมบูรณ์ขึ้นในครอบครัวของคุณเสียเอง ก่อนที่โลกจะได้รับประโยชน์จากปัญหาทั้งสามตอนนั้น

การสอนเด็กสมัยนี้รู้สึกลำบากและหนักใจไม่น้อย เท่าที่ดูๆ แล้วคล้ายกับไม่มีศาสนาติดอยู่ในความรู้สึกของเด็กเสียเลย นอกจากเรื่องเห่อแบบชิงสุกก่อนห่ามมากกว่าสิ่งอื่นใด ผมจึงเรียนถามท่านว่า เด็กจะมีส่วนได้รับประโยชน์จากศาสนาบ้างไหม เพราะผมเห็นแล้วมันอดคิดไม่ได้นั่นเอง ท่านก็อธิบายให้ฟังแล้ว ทำนองว่าเด็กไม่ใช่ปลา พอจะกางแหครอบเอาทีเดียว ทั้งๆ ที่เขาไม่สนใจและรับธรรมเข้าสู่สมอง จึงเป็นเรื่องหนักใจในการพยายามอบรมเขาให้เป็นคนดีต่อๆ ไป ผมก็มองเห็นแต่ทางพระเท่านั้น ซึ่งเป็นที่เคารพของเด็กอยู่บ้างอาจจะพอสั่งสอนเขาได้ นอกนั้นผมมองไม่เห็นใคร ผู้ใหญ่ก็ไปแบบผู้ใหญ่ ครูก็ไปแบบครู เด็กก็เลยไปแบบเด็ก ต่างคนต่างมีแบบเป็นของตนๆ จะพอเลือกเฟ้นหยิบยืมมารยาทความประพฤติของกันและกันมาใช้บ้าง ไม่ค่อยจะได้เสียแล้วทุกวันนี้ ที่พอมองเห็นอยู่บ้างก็คือแบบของพระ ซึ่งพอจะเฉลี่ยให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นและเด็กๆ ได้บ้างตามส่วนที่ควรแก่เพศและฐานะ ท่านเห็นว่าอย่างไร ผิดหรือถูก ผมต้องขออภัยด้วย ที่เรียนเช่นนี้เพราะความเป็นห่วงเด็กซึ่งมีจำนวนมากขึ้นทุกวัน แต่ผู้ที่จะพาให้เด็กเป็นคนดี ผมยังมองไม่ชัด จึงเป็นเหตุให้คิดว่า เด็กมีจำนวนที่เห็นๆ อยู่เวลานี้ต่างก็แสดงอาการที่น่าหนักใจเอาการอยู่แล้ว ถ้ายิ่งเพิ่มปริมาณมากขึ้นกว่านี้ และความประพฤติก็เป็น

ไปตามๆ กันดังที่เห็นอยู่แล้ว โลกที่อยู่เวลานี้จะไม่กลายเป็นโลกมรสุมรุ่มร้อนไปหมดละหรือ

เรื่องเช่นนี้มีผู้มาเล่าให้อาตมาฟังเสมอ เพราะต่างท่านก็เป็นห่วงเด็ก และคำว่า **เด็ก** ก็เป็นคำกลางๆ อาจจะเป็นเด็กของเราด้วยก็ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรามองเด็กมากไปกว่ามองผู้ใหญ่และมองตัวเราเองก็ได้ ความไม่ดีไม่งามจึงไปกองอยู่กับเด็ก เด็กเป็นผู้สร้างเคราะห์กรรมไว้ ผู้ใหญ่เป็นผู้รับเคราะห์กรรมช่วงไปจากเด็กมาเป็นความหนักใจและบ่นกันอื้อ ทางที่ถูกและเป็นธรรมแก่เด็ก ผู้ใหญ่ควรมองดูตัวด้วย มองดูเด็กด้วย พยายามปรับปรุงแก้ไขตัวเราในจุดที่เห็นว่าบกพร่องด้วย พยายามอบรมสั่งสอนเด็กด้วย สิ่งที่ไม่ดีใดๆ ผู้ใหญ่อย่าพากันขวนขวาย ถ้าเป็นสิ่งปลูกสร้างเพื่อความเพลิดเพลินจนทำให้โลกลืมตัว อย่าพากันริทำ จะกลายเป็นโรคระบาดและอุตริไปตามๆ กัน แล้วแก้ไม่ตก เพราะเป็นโรคเรื้อรังและฝังลึกด้วย อย่าชอบเที่ยวในสถานที่ที่เป็นอบายมุข เช่น สถานที่เต้นรำระบำโป๊ ไนท์คลับที่ขับกล่อมบำเรอ สถานที่อาบอบนวด เป็นต้น การโชว์อวดร่างไม่ใช่สินค้าตัวอย่างที่จะพาให้บ้านเมืองเจริญและสงบเย็นใจ แต่เป็นการแสดงออกซึ่งความต่ำทรามทางด้านจิตใจ ให้ศีลธรรมที่มีจิตใจหัวเราะเยาะ มีครอบครัวเป็นหลักฐานแล้ว อย่าทำตัวเหมือนหนุ่มๆ สาวๆ ที่อยู่ในวัยคะนอง สิ่งทั้งนี้นับว่าเป็นภัยแก่จิตใจและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก แม้แต่สุนัขในบ้านเดียวกันยังกัดกันได้ เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุให้ตามัวมองไม่เห็นอะไร เด็กที่มีนิสัยดีจะหัวเราะเยาะเย้ยและหมดความเคารพนับถือ แต่เด็กที่มีนิสัยเลวทรามจะถือเอาอย่างและกลายเป็นโรคเรื้อรังติดต่อกันทั่วดินแดนแก้ไม่หาย จะทำสิ่งใดลงไปขอให้คำนึงฐานะและศักดิ์ศรีของตัวเสมอ อย่าเห็นสิ่งที่ชอบว่าเป็นของดีมีค่ามากกว่าตัวจะเสียคนเพราะสิ่งที่ชอบนั้นๆ อย่าวิ่งตามตัณหาความทะเยอทะยานไม่มีขอบเขตจะหมดเนื้อหมดตัวทั้งๆ ที่ยังไม่ตาย ภรรยามีอยู่ให้ยินดี สามีมีอยู่ให้รัก และฝากชีวิตไว้ต่อกัน อย่าฝากชีวิตไว้กับหญิงชายประเภทกาฝาก จะถูกดูดเลือดเนื้อไปกินหมดให้ตายทั้งเป็น การกินอยู่ใช้สอยแลกเปลี่ยนทุกๆ อย่าง ขอได้คำนึงถึงความพอดี คนเราถ้าปฏิบัติตนให้พอดีกับสิ่งเกี่ยวข้องทั่วๆ ไป จะมีความสุขกายสุขใจเป็นเรือนอยู่ยิ่งกว่าปราสาทร้อยชั้นที่เต็มไปด้วยความหิวโหยไม่มีเมืองพอดีเป็นไหนๆ

สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ควรพิจารณาด้วยดี ถ้าทำไปแบบผิดๆ พลาดๆ เราก็เสียคน เด็กๆ ก็พลอยเสียไปด้วยเพราะผู้ใหญ่พาให้เสีย การตำหนิเด็กโดยไม่พยายามแก้ไขตนเองให้ดีเท่าที่ควรก่อน จะไม่มีผลดีอะไรเกิดขึ้นแก่เด็กและแก่ตนเลย อย่าหัดริตำหนิผู้อื่นซึ่งตนก็ยังตกอยู่ในกรอบแห่งความเลวร้ายด้วยกัน เพราะไม่ใช่ทางจะให้ผู้อื่นและตัวเองดีขึ้น ใครหัดทำเช่นนั้นเป็นคนเลวทรามและขวางโลก คนที่ดีเขาไม่ทำอย่างนั้น ต้องเรียนรู้และปฏิบัติตัวดีพอสมควรแล้วจึงสอนคนอื่นให้ทำตาม เช่น พระพุทธเจ้าพระองค์ดีแล้วจึงสั่งสอนคนได้เกือบหมดทั้งโลกและมีแต่คนเอาอย่าง ไม่มีใครกล้าตำหนิ นอกจากคนประเภทหูหนวกตาบอด มองดีชั่วอะไรไม่เห็นเลยจริงๆ ถึงจะกล้าตำหนิแบบสุนัขเห่าช้าง คนที่มุ่งหาของดีและแสวงหาเหตุผลจริงๆ จะตำหนิไม่ลงนอกจากจะกราบไหว้บูชาความดีเลิศของพระองค์เท่านั้น ขนบธรรมเนียมอันถูกต้องดีงามที่จะควรสอนและทำตนให้ดี ท่านทำกันอย่างนั้น ไม่ได้ทำแบบนั่งตำหนิ นอนตำหนิอะไรๆ เรื่องของคนอื่นแล้วเป็นตำหนิทั้งนั้น เหมือนพวกเราชาวตำหนิ ถ้าต้องการเด็กดีผู้ใหญ่ก็ลองทำดีให้เด็กดูเสียบ้าง เด็กๆ อาจมีหนทางพอจะเดินตามหลังพวกเราซึ่งพาทำดีได้บ้าง เพราะคนที่หวังของดียังมีอยู่เยอะในเมืองไทยเรา แต่หาผู้จะพาเดินในทางดีนั้นรู้สึกหายาก แม้ในตัวของเราเองในวันหนึ่งๆ จิตคิดไปในทางชั่วมีมากมาย ยิ่งกว่าคิดไปในทางดี ไม่จำต้องคิดวิตกกับคนอื่นซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวเรามากเพื่อให้เขาเป็นคนดี ทั้งนี้เนื่องจากการทำดีต้องฝืนบ้าง คนเราจึงไม่อยากทำเพราะไม่อยากฝืน ฉะนั้น คนดีจึงมีน้อยและหายากยิ่งกว่าหาเพชรหาพลอยเสียอีก ทั้งไม่มีห้างร้านไหนๆ จะสามารถหาซื้อเอาคนดีมาประดับร้านได้ ห้างร้านทั่วๆ ไปจึงมีแต่สินค้าอื่นๆ เกลื่อนไปหมด ถ้าไม่กลัวเงินหมดจากลูกๆ และครอบครัว จะหาซื้อใส่ตู้รถไฟก็ยังได้ จะเป็นของอัศจรรย์เท่าไรนักเพียงสมบัติภายนอกเพราะมีกันทั่วโลก ส่วนสมบัติภายในคือ ความดีเป็นสิ่งที่ทำยากฉะนั้นจึงไม่อยากทำกัน คอยแต่นั่งบ่นนอนบ่นให้ความดีเกิดมาเอง ประหนึ่งความดีเป็นน้ำลายซึ่งคอยจะไหลออกมาตามความบ่นเพ้อฉะนั้น

อาตมาเองก็เคยได้เป็นเด็กมาแล้ว ได้ยินพ่อแม่บ่นนักก็รำคาญ และไม่อยากรับประทานอาหารร่วมด้วย ทั้งๆ ที่ทราบอยู่ว่าท่านเลี้ยงเรามาและบ่นอยากให้เราเป็นคนดี แต่โมโหให้พ่อแม่ขี้บ่น ถ้าเป็นคุณถูกคุณพ่อคุณแม่บ่นให้บ้างจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ แต่

พวกเราบ่นหนักใจกับเด็กรู้สึกว่าคล่องปากกันทุกคน เพราะถือว่าตัวเป็นผู้ใหญ่ เด็กไม่กล้าตอบคำได้ ควรหยุดการบ่นเสียบ้าง เข้าใจว่าบ่นคงจะไม่ได้ผล นอกจากเด็กๆ และผู้ฟังอื่นจะเบื่อหูไปเท่านั้น และโปรดพร้อมกันทำความดีทุกๆ บ้าน เพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กดู เด็กจะเป็นอย่างไรบ้างคอยดูกันต่อไป ถ้าเด็กยังไม่ดีหรือยิ่งร้ายกว่าแต่ก่อน ทั้งๆ ที่พ่อแม่พาทำดีแล้ว โปรดไปบอกอาตมา อาตมาจะจับเด็กๆ มาหวดด้วยไม้เรียว ให้เข็ดหลาบกันเสียที ทำไมเด็กๆ จึงไม่ยอมทำดีตามผู้ใหญ่ซึ่งพาทำดีนี่นา ผู้ใหญ่เราทุกบ้านจะว่าอย่างไร ตกลงไหม ถ้าผู้ใหญ่ทุกบ้านตกลงกันทำดีจริงๆ แล้ว อาตมารับรอง จะเฆี่ยนเด็กที่ฝ่าฝืนให้ทันที วัยขนาดอาตมานี้ยังพอจะทรมานเด็กให้อยู่มือได้อย่างมั่นใจทีเดียว การบวชมาก็มิได้บวชมาเพื่อเฆี่ยนตีเด็ก แต่ถึงคราวจำเป็นจริงๆ หนีไม่พ้นก็ต้องเฆี่ยนให้เด็กเห็นฝีมือเสียบ้าง เพื่อเด็กๆ จะได้เข็ดหลาบ และผู้ใหญ่จะได้หายบ่นว่าหนักใจ ว่าอย่างไร คุณเห็นดีด้วยไหม

โอ้โฮ มันจะไม่รุนแรงเกินไปหรือท่าน ทั้งจะบังคับให้ผู้ใหญ่ทำดีกันทุกคนและทุกบ้านแบบไม่ไว้หน้าใครเลย ทั้งจะจับเด็กมาหวดด้วยไม้เรียวให้หมอบไปตามๆ กัน เขาจะไม่ว่าท่านโหดร้ายมากไปหรือ เรื่องมันจะไม่ร้ายแรงกว่าที่เป็นอยู่นี้หรือท่าน

ถ้าต่างคนต่างจะรักสงวนกัน และไม่อยากให้อาตมาเป็นคนโหดร้าย ก็อย่าปรับทุกข์และบ่นให้เด็ก จนเด็กและอาตมาผู้ทนฟังน่ารำคาญนัก ต่างคนควรสำนึกตัวว่าเป็นผู้ใหญ่และเป็นแบบพิมพ์ของเด็ก ว่าควรจะดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงความประพฤติของตนๆ อย่างไรบ้าง เพื่อสิ่งสำเร็จรูป (คือเด็กที่คอยดำเนินตามผู้ใหญ่อยู่ทุกขณะ) ออกมา เด็กจะกลายเป็นของดีไปตามแบบพิมพ์ ถ้าต่างพากันคิดทำนองนี้ เรื่องที่เคยหนักใจก็จะค่อยเบาลงไปเป็นลำดับ อาตมาก็จะไม่ต้องเป็นคนเสียไปด้วยอีกคน เพราะความโหดร้ายซึ่งผิดกับหลักศีลธรรมที่สอนให้มีเมตตาต่อโลก และเพศก็เป็นเพศที่ร่มเย็นและโลกได้รับความอบอุ่นและไว้ใจตลอดมา

ถ้าเป็นดังที่ว่านี้ ต้นเหตุอันสำคัญก็มาขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ปกครองเด็กมิได้ขึ้นอยู่กับเด็กโดยเฉพาะดังที่เข้าใจกัน ฉะนั้น การแก้ปลายเหตุคือแก้เด็ก จึงไม่มีผลดีเกิดขึ้น ถ้าไม่แก้ต้นเหตุคือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ก่อขึ้น ทีนี้การแก้ผู้ใหญ่ยิ่งไม่มี

หนทางยิ่งกว่าการแก้เด็กเสียอีก และจะกลายเป็นทำนองหนูนำลูกกระพรวนไปแขวนคอแมวเข้าอีก เรื่องก็จะลงเอยกันที่ว่า เด็กคนใดดี ผู้ปกครองก็เบาใจ แต่ลูกคนใดไม่ดีผู้ปกครองก็หนักใจไปตามเคยเท่านั้น เรื่องทั้งนี้แต่ก่อนผมก็ไม่เคยคิดมาก่อนว่าผู้ใหญ่จะมีส่วนผิดพอให้เด็กๆ ถือเอาตัวอย่างไม่ดีมาใช้ แต่พอมาได้ฟังคำอธิบายนี้จึงพอเข้าใจและหายข้องใจไปบ้าง ที่เคยคิดปรับโทษเด็กว่าไม่ดีท่าเดียว โดยไม่คิดเฉลียวถึงต้นเหตุที่พาให้เป็นมา ผมได้ความรู้เพิ่มเติมอีกแยะที่ท่านย้อนกลับมาตำหนิผู้ใหญ่ แทนที่จะไปตำหนิเด็กตามที่เรียนท่าน

เรื่องก็ควรจะเป็นอย่างนั้น เพราะเด็กทุกคนมีพ่อแม่เป็นแดนเกิด และรับเลี้ยงดูตลอดมา แม้เด็กจะไปศึกษาในที่ใกล้หรือที่ไกล ก็มีผู้ใหญ่เป็นผู้ปกครองและให้การอบรมสั่งสอนอยู่นั่นเอง ถ้าผู้ใหญ่ต่างประพฤติตัวดีมีขอบเขต และอบรมเด็กที่อยู่ในปกครองให้ประพฤติตัวดีมีขอบเขตตามกำลังของเด็ก แม้จะเป็นเด็กวัยใดก็เป็นที่น่าเอ็นดูสงสารมากกว่าจะคิดเบื่อทางใจดังที่เป็นอยู่ เราทราบหรือไม่ว่าเด็กๆ ทุกวัยกำลังรอรับการศึกษาอยู่อย่างเต็มที่ ทั้งจากทางโรงเรียนและจากหลักธรรมชาติที่สัมผัส สัมพันธ์กับประสาทเครื่องรับรู้ของเด็กอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าเรื่องดีหรือชั่ว เด็กจะรับและจดจำได้เร็วยิ่งกว่าผู้ใหญ่เป็นไหนๆ และเลียนแบบผู้ใหญ่ได้อย่างง่ายดาย เพราะประสาทของเด็กกำลังอยู่ในขั้นดีเยี่ยม ผู้ใหญ่ทุกคนซึ่งอยู่ในเป้าหมายสำคัญของเด็ก ที่จะคอยรับถ่ายทอดจึงไม่ควรประมาทนอนใจในความประพฤติทุกด้าน โดยไม่สำนึกว่าจะมีผู้คอยยึดเอาอย่างต่อไป แล้วทำไปโดยไร้ความสำนึก เวลาผลเสียหายเกิดขึ้น ก็ไปโทษเด็กว่าไม่ดี ทำนองพ่อแม่ไม่ดีคอยแอบหนุนหลังอยู่ทางหลังฉากลูก เวลาลูกเริ่มลักเล็กขโมยน้อยมาได้ก็พลอยยินดีให้ความส่งเสริมและสนับสนุน จนลูกได้ใจกำเริบใหญ่ ถึงกับก้าวเข้าขั้นปล้นจี้ไม่มีเลือกหน้า เวลาถูกเขาจับได้มัดเข้าห้องขัง แม่เกิดความเสียใจร้องไห้วิ่งหอบเข้าไปเยี่ยมลูกในห้องขัง และสั่งสอนลูกนานาประการ ฝ่ายลูกซึ่งมีความเสียใจอยู่แล้ว ยิ่งพ่อแม่มาสั่งสอนในกาลไม่ควรเช่นนั้น ก็ทำอาการจะสนองตอบบุญคุณโดยทำเป็นกวักมือเรียกแม่เข้ามาหา ทำเป็นทีจะกระซิบกระซาบระบายความในใจให้แม่ฟัง ทางแม่ก็รีบเอียงหูเข้าไปด้วยความกระหายอยากฟัง พอเป็นโอกาส ลูกก็ก้มลงกัดหูแม่อย่างเต็มแรงจนหูขาดไปข้างหนึ่ง เลือดสาดไปทั่วบริเวณ พร้อมกับสอน

แม่เสียบ้างว่า เวลาลูกเริ่มหัดลักเล็กขโมยน้อย แม่ทำไมไม่ว่ากล่าวสั่งสอนบ้าง มิหนำยังกลับชมเชยว่าฝีมือดีขโมยเก่ง เขาจับตัวไม่ได้เลย และส่งเสริมอีกด้วยว่า ลูกจงพยายามลักขโมยสิ่งของเงินทองให้ได้ทีละมากยิ่งกว่าที่กำลังทำอยู่เวลานี้ ก็เมื่อเขาจับได้จนหาทางแก้ตัวไม่ได้แล้ว ประโยชน์อะไรจะมาสั่งสอนในเวลาอันไม่สมควรเช่นนี้เล่า ฝ่ายแม่ที่ถูกลูกกัดหูก็ร้องไห้รำพันด้วยความเจ็บปวดอย่างไม่มีใครช่วยได้ เนื่องจากทั้งสองคนก็คือแม่ลูกกัน จะไปปรับโทษกับใคร เรื่องความผิดของเด็กๆ กับผู้ใหญ่ก็เกรงว่าจะรวมอยู่ในครอบครัวอันเดียวกัน โดยไม่มีใครกล้าเอื้อมเข้าช่วยได้ เพราะต่างคนต่างมีเด็กและต่างคนต่างพาเด็กให้เป็นพิษ เรื่องจึงกลายเป็นผิดทั้งสอง ผลที่จะได้รับก็คือต่างคนต่างยอมจำนนต่อผลกรรมของตนที่สร้างขึ้น เรื่องก็เลิกแล้วกันไป จะไปปรับทุกข์แก่ใครไม่ได้อยู่เอง

ดิฉันขอรบกวนเวลาท่านบ้าง ท่านจะมีธุระไปไหนหรือเปล่าคะวันนี้

ยังไม่มีปรากฏเฉพาะเวลานี้

คำว่า ศาสนาดี นั้น ดีอย่างไรบ้าง ดิฉันอยากทราบคุณสมบัติของศาสนาเพราะมีคนต่างชาติเคยถามเสมอ ดิฉันก็ตอบเขาไปแบบสุ่มเดาเพื่อเทิดเกียรติศาสนา เพราะเราถือศาสนาพุทธ เมื่อเขาถาม ตอบไม่ได้ก็น่าละอาย ทั้งขายหน้าคนไทยและศาสนาด้วย

อาตมาก็ไม่แน่ใจว่าจะเรียนคุณให้ทราบได้แค่ไหน เพราะไม่ค่อยเข้าใจเรื่องศาสนาดีพอ แม้จะเป็นนักบวชซึ่งเป็นเพศที่ใกล้ชิดกับศาสนา ก็ใกล้ชิดในลักษณะทัพพีกับแกงเสียโดยมาก จึงขอเรียนตามความรู้สึก ถ้าผิดพลาดไปก็โปรดตำหนิอาตมา อย่าได้ตำหนิศาสนาให้มัวหมองไปด้วย แต่จะขอเรียนถามคุณเป็นข้อๆ ไปก่อน คือ คนที่เคยฆ่าสัตว์ไม่ปรานี ขโมยทรัพย์สมบัติไม่ปรานีเจ้าของทรัพย์ ล่วงประเวณีอย่างไม่ปรานีว่าเป็นสามีหรือภรรยาลูกหลานใคร พูดโกหกอย่างไม่มียางอาย ดื่มสุราแบบเหลือจากตาย

ค่อยยังเป็นคนขี้เมาต่อไป ทั้งนี้พอเขาได้รับการอบรมสั่งสอนจนรู้ผิดรู้ถูกประจักษ์ใจจากศาสนาแล้ว เขางดเว้นไม่ทำความชั่วทั้งห้าประการนั้น คุณจะเห็นว่า เขาเป็นคนชั่วหรือเป็นคนดี โปรดตอบตามความรู้สึกของคุณเอง

เขาต้องเป็นคนดีท่าน เพราะแต่ก่อนเขาเป็นคนหมดความหมายในตัวเขา และความสนใจจากประชาชน ไม่มีใครไว้วางใจและเหลียวแลเขาเลย เพราะเขาเป็นคนประเภทสัตว์ป่าในร่างแห่งมนุษย์

เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณคิดว่าอะไรพาให้เขาเป็นคนดีเล่า

ศาสนานั้นไม่มีสิ่งที่ทำให้ดีให้ชั่ว ย่อมจะดีหรือชั่วขึ้นมาเอาเฉยๆ ไม่ได้

ทีนี้คุณพอจะทราบได้ไหมว่าศาสนาดีอย่างไร

พอทราบได้เพียงตื้นๆ เท่านั้นเอง ที่ลึกละเอียดกว่านั้น ดิฉันยังไม่ทราบ

คนเคยฆ่าสัตว์แต่กลับงดเว้นเสียได้ ก็เรียกว่าเป็นคนดี คนเคยเป็นขโมยแต่กลับงดเว้นเสียได้ ก็เรียกว่าเป็นคนดี คนเคยประพฤติล่วงประเวณีหญิงชายแต่กลับงดเว้นเสียได้ ท่านก็เรียกว่าเป็นคนดี คนเคยพูดโกหกพกลมแต่กลับงดเว้นเสียได้ ก็เรียกว่าเป็นคนดี คนเคยดื่มสุราแต่กลับงดเว้นเสียได้ ก็เรียกว่าเป็นคนดี เคยเอารัดเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแต่กลับงดเว้นเสียได้ ก็เรียกว่าเป็นคนดี เคยทำความชั่วมากี่มากน้อยแต่พยายามกลับตัวไม่ทำเช่นนั้นอีกต่อไป เหล่านี้เรียกว่าเป็นคนดีทั้งนั้น ส่วนศาสนาล้วนๆ ไม่มีสิ่งเข้าไปเกี่ยวข้อง แม้จะทรงคุณสมบัติไว้มากน้อยเพียงใด ก็ไม่มีทางแสดงออกได้ จะแสดงออกได้มากน้อยเพียงใดก็ต่อเมื่อมีผู้เข้าไปเกี่ยวข้อง คือ นำมาปฏิบัติรักษาตนได้ผลดีเพียงใด ก็แสดงให้เห็นคุณของศาสนาเพียงนั้น ถ้าสามารถปฏิบัติตามศาสนาที่ชี้บอกไว้อย่างสมบูรณ์เต็มที่ ก็แสดงถึงคุณสมบัติของศาสนาอย่างเต็มที่ประจักษ์ใจตัวเองโดยไม่ต้องถามใคร เช่นเดียวกับฆ้อง ไม่สามารถออกเสียงโดยลำดับตนเอง ต่อเมื่อมีผู้มาตี นั่นแลจะปรากฏเสียงออกมา ศาสนาก็มีลักษณะเช่นนั้น ถ้าอยากทราบความดีมากน้อยเพียงไรจากศาสนา ก็จำต้องปฏิบัติตนตามหลักธรรม เฉพาะ

อย่างยิ่งพระพุทธศาสนาสอนถึงขั้นยอดเยี่ยมคือพระนิพพาน ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมจนสามารถบรรลุถึงพระนิพพานก็มีเฉพาะพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์เท่านั้น ท่านเหล่านี้คือท่านที่ทรงมรรคทรงผลเสมอต้นเสมอปลาย แลสอนสัตว์โลกได้อย่างเต็มภูมิ ผู้มีความเชื่อถือและปฏิบัติตามย่อมได้รับผล คือ ความสุขความเจริญตามกำลังของตน ลูกหลานกุลบุตรกุลธิดาปฏิบัติตามที่บรรพบุรุษพาดำเนินมาก็กลายเป็นคนดีมีขื่อมีแปเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ปลาฉลามใหญ่ (สิ่งยั่วยวน) จะได้ไม่ฉุดลากเอาไปกินเสีย ยังปรากฏมีคนดีสืบศาสนาต่อกันไปเป็นลำดับ แต่ผู้ไม่มองเห็นคุณค่าของศาสนาหรือโดยเห็นว่าศาสนาเป็นของคร่ำครึล้าสมัย ผู้นั้นก็จะพลอยติดไปกับปลาฉลามใหญ่ไม่มีวันขึ้นบกได้ กลายเป็นปลาทะเลไปเลย เราต้องการเป็นปลาทะเลหรือต้องการเป็นคนดีมีศาสนาเป็นขวัญใจ ก็โปรดสำนึกตัวเสียแต่บัดนี้ ซึ่งยังไม่สายเกินไป ทั้งยังมีโอกาสบำเพ็ญตนและรับผลเป็นขั้นๆ จากศาสนาที่ทรงคุณค่า ไม่มีสิ้นสุดอีกด้วย

เมื่อถูกถาม ก็ควรเรียนให้เขาทราบว่าศาสนาเป็นของกลาง ทุกคนมีโอกาสและสิทธิที่จะศึกษาและปฏิบัติได้ด้วยกัน มิได้มีการผูกขาดให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ ทุกคนจึงมีสิทธิจะทราบในสิ่งที่ควรทราบจากศาสนา ซึ่งรอต่อการพิสูจน์อยู่ตลอดเวลา เข้าใจว่าจะเป็นความเหมาะสมกว่าการตอบแบบสุ่มเดา

พระที่ท่านชอบเที่ยวและอยู่ตามป่าๆ หรือภูเขา ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ทำไมท่านไม่ชอบอยู่ตามวัดที่เขาสร้างให้อยู่ ซึ่งเป็นความสะดวกสบายดีกว่าที่เช่นนั้น

ท่านจะมีความรู้สึกอย่างไรนั้น อาตมาไม่ทราบได้ เท่าที่คุณพูดผ่านมาเมื่อสักครู่ว่า พอเข้าใจศาสนาบ้างนั้น เข้าใจอย่างไร เริ่มแรกความเป็นมาของศาสนาเป็นมาอย่างไร ใครพาให้ศาสนาปรากฏขึ้นในโลก ผู้ประกาศศาสนาให้เด่นในปวงชน นั้นคือพระพุทธเจ้าใช่ไหม

พระพุทธเจ้าผู้ทรงทำศาสนาให้ปรากฏขึ้นในโลก และประกาศศาสนาให้เด่นในปวงชน วิธีที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำและสถานที่ทรงกระทำ ท่านทำอย่างไร และชอบทำอยู่ในที่เช่นไร

ได้ทราบว่าท่านเจริญอานาปานสติเป็นขั้นเริ่มแรก และเจริญปฏิจจสมุปบาทสืบต่อกันเป็นลำดับจนได้ตรัสรู้ ชอบทำอยู่ในป่า และชอบประทับอยู่ในป่าตามพระอัธยาศัยตลอดมา ที่นี้คุณพอจะทราบความหมายของพระที่ท่านชอบอยู่ในป่าได้แล้วมิใช่หรือ

พอเข้าใจได้บ้าง เบื้องต้นดิฉันลืมระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นต้นเหตุความเป็นมาของศาสนา

ถ้าทราบแล้ว ปัญหาในอันดับต่อมาก็เป็นอันว่าเข้าใจเช่นเดียวกัน อาตมาขอผ่านไป

ดิฉันขอรบกวนท่าน นิมนต์อธิบายการอยู่ป่าของพระสงฆ์สมัยปัจจุบันนี้ให้ดิฉันทราบบ้างว่า ท่านอยู่และดำเนินข้อปฏิบัติบำเพ็ญเพียรอย่างไร เวลาไหนท่านทำอะไรบ้าง พอทราบแนวทางของท่าน แม้เพศไม่ให้ วาสนาไม่อำนวย แต่ได้ฟังไว้บ้างก็ยังดี

อย่าให้เล่าเลย คุณสงสัยตอนไหน โปรดถามตามจุดที่สงสัยมาก็แล้วกัน

พระท่านอยู่ในป่า ท่านกลัวบ้างไหม

กลัวอะไร

กลัวจำพวกสัตว์ร้าย เช่น เสือ ช้าง หมี งู และผี สัตว์เหล่านี้มีบ้างไหมในป่าที่ท่านพักอยู่

บางแห่งก็มีครบทั้งเสือ ช้าง หมี งู บางแห่งก็มีเป็นบางประเภท ส่วนผีไม่ทราบว่ามันเป็นตัวอย่างไร อาตมาไม่เคยเห็นตัวของมัน ส่วนพระท่านจะเคยเห็นหรือไม่ ก็ไม่ทราบ อาตมาไม่ได้ถามท่าน

เวลาพระท่านอยู่องค์เดียว เสือเข้ามาหาท่าน ท่านไม่กลัวมันหรือ ถ้าเป็นท่านจะกลัวไหม

เสือมันก็กลัวพระ พระก็กลัวมัน ก็เมื่อต่างคนต่างกลัวกัน มันจะเข้ามาหาพระเพื่อประโยชน์อะไร ถ้าเป็นอาตมาก็ต้องกลัว เพราะเคยทราบมาจนฝังใจว่าเสือเป็นสัตว์ร้ายชนิดหนึ่ง แต่ถ้าเป็นรูปเสือที่เขาเขียนไว้ในที่ต่างๆ เช่น ในสมุด เป็นต้น แม้แต่เด็กๆ เขายังไม่กลัว อาตมาก็ยิ่งเป็นผู้ใหญ่จะไปกลัวให้เด็กๆ หัวเราะเอาประโยชน์อะไร

ท่านเคยเห็นเสือ หมี งู ช้าง บ้างไหม

ไม่เคยเห็น ได้ยินแต่เสียงของมันร้องมาตามบริเวณที่เราพักอยู่ตามภาษาของมัน แต่มิได้ร้องเพื่อคำรามให้เรากลัว

ขอเรียนถามเฉพาะเรื่องของพระธุดงค์ที่อยู่ในป่า ไม่เกี่ยวกับเรื่องของพระพุทธเจ้า การอยู่ในป่ากับอยู่ในแดนบ้าน ทำภาวนาได้ผลดีต่างกันอย่างไรบ้าง พระธุดงค์ท่านจึงชอบอยู่แต่ในป่า

ถ้าพูดตามความรู้สึกของพระกรรมฐาน (ธุดงค์) แล้ว การอยู่ในป่ามีทางช่วยให้ความสะดวกหลายอย่าง คือป่าโดยมากเป็นที่สงัดเงียบปราศจากความพลุกพล่าน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสถูกต้องที่เคยเป็นข้าศึกแก่ใจของคนมีกิเลสทั่วๆ ไป ใจที่มุ่งต่อธรรมย่อมปลอดโปร่ง เป็นความสะดวกกายสะดวกใจในทุกอิริยาบถ ธุรกิจอย่างอื่นๆ มีน้อย นอกจากธุระทางความเพียรเท่านั้น ซึ่งมีประจำอิริยาบถของท่าน (เว้นเวลาหลับนอน) เป็นสถานที่เสริมช่วยสืบต่อความเพียรได้ดี อาหารมีน้อยและไม่ทำให้ธาตุขันธ์ทับจิตที่มุ่งต่อความเพียรมากไปเหมือนอาหารบางชนิด การพักผ่อนนอนหลับก็เป็นไปตามเวลาไม่ค่อยเคลื่อนคลาด ไม่ค่อยมีอาหารประเภทเสริมความโงกง่วง ใจที่จะเริ่มเป็นสมาธิหรือเป็นสมาธิแล้ว และใจที่เริ่มเกิดปัญญาหรือเกิดปัญญาแล้ว ก็ทำหน้าที่ตามขั้นของตนๆ โดยสะดวก เพราะมีสิ่งที่คอยช่วยส่งเสริมอยู่พอประมาณแล้ว จิตใจเยือกเย็นสบาย ไม่ค่อยมีความห่วงใยกับสิ่งใดๆ แม้ชีวิตก็จำต้องยอมสละไปตามเหตุการณ์ ใจเข้มแข็งต่อความเพียร รู้ความเคลื่อนไหวของจิตได้ง่ายขึ้นกว่าอยู่ในที่ธรรมดา จิตใจแน่วแน่ต่อธรรมขึ้นเป็นลำดับ ปลงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ประจำตัวเอง และทัศนียภาพที่มาเกี่ยวข้องกับตน ไม่เห็นอะไรมีคุณค่ากว่าใจที่กำลังฝึกทรมาน

อยู่ จิตเห็นภัยได้ง่ายกว่าปกติ เห็นภัยด้วยหลักธรรม คือสติปัญญา อันจะสร้างหลักฐานเป็นเครื่องยึดใจให้มั่นคงเป็นลำดับ ตรงข้ามกับความเห็นภัยของเราทั่วๆ ไป ซึ่งทำใจให้เหี่ยวแห้งระทมทุกข์ในเวลาคิดถึงภัย มีมรณภัย เป็นต้น เห็นลมหายใจเป็นรากฐานชีวิตโดยธรรม คือสติปัญญาอย่างแท้จริง มองเห็นแดนพ้นทุกข์ด้วยความเพียรจากสถานที่เช่นนั้นอย่างจับใจ ความเพียรไม่ลดละ สืบต่อกันตลอดสาย ใจอาจหาญร่าเริงต่อธรรมเพื่อแดนพ้นทุกข์ มีความรู้สึกต่อจุดที่หมายประหนึ่งผู้ทำงานชิ้นใหญ่ๆ จะสำเร็จขึ้นมาในเร็ววัน ฉะนั้น กระแสของจิตที่เคยฟุ้งซ่านไปกับสิ่งต่างๆ กลับประมวลตัวเข้ามาเป็นความรู้สึกตัวทางด้านความเพียร มองเห็นจุดเด่นของใจได้ชัดเจน มองเห็นร่างกายทุกส่วนว่าเป็นส่วนหนึ่งจากใจโดยประจักษ์ การทำสมาธิเพื่อความสงบก็ง่ายและได้ผลเร็วกว่าธรรมดา การพิจารณาทางด้านปัญญาก็คล่องแคล่วเพราะจิตอยู่ในกรอบแห่งความเพียรและหวังความก้าวหน้าอยู่แล้ว ไม่เขวไปโน้นโอนมานี้อย่างที่เคยเป็นมา สิ่งที่จะทำให้กำเริบมีน้อย แต่สิ่งที่จะทำให้เจริญก้าวหน้ามีมากกว่า (ความเพียร) อารมณ์ที่เคยฝังใจมาแต่อดีต ก็ค่อยหายจางไปวันละเล็กละน้อย จิตใจค่อยปรากฏเป็นตัวของตัวขึ้นมาทุกระยะ และเห็นโทษแห่งความสะสมอารมณ์ร้อยแปดพันประการว่าเป็นสิ่งกดถ่วงจิตใจให้จมดิ่งลงไปเพื่อความทุกข์ทรมานแก่ตนโดยประจักษ์ใจเป็นลำดับ ในขณะเดียวกันก็เห็นคุณแห่งความสงบผ่องใสของใจว่าเป็นฐานที่เกิดความสุขเย็นใจทุกประเภท

คนเราถ้าใจสบายแล้ว อยู่ที่ไหนก็พออยู่พอไป ถ้าใจไม่สบาย แม้จะอยู่บนปราสาทร้อยชั้นก็หาความสุขไม่ได้ คิดดูคนไข้ที่อยู่ในบ้านหรืออยู่ในโรงพยาบาล จะอยู่ในห้องใดหรือชั้นใด ก็คือคนไข้ที่เป็นทุกข์อยู่นั่นแล ถ้าหายไข้แล้ว อยู่ที่ไหนก็คือคนดีมีความสุขอยู่นั่นเอง

นิมนต์ท่านเล่าต่อไป ดิฉันกำลังฟังเพลินยังไม่อยากให้จบง่ายๆ นิมนต์เล่าจนสุดขีดที่จะเล่าได้ แม้ดิฉันไม่ทราบว่าสุดขีดอยู่ที่ไหน ก็อยากฟังเรื่องที่ท่านเล่าให้สุดขีด

สุดขีดสุดแดนอะไร อาตมาก็ไม่ทราบเหมือนกัน

สุดขีดความเพียร สุดขีดสมาธิ สุดขีดปัญญา สุดขีดวิมุตตินิพพาน ถ้าท่านจะพอ

เล่าได้ ดิฉันขอฟังจนตลอด เพราะไม่เคยฟังเรื่องพระอยู่ป่า บำเพ็ญเพียรในป่า และรู้อะไรๆ ในป่า ส่วนในบ้านในเมืองดิฉันเคยอยู่ เคยเห็น เคยได้ยิน มาแทบทุกอย่างจนเคยชินแล้ว จึงอยากฟังเรื่องป่าซึ่งยังไม่เคยได้ยิน ได้ฟัง เพื่อเปลี่ยนรสเปลี่ยนชาติบ้าง พระที่อยู่ในป่า ท่านนั่งทำสมาธิภาวนาวันละกี่หน เดินจงกรมวันละกี่ครั้ง และครั้งหนึ่งๆ นานประมาณสักกี่นาที

จะให้เล่าละเอียดจนทุกขณะเคลื่อนไหวเทียวหรือ ถ้าไปถูกพระขี้เกียจเข้า เช่นอาตมา จะให้เล่าว่าอย่างไร เพราะบางครั้งมันก็มีเหมือนกัน พระองค์อื่นๆ ก็เข้าใจว่าจะมีได้ในทำนองเดียวกัน ถ้าถูกพระองค์เช่นนั้น อาตมาก็ไม่อยากเล่าให้ฟัง เพราะคนขี้เกียจ พระขี้เกียจอยู่ในบ้านในป่ามีไม่อด อยู่ที่ใด ไปที่ใด โดนแต่คนและพระประเภทนั้นๆ จนหาทางไปไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะเราเป็นคนและเป็นพระผู้ขี้เกียจเสียเอง จะไม่ให้โดนอย่างไรเล่า

อยากฟังพระองค์ที่ท่านมุ่งธรรมจริงๆ ดังที่ท่านอธิบายให้ฟังตอนต้นนั้น ว่าท่านบำเพ็ญอย่างไร ส่วนพระองค์ขี้เกียจอย่าไปว่าท่านเลย เดี๋ยวเรื่องจะกลับมาโดนดิฉันเข้าอีกคน ดิฉันจะนั่งทนอายฟังท่านเล่าไม่ได้แน่ๆ

พระองค์ที่ท่านมุ่งต่อธรรมจริงๆ ก็เช่นเดียวกับฆราวาสผู้มุ่งความมั่งคั่งทางสมบัติ เป็นคนขยันหมั่นเพียรและอดทนในหน้าที่การงานทุกด้าน พระผู้มุ่งต่อธรรมก็เป็นผู้มุ่งหน้าต่อความเพียรอันเป็นเครื่องถอดถอนกิเลสทุกๆ อิริยาบถ ไม่มีเวลาอยู่เฉยๆ แต่อยู่ด้วยสติหรือปัญญาประจำตน แม้ที่สุดไปบิณฑบาต ก็ถือเป็นการเดินจงกรม เพื่อความเพียรไปในตัวตลอดทั้งไปและกลับมา โดยกำหนดสติ–ปัญญากับจิตใจให้สัมพันธ์กันไปตลอดสาย ก่อนฉัน ก็พิจารณาอาหารที่รวมลงในบาตรแล้วโดยแยบคายทุกครั้ง เพื่อมิให้ติดใจในรสอาหารทุกประเภท แล้วเริ่มลงมือฉันโดยสำรวม มีความรู้สึกอยู่ในบาตรหรือในกายที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่เวลานั้น

เสร็จแล้วเริ่มความเพียรในท่าอิริยาบถต่างๆ เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ผลัดเปลี่ยนไปตามที่เห็นสมควรในอิริยาบถต่างๆ ผู้อยู่ในภูมิความสงบก็เร่งจิตให้มี

ความสงบมากขึ้น และพิจารณาปัญญาในโอกาสที่จิตถอนขึ้นจากสมาธิแล้ว ผู้อยู่ในปัญญาขั้นใดก็เร่งปัญญาขั้นนั้นขึ้นไปพร้อมๆ กับสมาธิ เป็นคู่เคียงกันไปตามโอกาสอันควร แต่ไม่ใช่ในเวลาเดียวกัน โดยถือขันธ์ มีรูปขันธ์เป็นต้น เป็นจุดพิจารณาปัญญา เมื่อรู้แจ้งชัดในกองรูปขันธ์อย่างสมบูรณ์แล้ว จิตย่อมถอนจากอุปาทานเสียได้ หมดภาระหนักคือความยึดถือกายไปขั้นหนึ่ง

ลำดับต่อไปก็พิจารณานามขันธ์ตามจริตชอบในขันธ์ใดขันธ์หนึ่งเป็นต้นเหตุ ปัญญาจะค่อยเชื่อมโยงไปในขันธ์ต่างๆ โดยลำพังตนเอง เพราะสติปัญญาขั้นนี้ละเอียดและทำงานโดยไม่ต้องบังคับ นอกจากจะยับยั้งเอาไว้เท่านั้น เพราะมีความเพลิดเพลินรื่นเริงในธรรมทั้งหลาย ทั้งที่ละได้แล้ว และกำลังเพียรละอยู่ เหมือนคนร่ำรวยเพลิดเพลินในกองสมบัติที่มีอยู่แล้ว และที่กำลังหลั่งไหลเข้ามาฉะนั้น สติปัญญาหมุนตัวอยู่กับสภาวธรรมไม่ขาดวรรคขาดตอนด้วยอำนาจแห่งความมุ่งมั่นต่อแดนหลุดพ้น เป็นเครื่องผลักดันประหนึ่งแดนพ้นทุกข์กำลังจะตกอยู่ในเงื้อมมือในขณะนั้น เว้นเฉพาะเวลาจิตเข้าพักในสมาธิที่หมดกังวลในภารกิจไปเวลาหนึ่งเท่านั้น พอถอนขึ้นมาก็เริ่มทำงานติดต่อโดยทางสติปัญญาต่อไป จนมีความสมบูรณ์ทางสติปัญญาเต็มที่แล้ว ก็ถอดถอนอุปาทานในจิตออกเสียได้โดยสิ้นเชิง เหลือแต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นของไม่ตายครองความบริสุทธิ์อยู่ในร่างอันเป็นเหมือนผ้าขี้ริ้วห่อทองคำธรรมชาติ ฉะนั้น ภาระธุระที่แสนลำบากกังวลมาเป็นเวลานานก็ยุติกันลงในขณะที่กิเลสอันแสนละเอียดภายในจิตสลายตัวลงไป ธรรมสังเวชในความหลงต่อสิ่งยั่วยวนทั้งหลาย ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในสงสารมาช้านาน ก็ปรากฏขึ้นอย่างเต็มใจ พร้อมทั้งความเห็นคุณแห่งความเพียรพยายามทุกๆ ประโยค แม้จะเป็นประเภทที่ล้มลุกคลุกคลานในขั้นเริ่มแรก เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจต่อวิธีดำเนินก็ตาม แต่ก็เป็นธรรมเกื้อหนุนกันไปทุกระยะพอมีทางตั้งตัวได้และเสริมกำลังมาเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันที่ปรากฏอยู่ ณ บัดนี้ได้ ซึ่งมีความอัศจรรย์เป็นผลที่ไม่เคยคาดฝันมาก่อน ความปรารถนาอันแรงกล้า ศรัทธาอันเหนียวแน่น ความเพียรไม่หยุดหย่อนที่โหมกันมาเหมือนพายุบุแคมชนิดไม่มีวันมีคืน ในสงครามระหว่างกิเลสกับจิตซึ่งเป็นสงครามอันยิ่งใหญ่ในไตรภพ ก็ประกาศสันติธรรมกันลงในความเสมอภาคโดยสิ้นเชิง บรรยากาศทั้งภายในภายนอกตลอด

โลกธาตุประหนึ่งไม่มีสิ่งใดไหวติง ต่างอันต่างนิ่งสงบตัว ราวกับโลกทั้งสามไม่มีอะไรเหลืออยู่ กลายเป็นสิ่งหลุดลอยไปตามกิเลสโดยสิ้นเชิง จิตเป็นอวกาศว่างเปล่าจากตัวเองและสิ่งทั้งปวง หมดความดึงดูดโดยประการทั้งปวง (อวกาศของจิตกับอวกาศภายนอกไม่ใช่อันเดียวกัน) เป็นเพียงเครื่องเทียบ ท่านผู้ฟังโปรดทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามความหมายของคำทั้งสองนั้นด้วยดี

ที่เล่าเรื่องของพระที่ท่านชอบอยู่ป่า ตลอดข้อปฏิบัติภายในภายนอก ความรู้ความเห็น ความเป็นต่างๆ ของท่านโดยการคาดคะเนเดาเอาบ้างนี้ ยังไม่แน่ใจนักว่าจะถูกหรือผิด จึงขออภัยจากคุณและท่านผู้อ่านมากๆ ด้วย ความมุ่งหวังในการเรียนเล่าก็ปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่คุณและทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาธรรมทุกๆ ข้อไป ถ้ามีข้อสงสัยตอนที่พูดมาแล้วก็ดี ในข้ออื่นๆ ก็ดี โปรดสนทนากันได้

วันนี้ดิฉันได้ฟังธรรมแปลกๆ และอัศจรรย์หลายข้อ ซึ่งแต่เกิดมาไม่เคยได้ยินเลย เพียงมาได้ยินท่านเล่าเรื่องป่าให้ฟังวันนี้เอง ดิฉันเพลินฟังจนเคลิ้มไปไม่ได้สนใจกับอะไรๆ ทั้งนั้น ขณะที่เพลินฟังท่านอธิบายถึงกิเลสหลุดลอย ไม่มีสิ่งใดไหวติง และตอนจิตเป็นอวกาศว่างเปล่าจากตัวเอง จิตเคลิ้มไปตามธรรมเหมือนดิฉันเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง และเห็นนิพพานเป็นอวกาศในจิตจริงๆ เจ้าพระคุณทำไมเป็นอย่างนั้น ดิฉันอัศจรรย์จริงๆ หรือดิฉันเป็นอะไรไปในเวลานั้น นิมนต์ท่านอธิบายให้ดิฉันฟังบ้าง

เวลานี้จิตของคุณยังเป็นเหมือนเวลานั้นอยู่หรือเปล่า

เปล่าค่ะ ดิฉันเสียดายอยากให้เป็นอย่างนั้นตลอดไป แต่มันไม่เป็น ท่าน

แล้วคุณทำไมถึงถามอาตมาว่า ดิฉันเป็นอะไรไปคะ อย่างนั้นเล่า

ก็เพราะกลัวเขาจะหาว่าดิฉันเป็นบ้าไปละซิท่าน จึงรีบเรียนถาม

เวลานี้คุณเข้าใจว่าคุณเป็นคนเช่นไรล่ะ

ดิฉันก็เป็นคนดีๆ มีสติอยู่นี้เอง แต่นึกเสียดายจิตที่ปรากฏเป็นความอัศจรรย์ขึ้นในเวลาที่ท่านอธิบายธรรมตอนกิเลสหลุดลอย ใจเป็นอวกาศว่างเปล่าโดยประการทั้งปวง อยากให้จิตของดิฉันเป็นอย่างนั้นตลอดไป แต่นึกกลัวว่าจิตได้แสดงตัวออกมาอย่างผาดโผนโดยที่ตนไม่รู้สึก แต่คนอื่นเห็นเขาจะเข้าใจว่าดิฉันเป็นบ้าไป เฉพาะท่านเห็นดิฉันเป็นอย่างไรบ้างในเวลานั้น ดิฉันไม่แน่ใจตัวเอง

เวลาจิตเป็นคนดีก็กลัวจะเป็นบ้า แต่เวลาจิตพาให้เป็นคนบ้า ทำไมจึงไม่กลัวและอยากเป็นคนดี คนเรานี้รู้สึกแปลกอยู่ไม่น้อย และแปลกไม่อยากเปลี่ยนแปลง และกลับตัวชอบอยากให้จิตแปลก และเป็นคนแปลกทำนองนั้นเสมอไป เวลาไปเที่ยวโก้เก๋ เตร็ดเตร่แบบไม่มีขอบเขต ไม่มีขื่อมีแป กลับเข้าใจเสียว่าตนเป็นคนดีและทันสมัย สวมเครื่องแต่งตัวแบบกะทัดรัดจนหันหน้าเข้ามองดูคนซึ่งๆ หน้าไม่ได้ นั่นถือว่า ทันสมัยป๋อเทียวพระเอกนางเอกสู้ไม่ได้ แต่เวลาจะหันหน้าเข้าวัดฟังธรรมจำศีลเพื่อแสวงหาคุณงามความดีอันมีขอบเขตใส่ตัวเพื่อคนที่มุ่งความดีจะได้ถือเอาเป็นแบบต่อไป กลับเห็นว่าตัวนี้จะเป็นคนครึล้าสมัย ถ้าปล่อยให้แต่คนประเภทที่ทันสมัยเป็นผู้นำโลก จะเป็นโลกไหนก็โลกเถอะ ไม่เข้าใจอธิบาย เพราะอาตมาไม่ค่อยรู้เรื่องทางโลกเท่าไรนัก จึงขอผ่านไป

ถ้าความรู้สึกที่พึงปรารถนานั้นหายไป ก็ควรทำความเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นต้องดับไป แต่สิ่งที่รู้ๆ ยังคงอยู่ให้ขวนขวายต่อไป สิ่งที่อยู่ในตาข่ายแห่งความพยายาม จำต้องพบ หนีความเพียรไปไม่พ้น โปรดอย่าทำความเสียใจซึ่งเป็นการเบียดเบียนตัวเองเปล่าและไม่เป็นประโยชน์อะไร ความพากเพียรนั่นแล สาเหตุให้เกิดประโยชน์ไม่มีสิ้นสุด โปรดทำความพยายามต่อไป ถ้าจะต้องการเป็นศิษย์ที่มีผู้สั่งสอนจริงๆ

ท่านเข่นเสียบ้างจะได้รู้สึกตัว เพราะคนเราถ้าไม่มีใครว่าเสียบ้าง มันลืมตัวชอบทะนง และทะนงเสียจนไม่รู้จักตายและฉิบหายใดๆ ทั้งสิ้น มีอาจารย์คอยให้สติก็เหมือนว่าวที่มีเชือกคอยฉุดดึงไว้ไม่ปลิวว่อนไปตามลมและหายซากไปเลยท่าเดียว ดิฉันชอบมีครูอาจารย์คอยเตือนให้สติอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้นคนเราเสียได้อย่างง่ายดาย สำคัญที่เหตุเกิดขึ้นเฉพาะหน้าคว้าหาอะไรไม่ทัน เพราะไม่ได้รับการอบรมมาก่อน จนเรื่องผ่านไปแล้วจึงมาระลึกได้ เกิดความเสียใจให้ตัวเอง บางรายถึงกับร้องไห้ บางรายเสียไปเลย

ไม่มีทางแก้ไข เหล่านี้เพราะความลืมตนโดยมาก ที่ท่านให้สติวันนี้รู้สึกเป็นพระคุณอย่างมาก ดิฉันจะได้นำแนวธรรมนี้ไปอบรมลูกหลานซึ่งกำลังอยู่ในวงล้อมแบบนี้แทบทั้งนั้น ทั้งน่าวิตกอยู่ไม่น้อย เพราะทุกวันนี้สิ่งที่จะทำให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่เสียนั้นมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าบ้านนอกในเมือง ซึ่งพอจะพูดได้ว่ากำลังเกิดโรคระบาดแบบไม่มีใครช่วยใครได้ ต่างคนต่างดิ้นรน เหมือนฝูงนกที่ถูกแหนายพรานครอบไว้ ต่างตัวต่างดิ้นไม่พร้อมกันเลยตายเสียเกลี้ยง ไม่มีรอดตาข่ายไปได้แม้แต่ตัวเดียว ดิฉันอ่านพบในหนังสือธรรมที่ท่านสอนไว้เป็นคติก็นำมาเล่าถวาย ถ้าผิดก็ขออภัยด้วย ดิฉันจำไม่แน่ว่าหนังสือที่อ่านพบชื่อว่าอย่างไรแน่ เพราะเท่าที่อ่านๆ มาก็มีมากด้วยกัน ซึ่งได้จากที่ต่างๆ มีเพื่อนๆ ให้มาบ้าง ได้รับแจกจากงานศพบ้าง

จำเป็นอะไรจะต้องไปถามถึงโคตรแซ่ของหนังสือ และผู้แต่งผู้สอนเล่า เพราะนั้นไม่ใช่ผู้ผิดซึ่งควรจะจับมาทำโทษ ส่วนผู้ผิดจริงๆ นั้นมีอยู่กับตัวเราแต่ละราย ซึ่งควรจะสาธุแก่หนังสือและผู้แต่งผู้สั่งสอน แล้วกลับมาแก้ความผิดของตนตรงที่ถูกตำหนิ จะชื่อว่าเราเป็นคนที่มีความหมาย เพื่อหาความรู้ความฉลาดแก่ตนและส่วนรวมจากเครื่องช่วยต่างๆ มีหนังสือและครูอาจารย์ เป็นต้น

ดิฉันขอย้อนคืนหาเรื่องพระอยู่ป่าที่ยังไม่จบกำลังเสียดาย เผอิญมีเรื่องปวดสมองเข้ามาแทรกเลยไปกันเสียพักใหญ่ ทำให้ขาดนิทานไปนาน ทีนี้เมื่อจิตเป็นอวกาศ หมดความดึงดูดในตัวเองและสิ่งทั้งปวงแล้ว จิตเสวยอะไรต่อไป เพราะธรรมดาของจิตในสามัญสำนึกย่อมไม่มีว่างจากอารมณ์เครื่องเกี่ยวข้องและกวนใจซึ่งทำให้ยุ่งกันอยู่ตลอดเวลาจนหาเวลาพักผ่อนไม่ได้ หรือไม่สนใจพักสงบทางจิตเลย

ตามพระพุทธประวัติซึ่งเป็นประวัติของพระพุทธเจ้ากล่าวไว้ว่า พระองค์เสวยวิมุตติสุข คือสุขจากความหลุดพ้น ส่วนพระที่ศึกษาและปฏิบัติอยู่ในป่า เวลาปรากฏผลขึ้นมาเป็นลำดับก็ไม่ทราบว่าท่านเสวยผลนั้นๆ กันอย่างไร ตลอดถึงท่านที่บำเพ็ญจนถึงขั้นอวกาศ จิตว่างเปล่าตลอดทั่วถึง ท่านจะเสวยอะไร อาตมาไม่ค่อยเข้าใจ โปรดเรียนถามท่านผู้รู้ต่อไป สำหรับอาตมาได้ยินแต่นักท่องเที่ยวอวกาศทางโลกที่เขาพูดและ

ประกาศกัน แต่ก็ยังไม่เคยทราบว่าอวกาศนั้นเป็นอย่างไร จะมาอุตริอะไรกับอวกาศจิต ซึ่งไม่มีใครพูดกัน ขืนพูดไปมากมีหวังอะไรแน่ๆ

ที่ว่าจิตธรรมดาไม่มีว่างจากอารมณ์เครื่องเกี่ยวข้องนั้น ผู้ที่ไม่ว่างยังมีงานทำก็ทำไป แต่ผู้ที่ว่างก็พักผ่อนไป อย่าให้มายุ่งอยู่ด้วยกันหมดทั้งโลกเลย

ดิฉันต้องขออภัยที่ทำให้ท่านไม่สะดวกใจ เพราะความอยากรู้อยากเข้าใจจึงต้องรบกวนบ่อย ผิดบ้างถูกบ้าง หวังว่าท่านคงไม่ถือสา และยังกระหายอยากเรียนถามท่านอีกคือ จากอวกาศของจิตแล้ว พระองค์เช่นนั้นท่านมีธุรกิจอะไรประจำวันและประจำอิริยาบถของท่านในวันหนึ่งๆ จนกว่าธาตุขันธ์ของท่านจะถึงอายุกาล

ท่านก็มีการเป็นอยู่หลับนอนเช่นเดียวกับธาตุขันธ์ทั่วๆ ไป มีการเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เพื่อความอยู่สบายในทิฏฐธรรมปัจจุบันเป็นประจำ เหมือนนักปฏิบัติธรรมทั่วๆ ไป ไม่มีอะไรผิดแปลกกันกับที่เคยทำมาตามอิริยาบถต่างๆ ซึ่งเป็นกิจภายนอก

ส่วนธุรกิจทางภายในคือการภาวนา มีส่วนผิดแปลกจากเดิมอย่างไรหรือไม่

มีอยู่บ้างก็เจตนาความมุ่งหมาย คือนับแต่ขั้นเริ่มแรกจนถึงขั้นสุดท้าย ท่านมีเจตนาเพื่อความรู้แจ้งในธรรมเป็นลำดับจนถึงผลมุ่งหมายอันพึงพอใจ จากนั้นเจตนาเดิมก็หมดไป เช่นเดียวกับเราออกเดินทางไปสู่จุดต่างๆ ด้วยความมุ่งที่ตั้งไว้แล้ว พอถึงจุดที่หมายแล้ว ความมุ่งหวังก็หมดไปฉะนั้น จากนั้นต่างก็บำเพ็ญเพื่อวิหารธรรม คือความอยู่สบายในระหว่างขันธ์กับจิตซึ่งอาศัยกันอยู่ให้เป็นไปเพื่อความสะดวกต่อกันเท่าที่ควรจนถึงกาลอายุขัย แต่มิได้มีเจตนามุ่งหมายเพื่อจะถอดถอนกิเลสประเภทใดๆ ทั้งสิ้น

เวลาพระอรหันต์ท่านตายด้วยอุบัติเหตุ จิตท่านจะมีทางเสียบ้างไหม

ผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ จะไม่มีความรู้ความสามารถจะไปรู้ได้อย่างไรว่าจิตท่านจะได้หรือจะเสีย คุณถามที่อื่นบ้างไม่ได้หรือ ทำไมจึงวนเวียนมาถามแต่เรื่องพระอรหันต์

และจิตพระอรหันต์โดยไม่ยอมขยับขยายไปไหนเลยอย่างนี้เรื่อยมา คนเราเมื่อถูกไล่หนักเข้า มันจนได้นา ไม่ว่าพระว่าโยม เพราะหลายหมัดต่อหลายหมัด จะไปหลบทันอย่างไร จำต้องโดนด้วยกันแน่ๆ

ดิฉันไม่เคยนึกว่าท่านจะมาติดปัญหาขนาดดิฉัน และก็ไม่ได้มุ่งมาไล่ท่านให้จนแต่มุ่งธรรมคือความเข้าใจจากท่าน เพราะรู้สึกได้คติแยะสำหรับวันนี้ ดิฉันเข้าใจและมั่นใจว่าจะได้รับคำเมตตาตอบจากท่านในคำที่ถามเมื่อสักครู่นี้อย่างมั่นใจค่ะ

ไม่เคยนึกก็ควรนึกเสียบ้างเพื่ออีกฝ่ายหนึ่งจะพอมีทางออกไม่ถูกผูกมัดเสียจนหาทางหายใจไม่ได้ ถ้าถามในสิ่งที่เคยรู้เคยเห็นก็พอมีทางตอบกันได้ ก็นี่ถามขึ้นประโยคไหนก็ล้วนเป็นประโยคที่อัดอั้นตันใจไปเสียหมด เมื่อหาทางออกไม่ได้ คนเราก็ต้องออกทางโมโห เพราะเป็นทางที่เคยออกเป็นประจำและราบรื่นดี แต่จะกระทบใครหรือไม่นั้นไม่สู้เป็นสิ่งที่ผู้หาทางออกจะสนใจนัก แต่นี่อาตมามิได้โมโหให้คุณหรอกนา

ทีนี้ปัญหาความสงสัยที่ดิฉันเรียนถามท่านเรื่องพระอรหันต์ตายด้วยอุบัติเหตุจิตท่านจะเสียไหมนั้น ท่านจะพยายามให้หายไปกับเรื่องโมโหเลย หรือท่านยังจะพออธิบายให้ดิฉันได้รับความเข้าใจต่อไปอีกได้

จิตท่านจะเสียไปไหน จะเสียไปเพราะอะไร เพราะเวลาท่านบรรลุพระอรหันต์ท่านก็มีชีวิตอยู่ การบรรลุก็ถือจิตเป็นผู้บรรลุ ไม่ใช่กายเป็นผู้บรรลุ การตายจะตายด้วยเหตุใดก็คือการยุติความสืบต่อแห่งธาตุขันธ์อันเดียวกัน ไม่มีการตายใดจะแปลกต่างกันคือการสลายแห่งธาตุขันธ์ คุณเคยเห็นเคยได้ยินบ้างไหมว่า การตายบางอย่างทำให้ธาตุขันธ์สลาย แต่ตายบางอย่างธาตุขันธ์ยังคงที่ดีอยู่ ไม่สลายเลยดังนี้

ไม่เคยเห็นค่ะ เคยเห็นแต่พอตายแล้วเท่านั้น ไม่ว่าตายด้วยเหตุใด ก็คือความหมดหวังในอันเป็นอยู่ของธาตุขันธ์ด้วยกันทั้งนั้น

ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณทำไมจึงสงสัยว่าพระอรหันต์ซึ่งเป็นผู้มีใจบริสุทธิ์ล้วนๆ แล้ว จะไปเสียท่าด้วยการตายชนิดต่างๆ เล่า โปรดทราบว่าพระอรหันต์ไม่ใช่ลิงที่

กระโดดใส่กิ่งไม้สดจึงจะปลอดภัย แต่โดดใส่กิ่งไม้ตายผุแล้วหักตกลงทับลิงตัวนั้นตายเสร็จ แต่พระอรหันต์ท่านมิได้เป็นแบบลิง เพราะท่านไม่ใช่ลิง จะให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้ การบรรลุพระอรหันต์ก็คือใจถึงความบริสุทธิ์หมดจด หมดปัญหาโดยสิ้นเชิงแล้ว ทั้งการเห็น การได้ยิน สูดกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส และอารมณ์ ทั้งการตายด้วยเหตุต่างๆ เพราะเป็นส่วนภายนอกจากความบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งใดจะทำให้กำเริบได้แล้ว จึงไม่ควรนำมาคละเคล้ากัน

กระผม (พระ) นั่งฟังแต่ต้นปัญหาที่ท่านเริ่มอธิบายจนตลอด รู้สึกซาบซึ้งเหลือที่ประมาณ ไม่มีทางสงสัยแม้จะปฏิบัติยังไม่ได้ไม่ถึง แต่ก็ภาคภูมิใจอย่างยิ่งในชีวิต เหมือนบุรุษบ้านป่าอยู่ในหุบเขา ไม่เคยเห็นตัวเมืองว่าเป็นอย่างไร แต่เขามีโชควาสนาได้ไปเที่ยวชมเมืองนอกที่เจริญเต็มที่แล้ว ได้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างและทุกสถานที่ที่ถือกันว่าสวยงามอย่างสมใจที่กระหายมานาน เวลากลับมาแล้วเขาก็เข้าไปอยู่ในบ้านป่าหุบเขาตามเดิม ด้วยความดีใจที่ตนได้เห็นสิ่งสวยงามต่างๆ แม้จะไม่มีอะไรติดตัวมาสักชิ้นเดียว ก็เป็นที่พอใจอยู่แล้วในชีวิตของเขาซึ่งเป็นคนจนๆ แสนจน ตัวกระผมเอง ก็คือบุรุษบ้านป่าคนนั้นที่ได้ฟังธรรมวันนี้ เวลากลับไปแม้จะไม่มีอะไรติดตัวไป แต่ก็ได้ฟังธรรมอย่างถึงใจ จะไม่มีวันหลงลืมตลอดกาล กระผมขอกราบนมัสการลาไปเสวยกรรมเหมือนบุรุษคนนั้นด้วยความระลึกซึ้งในธรรมอย่างฝังใจ

เดี๋ยวท่าน ขอท่านอย่าได้พูดอย่างนั้น ผมรู้สึกละอายมาก เพราะผมไม่ใช่นายเหนือกรรม แต่ต้องเสวยกรรมที่ตนทำไว้เหมือนกันทั่วโลก ผมอธิบายธรรมวันนี้ก็เพื่อท่านด้วย เพื่อท่านผู้อื่นด้วย และเพื่อผมด้วย ขอนิมนต์ยึดเอาธรรมของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นเหมือนเราเดินทางที่ถูกไม่ลดละ จุดที่หมายอันสมหวังจะเป็นสมบัติอันล้นค่าของท่านในวันหนึ่งข้างหน้าแน่นอน นิมนต์ไปเป็นสุขๆ

กระผม (พระ) ขอกราบเรียนถามความสงสัยเล็กน้อยที่แก้ไม่ตกมาเป็นเวลานาน รู้สึกหนักใจตลอดมา คือการบำเพ็ญจิตขั้นเริ่มแรกก็รู้สึกว่าราบรื่นมาเป็นลำดับใน

ทางสมาธิ จิตรู้สึกว่าสงบดีและสงบลงได้ตามเวลาที่ต้องการ แต่เวลาถอนออกมาจะพาพิจารณาทางด้านปัญญารู้สึกอึดอัด ไม่อยากไตร่ตรองค้นคว้าเลย ฝืนหนักๆ เข้าจิตก็ค่อยๆ เปลี่ยนสภาพความรู้สึกไปในทางด้านปัญญาจนกลายเป็นนิสัยชอบคิดเป็นประจำ ไม่ค่อยสนใจในการพักสงบเหมือนที่เคยเป็น แต่ทางเดินของปัญญาซึ่งจะเพิ่มภาระทางความคิดให้มากขึ้นรู้สึกกว้างขวางออกไปทุกวัน เวลาพิจารณากองธาตุในส่วนร่างกายก็กลายเป็นธาตุไปตลอดสาย เวลาพิจารณาให้เป็นอสุภะก็เป็นอสุภะไปตลอดในส่วนแห่งร่างกาย แม้จะพิจารณาให้เป็นทั้งธาตุทั้งอสุภะก็มีความเพลิดเพลินไปตามสายนั้นๆ เสมอกัน ทั้งภายนอกและภายใน เมื่อพิจารณาประสานกันก็มีความดูดดื่มเพลิดเพลินเช่นเดียวกัน แต่ใจรู้สึกเพลียๆ ชอบกล ไม่เป็นจิตที่สงบสุขเหมือนเมื่อจิตอยู่ในวงสมาธิ ข้อนี้จะเป็นเพราะอะไร **กระผมไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติให้จิตเป็นสุขเหมือนเมื่ออยู่ในสมาธิมาก่อน แต่ยังไม่ได้ใช้ความคิดอ่านไตร่ตรอง คืออยากให้จิตมีความสุข ทั้งๆ ที่เรากำลังดำเนินปัญญา**

คนที่ขี้เกียจ ก็ถือการกินๆ นอนๆ เป็นความสุขไปประจำวันหนึ่งๆ ไม่สนใจกับการงานเพื่อผลรายได้ กลัวจะเป็นการทำลายความสุข แต่คนขยันก็ถือการงานและผลของงานเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข และเห็นโทษแห่งความเกียจคร้านกินๆ นอนๆ ว่าเป็นภัยต่อจิตใจและทรัพย์สมบัติ แต่การกินอยู่หลับนอนเพื่อพักผ่อนร่างกายให้ควรแก่การงานนั้น โลกถือเป็นความจำเป็นโดยทั่วกัน ท่านก็ขอนิมนต์เดินสายกลาง อย่าปล่อยใจให้นอนจมอยู่ในสมาธิคือความสงบสุขโดยท่าเดียว จะกลายเป็นสมาธิขี้เกียจ และอย่าปล่อยจิตให้ทำงาน คือการคิดอ่านด้วยปัญญาอย่างเดียวโดยไม่ยอมพักผ่อนจิตในสมาธิคือความสงบเลย จะกลายเป็นเรื่องเลยความพอดี ที่เรียกว่า มัชฌิมา ไปโดยไม่รู้สึก ทางที่ดี เมื่อจิตทำงานมาก รู้สึกเพลียภายใน ควรพักสงบในสมาธิเพื่อสั่งสมกำลังจนกว่าจิตจะถอนขึ้นมาเอง จากนั้นก็ทำงานคือการคิดค้นด้วยปัญญาต่อไป

จิตที่พิจารณารูปอสุภะชำนาญคล่องแคล่วทั้งข้างนอกและข้างใน และถือเอาอารมณ์นี้เป็นประจำใจในท่าอิริยาบถต่างๆ ทีนี้เพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกให้ละเอียดขึ้นไปเป็นลำดับจะพอมีทางอย่างไรหรือไม่

มี ถ้าทำให้มี ถ้าทำให้ติด ก็ติดอยู่เพียงอสุภะนี้เท่านั้น นานๆ ไปก็เข้าใจว่าโลกแห่งธาตุขันธ์คือโลกแห่งอสุภะ แล้วจิตก็นอนจมอยู่กับอสุภะหาทางออกไม่ได้ นอกจากติดอยู่ในอสุภะจนหาทางออกไม่ได้แล้ว ยังสำคัญว่าความสิ้นกิเลสราคะตัณหามีอยู่แค่อสุภะนี้เท่านั้นบ้าง สำคัญว่าพระอรหันต์สำเร็จขึ้นด้วยอสุภะบ้าง ทั้งๆ ที่เจ้าตัวยังนอนจมอยู่กับอสุภะโดยไม่รู้สึก หรือจะเรียกว่าพระอรหันต์อสุภะก็ไม่ผิด ถ้าจิตเป็นทำนองนี้

ทางที่ถูกจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อไป เป็นเรื่องที่ลำบากและหนักใจอยู่ไม่น้อยสำหรับผู้ยังไม่รู้ไม่เข้าใจ จึงกราบเรียนขอความเมตตาแนะนำจากท่านเท่าที่เห็นสมควร

การพิจารณาอสุภะก็เพื่อลดราคะตัณหา ความหมายสวยหมายงามให้น้อยลงเป็นลำดับหนึ่ง เพื่อรู้ต้นเหตุที่เกิดขึ้นแห่งอสุภะอย่างแท้จริงหนึ่ง เมื่อทราบต้นเหตุอันแท้จริงของอสุภะแล้ว ย่อมหมดความสำคัญมั่นหมายในรูปภายนอกทั้งที่เป็นสุภะ คือความเห็นว่าสวยงาม ทั้งที่เป็นอสุภะ คือความเห็นว่าไม่สวยงาม และเห็นโทษแห่งความปรุงของจิตทั้งฝ่ายสุภะและฝ่ายอสุภะขึ้นหลอกลวงตัวเองจนหลงเชื่อแบบฝังจมไปตลอดเวลา ว่าสิ่งนี้สวยงามน่ารักน่ากำหนัดยินดี สิ่งนี้ไม่สวยงาม น่าเกลียด เปลี่ยนกันไปวนกันมาไม่มีวันจบสิ้นลงได้ การรู้เท่าราคะตัณหาย่อมรู้เท่ากันที่จุดนี้ ส่วนสุภะและอสุภะภายนอกย่อมหมดความเยื่อใยกันไป สิ่งที่เหลือก็เพียงนิมิตภายใน ซึ่งไม่มีพิษสงอะไรซึ่งพอจะเสริมให้เกิดราคะตัณหากับสิ่งภายนอกอีก แต่นิมิตภายในนี้กลายเป็นจุดที่ฝึกซ้อมปัญญาเพื่อความละเอียดแยบคายขึ้นไปจนไม่มีนิมิตภายในเหลืออยู่ และกลายเป็นความว่างเปล่าจากสภาพทั่วๆ ไป ไม่ปรากฏในจิต เหลือเฉพาะความว่างกับจิตที่กำลังทำหน้าที่ต่อกันโดยมีสติปัญญาเป็นผู้ทำงานเพื่อการพิสูจน์ความจริงเข้าไปเป็นลำดับ จนสามารถทราบทั้งความว่างของจิตและจิตซึ่งเป็นผู้รู้ในความว่างโดยตลอดทั่วถึง ไม่มีอะไรยังเหลือเศษพอจะให้เกิดความสำคัญมั่นหมายดังที่เคยเป็นมา ไม่ยกตนให้เหนือกว่าสิ่งใดๆ และไม่ยกสิ่งใดๆ ให้เหนือกว่าตนด้วยความสำคัญใดๆ ทั้งสิ้น จากการทำหน้าที่ต่อกันสิ้นสุดลงแล้ว สภาวธรรมกับจิตต่างอัน ต่างอยู่ ต่างอันต่างจริง และเข้ากันได้อย่างสนิทโดยไม่มีอะไรเกิดขึ้น การใส่ชื่อให้นามไม่มีความจำเป็นกับธรรมชาตินั้น นอกจากมีไว้

เพื่อเป็นกรุยหมายป้ายบอกเพื่อผู้เดินทางจะได้อ่านกันต่อไปสมกับโลกมีสมมุติอยู่เป็นประจำเท่านั้น ไม่มีปัญหาอื่นใดจะเป็นความบกพร่องในธรรมชาตินั้น จะผิดถูกประการใด ขอนิมนต์ทดสอบด้วยข้อปฏิบัติ และความรู้ภายในใจของนักปฏิบัติเอง โปรดอย่านำบัญชีเงินของคนอื่นมาทดสอบกับเงินของตัวเพื่อจะเป็นการถูกต้องและไม่ทำให้ยุ่งอีกด้วย

จิตติดอยู่กับอสุภะจนหาทางออกไม่ได้จริงๆ ส่วนราคะตัณหานั้นสงบเต็มที่แทบจะพูดได้ว่าไม่มีเลย ถ้าไม่ได้ฟังคำอธิบายของท่านอาจารย์ ก็เห็นจะเข้าใจว่าตนเป็นพระอนาคามีอสุภะจริงๆ กระผมได้สติตรงนี้ พอจะมีทางพิจารณาต่อไปได้ ส่วนที่เหลือความสามารถซึ่งกำลังพิจารณาอยู่ ก็ได้อาศัยธรรมที่ท่านอธิบายไว้เป็นเครื่องยึดเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

กระผมขอเรียนถามท่านในสิ่งที่คนไม่ค่อยจะถามกัน เพราะโลกเท่าที่เคยฟังมาจนชินหูและเบื่อที่จะฟังและจะพูดแบบเขา แต่ก็อดฟังและอดพูดอย่างเขาไม่ได้ คือไม่ว่าบ้านนอกในเมือง เมืองใหญ่ เมืองเล็ก ไม่ว่าคนจน คนมั่งมี คนโง่ คนฉลาด หรือคนอยู่ในฐานะใดๆ ชอบบ่นกันว่าทุกข์ลำบากทั้งนั้น ไม่ว่าแต่เมืองไทยเรา แม้แต่เมืองนอกที่ถือว่าเป็นเมืองเจริญซึ่งควรจะขจัดปัดเป่าความทุกข์ความลำบาก และคำบ่นว่าทุกข์ลำบากออกจากประเทศชาติบ้านเมืองของตนเสียได้ แต่ก็ไม่วายที่จะนอนจมอยู่ในความทุกข์และความบ่นว่าทุกข์ลำบากเช่นเดียวกัน และบ่นกันทั่วโลกเสียด้วย จนสุดวิสัยที่จะฟังจะแก้ไขให้หายได้ แล้วที่ไหนพอจะเป็นสุขบ้างท่าน ผมได้ยินเขาพูดกันมากว่า บวชเป็นพระเป็นเณรสบายดี เพราะไม่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ วิ่งใต้วิ่งเหนือเหมือนฆราวาส ฉันข้าวสุกปลาตายที่มีผู้นำมาถวายทั้งนั้น บิณฑบาตก็มีคนคอยใส่บาตร ทุกสิ่งเครื่องอาศัยปัจจัยสี่ คือ จีวรเครื่องนุ่งห่ม บิณฑบาต จำพวกอาหารหวานคาว เสนาสนะ ที่อยู่อาศัยหลับนอน และคิลานเภสัช ยาแก้โรคทุกชนิด มีคนนำมาถวาย นอกจากนั้นยังถูกนิมนต์ไปฉันและรับไทยทานในที่ต่างๆ มิได้ขาด ยิ่งเป็นพระผู้ใหญ่ก็ยิ่งมีคนนับถือมาก มีอดิเรกลาภมาก ไม่อดอยากขาดแคลน ส่วนฆราวาสส่วนมากรู้สึกจะแย่ ต้องวิ่งเต้นขวนขวายทั้งวันทั้งคืน ไม่มีวันเสาร์วันอาทิตย์ แม้จะมีบ้างก็เฉพาะข้าราชการ ถึงเช่นนั้น

ผู้มีเงินเดือนและรายได้ต่างๆ น้อย ก็ต้องถือเอาวันเสาร์อาทิตย์ เป็นวันวิ่งเต้นหารายได้พิเศษ ส่วนวันราษฎร พ่อค้า ประชาชน ไม่มียกเว้นเลย เขาว่าอย่างนี้

ทีนี้เท่าที่สังเกตดูแล้ว แทนที่เขาจะเห็นโลกเป็นทุกข์ เห็นธรรมคือผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสุขจริงๆ ดังที่ว่า พอก้าวเข้าไปวัด นั่งกับพระไม่ถึงก้นอุ่น ถ้ามีเหงื่อก็ยังไม่ยุบ ถ้าบ่นให้ลูกๆ หลานๆ ทางบ้านแล้วค่อยไปวัด ลูกหลานยังไม่ทันจะได้หายใจโล่งถึงท้องก็กลับไปบ้านแล้วบ่นใส่เขาอีก ผู้ที่บวชพอไปบวชให้สุขกายสบายใจอยู่ในวัด จะไม่ต้องมายุ่งกับโลกที่แสนยุ่งดังที่เข้าใจกัน อยู่ได้ไม่กี่วันก็เห็นสึกออกมาหาโลกกองทุกข์กองบ่นอีกแล้ว ถ้าการบวชเป็นพระเป็นเณรมีความสุขแล้วเผ่นออกมาทำไมกันผมก็แปลกใจเลยไม่ทราบว่าที่ไหนมันสุขกันแน่ นอกจากคนมันดิ้นรนไม่เป็นสุขไปเอง แล้วก็พ่นน้ำลายร่ายบ้ากันไปตามเรื่องของคนไม่มีขอบเขตเท่านั้น จะยึดเอาสาระอะไรกับเขาก็ไม่ได้ และยังกลับทำให้ยุ่งอีกด้วย

ทีนี้ผมขอเรียนถามท่านที่บวชและอยู่ได้นานๆ ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง เป็นสุขดังที่พวกไม่มีขอบเขตเขาพูดกันบ้างไหม

อาตมามาบวชเป็นพระก็มาจากเพศฆราวาส ใจฆราวาสที่มีกิเลสเหมือนกัน ย่อมจะเป็นเช่นกับโลกทั่วๆ ไป โลกเป็นทุกข์ อาตมาก็เป็นทุกข์ โลกมีเวลาได้รับความสุข อาตมาก็อาจมีเวลาได้รับความสุขบ้าง ถ้าจะมีแต่ทุกข์ท่าเดียวตลอดไป ไม่ว่าใครๆ ย่อมทนไม่ไหว ต้องตายเหมือนกันหมด สิ่งใดที่อาตมาไม่ได้ทำเหมือนฆราวาส เช่น การทำไร่ ทำนา ทำสวน ทำราชการงานแผ่นดิน เพื่อหารายได้มาครองชีพแบบฆราวาส สิ่งนั้นอาตมาก็ไม่เป็นทุกข์ลำบาก ด้วยโลกมีความสนุกสนานรื่นเริงด้วยเครื่องบำรุงบำเรอ ถ้าอาตมามีกิเลสประเภทนั้นซึ่งจะควรรื่นเริง แต่ไม่ได้ทำตามใจชอบเพราะมิใช่วิสัยของพระอาตมาก็อาจจะเป็นทุกข์เพราะความปรารถนาไม่สมหวัง ถ้าไม่มีกิเลสประเภทนั้นก็ไม่เป็นทุกข์ แต่กิจใดที่เป็นหน้าที่ของพระจำต้องทำ เช่น การศึกษา ปฏิบัติ รักษาศีล เพียรทำสมาธิ เจริญปัญญา กิจเช่นนี้อาตมาก็เป็นทุกข์ด้วย

ท่านฉันวันละมื้อ (วันละครั้ง) มากี่ปีแล้ว รู้สึกหิวบ้างหรือเปล่าตอนเย็นๆ

ขออย่าให้เรียนว่ากี่ปีกี่เดือนเลย เพราะไม่ค่อยมีประโยชน์สำหรับผู้รับประทานวันละสามมื้อ หรือไม่มีกำหนดมื้อต่อวัน จะว่าหิวก็ไม่เป็นประโยชน์ สำหรับคนไม่ชอบอดทนต่อความหิวและอดทนต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ จึงขอผ่านไป

เขาว่าเป็นพระผู้ใหญ่สบาย นั่นจริงไหม ท่าน

คุณเคยเป็นทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งสองนี้คุณเห็นว่าใครสบายดีกว่ากัน

โอ้โฮ ผมเป็นเด็กมันแสนสบาย ท่าน ไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับอะไร เล่นสนุกแน่ไปเลย แต่เป็นผู้ใหญ่ แหม ยุ่งจริง บางคืนผมคิดมากแทบนอนไม่หลับ สมองมึนงงไปหมด เรื่องร้อยแปดมารวมอยู่กับเราคนเดียว แล้วจะไปหาความสุขมาจากไหนเล่าท่าน พอมีเวลาหายใจเพื่อประทังชีวิตไว้เท่านั้นก็นับเป็นบุญโขอยู่แล้ว จึงขออย่าให้ผมเรียนท่านไปมากเลยในเรื่องผู้ใหญ่

ที่เขาว่าก็อาจมีความจริง ไม่ว่าผู้ใหญ่ผู้น้อยถ้าจะมีแต่ทุกข์ทับถมอยู่ตลอดกาลจนไม่มีเวลาหายใจ ใครก็ต้องตายทุกคน แต่ภารกิจของพระผู้ใหญ่มีอะไรบ้างคุณรู้ไหม ถ้าไม่รู้มีเวลาว่างโปรดไปเฝ้าและสังเกตดูภารกิจของสมเด็จพระสังฆราช ดูว่าท่านมีเวลาว่างเป็นของท่านจริงๆ กี่ชั่วโมง ในรอบยี่สิบสี่ชั่วโมงของวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง คนเราถ้าบวชมาเพื่อนอนให้สบายก็อาจมีความสุขบ้างสำหรับทางกาย แต่ก็อดเป็นทุกข์ทางใจไม่ได้ ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีท่านผู้หนึ่งผู้ใดมาบวชในศาสนาเพื่อกินเพื่อนอนให้สบาย นอกจากมาบวชเพื่อกุศลซึ่งจำต้องทนทุกข์ทรมานต่อการบำเพ็ญ เช่นเดียวกับโลกทั่วๆ ไป อีกประการหนึ่ง วัดวาศาสนาไม่ใช่ห้องขับถ่าย พอจะนำของสกปรกไปทิ้งลง เพราะพระและเณรที่มาบวชด้วยศรัทธา จึงไม่ใช่พระเณรประเภทมูตรคูถพอจะจับโยนลงในส้วมไปเสียหมด ถ้าการบวชเป็นความสุขเพราะไม่ต้องขวนขวายอะไรจริง ผู้พูดว่าเป็นสุขก็ควรบวชอยู่นานๆ นั่งฉันนอนฉันข้าวสุกปลาตายจากชาวบ้านก็ยังพอได้ ถ้าเขาจะเต็มใจถวายพระประเภทอัศจรรย์ มีแต่ฉันกับนอนนั้นๆ จะได้อยู่สบาย หายบ่นไปเสียบ้าง สำหรับอาตมาคนไม่เป็นท่า หากจะมีผู้มาบวชและทำหน้าที่แทนได้ จะไม่ยอมหันหน้าเข้ามองวัดอันเป็นสถานที่ดัดสันดานคนขี้เกียจเลย นอกจากถึงวันรับดอกเบี้ยของพระผู้บวช และทำหน้าที่

แทน จะออกและให้มารับเท่านั้น จึงจะยอมมารับดอกเบี้ย แล้วรีบหนีทันทีทันใด เพราะกลัวจะมีผู้หนึ่งผู้ใดมาจับตัวเข้าไปบวช และอยู่ในวัดอีกต่อไป ทั้งนี้คุณพอจะทราบได้กระมังว่าวัดวาศาสนาคือสถานที่กินกับนอนหรือเป็นสถานที่เช่นไร จึงไม่ค่อยจะมีใครชอบบวชและอยู่ได้นานๆ

พอทราบได้ พระท่านมีระเบียบกฎเกณฑ์อย่างไรบ้าง ผมได้ยินแต่เขาพูดกันว่า พระท่านสบาย ไม่ต้องยุ่งเหยิงเหมือนโลกๆ แต่แล้วใครเข้าไปบวชก็เห็นสึกเผ่นออกมาแทบทั้งนั้น ไม่เห็นเป็นท่าเป็นทางพอจะเชื่อถือเอาเป็นจริงเป็นจังได้

ตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าจริงๆ พระต้องมีระเบียบ มีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องปกครองทุกๆ อิริยาบถ (เว้นเฉพาะหลับ) การขบฉัน ขับถ่าย อาบสรง การไป–มา เหลือบซ้ายมองขวา การทำ การพูด การคิดนึก ต้องอยู่ในขอบเขตของหลักธรรมวินัย ไม่ยอมให้ฝ่าฝืนทั้งที่แจ้งที่ลับแม้ขณะหนึ่ง จะยากลำบากหรือสุขทุกข์ ก็จำต้องอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยตลอดเวลา อาการทุกอย่างนอกจากเป็นความดี และเย็นใจสำหรับตนแล้ว ยังเพื่อโลกจะได้รับความดีและเย็นใจไปด้วย โลกมีความเดือดร้อนวิ่งเข้าหาพระ พระไม่มีความดีความเย็นอยู่บ้างจะเอาอะไรให้เป็นที่อบอุ่นเย็นใจแก่โลกผู้เข้ามาอาศัยเล่า วันหนึ่งๆ ฆราวาส ญาติโยม เข้าไปหาพระเพื่อศึกษาความดีและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ มีจำนวนมากมาย ซึ่งเกิดจากครอบครัว ผัวเมีย ลูกหลานไม่ลงกันบ้าง ระหว่างญาติมิตรและเพื่อนฝูงบ้าง หน้าที่การงานขัดแย้งกันบ้าง เด็กเกเรบ้าง ลูกหลานเกเรบ้าง พ่อเด็กเกเรบ้าง แม่เด็กเกเรบ้าง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโก้เก๋จนลืมตัวลืมตายบ้าง ปัญหาชีวิตประจำวันบ้าง เหล่านี้ ซึ่งพระจำต้องรับการปรึกษาและให้ความแก้ไขและเห็นใจตลอดมามิได้ขาด ถ้าพระต่างทำตัวแบบมูตรคูถในห้องส้วม แล้วจะเอาอะไรมาเป็นความดีความอบอุ่นและไว้วางใจแก่โลกได้ เพราะศาสนาเป็นคุณสมบัติที่ไว้วางใจแก่โลกตลอดมา พระผู้เป็นตัวแทนจะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะเป็นที่ไว้วางใจแก่ตนและโลกได้ สมกับโลกมอบความไว้วางใจและฝากเป็นฝากตายไว้กับพระจริงๆ เหล่านี้ต้องขึ้นอยู่กับความไม่นิ่งนอนใจ ซึ่งจะทุ่มเทกำลังทุกด้านเพื่อให้เกิดผลขึ้นมาเป็นที่พึงพอใจ ทั้งนี้ล้วนเป็นประโยคจะให้เกิดความทุกข์ความลำบากทั้งนั้น แล้วพระจะหาความ

สบายมาแต่ที่ไหน ส่วนใจของพระผู้บำเพ็ญตนดังที่ว่ามานี้ ย่อมมีความสุขพอโลกอาศัยได้เท่าที่ควร เพราะการทำดีก็เพื่อผลเป็นสุข ไม่เช่นนั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสอนไว้ คุณว่าอย่างไร อยากจะบวชบ้างไหม

ผมไม่ได้คิดว่าการบวชในศาสนาจะเป็นสุขทั้งทางกายและทางใจจากการนิ่งนอนใจของคนไม่คู่ควรแก่ศาสนา แต่มีความสุขใจเพราะความขยันหมั่นเพียรต่างหาก เท่าที่มาเรียนถามท่าน ก็เนื่องจากได้ยินเขาพูดกันนักก็ชักสงสัย พอได้รับคำอธิบายแล้วผมก็หายสงสัย แต่การบวชนั้น ผมคิดอยู่ตลอดเวลาที่มีโอกาส ผมต้องบวชแน่ถ้าไม่ตายเสียในเร็วๆ นี้ **การฝึกหัดภาวนาลำบากไหมท่าน**

อาตมาก็ได้อธิบายให้ฟังบ้างแล้ว รวมทั้งเรื่องภาวนาด้วย การภาวนานั้นยิ่งเป็นของทำยากลำบากเพราะต้องบังคับจิตใจโดยตรง ซึ่งเป็นงานหนักยิ่งกว่างานใดๆ ในวงการพระศาสนา แต่ถ้าฝึกหัดได้แล้ว ก็ไม่มีความสุขใดเสมอเหมือนในโลกมนุษย์เรา ส่วนโลกอื่นๆ อาตมาไม่ทราบ

ท่านก็พูดมีแง่ให้คิดอีกแล้ว จะโลกไหนอีกเล่า ก็พระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาสอนโลกทั้งสาม และทั้งสามนี้ย่อมมีภูมิต่ำกว่าพระพุทธเจ้ามิใช่หรือ

นั้นเป็นเรื่องของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เรื่องของอาตมาพอจะรู้ไปเสียทุกหนทุกแห่งทุกแง่ทุกมุม

กระผมพอเข้าใจบ้าง ทีนี้การฝึกหัดภาวนานานเท่าไร กว่าจิตจะได้รับความสบายขึ้นมา

ไม่แน่นัก ข้อนี้ขึ้นอยู่กับผู้บำเพ็ญเป็นรายๆ ไป แม้พระผู้มีหน้าที่โดยตรงในทางบำเพ็ญอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีช้าหรือเร็วต่างกัน เช่นเดียวกับผู้บำเพ็ญทั่วๆ ไป จะผิดกันอยู่บ้างก็ตรงที่ความเพียรของพระมีทางติดต่อสืบเนื่องกันมากกว่าฆราวาสเท่านั้น เพราะไม่มีธุระยุ่งเกี่ยวมาก

ที่ท่านกล่าวไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า ผู้บำเพ็ญในสติปัฏฐานอย่างช้าเจ็ดปี และย่นลงมาจนถึงเจ็ดวัน ต้องได้บรรลุมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่งแน่นอน แม้จะไม่ถึงขั้นสูงสุด คือพระอรหัตตผล นั่นเป็นความจริงไหม และจะบำเพ็ญอย่างไรจึงจะได้ดังที่ท่านว่าไว้ แม้ได้ชนิดเจ็ดปี ผมก็พอใจ ไม่ต้องถึงเจ็ดวัน ซึ่งอยู่ในวิสัยของบุคคลประเภทดอกบัวพ้นน้ำแล้วจะแย้มบานอย่างรวดเร็ว

ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสประทานไว้ ไม่ใช่ธรรมประเภทโกหกหลอกลวงโลก เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องถือว่าเป็นความจริง ส่วนจะจริงแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติบำเพ็ญเป็นรายๆ ไปที่จะรีบเร่งความเพียรให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ส่วนคุณจะต้องการชนิดเจ็ดปีหรือเร็วกว่านั้นเล่า

ที่ว่าเจ็ดปีนั้น พูดตามกำลังความเพียรหรือวาสนาต่างหาก ถ้าพูดตามใจผมแล้วก็อยากสำเร็จในวันนี้เดี๋ยวนี้เอง จะคิดอะไรถึงเจ็ดปีเจ็ดวันละท่าน ถึงแม้คนอื่นๆ ที่เขาไม่กล้าพูดอย่างผม แต่เขาก็คงมีความรู้สึกเช่นผมนับจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน

คุณเคยนั่งทำภาวนาครั้งหนึ่งกี่ชั่วโมงที่เพื่อสำเร็จภายในเจ็ดปีนั้น

พูดมาตอนนี้ ผมรู้สึกละอายท่าน ไม่อยากพูดอะไรถึงเจ็ดปี เจ็ดเดือน เสียเลย แต่การนั่งทำภาวนานั้น ผมพยายามทำเป็นประจำ เพราะผมมีความสุขใจจากทางนี้มานาน ยิ่งมีอะไรๆ ไม่ดีเกิดขึ้น ผมต้องหันเข้าหาที่ทำภาวนาเพื่อระงับเรื่องนั้น จนปรากฏว่าใจสบายขึ้นมาแล้ว ผมถึงจะทำธุระอะไรต่อไป ส่วนนั่งนานๆ นั้น ผมยอมสารภาพ คือผมนั่งได้ครั้งละประมาณสิบห้านาทีขึ้นไปถึงหนึ่งชั่วโมง หรือกว่าเล็กน้อยทุกๆ วัน ถ้าผมไม่ได้ทำเสียในวันหนึ่งเพราะธุระยุ่งบ้าง เพราะเหตุอย่างอื่นบังคับบ้าง ใจรู้สึกไม่สบายชอบกล ประหนึ่งเรานอนเฝ้าร่างอยู่เปล่าๆ ไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย ทั้งๆ ที่แต่ก่อนเราก็เคยนอนเฝ้าร่างอันนี้อยู่เหมือนกัน แต่พอมาฝึกหัดทำจนติดใจและเคยชินเพราะเคยเห็นผลขึ้นมาวันละเล็กละน้อยแล้ว ถ้าวันใดเกิดไม่ได้ทำ จึงอดคิดขึ้นมาอย่างนั้นไม่ได้ ฉะนั้น ผมจึงตั้งสัจจอธิษฐานทำภาวนาไม่ให้ขาดไปได้แม้วันหนึ่ง เว้นแต่นั่งไม่ได้

เพราะเจ็บป่วย ก็ต้องนอนระลึกนึกภาวนาอยู่แต่ในใจจนหมดลมแล้วนั่นแล ผมจึงจะละภาวนาของผม

ก็ดีอยู่แล้วที่คุณทำความเข้าใจกับตัวเองรู้เรื่องกัน โดยมากได้ยินแต่ว่าพูดกันไม่รู้เรื่อง ส่วนจะทำความเข้าใจกับตนให้รู้เรื่องตนและปรับปรุงแก้ไขตนไม่ค่อยจะมี จึงมีแต่เรื่องบ่นว่าทุกข์กันทุกหนทุกแห่ง การที่คนเราจะเป็นทุกข์เพราะเรื่องของตัว โดยเฉพาะก็ดี เพราะมีส่วนภายนอกมาเกี่ยวข้องก็ดี เพราะต่างไม่ยอมทำความเข้าใจกับตนและกับเรื่องที่เกิดขึ้นด้วยความมีเหตุผลที่ควรจะระงับได้ เรื่องจึงลุกลามดังที่เห็นๆ อยู่กับตนโดยเฉพาะและส่วนภายนอกทั่วๆ ไป ถ้าต่างได้มีโอกาสรู้สึกสำนึก และทำความเข้าใจกับตัวเองอยู่บ้างพอควร ไม่ว่าจะดำเนินงานชนิดใด ย่อมจะเป็นไปเพื่อความราบรื่นน่าชื่นชมยินดี ไม่ค่อยมีเรื่องที่น่าตำหนิในภายหลัง การงานก็เป็นชิ้นเป็นอันพอจะอาศัยได้ทุกแผนกของงานที่ทำ แม้ที่สุดหาเก็บผักมาขายก็พอยังชีวิตและครอบครัวให้เป็นไปตามฐานะ ไม่ค่อยมีความเกียจคร้านเข้าครอบงำ เพราะได้ทำความเข้าใจกับตนโดยถูกต้องแล้วด้วยเหตุผล ถ้ากลัวทุกข์เพราะสมบัติไม่พอกินพอใช้ ก็ต้องทำความเข้าใจและปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนมีความขยันหมั่นเพียร สิ่งที่ไม่ดีไม่ฝืนทำ การเบียดเบียน การฉ้อโกง การฉกขโมย การเอารัดเอาเปรียบกัน การล่วงล้ำทุกประเภทโดยเจ้าของไม่ยินยอม แต่ละอย่างซึ่งระบุมาเพียงเล็กน้อยนี้คือการเข้าไปเหยียบย่ำบนหัวใจกันที่เป็นความเจ็บช้ำอย่างลึกและถอนไม่ขึ้น นอกจากจะถอนด้วยวิธีแก้แค้นซึ่งเป็นเรื่องเพิ่มทุกข์ให้แก่กันและกันไม่มีวันสิ้นสุดลงได้เท่านั้น ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนไม่ให้ทำแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง คนเราถ้าต่างรู้หัวใจของกันและกันว่ามีน้ำหนักและคุณค่าเท่ากัน ต่างก็ควรทำความเข้าใจกับตนโดยถูกต้อง และต่างประกอบการงานทุกชนิดด้วยความระมัดระวัง ไม่กระทบกระเทือนตนและทำความเสียหายแก่ผู้อื่น โลกแม้จะมีจำนวนมาก ย่อมอยู่ด้วยกันเป็นผาสุก เพราะความรู้สึกต่างลงรอยเดียวกัน ถ้าปล่อยให้เป็นไปตามหัวใจที่มีกิเลสความเห็นแก่ตัว แม้แต่ครัวเรือนเดียวกันยังต้องทะเลาะวิวาทกันได้ ไม่ต้องพูดถึงส่วนใหญ่ซึ่งต่างไม่มีธรรม คือการหยั่งรู้หัวใจกันประจำใจ คนที่ต้องการเป็นคนดีมีความสุข แต่ชอบทำความชั่วเสียหายต่างๆ เพราะไม่หยั่งถึงความรู้สึกภายในใจของตนให้ถูกต้อง จึงกลายเป็นว่าเที่ยวนำยาพิษมาเผาผลาญตน ความทุกข์จำต้อง

โผล่ขึ้นมาอย่างปิดไม่อยู่ เพราะสาเหตุแห่งทุกข์ (การทำผิด) ตนเป็นผู้เปิดขึ้นเสียเอง นอกจากนั้นผู้อื่นยังพลอยได้รับความเดือดร้อนเสียหายไปด้วย

ผมก็มองเห็นแต่ธรรมเท่านั้นที่จะทำโลกให้เย็น เพราะเจ้าของซึ่งรู้ธรรมและนำมาประกาศสอนโลก เป็นผู้มีความรู้ความเห็นอันบริสุทธิ์หมดจดงดงามอย่างสุดจะกล่าว ไม่มีสิ่งที่ตำหนิแม้แต่น้อยแฝงอยู่เลย ลำพังความรู้ที่เป็นโลกล้วนๆ ไม่มีธรรมเข้าเกื้อหนุนเลย มันกลับเป็นเครื่องเสริมไฟภายในซึ่งเป็นตัวโลกอยู่แล้วให้เห่อและทะนงอย่างไม่รู้สึกตัวเลย ท่านก็พอจะทราบได้ที่โลกไม่สงบทั้งส่วนย่อยและส่วนใหญ่ มิได้ขึ้นอยู่กับความโง่ที่ไม่ได้รับการศึกษา แต่มันขึ้นอยู่กับความรู้ที่เป็นโลกล้วนๆ ต่างหาก ผมรู้ก็ผมเถอะ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องเกื้อหนุนอยู่บ้าง ผมต้องเป็นคนแบบรถไม่มีห้ามล้ออยู่ดีๆ นี่แล ต้องวิ่งชนต้นไม้ข้างถนนหรือวิ่งลงไปนอนจมอยู่ในคลองแบบหลับไม่มีวันตื่นแน่ๆ เท่าที่ผมกล้าเรียนท่านเช่นนี้ ก็เพราะผมเคยเห็นโทษของผมมาแล้ว ก่อนที่ยังไม่ได้เข้าวัดฝึกหัดภาวนาอันเป็นวิธีที่หักห้ามใจได้ดี ผมเป็นคนโผงผางแบบไม่ไว้หน้าอินทร์หน้าพรหม ถ้าทำไม่ถูกใจ ผมเร่งคันเร่งจมไปเลย ไม่สนใจกับเบรกในเวลานั้นคนกลายเป็นต้นไม้ข้างถนนให้ผมชนไม่รู้กี่ราย (ได้รับความชอกช้ำเสียหายจากความไม่ยับยั้งความโกรธ) โกรธแล้วฝังใจไม่ยอมแก้ไขถอดถอน ขออย่าให้ผมเล่าไปมากเลยครับ อาจารย์จะไม่สบายใจไปด้วยความชั่วของผม

แต่พอมาเข้าวัดฟังธรรมและฝึกหัดทำภาวนาเป็นลำดับมา ใจค่อยเปลี่ยนความรู้มาเรื่อยๆ จนกลายเป็นคนเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ร่วมชาติ และระลึกย้อนหลัง เกิดความสงสารคนที่ถูกผมซึ่งใจกำลังเป็นอมนุษย์ในสมัยนั้น เหยียบย่ำทำลายเผาด้วยวิธีต่างๆ อย่างมากมาย เกิดความสลดสังเวชอย่างถึงใจ และพยายามแผ่ส่วนกุศลให้เขาทั้งผู้ที่ล่วงลับไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ เพื่อกรรมนั้นจะได้ลดกำลังลงบ้าง ทั้งเขาก็จะได้มีส่วนบุญจากเราผู้กลับทำดี เช่นเดียวกับเขาได้รับส่วนชั่วจากเราในเวลาที่เราทำชั่วแก่เขาฉะนั้น นอกจากความสงสารดังที่เรียนมาแล้ว ยังมีความสงสารไปตลอดสัตว์ที่ไม่รู้ภาษีภาษาอะไรอีกด้วย ทุกวันนี้แม้แต่สัตว์ ผมยังเฆี่ยนตีไม่ลง อย่าว่าถึงลูกๆ หลานๆ ตลอดคนทั่วๆ ไปเลย เวลาเดินไปตามถนนหนทางเห็นเพื่อนมนุษย์ที่จนๆ ซึ่งดูแล้วน่าทุเรศ

สงสารเอานักหนา อดที่จะให้เงินและสิ่งต่างๆ แก่เขาไม่ได้ บางครั้งกลับมาบ้านถูกภรรยาและลูกๆ ว่าให้บ้าง ว่าเป็นพระเวสสันดรโดยไม่มองดูฐานะของตน ผมก็ถือโอกาสอบรมเขาในเวลานั้นบ้างว่า พระเวสสันดรแม้พระองค์จะเป็นกษัตริย์ทรงสมบูรณ์ด้วยพระราชทรัพย์ ก็มิได้ทรงให้ทานเพราะเห็นแก่ราชทรัพย์มาก แต่ทรงพระราชทานเพราะอำนาจพระเมตตาที่ทรงมีแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันต่างหาก ดังนั้นถึงคราวอับจน จึงไม่ทรงลดละในการให้ทาน เช่น ทรงมอบกัณหา-ชาลี พระลูกรัก และพระนางมัทรี ยอดพระทัย ให้แก่พราหมณ์ผู้ไปทูลขอ โดยมิได้สนพระทัยว่าพระองค์ทรงสมบูรณ์ด้วยพระราชทรัพย์หรืออับจนอย่างไรเลย

เราก็มีพออยู่พอกิน แม้ไม่มากถึงขั้นเศรษฐีมีเงินเป็นสิบๆ ร้อยๆ ล้าน แต่ก็ยังดีกว่าเขาที่แสนจนและน่าสงสารมาก จึงควรเห็นอกและสงสารเพื่อนมนุษย์ตาดำๆ ซึ่งอยู่ในโลกอนิจจังด้วยกัน เราก็มิใช่จะเป็นอยู่ขนาดที่เป็นอยู่เวลานี้ตลอดไป อาจจะมีสูงๆ ต่ำๆ ไปตามกฎอนิจจัง ซึ่งอยู่เหนือสัตว์โลกเช่นเดียวกับคนและสัตว์ทั่วๆ ไป เขาก็มิใช่จะเป็นบุคคลที่น่าสังเวชเช่นนี้ เป็นอยู่เวลานี้เสมอไป อาจจะมีทางดีขึ้นหรือเลวลง ตามกรรมนิยมพาให้เป็นไป แม้ผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีเงินทองกองสมบัติมากมาย ประหนึ่งแม่น้ำมหาสมุทร ก็มิใช่จะเป็นอยู่เช่นนั้นตลอดไป ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไปได้เช่นเดียวกับสิ่งทั่วๆ ไป ยิ่งเป็นผู้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะเห็นแก่ตัว และความมั่งมีดีเด่น ไม่อยากทำบุญให้ทานหว่านพืชหวังผลเอาไว้บ้าง นั่นยิ่งมีทางจะไหลลงสู่ที่ต่ำได้เร็วยิ่งกว่าน้ำไหลลงจากภูเขาเสียอีก ทางที่ดีใครจะตกอยู่ในภาวะเช่นไรก็ตามควรจะถือเป็นผลแห่งกรรมดีชั่วของตัวที่แสดงหลักฐานให้เจ้าตัวรู้ไว้ เพื่อมิให้ประมาทนอนใจในความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล แล้วรีบเร่งขวนขวายก่อสร้างความดีมีการให้ทานเป็นต้นไว้ จะมีหวังได้รับผลที่ตามสนองเชิดชูในภพชาติต่อไป จะไม่เป็นผู้จนมุมในภพนั้นๆ เพราะเรามิได้สร้างความจนมุมไว้แก่ตนในภพนี้ นับแต่นั้นมา ภรรยาและลูกๆ ผมเลยกลายเป็นคนใจบุญและกว้างขวางผิดปกติขึ้นอย่างมากมาย เพราะแต่ก่อนเขาก็เป็นคนมีนิสัยชอบให้ทานอยู่แล้วทั้งแม่และลูกๆ เขา พอได้รับเครื่องส่งเสริมจากผมแล้ว รู้สึกว่าพร้อมกันยินดีและตื่นเต้นน่าสรรเสริญมาก ทุกวันนี้ขึ้นชื่อว่าการทำบุญสุนทานแล้วเป็นถึงไหนถึงกัน บางครั้งเขายังรู้สึกใจเด็ดยิ่งกว่าผมเสียอีก และต้องกลับ

ชมเชยเขา เพราะผมเป็นคนอบรมเขาให้เป็นคนดีมีใจเป็นนักเสียสละ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวจนน่าเกลียด เมื่อเขายินดีและทำตาม แต่เรากลับเป็นข้าศึกต่อเขา โดยการห้ามไม่ให้เขาทำมากกว่าที่เราคิดว่าจะทำหรือห้ามไม่ให้เขาทำถ้าเราไม่พาทำดังนี้ ต้องถือเป็นความผิดของเราเอง เพราะการทำบุญให้ทานต้องทำด้วยน้ำใจศรัทธา เมื่อสิ่งของที่จะทำทานมีอยู่ มิได้ทำด้วยกาลเวลามาบังคับหรือรอคอยให้ผู้หนึ่งผู้ใดมาบอกหรือสั่งบังคับให้ทำจึงจะทำ ฉะนั้นการทำบุญให้ทานมอบให้เป็นอิสระไปเลยในครัวเรือนของผม แม่อยากทำ ลูกๆ อยากทำ หรือผมอยากทำ ให้ทำอย่างสบายใจไปตามอัธยาศัย ถึงคราวจะทำพร้อมหน้ากันก็ทำ ลูกๆ อยากให้ทาน มาขอเงิน ผมต้องให้ทันทีพร้อมกับเสริมเขาด้วย ผมยังพูดกับแม่เด็กๆ ด้วยว่า เวลาลูกๆ อยากทำบุญให้ทานกับเพื่อนๆ หรือโดยลำพังของเขา อย่าได้ขัดใจเด็ก ควรหาให้เขา และควรส่งเสริมเขาด้วย เพื่อเด็กๆ มีแก่ใจและมั่นใจว่าสิ่งที่เขาทำนั้นถูกต้องดีแล้ว ผมแน่ใจว่าเด็กที่มีนิสัยชอบทำบุญให้ทาน จะเป็นเด็กดีมีความเจริญในอนาคต เพราะไม่เคยเห็นคนที่เป็นนักทำบุญให้ทานไปก่อความเดือดร้อนฉิบหายแก่บ้านเมือง นอกจากคนอื่นได้อาศัยและเป็นคติตัวอย่างอันดีแก่ส่วนรวมเท่านั้น และยังเป็นบุคคลที่เชื่อถือได้ด้วย โลกมีความไว้วางใจ ทั้งเป็นบุคคลที่ไม่เป็นภัยต่อโลก คนชอบคบค้าสมาคม และชอบเชื้อเชิญไปในงานมงคลต่างๆ **เท่าที่ผมส่งเสริมลูกเมียผมเกี่ยวกับการทำบุญให้ทานมากกว่าสิ่งอื่นๆ เพราะผมเห็นความสำคัญความเป็นผู้มีใจบุญสุนทาน จนไม่สามารถจะพรรณนาให้สิ้นสุดลงได้ จะผิดถูกประการใด ขอท่านได้ช่วยเตือนผมด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง**

คุณมีความเห็นถูกต้อง ไม่มีข้อขัดแย้ง เพราะคนใจบุญก็คือคนที่มีเมตตาประจำตน และสามารถจะให้ความร่มเย็นแก่คนอื่นได้พอสมควรแก่ฐานะของตน ถ้าเป็นต้นไม้ก็มีกิ่งและใบดกหนา ทั้งตั้งอยู่ริมทางซึ่งเหมาะสำหรับคนสัญจรไปมาได้และพักอาศัยร่มเงา ฉะนั้น จึงควรส่งเสริมเด็กให้มีใจมั่นคงในทางบุญ เพราะคนเราจะโง่หรือฉลาดก็ตาม ถ้ามีใจฝักใฝ่ในทางกุศล ย่อมเป็นคนมีหลักยึด ไม่ค่อยเอนเอียงไปตามสิ่งยั่วยวนอย่างง่ายดาย ถ้าเป็นต้นไม้ก็เป็นประเภทที่มีแก่นและมีรากแก้วฝังลงลึก ไม่โค่นล้มอย่างง่ายๆ เวลาถูกพายุจัดจะมีทางเอาตัวรอดได้ ไม่ค่อยได้วิตกกังวลกับเขานัก ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็เป็นหลักยึดในครอบครัว และวงงานต่างๆ ได้ดี ไม่เป็นคนลอบๆ มองๆ

คอยหาที่แจ้งที่ลับ เป็นคนเปิดเผยซื่อตรงต่อหน้าที่การงานและการเงิน ถ้าเป็นภาชนะก็เป็นที่เก็บรักษาสิ่งของต่างๆ ได้ดี ไม่ค่อยมีรอยร้าวและรั่วซึม สิ่งของต่างๆ ที่ถูกเก็บไว้ปลอดภัยดี ไม่ไหลซึมออกเสียหมด ภาชนะประเภทนี้หายาก สมัยนี้ไม่ค่อยมีใช้กัน ในตลาดแม้จะมีมาก แต่โดยมากมักจะมีรอยร้าวมาแต่โรงงานดั้งเดิม เจ้าของโรงงานผลิตแต่ละแห่งคงจะถือกันเป็นธรรมดาไปเสีย จึงไม่สนใจจะผลิตชนิดดีๆ มาใช้ ฉะนั้น ใครนำไปบรรจุหรือใส่อะไรที่ไหน จึงมักจะยังเหลือแต่ภาชนะ ส่วนวัตถุที่ถูกบรรจุไว้หายไปหมด จึงเป็นภาชนะที่มีโรคเรื้อรังประจำ ใช้ประโยชน์ไม่ค่อยได้ หรือได้ก็แบบคนบ้านนอกรับประทานขนมปังฝรั่งต่างข้าว ซึ่งรับแล้วทำให้หิวโหยตลอดวัน เมืองไหนก็ตามถ้าขืนผลิตหรือส่งเสริมภาชนะชนิดนี้มาใช้มากๆ แบบออกหน้าออกตา ไม่สนใจต่อการปรับปรุงแก้ไขเลยแล้ว ไม่ว่าจะภาชนะชนิดและขนาดไหนๆ แทนที่จะเป็นที่เก็บรักษาสิ่งของต่างๆ ให้เป็นระเบียบและปลอดภัย แต่จะกลายเป็นสิ่งทำลายสมบัติอันมีค่าต่างๆ ให้ฉิบหายป่นปี้ลงในขณะเดียวได้ ผู้ต้องการความเจริญมั่นคงต่อครอบครัวและวงงานต่างๆ ตลอดประเทศชาติบ้านเมือง จึงไม่ควรนิ่งนอนใจในภาชนะประเภทดังกล่าวนั้น

โลกต่างมุ่งความสุขโดยทั่วกัน ไม่เคยปรากฏมีวันและเวลาใดๆ จะลดความมุ่งหวังต่อความสุขที่เคยฝังใจมาเป็นประจำ แม้ที่สุดคนไข้หนักซึ่งจวนจะหมดหวังอยู่แล้วก็ยังไม่ยอมลดละความหวังนั้น จนถึงขั้นสุดวิสัยที่จำต้องจากไปตามกฎธรรมชาติ เมื่อเรื่องที่จำต้องยอมรับมีอยู่กับทุกคนโดยจะหลีกหนีไม่พ้นเช่นนี้ ต่างจึงควรทำความรู้สึกและพยายามดัดแปลงภาชนะคือตัวเราเองให้เหมาะสมกับความมุ่งหมายที่ปรารถนาไว้โดยมีเหตุผลคือธรรมเป็นเครื่องปกครองตน อย่าให้เป็นลักษณะภาชนะที่รั่วหรือแตกร้าว ต่างก็จะเป็นคนดีมีธรรม คือความร่มเย็นสถิตอยู่ในใจ และยังจะแสดงผลเป็นสุขกระจายออกไปนับแต่ส่วนย่อยจนถึงส่วนใหญ่ไม่มีประมาณ โลกที่เคยรุ่มร้อนก็จะกลายเป็นสวรรค์เมืองคนขึ้นมาให้ทันตาเห็น ผู้ที่ยังไม่เคยพบเคยเห็นสวรรค์เมืองบน แต่พอมาเจอเอาสวรรค์เมืองเราเข้าก็พอใจแล้ว ผู้ต้องการความสุขอย่างสดๆ ร้อนๆ อยู่แล้วใครเล่าจะมีแก่ใจไปรอคอยชมสวรรค์ชั้นบน เฉพาะสวรรค์เมืองคนก็เป็นสุขจะตายอยู่แล้ว ดังนั้นถ้าต่างคนต้องการเมืองมนุษย์ให้กลายเป็นเมืองสวรรค์ขึ้นกับตนจริงๆ ก็ควร

พยายามเสกสรรตนให้เป็นคนดี สวรรค์เมืองคนจะเป็นของท่านโดยไม่มีใครมาแย่งชิงไปได้เลย

ผู้ใหญ่เราต่างเห็นความสำคัญของเด็กในอนาคต และจะพอมีทางแก้ไขช่วยให้เด็กดีขึ้นได้บ้างไหม

พูดถึงทางนั้นมีอยู่แล้ว แต่สำคัญที่ผู้ใหญ่จะพาเด็กดำเนินหรือไม่เท่านั้น ข้อนี้เคยพูดมาหลายครั้งแล้วว่า เด็กดียังมีอยู่แยะที่คอยดำเนินตามผู้ใหญ่อยู่ทุกเวลา ข้อสำคัญขอให้ผู้ใหญ่พากันเตรียมรับเด็กด้วยอุบายและความประพฤติอันแยบยลของตนนั่นแล อย่าให้เด็กหัวเราะเยาะได้ นี่คือทางดีที่เด็กจะเดินตามด้วยความราบรื่นและปลอดภัย นี่เคยพูดมามากแล้ว ขอยุติ

กระผมพยายามมากราบนมัสการท่านอาจารย์หลายครั้ง เผอิญไม่พบเสียทุกครั้ง วันนี้กระผมมาอีกจึงได้พบ **กระผมกราบรบกวนท่านด้วยความกระหายอยากทราบความจริงอันแน่นอนว่า มรรค ผล นิพพานยังมีอยู่อย่างสมบูรณ์ ดังสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่หรือร่วงโรยไปหมดแล้ว** ตามคำเขาพูดปรัมปราเอาแน่ไม่ได้ แต่พอกวนสมองให้ปวดร้าวพอดู กระผมจึงรีบมาหาท่านอาจารย์เพื่อให้ช่วยชี้แจงให้หายข้องใจ ถ้าได้รับคำชี้แจงแล้ว กระผมจะเป็นที่พอใจและตั้งหน้าปฏิบัติอย่างเต็มกำลัง ที่ข้องใจก็คือ ทั้งๆ ที่เขาพูดว่ามรรคผลนิพพานไม่มี เพราะหมดเขตหมดสมัยไปนานแล้ว แต่เวลากระผมเข้าที่ภาวนาใจสงบลงถึงกับปรากฏว่ากายไม่มีเหลืออยู่เลยเวลานั้นจะทราบว่ากายมีก็ต่อเมื่อจิตถอนขึ้นมาแล้ว **ถ้าว่ามรรคผลนิพพานไม่มี ความสุขทางจิตที่ปรากฏขึ้นจากการปฏิบัติในเวลานั้น ทำไมจึงแสดงให้รู้อย่างนั้น เพื่อความแน่ใจจึงต้องมาเรียนถามท่านอาจารย์อีกครั้ง**

ผมก็ไม่ใช่เจ้าของห้างร้านผู้รับซื้อและรับจำนำมรรค ผล นิพพาน ไว้เพื่อไถ่ถอนหรือขายขึ้นราคาและขายทอดตลาดเอาตามความชอบใจของตน จึงไม่กล้าเรียนท่านได้

อย่างแม่นยำ ถ้ามรรค ผล นิพพาน เป็นเหมือนลูกฟักแฟงแตงโม เวลาเครือของมันเจริญ ลูกของมันก็เจริญด้วย เวลาเครือของมันแก่และตายไป ก็หมดเขตหมดสมัยที่จะออกดอกออกผล มรรค ผล นิพพาน ก็จะต้องเป็นในทำนองเดียวกัน แต่ถ้ามรรค ผล นิพพาน ไม่ใช่ฟักแฟงแตงโม ก็จำต้องผิดกันอยู่โดยดี ฉะนั้น ผมจึงไม่กล้าเรียนท่านว่า มรรค ผล นิพพาน ยังมีอยู่หรือว่าหมดสมัยไปแล้ว เนื่องจากไม่แน่ใจกับพวกเราผู้จะยังมรรค ผล นิพพาน ให้เกิด หรือจะพากันสังหารมรรค ผล นิพพาน เสียเอง โดยไม่เกี่ยวกับกาลสมัยใดๆ มาทำลายให้หมดไป

ถ้าเป็นผู้หนักแน่นต่อข้อปฏิบัติไม่ลดละ หนทางคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็มีทางจะยังมรรคผลให้เกิดขึ้นเป็นลำดับ จนเจริญเต็มที่แล้วก็ปรากฏเป็นนิพพานขึ้นมาที่ใจ แต่ถ้าไม่หนักแน่น ทำแบบงูๆ ปลาๆ เป็นแต่ปรารถนาผลอย่างเดียว ผลเกิดได้ยาก แม้เกิดขึ้นบ้างแล้วก็เจริญได้ยาก คอยแต่จะเสื่อมลง หรือเสื่อมลงจนไม่ปรากฏผล คือ ความสุขเหลืออยู่ในใจเลย ที่เรียกสังหารมรรค ผล นิพพาน ให้หมดไปโดยไม่เกี่ยวกับกาลเวลามาทำลาย คำว่าเขตหรือสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติมากกว่าอื่น ไม่มีกาลเวลาใดมีอำนาจยังมรรค ผล ให้เกิดหรือทำลายมรรค ผล ให้ฉิบหายไปจากผู้ปฏิบัติชอบอยู่ เนื่องจากมรรค ผล ขึ้นอยู่กับข้อปฏิบัติ คนทำให้เจริญ ข้อปฏิบัติก็เจริญ คนทำให้เสื่อม ข้อปฏิบัติก็เสื่อม คนทำให้หมด คือไม่สนใจปฏิบัติ มรรค ผล ก็หมดไปโดยไม่เหลืออยู่ในโลกเลย เรื่องมีอยู่เพียงเท่านี้

กระผมขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง กระผมหายสงสัยในเรื่อง มรรค ผล นิพพาน ขณะที่ได้ฟังคำชี้แจงจากท่าน เป็นอันว่าเรื่องมรรค ผล ทั้งมวล ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติจะทำให้เจริญ จะทำให้เสื่อม และจะทำให้ฉิบหาย ทีนี้จิตที่สงบลงดังที่กราบเรียนนั่นถูกหรือผิด ขอกราบรับคำแนะนำด้วย

นั่นถูกต้อง และนั่นแลคือตัวผลที่เกิดจากเหตุคือการภาวนาของเรา โปรดทำความพยายามบำรุงให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไปโดยลำดับ ที่เรียกว่า มรรค ผล เจริญ และคำว่า มรรค ผล นี้นั้น มิได้หมายเอามรรคสี่ ผลสี่ โดยเฉพาะ แต่หมายถึงวิธีดำเนินทั่วๆ ไป

ด้วย สิ่งที่ทำให้เกิดความสงบสุขจากการปฏิบัติ ควรเรียก มรรค ผล เจริญ สิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์เพราะการทำผิดความสุขที่เคยมีหายไป ควรเรียกว่า มรรค ผล เสื่อม

เมื่อถูกต้องในขั้นที่กำลังทำอยู่ แต่ต่อไปจะให้พิจารณาอย่างไรอีกบ้างจึงจะเจริญก้าวหน้า กระผมหวังความพ้นทุกข์อย่างเต็มใจไม่มีอะไรจะเป็นที่น่าสงสัย เพราะสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกก็ได้ผ่านมาพอสมควร สุขหรือทุกข์ก็เท่าที่สัมผัสและผ่านไปแล้ว ไม่มีอะไรเหลืออยู่ จึงมองเห็นทางเดียวเท่านั้น คือธรรมะที่จะเป็นทางเกษมสำราญใจ ไปแล้วไม่ต้องกลับมา

ถ้าต้องการถึงช้า ก็พักใต้ร่มไม้ริมสระข้างทางมากๆ ถ้าต้องการถึงเร็ว ก็พักระหว่างทางแต่น้อยพอบรรเทากายหายเหนื่อยแล้วเดินต่อไปให้มาก ถ้าไม่ต้องการพ้นทุกข์ ก็ไม่ออกเดินทาง มีอยู่สามประการด้วยกัน คือการพักสงบในสมาธิบ่อยนัก ไม่ค่อยสนใจทางปัญญาการค้นคว้าก็ไปได้ช้า การพักสมาธิเป็นครั้งคราวจัดว่าพอดี นอกนั้นก็พิจารณาทางสติปัญญาโดยแยกขันธ์ออกเป็นประเภทๆ และแยกออกเป็นชิ้นๆ พิสูจน์ตามหลักความจริงของมัน คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ตรวจตราดูด้วยปัญญา ให้เห็นชัดว่าอนิจจังไม่เที่ยงนั้น ไม่เที่ยงอย่างไร ในส่วนต่างๆ ของร่างกายทั้งภายนอกภายใน มีส่วนไหนบ้างที่มีข้อยกเว้นว่าเป็นของเที่ยง ตรองดูให้ละเอียดถี่ถ้วนทุกอาการ จะเห็นได้ชัดว่าไม่เที่ยงจริงๆ ทุกขัง ก็ตรวจดูให้ละเอียดว่ามีอยู่ในกายทุกส่วน ไม่มีข้อยกเว้นแม้อาการเดียวว่าไม่เป็นทุกข์ ต้องเป็นเช่นเดียวกันทั่วร่าง อนัตตาทุกอาการ ปฏิเสธความเป็นสัตว์เป็นบุคคลเราเขาในร่างกาย ไม่มีใครรับผิดชอบและถือความเป็นเจ้าของว่าไม่ให้เป็นไปในลักษณะสาม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นอกจากไปจับจองเอาแบบเถื่อนๆ อย่างไม่ได้ผลเท่านั้น การพิจารณาด้วยปัญญาซ้ำๆ ซากๆ จนเห็นความจริงขึ้นมาทีละเล็กละน้อยอย่างนี้แล คือทางออกจากเครื่องผลักดันจิตใจโดยลำดับ การเดินทางปัญญาให้ถือเป็นสำคัญ แต่การพักในสมาธิให้เป็นไปเฉพาะกาลที่ควรพักเท่านั้น ไม่ควรพักบ่อย พักในลักษณะคนขี้เกียจทำงาน ถ้าต้องการพ้นทุกข์เร็ว โปรดทราบว่า ปัญญานี้แลเป็นเครื่องถอดถอนกิเลสทุกประเภทพาให้พ้นทุกข์อย่างไม่ผิดหวัง ทั้งสมาธิและปัญญาให้ผลัดเปลี่ยนกันทำงาน แต่ไม่ได้ทำในขณะเดียวกัน

จะเป็นความสม่ำเสมอในการดำเนินข้อปฏิบัติ โปรดจดจำไว้และนำไปปฏิบัติด้วยความไม่นิ่งนอนใจ ปัญญาการค้นคว้าหาความฉลาดใส่ตนคือทางไม่จนตรอกจนมุมในเวลาจำเป็น เพราะงานของจิตเป็นงานสลับซับซ้อนยิ่งกว่างานอื่นใด ต้องใช้สติปัญญาเป็นเครื่องบุกเบิกไปตลอดสาย นักปฏิบัติต้องเป็นนักใคร่ครวญทุกขณะที่มีสิ่งมาเกี่ยวข้องกับตน อย่าอยู่อย่างแบบสิ้นท่าหาทางออกไม่ได้ อย่านำมาใช้ในวงการปฏิบัติ จะกลายเป็นคนจนมุมสิ้นท่าใช้ไม่ได้ เวลาคับขัน โปรดตั้งสติปัญญาประชิดเหตุการณ์และใคร่ครวญด้วยดี จะเห็นทางออกอยู่ในจุดนั้นนั่นเอง เรื่องทั้งนี้พระพุทธเจ้าและสาวกเคยเผชิญมาแล้ว ถึงได้นำเหตุการณ์ต่างๆ มาสั่งสอนพวกเรา ผู้มีสมาธิเป็นกำลังใจ และพิจารณาปัญญาอย่างไม่ลดละโดยถือขันธ์ห้าเป็นเป้าหมายที่พิจารณาจะลุล่วงไปได้โดยสม่ำเสมอและถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างสมหวัง ขอนิมนต์ทำความมั่นใจในข้อปฏิบัติที่กำลังทำอยู่ นั่นแลคือเรือใหญ่อันจะพาข้ามมหาสมุทรทะเลหลวง คือสมมุติเครื่องจองจำทั้งหลายเสียได้โดยปลอดภัย ผู้ใดมีความขยันต่อความเพียร ศึกษาอยู่กับสิ่งที่มาสัมผัสทางอายตนะ พิจารณาให้รู้ความเกิดขึ้นและดับไปของมันทั้งภายในภายนอกด้วยปัญญา ผู้นั้นจะถึงฝั่งแห่งความเกษมแน่นอน หวังว่าท่านจะพอเข้าใจได้เท่าที่อธิบายมา

พอได้รับทราบเรื่องปัญญาเป็นเครื่องถอดถอนกิเลสทุกประเภท กระผมรู้สึกซาบซึ้งมาก เพราะกระผมได้พิจารณาอยู่บ้างแล้ว ปรากฏผลอย่างนั้นจริงๆ เป็นแต่มิได้ปักใจลงมากเท่านั้น เพราะกระผมพิจารณาแบบสุ่มเดาไปตามภาษาของคนไม่รู้ บัดนี้ รู้สึกซาบซึ้งกับปัญญาขึ้นอีกมาก และจะพยายามเดินปัญญาให้มาก ส่วนการพักสงบนั้นจะให้พักอยู่นานเท่าไรจึงควรถอนขึ้นมา

จิตจะพักอยู่นานเท่าไร ควรปล่อยให้พักอยู่ตามต้องการ เมื่อถอนขึ้นมาแล้ว ค่อยทำงานทางด้านปัญญาต่อไป มีการผลัดกันพักและทำงานไปทำนองนี้ด้วยความสม่ำเสมอจนตลอดสาย จะเป็นความสะดวกราบรื่นต่อการดำเนิน ไม่ค่อยมีอุปสรรคในระหว่างทาง การพักสงบทางสมาธิก็ชำนาญแล้วมิใช่หรือ

รู้สึกลงได้ง่ายและรวดเร็ว แต่จิตชอบสมาธิมาก ก่อนที่ยังไม่ได้ฟังท่านอาจารย์อธิบายเรื่องติดสมาธิ อย่างไรต้องติดสมาธิแน่ๆ เพราะเมื่อจิตเข้าไปอยู่ที่นั้นแล้วไม่มี

อะไรรบกวน แต่พอถอนขึ้นมา จิตต้องรับรู้กับสิ่งต่างๆ รู้สึกรำคาญชอบกล แล้วจิตอยากเข้าไปอยู่ในสมาธินั้นเสียเพื่อหลบอารมณ์กวนใจ

นั่นท่านเรียกว่าจิตขี้เกียจทำงาน คอยแต่จะหาที่พักนอน ผลงานจึงไม่ค่อยปรากฏ ความจริงก็คือจิตติดสมาธิ จึงยากที่จะถอนตัวโดยลำพังตนเอง ต้องอาศัยครูอาจารย์ฉุดลากด้วยอุบายวิธีต่างๆ นั่นแลถึงจะยอมออกจากสมาธิทั้งที่เสียดาย **ทุกวันนี้จิตท่านเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า**

มีบ้างเล็กน้อย แต่รู้สึกตัวอยู่บ้าง ไม่ติดแบบจมไปเลยเหมือนแต่ก่อน ที่พอมีทางคิดและได้อุบายต่างๆ ขึ้นมาเสมอ ก็เพราะผมได้อ่านหนังสือทางร่มเย็นของท่านอาจารย์จากเพื่อนบ้างเล็กน้อย แต่อ่านไม่จบเล่ม แม้เช่นนั้นก็พอได้สติและพอมีทางได้มากราบท่านอาจารย์ก็เพราะหนังสือเล่มนั้นเป็นเหตุ คณะท่านผู้จัดพิมพ์และสมาชิกคงได้บุญมากมาย เพราะคนในลักษณะกระผมที่ได้รับความรู้ความเข้าใจจากหนังสือทางร่มเย็นอันดับต่างๆ มีจำนวนไม่น้อย แม้กระผมเองก็ได้แผ่ส่วนกุศลไปยังคณะท่านผู้จัดพิมพ์ ตลอดท่านสมาชิกที่มีศรัทธาบริจาคทั้งหลายทุกๆ คืนมิได้ขาด ให้ทุกท่านได้ดวงตาสว่างเห็นธรรม และมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งภพนี้และภพหน้าโดยทั่วกัน กระผมมาคราวนี้ได้ประโยชน์มากเกินคาดหมายและหายข้องใจที่เป็นมานาน ถ้ามีความขัดข้องทีหลังกระผมจะมากราบรบกวนท่านอีก

กระผมสงสัยมานาน ต้องรบกวนถามท่านอาจารย์ ท่านพอจะมีเวลาบ้างไหม

สงสัยอะไร คุณแน่ใจหรือว่าอาตมาจะตอบคุณได้

จะตอบได้หรือไม่ได้ ถ้าท่านมีโอกาส ผมต้องเรียนถามท่านแน่ เพราะข้องใจมานาน ผมจะเรียนถามตรงที่สงสัยเลยทีเดียว คือ **คนตายแล้วได้กลับมาเกิดอีกไหมครับ หรือตายแล้วสูญไปเลย**

คุณเข้าใจว่าอย่างไร ได้กลับมาเกิดอีกไหม เชิญตอบตามความรู้สึกของคุณเอง

ผมเข้าใจว่าตายแล้วสูญ ไม่มีอะไรพาให้กลับมาเกิดอีก เพราะเวลาคนตายแล้ว มันดับไปเลย ไม่มีความรู้อย่างที่รู้กันนี้อีกต่อไป

คุณเคยทดลองตายดูแล้วหรือ จึงทราบว่าความรู้นี้ดับไปหมดเวลาตายจริงๆ

เปล่า ผมไม่เคยตาย แต่คาดคะเนเอาเฉยๆ ว่าคงเป็นอย่างนั้น

ความคาดคะเนเดาเอาเฉยๆ ทำไมคุณจึงยอมเชื่อตามโดยไม่มีเหตุผลและหลักฐาน อาตมาขอถามบ้างว่า **ที่คุณมาเกิดให้เห็นอยู่ชัดๆ เวลานี้ คุณเอาอะไรมาเกิด ถ้าว่ามันสูญดังที่คุณเข้าใจจริงๆ**

ผมก็ไม่ทราบได้ แต่เห็นมันรู้อยู่อย่างนี้นับแต่วันเริ่มเกิดมา

คุณเข้าใจว่านับแต่วันเกิดมามันรู้อยู่อย่างนี้จริงหรือ คุณระลึกและจำได้จริงๆ หรือ ในขณะที่ตกคลอดออกมาจากครรภ์มารดาทีแรกว่าคุณกำลังเกิด ทั้งรู้และจำได้ว่าเกิดเวลาเท่านั้น มีคนมาทำคลอดให้คุณเท่านั้นคน เป็นต้น

เปล่า ผมระลึกไม่ได้เลยท่าน

แม้คุณจะจำไม่ได้ แต่คุณเข้าใจว่าผู้รู้คือจิตมีอยู่กับคุณขณะที่กำลังคลอดนั้นไหม

ผมเข้าใจว่ามี แต่เวลานี้จำไม่ได้ว่ามี

ขณะเกิด คุณก็ไม่ทราบเรื่องของคุณว่าผู้รู้คือใจมีหรือไม่มีในเวลานั้น แล้วคุณเข้าใจว่าคุณสูญไปไหมในขณะที่เป็นเด็กๆ อยู่เวลานั้น เพราะคุณไม่ทราบว่าตนเกิด และตนเป็นเด็ก

แม้ผมระลึกไม่ได้ แต่ผมก็เข้าใจว่าผมไม่ได้สูญไปในระยะแรกเกิด และระยะกำลังเป็นเด็กเล็กๆ

เพราะเหตุไร คุณจึงว่าคุณไม่ได้สูญไปในระยะนั้นเล่า

เพราะถ้าเด็กเล็กๆ ของผมนั้นสูญไปจริงๆ ผมจะเป็นผู้ใหญ่มาได้จนบัดนี้อย่างไร อีกประการหนึ่ง คุณแม่ของผมเคยเล่าให้ผมฟังเสมอว่า ตอนผมเป็นเด็กเล็กๆ ร้องไห้เก่ง จนคุณแม่ไม่ได้หลับนอน ต้องผลัดเปลี่ยนเวรกันรักษาเด็กคือผม นี่ก็เป็นพยานให้ทราบได้ว่าผมไม่ได้สูญไปในเวลาเป็นเด็กๆ

เพียงชาติที่เราเห็นๆ กันอยู่ คุณก็ยังไม่ทราบเรื่องของตนว่าสูญหรือไม่สูญ ทั้งๆ ที่เกิดมาเพื่อรู้เรื่องของตัว แต่คุณก็ไม่รู้ แล้วคุณจะมีความสามารถมาจากไหนที่จะให้รู้ว่า ตายแล้วเกิดอีกหรือตายแล้วสูญในอนาคต นั่นยิ่งละเอียดมาก เพราะเป็นเรื่องของจิตโดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับกายเลย ในขั้นเริ่มแรกที่คุณว่าสูญนั่น หมายถึงร่างกายสูญหรือจิตสูญ หรือว่าสูญทั้งหมด

หมายถึงจิตสูญ ส่วนร่างกายไม่ทราบว่าจะเป็นอะไรต่อไป ผมไม่ได้สนใจ

ถ้าจิตสูญจริง อะไรที่ทำให้คุณรู้ๆ อยู่เวลานี้ และมาจากไหน

จิตทำให้รู้ แต่ผมไม่ทราบว่ามาจากไหน

ถ้าจิตสูญจริง จะมีที่มาได้อย่างไร นอกจากสิ่งที่มีเท่านั้นถึงจะมีที่มา

ผมเข้าใจว่าสูญตอนตายแล้ว ไม่ได้สูญในเวลานี้

ถ้าสูญตอนตายแล้ว การเกิดก็เกิดไม่ได้ เพราะไม่มีผู้พาให้เกิดเป็นคนและเป็นสัตว์ เพราะคนและสัตว์ต้องมีผู้รับรู้คือจิตประจำร่าง ก็ตอนคุณมาเกิด ไปเอาจิตผู้รับรู้มาจากไหนมาครองร่างของคุณอยู่เวลานี้ ถ้าจิตสูญจริง ต้องไม่มีที่มาและไม่มีที่ไป ก็ที่มาและที่ไปยังเห็นและมีอยู่กับคุณอย่างสมบูรณ์เวลานี้ แล้วคุณจะบังคับให้จิตสูญไป

ได้อย่างไรกัน จิตเมื่อถูกคุณบังคับให้สูญ มันจะสูญไปตามข้อบังคับของคุณไหมเล่า

ผมก็ไม่แน่ใจว่ามันจะเป็นไปตามความเข้าใจหรือไม่ จึงมาเรียนถามท่านให้ช่วยชี้แจงพอเข้าใจ เพราะผมก็เป็นชาวพุทธ คุณพ่อคุณแม่พาเข้าวัดมาแต่เด็กๆ จนป่านนี้ ผมไม่เคยปล่อยวางวัดวาศาสนา แต่มีความสงสัย เพราะคนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ เลยทำให้ใจผมเขว ไม่กล้าตัดสินใจลงได้ว่าสูญหรือยังอยู่

คุณพอเข้าใจมิใช่หรือว่า เวลาคุณมาเกิดจิตติดมาด้วย มิได้เกิดแต่ร่างแบบตุ๊กตาเครื่องเล่นของเด็ก แต่เป็นคนมาเกิดโดยสมบูรณ์ที่มีความรู้ร้อนรู้หนาว ในระยะเริ่มแรกปรากฏในครรภ์ มีเฉพาะจิตคือธาตุรู้กับวัตถุชิ้นเล็กๆ ที่อาศัยกันอยู่เท่านั้น ยังไม่แตกแขนงออกมาเป็นอาการส่วนต่างๆ ของร่างกาย จิตจึงยังไม่มีทางออกมารับทราบว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นธาตุอีกประเภทหนึ่งว่าเป็นอย่างไร แม้ร่างของเด็กจะสมบูรณ์จนตกคลอดออกมาในระยะนี้ แต่ก็ยังอ่อนต่อการรับทราบเรื่องที่ปรากฏอยู่กับตัวได้โดยสมบูรณ์ ดังนั้น แม้เด็กจะรู้ ร้องไห้ หรือหัวเราะในขั้นต่อมา ก็เป็นเพียงเด็กที่มีธาตุรู้ครองอยู่ประจำร่างเท่านั้น ยังไม่สามารถรู้และใช้อาการทั้งห้าอย่างนั้นได้อย่างสมบูรณ์ เวลาร่างกายจะสลายจากการประชุมแห่งธาตุ (ตาย) จิตที่ไม่ได้รับการอบรมเท่าที่ควรจะรู้เรื่องของตัวก็จะเป็นทำนองเด็กคลอดใหม่นั้นเหมือนกัน จะไม่มีสติรับรู้เรื่องของตัวเสียโดยมาก ประหนึ่งจิตคือธาตุรู้ไม่อยู่กับร่างในขณะจะแตกสลายนั้น ทั้งๆ ที่จิตยังมีอยู่ ส่วนผู้ได้การอบรมมาพอสมควรก็พอจะรู้ได้ในระหว่างจิตกับกาย และผู้ได้รับการอบรมในธรรมขั้นสูงย่อมรู้เรื่องของจิตและกายได้อย่างชัดเจน ทุกขณะที่จิตจะเคลื่อนย้ายจากกันในขณะบ้านแตกสาแหรกขาดเช่นนั้น (ขณะจะตาย) นี่แลคนเราแม้จะมีธาตุรู้ครองร่างอยู่เหมือนกัน แต่ก็มีความสามารถมากน้อยต่างกัน ผู้หนึ่งไม่รู้ทั้งการมาเกิดทั้งเวลาจะตาย ผู้หนึ่งแม้จะไม่สามารถรู้เรื่องเกิดของตนในระยะแรกเกิด แต่ก็สามารถรู้ในเวลาต่อมาด้วยการอบรมว่าธาตุขันธ์กับจิตมีความเคลื่อนไหวและเป็นอยู่ต่างกันอย่างไร ส่วนใดเป็นขันธ์ ส่วนใดเป็นจิต รู้ได้อย่างแจ้งชัดไม่มีทางสงสัย รู้ได้ทั้งความเกี่ยวข้องระหว่างอารมณ์กับใจ รู้ได้ทั้งจิตกับอารมณ์ดูดซึมถึงกันหรือไม่ดูดซึมถึงกัน รู้ทั้งความบริสุทธิ์ที่เรียกว่าธาตุรู้ล้วนๆ ไม่มีสิ่งเจือปน และรู้ได้เวลาจิตที่บริสุทธิ์กับขันธ์

อันเป็นส่วนสมมุติจะจากกันในเวลาตายอย่างไม่สะทกสะท้านหวั่นไหวไปตามธาตุขันธ์ก็ทำหน้าที่จะแตก จิตก็ทำหน้าที่รู้ในวาระสุดท้ายตามความเป็นจริงที่เคยรู้แบบตายตัวมาแล้ว ไม่มียักย้ายผันแปรเป็นอย่างอื่น พอถึงกาลอันควรแล้วก็ผ่านออกไปตามแบบของจิตที่ไม่หลงธาตุขันธ์ว่าเป็นตนเวลายังเป็นอยู่ จิตมีความบริสุทธิ์ฉันใด เวลาจากไปก็คือจิตที่บริสุทธิ์ดวงนั้นฉันนั้น ท่านกล่าวไว้ว่า **ยถาทีโป จ นิพฺพุโต** เหมือนประทีปดวงไฟอันหมดเชื้อแล้วดับไปฉะนั้น ไม่มีจุดสมมุติอันเป็นที่สถิตอยู่ จึงไม่มีสมมุติจะพูดให้ถูกต้องตามความจริงของธรรมชาตินั้น

นี่แลคุณ กฎธรรมชาติอันมีมาดั้งเดิมไม่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจหรือสงสัยของใครๆ ที่มีนิสัยเป็นนานาจิตตัง ใครจะเข้าใจว่าตายแล้วสูญหรือตายแล้วเกิดอีกก็ตามธรรมชาติที่เคยเป็นไปอย่างใด ก็ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติของตนอย่างนั้น ผู้รู้กฎธรรมชาติแล้ว ก็ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกฎนั้น กฎของธรรมชาตินั้นก็ไม่มาบังคับได้อีกต่อไป ผู้อยู่เหนือกฎหมายของวัฏจักรแล้ว ย่อมไม่ถูกบังคับให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลง เพราะความหมุนเวียนไม่ใช่ความสุข ท่านเรียกว่า วัฏทุกข์ ทั้งนั้น เป็นอย่างไรตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญ โปรดพิสูจน์ตัวเราให้ดี ถ้าพิสูจน์ไม่ดี แทนที่จะตายแล้วสูญดังที่เข้าใจ เดี๋ยวผู้เข้าใจว่าสูญจะโผล่ออกมาจากท้องของสุนัขแล้วเจ้ากรรมอีกนะ

ผมพอเข้าใจบ้าง ตอนกำลังเป็นเด็กๆ หนึ่ง ตอนคนจะตายไม่มีสติหนึ่ง จะกลับความรู้เป็นเหมือนเด็กอีก เพราะไม่มีสติดังท่านว่า ทั้งๆ ที่เวลานั้นใจก็ยังอยู่ในคนๆ นั้นนั่นแล ผมเห็นด้วย เพราะแม้ยังอยู่มันก็ไม่เห็นรู้ถ้าไม่มีสติจริง ตอนนี้ผมพอมีทางคิดกับตัวเองบ้าง ไม่มืดเหมือนแต่ก่อนนัก ทั้งกลัวจะไปเกิดเป็นสุนัขดังท่านว่าก็เท่ากัน ถ้าไปเกิดเป็นสุนัขจริงๆ ผมก็แย่ เรียกว่าจมไปเลย

คุณควรคิดดู ตอนคุณนอนหลับสนิทไม่ฝันบ้าง คุณเข้าใจว่าคุณสูญไปในเวลานั้นหรือยังอยู่ ขณะที่คุณกำลังหลับสนิท ถามตรงที่คนตายทั้งๆ มีลมหายใจอยู่นี่เอง

แปลกมาก ตอนกำลังหลับสนิทนั้นผมไม่รู้เลย แต่ตอนตื่นนอนแล้วค่อยรู้ว่าตนยังอยู่มิได้สูญ และเวลาตื่นนอนแล้ว ผมก็มิได้นึกย้อนไปสงสัยว่าตนได้สูญไปในเวลาหลับนั้น

เวลามีคนมาถามคุณว่า ตอนคุณหลับไปนั้น คุณสูญไปหรือยังอยู่ คุณจะตอบเขาว่าอย่างไร

ต้องตอบเขาว่ายังอยู่ซิท่าน เพราะถ้าสูญไปตอนผมหลับจริงๆ ผมจะยังเป็นผมอยู่อย่างนี้ได้อย่างไร ผมต้องหายซากไปเลยทั้งซากจิตและซากกาย เท่าที่ผมยังมาพูดได้อยู่เวลานี้ก็ต้องสืบเนื่องมาจากหลับนั่นเอง

การที่คุณสำคัญว่าตายสูญ ก็เป็นเช่นเดียวกับเราไปตู่คนนอนหลับซึ่งไม่รับรู้กับอะไรในเวลาหลับนั้นเหมือนกัน เพราะธาตุรู้ไม่ทำงานกับสิ่งใดในเวลาหลับนั้น แต่ธาตุรู้มิได้สูญไปไหน ก็มีอยู่กับคนนอนหลับนั่นแล ฉะนั้น เราจึงหยิบเอาความรู้อันละเอียดตามหลักธรรมชาตินั้นขึ้นมาพูดได้ว่า คนนี้นอนหลับสนิทดี คืนนี้ฝันไปต่างๆ นานา ดังนี้ ถ้าไม่มีความรู้เป็นเชื้ออยู่แล้ว จะหยิบขึ้นมาพูดอย่างนั้นไม่ได้ นิพพานของคนมีกิเลสก็คือคนนอนหลับสนิทนั่นแล เพราะเป็นความสุขอย่างยิ่งในเวลาหลับสนิท ปราศจากสิ่งส่งเสริมและกดถ่วงใจในเวลานั้น คุณยังมีความสงสัยอะไรอีก พูดสนทนากันได้

ไม่มีแล้วท่าน หมดเพียงเท่านี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านที่กรุณาช่วยให้สติผมวันนี้

ทราบว่ามีพระฝรั่งอยู่กับท่านหลายองค์ใช่ไหม ท่านฉันอาหารไทยเราได้ไหม

ใช่ ฉันได้ เพราะท่านต่างก็ตั้งใจมาฝึกอบรมตน ประกอบกับพระศาสนาก็เป็นแหล่งที่ฝึกอบรมอยู่แล้ว ผู้บวชมาจึงควรสนใจต่อการฝึกทุกแขนงที่ควรแก่เพศของตน

ท่านฉันข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า และปกติวัดของท่านฉันข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า

ฉันได้ทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ปกติทางวัดฉันข้าวเหนียวกันทั้งนั้น แต่ข้าวเจ้าก็มีไม่ขาดวัด

การปฏิบัติธรรมของท่านเป็นอย่างไรบ้าง ขยันหมั่นเพียรดีไหม

ท่านตั้งใจปฏิบัติดีทุกองค์ มีความขยันหมั่นเพียรดีสมกับท่านมาจากถิ่นไกลและเป็นผู้หนักในเหตุผลดีด้วย ต่อไปน่ากลัวศาสนาพุทธเราจะไปแผ่และเป็นหลักอยู่ทางยุโรปเหมือนกัน เพราะท่านเหล่านี้เป็นผู้มีนิสัยชอบเอาจริงเอาจัง สมกับหลักธรรมในศาสนาพุทธเราเป็นหลักความจริงและสอนตามหลักความจริงด้วย

ท่านมาจากประเทศไหนบ้าง พูดภาษาไทยเราได้บ้างไหม เวลาพูดธรรมกันท่านอาจารย์ใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทย

มาจากอังกฤษบ้าง จากอเมริกาบ้าง จากแคนาดาบ้าง ส่วนฆราวาสหญิงชายที่มาพักอบรมชั่วคราวมาจากอังกฤษบ้าง อเมริกาบ้าง ฮอลแลนด์บ้าง บางองค์ก็พูดภาษาไทยได้มาก ร่วมเข้าขั้นปกติธรรมดา บางองค์ก็พูดได้น้อย บางองค์ก็พูดได้นิดๆ แต่ทุกองค์กำลังเริ่มเรียนภาษาไทยกันทั้งนั้น เวลาพูดธรรมก็พูดเป็นภาษาไทย และอัดเทปไว้บ้าง ไม่อัดบ้าง เสร็จแล้วก็ให้องค์ที่รู้ภาษาไทยพอสมควรอธิบายเป็นภาษาอังกฤษอีกครั้ง เพื่อท่านที่ยังไม่คุ้นภาษาและที่ยังไม่รู้ภาษาไทยจะได้เข้าใจ ทำอย่างนี้เรื่อยมา

ท่านฉันกี่ครั้งในวันหนึ่ง

ฉันครั้งเดียวเหมือนกันทั้งหมด

นับแต่วันพระฝรั่งมาอยู่กับท่านอาจารย์ ท่านเคยไปเยี่ยมบ้านเมืองของท่านหรือยัง และท่านสนใจอยากไปเยี่ยมบ้านเมืองของท่านไหม

ยังไม่เคยไป และไม่เห็นท่านพูดว่าอยากไป เห็นแต่ต่างองค์ต่างเร่งภาวนากันทั้งนั้น ไม่สนใจว่าอยากกลับบ้านกลับเมืองของตนเลย

การปกครองพระฝรั่ง ท่านปกครองกันอย่างไร ยากไหม และชอบถือตัวมากไหม

ปกครองเหมือนพระไทยทั่วๆ ไป เพราะอาตมาไม่มีความรู้พิเศษมาปกครอง นอกจากจะปกครองตามหลักธรรมวินัยเท่านั้น อีกประการหนึ่ง พระธรรมวินัยพิเศษสำหรับชาติ ชั้น วรรณะ ไม่มี นอกจากเพื่อพระผู้บวชแล้วมีสังวาส คือการอยู่ร่วมที่มีหลักธรรมวินัยเสมอกัน และมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องปกครองอันเดียวเท่านั้น การปกครองไม่ยาก เพราะท่านไม่ได้มาเพื่อก่อความยุ่งยากแก่การปกครอง การถือตัวไม่ปรากฏ นอกจากจะฝังอยู่ในส่วนลึกไม่แสดงออกให้เห็น เราก็ทราบไม่ได้

ทราบว่าพระฝรั่งอดอาหารเก่งใช่ไหม ท่านอดได้กี่วัน และอดกันทุกองค์ไหม

การเก่งหรือไม่เก่ง อาตมาเรียนตอบยาก เพราะพระไทยในวัดนั้นที่อดอาหารหลายๆ วัน และอดบ่อยเหมือนพระฝรั่งก็มีอยู่แยะ จึงไม่ทราบว่าใครเก่งใครไม่เก่ง และท่านก็มิได้อดเพื่อแข่งกันพอที่จะให้คะแนนว่าองค์นั้นเก่ง องค์นี้ไม่เก่ง และองค์นี้ไม่เป็นท่า แต่การไม่อดเลยนั้น ยกให้อาตมาเพราะฉันทุกวัน ไม่เคยอดในระยะนี้ พระฝรั่งองค์ที่ท่านอยู่มานานบ้างอดกันทุกองค์ แต่ที่ไปอยู่ใหม่ยังเห็นท่านอด ส่วนองค์ที่ท่านอดท่านอดได้ครั้งละหลายๆ วัน คือ ห้าวันบ้าง สิบวันบ้าง สิบห้าหรือสิบหกวันบ้าง ทั้งพระเทศและพระไทยอดบ่อยในพรรษา บางวันแทบจะไม่มีพระออกบิณฑบาต เพราะท่านไม่ฉัน ก็ไม่ให้ท่านไป ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประกอบความเพียร เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาในเวลานั้นตามอัธยาศัยของท่าน

เวลาท่านอดอาหาร ท่านฉันพวกของหวาน เช่น ผลไม้บ้างไหม หรือไม่ฉันอะไรเลย

ท่านไม่ฉันอะไรเลย นอกจากน้ำ หรือน้ำร้อน น้ำชา โกโก้ กาแฟบ้าง ในเวลาบ่ายๆ หรือเย็น มีผู้ชงนมไปถวายท่าน แต่ท่านไม่ยอมฉัน นอกจากเพลียจริงๆ ท่านจะฉันบ้างเล็กน้อยในบางวันเท่านั้น

ตามประวัติของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญมา ปรากฏว่าพระองค์ทรงอดพระกระยาหารได้ ๔๙ วัน แต่ก็ไม่ได้ตรัสรู้ ต้องทรงงดการทรมานแบบนั้น ทรงกลับมาเสวยพระกระยาหารตามเดิมถึงได้ตรัสรู้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับพระองค์ทรงตำหนิวิธีนั้นว่าไม่ถูกอย่างเห็นได้ชัด และพระของท่านอาจารย์ทั้งพระไทยและพระเทศที่พากันอดอาหารจะไม่พลอยถูกตำหนิไปด้วยหรือ ทำไมท่านจึงมาส่งเสริมในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิเล่า จะไม่ผิดทางไปละหรือท่าน

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตำหนิพระเทศและพระไทยของอาตมา ก็เท่ากับท่านทรงชมเชยคุณผู้รับประทานวันละหลายๆ ครั้งไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณก็พลอยได้รับความชมเชยจากพระพุทธเจ้าด้วยใช่ไหม และคุณก็พอใจอย่างยิ่งที่จะพยายามรับประทานวันละหลายๆ ครั้งยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ แถมยังจะเที่ยวหาก๊วนซื้ออาหารและเครื่องดื่มต่างๆ มีสุราเป็นต้น มารับประทานและดื่มอวดภรรยาและลูกๆ อีกอย่างไม่มีอั้น แม้ภรรยาและลูกๆ ไม่พอใจและพากันตำหนิก็ตาม แต่คุณก็จะไม่สนใจในคำตำหนิของเขา เพราะได้รับคำชมเชยอย่างเอกจากพระพุทธเจ้าแล้วใช่ไหม

ไม่ใช่ท่าน เพียงแต่ผมดื่มสุราเล็กๆ น้อยๆ ในบางเวลาด้วยซ้ำ ภรรยาและลูกๆ ยังสวดผมเสียจนไม่เป็นอันกินอันอยู่อยู่แล้ว ยิ่งผมไปเที่ยวซื้อสุรามาดื่มให้ลูกเมียผมเห็นเข้าด้วยแล้ว ผมก็คงไม่ได้อยู่ในบ้านกับเขาแน่ๆ ท่าน เรื่องพระพุทธเจ้าจะชมเชยผมหรือไม่นั้น เขาไม่สนใจจะทราบด้วยเลย มีอย่างเดียวว่าเขาต้องสาปแช่งผมจมไปเลยเท่านั้น

ทีนี้คุณแน่ใจไหมว่า พระพุทธเจ้าจะทรงชมเชยคุณที่รับประทานไม่มีขอบเขตและจะทรงตำหนิพระที่อดนอน ผ่อนหรือตัดทอนอาหารลงบ้างเป็นบางกาลเพื่อความเพียรทางใจ ซึ่งไม่มุ่งตรัสรู้ธรรมเพราะการอดอาหารเพียงอย่างเดียว

ผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน ที่เรียนถามท่านก็เพราะตำราท่านว่าไว้อย่างนั้น ทีนี้การอดอาหารของพระท่านมีจุดประสงค์อย่างไรบ้าง ผมยังไม่ทราบความประสงค์ของท่าน

ต้องถามอย่างนั้นเรื่องถึงจะพอเข้าใจกันได้ ที่ตำราท่านว่าไว้เป็นความจริง แต่ที่มีแปลกกันอยู่บ้างก็ตรงที่พระพุทธเจ้าทรงอดพระกระยาหารเพื่อความตรัสรู้จากการอดนั้นจริงๆ โดยมิได้เกี่ยวกับความเพียรทางใจเลย ส่วนพระท่านอดเพื่อความเพียรทางใจโดยตรง ส่วนที่เกี่ยวกับกายด้วยนั้น ก็จำต้องมีการดัดแปลงและผ่อนสั้นผ่อนยาวเพื่อความสะดวกและเหมาะสมแก่การบำเพ็ญไปเป็นระยะๆ เท่าที่เห็นควร แต่มิได้ถือการอดอาหารว่าเป็นทางเหมาะสมไปทุกจริตนิสัย ฉะนั้น ผู้บำเพ็ญจึงควรสังเกตสอดรู้วิธีการฝึกทรมานตนว่าจะควรในทางใดซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การผ่อนอาหาร การอดอาหาร การผ่อนการหลับนอน การอดนอน การสังเกตอาหารที่เหมาะกับธาตุ และความเพียรตามกาลอันควร ผู้ที่เห็นว่าถูกกับจริตนิสัยในวิธีใด ก็ถือเอาวิธีนั้นฝึกอบรมตนเพื่อเกิดประโยชน์ยิ่งๆ ขึ้นไป ส่วนวิธีใดที่เห็นว่าไม่เหมาะกับจริตนิสัยและไม่เกิดประโยชน์ก็ผ่านไป นี่คืออุบายวิธีของแต่ละบุคคลซึ่งมีจริตไม่เหมือนกัน จะทำแบบเดียวกันอย่างตายตัว ย่อมไม่ค่อยจะสำเร็จประโยชน์เท่าที่ควร แม้บทธรรมซึ่งจะนำมาพิจารณาหรือกำกับใจก็ยังมีต่างกันในวงปฏิบัติ จะให้เหมือนกันไปหมดย่อมไม่ได้ เช่นเดียวกับวิธีการฝึกทรมานทางกาย ฉะนั้น อุบายวิธีต่างๆ เป็นเครื่องส่งเสริมความเพียรทางใจ ผู้บำเพ็ญต้องสังเกตเลือกเฟ้นด้วยดี ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่าแกงไม่สมน้ำสมเนื้อกัน รับประทานไม่ค่อยมีรสและให้คุณแก่ร่างกาย ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น การอดอาหารเพื่อทรมานตนเปล่าๆ จะเกิดประโยชน์อะไร ผู้ปฏิบัติธรรมที่เต็มไปด้วยเหตุและผลต้องเป็นผู้ใคร่ครวญและคำนึงถึงเหตุและผลเสมอ เพราะธรรมไม่ใช่ของสุ่มเดา แต่เป็นของจริงล้วนๆ ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรทำแบบสุ่มเดาและหวังผลแบบสุ่มเดา คำว่าเดาๆ โดยไม่มีเหตุและผลแฝงอยู่ด้วยไม่ควรนำมาใช้ จะกลายเป็นบุคคลที่งมงายในวงศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เต็มไปด้วยเหตุกับผล ผู้มีศาสนาประจำตัว จะเป็นฆราวาสหรือพระจำต้องมีเหตุกับผลเป็นเครื่องดำเนิน จะชื่อว่าเป็นผู้มีธรรมรักษาตัว เพราะธรรมคือเหตุกับผลประสานกันไปตลอดสาย ไม่มีช่องว่างจากเหตุกับผลแม้แต่

บทเดียวบาทเดียว ผู้ถือพุทธศาสนาจึงไม่ควรทำตัวให้เป็นช่องว่างจากเหตุผลเป็นเครื่องรักษา จะเป็นทางไหลมาแห่งกองทุกข์น้อยมากไม่มีประมาณตามแต่ช่องโหว่ที่เปิดไว้โดยไร้เหตุผล โดยมากมักพูดเสมอว่าตนถือศาสนา จึงควรปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับศาสนาซึ่งไม่ใช่สิ่งของเล็กน้อย ผลจะพอเพียงกับความต้องการ ไม่ได้บ่นกันตลบเมฆไปตลอดกาล

ทีนี้ผมพอเข้าใจบ้าง แต่ก่อนไม่ทราบความหมายของท่าน ทั้งพระพุทธเจ้าทรงอดพระกระยาหารและพระท่านอดอาหารว่ามีความหมายอย่างไร จึงนำมาคละเคล้ากันให้ท่านพลอยยุ่งไปด้วย ผมต้องขออภัยท่านด้วยที่มารบกวนให้ยุ่งไม่เข้าเรื่อง

อาตมาก็ต้องขออภัยคุณด้วยเหมือนกัน หากว่าไม่สะดวกใจเวลาฟังคำตอบรับกันสำหรับอาตมาโปรดว่าไปเลย จะหนักเท่าไรก็ยังได้ถ้ายกไหว เว้นแต่ยกไม่ไหวก็จำต้องยอม ขืนยกเวลากระดูกหลังหักเสียแล้วจะไปหากระดูกที่ไหนมาแทน เพราะในตลาดเขาไม่มีกระดูกหลังสำรองขายเพื่อคนหลังหักจะไปหาซื้อมาใส่แทนได้

พระฝรั่งอดอาหารท่านคงจะภาวนาดี ไม่เช่นนั้นท่านคงไม่อดบ่อยนัก พระฝรั่งเคยเล่าถวายท่านบ้างไหมว่า เวลาอดอาหารแล้วภาวนาดีกว่าปกติที่ไม่ได้อด

ท่านเคยเล่าให้ฟังบ้างเหมือนกัน แต่จะดีแค่ไหนนั้นอาตมาไม่ทราบชัด เพราะไม่มีปรอทวัดเหมือนคนไข้

แต่จะอย่างไรก็ตามท่านคงภาวนาดีแน่ ท่านจึงอดทนทั้งๆ ที่หิวไม่ใช่เล่น

คุณเคยอดบ้างไหม หรือรับประทานวันยังค่ำไม่ยอมให้ท้องว่างได้เลยหรือ

โอ้โฮ ผมจะไปอดได้อย่างไร เพียงวันเดียวโดนเข้าไปตั้งสามมื้อ มันยังหิวได้ ถ้าจะไปอดอย่างพระท่านเข้า ผมกลัวว่าใบไม้ริมถนนจะกลายเป็นผักไปเสียหมดโดยไม่กำหนดว่าใบแก่หรือใบอ่อนเลยท่าน เพียงรู้สึกหิวเล็กน้อย ใจคอยังไม่รู้จะดี ยิ่งจะฝืนอดทั้งวัน ผมก็ตัดสินใจไม่ถูกเหมือนกันว่ามันจะไปท่าไหน ฉะนั้น ผมจึงอดชมท่าน

ไม่ได้ว่าท่านใจเด็ดเดี่ยวจริง ไม่เช่นนั้นทำไม่ได้แน่ๆ **ส่วนท่านอาจารย์เล่า เคยอดอาหารบ้างไหม**

เคยอดบ้าง

แล้วหิวไหมท่าน

คุณรับประทานวันละสามมื้อสี่มื้อยังบ่นว่าหิวได้ พระไม่ใช่ไม้แห้งจะไม่ให้หิวอย่างไรได้ ต้องหิวอยู่โดยดี เป็นแต่ต้องอดทนเอาบ้าง เพราะเห็นว่ากิเลสตนยังหนายังหยาบมาก จะทำแบบคนที่มีกิเลสเบาบางแล้วเช่นคุณจะได้อย่างไรเล่า

โอ้โฮ คนอย่างผมนี้หรือกิเลสเบาบาง ท่านจะหาอุบายชมคนอย่างผมให้ดีใจและหลงเพลินไปตาม แต่ผมเองรู้สึกว่าละอายท่านจะตายอยู่แล้ว ไม่ทราบว่าจะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ผมขอวิงวอนท่านอย่าชมผมว่ามีกิเลสเบาบางอีกเลย ผมจะมุดกระดานลงไปเดี๋ยวนี้ เพราะไม่มีทางหลบซ่อนหน้าเลย

ที่อาตมาชมคุณ ก็เพราะเห็นว่าคุณเป็นคนดีที่หาได้ยากคนหนึ่งนั่นเอง

แม้จะดีบ้างก็ขอให้ดีทางอื่น อย่าให้มาดีทางกิเลสเบาบางนี้เลย เพราะวันหนึ่งๆ กิเลสมันหาทางออกวันละมากเท่าไรจนนับอ่านไม่ได้ ยิ่งปล่อยให้มันออกไปตามใจชอบมากเท่าไร มันยิ่งหาทางแย่งชิงกันออกยิ่งกว่าน้ำกว่าท่าเสียอีก เปิดประตูให้มันออกไม่ทัน เราแทบเป็นลมล้มลงโดยไม่รู้สึกตัว เมื่อเป็นเช่นนี้ มันจะเบาบางที่ตรงไหนละท่าน ฉะนั้น ผมจึงละอายท่านแทบนั่งไม่ติดพื้น ถ้าท่านจะชมผมแล้วก็ควรชมลิงเสียยังจะดีกว่า เพราะกิเลสผมมันเร็วยิ่งกว่าลิงเป็นไหนๆ ลิงโดดกิ่งไม้ได้กิ่งหนึ่ง แต่กิเลสผมมันโดดได้รอบโลก ชั่วระยะเวลาลิงโดดกิ่งไม้แต่ละครั้งๆ ดังนั้น ผมจึงไม่ชมมันว่าดี นอกจากผมจะทรมานมันให้เข็ดหลาบและอยู่ในเงื้อมมือวันหนึ่งจนได้เท่านั้น ไม่มีวันที่จะชมมันว่าดี และวันหนึ่งๆ มันก่อเรื่องยุ่งให้ผมเท่าไร ไม่สามารถนับอ่านเรื่องของมันได้ นี่เราพูดเรื่องพระฝรั่งกันต่างหาก แล้วก็ลุกลามมาถึงเรื่องกิเลสเบาบางจนไม่จบสิ้น

ลงได้ **ทีนี้ขอย้อนหลังพูดถึงการอดอาหารอีกครั้ง คือการอดอาหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเพียรทางใจอย่างไรบ้าง**

อาตมาเข้าใจว่าคุณจะเคยสังเกตเวลารับประทานมาก ทำให้เกิดความง่วงเหงาหาวนอน และทำให้จิตคึกคะนองผิดปกติธรรมดา ยิ่งได้รับประทานอาหารประเภทส่งเสริมราคะตัณหาด้วยแล้ว ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดว่าร่างกายมีส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมและตัดทอนสุขภาพทางใจได้ไม่น้อยกว่าอารมณ์ที่เคยเป็นข้าศึกและเป็นคุณทั่วๆ ไป ดังนั้นการเลือกเฟ้นอาหาร การผ่อนอาหาร และการงดอาหารเสียบ้าง ตามที่เห็นควรเป็นบางกาล เป็นความชอบธรรมสำหรับผู้บำเพ็ญใจ เพื่อเห็นภัยและเห็นคุณในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นตามหลักธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว เพราะวิธีทำดังกล่าวเป็นอุบายช่วยเสริมจิตในเวลาบำเพ็ญให้ได้รับความสะดวกต่อการบำเพ็ญโดยความสม่ำเสมอผิดธรรมดาที่ไม่สังเกตและทรมานอยู่มาก จิตใจผ่องใสเห็นภัยและเห็นคุณรอบตัวอยู่ทุกเวลา ยิ่งผ่อนและอดอาหารไปหลายวันเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มความสะดวกคล่องแคล่วแก่จิตใจมากขึ้นสำหรับรายที่ถูกกับจริตในทางนี้ ส่วนรายที่ไม่ถูกก็เช่นเดียวกับยาไม่ถูกกับโรคคนไข้หมอย่อมงดการให้ยาขนานนั้นไปเองฉะนั้น

ทีนี้ยังมีปัญหาสังคมพุทธศาสนาเกี่ยวกับมังสวิรัติ การงดเว้นรับประทานเนื้อสัตว์ทุกประเภท ที่โต้เถียงกันเสมอมา ยังไม่มีทางลงรอยกันได้ ท่านจะเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

คำว่าโต้เถียงกันนั้น โต้เถียงตามหลักพระธรรมวินัยหรือตามความเห็นของตนอาตมาก็ไม่ทราบ เพราะการโต้เถียงกันตามธรรมดาทั่วๆ ไปนั้น เพียงเด็กๆ หรือผู้ใหญ่ก็โต้เถียงกันทั่วพิภพ และเคยโต้เถียงกันมาประจำแผ่นดินจนถือเอาเป็นกฎเกณฑ์หรือหลักฐานไม่ได้ ฉะนั้น ปัญหาที่คุณถามจึงไม่แน่ใจว่าเป็นปัญหาทิฐิ หรือปัญหาหลักธรรมวินัยอันแท้จริงที่ทรงประกาศสอนไว้

ใครพูดขึ้นก็บอกว่าปัญหาหลักธรรมทั้งนั้น มิได้บอกว่าเป็นปัญหาทิฐิ ผมจึงไม่ทราบว่าเป็นปัญหาอะไรโดยแท้จริงกันแน่

ถ้าเป็นปัญหาเพื่อพระพุทธเจ้าหรือเพื่อธรรมวินัยของพระองค์ ก็ต้องพูดกันตามหลักพระธรรมวินัยของท่าน ไม่ปลีกแวะเป็นอย่างอื่น ถ้าเป็นปัญหาทิฐิก็จำต้องพูดไปตามความเห็นชอบของตนโดยไม่มีหลักธรรมวินัยมาเป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยัน ปัญหาชนิดนั้นก็กลายเป็นปัญหาโลกแตกไป ไม่มีใครกล้าเสี่ยงชีวิตเข้าไปตัดสินได้ เพราะกลัวศีรษะจะแตกไปด้วย คุณต้องการปัญหาโลกแตกหรือต้องการปัญหาธรรมวินัยที่เรียกว่าสวากขาตธรรมเล่า

เพียงหม้อหุงข้าวแตก มันยังทำให้ครอบครัวผัวเมียลูกเล็กเด็กแดงเกิดโกลาหลอลหม่านไปหมดทั้งบ้านจนมองหน้ากันไม่สนิท ยิ่งโลกแตกและศีรษะแตกด้วยแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นเครื่องหมายมงคลอันดีแก่ชาวพุทธผู้มุ่งต่อพระพุทธเจ้าเล่า **ความจริงแล้วผู้มังสวิรัติหรือไม่วิรัติมีส่วนผิดอย่างไรหรือไม่**

ถ้าทำให้ผิดก็ผิด ทำให้ถูกก็ถูกด้วยกัน เพราะผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนาต้องมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องปกครองเช่นเดียวกัน คุณจะถามไปทำไม เราก็พูดกันเพิ่งผ่านมาเมื่อกี้นี้ เราพูดกันว่าอย่างไร อาตมายังไม่เห็นทันลืมแม้จะเป็นคนขี้หลงลืม เรื่องเหล่านี้แบบแผนตำรับตำราก็มีอยู่แล้ว จะถามและถกเถียงกันไปทำไม ผู้ประสงค์จุดหมายปลายทางที่ถูกต้องแน่นอนก็ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่สอนไว้เท่านั้น ไม่ริคิดอ่านและปฏิบัติไปนอกลู่นอกทาง ปัญหาต่างๆ ที่ก่อความไม่สงบก็ไม่เกิดขึ้น อวัยวะส่วนที่ไม่คันไม่ควรไปริเกาให้หนังที่ดีๆ ถลอก ส่วนที่คันรีบใส่ยาขี้ผึ้งตราพระ และถูให้ยาเข้าผิวหนังจะได้หายคันอยู่สบาย

หลักพระธรรมวินัยมีอย่างไร ควรปฏิบัติไปตาม อย่าไปหาริคิดอ่านและปฏิบัติเย้ยศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดาที่ทรงบัญญัติไว้แล้วไม่รื้อถอน ที่ไม่ทรงสอนไว้ ไม่ริขึ้นจะกระเทือนฝั่ง คือศาสดาผู้ทรงสอนด้วยพระปรีชาอันฉลาด แหลมคมและมีพระเมตตาต่อมวลสัตว์อยู่ในหมวดธรรมทุกบททุกบาท ทรงรู้ทั้งฐานะที่ควรเป็นไปได้ และอฐานะที่ไม่ควรเป็นไปได้ การสอนโลกก็ทรงสอนไปตามฐานะและอฐานะ ไม่ทรงฝืนหลักทั้งสองนี้ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระองค์ก็จำต้องเล็งหลักธรรมทั้งสองนี้เช่นกัน ไม่เช่นนั้นก็กระเทือนฝั่ง (ความสงบสุขในวงศาสนา) กลายเป็นน้ำขุ่นมัวที่เต็มไป

ด้วยโคลนตม ใช้ประโยชน์ไม่ดีและสมบูรณ์พอ พระพุทธเจ้าทรงวางศาสนาไว้เพื่อหมู่ชนคือส่วนรวม ผู้ปฏิบัติทั้งหลายแม้จะบำเพ็ญเพื่อตัวเอง โดยเฉพาะในเบื้องต้น แต่ก็เพื่อส่วนรวมในวาระต่อไปอยู่นั่นแล

ดังนั้นการปฏิบัติธรรม นักพรตจึงควรคำนึงถึงหลักอันถูกต้องตายตัวเพื่อตนและผู้คอยยึดจะไม่ผิดพลาดและระบาดไปทั่วทุกหนทุกแห่งให้ผิดไปตามๆ กัน เพราะการทำเพื่อตัวเป็นสาเหตุ แต่การทำเพื่อธาตุขันธ์ไม่ว่าผู้ใด จำต้องถือเป็นความจำเป็น แม้แต่คนที่ไม่สนใจกับศาสนาเลย ก็จำต้องทำเพื่อขันธ์กันทั่วโลก เพราะธาตุขันธ์เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ที่จำต้องปฏิบัติตาม สิ่งใดที่แสดงต่อธาตุขันธ์ สิ่งนั้นคือเครื่องบั่นทอนและทำลายธาตุขันธ์และชีวิต ซึ่งจะต้องระวังกันเป็นประจำ

การไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทุกประเภทเพื่อธาตุขันธ์ หรือเพื่อการบำเพ็ญจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่าง มีส่วนผิดถูกอย่างไรหรือไม่ท่าน

ไม่ว่าจะเพื่อธาตุหรือเพื่อบำเพ็ญทางจิตใจ ไม่มีอะไรผิด เพราะไม่ได้ทำเพื่อเป็นการโฆษณาชวนเชื่อทั่วๆ ไป และไม่ได้ทำเพื่ออวดดีหรือเพื่อประท้วงใคร แต่ไม่ถือเป็นการถูกต้องด้วยการชักชวนคนอื่นให้ทำตามเพื่อเป็นแบบฉบับว่า ต้องมังสวิรัติจึงจะถูก รับประทานเนื้อสัตว์ทุกประเภทต้องเป็นผิดทั้งนั้น ดังนี้

ก็เมื่อตนทำเกิดประโยชน์แล้วชักชวนให้คนอื่นทำด้วย ทำไมจะผิด ถ้าเช่นนั้น พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระองค์จนได้รับผลเป็นที่พอพระทัย แล้วนำธรรมนั้นมาสอนโลกจะไม่ผิดไปหรือท่าน

นี่ไม่ใช่โรคหวัดที่จะเชื่อคำโฆษณาของนักขายยานัตถุ์ไปเสียทุกคำว่า ท่านเป็นหวัดคัดจมูก ให้นัดยานัตถุ์หมอนั้นๆ ท่านจะหายทันทีดังนี้ แต่นี่มันเป็นคนละโรคคนละนิสัย ซึ่งจะต้องแสวงหายาชนิดต่างๆ กันมารักษาด้วยวิธีที่ต่างกันจึงจะหาย มิใช่จะรอคอยเฉพาะยานัตถุ์ท่าเดียว ถ้าเป็นโรคชนิดเดียวกันก็ควรแก่การชักชวนให้รักษาด้วยวิธีเดียวกัน ไม่ว่าเฉพาะแต่มังสวิรัติ แม้อาหารประเภทเนื้อ ปลา ธาตุนิยมยังไม่

เหมือนกัน ท่านจึงสอนไว้ว่า อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามธาตุนิยมเป็นรายๆ ไป มังสวิรัติเป็นเรื่องธาตุขันธ์และจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไปเท่านั้น มิใช่ส่วนใหญ่ และส่วนรวมที่จะชักชวนหรือโฆษณาทั่วๆ ไป ส่วนอาหารประเภททั่วไป เว้นเนื้อที่ทรงบัญญัติห้ามสิบอย่าง และอุทิสสมังสะสามอย่างนั้นเสีย เป็นอาหารประเภทที่ควรแก่ธาตุขันธ์และอัธยาศัยของผู้ไม่แสลงกับโรคทั่วๆ ไป อนึ่ง คุณไม่ควรนำยานัตถุ์ของคุณหลวงบันลือวาทะศิลป์มาแทรกกับยาของนายแพทย์ปริญญาเอก เพราะยาคุณหลวงคนนี้ในวงการแพทย์ยังมิได้รับรองคุณภาพและพิษภัยโดยเอกฉันท์มิใช่หรือ ถ้ายังโปรดเก็บรอไว้ก่อน เดี๋ยวคุณหลวงทราบเข้า ท่านจะดุเอา เพราะเป็นยาเฉพาะท่าน

ยานัตถุ์อะไร ของคุณหลวงอะไร และที่ไหน ผมยังไม่เข้าใจ ท่านหมายความว่าอย่างไร

ผู้ได้รับประโยชน์ในการบำเพ็ญใจเป็นรายๆ ด้วยมังสวิรัติวิธี คุณไม่ควรนำมาแทรกกับธรรมของพระพุทธเจ้าที่เป็นธรรมสอนโลกทั้งไตรภพ ธรรมเหล่านี้เป็นที่เทิดทูนอย่างยิ่ง และควรที่องค์พระพุทธเจ้าที่ทรงพระเมตตาจะนำมาประพรมโลกให้ฟื้นจากการสลบไสลด้วยยาพิษต่างๆ ที่สูดดมอยู่ตลอดเวลา ประโยชน์จากมังสวิรัติมีอยู่บ้างเป็นรายๆ กับประโยชน์ในการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า ต่างกันทั้งคุณภาพและการรับรอง ถ้าจะเทียบกับสภา ฝ่ายหนึ่งเป็นเพียงสภาหนูเท่านั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นขั้นสภาแมว ซึ่งเป็นคนละโลก ดังนั้นจึงไม่ควรนำมาคละเคล้าหรือแข่งกัน คุณเห็นจะพอเข้าใจ เท่าที่เรียนให้ทราบนี้

ทีนี้ผมพอเข้าใจบ้างแล้ว แต่ยังสงสัยอีกตอนหนึ่ง คือผู้ที่ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ยังรับประทานเนื้อสัตว์อยู่ จะไม่เป็นการอำนวยให้เขาฆ่าสัตว์โดยทางอ้อมอยู่หรือ

จะอำนวยหรือไม่ รอพูดกันทีหลัง คุณจะขัดข้องไหม

ไม่ขัดข้อง ตามแต่ท่านสะดวก

อาตมาขอเรียนถามคุณบ้าง **สมมุติว่าคุณเป็นพระ มีผู้นำสิ่งของมาถวาย จะเป็นของฉันหรือของใช้ก็ตาม ตามกาลของสิ่งนั้นๆ คุณจะรับและฉันสิ่งของเหล่านั้นไหม**

ผมเป็นพระซึ่งเป็นเพศที่อาศัยชาวบ้านเป็นอยู่ ก็จำต้องรับฉันและใช้สอยให้เขาได้บุญบ้าง นอกจากผิดวินัยจะรับไม่ได้

คุณแน่ใจไหมว่าเป็นสิ่งของที่เขาได้มาให้ทานคุณด้วยความบริสุทธิ์จริงๆ หรือไปเที่ยวคดโกง ปล้นจี้ ขโมยเขามา

ผมก็ทราบไม่ได้ว่าเขาได้มาด้วยวิธีใด แต่ผมก็ถือว่าเขาให้มาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ผมก็รับด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เห็นผิดที่ตรงไหน ถ้าผิดจริงๆ พระที่อาศัยชาวบ้านก็เป็นพระไปไม่ได้ ต้องอดตายกันทั้งประเทศ ไม่มีพระเหลืออยู่ค้างวัดแม้แต่องค์เดียว เพราะที่เขานำมาให้ทาน เราจะไปมีทางทราบได้อย่างไร

ทีนี้เผื่อว่าไปถูกรายที่ได้มาให้ทานเราด้วยความไม่บริสุทธิ์ เราไม่เป็นขโมยแต่รับและฉันสิ่งของของเขา จะไม่เป็นการอำนวยให้เขามีแก่ใจทำทุจริตทางอ้อมหรือ

อำนวยหรือไม่ ใครจะไปทราบได้ล่ะท่าน เพราะพระกับฆราวาสมันอยู่กันคนละมุมโลกนี้ ถ้าเขามาอยู่ในวัดหรือในกุฏิเดียวกันกับเรา เราก็พอมีทางทราบและห้ามเขาได้ ไม่ให้รับสิ่งของของเขาก็ได้ นี่มันสุดวิสัยที่พระจะไปสอดรู้เรื่องของโลกทุกแง่ทุกมุม เดี๋ยวเขาจะหาว่าเป็นพระจรจัด พระนักสืบ พระนักเลง พระนักเที่ยวและเกี้ยวสีกาเข้าอีก เรื่องก็ไปใหญ่ ผมถือเสียว่าความทุจริตทุกประเภทที่โลกเขาทำก็เป็นเรื่องของเขา ความสุจริตทุกประเภทที่เราทำก็เป็นเรื่องของเรา มันคนละเรื่อง จะนำมาคละเคล้ากันทำไม ถ้าขืนนำมาคละเคล้ากันแล้ว จะไม่มีใครดีในโลกแม้แต่คนเดียว ต้องเป็นคนผสมเช่นเดียวกับวัตถุผสมอื่นๆ นั่นเอง ผมเห็นอย่างนี้จะถูกหรือผิดก็สุดวิสัย แต่จะเอาผมคนดีกับเขาคนชั่วมาผสมให้เน่าเหม็นเป็นอันเดียวกัน นั่นผมไม่ยอมเด็ดขาด เพราะการทำเช่นนั้นก็เท่ากับจับเอาผมคนเป็นซึ่งยังมีชีวิตอยู่เข้าไปอยู่ในโลงผีกับคนตายที่เป็นผีไปแล้ว ซึ่งผิดวิสัยจะเป็นไปได้

ทีนี้คุณพอทราบได้ไหมในปัญหาที่คุณถามอาตมา ซึ่งขอรอไว้ยังไม่ได้ตอบนั้นกับปัญหาที่อาตมาเรียนถามคุณ ทั้งสองเงื่อนพอเข้ารูปกันได้ไหม หรือคุณยังสงสัยอะไรอีก เชิญพูดได้ไม่ต้องเกรงใจ

ท่านจะตอบหรือไม่ตอบ ผมก็หมดความสงสัยไปแล้ว เพราะการฆ่าหรืออะไรต่างๆ นั่นเป็นเรื่องของโลกซึ่งไม่มีประมาณ ใครจะไปตามรู้ตามเห็นเขาได้ ขืนถามไปมากๆ เดี๋ยวก็จะถูกห้ามไม่ให้ใช้รองเท้ากระเป๋าหนังสัตว์ และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับอวัยวะของสัตว์ทุกประเภทอีก เรื่องก็จะยุ่งกันใหญ่ ผมต้องกราบขอบพระคุณท่านที่มารบกวนให้ท่านเสียเวลามากจนเกินควร

พระฝรั่งเดิมทีท่านถือคริสต์ศาสนามิใช่หรือ ท่านคิดอย่างไรจึงได้หันเข้ามานับถือพระพุทธศาสนา และบวชเป็นพระฝรั่งในศาสนาพุทธเรา

ใช่ ท่านเป็นนักค้นคว้าศาสนาและเป็นนักเหตุผล ทราบว่าท่านค้นคว้าศาสนาต่างๆ อยู่นานแต่ยังไม่พอใจ โดยเห็นว่าศาสนาต่างๆ มีเหตุผลไม่สมบูรณ์ จึงได้หันเข้ามาค้นคว้าพุทธศาสนา และได้เห็นเหตุผลของศาสนานี้สมบูรณ์ ทั้งขั้นต่ำ ขั้นกลาง และขั้นสูงของศาสนา ไม่ขัดแย้งใจ จึงเกิดศรัทธาความเชื่อเลื่อมใส และสละการงานทางฆราวาส มาบวชจนกลายเป็นพระฝรั่งเรื่อยมา ถึงทุกวันนี้ท่านไปบิณฑบาตที่ไหน รู้สึกมีคนจ้องมองดูท่านจนผิดสังเกตทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เฉพาะเด็กๆ อดพูดไม่ได้ขณะที่เห็นท่านเดินผ่านไป ต้องพูดว่าพระฝรั่งมาแล้ว พระฝรั่งมาแล้ว ใส่บาตรท่าน ดังนี้เสมอ ไม่ว่าบ้านนอก ในเมือง เมืองใหญ่ เมืองเล็ก เวลาท่านเดินไปตามถนนด้วยกิจธุระต่างๆ ก็เช่นกัน นิสัยของเด็กปากเปราะกว่าผู้ใหญ่มาก และพูดออกมาจากความรู้สึกตามสบายไม่มีคดเคี้ยวหรือเงื่อนงำภายในใจ ไม่ว่าเด็กที่ไหนเหมือนกันหมด พอมองเห็นต้องเปราะออกมาทันทีโดยไม่สนใจว่าคิดหรือว่าอะไรให้เขา ทั้งๆ ที่พระฝรั่งเองก็ได้ยินและเข้าใจคำพูดของเด็ก ท่านมียิ้มนิดๆ บางครั้งทั้งยิ้มทั้งพูดออกมาว่า เด็กพูดว่า พระฝรั่ง

มา และพระฝรั่งก็มาจริงๆ ดังที่เด็กพูดดังนี้ เวลามีโอกาส อาจารย์ก็ได้อธิบายนิสัยของคนไทยให้ท่านฟังว่า คนไทยมีนิสัยเอ็นดูสงสารคนต่างชาติที่เป็นนักบวช เช่น ชาวยุโรป คนไทยสงสารมากกว่าชาวเอเชียด้วยกัน ชอบทำบุญให้ทานด้วย ชอบกราบไหว้ ชอบให้ความอนุเคราะห์ทุกทางเท่าที่สามารถ ชอบเคารพเลื่อมใส ผิดกับพระที่เป็นชาวเอเชียด้วยกันอยู่มาก ไปในที่บางแห่งที่คนยังไม่รู้จักกับอาจารย์ เขาเห็นพระฝรั่งเดินตามหลังอาจารย์ รีบทำกุลีกุจอจะใส่บาตรท่าน บางรายที่เป็นขันเทเฉพาะซึ่งออกมายืนรออยู่ในที่ต่างๆ พอมองเห็นพระฝรั่งเดินตามหลังเรามา ตาเขาจับจ้องย่องกายเตรียมจะใส่บาตรท่าน อาจารย์ก็ให้สัญญาณท่านเพื่อทราบอัธยาศัย และรับบาตรทานเขา เพราะตามปกติก็เคยทำอย่างนั้นอยู่แล้ว ถ้าสิ่งของไม่ครบ ก็ให้ใส่บาตรองค์ตามหลัง ไม่ว่าจะเป็นพระฝรั่งหรือพระไทยที่ไปด้วย ทุกวันนี้ท่านทราบนิสัยคนไทยได้ว่าเลื่อมใสพระฝรั่ง

เมื่อท่านหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พ่อแม่ของท่านไม่เสียใจหรือ ทำไมพ่อแม่จึงยินยอมให้ท่านนับถือและบวชในพระพุทธศาสนาเล่า

จะเสียใจไปทำไม เพราะพระพุทธศาสนาไม่ใช่โรงฆ่าสัตว์ โรงต้มตุ๋นมนุษย์ที่จะคอยฆ่าและต้มยำเฉพาะลูกฝรั่งมังค่า อันเป็นเหตุให้พ่อแม่ของพระฝรั่งกลัวกัน ความจริงก็คือโรงงานหล่อหลอมคนให้เป็นคนดีมาจนนับไม่ถ้วนแล้ว ไม่มีอะไรเสียหายเพราะพระพุทธศาสนาแม้แต่นิดพอจะกลัวกัน ที่ไม่ห้ามก็เพราะพ่อแม่ของพระฝรั่งก็ต้องการเป็นคนดี และปรารถนาอยากให้ลูกของตัวเป็นคนดีอยู่แล้ว เมื่อเห็นลูกหันมานับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งแห่งความดีทั้งมวลและประพฤติตนให้ดีตามหลักศาสนาก็ควรจะยินดีด้วย สมกับเป็นพ่อแม่ที่มีเหตุผล ถ้าเป็นคุณจะเห็นอย่างไร เพราะเหตุผลก็ลงที่นั่นอยู่แล้ว

ผมต้องเห็นอย่างนั้น ทีนี้การสวดมนต์หรืออะไรตามแบบพระไทยเรา ท่านสวดได้ไหม และสวดถูกต้องตามบาลีเหมือนพระไทยไหม

ท่านก็สวดได้บ้างพอสมควร แต่จะให้ถูกทุกอักขรฐานกรณ์ก็ย่อมเป็นไปได้ยาก แต่ก็ไม่ผิดไปเสียจริงๆ เพียงเพี้ยนไปบ้างเป็นบางตัว เราน่าเห็นใจท่านที่พยายามสวดให้

ถูกแต่ก็ผิดไปจนได้ คงเป็นทำนองพวกเราพูดภาษาอังกฤษ แม้จะพยายามอย่างเต็มที่ ก็ยังเพี้ยนไปจนได้

สมัยโบราณกับสมัยทุกวันนี้ ท่านเข้าใจว่าสมัยไหนที่ศาสนาเจริญกว่ากัน เว้นครั้งพุทธกาลกับถัดมาที่พระสาวกอรหันต์ยังมีอยู่มากและเป็นผู้นำนั้นเสีย

อาจารย์ก็ไม่ทราบว่าสมัยโบราณท่านปฏิบัติกันอย่างไร แม้สมัยทุกวันนี้ทั่วประเทศไทยเรายังแบ่งออกเป็นภาคเป็นจังหวัด กลายเป็นหลายภาคหลายจังหวัด ศาสนาก็ยังแบ่งออกเป็นสองภาค คือสมถะและวิปัสสนา ในจังหวัดต่างๆ นั้น จังหวัดใดที่สมถะและวิปัสสนาเจริญ และจังหวัดใดที่สมถะและวิปัสสนาเสื่อมโทรม จังหวัดใดสมถะเจริญแต่วิปัสสนาเสื่อม หรือไม่มีวิปัสสนาเลย จังหวัดใดที่วิปัสสนาเจริญแต่สมถะเสื่อม นี่เป็นภาคปฏิบัติทางใจซึ่งเป็นแง่หนึ่งของศาสนา ยังอีกแขนงหนึ่งคือ คันถธุระเกี่ยวกับการศึกษาร้อยกรอง หรือจะเรียกออกไปอีกจากหลักใหญ่คือศาสนาก็ได้ เรียกปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ขยายความย่อๆ ว่า **ปริยัติ** ได้แก่ การศึกษาตามหลักศาสนาเพื่อให้รู้เรื่องทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระว่าทำวิธีใดจึงจะถูกต้องตามแนวทางที่ท่านสอนไว้ เป็นต้น **ปฏิบัติ** ได้แก่ การปฏิบัติตามที่เรียนรู้ไม่ให้ผิดจากเข็มทางเดินของธรรมด้วยสุปฏิบัติ เป็นต้น และ **ปฏิเวธ** คือ ความรู้ภายในใจจากการปฏิบัติเป็นขั้นๆ จนถึงขั้นรู้แจ้งแทงตลอดกิเลสและบาปธรรมซึ่งมีอยู่ในใจ ไม่มีสิ่งรกรุงรังเหล่านี้เหลืออยู่แม้นิดพอเป็นเชื้อสมมุติอันเป็นสาเหตุให้ปรากฏเป็นภพชาติขึ้นมาที่ใจอีกต่อไป หลักศาสนาที่กล่าวนี้ไปเจริญและเสื่อมอยู่ที่บ้านใด เมืองใด และบุคคลผู้ใด ในเวลาใดบ้าง จนเข้ามาถึงตัวเราเอง นับแต่เป็นเด็กขึ้นมาถึงหนุ่มสาวเฒ่าแก่ วัยใด และเวลาใดบ้าง เราได้ทำศาสนาให้เจริญหรือให้เสื่อมหรือว่าไม่มีศาสนาอยู่ในใจเลยตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าไม่สามารถจะทราบเรื่องศาสนาเจริญหรือเสื่อมโทรมในส่วนใหญ่ได้ ก็ควรทราบในส่วนย่อยคือตัวของเราเองก็ยังดี ถ้าไม่ทราบอะไรเสียเลย ก็รู้สึกว่าจะมองข้ามตัวไปมาก ทีนี้การหวังความสุขความสมหวัง ถ้าไม่ได้จากตัวซึ่งเป็นหลักใหญ่และสำคัญยิ่ง ก็น่ากลัวจะไม่มีทางได้จากอะไร เพราะการมองดูเดือนดาวบนฟ้าทั้งๆ ที่ไม่ลืมตานั้น รู้สึกจะสุดวิสัยที่จะให้เห็นได้ นอกจากคนลืมตามองไปในวิสัยของสายตาที่สามารถ ต้องเห็น

ได้ไม่ผิดวิสัย ความสุขความเจริญซึ่งเปรียบเหมือนเดือนดาว ย่อมเป็นวิสัยของคนที่ไม่มองข้ามตน แต่เป็นสิ่งที่สุดวิสัยของคนลืมตนจะได้ประสบเหมือนโลกเขา ว่าอย่างไรคุณอาจารย์ไม่สามารถเรียนคุณได้ว่า ศาสนาเจริญในสมัยไหนมากกว่ากัน ขอมอบให้คุณนำไปพิจารณาแล้วแก้ไขและตัดสินเอาเองจะดีกว่าคอยลมหายใจจากคนอื่น ซึ่งอาจจะผิดหวังตลอดไปก็ได้

เท่าที่ทราบมาเป็นยุคๆ ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีพระฝรั่งมังค่ามาสนใจและบวชในพระพุทธศาสนาเราเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ ผมจึงเข้าใจเอาว่าสมัยนี้ศาสนาเจริญกว่าสมัยโบราณ เพราะมีฝรั่งมาบวชในศาสนามากจนผิดปกติ

ส่วนจำพวกที่มาทำให้ศาสนาเสื่อม หรือทำลายศาสนาออกจากหัวใจประชาชนคนไทยเรานั้นจะมีบ้างไหม หรือจะมีเฉพาะจำพวกที่เข้ามาส่งเสริมท่าเดียว อาจารย์อยู่แต่ในวัดไม่ค่อยมีโอกาสทราบเรื่องโลก จึงเรียนถามคุณผู้จัดเจนในทางนี้อยู่แล้วคงทราบได้ดี และต้องขออภัยด้วยหากถามไม่เข้าเรื่อง

ตอนนี้ผมก็ไม่ได้สังเกตเท่าไรนัก แม้จะเคยพบเคยเห็นก็ไม่ได้สะดุดใจที่เกี่ยวกับคนผู้นับถือศาสนาและศาสนาว่าจะมีส่วนเสียหายไปด้วย แต่พอท่านถามขึ้นมา ผมจึงระลึกได้ว่าอาจมีส่วนเหมือนกัน หรืออาจมีจำนวนมากกว่าฝ่ายเข้ามาส่งเสริมก็เป็นได้ เราพอจะทราบได้ว่าแต่ก่อนสมัยปู่ย่าตาทวด เราไม่เคยได้ยินว่ามีการเปลี่ยนผัวเปลี่ยนเมียกัน แต่มาทุกวันนี้รู้สึกจะถือเป็นเรื่องธรรมดาๆ ของอุบายการหาเงินไปเสียมาก ไม่เฉพาะผู้ที่มีครอบครัวประเภทนั้นเพียงเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังไม่มีครอบครัว ก็รู้สึกว่ายิ่งเปลี่ยนได้ง่ายและรวดเร็วทันใจยิ่งกว่าการเปลี่ยนเสื้อเปลี่ยนผ้าเป็นไหนๆ วันหนึ่งคืนหนึ่งเปลี่ยนได้ตั้งหลายๆ ชุด และเปลี่ยนได้โดยไม่มีกลางวันกลางคืน ยืนรอนั่งคอยเปลี่ยนอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เป็นหมู่ๆ พวกๆ เหมือนชาวประมงเที่ยวหาปลากัน พากันกำเริบอุตริหาอาชีพในทางนี้มากขึ้น แบบมองดูแล้วนับไม่ถ้วนและไม่นิยมวัย แต่ล้วนเตรียมรอจะเปลี่ยนชุดอยู่แล้วทั้งนั้น ท่านเดินไปตามถนนหนทางไม่สะดุดตาบ้างหรือ ที่พวกชาวประมงเดินพ่วงแหและอวนเที่ยวหาปลากันเป็นทิวแถวโดยไม่สนใจกับโลกที่มีศีลธรรมและรู้จักดี ชั่ว ต่ำ สูง จะตำหนิติเตียนอย่างไรบ้าง ศีลธรรมที่เคยมีประจำ

มนุษย์ประจำโลกเลยหลุดลอยไปเสียหมด เหลืออยู่เพียงเรือนร่างซึ่งไม่ผิดอะไรกับสัตว์ที่ไม่รู้ศักดิ์ศรีดีชั่วอะไร เพราะสิ่งที่มีคุณค่าคือศีลธรรมประจำความประพฤติ อัธยาศัยของมนุษย์ได้สลายไปหมด ตอนนี้ท่านถามถูกกับจุดที่กำลังเป็นอยู่ทีเดียว ท่านไปทราบได้อย่างไรเพราะอยู่แต่ในวัด ไม่เห็นมีโอกาสได้ไปเที่ยวตามสถานที่รื่นรมย์ต่างๆ เพราะท่านเป็นพระ

ถ้าอาจารย์พอมีทางทราบได้ ก็จะมาเรียนถามคุณให้เสียเวลาทำไม เท่าที่เรียนถามก็เพราะไม่ทราบ เป็นเพียงเคยอ่านหนังสือพุทธประวัติที่พระพุทธเจ้าทรงรำพึงหาทางพ้นทุกข์ตอนกำลังบำเพ็ญว่า เมื่อมีร้อนก็ต้องมีเย็น ขณะเดียวกันเมื่อมีดีก็อาจจะมีชั่วคู่กันดังนี้ เมื่อเห็นฝรั่งเข้ามาสนใจและบวชในพุทธศาสนาเพื่อบำเพ็ญความดีและเสริมเกียรติเมืองไทย ซึ่งเป็นเมืองแดนพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็เป็นเหตุให้คิดถึงความเสียหายซึ่งอาจตามมาเป็นของคู่กัน จึงได้เรียนถามคุณแบบสุ่มเดาไปอย่างนั้นเอง ถ้าคำที่ถามอาจจะเป็นประโยชน์แก่โลกได้บ้าง อาจารย์ก็สาธุด้วย

ผมแน่ใจว่าต้องเป็นประโยชน์แก่โลกไม่สงสัย เพราะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไม่เคยเป็นภัยแก่โลกแต่ไหนแต่ไรมา นอกจากผู้สนใจใคร่ต่อความดีงามจะยังไม่เข้าใจความหมายของธรรมที่สั่งสอนเพื่อสิ่งดีงามโดยตรงเท่านั้น จึงอาจไม่มองเห็นธรรมเป็นของสำคัญเท่าความทะเยอทะยานอยากอันรอจะก่อความหายนะแก่ตนอยู่ทุกขณะที่ได้โอกาสก็อาจเป็นได้ จึงมีทางเสียได้เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เมื่อได้อาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องชี้แนวทางผิด ถูก ดี ชั่ว ก็พอมีทางหลีกจากความหายนะได้ เพราะคนเรามิได้มุ่งเจตนาเพื่อจะทำลายตน เมื่อทางหลีกเลี่ยงยังมีพอเดินได้อยู่ทางหลีกเลี่ยงทุกข์ก็คือธรรมเครื่องรั้งใจไม่ให้เป็นไปตามความทะเยอทะยานท่าเดียว ให้มีการหักห้ามบ้างก็พอมีทางคิด ที่ผมเป็นห่วงมากก็พวกเด็กวัยรุ่นและหนุ่มๆ สาวๆ ซึ่งกำลังล่อแหลมต่อความหายนะอยู่มาก ที่เราพูดมาตอนนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ลูกหลานบ้านเมืองอันเป็นที่รักสงวนอย่างยิ่งของเรา เผื่อเขาจะพอมีทางคิดและปรับปรุงตัวให้ทันกับเหตุการณ์ซึ่งกำลังคับขันสำหรับเด็กอยู่ในวัยคะนองพอให้มีขอบเขตเท่าที่ควร สมกับเมืองไทยเป็นเมืองลูกศิษย์พระตถาคตผู้ฉลาดในเหตุการณ์ทั่วๆ ไป

ที่อาจารย์ไม่แน่ใจก็เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุและความประพฤติ อัธยาศัยของคนทั้งโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมามิได้หยุดยั้ง แต่ธรรมยังอยู่คงเดิมมิได้เปลี่ยนแปลงไปตามโลกเสียบ้าง พอให้เข้ากับโลกซึ่งมีทั้งสมัยเก่าและสมัยใหม่ ธรรมก็ควรมีสมัยเก่าและสมัยใหม่บ้าง เพื่อผู้ต้องการจะได้เลือกเอาตามความชอบใจ คุณจะมีความเห็นอย่างไรบ้างช่วยคิดด้วย

ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงธรรมให้เป็นไปตามโลกสมัยจรวดดาวเทียมนี้ด้วยแล้วอย่างไรธรรมต้องตายแน่ๆ ท่าน ไม่มีวันจะวิ่งทันโลกได้เด็ดขาด เพราะโลกมันวิ่งเร็วยิ่งกว่าจรวดดาวเทียมตั้งร้อยเท่าพันเท่าทวีคูณ ไม่มีอะไรในโลกจะวิ่งเร็วยิ่งกว่าโลกสมัยปัจจุบัน ท่านลองคิดดู ผู้ประพฤติธรรมเข้าวัดฟังธรรมยังถูกพัดผันจากลมประเภทจรวดดาวเทียมว่าช้าจนเกินกาล นานจนล้าสมัย อะไรไม่ทันเขา ก็ยิ่งจะเปลี่ยนแปลงธรรมให้วิ่งตามโลกด้วยแล้ว ผมว่าต้องจมไปเลย เพราะโลกเวลานี้ถ้าเป็นน้ำก็กำลังไหลเชี่ยวจัด ถ้าเป็นลมก็กำลังเข้าขีดมรสุม อะไรปลิวเข้าไปในบริเวณนั้น ต้องพลอยปลิวว่อนไปตามน้ำตามลมไม่มีวันกลับคืนมาได้แน่ ผู้ที่พยายามหาทางหลบหลีกได้บ้างก็พอจะมีความปลอดภัย แต่ผู้ที่อวดเก่งกล้าว่าตนมีความสามารถหาญไปเข้าในบริเวณนั้น ลำตัวจะต้องขาดกระเด็นออกจากกันครึ่งท่อน และปลิวไปคนละทิศละทางอย่างไม่มีอะไรจะต้านทานได้เลย ความเห็นของผมว่าอย่างนี้ ท่านจะมีความเห็นอย่างไร นิมนต์พูดมาได้เลย ต่างช่วยออกความคิดความเห็นเพื่อผู้หวังพึ่งธรรมจะได้รับความร่มเย็นเท่าที่ควร

อาจารย์ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับคุณ เท่าที่พูดถึงการเปลี่ยนแปลงธรรมให้เป็นไปตามสมัยเสียบ้าง นั่นเป็นการหยั่งเสียงของคุณว่าจะมีความหนักแน่นต่อธรรมแค่ไหนเพียงไรเท่านั้น มิได้มีความหมายเพื่อจะตัดทอนธรรมซึ่งเป็นสิ่งเทิดทูนอยู่บนศีรษะและชีวิตแม้แต่น้อย เพราะธรรมเป็นที่พึ่งอาศัยทั้งเป็นทั้งตายไม่ยอมห่างเหิน ส่วนคนเราแม้จะรักแสนรักแต่ก็เป็นที่พึ่งอาศัยได้ในคราวเป็น แต่พอถึงความตายจำต้องจากกันโดยดี ไม่สามารถจะเป็นที่พึ่งอาศัยให้ถึงแดนนรกและสวรรค์นิพพานได้ จำต้องตัดญาติขาดมิตรกันนับแต่ลมหายใจขาดลงเท่านั้น ดังนั้น ผู้หวังพึ่งธรรมจึงชื่อว่าเป็นผู้มีที่พึ่งอันมั่นคงทั้งโลกที่มีชีวิตอยู่และโลกที่ขาดใจไปแล้ว แต่ผู้ขาดธรรมเป็นเครื่องยึดของใจ

ย่อมเป็นเหมือนคนตกน้ำที่ไม่มีที่เกาะพอประทังชีวิต และไม่มีผู้ช่วยเหลือฉุดลากขึ้นจากน้ำ มีหวังตายกันทุกราย ฉะนั้น เท่าที่พูดเรื่องฝรั่งจนมาถึงเรื่องของพวกเรา ก็เห็นสมควรยุติเพราะนานมาก เกรงว่าคุณจะเหนื่อยแย่ สำหรับอาจารย์พอสู้ได้ ถ้าคุณไม่เหนื่อย

ผมก็เห็นใจท่านที่อุตส่าห์สละเวลาคุยกับผม ซึ่งผมเองก็ไม่ทราบว่าคำใดผิดและคำใดถูก แต่พูดไปตามความรู้สึกที่เป็นห่วงตนและประเทศชาติ ตลอดเด็กๆ ลูกหลานที่ยังอ่อนต่อสิ่งยั่วยวนอยู่มาก เกรงว่าจะเสียคน ก็พูดไปบ้างเพื่อประโยชน์แก่เขาผู้จะสืบชาติศาสนาต่อไป ผมขอกราบขอบพระคุณท่านที่เมตตาผมในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์แท้

คำว่า มรรค และ ผล นั้น ทางศาสนาท่านหมายความว่าอย่างไรบ้างคะ ดิฉันยังไม่เข้าใจเท่าที่ควรสมกับเป็นชาวพุทธ

ทางศาสนา ท่านหมายความว่า ทางเดินของการงานที่ผู้ทำหวังความถูกต้อง และได้รับผลเป็นที่พอใจ ถ้าเป็นมรรคผลของธรรมในตำรา ก็คือคำชี้แจงวิธีทำหรือวิธีดำเนินว่าทำอย่างไรนั้นๆ ถูก ควรทำอย่างนั้นหรือวิธีนั้น ผลที่ถูกจะแสดงขึ้นมาอย่างนั้นๆ ให้ผู้ทำได้รับผลที่เกิดจากการทำถูกของตนอย่างนั้นๆ ตามลำดับของการทำถูกมากหรือน้อย และทำอย่างนั้นๆ เป็นความผิดควรหยุด ถ้าขืนทำผลจะแสดงอย่างนั้นๆ ขึ้นมาให้ผู้ทำได้รับผลที่เกิดจากการทำผิดของตนอย่างนั้นๆ ตามลำดับของการทำผิดมากหรือน้อย ถ้าเป็นมรรคผลของคน ก็คือผู้ทำหรือผู้ดำเนินตามธรรมที่ชี้บอกไว้ เช่น คนให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา บวชเป็นพระเป็นเณร เถร ชี แล้ว ต้องรักษาปฏิบัติ ตามหน้าที่และเพศของตนเป็นประจำ ไม่ให้ผิดพลาดไปจากหลักศีลธรรมที่ตนรักษาและบำเพ็ญอยู่ ผลจะแสดงขึ้นกับตัวผู้ทำให้ได้รับความสุขใจตามลำดับที่ทำได้มากหรือน้อย ถ้าเป็นทางผิด ผู้ทำผิดจำต้องได้รับผลที่ไม่พึงปรารถนาตามลำดับแห่งการทำผิดมากหรือน้อย นี่อธิบายเป็นสองภาค คือภาคมรรคผลในตำรา และภาคมรรคผลของคนผู้ทำตามธรรมในตำรา

ฆราวาสที่ทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ทางโลก จะจัดกิจการที่ทำและผลงานที่ได้รับว่าเป็นมรรคเป็นผลเหมือนทางศาสนาได้ไหม และพอจะสงเคราะห์มรรคผลที่ฆราวาสทำเข้ากับมรรคผลทางศาสนาได้ไหม

จัดเป็นมรรคเป็นผลได้ เพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงสั่งสอนโลกเพื่อมรรคเพื่อผล ทั้งมรรคผลทางโลกและมรรคผลทางธรรมอยู่แล้ว นับแต่ตรัสรู้เป็นลำดับมาถึงวันปรินิพพานตลอดทุกวันนี้ และคำว่า มรรค ก็คือทางเดินของงานทุกประเภทที่ชอบธรรมของฆราวาสอยู่แล้ว ผลก็คือรายได้ที่เกิดจากงานที่ทำ จะได้มากหรือน้อยจัดเป็นผลของงานทั้งนั้น จะสงเคราะห์หรือไม่ก็คือมรรคกับผลของฆราวาส ผู้ทำงานจำต้องได้รับผลคือรายได้เป็นเครื่องตอบแทนตามแนวทางแห่งธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วอยู่โดยดี เช่น ท่านสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการงานที่ชอบ ซึ่งเป็นทางปิดกั้นความขาดแคลนกันดาร และเป็นทางไหลมาแห่งโภคทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ก็คือ สอนให้คนทำงานตามทางมรรคและมีรายได้ตามผลที่บอกไว้ ฉะนั้น จะสงเคราะห์หรือไม่ก็อยู่ในวงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว **คุณจะสงเคราะห์ให้เป็นอะไรอีก หรือจะสงเคราะห์ให้เป็นมรรค ผล นิพพาน ด้วยอย่างนั้นหรือ**

เปล่า ไม่ใช่อย่างนั้นค่ะ ดิฉันอยากให้อยู่ในเครือญาติของพระศาสนาเท่านั้นแหละค่ะ ไม่กล้าอาจเอื้อมสูงจนถึงมรรค ผล นิพพาน อะไรหรอกค่ะ ท่านนี่ทำให้ดิฉันละอาย อยู่ๆ ก็จะเอางานการของฆราวาสมาเป็นนิพพาน

ก็เห็นคุณแสดงความอยากสงเคราะห์เอานักเอาหนา สงเคราะห์อย่างไรให้ก็ดูเหมือนยังไม่พอใจ อาจารย์ก็มองเห็นอยู่แต่นิพพานเท่านั้นจะเป็นที่พอใจของคุณ ก็เลยจะยกให้คุณไปหมดเสีย แม้ตนจะไม่ได้ก็ยอมอดเท่านั้นเอง

คำว่า มรรค ผล นั้นมีกี่ประเภทคะ ทั้งส่วนใหญ่และส่วนย่อย ผู้เป็นฆราวาสจะพอปฏิบัติได้บ้างไหม ตลอดเด็กที่มีวัยพอจะรู้และปฏิบัติได้

ส่วนใหญ่มีสี่ ที่เรียกว่า มรรคสี่ ผลสี่ และนิพพานหนึ่ง แต่มิได้อยู่ในวงมรรคและผลเหล่านั้น ส่วนย่อยที่เป็นมรรคเป็นผลของโลกปฏิบัติกันมาประจำชีพและประจำแผ่นดินนั้นนับไม่ถ้วน เพราะการงานและผลของงานของโลกมีมากจนเหลือจะคณนานับได้ การปฏิบัติไม่ว่าฆราวาสหญิงชายและเด็กได้ทั้งนั้นไม่มีอะไรขัดข้อง เพราะธรรมมีหลายขั้นตามกำลังความสามารถของแต่ละเพศละวัยจะปฏิบัติบำเพ็ญสำหรับตน สมกับว่าเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุขความสมหวัง ประกอบกับศาสนาก็สั่งสอนโลกไปสู่จุดคือความสุขความสมหวังอยู่แล้ว จึงไม่มีอะไรขัดแย้งกันระหว่างศาสนากับคนทั้งโลก ซึ่งมุ่งต่อจุดอันเดียวกัน

มรรคผลส่วนทั่วๆ ไปที่เกี่ยวกับฆราวาสผู้ครองเรือน ท่านจะพอมีโอกาสอธิบายให้ฟังได้บ้างไหม ถ้ามี ดิฉันขอกราบรบกวนท่านอนุเคราะห์บ้าง เพื่อฆราวาสจะได้รู้เรื่องของศาสนาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับตนอย่างไรบ้าง

มรรคผลเป็นของแน่นอนตายตัวต่อความมุ่งหวังของโลกอยู่แล้ว จะให้อาจารย์อธิบายอย่างไรอีก เมื่อกี้นี้เราก็พูดกันอยู่แล้วว่า มรรค คือ ทางเดินของการงานและความประพฤติอัธยาศัยอันดีงามทุกประเภท ดังนี้ ถ้าต้องการความมั่งคั่งสมบูรณ์ไม่อยู่แบบอดๆ อยากๆ ก็ต้องเป็นคนขยันหมั่นเพียรในงานที่จะให้เกิดผลเป็นความสุข ถ้าต้องการเป็นคนดี ก็ต้องฝึกหัดความประพฤติจริตนิสัยให้ดี ไม่เป็นคนหัวดื้อถือรั้น ผลจะเกิดขึ้นกับตัว คือเป็นคนร่ำรวยและสวยงามทางความประพฤติทุกด้าน ไม่มีที่ต้องติ โลกเราถ้าได้คนอย่างที่ว่านี้ไว้ประดับโลก โลกก็จะกลายเป็นสวรรค์วิมานขึ้นมาในแดนมนุษย์เท่านั้นแล จะไปหาสวรรค์วิมานที่ไหนกันอีก แต่ถ้าความประพฤติและการงานเหลวแหลกแล้ว อยู่ที่ไหนก็คือผู้ก่อไฟเผาตัวอยู่นั่นเอง ไม่มีความสุข แม้จะถูกจับพลัดจับผลูขึ้นไปบนสวรรค์วิมานชั้นใดและหลังใด ก็จะไปเป็นคนเลวทรามและอดอยากบ่นทุกข์บ่นยากอยู่บนสวรรค์วิมานนั้น ไม่มีเวลากินอยู่หลับนอนได้เลยอยู่นั่นเอง ทั้งๆ ที่คนอื่นเขาสนุกสนานรื่นเริง ชมทิพยสมบัติในวิมานบนสวรรค์ชั้นนั้นๆ ส่วนผู้ไม่มีวาสนาเพราะมีแต่ความขี้เกียจ จะไปหาความสุขความสบายมาแต่ที่ไหน ก็คือเจ้าทุกข์อยู่นั่นแล เพราะเป็นคนไข้ประเภทไม่รับยา แม้พระพุทธเจ้าเสด็จมาสอนเอง ก็ทำนองวางยาให้

คนไข้ที่ตายแล้ว ยาจะไปมีประโยชน์อะไรสำหรับคนตายแล้วเล่า ส่วนผู้สนใจในเหตุผลตามหลักธรรมอยู่แล้ว ย่อมไม่ลำบากในการสั่งสอน มิหนำเรายังสู้ไม่ได้เสียด้วย เช่นฆราวาสบางคน เวลาบำเพ็ญเพียรอดอาหารตั้ง ๑๕-๑๖ วัน ไม่ยอมรับเลย ทั้งความเพียรในการเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาก็เก่ง กลางวันก็ไม่เห็นพักผ่อนหลับนอนบ้างเลย กลางคืนก็นอนเพียงชั่วโมงสองชั่วโมง เช้าๆ ยังมาทำอาหารถวายพระได้สบายและคล่องแคล่วว่องไว คนดีเรายังสู้ไม่ได้ เมื่อถูกถามถึงการอดอาหาร ก็ตอบได้อย่างมีเหตุมีผล สมกับศาสนาคือหลักเหตุผลและสอนเพื่อเหตุผลแท้ ผู้ที่เป็นนักทำทานก็เหมือนกันพูดอะไรออกมาให้ทราบนิดไม่ได้ คอยแต่จะบริจาคทานท่าเดียว หมดเท่าไรไม่ว่าแบบถึงไหนถึงกัน ปฏิคาหก คือ ผู้รับทานต้องระวัง ไม่เช่นนั้นจะเอาจริงๆ ไม่คำนึงถึงความสิ้นเปลืองใดๆ ขอแต่ให้สมใจที่อยากทำทาน นี่ยกตัวอย่างมาพอเป็นเครื่องพิจารณาสำหรับคนที่มีศรัทธาและมีเหตุผลต่อตนและผู้อื่นทั้งปัจจุบันและอนาคตอยู่แล้ว ย่อมเป็นคนไม่นิ่งนอนใจทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต คนเราที่สำคัญยิ่งก็คือ ถ้าใจไม่เอาถ่านแล้ว ก็เหมือนคนไข้หนักเต็มที่ไม่มีทางหาย นอกจากจะตายเท่านั้น คุณจะเห็นว่าอย่างไร โปรดพูดได้ไม่ต้องเกรงใจ

ที่ท่านอธิบายไปนั้น ดิฉันไม่ค้าน แต่คนเรามีนิสัยไม่เหมือนกัน ดังดอกบัวสี่เหล่าที่ท่านเทียบไว้ บางเหล่าก็สั่งสอนง่าย นิดเดียวก็เข้าใจและได้ความขึ้นทันที บางเหล่าก็สอนเพียงสองสามครั้งก็เข้าใจได้ความ ตามเสด็จพระพุทธเจ้าได้ บางเหล่าก็จำต้องตั้งหน้าตั้งตาสอนเอาจริงๆ จนติดปาก เพราะสอนแล้วสอนเล่าอยู่ทำนองนั้น ผู้ฟังก็ชินหู ดูนานๆ ไปก็ชินตา ท่องบ่นไปก็ชินปาก นานไปก็พอได้ความรู้และวิธีปฏิบัติ ค่อยเป็นผู้เป็นคนขึ้นมา บางเหล่าก็จมอยู่ในโคลนตมเลย ไม่มีความสามารถโผล่ขึ้นมาได้ ผู้สั่งสอนก็รำคาญจนทนไม่ไหว ตอนนี้ดิฉันเห็นใจท่านผู้ทำการสั่งสอน เพราะสุดวิสัยที่จะสั่งสอน ส่วนสามเหล่านั้นซิท่าน ถ้าไม่มีผู้เมตตาสั่งสอน ปล่อยทิ้งไว้ก็ไร้ผลซึ่งควรจะได้อยู่แล้ว ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอนเท่าที่ควร บ้างก็จะแย้มบาน บ้างก็จะโผล่แล้วแย้มบาน บ้างก็จะค่อยโผล่ในวันและเวลาต่อมาแล้วแย้มบานไปเป็นลำดับลำดา นับว่าจะเป็นประโยชน์แก่โลกอย่างมากมาย ท่านเห็นอย่างไรก็กรุณาไม่ต้องเกรงใจ เพราะดิฉันก็เป็นลูกศิษย์อยู่แล้ว

อาจารย์ก็เห็นดังที่เรียนแล้ว คุณพูดถึงดอกบัวสี่เหล่านั้น ก็นับว่าถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาเปรียบเทียบมวลมนุษย์ แต่อาจารย์มาติดตัวเองเพราะไม่ทราบว่าจะอยู่ในดอกบัวเหล่าไหน เพื่อไปตกอยู่ในเหล่าที่สี่หรือที่ห้านอกบัญชีเสียแล้ว คุณจะว่าอย่างไร

ท่านหรือจะตกเหล่าที่สี่หรือที่ห้า โอ้โฮแย่ ลูกศิษย์แย่ ไม่ใช่ท่านแย่ แล้วพวกดิฉันจะตกไปเหล่าไหนเล่า เมื่อท่านเกิดไปตกในเหล่าที่สี่ที่ห้าเสียแล้ว

ขอมอบให้แต่ละคนไปตัดสินเอาเอง คนอื่นเขาไม่กล้ามาตัดสินให้ เพราะกลัวจะมาตกลึกเหมือนพวกเราเข้าอีก ก็ยิ่งจะแย่ไปหลายคน

เอาละค่ะ ถึงท่านจะไม่กล้าตัดสินท่านก็ตาม ดิฉันจะนำไปคิดบัญชีเอาเอง โดยท่านไม่ต้องเป็นกังวลด้วย ที่ดิฉันเรียนถามเรื่องมรรคและผลซ้ำๆ ซากๆ ก็เนื่องจากมีความมุ่งหมาย**อยากให้ท่านอธิบายมรรคและผลของฆราวาสให้ฟังเป็นตอนๆ คือมรรคผลของเด็กเป็นอย่างไร ของหนุ่มสาวเป็นอย่างไร ของคนที่มีครอบครัวแล้วเป็นอย่างไร ของคนแก่เป็นอย่างไร และมรรคผลของทางราชการงานหลวงเป็นอย่างไร จะควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นมรรคผลที่ควรแก่วัยและหน้าที่ของตนๆ ตลอดประเทศชาติที่มีศาสนาเป็นเครื่องอบรม เพื่อคนจะได้รู้เรื่องศาสนาและปฏิบัติให้เหมาะสมกับที่เป็นพุทธศาสนิกชนของโลกที่มีศาสนาประจำชาติ**

เด็กประพฤติตนเป็นคนดี มีโอวาทของพ่อแม่และครูอาจารย์เป็นเครื่องปกครอง ไม่ฝ่าฝืน อยู่ในระเบียบข้อบังคับที่ดีของเด็กๆ ไม่เป็นคนหัวดื้อถือดีแบบสัตว์ไม่มีเจ้าของ ไม่ชอบหัดเที่ยวในสถานที่หายนะ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้ปกครองและเพื่อนฝูง ไม่หัดลักเล็กขโมยน้อย เป็นคนขยันหมั่นเพียรต่อการศึกษาและงานอื่นๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของตัว เป็นคนชอบประหยัดทรัพย์ไม่ฟุ่มเฟือยหรือสุรุ่ยสุร่าย รู้จักฐานะและวัยของตัว เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตัว รู้จักเคารพผู้ใหญ่ที่สูงอายุและเพื่อนฝูงที่อาวุโสกว่า (อายุแก่กว่า) ไม่เย่อหยิ่งจองหองเพราะชาติสกุลและสมบัติอำนวย วางตนโดยสม่ำเสมอต่อ

หมู่เพื่อนไม่ถือตัว ไม่ชอบเอารัดเอาเปรียบเพื่อนเพราะความเห็นแก่ตัวจนเป็นนิสัย เห็นเพื่อนตกทุกข์ลำบากซึ่งควรจะช่วยเหลือได้ ไม่ดูดายโดยขาดความสนใจ

ที่กล่าวมาเหล่านี้ แต่ละอย่างล้วนเป็นมรรค คือทางเดินอันราบรื่นดีงามแห่งความประพฤติของเด็ก และเป็นผลซึ่งจะตามสนองให้เป็นเด็กดี มีธรรมเป็นหลักใจเป็นที่อบอุ่นแก่เด็ก และพ่อแม่ผู้ปกครองก็เบาใจหายห่วง อันเป็นความสุขสบายทั้งสองฝ่าย นี่คือมรรคผลของเด็กที่ควรดำเนินเพื่อผลอันดีมีความสุขตลอดไป หนุ่มสาวเป็นวัยที่มีคุณค่าและรักสวยรักงาม ควรรักและสงวนตนสมกับตนกำลังเป็นสมบัติอันมีค่าและสวยงามมาก ไม่ชิงสุกก่อนห่าม ไม่ประพฤติตัวในลักษณะขายก่อนซื้อ จะขายไม่ออกเมื่อถึงเวลาขายจริงๆ (เวลาควรจะมีครอบครัว) ประพฤติตัวให้มีขอบเขตและมีหลักใจมั่นคงต่อสิ่งยั่วยวน ไม่หลงเชื่อง่ายและจ่ายไม่มีหลักฐานค้ำประกัน (ยังไม่ได้เป็นคู่พึ่งเป็นพึ่งตาย) การคบเพื่อนหญิงเพื่อนชายไม่คบในฐานะปล่อยตัว แต่คบในฐานะผู้มีสติและปัญญาอยู่กับตัวทุกเวลาที่คบ คอยสังเกตเล่ห์เหลี่ยมและความเคลื่อนไหวดีชั่วของเขาอยู่เสมอไม่นอนใจ สถานที่เริงรมย์งมงายอย่าหาญเข้าไป โดยคิดว่าตนฉลาดและมีทรัพย์มาก เพราะเวลาความฉลาดจะอับแสง ทรัพย์จะดับสูญไปในเวลาเช่นนั้น แม้ตัวผู้เป็นเจ้าของก็มองไม่ทัน ปัญญาจะตกอับ ทรัพย์จะสูญไป ใจจะเสียหลัก อกจะหักทั้งหงาย ตัวจะตายทั้งเป็น และเหม็นคลุ้งไปหมดทั้งตัวและวงศ์สกุล จะคว้าหาอะไรไม่เจอเพราะความเลินเล่อเผลอตัวพาให้ลืมตาย จะกลายเป็นคนหมดความหมายลงในเวลานั้นโดยไม่คาดฝัน ฉะนั้น จึงควรพากันเตรียมท่าน่ากลัวไว้ก่อน นั่นแลจัดเป็นความฉลาดอันแหลมคม เป็นคนดีอันแสนลึก นึกขึ้นมาเวลาใดก็ภูมิใจ ปัจจุบันก็สวยสด อนาคตก็แจ่มใส ไปที่ไหนก็ไม่จน เพราะสติปัญญามีอยู่กับทุกคน เราค้นหาต้องเจอทุกเวลาที่ต้องการ ท่านที่เป็นหนุ่มสาว ถ้าต้องการชาวศรีวิไลประดับตัว โปรดสนใจในมรรคคือทางเดินอันดีเยี่ยมของหนุ่มสาว ที่แสดงมานี้ผลตอบสนองต้องมีสุขสมบัติไม่ขัดสนจะดำรงตนเป็นสุขทุกทิวาราตรีไม่สงสัย ตามนัยที่แสดงมาในมรรคผลของหนุ่มสาว ก็สมควรเวลาพายุติเพียงเท่านี้

ชายหญิงที่มีครอบครัวเป็นหลักฐานแล้ว ทางที่ถูกและดีงามก็คือต่างคนต่างพยายามส่งเสริมหลักฐานของตนให้มีความแน่นหนามั่นคงยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่บั่นทอนบ่อนทำลายสมบัติ (คู่ครองและสมบัติอื่นๆ) ที่มีอยู่แล้วให้โยกคลอนโอนเอน ต่างคนต่างวิ่งเต้นขวนขวายหารายได้เพื่อค้ำจุนและส่งเสริมครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง และระวังอย่าเหยียบย่ำลำต้นโค่นทำลายรากฐานของครอบครัว คือไม่ดูถูกเหยียดหยามคู่ครอง แม้จะเป็นคนจนคนโง่เขลาเบาความคิดและมาจากสกุลใดก็ตาม ไม่ควรรื้อขึ้นมาเหยียบย่ำอันเป็นการทำลายศักดิ์ศรีและวงศ์สกุลของกันและกัน ซึ่งประเพณีถือกันอย่างยิ่ง คู่ครองแต่ละฝ่ายไม่ควรไปแตะต้อง ผิดหรือถูกซึ่งควรจะว่ากล่าวกันบ้างในฐานะผู้รับผิดชอบและหวังพึ่งเป็นพึ่งตายด้วยกัน ก็ควรมีวงจำกัดที่สมควรแก่เหตุไม่ให้ลุกลามออกไป เพราะคู่ครองของกันและกันเป็นสิ่งที่เกิดจากเลือดหัวอก คือความรักและสมัครใจของแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะ แม้จะเป็นคนชาติชั้นวรรณะและสกุลใดต่างฝ่ายก็ทราบกันอยู่แล้ว ไม่มีใครบีบบังคับ แต่หากเป็นเพราะกรรมคือเจ้าความรักพาสลักลงลึกแบบถอนไม่ขึ้น แม้จะเอาพื้นพสุธาคือแผ่นดินอันใหญ่หนามาชั่งแข่งขันน้ำหนักยังพ่ายความรัก แผ่นดินอันแสนหนักพังทลายลง ส่วนความรักแม้เราสลบไป ฟื้นคืนมายังคงอยู่ มิได้ขยับเขยื้อนไปแม้แต่นิด เพราะความรักประเภทนี้ลบไม่หาย คายไม่ออก บอกห้ามไม่เชื่อฟัง ถ้าความรักได้ฝังลงแล้วต้องจมมิด ถ้าติดก็ติดแบบจม ใครไม่ควรกล้าอวดเก่งต่อความรักเมื่อยังไม่รู้ฤทธิ์ของมัน ความรักถ้าลงได้ขึ้นบนบ่าของใครแล้ว จะไม่เลือกชาติชั้นวรรณะ เพศพระ เพศเณร และวัยหนุ่มสาว เฒ่าแก่อย่างไรเจ้าความรักต้องนั่งบนบ่าแล้วจับขอ (ขอให้ได้อย่างใจรัก) สับลงบนศีรษะโดยไม่เลือกใครว่าเป็นหน้าอินทร์หน้าพรหม เช่นเดียวกับนายควาญช้างสับศีรษะช้างด้วยขอฉะนั้นพระเณรเถรชีแตกวัดแตกวา บางแห่งจนถึงกับวัดร้างไม่มีพระจะอยู่ค้างวัดกระทั่งขรัวตา ก็เพราะอะไรเป็นผู้ขับไล่เล่า ถ้าไม่ใช่เจ้าความรักตัวเทวทัตนี้เท่านั้น เป็นผู้มีอำนาจขับไล่แบบไม่มีใครกล้าต่อสู้ นอกจากจะพากันหมอบราบไปตามๆ กันเท่านั้นผู้เขียนนี้ก็จะเป็นใครที่ไหน ถ้าไม่ใช่ผู้ถูกกระสุนของมันยิงเอาจนสลบไสล พอฟื้นขึ้นมาบ้างก็เดินโซซัดโซเซจับปากกามาทำท่าเขียนอวดโลกทั้งๆ ที่กำลังผลุบๆ โผล่ๆ อยู่อย่างนั้นเอง ใครๆ ถ้ายังไม่ได้ขึ้นบนเวทีลองดีให้เห็นฝีมือกับความรัก ประเภทก่อแล้วดับไม่ลงเสียก่อน อย่าด่วนอวดว่าตัวเก่ง ถ้าอวดเก่งในทางอื่นๆ จะพอมีทางยอมและยกให้

บ้าง แต่จะมาอวดในทางนี้แล้ว เพียงหมัดเดียวก็พอเตรียมหาเปลมาหามคนสิ้นท่า เพราะความรักดัดสันดานลงไปได้แล้ว และยังจะแพ้และเข็ดหลาบจนวันตาย ไม่มีทางว่าจะมาขอแก้มืออีกต่อไปได้เลย

อำนาจแห่งเจ้ากรรมตัวรักๆ นี่แล ทำให้โลกยุ่งทุกหย่อมหญ้า แต่โลกก็ถือเป็นความสนุกทุกหย่อมหญ้าเช่นเดียวกัน ฉะนั้นจึงไม่มียาแก้ให้หายยุ่งได้ตลอดมา ไปที่ไหนแม้จะอุดหูข้างหนึ่ง แต่หูอีกข้างหนึ่งก็ไปแอบฟังเสียงบ่นว่ายุ่งว่าทุกข์จนได้ ถ้าจะอุดทั้งสองหูก็กลัวจะไม่ได้ยิน เรื่องจึงลงเอยตรงที่ว่าเรื่องเท่ากัน ฉะนั้น คู่ครองแต่ละฝ่ายจึงควรเรียนและปฏิบัติต่อความรักด้วยความรอบคอบ อย่าเผลอตัวปล่อยให้ความรักเที่ยวเพ่นพ่าน จะทำให้ยุ่งแบบโลกแตกแต่หัวใจยังมี ผู้เสวยผลจึงได้รับความทนทุกข์ทรมานไม่มีวันจบสิ้น คำที่ว่าปล่อยความรักให้ออกเที่ยวเพ่นพ่านนั้น คือปล่อยความรักแบบไม่มีขอบเขตความพอดีดังที่เห็นๆ กันอยู่ ทำให้คนข้างหลังยุ่งและคอยหาบบาปหาบกรรมแทบอกจะแตก เพราะเจ้าความรักเที่ยวสร้างไว้ คู่ครองคือสามีภรรยาจึงไม่ควรสนใจไยดีกับความรักประเภทอาหารนอกบ้าน จะทำให้ครอบครัวร้าวรานหรือแตกทลายได้อย่างไม่มีอะไรมาต้านทาน จะไปทำมาค้าขายหรือทำราชการ งานราษฎร์งานหลวงต้องทำความเข้าใจกับตัวเองไว้อย่างเคร่งครัดว่า เรื่องความรักนอกบ้านคือนอกจากคู่ครองของเราแล้ว ไม่ใช่เรื่องของเราอย่างเด็ดขาด ในขณะเดียวกัน ต้องระลึกถึงความรักและความไว้วางใจที่เราได้ให้คำมั่นสัญญาแก่คู่ครองของเราอย่างไม่มีการแบ่งรับแบ่งสู้ใดๆ แล้วก็ความรักนอกบ้านเป็นความรักขั้นทำลาย และเป็นความรักที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับคนที่มีครอบครัวแล้วเช่นเรา เราผู้มีครอบครัวแล้วจึงเข้ากับความรักประเภทเผาทั้งเป็นนี้ไม่ได้อย่างเด็ดขาด เมื่อต่างคนต่างรู้สึกว่าตนมีครอบครัวแล้ว และต่างก็ปฏิบัติต่อตนเองอย่างเคร่งครัดแบบขีดเส้นตายเลย แล้วครอบครัวนั้นๆ ก็อยู่ด้วยกันโดยความร่มเย็นเป็นสุข และต่างก็มอบชีวิตฝากเป็นฝากตายต่อกันอย่างสนิทใจ ไม่มีอะไรมาแบ่งแยกได้ เงินทองที่หามาได้ก็เป็นชิ้นเป็นอันไม่มีทางรั่วไหล และเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวล้วนๆ ไม่ไหลซึมออกไปนอกลู่นอกทาง นี่แลมรรค คือทางเดินของการงานและความประพฤติของคนที่มีครอบครัวเป็นหลักยึดแล้ว และผลก็คือความสุขในครอบครัวนั้นๆ ซึ่งไม่มีอะไรมาขัดขวางแย่งชิง เป็นความสุขของผัวรักสงวนเมียจริงๆ

ไม่มีความสุขใดในโลกนี้จะเสมอความสุขของสามีร่วมเป็นภรรยาร่วมตาย ไม่ยอมแยกจากไม่ยอมพลัดพรากจากกันตลอดอวสาน เกิดชาติใดปรารถนาขอพบกันเพราะอำนาจแรงอธิษฐานและความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ย่อมมีหวังเป็นไปได้ตามใจหมายดังอธิบายมา คือมรรคผลของคนที่มีครอบครัวแล้ว เห็นว่าพอสมควรยุติ โปรดนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครอบครัว จะไม่ได้เห็นผู้หญิงวิ่งตามชายชู้ และผู้ชายวิ่งตามหญิงสาว ซึ่งเป็นที่น่าทุเรศเอานักหนาเหมือนคนไม่มีหัวใจอีกต่อไป ถ้าปักใจเชื่อธรรมของพระพุทธเจ้า ความยับยั้งตัวเองก็จะพอมีได้ ความสุขก็จะพอปรากฏ ไม่เป็นทำนองว่าวเชือกอยู่บนอากาศไปท่าเดียว

คนที่มีอายุผ่านเข้าปัจฉิมวัยแล้ว จัดว่าเป็นผู้ได้ผ่านโลกมาพอประมาณ ไม่บกพร่องในทางสัมผัสถูกต้องกับสิ่งดีชั่วต่างๆ ที่มีอยู่ประจำโลก และมีทางจะบวกลบชีวิตที่ผ่านมากับเหตุการณ์ของโลกได้พอสมควร วัยนี้เป็นวัยที่จะรีบเร่งเข้าหาที่พึ่งทางใจกับศีลธรรมได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีอุปสรรคแล้ว เพราะเป็นวัยจะปลดเปลื้องทุกๆ สิ่งที่เคยถือเป็นภาระมานมนาน มิใช่วัยที่จะกล้าหาญต่อภาระที่เป็นของหนัก ทั้งทางกายและทางใจโดยไม่ยอมลดตัวลงไปตามวัยของใครเลย โลกและขันธ์ที่เราเห็นอยู่เวลานี้ ไม่มีทางสงสัยว่าจะเป็นอะไรต่อไปกว่าเท่าที่เป็นอยู่และเห็นอยู่เวลานี้ เพราะมีความเจริญและความเสื่อมอยู่ในตัวมันเอง ซึ่งควรจะเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งภายในและภายนอกไม่มีทางสงสัย สิ่งที่จะเป็นสาระสำหรับตัวก็คือคุณงามความดี ซึ่งเป็นของไม่จืดจางตลอดมา จะดีอยู่กับอะไร งามอยู่กับผู้ใด ต้องเป็นสิ่งที่โลกปรารถนาโดยทั่วกัน ข้อสำคัญ ขอให้ดีและงามต่างๆ มาปรากฏอยู่กับตัวเสียเอง นั่นแลจะเป็นที่เหมาะกับใจผู้ใฝ่ฝันอยู่แล้ว ลองคิดดู สิ่งที่ว่าดีหรืองามมีอยู่ ณ ที่ใด ไม่ว่าไกลหรือใกล้ คนเรายังปรารถนากันทุกคน แต่ดีอย่างแท้จริงและแน่นอนนั้นได้แก่ศีลธรรม ถ้าศีลธรรมมีอยู่กับผู้ใด ดีแท้ดีแน่นอน และดีเด่นย่อมมีอยู่กับผู้นั้น ผู้นั้นเป็นผู้มีของดีและของจริงอยู่กับตัว แม้ไม่ต้องออกร้านก็มิได้ลดคุณค่าลงแม้แต่น้อย วัยที่ผ่านโลกมาพอสมควรแล้วควรหาของดีประเภทนี้ไว้เป็นหลักใจและอวดลูกหลานต่อไป เขาจะได้รักและเคารพบูชาตลอดกาลนาน ดีกว่าจะนั่งบ่น นอนบ่น หิวก็บ่น กระหายก็บ่น หุงข้าวแฉะไปบ้างก็บ่น ทำอาหารไม่ถูกปากก็บ่น ยกอาหารมาช้าหน่อยก็บ่น เด็กพูดคุยกันบ้างตามภาษาเด็กก็บ่น เขาเปิด

วิทยุดังบ้างก็บ่น เขาไม่เปิดให้ฟังเสียงเพลงบ้างก็บ่น เขาเปิดเบาฟังเสียงเพลงไม่ชัดก็บ่น ใครทำไม่ถูกใจนิดก็บ่น แม้ที่สุดตัวทำไม่ถูกใจตัวเองก็บ่น ลุกขึ้นลำบากบ้างก็บ่น เดินไปมาไม่สะดวกก็บ่น วิชาบ่นเลยคล่องปากไปเอง เบื้องต้นก็หัดบ่นกับลูกๆ หลานๆ ในบ้าน ต่อมาก็บ่นดะไปเลย จนลูกหลานเบื่อและรำคาญ ไม่อยากเดินเข้ามาแอบและผ่านหน้า นี่คือนิสัยของคนแก่บ้าน เล่นลูกหยอกหลาน เล่นไปนานๆ ก็พาลดุพาลโกรธให้เขาทนไม่ไหวเขาก็พากันหนีไป บทเขาไม่มาหาก็บ่นคิดถึง บ่นอยากให้เขามาหาเพราะตายายคิดถึง เรื่องของคนแก่จึงยุ่งอยู่เสมอทำนองนี้ และถึงคราวจะจากลูกหลานไปจริงๆ จะไม่ได้กลับมาบ่นให้เขาอีก ก็กลับเป็นห่วง จิตเลยหาที่ยึดไม่ได้ กลายเป็นคนเสียหลักไปในเวลาเช่นนั้นก็มีนับจำนวนไม่น้อย ฉะนั้น เมื่อทราบแต่ต้นมือแล้วจึงควรท่องคาถาพุทโธ เป็นต้น ไว้จนคล่องปากคล่องใจ เมื่อถึงเวลาจริงๆ พุทโธจะไม่พาให้ยุ่ง แต่จะพาไปอย่างสบายหายห่วง เพราะจิตได้พุทโธดวงเลิศเป็นที่พึ่งแล้วไม่มีอะไรจะเสมอเหมือน ผู้ที่อยู่ในวัยใดก็ควรเตรียมตัวไว้แบบบุคคลไม่ประมาท นั่นแลเป็นบุคคลผู้ไม่เสียท่า เพราะเวลามีชีวิตอยู่ก็เป็นผู้รักษาศีลธรรมประจำนิสัย ใจก็เย็น มองเห็นหน้าหลานก็น่ารัก ไม่น่าบ่นเหมือนคนเจ้าทุกข์ซึ่งหาแต่ทางระบาย แทนที่ระบายออกไปแล้วตนจะสบาย คนอื่นกลับเดือดร้อน ตนก็พลอยได้รับทุกข์เพิ่มขึ้นอีก ทำนองเอาน้ำสกปรกไปชะล้างสถานที่ที่ไม่สะอาด เลยกลายเป็นเพิ่มความสกปรกให้ทวีมากขึ้น ลูกหลานก็ยังไม่รู้ว่าอะไรถูกอะไรควร ตากับยายก็เอาเรื่องบ่นชะล้างลงไปบนสมองเด็ก เรื่องก็พลอยยุ่งไปทั้งตากับยายและลูกหลาน หาอะไรเป็นสาระพอจะยึดถือไม่ได้ ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้ผู้นำของครอบครัวและวงงานต่างๆ มีศีลธรรมเพื่อทำคนให้ดี นอกจากนั้นยังเป็นคติตัวอย่างอันดีแก่ลูกหลานอีกด้วย เวลาตนจากไปก็เป็นสุข เพราะธรรมคุ้มครองป้องกัน คนที่มีความสุขซึ่งเกิดจากความดีที่ตนทำไว้แล้ว อยู่โลกไหนก็เป็นสุข เพราะความสุขต้องอยู่กับผู้ทำดี ผู้ทำดีไปอยู่ที่ไหนความสุขก็ไปอยู่กับผู้นั้น ผู้ปรารถนาความสุขไปเป็นเพื่อนสองก็จำต้องทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา อันเป็นทางให้เกิดสุขดีกว่านั่งบ่นนอนบ่นว่าทุกข์ยาก ลำบากกายลำบากใจอยู่เปล่าๆ ไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย นี่แลคือมรรคผลของคนแก่ ที่ควรสนใจบำเพ็ญมากกว่าวัยใดๆ แต่ธรรมที่กล่าวทั้งนี้เป็นสาธารณะแก่ผู้หวังพึ่งความดีทั่วๆ ไป ที่ระบุคนแก่ขึ้นหน้าก็เนื่องจากคนแก่คงมี

โอกาสบำเพ็ญมากกว่าวัยอื่นๆ และระบุไว้ตามลำดับวัยที่ได้อธิบายมาเป็นอันดับๆ เข้าใจว่าท่านผู้อ่านผู้ฟังจะพอเข้าใจและถือเอาเนื้อความได้

ส่วนมรรคผลของข้าราชการนั้นอาจารย์ไม่ค่อยเข้าใจ คงจะเป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่อธิบายผ่านมาแล้ว เป็นแต่เปลี่ยนไปตามหน้าที่การงานแผนกนั้นๆ เท่านั้น การดำเนินงานที่เรียกว่ามรรค ย่อมถือเอาความถูกต้องของการทำงานและความสุจริตต่อหน้าที่เป็นสำคัญ ถ้าทำผิดและทุจริตต่อหน้าที่ก็ผิดความมุ่งหมายของมรรค คือทางเดินของงาน และเป็นผลเดือดร้อนทั่วแผ่นดิน โจรผู้ร้ายนานาประเภทก็ชุกชุม นับแต่วงแคบไปถึงวงกว้าง และนับแต่ผู้น้อยขึ้นไปถึงผู้ใหญ่ ก่อความเดือดร้อนไปทุกหนทุกแห่ง เพราะเรื่องนี้เป็นสาเหตุ ถ้าทำงานถูกและสุจริตต่อหน้าที่ ผลงานก็ได้มาก ประเทศชาติก็เจริญ โจรผู้ร้ายก็ลดลงเป็นลำดับตามกำลังความดี ซึ่งต่างคนต่างสนใจนำไปใช้หรือชะล้างสิ่งสกปรกให้หายกลิ่นที่เหม็นคลุ้งไปทุกสารทิศได้มีทางเบาบางลง แม้ไม่หมดไปเสียทีเดียวบ้านเมืองก็พลอยสงบสุข เพราะต่างคนต่างมองดูความสุขทุกข์ของกันและกันอย่างทั่วถึง แทนที่จะมองดูตัวเพียงคนเดียว และหาทางกอบโกยเพื่อตัวคนเดียว ตามหลักธรรมชาติแล้ว การทำชั่วทุจริตไม่ว่าจะเป็นคนโง่ทุจริต คนฉลาดทุจริต ผู้ใหญ่ทุจริต ผู้น้อยทุจริต เด็กทุจริต หรือใครๆ ทุจริต แม้ที่สุดลูกเราทุจริต ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ใครจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ทั้งหมดนี้จัดเป็นการทำชั่วทุจริตอยู่ในตัวของผู้ทำอย่างสมบูรณ์ โดยไม่มีอะไรมาแบ่งแยกให้ความสมบูรณ์แห่งความชั่วทุจริตของผู้ทำนั้นๆ ลดน้อยลงกว่าเดิมเลย จำต้องทรงดอกทรงผลไว้ในตัวของมันอย่างสมบูรณ์เสมอกัน แม้วัตถุสมบัติในกลุ่มนั้นที่ถูกทุจริตไปเท่าไร และไม่ว่าจะด้วยวิธีใด จะต้องขาดความสมบูรณ์เท่าที่มีอยู่เดิมลงทันที ในขณะเดียวกันประโยชน์จากสิ่งที่ขาดไปนั้นก็ขาดลงพร้อมๆ กัน โดยที่เจ้าของหรือใครจะทราบหรือไม่ก็ตาม เช่น เรามีเงินอยู่ร้อยบาท แต่ถูกขโมยไปเสียแม้เพียงหนึ่งบาท แต่ประโยชน์ที่จะเกิดจากเงินหนึ่งบาทต้องเสียไป โดยเจ้าของจะทราบว่าเงินหนึ่งบาทได้หายไปหรือไม่ ไม่สำคัญ สำคัญที่เงินขาดจำนวนเดิมลงหนึ่งบาท และขาดประโยชน์ไปเท่าจำนวนเงินหนึ่งบาท นี่เป็นหลักตายตัวไม่มีทางแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น ถ้าเกิดขโมยหรือทุจริตมากกว่านั้น และขโมยหรือทุจริตไปเรื่อยๆ จนเป็นโรคเรื้อรัง ประโยชน์ที่ควรได้รับจากสมบัติจำนวนและประเภทที่ถูกทุจริตนั้นๆ ก็จะ

ต้องขาดไปแบบเรื้อรังเช่นเดียวกัน การขาดรายได้ที่ควรจะได้ไปตลอดสาย จึงไม่ใช่ทางสงบสุขของบ้านเมือง และไม่ใช่เรื่องที่ผู้ทำทุจริตนั้นๆ จะทำความเจริญและความสงบสุขแก่บ้านเมือง แต่เป็นการตัดทอนผลประโยชน์ที่จะให้เกิดความสงบสุขขาดไปตลอดสาย นี่เรียกว่ามรรคเสื่อมผลก็พลอยเสื่อมไปด้วย ผู้ควรจะได้รับประโยชน์จากสิ่งที่หลุดลอยไปมากน้อยมีจำนวนเท่าไร ก็พลอยเสื่อมจากประโยชน์ไปตามๆ กัน และเสื่อมไปตลอดสายไม่มีที่สิ้นสุด เสื่อมจากจำนวนน้อยไปหามาก จนไม่มีอะไรเหลือเพื่อให้เสื่อมต่อไปอีก จะเรียกว่ามรรคเหลวแหลกผลแหวกแนวก็ไม่ผิด เพราะขึ้นอยู่กับผู้พาให้เหลวไหล ส่วนมรรคเจริญผลเจริญนั้น ผู้ดำเนินงานต่างทำถูกและสุจริตต่อหน้าที่ทุกแขนงของงาน ผลรายได้ก็สมบูรณ์และทั่วถึง ผู้ใหญ่กับผู้น้อยมีความเมตตาสงสารและเคารพกัน มีความเชื่อถือและไว้ใจกันได้ บ้านเมืองก็เกิดความสงบเย็น สิ่งบั่นทอนทั้งส่วนใหญ่ส่วนย่อยก็พลอยลดลงตามส่วนแห่งความสุจริตชำระล้าง ความสกปรกรกรุงรังที่เคยมีก็ค่อยหาย กลายเป็นความสะอาดขึ้นมาทุกแห่งหนตำบลหมู่บ้าน ประชาชนก็มีความชื่นบานหรรษาโดยทั่วกัน

นี่แลคือมรรคผลของราชการงานแผ่นดิน ถ้าต่างมุ่งเพื่อตนและประเทศชาติศาสนาเจริญ ก็ควรดำเนินตามหลักธรรมคือมรรคอันเป็นเส้นทางที่ถูกต้อง ผลจะเป็นที่เจริญตาเจริญใจทั่วถึงกัน เพราะคนเราที่อาศัยกันอยู่เป็นหมู่เป็นพวก ความสุขทุกข์ได้เสียต่างๆ ย่อมกระเทือนถึงกันอยู่โดยดี ไม่มีผู้ใดจะทนนั่งเสวยสุขอยู่ในกองสมบัติแต่ผู้เดียวได้ เมื่อคนทั้งโลกต่างเป็นทุกข์เดือดร้อนกันทั้งแผ่นดิน นอกจากคนที่เขามีชื่อว่า นายสุข นามสกุลสุขคนเดียวเท่านั้น เขาจะมีสุขเฉพาะชื่อและนามสกุล ส่วนตัวเขาเองก็คือคนทุกข์ร้อนเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วๆ ไปนั่นแล ฉะนั้น คนเราซึ่งอาศัยกันอยู่จึงควรคำนึงถึงเพื่อนมนุษย์ตาดำๆ ด้วยกัน เช่นเดียวกับความรู้สึกภายในที่หวังพึ่งโลก ฉะนั้นโลกกับเราก็จะเป็นปึกแผ่นแน่นหนาไปด้วยกัน โลกเสื่อมเราก็พลอยเสื่อมด้วย โลกฉิบหายเราก็พลอยฉิบหายด้วย โลกตายเราก็พลอยตายด้วย เมื่อความเกี่ยวเนื่องกันมีอยู่อย่างแยกไม่ออก จึงไม่ควรคิดจะเป็นเศรษฐีมีความสุขลำพังเราคนเดียวในท่ามกลางโลกซึ่งกำลังขาดแคลนทุกข์ร้อน และหวังพึ่งคนดีมีใจเป็นธรรมอยู่ทุกลมหายใจ ผู้หาญ

คิดจะเป็นผู้ก่อไฟเผาตัวและโลกให้ฉิบหายป่นปี้ไปตามๆ กัน เท่าที่อธิบายมาก็เห็นว่าพอสมควร คุณยังมีสงสัยอะไรก็สนทนากันได้

ถ้าเป็นดังท่านอธิบายนี้ ศาสนาที่ทรงมรรคทรงผลไว้ทุกประเภท ก็ไม่ขัดกันกับคนทุกเพศทุกวัยละซิท่าน เพราะฟังท่านอธิบายแล้ว คำสั่งสอนในแง่ต่างๆ ล้วนสอนแนะเกี่ยวกับการอาชีพของคนทั่วโลกที่ทำกันเป็นประจำ การสอนศาสนาก็คือการแนะแนวของการงานให้ถูกทางเพื่อผลที่ได้มาจะเป็นที่เย็นใจแก่เจ้าของ ไม่เห็นมีอะไรขัดแย้งกับการอาชีพของโลก ซึ่งพอจะแยกจากกันระหว่างคนและการงานกับศาสนา ความจริงคนและการงานกับศาสนาเป็นของคู่เคียงกัน จะแยกกันที่ตรงไหนดิฉันยังมองไม่เห็น ถ้าพูดถึงการงานก็ต้องอาศัยศาสนาเป็นเครื่องนัดแนะ คนทำไม่ถูกทางซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น ศาสนาก็เป็นเครื่องนัดแนะ สามีภรรยาจะแตกร้าวจากกันศาสนาก็นัดแนะให้มีความรักและปรองดองกัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะประพฤตินอกใจกัน ศาสนาก็สอนแนะไม่ให้ทำเพราะผิดหลักของคนที่มีที่จอดแวะแล้ว ไม่ให้ทำแบบคนบ้ากามตามตรอกตามซอกถนนสายต่างๆ ซึ่งไม่มีคุณค่าและความหมายใดๆ แล้วลูกประพฤติความเกเร ศาสนาก็สอนแนะให้กลับตัวประพฤติเป็นคนดี เด็กขี้เกียจเรียนหนังสือและไปโรงเรียน ศาสนาก็สอนแนะให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร และอดทนเรียนจนสำเร็จ เพราะงานที่กำลังทำอยู่เวลานี้จะเป็นอาชีพของตนในอนาคต ถ้าขี้เกียจและหยุดเรียนเสียจะไม่มีอาชีพต่อไป และไม่ว่างานชิ้นใดรู้สึกจะมีศาสนาเข้าช่วยแนะแนวเสมอ ดิฉันเห็นอย่างนี้จะผิดหรือถูกก็กรุณาเตือนด้วย

ความจริงก็เป็นอย่างนั้น คนเราจะดีจะชั่วหรือจะเป็นจะตายอย่างไร ก็อยู่ในกรอบของศาสนา เพราะศาสนาเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดในโลกที่ชี้ชะตากรรมของสัตว์โลกผู้ทำดีทำชั่ว และได้รับผลเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ ก็ล้วนอยู่ในที่ศาสนาสอนไว้แล้วทั้งนั้น ไม่มีใครจะสามารถแหวกแนวศาสนาไปได้ ฉะนั้น ศาสนาจึงเป็นเหมือนดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงสว่างแก่โลกให้คนมีนัยน์ตาดีได้เห็นสิ่งต่างๆ และประกอบการงานได้โดยสะดวกทั่วหน้ากัน ศาสนาก็ส่องแสงสว่างคือคำสั่งสอนไว้ทุกแง่ทุกมุม ไม่มีบกพร่อง ผู้สนใจดำเนินตามหลักศาสนา จะทำการงานทุกประเภทให้สำเร็จลงได้ด้วยความรอบคอบ และ

ได้ผลสมบูรณ์ไม่รั่วไหลแตกซึม ไม่ว่างานส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่ ไม่ว่างานราษฎร์หรืองานหลวง ไม่ว่างานส่วนตัวหรือส่วนรวม จะเรียบร้อยไปตลอดต้นตลอดปลาย ไม่ลุ่มๆ ดอนๆ สูงๆ ต่ำๆ ทั้งงานและผลของงาน เพราะศาสนาสอนคนให้สะอาด ทั้งเครื่องนุ่งห่มใช้สอย ทั้งความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ทั้งการงานทุกแผนกและทุกประเภทของงาน ไม่ได้สอนให้คนสกปรกโสมมแบบร้อยแปดดังที่เคยเห็นกันอยู่ คนของศาสนาจึงต้องเป็นคนสะอาดทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับตัว เป็นคนเปิดเผย ไม่ด้อมๆ มองๆ คดๆ โกงๆ เป็นคนตรงไปตรงมา ไม่มีคดงอล่อลวงหลายเหลี่ยมหลายคม แม้จะขมก็ขมแบบเป็นยา จะหวานก็หวานเพื่อชวนดื่มและให้คุณแก่ร่างกาย ไม่มีโทษแบบยาพิษเคลือบน้ำตาล ได้ตัดสินใจอย่างใดด้วยเหตุผลแล้วต้องรักษาต้นรักษาปลาย ไม่ให้ขาดกระจุยกระจายหลายติดหลายต่อ ซึ่งส่อลักษณะของคนไม่จริง

หลักศาสนาจริงๆ เป็นอย่างนี้ ถ้าว่าตรงก็ตรงต่อความจริง คือเหตุผลล้วนๆ ไม่มีอะไรเข้าแอบแฝง ผู้ถือศาสนาจึงควรมีเหตุผลประจำตนและกิจการ ตลอดถึงสิ่งเกี่ยวข้องทั่วๆ ไป สมกับเรียนและปฏิบัติศาสนาเพื่อความรู้ความฉลาดเอาตัวรอดจากอุปสรรคไปเป็นลำดับไม่อับจน เพราะศาสนาไม่ใช่สิ่งอับจนซึ่งผู้ปฏิบัติจะเป็นคนเสียท่าและจนมุมกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน คุณต้องการคนที่จนมุมไหม ถ้าไม่ต้องการก็อย่าโกหกตัวเอง คิดอะไรถูกต้องกับเหตุผลแล้วอย่าปล่อยให้ความโกหกมาพาดำเนินงาน มันจะมาผลาญงานให้ย่อยยับไปหมดไม่มีชิ้นดีเหลืออยู่เลย

ถ้าไม่ใช่ตัวของดิฉันเป็นคนที่จนมุมอยู่แล้ว คนอื่นๆ ดิฉันก็ไม่ต้องการ เพราะที่ตะเกียกตะกายทั้งทางโลกและทางธรรมอยู่ทุกวันนี้ ก็เพื่อจะผ่านความจนมุมนั่นเองเป็นส่วนใหญ่ ถ้าพูดถึงความโกหกตัวเองแล้ว ดิฉันรู้สึกมีบ่อย แต่มิได้คิดว่าจะโกหกตัวเองมาแต่ต้น หากมีอันให้คลาดเคลื่อนจนได้ ตอนนี้ดิฉันยอมสารภาพไม่ทราบจะแก้ไขอย่างไร โปรดท่านเมตตาสอนด้วย

ถ้าจำเป็นก็ควรทราบไว้ว่าจำเป็น แต่โดยมากไม่ว่าอะไรถ้าเป็นความบริสุทธิ์ชอบจะหาที่กำบังเป็นที่หลบภัยเสมอ นี่ถ้าไม่ใช่อุบายหลบภัยของความโกหก อาจารย์ก็เห็นใจ แต่ถ้าเป็นอุบายหลบภัยแล้ว ก็แสดงว่าความโกหกหาที่กำบังได้ดี จนเจ้าของ

ไม่มีทางทราบได้เลย และยังจะเป็นทางออกของมันอย่างแยบยลต่อไปอีกเป็นเวลานาน จนไม่สามารถจะจับตัวได้เลยก็อาจเป็นได้

ตอนนี้ท่านแทงถูกใจดำความโกหกของดิฉันจริงๆ เพิ่งจะมาระลึกได้ซึ่งตรงกับคำที่ท่านว่าเมื่อกี้นี้เอง คือบางครั้งดิฉันว่าจะไปฟังปาฐกถา ความโกหกก็มาฉุดลากดิฉันไปทางอื่นเสียหายเงียบไปเลย วันหลังเพื่อนมาเล่าให้ฟังเลยเกิดความเสียดายและเสียใจมาก ทั้งโกรธให้ตัวเองว่าไม่ได้ไป และความโกรธตัวเองในเรื่องอื่นๆ ซึ่งเข้าในลักษณะนี้ก็มีอยู่หลายครั้งและบ่อยมากท่าน แต่ดิฉันไม่รู้สึกตัวว่าได้ถูกโกหกจากความแยบคายชนิดกล่อมให้หลับสนิทนี้ เพิ่งมารู้จากท่านวันนี้เอง

ถ้าจะพยายามเอาชนะตัวเอง ก็อย่าให้ถูกโกหกจนบ่อยนัก จะเป็นนิสัยโกหกประจำตัว ต่อไปก็อาจโกหกคนอื่นได้ เช่นเดียวกับเด็กเริ่มฝึกหัดขโมย เบื้องต้นก็ขโมยของในบ้านของตัว ครั้นแก่เข้าก็ขโมยได้ทั่วไปไม่เลือกหน้า จนกลายเป็นเสือร้ายตัวลือนามได้ฉะนั้น เพราะนิสัยเป็นสิ่งสำคัญมาก เมื่อทำเข้าบ่อยๆ ก็กลายเป็นนิสัยขึ้นมา แล้วแก้ไขได้ยากหรือไม่ได้เสียเลย ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้ฝึกหัดนิสัยไปในทางดี เมื่อเคยชินแล้วก็ไม่ต้องถูกบังคับ และไม่ถูกบังคับตลอดไป

ทีนี้ดิฉันเข้าใจ ต่อไปจะพยายามฝึกหัดไม่ให้เป็นบ่อยจนไม่ยอมให้มันโกหกเราได้เลย เพราะการโกหกตัวเองก็ทราบอยู่แล้วว่าไม่ดี แต่มิได้สนใจจะแก้ไขชนิดปักใจจริงๆ วันนี้ถูกท่านเฆี่ยนเสียบ้าง จึงรู้สึกโทษของตัวว่าเป็นคนไม่จริงมานานแล้ว และดีใจที่ได้คติจากท่านในเรื่องโกหกตัวเอง ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่าน

วานนี้ดิฉันมากราบท่านแต่ไม่พบ เด็กบอกว่าท่านไปธุระ ดิฉันเลยไปทำธุระแล้วกลับบ้าน วันนี้เลิกจากงานแล้วมาอีก ดีใจที่ได้พบท่าน ดิฉันขอรบกวนเรียนถามข้อข้องใจที่ไม่สามารถปลดเปลื้องด้วยตนเองได้ **คือเขาว่าดิฉันเป็นคนหัวดื้อถือดี ไม่ยอมฟังและลงใครง่ายๆ ครูอาจารย์สอนไม่ยอมเชื่อฟัง ไม่ทราบว่าจะเป็นความจริงตาม**

ที่เขาตำหนิหรืออย่างไร ดิฉันไม่แน่ใจตัวเอง คือเวลาดิฉันทำภาวนา ใจได้รับความสงบอย่างไร ก็ได้เล่าให้เพื่อนที่สนิทและอาจารย์ฟัง แต่ผู้ที่จะชมผลงานที่ดิฉันทำและมาเล่าให้ฟังไม่ค่อยมี โดยมากก็ตำหนิว่าดิฉันทำภาวนาแบบล้าสมัย เพราะสมาธิเป็นทางคดโค้งมากและยากจะถึงจุดที่หมายได้เร็วกว่าเท่าที่ควรจะถึง บางท่านก็บอกว่า สมาธิของคุณให้เก็บใส่ตู้ไว้ก่อน แต่ให้คุณเร่งวิปัสสนาไปเลย คุณจะมัวคลำแต่สมาธิอยู่จะไปไม่ถึงไหน เพราะทุกวันนี้เขาใช้วิปัสสนากันทั้งนั้น ไม่ได้ใช้ทางสมาธิกันเพราะล่าช้ามาก แต่เวลาท่านสอนวิปัสสนาให้ดิฉัน ท่านก็สอนกรรมฐานอันเป็นอารมณ์ของสมถะ ซึ่งดิฉันก็ไม่แน่ใจว่าจะควรเชื่อท่านหรือไม่อย่างไร บางครั้งก็มีการถกเถียงกันบ้างกับเพื่อนๆ และอาจารย์ที่ถามและตอบไม่เข้าเรื่องราวกัน เลยพากันตำหนิว่าดิฉันไม่เชื่อฟังหมู่เพื่อนและครูอาจารย์ ทีนี้อยากทราบว่า สมาธิภาวนาที่ดิฉันทำและปรากฏผลนั้นเป็นทางคดโค้ง และควรจะเก็บเข้าตู้ดังที่ว่าจริงๆ หรืออย่างไร ดิฉันไม่เข้าใจว่าวิปัสสนาแปลว่าอย่างไร และวิธีทำวิปัสสนาทำอย่างไร ดิฉันควรปฏิบัติกับสมาธิภาวนา ซึ่งกำลังเป็นไปอยู่เวลานี้อย่างไรบ้าง และดิฉันเป็นคนหัวดื้อจริงไหม ถ้าจริง จะควรกำจัดมันด้วยวิธีใด โปรดท่านบอกวิธีกำจัดให้ดิฉันด้วยจะขอบพระคุณอย่างยิ่ง

ตามเสียงที่คุณพูด เป็นเชิงอยากให้เขาชมเชยผลงานของคุณ เมื่อเขาไม่ชม ก็พาลโกรธเขา แล้วกลับหาเรื่องใส่เขาว่าเขาตำหนิคุณว่าเป็นคนหัวดื้อถือดี ถ้าเช่นนั้นคุณก็เป็นคนที่ควรตำหนิ แล้วจะให้อาจารย์ชมเชยคุณตรงไหนเล่า ถ้าคุณมีมูลความจริงพอจะนำมายืนยันได้ว่าคุณมิใช่คนหัวดื้อ คุณก็ลองเล่าความจริงให้อาจารย์ฟังบ้างว่า คุณภาวนาจิตสงบเป็นผลซึ่งจะควรนำมายืนยันนั้น มันสงบอย่างไร ตอนอื่นๆ ที่คุณถามนั้นค่อยพูดกันทีหลัง เราพูดกันเป็นตอนๆ ไปดีกว่า โปรดเล่าให้อาจารย์ฟังบ้าง เล่าบัดนี้ทีเดียว นานไปจะเสียรส ทานไม่อร่อย

มิใช่ท่าน มิใช่ดิฉันอยากให้เขาชมเชยผลงานที่ดิฉันทำได้ และดิฉันมิได้หาเรื่องใส่เขาว่ามาหาเรื่องใส่ว่าดิฉันเป็นคนหัวดื้อ แต่ดิฉันอยากฟังเหตุผลที่ดิฉันทำไม่ถูก ถ้าควรเก็บเข้าตู้ ดิฉันก็ยินดีเก็บตามคำที่มีเหตุผลดีแล้ว แต่อยู่ๆ ก็จะมาตำหนิและสั่งให้

เก็บสมาธิเข้าตู้ไปเลยนั้น ดิฉันยังไม่ยอมเก็บจนกว่าจะเห็นสมควรด้วยเหตุผลทุกอย่างแล้ว เพราะธรรมเป็นสิ่งที่มีเหตุผล จะทำเอาอย่างง่ายๆ ขายอย่างสดๆ ร้อนๆ ไปเลยเหมือนผักปลาในตลาดนั้นย่อมไม่ได้

การภาวนาของดิฉันเท่าที่ปรากฏรู้สึกสงบเย็น ในเวลาจิตหยั่งลงสู่สมาธิจิต ไม่ทำงานใดๆ ด้วยความคิดอ่านต่างๆ ในเวลานั้น จิตทรงความรู้ไว้อย่างสมบูรณ์ ไม่ส่งกระแสออกไปรับรู้และหลงเรื่องใดๆ เหมือนน้ำที่ถูกปิดกั้นไว้ไม่ให้ไหลซึมออกไปสู่ที่ต่างๆ ทั้งสงบนิ่งใสและสะอาดฉะนั้น ความรู้สึกในเวลานั้นเป็นเหมือนได้เข้าเฝ้าพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ครบองค์สรณะ ใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับท่านจนกว่าจิตถอนขึ้นมา ซึ่งเป็นเหมือนทูลลาท่านจากที่เฝ้า แล้วกลับคืนมาบ้านของคนมีกิเลสหนาปัญญาไม่ปรากฏ และอยู่กับสิ่งที่ยั่วยวนกวนใจไปตามเดิม จากนั้นก็ไปทำงานเพื่อประทังชีวิตเป็นไปวันหนึ่งๆ เหมือนโลกทั่วๆ ไป เวลาว่างก็ทำภาวนา เข้าเฝ้าพระรัตนตรัยดังที่เคยเข้าเฝ้าจนกว่าจิตจะถอนขึ้นมา วันเสาร์-อาทิตย์ว่างๆ ก็ทำภาวนาและไปฟังธรรมกถาตามวัดและสถานที่ต่างๆ ที่เคยไปเป็นประจำ มิให้วันที่ว่างขาดไปได้ ดิฉันมิได้ชอบเที่ยวหาความสนุกรื่นเริงกับสิ่งต่างๆ นอกจากกับธรรม ซึ่งเป็นยาระงับความกำเริบของใจเท่านั้น ความสงบเย็นใจ ดิฉันถือเป็นความสนุกรื่นเริงพอตัวแล้ว ไม่จำเป็นต้องแสวงหาความรื่นเริงอื่นใดมาช่วย ซึ่งเป็นชนิดที่ก่อกวนใจให้กำเริบลำพองเท่านั้น เพราะความรื่นเริงกับสิ่งภายนอก ขณะที่กำลังเพลิดเพลินอยู่ก็ดูเหมือนเป็นความสุข แต่พอความเพลิดเพลินนั้นหายไป ใจกลับมีอารมณ์ชนิดจองหองคะนองเมฆเข้ามาแทนที่ และทำการยุแหย่จิตให้ขุ่นมัวและกลายเป็นความยุ่งเหยิงวุ่นวายไปตามกัน ไม่มีเวลาจบสิ้น เพราะเรื่องนี้ผ่านไป เรื่องนั้นผ่านเข้ามา เหมือนเขาประกวดนางงามในงานวชิราฯ เช่นนั้น ใจจึงเป็นเหมือนฟุตบอลในสนามกีฬาเราดีๆ นี้เอง ไม่มีเวลาได้พักผ่อนสงบตัวพอให้เกิดความสุขเย็นใจบ้าง ส่วนความสนุกรื่นเริงในทางสมาธิภาวนาไม่เป็นเช่นนั้น เวลาใจสงบลงสู่สมาธิ ใจมีความสุขเย็นอย่างบอกไม่ถูก ไม่มีความสุขและความแปลกประหลาดใดจะเสมอเหมือน แม้เวลาจิตถอนขึ้นมา ก็ยังมีความสุขและเย็นใจติดมาด้วย ทั้งยังได้อาศัยฐานของจิตที่มีสมาธิ เป็นเครื่องเสริมให้ใจมีความเชื่องชินสม่ำเสมอเป็นสุขต่อไป ไม่มีอารมณ์ชนิดจองหองปองร้ายตัวเองอยู่เป็นประจำ เข้ามา

ยุแหย่ก่อกวนเหมือนอารมณ์ของโลกที่เคยผ่านมา ฉะนั้น คำที่พูดว่าสมาธิล้าสมัยและให้เก็บเข้าตู้เสียนั้น ดิฉันจึงยังไม่เห็นด้วย เพราะถ้าสมาธิซึ่งมีอยู่กับใจที่อบรมได้จนปรากฏเป็นความสุขขนาดที่รู้อยู่ทุกวันเวลานี้ว่าเป็นของล้าสมัยและถูกเก็บเข้าตู้เสียแล้ว ผู้ปฏิบัติและสอนธรรมจะเอาอะไรมาสอนโลก ทั้งนี้แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนสมาธิเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจตลอดมา ไม่เคยได้ยินได้เห็นที่ไหนในหมวดธรรมต่างๆ เท่าที่ได้เรียนและดูมาว่า พระพุทธเจ้าทรงตำหนิสมาธิว่าเป็นของล้าสมัย แม้สมัยที่ตู้สำหรับเก็บสมาธิยังไม่มีถึง ยังไม่ทรงรับสั่งก็ตาม ความเห็นความเป็นมาของดิฉันดังที่เล่าถวายนี้ จะเป็นคนหัวอะไรก็โปรดพิจารณาตามที่เล่าถวายแล้วนั้น ส่วนวิปัสสนานั้น ดิฉันยังไม่เข้าใจ ได้ยินแต่พระอาจารย์กรรมฐานท่านสั่งสอนพระเณรลูกศิษย์ของท่าน ดิฉันไปแอบนั่งฟังในเวลาไปกราบนมัสการเยี่ยมท่าน ท่านสอนว่าให้ใช้ปัญญาพิจารณาร่างกาย และแยกเป็นอาการๆ หรือเป็นธาตุ เป็นอายตนะ หรือเป็นขันธ์ก็ได้ตามแต่สะดวกและถนัด ให้เห็นสักว่าอาการเกี่ยวกับอสุภะบ้าง ธาตุบ้าง อายตนะบ้าง ขันธ์บ้าง เป็นส่วนๆ ตามธรรมชาติของมันที่ตั้งอยู่และแปรไป ไม่ให้หลงสำคัญว่าอาการธาตุ อายตนะ ขันธ์ เหล่านั้นเป็นตนหรือเป็นเรา เป็นของเรา โดยความเสกสรรใดๆ ให้รู้ตามความจริงอันดั้งเดิมของมันดังนี้ ท่านสอนพิสดารดี แต่ดิฉันจำได้เพียงเท่านี้ เฉพาะดิฉันยังไม่เห็นผลจากการพิจารณาดังที่ท่านอธิบายให้ฟัง จึงมาเรียนถามท่านพอเข้าใจ และถือเป็นหลักปฏิบัติต่อไปหากดิฉันมีวาสนา

ที่นี่คุณยังข้องใจอะไรอีกบ้าง ในปัญหาที่คุณถามอาจารย์นั้น ราวกับมรสุมกลางทะเลใหญ่ ถ้ายังมีก็โปรดพูดมา ไม่ต้องเกรงใจ

ไม่มีอะไร นอกจากรอฟังท่านจะบอกว่าดิฉันเป็นหัวอะไร และสมาธิของดิฉันจะปฏิบัติอย่างไรเท่านั้น

จะให้อาจารย์บอกอะไร เพียงเขาพูดเท่านั้นก็ยังโกรธเขา ยิ่งถูกอาจารย์ว่าเข้าไปอีก ก็กลัวว่าอาจารย์จะไม่มีที่อยู่ เกรงว่าแผ่นดินจะแคบไป จึงขอผ่านไปโดยไม่ตำหนิและชมเชย ถ้ายังต้องการและเสียดายอยู่ ก็โปรดบำเพ็ญเอาเองดีกว่า คนอื่นจะหยิบยื่นให้ด้วยวิธีติและชม เพราะพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญมาตรงต่อหลักธรรมว่า **อตฺตา หิ**

อตฺตโน นาโถ ไม่ทรงอาศัยสิ่งภายนอกเป็นเครื่องกดถ่วงและส่งเสริมถึงจะเลวลงหรือดีขึ้น

ดิฉันมากราบนมัสการด้วยความเต็มใจในฐานะลูกศิษย์มีครูสอน แต่ที่เรียนถามไปแล้วแม้จะไม่เป็นที่สบายใจท่าน แต่ก็เพื่อความเข้าใจหากได้รับคำชี้แจงจากท่าน ดิฉันจะเป็นที่พอใจอย่างยิ่งในธรรมของท่านและปัญหาข้อข้องใจทั้งมวลที่หอบหิ้วมา

การพูด การสอน ไม่ว่าท่านว่าเรา จัดเป็นภาระหนัก ทั้งย่อมมีผิดพลาดบ้างเป็นธรรมดา ส่วนเจตนาเพื่ออนุเคราะห์กันนั้นเป็นของบริสุทธิ์และมีคุณค่ามาก แต่จะนำมากั้นกางความผิดพลาดย่อมไม่ได้ เช่นเดียวกับเราเขียนหนังสือ ทั้งๆ ที่รู้ตัวสะกดการันต์อยู่อย่างเต็มใจ แต่เวลามาเขียนเข้าจริงๆ ก็ย่อมมีผิดพลาดขีดฆ่าตกหล่นกันเป็นประจำแก้ไม่ตก ธรรมยิ่งเป็นของละเอียดและไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใดโดยเฉพาะ จำต้องใช้ความพิจารณาโดยรอบคอบ ธรรมบางประเภทที่รู้อย่างประจักษ์ใจ แต่เวลานำออกมาเพื่อผู้อื่นยังทำให้ผิดจากความจริงไปได้ ไม่เพียงสมาธิที่ต่างคนต่างเรียนและปฏิบัติจะเป็นที่ลงรอยกันท่าเดียว ส่วนจริตนิสัยอันเป็นหลักใหญ่และต่างๆ กัน นั่นเป็นสิ่งสำคัญมาก คิดดู เราฟังธรรมมาจากอาจารย์เดียวกัน ในเวลาเดียวกัน ยังตีความหมายธรรมของท่านต่างๆ กันออกไปตามจำนวนและนิสัยของผู้ไปศึกษา แต่รวมแล้วก็ต่างคนต่างถูก เพราะตีความหมายธรรมเพื่อตัวเองโดยเฉพาะ ที่ท่านพูดว่า สมาธิของคุณล้าสมัยให้เก็บเข้าตู้ไว้เสีย นั่นอาจารย์รู้สึกชอบอุบายที่ท่านใช้เพื่อฝึกทรมานคนในเวลาที่ควรจะใช้อย่างนั้น ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาธิของคุณล้าสมัย และควรถูกเก็บเข้าไว้ในตู้ แต่เป็นเรื่องของเจ้าสมาธิล้าสมัยต่างหาก ไม่อยากก้าวหน้าด้วยปัญญา ทั้งๆ ที่อุตส่าห์ไปแอบนั่งฟังมาจากอาจารย์ที่ท่านสอนทางปัญญาโดยถูกต้องแล้ว ถ้าเป็นสมาธิของคนที่นอนเฝ้าสมาธิ ไม่สนใจหาทางออกด้วยปัญญา ก็ควรเก็บเข้าตู้ไปเสีย ขืนปล่อยให้ออกเพ่นพ่านก็จะกลายเป็นสมาธิเน่าและส่งกลิ่นคลุ้งไปหมด ใครอยู่ที่ไหนก็จะอุดจมูกเพราะกลิ่นสมาธิที่ไม่นำไปทำประโยชน์ ปล่อยให้เน่าทิ้งเปล่าๆ จนเหม็นคลุ้ง เนื้อหรือปลาที่เขาหาได้ ยังไม่ปล่อยทิ้งให้เน่าเหม็นอยู่เปล่าๆ เขายังจัดทำเป็นอาหารจนสำเร็จประโยชน์ตามต้องการ

ส่วนสมาธิของนักภาวนาทำไมปล่อยให้เน่าเฟะอยู่ได้ ไม่มีที่ตรงไหนจะน่าชม ขืนชมไปก็น่ากลัวจะเน่าทั้งคนผู้เป็นเจ้าของสมาธิอีกด้วย ก็ยิ่งจะส่งกลิ่นไปมาก ในโลกนี้มีจมูกมากเท่าไร ไม่เห็นใจคนมีจมูกซึ่งจะทนอุดกันอยู่ทั้งวันทั้งคืน ใครจะไปทนไหวล่ะ ว่าอย่างไรสบายดีหรือสมาธิของคุณและตัวคุณ อาจารย์ต้องขออภัยที่ไม่มีของดีมาฝาก มีแต่ธรรมป่าๆ และอาหารป่าๆ ดังที่เห็นๆ นี่แล อาจารย์และพระเณรท่านก็ฉันอย่างนี้ทั้งนั้น เพราะฟ้าฝนแห้งแล้ง ประชาชนพลเมืองอดอยาก ทางวัดก็พลอยอดไปด้วย หากต่อไปฟ้าฝนดีพื้นที่ชุ่มเย็น เราคงมีหวังได้ฟังธรรมประเภทชุ่มเย็นในวันหนึ่งข้างหน้า โปรดอุตส่าห์ทนไป

พูดมีเหตุมีผลฟังแล้วจับใจ ก็เมื่อท่านพูดว่าสมาธิของดิฉันล้าสมัยให้เก็บเข้าตู้มิหนำสมาธิและตัวดิฉันยังกลับเน่าเข้าอีก ยิ่งกว่าคนอื่นๆ ว่าให้เป็นไหนๆ แต่ทำไมดิฉันฟังแล้วกลับชื่นใจและเพลิดเพลินตามธรรม มิได้แสลงหูแสลงตาใจแม้แต่นิดทำไมคำพูดประโยคเดียวกันและยังเน้นหนักลงยิ่งกว่ากันด้วยซ้ำ แต่ฟังแล้วกลับทำให้เย็นใจหายสงสัยไปหมด นอกจากจะพยายามทำตามจนสุดความสามารถเท่านั้น ทำไมจิตจึงเป็นอย่างนั้น ดิฉันแปลกใจมากท่าน

โรคกับยาถ้าประสบกัน แม้ฤทธิ์ของยาจะทำให้ร่างกายส่วนอื่นๆ ผิดปกติไปบ้าง คนไข้ก็ไม่ถือเป็นสำคัญ แต่ถือโรคที่สงบลงและหายไปเพราะยามากกว่าจะสำคัญยา ที่ทำให้ร่างกายส่วนอื่นๆ ผิดปกติไปบ้างในเวลานั้น โรคที่รักสงวนในสมาธิก็เป็นโรคทิฐิชนิดหนึ่งที่ไม่ยอมลงใครเอาง่ายๆ เหมือนกัน บางครั้งถึงกับต้องวางมวยฝีปากกันแทนหมัดกำปั้นก็มี ถ้าไม่ประสบยา ก็น่ากลัวเป็นโรคคลั่งสมาธิศีรษะจรดฟ้าแน่ๆ แต่ยังดีที่โรคยังรอฟังยาอยู่บ้าง ไม่เตลิดเปิดเปิงไปเลยทีเดียว ทำนองม้าของนายสลบ ซึ่งทำเอาเจ้าของตกจากหลังปลิวลงเหมือนใบไม้ กลายเป็นคนเสียสติและตายไปเลยในเวลาต่อไป

ม้านายสลบเป็นอย่างไร นิมนต์ท่านเล่าให้ดิฉันฟังบ้างพอเป็นคติเตือนใจ เผื่อว่าจิตของดิฉันจะกลายเป็นม้าตัวนั้นไป จะได้มีสติรั้งไว้บ้างพอไม่ให้ดิฉันต้องเสียสติ และตายไปเช่นนายสลบคนนั้น

เรื่องดีๆ คุณทำไมไม่อยากฟังและอยากเชื่อ แต่เรื่องม้าเรื่องเสียสติและตาย กลับเห็นเป็นเรื่องที่น่าสนใจและชอบฟังอย่างนั้นหรือ เผื่อว่าคุณเกิดเป็นทำนองนายสลบเข้าบ้างจะเป็นอย่างไร ทำไมชอบฟังนัก ถ้าไม่ชอบเป็นอย่างเขา อาจารย์ก็แปลกใจ

ดิฉันชอบฟังเพื่อเป็นคติดังที่เรียนแล้ว การฟังเพื่อเป็นคนดีก็มีส่วนเสียด้วยหรือ ถ้ามี ดิฉันก็หยุดได้ทั้งๆ ที่กำลังอยากฟังท่านเล่า

ก็คุณเคยฟังธรรมจากอาจารย์และเพื่อนๆ ก็ฟังเพื่อเป็นคติไม่ใช่หรือ ครั้นแล้วปรากฏว่าวางมวยฝีปากกันจนไม่มีใครกล้าตัดสินให้เรียบร้อยลงได้ และยังจะเริ่มขึ้นเวทีฟังเรื่องม้านายสลบไสลผู้ตกม้าเสียสติและตายต่อไปอีก นับว่าใจป้ำจริง ไม่เคยเห็นมาก่อน และไม่เคยคิดว่าจะได้พบผู้หญิงนักสู้เช่นนี้ แปลกจริง

เรื่องม้านายสลบก็เลยจะจางไป เพราะท่านหาเรื่องอื่นมาพูดไปเรื่อย ไม่สนใจเลยว่าอย่างไร ม้านายสลบไปถึงไหนแล้วท่าน ดิฉันรอฟังอยู่แล้ว

จิตที่มีความสงบได้ ชื่อว่าหาความสุขเจอ ในชีวิตของคนๆ หนึ่ง ความสุขที่พบๆ ผ่านๆ เป็นความสุขชนิดวิ่งตัดหน้าพอให้เสียดายแล้วหายไป ไม่ใช่ความสุขที่ให้ความเย็นใจตลอดไป เพราะมิได้ติดแนบอยู่กับใจ แต่เพียงอาศัยเขาเป็นสุข เมื่อสิ่งที่อาศัยผ่านไปจึงหมดความสุข แล้วเปลี่ยนเป็นความทุกข์ขึ้นมา เช่นเดียวกับคนเข้าไปโรงหนังโรงละครที่ขับกล่อมบำเรอต่างๆ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นที่ให้ความสุขความสำราญ ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านั้นเป็นเครื่องเขย่าใจให้กระเพื่อมขุ่นมัว เหมือนน้ำที่ถูกรบกวนและเขย่าอยู่เสมอย่อมขุ่นมัวผิดปกติฉะนั้น ขณะอยู่ที่นั้น ใจก็ตั้งความหวังอยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่ได้รับโดยปฏิเสธไม่ได้ก็คือสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เพลินบ้าง เศร้าโศกบ้าง สับสนกันไปตามอารมณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวอยู่เสมอในเวลานั้น แม้เวลาอื่นๆ ก็ย่อมมีลักษณะเช่นนั้น เข้าแฝงใจเหมือนเงาเทียมตัว ส่วนความสุขที่อาศัยธรรมเป็นอารมณ์ของใจนั้นผิดกัน ฉะนั้นท่านจึงเรียกต่างกันโดยให้นามว่าโลกและธรรม เพราะอารมณ์ไม่เหมือนกัน อารมณ์ของโลกเป็นเครื่องก่อกวนยุแหย่ให้แตกจากความสุข ส่วนอารมณ์ของธรรม เป็นเครื่อง

ส่งเสริมใจให้สงบเยือกเย็น ผู้ทำใจให้เข้าใกล้ชิดสนิทกับธรรมมากเพียงไร ก็ยิ่งเป็นผู้มีใจสงบเยือกเย็นมากเพียงนั้น

คุณก็โปรดทำความพยายามให้ใจได้รับความสงบสุข เหมือนได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ อยู่เสมอ อย่าอยู่ห่างไกลจากพระ มารถึงจะกลัว ถ้าอยู่ห่างจากพระ มารเขาชอบมาก เพราะจะจับลากจุบถูไปไหนก็ได้อย่างง่ายดาย คนมีพระ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ อยู่ในใจ เป็นผู้ไม่มีภัยไม่มีเวรทั้งแก่ตนและผู้อื่น ใจก็เย็นสบาย จุดศูนย์กลางของโลกก็คือใจ ถ้าใจสบายแล้ว ทุกๆ สิ่งจะเป็นที่สงบเย็นไปตามๆ กัน อยู่ที่ไหนก็ลืมวัน คืน เดือน ปี ไปหมด เพราะไม่มีทุกข์เดือดร้อนภายในใจ ซึ่งจะคว้าหาสิ่งภายนอกมาช่วยพยุงและต้านทาน จุดศูนย์กลางของธรรมทั้งมวลก็คือใจ ใจเป็นผู้ทรงพุทธ ทรงธรรม ทรงสงฆ์ ทรงมรรค ทรงผล ทรงสุข ทรงทุกข์ ทรงสวรรค์ และทรงนิพพาน โปรดอบรมใจให้เย็น เห็นความสุขอยู่กับตน เพราะคนเราถ้าเห็นสุขตามความจริงที่สุขสถิตอยู่แล้ว ก็หมดความว้าวุ่นโดยประการทั้งปวง จะเคลื่อนไหวไปมาเพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพก็เป็นกิริยาที่งามตา ไม่มีอาการเหมือนถูกไฟไหม้และน้ำร้อนลวก วิ่งกระเสือกกระสนวุ่นวายจนไม่มีสติอยู่กับตัว เพราะถูกความทะเยอทะยานคว้าเอาไปเผาไฟทิ้งหมด ยังเหลือแต่ตัวเปล่า จึงหาที่ยับยั้งไม่ได้แม้ขณะหนึ่ง มองดูแล้วเหมือนคนกำลังไข้หนักซึ่งแสดงอาการจะไปท่าเดียว ไม่เหลียวแลยาเลย ความสุขที่พวกเรามองข้ามอยู่เวลานี้ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องทดสอบ ก็เห็นจะเจอได้ยาก หากเป็นของง่ายโดยไม่มีกฎเกณฑ์หรืออุบายวิธีแล้ว เราทุกคนต่างเสาะแสวงหาความสุขกันทั้งนั้น ไม่มีผู้แสวงหาความทุกข์แม้รายเดียว แล้วทำไมจึงไม่พากันเจอความสุขอย่างเอาจังๆ เสียบ้าง สิ่งอื่นๆ ยังเจอกัน บางอย่างเจอจนหาทางออกไม่ได้ จะให้จังขนาดไหน จังจนกล้าทำอัตตวินิบาตแก่ตนได้ (ฆ่าตัวตาย) เพื่อหาทางออก แต่แล้วก็เป็นเรื่องเพิ่มทางเข้าหาทุกข์แบบทวีคูณเข้าอีก ถ้าจะคิดและทำให้ถูกกับหลักความจริงอันตายตัวแล้ว ตนเป็นที่รักแลสงวนอย่างยิ่ง เราทราบกันทุกคน แม้แต่สัตว์ก็ทราบ ส่วนอุบายวิธีแสดงออกเพื่อตนนั้นได้ปฏิบัติกันแค่ไหนเพียงไร จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดอย่างยิ่ง สำหรับมนุษย์เราที่มีศาสนาคือแนวทางแก้ไขและป้องกัน ช่วยหาทางราบรื่นและปลอดภัยแก่ตนและส่วนรวมจากหลักธรรมที่เป็นแนวทางรับรองความถูกต้องอย่างสมบูรณ์แล้ว

ผู้ดำเนินตามจะไม่ผิดหวังทั้งทางการอาชีพและทางจิตใจอันเป็นหลักใหญ่ของการงานทุกประเภท ข้อนี้ไม่ใช่เลยลงทะเลแล้วหรือ ควรหยุดเสียที เกรงว่าคุณผู้นั่งฟังจะเหนื่อยแย่

ไม่เหนื่อยค่ะ ฟังเพลินไป ดิฉันเข้าใจจุดศูนย์กลางของโลกและธรรมคือใจดวงนี้ และพระพุทธ ธรรม สงฆ์ ตลอดมรรค ผล นิพพาน รวมลงมาใจดวงเดียวนี้ คำที่ดิฉันเรียนท่านว่าได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นั้น ก็เป็นที่แน่ใจ กับพวกเราพากันหาความสุขที่ไม่ถูกจุดด้วยอุบายที่ไม่ชอบก็ไม่เจอ เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งดี หายข้องใจทุกข้อที่เรียนถาม ที่ยังสงสัยอยู่ไม่วายก็คือม้านายสลบเท่านั้น คราวนี้ท่านไม่เห็นพูดถึงเลย ขอกราบขอบพระคุณ

ผมขอกราบรบกวนท่าน คือเพื่อนผมเห็นผมทำทานและใส่บาตร เขาว่าให้ผมเสมอ แต่ผมไม่สนใจ บางครั้งเขาก็อธิบายให้ผมฟังว่า การให้ทานสิ้นเปลืองไปเปล่าๆ เก็บไว้ทำประโยชน์ในครอบครัวดีกว่าไปทำทานทิ้งเปล่า ไม่มีสิ่งตอบแทนแม้แต่น้อยเลย บางครั้งผมชักรำคาญบ้างเหมือนกัน แต่ก็ทำเป็นไม่สนใจ หนักเข้าเขาตั้งตัวเป็นอาจารย์ผม และสั่งสอนเสียใหญ่ นี่ผมจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อเขาจึงจะดี เพราะความเชื่อในทาน ผมรู้สึกฝังใจแบบถอนไม่ขึ้น ท่านโปรดอธิบายให้ผมฟังบ้าง พอมีทางปฏิบัติต่อเขาและต่อตัวเองเพื่อมิให้กระทบกระเทือนทั้งสองฝ่าย

ทาน ก็แปลว่าการให้ การให้กับการรับเป็นของคู่กันตั้งแต่เริ่มตั้งแผ่นดินและมีสัตว์โลก ถ้าไม่อยากให้มีทานคือการให้หรือแบ่งปัน มนุษย์และสัตว์ก็ไม่ควรจะมีอยู่ในโลกสืบต่อไป เพราะถ้ามนุษย์และสัตว์ยังมีอยู่ การให้และการรับก็จำต้องมีอย่างแยกไม่ออก เพราะทั้งสองนี้เป็นสิ่งที่สัตว์โลกทุกประเภททำกันอยู่แล้วนับแต่วันเริ่มแรกชีวิตของสัตว์ตั้งขึ้นในโลก ใครไม่สามารถจะเป็นผู้ไปรื้อถอนด้วยกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับใดๆ ได้ เพราะชีวิตที่ต้องอาศัยการให้กับการรับสำคัญเหนือสิ่งใดๆ ในโลก ทานการให้นี้คือการวางรากฐานชีวิตและชุบเลี้ยงชีวิตของผู้รับประทานโดยตรงอยู่แล้ว ไม่มีทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น นอกจากจะช่วยกันส่งเสริมทานคือการให้ ให้มีกำลังมากขึ้นตาม

ความจำเป็นที่ทั่วโลกต้องการอยู่เป็นนิตย์เท่านั้น เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ทุกด้านของผู้ควรได้รับจากการให้จะได้เป็นไปด้วยความสม่ำเสมอตลอดระยะที่สัตว์และมนุษย์รายนั้นๆ ยังมีความจำเป็นต้องรับอยู่ ถ้าเว้นทานคือการให้เสียเมื่อไร เมื่อนั้นความเป็นอยู่ของสัตว์โลกที่อาศัยกันเป็นอยู่ตลอดมาก็ขาดสะบั้นลงทันที ชีวิตจะไม่มีทางสืบต่อกันทั่วโลก อาจารย์ขอถามคุณบ้างว่า **ชีวิตของคนและสัตว์นับแต่วันเกิดมาถึงวันนี้เป็นมาได้อย่างไร ใครเป็นผู้ให้ชีวิตบำรุงชีวิตนับแต่ขั้นเริ่มแรกตลอดมา ถ้าไม่มีผู้ให้อาศัยชีวิตจะทรงตัวและเจริญมาได้อย่างไร**

เป็นมาจากบิดามารดาและผู้เกี่ยวข้องเลี้ยงดูเป็นผู้ให้ชีวิตบำรุงชีวิตเรามา ไม่เช่นนั้น ก็ต้องตายแต่ขณะที่เริ่มเกิดไปไม่รอด ฉะนั้น ผมจึงระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้าฯ ตลอดถึงท่านที่มีบุญคุณต่อเราทั่วๆ ไปอยู่เสมอไม่ได้ขาด

ทีนี้เราลองนึกไปถึงบรรดามนุษย์และสัตว์ทั่วโลกที่ต่างก็ได้กำเนิดจากบิดามารดามาด้วยกันเช่นเดียวกับเรา จะมีจำนวนมากเท่าไร

นับไม่ถ้วนเลยท่าน เพราะมันหมดทั้งโลกจะไม่ให้มาอย่างไรได้

ทีนี้เราพอจะทราบได้ไหมว่า สัตว์โลกทั้งมวลมีชีวิตเป็นมาได้จากทาน คือการให้ของพ่อแม่หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นต้นเหตุ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทานคือการให้จัดเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ซึ่งเราจะควรมองข้ามโดยไม่สนใจไม่ให้ทานต่อกันเลยได้ไหม

พอทราบได้ มาจากการให้ของพ่อ-แม่ หรือใครคนใดคนหนึ่งทั้งนั้น และทานไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย แต่เป็นเรื่องใหญ่โตมากกว่าชีวิตของสัตว์โลก เพราะสัตว์โลกทั้งมวลต้องอาศัยทานคือการให้การอนุเคราะห์ แต่ทานมิได้อาศัยสัตว์โลก ฉะนั้น จึงควรยกให้ทานเป็นใหญ่กว่าสัตว์โลกทั่วๆ ไป คำว่าทานนี้ โลกจะมองข้ามไปไม่ได้ ความไม่สนใจในทาน ก็เท่ากับไม่สนใจในชีวิตของกันและกัน โลกต้องแตกแน่ๆ ตั้งอยู่ไม่ได้

คำว่าให้ทานหมดไปนั้น หมดไปจริงไหม และหมดไปที่ไหน สิ่งที่ตอบแทนการให้ทานนั้นคืออะไร มีไหม หรือหมดไปจริงๆ

ผมได้คิดบ้าง หมดไปจากมือผู้ให้จริง แต่ก็ไปปรากฏอยู่กับมือผู้รับอย่างไรเล่าท่าน เช่น ผมใส่บาตรพระ ข้าวหรืออาหารหมดไปจากมือผมจริง แต่ก็ไปปรากฏอยู่ในบาตรพระท่าน ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการให้ทานเพื่อพระท่านอยู่แล้ว จะเรียกว่าทานของเราหมดไปเพื่อผู้รับปรากฏผลก็ถูก สิ่งที่ตอบแทนก็คือความสมหวังของการให้หรือของผู้ให้หนึ่ง ผู้รับได้อาศัยสิ่งที่ให้หนึ่ง ถ้าเป็นประเภทอาหารก็คือชีวิตของผู้รับที่ทรงตัวอยู่ได้เพราะทานของเรา นั่นแลคือสิ่งตอบแทนที่เห็นประจักษ์ ถ้าเป็นที่อยู่อาศัย หรือเครื่องใช้ ก็คือความสะดวกของผู้อยู่อาศัยใช้สอยเพราะทานของเรานั่นแลเป็นสิ่งตอบแทนอย่างประจักษ์ตาประจักษ์ใจ เช่น เราเลี้ยงดูด้วยอาหารและสิ่งต่างๆ สิ่งตอบแทนที่เห็นได้ชัดๆ ก็คือความเจริญเติบโตของเด็กและสิ่งอาศัยที่เด็กได้รับความสะดวกจากเรา นั่นแลล้วนเป็นสิ่งตอบแทน จะไปค้นหาสิ่งตอบแทนที่ไหนกันอีก

คุณพอเข้าใจได้ไหมว่า สัตว์โลกทั้งมวลมีความเป็นอยู่ด้วยทานกันทั่วโลก

ผมพอเข้าใจอยู่บ้างตามฐานะของผม แต่เพื่อนผมซึ่งนามสกุลแกว่าเทวทัตนั่นซิแกจะยอมเข้าใจกับพวกเราหรือไม่ ผมก็ไม่ทราบกับมันเหมือนกัน ไอ้มัจฉริยะนี่พูดยากไม่ใช่เล่นเลย ว่างๆ ผมจะพาแกมาหาท่าน ให้ท่านช่วยเปลี่ยนนามสกุลให้แกเสียใหม่ ไม่เช่นนั้นโลกแตกแน่ เพราะนามสกุลอย่างนี้ เมืองไทยเราไม่มีใช้กัน เพราะเป็นนามสกุลที่พิลึกและขวางโลกด้วย นอกจากนามสกุลที่ผูกขาดของเทวทัตผู้เดียวเท่านั้น ไม่มีใครกล้าอาจเอื้อมแตะต้องได้ แกคงไปขโมยเอาของเทวทัตมาตอนเทวทัตไปเที่ยวนรกน่ากลัวเวลาเทวทัตกลับขึ้นมาจากนรกแล้ว เรื่องจะยุ่งกันใหญ่ ถ้าแกไม่รีบนำไปคืนเสียในระยะเทวทัตกำลังยุ่งอยู่กับงานเมืองใต้ดินเวลานี้

ก็คุณเป็นเพื่อนเขาเอง ทำไมจะต้องพาเขามาหาอาจารย์ ที่ถูก คุณก็ควรอบรมเขาให้เป็นที่เข้าใจเสีย แล้วการเปลี่ยนและเอานามสกุลไปคืนนั้น เขาจะจัดการของเขาเองคุณไม่ต้องไปยุ่งกับเขาให้ลำบากและเสียเวลา ดีไม่ดีจะถูกแกเขนเข้าอีก จะว่าอาจารย์ไม่บอก

ผมขอเรียนถามซ้ำตอนที่ยังไม่เข้าใจ ทานมีกี่ประเภท และสำคัญไปในทางใดบ้าง ผมยังไม่เข้าใจในแง่ต่างๆ ของทาน โดยมากผมเอาศรัทธาเข้าว่าเลย ไม่ได้ไปคิดว่าทานสำคัญหรือไม่ อาศัยความรู้สึกส่วนลึกที่ฝังใจอย่างถอนไม่ขึ้นว่าผมมีใจฝักใฝ่ในทานเป็นประจำนิสัยและต้องทำทาน จะขาดไปไม่ได้ในวันหนึ่งๆ แม้ผมไม่อยู่ ทางบ้านก็ใส่บาตรเป็นประจำอยู่แล้วอย่างไม่มีปัญหา ที่เรียนถามก็เพื่อทราบความหนักเบาของทานมีไปในทางใดบ้างเท่านั้น

ประเภทของทานนั้นนับไม่ถ้วน แต่ถ้าแยกเป็นขั้นมีสาม คือ อย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูงสุด ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ทาน แปลว่าการให้โดยไม่คิดสิ่งตอบแทนด้วยทางวัตถุทำนองเขาซื้อขาย แต่ให้ด้วยเจตนาเพื่อสำเร็จประโยชน์แก่ผู้รับ เช่น ให้วัตถุสิ่งของแก่ลูกเมีย-ผัว-พ่อ-แม่-พี่-น้อง เพื่อนฝูง หรือแก่สัตว์เลี้ยงเหล่านี้เรียกว่าทานในหลักธรรมชาติที่ต้องทำต่อกันด้วยความจำเป็นโดยทั่วกัน แม้แต่สัตว์ดิรัจฉานก็ยังต้องทำต่อกัน จะเว้นทานในหลักธรรมชาตินี้ไปไม่ได้ ทานเป็นเครื่องค้ำจุนโลก สัตว์อยู่ด้วยกันเพราะทานเป็นเครื่องสมาน เช่น มดและปลวกเป็นก่ายกองต่างมีทานเป็นน้ำใจของมันปฏิบัติต่อกัน โดยมากไม่ว่าสัตว์ประเภทใดที่อยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก ต้องมีทานการให้ปันแทรกซึมหล่อเลี้ยงประจำสันดานของมันอยู่ทุกจำพวก มนุษย์ในครอบครัวหนึ่งๆ ย่อมมีทานเป็นพื้นฐานของกันและกัน จึงทำให้ครอบครัวนั้นๆ ประหนึ่งเป็นอวัยวะอันเดียวกัน ลูกทุกคนต้องได้รับทานการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ และพ่อแม่ทุกคนก็เป็นมาจากเด็ก คือลูกของพ่อแม่เช่นกัน ต้องได้รับทานการสงเคราะห์เลี้ยงดูจากพ่อแม่มาแล้วด้วยดีเช่นเดียวกัน โลกที่ตั้งเป็นปึกแผ่น ต้องมีทานเป็นรากฐานค้ำจุนไว้ ฉะนั้น ทานการให้จึงเป็นของจำเป็นต่อโลกไม่มีประมาณ

การให้อะไรๆ แก่ลูกที่เกิดกับตน ก็ต้องเรียกว่าทานด้วยหรือ ผมนึกว่านำไปถวายพระตามวัดหรือตามสถานที่ต่างๆ ถึงจะเรียกว่าทาน

ถ้าไม่เรียกว่าทาน ควรจะเรียกว่าอะไร เพราะลูกๆ มิใช่ลูกค้าของพ่อแม่พอที่จะตั้งตลาดในครัวเรือนเดียวกัน คำว่าให้ ก็บ่งว่าทานอยู่แล้ว แต่ทานมีหลายประเภท ดังที่เรียนแล้ว คือ ทานวัตถุ ทานธรรม การให้อุบายสั่งสอนต่างๆ ให้อาหารแก่สัตว์ ก็เรียก

ว่าทาน เช่น เรานำอาหารประเภทต่างๆ ไปให้สัตว์ที่มีชนิดต่างๆ ที่เขาดินวนา กรุงเทพฯ เป็นต้น

เราให้โดยไม่หวังตอบแทน เรียกว่าทานทั้งนั้นหรือ

จะเรียกว่าทานทั้งนั้นก็ถูก ถ้าให้ในลักษณะที่กล่าวนี้

เพื่อนผมแกเห็นอย่างไร จึงปฏิเสธการให้ทานเหมือนไม่มีชิ้นดีเพราะการให้ทานเสียเลย

คุณอยากให้เพื่อนคุณรู้ผลของทานบ้างไหม

โอ้โฮ ผมพยายามหาทางช่วยเหลือจะให้เขารู้ผลทานจนหมดความสามารถแล้ว ถ้ามีผู้ช่วยแนะนำให้เขารู้ผลของทานเสียบ้าง ผมคิดว่าผู้นั้นจะต้องขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น ตัวเขาเองยังไม่สามารถขึ้นทั้งเป็นได้ ตายแล้วเขาต้องขึ้นแน่ๆ ท่านจะพอมีทางช่วยเขาได้ไหม ถ้าพอเมตตาโปรดเขาได้ ก็โปรดบ้างเถอะเจ้าพระคุณ นับว่าโปรดสัตว์เอาบุญ

คุณไม่อยากขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นบ้างหรือ ทำไมเที่ยวบอกแต่คนอื่นให้ขึ้น ถ้าอยากขึ้นทั้งเป็นก็โปรดไปสอนเขาบ้าง เขาก็จะได้ตามหลังคุณไปเวลาตายแล้ว หากเขายังไม่สามารถขึ้นทั้งเป็นได้

ถ้าผมสามารถ ผมก็ไม่มาบ่นเรื่องเขาให้ท่านรำคาญเลยท่าน ที่มาปรับทุกข์นี้ ก็เพราะทางอื่นผมคิดจนหมดปัญญาแล้ว ถึงได้บ่นสงสารเขาให้ท่านฟัง บางทีท่านจะพออนุเคราะห์เมตตาเขาได้

อาจารย์ก็ไม่มีความสามารถเหมือนกัน ปล่อยไว้ตามกรรมของใครของเขา จะเที่ยวแบกหามนักก็หนักเรา ความสามารถขนาดเราๆ ท่านๆ อย่ากล้าหาญยกภูเขาทั้งลูกเผื่อกระดูกสันหลังหัก จะไปโทษภูเขาก็เป็นการผิดไปสองขั้น คือ ขั้นที่หนึ่ง ตนไม่รู้จักประมาณกำลังของตัว ขั้นที่สอง อวดเก่งไปแบกภูเขาทั้งลูก กระดูกหลังหักก็ไปโทษว่า

ภูเขาหนักเกินไป โทษแห่งความผิดของตัวถึงกับกระดูกไม่ต่อกันไม่สนใจคิด โลกเรามันชอบแปลกอย่างนี้เสมอมา

คนเราที่ตัดสิทธิ์ตัวเองในการห้ามทำทานเช่นนี้ ผลจะเป็นอย่างไรต่อไป ผมก็เลยคิดแย่แทนเขาไปเอง ไม่ทราบว่าคิดถูกหรือผิด โปรดท่านตัดสินให้ผมด้วย

เขาตัดสิทธิ์ของเขาเอง ใครจะไปกล้าให้สิทธิ์เขาผู้ไม่ยอมรับผิดชอบตัวเอง เช่นคนไข้ที่ไม่ยอมรับยาเลย แล้วใครจะกล้าไปให้สิทธิ์เพื่อให้เขาหายจากโรค คุณจะไปให้สิทธิ์เพื่อให้เขาหายจากโรคได้ไหม

ไม่ได้ท่าน

เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณจะสามารถไปให้สิทธิ์เขาในทางไหน เขาจึงจะได้รับผลเพราะไม่ทำเหตุไว้

ไม่มีทางเลยท่าน แล้วคติของเขาจะเป็นอย่างไรบ้าง

แม้แต่คติของเราเองยังไม่สามารถทำนายได้ แล้วจะสามารถไปทำนายคติของคนอื่นได้อย่างไร

ถ้าท่านไม่กล้าทำนายเขาด้วยความรู้ของท่านเอง ก็โปรดทำนายด้วยหลักธรรมซึ่งเป็นทางสะดวกสำหรับท่านผู้จะอธิบายก็ได้ ผมยินดีและรอฟังอยู่แล้ว เพราะเรื่องนี้สำคัญมาก น่าสนใจ

หลักธรรมก็ไม่คิดเห็นอะไรพอจะนำมาโกหกได้ เพราะไม่ได้เรียนวิชาทางนี้ จึงขออย่าให้อธิบายเลยดีกว่า ที่ได้เรียนผ่านมาบ้างก็หลงลืมไปหมด ไม่สามารถจะนำมาอธิบายให้ฟังได้เท่าที่ควร จึงขอผ่านไป

ได้ยินท่านว่าไว้ว่า คนที่ชอบให้ทานเป็นคนมีนิสัยกว้างขวาง ไม่คับแคบเพราะความเห็นแก่ตัว ดังนี้ใช่ไหมท่าน

ถูก คนตระหนี่ถี่เหนียวย่อมเป็นคนเห็นแก่ตัวมาก ไม่สามารถจะเฉลี่ยเผื่อแผ่สมบัติของตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้เป็นธรรมดา อาจารย์เห็นด้วย คนชอบให้ทาน เป็นคนมีนิสัยกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาส ชอบมีหมู่เพื่อนมาก ถึงคราวจะตกอับแต่ไม่จน หากมีผู้มาช่วยเหลือจนได้ ถึงคราวจำเป็นมองไม่เห็นอะไรเลยก็ตาม แต่หากบันดาลให้เป็นมาแบบค้นหาสาเหตุไม่พบ แต่ผลที่มาแสดงนั้นตัวเองเห็นได้ชัดๆ เรื่องเช่นนี้มีอยู่ดาษดื่นสำหรับท่านผู้เคยสร้างความไม่จนมุมไว้เพื่อตัว การให้ทานจะเห็นผลประจักษ์ในชาตินี้หรือไม่ เราพอมองเห็นได้ในโลกมนุษย์เรานี้เอง เช่น **คนผู้ให้ทานเป็นที่ยินดีแก่ผู้รับ หรือเป็นที่น่าเกลียดน่าชัง โปรดตอบตามความรู้สึกของคุณเอง**

ยังไม่ต้องพูดถึงขั้นมนุษย์ก่อนก็ได้ท่าน เราพูดกันเพียงเรื่องสุนัขซึ่งไม่รู้บุญรู้บาปอะไรเลยก่อน สุนัขพอมองเห็นคนที่เคยนำเอาอาหารไปแจกให้เขารับประทานเท่านั้นต่างตัวต่างวิ่งออกมาต้อนรับและรุมล้อมจนจะหาทางเดินไปไม่ได้ เพราะความดีใจและความหวังพึ่งมนุษย์ผู้ใจบุญ ถ้าอยากทราบรายละเอียด โปรดไปดูสุนัขที่คนนำไปปล่อยทิ้งไว้ให้อยู่ตามกรรมแบบอดๆ อยากๆ ตามวัดต่างๆ ในเมืองหรือนอกเมืองก็ยังมี แต่ที่อื่นๆ ไม่ได้กองเก็บหมา เที่ยวเก็บจนเกลี้ยงหมด แล้วเราลองนำอาหารไปแจกให้เขารับประทานเพียงครั้งเดียวเท่านั้น พอครั้งที่สองเขาจะต้องจำเราได้แม่นยำ มีเท่าไรพากันวิ่งมาหาเราหมดเพราะความหิวโหยว่าจะได้รับประทานจากคนใจบุญ และดีใจวิ่งมาด้วยความหวัง ทั้งแสดงอาการยิ้มแย้มหูตกหางกระดิก ประหนึ่งมาทักทายและออดอ้อนขออาหารรับประทานกับเรา ซึ่งเห็นแล้วน่าสงสารมาก เพียงสัตว์ยังรู้จักใจกว้างน้ำใสเย็นเห็นแล้วดีใจทั้งอยากดื่ม

มนุษย์จะไม่รู้และยินดีกับคนใจบุญหนุนโลกอย่างไรได้ ต้องยินดีอย่างยิ่งนอกจากมัจฉริยมนุษย์ผู้ใจดำไม่มองดูหน้าคนเท่านั้น จะไม่ยินดีกับใครเลย

คนใจกว้างขวางชอบให้ทาน เราก็พอมองเห็นคติในปัจจุบันชาติของเขาอยู่แล้วชาติหน้าจะมีคติแปลกปลอมมาจากไหน จำต้องเป็นคติและใจดวงเดียวนี่แลจะเป็นผู้ไปแสดงตัวในภายหน้า จึงไม่ควรมองข้ามจิตดวงกำลังเตรียมอยู่และเตรียมไปในตัวของ

มันเองทุกๆ ขณะที่ควรแก่โอกาส ผู้ฉลาดก็ฉุดไว้ได้ ผู้ใจลอยก็พลอยขาดทุนทั้งมาและไป

สำหรับคุณเล่า จะรอไปหวังกำไรในชาติหน้าหรือจะเร่งรีบหากำไรเสียแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อเป็นผลเครื่องเสวยสุขรื่นเริงในชาติหน้า ซึ่งเป็นโลกเสวยแต่ผลอย่างเดียว ไม่เกี่ยวกับการบำเพ็ญเหตุ ได้ทำความเข้าใจกับตนเองไว้อย่างไรบ้าง

ผมมั่นใจอยู่ว่าความดีที่ควรได้ในวันนี้และชาตินี้ ต้องรีบทำให้ได้ในเขตกำหนด เมื่อเลยเขตกำหนดคือตายแล้ว นั่นไม่ใช่ฐานะที่ผู้ตายแล้วจะไปเที่ยวแสวงหารายได้เหมือนแดนมนุษย์เรา **ผมขอเรียนถามย้อนหลังอีกสักเล็กน้อยที่ยังสงสัยในคำพูดของท่านว่า ธรรมทานคือการให้อุบายสั่งสอน นั่นหมายความว่าอย่างไร**

ธรรมทาน แปลว่า ให้ทานธรรมหรือให้ธรรมเป็นทาน เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสวงหาโมกขธรรมเป็นทางหลุดพ้นจนได้ตรัสรู้สมพระทัยแล้ว ก็ทรงเที่ยวประกาศสอนสัตว์โลกนับแต่เริ่มแรกตรัสรู้จนวันเสด็จนิพพานฯ ไม่ทรงหวังอะไรเป็นเครื่องตอบแทน มีพระทัยหวังให้โลกที่ได้รับธรรมจากพระองค์ประพฤติตัวเป็นคนดีมีความสุขทั่วหน้ากัน ธรรมที่ทรงประกาศสอนโลกซึ่งกำหนดไว้พอประมาณมี ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถ้าจะเทียบทางด้านวัตถุแล้วก็คือกองแห่งธรรมของพระองค์นั่นเอง ที่ประทานให้แก่มวลสัตว์ได้รับเป็นขวัญใจยึดไว้เป็นที่พึ่งตลอดมาถึงพวกเรา ถ้าอิงกับด้านวัตถุ เช่น หนังสือคัมภีร์ธรรมก็เรียกว่า หนังสือธรรมทาน ดังอาจารย์ทั้งหลายแสดงและมีผู้ศรัทธาพิมพ์แจกในงานต่างๆ เช่น งานศพ เป็นต้น ล้วนเป็นหนังสือธรรมทาน เพราะมิได้หวังสิ่งตอบแทนใดๆ นอกจากน้ำใจที่มุ่งต่อธรรมด้วยกันเท่านั้น

ที่พิมพ์หนังสือธรรมออกจำหน่ายขายในที่ต่างๆ นั้น จะเรียกว่าธรรมทานได้ไหม

จะเรียกได้หรือไม่ได้ก็ตาม แต่อาจารย์พูดเรื่องธรรมทานต่างหาก ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องประเภทนี้

ผมต้องขออภัยท่านที่เรียนถามผิดความประสงค์ไปบ้าง **ทีนี้คำว่าธรรมทานกับหนังสือธรรมทาน นั่นมีความหมายต่างกันหรือเหมือนกัน**

มีความหมายอย่างเดียวกัน เช่นเดียวกับผู้แสดงธรรมหรือปาฐกถา กับการแต่งหนังสือธรรมและพิมพ์ออกแจกเป็นหนังสือธรรมทาน แม้จะเป็นคนเดียวกันหรือเป็นคนละคนก็ตาม แต่ความหมายของธรรมที่นำออกแสดงและนำออกตีพิมพ์ก็คือเนื้อธรรมที่สั่งสอนคนให้เป็นคนดีด้วยกัน ที่ผิดกันอยู่บ้างก็เพียงการแสดงออกแห่งธรรมที่ออกจากคนโดยตรงบ้าง ที่ออกจากหนังสือบ้างเท่านั้น

การให้ทานทางด้านวัตถุกับการให้ทานธรรม อย่างไหนมีผลมากกว่ากัน ได้ยินท่านว่า การให้ทานธรรมมีผลมากกว่าทางวัตถุใช่ไหม

ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้ว่า ธรรมทานมีผลมากกว่าทานวัตถุ ตามหลักความจริงก็เป็นอย่างนั้น เพราะผู้จะมีศรัทธาบริจาคทานได้มากน้อย ตลอดถึงสละเพศฆราวาสบ้านเรือนออกบวชได้ จนกระทั่งได้ตรัสรู้มรรคผลนิพพานก็มีไม่น้อย ทั้งนี้ก็เนื่องจากได้รับรสแห่งธรรมทานมากกว่า ท่านจึงตรัสรับรองไว้ว่า **การให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง** ดังนี้ ศาสนาจะตั้งเป็นหลักมั่นคงในจิตใจของพุทธบริษัทตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เนื่องจากธรรมรสที่ออกมาจากธรรมทานนั่นแล การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาที่เป็นมาไม่ขาดสูญ ก็เพราะธรรมทาน มนุษย์ส่วนใหญ่ส่วนน้อยลงมาถึงครอบครัว และบุคคลเป็นรายๆ ไป มีความประพฤติดีมีสันติสุขประจำหมู่ชน ก็เพราะธรรมทานที่ซึมซาบอยู่ในใจ การพัฒนาทางจิตใจ ซึ่งแปลว่า ความเจริญทางใจ รู้จักสิ่งดีชั่ว ควรประพฤติหรือไม่ควร เป็นต้น ก็เนื่องจากธรรมทานทั้งนั้น ฉะนั้น ธรรมทานจึงเป็นรากฐานสำคัญที่ให้คนรู้จักประพฤติชอบชั่วดีมีศีลธรรมทุกประเภท มีธรรมทานหรือธรรมรสเป็นสาเหตุสำคัญ ถ้าพูดถึงความสำคัญ ธรรมทานกับวัตถุทานมีความสำคัญไปคนละทาง เช่นเดียวกับอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย มีความสำคัญไปคนละทาง แต่อย่าลืมว่าส่วนสำคัญยิ่งกว่าอวัยวะต่างๆ ยังมี คือใจ

วันนี้ผมมารบกวนท่าน และเรียนถามผิดบ้างถูกบ้าง จึงกราบขอประทานโทษ โปรดอย่าได้ถือสา เรื่องของฆราวาสมันมีผิดๆ ถูกๆ อยู่อย่างนี้ประจำนิสัย แม้เข้ามาในวัด มันก็ยังมีผิดได้

ดิฉันได้ยินแต่ชื่อท่าน พอทราบข่าวว่าท่านมาก็ทราบว่ากลับไปแล้ว รู้สึกเสียใจ บ้านดิฉันอยู่ไกล ซอยเข้าบ้านก็ลึก ไปมาไม่ค่อยสะดวกในเวลากลางคืน วันนี้ดิฉันดีใจมากที่ได้มากราบท่าน กำลังจะเลิกงาน พอเพื่อนโทร. ไปบอกว่าท่านมา ดีใจใหญ่ รีบมาทันที ยังไม่ได้กลับบ้าน **ได้ทราบว่าพระธุดงค์มีอยู่ทางภาคอีสานแยะใช่ไหมคะ เพื่อนดิฉันเคยไปกราบท่านบ่อยๆ ท่านได้เล่าให้ฟัง**

มีบ้างแต่ไม่แยะสำหรับภาคที่เคยมีพระธุดงค์มากอยู่แล้ว แต่อาจเข้าใจว่าภาคอีสานมีพระธุดงค์แยะสำหรับภาคที่ไม่ค่อยมีพระประเภทนี้มากมาก่อน ภาคอื่นไม่ค่อยมีพระธุดงค์มากหรือ จึงได้เข้าใจว่าพระธุดงค์ทางภาคอีสานมีแยะ

ดิฉันไม่ทราบ ที่ถามนี้ก็เพราะเพื่อนเล่าให้ฟัง พระธุดงค์ท่านปฏิบัติอย่างไรจึงเรียกว่าพระธุดงค์คะ

อาจารย์ก็ไม่ทราบ ที่เรียกว่าพระธุดงค์นั้น คงจะเรียกตามพระที่ถือธุดงค์ ๑๓ เป็นข้อๆ ไป ซึ่งทรงบัญญัติไว้เพื่อขัดเกลากิเลส ผู้ต้องการชำระกิเลสของตนด้วยธุดงค์ก็ถือหรือสมาทานธุดงค์ข้อนั้นๆ ตามแต่จะถือได้กี่ข้อไม่จำกัด แล้วก็ถือธุดงค์ข้อที่สมาทานแล้วนั้นเป็นกฎข้อบังคับตน ไม่ยอมฝ่าฝืน จนกว่าจะเห็นควรตามกาลสถานที่ โดยมากพระธุดงค์ทางภาคอีสานท่านก็ปฏิบัติเหมือนพระทั่วๆ ไป ที่จะผิดกันอยู่บ้างก็ตรงที่ปฏิบัติตามธุดงค์ เช่น ฉันในบาตร (ฉันสำรวมในบาตร) ฉันอาหารวันละมื้อ บิณฑบาตเป็นประจำมิได้ขาด บางกาลก็อยู่รุกขมูล คือ อยู่ใต้ร่มไม้ อยู่ในป่าช้า ในภูเขา ในป่าธรรมดา หรืออยู่อัพโภกาส คือที่แจ้ง ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร นอกจากนั้นก็มีระเบียบวินัยเป็นอันเดียวกัน

เพื่อนดิฉันเล่าให้ฟังว่า **พระธุดงค์ท่านเดินจงกรมกลับไปกลับมาด้วยท่าทางมีสติและสำรวมในบริเวณวัดหรือตามป่าข้างๆ วัด บางเวลาก็เห็นท่านนั่งขัดสมาธิภาวนา ตัวตรงนิ่งไม่กระดุกกระดิก เหมือนไม่มีจิตใจรับรู้สิ่งที่มารบกวน เช่นยุงเป็นต้นเลย พระธุดงค์ท่านทำอย่างนั้นใช่ไหมคะ**

โดยมากก็เห็นว่าท่านทำอย่างนั้น แต่ที่ไม่ทำก็อาจจะมี เพราะอาจารย์ก็ไม่ได้ไปสังเกตท่านทุกองค์และทุกวัด บรรดาพระที่เขาให้นามว่าพระวัดป่า พระธุดงค์อาจจะมีพระขี้เกียจปะปนอยู่ด้วยก็เป็นได้

ทำไมท่านพูดอย่างนั้น พระท่านมีขี้เกียจเหมือนฆราวาสด้วยหรือ ดิฉันก็เพิ่งมาได้ยินวันนี้เอง

ฆราวาสก็ยังมีคนขี้เกียจ พระท่านก็มาจากฆราวาส กาย วาจา ใจ ทั้งหมดเป็นฆราวาสมาดั้งเดิมทั้งนั้น ที่มาเปลี่ยนใหม่ก็มีผ้าเหลือง เครื่องนุ่งห่มใช้สอย แต่ใจท่านจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยน ใครก็ไม่รู้ได้ เพราะอาจารย์ไม่สามารถรู้ใจคนอื่น แม้แต่ตัวเองยังรู้ไม่ได้ บางครั้งมันยังพาหกคะเมนเต้นรำไปทุกทิศทุกทาง ทุกสถานที่ ไม่มีกลางวันกลางคืน และไม่ได้สำนึกว่าตัวเป็นพระเป็นเณร น่าละอายฆราวาสญาติโยมผู้ดีจะเห็นจิตพระที่เที่ยวแสดงหนังแสดงละครยิ่งกว่าสัปบุรุษผู้ดีเสียอีก ฉะนั้น อาจารย์จึงไม่กล้ายืนยันทั้งท่านผู้อื่นและตัวเสียเอง เพราะบางครั้งใจเราเองยังแสดงอาการเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นพระเอกนางเอกในหนังสด หนังแห้ง คืออารมณ์ปัจจุบันและอดีต ให้รู้อยู่อย่างสดๆ ร้อนๆ คนอื่นที่มีกิเลสเหมือนกันก็อาจมีทางเป็นได้ จึงถือเป็นธรรมดาของคนมีกิเลสจะพึงมีผิดมีพลาดได้ ไม่ว่าพระและฆราวาส ด้วยเหตุดังที่เรียนมานี้ อาจารย์จึงไม่กล้าชมพระธุดงค์ท่านว่าจะขยันไปเสียทุกองค์ เพราะอาจารย์เองก็ในนามของพระธุดงค์รูปหนึ่งมันยังเกียจคร้านได้ต่อหน้าต่อตาเราโดยไม่ละอายว่าตนเป็นพระธุดงค์บ้างเลย

จิตพระธุดงค์ท่านยังจะมีดิ้นรนกวัดแกว่งเหมือนฆราวาสอยู่หรือไม่ เพราะท่านมีแต่ความสำรวมระวังตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้เที่ยวทางโน้นโดนสิ่งนี้อยู่เรื่อยแบบฆราวาส

เวลาสำรวมระวังจิตก็ไม่ไป แต่เวลาเผลอ จิตก็ไปเที่ยวเพ่นพ่านไม่มีความละอายยิ่งกว่าวานร (ลิง) เสียอีก ตอนเผลอนี้เป็นเวลาสำคัญที่จิตจะลืมความสำนึกตัวว่าเป็นจิตพระธุดงค์หรือเป็นจิตวานรตัวคะนอง ไม่มีใครกล้าตัดสินได้

เวลาพระท่านไปอยู่ในป่าในภูเขา มีคนตามส่งอาหารหรือทำอาหารไว้คอยถวายท่านบ้างไหม

ไม่มีทั้งผู้ตามส่งและผู้ทำอาหารคอยถวาย เพราะท่านไม่สนใจกับเรื่องยุ่งยากต่างๆ

ท่านได้ฉันอะไร เมื่อไม่มีทั้งผู้ตามส่งอาหารและผู้ทำอาหารถวายท่าน

ท่านก็ฉันแบบพระธุดงค์ คือฉันตามสิ่งที่มีที่เกิด ไม่มีก็ไม่กังวลให้ยุ่งไป

ทำไมพระธุดงค์จึงชอบอยู่แต่ในป่าในเขา อยู่ในแดนบ้านหรือในเมืองไม่ได้หรือ

อยู่ในบ้านหรือในเมืองก็ได้ แม้ในกรุงเทพฯ ท่านยังเคยมาและเคยอยู่ ไม่ว่าแต่ในป่าอย่างเดียว

ท่านมากรุงเทพฯ โดยมากมาในกิจนิมนต์ต่างหาก ท่านมิได้มาด้วยความสมัครใจ และท่านเห็นประโยชน์อะไรจึงชอบอยู่แต่ในป่า **การอยู่ในป่ากับอยู่ในบ้านในเมือง การทำความเพียรภาวนาต่างกันอย่างไรบ้าง**

การอยู่ป่ามีเวลาทำความพากเพียรมากกว่าที่ธรรมดา สิ่งรบกวนและยั่วยวนเพื่อเสริมกิเลสให้ฟุ้งซ่านไม่ค่อยจะมีหรือไม่มีจากภายนอก เป็นความสะดวกสำหรับทำความเพียรได้ดีและตลอดเวลาที่อยู่ในป่า ใจก็บังคับง่าย รู้สึกผิดชอบชั่วดีกว่าธรรมดาที่เคยเป็นมา สติกับจิตมีทางใกล้ชิดกันมากกว่าปกติธรรมดา สิ่งที่เคยเป็นข้าศึกไม่ค่อยมีโอกาสรังควานจิตได้อย่างง่ายดาย

เวลาพระธุดงค์ท่านนั่งภาวนา ท่านเคยเห็นอะไรบ้าง พวกภูตผีท่านเคยเห็นบ้างไหม

ไม่ค่อยได้ยินท่านพูดว่าเห็น หรือจะเห็น อาจารย์ก็ไม่มีโอกาสทราบถ้าท่านไม่เล่าให้ฟัง

ท่านเคยเล่าให้ท่านฟังบ้างไหมว่า ท่านได้เห็นภูตผีหรือเทวบุตรในที่นั้นๆ

ไม่เคยเล่า เพราะไม่ใช่เรื่องจำเป็นในวงธรรมที่ควรส่งเสริมความเพียรทางใจ

ที่ว่าท่านบรรลุมรรค ผล นิพพาน นั้น ท่านบรรลุอย่างไร

อาจารย์ก็ไม่ค่อยจะทราบได้ ท่านคงบรรลุเหมือนเราบรรลุนิติภาวะนี้กระมัง อาจารย์ขอบิณฑบาตในสิ่งที่สุดวิสัยของผู้ตอบเช่นเราๆ ท่านๆ (คำว่าบรรลุนิติภาวะ หมายความว่า ท่านเปลี่ยนจากความเป็นปุถุชนขึ้นไปเป็นอริยบุคคลเป็นชั้นๆ)

โดยมากครั้งก่อนๆ เคยได้ยินพระท่านบรรลุโสดา สกิทา อนาคา และอรหัต ในป่าในเขาเสมอ ดิฉันทราบว่าพระธุดงค์ท่านอยู่ป่า ท่านอาจจะบรรลุธรรมอย่างนั้นบ้าง จึงได้เรียนถามท่านเพราะอยากรู้

การบรรลุมรรคผล โดยมากก็บรรลุจากการภาวนา หรือไม่ก็จากการแก้ปัญหา หรือจากการฟังเทศน์ ดังหลักธรรมที่ท่านบอกไว้ ส่วนคุณก็คงเคยภาวนา ฟังปัญหา และเคยฟังเทศน์มาเช่นเดียวกันกับพระธุดงค์ ควรจะทดสอบและทราบการบรรลุมรรคผลจากตนเองได้เหมือนกัน แต่เพราะเหตุไรจึงได้นำปัญหาที่ควรแก่วิสัยของตน มาถามผู้อื่นเล่า

ดิฉันเคยทำบ้างตามที่อาจารย์ท่านสอน แต่ไม่เคยมีประสบการณ์ในสิ่งที่เรียนถาม จึงอยากทราบและเรียนถามไปตามภาษาอย่างนั้นเอง ดิฉันต้องขออภัยที่ยังไม่หายอยาก คือ**เวลาพระธุดงค์ท่านบำเพ็ญเพียรในป่า ท่านไม่ได้บรรลุมรรคผลเหมือนครั้งก่อนบ้างหรือ ทำไมทุกวันนี้ไม่เห็นได้ยินพระท่านบรรลุบ่อยเหมือนครั้งโน้น**

แม้จะมีผู้บรรลุหรือบรรลุอยู่ในที่เช่นไร และใครเป็นผู้บรรลุก็ตาม การบรรลุก็ไม่ใช่นาฬิกาหรือระฆังที่จะให้สัญญาณแก่คนอื่นทราบในขณะที่บรรลุ เหมือนพระตีระฆังลงทำวัตรฟังเทศน์กัน จึงไม่อาจทราบได้ทุกรายและทุกเวลาที่บรรลุ

ครั้งก่อนโน้นก็ไม่เห็นมีนาฬิกาหรือระฆังตีให้สัญญาณบอกเวลาบรรลุ แต่ทำไมคนทราบกันว่าท่านบรรลุอยู่ที่นั้นๆ วันนั้น เวลาเท่านั้นเล่า

คุณทราบเรื่องของท่านว่าได้บรรลุมาจากไหน ใครบอกคุณถึงทราบเล่า

ดิฉันทราบประวัติของท่านในหนังสือค่ะ

ในหนังสือบอกว่ามีตีระฆังย่ำฆ้อง อันเป็นสัญญาณการบรรลุมรรคผลของท่านด้วยหรือ

ไม่มีค่ะ แต่ดิฉันก็ทราบมาอย่างนั้นจริงๆ ผู้ที่เรียงประวัติท่านทราบได้อย่างไร เมื่อท่านผู้ได้บรรลุไม่บอกให้ทราบ

ตอนนี้อาจารย์ก็ชักจนเหมือนกัน เพราะคุณถามมีเหตุผลที่น่าจนจริงๆ เอาละขอพักไว้ เราพูดเรื่องใหม่กันดีกว่า

แล้วเรื่องไหนจะดีกว่าเรื่องบรรลุมรรคผลเล่าท่าน ดิฉันเข้าใจว่าเรื่องบรรลุเป็นเรื่องยอดเยี่ยมของท่านผู้บรรลุ และยอดเยี่ยมของศาสนาที่ทรงไว้ซึ่งมรรคผลอย่างสมบูรณ์

คำว่าดีกว่านั้น ไม่ได้หมายความว่าดีกว่าการบรรลุมรรคผล แต่ดีกว่าตรงคนไม่จนมุมต่างหาก นี่เป็นเรื่องพูดยาก

ใครจะจนมุมเล่าท่าน เพราะเราก็พูดกันเรื่องธรรมะธัมโมต่างหาก ไม่ได้มาไล่กันให้จนพอจะพยายามหาทางออกด้วยวิธีดีกว่า

ใครจนก็ไม่ดีทั้งนั้น เพราะโลกเขาถือกัน เช่น สัตว์จนมุม ก็คือสัตว์ตัวรอจะตายอยู่ท่าเดียว คนจนมุมก็คือคนที่รอจะตายอยู่แล้ว แม้พระจนมุมก็คงไม่ผิดลักษณะที่กล่าวมา ฉะนั้น คำว่าจนตรอกหรือจนมุม จึงไม่เป็นสิ่งที่ใครๆ จะพึงปรารถนา ถ้าพูดหรือถามกันไปมาก เดี๋ยวบางท่านจะไม่มีเวลาพอเพราะท่านจะไปธุระอยู่แล้ว

พระที่ท่านบรรลุมรรค ผล นิพพาน แล้ว ท่านยังกลัวต่อโลกธรรม มีความนินทา เป็นต้น อยู่ไหมคะ

ท่านที่บรรลุถึงนิพพานแล้ว ท่านจะเอาอะไรมากลัว เพราะความกลัวก็เป็นกิเลส ส่วนพวกเราไม่ใช่คนประเภทนั้น จึงควรกลัวไว้นั่นแลเป็นการดี และเหมาะสมกับปุถุชนคนกิเลสหนา ขืนกล้าไปมาก ก็จะไม่มีหิริโอตตัปปะเหลืออยู่ในใจและความประพฤติเลยก็ยิ่งจะแย่มาก

คนที่มีหิริโอตตัปปะ คือคนกลัวโลกธรรมใช่ไหมคะ

ใช่ เพราะผู้มีหิริโอตตัปปะสมบูรณ์แล้ว ย่อมหลีกโลกธรรมได้ในทางใจ ไม่เป็นผู้คอยรับคะแนนและคอยจะถูกตัดคะแนนจากโลกธรรมซึ่งมีทั้งดีและชั่ว ทั้งสุขและทุกข์ ทั้งนินทาและสรรเสริญ ทั้งได้มาและเสียไป เหมือนคนสามัญทั่วๆ ไป **คุณทราบไหมว่าโลกธรรมทั้งแปดเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์และกังวลอันใหญ่หลวง**

ทราบค่ะ และอดจะเลือกเก็บเอาสิ่งที่ตนชอบและปัดทิ้งสิ่งที่ตนไม่ชอบไม่ได้

แล้วสมหวังดังใจนึกหรือเปล่า

ไม่สมหวังค่ะ บางครั้งยิ่งเพิ่มทุกข์ให้เราเป็นก่ายกองจนผิดคาดหมายก็มีจนนับไม่ถ้วน

ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะโลกธรรมเป็นสิ่งที่ปลอมแปลงคอยแฝงอยู่กับผู้ที่รักชอบและเกลียดชัง แต่ไม่อาจจะเข้าแอบแฝงกับผู้ที่รู้เท่าและพอตัวกับโลกธรรมแล้ว เช่น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านเหล่านี้โลกธรรมไม่กล้าอาจเอื้อมเข้าถึงได้ และ

กลายเป็นของเศษเดนไปตามธรรมชาติ ไม่มีพิษภัยที่สามารถยังท่านให้หลงตามได้ตลอดกาล

ทางภาคอีสาน ทราบว่ามีพระอาจารย์สอนกรรมฐานมากกว่าภาคอื่นๆ ใช่ไหมคะ

อาจารย์ไม่ทราบว่าภาคอื่นๆ จะมีอาจารย์สอนกรรมฐานมากน้อยเท่าไร จึงไม่กล้าเรียนคุณ เผื่อว่าภาคอื่นๆ มีมากกว่าก็จะเป็นการโกหกกัน

เวลาพระอาจารย์กรรมฐานท่านสอนธรรม ท่านสอบถามเป็นรายๆ ไปก่อนหรือท่านสอนไปเลยทีเดียว ดิฉันคิดอยากไปเรียนและปฏิบัติกับท่านจะขัดข้องไหม

ถ้าเราไม่ขัดข้องตัวเราเอง คิดว่าท่านคงไม่ขัดข้อง การสอนธรรมแก่ผู้ไปอบรมทั่วๆ ไป ท่านก็สอนไปเลยและสอนธรรมภาคทั่วไป แต่พระที่ไปอบรมกับท่านมานานพอควร มีความสงสัยเรียนถามท่านๆ ก็ตอบให้เป็นรายๆ ไป จากนั้นก็เริ่มเทศน์อบรมทางภาคปฏิบัติทางจิตใจตามขั้นภูมิของผู้ไปอบรมเป็นลำดับไป จบแล้วหากมีผู้เรียนถามท่านก็อธิบายให้ฟังเป็นรายๆ แต่เนื้อธรรมนั้นไม่แน่นอนว่าหยาบหรือละเอียด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิจิตของผู้ไปอบรมและเรียนถาม ถ้าเริ่มอบรมก็สอนขั้นเริ่มแรก ผู้มีสมาธิความสงบใจพอควรก็สอนภาคสมาธิ และละเอียดขึ้นไปตามลำดับจิตของผู้อบรม ผู้พิจารณาทางปัญญาก็สอนทางปัญญาเป็นขั้นๆ ไป และสอนไปตามความหยาบและละเอียดของผู้ศึกษา จนสุดกำลังความสามารถจะสอนได้

ถ้าจิตของผู้มาอบรมบรรลุธรรมเป็นขั้นๆ ขึ้นไป เริ่มแต่พระโสดา สกิทาคา อนาคา และพระอรหันต์ ท่านจะทราบได้ไหมคะ

ถ้าท่านมีภูมิธรรมสูงกว่าผู้ไปอบรม และผู้ไปอบรมเรียนความเป็นไปของตนให้ทราบ ท่านก็ทราบได้ ถ้าท่านมีภูมิธรรมต่ำกว่าผู้ไปอบรมก็ทราบไม่ได้ เหมือนเด็กภูมิอนุบาลไม่สามารถทราบภูมิความรู้สูงๆ ของผู้ใหญ่ได้ฉะนั้น

ถ้าผู้ไปหาท่านเป็นพระอรหันต์ แต่ไม่เล่าความเป็นของตนถวายท่าน ท่านจะทราบได้เองไหม

ตรงนี้อาจารย์ชักจะติดเสียแล้ว จึงขอผ่านไป โปรดถามข้อใหม่ซึ่งพอจะเรียนให้คุณทราบได้บ้าง

ก็พระอรหันต์ท่านมีญาณท่าน จะไม่ทราบเรื่องคนอื่นได้อย่างไร

ญาณก็เป็นญาณของพระอรหันต์ต่างหาก ไม่ใช่ญาณของอาจารย์สอนกรรมฐาน ถ้าองค์ที่ท่านสอนมีญาณ ท่านก็พอทราบได้ ถ้าท่านไม่มี จะให้ท่านทราบได้อย่างไร

คำว่าพระอรหันต์แล้ว ต้องมีญาณทุกองค์มิใช่หรือท่าน

อาจารย์ขอบิณฑบาตคุณ กรุณาอย่าได้ถามถึงญาณของพระอรหันต์เลย รู้สึกไม่สะดวกชอบกล เหมือนจะเป็นไข้ เดี๋ยวจะไปฉันยา เวลาไม่พอ

พระธุดงค์ที่มาอบรมกับพระอาจารย์กรรมฐานที่มีภูมิธรรมสูงๆ มีบ้างไหมคะ

จะมีภูมิสูงหรือต่ำ อาจารย์ไม่กล้าเรียน เพราะเราพูดกันเพิ่งผ่านมาเมื่อกี้นี้ เกี่ยวกับพระที่ไปอบรมกับท่านว่ามีภูมิสูงต่ำต่างๆ กัน เริ่มแต่โสดาขึ้นไปถึงพระอรหันต์ ถ้าท่านรู้ ท่านก็แก้ตามภูมิติดขัดของผู้ไปอบรมโดยไม่จำเป็นต้องออกชื่อภูมิธรรมของท่านว่า ท่านองค์นั้นๆ มีภูมิจิตสูงดังนี้ ซึ่งเป็นที่สะดุดใจของท่านผู้ฟังทั่วๆ ไป และคำว่า ท่านองค์นั้นได้สำเร็จธรรมขั้นนั้นๆ มีภูมิจิตอยู่ขั้นนั้นๆ ดังนี้ เราพูดกันตามหลักปฏิปทาโดยไม่ต้องระบุใคร จะเป็นความสะดวกทั้งผู้ถามทั้งผู้ตอบ และท่านผู้ฟังทั่วๆ ไป

ตามที่ดิฉันเรียนถามท่านคงจะผิด เช่น ถามเรื่องญาณของพระอรหันต์นั้นผิดไหมท่าน

คุณผู้ถามคงไม่ผิด เพราะถามด้วยความรู้สึกของตน และด้วยความประสงค์อยากรู้ แต่มันผิดอยู่ตรงที่อาจารย์ผู้ติด ตอบคุณไม่ได้นี้เท่านั้นเอง อาจารย์เองก็ไม่

อยากผิด เพราะการตอบไม่ได้ แต่อยากจะถูกทั้งๆ ที่ตอบไม่ได้ เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดชนิดพิสดารนี้เสีย จึงควรจะยุติกันที ไม่อยากให้ถาม จะเป็นความเหมาะสมกับกิเลสตัวพิสดารนี้มาก คุณพอเข้าใจมิใช่หรือ

พอเข้าใจค่ะ แต่เสียดายอยากฟังเรื่องของพระอรหันต์และผู้บำเพ็ญในธรรมขั้นต่างๆ กันเพื่อบรรลุพระอรหันต์

ใครก็เป็นคนทั้งคนจะไม่เสียดายอย่างไร ยังอยากบรรลุเสียด้วยซ้ำไป คุณยังเพียงแต่อยากฟัง นับว่าพอประมาณ

ถ้าพอจะเป็นไปได้ ดิฉันก็ไม่เพียงบ่นเสียดายอยากฟังเท่านั้น ยังจะพยายามจนได้บรรลุอย่างสมใจแน่นอน แต่วาสนาขนาดดิฉัน แม้จะตายแล้วกลับมาเกิด และเกิดแล้วตายไปสักกี่พันครั้งก็ไม่มีทางได้บรรลุ จึงเป็นเพียงบ่นเสียดายอยากฟังเรื่องของท่านก็เป็นขวัญใจพอแล้วสำหรับวาสนาขนาดดิฉัน

ผู้ที่ท่านสำเร็จมรรค ผล นิพพาน ประจักษ์แก่โลก ก็ไม่ปรากฏว่าท่านได้หาบหามตู้คัมภีร์วาสนามาเกิดและติดตัวออกมาด้วย มีเพียงธาตุสี่ ขันธ์ห้า ดิน น้ำ ลม ไฟ และใจครองร่างออกมาเช่นเราทั้งหลายนี้แล ส่วนวาสนานั้นอยู่ในส่วนลึกของดวงใจโดยเจ้าตัวก็ไม่รู้ในระยะนั้น ต่อเมื่อได้บำเพ็ญส่งเสริมอยู่เสมอไม่ลดละก็ค่อยเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนปรากฏดอกผลให้เห็นชัดเจนทั้งตนและผู้อื่น แม้เราเองจะมีวาสนามากน้อยก็ไม่มีใครทราบ เฉพาะตัวเราเองก็ยังทราบไม่ได้ แต่พยายามบำเพ็ญส่งเสริมอยู่เสมอไม่ทอดธุระ ก็จำต้องออกดอกออกผลเช่นเดียวกับท่านที่ถึงแดนเกษมไปแล้ว ฉะนั้น ท่านจึงสอนไม่ให้ดูถูกกันและวาสนาของกันและกัน เพราะต่างคนต่างมีอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ ไม่สามารถแสดงออกมาภายนอกได้เหมือนวัตถุอื่นๆ ที่สำคัญยิ่งก็คือการบำเพ็ญความดีนี่แล คือเครื่องบำรุงส่งเสริมลำต้นคือใจให้มีความเจริญงอกงามขึ้นเป็นลำดับ จนสุดขีดของความเจริญได้แก่บรรลุมรรค ผล นิพพาน มีความดีเท่านี้คือทางเจริญจนสุดขีดสุดแดน โปรดจำไว้ให้ถึงใจจริง ส่วนความชั่วคือสิ่งตัดรอนหรือกีดขวางทางเดินของตน

เพื่อไปสู่ความเจริญ เกิดชาติใดภพใดก็เป็นคนจนตรอกสัตว์จนมุม ตลอดภพตลอดชาติ เพราะความชั่วที่ตัวทำไว้แล้วตามตัดรอนกีดขวางให้หาทางก้าวเดินไปไม่ได้

การฝึกอบรมตน โปรดอย่าเข้าใจว่าผู้อื่นใดจะทำแทนได้ ถ้าตนไม่ทำเองแล้วกี่ภพกี่ชาติก็ยังจมติดอยู่นั้นแล ไม่มีวันเจริญขึ้นเองได้ โปรดทราบว่า คนจนต้องอาศัยคนมั่งมีอยู่ คนโง่ต้องอาศัยคนฉลาดพาดำเนินงานต่างๆ คนตาบอดต้องอาศัยคนตาดีพาเดิน จะไปจะอยู่จะทำโดยลำพังตนเองย่อมไม่สำเร็จประโยชน์อะไรทั้งนั้น เพราะไม่มีทางช่วยตัวเองได้ เราเป็นคนโง่และตาบอดทางใจ ควรยึดท่านผู้ฉลาดและตาดีคือพระพุทธเจ้า และหลักธรรมเป็นเข็มทิศทางเดิน จะถึงความปลอดภัย แต่ลำพังตนเองไม่เป็นท่า ถ้าหากจะเป็นได้โดยลำพังตนเองแล้ว ต่างคนก็ต่างไปจนสุดขีดแห่งความสุขต่างๆ กันแล้ว ไม่มีใครยังเหลือเป็นเศษทุกข์และบ่นทุกข์อยู่ในโลกกองทุกข์นี้เลยแม้แต่คนเดียว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพวกเรายังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยท่านผู้ตาดีและฉลาดในแนวทางพาเดิน เราก็พลอยได้คืบคลานไปตามได้ ถ้าไม่ขี้เกียจและอวดฉลาดอันเป็นเรื่องฆ่าตัวทิ้งหมกไว้ในตรอกในโคลนตามที่ชื่อว่า "จมไปเลย" เท่านั้น คนเราต้องมีทางออกจนได้

พอทราบจากท่านอธิบายว่า วาสนาอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ ดิฉันรู้สึกว่าหายใจโล่งขึ้นมาบ้าง กับตอนหลังว่า ท่านสอนไม่ให้ดูถูกกันและวาสนาของกันและกัน เพราะวาสนาต่างคนต่างมีและต่างคนต่างสร้างมา เพียงแต่ยังไม่สามารถแสดงตัวออกมาได้อย่างเต็มที่เท่านั้น เมื่อได้รับการอบรมส่งเสริมไม่ลดละ ความดีก็มีทางเจริญเป็นลำดับ จนสุดขีดของความเจริญดังนี้ รู้สึกมีหวังขึ้นอีกแยะ ประหนึ่งจะประสบแดนพ้นทุกข์ในเวลาไม่นาน ความคิดอย่างนี้จะถูกไหมคะ หรือจะเป็นความคิดเกินภูมิไปเสีย โปรดท่านช่วยชี้แจงด้วย

ความคิดนั่นถูก และไม่จัดว่าเป็นความคิดเกินภูมิ ยังกลับเป็นสิ่งที่น่าชมเชยเสียอีกว่า เป็นความคิดที่เหมาะสมกับภูมิมนุษย์ผู้มีความฉลาดหาอุบายช่วยตัวเองได้ และดีกว่าความคิดที่เคยเบียดเบียนและฆ่าตัวเองมาเป็นประจำนิสัยมนุษย์เป็นไหนๆ

ความคิดทุกประเภทที่จะก่อความเสียหายแก่ตัวและคนอื่นนั่นแล จัดเป็นความคิดที่เบียดเบียนตัวเอง เช่น คิดว่าบุญน้อยวาสนาไม่มี บุญไม่ส่งให้ การทำความดีเพื่อความเจริญแก่ตนทุกประเภท เห็นว่าสุดวิสัยของตนว่าจะทำได้ ยกให้เป็นเรื่องหรือหน้าที่ของคนอื่นที่ท่านดีไปเสีย สิ่งที่ต่ำช้าเลวทรามแล้วไปเที่ยวหาเก็บเศษเก็บเดนมาเบียดเบียนและสังหารตนตลอดเวลาก็คิดได้ โดยไม่คำนึงว่าเหมาะสมกับตนที่เป็นมนุษย์ทั้งคนหรือไม่ เหล่านี้จัดเป็นความคิดที่เบียดเบียนและสังหารตนทั้งนั้น ผู้ที่รู้จักดี ชั่ว สุข ทุกข์อยู่บ้าง ไม่ควรคิดและไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแย่งชิงงานของสัตว์ผู้ไม่รู้ภาษีภาษาอะไรมาทำเสียหมด ผลก็จะกลายเป็นทำนองสัตว์ป่าเสวยกรรมในร่างมนุษย์ไปเสีย

คำว่า เสวยผลกรรมของสัตว์ในร่างมนุษย์นั้นหมายความว่าอย่างไร ก็คนเป็นผู้ทำ แต่แล้วสัตว์เป็นผู้เสวยผลแทนอย่างนั้นหรือ

คนเป็นผู้ทำชั่ว เวลาเสวยผล ก็คนๆ นั้นแลเป็นผู้เสวย แต่กลายเป็นคนชั่วไปแล้ว เช่น นายดีไปทำโจรกรรม ขโมย ปล้นจี้เขา เวลาถูกจับได้มาเสวยผลกรรมของตน ก็นายดีคนนั้นแหละเป็นผู้เสวยผลกรรม แต่ได้กลายเป็นนักโทษดีไปเสียแล้ว ไม่ได้เป็นฐานะนายดีเหมือนแต่ก่อน เมื่อนายดีตายไปตกนรกเพราะกรรมชั่วของตัวพาให้เป็นไป นายดีก็ต้องเป็นสัตว์นรกเสวยกรรมอีกต่อไป ฉะนั้นจะว่าคนเป็นผู้ทำ แต่สัตว์เป็นผู้เสวยก็ไม่ผิด เพราะนายดีได้กลายเป็นสัตว์ไปเสียแล้ว หรือจะเรียกในเวลาเขาเป็นมนุษย์อยู่ว่าเขาเสวยกรรมของสัตว์ในร่างของนายดีก็ได้

ทีนี้ดิฉันพอเข้าใจบ้าง แต่คำว่ากรรม ฟังแล้วน่ากลัวจริง เหมือนจะบีบบังคับต่อหน้าต่อตาไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้น ความจริงแปลว่าอะไร และหมายความว่าอย่างไรคะ

น่ากลัวจริง ท่านจึงสอนไม่ให้อวดดีต่อกรรม ใครอวดดีและฝืนทำกรรมชั่ว ผู้นั้นจะต้องถูกบังคับต่อหน้าต่อตาไม่ไว้หน้าใครจริงๆ แต่กาลไหนๆ มา ผู้ฉลาดจึงเคารพ

กรรม ไม่ทำแบบสุ่มเดา กรรมถ้าแปลอย่างเห็นกับตา ก็แปลว่าเกาะติดแกะไม่ออก ใคร อวดเก่งไปทำชั่ว กรรมชั่วต้องเกาะติดทันที แกะไม่ออกและไม่มีเครื่องมือใดๆ ในโลกจะสามารถแกะออกได้ ทั้งไม่ไว้หน้าใครด้วย ใครอวดดีต้องโดนดีทุกรายไป ไม่รอด และไม่มีลวดลายว่าตัวยังเก่งเหลือกลับไปบ้าน ไม่เหมือนแชมป์โลกไปป้องกันตำแหน่ง ซึ่งบางครั้งตกเป็นของเขา แต่บางคราวป้องกันไว้ไม่อยู่ ไม่ได้พาตำแหน่งชื่อเสียงกลับมา แต่ไปท้ากับกรรมชั่วจะทำอย่างแชมป์โลกไม่ได้ ต้องหงายลงเวทีทุกๆ ราย ไม่มีเหลือคำอวดดีกลับบ้านแน่ ที่อธิบายมาแล้วเป็นฝ่ายชั่ว ผู้เริ่มทำก็เริ่มเป็นคนชั่วในขณะที่ทำ ใครจะรู้หรือไม่ ไม่สำคัญ แต่สำคัญที่ต้องให้ผลไปตามลำดับที่ทำมากน้อย ส่วนกรรมดีก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ที่ผิดกันก็เพียงกรรมดีให้ผลเป็นสุขเท่านั้น โปรดเข้าใจตามนี้

ถ้าเช่นนั้น กรรมก็มีอำนาจเหนือสิ่งใดๆ ในโลกใช่ไหมคะ เพราะฟังแล้วน่ากลัวจังเลย

จะว่ากรรมมีอำนาจเหนือสิ่งใดๆ ก็ถูก เพราะเมื่อทำกรรมแล้วกรรมต้องมีอำนาจให้ผล แต่ก่อนหน้าจะลงมือทำกรรม เจ้าของผู้ทำมีอำนาจเหนือกรรม จะทำกรรมดีก็ได้ กรรมชั่วก็ได้ กรรมเป็นกลางๆ ไม่ดีไม่ชั่วก็ได้ ตามแต่พอใจ กรรมดีหรือกรรมชั่วไม่มาบังคับได้ ถ้าเราไม่ยินยอมหรือชอบใจเพื่อทำกรรมนั้นๆ เสียเอง แต่พอลงมือทำแล้วกรรมต้องมีอำนาจให้ผลสุขทุกข์ไปตามหน้าที่ ไม่มีการแบ่งรับแบ่งสู้เหมือนโลกทั่วๆ ไป และอำนวยผลดีชั่วสุขทุกข์ อย่างเป็นธรรมไม่ลำเอียง ฉะนั้น ท่านจึงสอนไว้ว่า **กมฺมํ สตฺเต วิภชติ** กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เป็นต่างๆ กัน ความแปลกต่างของสัตว์ไม่ว่าทางรูปร่างและนิสัยใจคอ ความประพฤติ ไม่ใช่เพราะแบบพิมพ์ทางกาย คือมารดา บิดาผู้ให้กำเนิดเป็นสำคัญ แต่ส่วนสำคัญคือแบบพิมพ์ทางใจที่สำเร็จมาจากกรรมที่ตนทำไว้ ทั้งนี้เราพอจะทราบได้จากลูกๆ ที่มีพ่อแม่เป็นแบบพิมพ์คนเดียวกัน แต่สิ่งสำเร็จรูปออกมา คือลูกหญิงลูกชายจะมีรูปลักษณะต่างกันไปเป็นรายๆ ทั้งๆ ที่พ่อแม่คนเดียวกัน การเลี้ยงดูทุกอย่างก็แบบเดียวกัน ความรักก็รักเหมือนกัน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาก็แบบเดียวกัน การอบรมสั่งสอนก็แบบเดียวกัน การให้การศึกษาก็แบบเดียวกัน ไม่มีอะไรผิดกันที่จะทำให้เด็กแตกต่างกัน ทั้งรูปร่างลักษณะนิสัย และความ

ประพฤติทุกด้าน แต่กลับตรงข้ามทั้งรูปร่างลักษณะ อัธยาศัยใจคอ ความประพฤติเป็นไปคนละรูปละรอย ไม่มีอะไรซ้ำกันพอจะเป็นพยานยืนยันว่าเด็กเหล่านั้นคือเด็กแบบพิมพ์ แต่กลายเป็นเด็กที่สำเร็จรูปขึ้นมาจากการปั้นด้วยฝีมือของนายช่างซึ่งไม่มีแบบพิมพ์ตายตัวเลย ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับกรรมของผู้ทำหนักเบามากน้อยต่างกัน ทั้งฝ่ายดีและชั่ว เวลาเกิดมาจึงไม่มีอะไรเป็นแบบพิมพ์ตายตัว นอกจากจะเป็นไปตามกรรมที่ตนทำไว้เท่านั้น

ฉะนั้น คุณสมบัติของเด็กแต่ละคนจึงแสดงอย่างแจ้งชัดว่ามีกรรมเป็นของตัวมาแต่กำเนิด โดยมิได้อาศัยหยิบยืมของบิดามารดาหรือของใครมาสวมเข้าให้กลายเป็นจริตนิสัยของผู้นั้นๆ ไป คงเป็นสมบัติดั้งเดิมของเด็กอยู่นั่นเอง นี่แลหลักกรรมประจำสันดานของสัตว์ที่ฝังลึกอยู่ส่วนภายใน ซึ่งใครไม่สามารถมองเห็นได้ทั้งๆ ที่มีอยู่ด้วยกันทุกรายทั่วไตรภพ แม้จะพอมองเห็นได้บ้างก็เพียงกิริยาที่แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น ฉะนั้น คนฉลาดจึงกลัวฤทธิ์ของกรรม แต่คนโง่อย่างพวกเรากลับกล้าหาญแบบไม่รู้จักตาย เหมือนพวกแมลงเม่าหาญต่อไฟ พากันบินเข้าไปเกาะไฟถูกไหม้จนปีกขาดเหลือแต่ตัว ยังอุตส่าห์ไต่ขึ้นไปเกาะไฟได้อีก ไม่ยอมเห็นโทษและหาทางออกเพื่อพ้นภัย จนที่สุดปีกก็หายตัวก็ตายหมด หมดความหวังไปเสียที ทั้งนี้อาจารย์พูดไปตามภาษาป่าๆ อย่างนั้นเอง ถ้าผิดขออภัยด้วย

ไม่ผิดค่ะ ตามความรู้สึกของดิฉัน คนอื่นดิฉันไม่ทราบ แต่คงจะมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน เพราะสิ่งที่กล่าวมานี้มีอยู่กับทุกคน ตลอดลูกหลานก็มีเต็มบ้านเต็มเมืองเหมือนกัน นิสัยของเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็มีอยู่และแสดงออกมาให้เห็นกันทั่วโลกไม่มีปิดบัง ถ้ามีสังเกตอยู่บ้างก็คงรู้ นอกจากไม่สนใจ แม้เรื่องของตัวก็ไม่มีโอกาสรู้ตลอดกาล ท่านแสดงตอนคนฉลาดพากันกลัวกรรม แต่คนโง่กลับพากันกล้าหาญเหมือนพวกแมลงเม่ารู้สึกจะถูกตัวดิฉันคนเดียวเสียหมดที่ไม่รู้ภาษาจริงๆ ยิ่งกว่าแมลงเม่าเสียอีก พอถูกเฆี่ยนเสียบ้างก็รู้สึกตื่นตัวนิดๆ และรู้สึกเป็นคติดี เพื่อดิฉันเกิดเป็นบ้าขึ้นมาจะได้นำเอาคตินี้มาปราบเสียบ้าง อย่างน้อยก็พอให้มันสงบความกล้าหาญไม่รู้จักตายลงได้บ้างเป็นพักๆ ก็ยังดี คนเราถ้าได้ยินได้ฟังบ่อยก็พอมีทางยับยั้งตัวได้บ้าง ไม่ปล่อยไปตาม

อารมณ์ที่เคยชินเสียจนเกินไปที่ทำให้เสียจนไม่สามารถนับอ่านได้ เวลาฟังธรรมใจรู้สึกสงบเย็นสบาย แต่เวลากลับไปถึงบ้านไม่ทราบมันหายไปไหนหมด เหมือนกับมีปีก ดีใจก็ง่าย เสียใจก็เร็ว จนตามไม่ทัน เมื่อมาคิดดูผลแล้วล้วนแต่เป็นความไม่ดี แต่ก็ขยันคิดขยันทำไม่มีประมาณในตัวเสียเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเรียกคนประเภทดังตัวดิฉันเองว่าเป็นคนหลักลอยก็ไม่ผิด เพราะล้วนแต่คิดและล้วนแต่ทำทั้งวันทั้งคืน แต่จะหาหลักยึดพอให้เป็นที่เย็นใจบ้างกลับมองไม่เห็น สิ่งที่มองเห็นเป็นประจำก็คือความวุ่นวายส่ายแส่ไม่มีเวลาอยู่เฉยๆ ได้เลยแม้แต่ขณะหนึ่ง คำว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ** ความสุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี คนประเภทดังพวกดิฉันจึงไม่มีทางจะมองเห็นได้แม้ขนาดแสงหิ่งห้อยเลย **ส่วนจิตของพระอรหันต์ท่านผู้บริสุทธิ์แล้วคงแสนสำราญในท่ามกลางโลกซึ่งกำลังร้อนระอุ ท่านคงไม่คิดปรุงให้วุ่นวายเหมือนปุถุชนคนหนาไปด้วยอารมณ์ร้อยแปดอย่างนี้**

พระอรหันต์ท่านก็ยังมีธาตุขันธ์ครองตัวอยู่เช่นสามัญชนทั่วๆ ไป ก็จำต้องมีกิริยาที่แสดงออกเช่นเดียวกับคนทั่วๆ ไป ผิดกันเพียงคิดแล้วท่านไม่หลงไปตามความคิดนึกเท่านั้น กับเวลาก่อขึ้นแล้วท่านจับได้ คือระงับความคิดปรุงได้ตามเวลาที่ต้องการไม่ปล่อยให้ลุกลามเหมือนปุถุชนที่ก่อขึ้นแล้วดับไม่ลง คือคิดอะไรแล้วปล่อยให้เลยขอบเขต จนเจ้าของต้องวุ่นวายและทุกข์ร้อนไปด้วยโดยไม่รู้วิธีระงับดับลงได้

ปุถุชนกับพระอรหันต์ต่างก็มีใจใช้เป็นความคิดนึกตรึกตรองรู้เห็นสิ่งต่างๆ ด้วยขันธ์เหมือนกัน ทำไมใจของปุถุชนดับไม่ลง ส่วนใจพระอรหันต์ท่านดับลง ทั้งสองนี้ผิดกันที่ตรงไหน

ผิดกันตรงที่รถ (จิต) ของท่านมีทั้งคันเร่งและห้ามล้ออย่างสมบูรณ์ ท่านใช้คันเร่งในเวลาที่ควรใช้ และห้ามล้อในเวลาที่ควรห้าม ฉะนั้น รถของท่านถึงให้วิ่งช้าหรือเร็วก็ได้ให้วิ่งเบาๆ หรือหยุดเลยก็ได้ตามควรแก่เหตุการณ์ ส่วนรถ (จิต) ของปุถุชนมีแต่คันเร่งส่วนห้ามล้อไม่มี ถึงแม้มีก็ไม่สนใจจะใช้ เวลาติดเครื่องแล้วเพลินเหยียบแต่คันเร่งท่าเดียว ไม่สนใจห้ามล้อในเวลาที่ควรจะห้าม ฉะนั้น รถของปุถุชนโดยมากมักจะเห็นแต่ลงไปนอนอยู่ในคลองริมถนน บางครั้งเจ้าของและผู้โดยสารตลอดสิ่งของมีค่าต่างๆ จึง

ลงไปนอนในคลองด้วยแบบไม่รู้จักตื่น คนอื่นต้องไปช่วยปลุกและช่วยหามขึ้นรถไปส่งโรงพยาบาล บางรายก็นอนจมไปเลยไม่รู้จักตื่นและเกิดความเสียหายกันบ่อยๆ ไม่เว้นแต่ละวันและเวลาดังที่เห็นๆ กันอยู่เป็นประจำ เพราะรถและคนขับมีความเปรี้ยวเค็มต่างกันดังที่เรียนมานี้

โอ้โฮ รถพวกเราขับกันแบบไม่รู้จักตายกระทั่งตายไป ทีนี้คำว่า รถ ดิฉันพอเข้าใจได้ว่าเทียบกับจิตคนเรา ส่วนคันเร่งและห้ามล้อจะหมายเอาอะไร คนและสิ่งของต้องไปนอนอยู่ในคลอง จะหมายเอาอะไร นิมนต์อธิบายให้ฟังพอเข้าใจบ้าง

คันเร่ง หมายถึง ความใฝ่ฝันที่คิดและปรารถนาอะไรแล้วต้องให้ได้อย่างใจ ไม่คำนึงถึงความเสียหายอันจะตามมา มีแต่เร่งคิดเร่งทำให้เป็นไปตามความใฝ่ฝัน ไม่ใช้สติปัญญา ซึ่งเปรียบเหมือนห้ามล้อมาทดสอบไตร่ตรองบ้างเลย ผลที่ปรากฏจึงเป็นความทุกข์เสียหายทั้งตนและผู้อื่นไม่มีประมาณ ส่วนท่านที่มีสติปัญญากำกับใจและเหตุการณ์ต่างๆ คิดและทำอะไรย่อมคำนึงถึงผลได้เสียอันจะตามมา เพราะการคิดและการทำต้องเพื่อผลเป็นที่ตั้งทุกกรณี ถ้าจะเกิดความเสียหายเพราะการคิดการทำก็ระงับไว้ได้ ไม่ปล่อยตามความอยากท่าเดียว ถ้าเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็คิดและทำด้วยความรอบคอบไม่ประมาทในงานทุกแขนง ดังนั้น การดำเนินงานทุกด้านทั้งงานหยาบ งานละเอียด ทั้งงานภายในและงานภายนอกของคนที่ใช้ความคิดไตร่ตรองกับคนไม่คิด แม้มีสติปัญญาพอคิดได้ ความบอบช้ำและผลงานจึงต่างกัน ด้วยเหตุนี้แล ใจของพระอรหันต์กับใจของพวกเรา แม้จะเป็นใจเหมือนกันก็มีคุณสมบัติต่างกันอยู่มากราวฟ้ากับดิน จะนำมาเทียบกันไม่ได้

ดิฉันได้ฟังคำอธิบายระหว่างจิตปุถุชนกับจิตพระอรหันต์ เปรียบเทียบกับคนขับรถที่เหยียบแต่คันเร่งอย่างเดียว ไม่สนใจในเบรกแม้มีอยู่ เป็นเหตุให้คิดถึงคนขับรถจริงๆ ทุกวันนี้รู้สึกจะเหยียบคันเร่งกัน ประหนึ่งรถคันหนึ่งๆ มีแต่คันเร่ง ไม่มีเบรกให้เหยียบบ้างเลย แม้กลางเมืองและกลางกรุงฯ ก็ไม่ยอมปล่อยคันเร่ง เหยียบให้จมไปเลยทั้งคันเร่ง ทั้งตัวรถ ทั้งคนขับ ทั้งคนโดยสาร ทั้งคนเดินตามทางม้าลาย และคนเดินผ่านถนนสายต่างๆ แหลกละเอียดไปตามๆ กัน ทั้งนี้โดยมากไม่สนใจกับความเสียหายที่จะ

เกิดขึ้นมากไปกว่าเวล่ำเวลาและความอยากไปให้สมใจเท่าไรนัก คงเห็นเวลาและความหวังซึ่งทำให้รีบด่วนมีคุณค่ามากกว่าตัวคนขับ คนโดยสาร และรถ ตลอดสิ่งของที่มีอยู่ในรถ ซึ่งบางครั้งก็เป็นรถชนรถเสียเองซึ่งมีคนโดยสารมาด้วย ทั้งสองฝ่ายแหลกยับเยินไปตามๆ กัน รวมแล้วคาดความเสียหายไม่ได้เลย ส่วนเวล่ำเวลาที่เข้าใจว่ามีคุณค่านั้นแม้แต่คนตายไปแล้วก็ไม่เห็นสูญหายไปไหน คงเป็นเวลานาทีเดือนปีอยู่ตามเดิม ถ้าต่างคนต่างคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้เจ็บทนทุกข์ทรมานซึ่งยังไม่ตาย และผู้เกี่ยวข้องกับผู้เจ็บและผู้ตาย ตลอดความเสียหายอันจะตามมา เพราะเรื่องคันเร่งเป็นสาเหตุบ้างแล้ว ความประมาทในการขับรถและอุบัติเหตุบนถนนก็จะลดลง คงไม่ดาษดื่นจนน่าสยดสยองดังที่เป็นมาและเป็นอยู่ คาดว่าจะเบาบางลงแยะทีเดียว บางครั้งดิฉันได้เห็นต่อหน้าตัวเอง ซึ่งมีบางรายไฟแดงขวางหน้าอยู่ ยังวิ่งรถผ่านไปอย่างไม่มองอะไรเลยก็ยังมี บางครั้งตำรวจป้อมยามต้องขึ้นรถมอเตอร์ไซค์วิ่งตาม เอาตัวกลับมาดูไฟแดงและปรับสั่งสอนกันเสียบ้าง เอ้า วันหลังไฟแดงเกิดไม่มีอีกแล้ว ขับบึ่งไปอย่างสบายอย่างนี้ ท่านอธิบายเครื่องเปรียบเทียบ แต่กลับไปถูกกับความจริงเข้า ดิฉันเลยต้องนำมาคิดและอดพูดไม่ได้ จึงเรียนท่านดังที่ประสบการณ์มา หากเป็นคำไม่ควร ท่านกรุณาเตือนด้วย จะขอบพระคุณอย่างยิ่ง

พูดถึงความพลั้งพลาดแล้ว อาจมีได้ด้วยกันทุกคน การระวังไว้นั่นแลเป็นความไม่ประมาท อาจารย์เองก็ยังเคยเห็นด้วยตา คือผู้ชายหลายคนกำลังอยู่ในวัยคะนองขี่จักรยานเรานี้เอง ไม่ใช่รถยนต์รถไฟที่ไหน ไปตามถนนเป็นพวกๆ ล้วนอยู่ในวัยเดียวกันต่างคนต่างก็ว่าตัวเก่ง ขี่จักรยานวิ่งแข่งดีกัน เฉพาะคนที่แปลกจากเขาคนหนึ่งเอามือทั้งสองกอดอกขี่จักรยาน ปล่อยให้เท้าทั้งสองถีบไป จวนๆ จะถึงสี่แยกทางเลี้ยว เขาก็ยังไม่ยอมปล่อยมือทั้งสองจากอก เท้าทั้งสองก็ไม่ยอมผ่อน พอถึงทางเลี้ยวเข้าจริงๆ จักรยานของเขาก็ไม่ได้เลี้ยวไปตามสายทาง คงตรงแนวลงไปในคลองลึกประมาณสองเมตร พาเขาลงไปจมน้ำอยู่ในคลองข้างถนน ผลปรากฏว่าหัวเข่าของเขาโดนก้อนหินข้างถนนสะบ้าหัวเข่าแตกและหลุดเคลื่อนที่ เพื่อนๆ ต้องช่วยกันหอบหิ้วเขาขึ้นมา ตัวเขาเองสลบไปไม่ได้สติร่วมชั่วโมง นี่เพียงจักรยานก็ยังพลาด ถ้าทำให้พลาด จะห้ามไม่ให้รถยนต์รถไฟซึ่งใหญ่และหนักกว่าไม่พลาดได้อย่างไร ทุกสิ่งย่อมมีผิดพลาดเป็นธรรมดา แม้แต่

เราเดินตามถนนหนทางโดยมิได้รีบด่วนอะไรเลย บางครั้งก็ยังมีหกล้มจนได้ อาจารย์เองยิ่งนับเป็นเบอร์หนึ่งในทางหกล้มง่าย ไม่มีใครกล้าสู้ได้ ทั้งๆ ที่ไม่ได้ตั้งใจจะหกล้ม แต่พอสบจังหวะของมันแล้วต้องหกล้มจนได้ นี่แลท่านเรียกว่าความพลั้งพลาดอาจมีได้ด้วยกัน ดังที่เราเคยเห็นเหตุการณ์เสมอ เช่น รถชนคน รถชนรถ นับเป็นสิ่งที่สุดวิสัย แต่บางรายก็อาจเป็นดังที่คุณพูดจริงๆ เพราะความผลุนผลันใจร้อน ไม่ยอมผ่อนผันสั้นยาวกับใคร คนเราชอบและแสวงหาสิ่งใดก็จำต้องเจอสิ่งนั้นจนได้ เพราะดีกับชั่ว สุขกับทุกข์เป็นของมีอยู่ในโลก และมีอยู่กับทุกคนผู้แสวงหา คุณมีสงสัยอะไรอีกบ้าง

ไม่มีสงสัยค่ะ วันนี้ดิฉันได้คติเตือนใจหลายอย่างซึ่งยังไม่เคยได้ฟังมา เริ่มต้นแต่พระธุดงค์ มาหลักกรรม จนมาถึงคันเร่ง ดิฉันต้องกราบขออภัยมากๆ ด้วยที่มารบกวนท่านให้เสียเวลานาน ขอกราบขอบพระคุณท่าน

ดิฉันดีใจมากที่ได้มากราบและเรียนถามปัญหาข้อข้องใจกับท่านเกี่ยวกับศาลพระภูมิ เพราะคนมาว่าให้ดิฉันเสมอว่ามีไว้ทำไม กราบผีดีกว่ากราบพระพุทธหรือ ถ้าผีดีกว่าธรรมจริงๆ ศาสนาผีก็ควรจะมีไว้ให้คนกราบไหว้และนับถือดังนี้ ดิฉันที่ไม่รู้อะไรเลยเกิดความสงสัย สุดท้ายเลยต้องกราบทั้งผี และกราบทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ให้เสียทั้งผีทั้งธรรม ดิฉันทำอย่างนี้ถูกไหมคะท่าน

ที่บ้านคุณมีศาลพระภูมิดังเขาว่าจริงๆ ไหม

มีค่ะ ดิฉันกราบทุกวัน

แล้วพระธรรมล่ะมีไหม ถ้ามีคืออะไร ถ้าไม่มีคุณกราบอะไร

มีพระพุทธรูปปางต่างๆ ค่ะ แต่พระธรรมไม่มี เพราะไม่เคยเห็นท่านพาเอาตู้พระธรรมมาไว้กราบเหมือนพระพุทธนี่คะ ดิฉันจึงกราบพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์สามจบ ที่แท่นพระพุทธแทนค่ะ

ที่ว่ากราบผีนั้น คุณกราบผีอะไรบ้าง อาจารย์ก็ไม่ทราบว่าผีในโลก มีผีอะไรบ้าง

ส่วนใหญ่ ดิฉันกราบผีปู่ ย่า ตา ทวด และผีพ่อ ผีแม่ ที่ท่านเคยมีอุปการคุณต่อเรามา ส่วนผีอื่น ดิฉันไม่ทราบชื่อ ต้องกราบรวบยอดเอาเลย จึงไม่แน่ใจว่ากราบถูกท่านหรือไม่ก็ไม่รู้

คุณทราบไหมว่าผีท่านเหล่านั้นมาอยู่ศาลพระภูมิที่คุณสร้างไว้สำหรับท่าน คุณสร้างไว้เพื่อท่านใช่ไหม ที่คุณกราบผีของปู่ ย่า ตา ทวด นั้น คุณแน่ใจหรือว่าคุณได้กราบถูกท่าน เพราะผีอื่นๆ คุณไม่แน่ใจว่าได้กราบถูกตัวผีเหล่านั้นหรือไม่

ตอนนี้ดิฉันเลยเกิดความสงสัยขึ้นอีกแล้ว เพราะแต่ก่อนไม่ได้คิดว่าเรากราบถูกท่านหรือไม่ ที่คิดสงสัยบ้างก็แต่ผีอื่นๆ ว่าจะกราบถูกตัวหรือไม่ แต่แล้วก็กราบเดาและส่งเดชรวบยอดเอาเลย **ความจริงท่านจะมาอยู่ที่ที่ดิฉันสร้างให้ท่านหรือเปล่า ตลอดผีอื่นๆ ด้วย และดิฉันกราบถูกท่านหรือเปล่าคะ**

อาจารย์เองก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะไม่เคยสนใจกับผีและกราบผี จึงไม่ทราบว่าท่านจะมาอยู่หรือไม่ ตลอดการกราบของคุณจะถูกท่านหรือไม่ อาจารย์ไม่ได้เรียนวิชาผีและเชี่ยวชาญทางผี

ที่เขาว่าให้ดิฉันว่าสร้างศาลพระภูมิไว้ทำไม กราบพระพุทธดีกว่า นั่นเขาว่าถูกไหมคะ

เขาพูดก็นับว่ามีส่วนถูกอยู่มาก ตอนกราบพระพุทธดีกว่ากราบผี

การกราบผีล่ะท่านจะผิดไหม เพราะดิฉันกราบทั้งผีทั้งธรรม ไม่ให้เสียทั้งสองฝ่าย

การกราบผีนั้นอาจผิดดังที่คำเขาตำหนิ ถ้ากราบคุณของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ทวด นั้นไม่ผิด นอกจากจัดว่าเป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรมประจำใจ อันเป็นเครื่องหมายของคนดีแล้วไม่มีอะไรผิด จะกราบวันละกี่หนก็ได้ ถ้ามีเวลา

แล้วผีมีจริงไหมคะ ดิฉันเองไม่เคยเห็นตัวมัน ได้ยินแต่เขาว่าและเขาบอกว่าผีมีอำนาจมาก แถมยังหักคอคนได้อีกด้วยเวลาผีโกรธ และผีบางพวกยังเอาคนเป็นอาหารอีกด้วย ที่เขาเรียกกันว่าผีปอบ ดังนี้จริงไหมคะ

คำว่าผี ใช้เป็นคำกลางๆ ของสัตว์จำพวกร่างไม่ปรากฏเป็นรูปวัตถุ เหมือนมนุษย์และสัตว์ นอกจากเขาจะจำแลงกายให้ปรากฏในเวลาที่ต้องการเท่านั้น เรียกว่าสัตว์ที่ลึกลับ สำหรับตาเนื้อของมนุษย์ทั่วๆ ไปมองไม่เห็น แต่เป็นสิ่งที่เปิดเผยในความมีอยู่เช่นเดียวกับสิ่งที่มีในโลกทั่วๆ ไป และท่านผู้มีญาณจักษุคือตาใจ ย่อมเห็นได้เช่นเดียวกับคนมีนัยน์ตาดีมองเห็นวัตถุต่างๆ ฉะนั้น

ไม่ต้องพูดถึงสัตว์ลึกลับที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมเพียงจำพวกเดียว เราลองคิดดูฝุ่นผงอันละเอียดที่ถูกพัดปลิวอยู่บนอากาศ ฝุ่นผงบางอย่างเวลากระทบกับแสงแดดที่ส่องเข้ามาตามช่องฝาหรือช่องหน้าต่าง เรายังพอมองเห็นฝุ่นผงอันละเอียดแสดงยิบๆ ยับๆ อยู่ท่ามกลางช่องแสงแดดได้ชัดเจน และพอทราบได้ว่าเป็นฝุ่นผง แต่ฝุ่นผงบางชนิดละเอียดมาก ไม่อาจมองเห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้กล้องส่องจึงจะเห็นได้ชัด สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุละเอียดชนิดหนึ่งเหมือนวัตถุทั่วๆ ไป และเป็นส่วนหนึ่งของธาตุดินที่เห็นด้วยตาเนื้อได้ชัด แม้เช่นนั้น วัตถุอันเป็นธาตุดินด้วยกันยังมีส่วนหยาบและส่วนละเอียดต่างกัน ซึ่งพอให้เกิดเป็นปัญหาได้ จะกล่าวอะไรกับจิตวิญญาณของสัตว์โลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดยิ่งอยู่แล้วเช่นเดียวกับฝุ่นผงฉะนั้น ถ้าไม่อาศัยส่วนหยาบของธาตุ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เข้าผสมเป็นรูปร่าง เช่น รูปคนและสัตว์แล้ว แม้ใครจะมีนัยน์ตาสักพันดวงก็จะไม่สามารถมองเห็นสิ่งลึกลับนั้นได้เลย เท่าที่สิ่งดังกล่าวเกิดเป็นปัญหาโลกแตกประจำสังคมตาบอด (ไม่มีญาณจักษุ) ก็เพราะในสังคมแม้คนเดียวไม่มีใครมีกล้องส่อง (ญาณจักษุ) ซึ่งควรแก่สิ่งลึกลับให้เห็นตามที่มีอยู่ของมันได้นั่นเอง จึงไม่มีผลอะไรสำหรับสังคมอย่างพวกเราจะทำให้ปัญหานี้ลุล่วงไปได้ นอกจากเป็นปัญหาโลกแตก

ประจำแผ่นดินตลอดไปเท่านั้น ไม่มีอะไรกล้าอาจเอื้อมเข้ามาตัดสินได้ คุณแม้จะตาดี แต่อาจารย์ก็เป็นคนตาบอด จะสามารถแก้ปัญหาผีมีหรือไม่มีได้อย่างไร ที่เพื่อนของคุณเล่าให้คุณฟัง เป็นบุคคลประเภทปัญหาโลกแตกหรือเป็นบุคคลประเภทใด ถ้าเป็นบุคคลประเภทดังกล่าวนี้ ผีทั้งโลกก็จะกลายเป็นผีโลกแตกไปตามๆ สังคมที่พาให้เป็นไฟไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ ความจริงแล้วการเกิดตายของสัตว์โลก ย่อมเป็นเหมือนฝุ่นผงที่ถูกพัดปลิวออกจากธาตุดินส่วนใหญ่ลอยตัวขึ้นไปอยู่บนอากาศเป็นบางกาล แล้วกลับตกลงมาสู่ธาตุเดิม คือดินตามเดิมนั่นเอง จิตวิญญาณออกจากร่างนี้เข้าสู่ร่างนั้น ที่เรียกว่าเกิดตาย แต่ความจริงก็คือการเปลี่ยนสถานที่ของจิตไปตามกรรม ที่เรียกว่ากรรมพัดผันเหมือนลมพัดผันเอาดินขึ้นไปเป็นฝุ่นผงบนอากาศ แล้วพัดผันลงมาสู่ธาตุดินตามเดิมฉะนั้น แม้ธาตุน้ำ ลม ไฟ ก็ควรทราบว่ามีส่วนใหญ่ส่วนย่อยของมันแฝงอยู่เช่นเดียวกับธาตุดิน และจะแปรรูปให้ผิดจากปกติเดิมได้เช่นเดียวกับธาตุดิน เช่น ธาตุน้ำที่อยู่ในบึงในบ่อ ในสระ ในทะเลก็มี ที่อยู่บนอากาศก็มี เป็นต้น จะมีอยู่ในที่ใดก็คงเป็นธาตุน้ำอยู่เช่นนั้น ไม่มีเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น จิตก็คงเป็นจิตอยู่เช่นนั้น จะมาปรากฏตัวอยู่ในร่างต่างๆ หรือไม่ก็มิได้เปลี่ยนแปลงจากคำว่าจิตเป็นอย่างอื่น คำว่าคนหรือผีก็อยู่ในลักษณะของธาตุดิน เป็นต้น กับฝุ่นผง อันไปจากธาตุดินไม่มีแปรเป็นอย่างอื่นได้ คำว่าผู้มีอำนาจมากนั้น ฝุ่นผงก็มีอำนาจมากในบางกาลเหมือนกัน เช่น เวลาผงเข้าตา ใครไม่เห็นอดนิ่งสงบกายสงบใจอยู่ได้ เห็นแต่วิ่งให้คนอื่นช่วยด้วยความวุ่นวาย กรีดร้องยิ่งกว่าผีตัวมีอำนาจมากเสียอีก ส่วนผีปอบเข้าคนและอาศัยคนเป็นอาหารดังที่คุณว่า นั่นโปรดไปติดต่อกับหมอขับผีเขาเองเถอะ ขออย่าให้อาจารย์ต้องเป็นหมอขับผีด้วยเลย เฉพาะขับผีโลภ โกรธ มีราคะตัณหา ผีหลง จนลืมตัวซึ่งมีอยู่กับตัวก็แย่อยู่แล้ว คุณยังมีปัญหาอะไรอีกโปรดพูดได้ อาจารย์ชอบฟังเหมือนกันถ้ามีผู้เล่า

เวลาผีเขาไม่แสดงตัว เขาไปอยู่ที่ไหนคะ

คุณเคยเห็นผีแสดงตัวบ้างหรือ ถ้าเคยเขาแสดงอย่างไรบ้าง

ไม่เคยเห็นค่ะ ได้ยินแต่เขาเล่าให้ฟังว่า ผีแสดงตัวได้อย่างพิสดารยิ่งกว่าคน เช่น เขาทับถ้วยจานไว้ในตู้ครัว เสียงดังเปรี้ยงๆ เหมือนคน ราวกับจะไม่มีเศษถ้วยและจาน

ยังเหลืออยู่แม้ชิ้นเล็กขนาดเล็บมือเลย เจ้าของบ้านตกใจวิ่งเข้าไปดูถ้วยจานที่เก็บไว้อย่างไรยังเป็นปกติอย่างเดิม ไม่มีอะไรขยับเขยื้อนแม้แต่นิด พอกลับออกมาราวห้านาทีเอาอีกแล้ว เสียงเปรี้ยงๆ ไม่มีหยุด เครื่องของในครัวเหมือนจะเป็นจุณวิจุณไปหมด เวลาเข้าไปดูกลับไม่มีอะไรผิดปกติ อย่างนี้จะไม่ว่าพิสดารอย่างไรเล่าท่าน ถ้าเป็นคนเราทับถ้วยจานแล้วจะมีอะไรเหลืออยู่บ้างเล่า เห็นแต่แหลกละเอียดไปหมดไม่มีชิ้นดีเหลืออยู่เลย แต่ผีทับถ้วยทับจานไม่เห็นมีอะไรเสียหายนี่ท่าน ผีมันแสดงตัวพิสดารอย่างนี้แลผิดกับมนุษย์เป็นไหนๆ

ถ้าผีดีถึงขนาดนั้นจริงๆ เวลาสิ่งของเครื่องใช้ชำรุด เช่น ถ้วยชามหม้อไห รถราชำรุด เราวานผีมาซ่อมให้จะไม่ดีกว่าจ้างคนมาซ่อมเป็นไหนๆ หรือ ต่อไปถ้ารถคุณเสียโปรดอย่าเอาไปเข้าโรงซ่อม โปรดวานผีมาซ่อมให้ทันที ทั้งราคาค่าซ่อมก็ไม่มี เอาอย่างนี้ดีไหมคุณ อาจารย์ออกความเห็นให้

โอ้โฮ ความเห็นของอาจารย์ยิ่งพิสดารกว่าผีเสียอีก ท่านเคยได้ยินที่ไหนว่า ผีเป็นช่างเครื่องซึ่งพอจะซ่อมรถซ่อมราให้คน ดิฉันเคยได้ยินแต่ผีทับถ้วยทับชามเท่านั้น ดิฉันเรียนถามท่านว่า เวลาผีเขาไม่แสดงตัว เขาไปอยู่ที่ไหน อาจารย์ยังไม่เห็นตอบบ้างเลย ว่าอย่างไรคะท่าน

ผีก็เช่นเดียวกับลม เวลาเขาไม่แสดงตัว ลมก็เหมือนไม่มี ทั้งๆ ที่มีอยู่ เวลาเขาแสดงตัวก็สามารถทำเอาตึกรามบ้านช่องพังพินาศไปหมดไม่มีชิ้นดีเหลืออยู่เลย

นี่เราพูดเรื่องผีกันตลอดเรื่อง ไม่ใช่เราเป็นผีกันแล้วหรือ ไม่เห็นพูดเรื่องคนบ้างเลย ที่พูดมานี้ คุณได้คติจากเรื่องผีบ้างไหม หรือว่าพวกเรากลายเป็นเขาไปเสียแล้ว

ได้ค่ะ ก็เราพูดเพื่อเป็นคติ มิได้พูดเพื่อเป็นผี ดิฉันได้คติเกี่ยวกับการเกิดตายของสัตว์โลกว่าเป็นไปด้วยอำนาจของกรรมพัดผัน เช่นเดียวกับลมพัดดินให้กลายเป็นฝุ่นละอองปลิวขึ้นไปอยู่บนอากาศ พอลมสงบลงฝุ่นก็ค่อยๆ ลอยลงมาพื้นดินแล้วกลายเป็นดินอันดั้งเดิมไป

คุณแน่ใจหรือยังว่าเวลาตายแล้วคติจะเป็นอย่างไร ถ้ายังไม่แน่ใจจะควรปฏิบัติต่อตนอย่างไรบ้าง เพื่อความแน่และความหวังนั้นจะได้เป็นสมบัติของตัว

ดิฉันแน่ค่ะ แต่ความมั่นใจว่าจะต้องเป็นคติที่มั่นเหมาะ นั่นยังไม่แน่นักถ้าเทียบกับการสอบแล้วดิฉันแน่ใจว่าต้องสอบได้แน่ แต่ความมั่นใจว่าจะต้องได้คะแนนสูงๆ นั้น ดิฉันยังไม่แน่นักเลย จะอย่างไรก็ตาม ดิฉันจะพยายามให้ได้คะแนนสูงขึ้นไปทุกวัน เดือน ปี จนกว่าจะปิดบัญชีสอบ คือตายถึงจะหยุด ดิฉันยังไม่ได้เล่าความเป็นไปของดิฉันเกี่ยวกับทางศาสนาถวายท่าน คือดิฉันเป็นลูกคนเดียวของคุณพ่อคุณแม่ ท่านรักมากและคอยเอาใจมาก ดิฉันจึงกลายเป็นคนทะนงเอาแต่ใจตัวเสียมาก ตอนเป็นเด็กคุณพ่อคุณแม่มีอุบายอบรมดิฉันต่างๆ กัน เวลาคุณพ่ออบรมดิฉัน คุณแม่ไม่อยู่บ้าน เวลาคุณแม่อบรมคุณพ่อก็ไม่อยู่เช่นเดียวกัน และทุกครั้งที่อบรมดิฉัน ท่านจะมีอุบายปรึกษาตกลงกันทางลับ ดิฉันก็ไม่ทราบข้อความอบรมของคุณพ่อ พอสรุปได้ว่าพ่อมีลูกคนเดียวคือปุ๊ก และลูกก็มีพ่อคนเดียว พ่อรักลูกมาก ลูกจะทำอะไรบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ดีไม่งาม พ่อจะต้องอนุโลมไปบ้างเพราะความรัก แล้วพ่อก็ไม่สบายใจไปหลายวัน แถมลูกก็มาทำสิ่งไม่ดีไม่งามบ่อยๆ บางครั้ง พ่ออดไม่ได้ต้องฝืนใจห้ามลูก ลูกยังกลับต่อว่าพ่ออีกว่า ถ้าคุณพ่อรักปุ๊ก ทำไมคุณพ่อห้ามไม่ให้ปุ๊กทำตามชอบใจ ก็เพราะพ่อรักปุ๊กมาก พ่อจึงห้าม กลัวปุ๊กจะเป็นคนเสีย และจะเสียกำลังใจสมกับที่พ่อรักมาก เมื่อปุ๊กกลายเป็นคนเลว พ่อก็จะต้องรักลูกเพิ่มขึ้นเป็นสองคน คือปุ๊กคนหนึ่งและลูกปุ๊กคนเลวอีกคนหนึ่ง พ่อจึงกลายเป็นคนเจ้าทุกข์ เพราะรักลูกมาก และปุ๊กของพ่อก็จะเป็นคนเลวหมดศักดิ์ศรีและวงศ์สกุล ปุ๊กจะไม่ได้ดีอะไรจากความรักของพ่อ นอกจากเป็นเครื่องส่งเสริมปุ๊กให้เป็นคนเลวมากขึ้นเท่านั้น ถ้าปุ๊กจะเป็นลูกรักของพ่อสมกับพ่อมีปุ๊กคนเดียว ปุ๊กก็ควรสงวนความรักของพ่อไว้ด้วยความเชื่อฟังไม่ฝ่าฝืน ความรักของพ่อก็จะมีคุณค่าอยู่กับตัวด้วย อยู่กับปุ๊กด้วย ปุ๊กก็เป็นคนดี ดำรงวงศ์สกุลไว้ได้ แม้พ่อตายไปก็จะหายห่วงและตาหลับสนิท จะไม่มาเป็นเปรตเฝ้าบ้านเพราะความรักและความห่วงลูกมาก เงินเป็นจำนวนล้านๆ พ่อมิได้สนใจอาลัยรักเหมือนปุ๊กลูกคนเดียวของพ่อนะลูกรัก ลูกจงเห็นใจพ่อ เลี้ยงก็ยาก รักก็มาก ห่วงก็มาก ไม่มีสิ่งที่น้อยอยู่ในหัวใจพ่อเลย นี่เป็นคำอบรมของคุณพ่อ

ส่วนคำอบรมของคุณแม่ก็มีเนื้อความคล้ายคลึงกัน แต่มีอยู่เป็นบางตอนที่ฝังใจตลอดมาว่า แม่แบกความรักลูกไว้บนหัวใจหนักยิ่งกว่าภูเขาหินแท่งทึบ แต่ปุ๊กของแม่สนุกเล่นตัวอยู่บนหัวใจแม่ เวลาแม่ตายไป แม่ก็ยังจะแบกความรักและความห่วงลูกเข้าไปอีก อย่างน้อยก็เท่ากับแม่แบกภูเขาสองลูกเทินกันบนศีรษะ แต่ถึงแม้ว่าแม่จะแบกความรักลูกหนักกว่าภูเขาสองลูกก็ตาม ความรักและความห่วงของแม่หาได้เป็นประโยชน์แก่แม่และลูกแต่อย่างไรไม่ เพราะแม่มัวหลงรักลูกจนลืมตัวลืมตาย แต่ลูกมิได้สนใจกับคำตักเตือนของแม่ ซึ่งออกมาจากดวงใจอันแสนรักและแสนเป็นห่วงแม้แต่น้อย ถ้าความรักและความห่วงของแม่พอจะเป็นประโยชน์อยู่บ้าง ลูกก็ควรคิดและเชื่อฟังคำแนะนำของแม่ ไม่ปล่อยตามใจจนเกินไป ลูกปุ๊กจะไปหาความรักที่ไหนอีกในโลกมนุษย์นี้ให้ยิ่งไปกว่าความรักของแม่ที่มอบให้ลูก พร้อมทั้งดวงใจอันแสนรักดวงนี้ แม่ก็มีปุ๊กคนเดียวและมีใจดวงเดียวแม่มิได้เสียดาย ยังกล้าสละให้เป็นความรักแก่ลูกของแม่หมดทั้งดวง ดวงใจของแม่ที่มอบให้ลูกด้วยความสุดอกสุดใจแล้ว แม้ว่าแม่จะไม่มีลมหายใจเข้าออกได้ แม่ก็ยินดีอดทนพอถึงวันตายเช่นมนุษย์ทั้งหลาย แม่ได้ทุ่มเททุกอย่างเพื่อลูกรักของแม่คนเดียว ถ้าลูกจะมองเห็นความรักของแม่เป็นของมีสาระบ้าง ลูกก็ควรฟังคำอบรมสั่งสอนของแม่บ้าง อะไรๆ จะเสียไปบ้าง แม่ไม่ค่อยถือเป็นข้อหนักใจ ที่แม่เสียใจแทบจะทนความสลบไสลไม่ได้ก็คือลูกรักของแม่ไม่เชื่อฟังประพฤติตัวตามใจชอบ และค่อยเสียไปวันละเล็กละน้อย นี่แลเป็นสาเหตุให้แม่คิดไปถึงความเสียไปหมดทั้งตัวของลูก ไม่มีอะไรเหลืออยู่ นอกจากเรือนร่างซึ่งเป็นเหมือนบ้านร้างที่ปราศจากเจ้าของอยู่ครองเท่านั้น

นี้เป็นคำประทับใจราวกับตัวดิฉันไหวไปหมด สติไม่อยู่กับตัว ดิฉันปักใจลงอย่างถึงใจจริง และพยายามปรับปรุงตัวตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สังเกตดูคุณพ่อกับคุณแม่รู้สึกเบาอกเบาใจมากมาย ทั้งแสดงความรักมากและเปิดเผยโดยไม่มีเงื่อนงำอะไรแฝงอยู่เลย มีแต่ความรักอย่างบริสุทธิ์ใจล้วนๆ แสดงออกมาเพื่อดิฉันคนเดียว เวลาว่างๆ งาน คุณพ่อกับคุณแม่ปรึกษาหารือกันเรื่องทำบุญ และซ่อมบูรณะที่นั่นที่นี่บ้าง เพราะท่านมีนิสัยรักและหนักแน่นต่อทางบุญมาก มีเวลาว่างก็อบรมดิฉันให้เป็นคนมีใจบุญกุศลและสอนวิธีใส่บาตร หัดให้ทำบุญให้ทานต่างๆ เรื่อยมา จนดิฉันเคยชินและรักชอบในทางบุญ

เป็นนิสัย พอเห็นเราตั้งหน้าตั้งตาทำจริงๆ ท่านก็รามือลงบ้าง คอยให้อุบายเราบ้าง รู้สึกว่าท่านเป็นสุขมากพอเห็นดิฉันกลับตัวเป็นคนดีและรักศีลรักธรรม เป็นตัวแทนท่านไม่ลดละ วันพระหรือมีปาฐกถาธรรมที่ไหน ดิฉันต้องไปฟังมิได้ขาด นอกจากจำเป็นจริงๆ ปลีกตัวไปไม่ได้เท่านั้น ก่อนเข้านอนต้องเข้าห้องพระไหว้พระสวดมนต์ทำภาวนาให้ใจสงบเย็นเป็นประจำทุกคืน ตื่นตีห้า ทำความสะอาดตัวเสร็จแล้วทำวัตรภาวนา หกโมงเช้าลุกออกจากที่ทำกิจธุระ ใส่บาตรทุกวัน มิให้ขาดได้ พูดถึงด้านจิตใจ ใจดิฉันได้รับความสงบเย็นเพราะการทำภาวนาพอยับยั้งจิตให้อยู่ในกรอบเหตุผลได้ ไม่ดื้อดึงเหมือนเป็นเด็กซึ่งปล่อยตามใจ ที่สงบได้ละเอียดกว่าปกติก็ตอนเช้าๆ ใจรู้สึกสงบเย็นเป็นสุขจริงๆ บางวันไม่อยากจะลุกจากที่ภาวนาเพราะจิตกำลังสงบและเป็นสุข แต่จำเป็นต้องออกทั้งๆ เสียดาย ดิฉันจึงกล้าเรียนท่านว่า ดิฉันแน่ใจในคติของตน แต่ยังไม่แน่ใจในคะแนนสูงดังที่เรียนแล้ว

อย่างไรก็ตาม ดิฉันมิได้นึกจะท้อถอยและหยุดภาวนา เพราะเห็นผลประจักษ์บุญบาปรู้อยู่กับใจจริงๆ ใครจะว่าบุญ บาป นรก สวรรค์ ไม่มีก็ตาม ดิฉันไม่สนใจฟังพอให้เสียเวลาเลย เพราะเวลาจะทำประโยชน์แก่ตัวเราเป็นของมีค่ามากกว่าจะสละเวลาไปฟังเรื่องตัดหนามกั้นทางเดินของตัวด้วยการคิดการพูดอย่างนั้น ดิฉันเชื่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เหนือชีวิต แม้จะตายเพราะการทำความดี ดิฉันยอมพลีชีพไปตามความเชื่อกรรม ไม่หวั่นไหวต่อความตายซึ่งติดแนบอยู่กับตัวเราตลอดเวลา ไม่มีใครได้รับสิทธิพิเศษที่จะมีข้อยกเว้นไม่ให้ตาย แต่ก่อนตายขอให้ได้บำเพ็ญความดีเครื่องเสริมกำลังใจให้มีความสามารถอาจหาญและแน่วแน่ต่อคติคือทางเดินของตนอย่างเต็มกำลังเสียก่อนแล้วจะหลับไปเลย ดิฉันไม่เสียดายชีวิตและร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่รอคติธรรมดาอยู่แล้ว เปิดทางให้กาลอันควรของเขาผ่านไปอย่างเป็นธรรมของนักประพฤติธรรมเพื่อรู้ตามความจริง เมื่อความสุขอยู่กับตัวแล้ว อยู่ที่ไหนก็พออยู่ ไปที่ไหนก็พอไป ตายก็พอตาย เพราะไม่ใช่เรื่องจะฝืน สถานที่ กาลเวลา ไม่สำคัญยิ่งกว่าความสุขซึ่งจำต้องอาศัยตลอดกาลจะขาดไปมิได้ โดยมากที่ทำให้จิตว้าวุ่นขุ่นมัวก็เพราะความสุขไม่อยู่กับตัว จึงทำให้ส่ายแส่ คาดที่โน่น คาดที่นี่ ไม่อยู่เป็นสุขได้ ยิ่งถึงคราวจะตายจริงเรือคือร่างกายจะอับปางลงในมหาสมุทรอันดั้งเดิม ก็เลยไม่รู้จะคว้าหาอะไร สุดท้ายก็

จอดจมไปเลย มีจำนวนไม่น้อย วันนี้ดิฉันเรียนเสียมากมายเกินความต้องการ ต้องขอประทานโทษด้วย

อาจารย์ก็ฟังเพลิน ยังไม่อยากให้จบแต่จบเสียแล้ว คุณพูดมีหลักเกณฑ์ดีอย่างนี้แล ธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นของจริง ใครปฏิบัติก็จริง รู้ก็จริง เห็นก็จริง สุขก็จริง ทุกข์ก็จริง ถ้ารู้ถึงความจริงแล้วไม่มีอะไรปลอม การฝึกอบรมตนเป็นสิ่งสำคัญดังคุณเล่าเรื่องของคุณให้อาจารย์ฟัง นับว่าเป็นคติได้ดี ตอนที่ว่าความสุขอยู่กับตัวแล้ว อยู่ที่ไหนเป็นสุขทั้งนั้น ไม่เลือกกาล สถานที่ โลกนี้ โลกหน้า เพราะใจเป็นผู้ทรงสุขและทรงทุกข์อยู่กับตัว วาระต่อไปโปรดพยายามบำรุงใจให้เจริญงอกงามยิ่งๆ ขึ้นไป ส่วนคะแนนนั้นจะเป็นที่แน่อยู่กับตัวเองตามหลักธรรมชี้หลักฐานไว้ว่า สันทิฏฐิโก เห็นเอง เพราะสุขทุกข์อยู่กับหัวใจของทุกคน มิได้กองอยู่ใต้ฟ้าเหนือดินเหมือนสินค้าตามห้างร้านและตลาดทั่วๆ ไป การรู้เห็นสิ่งดังกล่าวจึงรู้เห็นอยู่ที่ใจอันเป็นที่รวมของสิ่งทั้งปวง **โปรดทราบว่า การเลื่อนฐานะของใจนั้นเลื่อนอยู่กับตัวเองภายในใจ มิได้เหาะลอยขึ้นไปเหมือนเรือบินเหินฟ้า แต่เป็นการทราบจากตัวเองกับอารมณ์หยาบละเอียดที่สัมผัสรับรู้อยู่กับใจที่เปลี่ยนกันไปวนกันมา** เมื่อสติปัญญาตามรู้ทันสิ่งเกี่ยวข้องที่เกิดและดับอยู่กับใจ ใจย่อมปลดปล่อยสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันออกได้เป็นทอดๆ และปลอดภัยไปเป็นระยะๆ จนหมดอารมณ์ของสมมุติ ใจก็เป็นวิมุตติขึ้นมาจากสิ่งที่หลุดลอยไป นั่นแลท่านว่าสิ้นทุกข์ คือสิ้นตรงที่ทุกข์หมดไปจากใจ เมื่อทุกข์สิ้นจากใจไม่มีอะไรเหลือแล้ว คนเราจะนั่ง จะยืน จะเดิน จะนอน หลับหรือตื่น จะเต็มไปด้วยความสุขธรรมชาติที่มีอยู่กับใจสมบูรณ์แล้ว ดังที่คุณพูดว่า **"ความสุขอยู่กับตัว"** ไม่ผิด นี่แลคือความสุขอันเป็นสมบัติดั้งเดิมของจิตแท้ พระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านเห็นความสุขธรรมชาตินี้เอง ทำให้หมดความอยากโดยประการทั้งปวง อยู่ที่ใดไปที่ใดก็เป็นความพอตัวกับความสุข ใจไม่หลุกหลิกกวัดแกว่งอันเป็นลักษณะของคนเจ็บหนักแสดงอาการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ใจที่พอตัวแล้วไม่แสดงอาการขอความช่วยเหลือจากสิ่งใด ไม่ว่าสิ่งที่นิยมกันว่าดีและตำหนิกันว่าชั่ว ใจจะคงตัวอยู่ในความพอดีที่เรียกว่า มัชฌิมานอกสมมุติ มัชฌิมาในมรรคแปดนั้น เป็นทางเดินที่ตรงแน่วต่อมัชฌิมานอกสมมุติ เมื่อถึงมัชฌิมาอันเป็นธรรมตายตัวแล้ว ตัวผู้ถึงนั้นก็เป็นผู้นอกสมมุติ จิตนอกจากสมมุติ คนนอกสมมุติ ธรรมนอก

สมมุติไป สิ่งที่เกี่ยวกับผู้นอกสมมุติแล้วนั้นเลยเป็นเรื่องนอกสมมุติไปตามๆ กัน เช่น พระพุทธเจ้า แม้เวลาทรงพระชนม์อยู่ ก็คือผู้นอกสมมุติอยู่โดยดี ไม่มีสมมุติใดเข้าไปขัดแย้งอีกแล้ว

ดิฉันอัศจรรย์ที่โลกพากันเสาะแสวงหาความสุขกันอย่างสาละวนวุ่นวายตลอดมา แต่ไม่เจอ ส่วนพระพุทธเจ้าก็เป็นผู้หนึ่งของคนในโลก แต่พระองค์ทรงสามารถฉลาดเยี่ยม ค้นหาความสุขจนพบได้อย่างพอพระทัย โลกยังได้อาศัยพระปัญญาอันแหลมคมนั้นเป็นเครื่องมือแสวงหาความสุขทั้งทางอาชีพและด้านศีลธรรมตลอดมา ทั้งนี้คงจะเป็นทำนองที่ว่า โลกไปค้นหาเข็มในทะเล จึงไม่เจอใครโผล่หน้าขึ้นมาจากการหาเข็มในทะเล ก็บ่นว่าไม่เจอ หาแทบแย่ไปตามๆ กัน ส่วนพระพุทธเจ้าทรงดำเนินตรงเข้าไปที่จุดที่เข็มมีอยู่ถึงทรงพบ และยกออกมาแจกโลกจักษุเสียเป็นตู้ๆ หีบๆ ไม่มีอั้นในการแจกเข็ม (พระปัญญาอันแหลมหลักอันเป็นต้นตระกูลของศาสนา) ส่วนพวกเรายังไม่ยอมรับจากท่าน แถมยังพากันโดดลงไปทะเลโน้นอีกซึ่งไม่มีเข็ม (ความสุขความสมหวัง) แม้เล่มเดียว

ไม่เช่นนั้นจะเรียกว่าพุทธและเรียกว่าปุถุชนอย่างไรเล่า ก็ต้องเรียกแบบเดียวกันทั้งโลก ความรู้แบบเราๆ จะมาสอนโลกให้รับนับถือได้อย่างไร นอกจากพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยิ่งเป็นสมัยสุกเอาเผากินด้วยแล้ว ใครจะมัวไปสนใจกับเหตุผลดีชั่วก็แย่ อะไรไม่ทันเขา เพราะโลกขณะนี้ไปไกลหยอกเมื่อไร ถ้าจะวิ่งตามโลกกันจริงๆ ก็ต้องวิ่งให้ทันกับความหมุนของมัน สำคัญตรงที่เราจะเอาแบบไหน ธรรมคือความดีงามก็มีไว้สำหรับให้เลือก ความโสมมก็มีให้คัดสรร จะเลือกเอาอย่างใดก็ตามใจผู้ชอบ เผื่อไปโดนไฟเทวทัตเข้า อย่าหาทางออกโดยวิธีไปเที่ยวตำหนิคนอื่นให้เดือดร้อนก็แล้วกัน สำหรับอาจารย์ไม่ได้เรื่องอะไรทั้งนั้น มีผู้ถามอย่างไรก็ตอบไปอย่างนั้น ผิดหรือถูก โปรดนำไปพิจารณาเอาเอง แล้วคัดเลือกทำเอาตามชอบใจที่เห็นว่าควร เพราะกิจที่ทำแล้วทุกกรณีเป็นเรื่องของผู้ทำต้องรับผิดชอบเองด้วยกันทุกราย ไม่มีผู้ใดสามารถอาจเอื้อมเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลของผู้อื่นได้แม้แต่รายเดียว นอกจากเขาเปลี่ยนตัวผู้ต้องหากันเท่านั้น ส่วนกรรมตามหลักความจริงของธรรมแล้วจะทำอย่างไรนั้นไม่ได้ต้องเป็นเรื่องตายตัวใน

ลักษณะว่า ผู้ใดรับประทาน ผู้นั้นต้องอิ่ม ผู้หิวคือผู้ไม่รับประทาน การแสวงหาความสุขควรหาให้ถูกจุดที่จะให้เกิดความสุข อย่าให้เป็นทำนองความคิดเพื่อเป็นเศรษฐีให้ผิดกับโลกเขา แล้วคิดเอาไฟมาเผาบ้าน ตลาดร้านค้าให้ไหม้เป็นจุณไป แล้วนำเมล็ดฟักแฟงแตงโมมาปลูกเก็บผลขายเอาเงินเพื่อกำไรแบบพินาศก็แล้วกัน นี่เป็นคำโบราณว่าไว้ อย่าให้มาถูกตัวเราและบ้านเมืองของเรา ผลกำไรจะเป็นความพินาศเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้าเพราะอาศัยความคิดคนฉลาดเพื่อเป็นเศรษฐีแบบแหวกแนวพาให้เป็น เราต้องการความสุขชนิดเย็นใจทั้งตนและผู้อื่น ก็ควรพยายามแสวงหาโดยถูกทาง จะไม่เป็นชนิดสุขแหวกแนว ซึ่งผลเป็นความทุกข์ร้อนทั้งตนและผู้อื่นที่นับจำนวนไม่ได้

ท่านว่าคนฉลาดคิดจุดบ้านเผาเรือน ปลูกผักฟักแฟงแตงโมเก็บลูกขายเอาเงินนั้น เขาคิดอย่างไรจึงทำอย่างนั้น การเผาบ้านร้านตลาดให้วอดวาย โลกถือว่าเป็นความฉิบหายอย่างร้ายแรง แล้วเขาจะหวังเอาความเจริญมาจากไหน ดิฉันเห็นแต่มันพินาศไปหมด แม้แต่เหล็กแข็งๆ ยังละลายกลายเป็นเศษเหล็กไปได้ ดังที่เราเห็นไฟไหม้กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ตึกรามบ้านช่องกลายเป็นทะเลไฟไปเกลี้ยงไม่มีสมบัติอันมีค่าชิ้นใดยังเหลืออยู่ทั้งๆ ที่ไม่มีใครคิดอยากเป็นเศรษฐีดังที่ว่า แล้วเผาขึ้น แต่มันเกิดเพราะความประมาทของต้นเพลิงต่างหาก ก็ยังแสดงผลเสียหายถึงขนาดจะเผาคนทั้งเป็นเข้าไปด้วย บางจังหวัดยังมีคนถูกเผาไปหลายศพในห้องซึ่งหาทางออกไม่ได้ เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง แล้วจะหาความสุขความเจริญมาจากไหน เพราะความคิดเช่นนั้น

ก็คนพิสดารเขาไม่ได้คิดอย่างโลกทั้งหลายคิดกัน แต่เขาคิดว่าจะหวังเอาประโยชน์จากปุ๋ยขี้เถ้าไฟที่ถูกไหม้แล้วมาเป็นปุ๋ย คืออาหารบำรุงสิ่งเพาะปลูก คือ ผัก ฟัก แฟง แตงโม แตงไทย ให้เครือของมันเจริญงอกงามตกลูกใหญ่ๆ เก็บไปขายได้ราคาดีๆ กำไรงามๆ จนกลายเป็นเศรษฐีขึ้นมาแบบอัศจรรย์ที่ไม่เคยคิดเคยทำกันมา ฉะนั้น เขาจึงคิดเผาตึกรามตลาดร้านค้าหลังใหญ่ๆ เป็นเรือนไม้ก็ยิ่งดี มีปุ๋ยมาก เหมาะสำหรับทำการเพาะปลูกได้ดี จะได้เป็นเศรษฐีขึ้นในเร็ววัน เรื่องเป็นมาอย่างนี้ และเป็นคติธรรมของคนโบราณมีไว้สอนลูกหลานสุดท้ายภายหลัง ไม่ให้พากันทำ จะเป็นโลกวินาศ อาจารย์

ก็นำมาเปรียบเทียบกับการแสวงหาความสุขว่า ควรแสวงหาให้ถูกทาง อย่าให้เป็นทำนองคนอยากเป็นเศรษฐี แล้วคิดทำลายบ้านเมืองให้พินาศฉิบหายไปด้วยวิธีคิดเผาบ้านเมืองปลูกผักและสิ่งต่างๆ ขาย คุณยังมีข้อสงสัยอะไรกับเรื่องเศรษฐีจรวดดาวเทียมนี้อีกมีไหม ถ้ามี อาจารย์ก็ยินดีฟัง และสนทนากันไปตามเรื่องของความอยากรู้อยากเห็น

ไม่มีค่ะ ดิฉันนึกว่าคนสมัยทุกวันนี้หัดทำขึ้นเพื่อเหาะลอยขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนอากาศทั้งๆ ที่โลกเขาอยู่บนแผ่นดินกัน ก็เลยให้คิดไปว่าทำพิสดารเกินโลกไป เวลาตายจะไม่มีใครตามขึ้นไปเผาศพได้ ปล่อยให้เน่าเฟะอยู่บนอากาศก็ยิ่งจะแย่สำหรับพวกมนุษย์บนพื้นดินเข้าอีก เพราะเวลาเขาอยู่พื้นดิน เขาก็เป็นคนพิสดารอยู่แล้ว แถมยังทะยานเหาะขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนอากาศ เมื่อตายก็ปล่อยศพให้เน่าพองและเปื่อยสลายตัวไปทั่วอากาศ เวลาฝนตกลงมา ชาวมนุษย์ก็ต้องกินและใช้น้ำล้างผีคนตายบนอากาศกันทั่วโลก ก็ยิ่งจะแย่มาก ความจริงท่านยกมาเพียงเพื่อเป็นเครื่องเปรียบเทียบประกอบกับหลักธรรมเท่านั้น แต่ดิฉันมันเลยคิดไปจนถึงกับจะกลายเป็นคนพิสดารเข้าอีกหนึ่งคนจนได้

อาจารย์อธิบายธรรมของพระพุทธเจ้าให้ฟังก็เพื่อความเป็นคนดี มิได้เพื่อเป็นคนแบบนั้น ท่านผู้ฟังทุกท่านจึงควรพิจารณาเลือกเฟ้นเอาตามที่เห็นควรจะเป็นประโยชน์แก่ตน เพราะธรรมมีหลายชั้นและหลายรส อย่าให้เสียประโยชน์ในการฟังสมกับธรรมเป็นประโยชน์ และเพื่อประโยชน์แก่โลก ถ้าผู้ฟังเพื่อประโยชน์แก่ตนจริงๆ จะถือเอาประโยชน์ได้เท่าที่ควร โลกก็จะปรากฏมีธรรมประจำบ้านเรือน สังคมและบุคคล จะเป็นโลกที่ร่มเย็น ปราศจากเคราะห์เข็ญเวรร้ายภัยพิบัติ ธรรมจะกำจัดเสียได้ ไม่เกิดมี มีแต่ความสุขสวัสดีเป็นเครื่องส่งเสริมเพิ่มพูนให้อยู่เป็นสุขโดยทั่วกัน การพูดธรรมมานานจึงควรยุติ

ดิฉันเป็นคนหนึ่งที่ได้รับความทุกข์ทางใจ ไม่น้อยกว่าผู้หญิงด้วยกันที่ได้รับแบบเดียวกับดิฉัน จากความไม่ชอบใจของสามีซึ่งเป็นคนหลงรสจนเกินไป ไม่

สามารถจะปลดเปลื้องตนออกจากความทรมานกดถ่วงอยู่เป็นประจำนี้ได้ พอได้ทราบว่าท่านมา จึงรีบมากราบนมัสการ เพื่อช่วยเมตตาปลดเปลื้องทุกข์พอมีทางหายใจได้บ้าง ไม่อัดอั้นจนเกินไป ไม่เช่นนั้นคงจะอยู่กับโลกเขาต่อไปอีกไม่ได้ ไม่ทราบว่าจะควรปฏิบัติอย่างไร เพราะดิฉันก็มิใช่เป็นนักธรรมทั้งๆ ที่สนใจและปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ

ร่างกายจิตใจของมนุษย์และสัตว์ที่อยู่ใต้ฟ้าเหนือดิน ก็จำต้องได้รับความสัมผัสถูกต้องกับสิ่งที่มีอยู่ในโลกเป็นธรรมดาอย่างหาทางหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นบุคคลประเสริฐ และสมควรแก่การกราบไหว้สักการบูชาของโลก ก็ยังได้รับความสัมผัสดีชั่วอันเป็นสิ่งที่มีอยู่ในโลกเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วๆ ไป คุณได้รับความทุกข์ทรมานใจอย่างไร เหมือนที่โลกได้รับหรือผิดแปลกจากเขาอย่างไรบ้าง ถ้าแปลกต่างจากโลกที่ได้รับกันมา ก็จะได้ยึดไว้พิจารณาและหาทางแก้ไขแบบแปลกๆ มาช่วยกันแก้กันต่อไปหากไม่สุดความสามารถ

จะว่าแปลกก็ใช่ ไม่แปลกก็เชิง คือสามีของดิฉันเป็นคนไม่พอดี แสดงความบกพร่องต้องการในรสอยู่เป็นประจำนิสัย

รสอะไรบ้างโปรดพูดมา คุณไม่ต้องเกรงใจและละอาย เพราะอาจารย์ก็เป็นคนติดรสเช่นเดียวกับสามีของคุณ คุณละอายทำไมไม่มีประโยชน์

อาจารย์ก็ยังติดรสอยู่หรือ นึกว่าสละหมดทุกอย่างแล้ว

รสบางอย่างก็สละ แต่รสบางอย่างก็สละไม่ออก แม้สิ่งที่พยายามตัดออกไปไม่เกี่ยวข้อง แต่ใจก็ยังติด ไม่ยอมสละด้วย โปรดเล่าเรื่องคุณก่อน เรื่องของอาจารย์ไม่สำคัญเท่าเรื่องของคุณ เพราะเรื่องของอาจารย์แม้จะยังติดรสก็ไม่เป็นทุกข์นัก พออดทนได้

ดิฉันเป็นคนทำอาหารให้สามีรับประทานนับแต่วันแต่งงานตลอดมา แต่ก่อนก็ไม่เคยได้ยินเขาบ่นว่ารสอาหารไม่ดี แต่มาระยะหลังๆ จนกระทั่งทุกวันนี้ เขาบ่นอย่างเห็นได้ชัด แต่ไม่ได้บ่นทุกวัน โดยบ่นว่าอาหารเผ็ดเกินไปบ้าง เค็มเกินไปบ้าง จืดเกินไปบ้าง

บางวันก็บ่นให้ดิฉันฟังว่า ดิฉันรสไม่ดีไม่ทำให้เขารักมากเหมือนแต่ก่อน แต่เขาชมดิฉันว่าเอาใจสามีดี ไม่ถือโกรธง่ายๆ คงทำหน้าที่ของตนไปเรื่อยๆ

เท่าที่ฟังแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรที่น่าเป็นทุกข์ทรมานเลย เป็นเรื่องธรรมดา สามีภรรยากันทั่วโลก จะอดพูดเล่นกันไม่ได้ในฐานะคู่ร่วมสุขร่วมทุกข์ พึ่งเป็นพึ่งตายกัน คุณขัดข้องที่ไหนบ้างในคำพูดสามีของคุณ ถ้าว่ารสอาหารก็เป็นธรรมดาของคนที่มีลิ้น เผ็ดเกินไปก็ต้องบอกว่าเกินไป และคำว่าเกินไปก็คือความไม่พอดีนั่นเอง คุณควรคิดบ้างว่าความจริงมีอย่างไร แม้อาจารย์ก็ต้องพูดตามความจริง เขาก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่พูดอย่างนั้นจะให้เขาพูดอย่างไร หรือจะให้เขาพูดทำนองคนแก่ได้ภรรยาสาว อย่างนั้นหรือ

คนแก่ได้ภรรยาสาว เขาพูดกับภรรยาเขาว่าอย่างไร ดิฉันอยากฟังพอเป็นคติบ้าง

คนแก่ได้ภรรยาสาว เขาพูดกับภรรยาด้วยวิธีปลอบโยน เอาใจภรรยาตลอดเวลา ไม่ให้ผิดใจภรรยา เดี๋ยวจะเผ่นหนีไปตามแฟนหนุ่ม คนแก่ก็แย่เท่านั้น เวลาภรรยาหุงข้าวไหม้เกินไปเพราะความเกลียดชังสามีแก่ ฝ่ายสามีก็มีอุบายพูดว่า วันนี้น้องหุงข้าวดีมากทั้งหอมทั้งกรอบดี รับประทานอร่อยมากถูกใจพี่มาก วันหลังภรรยาสาวเปลี่ยนท่าใหม่ หุงข้าวแฉะๆ เวลารับประทานอาหารก็ชมว่า แหม วันนี้หุงข้าวดีอ่อนนิ่มไปหมด รับประทานก็สะดวกมากถูกใจจริงๆ ไม่มีใครจะหุงข้าวได้อย่างนี้ ภรรยาไม่สมหวังเปลี่ยนวิธีใหม่หุงข้าวไม่ให้สุกอย่างธรรมดา คือหุงสุกบ้างไม่สุกบ้าง เวลาสามีรับประทานก็ชมว่า โอ้โฮ วันนี้น้องทำกะทิมะพร้าวใส่ด้วยหรือ ทำไมข้าววันนี้ถึงรับประทานดีนักทั้งกรอบ ทั้งมัน ทั้งอ่อน อะไรเช่นนี้ พี่เที่ยวมารอบโลกไม่เคยเห็นใครจะมีความฉลาดในเชิงหุงข้าวและทำอาหารได้ดีเหมือนน้องเลย ทั้งฉลาดทั้งทำได้หลายวิธี นี่เป็นวิธีคนแก่หาอุบายชมเชยภรรยาสาวทำอย่างนี้ คุณอยากให้สามีของคุณทำอย่างนั้นบ้างหรืออย่างไร

นั่น มันเกินไป ผู้หญิงอะไรถึงทำได้ลงคอ ขายหน้าจังเลย ดิฉันละอายแทนเขาว่าหญิงแบบนี้ก็มีให้หนักโลกเปล่าๆ ดิฉันน่ะทำไม่ลงท่าน

เอาละ ทำไม่ลงก็เป็นกิจที่ไม่ควรฝืน มีอะไรเรื่องสามีของคุณว่ากันต่อไป

สามีของดิฉันน่ะ เพียงรสอาหารไม่สู้กระไรนัก ที่สำคัญก็ตรงที่เขาว่าให้ดิฉันว่า ดิฉันรสไม่ดีเหมือนแต่ก่อน ไม่ทำให้เขารักมาก ทั้งๆ ที่เขาก็ไม่เห็นมีรสอะไรมาเพิ่มให้ฉันดีใจและรักเขามากขึ้น แต่ดิฉันก็รักเขาอยู่อย่างเดิม และมิได้บ่นให้เขาทำนองที่เขาบ่นให้ดิฉัน นอกจากเขาบ่นให้ดิฉันว่ารสไม่ดีแล้ว ยังทำให้ดิฉันคิดไปว่า เขาอาจจะไปคบกับใครที่มีรสดี ดีกว่าดิฉันก็ได้ เลยเกิดความน้อยใจและเสียใจกลายเป็นทุกข์ทรมานขึ้นกับตัวเอง ดังที่เรียนเล่าถวายท่าน

เขาก็ยังชมคุณอยู่แล้วว่าไม่ถือโกรธง่าย แม้เขาจะบ่นให้คุณบ้างบางเวลา คุณก็มีรสดีให้เขาชมอยู่แล้ว แล้วคุณจะหารสอะไรอีกเล่า อาจารย์ก็ชักจนปัญญาแทนเขาเหมือนกัน อีกประการหนึ่งเวลาเขาเลิกจากทำงาน เขากลับบ้านตามเวลาที่เคยกลับหรือเปล่าหรือยังมีเถลไถลไปไหนอีกบ้าง ตลอดกิริยาที่เขาเคยแสดงต่อคุณผิดแปลกจากเดิมอะไรบ้างมีไหม

อย่างนั้นหรือท่าน นึกว่าดิฉันไม่มีรสอะไรให้เขาชมบ้างเลย การกลับเขากลับตามเวลาไม่เคลื่อนคลาด นอกจากจะมีธุระจำเป็นพิเศษเท่านั้น ทำให้กลับผิดเวลา ถ้ามีธุระเช่นนั้น กลับมาถึงบ้านเขาก็บอกเรื่องให้ทราบทุกครั้ง ส่วนกิริยาใดๆ ของเขาดีเป็นปกติไม่มีที่ระแวงสงสัย

อาจารย์ฟังแล้วน่าชมเขา แต่น่าติคุณที่คอยจับผิดเขาเรื่อยมา คุณจะไปหาสามีที่มีรสดีที่ไหนอีก เขามีรสดีอยู่แล้ว แม้เขาจะไม่มีรสอะไรมาเพิ่มเติมให้คุณรักเขามากกว่าเท่าที่อยู่เวลานี้ก็ตาม อาจารย์ก็เห็นว่าเขามีรสพอดีอยู่แล้ว ถ้าขืนให้เขาเป็นคนมีรสดียิ่งกว่านี้ ก็เกรงว่าคุณจะไม่ยอมให้เขาออกจากบ้านไปทำงาน เขาก็จะติดแจอยู่กับคุณนั่นแล รสจะแตกจากกันระหว่างคุณกับเขา เรื่องก็จะไปใหญ่ ดีไม่ดีคุณจะเป็นฝ่ายลุกลามเขาแบบโลกแตกและเป็นไฟไปเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ อาจารย์ก็ชักจะเบื่อผู้หญิง ทั้งๆ ที่ไม่เคยมีเมียเสียแล้ว เพราะผู้หญิงชอบบ่นไม่เข้าเรื่อง เอะอะก็บ่น เอะอะก็เสียใจ ซึ่งเป็นเรื่องร้าวและแตกทั้งนั้น ไม่มีเรื่องซ่อมแซมเยียวยาแฝงอยู่บ้างเลย

เท่าที่เล่าถวายนี้ ท่านพอจะสังเกตได้บ้างไหมคะว่า เขาอาจมีผู้หญิงที่มีรสดีกว่าดิฉันฝังอยู่ในส่วนลึกของหัวใจเขาเป็นแน่ ดิฉันไม่แน่ใจเขาเลย ตอนที่เขาว่าดิฉันรสไม่ดีเหมือนแต่ก่อนสำหรับเขา กลัวว่าเขาจะมีเงื่อนงำแฝงอยู่ด้วย

อาจารย์ก็ยังมองไม่เห็นแง่ที่ควรตำหนิเขา ถ้าเรื่องเขามีเพียงที่คุณเล่านี้เท่านั้น นอกจากอาจารย์จะอ่อนต่อแง่ของโลก เพราะความไม่เคยศึกษามาเท่านั้น อันการติเพื่อก่อ ส่งเสริมให้ดีขึ้น มิได้ติเพื่อทำลาย แม้แต่พ่อแม่ของเราก็ยังมีการติชมลูกของตนเป็นธรรมดา **อาจารย์ขอถามคุณบ้างว่า นับตั้งแต่คุณเป็นเด็กอยู่กับคุณพ่อคุณแม่มานานจนถึงวันแต่งงาน ท่านเคยติคุณบ้างไหม หรือมีแต่ชมเชยคุณว่าดีท่าเดียว**

โอ้โฮ ทำไมจะไม่มีท่าน บางครั้งคุณแม่ยังเฆี่ยนเสียด้วยซ้ำ เวลาดิฉันทะเลาะกับพี่ๆ เขา ท่านไม่ให้รังแกกัน และท่านบอกว่าท่านเลี้ยงมายาก ทั้งรักลูกทุกคนเท่ากันหมด ลูกต้องรักกัน ไม่ควรจะมาทะเลาะกัน ซึ่งเป็นที่น่าอับอายขายหน้าบ้านเมืองเขา เหมือนหนึ่งว่าลูกๆ เกิดความอดอยากขาดแคลนอาหารและเครื่องใช้สอยต่างๆ แล้วแย่งชิงกันกินกันใช้เหมือนสัตว์ป่าไม่มีเจ้าของดังนี้

นั่นมีเหตุผลที่น่าฟังและควรนับถือเป็นคติได้อย่างยิ่งสำหรับคนผู้มุ่งหวังเพื่อความเจริญก้าวหน้าและสนใจแก้ไขสิ่งบกพร่องของตน ก็คุณเวลาอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ก็ยังมีการรังแกพี่ๆ จนบางครั้งคุณแม่ทนไม่ไหวหวดเอาบ้าง พอให้รู้โทษความไม่ดีของตน เข็ดบ้างไหม และโกรธท่านบ้างหรือเปล่า ไม่ต้องตอบ อาจารย์ตอบแทนได้เลย

เข็ดซิท่าน ไม่เข็ดได้หรือ ท่านจะเพิ่มรสเข้าอีก การโกรธนั้น ทั้งโกรธ ทั้งน้อยใจว่าแม่ไม่รักตน คุณแม่เฆี่ยนบ่อย ส่วนคุณพ่อไม่ว่าให้ลูกคนใดเลย ท่านรักลูกมาก ตอนเป็นเด็ก ดิฉันรักท่านมากกว่าคุณแม่ เพราะคุณแม่บ่นบ่อยและเฆี่ยนบ่อยด้วย ส่วนคุณพ่อไม่บ่นและไม่เคยเฆี่ยนตีลูกๆ คนใดเลย แม้ลูกทำผิดต่อหน้า ท่านยังยิ้มเลย ไม่เห็นว่าอะไร นอกจากท่านจะเรียกมาอบรมสั่งสอนให้ขยันเรียนหนังสือเวลาท่านว่างๆ สำหรับคุณแม่แล้วรู้สึกจะตาดี หูไว ใจร้อน พูดเร็ว เฆี่ยนก็ชักจะไวพอๆ กัน เวลาลูกๆ ไปขโมย

ทำผิดที่ไหนมา คุณแม่เป็นต้องรู้และเรียกมาดุด่าสั่งสอน คุณแม่ทำกับลูกๆ อย่างนี้เรื่อยมาท่าน

ที่นี้คุณยังมีสงสัยอะไรกับคุณผู้ชายของคุณอีกบ้าง ส่วนการติชมย่อมมีอยู่ประจำในที่นั้นๆ สำหรับผู้หวังดีต่อกันจำต้องนำมาใช้จะเว้นเสียมิได้ แม้แต่อาจารย์เองเวลาอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ ก็ต้องถูกท่านดุด่าเฆี่ยนตีดัดความดื้อดึงของตนเหมือนกัน เวลาเป็นนักเรียนก็ถูกครูดุด่าสั่งสอนและเฆี่ยนตี เวลาบวชแล้วไปอยู่กับครูอาจารย์ ก็ถูกท่านดุด่าสั่งสอนเหมือนกัน แต่อาจารย์ถือเป็นพรอันดีเยี่ยมและกลับเห็นคุณท่านมากระยะนี้ แต่สมัยเป็นเด็กก็โกรธเหมือนกัน ที่ได้ระลึกถึงคุณท่านก็เพราะเรารู้สึกโทษและกลับตัวเป็นคนดีมาตามวัยได้เป็นลำดับ ความประพฤติและการงานทุกประเภทล้วนแล้วแต่คุณพ่อคุณแม่คุณครูอาจารย์เป็นผู้ชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจทั้งนั้น ไม่เช่นนั้น จะเป็นอะไรไปแล้วก็ไม่รู้ ทั้งนี้ล้วนเป็นมาจากการติชมของท่าน เราไม่สามารถคิดได้ทำได้โดยลำพังตนเองในขั้นเริ่มแรก

มีอยู่บ้าง ตอนที่สามีเขาบ่นว่ารสอาหารไม่ดี แต่ก่อนซึ่งเริ่มแต่งงานเขาไม่เห็นบ่นว่าเผ็ดว่าเค็มเลยเหมือนทุกวันนี้

ก็เขามิได้แต่งงานกับคุณเพื่อจะบ่น แต่เมื่ออยู่ไปนานๆ รู้นิสัยใจคอและพึ่งเป็นพึ่งตายกันได้ ก็พูดกันบ้างในฐานะเป็นคู่ชีวิตกัน คุณก็ไม่ควรถือในของเล็กๆ น้อยๆ ควรจะคิดถึงรากฐานความเป็นสุขและเป็นทุกข์ของครอบครัวมากกว่า

อะไรเป็นรากฐานแห่งความสุขในครอบครัว ดิฉันนึกว่าอาหารเป็นรากฐานของความสุขในครอบครัว ถ้าขาดอาหารเสียแล้ว ไม่ว่าครอบครัวใดต้องแตกกันเลย ไม่มีอะไรจะมาต้านทานปิดกั้นได้

อาจารย์มิได้พูดว่าอาหารไม่จำเป็นในครอบครัว แต่พูดว่าเรื่องขัดใจกัน ทะเลาะกันเกี่ยวกับรสอาหารและรสสามีภรรยาที่ว่ามันเกินไปต่างหาก ไม่อยากให้เกินไป คุณเข้าใจไหม

อ้อ ดิฉันเข้าใจ **แล้วทำอย่างไรรสทั้งสองจึงจะกลมกลืนกันได้ล่ะท่าน ดิฉันกลัวมันจะแตกจากกัน เพราะสามีของดิฉันชอบบ่นว่ารสอาหารไม่ดี และรสของดิฉันก็ไม่ดีอยู่แล้ว เรื่องไม่ดีก็คือเรื่องจะทำให้แตกมิใช่หรือ**

เขาชั่วแต่เรายังดี อย่าให้เลวลง มันก็มีเครื่องประสานกันได้ ไม่แตกอย่างง่ายดาย เขาตำหนิตรงไหน เราก็พยายามแก้ไขตรงนั้น แต่อย่าไปเสียใจ น้อยใจ และโกรธ ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้บ้านแตก ก็ค่อยดีไปเอง เท่าที่สังเกตดูคุณรู้สึกจะระแวงคุณผู้ชายของคุณจนเกินไป คำว่าเกินไปนั่นแล คือสิ่งไม่พอดี เช่น อาหารเผ็ดเกินไป เค็มเกินไป ระแวงเกินไป หึงเกินไป มันทำให้ยุ่งไปหมดทั้งเขาทั้งเรา นี่คือสิ่งจะทำลายความสุขในครอบครัว คุณทราบไหม

พอทราบได้ค่ะ ที่ท่านว่ารากฐานของครอบครัวนั่นคืออะไร ดิฉันยังรอฟังอยู่ เดี๋ยวจะหายไปอีก

คุณทั้งสองนั่นแลจะทำตัวให้เป็นรากฐานของครอบครัว ถ้าต่างฝ่ายต่างปฏิบัติต่อกันโดยถูกต้อง และคุณทั้งสองนั่นแลจะทำลายรากฐานของครอบครัว ถ้าปฏิบัติต่อกันไม่ถูกต้อง

ปฏิบัติอย่างไรถูก และอย่างไรผิด นิมนต์ท่านอธิบายให้ฟังด้วย ดิฉันจะได้นำไปปฏิบัติและเล่าให้สามีดิฉันฟัง เพื่อเขาจะได้ปฏิบัติด้วย อันเป็นทางช่วยกันส่งเสริม

สิ่งที่ภรรยารักสงวนอย่างยิ่งคือสามี และสิ่งที่สามีรักสงวนอย่างยิ่งคือภรรยา เมื่อต่างรู้ความรักความสงวนของกันแล้ว ต่างฝ่ายต่างปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดในทางอารมณ์นอกขอบเขต อย่าให้ด่างพร้อยและทะลุได้เป็นอันขาดในสิ่งที่รักและสงวนของกันและกัน คุณเข้าใจมิใช่หรือ

พอเข้าใจบ้างแต่ไม่แจ่ม นิมนต์ท่านอธิบายให้ฟังอีก พอเข้าใจชัดกว่านี้บ้าง

จะอธิบายอย่างไรอีก อาจารย์ก็ชักจนปัญญา ถ้าอธิบายขนาดนี้ยังไม่เข้าใจชัด และรู้สึกละอายที่จะอธิบายให้แจ้งชัดยิ่งกว่านี้

ละอายก็จะทำอย่างไร เมื่อยังไม่เข้าใจจะปฏิบัติอย่างไรถูก เผื่อไปเกิดความเสียหายขึ้นมาเพราะการปฏิบัติผิดก็ยิ่งจะร้ายแรงกว่าที่ทนละอายต่อการชี้แจง และทนละอายต่อการฟังคำชี้แจงเสียอีก ถ้าชั่งน้ำหนักดูเงื่อนทั้งสองนี้แล้ว การทนละอายรู้สึกจะมีดีกว่าความเสียหายอันจะเกิดขึ้นเพราะไม่รู้วิธีปฏิบัติ ดิฉันมีความเข้าใจอย่างนี้ ฉะนั้นจำต้องยอมทนละอายถ้าท่านไม่รังเกียจจะอธิบายให้ฟัง

ข้อนั้นถูก อาจารย์ไม่แย้ง แต่คนขนาดคุณจะไม่เข้าใจคำอธิบายซึ่งควรจะเข้าใจดีอย่างนี้จะเป็นไปได้หรือ ถ้าเช่นนั้นจะอธิบายอีกเล็กน้อย คือสามีภรรยาแต่ละฝ่าย พร้อมทั้งอาการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ เกี่ยวกับการรักษาหรือทำลายตัวอันเป็นสมบัติที่รักและสงวนของแต่ละฝ่าย ให้ถือเป็นภาระของตัวแต่ละคนที่จะรักษาอย่างเคร่งครัด อย่าให้ด่างพร้อยและขาดทะลุด้วยการคิดนึก การมองดู การพูดด้วย โดยมีกิริยาทางมายาประกอบ ที่เรียกว่า **“นอกใจ”** เกี่ยวกับชายหญิงที่ไม่ใช่คู่ครองของตน จงทำตัวสมกับมีเจ้าของเป็นกรรมสิทธิ์อย่างสมบูรณ์แล้ว อย่าทำเป็นเหมือนสมบัติไม่มีเจ้าของ ตาดู หูฟัง ใจคิด เกี่ยวกับหญิงชายอื่นๆ ให้มุ่งประโยชน์ทางหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องกัน แต่อย่าพึงทำตัวให้ด่างพร้อยและขาดทะลุไปตามอารมณ์ที่มายั่วยวน แม้จะเป็นส่วนย่อยทางมายาทางใดทางหนึ่งที่แสดงออกเพื่ออารมณ์นอกขอบเขต ที่เรียกว่าประพฤตินอกใจตามลำดับ อย่าให้เป็นไปโดยเด็ดขาด กระแสใจที่คิดในโลภตัณหานอกขอบเขต คือมิใช่คู่ครองของตนต้องรีบดับทันที ไม่ปล่อยให้ความคิดชนิดไฟเผาโลกได้สั่งสมตัวเองจนมีกำลัง จะทำผู้ละเมิดให้เสียและหมดเนื้อหมดตัวหมดความหมายลงทันที เพราะรสอันนี้คือรสโลกวินาศ ถ้าปล่อยให้เลยเถิด โลกมนุษย์ผู้ดีทั้งหลายถือกันอย่างยิ่ง แต่ผู้ชั่ว สัตว์เดรัจฉาน จะถือหรือไม่ อาจารย์ไม่ทราบ จึงเรียนให้ทราบไม่ได้ ระหว่างสามีภรรยาต่างปฏิบัติให้ถูกต้องตามนี้ เชื่อว่าต่างคนต่างช่วยกันส่งเสริมครอบครัวให้มีหลักฐานมั่นคงและเป็นสุขต่อกันตลอดอวสานแห่งชีวิต

ถ้าปฏิบัติผิด ก็เป็นการทำลายหลักฐานครอบครัวให้ฉิบหายและเป็นทุกข์ระบาดไปหมด ตลอดถึงเด็กๆ ที่ไม่รู้ภาษีภาษาด้วยก็พลอยถูกไฟโลกวินาศเผาไปตามๆ กัน คุณพอเข้าใจหรือยัง อาจารย์ก็หมดปัญญาจริงๆ ไม่มีทางอธิบายอีกแล้ว

ทีนี้พอเข้าใจค่ะ แต่**การคิดนึก การดู การฟัง การพูด เกี่ยวกับอารมณ์โลกวินาศนี้ ต้องจัดว่าประพฤตินอกใจด้วยหรือ**

จัดว่าประพฤตินอกใจด้วยตามลำดับประโยคของการแสดงออก เพราะเป็นบุรพบทประโยค (ขั้นเริ่มแรก) ของการประพฤตินอกใจแต่ละประโยค

แหม เรื่องย่อยๆ แต่ยิ่งรักษายากมากกว่าเรื่องใหญ่ๆ จะทำอย่างไรจึงจะไม่มีเรื่องย่อยๆ อย่างนี้ประจำนิสัยของปุถุชนคนมีกิเลสหนาเล่าท่าน

อาจารย์ก็ได้เรียนแล้วว่า ให้รักษาคนที่มีกิเลส คนที่ไม่มีกิเลสจะไปรักษาเอาอะไรเพราะไม่มี

มันเป็นอยู่ภายใน ไม่แสดงออกมาภายนอก ยังต้องมีเสียอยู่หรือ ทำไมจึงต้องให้รักษาด้วยเล่า

คำว่า *เป็น* ว่า *มี* แล้ว อยู่ภายในก็มีเสีย อยู่ภายนอกก็มีเสีย ฉะนั้นจำต้องรักษาเหมือนคนเป็นโรค จะเป็นอยู่ภายในหรือภายนอกร่างกาย ต้องทำให้ผู้เป็นไม่สะดวกและเป็นทุกข์ได้ ฉะนั้นจะต้องรักษาด้วยยาเพื่อให้หาย โดยไม่นิยมว่าโรคเป็นอยู่ภายในหรือภายนอก

ทีนี้คำว่ารสพอดีนั้น อย่างไรจึงจะเรียกว่าพอดี

ถ้าเป็นรสอาหารก็ไม่เผ็ดเกินไป เค็มเกินไป เปรี้ยวเกินไป ซึ่งผิดวิสัยของความพอดี นี่เรียกว่ามีรสพอดี ถ้าเป็นรสระหว่างสามีภรรยาก็ไม่สนใจใยดีกับรูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัสถูกต้องของหญิงชายนอกขอบเขต เรียกว่ารสพอดีไม่กำเริบ ครอบครัวสงบเย็นใจทั้งสองฝ่าย ต่างไว้วางใจกันได้ในทางอารมณ์ ไม่ทำใจให้กำเริบในรสทั้งสอง

ประเภท และไม่ปล่อยใจให้เป็นไปตามอำนาจของความต้องการซึ่งไม่ใช่ทางสงบสุข แต่ทำใจให้พอดีอยู่เสมอด้วยวิธีบังคับในขั้นแรก ต่อไปใจจะมีความพอดีไปเอง ไม่ยุ่งกับความเปรี้ยว หวาน เค็ม จนเกินไป ครอบครัวต่างก็หายยุ่งไปตามๆ กัน

ทางที่ถูกและราบรื่น การฝึกหัดใจให้อยู่ในระดับแห่งความพอดีในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน นับแต่อาหารการบริโภค เครื่องนุ่งห่มใช้สอยชนิดต่างๆ ตลอดที่อยู่อาศัยเป็นลำดับ ไม่ยอมให้จิตผลักดันออกทางความฟุ้งเฟ้อเห่อตามรสนิยมนานาชนิดอันเป็นทางน้ำล้นฝั่งซึ่งจะหาความสุขไม่เจอตลอดกาล เพราะความสุขมิได้เกิดจากความบกพร่องต้องการไม่มีเพียงพอ แต่เกิดจากการดัดแปลงจิตใจให้อยู่ในขอบเขตแห่งความพอดีตามฐานะของตนในสิ่งทั้งปวง เช่น สามีภรรยามีความพอดีต่อกัน ไม่แสวงหารสประเภทเสริมไฟมายุแหย่ให้ความสุข อันเป็นความพอดีระหว่างกันและกันกำเริบเป็นต้น จะเป็นความสุขที่มั่นคงไม่จืดจาง ทั้งเป็นความสุขประเภทวางรากฐานให้กุลบุตรสุดท้ายภายหลังถือเอาเยี่ยงอย่างสืบทอดเป็นความดีต่อไปไม่มีสิ้นสุด

โปรดยึดหลักธรรมที่อธิบายมาไปใช้ในครอบครัว คุณผู้ชายของคุณและคุณจะมีทางเบาใจลงได้ ไม่ถูกรสนิยมกวนใจนักดังที่เคยเป็นมา ผิดถูกอย่างไรอาจารย์ต้องขออภัยด้วย เพราะไม่ค่อยทราบรายละเอียดจากทั้งสองฝ่าย จึงไม่สามารถเรียนให้ทราบได้เท่าที่ควร เท่าที่เรียนตอบนี้ก็เป็นไปในทำนองเดาสุ่มเอาบ้าง บางทีคุณอาจเป็นฝ่ายผิดแต่มาพูดเป็นคำแก้ตัวก็ได้ จึงขอยุติไว้เพียงเท่านี้

ดิฉันไม่เป็นฝ่ายผิดค่ะ แต่เป็นฝ่ายเสียหาย เพราะได้รับความทุกข์จากความระแวงสามี แต่ดิฉันจะออดอ้อนถามเอาความจริงจากเขาจนได้ความอย่างไรแล้ว จะพยายามปรับปรุงความเข้าใจกันให้เป็นที่ลงใจได้ในหลักธรรมที่ท่านสั่งสอน ถ้าเรื่องยังลงกันไม่ได้และเป็นไปตามคำที่ดิฉันมาเรียนเล่าจริงๆ แล้ว ดิฉันต้องมากราบรบกวนท่านอีก หวังว่าคงเมตตาอนุเคราะห์ตามเคย ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่าน

ดิฉันต้องขออภัยท่านและพระสงฆ์สามเณร ที่ท่านปฏิบัติตามธรรมข้อที่ดิฉันสงสัยด้วยค่ะ ถ้าเป็นการไม่บังควร เพราะเป็นความข้องใจมานาน แต่ไม่กล้าจะเรียนถาม เกรงจะเป็นการกระทบกระเทือนวงพระศาสนา ตลอดพระท่านที่ปฏิบัติในข้อธรรมนั้นอยู่แล้ว แต่ที่อดไม่ได้ก็เพราะมีแง่ที่พอจะผ่อนผันได้บ้าง คือองค์ท่านเองก็เป็นอาจารย์ที่ดิฉันเคารพเลื่อมใสอยู่แล้ว แม้ดิฉันเองท่านก็มีเมตตารับว่าเป็นลูกศิษย์เช่นเดียวกับบรรดาลูกศิษย์ทั่วๆ ไป จึงพอมีทางผ่อนหนักเป็นเบาลงได้บ้าง ท่านจะเห็นสมควรประการใด โปรดกรุณาด้วย ถ้าเป็นการไม่สมควรก็จะได้ระงับความกระหายไว้ แต่จะฟังคำเมตตาอนุญาตจากท่านก่อน ท่านจะเห็นสมควรประการใดหรือไม่คะ

การจะเห็นสมควรอย่างไรหรือไม่นั้น อาจารย์เองก็ยังไม่ทราบต้นสายปลายเหตุว่าข้อข้องใจที่จะเป็นตัวปัญหาออกมาจากคุณนั้นจะเป็นมาในรูปใด ถ้าเกิดเป็นปัญหาคิดอยากมีชู้แฝงสามีขึ้นมา และอยากคิดว่าจ้างคนมาฆ่าสามีให้ตาย จะได้ครองรักกับชู้ที่เป็นสามีคนใหม่ให้สมใจ แล้วมาขอให้อาจารย์อนุญาตทั้งการมีชู้และการฆ่าสามี ถ้าอาจารย์ไม่อนุญาต ก็จะจ้างคนฆ่าอาจารย์เพราะความเจ็บใจว่ามาขัดขวาง แล้วจะให้อาจารย์อนุญาตและห้ามปรามได้อย่างไร เพราะเป็นปัญหาเรื่องคอขาดบาดตายด้วยกันทั้งสองสามกระทง ดังนั้น อาจารย์จึงยังไม่กล้าอนุญาตและปฏิเสธไปทีเดียว โดยที่ยังไม่ทราบเงื่อนปัญหาจากคุณก่อนว่าจะมีความหนักหนาไปในทางใดบ้าง เพียงแต่ฟังการเริ่มต้นปัญหาของคุณเท่านั้น อาจารย์ก็ชักหวาดๆ อยู่บ้างแล้ว ยิ่งจะเปิดโอกาสปล่อยให้ปัญหาถือดาบถือปืนวิ่งเหยงๆ ออกมาด้วยแล้ว จะพาชีวิตวิ่งไปหลบซ่อนตัวอยู่ที่ไหนทันถึงจะพ้นความตายเพราะปัญหาเพชฌฆาตตามสังหาร เอาอย่างนี้ก่อนดีไหมคุณ คือโปรดแย้มออกมาเพียงนิดๆ กัน อย่าด่วนเปิดกรงเหล็กออกมาทีเดียว เผื่อเป็นปัญหาเสือโคร่งหรือปัญหาเพชฌฆาตจะได้รีบหาทางหลบหลีกทัน ไม่แหลกจุณวิจุณไปเสียทีเดียว ที่เรียนเช่นนี้ ต้องขออภัยคุณมากๆ ด้วย ทั้งนี้เพราะไม่แน่ใจปัญหา และตัวอาจารย์ผู้คอยรับปัญหาว่าจะมาในรูปใด ถ้าพอรับได้ก็ยินดีตอบสนองความต้องการของคุณ ถ้าเผื่อรับไม่ได้เพราะเหลือความสามารถก็จะได้หาทางเอาตัวรอด

ดิฉันละอายท่านเลยหายความอยากถามไปเอง ไม่อยากเรียนถามเสียแล้ว เพราะทำให้ดิฉันละอายและเสียกำลังใจที่แบกหน้ามาเพื่อจะเรียนถาม แต่ตัวกลับเป็นเสือโคร่งและเป็นเพชฌฆาตฆ่าคนโดยไม่เลือกหน้าว่าเป็นสามีหรืออาจารย์เลย

คุณจะละอายอะไรเล่า แม้แต่อาจารย์ผู้กลัวก็ยังไม่เห็นวิ่งหนีไปไหน มิหนำนั่งรอฟังปัญหาของคุณอย่างหิวโหยอยู่ด้วย เพราะเป็นปัญหาที่คิดว่ายังไม่เคยฟังมาก่อน และคาดว่าจะเป็นปัญหาที่แปลกประหลาดอยู่มาก อีกประการหนึ่ง ก็เป็นปัญหาระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์สนทนากัน ซึ่งไม่น่าจะถือผิดถือถูกกัน ขออภัย คุณรู้สึกจะเป็นคนใจน้อยไปสักนิด สามีคงจะเป็นคนเอาใจยากอยู่บ้างเพราะคุณถือว่าเป็นสหชาติกัน แล้วอาจจะเอาแต่ใจตัวโดยไม่นึกถึงหัวอกเขาบ้าง ทั้งนี้อาจารย์นึกเดาคาดคะเนเอาในขณะที่คุณมาเยี่ยมและถามปัญหาซึ่งคุณพูดว่าเคารพเลื่อมใส แต่พออาจารย์พูดเป็นเชิงเล่นบ้างจริงบ้าง ก็ชักละอายๆ แล้วหาทางกลับบ้านไปพาลโกรธให้สามี เพราะไม่กล้าแสดงความโกรธออกมาอย่างเปิดเผยต่อหน้าอาจารย์ จึงรู้สึกเป็นทุกข์แทนสามีของคุณอยู่บ้าง เกรงว่าจะได้รับเคราะห์กรรมแทนอาจารย์ทางบ้าน

ตามปกติ ดิฉันมิได้เป็นคนใจน้อยที่คอยจะเอาแต่ใจตัวถ่ายเดียว ซึ่งละอายท่านก็เพราะความเสียใจที่ตนได้คิดผิดไปในปัญหาที่จะมาเรียนถาม ประกอบกับอาจารย์ก็เป็นที่เคารพเลื่อมใส เลยทั้งละอาย ทั้งกลัวบาป จึงเรียนท่านตามความจริง ขอท่านโปรดอโหสิให้ดิฉันด้วยซึ่งเป็นคนโง่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ มาทำให้ท่านลำบากและหวาดกลัวไม่เป็นท่า เจ้าพระคุณ

ถึงกลัว ก็กลัวที่มีความสนใจอยากฟังอยู่ด้วย มิได้กลัวเพื่อวิ่งหนีพอจะเป็นความหนักใจและเป็นทุกข์แก่ตัวและแก่คุณดังที่เข้าใจ ไหนโปรดพูดให้อาจารย์ฟังดูบ้าง ทำไมทั้งลูกศิษย์และอาจารย์จึงละอายและกลัวกันนัก มันเป็นปัญหาอะไรกันแน่ โปรดแย้มออกมาพอหอมปากหอมคอก่อน ถ้าว่าไม่มีทางสู้ ก็จะได้เตรียมตัว

ท่านจะเตรียมตัวเพื่ออะไรคะ

ก็ให้คุณเตรียมถามได้อย่างไรเล่า อาจารย์เตรียมตัวรอฟังอยู่แล้ว

โอ้โฮ พิสดารจนคิดไม่ออกคาดไม่ถึง เป็นอันว่าท่านให้โอกาสแล้วนะคะ ดิฉันคงไม่เป็นบาปหากเรียนถาม ซึ่งอาจมีผิดๆ ถูกๆ ออกนอกลู่นอกทางตามภาษาของคนไม่รู้ สิ่งที่จะเรียนถามนั้น **คือการฉันของพระธุดงค์ท่าน ส่วนมากท่านฉันอาหารสำรวมในบาตร ไม่ว่าจะเป็นคาวหวาน มีน้ำหรือไม่ ท่านจะนำลงรวมในบาตรหมดไม่มีเหลือไว้ในถ้วยในจานเพื่อฉันและซดน้ำเป็นพิเศษบ้างเลย ดิฉันมองดูแล้วอดสงสารพระท่านไม่ได้** เพราะเมื่ออาหารคาวหวานต่างๆ ซึ่งล้วนมีรสเอร็ดอร่อยไปต่างๆ กัน ถูกนำมาเทลงรวมในบาตรลูกเดียวหมด จะหารสอร่อยมาจากไหน ก็จำต้องกลายเป็นอื่นไปหมด คิดแล้วดิฉันนึกสงสารพระท่านจังเลยค่ะท่าน **พระธุดงค์จะฉันแบบพระทั่วๆ ไปบ้างไม่ได้หรือ** ส่วนการทำความพากเพียรในอิริยาบถท่าต่างๆ ก็ทำไปตามแบบพระธุดงค์ตามเคย เฉพาะการฉัน ขอให้ฉันนอกบาตรหรือฉันกับสำรับโดยมีถ้วยจานสำหรับใส่อาหารคาวหวาน อาหารชนิดต่างๆ จะได้ทรงรสชาติคงเดิม ไม่เสียรส เพราะการคลุกเคล้ากันเสียหมด ดิฉันต้องขอโทษท่านมากๆ ที่เรียนอย่างนี้ เพราะความสงสารพระมากค่ะ ท่านจะพออนุโลมดิฉันผู้เป็นโยมได้บ้างไหม หรือตัวดิฉันเองจะกลายเป็นบาปกรรมไปเสีย เพราะมาห้ามพระไม่เข้าเรื่องซึ่งไม่ใช่เรื่องของตัว แต่เป็นเรื่องของพระท่านต่างหาก ไม่ควรไปเกี่ยวข้อง

มีเท่านี้หรือปัญหาที่เปรียบเหมือนฟ้าคำรามจนขวัญหาย ใจไม่อยู่กับตัว เพราะกลัวจะหาที่หลบซ่อนไม่ทัน

มีเท่านี้ค่ะ แต่ท่านต่างหากกลัวไปเอง ทำเอาจนดิฉันซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาก็กระดากอายใจร้อนวูบไปหมด เพราะกลัวว่าตัวผิดและเป็นบาปกรรมอีกด้วยแทบตั้งตัวไม่ติด คิดจะไม่เรียนถามกลับบ้านดีกว่า

ถ้ามีเพียงที่ถามมา ก็พอจะพิจารณากันไปได้บ้างเท่าที่ควร คุณสงสัยตอนอาหารสำรวมลงในบาตรเท่านั้น หรือมีสงสัยอะไรอีก โปรดพูดได้ไม่ต้องเกรงใจ **ส่วน**

เครื่องปรุงอาหารชนิดต่างๆ ที่แม่ครัวนำมาผสมคลุกเคล้ากันทำให้เป็นผัดหรือเป็นแกงจนสำเร็จ เป็นอาหารชนิดต่างๆ ขึ้นมานั้น คุณไม่สงสัยบ้างหรือ

ดิฉันไม่เคยคิดมาบ้างเลยว่าการปรุงอาหารเป็นวิธีคลุกเคล้ากัน จึงไม่สะดุดใจ ส่วนอาหารสำรวมในบาตร ดิฉันเห็นพระธุดงค์ท่านทำและฉัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดิฉันและใครๆ ที่เป็นฆราวาสไม่เคยทำกันมา จึงทำให้เกิดสงสัยและสงสารพระที่ท่านฉันสำรวม เกรงว่าจะไม่มีรสอร่อยเหลืออยู่ในรสอาหารนั่นเลย การฉันก็คงไม่ได้มากเท่าที่ควรพอจะมีกำลังบำเพ็ญภาวนา โดยมากพระธุดงค์ที่ฉันสำรวมรู้สึกจะซูบผอมเพราะอาหารไม่พอกับความต้องการของธาตุ เนื่องจากอาหารไม่มีรสอร่อยพอ ดิฉันต้องขออภัย เดี๋ยวจะหาว่าเป็นคนชอบอุตริเที่ยวติชมพระว่าอ้วนว่าผอมไม่เข้าเรื่อง **สำหรับท่านเป็นอย่างไรบ้าง ฉันมีรสอร่อยและฉันได้มากบ้างหรือเปล่าคะ**

ขออย่าให้อาจารย์เรียนตอบเลย ไม่สะดวกต่อการอธิบาย เพราะคำว่าพระธุดงค์ผอมเพราะอาหารสำรวมไม่มีรสนั้น รู้สึกไม่มีเหตุผลที่พอฟังได้เลย ควรยุติ คุณสงสัยตอนไหนเกี่ยวกับฉันของพระธุดงค์ อาจารย์เห็นใจที่คุณหวังดีต่อพระท่าน เพียงแต่ฟังคุณพูดว่า **"สงสารพระ"** เท่านั้น อาจารย์ก็เกิดสงสารคุณเข้าอีกอย่างไม่คาดฝัน คงจะเป็นเพราะกรรมดีที่คุณสงสารพระกลับตอบสนองคุณ

ดิฉันขอเรียนถามท่านอย่างดื้อๆ เอาเลยนะคะ คือพระที่ท่านฉันสำรวมในบาตร ท่านมีข้อบังคับให้ฉันละก็ พระในเมืองไทยซึ่งมีจำนวนมาก ทำไมท่านไม่ถูกบังคับให้ฉันสำรวมด้วยเล่า เพราะหลักธรรมวินัยของพระ ดิฉันเข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน หรือมีแปลกต่างกันที่ตรงไหนบ้าง โปรดท่านเมตตาอธิบายให้ดิฉันฟังบ้างพอเข้าใจค่ะ

จะว่ามีข้อบังคับก็ถูก จะว่าไม่มีก็ไม่ผิด เพราะหลักธรรมคือ ธุดงค์ ๑๓ ข้อ มีข้อฉันสำรวมในบาตรเป็นต้น ท่านประทานไว้เป็นกลางๆ ตามแต่อัธยาศัยของผู้ชอบปฏิบัติในข้อใด หรือไม่ปฏิบัติก็ไม่มีโทษ เพราะไม่ใช่พระวินัย เป็นแต่เพียงไม่ได้รับประโยชน์จากธุดงค์ข้อนั้นๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้น ในธุดงค์ทั้ง ๑๓ ข้อนั้น พระท่านจะปฏิบัติหรือไม่

จึงไม่มีข้อบังคับและรังเกียจกันระหว่างผู้ปฏิบัติกับผู้ไม่ปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ พระจะมีจำนวนมากน้อยเพียงไร การฉันจึงเป็นไปตามอัธยาศัย เป็นแต่ไม่ให้ผิดพระวินัยซึ่งเป็นข้อบังคับในการขบฉันเท่านั้น

พระวินัยซึ่งเป็นข้อบังคับในการขบฉันมีอะไรบ้าง และธุดงค์ ๑๓ ข้อ นั่นคืออะไรบ้าง นิมนต์ท่านโปรดเมตตาด้วย ถ้าไม่มีข้อขัดข้องอย่างอื่น

คุณเป็นผู้หญิง แม้จะบวชเป็นภิกษุณีก็ไม่ได้ถือพระวินัยของพระเป็นเครื่องปกครอง แต่มีพระวินัยสำหรับพระภิกษุณีต่างหาก คุณอยากทราบพระวินัยของพระเพื่ออะไรบ้าง อาจารย์ไม่มีโอกาสเรียนได้ในเวลานี้ ถ้าต้องการอยากทราบพระวินัย โปรดดูบุพพสิกขาวรรณนาธุดงค์ ๑๓ ข้อ โปรดดูธรรมวิภาคปริจเฉท ๒ จะพอทราบได้ แม้แต่อาจารย์เองก็ยังไม่สามารถรู้ทั่วถึงพระธรรมวินัย เพียงแต่ธุดงค์ ๑๓ ข้อ อันเป็นหน้าที่ของตนควรจะรู้และปฏิบัติก็ยังจำไม่ค่อยได้ จะอวดเก่งว่าตนปฏิบัติเคร่งครัดได้อย่างไรจึงขอผ่านไป ขืนพูดไปมากเดี๋ยวเข้าเนื้อป่นปี้ไม่มีชิ้นดีแน่

เมื่อไม่รู้พระวินัยและธุดงค์ แล้วพระธุดงค์ท่านจะปฏิบัติให้ถูกต้องได้อย่างไร

สำหรับอาจารย์เองรับรองว่าไม่รู้ทั่วถึง และมีผิดพลาดได้เรื่อยๆ แม้คนอื่นจะชมเชยว่าดี จึงขอเรียนตามตรง แต่พระธุดงค์อื่นๆ ท่านอาจรู้และปฏิบัติให้ถูกต้องได้เพราะนิสัยวาสนาของคนเราต่างกัน จะให้โง่และฉลาดอย่างเดียวกันย่อมไม่ได้

พระธุดงค์ท่านฉันนอกบาตรเหมือนพระทั่วๆ ไปจะได้ไหมคะ โดยมากเห็นแต่ท่านฉันสำรวมในบาตร ซึ่งไม่น่าอร่อยเลย ดิฉันเห็นแล้วสงสารค่ะ

ฉันนอกบาตรก็ได้ถ้าท่านต้องการจะฉัน ไม่มีอะไรขัดข้อง แต่การฉันในบาตรอร่อยหรือไม่นั้น คุณเคยทดลองดูบ้างหรือยัง ทำไมเดาเก่งนักล่ะ ไม่นึกละอายพระที่มีลิ้นเหมือนกันบ้างเลย

จะไปมัวละอายท่านทำไม ดิฉันคิดสงสารท่านมากยิ่งกว่าจะนึกละอาย มองดูแล้ว

ยิ่งสงสารท่านมาก ทั้งคาวทั้งหวานและอะไรต่ออะไรเทลงรวมกันเกลี้ยง จะไปรู้รสอาหารประเภทนั้นๆ ได้อย่างไรว่ามีรสอร่อยอย่างไรบ้าง ก็คงทั้งเปรี้ยว ทั้งหวาน ทั้งเผ็ด ทั้งเค็มจนบอกไม่ถูก นั่นแลคือรสที่ท่านได้รับเป็นประจำในเวลาฉันทุกๆ ครั้ง ดิฉันสงสารท่านจังเลยค่ะ

อาจารย์เห็นใจคุณอย่างเรียนไม่ถูกเหมือนกัน เพราะคำพูดแต่ละประโยคเต็มไปด้วยความสงสารพระ มีเจตนาหวังดีต่อพระจริงๆ แต่จะให้พระท่านปฏิบัติตามเจตนาของคุณ ท่านก็อยากได้บุญด้วยวิธีนี้ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่ามีอานิสงส์มาก จึงจำเป็นต้องตะเกียกตะกายไปบ้าง บางทีเจอบุญ แม้จะไม่อร่อยดังที่โดยมากรับประทานกัน แต่ก็อาจจะไม่เสียรสชาติไปทีเดียว คงจะยังมีเหลือพอประทังชีวิตไปได้บ้างวันหนึ่งๆ เพื่อประกอบสมณกิจสืบต่อไปได้

ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่ามีอานิสงส์มากนั้น มีมากเพียงไร ท่านพอจะมีเวลาอธิบายให้ฟังได้บ้างไหมคะ ดิฉันอยากฟัง

แม้จะมีเวลาพอ ก็เข้าใจว่าจะไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรสำหรับคุณผู้มีความรังเกียจอาหารสำรวมอยู่แล้ว จึงขอผ่านไป กรุณาอย่าให้อธิบาย เพราะจะเป็นการชักชวนแกมบังคับให้ผู้รังเกียจหันมารักชอบในสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ ควรปล่อยให้เป็นไปตามจริตนิสัยของแต่ละบุคคลจะเป็นความเหมาะสมดี

ดิฉันมิได้รังเกียจ แต่อยากให้พระท่านฉันอาหารเป็นอย่างๆ โดยไม่ต้องคลุกเคล้ากัน จะได้มีรสอร่อยกลมกลืนดีเท่านั้นเอง โปรดท่านเมตตาเถิดค่ะ บางทีดิฉันอาจมีวาสนาฝังอยู่ในส่วนลึกซึ่งตนยังมองไม่เห็น พอได้ฟังอานิสงส์ของการฉันสำรวมแล้วจิตอาจเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่เคยเป็นมาดั้งเดิมเสียได้ กลายมาเป็นความรักชอบ และเอาอย่างพระธุดงค์ท่านมาใช้เฉพาะตัวและเกิดประโยชน์แก่ตนก็เป็นได้ แม้ดิฉันทำตามไม่ได้ ท่านผู้มีเมตตาโปรดสัตว์ก็ไม่เสียประโยชน์ ยังจะได้ขึ้นสวรรค์ เพราะให้ธรรมเป็นทานแก่คนโง่เช่นดิฉัน โปรดเถอะค่ะ เรื่องอานิสงส์ของการรับประทานอาหารสำรวมดิฉันไม่เคยฟังมาก่อนเลยค่ะ

ถ้าอาจารย์พอมีทางขึ้นสวรรค์ได้บ้าง ก็ขอความกรุณาคุณพาไปขึ้นชั้นอื่นๆ เถิด โปรดอย่าพาไปขึ้นสวรรค์ชั้นให้ทานธรรมเกี่ยวกับอาหารสำรวมเลย เพราะเป็นการแสดงยาก รู้สึกลำบากสำหรับอาจารย์และฆราวาสเช่นคุณผู้มีคุณค่าในทางโลกจะทนฟังได้ การขึ้นสวรรค์ชั้นนี้ก็ยากสำหรับอาจารย์ผู้ไม่สามารถแสดงธรรมเป็นทานแก่คุณได้ จึงขอให้พาไปสวรรค์ชั้นอื่นๆ ซึ่งอาจง่ายและสะดวกใจกว่า ถ้าสวรรค์ชั้นอื่นๆ ยังมีทางสะดวกกว่าชั้นนี้บ้าง ก็ขอได้โปรดพาอาจารย์ไปชั้นนั้นเถิด ขออย่าได้ชักชวนไปเฉพาะสวรรค์ชั้นนั้นนักหนาเลย อาจารย์ไม่ค่อยสบายใจ เกรงว่าจะลำบาก เหมือนชักชวนนักเลงสุรานักเลงการพนัน และคนที่เห็นธรรมเป็นข้าศึก เข้าวัดฟังธรรมจำศีลฉะนั้น

ทำไมจะต้องลำบากลำบนถึงขนาดนั้นเล่าท่าน ถ้าไม่ใช่เป็นทางออกของท่านผู้ไม่ประสงค์เมตตาโปรดดิฉันผู้เป็นโยมเท่านั้น ก็ไม่เห็นจะมีอะไรลำบาก นี่เข้าใจว่าเป็นอุบายวิธีหาทางออกของท่านอย่างแยบยลมากกว่าอย่างอื่น โยมต้องขออภัยท่านมากๆ ที่มาเซ้าซี้ไม่เข้าเรื่อง

อาจารย์จะมีความฉลาดแยบยลมาจากไหน พอจะมีทางเอาตัวรอดจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ เท่าที่เรียนคุณก็เพราะความจนมุมซึ่งไม่สามารถอธิบายได้เท่านั้น อาจารย์ขอปรึกษาอย่างนี้ คุณจะเห็นดีด้วยไหม

ท่านจะปรึกษาอะไร นิมนต์ค่ะ ตามแต่ท่านสะดวกดิฉันยินดี

คือการอธิบายธุดงค์เกี่ยวกับอาหารสำรวมเป็นการลำบากแก่ผู้แสดง คล้ายกับไม่รู้จักสถานที่ กาล บุคคลที่ควรแสดง เพราะโดยมากธุดงค์เป็นเรื่องของพระ อีกประการหนึ่ง คำถามคำตอบระหว่างคุณกับอาจารย์สนทนากัน อาจจะถูกนำออกตีพิมพ์เป็นเล่มและแจกจ่ายไปในที่ต่างๆ และท่านสุภาพชนหลายชั้นอ่านอาจไม่เหมาะสมกับท่านผู้อ่านชั้นนั้นๆ ก็ได้ นี่เป็นข้อเรียนปรึกษา คุณจะเห็นด้วยและยินดีให้อาจารย์ผ่านไปได้ไหม

ก่อนที่จะเห็นด้วยและผ่านไป **ดิฉันขอเรียนถามท่านบ้างว่า คำสนทนากันนี้หากได้พิมพ์แจกจ่ายออกไปในที่ต่างๆ ตลอดพระเณรที่มีวัยและความรู้สึกต่างๆ กัน จะมีทางเสียหายไหม แม้จะไม่ได้รับประโยชน์สำหรับผู้อ่านหนังสือนี้ เพราะเราไม่ได้เจาะจงว่าต้องแจกให้เพศนั้น ไม่แจกให้เพศนี้ หรือท่านมีเจตนาเจาะจงไว้ด้วยหรือ**

เฉพาะผู้ถามและผู้ตอบเท่าที่ผ่านมานี้ ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีอะไรเสียหาย ถ้าตนไม่ทำความเสียหายแก่ตนทั้งที่ไม่ได้ถามและตอบปัญหาต่างหาก สำหรับการแจกจ่ายเพื่อท่านผู้ประสงค์จะอ่านนั้น เข้าใจว่าจะไม่มีทางเสียหาย ถ้าท่านผู้อ่านไม่ตีความหมายไปเป็นอื่นจากความมุ่งหมายของธรรมซึ่งอาจมีได้ พระเณรท่านก็อ่านได้เมื่อท่านประสงค์จะอ่าน และอาจได้รับประโยชน์สำหรับผู้ใคร่ต่อธุดงค์ข้อนี้ อาจารย์ก็ไม่ได้คิดว่ามีเจตนาเจาะจงต่อใครๆ ทั้งนั้น เพราะคนเรามุ่งความสุขความเย็นใจด้วยกันทั่วโลก ซึ่งเป็นจุดหมายของธรรมอยู่แล้ว

ถ้าเช่นนั้นท่านก็ควรแสดง ตัวดิฉันเองก็จะได้ฟังและอาจได้รับประโยชน์บ้าง ท่านผู้อื่น เช่น พระเณร ท่านที่ยังไม่เข้าใจมากพอ ก็จะได้เข้าใจและเป็นประโยชน์แก่ท่านด้วย แก่อุบาสกอุบาสิกาที่เป็นชาวพุทธด้วย เท่าที่ฟังดูแล้วไม่ปรากฏว่ามีข้อใดจะทำให้เกิดความเสียหาย นี่เรียนตามความรู้สึกของดิฉันซึ่งเป็นฆราวาสญาติโยม

การรับประทานอาหารดังที่พระท่านฉันสำรวมในบาตร นั่นโลกไม่ค่อยนิยมทำกัน อาจจะถือเป็นของต่ำและน่าเกลียดหรืออย่างไรก็ทราบไม่ได้ ส่วนด้านธรรม ท่านสอนตามความจริงและให้รู้เห็นตามความจริงเป็นสำคัญกว่าอื่น ดังนั้น การฉันสำรวมในบาตรจึงเป็นวิธีที่จะให้ความรู้จริงจากอาหารได้หลายทาง สำหรับผู้สนใจใคร่ต่อการพิจารณา เพราะอาหารที่ส่วนมากแม่ครัวชอบปรุงผสมกับสิ่งต่างๆ หลายชนิดด้วยกัน เช่น แกง เป็นต้น เว้นอาหารชนิดผู้ต้องการรับประทานโดยเฉพาะ ไม่ประสงค์จะปรุงกับสิ่งอื่นใด เช่น ปิ้งปลา ปิ้งไก่ เป็นต้น แม้เช่นนั้นก็อดจิ้มกับน้ำพริกหรือน้ำปลาที่เรียกว่าผสมไม่ได้อยู่นั่นเอง ส่วนอาหารชนิดต่างๆ ที่แม่ครัวปรุงให้ดีด้วยฝีมือประณีตนั้น ล้วนเป็นอาหารที่ได้รับการผสมมาแล้วทั้งนั้น เป็นแต่ไม่สนใจคิดและปักใจลงไปทำความสำคัญว่าน่ารับประทานหรือไม่เท่านั้น ความจริงแล้วมันเป็นเรื่องผสม หรือสำรวมอยู่โดยดี ในอาหาร

แทบทุกชนิดไม่มีทางหลีกเลี่ยงสำหรับมวลมนุษย์เรา เพราะต้องการจากส่วนผสมของอาหารด้วยกันแทบทุกราย นอกจากแม่ครัวปรุงมาแล้ว ยังมีรายการพิเศษแอบแฝงเข้ามาอยู่ข้างๆ โต๊ะ หรือข้างที่เป็นที่รับประทานอีกด้วย เช่น น้ำปลาหรืออะไรต่ออะไรมากมายตั้งเรียงรายกันอยู่รอบๆ ข้าง จนรับประทานเสร็จไปในครั้งหนึ่งๆ เมื่อคิดดูให้ดีแล้วมนุษย์ชอบยุ่งอยู่มาก ยุ่งแบบไม่คิดแก้ไขในสิ่งที่ควรแก้ไข แต่กลับคิดเพิ่มภาระให้หนักแก่ตัวขึ้นทุกระยะ แล้วก็บ่นกันไม่มีวันเบื่อ บ่นกันทุกแห่งหนตำบลหมู่บ้านโดยไม่นึกรำคาญ พูดแบบพระแล้วควรจะยุ่งในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสงบสุขแก่ตนและส่วนรวม แต่ถ้าพูดตามปากและลิ้นตามความอยากของกิเลสตัณหาละก็ เป็นความยุ่งไม่มีวันจบสิ้นลงได้ คุณจะขอให้อาจารย์อธิบายอะไรไปมากมาย เดี๋ยวคุณจะเบื่อเสียเองมากกว่า จะถือเอาประโยชน์จากเรื่องของพระ มีการฉันสำรวมเป็นต้น ก่อนที่ท่านผู้อื่นจะได้อ่านได้ฟังและเบื่อไปตามๆ กัน คุณก็ชักจะเบื่อก่อนใครๆ เสียแล้ว

จะเบื่อหรือไม่ก็ตาม แต่ดิฉันขอฟังให้จบเรื่องอาหารสำรวม นิมนต์ท่านอย่าด่วนจบเสียเองก่อนที่ดิฉันจะเบื่อและธรรมจะพาให้จบ ได้ยินแต่ท่านพูดเรื่องแม่ครัวปรุงอาหารต่างๆ ว่าเป็นการผสมสำรวม ส่วนการสำรวมในบาตร ท่านยังไม่เห็นพูดถึงเลยคอยแต่จะกลบเกลื่อนไปเสียเรื่อย ผู้ฟังก็อยากจะพลอยหมดหวังไปด้วย

การสำรวมในบาตรก็เป็นวิธีปรุงอาหารแบบหนึ่งของพระธุดงค์ ที่ท่านปรุงสำหรับท่านเอง ไม่เกี่ยวกับส่วนรวม และเป็นวิธีฉันอีกแบบหนึ่งของท่านเช่นเดียวกัน ผลที่ได้รับก็เท่ากันกับแบบอื่นๆ คือมีรสและพอกับความต้องการของธาตุขันธ์ เช่นเดียวกับวิธีรับประทานทั่วๆ ไป ไม่ผิดแปลกกันที่ตรงไหนที่จะให้เกิดความสงสัยและไต่ถามให้ยุ่งไปไม่มีเวลาจบสิ้นลงได้

แล้วมีรสอร่อยบ้างไหมคะ ฉันแบบสำรวมกันหมดทั้งหวานทั้งคาวเช่นนั้นมิหนำยังระคนคาวหวานเข้าด้วยกันหมดมิใช่หรือคะ โอ้โฮ แย่ พระท่านแย่ จะหารสและความสุขในอาหารมาจากไหนกันท่าน

ตามหลักธรรมอันเป็นทางถอดถอนกิเลสเครื่องกังวลแล้ว ท่านสอนไม่ให้ติดในรูป รส เสียง กลิ่น เครื่องสัมผัสถูกต้อง และอารมณ์เครื่องยั่วยวน ผู้ต้องการถอดถอนเครื่องกังวลใจจากสิ่งเหล่านี้ ก็ควรสำนึกตนบ้าง ไม่ควรปล่อยให้รสอันเกิดจากสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาเข้าครอบงำจิตจนหาทางออกไม่ได้ ซึ่งเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง ฉะนั้น การฉันสำรวมจึงเป็นอุบายวิธีที่ดีวิธีหนึ่งที่จะทำให้จิตเห็นโทษในอาหารเท่าที่ควรจะเป็นได้ ไม่เพลิดเพลินในรสจนเกินไปจนกลายเป็นเรื่องลืมตน เพราะการพิจารณาอาหารหลายชนิดที่ผสมอยู่ในที่แห่งเดียวกัน ย่อมจะทำจิตให้รู้หลักความจริงที่แฝงอยู่ในส่วนลึกของอาหารได้ดี ก่อนฉันหรือกำลังฉัน ท่านสอนให้พิจารณาโดยแยบคายทุกๆ ครั้ง เพื่อเห็นความปฏิกูลในส่วนผสมของอาหารทั้งที่มีรสและกลิ่นดีอยู่ การพิจารณาไม่มีประมาณกว้างหรือแคบตามแต่ถนัดใจ ตามปกตินับแต่เครื่องปรุงเริ่มผสมกันจนสำเร็จรูปออกมาเป็นอาหารชนิดต่างๆ รวมเข้ามาในชาม ในจาน ในบาตร รวมเข้ามาถึงมุขทวารผสมกับของไม่สะอาดในอวัยวะ ผ่านเข้าไปอวัยวะภายในค้างอยู่ราวราตรี แล้วผ่านออกโดยมีการเปลี่ยนแปลงตัวมันเองไปทุกระยะ ใจที่ไม่เห่อตามรสต่างๆ ย่อมมีทางพิจารณาให้เห็นความจริงได้ทุกระยะจากอาหารหรือจากสิ่งทั่วๆ ไป ทั้งที่โลกสมมุติว่าดี และตำหนิว่าชั่ว วางตนกับสิ่งที่มาเกี่ยวข้องได้อย่างสม่ำเสมอ นี่เรียนเพียงสังเขป ถ้ามากไปก็เกรงคุณผู้นั่งฟังจะเบื่อและเข็ดไม่อยากมาวัดเพื่อบำเพ็ญทาน ศีล ฟังธรรม ก็จะขาดความดีไปทั้งพระเณรก็จะบ่นคิดถึง วัดวาศาสนาก็จะพลอยเสื่อมโทรมไปด้วย

ท่านก็นำธรรมมาสอนตามความเป็นจริง ดิฉันก็ตั้งใจฟังด้วยความเคารพในธรรมเพื่ออยากทราบความจริงตามที่ท่านสั่งสอน เหตุไรจะไปเบื่อวัดวาศาสนาจนถึงกับทำตนให้ขาดจากความดี โดยไม่ไปวัดฟังธรรมจำศีลบำเพ็ญภาวนา ถ้าดิฉันจะเป็นคนอาภัพไม่เป็นที่ไว้ใจเชื่อถือในทางศาสนาได้ เกรงจะเป็นภัยต่อธรรมของพระพุทธเจ้า ก็ควรชักสะพานและตัดออกจากบัญชี ไม่สั่งสอนต่อไปอีก จะเป็นความปลอดภัยแก่วงพระศาสนาได้ดี

โอ้โฮ ถ้าอาจารย์จะเป็นคนใจดำน้ำขุ่นถึงขนาดชักสะพานตัดคุณผู้เป็นลูกศิษย์ที่แสนดีหายากออกจากบัญชีแล้ว ก็น่ากลัวจะไปเล่นงานกับเทวทัตในเมืองผี ทำเอา

ขุมนรกแตกแบบไม่มีใครกล้าเสี่ยงชีวิตเข้าไปตัดสินได้แน่ แต่ไม่เคยคิดว่าเรื่องเพียงระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์สนทนาธรรมกันเพื่อสารประโยชน์ต่อกันจะเป็นไปได้ถึงขนาดชักสะพานและตัดขาดจากบัญชี และยอมไปเป็นข้าศึกกับผีผู้หมดความหมายซึ่งอยู่ใต้ดินเช่นนั้น เท่าที่เรียนแล้วเรียนเล่า ไม่อยากอธิบายธรรมเกี่ยวกับอาหารสำรวมก็ด้วยคิดว่า ธรรมแม้อยู่ในโลกและบุคคลเดียวกัน ก็มีความต่างกันอยู่โดยหลักธรรมชาติของธรรม เช่นเดียวกับผู้หญิงกับผู้ชายอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน แต่โลกก็เห็นว่าต่างกันฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมระหว่างพระกับฆราวาสก็อาจมีความรู้สึกในแง่หนักเบาในธรรมต่างกัน อันเป็นสาเหตุให้การปฏิบัติต่างกัน การแสดงธรรมจึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับกาลสถานที่ และบุคคล ที่เป็นคู่ควรแก่ธรรมประเภทนั้นๆ ยิ่งมาถูกคนไม่ฉลาดเช่นอาจารย์นี้ด้วยแล้ว เวลาแสดงไปแทนที่จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟัง แต่กลับเป็นการสร้างความไม่เหมาะสมให้แก่หมู่ชนและวงพระศาสนาเข้าอีก ก็เท่ากับตั้งตนเป็นข้าศึกต่อหมู่ชนและพระศาสนาโดยไม่รู้สึกตัว ฉะนั้น ความไม่แน่ใจในความรู้ความฉลาดของตน จึงทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์และไม่สบายใจไปด้วย อาจารย์ต้องขออภัยมากๆ ด้วยที่เรียนคุณแบบตรงไปตรงมาตามนิสัยจนเกินไป

ขอบพระคุณท่านที่ไม่ถือสาคนอย่างดิฉัน มิหนำยังกลับมาขออภัยเสียอีก เท่าที่เรียนเรื่องตัดออกจากบัญชีและชักสะพานนั้น ก็เรียนด้วยความเคารพและสนิทสนมในใจต่างหาก มิได้มีเจตจำนงจะให้ท่านตัดออก นับว่าเป็นบุญอย่างยิ่งแล้วที่ได้มาเป็นลูกศิษย์ให้ท่านได้ว่ากล่าวสั่งสอน แม้ท่านจะดุด่าว่ากล่าวอย่างไร ดิฉันเป็นที่ยอมรับด้วยความยินดี ไม่ขัดขืน เพราะธรรมดาลูกศิษย์กับครูอาจารย์ก็จำต้องมีหนักบ้างเบาบ้างตามควรแก่เหตุการณ์ เช่นเดียวกับพ่อ แม่ กับลูก ที่ท่านขอผ่านไป ไม่อยากแสดงธรรมของพระ โดยเฉพาะให้ฆราวาสฟังทั่วๆ ไปนั้น ดิฉันเข้าใจ **ถ้าไม่ขัดข้องนัก พอฆราวาสอย่างดิฉันฟังด้วยได้ ก็อยากขอวิงวอนท่านเมตตาบ้าง หากเป็นการไม่สะดวกและสมควรแล้วก็ไม่ขอรบกวน ส่วนอาหารประเภทสำรวมจะเหมือนพระหรือไม่ก็ตาม ฆราวาสจะพอมีทางนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนและครอบครัวได้บ้างไหมคะ ถ้าพอมีได้ก็โปรดเมตตานับว่าเอาบุญ เจ้าพระคุณ**

การทำให้เกิดประโยชน์ แทบทุกสิ่งมีทางเป็นได้ จะทำให้เกิดความเสียหายก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้จะพาให้เป็นไป ตามปกติอาหารเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายมนุษย์และสัตว์ ให้เป็นอยู่ มิได้เป็นยาพิษที่จะคอยสังหารชีวิตให้ฉิบหาย ที่เป็นความเสียหายนั้น เข้าใจว่า เพราะไม่มีมัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณในอาหาร อาหารจึงกลายเป็นเครื่องเผาผลาญทรัพย์สินเงินทองให้ฉิบหายป่นปี้ มีเท่าไรไม่พอกินพอใช้ เพราะการบริโภคด้วยอำนาจของตัณหา คือความทะเยอทะยานเป็นผู้นำ ผู้เดินตามตัณหาความล้นฝั่งคือเราจึงพลอยได้รับเคราะห์กรรมและตามใช้หนี้ที่ตัณหาไปเที่ยวก่อไว้ไม่มีวันจบสิ้นลงได้ นับแต่ต้นจนวันอวสานแห่งชีวิต ก็หาใช้หนี้ยังไม่พอ ผู้เกิดสุดท้ายภายหลังเห็นผู้ใหญ่พาทำก็เอาอย่างและทำตามผู้ใหญ่ ยิ่งกว่านั้นก็แซงหน้าผู้ใหญ่แบบไม่มียับยั้งชั่งตัวว่าอยู่ในฐานะเช่นไร สมควรแก่ภาวะของตัวหรือไม่ ผลก็คือความทุกข์ร้อน ต้องตามใช้หนี้ตัณหาสืบต่อกันไปอีกเหมือนลูกโซ่ เป็นในทำนองนี้ตลอดไป ที่เรียกว่าเหตุสืบต่อเหตุผลสืบต่อผล คือความไม่รู้จักยับยั้งตัวต่อสิ่งเกี่ยวข้องเป็นตัวเหตุ แลถ่ายทอดต่อแขนงกันไป ความทุกข์เดือดร้อนเพราะรายรับไม่พอกับรายจ่ายเป็นตัวผล ทำให้หมุนตัวเป็นกงจักรตามๆ กันไป ตลอดลูกเต้าหลานเหลนไม่มีประมาณ เนื่องจากความร้อนอันเกิดจากตัณหาไม่มีเมืองพอดีฉุดลากไปไม่มีลดละ

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าผู้มีพระเมตตาต่อสัตว์โลก จึงประทานธรรมไว้เพื่อเป็นทำนบกั้นความล้นฝั่งของตัณหาให้โลกได้มีความสุขอันเกิดแต่ความรู้จักประมาณ คือความพอดีในการจ่ายการกินการใช้บ้าง ทรัพย์สินจะไม่มีช่องรั่วไหลไปเสียท่าเดียว มิฉะนั้นทั้งคนโง่คนฉลาด คนมั่งมีดีชั่ว จะพากันจมอยู่ในกองทุกข์ คือความไม่พอกินพอใช้ตามๆ กันหมด ไม่มีผู้จะพบเห็นความสุขอันเกิดจากความรู้จักประมาณในการจ่ายทรัพย์บ้างเลย การที่พระท่านฉันอาหารสำรวม จึงเป็นวิธีบั่นทอนและตัดความหลงในรสอาหารลงได้ทางหนึ่ง ไม่ปล่อยใจให้วิ่งตามรสนิยมจนเกินไป เพราะนักบวชเป็นเพศที่ควรพิจารณาไตร่ตรองในทุกสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับตน ไม่พึงหลงงมงายไปตามอย่างง่ายดายทั้งภายในภายนอก ตลอดปัจจัยเครื่องอาศัยประจำเพศของตน ควรพิจารณาแล้วนุ่งห่มสบง จีวร ไม่ทำความผิดหรือรังเกียจต่อสิ่งที่ตนอาศัยทุกชนิด ซึ่งเห็นว่าควรแก่เพศและฐานะของมนุษย์ผู้มีใจฉลาดรักษาตน บริโภคใช้สอยเพื่อบำบัดรักษาธาตุขันธ์ให้

เป็นไปโดยสม่ำเสมอ ไม่คิดสั่งสมตัณหาคือไฟขึ้นรังควานตนจากอาหารเครื่องใช้ที่อาศัยประจำวัน คนเราหากใช้ความไตร่ตรองพอประมาณแล้ว แม้จะประกอบการงานใด ก็มีทางอำนวยประโยชน์ให้เท่าที่ควร ไม่เกิดผลสะท้อนย้อนมาก่อความทุกข์ให้ตนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ดังที่ทราบๆ กันอยู่ตลอดมา ฉะนั้น ในธุดงค์ ๑๓ ข้อ มีการฉันสำรวมเป็นต้น จึงไม่ใช่เรื่องของธรรมเล็กน้อยสำหรับหมู่ชนซึ่งจะมองข้ามไปโดยมิได้คิดว่าจะแยกแยะมาเป็นประโยชน์แก่ตนบ้าง ความจริงก็คือกองมหาสมบัตินั่นแล ที่ทำคนให้เสียจนหาทางยับยั้งตนไม่ได้ เพราะเห็นความอยากเป็นของจำเป็นและมีค่ายิ่งกว่าตัวซึ่งเป็นที่สถิตของธรรม ธรรมคือความรู้จักประมาณแก่ตัว เป็นต้น จึงหาที่แทรกลงไม่ได้ และกลายเป็นคนใจลอยไปตลอดกาล อบายมุขคือความโศกเศร้าเหงาหงอย จึงย้ายครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนอยู่บนร่างกายและจิตใจของผู้นั้นอย่างปักลึก ไม่มีวันกำหนดว่าจะโยกย้ายไปที่ไหนอีก นี่คือโทษของความสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย เห็นรายจ่ายจำเป็นกว่ารายรับ จึงมิใช่ของดีพอที่จะนอนใจไม่คิดหาทางแก้ไข

เท่าที่อธิบายมา ผู้มุ่งประโยชน์ก็พอจะแยกแยะไปทำประโยชน์แก่ตนได้ ผู้ไม่สนใจ แม้จะยกพระไตรปิฎกไปตั้งไว้บนบ่า ก็คงสลัดทิ้งโดยไม่ยอมคิดให้เสียเวลาว่า "อะไรตกลงบนบ่า" ดังนี้ คุณจะให้อาจารย์อธิบายอะไรให้ฟังอีกเรื่องธุดงค์ ๑๓ ข้อ แม้พระพุทธเจ้าประทานไว้เพื่อพระก็ตาม แต่เราเป็นฆราวาสถ้าสนใจใคร่ประโยชน์จากธรรมเหล่านั้น ก็มีทางจะคัดเลือกถือเอาประโยชน์ได้เท่าที่ควรแก่เพศของตน จึงขอยุติเรื่องธุดงค์ไว้เพียงนี้ หรือคุณยังมีข้อข้องใจอะไรอีก ถ้าไม่จำเป็นก็โปรดไว้โอกาสต่อไปวันใหม่ เดือนใหม่ ปีใหม่ยังมี โปรดมาใหม่

ดิฉันต้องกราบขออภัยท่านมากๆ ที่มารบกวนเวลาท่านเสียนาน รู้สึกท่านจะเหนื่อยแย่ วันนี้ตอนดิฉันกลับไปบ้านแล้ว ได้โอกาสจะเลยไปกราบพระท่าน ขอยืมหนังสือธรรมวิภาคปริจเฉท ๒ มาค้นดูธุดงค์ ๑๓ ข้อ ถ้าไม่เข้าใจ จะมากราบรบกวนท่านให้ช่วยอธิบายให้ฟังใหม่ ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่าน

ผมมากราบและเรียนถามข้อข้องใจท่านบ้างเล็กน้อย หากไม่ขัดต่อหลักศาสนาและเป็นการรบกวนจนเกินไป คือนับแต่วันผมรู้จักเดียงสามา ผู้ใหญ่มีพ่อแม่ เป็นต้น ชอบพูดเสมอว่า อย่าพากันฝึกหัดลักเล็กขโมยน้อย ทำชั่วทุจริตต่างๆ ตลอดจนโกหกพกลมต้มตุ๋นคนอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย เพราะเมื่อเขาจับได้แล้ว เขาเฆี่ยนตีและจับใส่คุกตะราง มากไปกว่านั้น เวลาตายแล้วไปตกนรกเป็นขุมๆ ตามแต่โทษหนักที่ตนทำไว้ และจงประพฤติตัวดีมีศีลธรรมประจำตน เวลาอยู่ในโลกมนุษย์ใจก็สบาย ไม่เป็นทุกข์เดือดร้อน เวลาตายไปก็ขึ้นสวรรค์เสวยสุขอันเป็นผลดีที่ตนทำไว้แล้วในเมืองมนุษย์ ดังนี้ **ที่นี้ตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าสอนไว้นั้น นรก–สวรรค์ มีจริงไหม เฉพาะความเห็นของท่านว่ามีจริงไหม ท่าน**

เรื่องทำนองนี้มีผู้มาถามเสมอ อาจารย์เองก็แปลกใจ เพราะผู้จะถามหาตนอันเป็นต้นเหตุของนรก–สวรรค์ นั้นไม่ค่อยมี

ตนก็พอมองเห็นอยู่แล้วท่าน ตลอดความสูง ต่ำ ดำ ขาว อ้วนดีพีผอม ส่วนนรก–สวรรค์นั้น ไม่ทราบว่าจะไปเจอเอาท่าไหนกันถึงจะปรับตัวทัน เฉพาะอย่างยิ่ง **“นรก”** ฟังแล้วน่ากลัวมาก ทั้งไม่ทราบว่าอยู่แห่งหนตำบลใด มีลักษณะอย่างไร ใหญ่ เล็ก ลึก ตื้น กว้าง แคบเพียงไร และมีกี่ขุมด้วยกัน ซึ่งพอจะหลบหลีกได้ ไม่โดนเอาอย่างจังๆ เวลาตายไปแล้ว จึงต้องรีบเรียนถามท่านผู้รู้ก่อนพอจะปฏิบัติต่อนรกได้บ้าง ส่วน **สวรรค์** พอได้ยินก็ชอบใจอยู่แล้ว ทั้งๆ ที่ไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหนอีกเหมือนกัน ทั้งที่น่ากลัวและน่าชอบใจนี้ ตั้งอยู่อย่างไรและที่ไหนกันแน่ ถ้ามีจริง ถ้าไม่มีก็จะนำมาโกหกกันหาประโยชน์อะไร เพราะโลกนี้เต็มไปด้วยความโกหกพกลมอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องหามาเพิ่มเติมเพื่อให้เกลื่อนโลกไปเปล่าๆ คนดีมีศีลธรรมจะหาทางเดินไปไม่ได้ เพราะเต็มไปด้วยสิ่งสกปรกรกรุงรังเหล่านี้เหลือประมาณ

คำว่า **ตน** ตามหลักธรรมที่ฟังเข้าใจกันทั่วๆ ไปนั้น หมายถึงร่างกายจิตใจซึ่งประชุมกันอยู่ที่เรียกว่าคน เช่น คุณหรืออาจารย์ ซึ่งออกมาจากคนที่มีชีวิตอยู่ มิได้หมายเอาเพียงร่างกายซึ่งเป็นเครื่องเชิดของใจเท่านั้น แต่หมายถึงใจผู้สั่งงานด้วย ถึงเรียกว่า ตน ถ้าจะพูดให้ถูกกับตัวการผู้รับผิดชอบในงานและผลของงานที่กายวาจาทำขึ้นจริงๆ

ก็ต้องหมายถึงใจโดยตรง ใจนี้แลคือตัวการของคนทั้งคน คำว่า ถามหาตน จึงหมายถึงการสังเกตสอดรู้ใจและความเคลื่อนไหวของใจที่จะสั่งงานออกมาทางกาย วาจาด้วย โดยมากไม่ได้สังเกตความเคลื่อนไหวผิด-ถูก-ดี-ชั่ว ของตนว่าเป็นไปในทางใด ซึ่งจะให้เกิดสุขหรือทุกข์ขึ้นมาที่ตน คือใจ มิได้หมายเอาเพียงร่างกายดังที่เข้าใจกัน ส่วนนรกจะมีกี่หลุมและใหญ่-เล็ก-ลึก-ตื้น-กว้าง-แคบ เพียงไร และอยู่ที่ไหนนั้น ไม่น่าวิตกมากไปกว่ากาย วาจา ใจ ของเราซึ่งคอยจะโดดโน้นโดดผิดๆ พลาดๆ อยู่ประจำตน อันเป็นเหตุให้โดดไปโดนขุมนรก คือความทุกข์ร้อนได้ทุกระยะแม้ในแดนมนุษย์เรานี้เอง เพราะคำว่า นรก นั้น ก่อนอื่นต้องหมายเอาความทุกข์ร้อนที่กายกับใจได้รับเห็นประจักษ์กับตนอยู่เสมอแทบไม่เว้นแต่ละเวลาก่อน คนที่มีความทุกข์ร้อนเพราะการทำผิดของตน ย่อมมีทางเสวยทุกข์ได้ทั้งขณะที่ทำไปเป็นลำดับในแดนมนุษย์ที่เรียกว่าเจอขุมนรกทั้งเป็น และได้รับทุกข์เป็นวิบากประจำตนอยู่เช่นนี้ เมื่อตายไป เขาจะได้สุขสมบัติอันพึงพอใจมาจากไหน เขาก็คือคนเจ้าทุกข์อยู่นั่นเองในโลกทั้งสอง คือโลกนี้และโลกหน้า ฉะนั้น จึงควรสังเกตดูการเคลื่อนไหวแห่งความประพฤติดีชั่วทางกาย วาจา ใจ ของตนในปัจจุบันไปเป็นวันๆ ดีกว่าจะไปมองหานรก-สวรรค์ของความฝัน ซึ่งมักเป็นเรื่องเหลวไหลมากกว่าจะเป็นความจริงพอยึดเป็นหลักได้ ส่วนมากผู้ที่เกิดความสงสัยในนรก-สวรรค์ เป็นสาเหตุสืบเนื่องมาจากความไม่สมบูรณ์ในทางสุขภาพ อาจมีความทุกข์กายทุกข์ใจเรื้อรังมาเป็นประจำ จึงทำให้ใจเกิดความระส่ำระสาย อยู่ไม่เป็นสุข คิดอยากย้ายภพย้ายภูมิด้วยความสำคัญว่าที่นั้นจะดีที่โน้นจะสบายหายกังวล ไม่มีทุกข์บีบคั้นอยู่ตลอดเวลาดังที่เป็นอยู่นี้ จึงทำให้คิดสงสัยไปในเรื่องภพเรื่องชาติและนรก-สวรรค์มีจริงหรือไม่มียุ่งไปหมด ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องคิดเพื่อก่อไฟเผาตัวเปล่าๆ โดยไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ความคิดไปร้อยแปดพันประการนั้นแล ทำให้ไม่แน่ใจทั้งความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งความเป็นไปในอนาคต คือภพหน้าว่าจะเป็นไปในรูปใด ความสงสัยไม่แน่ใจครั้งนี้ เหมือนคนที่มีสมบัติน้อยไม่พอกินพอใช้ในครอบครัว การอาชีพไม่สะดวก ทางไหลมาแห่งทรัพย์สมบัติก็ไม่มีเพื่อปัจจุบันและอนาคตคือวันข้างหน้า เพียงจะหารับประทานไปวันหนึ่งๆ ก็ขาดๆ เขินๆ และฝืดเคืองเต็มที่อยู่แล้ว จึงคิดอยากย้ายบ้านเรือนสถานที่อยู่เพื่อหาความสมบูรณ์พูนสุขในสถานที่อื่นในอนาคตสืบไป คนเราถ้ามีความเป็นอยู่ใช้สอยสะดวกโดย

ประการทั้งปวงแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะคิดย้ายครอบครัวเหย้าเรือนให้ลำบากสิ้นเปลืองเปล่าๆ เพราะมีความสุขอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สมบัติอย่างพอเพียงอยู่แล้ว

ฉะนั้น เรื่องของจิตที่คิดรวนเรหานรก–สวรรค์ กับคนที่คิดอยากย้ายบ้านเรือนเพื่อหาความสะดวกใส่ตน จึงเข้าในทำนองเดียวกัน **สำหรับคุณเล่า จะสมัครเข้าในคนประเภทไหน หรือจะพาลหาแต่เรื่องว่าพระพุทธเจ้าและคนโบราณโกหกอยู่แบบนั้น โดยไม่คำนึงถึงตัวว่าจะก้าวไปเหยียบกองเพลิงกองใหญ่ๆ อันแสนร้อนที่ไหนกันแน่บ้างหรือ ตามปกติ คนที่คิดสงสัยว่านรก–สวรรค์มีหรือไม่มีนี้นั้น มีเกลื่อนไปหมดในโลกมนุษย์เราจนจะหาทางเหยียบย่างไปไม่ได้ ทำไมไม่คิดแก้ไขเสียบ้าง เผื่อจะมีทางเดินได้ ไม่เกลื่อนไปหมดทั่วแผ่นดินด้วยคนประเภทขี้สงสัยนี้**

แทนที่ท่านจะอธิบายเรื่องนรก–สวรรค์ให้ผมฟังพอสบายใจหายสงสัยเสียบ้าง เลยกลับมาเฆี่ยนผมเข้าอีกว่าเป็นคนขี้สงสัย เลยทำให้ยุ่งเข้าอีก เรื่องนรก–สวรรค์นั่นเล่า ท่านมีจริงไหม ผมยังกระหายอยากฟังอยู่เวลานี้ ถ้ามีจริง มีกี่ขุม ใหญ่–เล็ก–ตื้น–ลึก–หนา–บาง–กว้าง–แคบ ขนาดไหน และตั้งอยู่ที่ไหน ท่านยังไม่อธิบายให้ผมฟังเลย

เพียงการปรับปรุงตัวเองเพื่อไม่ให้ก้าวเข้าไปทางขุมนรกตั้งอยู่ คุณก็ยังไม่เข้าใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้อาจารย์จะอธิบายเรื่องนรก–สวรรค์ให้ฟัง คุณก็จะเข้าใจได้อย่างไร ฉะนั้น อาจารย์จึงยังไม่อธิบาย จะขอรอไปจนกว่าคุณจะรู้จักวิธีปฏิบัติต่อตัวเองได้เท่าที่ควรก่อน พอเป็นที่แน่ใจได้ว่าคุณจะไม่เข้าไปเป็นคนกีดขวางอยู่ในขุมนรกนั้นแล อาจารย์จะพยายามอธิบายให้คุณฟังอย่างถึงใจ เวลานี้เห็นว่ายังไม่จำเป็นมากไปกว่า การอธิบายให้คุณรู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองเพื่อหลบหลีกขุมนรกที่คุณกำลังสงสัยอยู่เวลานี้

แล้วการปรับปรุงตนเองจะทำอย่างไรล่ะท่าน ผมยังไม่เข้าใจเลย นิมนต์ท่านอธิบายให้ผมฟังบ้าง

ก็นั่นเองละคุณ เพราะฉะนั้น อาจารย์จึงเผดียงคุณอย่างไรล่ะ เกี่ยวกับการปรับปรุงตนเอง เขาปรับปรุงอาหารให้มีรสอร่อยเขาทำอย่างไร คุณก็ควรปรับปรุงตัวให้

มีรสอร่อยด้วยความประพฤติตัวให้ดี ให้ลูกเมียสรรเสริญรักชอบ ไปทำงานก็ทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มเวล่ำเวลา โดยมุ่งต่อผลงานเพื่อประเทศชาติจริงๆ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตต่อเพื่อนฝูงและหน้าที่จริงๆ ไม่อุบอิบๆ ซึ่งทำให้ประชาชนราษฎรเดือดร้อนและเกลียดชัง เพราะสิ่งนั้นไม่มีอยู่คงที่ดีงามเต็มจำนวนเดิมบ้าง สิ่งนี้หายไปอย่างลึกลับบ้าง ไม่คิดการใดๆ เพื่อชาติ แต่กลับเป็นเรื่องอุบอิบเพื่อตัวอยู่เบื้องหลัง ทำอะไรให้ราษฎรเชื่อถือได้ เขาจะเกิดความเคารพรักไปเอง โดยไม่ต้องโฆษณาชวนเชื่อเปล่าๆ แต่หาความจริงไม่ได้อันเป็นเครื่องกวนสมองไม่มีประโยชน์ ประชาชนเบื่อไม่อยากฟัง ไม่กดขี่บังคับรีดไถ แต่มีความสัตย์ความจริงต่อส่วนรวม และมีเมตตาต่อประชาชนคล้ายคลึงกับลูกของเราในครัวเรือน ให้ความสนิทสนมไม่ถือตัวเย่อหยิ่ง ทำตนเสมือนเพื่อนร่วมงานกันระหว่างราษฎรกับเราผู้เป็นนายติดต่อช่วยเหลือกันตามจารีตประเพณีของประชาชนกับทางราชการซึ่งแยกกันไม่ออก ส่วนทางครอบครัวก็เป็นคนรักเมียมากกว่ารักลูกไว้นั่นแลพอดี เพราะผู้ชายเราโดยมากชอบโก้เก๋เตร็ดเตร่โดยถือว่าตนเป็นผู้ชาย จึงไม่ค่อยกระดากอาย และคำนึงถึงเมียลูกว่าจะได้รับความเสียหายหรือชอกช้ำน้ำใจอย่างไรหรือไม่ วิสัยของคนที่มีหัวใจรู้กิจที่ควรทำและควรเว้น ตามศีลธรรมของมนุษย์ผู้มีความฉลาดกว่าสัตว์และได้รับการศึกษามาพอประมาณ ศีลธรรมควรถือเป็นหัวใจของตนและครอบครัว ตลอดวงงานที่ตนเกี่ยวข้อง อย่าให้มัวหมอง การให้ทานรักษาศีลตามกาลอันควรและไหว้พระภาวนาพุทโธ ธัมโม สังโฆ ควรถือเป็นธรรมฝากเป็นฝากตายของชีวิตจิตใจ อย่าลดละปล่อยวาง และควรทำภาวนากับใจให้กลมกลืนอยู่เสมอ อย่าให้ขาดวันขาดคืน ทั้งถือเป็นกิจจำเป็นอย่างยิ่งตลอดชีวิต จะเป็นรากแก้วฝังลึกในครอบครัวและประเทศชาติตลอดกาล เพราะคนไม่มีธรรม คือ ทาน ศีล ภาวนา ท่านเรียกว่าสัตว์เพราะละเลยสมบัติอันดีเยี่ยมของมนุษย์ ปล่อยตนไปตามลัทธิวิสัยของสัตว์ดิรัจฉานซึ่งไม่สมควรอย่างยิ่งแก่มวลมนุษย์เรา สิ่งที่จะเกิดความเสียหายแก่ตนและครอบครัวตลอดส่วนรวมอย่าหาญทำ สิ่งนั้นจะแสดงความเสียหายให้เราได้รับทุกข์โดยประจักษ์สมกับว่าบาปบุญมีอยู่ในโลกไม่ขาดสูญ สิ่งใดจะขาดตกบกพร่องหรือเสียหายไปบ้างในครอบครัว ให้เห็นเหตุเห็นผลไปตามความจำเป็นของมัน แต่ใจอย่าให้เสียไปจากศีลธรรมที่เคยบำเพ็ญมากำกับตน คำว่าศีลธรรม เราเป็นมนุษย์ต้องรู้คุณสมบัติของ

ศีลธรรม นอกจากสัตว์ดิรัจฉานจะไม่รู้เรื่องอะไรกับศีลธรรม รู้เพียงอาหารเพื่อปากท้องของมันไปเป็นวันๆ และเบียดเบียนกันเพื่อความสุขสำหรับตัวเท่านั้น

ที่อธิบายมาพอประมาณนี้ คือวิธีปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมตนให้ถูกทางความสุขความเจริญที่เรียกว่าสวรรค์ เพราะตามธรรมดา คนเราที่มีความสุขกายสบายใจ พอครองตัวอยู่แล้ว ใจก็ไม่ระส่ำระสายส่ายแส่ไปใต้ ไปเหนือ ไปนรก-สวรรค์ พอให้เกิดความทุกข์รำคาญแก่ตนอะไรนัก มีแต่ตั้งหน้าประกอบสัมมาอาชีพและบำรุงคุณงามความดีไปโดยสม่ำเสมอเท่านั้นเอง ไม่ปล่อยใจให้วิ่งโน้นโดนนี้ อันเป็นทางล่อแหลมต่ออันตรายและห่างไกลต่อความสงบสุขที่ตนมุ่งหวัง ดังนั้น อาจารย์จึงไม่ขอแสดงเรื่องนรก-สวรรค์ว่าอยู่ที่โน้นหรือที่นี้ ให้ห่างไกลต่อความสุขความทุกข์ที่โลกเสวยกันอยู่ประจำกายประจำใจนี้เลย เพราะคำว่านรกก็คือแดนหาความสุขความเจริญไม่ได้นั่นเอง ผู้ใดเจอเข้าที่ไหนก็ทราบกันทันทีว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา แม้จะมีอยู่ในโลกนี้ก็ไม่มีใครปรารถนา เช่น ทุกข์ในเรือนจำ (ตะราง) ถึงจะมีอยู่ในโลกหน้า ก็ไม่มีใครปรารถนา เช่น ทุกข์ในนรก ถ้าคุณไม่แน่ใจยังจะฝืนถามเรื่องนรกไปเรื่อยๆ ก็เกรงจะถูกกล่าวหาว่าคุณเป็นโรคเส้นประสาท สติไม่ค่อยจะดี ใจเลื่อนลอย ถามหาแต่ทุกข์ ถามหาแต่นรกหมกไหม้ซึ่งโลกๆ เขากลัวกันยิ่งนัก ส่วนความสุขและทางดำเนินเพื่อความสุขที่เรียกว่าสวรรค์นั้น ไม่สนใจถามเพื่อความเข้าใจเลย ถ้าอาจารย์จะฝืนอธิบายแต่นรก-สวรรค์ ให้ฟุ้งไปท่าเดียวว่า นรกอยู่ทางทิศโน้น สวรรค์อยู่ทางทิศนี้บ่อยๆ แต่ไม่สนใจสั่งสอนทางความเสื่อมความเจริญให้คุณรู้วิธีปฏิบัติแก้ไข เพื่อมีทางละชั่วทำดีอันเป็นทางหลีกทุกข์เพื่อประสบสุข ที่เรียกว่า หลีกนรกเพื่อเจอสวรรค์เสียบ้าง ก็กลัวถูกกล่าวหาว่าอาจารย์เป็นโรคเส้นประสาท จึงประกาศสอนแต่นรก-สวรรค์แบบไม่เป็นท่า เพราะฉะนั้นเพื่อความเหมาะสมอาจารย์จึงขออธิบายให้คุณฟังทั้งเรื่องทุกข์-สุข ที่รู้ๆ อยู่กับตัวเราทุกคน ทั้งการปรับปรุงตัวเพื่อความสุขเฉพาะตัวและส่วนรวม ตลอดนรก-สวรรค์ ก็พยายามอธิบายเทียบเคียงทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งในและนอก ทั้งโลกนี้และโลกหน้า หวังว่าคุณจะพอใจ

ผมขอกราบขอบพระคุณท่านที่อุตส่าห์เมตตาอธิบายให้ฟังทุกแง่ทุกมุมจนเป็นที่เข้าใจเกี่ยวกับความทุกข์-สุข นรก-สวรรค์ การปรับปรุงตัวเพื่อตนเองและ

ครอบครัวตลอดส่วนใหญ่ทั่วๆ ไป ผมพอใจตามที่ท่านอธิบายเป็นลำดับไป แต่ที่สงสัยยังไม่หาย ก็ตรงที่นรก–สวรรค์มีหรือไม่มี นั่นท่านไม่เห็นแสดงเลย นิมนต์โปรดผมตรงนี้หน่อยเถอะท่าน ยังสงสัยนิดๆ เท่านี้เอง

แหม ไม่ยอมให้ผ่านไปได้แม้แต่นิดเดียวนะ จำแม่นยำเสียด้วย ไม่ยอมให้คลาดเคลื่อนเอาเลย ผู้ต้องหากับเรือนจำนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ถ้าผู้ต้องหามีหลักฐานพยานมั่นคงดี ก็รอดตัวออกไปไม่ติดคุก ถ้าหลักฐานพยานไม่มีหรือมีไม่เพียงพอ ก็จำต้องตัดสินให้ติดคุกเท่านั้นปี เท่านี้เดือน ตามแต่โทษหนักหรือเบา คนทำความชั่วเสียหายต่างๆ ถ้ารีบแก้ไขตนด้วยการกลับประพฤติตัวดีไปเพื่อผ่อนหนักผ่อนเบา หรือเพื่อลบล้างความชั่วที่เคยทำมานั้นเสีย ก็ชื่อว่ามีหลักฐานพยานอันดี และมั่นคงไว้ยืนยันกับความชั่วที่มีกำลังน้อยย่อมผ่านไปได้ ไม่ต้องมายอมรับบาปกรรมที่ตนทำไปตลอดสาย แต่ถ้าหลักฐานคือความดีไม่พอ ความชั่วมีอำนาจเหนือกว่า ก็จำต้องเสวยทุกข์ทั้งที่เป็นคนอยู่ในแดนมนุษย์ ทั้งที่ตายไปแล้ว เพราะแก้คดีไม่ตก จำต้องติดคุกในเมืองผีที่เรียกว่านรก ฉะนั้น ผู้ต้องหากับเรือนจำ กับคนทำบาปกรรมไม่ลดละ ไม่ยอมเห็นโทษกับแดนนรก จึงแยกจากกันไม่ออก กรรมต้องบังคับให้เขาไปดูโทษ และเห็นโทษในเรือนจำและในนรกเมืองผีเพื่อจะได้หายสงสัยในตัวเขาเองและหมดปัญหากันไปเสียที หวังว่าคุณจะพอเข้าใจและยอมให้ผ่านไปได้

ผมพอเข้าใจได้เฉพาะนรกในเมืองคนกับนรกในเมืองผี แต่สวรรค์ ท่านไม่เห็นแสดงให้ฟังบ้าง ผมคอยฟังว่าท่านจะอธิบายสวรรค์ต่อลำดับนรก แล้วหายไปเลย ผมต้องขอรบกวนท่านอีกเล็กน้อย หวังว่าท่านคงไม่ขัดข้อง

คุณรู้สึกเป็นคนละเอียดลออเอาการอยู่ อาจารย์ก็คิดว่าหมดภาระไปแล้ว รู้สึกโล่งใจ แต่กลับเอาสวรรค์มาให้แบกเข้าไปอีกแล้ว คนทั้งหลายขึ้นสวรรค์กัน แต่อาจารย์กลับแบกสวรรค์ จึงรู้สึกเป็นคนแปลกโลกเขาอยู่มาก คำว่า สวรรค์ คือแดนแห่งความสุข เป็นสถานที่อยู่ของคนที่มีคุณธรรมซึ่งเคยอบรมไว้แล้ว ถ้าอยู่ในโลกมนุษย์ก็คือ คนใจบุญ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ ไม่โหดร้ายทารุณ มีความร่มเย็น เห็นความสุขประจักษ์ใจ อยู่ในสถานที่ใด อิริยาบถใด ก็เป็นสุขใจ ไม่มีภัยมีเวรกับผู้ใด อยู่ด้วย

คุณธรรมสม่ำเสมอ ทั้งภายในใจและการแสดงออก ไม่มีบาปกรรมมาฟ้องร้องก่อกวนยุแหย่ใจ เวลาตายไปก็ดวงใจมีคุณธรรมนั่นแล จะเป็นผู้เสวยผลในสุคติชั้นนั้นๆ ที่เรียกว่าสวรรค์ ถ้าคุณต้องการอยากไป ก็โปรดบำเพ็ญตนตามที่อธิบายผ่านมาแล้วนั่นแล มีหวังประสบตามใจหมายแน่นอน แต่ถ้าอยากไปอบาย ก็พยายามเที่ยวเตร็ดเตร่เร่ร่อนไปตามสถานที่ต่างๆ มีสถานที่เริงรมย์ อาบ อบ นวด เป็นต้น สมบัติเงินทองแม้จะบรรทุกรถยนต์รถไฟมาเป็นตู้ๆ ก็เข้าใจว่าจะหายจมลงไปใต้ก้นมหาสมุทร คือตัณหาความอยากน้ำล้นฝั่งอย่างไม่มีอะไรเหลือติดตัวให้เห็นต่อหน้าต่อตา กลับมาบ้านก็เป็นข้าศึกศัตรูกับลูกกับเมีย ผลที่ปรากฏก็คือทุกสิ่งจะเป็นกองเพลิงไปตามๆ กันหมด นี่คืออบายหรือนรกในเมืองมนุษย์ และมีอยู่กับทุกคน ใครชอบและแสวงหาสิ่งใด ต้องเจอกับสิ่งนั้นแน่นอน โปรดนำไปพิจารณาและเลือกเฟ้นเอาตามที่เห็นควร ถ้าเราต้องการเป็นลูกศิษย์ที่มีครูสอน

โอ้โฮ ท่านลงหนักจริง ก่อนจะทำให้ผมเข้าใจ ทีนี้ผมหมดปัญหาเรื่องนรก-สวรรค์แล้ว จะนำธรรมที่ท่านอุตส่าห์เมตตาสั่งสอนปฏิบัติไปตามกำลังของผม ไม่ให้เสียทีท่านพูดฝากไว้ว่า **"ลูกศิษย์มีครู"** ขอกราบขอบพระคุณท่าน

สัจธรรม

เรื่องสัจธรรมนั้นน่ะมีอยู่ตื้นๆ
รู้ได้เห็นได้ด้วยตาด้วยใจธรรมดาอย่างชัดเจน
แต่ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของสติปัญญา
อาจมีกำลังยังไม่พอ ซึ่งกว่าจะพอให้ขุดค้นสัจธรรม
คือความจริงนี้ขึ้นมาอย่างเปิดเผยและประจักษ์
ภายในเวลาอันสมควร ต้องอาศัยความพยายาม
แต่สำคัญที่ความพากเพียรพยายามเป็นเครื่องหนุน
เราอย่าท้อถอย นี่เป็นทางของนักปราชญ์
เป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ไปโดยลำดับ

สัญญากับปัญญา

ความเห็นตามสัญญากับความเห็นด้วยปัญญา
ต่างกันอยู่มากราวฟ้ากับดิน
ความเห็นด้วยสัญญาพาให้ผู้เห็นมีอารมณ์มาก
มักเสกสรรตัวว่ามีความรู้มาก ทั้งที่กำลังหลงมาก
จึงมีทิฏฐิมานะมาก ไม่ยอมลงให้ใครง่ายๆ
ส่วนความเห็นด้วยปัญญาเป็นความเห็นซึ่งพร้อมที่จะถอดถอน
ความสำคัญมั่นหมายต่างๆ อันเป็นตัวกิเลสทิฏฐิมานะน้อยใหญ่
ออกไปโดยลำดับที่ปัญญาหยั่งถึง
ถ้าปัญญาหยั่งลงโดยทั่วถึงจริงๆ กิเลสทั้งมวลก็พังทลายไปหมด
ผู้ปฏิบัติทางจิตภาวนาจึงควรระวังเจ้าสัญญาจะแอบเข้ามาทำหน้าที่แทนปัญญา
โดยรู้เอาหมายเองเฉยๆ แต่กิเลสแม้ตัวเดียวก็ไม่ถอดออกจากใจบ้างเลย
และอาจกลายเป็นทำนองว่า "ความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด" ก็ได้

คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม

ถาม กระผมได้คัดเลือกเอาธรรมะในหัวข้อเรื่อง **"ปัญญาอบรมสมาธิ"** ที่ท่านอาจารย์แสดงไว้ในหนังสือ ***แว่นดวงใจ*** มาลงพิมพ์ในนิตยสาร ***โลกทิพย์*** ฉบับที่ ๓๙ ประจำเดือน สิงหาคม (หลัง) ๒๕๒๗ ซึ่งจะออกวางตลาดในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๗ โดยได้จัดทำและปิดเล่มเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๗ นี้

กระผมได้อธิษฐานจิตขออนุญาตต่อท่านอาจารย์แล้ว แต่ก็ยังไม่สบายใจ จึงต้องเขียนจดหมายขออนุญาตต่อท่านอาจารย์ และบอกกล่าวมาอีกครั้งหนึ่ง

นิตยสาร ***โลกทิพย์*** เป็นหนังสือที่พิมพ์จำหน่าย โดยมีหลายๆ เรื่องราวรวมกันในเล่มเดียวกัน ก็เกรงว่าจะผิดกติกาที่ท่านอาจารย์ได้วางไว้

และอยากจะกราบเรียนขออนุญาตท่านอาจารย์ไว้ ณ โอกาสนี้เลยว่า

ธรรมะและเรื่องราวใดๆ ที่ท่านอาจารย์ได้แสดงไว้แล้ว เป็นข้อเขียนหรือหนังสืออื่นใด ที่กระผมเห็นควรตามโอกาสที่จะลงพิมพ์เผยแพร่เป็นตอนๆ ในนิตยสาร ***โลกทิพย์*** ได้ ก็ขอท่านอาจารย์ได้โปรดอนุญาตด้วยเถิดจักเป็นพระเดชพระคุณเป็นล้นพ้น

ตอบ บรรณาธิการนิตยสาร ***โลกทิพย์***

หนังสือธรรมะที่อาจารย์เขียนขึ้นทุกๆ เล่ม เพื่อพิมพ์แจกทานล้วนๆ จึงมิได้อนุญาตให้ท่านผู้ใดซึ่งขอมาเป็นจำนวนมากเพื่อพิมพ์จำหน่าย เพราะขัดกับเจตนาที่หวังให้ธรรมะเป็นทานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้นจึงขออภัยด้วยที่ไม่อาจอนุญาตให้คุณนำออกพิมพ์เพื่อจำหน่ายดังที่ขอไปได้

ถาม ดิฉันอยากเรียนถามข้อข้องใจในการปฏิบัติจากท่านอาจารย์สักเล็กน้อย คือดิฉันจะเล่าความเป็นมาให้ท่านอาจารย์ฟังพอเข้าใจในการปฏิบัติของดิฉันนะคะ คือ ดิฉันทำแนวทางของท่านอาจารย์ คือ กำหนดรูป-นาม เพราะดิฉันเห็นว่าเหมาะแก่การงานที่ดิฉันทำ คืองานเย็บต่างๆ จะหยิบ จะเดิน จะก้มเงย ก็มีสติรู้ไปตามอิริยาบถนั้นๆ เพราะดิฉันนั่งไม่ค่อยได้ มันง่วงมาก ส่วนมากดิฉันใช้เดินมากกว่าอย่างอื่น

ที่ข้องใจก็มีอยู่ว่า วันหนึ่งสามีดิฉันเขาเมาเหล้ามาก เขาก็มานอนอย่างไม่ค่อยเรียบร้อย ขาไปทางแขนไปทาง ผ้าผ่อนไม่เรียบร้อย ดิฉันก็นั่งมองเขาอยู่ และพิจารณาอยู่ในใจว่า คนเรามีสติอยู่ดีๆ ก็ไม่ชอบ ไปทำให้มันเป็นคนขาดสติไม่รู้เรื่องรู้ราวเหมือนคนที่ตายแล้ว มองหน้าเขาก็ซีดๆ เขียวๆ เหมือนศพที่ดิฉันเคยไปดูเมื่อไปงานศพประมาณ ๗ วัน ขนาดฉีดยาไว้แล้ว แต่ศพมันก็เหมือนกำลังจะอืด ช้ำเลือดช้ำหนอง ไหลมาอุดที่หูที่จมูก พิจารณาไปประมาณครึ่งชั่วโมง ทำให้มีอาการเหมือนจะอาเจียน คลื่นไส้ ดิฉันก็เลยลุกขึ้น และวันหลังต่อมาก็ทำให้ดิฉันคิดว่าหรือจะพิจารณาซากศพดี รู้สึกใจมันสลดดี ไม่รู้ว่าจะเคยสั่งสมอบรมมาแต่ชาติอดีตแบบไหน ที่เล่ามานี้ประมาณสัก ๔ เดือนมาแล้ว และมาเมื่อเช้ามืดของวันที่... ดิฉันก็ลุกขึ้นมาตีสาม ล้างหน้าแล้วสวดมนต์นิดหน่อย แล้วก็เดิน ก็กำหนดรูปเดิน แต่ไม่ได้บริกรรมไป เป็นแต่นาม ทำความรู้สึกว่ารูปเดิน ขณะที่เดินอยู่นั้นก็คิดพิจารณาไปอีกว่า เดินไปอย่างนี้ก็ไม่รู้เมื่อไรจะเป็นศพขึ้นอืดก็ไม่รู้ และก็เน่าเปื่อยหนอนกินเหลือแต่กระดูก ถ้าเขาไม่เอาใส่โลง หมาคงคาบไปกิน เพราะวันก่อนหมามันยังคาบซากหมาด้วยกันมากินเลย พอคิดถึงตรงนี้ ขนมันลุกซู่ขึ้นมาต้นคอและหลัง จะอาเจียน น้ำตาก็ค่อยๆ ไหล ตอนแรกขนลุก ดิฉันถามตัวเองว่ากลัวหรือ แต่ก็ไม่เห็นกลัว และเดี๋ยวนี้ฟังรายการอะไรซึ่งพอใจ รู้สึกมันจะขนลุกทุกที ไม่ทราบว่าเป็นอะไร เล่ามาก็มากแล้ว ขอถามเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. ดิฉันทำกำหนดปนกันหรือเปล่าคะ เพราะรูป-นาม แล้วยังมีซากศพอีก ผิดหรือเปล่า อาจารย์ตอบทีว่าจะทำแบบนี้ต่อไปได้หรือเปล่า

๒. อาการนี้เป็นอาการของการปฏิบัติหรือเปล่า หรือว่าจิตมันทำให้เขว ทิ้งรูป-นามที่กำหนด

๓. จะเป็นปัญญาที่เกิดจากการนึกคิดหรือเปล่าคะ ไม่ใช่จากการปฏิบัติ

๔. หรือจะให้กำหนดซากศพอย่างเดียว ถ้ากำหนดซากศพทำอย่างไร ยังไม่ได้ดูหนังสือท่านอาจารย์เลย ไม่ทราบมีหรือเปล่า

๕. ดิฉันกำหนดรูป-นาม มาประมาณเกือบสองปี ขณะที่เดินไม่ต้องบริกรรม ท่านให้เอาจิตจับอยู่ขณะที่จะก้าวเดิน เพราะรูปเดินอยู่ที่การก้าวไป แต่รู้สึกจิตหนีไปอื่นง่าย ถ้ากำหนด พุทโธ จะได้หรือเปล่าคะ รู้สึกจิตจะสงบได้นานกว่าไม่ได้กำหนด

ขอรบกวนท่านอาจารย์ช่วยตอบด้วยนะคะ จะได้ตัดสินใจถูกต้อง ถ้าไม่ถามก็จะทำผิดไปไกล หวังในความกรุณาจากท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

ตอบ ที่คุณเล่าการปฏิบัติและพิจารณาสิ่งเกี่ยวข้องต่างๆ เช่น พิจารณาสามีขณะเมาเหล้า และพิจารณาศพ ตลอดพิจารณาตัวเองจนทำให้เกิดขนลุกซู่เป็นต้น เหล่านี้ไม่ผิด นี่เรียกว่าพิจารณากรรมฐาน ปลงกรรมฐาน เพื่อความปล่อยวางจากการยึดสิ่งเหล่านี้ไปโดยลำดับ แต่น้อยไปถึงมาก จนปล่อยวางได้โดยสิ้นเชิง ท่านพิจารณาอย่างคุณนี่แล พิจารณาเทียบข้างนอกข้างใน **ให้เห็นเป็นอสุภะอสุภัง อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ทั้งเขาทั้งเรา ไม่ผิด

๑. ไม่ปนกัน เพราะพิจารณาต่างวาระกัน ขณะจดจ้องด้วยสติกับการเคลื่อนไหวของกายก็กำหนด เมื่อจิตจะพิจารณาดังที่ว่านั้นก็พิจารณาโดยมีสติติดตาม ทำต่อไปได้ตามที่เห็นว่าเหมาะ เขารับประทานอาหารยังทั้งหยิบทั้งจิ้มทั้งชุดตามที่เห็นสมควรจนอิ่ม นี่ก็กรุณาทำอย่างที่เคยทำตามที่เห็นว่าเหมาะในขณะนั้นนั่นแล ไม่ผิดไม่ปนกัน

๒. นั้นแลคืออาการของการปฏิบัติ ไม่เขว เพราะทิ้งรูป-นามหนึ่ง ก็พิจารณารูป-นามหนึ่งแทนกัน ซึ่งเป็นงานที่ชอบด้วยกัน อยู่ในวงอริยสัจด้วยกัน

๓. เป็นปัญญาได้ เบื้องต้นต้องอาศัยการคิดนึกดังที่คุณทำไปก่อนจนกว่าปัญญาจะคล่องตัว ต่อไปสติปัญญาก็ราบรื่นไปเองโดยไม่ต้องบังคับให้พิจารณาดังขั้นเริ่มแรก

จนกลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติดังท่านกล่าวไว้ในตำราว่า มหาสติ-มหาปัญญา ซึ่งก็คือสติปัญญาอัตโนมัตินั่นแล

๔. แถวต้นที่ถาม ได้ตอบแล้วในข้อ ๑. กำหนดซากศพ กำหนดให้ตาย ให้เปื่อยเน่า ทำลาย กระจัดกระจาย จะกำหนดให้แร้งกาหมากินก็ได้ตามแต่ถนัดในการพิจารณา (ทำไมไม่ดูหนังสือที่ให้มาเพื่อให้ดู เฉพาะปฏิปทาฯ ได้อธิบายวิธีพิจารณาไว้แล้วนี่) ฉะนั้นในที่นี้จึงไม่อธิบายมาก จะเสริมคนให้ประมาท เอะอะก็คอยแต่จะ จ.ม. มาถามเสียเรื่อย

๕. ถ้าไม่ใช้คำบริกรรมกำกับ จิตหนีไปอื่นได้ง่าย ก็ควรใช้คำบริกรรมกำกับด้วยเพื่อความแน่นแฟ้นเข้าไปอีก กำหนด พุทโธ ก็ได้ตามแต่ถนัดใจ ถ้าจิตสงบได้นานกว่าไม่บริกรรมก็ต้องบริกรรม เล็งผลเป็นสำคัญกว่าอื่น การกำหนดด้วยคำบริกรรม คือ การผูกจิตไว้กับที่คือคำบริกรรมโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวงจำกัดที่จิตจะเล็ดลอดออกไปสู่อารมณ์อื่นได้ยากกว่าการกำหนดแบบกว้างๆ

ถาม กระผมฝึกสมถวิปัสสนากรรมฐานมาเป็นปีที่ห้า ยังไม่ได้อะไรเลยครับ เห็นหนังสือพระอาจารย์ที่เขียนถึงหลักการพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม ควบคุมสติตลอดเวลาแม้เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ที่พระอาจารย์มั่นเทศนาไว้ รู้สึกว่าอารมณ์จิตกระผมหลังจากที่ได้อ่านหนังสือนี้แล้ว ปล่อยวางและไม่เป็นทุกข์กับสิ่งที่เกิดขึ้นเลย และกระผมตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้พระนิพพานจงปรากฏในชาตินี้ให้ได้ กระผมเบื่อที่จะต้องมาเกิดอีก โลกแห่งการสมมุตินี้ช่างวุ่นวายเหลือเกิน ทั้งนี้บุญบารมีที่สร้างสมมาพร้อมหรือเปล่าก็ยังไม่ทราบ

ขณะนี้เป็นเดือนที่เก้าแล้ว ที่กระผมกินอาหารวันละหนึ่งมื้อ ๙๙% อีก ๑% เลยมื้อสำหรับโลกสมมุติ กระผมต้องเลือกเอาระหว่างกินแบบหมู และท่านผู้สำเร็จกิจในพระธรรม ประการหลังคือสิ่งที่กระผมเอาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ วันหนึ่งพยายามตื่นแต่เช้า และต้องนั่งสมาธิให้ได้ไม่น้อยกว่าวันละ ๑-๓ ชั่วโมง ตามเวลาที่อำนวยให้

การรวมตัวของจิตลำบากเหลือเกิน เกิดขึ้นนิดๆ หน่อยๆ แล้วก็หาย พบแต่ในหนังสือที่พระอาจารย์เขียน คิดว่ามีอะไรต้องแก้ไขอีกหลายอย่าง จิตเป็นเช่นนี้

หวังในความเมตตาจากพระอาจารย์ เมื่อกระผมพบประภัสสรจิตเมื่อไร จะมากราบนมัสการ

ตอบ นับว่าคุณเป็นผู้สนใจและหนักในธรรมปฏิบัติ น่าอนุโมทนา เพราะหายากในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นสมัยที่คนลืมทุกข์ ลืมตาย หมายลมๆ แล้งๆ ว่าจะเหาะขึ้นสู่อวกาศกันอย่างสดๆ ร้อนๆ อยู่ร่ำไปทั้งๆ ที่ไม่มีหวังๆๆ

ทุกข์ลำบากเพราะการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นคนดีมีความสุขในทางธรรมอันจะเป็นผลตอบแทนนั้น ยอมทุกข์เถิด เพราะพระพุทธเจ้าและสาวกที่เป็นสรณะของพวกเรายอมรับและได้รับผลมาก่อนแล้ว เป็นความทุกข์ที่เป็นมงคลจากการกระทำดี ไม่มีผลกระเทือนให้เป็นความเดือดร้อนเสียหายใดๆ ทั้งสิ้น

กิเลสทุกประเภทเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นมั่นคงมาก จำต้องได้รับทุกข์ในการต่อสู้มันแทบทุกรายไป แต่เป็นความทุกข์ที่ผู้ดีปราชญ์ทั้งหลายกระหยิ่มรับกันไม่รังเกียจ เพราะผลเป็นที่พึงใจเกิดจากเหตุที่ทำด้วยความทุกข์ยากนี้

แม้ได้นิดได้หน่อยก็เป็นสมบัติของเรา ดีกว่าคนไม่ทำเป็นไหนๆ เทียบกันไม่ได้ แม้ได้น้อยก็เพื่อมาก เมื่อทำไม่หยุด ผู้เห็นโลกเป็นของวุ่นวายนั่นแลคือผู้มีบุญ เห็นโทษของโลกมากเพียงไร ยิ่งเป็นผู้มีบุญมากวาสนามากเพียงนั้น บุญวาสนาอยู่ตรงนี้ไม่อยู่ที่อื่น

จะรับประทาน ๒ มื้อในวันหนึ่งๆ แต่รับพอประมาณไม่ให้มากจนอึดอัดก็น่าจะดี เพราะเรายังอยู่ในฆราวาส การงานรัดตัว ร่างกายก็เป็นเครื่องมือทำงาน จำต้องได้บำรุงรักษาเช่นเดียวกับทางใจ

จิตผ่องใสเป็นธรรมขั้นละเอียดมาก แต่ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ เกรงคุณจะเข้าใจว่าเป็นยอดจิตยอดธรรม จึงเตือนมา ถึงจะพบหรือยังไม่พบประภัสสรจิต จะไปเยี่ยมอาจารย์ก็ไม่ขัดข้อง

ถาม ดิฉันเอาชนะใจตัวเองได้ยากจริงๆ เจ้าค่ะ คงเป็นเพราะความอ่อนแอของดิฉันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว พอเอาชนะใจตัวเองไม่ได้ก็เบื่อหน่ายท้อแท้ หลวงพ่อช่วยกรุณาแนะนำดิฉันด้วยเจ้าค่ะ หนังสือของหลวงพ่อก็แนะนำอย่างละเอียด พออ่านทีก็มีกำลังขึ้นมาที หลวงพ่อคะ ทำอย่างไรจิตใจของเราจึงจะเบิกบานผ่องใส ไม่มืดๆ ทึบๆ หงุดหงิด งงๆ อธิบายไม่ถูกเจ้าค่ะ การนั่งสมาธิแล้วภาวนาพุทโธ แต่ใจก็ฟุ้งซ่านหรือไม่ก็เลื่อนลอยหลับไปไม่รู้ตัว อาจเป็นเพราะความอ่อนเพลีย หรือไม่ก็เพราะความขาดสติใช่ไหมเจ้าคะ หลวงพ่อช่วยกรุณาชี้แนะสั่งสอนหรือดุว่าดิฉันก็ได้เจ้าค่ะ ถ้าหลวงพ่อคิดว่าจะดุว่าสั่งสอนดิฉัน ซึ่งเปรียบเสมือนลูกศิษย์ของหลวงพ่อคนหนึ่ง ดิฉันก็จะซาบซึ้งปีติอย่างยิ่งเจ้าค่ะ

ตอบ ต้องขออภัยถ้าพูดผิดจากความจริง พระพุทธเจ้าทรงสลบ ๓ หน พระสาวกบางองค์ฝ่าเท้าแตก บางองค์จักษุแตกในขณะทรงบำเพ็ญและบำเพ็ญเพื่อเอาชนะใจท่าน พวกเรายังไม่เห็นผิวถลอกบ้างเลย ทำไมเอารัดเอาเปรียบครูคือศาสดาและ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ จนเกินไป ไม่ใช่คู่แข่งธรรม คือกิเลสตัวขี้เกียจอ่อนแอหัวเราะจนฟันแห้งแล้วหรือ ถ้าจะเดินตามครูคือศาสดา ก็อย่านำกิเลสตัวขี้เกียจอ่อนแอตัวแพ้ก่อนการต่อสู้เข้าไปแข่งธรรมแห่งศาสดา จะกลายเป็นลูกศิษย์ประเภททำลายครู ไม่ใช่ทางเจริญในธรรม นอกจากเป็นทางให้กิเลสเจริญก้าวหน้าฆ่าหรือทำลายเราโดยถ่ายเดียว

อยากให้ใจเบิกบานผ่องใส ไม่มืดๆ ทึบๆ หงุดหงิด ก็จงเป็นคนเข้มแข็งในทางสมาธิ ภาวนา ฆ่ากิเลสตัวทำให้มืดๆ เข้าไป ความมืดๆ ทึบๆ หงุดหงิดเป็นผลของกิเลสผลิตขึ้นทั้งนั้น มิใช่ธรรมผลิตขึ้น การถอดถอนหัวหนามออกจากฝ่าเท้า แม้เจ็บก็จำต้องทน เมื่อไม่อยากให้ฝ่าเท้าเละเสียไปทั้งเท้า เอาให้ได้ชมตัวเองบ้างซิ อย่าให้มีแต่การตำหนิตน โดยไม่สำนึกแก้ตัว ครูอาจารย์ทั้งหลายที่ปรากฏชื่อลือนาม ท่านมิใช่ประเภท

ล้างมือเปิบก่อนจะเป็นอาจารย์คน ท่านรอดตายกันแทบทั้งนั้น และกรุณาอ่านให้ถึงใจ ถึงกิเลส จะถึงธรรม

ถาม กระผมและครอบครัวก็สบายดีตามสมควร แต่ตามความปรารถนาส่วนตัวแล้ว รู้สึกไม่สบายอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ พิจารณาดูในทางปฏิบัติและผลอยู่ในลักษณะถอยหลังไม่ก้าวหน้า ล้มเหลวตลอด ไม่ทุกเวลาก็เหมือนทุกเวลา สิ่งที่แน่ๆ และแลเห็นก็คือตัวกิเลสนั้นมันโหดร้ายทารุณมาก ครูบาอาจารย์ที่เคารพสูงส่งก็มีมาก ได้ยินได้ฟังมาก็มาก ได้อ่านได้คิดได้ปฏิบัติด้วย แต่ถึงเวลาก็ล้มเหลว เอาชนะกิเลสมันไม่ได้ กิเลสตัวไหนที่คิดว่าเบาบาง มันก็แสดงอิทธิฤทธิ์ให้เราดูอย่างเจ็บแสบ แม้ตัวเล็กน้อยคิดเห็นว่าเป็นมด เราจะปัดทิ้งเสียเมื่อไรก็ได้ แต่เอาเข้าจริงก็แพ้อีก ด่างพร้อยบกพร่องอีก ขนาดมวยเด็กๆ เราก็แพ้ได้ ความบกพร่องโง่งมดื้อด้านที่ทำให้เราแพ้นี้มันอะไรกันแน่ อารมณ์อันเป็นธรรมชาติของจิตอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็เป็นชนวนให้จิตเราแทะเข้าไปในอารมณ์นั้น แล้วก็ปรุงไปทำไป กว่าจะรู้ความบกพร่องด่างพร้อยผลก็เกิดขึ้นแล้ว ตัวสติกับสัมปชัญญะทำไมไม่ทัน บางทีทั้งที่รู้ก็สู้ไม่ไหว ดูเป็นคนที่สิ้นท่าจริงๆ คล้ายลิงที่ดิ้นติดอยู่ในแห จะให้ใครแก้ให้ก็ดูไม่ถูกไปหมด ไม่ใช่ลิงมันจะไม่ทราบถึงความทุกข์นี้ ถ้าหลุดออกจากแหได้ มันจะไม่เหลียวหลังมาดูอีกแน่นอน ปัญหาที่ต้องพากันมารบกวนท่านอาจารย์ก็คือ ลิงมันอยากออกจากแห แต่ไม่รู้วิธีหรือขั้นตอน กระผมเองก็เหมือนกับลิงที่นอนอยู่ในแหนี้ เวลานี้ยังไม่ตาย เพราะแหมันยังโปร่งไม่ทึบ ยังพอหายใจได้ แต่ที่แน่ก็คือทั้งเกลียดทั้งกลัวและรำคาญต่อแหนี้เต็มที่ อยากออกไปทุกเวลา แต่ลำพังแต่ปัญญาของลิงก็ดูออกจะเหลือวิสัยที่จะฝ่าออกไปได้ เพราะบางทีแหมันก็มีชีวิตเหมือนกันและก็มีหลายอันด้วย จึงเกรงว่าลิงจะตายเสียก่อน

ตอบ เคยพูดและเทศน์สอนพระในวัดอยู่เสมอว่า ไม่มีอะไรฉลาดแหลม อ้อยอิ่งหอมหวนชวนให้ติดไม่มีวันเบื่อหน่ายอิ่มพอเป็นกิเลสทุกประเภทไปได้ จึงไม่มีอะไรแก้ยากเกินกิเลส เพราะการแก้กิเลสนั้นเป็นราวกับเชือดเฉือนอวัยวะตัวเองนั่นแล ทั้งนี้เพราะกิเลสกับเรามันกลมกลืนกันอย่างสนิทติดแนบในขั้วหัวใจมาเป็นเวลานาน

พอกระดุกกระดิกอวัยวะบ้างราวเด็กจะเริ่มตื่นนอนเท่านั้น ก็จะให้กิเลสแตกบ้านแตกเมืองเป็นบ้านร้างเมืองร้างไปในทันทีทันใด โดยไม่ต้องดีดดิ้นให้เสียแรงเลย นั่นมันพิลึกกึกกือเลยขอบเขตที่ศาสดา-สาวก และครูอาจารย์ พาดำเนินมาเกินไป การดิ้นก็ไม่ทราบว่าดิ้นเพราะกลัวตายหรือดิ้นเพราะกลัวกิเลสจะหลุดตกลงจากบนบ่าก็ไม่ทราบ พระพุทธเจ้า สาวก และครูอาจารย์ ท่านดิ้นแบบไหน เราดิ้นแบบใด เป็นแบบเดียวกันหรือเป็นคนละแบบ กรุณาสังเกตดูบ้าง ส่วนมากมักดิ้นไปตามกิเลสอันเป็นการต่อสู้ครูคือศาสดาและศาสนธรรม ทั้งที่ตัวเองเข้าใจว่าดิ้นเพื่อต่อสู้กับกิเลสก็ไม่อาจทราบได้ กรุณาช่วยคิดบ้าง บางทีแหอาจเปื่อยและขาดเองโดยไม่ต้องดิ้นให้ลำบากก็เป็นได้

แหสมัยโลกันตะนี้ เขาสานด้วยไนล่อน ผ่อนส่งก็ได้ง่ายออก จึงไม่มีใครอยากดิ้นให้โง่ สมกับสมัยคนฉลาด

ถาม ได้อ่านหนังสือ ***ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ*** แล้ว มีปรากฏ-การณ์ที่น่าอัศจรรย์ โดยท่านอาจารย์มั่นได้มาโปรด โดยได้กลิ่นดอกพิกุลก่อน ได้ถามท่านว่า เป็นท่านผู้ใดที่มาโปรดลูก ท่านบอกว่า เรากำลังอ่านเรื่องของใครก็คือผู้นั้น เลยนั่งสมาธิติดต่อท่านอีก ในวันรุ่งขึ้นคือเช้าวันนี้ ความปลื้มปีติทำให้น้ำตาไหล ท่านก็มาสั่งสอนธรรมะบางข้อให้ ยกตัวอย่างให้ทราบ ทำให้เข้าใจและซาบซึ้งในธรรมะที่ท่านกรุณามาโปรดเป็นอันมาก ได้ถามท่านว่า อยากได้หนังสือนี้มากเพราะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาล เหมือนได้ฟังท่านเทศนาจากองค์ท่านจริงๆ ไม่เคยได้ฟังธรรมที่ไพเราะทั้งนุ่มนวลซาบซึ้งตรึงใจอย่างนี้ที่ไหนเลย อ่านแล้ววางไม่ลง เป็นบุญเหลือเกินที่ได้พบพระธรรมคำสั่งสอนของท่าน อยากจะได้หนังสือไว้สักเล่ม จะหาได้ที่ไหน ท่านบอกให้ติดต่อกับพระอาจารย์มหาบัวโดยตรง

ตอบ ที่ท่านอาจารย์มั่นมาปรากฏนั้น เป็นมงคลแก่คุณอย่างยิ่งแล้ว แต่ระวังอย่าส่งใจส่ายแต่หาท่านหรือหาอะไรมากไป หากท่านจะมาโปรดเราก็จะปรากฏเองโดยไม่ต้องส่ายจิตหาท่าน ถ้าส่ายจิตหาอาจเขวได้เพราะทางไม่เคยเดิน กรุณาทราบตามนี้ และปฏิบัติตามนี้จะเป็นมงคลเรื่อยๆ ไปแก่คุณ

ถาม ตัวกระผมเองถึงแม้จะเป็นฆราวาส แต่ก็ถือศีล ๘ มาเป็นเวลาร่วม ๗ ปี มีจิตปรารถนาที่จะเขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินสภาวธรรมของผู้ฝึกสมาธิใหม่ที่มีความสนใจในทางปฏิบัติ เพื่ออนุเคราะห์ให้ท่านเหล่านั้นเลือกแนวทางปฏิบัติให้ถูกกับจริต และเลือกสำนักปฏิบัติตรงกับอัธยาศัยของตน แต่เรื่องนี้เป็นจิตปรารถนา กระผมไม่กล้ากำหนดลงไปว่าจะต้องสำเร็จในระยะเวลาเท่าใด เพราะตัวเองต้องทำสมาธิให้ถึงสภาวะที่เป็นสมาธิที่แท้จริงก่อน ตลอดจนขอบารมีพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่างๆ ก่อน จึงจะสามารถเข้าใจพฤติกรรมและพฤตินัยของพระอาจารย์ทั้งหลาย เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่ถูกต้องเป็นจริงบริบูรณ์ จึงใคร่ขอความเมตตาจากพระคุณเจ้าจัดหาหนังสือให้กระผม ๑ ชุด เพื่อใช้ประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้ว

ตอบ การที่คุณจะคิดเขียนแนวทางปฏิบัติธรรม มีสมาธิธรรม เป็นต้น ในขณะเวลาที่ตนยังไม่แน่ใจสมาธิภายในใจของตนก่อนนั้น อาจารย์ยังไม่เห็นด้วยเลย เพราะไม่ใช่ทางราบรื่นดีงามทั้งตนและผู้รับอ่าน อย่างน้อยจะเป็นลักษณะขายก่อนซื้อ สุกก่อนห่าม ประเพณีของโลกของธรรมท่านไม่นิยม ท่านไม่เห็นด้วย หนังสือที่ให้มานี้ก็เกรงเป็นเครื่องมือเสริมทางให้การขายก่อนซื้อ สุกก่อนห่าม มีกำลังมากขึ้นอันเป็นสิ่งไม่เหมาะสม ถ้าพูดผิดก็ขออภัยด้วย

ถาม หลายครั้งที่เคยคิดว่าตัวเองจะไม่มีบุญวาสนา ได้รับจดหมายตอบจากพระคุณท่านเสียละกระมัง แต่แล้วใจหนึ่งก็คิดว่าต้องได้รับแน่ๆ อย่าใจร้อนโทมนัสใจไปเลย ครั้นต่อมาเมื่อประมาณวัน... ดิฉันก็ได้รับจดหมายตอบจากท่านจริงๆ สมดังปรารถนา ดีใจมากค่ะท่าน ทั้งดีใจทั้งชุ่มชื่นใจ ชื่นชุ่มใจที่ถึงแม้ว่าอยู่ห่างไกลเหลือประมาณ พระคุณท่านก็ยังมีน้ำใจเมตตาเผื่อแผ่ระลึกถึง ขอถือโอกาสนี้กราบนมัสการมาแทบเท้า ด้วยความเคารพคารวะเป็นที่ยิ่ง ทั้งกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงค่ะท่าน

พระคุณท่านเขียนหนังสือรวมแล้วถึง ๙ เล่มเชียวหรือคะท่าน ประเสริฐแท้ ทำให้เกิดกิเลสตัณหาความอยากอย่างไรคะท่าน ทราบแล้วก็ปรารถนาที่จะได้อ่านได้ศึกษาทั้ง ๙ เล่ม ที่ท่านพระอาจารย์ได้เขียนไว้ทีเดียว แต่ความอยากชนิดนี้คงไม่เป็นอันตราย

แก่สังคมและแก่ตัวเองหรอกนะคะพระคุณท่าน ที่มีได้รับอยู่แล้วเวลานี้มีเพียง ๓ เล่ม เท่านั้น คือ ๑...๒...๓...

ดิฉันปรารถนาจะได้อ่านได้ศึกษาโดยเฉพาะเรื่องราวประวัติพระคุณท่านเป็นที่ยิ่งแล้ว ท่านถอดหัวใจของท่านเขียนบรรยายประวัติท่านพ่อมั่นใช่ไหมคะ ดิฉันนั้นอัศจรรย์ใจมานานนักหนาแล้วถึงความสามารถของพระคุณท่าน ว่าสามารถเขียนบรรยายหนังสือเล่มนั้นได้อย่างไร

โดยสรุปแล้ว ดิฉันขอกราบนมัสการกราบเรียนท่านว่า ขณะนี้ดิฉันมีจิตที่เกิดความโลภเป็นกำลัง อยากได้ค่ะท่าน อยากได้หนังสือของพระคุณท่านทั้ง ๖ เล่ม ที่ดิฉันยังไม่มีนั้น ขอได้โปรดเมตตาโปรดประทานให้ดังใจหวังด้วยเถิด ดิฉันจะตั้งใจคอยค่ะ

ต่อไปนี้เป็นปัญหาที่ปรารถนาจะกราบเรียนถามท่านเพื่อความรู้แจ้ง ขอได้โปรดเมตตาอธิบายให้ทราบด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

๑. การพิจารณากายโดยทางไตรลักษณ์นั้น ดิฉันพอจะพิจารณาได้พอสมควรค่ะพระคุณท่าน แต่การพิจารณา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยทางไตรลักษณ์นั้น ดิฉันไม่เข้าใจแนวทางในการพิจารณา ขอพระคุณท่านได้โปรดอธิบายชี้แนะแนวทางการพิจารณาด้วยเถิด

๒. เวลาฝึกจิตสมาธิภาวนานั้น ให้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในความอาภัพอัปภาคย์ ความบุญน้อยวาสนาน้อยของตัวเองอยู่มากค่ะ ที่ไม่สามารถจะฝืนความปวดเมื่อยแข้งขาอันแสนสาหัสนั้นได้เลย แต่ก็พยายามใช้ความอดทนพยายามฝืนอยู่ค่ะ ปรารถนาจะได้ฝึกอยู่นานๆ จะได้สบายใจค่ะ ในเรื่องนี้ พระคุณท่านมีข้อคิดที่จะประทานคำแนะนำแก่ดิฉันบ้างไหมคะ เพื่อที่จะชนะความปวดเมื่อยของร่างกายนั้น สามารถที่จะฝึกสมาธิภาวนาแต่ละครั้งได้เป็นเวลานานๆ ค่ะ

หากพระคุณท่านพอจะมีเวลาบ้าง ขอได้โปรดประทานเมตตาให้คำสอนคำแนะนำเกี่ยวกับธรรมทั้งหลายทั้งปวงแก่ดิฉันผู้อยู่ห่างไกลโพ้นด้วยเถิดค่ะ โปรดได้รับดิฉันไว้

เป็นสานุศิษย์ผู้มั่นคง เคารพคารวะต่อพระคุณท่านโดยจริงใจตลอดชีวิตนี้ค่ะ

ตอบ ความอยากได้หนังสือธรรมะหรือความอยากในทางเป็นธรรมคือเป็นบุญกุศล ไม่เรียกว่าความอยากที่เป็นกิเลส ทางธรรมเรียกว่าเป็นมรรค ทางดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์ ความอยากในธรรมมีมากน้อยเพียงไร ยิ่งทำให้มีความขยันหมั่นเพียรในทางดีมากขึ้นเพียงนั้น เช่น อยากพ้นทุกข์ อยากมากเท่าไร ความเพียรยิ่งเข้มแข็ง ตรงข้าม ถ้าความอยากทางกุศลไม่มี แต่ความอยากทางอกุศลยิ่งมากขึ้น ย่อมทำคนให้เสียได้โดยไม่สงสัย แต่ความอยากในธรรมกลับทำคนให้ดีจนถึงขั้นดีเยี่ยม ไม่มีเสียหาย

การเขียนประวัติท่านอาจารย์มั่นนั้น อาจารย์มิได้ถอดหัวใจของอาจารย์ออกเขียน แต่อาจารย์ตะเกียกตะกายเขียนไปแบบล้มลุกคลุกคลานตามประสาต่างหาก และทุกๆ เล่มที่เทศน์ในเทปและเขียนก็เป็นแบบตะเกียกตะกายทำนองเดียวกันกับเขียนประวัติฯ มิได้มีความดีพิเศษอะไรมาเขียนหรอก กรุณาหายสงสัยเสีย ภูมิของอาจารย์ คือ ภูมิตะเกียกตะกายร่ายมนต์บ่นเพ้อไปอย่างนั้นเอง

การพิจารณาทุกขเวทนาจำต้องใช้ปัญญาพิจารณามากเอาการ เพราะทุกข์เป็นสิ่งบีบคั้น สติปัญญาต้องตามแก้กันให้ทันกับเหตุการณ์อย่างเข้มแข็ง จะอ่อนแอไม่ได้ เพราะนั่นคือการเข้าตาจน เข้าตะลุมบอนกัน จะเผลอตัวมัวงุ่มง่ามอยู่ไม่ได้ สติปัญญามีเท่าไรต้องทุ่มกันลงจนหมดพุง

ผู้ทำสมาธิภาวนามิใช่ผู้มีบุญวาสนาน้อย คนมีบุญวาสนามากต่างหากจึงรักบุญกุศลส่วนละเอียดที่เกิดจากสมาธิภาวนา ความน้อยเนื้อต่ำใจในเวลาจะทำสมาธิภาวนาเป็นกลมายาของกิเลสหลอกคนให้หลงไปตามมันแล้วหยุดภาวนาเสียต่างหาก กรุณาทราบกลของกิเลสไว้จะได้ทำภาวนาสะดวกใจ ทนได้เท่าไรก็ทนไป เมื่อทนไม่ไหว ก็พักไปเหมือนคนทำงานอื่นๆ นั่นแลจะเป็นไรไป ยังได้บุญทุกๆ ครั้งที่ทำภาวนา ส่วนกิเลสมันไม่เห็นเอาบุญมาให้เรา เราจะเชื่อกลมันอะไรนักหนา ถ้าเชื่อมันมากก็ล่มจมได้ กรุณาทำไปตามกำลังความสามารถของเรานั่นแล กิเลสคือความขี้เกียจ คือความว่าบุญน้อยวาสนาน้อย หรือความหยุดเสียไม่ทำ นั้นมันไม่ได้มาให้ความดิบความดีอะไรแก่เราแม้

นิดเดียว นอกจากมันมาคอยกระซิบกระซาบด้วยอุบายหลอกลวงให้เราหลงไปตามมันเท่านั้น เวลาเราหลงไปตามกลมายาของมัน มันยังไม่เห็นว่าให้เราบ้างว่า แกโง่ แกบุญวาสนาน้อย แกอาภัพ แกจึงมาหลงกลหลอกของเรา เหล่านี้กิเลสไม่เห็นว่าไม่เห็นเตือนเราพอให้รู้ตัวแล้วปลีกตัวออกห่างจากมันบ้าง กลมายาของกิเลสมันแหลมคมอย่างนี้เอง กรุณาทราบไว้ เผื่อเวลามันมาหลอกจะรู้ตัวไว้บ้างไม่จมไปกับมันหมดทั้งตัว

ถาม คุณหญิง... ซึ่งเป็นป้าของกระผมเวลานี้ธาตุขันธ์ไม่ดี แรงน้อยลงทุกวันๆ กระผมเองกำลังคิดอยากจะนำธรรมะจากท่านอาจารย์ข้อหนึ่งไปเล่าให้คุณป้าฟัง เพื่อเป็นการช่วยในด้านจิตใจของคุณป้าบ้าง ดังนั้นหากเป็นการเหมาะสม กระผมใคร่ขอให้ท่านอาจารย์ได้ช่วยกรุณาประทานข้อธรรมะให้คุณหญิงข้อหนึ่งด้วย

ตอบ ไม่มีอะไรทำให้ทุกข์ร้อนยิ่งกว่าความชั่ว และไม่มีอะไรทำให้สุขใจยิ่งกว่าความดี ฉะนั้น ปราชญ์ท่านจึงเกลียดชั่วและรักประกอบความดีเรื่อยมา

ถาม ขณะนี้กระผมป่วยเป็นโรคอัมพาตมาได้ ๒ ปีกว่าแล้ว พอจะลุกเดินได้แต่ก็ไม่สะดวกนัก จึงมีเวลาอ่านและเริ่มหัดสมาธิ ขณะนี้อยู่ชั้น ก. ข. กระผมมีความรู้สึกว่าการหัดทำสมาธิจะช่วยให้โรคนี้มีอาการดีขึ้น โดยที่กระผมทราบว่าอาการของโรคเกี่ยวกับการทำงานของประสาทสมองที่จะสั่งงานในการเคลื่อนไหว กระผมไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างที่กระผมเข้าใจหรือไม่ และกระผมเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า การหัดทำสมาธิจะช่วยบรรเทาอาการของความดันโลหิตสูงได้

กระผมได้ทราบว่า ท่านอาจารย์เป็นโรคเกี่ยวกับหัวใจ ไม่ทราบแน่ว่าจะจริงเท็จประการใด การกระทำสมาธิวิปัสสนาขั้นสูงของท่านอาจารย์ จะเป็นผลกระทบกระเทือนกับโรคหัวใจของท่านอาจารย์หรือไม่ เพราะกระผมเป็นโรคหัวใจบ้างเล็กน้อย กระผมเข้าใจว่าเกี่ยวกับวัย ขณะนี้กระผมอายุ ๖๕ ปี ความเข้าใจของกระผมเรื่องโรค ๓ อย่างดังกล่าว ตามที่กราบเรียนข้างต้น ถ้ากระผมจะได้ทราบจากความเห็นของท่านอาจารย์ ก็จะเป็นพระคุณอย่างสูง

ตอบ ปัญหาที่ถาม ๒-๓ แง่นั้น ขอเรียนสรุปเอาเลย โรคที่กล่าวถึงเหล่านี้เกิดได้กับมนุษย์ทุกเพศทุกวัยทุกชาติชั้นวรรณะ แต่ผู้มีธรรมในใจไม่ค่อยชอกช้ำหรือไม่ชอกช้ำ เพราะโรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกาย เนื่องจากมีวิธีบรรเทากันด้วยธรรมภายในใจ ถ้าเป็นพระอรหันต์ ก็ไม่มีการได้รับความกระทบกระเทือนทางใจจากโรคชนิดต่างๆ นั้นเลย

ธรรมมิใช่เพชฌฆาต จึงไม่ทำร่างกายส่วนใดให้เสียไป นอกจากช่วยพยุงบำบัดให้ดีขึ้นเท่านั้น ขอให้คุณหายจากโรคภัยต่างๆ โดยลำดับเถิด

ถาม ดิฉันเป็นอาจารย์หัวหน้าหมวดภาษาฝรั่งเศส โรงเรียน... แต่เดิมเป็นคาธอลิค และได้เริ่มปฏิบัติธรรมแต่ปี ๒๕๑๔ โดยเริ่มแบบ "พุทโธ" และปี ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ได้ปฏิบัติแบบยุบหนอ-พองหนอ

ขณะนี้ดิฉันกำลังอ่านหนังสือที่รวบรวมเทศน์ของพระคุณเจ้าชื่อ ๑...๒...๓... หนังสือเหล่านี้ได้ขอยืมต่อจากอาจารย์มหาวิทยาลัย... การเทศน์แบบนี้ที่เชียงใหม่หาฟังได้ยาก มีบ้างของหลวงพ่อ... จากเทศน์เหล่านี้ได้ความรู้และคำถามที่เคยถามตัวเองอยู่หลายครั้ง ก็ได้พบคำตอบที่ต้องการ ขอกราบนมัสการท่านอาจารย์ที่ได้ให้แสงพระธรรมแต่ดิฉันผู้เกิดมาในความมืด และขอรับว่าสิ่งใดที่ปฏิบัติยังไม่ถึงก็ยังไม่เข้าใจ แต่ก็มีหลายตอนที่เพิ่งเข้าใจปีนี้เองค่ะ

ตอบ คนอยากร่ำรวยหรือมีพออยู่พอกิน ไม่อดอยากปากหมอง ท้องแห้ง ก็จำต้องเสาะแสวงหาสมบัติโภคทรัพย์เครื่องกินเครื่องใช้เป็นธรรมดา ไม่อาจอยู่เฉยได้เหมือนคนใจจืดอืดอาดเนือยนายทั้งหลาย คนที่อยากเป็นคนดีมีความสุขอบอุ่นทางใจไม่ว้าเหว่ ก็จำต้องเสาะแสวงหาธรรมด้วยอาการต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงาม แม้จะผิดบ้างถูกบ้าง แต่เจตนาที่แสวงหาก็เป็นเจตนาที่ดี อาจารย์เห็นใจ

การทำภาวนาเปลี่ยนบทธรรมบ่อยๆ นั้นไม่ค่อยเหมาะ เพราะจะจับหลักใดก็ไม่ถนัด และกลายเป็นคนจับจดได้ ทำแบบจับๆ วางๆ ลูบๆ คลำๆ อย่างนั้นไม่ดี จับหลัก

เกณฑ์อันเป็นที่แน่ใจไม่ได้ เหมือนคนปลูกต้นไม้ แทนที่จะรดน้ำพรวนดินบำรุงลำต้นให้ดี แต่กลับย้ายไปปลูกที่นั้น ย้ายไปปลูกที่โน่น ผลสุดท้ายต้นไม้ตายทิ้งเปล่าๆ

นี่... การทำจับๆ จดๆ ไม่จริงจัง จะหาหลักยึดจากการภาวนาของตนไม่ได้ จิตอาจล้มเหลว สิ้นศรัทธา หมดความเพียรไปได้

ที่ถูก จะทำภาวนาพุทโธหรือยุบหนอ-พองหนอ บทใดก็ตาม ก็ควรทำตามบทนั้นจริงๆ ด้วยความมีสติตามรักษา อย่าให้เผลอไปสู่อารมณ์อื่น จิตจะสงบเย็นได้ไม่อาจสงสัย จึงกรุณาเข้าใจเสียใหม่

ถาม ข้าพเจ้า... ได้เคยไปกราบเคารพท่านเมื่อปี ๒๕๒๔ และได้ขออนุญาตท่านเพื่อจะถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ซึ่งท่านก็ได้เทศน์แก่ข้าพเจ้าสองกัณฑ์ เป็นการเทศน์ที่เป็นไปอย่างธรรมชาติและจริงใจ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับภาพพจน์ของธรรมะได้ดีกว่าภาพที่จะถ่ายเสียอีก ข้าพเจ้าไม่ได้เสียใจเลยที่ท่านปฏิเสธการถ่ายภาพ แต่ข้าพเจ้ากลับได้ฟังธรรมะสองกัณฑ์ที่ประทับใจแทน ซึ่งมีค่ามากกว่าการได้ภาพถ่ายเสียอีก เพราะภาพนั้นเป็นเพียงวัตถุ แต่การสั่งสอนนั้นมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่า ผู้ให้ก็จะต้องมีความเมตตา และมีความตั้งใจจะให้อย่างแท้จริง สำหรับผู้รับที่อยากจะได้อยู่แล้วก็มีความชื่นชม และได้ข้อคิดที่จะนำมาปฏิบัติและแก้ไขดัดแปลงให้เข้ากับสภาพของตนเอง เพื่อจะนำไปสู่ความสุขที่ถาวร ไม่ใช่ความสุขที่ชั่วคราวเท่านั้น

ถ้าไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นใดทั้งปวงในด้านใดๆ แล้ว ข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะได้อ่านหนังสือต่างๆ ที่ท่านได้พิมพ์ออกแจกเพื่อจะศึกษาให้มากขึ้น และอยากจะทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้กระจ่าง ไม่อยากที่จะเข้าใจอะไรที่ผิดๆ หรือมัวๆ เพราะมันทำให้จิตใจไม่เป็นสุข เนื่องจากความต้องการที่จะทราบของที่เป็นจริงและแน่นอน

สุดแต่ท่านจะกรุณา ถ้าคิดว่าข้าพเจ้าสมควรจะได้มีโอกาสศึกษาธรรมะจากท่านบ้างหรือไม่

ตอบ ศาสนธรรมของศาสดาองค์ปัจจุบัน เป็นธรรมของจริงสุดส่วนได้สองพันกว่าปีมาแล้ว ยังจะเป็นธรรมของจริงร้อยเปอร์เซ็นต์เรื่อยไปอย่างคงเส้นคงวา ผู้นับถือพุทธศาสนา หากต้องการธรรมของจริงครองใจโดยลำดับแต่ต้นจนถึงจุดสุดยอดแห่งธรรมอย่างจริงใจแล้ว ก็พึงปฏิบัติตนตามหลักสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนั้นจะไม่ผิดหวัง เพราะศาสนธรรมเป็นมัชฌิมาคือเหมาะสม (พร้อมจะให้ผลตามลำดับแห่งเหตุ) อยู่ตลอดเวลา อกาลิโก ไม่ขึ้นกับกาลสถานที่ แต่ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรมขั้นนั้นๆ โดยเฉพาะ

ถาม หลวงพ่อคะ ความทุกข์ก็ดี ความสุขก็ดี หากว่าจะเกิด มันก็ต้องเกิดใช่ไหมคะ และถ้าหากว่าเกิดขึ้นแล้ว เราต้องทำใจใช่ไหมคะ แล้วแผ่เมตตาใช่ไหมคะ บิดามารดาของลูกถึงแก่กรรมมาเกือบ ๒๐ ปีแล้ว ลูกก็ยังคงทำบุญให้ทุกปีเมื่อถึงวันถึงแก่กรรมของท่าน และในการทำบุญทุกครั้งก็อุทิศให้ อยากทราบว่าท่านจะได้รับหรือเปล่าคะ เวลาอุทิศส่วนกุศลต้องเอ่ยชื่อด้วยหรือเปล่าคะ และก่อนที่จะนั่งภาวนา ต้องกล่าวอะไรก่อนคะ

หากลูกพูดอะไรไม่ถูกกับกาลเทศะ ขอหลวงพ่อโปรดให้อภัยด้วย เพราะลูกยังอ่อนต่อธรรมะอยู่อีกมาก และหากหลวงพ่อจะกรุณาสั่งสอนด้วย ลูกก็จะขอปฏิบัติตามตลอดไปค่ะ

ตอบ สุข-ทุกข์ เกี่ยวกับอารมณ์ดี-ชั่ว ต้องเกิดที่จิต และต้องระวังแก้กันที่จิต คือห้ามไม่ให้คิดในอารมณ์ชั่ว เช่น อารมณ์โกรธ เป็นต้น

การทำบุญอุทิศถึงผู้ล่วงลับ ถ้าผู้ล่วงลับอยู่ในฐานะรับได้ก็ได้รับ (ดูเคยอธิบายให้ฟังบ้างแล้ว) ถ้าไม่ได้รับบุญก็ไม่เสียสูญหาย คงเป็นของผู้บำเพ็ญตามเดิม เพียงนึกถึงโดยไม่ต้องเอ่ยชื่อก็ได้

ก่อนนั่งภาวนา ก็นึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดามารดา แล้วก็ภาวนาต่อไปจนถึงเวลาลุกออกจากที่ภาวนา ก็มีเท่านั้น

ถาม ในวันปีใหม่คงจะมีสาธุชนไปกราบหลวงพ่อถึงที่วัดหลายคณะ ดิฉันเองได้แต่จุดธูปกราบรำลึกถึงหลวงพ่ออยู่ที่บ้าน และมิใช่จะรำลึกถึงแต่เฉพาะในวันปีใหม่เท่านั้น ทุกๆ วันที่สวดมนต์ ก็กราบรำลึกถึงบารมีเมตตาธรรมของหลวงพ่อให้คุ้มครองเป็นดวงประทีปนำใจให้ลูกปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของหลวงพ่อตลอดเวลา โดยเฉพาะเวลาโกรธ ก็นึกถึงคำสอนของหลวงพ่อเพื่อเป็นที่เหนี่ยวรั้งจิตใจอยู่เสมอ แต่ลูกก็ยังไม่เยือกเย็นสมดังปณิธานที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหลานชายที่แกมักจะดื้อและพูดจาไม่เพราะ ชอบซื้อของ ทำบ้านรก ทั้งๆ ที่อายุก็จะ ๑๐ ขวบแล้ว แต่โกรธแล้วก็หายไป แต่กับคนอื่นก็พยายามสงบใจเฉยๆ ได้บ้างไม่ได้บ้าง มันยากจริงๆ เจ้าค่ะ ดิฉันก็เข้าใจ รู้โทษของความโกรธ นอกจากจะไม่ดีกับตนเองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ในด้านใดก็ไม่มีดีทั้งสิ้น บางครั้งเวลาระงับใจ ลูกต้องกลั้นใจสักครู่ พยายามภาวนาพุทโธๆ เร็วๆ บางทีก็นึกทัน บางทีก็ไม่ทัน ซัดหลานไปแล้วจึงหายโกรธ แย่จริงๆ เจ้าค่ะ ลูกเองก็กลัวว่าถ้าโมโหแล้วตายไปในขณะนั้น ก็คงจะต้องไปเกิดเป็นเดรัจฉานเป็นแน่ๆ ทั้งๆ ที่หมั่นพยายามสร้างบุญสร้างกุศล แต่ไฉนบุญกุศลจึงยังไม่ส่งผลให้ลูกเป็นคนใจคอเยือกเย็นสักที หลวงพ่อคงจะตำหนิและอิดหนาระอาใจกับลูกคนนี้เต็มที่แล้วกระมังคะ ขอกราบหลวงพ่อได้โปรดเมตตาลูกต่อไปเถิดเจ้าค่ะ และขอประทานพรจากหลวงพ่อให้ลูกเป็นคนเยือกเย็นได้เร็วๆ ความพยายามที่ตั้งใจจะแก้ไขตนเอง ขอจงเป็นผลสำเร็จดังใจ

ตอบ ธรรมคุณ...นั้นแก่มากไป ควรระงับด้วยขันติและสติปัญญา จะดีกว่าการระงับด้วยวิธีซัดหว่านดะไปอย่างนั้น ถ้าระงับด้วยธรรม คือ ขันติ สติปัญญา ยังไม่อยู่ ก็ให้เหยียดขาของตัวเองออกไปแล้วหวดให้หนักๆ มือหน่อย จะพอรู้โทษความโกรธว่าให้ความเจ็บปวดเพียงไรบ้าง ดีกว่าไปคว้าเอาหลานมาเป็นเครื่องทดลองดังที่เป็นมานั้น อ่านแล้วขบขันดี

ถ้าขืนให้ธรรมแก่แบบนี้ ต่อไปน่ากลัวลูก-ผัว-หลานเหลน อยู่กันแบบก้นไม่ติดพื้น ต้องเตรียมเผ่นกันทั้งบ้านแน่ๆ ไม่งั้นธรรมเอาตาย เวลาแก่กล้าขึ้นมามากๆ ไม่เว้นหน้าอินทร์หน้าพรหมใดๆ ด้วย จึงน่ากลัว

ถาม ลูกได้รับฟัง **"ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต"** จากสถานีวิทยุ ๐๑ ทหารอากาศ รู้สึกศรัทธาและเลื่อมใสในปฏิปทาของท่านเป็นอย่างยิ่ง ใคร่จะได้ศึกษาธรรมของท่านบ้าง ได้สอบถามไปยังสถานีวิทยุ ๐๑ เจ้าหน้าที่ท่านแนะนำให้มีหนังสือขอความเมตตาจากหลวงปู่โดยตรง ลูกจึงทำตาม และหวังเมตตาจากหลวงปู่ได้โปรดสงเคราะห์ลูกด้วยเจ้าค่ะ

พร้อมกันนี้ลูกขอกราบเรียนถามปัญหาบางประการดังนี้ค่ะ

๑. มีผู้ถามลูกว่า เธอนับถือศาสนาอะไร? ลูกก็ตอบว่า ศาสนาพุทธ ก็ได้แต่ตอบไปอย่างนั้น หากจริงๆ แล้วก็มิได้รู้ซึ้งหลักธรรมต่างๆ ลูกใคร่จะทราบว่าเรานับถือศาสนากันที่ตรงไหนเจ้าคะ

๒. ความเสียสละ คำนี้มีขอบข่ายในการประพฤติปฏิบัติอย่างไรบ้าง

๓. หากเกิดความเบื่อหน่ายเพราะพิจารณาสิ่งรอบด้านแล้วรู้สึกว่ามันวุ่นวาย หากด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบบังคับให้ต้องอยู่ เราจะมีวิธีปรับจิตใจอย่างไรที่จะให้สงบและสามารถยอมรับตามสภาพความเป็นจริงของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย นินทา สรรเสริญต่างๆ ได้

สุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณงามความดีแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระอรหันตเจ้า ได้รักษาหลวงปู่ให้เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไปค่ะ

ตอบ คุณ... ผู้นับถือพุทธศาสนา แต่ไม่ทราบจะนับถือตรงไหน ปู่ไม่มีเวลามาก จึงขอเรียนตอบเพียงย่อๆ เท่าที่จำเป็น และกรุณาอ่านหนังสือธรรมะที่ส่งมาให้นี้หลายๆ เที่ยว คุณอาจเข้าใจพุทธศาสนาและการนับถือมากขึ้น ตลอดวิธีปฏิบัติและการปฏิบัติด้วย

๑. พุทธศาสนาที่แสดงออกเป็นคำสั่งสอนโลกนั้น เป็นความสัจจริงทุกสัดทุกส่วน ไม่มีคำว่าปลอม–เท็จแฝงอยู่ในคำสั่งสอนนั้นเลย โลกจึงยอมรับนับถือกันด้วยความสนิทใจตายใจเรื่อยมา หลักของพุทธศาสนาก็คือ พุทธะ ธรรมะ สังฆะ อาการหรือแขนงของธรรมก็คือการชี้บอกชั่ว–ดี เพื่อให้ละและบำเพ็ญนั่นแล

๒. การเสียสละมีเนื้อความกว้างมาก นับแต่ส่วนย่อยถึงส่วนใหญ่ และวงแคบไปหาวงกว้างจนไม่อาจประมาณได้ แม้ความดีงามที่เกิดจากการเสียสละก็ไม่มีประมาณเช่นกัน ตามแต่กำลังของผู้เสียสละได้มากน้อยต่างกัน

๓. สิ่งรอบด้านมีอยู่ทั่วไปทั้งคนและสัตว์ การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้จำต้องมีความฉลาดโดยธรรม มีความวินิจฉัยใคร่ครวญ มีการยับยั้งชั่งตวงเกี่ยวกับสิ่งเกี่ยวข้องนั้นๆ และมีความอดทนประกอบด้วย เก็บความรู้สึกไว้ตามเหตุผลหรือเหตุการณ์ที่ควรเก็บ ไม่นำออกระบายไปเสียทุกแง่ทุกกระทง เทียบใจเขาใจเราโดยธรรม ไม่เข้าข้างตนถ่ายเดียว การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็มีประจำขันธ์ พิจารณาด้วยปัญญาโดยธรรม ไม่ตกใจ ไม่เสียใจไปตามความเจริญและความเสื่อมแห่งขันธ์และสิ่งเกี่ยวข้องกับตน ใจย่อมสงบได้ กรุณาฝึกหัดทำสมาธิภาวนาเสมอ ใจจะสบาย ขอเรียนแค่นี้

ถาม หลวงพ่อคะช่วยลูกด้วย ขณะนี้ลูกมีความทุกข์ในใจเหลือเกิน ขอหลวงพ่อช่วยกรุณาให้คำแนะนำแก่ลูกด้วยนะคะ

ลูกมีชีวิตครอบครัวที่กำลังจะล้มเหลว สามีของลูกคือมารผจญชีวิตแก่เราสามแม่ลูก เขาเป็นคนไม่มีศีล ดื่มสุราเป็นกิจวัตร ไม่ทำงาน ใช้เงินมรดกแต่อย่างเดียว ลูกต้องทำงานเลี้ยงชีวิตและลูกอีก ๒ คน เมื่อกลับจากดื่มสุราก็เอะอะทุบตีและทำร้ายจิตใจหยาบคายต่อลูกและบุพการีของลูก ลูกไม่ทราบจะตัดสินปัญหานี้อย่างไรดี คิดอย่างเดียวคืออยากพบหลวงพ่อ ขอหลักธรรมคำสั่งสอนที่เป็นแก่นแท้ของชีวิต อยากจะสละชีวิตนี้ แต่คิดว่าเป็นบาป และลูกยังมีห่วงอันหนักคือลูกน้อยอีก ๒ คน ซึ่งถ้าไม่มีแม่ชีวิตก็คงจะมืดมัวหนัก เพราะพ่อเป็นคนบาป ไม่มีวันพบพระ เป็นบัวใต้น้ำ ที่ไม่คิดว่าจะ

ดีได้ ลูกยังไร้เดียงสานัก เพียงแค่นี้ลูกคนโตซึ่งอายุ ๖ ขวบก็เริ่มผิดปกติ หวาดกลัวและเหม่อลอย

หลวงพ่อคะ ลูกนี้เป็นคนบาปเหลือเกินที่นำเรื่องครอบครัวมารบกวนให้หลวงพ่อช่วย แต่ลูกไม่มีทางใดดีกว่านี้แล้ว

ลูกเพิ่งจะได้ศึกษาธรรมะเพียงขั้นต้น และโชคดีที่มีธรรมะของหลวงพ่อเป็นแนวทาง แต่บางอย่างเช่นปัญหาชีวิตนี้ ลูกช่วยตัวเองไม่ได้เลย ตลอดชีวิต ๓๐ ปีที่ผ่านมาของลูก ไม่เคยทำบาปโดยตั้งใจ แต่ชีวิตลำบากเหลือเกิน กรรมเก่าของลูกคงหนักนัก ลูกได้แต่คอยเวลาว่าเมื่อไรลูกจะมีแสงสว่างในชีวิตของลูกบ้าง อยากจะสละเพศฆราวาส แต่ก็มีปัญหาอย่างที่เรียนให้หลวงพ่อทราบแล้ว คือภาระที่จะต้องเลี้ยงดูลูก ๒ คน ให้เป็นคนดีต่อไปในภายภาคหน้า

สุดท้ายนี้ ลูกหวังเหลือเกินที่จะได้รับคำสั่งสอนและแนะนำจากหลวงพ่อเพื่อเป็นแนวทางแห่งชีวิตต่อไป ความกรุณาของหลวงพ่อไม่ว่าจะเป็นคำแนะนำอย่างใด ลูกยินดีที่จะปฏิบัติตามทั้งสิ้นค่ะ

ตอบ ผัวกับผลาญนั้นมันใกล้เคียงกันมาก และพลิกแพลงได้ง่าย ฉะนั้น ผัวของคุณจึงกลายเป็นผลาญไปได้ดังที่คุณรู้ๆ เห็นๆ อยู่กับตัวเองนั่นแล กรุณาปลงลงในกรรมของสัตว์โลกย่อมมีต่างๆ กัน ใจปลงถูก ใจก็สบายขึ้น อันเรื่องกรรมนั้นมีแน่ทุกตัวสัตว์ไม่สงสัย เป็นแต่เพียงมีหนักเบาต่างกันไปตามเหตุที่ทำบ้างเท่านั้น กรุณาเชื่อกรรมตามวาระที่ให้ผลดีชั่วเป็นตอนๆ ไป ผัวคุณเลวแต่คุณยังดี ชะตาของลูกๆ ก็ยังนับว่าไม่ขาดสูญล่มจมไปทีเดียว ยังได้อาศัยคุณเป็นเส้นชีวิตจิตใจอยู่ กรุณาทำสมาธิภาวนาสงบใจ อย่าให้ส่งส่ายวุ่นวายไปมาก จะเพิ่มทุกข์เข้าอีกยิ่งกว่าที่มีอยู่แล้ว ซึ่งก็ทุกข์ทรมานพออยู่แล้ว และกรุณาคิดว่าโลกกว้างๆ ย่อมมีผู้เป็นเช่นคุณและหนักยิ่งกว่าคุณอีกมากมาย ไม่ใช่เป็นเฉพาะคุณคนเดียวเท่านั้น จงคิดกว้างๆ ให้รอบโลก รอบตัวเรา จะพอมีที่ปลงวางบ้าง แม้ไม่ได้มาก ก็ยังดีกว่าไม่พิจารณาเสียเลย การปลดปล่อยความทุกข์

ทั้งหลายนั้นที่ถูกควรปลดปล่อยทางใจ ด้วยการพิจารณาสิ่งที่มาสัมผัสให้เกิดทุกข์ และทำความสงบใจ ไม่คิดวุ่นไปตามอารมณ์ที่เป็นพิษและที่เคยเป็นพิษแก่ตน

ถาม มีปัญหา ๓ ข้อที่มีผู้มาถามแล้วดิฉันไม่สามารถตอบให้กระจ่างได้คือ

๑. เหตุใดท่านอาจารย์จึงไม่โปรดญาติโยมที่สู้อุตส่าห์เดินทางไกลมาเพื่อใส่บาตรท่านอาจารย์ โดยท่านอาจารย์รับเพียงเต็มบาตรเท่านั้น

ข้อนี้ดิฉันให้คำตอบไปว่า ท่านอาจารย์เป็นพระธุดงค์ ถ้ารับอาหารเกินปากบาตรก็จะผิดกฎธุดงควัตร และการรับอาหารจากญาติโยมถ้ามากเกินไป ก็ไม่ใช่พระที่ถือหลักสมถะเยี่ยงพระที่มีปฏิปทาอันถูกต้อง แม้จะสร้างความผิดหวังให้แก่ญาติโยมบ้าง แต่ทางทำบุญนั้นไม่ใช่จะมีเพียงการใส่บาตรกับท่านอาจารย์ การถวายเงินร่วมสมทบสร้างสถูปที่มีท่านอาจารย์เป็นองค์ประธานก็ได้บุญไม่น้อยเช่นเดียวกัน คำตอบเหล่านี้เป็นความเข้าใจของดิฉันเอง ไม่ทราบผิดถูกอย่างไร ท่านอาจารย์ได้โปรดเมตตาชี้แนะคำตอบที่ถูกต้องด้วยนะคะ

๒. การห้ามถ่ายรูปนั้น ดิฉันได้รับคำชี้แจงจากท่านอาจารย์แล้ว มีความรู้สึกในพระคุณความเมตตาที่ท่านอาจารย์กรุณาตักเตือนให้ด้วยความหวังดีและเอาใจใส่อย่างบริสุทธิ์ใจ แต่บางคนสงสัยว่า ทำไมท่านอาจารย์จึงต้องโกรธด้วย (ดิฉันไม่เห็นตอนที่ท่านอาจารย์แสดงท่าโกรธให้เขาเห็นเลย)

๓. ข้อนี้เป็นข้อที่ดิฉันหวั่นใจที่สุด เพราะท่านอาจารย์เป็นพระที่ดิฉันเคารพบูชาและเทิดทูนไว้ตลอดเวลา ด้วยธรรมะที่ท่านอาจารย์เมตตาอบรมสั่งสอนนั้น ดิฉันได้รับความรู้ความสงบความสุขใจที่หาไม่ได้จากที่อื่น แต่เพราะความเคารพบูชาท่านอาจารย์จึงได้ดิ้นรนหาทางมากราบกราน พร้อมกันก็พยายามดึงเอาบุคคลที่ยังไม่เคยมองเห็นความสว่างในทางนี้มาด้วย แต่บังเอิญบุคคลคนนี้กลับยิ่งมาพกพาความผิดใส่ตัว คือแทนที่จะเห็นและเข้าใจในธรรมะของท่านอาจารย์ เขากลับตำหนิที่ท่านอาจารย์ไม่รับบาตรและไม่ให้ถ่ายรูป ดิฉันได้ยินแล้วเกิดความเสียใจอย่างมาก พร้อมกันก็เกิดความ

กลัวว่าคำพูดของเขาจะสร้างความไม่ดีให้กับตัวเอง ดิฉันจึงได้จดหมายมากราบขอความเมตตาจากท่านอาจารย์ได้โปรดช่วยเหลืออีกสักครั้ง แนะนำหนทางอุบายให้ดิฉันนำไปแก้ไขให้เขาได้มีโอกาสไถ่บาปตัวเองด้วยนะคะ

เมื่อคราวมาทอดกฐินนั้น ท่านอาจารย์ก็ได้เมตตาเทศน์ปลอบใจดิฉันแล้ว แต่ดิฉันก็ยังทำใจไม่ได้จนบัดนี้ จึงขอความเมตตาจากท่านอาจารย์อีกสักครั้งนะคะ

ในด้านการปฏิบัตินั้น มีบางคนแนะนำให้ดิฉันพยายามอย่าติดหนังสือ แต่ดิฉันถ้าไม่ได้อ่านหนังสือจากที่ท่านอาจารย์กรุณาส่งไปแล้ว การปฏิบัติจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ถ้าอ่านแล้วไปปฏิบัติ ความสงบก็จะเกิดอย่างรวดเร็ว อันนี้ผิดทางหรือเปล่าคะ

ตอบ ขอเรียนให้ทราบเท่าที่จำเป็นดังนี้

การทำประโยชน์แก่โลกด้วยการแนะนำพร่ำสอนและอื่นๆ ในเพศของพระนี้ นับเป็นเวลานานพอควรที่ออกสังคมชาวพุทธมาราว ๒๘-๒๙ ปีนี้แล้ว ที่หมกตัวตกนรกอยู่ในป่าในภูเขา (ฟัดกับกิเลสไม่มีเวลามองดูเดือนดาวตะวันได้เต็มตา) อยู่ ๙ ปีกว่า ทุกข์ในชีวิตของพระเพื่อประโยชน์ตนและท่านผู้อื่นมากน้อย ก็ทุกข์มากแสนสาหัสในช่วง ๙ ปีกว่าที่อยู่ในป่าในภูเขานั่นแล ประจักษ์ใจจำไม่ลืมจนกระทั่งวันนี้ และน่าจะไม่ลืมตลอดวันตาย เพราะไม่ใช่เหตุการณ์ที่จะลืมได้ง่ายๆ ดังนั้นเวลามาสั่งสอนคน ทั้งพระเณรตลอดฆราวาส จึงสอนจริง ดุจริง ดีจริง ตามทางเหตุผลคือหลักธรรมที่เคยเรียนและปฏิบัติมา ส่วนจะถูกหรือผิดมากน้อยจากการสอนท่านผู้ใดบ้างนั้น ก็สุดวิสัยที่จะแก้ไขให้เป็นอย่างอื่นได้ เพราะจิตใจคนมีหลายแบบ แต่หลักธรรมมีแบบเดียว คือสอนให้ถูกต้องตามที่ปฏิบัติมาที่เห็นว่าถูกต้องแล้ว อย่าให้ผิดจากหลักธรรมทั้งการปฏิบัติและสอนตนตลอดการสอนผู้อื่น แม้จะไม่ถูกใจคน แต่อย่าให้ผิดธรรมในการสั่งสอน ตนก็ไม่รุ่มร้อน

อาจารย์ไม่อาจให้ความรู้ยิ่งกว่าที่ปฏิบัติมาแล้วแก่ท่านผู้ใด และไม่อาจแก้ไข

เปลี่ยนแปลงธรรมที่เคยปฏิบัติและสั่งสอนมาแล้วได้ การติชมเป็นสิทธิของคนทั่วไปที่จะติชมได้ตามอัธยาศัย ไม่กล้าขัดแย้งใครได้

การตอบปัญหาเป็นข้อๆ จึงไม่อาจตอบ เพราะไม่เชื่อตัวเอง อาจเป็นข้อแก้ตัวก็ได้ จึงไม่อาจแก้ตัวโดยแอบอิงคำตอบนั้นๆ เป็นทางออกตัว หากเป็นความจนตรอกเพราะการไม่ตอบปัญหาของท่านผู้ถามทุกๆ ข้อได้ ก็คิดว่าความจนตรอกเพราะกิเลสเหยียบย่ำบนหัวใจขณะหาทางออกไม่ได้ เป็นความหนักมากทุกข์มากกว่าสิ่งใด จึงยอมรับความจนตรอกอื่นๆ ไปตามคติโลกธรรม

การแก้นั้น แก้ใครก็สู้แก้ตนเองไม่ได้ ใครสุขใครทุกข์ ก็สู้ตัวเองสุขตัวเองทุกข์ไม่ได้ จึงควรแก้ตัวเองก่อนผู้อื่น ตำหนิติชมตนเองดีกว่าไปตำหนิติชมผู้อื่น ปราชญ์ท่านเดินอย่างนี้ ท่านทำอย่างนี้ อย่าปีนเกลียวกับทางดำเนินของปราชญ์ท่าน และอย่าหวั่นใจเวลาใครๆ ตำหนิติเตียนอาจารย์ของตน ถ้าเรามีของจริงภายในใจ ต้องเปิดทางให้เขาแต่อยู่ตามความจริงของเรา ไม่ขัดไม่แย้ง ไม่หึงไม่หวง ไม่ขัดขวางใคร นั่นคือธรรม นั่นคือผู้มีใจเป็นธรรม

พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ปราชญ์ท่านอุตส่าห์จดจารึกไว้ให้อนุชนรุ่นหลังอ่านเพื่อความรู้ความฉลาด ไม่ใช่เพื่อความโง่ เพื่อความติดอยู่แค่ตัวหนังสือ แต่เพื่อความฉลาดจากหนังสือที่ได้อ่านต่างหาก สาวกท่านก็เคยฟังจากพระพุทธเจ้ามาแล้วซึ่งเท่ากับเรียนมาแล้ว จึงเป็นสรณะของพวกเราได้อย่างสมบูรณ์ อาจารย์เองก็เคยเรียนเคยฟังมาแล้ว ถ้าการดูหนังสือเพื่อหาความรู้ความฉลาดเป็นความผิด พวกเราก็ไปติดคุกติดตะรางด้วยกันก็แล้วกัน แต่ถ้าดูถ้าเรียนเพื่อจำได้เฉยๆ ไม่สนใจแก้ไขตัวเองตามที่ธรรมท่านแนะนำ และเรียนเพื่อคุยโม้โอ้อวดแบบบ้าน้ำลาย แม้ไม่บอกว่าผิด ก็จำต้องผิดจากความมุ่งหมายของธรรมที่สอนเพื่อความถูกต้องดีงามอยู่นั่นเอง

ถาม กระผมเคยได้ฟังเทศน์ของท่านอาจารย์ที่เทศน์โปรดคุณเพาพงา และผมได้ลองปฏิบัติตามจนได้ผลขึ้นมาบ้างพอสมควร กระผมเคยเขียนจดหมายมากราบเรียนถามปัญหาในการภาวนาแล้วครั้งหนึ่ง และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์

ตอบให้ผมฟังจนเป็นที่เข้าใจเมื่อไม่นานมานี้ กระผมได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของอาจารย์อยู่ตลอดมา ขณะนี้ปรากฏผลในการปฏิบัติว่า สามารถรู้เท่าทันจิตได้บ่อยครั้งกว่า เมื่อก่อนต้องตามจิตกว่าจะตามความคิดกลับคืนมาได้ ให้อยู่กับ พุทโธ ก็ต้องเลยไปชั่วขณะหนึ่ง จึงจะรู้เท่าทันจิตได้ และขณะที่กระผมกำลังปฏิบัติอยู่ ก็เกิดมีเสียงผุดขึ้นมาว่า **"อย่ายินดียินร้ายในสิ่งทั้งหลาย ให้วางเฉยในสิ่งนั้นๆ เสีย"** กระผมก็ได้ทดลองปฏิบัติดู ก็รู้สึกว่าใจว่างสงบง่ายขึ้น ต่อมากระผมก็ทำความรู้สึกว่าเฉยคู่กับการดูจิตโดยไม่ต้องภาวนาอะไร แต่ก็ไม่ทราบว่าจะถูกหรือไม่ และมีปัญหาอีกประการหนึ่งจากเพื่อนร่วมงานของกระผมคนหนึ่งได้พูดอ้างว่า มีคำพยากรณ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งมีหลักฐานอยู่ในพระไตรปิฎกด้วย จารึกไว้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วหนึ่งพันปีแรก จะไม่มีพระอรหันต์ที่ปฏิบัติด้วยสมถะและวิปัสสนา มีแต่วิปัสสนาล้วนๆ พระในยุคปัจจุบันนี้อยู่ในยุคพันปีที่สาม จะไม่มีผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ถึงจะปฏิบัติสักเท่าไรก็ได้อย่างสูงแค่พระอนาคามีเท่านั้น กระผมเองยังเชื่อครูบาอาจารย์เต็มที่ที่สั่งสอนว่า ถ้ามีผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ตราบใด พระอรหันต์จะไม่สูญไปจากโลก แต่มีความวิตกกังวลว่าญาติมิตรของกระผมอีกหลายคนที่มีความศรัทธาเริ่มฝึกภาวนาใหม่ๆ อาจจะจิตใจหวั่นไหวกับคำกล่าวเช่นนี้จนเกิดท้อถอยความเพียร ซึ่งทำให้เสียประโยชน์อันควรของเขาไป กระผมจึงกราบเรียนถามมาเพื่อให้พวกกระผมตลอดจนญาติมิตรมีความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น และมีอุบายต่อสู้กับกิเลสประเภทนี้ต่อไปด้วย

กระผมจึงกราบเรียนรบกวนถามพระอาจารย์มาด้วยความเคารพอย่างสูง กระผมและญาติมิตรหวังในความเมตตาของพระอาจารย์ที่จะได้ชี้แนะอุบายในการปฏิบัติธรรมต่อไปด้วย

ตอบ ที่คุณกำหนดด้วยบทพุทโธโดยมีสติควบคุมนั้นถูกต้องแล้ว จึงกรุณาทำต่อไปเรื่อยๆ การไม่เป็นอารมณ์ข้องแวะกับสิ่งต่างๆ ทำจิตวางเฉยต่ออารมณ์ภายนอกนั้นย่อมถูกต้อง ไม่รบกวนใจอยู่ไม่หยุดเพราะอารมณ์นั้น แต่การดูจิตอยู่เฉยๆ ในขั้นแรกที่จิตยังไม่ได้ฐานแห่งความสงบเป็นพื้นฐานนั้นไม่ค่อยดี เพราะจิตอาจเถลไถลไปอื่นได้โดยเจ้าตัวไม่อาจทราบได้ จึงควรมีบทบริกรรมให้จิตทำอยู่เสมอนั้นแลดีกว่าการดูจิต

อยู่เฉยๆ ในขั้นนี้ เมื่อจิตสงบจนความรู้กับคำบริกรรมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ขณะนั้นจะปล่อยคำบริกรรมเสียก็ได้ เมื่อจิตเริ่มคิดปรุง จึงนำคำบริกรรมเข้ามาทำอีก อย่างนี้แนบเนียนดี

จะเป็นปิฎกใดก็ตาม ถ้าขัดต่อหลักสัจธรรม คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ปิฎกนั้นย่อมเป็นก้างเป็นกระดูกแทรกอาหารที่รับประทาน จงเลือกหรือคัดออกเสีย เช่นเขาเลือกหรือคัดแยกก้างกระดูกออกจากอาหารที่ควรแก่การรับประทาน อย่ากินทั้งก้าง ทั้งกระดูก เดี๋ยวติดคอตาย จะติก้าง กระดูกไม่ถูก ต้องตำหนิผู้รับประทานว่าโง่แสนโง่ ตนฆ่าตัวเองเพราะการรับประทาน ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นๆ เพื่อความฉลาดทั้งมวล มิใช่เพื่อความโง่ จึงอย่าโง่ไปตามสิ่งที่จะพาให้ล่มจมฉิบหาย กรุณายึดเอาเนื้อแท้ ปลาแท้ เป็นอาหาร อย่ายึดก้างยึดกระดูกเป็นอาหารถ้าไม่อยากตายฉิบหายและขายโง่ให้คนอื่น หรือปราชญ์ขยะแขยง คือจงยึดพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระอานนท์ซึ่งทูลถามถึงเขตแดนแห่งมรรคผลนิพพานว่าจะสิ้นจะหมดไปเมื่อไร หลังจากพระองค์ปรินิพพานแล้ว โดยตรัสว่า อานนท์ จะมาถามแบบโง่ๆ ทำไม ก็ธรรมเราตถาคตแสดงไว้ด้วยสวากขาตธรรมที่ชอบแล้วทั้งสิ้น และสอนเพื่อผู้สดับจะยังตนให้ฉลาดทันกลมายาของกิเลสโดยถ่ายเดียว **"อานนท์ เมื่อผู้ปฏิบัติตามหลักสัจธรรมสมควรแก่ธรรมมีอยู่แล้ว พระอรหันต์ไม่สิ้นจากโลก อานนท์"** ธรรมเป็นอกาลิกธรรมตลอดอนันตกาล ไม่มีสิ่งใดจะมาลบล้างธรรมไม่ให้เกิดมรรคเกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติดีอยู่ได้เลย ขณะนี้ก็มีทุกข์กับสมุทัยในหัวใจสัตว์เท่านั้น เป็นข้าศึกแก่สัตว์เอง และมีมรรคกับนิโรธเท่านั้น เป็นเครื่องมือปราบปรามบุกเบิกทุกข์กับสมุทัยให้พินาศไป ไม่มีอะไรนอกจากนี้ ฉะนั้น จงสนใจกับมรรคทางดำเนิน มีสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร เป็นต้น ยิ่งกว่าการสนใจในก้างในกระดูกอันเป็นเพชฌฆาต (กิเลส) ที่ฆ่าสังหารสัตว์โลกมานานแสนนานเป็นไหนๆ ตัวนี้แลตัวจอมปลอมที่แต่งเพลงกล่อมสัตว์โลกว่า อีกเท่านั้นปี มรรคผลนิพพานหมด พระอรหันต์ไม่มีให้หลับสนิทอย่างจมมิดเรื่อยมา และจะเรื่อยไปถ้าไม่ตื่นตัวตามธรรมท่านสอน แต่คำว่าขอให้โลกนอนให้สบายๆ เถิด อีกเท่านั้นปี เท่านี้ปี กิเลสบนหัวใจโลกจะหมดเขตหมดสมัยจะตายเกลี้ยงไปเองโดยไม่ต้องทำการถอดถอน คำอย่างนี้กิเลสไม่เห็นบอกสอนไว้

เลย ทั้งนี้เพราะสัตว์โลกสั่งสมกันอยู่ทั่วหน้า ไม่สนใจแก้และถอดถอนมัน มันจึงสนุกร้องเพลงกล่อมสัตว์โลกให้เคลิ้มหลับตลอดไป ไม่มีวันตื่น

จิตไม่มีสติปัญญา วิปัสสนาจะสามารถปราบกิเลสได้อย่างไร หาญพูดสมถะ-วิปัสสนาอย่างนั้นอย่างนี้ให้เขาหัวเราะ คนฉลาดยังไม่สูญจากโลก ผู้อ้างควรระลึกบ้าง

ต้องขออภัย พูดตามความโง่อันป่าๆ ว่าใครหรือสัตว์ตัวใดในแดนโลกธาตุจะมาหลอกว่าศาสนาล่วงเท่านั้นปีๆ สมถวิปัสสนาไม่มี พระอรหันต์ไม่มี แม้จนหมดลมปากและตายไปก็ไม่สนใจฟัง-เชื่อเลย เราถือ **พุทธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** อย่างถึงใจต่างหาก มิได้ถือลมปากโมฆบุรุษสตรีว่า **สรณํ คจฺฉามิ** และไม่ได้ถือกิเลสตัวมหาภัยต่อศาสนาว่า **สรณํ คจฺฉามิ** นี่ จึงพร้อมจะต่อสู้กับกิเลสมารทุกประเภทเพื่อเทิดทูนศาสนธรรมของจริงสุดส่วนไว้จนลมหายใจขาดดิ้น

กรุณาเลือกจะเอาอย่างไหน เราเป็นลูกศิษย์ตถาคต แต่อย่าโง่ให้กิเลสหัวเราะก็พอ

ถาม ด้วยทางคณะเผยแพร่ธรรม ฉะเชิงเทรา ซึ่งมีนโยบายเผยแพร่ธรรมะให้แก่ผู้สนใจในการปฏิบัติภาวนา หากไม่เป็นการรบกวนท่านอาจารย์เกินไป ทางคณะฯ ขอโอวาทของท่านอาจารย์ในการปฏิบัติภาวนา จะสั้นเพียงบรรทัดสองบรรทัดหรือจะยาวสักกี่สิบหน้าก็ได้สุดแต่ท่านอาจารย์จะได้เมตตา เพื่อพิมพ์หนังสือธรรมะแจกเป็นธรรมทาน

ตอบ เวลานี้ยังคิดหาข้ออรรถข้อธรรมไม่ได้ พอระลึกได้บ้างไม่กี่แถวดังนี้

นักรบที่เรียนวิชาการรบได้พอควรแล้ว เข้าสู่แนวรบตามแผนการที่เรียนมา จะเป็นผู้เข้าใจและช่ำชองในยุทธวิธีได้ดีกว่าผู้เรียนวิชาการแต่ไม่ได้ออกสู่แนวรบเป็นไหนๆ

ผู้เรียนวิชาธรรมทางพุทธศาสนาได้พอควรแล้ว เข้าสู่แนวรบด้วยการเข่นฆ่ากิเลสชนิดต่างๆ ตามหลักวิชาที่เรียนมา จะเป็นผู้เข้าใจและช่ำชองในยุทธวิธีระหว่างกิเลสกับธรรมห้ำหั่นกันตามแง่หนักเบาได้ดีกว่าผู้เรียนวิชาธรรมมาแต่มิได้ออกแนวรบ

คือการปฏิบัติเป็นไหนๆ ฉะนั้น ข้อยืนยันระหว่างกิเลสกับธรรมจึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติเป็นสำคัญกว่าวิธีการอื่นใด ดังพระพุทธเจ้าแลสาวกทรงดำเนินเป็นตัวอย่างจนสะเทือนโลกธาตุมาแล้วไม่มีข้อกังขา ที่ยังสงสัยอยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือพวกเราชาวพุทธจะรับมรดกอันล้ำค่าของพระองค์ไว้ด้วยวิธีการใดเป็นสำคัญ จะไม่แบกคัมภีร์เที่ยวโต้กันจนหมดน้ำลายไปเปล่า โดยกิเลสแม้ตัวเดียวไม่กะเทาะเปลือกบ้างเลย นอกจากมันหัวเราะเยาะเย้ยเอาเท่านั้น ซึ่งน่าอับอายเป็นอย่างมาก สำหรับผู้เขียน ถ้าพอมุดดินได้ก็มุดเพื่อแก้อายไปนานแล้ว ไม่กล้าทนให้มันเห็นหน้าและหัวเราะเย้ยหยันอีกต่อไป

ถาม หลานได้รับจดหมาย หนังสือ และความเมตตาที่ส่งมาแล้วด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง หลานเลือกอ่านไปแล้วบางเรื่อง อนิจจา นั่นช่างตรงกับความนึกคิดและการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่อย่างน่าอัศจรรย์ อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วเหมือนส่องกระจกดูตนเอง แล้วมีคนมานั่งสอนเพิ่มว่าในทางที่ดีควรจะทำอย่างไร บางเรื่องค่อนข้างยากเพราะมีความละเอียดอ่อนที่สูงมากจริงๆ ไม่ทราบว่าจะมีบุญวาสนาถึงขั้นนั้นแค่ไหนหรือไม่ แต่อย่างไรก็จะต้องพยายามแน่ เพราะยิ่งเหลียวมองชีวิตรอบๆ ตัว ยิ่งดูแล้วน่าสงสารเวทนา เพราะดูแต่ละคนล้วนเวียนว่ายอยู่ในสิ่งที่เป็นมายาทางโลกทั้งนั้น และมองเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสุขซึ่งอยู่ในโลกสมมุติอย่างที่หลวงตาได้สอนมา

เวลานี้หลานพิจารณาตนเองหยุดความโกรธ หยุดความรู้สึกต้องการความเข้าใจและความรักจากคนรอบข้าง วางตนเองอยู่อย่างสงบ และให้อภัยกับคนรอบข้างมากขึ้น และรู้สึกว่าตนเองอยู่ได้ในทุกๆ ที่กับทุกๆ คน ที่แต่ก่อนเคยอยากหลบหนีไม่อยากสังคมด้วย หลานได้กลับใจและมองเขาเหล่านั้นน่าเวทนา น่าให้ความเมตตาสงสาร ซึ่งเมื่อก่อนหลานจะมีทิฐิ มีความรู้สึกว่าถ้ามีความรู้สึกอย่างนี้จะต้องเป็นผู้แพ้ และในตอนนั้นหลานก็เป็นผู้แพ้จริง คือพ่ายแพ้ความดีงามที่ตนเองไม่ใฝ่หาใส่ตน

หลวงตาคะ หลานดีใจมากที่มีผู้ดูแลและจัดยาให้หลวงตาแล้ว หลานลืมบอกว่าหลานยังมีตำรายาโบราณที่ได้มา หาได้ที่วัดหลวงตา ซึ่งหลานทำไว้ทาน ยานี้ง่าย ใช้... ทำผสมกันจะทำให้ไม่เป็นไข้ ขับถ่ายปัสสาวะดี รับประทานแล้วร่างกายจะแข็งแรง ถ้า

หลวงตาอยากลองฉัน เวลานี้หลานทำไว้มากพอควรจะส่งมาถวายได้ทันที ขอให้หลวงตาแจ้งหลานมานะคะ

ขอถวายพรว่าแม้จะมีอายุเท่าใดก็ตาม หลวงตาจะแข็งแรง ช่วยตนเองได้ ไม่ต้องรบกวนผู้ใด

ตอบ ธรรมะเป็นเหมือนน้ำดับไฟ และชะล้างสถานที่หรือสิ่งสกปรกให้สะอาดขึ้นมาได้ ธรรมะจึงสามารถสร้างคนให้ดีได้ การสร้างคนให้ดีไม่มีอะไรเหนือธรรม มีศรัทธา วิริยะ สติ ขันติ สมาธิ ปัญญา เป็นต้น ซึ่งเคยสร้างคนให้ดีและดีมากจนสะเทือนโลกธาตุมาแล้วไม่มีทางสงสัย ส่วนกิเลสมีราคะตัณหา โลภ โกรธ หลง เป็นต้น ซึ่งเป็นปรปักษ์กับธรรม เคยสร้างคนและสัตว์ให้เป็นคนชั่วสัตว์ชั่ว และชั่วจนหมดสารคุณมาแล้วเช่นกันไม่มีทางสงสัย ฉะนั้น ผู้เกลียดชั่วกลัวบาปจำต้องพยายามละบาปและกิเลสประเภทต่างๆ จนสุดความสามารถขาดดิ้น แม้สิ้นชีพก็ไม่ยอมปล่อยธรรม อันเป็นวิสัยของนักปราชญ์ผู้ฉลาดเปลื้องตนเพื่อเอาตัวรอดเป็นยอดคน (คือยอดเราเอง)

ผู้มีธรรมในใจอยู่ง่าย กินง่าย นอนง่าย สิ่งเกี่ยวข้องใช้สอยต่างๆ กลายเป็นของง่ายไปตามๆ กัน คบคนได้ทุกเพศทุกวัย ทุกชาติชั้นวรรณะ ทุกฐานะสูงต่ำ กระทั่งสัตว์เดียรัจฉานไม่รังเกียจ เพราะเป็นเพื่อนทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ไม่มีใครวิเศษกว่ากันบรรดาที่ตกอยู่ในแหล่งแห่งกรรมที่จำต้องเสวยด้วยกัน จึงให้อภัยกันได้ง่าย สนิทกันได้เร็ว เพราะผู้มีธรรมย่อมมองผู้อื่นในแง่เหตุผลและเมตตาให้อภัยเสมอ ไม่ถือโทษโกรธเคืองกันง่ายๆ ตัวเองก็สงบเย็นเป็นสุข ไม่ก่อกรรมทำเข็ญแก่ตนด้วยความคิดในแง่ร้ายต่อผู้อื่นที่เคยสำคัญว่าเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีดีงาม ทั้งที่ความคิดและการแสดงออกนั้นพาให้ตนต่ำทรามโดยทางธรรม

ยาที่หลานว่านั้น จะส่งไปทดลองดูก็ได้ แม้หลวงตามียาชนิดอื่นอยู่ก็มิได้รังเกียจ พอใจฉลองให้โดยทั่วกัน นอกจากจะไปแสดงธาตุและโรคในทางอื่น ก็อาจงดใช้ไม่ว่ายาขนานใด

พรที่หลานให้นั้น เป็นที่ต้องใจหลวงตามาก เพราะปกติก็ไม่อยากรบกวนท่านผู้ใดอยู่แล้ว ยิ่งพรหลานช่วยได้ดังที่ว่าก็ยิ่งจะสบายไปตั้งกัปๆ กัลป์ๆ โดยไม่รบกวนใครให้ลำบากตลอดไป **"เอาละ หลวงตาพอใจ"**

ถาม หนูได้รับหนังสือ ๓ เล่ม คือ ๑...๒...๓... จากความเมตตาจากท่านอาจารย์ หนูขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุดมา ณ ที่นี้ด้วยค่ะ พอได้รับหนังสือ หนูมีความปีติ ยินดี สุขใจอย่างมาก รีบอ่านทันที และจะให้น้องๆ และเพื่อนอ่านด้วยค่ะ ทำไมเมื่อก่อนหนูไม่ได้สนใจเลยก็ไม่ทราบ คงจะเข้าทำนองว่าบุญยังไม่มีหรือยังไม่มาถึงตัวกระมังคะ ในหนังสือมีของดีมีค่าแก่จิตใจ แก่การดำรงชีพเป็นมนุษย์อยู่มากทีเดียว ดีกว่าได้เงินทองหลายร้อยเท่า เพราะของดีเหล่านี้ใช้ไม่หมดเลย หนูเข้าใจธรรมได้ดีกว่าแต่ก่อนมากค่ะ มีความใจเย็น เมตตา ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์มากขึ้น ซึ่งพบว่าทำให้ตัวเองเป็นสุข หลักธรรมและคติเตือนใจของท่านอาจารย์ที่ประมวลไว้ จะคงอยู่กับโลกไปอีกนานเท่านาน เพื่อประคับประคองชีวิตให้ดำเนินถูกทาง หนูได้แต่นึกภาวนาให้มีคนจัดรถไปกราบครูบาอาจารย์ทางอีสานและมาที่วัดป่าบ้านตาด เพื่อมากราบท่านอาจารย์อีกเป็นครั้งที่ ๓-๔-๕-๑๐๐ หนูมากราบครั้งแรกเมื่อปีที่แล้ว...หนูรบกวนเวลาท่านมานานแล้ว ขอจบแค่นี้ก่อนค่ะ

ตอบ ได้ส่ง... มาให้คุณอ่านอีกเล่มหนึ่งพร้อมนี้ ซึ่งเป็นหนังสือที่เผ็ดร้อนอยู่มากสำหรับคนทั่วๆ ไป แต่อ่อน (ไม่เผ็ดร้อนเลย) สำหรับพระวัดป่าบ้านตาดที่กิเลสหนาๆ ทั้งวัด (เทศน์สอนพระเผ็ดร้อนกว่าเล่มนี้มาก จึงถึงใจพระวัดป่าบ้านตาด)

ธรรมเป็นของเย็น ผู้มีธรรมจึงมีเมตตาให้อภัย กิเลสเป็นของร้อน จึงทำให้คนคับแคบเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ได้ถ่ายเดียว คนมีธรรมจึงเท่ากับคนรับประทานอาหารอันอร่อยเป็นสุข แล้วเกิดความสงสารคนอื่นอยากให้เขารับประทานด้วย ดังนั้นธรรมจึงเป็นเครื่องต้านทานความคับแคบ ความเห็นแก่ตัว ความเอารัดเอาเปรียบ ความเห็นแก่ได้ ความโหดร้ายต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้มีธรรมในใจมากน้อย จึงแสดงออกเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนร่วมโลกได้ดีได้มากตามกำลังธรรมที่มีในใจ ผู้มีธรรมเต็มใจแล้ว

คือผู้อิ่มตัว เมตตามหาคุณหลั่งไหลออกจากธรรมความอิ่มตัวของผู้มีธรรม ตลอดกาลสถานที่ บุคคลและสัตว์ทั่วไปไม่เลือกหน้า กรุณาอ่านและทบทวนจะเข้าใจโดยลำดับ

ถาม ดิฉันมิได้กราบนมัสการท่านอาจารย์เป็นเวลาหลายเดือน แต่ก็ได้ระลึกถึงคุณของท่านอาจารย์อยู่ทุกครั้งที่ไหว้พระสวดมนต์และเจริญภาวนา และได้อธิษฐานขอเมตตาธรรมของท่านอาจารย์คุ้มเศียรเกล้าและเป็นกำลังใจในการควบคุมสติ ดิฉันมีข้อติดใจใคร่จะขอกราบเรียนท่านอาจารย์ดังนี้

๑. ขณะนี้ดิฉันไปช่วยให้ความรู้เรื่องการประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไทยๆ (ตามที่เคยรับการอบรมสั่งสอนจากบุพการี) ให้แก่นักศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่คุณหมออวยเกตุสิงห์ ได้จัดตั้งขึ้น คุณหมอท่านขอให้ช่วยสอนวิชาภาษาไทย ทั้งในทางหลักวิชาและการประพฤติปฏิบัติตนอย่างคนไทยที่มีสัมมาคารวะ ใช่ว่าดิฉันจะมีความรู้มาก หรือมีกิริยาวาจาดีเป็นพิเศษก็หามิได้ แต่เห็นว่าเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยวิทยาทาน จึงได้รับทำให้ ขอกราบเรียนถามว่า เป็นการทำตัว ทำใจ ให้วุ่นวายไปหรือไม่ เพราะการสอนการอบรมก็ต้องเตรียม และการเดินทางก็ต้องใช้เวลา ทำให้การสวดมนต์ไหว้พระและปฏิบัติธรรมะน้อยลงด้วย และคุมจิตยากขึ้นด้วย

๒. การปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยการชี้แจงคำพูดก็ดี ด้วยการเผยแพร่เอกสารธรรมะก็ดี เป็นเรื่อง **“วุ่นไม่เข้าเรื่อง”** หรือไม่? สหธรรมิกบางคนบอกว่า พระพุทธศาสนานั้นใจกว้าง ใครติใครชมก็ให้วางเฉย ปฏิบัติธรรมะของเราไปดีกว่า แต่ดิฉันเห็นว่าเรื่องที่มีขึ้นแก่พระพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องการถูกเบียดเบียน การจ้วงจาบ หยาบช้าต่อพระพุทธองค์ มิใช่เรื่องติเรื่องชม จึงได้บอกกล่าวและชี้แจงแก่ญาติมิตรและผู้ที่คบหาสมาคมด้วย ซึ่งมีอยู่เป็นอันมากที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยสืบทอดกันมาจนหลงศาสนาไป ไม่ทราบว่าที่ประพฤติปฏิบัติอยู่นั้นเป็นวิธีในศาสนาใด

ฉะนั้นที่ทำไปนั้น ดิฉัน **“วุ่นวาย”** ไปหรือไม่เจ้าคะ แต่ดิฉันก็มิได้หมกมุ่นจนลืมปฏิบัติภาวนา เพียงแต่หย่อนไปและควบคุมจิตยาก อันเป็นเหตุจากทั้งข้อ ๑. และข้อ ๒. รวมกัน

ที่กราบเรียนมานี้ แล้วแต่โอกาสและความสะดวกของท่านอาจารย์ที่จะโปรดแก่ดิฉัน การระลึกถึงท่านอาจารย์ก็เป็นมงคลแก่ดิฉันอยู่แล้ว การได้รับเมตตาจากท่านอาจารย์ไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ย่อมเป็นมงคลยิ่งๆ ขึ้นอีก สิ่งใดควรมิควรตามที่กล่าวเรียนมานี้ ขอประทานกรุณาอภัยแก่ดิฉันด้วยเถิดเจ้าค่ะ

ตอบ ขอให้คุณจงภาวนาดีๆ ขึ้นโดยลำดับด้วยเถิด เครื่องก่อกวนภายในใจที่ทำให้เกิดทุกข์จะนับวันน้อยลง ความสุขภายในใจจะนับวันมากขึ้นจากผลของการภาวนาดีโดยลำดับ

๑. คนไทยเราสมัยนี้มักเอาประเพณีต่างชาติมาใช้ จนอาจพูดได้ว่าอย่างออกหน้าออกตาโก้เก๋ จนจะลืมประเพณีของชาวไทยชาวพุทธไปอยู่แล้ว การสอนให้รู้จักเรา รู้จักคนของเรา ชาติของเรา ศาสนาของเรา ประเพณีของไทยเรานั้น เป็นความถูกต้องเหมาะสมอย่างยิ่งแล้ว ถ้าพูดตามคนหัวโบราณครึๆ ล้าสมัยอย่างอาจารย์ จึงเห็นด้วยและอนุโมทนาด้วยอย่างจริงใจ เรื่องจิตตภาวนานั้น แม้ไม่ได้พูดกับใคร อบรมสั่งสอนใครก็ชอบเถลไถลไปตามนิสัยของจิตอยู่โดยดี พาทำประโยชน์เสียบ้าง คิดว่าจะไม่พาให้ล่มจม เพราะการช่วยผู้อื่นในทางที่ถูกที่ควร

๒. สมบัติในบ้านเราไม่ว่าชิ้นใด เราย่อมรักสงวน พ่อแม่ของเราเรารักสงวน โดยไม่คิดคำนึงว่าสมบัติและพ่อแม่ของเราจะดีหรือเลวประการใด ไม่ประสงค์ให้ใครมาติเตียนทำลาย ยิ่งมาทำลายด้วยแล้ว เราก็ไม่คำนึงว่าเราโง่ เราทุกข์จน เราอาภัพสติปัญญาวาสนา พอโต้ตอบ เราจะโต้ตอบ พอตีพอต่อย เราจะทำทันที พอฆ่า เราจะฆ่ามันทันที โดยไม่คำนึงถึงเรื่องดังกล่าวมา ถ้าหลวงตาบัวเป็นฆราวาส มีคนมาด่าพ่อล่อแม่และโจมตีทำลายศาสนาที่เรานับถือเทิดทูนเหมือนพ่อแม่ หรือยิ่งกว่าพ่อแม่ เพราะธรรมประเสริฐ แม้พ่อแม่ของเราก็ยอมนับถือเทิดทูน ใครเก่งให้เข้ามาติเตียนหรือทำลายสมบัติอันล้นค่าดังกล่าวมานี้ นายบัวตัวโง่ๆ จนๆ ตัวอาภัพวาสนาสติปัญญา จะฟัดมันทันที ไม่มีคำว่า **"รอ"** ใครอยากเป็นศพหมดทั้งโคตรแซ่ของมัน กวักมือให้มันเข้ามา คำว่า นายบัวกลัวเผ่นหนีเตลิดเปิดเปิง จะไม่มีเป็นเด็ดขาด นอกจากมันจะหัวขาดกับฝีมือของนายบัวถ่ายเดียวเท่านั้น

ทั้งหมดนี้ กรุณาคุณนำไปเทียบเคียงเอาเอง อย่าต้องให้หลวงตาบัวเทียบเคียงให้เลย เพียงได้ยินเท่านี้ เลือดขึ้นหน้าอยากฆ่าคนจะตายอยู่แล้ว ไม่หิวอะไรยิ่งกว่าหิวอยากฆ่าคน โมโหจริงๆ จึงรีบหยุดเขียน ไม่งั้นจะอดหาฆ่าคนไม่ได้

กรุณาให้...อ่านด้วย เพื่อเลือดจะได้ขึ้นหน้า หรือสนุกดูหลวงตาบัวเลือดขึ้นหน้า

หลวงตาเลือดขึ้นหน้า

ถาม พอดีเพื่อนของดิฉันมีโอกาสมาปฏิบัติธรรมผ่านมาทางนี้ เลยถือโอกาสนมัสการถามปัญหาท่านเพิ่มเติมอีกสักเล็กน้อยค่ะ ในหนังสือ **แว่นดวงใจ** ดิฉันกำลังอ่านยังไม่จบ มีแต่คำว่ากิเลส เครื่องหมักดอง เครื่องเศร้าหมอง นิวรณ์ห้าก็เป็นกิเลส ขันธ์ห้าก็เป็นกิเลส อกุศลกรรมก็เป็นกิเลส ตัณหา อวิชชา อุปาทาน ก็เป็นกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ ก็กิเลสอีก ภวตัณหา วิภวตัณหา ก็ใช่ ดิฉันอยากขอความกรุณาแยกกิเลสออก ให้เหมือนกับเราแยกอาหารออกเป็นหมู่ มีแป้ง ไขมัน โปรตีน ผัก ผลไม้ น้ำตาล จะได้กำจัดมันได้ถูกตัวค่ะ เหมือนเราจะยิงผู้ร้าย ถ้าเราไม่เห็นตัวมันว่าอยู่ที่ไหน เราจะยิงถูกได้อย่างไร จริงไหมคะ ที่กราบเรียนถามมาก็เพราะไม่ทราบจริงๆ ค่ะ

ตอบ ...นักแยกธาตุกิเลสแบบอัศจรรย์ไม่เคยมี

ขอให้จับกิเลสชนิดต่างๆ แยกขังได้ตามประเภท ครุโทษและลหุโทษ ตัวละกรงละกรง อย่าให้มันมามั่วสุมกันได้ โดยจับนิวรณ์ห้าขังกรงหนึ่ง ขันธ์ห้าขังกรงหนึ่ง อกุศลกรรมบทขังกรงหนึ่ง ตัณหาอวิชชาขังกรงหนึ่ง อุปาทานขังกรงหนึ่ง โลภะ โทสะ โมหะ ขังกรงหนึ่ง ภวตัณหาขังกรงหนึ่ง วิภวตัณหาขังกรงหนึ่ง แล้วแยกออก ยิงฆ่าเป็นตัวๆ จนเรียบวุธ มันจะได้ไม่หลบซ่อนเล่นลิเกละครชุลมุนวุ่นวายอยู่ในกายในใจเราได้อีกต่อไป เพราะถูกจับคัดออกเป็นฝูงๆ และยิงฆ่าทั้งเป็นตัวๆ จนตายเรียบแล้ว สุโขๆๆ ไม่มีอะไรมากวนใจ

กิเลสอาจารย์ของคุณหนามาก ในหนังสือมี ***แว่นดวงใจ*** เป็นต้น ตลอดการพูดออกมาแต่ละคำแต่ละประโยค จึงมีแต่กิเลสเต็มตัว เต็มปาก เต็มหน้ากระดาษ ไม่มีอรรถธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรม เป็นต้น แฝงอยู่บ้างเลย อ่านหน้าไหนบรรทัดใดเจอแต่กิเลสเป็นพวงๆ ราวกับเสือโคร่งเสือดาวไล่กัดไล่ฉีกผู้อ่านแตกกระเจิงอย่างน่าสงสาร

ขรัวตาเลี้ยงกิเลสเป็นฝูงๆ ไว้กัดคน (ผู้อ่าน)

ถาม ผมขอกราบเรียนถามให้หายข้องใจสักหน่อย ท่านอาจารย์อย่าหาว่าผมลบหลู่ดูหมิ่นแต่อย่างใดเลย คือผมได้ยินเขาวิจารณ์เรื่องพระอาจารย์มั่นหมดกิเลส แต่ทำไมยังฉันหมาก ดูดบุหรี่อยู่ ซึ่งความจริงมันก็คือสิ่งเสพติดชนิดหนึ่งมิใช่หรือ ผมมีความสงสัยเพียงเท่านี้แหละครับ จึงขอรบกวนท่านอาจารย์ช่วยตอบให้หายข้องใจด้วย จะเป็นพระกรุณาต่อผมเป็นอย่างสูง ถ้ามีอะไรล่วงเกินอาจารย์ ก็ต้องขออภัยเป็นอย่างสูง ขอให้อาจารย์จงมีความสุขและมีอายุยืนยาวต่อไปนานๆ เถิดครับ

ตอบ พระ... ผู้มีเจตนาดีต่ออรรถธรรมและครูอาจารย์ กรุณาทราบภาษาของพระป่าและกรุณาให้อภัยด้วย หากภาษาป่าหลงออกเดินทุ่งกว้างที่ผิดวิสัยป่า

ผมได้จัดส่งประวัติท่านพระอาจารย์มั่นมาให้ท่านหนึ่งเล่ม มีเรื่องท่านสูบบุหรี่ฉันหมากอยู่ในนั้นด้วย กรุณาท่านวินิจฉัยเอาเอง ผมเองสติปัญญาทึบ ไม่อาจวินิจฉัยวิพากษ์วิจารณ์ท่านพระอาจารย์มั่นได้ ท่านผู้ใดมีความฉลาดแหลมคมก็วินิจฉัยวิพากษ์วิจารณ์ได้ตามภูมิความฉลาดของตน

การสูบบุหรี่ กินหมาก เป็นประเพณีของคนไทยเราทั่วทุกภาค มิได้ถือกันว่าเป็นความเสียหายและเป็นความวิเศษวิโสในการสูบ การกินหมาก หรือไม่สูบไม่กินหมาก ที่เป็นความเสียหาย และเป็นความวิเศษวิโสเพราะกิจการชั่ว-ดีอื่นๆ จากบุหรี่และหมาก

ต่างหาก กิเลสตัวก่อกวนทำลายโลกให้เดือดร้อนและฉิบหายบ่นอยู่ทุกวันเวลานั้นคือกิเลสชนิดใด มันเป็นตัวสูบบุหรี่ ตัวกินหมากนี่หรือ ทำไมจึงไม่ไปเกาที่มันคันๆ ไปหาเกาที่ไม่คันหาสมบัติพระแสงอะไร ความฉลาดคือการไม่สูบบุหรี่ไม่กินหมากนั้นหรือความเลิศเลอคือการตำหนิคนกินหมากสูบบุหรี่นั้นหรือ คนเลิศเลอ พระเลิศเลอ คือพระผู้ไม่สูบบุหรี่ไม่กินหมากนั้นหรือ พระเลิศเลอคือพระเที่ยวโจมตีคนหรือพระที่สูบบุหรี่กินหมากนั้นหรือ ตัวขี้เรื้อนคันๆ ดีดดิ้นอยู่ในหัวใจนั้น ทำไมไม่คิดสะดุดใจและแก้ไขถอดถอน หรือกลัวไม่เห็นหมาขี้เรื้อนวิ่งว่อนก่อกวนสังคมให้ไม่สงบหรือ ตัวตำหนิตัวเที่ยวโจมตีผู้สูบ-กิน ถ้าไม่ใช่กิเลสตัวแสบๆ จะเป็นเพชรนิลจินดามาจากไหน

การกล่าวทั้งนี้ ผมมิได้มีเจตนาว่าให้ท่านแต่อย่างใด แต่เรื่องทำนองนี้ที่มีมาหาผมมากต่อมาก เมื่อมีเรื่องที่ควรกล่าว ผมจึงขอพูดเสียบ้าง ตามแต่ท่านหยิบเอาเลือกเฟ้นเอาเพื่อสารประโยชน์แก่ตัวเอง

ผมเชื่อท่านอาจารย์มั่นร้อยเปอร์เซ็นต์ตามวิสัยโง่ของผม ว่าสิ่งใดเป็นกิเลสเป็นความเสียหายน้อยหรือมาก ท่านอาจารย์มั่นจะไม่ทำ จึงทำให้ผมเชื่อแน่ว่าท่านอาจารย์มั่นไม่เป็นพระขี้ยา เพราะการสูบบุหรี่ฉันหมากไปตามธาตุขันธ์อัธยาศัย และเชื่อแน่ว่าการสูบ-ฉัน บุหรี่-หมาก ไม่เป็นสัคคาวรณ์ มัคคาวรณ์ คือกั้นกางมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด วันนี้ผมตั้งใจเขียนถึงท่าน ทั้งๆ ที่ผมไม่เคยตอบใครๆ ที่ถามมาในทำนองนี้มากมาย โดยเห็นว่าท่านเป็นธรรมผู้หนึ่ง จึงได้เขียนมาเพียงเบาะๆ ไม่เต็มที่

ถาม ถ้าท่านอาจารย์มีหนังสือประวัติของท่านอยู่ในขณะนี้ ขอได้โปรดเมตตาแจกเป็นธรรมทานให้หนูด้วย และขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์มา ณ ที่นี้ด้วยความเคารพยิ่ง

ตอบ ประวัติของอาจารย์ไม่เคยมี เพราะไม่เคยเขียน เนื่องจากไม่มีความดีเด่นอะไรพอจะเขียนให้ประชาชนชาวพุทธได้อ่านพอให้เสียสายตา

พร้อม จ.ม. นี้ ได้สั่งพระให้จัดส่งหนังสือเท่าที่ยังพอมีในวัดมาให้คุณอ่านบ้าง กรุณาอ่านประวัติครูอาจารย์ผู้ท่านดีท่านดีเด่น จะเป็นมงคลแก่จิตใจและสายตายิ่งกว่าอ่านประวัติอาจารย์เป็นไหนๆ

อาจารย์บัวผู้เด่นในการกินการนอน

ถาม หลวงพ่อคะ หนูอยากพ้นทุกข์ หนูเคยนั่งสมาธิบ่อย กำหนดพุทโธ หนูยิ่งนั่งมาก ก็ยิ่งหายใจขัดๆ และเจ็บหน้าอก ไม่ทราบเป็นเพราะเหตุใด เมื่อหนูเริ่มปฏิบัติใหม่ๆ เวลานั่ง หนูจะมีความรู้สึกตัวเบาเหมือนกับจะลอย และเหมือนกับจะไม่หายใจ มันนิ่ง ไม่ปวดไม่เมื่อย แต่ตอนนี้ยิ่งหนูปฏิบัติมากและบ่อยขึ้นกว่าแต่ก่อน มันไม่เป็นอย่างนั้นอีกเลยค่ะ หนูนั่งจะเป็นชั่วโมง มันก็เฉยๆ ตอนนี้หนูก็ยังเจ็บหน้าอกอยู่เลย ว่าจะไปหาหมอวันพรุ่งนี้ เวลาหนูทำงาน หนูก็กำหนดค่ะ

ตอบ การภาวนาเบื้องต้น ผลปรากฏว่ากายเบาเหมือนตัวจะลอย ลมหายใจละเอียด จิตสงบนิ่งสบาย นั่นเป็นความถูกต้อง แต่มาตอนหลังๆ ผลกลับตรงข้ามนั้น ไม่ถูกเหมือนตอนแรก ควรตั้งสติให้รู้อยู่กับพุทโธๆ โดยเฉพาะในปัจจุบัน อย่าคาดผลในอดีตดีและชั่วที่เคยเป็นและผ่านมาแล้ว ใจจะส่ายแต่ไปตามอารมณ์อดีต ไม่เป็นปัจจุบันจิต ปัจจุบันธรรม จะไม่ได้ผลดีดังที่เคยมีเคยเป็นมา จงปล่อยอารมณ์ดี-ชั่วของอดีตที่เคยได้เคยเป็นเสียทั้งมวล แล้วตั้งจิตให้ระลึกรู้อยู่กับพุทโธอย่างเดียวด้วยความมีสติ จิตคุณจะสงบดังที่เคยเป็นไปตอนแรกเริ่มภาวนา ที่ขัดเจ็บหน้าอกนั้น น่าจะเป็นเพราะคุณเกร็งตัวและบังคับใจมากเกินหลักของการภาวนาไป กายจึงได้รับความกระเทือนแบบนี้ กรุณาตั้งใจและตั้งสติธรรมดาๆ เหมือนคนไม่เคยภาวนา ไม่เคยรู้เห็นอะไรมาก่อนเลย ให้ใจอยู่กับพุทโธด้วยความมีสติกำกับอยู่เท่านั้น คุณจะสบาย และสงบเย็นภายในใจ

การไปหาหมอ หมอก็จะอธิบายไปตามเรื่องของหมอ ซึ่งอาจทำให้เราไขว้เขวได้ ควรแก้ไขดัดแปลงตามที่อธิบายมานี้ จะเป็นความสะดวกในการต่อไป

ถาม หนูมีความรู้ทึบและโง่มาก หนูเริ่มปฏิบัติทีแรกพิจารณาไม่เป็น มันเจ็บก็มองความเจ็บมันตลอดเวลาได้หนึ่งปี ต่อมาจิตหนูลงวูบลงไป หายไปเลย รู้สึก ๔ ทุ่มครึ่ง หนูเริ่มนั่ง ๒ ทุ่ม หนูอยากเรียนถาม ต่อมามีคนบอกเห็นโน่นเห็นนี่จะเป็นบ้า หนูกลัว หนูนั่งไม่เป็นสมาธิเลย อะไรตึงตังโครมคราม หนูลุกทุกครั้งเลย บางทีสวดมนต์แล้ว นั่งไม่ได้ จิตกลัว ก็ไปนั่งในห้องนอน แต่ไม่หายวุ่นวายใจ จิตเหมือนปลากินเบ็ดวูบๆ วาบๆ อย่างไรชอบกล เดี๋ยวก็ลงติ๊กๆ ข้างๆ ฝา ทั้งที่เป็นตึก โครมครามอยู่ตลอดเป็นอย่างนี้มา ๕ เดือน หนูก็ถามตัวเอง กลัวทำไมผี นอนหลับทำไมไม่กลัวผีหรือ คืนหนึ่งหนูฝันเห็นฤาษีมาหาบอกว่า นั่งไม่สมศักดิ์ศรีที่มอบกายถวายชีวิต จิตหนูตอบไป ก็หนูกลัว ต่อมามีอะไรไม่รู้หล่นดังตุ๊บ หนูลืมตาดู เห็นโดดเข้าไปในแจกันดังตุ๊บ จิตหนูวูบวาบบอกไม่ถูก ตีสี่นั่งใหม่ หล่นดังตุ๊บข้างตัวเลย หนูเลยได้คิดว่าลุกทำไม ดูซิเขาจะทำอะไร เรามอบกายถวายชีวิตแล้วช่างมัน เป็นลูกพระพุทธเจ้า ไม่ต้องกลัว อะไรจะเกิดให้เกิดไป ถึงคราวแล้วเราไม่มีอะไร

หนูเริ่มปฏิบัติจริงจังให้มีสติระลึกรู้อยู่ตลอดเวลา จิตก็ลงลึกวูบ เบากายอิ่มใจ เริ่มนั่ง ๒ โมง กะว่า ๓ โมงจะเลิก แต่พอถึงเวลาแล้วไม่อยากเลิก มันอิ่มกายอิ่มใจ หนูพิจารณาไม่เป็น อยากให้หลวงพ่อแนะนำ หนูอยากถามว่า เวลาหนูว่า **"สพฺเพ สตฺตาฯ"** บนหิ้งพระลั่นเปรี๊ยะๆ ขอให้หลวงพ่อช่วยกรุณาแนะนำ

ตอบ ที่ดูเวทนา (ความเจ็บ-ทุกข์) นั้น ถูกต้องแล้ว จงดูเวทนา จงแยกแยะกันดูที่ระหว่างทุกข์กับกายกับจิต จนเข้าใจว่าเป็นคนละอย่างๆ ไม่ใช่อันเดียวกัน เวลาจิตรวมสงบลง จิตไม่ส่งออกรู้สิ่งนั้นสิ่งนี้ นั่นดีกว่าจิตออกรู้สิ่งต่างๆ ให้จิตสงบอยู่กับที่นั้นแลถูก-ดี อย่าไปกลัวลมๆ แล้งๆ ปากคนมันสกปรกเชื่อไม่ได้ อย่าไปสนใจเชื่อและกลัว อย่ากลัว จิตไม่เคยตาย กลัวทำไม ผีออกจากลมปากคนต่างหาก จงเชื่อธรรมเชื่อพระ อย่าเชื่อคนปากสกปรกไม่เคยนั่งภาวนา เราภาวนาหาธรรม มิได้ภาวนาหาผี ไปยุ่งกับผีทำไม คนนั้นแลเป็นผีที่หลอกเก่งๆ น่ะ ผีไม่มาหลอกเราหรอก อย่ากลัวให้เสียเวลา จงพยายามทำจิตให้สงบเรื่อยๆ เวลาจิตออกจากความสงบ ก็พิจารณาทางปัญญาดู

ร่างกาย แยกร่างกายส่วนต่างๆ ออกดู จนถึงความแตกดับของร่างกายซึ่งเป็นส่วนผสมของธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น ไม่มีสาระอะไรเลย

อะไรจะดังเปรี้ยงๆ อยู่ที่ไหน ก็อย่าไปสนใจฟัง-ดู จงดูจิตรักษาจิตให้สงบอย่างเดียว

ถาม ดิฉันต้องการความคิดเห็นจากพระคุณเจ้าว่าดิฉันควรจะทำอย่างไรดี คือ อย่างนี้ ดิฉันได้ปรึกษากับคุณแม่ดิฉันว่าดิฉันอยากไปอินเดีย ไปชมและไปเคารพสถานที่สำคัญที่อินเดีย ดิฉันอยากรู้ว่าพระคุณเจ้าเคยไปมาหรือเปล่า? สถานที่ไปลำบากมากไหม? เพราะสังขารดิฉันไม่เหมือนคนอื่นเขา น้ำหนักตัวก็มาก ขาก็ไม่ค่อยดี ไม่รู้ว่าจะมีปัญหาแก่ผู้อื่นหรือเปล่า ดิฉันได้ปรึกษากับคุณแม่ดิฉันแล้ว แต่กับสามีดิฉัน ดิฉันยังไม่ได้ปรึกษากับเขาเลย ดิฉันขอคำแนะนำจากพระคุณเจ้าก่อนอื่นว่าควรไปหรือไม่ดีอย่างไรแล้ว พระคุณเจ้าคงจะชี้แจงให้ดิฉันทราบด้วย ดิฉันหวังอย่างยิ่งว่า พระคุณเจ้าคงจะเมตตาสงสารดิฉันเหมือนเดิม อ้อ ยังมีอีกอย่างหนึ่งยังไม่ได้แจ้งให้พระคุณเจ้าทราบก็คืออย่างนี้ สามีดิฉันเป็นแขกฮินดู สามีดิฉันทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ส่วนตัวเขาเกิดที่บอมเบย์ หน้าที่การงานของเขาสำคัญมาก เขาคงไปกับดิฉันไม่ได้ ถ้าดิฉันไป ดิฉันต้องทำให้แม่และสามีดิฉันเป็นห่วงดิฉัน จะบาปมากไหม? อย่างไรแล้วแต่พระคุณเจ้าโปรดแนะนำด้วย ดิฉันขาดพ่อ ก็เห็นมีแต่พระคุณเจ้าเท่านั้นเหมือนผู้ให้แสงสว่างและเมตตาธรรมแก่ดิฉัน ขอกราบขอบพระคุณ

ตอบ พระพุทธเจ้าอัศจรรย์อยู่ที่พระทัยคือใจ พระธรรมปรากฏเป็นความอัศจรรย์อยู่ที่ใจของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกท่านเชื่อและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วยกาย วาจา ใจ และได้บรรลุธรรมอันประเสริฐขึ้นที่ใจ ฉะนั้น คุณจงระลึกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ณ ภายในใจอยู่ทุกอิริยาบถเถิด จะเป็นผู้ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ โดยตรง ณ ทางใจ ทั้งไม่ลำบากตะเกียกตะกายไปไกลแสนไกลถึงเมืองอินเดียโน่นด้วยทั้งร่างกายไม่สมบูรณ์ หลวงพ่อไม่เคยไปอินเดีย แต่เข้าเฝ้าพระรัตนตรัยด้วยการบำเพ็ญธรรมโดยทางกาย วาจา ใจ อยู่ตลอดเวลาไม่เคยลดละเลย และภูมิใจในการเข้าเฝ้าท่านด้วยวิธีนี้ การเห็นท่านก็อยากเห็นภายในใจมากกว่าเห็นสถานที่

รูปปั้นต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไปอันเป็นองค์แทนท่าน กรุณาเฝ้าท่านวิธีนี้นะ คุณจะไม่ลำบากกายใจ คนอื่นก็จะไม่ลำบากด้วยคุณไปด้วยกันหลายคน

ถาม ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ได้เมตตาอธิบายข้อสงสัยมาให้ดิฉันได้เข้าใจในเรื่องการทำภาวนา ขณะนี้ดิฉันเกิดปัญหาขึ้นกับตนอีกอย่างหนึ่ง เป็นผลจากการปฏิบัติ ทำให้เกิดเป็นเรื่องเดือดร้อนใจอย่างยิ่ง พยายามจะหาทางปล่อยวาง ก็ยังทำไม่ได้

ในช่วงระยะ ๒-๓ สัปดาห์มานี้ ดิฉันเกิดรู้สึกตัวขึ้นมาว่า ดิฉันสามารถเดาใจหรืออ่านใจผู้ที่เข้ามาใกล้ชิดได้ ครั้งแรกที่รู้ตัวก็คือมีผู้ร่วมงานมาปรารภให้ฟังว่า รถที่ขับมาไปเสียอยู่ระหว่างทาง ดิฉันก็ถามเขาไปว่า "อะไรเสีย" เขายังไม่ทันตอบ ดิฉันก็ได้ยินคำตอบขึ้นในสมองของตนเองว่า "จานจ่าย" อีกอึดใจต่อมาจึงได้ยินคำตอบจากปากเขาว่าจานจ่ายเช่นเดียวกัน ความรู้เช่นนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาอะไร แต่เนื่องจากในภาควิชาที่ดิฉันทำงานอยู่ มีผู้ต่อต้านการปฏิบัติสมาธิภาวนาอยู่หลายคน เมื่อเข้าใกล้เขา มันเกิดความรู้สึกร้อนรนทนไม่ได้เพราะรู้ว่าเขาคิดอย่างไรกับเรา จะตอบโต้ก็ไม่ได้เพราะเขาไม่ได้พูดอะไรออกมา ความรู้อันนี้ทำให้จิตใจร้อนรนเป็นอันมากเหมือนกับเป็นโรคหวาดระแวง ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่จิตที่ยังเริ่มปฏิบัติและไม่มั่นคงเช่นจิตของดิฉัน จะหนีให้ห่างจากเขาก็ยาก เพราะต้องทำงานด้วยกัน จะไม่อยากรู้ก็ไม่ได้ เพราะจิตมันรู้บังคับไม่ได้ จึงต้องกราบขอความกรุณาจากท่านอาจารย์ช่วยแนะหนทางปฏิบัติให้ด้วยค่ะ

ท่านอาจารย์คงจะได้ทราบแล้วว่าในขณะปฏิบัติสมาธิภาวนานั้น ดิฉันระลึกถึงพระคุณของท่านอาจารย์อยู่เสมอ ขอให้ความเจ็บป่วยทางกายของท่านอาจารย์ทุเลาเบาบางลง เพื่อเป็นที่พึ่งแก่ศิษย์ผู้ยังโง่เขลาเช่นดิฉันด้วย

ตอบ พ.ญ... แต่มืดมัวด้วยเมฆคือความสงสัยไม่หยุดหย่อน

จ.ม. อ่านแล้วเกือบ ๓ ชั่วโมง เพราะต้องแกะไปทีละอักษรๆ บางตัวก็เดาเอา ช่างเหมือนเจ้าของเสียเหลือเกินลายมือน่ะ งั้นถึงได้สงสัยอะไรๆ ไม่หยุดหย่อนจนจะตามแก้ไม่ทัน คนโง่อย่างอาจารย์นี่น่ะ เพียงความรู้พอจะเริ่มแตกหางอึ่งเท่านั้น ก็เริ่มสร้าง

ปัญหาจิปาถะขึ้นมาใหญ่โตยิ่งกว่าภูเขาเสียแล้ว หากเกิดความรู้มากกว่านี้ จะมีท้องฟ้ามหาสมุทรที่ไหนไว้เก็บ จะไม่ล้นโลกไปละหรือ ทำอย่างไรโลกจะไม่ระเบิดกระเจิงไปหมด

จิตมันจะรู้ครอบสามแดนโลกธาตุก็เป็นจิตของเรา ความรู้ของเรา มันจะล้นฝั่งไปไหนพอจะบังคับหักห้ามไม่อยู่ ถึงกับปล่อยให้ความรู้นั้นก่อไฟขึ้นมาเผาตัวเองจนจะทนไม่ได้ สติปัญญาเครื่องบังคับตัวรู้ๆ นั้นไม่มีหรือหายไปไหนหมด จึงไม่นำมาใช้บังคับจิตดวงนรกหมกไหม้นั้นเล่า รู้จิตคนอื่นยังรู้ได้ แต่ทำไมจึงจ่อสติปัญญาดูจิตดวงรู้จนกลายเป็นฟืนเป็นไฟของตัวไม่ได้ จะควรเรียกว่าเป็นนักปฏิบัติภาวนาได้อย่างไร นอกจากจะเรียกว่านักยุ่ง นักก่อไฟเผาตัวเท่านั้น

วันนี้เมตตาธรรม กลัวนักภาวนาอวกาศ เลยขยับตัวออกไม่ได้

ขรัวจนตรอก

ถาม ด้วยสิ่งใดที่ได้ล่วงเกินท่านด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ด้วยความไม่รู้ พลั้งเผลอสติ ด้วยกระผมเป็นพระภิกษุผู้น้อยและปฏิปทา ขอฝึกหัดปฏิบัติธรรมตามรอยท่านพระอาจารย์มาจนปัจจุบันเวลานี้ จะขอตั้งคำถามเลยทีเดียวคือ

๑. จากหนังสือ ***ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ*** กล่าวถึงว่า ท่านอาจารย์มั่นเวลาเดินจงกรมแล้วหยุด **“รำพึงธรรม”** นั้น เป็นการใช้อิริยาบถยืนในการทำ ***“สมาธิภาวนา”*** อย่างเดียวกันหรือไม่? (โปรดชี้แจง **“การรำพึงธรรม”** และการใช้อิริยาบถยืนในการภาวนาด้วย)

๒. เวลาปฏิบัติเกิดนิมิตต่างๆ แล้วค่อยๆ หายไปตามสติปัญญาที่ไล่ตามกันมาตามลำดับนั้น ในที่สุดไม่เกิดนิมิตและไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลย จะเป็นการตกภวังค์ได้หรือไม่? และมีอุบายวิธีอย่างไรที่จะทำต่อไป (โปรดแนะนำมาบ้างเถิด) อย่างไรดี?

๓. การที่อดอาหารมีผลอย่างไร? จะไม่เหมือนการบำเพ็ญทุกกรกิริยาของพระพุทธองค์หรือ? และที่พระพุทธองค์ทรงโปรดเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ ทรงไม่ให้กระทำทุกกรกิริยาเพราะไม่ใช่ทางพ้นทุกข์

๔. อะไรคือการเข้านิโรธสมาบัติ?

ขอกราบเรียนถามท่านอาจารย์เพียงแค่นี้ก่อน ถ้าท่านอาจารย์กรุณาตอบมา กระผมจึงกล้ารบกวนต่อไป เพราะเคยไปที่วัดป่าบ้านตาดอยู่ได้ ๙ วัน ถูกทั้งกีดทั้งขวาง ทั้งกั้นไม่ให้เข้าพบก็จนใจ จึงมาปักหลักเอานอกวัด ส่งสารเข้าหาแทน เพื่อความอนุเคราะห์ที่จะเมตตากรุณากระผมผู้น้อยในการปฏิบัติธรรมบ้างไม่มากก็น้อย ด้วยเห็นว่าบวชเข้ามาด้วยเวลาน้อย ส่วนคุณครูบาอาจารย์ที่คงเหลืออยู่นับวันจะละขันธ์ไปกันหมด จึงเสียเวลามิได้ เมื่อมีโอกาสเช่นพระพาหิยะหรือพระสุภัททะ (สาวกองค์สุดท้ายของพระพุทธองค์) นอกจากนี้ตัวของผมก็ไม่ควรประมาท เพราะความตายอาจเกิดขึ้นในกาลใดก็ได้ เมื่อลมหายใจเข้าบ่ออกมา หรือหายใจออกบ่เข้าอีก จึงขอจดหมายมารบกวนเวลาอันมีค่ายิ่งยวดของท่านอาจารย์มา ณ ที่นี้ สิ่งใดที่ไม่เหมาะสมที่ผู้น้อยพึงปฏิบัติแก่ผู้อาวุโส ขอโปรดให้อภัย อโหสิกรรมทั้งกาย วาจา มโน ด้วยเถิด

ตอบ หลวงพ่อธรรมงามทราบเท่าที่จำเป็น ใจจะงาม

๑. ไม่จำเป็นต้องตอบ

๒. จิตที่ไม่มีนิมิตหลอกเพราะไล่ทัน ย่อมเป็นจิตสบายในขั้นนี้ ส่วนจะตกภวังค์หรือปีนภวังค์นั้น อย่าตะครุบเงาเกาหมัดให้เสียเวลาไป จงนำจิตออกพิจารณาขันธ์หรือสิ่งต่างๆ โดยทางปัญญา ด้วย **อนิจฺจํ** บ้าง ด้วย **อสุภ** บ้าง ด้วย **ทุกฺขํ อนตฺตา** บ้าง ตามแต่ถนัด รูปกายเป็นสำคัญในการพิจารณาให้รู้เท่าทัน ปัญญาหุงต้มแกงกินแทนอาหารไม่ได้ นอกจากนำออกพิจารณาเพื่อความฉลาดรู้เท่าทันกิเลสทั้งหลายถ่ายเดียว

๓. ผู้ไม่เคยอดอาหาร ไม่เคยภาวนาในเวลาอดอาหาร ก็ไม่อาจรู้ผลของการภาวนาด้วยวิธีอดอาหาร อาจรู้แต่อิ่มหมีพีหมา กอนแล้วนิน กินแล้วนอน เป็นสุขดี

เท่านั้น การอดอาหารของพระพุทธเจ้าไม่มีภาวนา แต่การอดเพื่อภาวนาจะมีผลอย่างไรบ้าง ถ้ามีแต่ถามคนอื่น ตัวเองไม่สนใจทำดูบ้าง คำถามก็ไม่พ้นจะเข้าเนื้อตัวเอง

๔. นอนหลับเหมือนคนตาย นั่นคือนิโรธสมาบัติของคนมีกิเลสเรา ถ้าไม่ตื่นก็ตาย ผู้ปฏิบัติรู้ใจรู้กิเลส ละกิเลสด้วยสติปัญญา เข้า-ออกสมาธิสมาบัติอย่างคล่องตัว ไม่สะทกสะท้านอาจหาญด้วยธรรม ผู้เช่นนั้นท่านไม่ถามหานิโรธสมาบัติ พวกที่ถามหานิโรธสมาบัติก็คือพวกหัวจมหมอนดังพวกเรานี่แล

ท่านจะถามไปอีกหรือไม่ถามไปอีก ผมไม่ถือเป็นความจำเป็น การถูกกีดขวางกั้นกางไม่ให้เข้าพบผมด้วยเหตุผลกลไกอะไร ท่านไม่เห็นบอกไป บอกแต่ว่าถูกกีดขวางกั้นกางเพียงเท่านั้น ไม่มีเหตุผล ไม่สมบูรณ์ ที่ผู้ฟังผู้อ่านจะวินิจฉัยให้เป็นไปตามเหตุผลได้ว่าผิดถูกประการใด

การหักห้ามการผ่อนปรนย่อมเป็นไปตามเหตุการณ์ พระในวัดผมก็ดูมีเหตุผลพอประมาณ ไม่น่าจะห้ามจะกีดกันแบบไม่เข้าเรื่องดังที่ท่านว่าไป ส่วนมากผมเองก็ยุ่งกับพระเณรประชาชนอยู่เสมอ สุขภาพก็ไม่อำนวย จึงสะดวกบ้างขัดข้องบ้างสำหรับผู้ไปเกี่ยวข้อง ไม่สมใจทุกรายไป การให้อภัยนั้น ผมให้เสมอ นี่ก็เขียนมาด้วยความเป็นกันเอง สงสารนั่นแล

ถาม เนื่องด้วยกระผมเกิดมีปัญหาทางปฏิบัติธรรม ใคร่จะขอคำแนะนำศึกษาจากท่านพระอาจารย์โดยตรง แต่เนื่องด้วยอยู่ในระหว่างพรรษา จึงไม่สามารถไปกราบขอคำแนะนำจากท่านถึงที่วัดป่าบ้านตาด หวังว่าคงให้ความกรุณาแก่ศิษย์ผู้น้อยผู้นี้บ้างในโอกาสนี้ เพื่อไม่ให้เป็นความมัวเมาในกาลเวลา จนเกิดความประมาทที่จะรอจนกว่าออกพรรษา เพราะใครจะทราบได้ว่าความตายซึ่งมัจจุราชมีเสนาใหญ่ จะไม่มีมาในวันพรุ่งนี้ เพื่อความไม่ประมาท ขอเข้าเรื่องที่สงสัยกันเลยทีเดียวดังนี้

ปรกติกระผมธุดงค์ไปเรื่อยๆ ปีนี้ชาวบ้านหมู่บ้าน... ได้ถวายดอกไม้ธูปเทียนนิมนต์จำพรรษาที่จังหวัด... ได้ปฏิบัติภาวนาเน้นหนักทางเดินจงกรมมากกว่านั่งขัดสมาธิ

แต่ทำติดต่อมาทุกวันไม่เคยขาด นอกจากวันที่ฝนตกหนัก ก็ใช้วิธีนั่งแทน คราวนี้เมื่อวันที่ ๑-๘ สิงหาคม ศกนี้ เกิดอากาศเปลี่ยนแปลง ประกอบกับไม่ได้ดูแลร่างกายให้อบอุ่นดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดความป่วยไข้ขึ้น โดยมีอาการตัวร้อนเป็นไข้มีอุณหภูมิสูงผิดปรกติ และเกิดอาการเย็นท้อง ถ่ายมาก ถ่ายบ่อยชนิดท้องร่วง ประกอบกับไม่มียารักษา การไปหาหมอที่โรงพยาบาลก็ห่างไกลจากวัดมาก การเดินทางก็ลำบาก จึงลองหันมาใช้วิธี **"ธรรมโอสถ"** กำหนดเอาความป่วยนั้น ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามมาไว้ที่ใจ หรือเอาใจไปไว้ที่ความเจ็บป่วยนั้น แล้วกระผมเดินจงกรมพิจารณา ในขณะที่ไม่มีทางออก หรือกล่าวง่ายๆ ว่าจนตรอกจนมุม เกิดมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นในขณะเดินจงกรม กล่าวคือได้ความคิดพิจารณาความป่วยไข้ของตัวเองโดยพิจารณาเป็นธาตุในร่างกาย เริ่มจากผม (เกสา) ขน (โลมา) เล็บ (นขา) ฟัน (ทันตา) และ หนัง (ตโจ) เนื้อ เอ็น กระดูก ฯลฯ ทีละชิ้นๆ จนถึงเยื่อในสมองศีรษะ ว่าส่วนใดของร่างกายมีอาการลักษณะผิดปกติจนเกิดเป็นไข้ ชั่วขณะจิตเดียวรู้สึกอย่างกะว่าเกิดความรู้ (วิชชา) ขับไล่กวด **"อวิชชา"** (ความไม่รู้, โง่เขลา) ไปทุกส่วนของร่างกายทุกชิ้นส่วน ตลอดจนธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ตลอดอาการ ๓๒ ของร่างกาย ได้ความว่า ธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ที่ร่างกายของตนนี้ แล้วหยั่งลึกลงไปว่า เหตุที่ความป่วยไข้มันกำเริบเสิบสาน เพราะจิตไปยึดมั่นถือมั่นทุกชิ้นส่วนทุกขุมขนแทรกอยู่ทุกส่วนของร่างกายนี้ พอรู้เข้าไปโดยใจสัมผัส ทำให้ดูเหมือนกายกับจิตแยกออกจากกัน กายมีไข้ตัวร้อนก็เรื่องของกายของธาตุขันธ์ ใจไม่ยอมรับรู้ เกิดมีกำลังพละขึ้นมา รู้ว่ากายมันโดยธรรมชาติ เมื่อเกิดมีการประชุมธาตุเข้ากันแล้ว มันก็เปลี่ยนแปลงชราลงและเกิดเจ็บไข้จนสลายตายไปเป็นปรกติของมัน เพราะความไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตน ของตน จนเกิด **"อุปาทาน"** ขึ้นต่างหาก ที่ดูรู้สึกสนิทแนบเป็นอันเดียวกับใจ ทำให้คร่ำครวญหายาหาหมอ แต่คิดเลยเถิดถึงว่า ธาตุขันธ์มันต้องมีลักษณะหนีไม่พ้น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** แต่ทำไมจึงไม่เกิดอาการให้รับรู้ได้ในขณะนั้น นอกจากความเข้าใจที่เข้าไปแยกธาตุขันธ์กับใจออกจากกัน และทำให้รู้สึกว่าลมหายใจการภาวนาละเอียดลงกว่าเดิม และได้เข้าใจในแนวทางของการเข้านิโรธสมาบัติ และยังมีธรรมอื่นๆ ดูมันมากมายกว้างขวางกว่าตำราพระไตรปิฎกใดๆ แก้ความสงสัยที่ธรรมโอสถรักษาโรคได้จริงโดยสิ้นเชิง ใน

ที่สุดไม่ต้องทานยาไข้ตัวร้อน ลดอุณหภูมิได้ของร่างกายไปเองจนปรกติ โรคท้องร่วงท้องเดิน ต่อมาถ่ายไปถ่ายมาก็เริ่มเป็นปกติได้ จึงขอถามว่า

๑. การพิจารณาร่างกายเป็นส่วนๆ ของธาตุดังที่กล่าวนั้น เรียกว่าเป็นการรักษา **"ธรรมโอสถ"** ใช่หรือไม่ แบบเดียวกับกายานุปัสสนาสติปัฏฐานใช่ไหม

๒. เมื่อใช้วิธี **"ธรรมโอสถ"** ได้ครั้งหนึ่งแล้วโดยบังเอิญ จะใช้ในครั้งต่อๆ ไปได้อีกหรือไม่ มีผลเหมือนเดิมหรือต้องหาอุบายอย่างอื่นมาแทน

๓. ทำไม **"อวิชชา"** ขณะนั้นถูกขับไล่ไป แต่ไม่พบ **"ความว่าง"** เพราะอะไร หรือแสดงว่า **"อวิชชา"** ยังไม่หมด ที่บรรเทาเป็นเพียงส่วนเดียวเท่านั้น

๔. การทำความเพียรที่เห็นว่าควรทำเสมอๆ นั้น ประมาณกะได้อย่างไรจึงตรงกับมัชฌิมาปฏิปทา

๕. จิตอยู่ในอาการลักษณะไตรลักษณ์ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** เช่นเดียวกับรูปหรือไม่ เพราะจิตมีลักษณะเป็นนามธรรม

๖. ขออุบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสู้กับกามราคะที่มุ่งหมายสตรีเพศ โดยเฉพาะกระผมเมื่อเป็นฆราวาสนั้น เรื่องกามโลกีย์โชกโชนมาก จนยากที่จะละให้ขาดออกจากจิตใจ บางเวลาเผลอ มันแสดงออกทางใจจนส่งผลทางร่างกาย จนต้องพยายามกดข่มไว้ แสดงว่าทางจิตใจยังไม่สามารถละถอนได้ แม้คิดทดลองเอาว่าอดอาหาร ๗ วัน จะเอาอยู่ ก็ไม่อยู่ ยังขุ่นมัวทำลายจิตใจถึงกายเสมอๆ (โปรดแนะนำอุบายอย่างละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ)

๗. การทรงฌานนั้น ถ้าทำไปเรื่อยๆ โดยไม่ทราบขั้นตอนว่า ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌานนั้น จะมีผลประโยชน์ในการสร้างอภิญญา ๖ ได้หรือไม่ หรือทำไว้เพียงพักผ่อนในการทำวิปัสสนาญาณเท่านั้น

๘. บางคราวเกิดอารมณ์เห็นทุกอย่างในโลกรอบๆ ตัวไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย มีแต่ไม่เที่ยง แม้คงทน ทนอยู่ไม่ได้ตลอดกาล สลายเปลี่ยนแปลงไปเสมอๆ ไม่มีผู้หญิง ผู้ชาย ต้นไม้ ใบหญ้า สิงสาราสัตว์ แม้ตัวเองก็เป็นเหมือนๆ กันหมด อย่างกะโลกนี้เรียบราบเป็นชนิดเดียวกันหมด น่าเบื่อหน่าย เซ็งที่สุด อันลักษณะนี้เป็นอะไรครับท่าน

ขอรบกวนเวลาอันทรงค่าของท่านอาจารย์เพียงแค่นี้ และหวังพึ่งในบารมีธรรมช่วยแนะนำแนวทางสู่ทางพ้นทุกข์แก่ผู้ด้อยปัญญาด้วยเถิด

ขอกราบขอบพระคุณในเมตตาธรรมที่ได้อุตส่าห์แนะนำทางปฏิบัติโดยตรงเสมอมา

ขอความดำรงทนอยู่ของปัญจขันธ์ธาตุของท่านอาจารย์จงคงอยู่ เพื่อชี้แนะแนวทางปฏิบัติธรรมสืบกาลต่อไปเถิด

ตอบ การเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา พิจารณากรรมฐานห้าเป็นต้น เป็นงานจำเป็นของพระผู้จะตามเสด็จพระพุทธเจ้าให้ทันในปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรมในวงความเพียรไม่ลดละท้อถอย ที่ทำความเพียรด้วยการเดินจงกรมเป็นต้นนั้นชอบแล้ว คนเราพระเราไม่โง่อยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงคราวจนตรอก ย่อมงัดสติปัญญามาช่วยเอาตัวรอดได้ ที่หลวงพ่อพิจารณากาย ใจ ในเวลาท้องเดินนั้น เหมาะสมกับเหตุการณ์แล้ว ก็ได้ผลเป็นสักขีพยานพอเป็นที่แน่ใจในความเพียรของตนบ้างแล้วนี่ จงทุ่มลงไป เกิดทุกข์ทางกายทางใจ จงทุ่มความเพียรทุ่มสติปัญญาลงให้หนัก เพื่อจะได้ถึงกันกับความทุกข์ กับโรคนั้นๆ นั่นเรียกมัชฌิมา คือเหมาะสมกัน จะตอบย่อๆ เป็นข้อๆ ดังนี้

๑. ใช่, ใช่ เป็นแบบเดียวกับสติปัฏฐานสี่

๒. ใช้ได้อีก, ใช้ได้เรื่อยไป แต่อุบายสติปัญญาย่อมมียักย้ายเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ เพื่อให้ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างๆ ในขณะนั้น

๓. อวิชชายังไม่ไป ไปแต่ลูกหลานเหลนของอวิชชา จึงยังไม่พบความว่าง อันความว่างนั้น เพียงจิตปล่อยวางรูปกายตัวเองโดยเด็ดขาดแล้ว จิตย่อมว่างจากรูปกาย เมื่อปล่อยเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แล้ว จิตย่อมว่างโล่งไปหมด และเมื่อจิตขับอวิชชาออกจากใจโดยสิ้นเชิงแล้ว จิตว่างเต็มภูมิจิตภูมิธรรม จะว่างหรือไม่ว่างก็ตาม จิตติดขัดอยู่ตรงไหน จงใช้สติปัญญาพิจารณาฟาดฟันกันลงไปตรงจุดนั้น ความว่างไม่หาก็ปรากฏขึ้นเองทุกๆ ขั้นของความว่าง

๔. กิเลสโผนมา ธรรมะคือสติปัญญา ความเพียรโผนไปไม่ออมแรง กิเลสอ่อนข้อลง สติปัญญาพิจารณาให้ละเอียดลงไปตามขั้นของกิเลส นี่เรียกว่าพอๆ กัน และเรียกว่ามัชฌิมา คือความเหมาะสมกันกับการปราบกิเลส

๕. จิตที่ยังมีกิเลสแม้ละเอียดขนาดไหน ก็ยังเป็นไตรลักษณ์ได้อยู่นั่นแล เพราะกิเลสชนิดต่างๆ พาให้เป็นไตรลักษณ์ จิตเป็นนามธรรม กิเลสก็เป็นนามธรรม มันจึงเข้ากับจิตได้สนิท กิเลสสิ้นซากไปเมื่อไร จิตก็ปราศจากไตรลักษณ์เมื่อนั้น

๖. การพิจารณาอสุภะ ปฏิกูล ในกายเขากายเราได้ละเอียดเท่าไร ย่อมเป็นยาปราบกามราคะได้เท่านั้น เพราะเป็นธรรมคู่ปรับกัน เรื่องกามราคะติดง่ายไม่อิ่มพอ แต่แก้ยาก ต้องใช้อสุภะให้มากๆ ทั้งพิจารณาทั้งกายเขา-กายเราเทียบเคียงกันให้ได้สัดได้ส่วน ใจย่อมคลายไปๆ จนสิ้นซากกามราคะภายในใจ การอดอาหารก็เพื่อช่วยการพิจารณาอสุภกรรมฐานให้คล่องตัวกว่าการไม่อด วิธีนี้ได้ผล ผมเคยอดมามากต่อมากจนท้องเสีย แต่กามไม่หมดไปเพราะการอดอาหาร นี่เป็นเพียงช่วยให้สติปัญญาพิจารณาง่ายขึ้นและคล่องตัวเท่านั้น กามหมดไปเพราะสติปัญญาฟาดฟันกันต่างหาก จงจำไว้ให้ถึงใจ

๗. อันฌานๆ แชนๆ นั้น จะไม่ส่งเสริมให้พระเป็นบ้าตื่นเงาหรือ เพราะได้สอนต้นตอของเงามามากแล้ว จึงไม่สอนให้ตะครุบเงาแบบบ้าๆ บอๆ

๘. การเบื่อหน่าย เกิดความคลายความยินดีในสิ่งเหล่านั้น นั่นถูกต้องตาม

หลักธรรม เบื่อหน่ายแบบผัว–เมียเบื่อหน่ายกัน แต่แล้วก็ดอดไปหาเมียใหม่ผัวใหม่ นั้นมันเบื่อหน่ายแบบหมาเบื่อหมา ไม่ใช่เบื่อแบบพระที่เบื่อด้วยสติปัญญาตามทางศาสดา

จงพิจารณากายอสุภะให้มากๆ ราคะจะเบาลงอย่างเห็นได้ชัดเจนจนขาดไปในที่สุด

หนังสือที่ผมแต่งหลายเล่ม ท่านไม่ได้อ่านบ้างหรือ เช่น ***ปฏิปทาฯ ศาสนาอยู่–ที่ไหน ชุดเตรียมพร้อม แว่นดวงใจ*** ซึ่งอธิบายกรรมฐานแทบทั้งนั้น

ถาม ด้วยสำนึกในเมตตาธรรมอันสูงสุดของหลวงพ่อที่มีต่อลูก และด้วยจิตที่ไตร่ตรองแล้วหลายครั้งหลายคราว จึงตัดสินใจเขียนจดหมายมาถึงหลวงพ่อ กราบนมัสการหลวงพ่อ หากลูกได้ทำสิ่งใดซึ่งเป็นการไม่บังควรในครั้งนี้ ขอหลวงพ่อได้โปรดอภัยแก่ลูกด้วยเถิด

ลูกเคยมีจดหมายกราบเรียนขอหนังสือธรรมะจากหลวงพ่อ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๖ ที่ผ่านมานี้ครั้งหนึ่ง ได้อ่านหนังสือธรรมของหลวงพ่อแล้วเกิดศรัทธาอย่างแรงกล้าจนตั้งมั่น ขอให้ได้พบได้เห็นและได้ฟังธรรมจากหลวงพ่อให้ได้ และลูกก็ได้สมความตั้งใจแล้วทุกประการ ได้ไปกราบหลวงพ่อในปีนี้ ๔ ครั้ง ไปกับคณะปฏิบัติธรรมวัด... ซึ่งลูกได้ปฏิบัติธรรม ณ วัดนี้ในวันพระในตลอดพรรษา ลูกได้รับศีลอุโบสถ และโดยปกติลูกจะรับศีลอุโบสถในวันโกนและวันพระจนตลอดชีวิต โดยใช้กำหนดจิตต่อหน้าองค์พระที่บ้านเอาเอง ไม่ทราบว่าจะถูกต้องหรือไม่ เพียงแต่เข้าใจเอาเอง เพราะจิตบอกว่าสำคัญที่จิตอย่างนั้น

ความที่ลูกรักเคารพหลวงพ่อประดุจบิดาผู้ให้แสงสว่างในธรรม พบหลวงพ่อครั้งใด ไม่กล้าเอ่ยวาจา ได้แต่ใช้จิตถึงหลวงพ่อ ให้จิตพูดแทนคำพูดทุกครั้ง ลูกอยากได้เทปธรรมะที่หลวงพ่อเทศน์ ก็ได้สมตามความปรารถนา ฟังธรรมจากใครไม่ซึ้งใจและถึงแก่นใจเหมือนฟังคำสอนของหลวงพ่อเลย เพราะถูกกับจริตของลูกมาก เพราะจิตได้พิจารณาตามไปโดยตลอด ฟังซ้ำๆ กันไม่รู้จักเบื่อ จนกว่าจิตจะซึ้งในธรรมอย่างพอใจ

ติดตรงไหนจะฟังซ้ำอยู่ตรงนั้นจนเข้าใจ โดยอุปนิสัยลูกได้สนใจการปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก แต่ล้มลุกคลุกคลาน ตั้งไม่ติดเสียที แต่ก็ไม่ท้อถอย ได้หลวงพ่อเป็นกำลังใจเวลาปฏิบัติ ลูกได้อาราธนาองค์พระบรมศาสดา พระธรรม พระสงฆ์ เป็นประธาน ครูบาอาจารย์หลวงปู่มั่น หลวงปู่ทุกองค์ และได้อาราธนาองค์หลวงพ่อเป็นครูบาอาจารย์ ปัจจุบัน ขอให้ได้รู้แจ้งในสัจธรรม

ลูกได้มีครอบครัวแล้ว มีบุตรชาย ๒ คน แต่เหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตของการครองเรือนทำให้ลูกมองเห็นทุกข์ เป็น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ** ขณะนั้นเหมือนกองไฟเข้าไปสุมอยู่ในอก อยู่ตรงไหนก็ร้อนรุ่ม ด้วยความที่เห็นว่าเป็นเราของเรา เพราะไฟนั้นเข้ามาเผาถึงในบ้าน หมดหนทาง ก็หันเข้าห้องพระ เพราะดับที่ไหนก็ไม่ได้ หันเข้ามาภาวนาจนจิตสงบเย็น จิตกลับถามเองตอบเองได้เข้าใจตัวทุกข์ว่า มันเกิดที่ไหนและต้องแก้ที่ไหน หลวงพ่อคะ พอจิตรู้เท่านั้น ไฟที่มันมีอยู่เหมือนถูกดับด้วยน้ำอมฤต บรรยายไม่ถูกเลยว่ามันเยือกเย็น เบากายเบาใจ เหมือนความหนักทั้งหลายหมดไป จิตดูเหมือนว่างเบาและใส พอถึงตรงนี้แล้วเหมือนไม่ต้องบังคับหรือทรมานเลย มันหยุดเอง ได้ฟังธรรมะของหลวงพ่ออบรมจิตตามไปด้วยรู้สึกไปได้คล่องแคล่วหมดที่สงสัย หลวงพ่อเหมือนชี้ทางเดินให้ลูกไม่ให้เดินในทางผิด แล้วจึงรู้ว่าสิ่งที่ตั้งหน้าค้นคว้านั้นคือจิตของเรานั้นเอง เหมือนแก้ไปทีละเปลาะ หลวงพ่อคะ ทำไมจิตมันตามรู้แม้กระทั่งลืมตาอยู่หรือกำลังทำงาน ทั้งที่เมื่อแต่ก่อนมันไม่รู้เอาเสียเลย สติคอยเตือนอยู่เสมอ หลวงพ่อคะ อะไรจะมาเบาสบายเท่ากับความไม่มีอะไรเลยใช่ไหมเจ้าคะ

จิตบอกว่า พุทธะอยู่ที่จิต เหมือนกับมีศาสดามาเทศน์อยู่ในจิต ในจิตบอกว่าองค์พระศาสดายังคงเล็งญาณโปรดสัตว์โลกที่ต้องการพ้นทุกข์อยู่ เหมือนพระองค์ทรงอยู่ใกล้แค่จิตนี้เอง

หลวงพ่อ ลูกอยากจะเขียนกราบเรียนหลวงพ่อ แต่เกรงจะรบกวนหลวงพ่อมาก หลวงพ่อได้โปรดเมตตาตอบให้ลูกทราบด้วยว่า ตรงไหนบ้างที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องอย่างไร ควรทำอย่างไรต่อไป หลวงพ่อได้โปรดชี้ทางให้ลูกด้วยเถิด ทุกวันนี้ลูกซึ้งในพระคุณของ

หลวงพ่อจนสุดที่จะกล่าวแล้ว ขอหลวงพ่อได้โปรดรับลูกเป็นศิษย์ โดยการตอบรับของหลวงพ่อด้วยเถิด หากปฏิบัติอย่างใดลูกจะได้มีกำลังใจและมีที่พึ่งต่อไป

ลูกได้ไปพักปฏิบัติธรรมที่วัด... ตั้งแต่... กลับมาภาวนาฟังธรรมของหลวงพ่อจนไม่อยากหลับอยากนอน เช้ามืดตีสี่ฟังธรรมหลวงพ่ออีก อยากกราบเรียนขอบคุณหลวงพ่ออย่างเต็มหัวใจมาพร้อมกับจดหมายฉบับนี้

ตอบ การรักษาศีล หรือเจตนางดเว้นตามข้อห้ามของศีล จะต่อหน้าพระพุทธรูปก็ดี เจตนาวิรัติภายในใจโดยลำพังก็ดี แล้วรักษาตามนั้น ย่อมเป็นศีลโดยสมบูรณ์เช่นเดียวสมาทานกับพระ กรุณาหายกังวลในข้อนี้

ที่พระพุทธเจ้า พระสาวกทั้งหลาย ตลอดครูอาจารย์ที่ท่านถึงแดนเกษมแล้ว แต่ยังมีทุกข์ประจำโลกประจำขันธ์อยู่ ก็ทุกข์เพราะหัวใจของสัตว์โลกด้วยพระเมตตา เมตตาล้วนๆ ไม่มีอะไรเคลือบแฝงเท่านั้น หลวงพ่อเองแม้จะยังไม่ถึงแดนเกษมเหมือนท่าน แต่ก็ยอมทุกข์เพราะหัวใจของโลกผู้ใคร่ธรรม ยอมเสียสละเพื่อหัวใจโลกผู้ใคร่ธรรมเป็นประจำอิริยาบถ มิได้หยุดหย่อนเลยเรื่อยมา และคงจะเรื่อยไปจนชีวิตหาไม่ ไม่อาจสงสัย ที่คุณมีความรักเคารพเลื่อมใสในหลวงพ่อมากนั้น หลวงพ่อขอยกให้เป็นธรรมสมบัติประจำใจของคุณโดยเฉพาะและขออนุโมทนาด้วย คราวต่อไปเมื่อได้ไปวัดป่าบ้านตาด ก็กรุณาบอกชื่อคุณให้หลวงพ่อทราบด้วย เพียงเอ่ยชื่อคุณขึ้นเท่านั้น ก็จะทราบเองว่านั่นคือคุณผู้...

ใช่ ไม่มีอะไรจะเบาและสบายเท่ากับความไม่มีอะไรภายในจิต แต่จิตเบาสบายเพราะกิเลสสงบตัวก็มี จิตเบาสบายเพราะหมดเชื้อกิเลสภายในจิตก็มี พุทธะแท้อยู่ที่จิต ธรรมแท้อยู่ที่จิต สังฆะแท้อยู่ที่จิต และจิตที่บริสุทธิ์ล้วนๆ คือธรรมแท้ทั้งดวง จิตคือธรรม ธรรมคือจิต เป็น **เอโก ธมฺโม** ธรรมแท่งเดียวคือจิต หรือธรรมอันเอก คือจิตดวงบริสุทธิ์ล้วนๆ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต คือเห็นธรรมในจิต หรือเห็นธรรมด้วยจิตนั่นเอง คำว่า ธรรมมีอยู่ตลอดอนันตกาลนั้น จะสัมผัสได้ด้วยจิต รู้ได้ด้วยจิตเท่านั้น นอกนั้นไม่มีอะไรสามารถสัมผัสธรรมรู้ธรรมได้เลย กรุณาฟังให้ดี ปฏิบัติให้ถึงใจ จะ

ถึงธรรมที่ว่ามีอยู่ๆ ประจักษ์ใจหายสงสัย นั่นแลที่ว่าได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดเวลา อกาลิโก จะไปเฝ้าท่านที่ไหนกัน ที่โน่นๆ ที่อินเดียโน่น ก็จะเห็นแต่ร่องรอยซึ่งมิใช่องค์ท่าน องค์ท่านแท้จะรู้เห็นและเข้าเฝ้าได้ที่จิตของผู้ปฏิบัติเท่านั้น ขอให้รู้เห็นธรรมภายในใจเถิด จะหายสงสัยในพระพุทธเจ้าในทันทีทันใด แม้ไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อน เพราะธรรมคือองค์ตถาคต มิใช่เรือนร่างกาย

ได้รับคุณเป็นลูกศิษย์คนหนึ่งแล้ว แต่ขณะที่อ่าน จ.ม. ของคุณจบลง นี้เป็นเพียงเขียนมาให้คุณทราบและเป็นพยานเท่านั้นเอง การปฏิบัติตามที่สอนในหนังสือและที่เทศน์ในเทป ย่อมไม่อาจค้านได้ว่าคุณปฏิบัติผิดไป จึงกรุณาทราบตามนัยนี้ เพราะธรรมเป็นธรรมแท้ ส่วนหลวงพ่อก็อย่างงั้นแหละ

สติปัญญาที่เกิดจากการพิจารณาภาวนานั้น เกิดได้ทุกอิริยาบถและทุกอาการของจิตที่เคลื่อนไหว เพื่อปัญญาทำลายกิเลสได้ไม่เลือกกาลสถานที่อิริยาบถ กรุณากำหนดตามที่สอนไว้ในหนังสือแลเทปนั้นเถิด สติสมบัติ ปัญญาสมบัติ ตลอดวิมุตติสมบัติ จะเป็นของคุณเองโดยไม่เลือกกาลและเพศวัย ถ้าคุณมีข้อข้องใจจากการภาวนาก็เขียนไปถามได้ จึงขอยุติเพียงแค่นี้ อำนวยพรขอให้คุณสมหวังดังใจหมายเถิด

ถาม เนื่องจากหลานได้มีข้อสงสัยในทางพุทธศาสนาอยู่นิดหน่อย อยากจะให้หลวงปู่ช่วยตอบอธิบายถึงข้อที่หลานสงสัยหน่อยค่ะ จริงไหมคะที่คนเรานั่งสมาธิแล้วบ้า ทั้งที่หลานได้อ่านหนังสือธรรมและปฏิปทาของพระอริยสงฆ์ซึ่งท่านได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และจากประสบการณ์ของท่านผู้ปฏิบัติธรรมแล้วนั่งสมาธิด้วย ก็เห็นผลว่าเป็นการดี ทำให้จิตใจสงบแล้วเบาสบาย แล้วทำไมบุคคลบางคนถึงนั่งสมาธิแล้วจิตฟุ้งซ่านเป็นบ้าไป ทั้งที่บุคคลนั้นกำลังทำความดีให้เกิดบุญกุศลด้วยการนั่งสมาธิ ซึ่งผลตอบแทนที่ได้กลับวิกลจริต ทั้งที่ใจหลานไม่อยากจะเชื่อค่ะ หลานเป็นคนคิดมาก นั่งสมาธิเป็นบางอารมณ์ที่ใจเกิดมีความทุกข์ ไม่บ่อยครั้ง นานๆ ที เพื่อนหลานบอกว่า ให้เลิกนั่งสมาธิ เพราะเดี๋ยวจะเหมือนคนไข้ที่อยู่บนหอผู้ป่วยที่โรงพยาบาลวชิระ หลานลืมบอกไปว่า หลานเรียนพยาบาลอยู่ปี ๒ ค่ะ บางครั้งหลานคิดว่าคนเราคงตายแล้วสูญ ไม่มีชาตินี้และชาติหน้า ซึ่งการทำผิดก็แค่ถูกลงโทษในทางโลกซึ่งไม่หนักหนาอะไร และสามารถ

หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษได้ โดยจากอำนาจ เกียรติยศ เงินตรา สามารถจะอยู่ในสังคมได้โดยคนอื่นไม่ทราบและยังถูกยกย่องนับถืออยู่ เพราะฉะนั้น มนุษย์เรา จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อปากท้องของตนเอง ไม่สนใจบาปบุญคุณโทษที่มองไม่เห็นนรกคือการเขียนเสือให้วัวกลัวเท่านั้น สวรรค์ทำให้คนหลง คนไข้ที่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลนั้นเกิดจากสาเหตุเชื้อโรคและการปฏิบัติตนเองผิดจากหลักสุขภาพ ไม่ได้เกิดจากกรรมไม่ดีในอดีตชาติซึ่งเรามองไม่เห็นไม่สามารถพิสูจน์ได้ ขอให้หลวงปู่ช่วยอธิบายข้อนี้ด้วยค่ะ บางครั้งหลานอ่านหนังสือพุทธประวัติเมื่อสมัยเรียนอยู่ชั้นประถม ทำให้คิดว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีจริงหรือ เวลาผ่านมาตั้ง ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว เรื่องเกี่ยวกับพุทธปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อในปัจจุบัน หลวงปู่มีความคิดเห็นว่าอย่างไร ขอให้ช่วยอธิบายให้หลานเข้าใจด้วยค่ะ และความจริงใจต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น (เพื่อน) นั้น มีความหมายอย่างไรคะ หลานไม่ทราบจึงปฏิบัติตัวไม่ถูก มีเพื่อนว่าหลานไม่มีความจริงใจ ซึ่งหลานอาจจะหลงตัวเองก็ได้ว่าหลานมีความจริงใจต่อเพื่อนที่สนิทด้วยใจจริง หลานคิดว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อชีวิตของหลานมากอย่างหนึ่ง ที่หลานเขียนมาทั้งหมดนี้ ขอความเมตตาจากหลวงปู่ช่วยกรุณาตอบให้หลานเข้าใจด้วยค่ะ

ตอบ คุณ... กรุณาทราบเท่าที่จำเป็น

คนเดินไปตามทางเพื่อจุดที่หมาย แต่ปลีกแวะจากทางที่ถูกไปตามทางผิด หลงเข้าป่าเข้ารกไปเสีย ทางเพื่อสู่จุดหมายที่ต้องการนั้นผิด หรือผู้เดินทางผิด ธรรมพระพุทธเจ้าเป็นสวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว ซึ่งเปรียบเหมือนทางเดินสู่จุดที่หมาย แต่ผู้ปฏิบัติผิดเถลไถลไปอื่นเสียนั้น เห็นธรรมพระพุทธเจ้าผิดหรือผู้ปฏิบัติผิด เป็นคนผิด พิจารณาตามที่เทียบนี้

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาตาบอดหรือจึงสอนโลกผิดๆ พลาดๆ พวกกิเลสปิดดวงใจจนมืดมิดนั้นหรือเป็นจำพวกตาดี ฉลาดแหลมคม การล่วงไปของพระพุทธเจ้านั้นหรือเป็นการลบล้างความจริงที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วโดยถูกต้อง ธรรมที่พวกเราชาวพุทธอ่านและฟังอยู่เวลานี้เป็นธรรมของใครสอนไว้ ถ้าศาสดาลบล้างธรรมเหล่านี้ด้วยการล่วงไปของพระองค์แล้ว คนตายกันทั้งโลกไม่เห็นลบล้างสิ่งมีอยู่ เช่น บ้านเรือน สมบัติต่างๆ

ของเขา เวลาศาสดานิพพานเพียงพระองค์เดียว ทำไมจึงลบล้างบาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน ตลอดถึงพระธรรมที่ทรงสอนสัตว์โลกเพื่อทราบตามความมีอยู่ของสิ่งเหล่านี้ได้ลงคอเล่า แทนที่จะยึดคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้ามาเป็นครูเป็นศาสดา ทำไมจึงไพล่ไปคว้าเอาคนบ้ามาเป็นครู เดี๋ยวจะเป็นบ้าไปตามเขา จะว่าไม่บอก คนเดินทางถูกจนถึงจุดที่หมายมีอยู่มากมาย ทำไมไม่ยึดมาเป็นหลักใจ ทำไมจึงไพล่ไปคว้าเอาคนเดินทางผิดจากหลักธรรมไปจนเป็นบ้ามาเป็นครู ถ้าไม่รีบแก้ไขจะบ้าเต็มตัวนะ นี่ก็จะว่าไม่เตือน

ถ้าคนและสัตว์ตายแล้วสูญ ดังกิเลสตัวปลิ้นปล้อนหลอกลวงมันต้มตุ๋นสัตว์โลกจริง ก็อะไรมาเกิดเป็นสัตว์เป็นคนเกลื่อนแผ่นดินอยู่เวลานี้ ถ้าสูญจริงดังกิเลสโกหก สัตว์และคนมาเกิดได้อย่างไร และเอาอะไรมาเกิดเกลื่อนโลกอยู่นี้

คนตาบอดถ้าเชื่อคนตาดีก็พ้นภัย ถ้าเชื่อคนตาบอดก็จมไม่สงสัย พระพุทธเจ้ามิใช่คนตาบอดหลอกลวงสัตว์โลก ถ้าไม่อยากเป็นเหยื่ออันอร่อยของกิเลสละก็ รีบยึดตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้จะไม่ผิดหวัง

การภาวนาไม่มีสติ ปล่อยใจไปตามอารมณ์ของกิเลส มิได้บังคับจิตให้อยู่ในหลักธรรม เช่น คำบริกรรมภาวนานั้น การเป็นบ้าคนหนึ่งเท่านั้น กิเลสมันเห็นว่าน้อยไปไม่พอกิน ต้องให้เป็นบ้ามากๆ กว่านั้น มันจะได้อิ่มท้องไปหลายวัน

ธรรมเป็นธรรมแท้ มิใช่ธรรมบ้า ศาสดาเป็นศาสดาแท้ มิใช่ศาสดาบ้า ทรงสอนสัตว์โลกให้พ้นภัย พ้นทุกข์ และให้เป็นคนดีมีหลักใจในธรรมมามากต่อมากแล้ว ธรรมเหล่านี้ไม่กระเทือนใจบ้างหรือ จะปล่อยให้กิเลสขยี้ขยำอยู่นั่นเป็นของดีแล้วหรือ การเป็นฟุตบอลให้กิเลสเตะเอาเตะเอาดีแล้วหรือ

คนไม่เคยมองดูหน้าพระ ไม่เคยภาวนาเลย มาบอกให้เลิกทำสมาธิก็เชื่อแล้ว วิ่งตามเขาแล้ว แต่ธรรมและครูอาจารย์ประกาศธรรมกระเทือนโลกไม่สนใจ นี่จวนจะเข้าห้อง ไอ.ซี.ยู. แล้ว จะว่าไม่บอก ใครยังไม่อยากเข้าห้องนี้ จงตื่นตัวรีบแก้ความคิดผิด

เรื่องบ้าๆ บอๆ จะเป็นคนดีได้ไม่สงสัย เพราะธรรมทำคนให้ดีมามากต่อมากแล้ว ส่วนกิเลสไม่เคยทำใครให้ดี นอกจากเป็นอาหารอันดีของมันเท่านั้น

หลวงตาตาบอด โง่เขลาในธรรม

ถาม ดิฉันมิได้เขียนมากราบเรียนท่านอาจารย์เสียหลายเดือน ได้แต่ปรารภว่าจะเขียน ครั้นจะเขียนครั้งใดก็มีเหตุมาตัดหน้า ทำให้ขาดความสะดวก บังเอิญว่าดิฉันมิได้วางกำหนดไว้เป็นแน่นอนว่าจะต้องเขียนมากราบท่านอาจารย์เมื่อนั้นเมื่อนี้ หากไปตั้งข้อกำหนดไว้ (แม้แต่ในใจก็ตาม) แล้วมิได้ปฏิบัติตามนั้น จะเป็นข้อมุสาหรือเปล่าเจ้าคะ ศีลข้อ ๔ นี่ละ ดิฉันกลัวจริงๆ ศึกษาธรรมะดูแล้ว วันทั้งวันเกือบจะไม่รอดพ้นไปได้ เพราะการอบรมนักเรียนบางครั้งก็ต้องใช้ถ้อยคำเพื่อจูงใจเขาให้คล้อยตามบ้าง บางครั้งก็ต้องแบ่งรับแบ่งสู้เพื่อมิให้กระทบกระเทือนผู้อื่น

อาจารย์ผู้หนึ่งเห็นว่า ผู้อำนวยการวางกฎเกณฑ์เข้มงวดเกินไป ไม่โอนอ่อนให้บ้างตามกาละ ซึ่งในบางข้อ ดิฉันออกจะเห็นด้วยกับอาจารย์ผู้นั้น แต่เมื่อกฎนั้นเป็นระเบียบวินัย และดิฉันเป็นผู้ต้องอบรมให้นักศึกษาประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยนั้นก็จำเป็นต้องหาวิธีพูดให้เห็นความสำคัญของการมีระเบียบวินัยไปพลางก่อน และหาทางผ่อนปรนแก้ไขระเบียบวินัยนั้นภายหลัง เรื่องเช่นนี้เป็นข้อที่ดิฉันกล่าวมุสาหรือไม่ ท่านอาจารย์กรุณาให้ธรรมะแก่ดิฉันด้วยเจ้าค่ะ

เมื่อวานนี้พบกับพี่น้องในวันทำบุญประจำปีให้คุณพ่อ ได้ปรารภกับคณะที่เคยมากราบท่านอาจารย์ด้วยกันว่า อยากจะมาที่นี่เสมอๆ เพราะได้กราบได้พบท่านอาจารย์รู้สึกอุ่นใจ จะคิดจะทำสิ่งใดก็คล่องใจ ถ้าได้มาอีกก็จะได้เจริญการปฏิบัติกันบ้าง มิใช่ไปทางโน้นทางนี้จนเย็นค่ำอย่างที่แล้วๆ มา ที่ยังไม่ได้มาบ่อยๆ ก็ติดขัดอยู่ที่น้องต้องดูแลลูก ท่านอาจารย์คงจะมีคำถามว่า แล้วมันเกี่ยวอะไรกับตัวเอง (ตัวดิฉัน) ที่มาไม่ได้ มันเกี่ยวที่เราต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน น้องเธอมีความสะดวกในเรื่องมีรถมีคนขับ ดิฉัน

ก็ได้อาศัยความสะดวกนั้น ส่วนน้องก็อาศัยดิฉันให้ได้เป็นเพื่อนกันบ้าง ช่วยกันเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกันบ้าง ความจริงพวกดิฉันก็ฝึกหัดการเป็นอยู่ง่ายๆ กันมาพอสมควร ไม่เดือดร้อนต่อความมืด การกินการนอน แต่ความสะดวกในการเดินทางนั้น อาจจะพิถีพิถันหน่อยในสมัยนี้ การเป็นฆราวาสนี่เป็นเหตุขัดข้องเสียจริงๆ

การทำบุญให้คุณพ่อครั้งนี้ เงินสมทบจากพี่ๆ น้องๆ ยังมีเหลืออยู่เล็กน้อย ดิฉันบอกกับพี่น้องว่า ขอแบ่งบางส่วนมาทำบุญทางท่านอาจารย์ เพราะเป็นการทำบุญอุทิศให้คุณพ่อเหมือนกัน ดิฉันจึงส่งมาเป็นเช็คเป็นส่วนรวมกองกลาง (ขอประทานโทษที่ไม่สะอาด) ท่านอาจารย์ได้โปรดอุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณพ่อ...ด้วย

ดิฉันกราบขอบพระคุณในความเมตตากรุณาที่ท่านอาจารย์ได้ให้แก่ครอบครัวดิฉันและของน้องเสมอมา กุศลใดที่ดิฉันได้ปฏิบัติบำเพ็ญมา ขอถวายเป็นกุศลแก่ท่านอาจารย์ด้วยเจ้าค่ะ

ตอบ ขอให้คณะศรัทธาทุกท่าน จงมีชัยชนะกับกิเลสมารทั้งหลายภายในใจโดยลำดับ เฉพาะตัวมุสา (ชอบโกหกตัวเอง) เป็นสำคัญ ตัวนี้เอะอะก็ออกก่อนแล้วๆๆๆ ตามไม่ทัน หรือไม่สนใจจะตามมันก็ไม่ทราบได้ กรุณาสังเกตดูตัวเอาเองเถิด

กฎระเบียบวินัยเป็นของดีประจำมนุษย์มานานแสนนาน จะผิดถูกมากน้อยในความรู้ความเห็นความเข้าใจของท่านผู้ใดมากน้อยเพียงไรก็ตาม ควรยกผลประโยชน์ให้กฎระเบียบวินัยเสมอ ไม่ควรตำหนิลบล้าง จะเป็นการส่งเสริมมนุษย์ที่ชอบทำลายกฎระเบียบวินัยให้เลวลงเรื่อยๆ จนเหลือแต่ร่างมนุษย์ไม่มีกฎระเบียบวินัยอันเป็นของดีติดตัวบ้างเลย นี่กลัวนักกลัวหนา เพราะสมัยนี้เป็นสมัยทำลายของดี ชอบประดิษฐ์แต่สิ่งที่เลวร้ายขึ้นมาหลอกกันทำลายกันเกลื่อนโลกมนุษย์เรา ต้องขออภัยไว้ก่อน

แม้สุนัขในบ้านไม่รู้ประสีประสาอะไรเลย ก็พลอยยุ่งและหอนเห่าด้วยความตื่นเต้นตกใจไปด้วย เรื่องนี้เขาเอาหนังลิงทั้งฝูงออกฉายกลางแปลง หมามาป้วนเปี้ยนอยู่แถวบริเวณที่ฉายหนังนั้น ได้ยินเสียงอึกทึกบนจอหนัง หมามองไปดูเห็นแต่ฝูงลิง

ตัวใหญ่ๆ เป็นฝูงๆ เต็มจอหนังหยอกกันเล่น เลยพากันเห่าใหญ่ ส่งเสียงตลบไปหมด นี่แสดงว่ามนุษย์เรายุ่งจริงๆ ยุ่งถึงขนาดหมาทั้งบ้านต้องยุ่งไปด้วย เรื่องสาธกก็มีเท่านี้ พอเปรียบเทียบกับมนุษย์สมัยจรวดดาวเทียมที่กำลังแซงหน้ากันทำลายความดีงามทั้งหลาย เรื่องอื่นๆ ไม่ขอเรียนอธิบายไปมาก เฉพาะเรื่องมนุษย์อุตริพิสดาร ลิง หมา เหล่านี้ก็พอแล้ว

หลวงตาจอหนัง

ป.ล. ให้ ม.ล. ... อ่านด้วยก็น่าจะดี

ถาม ๑. หนูมีความสงสัยในเรื่องการแก้กิเลสในเรื่องความโลภในอาหารคลุกเคล้ากันจนไม่น่าจะรับประทานอยู่แล้ว แต่หนูก็ยังอุตส่าห์รู้รสและรู้สึกอร่อย หนูงงตัวเองมาก ทีนี้หนูนำอาหารที่เป็นชิ้นมาหั่นซอยจนละเอียดหมดและคลุกเคล้าปนกันจนไม่สามารถจะทราบได้ว่าได้รับประทานอะไรเข้าไป แต่เมื่อรับประทานรสนั้นก็ยังกลมกล่อมอยู่อีก จึงนำเรื่องนี้มาคิดดูและได้คำตอบว่า อาหารแต่ละชนิด ผู้ถวายตั้งใจทำจนมีรสอร่อยเป็นรสต่างๆ กัน เมื่อทุกอย่างรวมกันก็ต้องมีรสอยู่อย่างนั้น คงจะไม่ใช่กิเลสของหนู ความเข้าใจของหนูนี้ไม่ทราบว่าผิดหรือถูก

๒. การแก้อารมณ์ เช่น มีการวิตกกังวล ทำให้จิตเริ่มหวั่นไหวไม่พอใจขึ้นมานั้น วิธีที่ถูกคือพยายามคิดแก้ปัญหานั้นๆ ด้วยเหตุผลจนจิตเข้าสู่ที่ปกติใช่หรือไม่คะ หรือจะแก้ด้วยความพยายามลืมไม่นึกถึง โดยการบริกรรมคำพุทโธ วิธีใดจึงจะถูกต้องคะ

๓. ขณะนี้หนูได้พยายามทำตัวให้มีสติรู้ และเมื่อคิดปรุงขึ้นมา หนูก็จะยกความคิดนั้นขึ้นมาพิจารณาดูว่า เรื่องนี้คิดขึ้นมาจากอะไร จากได้ยินเสียง จากมองเห็น หรือจิตคิดปรุงขึ้นมาเอง หนูกำลังพยายามทำอยู่ แต่รู้สึกตัวว่าสติยังอ่อนตามไม่ค่อยได้ มักเผลออยู่เสมอค่ะ หนูควรทำต่อไปหรือควรทำอย่างอื่นคะ

๔. เรื่องการพิจารณากายเป็นของสกปรกทั้งภายนอกภายใน ทั้งยังมีชีวิตอยู่และตอนตาย จิตหนูยอมรับแล้ว และพิจารณาให้เป็นธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ หนูก็ยอมรับแล้ว

คิดทีไรก็เห็นเป็นจริงทั้งสองอย่างนี้ทุกครั้ง จะพยายามคิดให้สวยงามและยั่งยืนเหมือนสมัยก่อนเคยคิด ไม่ยอมเป็นอย่างนั้นอีกแล้วค่ะ รู้สึกว่าเรื่องกายนี่หนูเข้าใจซึ้งมากค่ะ

๕. อีกอย่างหนึ่ง จิตของหนูมักจะหลงยึด คือยึดท่านอาจารย์และยึดวัดนี้ หนูทราบว่าการยึดนี้ก็คือกิเลส หนูก็ได้พยายามสงบจิตของหนูอยู่บ่อยๆ เวลาคิดยึด แต่ก็มักจะหลงคิดหลงยึดอยู่นั้นเองในเวลาเผลอ ข้อนี้หนูควรจะแก้ไขปรับปรุงจิตอย่างไรคะ

๖. หนูเบื่อความคิดปรุงอะไรๆ ต่างๆ นี้มาก เพราะวันหนึ่งๆ มีแต่เรื่องคิดปรุงทั้งสิ้น แต่ละเรื่องก็ไม่มีประโยชน์สาระอะไรเลย หนูต้องการธรรมที่จะขจัดการคิดปรุงต่างๆ นี้อย่างมากค่ะ แต่หนูก็ยังไม่มีความสามารถจะรับรู้ธรรมที่จะทำให้ความคิดปรุงต่างๆ นี้หยุดได้

ตอบ ๑. ไปคิดยุ่งกับอาหารและรสชาติของอาหารหาสาระอะไร สิ่งที่ถูกกับธาตุขันธ์รับประทานแล้วภาวนาสะดวก ก็เลือกเอาตามที่เห็นว่าควรละซิ ลิ้นเป็นสิ่งที่ควรแก่การรับรส จะไม่ให้รู้รสอย่างไร เพราะมิใช่คนตาย คิดกังวลให้วุ่นไปทำไม

๒. ใช่ ต้องแก้ด้วยเหตุผลหรือบริกรรมก็ถูก ตามแต่เหตุการณ์

๓. ควรทำอย่างนี้ไปทุกอิริยาบถ

๔. จงพิจารณาให้เข้าใจมากๆ จนจิตพอและปล่อยวาง

๕. ยึดครูอาจารย์เป็นการยึดที่ถูกธรรม ไม่เป็นกิเลส คนไม่มีครูอาจารย์ยึดและสั่งสอน ไปไม่รอด

๖. ให้ทำบริกรรมภาวนาถี่ๆ จนไม่มีช่องคิดออกไป

ถาม ๑. มีปัญหาสงสัยกันว่า หลวงพ่อมั่นท่านติดบุหรี่ตราไก่ แล้วตอนบั้นปลายยังสูบอีกหรือเปล่าครับ หรือสูบบุหรี่ตลอดชีวิตเลยครับ

๒. ผู้เป็นพระอรหันต์ยังติดบุหรี่ด้วยหรือครับ (ในสมัยพุทธกาลมีหรือไม่ครับ ในประวัติพุทธศาสนา) หรือติดอย่างอื่นๆ ที่ไม่ร้ายแรงอะไร เช่น ยานัตถุ์ หมากพลู เป็นต้น ผู้สำเร็จอรหันต์ยังฉันอยู่สูบอยู่โดยยังไม่เลิกราไปนั้น จะมีบ้างหรือไม่ในหมู่ผู้สำเร็จอรหันต์แล้วในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน

ตอบ ๑. ความสงสัยของคนกิเลสหนาปัญญาทำลายนั้น เชื่อถือไม่ค่อยจะได้ คอยแต่จะทำลายถ่ายเดียว ท่านผู้มีกิเลสเบาบางและท่านผู้สิ้นกิเลสแล้ว ท่านกลัวคนประเภทนี้มากยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด การช่วยส่งเสริมไม่ค่อยมี แต่การทำลายนั้นเร็วๆ จรวดยังตามไม่ทัน น่ากลัวมาก อาจารย์เองทั้งที่กิเลสหนาๆ ยังกลัว ไม่อยากเกี่ยวข้องเพราะสติปัญญาน้อย กลัวถูกทำลายจม

การนำสิ่งต่างๆ ไปถวายท่าน มีบุหรี่ตราไก่เป็นต้นนั้น ก็เป็นไปตามอัธยาศัยใจศรัทธาของผู้หวังบุญมีศรัทธาเลื่อมใสต่างหาก เห็นท่านใช้อะไรบ้าง ฉันอะไรบ้าง ก็สังเกตและเสาะแสวงหาไปถวายด้วยความหวังบุญดังเราๆ ท่านๆ ทำกันตามประสาของคนใจบุญสุนทาน เฉพาะองค์ท่านเอง ไม่เคยแสดงอาการว่าชอบอะไร เกลียดชังอะไร มีความสม่ำเสมออยู่ทุกอิริยาบถ ในสายตาอาจารย์ที่เคยอยู่อาศัยร่มเงาแห่งบารมีท่านมาก็นานปีพอสมควร ไม่เคยปรากฏว่าท่านติดอะไร เกลียดชังอะไร คงเป็นท่านอาจารย์มั่นอยู่อย่างสมบูรณ์ตลอดวันมรณภาพจากไป สำคัญที่ผู้เข้าไปเกี่ยวข้องท่าน ส่วนมากมักมีแต่ลิงในร่างมนุษย์ หลุกหลิกๆ ด้วยนิสัยซนๆ ไม่เข้าเรื่อง คว้านั้นหยิบฉวยนี้ นำออกวิจารณ์ไปตามนิสัยไม่อยู่เป็นสุข นี่แลที่ท่านผู้มีกิเลสเบาบางและท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วกลัวมาก ไม่อยากสนิทสนมกับพวกเราซึ่งเหมือนลิงไม่ยอมถอดถอนลดละ ต้องนับอาจารย์เข้าด้วยคนว่าเป็นจำพวกมังกี้ (ลิง)

๒. ตอบไปแล้วในข้อ ๑ อาจารย์แม้จะถูกนับเข้าในจำพวกมังกี้แล้ว ก็ยังไม่อยากเป็นลิง จึงขอไม่ตอบโดยสมบูรณ์ในข้อนี้ ไม่ประสงค์ให้รกรุงรังในท่านผู้ตนเคารพเลื่อมใสอย่างสุดหัวใจ

ถาม คำสั่งสอนของหลวงพ่อ ดิฉันขอกราบรับใส่ใจไว้ด้วยความเคารพยิ่ง ดิฉันถือว่า ทุกลมหายใจเข้าออกนี้เป็นการปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา ทั้งหลับทั้งตื่นไม่เคยเผลอเลย จิตของดิฉันไม่เพ่นพ่านไปไหนแล้ว ไม่ว่าจะพิจารณาปฏิบัติในแง่ไหนก็เห็นชัดไปหมด โดยปฏิกูล ไตรลักษณ์ ธาตุสี่ ฯลฯ เห็นชัดแล้ว มันจึงเกิดความเบื่อหน่ายอย่างเต็มที่แรงกล้าจริงๆ เห็นทุกข์เห็นโทษของความเกิดมากเหลือเกิน เห็นว่าความทุกข์ร้อยแปดมันมีขึ้นเพราะความเกิดแท้ๆ ห้ามความเกิดเสียได้ มันก็หมดเรื่องกัน มองเห็นความสุขยอดเยี่ยมแท้จริงแต่ในพระนิพพานอย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อเวลาพิจารณาในด้านปฏิกูล ดิฉันก็รู้สึกจนกระทั่งว่าเจ้าพยาธิต่างๆ ที่มันอยู่ในตัวเรามากมายนับไม่ถ้วนนี้ มันเต้นกระตุ๊กๆ คลานยั้วเยี้ยเพ่นพ่านกันใหญ่ เมื่อพิจารณาในด้านซากศพ ก็เห็นตัวเองเป็นศพ เห็นคนอื่นเป็นศพ เน่าเหม็นขึ้นอืดขึ้นมาทันที เวลามองผู้หญิงสวยๆ ทาปากแดงๆ ดิฉันก็ไม่อยากมองนานเพราะชั่วประเดี๋ยวเดียวขณะที่เขากำลังยิ้มหัวเราะพูดจาอยู่ กลับเห็นเป็นว่าเขาแยกเขี้ยวเห็นฟันซี่โตๆ เลือดเปรอะ น้ำเหลืองไหล เป็นผีไปเสียแล้ว ดิฉันแปลกใจตัวเองจริงๆ ไม่ทราบว่าจะเป็นอุปาทานไปหรือเปล่า เมื่อก่อนนี้ที่ดิฉันยังปฏิบัติไม่ได้ผลอะไรนัก เวลาอ่านประวัติหลวงปู่มั่นและครูบาอาจารย์ต่างๆ ท่านมองเห็นใครๆ เป็นซากศพ เหม็นเน่าไปหมดเป็นโครงกระดูก เป็นต้น ดิฉันก็นึกแปลกใจว่า ทำไมท่านจึงเห็นเป็นอย่างนั้นไปได้ พอถึงคราวตัวเองเห็นอย่างนั้นเข้าบ้างจึงนึกว่า อ้อ อย่างนี้เอง ทำให้เข้าใจความหมายของบทสวดพระธรรมคุณ **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม... ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.** ได้ดียิ่งขึ้น เมื่อก่อนๆ นี้สวดๆ และเข้าใจความหมายตามตัวอักษรไปอย่างนั้นเอง แต่เดี๋ยวนี้เข้าใจซาบซึ้งถึงขั้วหัวใจเลยทีเดียว ทำให้รู้สึกเป็นหนี้พระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และท่านพระอริยเจ้าทั้งหลายที่เมตตากรุณาสั่งสอนสืบๆ กันมาเป็นมรดกตกทอดกันไม่ขาดสายเลย ดิฉันจึงต้องปฏิญาณที่จะเดินตามท่านอย่างมั่นคงไม่ท้อถอยเลยจริงๆ

สำหรับหลวงปู่มั่น ดิฉันมีความรู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่าท่านติดตามดูดิฉันอยู่เรื่อย จนรู้สึกกลัวสายตาท่าน ต้องระมัดระวังตัวอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก ไม่กล้าทำสติเผลอเลย

ตอบ ผู้ทำงาน (ทำความเพียร) ด้วยสติปัญญาจดจ่อต่อเนื่องไม่ขาดสาย จนกลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติประจำตัว อยู่ในท่าใดอิริยาบถใด ย่อมเป็นการเป็นงาน เป็นความเพียรในการถอดถอนกิเลสทุกท่าทุกอิริยาบถ และชื่อว่าตามเสด็จพระพุทธเจ้าไม่ลดละฝีเท้าการก้าวเดิน

อสุภะก็ดี ไตรลักษณ์ก็ดี ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในร่างกายก็ดี สิ่งเหล่านี้เป็นความจริงอยู่ตามหลักธรรมชาติของตนๆ ไม่เคยแปรปรวนเป็นอย่างอื่น การพิจารณาสิ่งเหล่านี้ให้เห็นตามความเป็นจริงของมันแต่ละอย่างแต่ละประเภท จิตย่อมจะคลายความถือมั่นสำคัญผิดไปตามกิเลสตัวเสกสรรปั้นยอไปโดยลำดับ จนปล่อยวางได้โดยสิ้นเชิง

ที่คุณพิจารณานั้นถูกต้องแล้ว กรุณาพิจารณาให้มาก ให้คล่องแคล่วชำนาญจนพอตัวของสติปัญญาแล้ว จะปล่อยวางกองอสุภะ ไตรลักษณ์ ธาตุขันธ์ทั้งสิ้นอย่างไม่มีปัญหาเยื่อใย สติปัญญาเป็นอาวุธบุกเบิกเพิกถอนความปิดบังของกิเลสได้อย่างทันเหตุการณ์ แต่การพูดคุยกับใครๆ นั้น พึงสำรวมระวัง ไม่ควรพูดอย่าพูด ให้รู้เห็นอยู่จำเพาะตัวย่อมเป็นความสงบเย็น ไม่กระเพื่อมขุ่นมัวเพราะการพูดทำลายธรรมภายในใจ ธรรมอยู่กับจิต จงดูที่จิต พิจารณาที่จิตมากกว่าอื่นๆ พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนหลายตลบทบทวนจนเป็นที่แน่ใจ ก่อนจะพูดให้ใครฟังแต่ละคำแต่ละประโยคให้ทำความรอบคอบกับตัวเองอยู่เสมอ นั่นคือผู้ปฏิบัติด้วยความราบรื่นดีงามทั้งภายนอกและภายใน เอาละ หลวงพ่อมีเวลาน้อย

ถาม นมัสการอาจารย์ที่เคารพอย่างสูง โยมอีกคนหนึ่งเป็นผู้กระหายธรรม และมีข้อข้องใจสงสัยธรรมบางประการ อยากจะเรียนถามพระคุณท่านว่า คืนวันที่... ประมาณตี ๔ โยมได้นั่งไหว้พระสวดมนต์จบแล้ว ได้นั่งภาวนาต่อ พอจิตรวมเป็นหนึ่ง แล้วนิมิตเสียงดังขึ้นมาว่า การเข้าปฏิบัตินั่งสมาธิภาวนาปล่อยจิตให้เป็นกลาง วางจิตให้เป็นไปตามธรรมชาติ ดับเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อุปาทาน เหลือใจอภิจิตดวงเดียว นอกจากนี้ไม่มีภพที่จะให้ดับอีกแล้ว คุณธรรมเพียงพอ รักษาศีลให้สมบูรณ์ ไม่ต้องไปเรียกร้องขออะไรทั้งสิ้น เกิดขึ้นด้วยอัตโนมัติของมันเอง ส่วนพระนิพพานไม่มีดังนี้ โยมจึงกำหนดจิตถามดูว่า ใครเทศน์ ท่านตอบว่า หลวงพ่อพุฒเทศน์ จิตเลยถอนออกมาสว่างพอดี เสียงนี้จะเป็นเสียงหลอกหรือจริงครับ ถ้าจริง จะอยู่ตรงนี้หรือเปล่าครับ โปรดให้ท่านอธิบายให้โยมหายข้อข้องใจ และตอบทางจดหมายให้โยมทราบด้วย

ตอบ เมื่อภาวนาจิตสงบแล้ว ให้อยู่กับความสงบนั้น อย่าสนใจกับนิมิตหรือคำพูดต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากจิต จะหลงเชื่อไปตาม จะเสียหลักของสมาธิที่กำลังสงบอยู่ ที่ว่าพระนิพพานไม่มีนั้น คือกิเลสหลอกตรงๆ ก็กิเลสทั้งหลายตลอดโคตรแซ่ของกิเลสมันไม่เคยเห็นพระนิพพาน มันจะทราบได้อย่างไรว่านิพพานมีหรือไม่มี พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ต่างหากเห็นนิพพาน ท่านจึงสอนให้พวกเราไปนิพพานกัน ถ้าอยากไปนิพพานก็ให้เชื่อพระพุทธเจ้า ถ้าอยากลงไปนอนเป็นปลาต้มอยู่ในนรกก็ให้เชื่อกิเลสตัวหลอกว่านิพพานไม่มี อาตมาเชื่อพระพุทธเจ้า ส่วนกิเลสมันจะยกโคตรแซ่มาสอนก็ไม่เชื่อมันอย่างเด็ดขาด เพราะเข็ดหลาบ มันต้มสัตวโลกมาเป็นประจำ โยมจะเชื่อฝ่ายไหนให้เลือกเอา ตายแล้วเลือกไม่ได้นะ จะว่าไม่บอก

เขียนหนังสือ (จดหมาย) นั้น เป็นหลับตาเขียนหรือลืมตาเขียนกันแน่ หรือว่านิมิตบอกให้เขียนอย่างนี้ แถวหนังสือถึงได้เป็นอย่างนั้น นี่ดูเอาถ้าว่าอาตมาหาเรื่องใส่โยมน่ะ จดหมายโยมได้ส่งกลับมาให้โยมดูอีก อย่างนั้นถึงได้เชื่อคำโกหกของกิเลสแบบไม่ลืมหูลืมตา แล้วก็ถามไปให้อาตมายุ่งด้วยอีก ผู้อ่าน จ.ม. ๒ ฉบับนี้ ก็จะยุ่งไปตามๆ กัน

เมตตาอย่าถูกต้มจากกิเลส

หลวงตาพลอยยุ่ง

ถาม ดิฉันมีข้อข้องใจที่ต้องรบกวนท่านอาจารย์ ขอท่านอาจารย์โปรดเมตตาช่วยตอบแนะนำดิฉันด้วยเถิดค่ะ คือเมื่อต้นเดือนที่แล้ว ดิฉันได้ไปทำบุญที่วัด... ซึ่งอยู่ใกล้หมู่บ้าน... เป็นครั้งแรกที่ดิฉันได้ไปวัดนี้ ดิฉันไปถึงวัด พระท่านเพิ่งกลับจากบิณฑบาต พระที่วัดนี้ท่านฉันอาหารมังสวิรัติ และผู้ที่ไปปฏิบัติธรรมก็ทานอาหารมังสวิรัติกันทุกคน ดิฉันนำผลไม้ไปร่วมถวายนิดหน่อย และนำธูปเทียนไปเพื่อจะใช้บูชาพระพุทธ แต่มองหาที่บูชาไม่พบเพราะไม่ได้ตั้งพระพุทธ ดิฉันได้ถามคนในวัดซึ่งมีอยู่ไม่กี่คนเพราะเป็นวันจันทร์ ก็ได้ความรู้ว่า ที่วัดนี้เขาถือวันเสาร์เป็นวันโกน วันอาทิตย์เป็นวันพระ เสาร์-อาทิตย์จะมีคนมากเพราะเป็นวันหยุดราชการ คนว่าง และจะมีผู้อยู่ค้างวัดเพื่อปฏิบัติธรรมกัน และที่วัดนี้ไม่บูชาพระพุทธ ไม่ใช้ดอกไม้ธูปเทียนและไม่ต้องสวดมนต์แบบวัดอื่นๆ ไม่ต้องสมาทานศีล ให้ตั้งใจวิรัติเอาเอง เป็นวัดที่แปลกกว่าทุกวัดที่ดิฉันเคยไปทำบุญมา พระท่านนุ่งห่มจีวรสีกรักคล้ำ พร้อมกับแม่เณรก็ใช้สีเหมือนพระ ดิฉันสงสัยก็เลยถามแม่ชีดู (เขาเรียกกันว่าแม่เณร) ท่านก็บอกว่า ท่านไม่ใช่แม่ชี เพราะท่านถือศีล ๑๐ เช่นเดียวกับสามเณร และไม่ใช้เงินด้วย ห้ามยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเงินทอง ดิฉันก็เพิ่งจะเห็นเป็นครั้งแรกในชีวิต เพราะยังไม่เคยได้ยินมาก่อนเลยว่าผู้หญิงบวชเณร เห็นแต่บวชชี พระท่านก็อธิบายให้ฟังว่า ชีนั้นเป็นของศาสนาพราหมณ์ ไม่ใช่ของพุทธ ดิฉันก็ถามว่า ดิฉันเคยได้ยินว่าสมัยพุทธกาลนั้นมีภิกษุณีซึ่งถือศีลมากกว่าพระนุ่งห่มสีกรัก แต่สมัยนี้ภิกษุณีไม่มีแล้ว แล้วแม่เณรถือศีล ๑๐ นุ่งห่มคล้ายภิกษุณีอย่างนี้ไม่ผิดหรือ พระท่านตอบว่า ไม่ผิด ที่แม่เณรนุ่งห่มสีแบบนี้ก็เพื่อให้รักษาง่าย ไม่เปรอะเปื้อนง่าย และพระพุทธเจ้าท่านก็ไม่ได้ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้ผู้ใดใช้ สีขาวเสียอีกท่านว่ายังไม่เหมาะสม ดิฉันก็ได้ถามแม่เณรว่า พระที่วัดนี้ท่านเป็นพระนิกายไหน ท่านว่า ท่านถือสายตรงตามแบบพระพุทธเจ้า ไม่ติดพิธี ไม่ติดเครื่องรางของขลัง พิธีการต่างๆ ที่วัดนี้ไม่นิยมใช้ แม้แต่กฐิน-ผ้าป่า ก็ไม่เอาทั้งสิ้น เพราะพระวัดนี้ไม่ใช้เงิน ท่านถืออาหารบิณฑบาตและฉันมื้อเดียวรวมทั้งแม่เณรด้วย ห้ามเรี่ยไร ห้ามบอกบุญทั้งสิ้น ผู้ที่มาวัดนี้ก็ไม่มีสิทธิ์ทำบุญด้วยเงินทอง ผู้ที่จะทำบุญด้วยเงินทองได้ ก็ต้องมาคลุกคลีกับเขาอย่างน้อย ๗ ครั้งขึ้นไป และต้องเข้าใจนโยบายของเขาให้ถ่องแท้เสียก่อน และมีพอจะเสียสละทำบุญได้ค่อยทำ เพราะที่วัดนี้ต้องการผู้มาปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง ต้องการปฏิบัติ

บูชา ไม่ใช่อามิสบูชา ต้องการสอนให้คนลด ละ ปลด ปล่อย ให้มาก ด้วยการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงพุทธะจริงๆ ท่านก็เลยให้หนังสือดิฉันมาอ่าน เพื่อจะกราบเรียนถามท่านอาจารย์ถึงข้อข้องใจของดิฉัน ด้วยความสงสัย ดิฉันจึงได้ หาโอกาสไปค้างที่วัด ๓ ครั้งมาแล้ว คือไปวันเสาร์กลับวันอาทิตย์เย็น เพื่อจะศึกษาดูข้อเท็จจริง เพราะพระวัดนี้ไม่โกนคิ้วด้วย ดิฉันก็ถามถึงข้อที่สงสัย พระท่านก็ตอบว่า พระพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติให้ปลงผม โกนหนวด ตัดเล็บ พระพุทธเจ้ามิได้สั่งโกนคิ้ว

การปฏิบัติธรรมของวัดนี้คือ ทุกคนจะต้องตื่นตีสาม ตีสามครึ่ง ก็ต้องมาพร้อมกันที่ศาลา ตีสี่ พระภันเตจะนำทำวัตรพร้อมกันด้วยบทสวดถวายพรพระ มงคลจักรวาลน้อย และบทอนุโมทนา เสร็จแล้วทุกคนจะตั้งใจฟังธรรมะจากท่านภันเตจนถึงตี ๕ ครึ่งกว่าๆ พระท่านก็จะเตรียมออกบิณฑบาตเมื่อเวลา ๖.๐๐ น. ประมาณ ๘ โมงเช้า ก็จะมีธรรมะก่อนฉัน ถึง ๑๐ โมงเศษ พระท่านจึงจะลงมือฉันอาหาร พวกมาปฏิบัติธรรมก็จะร่วมทานอาหารที่พระท่านแบ่งไว้ให้เป็นข้าวก้นบาตร พอเที่ยงครึ่ง ก็จะมีรายการสนทนาธรรมให้ซักถามข้อข้องใจ สงสัยอะไรก็เรียนถามได้ โดยพระท่านเป็นพิธีกร ในวัดนี้มีเครื่องพิมพ์หนังสือเอง โดยพระกับแม่เณรและญาติธรรมที่ไปวัดช่วยกันทำ ที่วัดมีห้องสมุดให้ศึกษา มีหนังสือธรรมะของสำนักต่างๆ หนังสือของท่านอาจารย์ก็มีอยู่ที่วัดนั้นหลายเล่ม ที่ดิฉันเห็นก็มี ***ประวัติของหลวงปู่มั่น*** กับ ***แว่นดวงใจ*** รู้สึกว่ามีนักศึกษากับข้าราชการไปศึกษามากเหมือนกัน แต่มีเสียงคนข้างนอกว่าเป็นวัดคอมมิวนิสต์ พระท่านก็รับว่าถูกกล่าวหาจริง แต่ท่านไม่กลัว เชิญทุกคนมาพิสูจน์ได้ว่าที่วัดเขาทำอะไร มีอะไรกัน

ดิฉันเรียนถามท่านว่า เมื่อทางวัดไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรมศาสนา มิต้องถูกเรียกว่าวัดเถื่อนหรือ ท่านว่า ใช่ เวลานี้ก็มีผู้เรียกอยู่แล้ว ทางกรมศาสนายังเคยมีหนังสือเวียนถึงวัดต่างๆ ว่า ถ้าพระวัด...ไปวัดใด ไม่ให้รับ ห้ามให้พัก ท่านว่าพวกเราถือว่าได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็ไม่กลัวอะไร เท่าที่ดิฉันได้ไปศึกษาดู ก็เห็นท่านสอนให้ ขูด ขัด เกลา กิเลสในตัวออก ให้ปฏิบัติการอย่างจริงจัง การสอนของท่านเข้มข้นเผ็ดร้อนจริงๆ วัดท่านห้ามนอนกลางวันนอกจากเจ็บป่วย และไม่ใส่รองเท้า ไม่หนุนหมอน ให้นอนท่าสีหไสยาสน์ ทานอาหารมื้อเดียว นอกจากน้ำเปล่าแล้ว น้ำปานะอื่นๆ ห้ามหมด

ทุกคนที่ไปปฏิบัติ ท่านสอนให้เพ่งโทษตัวเองว่า เราลด ละ ปลด ปล่อยวางได้แค่ไหนแล้ว หมั่นดูตัวเอง ให้พยายามปลด ปล่อย ลด ละ ออกทีละอย่างๆ สอนให้ละเนื้อสัตว์ สอนไม่ให้ติดในรส ให้ทานอาหารมังสวิรัติ เพื่อให้ศีลบริสุทธิ์ไม่ด่างพร้อย และไม่เบียดเบียนสัตว์ เป็นการละกิเลส ซึ่งข้อนี้ดิฉันเห็นด้วยและก็ได้ละแล้ว และลดมื้อด้วย คือทาน ๒ มื้อ เช้ากับเพล และไม่ทานจุกจิก เลยเพลแล้ว ดิฉันไม่ทาน ถ้าไปวัดก็ทานมื้อเดียว ไม่ทานเนื้อสัตว์แล้ว

แต่สิ่งที่ดิฉันสงสัยไม่แน่ใจจนต้องเขียนมากราบเรียนถามท่านอาจารย์ก็คือ วิธีการของพระวัดนี้ ท่านปฏิบัติถูกต้องตามแนวสอนของพระพุทธเจ้าจริงหรือไม่ ดิฉันเองปัญญาน้อย ไม่ค่อยเข้าใจอะไรมากนัก ที่ไปวัดก็เพื่อจะไปปฏิบัติขัดเกลากิเลสให้น้อยลง เท่าที่ได้ไปศึกษามา ๓ ครั้ง ก็รู้สึกว่าท่านสอนอย่างเอาจริงเอาจังเผ็ดร้อน ท่านว่ากิเลสของคนมีมาก ต้องใช้คำแรงๆ จึงจะขัดออกได้ มัวเบาๆ ค่อยๆ ก็ไปไม่รอด ทั้งนี้เพื่อให้ญาติธรรมได้พัฒนาจิตใจ ละคลายกิเลส ความโลภ ความหลง ความโกรธ ให้ลดน้อยลงจนหมดไป ท่านไม่มีเจตนาอื่นเพื่อจะด่าว่าใคร ท่านว่าการปฏิบัติธรรมไม่ใช่จะไปนั่งหลับตาภาวนาอย่างเดียว จะหวังให้สำเร็จได้ต้องตั้งใจ ลด ละ ปล่อยวาง ให้ได้ ไม่ต้องอยู่ป่าก็ทำได้ ต้องมีเมตตา เมตตาให้จริง จึงให้ละ ไม่ทานเนื้อสัตว์ ต้องช่วยเหลือเจือจานผู้อื่นด้วย ให้ทุกคนนำไปปฏิบัติที่บ้านด้วย ไม่ใช่ออกจากวัดแล้วก็ทิ้งแค่ประตูวัด

อย่างแนวปฏิบัติที่ท่านพระอาจารย์สอนนั้น ดิฉันเคารพแน่ใจไม่สงสัยเลย แต่ที่วัด...นี้ ดิฉันยังไม่แน่ใจในบางอย่าง เพราะวิธีการผิดแปลกจากวัดต่างๆ ที่ทำกัน จึงสงสัยไม่แน่ใจ ดิฉันก็เพิ่งเริ่มเข้าวัดปฏิบัติจริงจังตอนนี้เอง จึงไม่ค่อยเข้าใจเรื่องของวัดดีนัก ต้องกราบเรียนรบกวนท่านอาจารย์ช่วยให้ความสว่างด้วยเถิดค่ะ

ตอบ ต้องขออภัยไว้ก่อนหากไม่เหมาะสมบางประการ เพราะคนหนึ่งเขียนคนหนึ่งอ่าน คนหนึ่งคิดแง่หนึ่ง อีกคนหนึ่งคิดแง่หนึ่ง ความสนิทใจจึงมักมีน้อย ลูกหลายคนออกจากพ่อแม่คนเดียวกัน ยังคิดไปได้หลายแง่ ทำได้พูดได้หลายสันพันคม แต่ความคมคายพอถือเอาประโยชน์ได้นั้นมีน้อยมาก

ลูกศิษย์พระตถาคตมีจำนวนมากต่อมากยิ่งกว่าลูกๆ ของพ่อแม่เป็นไหนๆ จำต้องมีหลายสันพันเล่ห์กลอุบายที่จะนำออกแสดง ใครก็ต้องว่าของตัวถูก ที่ต่างคนต่างว่าตัวถูกตัวดีนั่นแล ที่มักทำลายศาสนธรรมหรือทำลายพ่อคือพระตถาคตเรื่อยมานับแต่สมัยที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่จนปัจจุบันนี้ สิ่งที่ว่าดีๆ ตัวดีตัวถูกขึ้นต่อยกันบนเวทีคือศาสนธรรม คือตถาคต ก็ยังไม่ปรากฏได้พัก ให้น้ำกันบ้างเลย และไม่เห็นแผ่นดินอันกว้างแสนกว้างว่าเป็นที่น่าอยู่ยิ่งกว่าบนเวที ไม่ต้องเขียนใบสมัครขอต่อยกันบนเวทีเป็นประจำ ไม่ยอมรับการให้น้ำเลยก็เต็มใจ พอใจอยู่ได้ตลอดวันตาย พระไม่ต้องไปกุสลามาติกา ให้ลำบาก กรุณาพิจารณาเอาเอง เพียงแค่อาจารย์ซึ่งเป็นหลวงตาป่าๆ เถื่อนๆ จะหาความสามารถฉลาดรู้มาจากไหน ก็ต้องเป็นขรัวอยู่ตลอดวันตายนั่นแล

คนเราเกิดมา มีหู มีตา ฯลฯ เหล่านี้มีไว้สำหรับใช้เพื่อประโยชน์ เขาก็คน เราก็คน คนดูคนต้องดูกันออก เพราะไม่ใช่กายทิพย์กิริยาทิพย์เหมือนเทวดา พอจะดูไม่ออก พระพุทธเจ้ามีพระองค์เดียวในปัจจุบันนี้ สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว ในคัมภีร์ศาสนาพุทธท่านก็จารึกไว้แล้วโดยสมบูรณ์ เรามิใช่คนตาบอดหาดูได้ พระที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วแดนพุทธ ถ้าเป็นลูกศิษย์พระตถาคตจะมีกี่ร้อยกี่พันหรือกี่ล้านองค์ ท่านก็ไม่อวดดีพอให้กัดกันเหมือนหมากลางบ้านไม่มีเจ้าของ (ศาสดา) ความสงบเรียบไม่มีเรื่องกัดกันเหมือนหมา ไม่มีลัทธิหมากัดกันเข้าไปแทรก นั่นคือศาสนธรรม นั่นคือ สุปฏิปนฺโน ฯลฯ แท้

ขรัวตาโง่

ถาม กระผมต้องกราบขออภัยที่รบกวนหลวงตา กระผมพยายามฝึกนั่งสมาธิแต่ไม่ค่อยได้ผล มักจะนึกถึงอดีตที่ผ่านมา กระผมถูกอาจารย์กลั่นแกล้งกดคะแนนและสั่งให้พ้นสภาพนิสิตเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ทั้งๆ ที่กระผมเป็นผู้บริสุทธิ์ ทำให้กระผมเสียใจจนแทบจะฆ่าตัวตาย ก็พอดีได้พบหลวงตาและอ่านพระธรรมที่หลวงตาได้โปรดคุณเพาพงา และหนังสือตอบปัญหาธรรม

กระผมขอกราบเรียนปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี เพราะทุกวันนี้ก็ไม่มีงานทำ ต้องอาศัยญาติพี่น้องอยู่ กระผมเคยไปทำงานกับป้าโดยการเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ แบกอาหารสัตว์อยู่ได้ระยะหนึ่ง ก็ทำต่อไปไม่ไหวครับ เพราะจิตใจถูกกระทบกระเทือนมาก คือกระผมเรียนถึงปีสุดท้ายแล้ว แทนที่จะใช้ความรู้รักษาคน กลับต้องมาเลี้ยงหมู

ตอบ ได้รับทราบเรื่องแล้วด้วยความสงสารมาก โปรดยกให้กรรมเสียตามคติธรรมที่สัตว์โลกมีกรรมเป็นของตัว แม้เขาผู้กลั่นแกล้งก็ไม่ได้ความวิเศษวิโสอะไรจากการทำเช่นนั้นหรอก ขอให้ปลงๆๆ

ถาม ลูกขอรบกวนเวลาพระคุณเจ้าด้วยความเกรงใจเป็นที่สุด เมื่อวันที่ ๙ พ.ค. ๒๒ ลูกทำบุญถวายสังฆทาน ประมาณสองอาทิตย์ฝันว่าตัวลูกขึ้นไปอยู่บนท้องฟ้า เห็นทางกว้างประมาณสองเลนรถ มีพระสงฆ์นั่งหันหน้าเข้าหากันระหว่างทางเดิน พระสงฆ์รูปร่างสูงใหญ่คล้ายฝรั่ง ผิวขาว ท่านนั่งเล่นดนตรี ไม่มีคนเลย แม้แต่ตัวลูกก็มองไม่เห็น แต่มีความรู้สึกว่าตัวลูกอยู่ใกล้ๆ พระสงฆ์ พอสักครู่มีเสียงผู้ชายแต่ไม่เห็นตัวประกาศออกมาว่า สิทธัตถะมาแล้วสองครั้ง ลูกจึงหันไปมอง ในฝันว่าเป็นพระทองเหลือง แต่ว่าเคลื่อนไหวได้เหมือนกับคนเราที่มีชีวิตทุกอย่าง เดินมาตามทางที่พระสงฆ์นั่งเล่นดนตรีอยู่ ศีรษะท่านไม่เหมือนพระสงฆ์ทั่วๆ ไป เป็นแบบพระพุทธรูปที่เขาเรียกว่ามีเกตุ รูปร่างสูงโปร่ง ผิวพรรณหน้าตาดีมาก มองดูแล้วนึกไม่ออกว่าจะเปรียบกับพระที่ไหนได้ การเดินสำรวมอ่อนโยน สายตาจะพุ่งไปข้างหน้าประมาณ ๔๕ องศา จะไม่เหลียวซ้ายหรือขวาทั้งสิ้น และจะค่อยๆ ลับตาไป ถ้าลูกเป็นคนที่ชอบอ่านประวัติของท่านจะได้ว่าจิตประหวัด ปกติแล้วลูกเป็นคนที่ไม่ชอบเชื่ออะไรง่ายๆ รู้ตัวว่าเป็นคนดื้อพ่อของลูกท่านเป็นคนใจดีมาก ชอบทำบุญและให้ทาน เวลาท่านทำบุญ จะชวนให้ร่วมทำบุญด้วยทุกครั้ง ลูกจะคอยพูดอยู่เสมอว่ามีชาติก็ต้องมีศาสนา ไม่อย่างนั้นคนก็ฆ่ากันตายหมด ระยะหลังๆ นี้ พ่อจะเฉยๆ ทำบุญไม่ค่อยชวน ตอนนี้ท่านได้เสียไปแล้ว นิสัยของลูกเป็นคนที่ไม่ชอบเบียดเบียนคนอื่น จนกระทั่งวาจาก็ไม่ชอบเบียดเบียนใคร ความโกรธพอระงับได้ดีพอสมควร แต่ความน้อยใจยังมีอยู่มาก แต่ลูกได้อ่านหนังสือ ***ศาสนาอยู่ที่ไหน*** ของพระคุณเจ้าได้เมตตาจัดส่งมาให้ ทำให้ลูกเย็นใจขึ้นอีกเยอะเลยค่ะ ลูก

ตั้งปณิธานไว้เงียบๆ สมัยยังเด็กๆ อยู่ จะขอประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดี ถ้าจะตายเพราะความดี ลูกก็ยอมเพื่อบูชาพระคุณพ่อพระคุณแม่

ที่สุดนี้ ลูกขอเรียนถามเกี่ยวกับความฝันของลูก ขอได้โปรดให้พระคุณเจ้าช่วยชี้แจงให้ลูกด้วย ถ้าฝันเห็นเป็นองค์พระเฉยๆ ลูกจะไม่แปลกใจ แต่นี้ประกาศชื่อออกมา ทำให้ลูกแปลกใจมาก ลูกไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะมีพระพุทธเจ้า ลูกว่าเป็นนิยายโบราณมากกว่า เอาไว้โม้ พระคุณเจ้าว่างๆ สบายๆ ค่อยตอบชี้แจงก็ได้ค่ะ ลูกไม่รีบร้อนอะไรหรอกค่ะ

ตอบ ที่ฝันว่าพระมั่วสุมหันหน้าเข้าหากัน เล่นดนตรี นั่นหมายถึงความเหลวไหลเหลวแหลกของพระที่เลวด้วยความประพฤติ ที่มีเสียงธรรมประกาศว่า สิทธัตถะมาแล้วพร้อมกับเห็นองค์พระพุทธรูป นั่นคือคำประกาศเตือนจากศาสนธรรมอันถูกต้องดีงาม เพื่อลบล้างความเหลวแหลกของพระจำพวกนั่งเล่นดนตรีนั้นให้หยุด ไม่ให้ทำต่อไป

ผู้ไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามี ก็คือผู้เชื่อความไม่มีศาสนานั่นแล ความจริงพระพุทธเจ้าทั้งหลายเคยมีมาหลายกัปนับไม่ถ้วนแล้ว กิเลสถ้าลองได้ครองหัวใจสัตว์โลกมากๆ แล้ว สัตว์โลกจะไม่ยอมเชื่อว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีประจำโลก เพราะกิเลสไม่ยอมให้เชื่อในทางดีในของดีทั้งหลาย ซึ่งกิเลสถือว่าเป็นข้าศึกต่อมันมาแต่กาลไหนๆ อยู่แล้ว

หลวงตาโง่ เชื่อพระพุทธเจ้าว่ามีอย่างฝังใจ แต่กิเลสยังเต็มหัวอกไม่บกบาง

ถาม ดิฉันดีใจมาก ได้รับความระลึกถึงจากใบปลิว “คำปรารภงาน” ดิฉันอยู่ไกล ไม่มีโอกาสมาทำบุญด้วยตนเองได้ จึงขอร่วมทำบุญมาทางธนาณัติ ต้องรบกวนพระคุณเจ้าในการเดินทางไปรับที่ไปรษณีย์ได้

ดิฉันเคยฝันว่าความดีที่ดิฉันได้ทำไปแล้วทั้งหมดนี้ อย่างดีก็ไปเกิดเป็นสุนัขบนสวรรค์ ทั้งๆ ที่ดิฉันคิดเอาเองว่าบนสวรรค์คงไม่มีสัตว์เดรัจฉาน ก็เลยเป็นอุทาหรณ์ให้ดิฉันได้สำนึกว่า ที่ว่าได้ทำดี ทำบุญทำทานที่ผ่านมา มันยังน้อยนิดเต็มที ยังไม่พ้นความเป็นเดรัจฉาน ดิฉันจึงดีใจมากที่ได้ร่วมทำบุญเมื่อพระคุณเจ้าเป็นเจ้าภาพ ก็เพียงหวังว่าถึงแม้จะเป็นสุนัข ก็ขอให้เป็นสุนัขที่มีเจ้าของเถิด

ตอบ คุณ... ผู้ฝันแปลกประหลาดน่าขบคิด

จ.ม. พร้อมธนาณัติ เพื่อช่วยเหลือคนผู้จำเป็นที่โรงพยาบาลอุดรฯ ได้รับแล้วด้วยความขอบคุณมาก ขอให้คุณได้บุญมากๆ ได้กุศลแรงๆ และเป็นเจ้าของตึกคนไข้และกิจการฉลองเหล่านั้นด้วยกัน

ความฝันของคุณแปลกดี แต่การทำบุญ คุณทำด้วยความจงใจ ตั้งใจเรื่อยมา มิได้ทำด้วยความฝัน ฉะนั้น คุณจึงลบล้างสุนัขบนสวรรค์ในความฝันได้ด้วยความดีที่ทำด้วยความจงใจเลื่อมใสศรัทธา มิได้ทำด้วยความฝัน

ในวัดป่าบ้านตาด แทนที่จะมีแต่พระเณรเถรชี แต่สุนัขก็มีอยู่ในวัด ๒ ตัว ชื่อโป้ และปุ้ย พระเณรรักมันมากทั้งสองตัว ถ้าบนสวรรค์มีสุนัข เทวดาคงรักมากเช่นสุนัขโป้-ปุ้ย เหมือนกัน ดังนั้น คนที่มีบุญจะไปเกิดเป็นอะไรก็ย่อมดี มีความสุขและมีใครๆ รักชอบมาก เนื่องจากบุญไม่เคยทำให้ใครผิดหวังตั้งตัวไม่ได้ นอกจากพาให้สมหวังตั้งตัวด้วยความมั่นคงไม่โยกคลอนตลอดไป และเป็นสุขเย็นใจถ่ายเดียว

ต่อไปกรุณาพยายามฝันให้ได้เป็นเทวดาบนสวรรค์ และฝันว่าได้เลื่อนชั้นขึ้นไปเป็นลำดับจนหลุดพ้นเป็นอรหันต์ขึ้นมาบนหมอน แล้วไปคุยธรรมะในความฝันให้อาจารย์ฟังบ้าง เผื่อวาสนามีก็จะได้เตรียมฝันและหลุดพ้นไปตามๆ กัน อย่าต้องตะเกียกตะกายบำเพ็ญความดีด้วยวิธีต่างๆ ให้ลำบาก เพราะคนสมัยนี้ชอบเรียนลัดกันอยู่แล้วจะได้ทันเหตุการณ์ไม่เนิ่นนาน

ขรัวตาเรียนลัดในฝัน

ถาม ลูกได้เคยมากราบนมัสการฟังธรรมจากท่านอาจารย์ และเมื่อวันที่ ๑๘ ธ.ค. ๒๖ อันเป็นวันเปิดตึก **"รวมเมตตามหาคุณ"** โรงพยาบาลอุดรฯ ก็ได้มาร่วมในพิธี และได้ร่วมบริจาคในการนี้กับหลวงตา ลูกดีใจมากที่ได้มีโอกาสโดยสารขบวนการสร้างกุศลกับหลวงตา ที่ลูกขอกราบเคารพนบไว้เป็นครูอาจารย์ด้วยดวงใจแท้จริง มาบัดนี้ลูกได้รับทุกขเวทนาจากโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นโรคที่ค่อนข้างจะร้าย คือภาษาแพทย์เรียกว่า โรคเลือด (เม็ดเลือดขาวมีจำนวนน้อยลง) ทำให้ภูมิต้านทานภายในร่างกายอ่อน สาเหตุนั้น แพทย์สันนิษฐานว่าเกิดจากการทำลายของยาชนิดหนึ่งซึ่งใช้รับประทานก่อนที่จะตรวจพบนั้น ลูกป่วยเป็นโรคภูมิแพ้ คือมีอาการปวดแน่นในจมูก มีน้ำมูก มีอาการเจ็บคอ ได้ไปพบแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เขาให้ยามารับประทานสัก ๑ ปี ก็มีอาการซีดเกิดขึ้นต่อมา ในวันที่...นี้เอง ก็มีอาการผิดปกติ คือมีเลือดออกทางช่องจมูกโดยผิดปกติ คือออกวันหนึ่งหลายหนและหยุดยาก จึงต้องไปพบแพทย์ทางเลือด เจาะตรวจนับเม็ดเลือดดู ปรากฏว่าเม็ดเลือดขาวลดลงผิดปกติ จึงให้หยุดยาแก้ภูมิแพ้โดยเด็ดขาด

ขณะนี้มีอาการเหนื่อยหอบ เพลีย ราวกับคนแก่อายุ ๘๐ ปี จะเดิน จะยืน จะทำอะไร แม้แต่จะพูดก็เหนื่อย ลูกคิดถึงท่านและธรรมเป็นที่สุด ได้อาศัยหนังสือ ***แว่นดวงใจ*** กับ ***ธรรมชุดเตรียมพร้อม*** เป็นหลักยึดในใจขณะนี้ เพราะได้ทราบอยู่ตลอดมาว่าคนเราไม่พ้นตาย แต่ก็ไม่มีใครอยากตาย

ลูกเอารูปหลวงตาในหนังสือที่แจกวันงานเปิดโรงพยาบาล มีรูปท่านอาจารย์ไว้บูชา พร้อมกับทำสมาธิภาวนาอบรมจิตให้สงบอยู่ขณะนี้ คิดถึงท่านอาจารย์ที่สุด หากวันใดลูกถึงเวลาอย่างคุณเพา ในหนังสือ ***ธรรมชุดเตรียมพร้อม*** ลูกคงต้องมาอาศัยฝึกจิตให้กล้าและเข้มแข็ง พร้อมจะผจญกับความตายที่วัดป่าบ้านตาดเป็นแน่

พ่อบ้านเป็นข้าราชการ ต้องทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด งานช่างเป็นงานบ้านนอก ต้องเดินทางจรดเหนือจรดใต้ เคยมาเป็นหัวหน้าศูนย์... อยู่สกลนคร ๗-๘ ปี รู้จักสนิทกับท่านอาจารย์... วัดดอยธรรมเจดีย์ และได้บำรุงพระศาสนาหลายด้าน ขณะนี้อายุ ๔๒ ปีเศษ (ลูกอายุครบ ๓๘ ปีพอดี) มีบุตรหญิง ๒ คน คนโตอายุ ๑๓ ปี คนเล็ก

อายุ ๙ ปี ลูกได้มานมัสการท่านอาจารย์หลายหน ได้ให้เจ้าหน้าที่... จังหวัดอุดรฯ พามา ได้รับเมตตาจากท่านอาจารย์เสมอมา ลูกอยากกราบเรียนหลวงตาให้ทราบทุกอย่างว่าในหัวใจนี้คิดอะไร ปรารถนาอะไร ลาภ ยศ เงินทอง สรรเสริญ ไม่อาจช่วยใจให้สงบได้ดังที่ท่านพร่ำสอนจริงแท้แน่เหลือเกิน ถ้าขณะนี้ลูกไม่ได้พบพระ ไม่ได้คติธรรมจากท่าน...แน่นอน การป่วยเจ็บครั้งนี้ย่อมนำมาซึ่งความวุ่นวาย โศกเศร้า และทุกข์ทรมาน อาการที่ลูกเป็นนี้ วงการแพทย์ไม่อาจให้ยาใดบำบัดได้ ลูกได้ธรรมโอสถเท่านั้นมาช่วยบำบัด ขณะที่เขียนจดหมายนี้ อาการที่ทราบว่าแย่ลงก็คือ เหนื่อย หายใจขัด อึดอัดในร่างกาย เพลีย ต่อเมื่อได้ทำสมาธิภาวนาพุทโธ ทั้งเวลานอนพักแล้ว จะพอมีกำลังบ้าง คิดถึงธรรมจากปากท่านอาจารย์เทศน์ให้ฟังเหลือเกิน ใคร่ได้ยินได้ฟังอีก การเดินทางไกลๆ เป็นอุปสรรคต่อสังขารขณะนี้มาก ถ้ามาได้จะพยายามมาหาธรรมเพื่อบำรุงใจให้เข้มแข็งสู้กับมรณภัยให้ได้

ทราบดีว่าท่านอาจารย์ก็ไม่แข็งแรงดังก่อนๆ วันที่ท่านเทศน์บนธรรมาสน์ โรงพยาบาลอุดรฯ ลูกจับใจมาก... ห่วงท่านอาจารย์จะเหน็ดเหนื่อย การสร้างสถานรักษาพยาบาลคนป่วย ไม่ทราบว่ามันจะมีมหากุศลใหญ่ยิ่งปานใดเชียวละ ยามป่วยนี้ ลูกเห็นคุณค่าของโรงพยาบาลยิ่ง คนจนป่วยมันแย่ยิ่งกว่าคนมีป่วยแน่นอน คนมีก็มีสถานบำบัดดีทันสมัย หมอดี ยาดี แต่โรคสมัยใหม่ก็เร็วจนตามไม่ทัน ดังที่ลูกกำลังประสบอยู่ แม้สมบัติล้นฟ้าก็มิอาจจะนำพายาหรือหมอใดมารักษาไข้หนักๆ ให้หายหรือให้คนรอดตายได้

ขอกราบเท้าท่านอาจารย์ที่ลูกเคารพสูงยิ่งมาด้วยดวงใจระลึกในธรรม และระลึกใน **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ตลอดมาและตลอดไปตราบเท่าชีวิต

ลูกพยายามตัดห่วงคือบุตรและพ่อบ้าน หากแต่เจ้าความสงสารมันคอยตือยู่เสมอ การป่วยครั้งนี้ ถ้าไม่อาจจะหยุดการลดลงของเม็ดเลือดขาวได้ ก็หมดทางรักษา... ขอเมตตาจากท่านช่วยแนะนำให้ลูกได้ลดความสงสารกับความห่วงลงให้หมดด้วยเถิด... พระคุณเจ้า ขอพึ่งธรรมของพระบรมศาสดาเพียงทางเดียว... จะอบรมจิตให้สงบได้

ขอกราบเท้านมัสการท่านอาจารย์ด้วยความเคารพสุดดวงจิตดวงใจ

ป.ล. ขอท่านอาจารย์โปรดรักษาสุขภาพท่านด้วยเจ้าค่ะ

ตอบ จ.ม. ทราบแล้วด้วยความสงสารมาก กรุณายึดธรรมเป็นเส้นชีวิตทั้งเป็นทั้งตาย อย่ายึดสังขารเป็นเส้นชีวิตหวังพึ่งเขาถ่ายเดียวโดยไม่มีคติธรรมเข้าแทรก ผู้ยังปกติกับผู้ที่เจ็บป่วยก็คือผู้จะเจ็บป่วยและตายด้วยกันทั้งโลก เป็นเพียงก่อนและหลังกันบ้างเท่านั้น จงนำปัญญาออกกางเป็นตาข่ายรอบสังขารไว้เสียแต่บัดนี้ แม้ถึงคราวจิตที่มีปัญญา ย่อมไม่มัวกอดสังขารที่กำลังจะพังอยู่แล้วเป็นแน่ จะรักษาตัวได้ด้วยความแคล้วคลาดปลอดภัย ธรรมะในหนังสือทุกเล่มบอกความจริงล้วนๆ ไว้แล้ว กรุณาอ่านตรอง และย้อนดูจิตดวงไม่เคยตายนี้ว่า ยังกลัวตายกับสังขารอันเป็นสิ่งแตก–ตายอยู่อย่างไม่มองดูธรรมบ้างหรืออย่างไร

ใจไม่เคยตาย ธรรมไม่เคยตาย เป็นคู่เคียงกัน แต่สังขารแล้วแตก–ตายทั้งสิ้น กรุณาพิจารณาแยกจิตดวงไม่ตายออก อย่าให้กอดกองเพลิงคือสังขารร่างกายที่กำลังก้าวหน้าหาความตายอยู่ทุกนาทีเดือนปี กรุณาทำใจให้สงบด้วยธรรมบทใดบาทใดก็ได้ ใจเรามิได้ป่วยไข้กับสังขารร่างกาย แต่อย่าคว้าเอาสังขารมาเป็นใจ ใจเป็นสังขารจะแผดเผาใจให้วุ่นวายไปตาม จับให้มั่นในคำว่า ใจไม่เคยตาย ใจไม่มีป่าช้าเหมือนร่างกาย ใจเป็นอมตะโดยหลักธรรมชาติแม้ยังมีกิเลสอยู่ เป็นแต่ท่องเที่ยวในภพต่างๆ เท่านั้น ใจเป็นสมบัติของเราแท้ จงรักษาใจให้สงบเย็นอยู่โดยลำพังในท่ามกลางขันธ์ที่กำลังถูกไฟไหม้อยู่ขณะนี้ เอาละ เหนื่อยขันธ์แล้ว ขอให้คุณได้ชัยชนะมารในขันธ์

ถาม ดิฉันดีใจมากที่ได้มีโอกาสทำบุญกับพวกที่เขาลำบากยากแค้น เคยโดนหลอก มาขอถึงหน้าบ้าน ดิฉันเลยไม่กล้าทำบุญกับพวกนี้ค่ะ แต่ที่จริงถึงเขาจะมาหลอกก็ควรจะทำไป ถึงอย่างไรเราก็ได้บุญใช่ไหมคะ คุณแม่ของดิฉันท่านก็โดนมากเหมือนกัน โดยมีพระนั่งรถไดฮัตสุเล็กและมีพวกผู้ชายอีก ๕–๖ คนคอยอยู่นอกบ้าน และพระองค์นั้นก็โดนถูกจับมาแล้วในข้อหาอะไรก็ไม่ทราบค่ะ จะมาขอเงินทีละ ๖๐๐ บาท ทหารใน

บ้านไล่ไป ไม่ยอมให้เข้าบ้าน อย่างนี้เราจะบาปไหมคะ ขอให้ท่านอาจารย์เจริญบุญบารมียิ่งๆ ขึ้นไป

ตอบ คนใจเปรต–ผีในร่างมนุษย์นี้ยิ่งนับวันมีมาก ถ้าส่งเสริมเปรต–ผี ประเภทนี้จะนับวันมีมากขึ้น แม้ใจบุญขนาดไหนก็ไม่ประสงค์พบคนใจบาปหยาบช้านี้ อาจารย์เองก็เคยให้ทานเป็นประจำจนสิ่งของปัจจัยจะไม่มีเหลือค้างวัด แต่ให้บุคคลที่ควรให้เท่านั้น บุคคลประเภทเปรต–ผีเหล่านี้ไม่ให้ ไม่ส่งเสริมให้แพร่พันธุ์เลยแหละ ควรระวังเปรต–ผีประเภทนี้ให้มากๆ ไว้ดี หรือถ้าคุณอยากได้บุญกับพวกนี้มากๆ ก็ไปยืนหน้าบ้าน กวักมือให้มันมารับวัตถุทาน หรือประกาศทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ตามแต่วิธีที่จะได้บุญมากๆ นั่นเถอะ ผลเป็นยังไง ส่งข่าวไปหาอาจารย์ให้มารับกองบุญที่ล้นฝั่งบ้าง บางทีอาจจะอนุโมทนาหรืออาจ...ไม่แน่นัก หลวงตานี้ไม่เหมือนใคร

หลวงตาไม่เหมือนใคร

ป.ล. การก่อสร้างตึกคนไข้สาธารณะโรงพยาบาลอุดรฯ คราวนี้สิ้นเงินไป ๑๐ กว่าล้าน เนื่องจากช่วยหลายด้าน มีเครื่องมือแพทย์ อุปกรณ์ในตึก ตึก ๒ ชั้น ๖๐ เตียง เตียงพิเศษ อีก ๒ เตียง เอกซเรย์อย่างดี (ทันสมัย) และกองทุนสำหรับคนไข้ที่ยากจน จึงขอทุกท่านเป็นเจ้าของกิจการเหล่านี้ด้วยกันอย่างภาคภูมิใจเถิด

ถาม หลวงปู่คะ ลูกอยากจะขอคำแนะนำจากหลวงปู่ค่ะ คือลูกมีความคิดที่จะตั้งทุน...ขึ้น เพื่อตอบสนองคุณมารดาที่ล่วงลับไปแล้ว แต่เนื่องจากลูกมีทุนกำลังทรัพย์น้อย ลูกอยากจะกราบขออนุญาตหลวงปู่ส่งปัจจัยมาถวายยังหลวงปู่ทุกๆ เดือน เดือนละ...บาท ตามแต่กำลังปัจจัยที่จะหาได้ ด้วยผลบุญนี้ ลูกขอมอบแด่คุณแม่ ที่ล่วงลับไปแล้วทั้งหมดค่ะ

หลวงปู่คะ ลูกอยากจะขอกราบเรียนหลวงปู่ค่ะว่า จะทำบุญด้วยบุญใดจึงจะถึงมารดาได้โดยตรงคะ

การที่ผู้ตายมาเข้าฝันผู้ใกล้ชิด จะเป็นความจริงได้แค่ไหนคะ

ถ้าปรารถนาจะไม่เกิดอีก จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรคะ

ตอบ จ.ม. และธนาณัติ ได้รับแล้วด้วยความขอบคุณ ขอบุญที่คุณได้บำเพ็ญเพื่ออุทิศถึงมารดา จงสำเร็จตามความมุ่งหมายเถิด

เรามีมากน้อยเพียงไร เราก็ทำบุญดังที่คุณทำอยู่เวลานี้ และอุทิศส่วนกุศลไปถึงท่าน ก็ย่อมเป็นความถูกต้องดีงามอยู่แล้ว วิธีนี้คือทางตรงต่อผู้ที่ตนมุ่งหวังอยู่แล้ว การฝันนั้น ใครๆ ก็ฝันกันได้กระทั่งเด็กๆ แต่จะถูกหรือผิดนั้น ไม่มีใครกล้ารับรอง จึงไม่ควรใส่ใจให้มากไป จะเป็นกังวลแก่เราเปล่าๆ

ถ้าไม่อยากกลับมาเกิดอีก ก็ปฏิบัติให้ได้ตามธรรมที่ท่านสอนไว้นั้น ชาติย่อมสิ้นสุดลงเอง หนังสือที่ทางวัดเขียน คุณก็เคยได้รับหลายเล่มมิใช่หรือ ในหนังสือเหล่านั้นก็ดูไม่มีเล่มใดบอกให้ผู้ปฏิบัติธรรมกลับมาเกิดอีก นอกจากเจ้าตัวดื้อดันอยากมาเกิดเสียเอง คุณอย่าดื้อซิ ถ้าไม่อยากมาเกิดอีก

ขรัวตาดื้อ ดันอยากมาเกิด-ตายท่าเดียว

ถาม ดิฉันไม่ได้เขียนมากราบท่านอาจารย์เป็นเวลานานทีเดียว แต่จิตนั้นระลึกกราบไหว้บูชาอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะเวลาสวดมนต์ภาวนา ธุระ (ทางโลก) ของดิฉันมีมาก การเป็นผู้ครองเรือนเป็นแม่บ้านนั้น มีงานจิปาถะ ถึงจะมีผู้รับใช้ช่วยเหลือก็เพียงเป็นผู้ผ่อนแรง แต่บางครั้งเขาก็ยังทำให้เราหนักแรงขึ้นอีก เพราะเขาก็ทำเพียงให้ผ่านๆ ไป เรียบร้อยหรือเปล่า สะอาดหรือไม่ เขาก็มองไม่เห็น เจ้าของบ้านก็ต้องทำซ้ำ นอกจากนั้นก็มีกิจธุระอื่นซึ่งไม่ใช่เรื่องของตนโดยตรง แต่ก็ต้องทำไปตามหน้าที่ของพี่บ้าง ของญาติบ้าง ของเพื่อนฝูงบ้าง เรื่องเหล่านั้นก็อยู่ในขอบเขตแห่งความสุจริตและเมตตา

อนุเคราะห์แก่กัน ทำไปคงจะไม่เป็นบาป แต่ก็คงจะไม่เป็นกุศล เพราะภาระเหล่านั้นทำให้จิตไม่สงบ บางทีนั่งภาวนาตั้งชั่วโมง ลมหายใจหนักสม่ำเสมอ ไม่เบาหรือละเอียดเลย

งานอบรมให้วิชาแก่นักศึกษา... ก็นับว่าเป็นเหตุให้มีเวลาน้อยอีกเหตุหนึ่ง เพราะเดินทางไปสอนทั้งไปและกลับ ก็สิ้นเวลาไปครั้งหนึ่งไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง สอน ๑ ชั่วโมง เดินทาง ๓ ชั่วโมงเศษในรถเมล์ แต่เมื่อคิดว่าการให้วิทยาทานเป็นกุศลอย่างหนึ่ง ก็เลยไม่นึกเหนื่อยหน่าย ที่ดิฉันเขียนเล่ามากราบเรียนท่านอาจารย์อย่างนี้ ถ้าท่านอาจารย์เป็นฆราวาส ก็เท่ากับดิฉันเล่ามาปรับทุกข์ด้วย แต่ท่านอาจารย์เป็นอาจารย์ที่เคารพทางธรรมะ ที่ดิฉันทำเช่นนี้จะเป็นบาปอกุศลหรือไม่เจ้าคะ น้อง... เคยเล่าว่า เธอมีเรื่องอะไรๆ เธอก็เขียนมากราบเรียนท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์ก็มีเมตตาสั่งสอนไปเสมอ ดิฉันก็เลยจะยึดท่านอาจารย์เป็นที่พึ่งบ้าง เพราะดิฉันถือว่าท่านอาจารย์นั้นก็เป็นส่วนในพระรัตนตรัยด้วย ผิดถูกอย่างไร โปรดแสดงเมตตาธรรมต่อดิฉันเถิดเจ้าค่ะ

ดิฉันได้รับหนังสือ ***ประวัติท่านอาจารย์หลวงปู่ขาว*** ที่ท่านอาจารย์เป็นผู้จัดทำส่งไปทางไปรษณีย์...เล่ม แต่ซองที่ห่อหุ้มหนังสือนั้นชำรุดฉีกขาดทั้งด้านหัวท้าย ซึ่งอาจเกิดบกพร่องทางการไปรษณีย์ประการใดก็คงได้ กราบเรียนมาเพียงเพื่อให้ท่านอาจารย์ทราบว่าได้รับไว้แล้ว ด้วยความสำนึกในความเมตตากรุณาของท่านอาจารย์

ขอกราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า เหตุใดจิตจึงไม่สงบ เพราะดูลมและภาวนาพุทโธไม่ขาดระยะ ทั้งรู้ตัวอยู่ทุกขณะด้วย แต่ลมเดินสม่ำเสมอ ไม่ละเอียดลงได้ อาการทางร่างกายที่เป็นโรคประจำกายอยู่ (คือใจสั่นอยู่เป็นนิจ) จะเป็นสาเหตุให้ลมไม่ละเอียดได้หรือไม่ ดิฉันทำภาวนาไม่น้อยกว่า ๔๐ นาที ส่วนใหญ่ก็เกือบ ๑ ชั่วโมงเต็มๆ เคยมีลมละเอียดจนเกือบไม่มีลม แต่นานๆ ครั้ง จึงจะได้อย่างนั้นสักครั้ง ขอประทานเมตตาธรรมจากท่านอาจารย์เจ้าค่ะ

ตอบ การส่งหนังสือของบุรุษไปรษณีย์ด้วยห่อหลุดลุ่ยมีอยู่เสมอ แต่มาคิดเสียว่า ของมากต่อมากที่ส่งไปในที่ต่างๆ คงไม่อาจเก็บรักษาให้ปลอดภัยทุกๆ ชิ้นไป จงปลงตกไปตามความคิดทำนองนี้

เรื่องการงานต่างๆ นั้น มันยุ่งกับคนกับสัตว์ทั่วโลก ถ้าจะไม่สลัดงานให้ว่างเลยตลอดไปก็ไม่มีวันว่างตลอดอวสาน ที่ว่างบ้างก็เพราะพักงานไม่ทำงาน งานจึงว่างจากคนซึ่งเป็นตัวยุ่ง ไม่มีอะไรและสัตว์ตัวใดเกินมนุษย์จอมยุ่งกับงานการต่างๆ แม้พระและอาจารย์เองยังเป็นตัวยุ่งกับโลกเขา ขณะเขียน จ.ม. นี้ก็ทำงาน และยังมีงานอื่นๆ คนอื่นๆ รอเกี่ยวข้องอยู่ไม่มีเวลาว่างเลย เจ้าของต้องทำตัวให้ว่างเอง ไม่งั้นตายเพราะยุ่งงานไม่อาจสงสัย ตัวเองนั่นแหละตัวยุ่งกับการงานต่างๆ งานเขาไม่ค่อยมายุ่ง แต่คนชอบมายุ่งบ่อยไม่เหมือนงานต่างๆ เนื่องจากทั้งเขาทั้งเราชอบเป็นตัวยุ่งอยู่แล้ว จึงเข้ายุ่งเกี่ยวกันได้ง่ายกว่างาน กรุณาปลงลงที่ตัวเราซึ่งเป็นจอมยุ่งนี้ งานจะค่อยเบาบางและหมดไปเอง เท่าที่เขียนเรียนมานี้ ก็น่าจะกินความไปตลอดทั่วถึง จึงขอพักงานเพียงแค่นี้เพื่องานและคน พระจะได้ยุติงาน

ขรัวจอมยุ่งงาน

ป.ล. ที่จิตไม่สงบเพราะชอบยุ่ง

ถาม หลวงตาป่วยเป็นโรคเดิม (คือโรคหัวใจ) ใช่ไหมคะ ถ้าหากดิฉันบอกว่าสงสารหลวงตา ขอให้หายป่วยเร็วๆ หลวงตาคงจะย้อนให้ว่า **"สงสารตัวเองเถิด"** จึงไม่กล้ากราบเรียนท่าน เคยมากราบเรียนถามพูดคุย ก็ถูกท่านย้อนกลับมาทุกครั้ง ไม่เคยตอบปัญหาตรงๆ เลย ตอบให้คิดทุกครั้งไป

ตอบ ผู้ถามก็ถามเพื่อให้คิด ผู้ตอบถ้าไม่ตอบเพื่อให้คิดก็ไม่เกิดความคิดในแง่ต่างๆ ทางธรรมะ จึงลำบากทั้งสองฝ่าย

ถาม ดิฉันขอร่วมทำบุญหลวงปู่เพื่อสร้างโรงพยาบาล...บาท อีก...บาท แล้วแต่หลวงปู่จะไว้ใช้ทำอะไรก็ได้ ผลบุญนี้ ขอให้หลวงปู่หายจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขกายสุขใจทุกๆ ประการ และขออุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ญาติพี่น้องและสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง

ธรรมะใดที่หลวงปู่ได้เข้าถึงแล้ว ขอให้ข้าพเจ้าได้เข้าถึงธรรมะนั้นในชาตินี้ด้วยเทอญ และขอให้ข้าพเจ้าเข้าถึงซึ่งพระนิพพานในชาตินี้ด้วยเทอญ

ตอบ หลวงปู่ขอให้คุณแซงไปได้เลย

ถาม ตามที่กระผมได้เขียนหนังสือมาหาอาจารย์เมื่อเดือน ธ.ค. ๒๕๒๕ ได้เคยเรียนอาจารย์ว่า ผมจะฝึกหัดทำกรรมฐาน ซึ่งอาจารย์ได้มีหนังสืออวยพรกระผมไปในปี ๒๕๒๖ กระผมฝึกอาทิตย์ละ ๕ วันๆ ละ ๑๕-๒๐ นาที โดยมีจุดมุ่งหมายให้สติมีกำลังส่วนวันหยุดงาน ฝึกไม่ไหวเพราะศีลขาดเรื่องสุรา ผลของการฝึกบางครั้งรู้สึกว่าจะดีขึ้นบ้าง แต่สู้กิเลสไม่ได้ อย่างไรก็ตามรู้สึกว่าดีกว่าไม่ฝึกเลย ในปี ๒๕๒๗ ผมจะเพิ่มเวลาฝึกขึ้นอีก

ท่านอาจารย์เขียนในหนังสือว่า พระกรรมฐานกระทำความเพียรตลอดเวลา กระผมเข้าใจเฉพาะเวลานั่งสมาธิกับเดินจงกรมเท่านั้น ส่วนเวลาอื่นผมยังไม่เข้าใจว่าทำความเพียรด้วยวิธีใด ไม่ทราบว่าจะเป็นการรบกวนหรือไม่ ถ้าอาจารย์จะช่วยอธิบาย

ตอบ ขอให้คุณจงรบกับสุราได้ชัยชนะเถิด เพราะสุราเป็นสิ่งต่ำทรามสำหรับชาวพุทธผู้เคารพพระพุทธเจ้าว่าประเสริฐ สุราทำคนให้เสียได้หลายอย่างจนถึงขั้นเสียคนได้ (ขั้นบ้าสุราพาไปไม่มีวันฟื้น)

การระวังรักษาจิตหรือพิจารณาธรรมด้วยสติปัญญาอยู่โดยสม่ำเสมอตลอดถึงขั้นเข้มข้นของความเพียรฆ่ากิเลส เรียกว่าทำความเพียรตลอดเวลา การไม่เอาไหนเลย เมาทั้งวันตลอดอิริยาบถ เรียกว่าคนไร้ค่าไม่มีสาระในตัวเลย นี่เป็นของคู่กัน

ถาม ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ได้มีเมตตาให้ธรรมะทางจดหมายแก่ดิฉันเสมอๆ และดิฉันได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและแก้ไขตัวเองเสมอมาเจ้าค่ะ บ่อยครั้งจะขี้เกียจด้วยข้ออ้างว่าเหนื่อยเพราะงานมาก แต่ดิฉันก็ไม่เคยละเว้นการภาวนาแม้จะเผลอนั่งหลับไปบ้าง ก็จะรู้สึกตัวทันทีเสมอเจ้าค่ะ

อย่างไรก็ตาม คำสั่งสอนของท่านกังวานอยู่ในใจของดิฉันตลอดเวลานอกจากหลับ จึงยากที่จะขี้เกียจและเผอเรอในข้อปฏิบัติของศีลเจ้าค่ะ และด้วยบารมีของท่านดิฉันได้รับความสงบสุขอย่างไม่เคยประสบมาเลยในชีวิตนี้

ตอบ ขอให้คุณจงชนะมารทั้งหลาย มีข้ออ้างข้อแก้ตัวของกิเลสเพื่อลบล้างธรรมเป็นต้น และให้มีข้ออ้างข้อแก้ตัวแห่งธรรมเพื่อลบล้างกิเลสไปโดยลำดับด้วย

ข้าศึกของธรรมชอบอยู่ปากคอกของจิต พอเริ่มคิดปรุง กิเลสมักจะออกก่อนธรรมเสมอในขั้นเริ่มแรกฝึกหัดบำเพ็ญภาวนา เมื่อฝึกสติปัญญามีกำลังมากขึ้น ธรรมก็เริ่มจะอยู่ปากคอก รักษาจิตไม่ลดละแทนกิเลส สุดท้ายกิเลสออกเพ่นพ่านไม่ได้ถูกสติปัญญาฆ่าแหลกๆ ตายเรียบๆ ตายเกลี้ยงๆ เหลือแต่ธรรมกับใจที่บริสุทธิ์ล้วนๆ นั้นไม่บอกว่าประเสริฐเลิศโลกก็เป็นเองโดยหลักธรรมชาติ

ถาม ดิฉัน... เป็นนักกายภาพบำบัด โรงพยาบาล... ขณะนี้กำลังตั้งใจปฏิบัติธรรมด้วยตนเองที่บ้านอยู่เสมอ ดิฉันเคยไปกราบหลวงตาเมื่อสงกรานต์ที่ผ่านมา ตอนนี้ดิฉันฝึกนั่งสมาธิโดยวิธีการอานาปานสติอยู่ ดิฉันทราบและรู้จักท่านเริ่มจากหนังสือประวัติพระอาจารย์มั่น รู้สึกอ่านแล้วเป็นกำลังใจในการปฏิบัติมาก ขณะนี้มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้

๑. ขณะที่เพ่งดูลมหายใจ ให้รู้สึกถึงลมหายใจเข้าออก เราควรจะตามลมเข้าไปจนสุด แล้วออกจนสุดดี หรือให้รู้สึกแค่จุดกระทบที่ปลายจมูกจริงๆ ที่เดียว

๒. ขณะที่ลมเข้าและออก ต้องนึกนิมิตภาพ ปลายจมูกกับริมฝีปากบนไหม หรือให้รู้แค่ลมอย่างเดียว (อ่านพบในตำราของพระอาจารย์ที่อยู่ทางภาคเหนือ ไม่มั่นใจว่าอันนี้จะดีไหม)

๓. ดิฉันสงสัยว่า เวลาเดินจงกรมนี้ บางครั้งเราจับที่ปลายเท้า ส้นเท้าที่เคลื่อนไหวแต่บางทีเหมือนคิดฟุ้งไปเรื่องบางเรื่อง เป็นไปได้ไหมว่าจิตทำงานพร้อมกันสองอย่าง

หรือว่าเป็นไปไม่ได้ จึงอยากทราบว่าจิตคนเรานี้ทำงานพร้อมกันทีละสองอย่างขึ้นไปได้ แต่ที่แน่นอนคือความรู้สึกที่เท้าไม่แจ่มชัดเท่าตอนรู้สึกที่เท้าอย่างเดียว

ตอบ การกำหนดภาวนาด้วยธรรมบทใดก็ตาม เช่น กำหนดลมหายใจ เป็นต้น ด้วยความมีสติ ถ้าจิตสงบ ก็แสดงว่านั้นถูกกับจริตของตนแล้ว พึงทำต่อไปด้วยธรรมบทนั้น

๑. กำหนดรู้จำเพาะลมผ่านเข้า-ออกที่ดั้งจมูกเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องตามลมเข้าลมออก ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระมากขึ้นเปล่าๆ ในการเริ่มฝึกหัด

๒. ไม่ต้องนึกภาวนาจมูกหรือริมฝีปาก ให้รู้ลมเข้า-ออกอยู่เท่านั้น ด้วยความมีสติ ควบคุมงาน อย่าให้สติขาดวรรคขาดตอน

๓. การเดินเป็นกิริยาเคลื่อนไหว จะกำหนดการเคลื่อนไหวของเท้าก็ได้ เพราะเป็นกิริยาที่หยาบกว่าการนั่ง-นอน กำหนดลมอยู่กับที่

ป.ล. จิตทำงานหน้าที่เดียวเท่านั้น ที่จิตแย็บออกรู้สิ่งนั้นสิ่งนี้ นั้นคือสติเผลอในขณะนั้น จงระวัง

ถาม ดิฉันเคยทำสมาธิโดยเพ่งกระดูกจนสามารถเห็นกระดูกหลุดจากเนื้อ และเห็นเนื้อหนังซากศพหลุดจากกันเละๆ เปื่อยเน่า เหมือนเห็นกระดูกไก่ตุ๋นล่อนหลุดจากเนื้อ จนตัวเองอาเจียนเมื่อ ๒ ปีกว่ามาแล้ว และเคยเห็นว่ากายกับจิตมันแยกจากกันแต่ทั้งหมดไม่ได้ โอปนยิโก เพราะไม่รู้มาก่อนและไม่ได้ทำซ้ำๆ ให้มาก เพราะไม่มีความรู้ ต่อมามีคนเขาบอกว่าที่ดิฉันทำนั้นเป็นสมถะ ต้องทำสติทุกอิริยาบถจึงจะเป็นวิปัสสนา ดิฉันก็ลองทำดู คือทำสติทุกอิริยาบถ ในที่สุดก็เดินจงกรมจนเห็นอาการเกิดดับขณะเดินก้าวย่าง แต่เห็นเกิดดับไม่ค่อยชัด ต่อมาก็มีพระท่านบอกว่าอันนี้ก็เป็นสมถะอีก ดิฉัน (ขณะนี้) ขณะทำสมาธิ (อานาปานสติ) พอจิตรวมลง ก็อยากจะไปดูอัฐิอีกเพราะเคยดูเห็น แต่ตอนนี้ไม่เห็น จิตจึงไม่รวมเท่าที่ควร จะเป็นเพราะมันห่วงทั้งลมหายใจและ

เสียดายการดูกระดูก จึงอยากกราบเรียนถามท่านว่า จริตนิสัยอย่างดิฉันนั้นควรทำอัฐิกรรมฐานหรืออานาปานสติ

ตอบ การพิจารณากระดูก มันก็เป็นปัญญาอยู่ในนั้น อันที่สงสัยว่าเป็นสมถะหรือวิปัสสนา ก็ไม่เป็นสมถะอีก มันเริ่มฟุ้ง คุณอย่ายุ่ง อย่าไปมุ่งว่าเป็นอะไร พิจารณาอะไรก็มุ่งไปอันนั้น เมื่อจิตสัมผัสกับอะไร ก็พิจารณาอันนั้นได้ทั้งอานาปาฯ และอัฐิอย่าจำเจ ต้องเปลี่ยนแปลง

ถาม กระผมใคร่ขอกราบรบกวนเวลาท่านสักเล็กน้อย เพียงเพื่อขอความอนุเคราะห์ในธรรมที่อันกระผมติดข้อและมีความจำเป็นจริงๆ เนื่องด้วยกระผมมีความชอบในการปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ โดยญาติๆ และสิ่งแวดล้อมทางบ้านที่มีแต่บัณฑิต แต่ก็ได้ศึกษาทางโลกและสนุกสนานมากับสิ่งแวดล้อมของเพื่อนๆ ที่มีแต่คนพาล แต่ธรรมก็ได้คุ้มครองดึงเข้าในศาสนาตลอดมา จนกระทั่งได้เสียสละสมัครใจบวช เริ่มตั้งใจปฏิบัติธรรมตลอดมาจนมีครบทุกรส เช่น เคร่งครัด ศีลหย่อน พากเพียรทิฐิมานะ กาลเวลาผ่านไปก็ได้เรียนรู้จากปราชญ์บ้าง จากการใคร่ครวญในจิตที่เป็นสมาธิบ้าง มาปัจจุบันจึงได้เรียบเรียงธรรมไว้ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และก็ปฏิบัติตามมาจนได้เห็นจริงในธรรมเป็น ปจฺจตฺตํ มาเป็นลำดับ ตั้งแต่จิตสงบเห็นความหลงที่ผ่านมา ละโลภ โกรธ หลง จนเบาบางลง แล้วเห็นคุณประโยชน์ในธรรมเกิดความอิ่มใจ ปีติและความสุขในธรรม นำ ปจฺจตฺตํ มาเทียบกับทางปริยัติ ก็ตรงกันเป็นลำดับ จนกระทั่งมาติดที่เอกัคคตา คือวางกายไม่ดับ พิจารณากาย เวทนา ใคร่ครวญเท่าไรหลายเดือนก็ไม่ดับ ปจฺจตฺตํ มาหยุดอยู่เท่านี้เอง พอเปลี่ยนอุบายใหม่ ใช้เพ่งกายเฉยๆ สักแต่ว่าเป็นธาตุ หลายเดือนก็ไม่เป็นผล พยายามใคร่ครวญทุ่มเท ชีวิตจิตใจก็ไม่เป็นผล ปจฺจตฺตํ มาหยุดอยู่เท่านี้

ได้ปรึกษาพระผู้ใหญ่หลายท่าน รวมทั้งหลวงพ่อเจ้าอาวาสที่วัด ก็ได้รับคำตอบว่าหลวงพ่อเองก็พยายามเพียรอยู่ทุกวันจน ๓๐ ปีแล้ว ก็เห็นหยุดอยู่เท่านี้เหมือนกันเท่านั้นแหละครับ ผมปล่อยวางทันทีโดยไม่ต้องใคร่ครวญอีก ปัจจุบันเหลือแต่เพียงแค่ความสุขใจสบายใจมาจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงคิดว่าผมตั้งใจเกินไปและหวังเกินไปจึงไม่ได้ผล

เมื่อปล่อยวางไม่หวังผลก็เลยไม่ได้ผลอีกจริงๆ นั่นแหละครับ

จึงขอความเมตตาจากท่านอาจารย์ช่วยแนะนำสำหรับคนราคะจริตอย่างผมด้วย และขอให้ท่านอาจารย์ช่วยแนะนำจุดตัดสัญญากามตัณหาที่อยู่ๆ ก็เกิดขึ้นกับใจ ซึ่งบางครั้งใคร่ครวญพิจารณาจนคิดว่าละไปได้แล้ว แต่อยู่ๆ มันก็เกิดขึ้นมาอีกได้อย่างไรครับ ตัดอดีต อนาคต ละสัญญา ใช้พุทโธช่วย ก็แทบจะพ่ายแพ้ทุกที จึงขอให้อาจารย์ช่วยแก้ไขให้ผมด้วยครับ ผมจะตั้งใจพยายามประพฤติปฏิบัติตามด้วยความเคารพ

สุดท้ายนี้ด้วยใจอันบริสุทธิ์ ขอถวายกุศลแด่ท่าน ขอท่านจงมีสุขภาพดี เป็นที่พึ่งทางธรรมของผู้ทุกข์ต่อไป อันธรรมใดที่ท่านได้เห็นแล้ว ขอให้กระผมได้เห็นธรรมนั้นด้วยเถิดครับ

ตอบ อย่าไปคาดปริยัติให้มากไป มันเป็นสัญญาอารมณ์ ให้รู้เป็นวงปัจจุบันของการปฏิบัติ เรื่องกามราคะแก้ด้วยอสุภะให้มาก อสุภะเท่านั้นจะแก้ลงไปได้โดยลำดับ ที่มันเกิดขึ้นเพราะเกิดการกระทบ เชื้อมีอยู่ ย่อมแสดงเปลวออกมา เกิดจากความคิดของเจ้าของ เจ้าของไปคิดไปปรุงหลอกเจ้าของ เชื้อมีอยู่ภายใน เชื้อไม่มีก็รู้ว่าหลอกและรำคาญด้วยซ้ำกว่าจะยุติ

ถาม หลวงตาขา ลูกขออนุญาตรบกวนนะคะ เวลาที่ลูกมีปัญหาจิตใจ ยิ่งคิดถึงหลวงตามากขึ้นจนน้ำตาไหล เพราะไม่มีใครในโลกนี้จะแก้ให้ลูกได้ ในโลกนี้ลูกมีหลวงตาองค์เดียวที่ลูกเชื่อสนิท จะสั่งให้ลูกตาย ลูกก็จะยอม ระยะนี้ในใจของลูกมีแต่ความเบื่อหน่าย พอเห็นความหน่ายแล้วก็เศร้าสลดจนร้องไห้ แต่พอคิดจะก้าวออกก็ไม่ได้ เกิดความสงสารลูกและพ่อเขา ความสงสารมีเท่าๆ กับความหน่าย ลูกโง่มากค่ะ ดูตรงนี้ไม่เข้าใจเลย ความสงสารเป็นกิเลสใช่ไหมคะ หรือเป็นเหตุผลที่ลูกยังต้องอยู่ก่อน แต่ลูกก็ดูจิตตรงนี้อย่างเยือกเย็นยิ่งเห็นชัด จิตหน่ายมันเกิดจากมีความรู้ขึ้นที่จิตอย่างรวดเร็วมากค่ะ คือรู้สังขารแล้วดับเป็นระยะถี่ๆ เร็วๆ ค่ะ แสดงให้เห็นชัด แต่เร็วเหมือนกะพริบตา เป็นเรื่อยๆ ติดๆ กัน ลูกบอกไม่ถูก เที่ยวแต่ร้องไห้อยู่ในใจคนเดียว เพราะคงไม่มีใครทราบ ยิ่งเป็นอย่างนี้ยิ่งคิดถึงหลวงตามาก แล้วใจก็พาไปกราบเท้าหลวงตา

แล้วก็ร้องไห้อย่างบอกอะไรไม่ถูก ลูกควรจะทำอย่างไรดีคะ ขอหลวงตาได้เมตตาลูกด้วยเถิดเจ้าค่ะ

ตอบ เรื่องออกหรือไม่ออกไม่สำคัญ ข้อสำคัญให้รู้เท่านั้น ทั้งความคิดในทางเป็นธรรมและความคิดในทางเป็นกิเลส นี่แหละคือความเป็นธรรม แล้วเหมือนเข้าเฝ้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และครูบาอาจารย์อยู่เสมอด้วยคิดเช่นนี้

ถาม ลูกขอประทานกราบเรียนถามหลวงตาว่า คนเราที่นับถือศาสนาพุทธนั้นเวลาตายแล้วจำเป็นจะต้องเผาศพทุกคนหรือไม่ หากไม่เผาแล้ว จะขัดต่อศาสนาหรือพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือไม่ครับ ที่กระผมเรียนถามมานี้เพราะสงสัยว่า มีคนหลายคนได้ทำการบริจาคศพให้ทางโรงพยาบาลหลังจากตายแล้ว เพื่อให้นักเรียนแพทย์ศึกษาในร่างของศพ ซึ่งจะใช้เวลาทำการศึกษาเป็นเวลา ๑-๒ ปี เมื่อเป็นเช่นนี้คงจะไม่มีการเผาศพ จะทำให้ขัดกับพิธีทางศาสนาพุทธหรือไม่ครับ

ตอบ ไม่มีอะไรขัดกับศาสนาพุทธ จะเผา-ฝัง หรืออะไรก็ได้ การให้ศพเป็นทานยิ่งดีกว่าเผา-ฝังเป็นไหนๆ

ถาม กระผมขอกราบเท้าของพระคุณหลวงพ่อด้วยความเคารพอย่างสูงด้วยครับ ที่เมตตาสงเคราะห์ศิษย์ของหลวงพ่อทุกคนตลอดจนตัวกระผมเอง แม้ว่าจะไม่เคยพบกับหลวงพ่อองค์จริง แต่คุณธรรมของพระคุณหลวงพ่อนั้น ตลอดจนเมตตาบารมีของพระคุณเจ้านั้นสูงยิ่งครับ กราบขอบพระคุณมาอีกหนครับ กระผมทราบว่าผู้ที่เคารพศรัทธาหลวงพ่อนั้น ไม่เคยสร้างเหรียญรูปหลวงพ่อ เพราะคงจะไม่มีแน่ๆ อยากได้ของอะไรติดตัวจากหลวงพ่อไปบูชาบ้าง ไม่ทราบว่าเป็นประเภทผงพระพุทธรูปหรือไม่ครับ (พระพุทธปฏิมาในรูปแบบพระพิมพ์องค์เล็กๆ สำหรับติดตัว) ทราบว่าเคยมีผู้ไปได้มาจากหลวงพ่อใช่ไหมครับ กระผมเขียนรบกวนมาถึง ขอความเมตตาจากหลวงพ่อด้วยครับ ขอให้หลวงพ่อเมตตาด้วยนะครับ ไม่ทราบว่าที่เคยมอบให้ศิษย์อื่นไป พอมีอยู่กับหลวงพ่ออีกหรือไม่ครับ

ตอบ สิ่งที่ขอไม่มี แต่สิ่งที่ไม่ขอนั้นอาจมี แต่ไม่อาจให้ได้

ถาม การทำบุญด้วยการซื้อของถวายนั้น ในบางครั้งก็มีปัญหาเหมือนกันด้วยความเป็นผู้รู้น้อย ก็คำนวณไม่ค่อยถูกว่าผิดหรือไม่ ใช้ได้หรือไม่ เช่น สบู่หอม คนขายก็บอกว่าพระท่านใช้ได้ คนที่รับฝากก็บอกว่าท่านใช้ไม่ได้ เพราะเป็นของหอม ไม่ทราบเหมือนกันว่า ถ้าส่งของที่พระท่านใช้ไม่ได้ไปถวาย จะเป็นบาปหรือเปล่า บางคนก็ติงว่าถวายเป็นปัจจัยดีกว่า ถ้าท่านจะเมตตาเล่าสภาพแวดล้อมและสิ่งอื่นๆ เพื่อช่วยให้ผู้อยู่ไกลได้ตัดสินใจถูกต้องในการถวายครั้งต่อไปบ้างก็จะเป็นพระคุณยิ่งค่ะ

มีปัญหาบางประการที่อยากจะเรียนถามท่านพระอาจารย์สักเล็กน้อยดังนี้ค่ะ

เมื่อเวลาที่ดิฉันปฏิบัติธรรม สมาธิเกิดขึ้นแล้วมีความรู้สึกชา-หวิว และไม่รู้สึกว่ามีตัวตนอยู่ พอมีความรู้สึกดังนี้ ลมหายใจจะไม่สม่ำเสมอและจะถอนจากสมาธิ เมื่อถอนออกมาแล้วยังรู้สึกชาและมึนที่ศีรษะ เมื่อลุกขึ้นยืนรู้สึกเหมือนจะล้ม ต่อจากนั้น ดิฉันก็จะเข้านอนโดยกำหนดลมหายใจต่อทันทีจนหลับ แต่มีความรู้สึกว่าไม่หลับทั้งๆ ที่หลับและจะรู้สึกหลับจริงๆ เมื่อพลิกตัวอีกครั้ง ทำไมจึงเป็นเช่นนี้คะ การปฏิบัติและผลของการปฏิบัติเช่นนี้ถูกหรือผิดประการใด

การยกจิตเข้าสู่ภูมิวิปัสสนา จะกระทำได้ตอนใด สมาธิของดิฉันเท่าที่เล่ามาสมควรที่จะดำเนินไปสู่วิปัสสนาได้หรือยัง เท่าที่เคยปฏิบัติมายังไม่เคยพิจารณาอะไรเลย จิตมันอยากจะสงบอยู่เฉยๆ รู้สึกสบายดีค่ะ

ในขณะที่เราลืมตาตื่นขึ้น กายทำงาน จิตทำงาน สังขารเกิด ดิฉันมีความรู้สึกไม่อยากให้สังขารเกิด แต่ก็อยากจะทำงาน ตัวเราก็ห้ามไม่ให้เกิดไม่ได้ และบางครั้งกลับรู้สึกมีการโต้เถียงขัดแย้งกันเองระหว่างความรู้สึกสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะส่งส่ายไปเรื่องโน้นเรื่องนี้ พิจารณาอย่างโน้นอย่างนี้สารพัด อีกฝ่ายหนึ่งพยายามให้หยุดไม่ให้ส่งส่าย ในบางขณะที่เกิดขัดแย้งกันจะรู้สึกมึนและล้า จะแก้ได้อย่างไรคะ

คำว่า **วิบากกรรม** หมายถึงกรรมที่เราสร้างไว้ในอดีตชาติใช่หรือไม่ เคยมีท่านผู้รู้ท่านหนึ่งทักดิฉันว่า คุณนี่มีวิบากมากจริง ท่านหมายถึงวิบากตัวที่เป็นเครื่องขัดขวางการปฏิบัติ จะแก้ได้อย่างไรคะ แม้นไม่ได้หมด ให้เบาบางลงก็ยังดีค่ะ ท่านคงจะเหนื่อยมากแล้ว ขอจบเท่านี้ดีกว่านะคะ

ตอบ ที่คุณพูดเรื่องการซื้อของทำบุญว่าบางครั้งก็มีปัญหานั้น ยอมรับโดยทั่วกัน แม้อาจารย์เองซื้อของถวายพระ ยังมีลังเลในใจเป็นบางครั้งเช่นเดียวกับคุณ จึงขอให้เป็นไปตามอัธยาศัยของผู้บำเพ็ญแต่ละรายๆ จะเหมาะดีว่าจะเอาอะไรทำบุญดังนี้เป็นต้น สบู่ที่มีกลิ่นหอมมากจนสะดุดใจ หลวงปู่มั่นเคยสอนพระเสมอว่า ไม่เหมาะสำหรับพระจะใช้สบู่เช่นนี้ จึงกรุณาพิจารณาตามนี้ อาจารย์เองไม่อาจติ-ชมโดยลำพังความรู้ของตัวเองได้ ซึ่งบางทีความรู้สึกของตัวอาจชอบที่หอมๆ กว่านี้ก็ได้ ขอยอมรับกราบไหว้บูชาหลวงปู่มั่นโดยทางความรู้การปฏิบัติความสามารถของท่านที่เคยประจักษ์ตา-หู-ใจมาแล้วดีกว่าเชื่อตัวเอง

การส่งสิ่งของมาถวายท่าน แต่ไม่เหมาะที่ท่านจะใช้สอยเป็นบางอย่างบางชนิดนั้น คิดว่าไม่เป็นบาป เพราะมุ่งต่อกุศล มิได้มุ่งอกุศลแต่อย่างใด กรุณาเย็นใจหายกังวล

เวลาจิตสงบโดยลำดับ ย่อมเริ่มปล่อยความรู้สึกทางร่างกายเข้ามาโดยลำดับ บางครั้งราวกับร่างกายไม่มี (ในความรู้สึกว่ากายไม่มี) ในขณะนั้นลมหายใจจะละเอียด และละเอียดมากแทบไม่มีลม หรือไม่มีลมหายใจในความรู้สึกเลย ร่างกายจะเริ่มปรากฏชาหวิวๆ จนหายชา-หวิวแล้ว ก็รู้อยู่จำเพาะจิตแห่งเดียว ไม่มีอะไรยุ่งเกี่ยวอีกในขณะนั้น นี่คือลักษณะของจิตที่ปรากฏในเวลาจิตสงบตามขั้น จนถึงขั้นละเอียดสุดของสมาธิ วิธีปฏิบัติต่อจิตในขณะสงบตัวคือ แม้ลมจะแผ่วเบาหรือหายไปในความรู้สึกในขณะนั้น ก็ไม่ต้องกังวลกับลม เพราะเรามิได้ภาวนาเพื่อเอาลมหายใจ เราภาวนาเพื่อเอาจิตต่างหาก จึงให้อยู่กับความรู้ ตัวรู้อันละเอียดนั้นโดยเฉพาะ ไม่ต้องกังวลกับลมกับกายทุกส่วน เมื่อควรแก่กาลจิตถอนออกมาแล้ว เขาก็รู้และปฏิบัติต่อกันเองโดยไม่มีอะไรมาบังคับ เพราะจิตกับกายเคยปฏิบัติต่อกันอยู่แล้ว การมึนศีรษะหรือมีอาการต่างๆ ผิดปกติบ้างทางร่างกายหลังจากภาวนามาแล้ว ไม่ควรถือเป็นเครื่องกังวลใจ จะเป็นอุปสรรคต่อ

การบำเพ็ญในคราวต่อไป โดยกลัวว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วความเพียรเลยล้มเหลวไปตามกลมายาของกิเลส จากนั้นก็ถูกกิเลสลากขึ้นเขียง (หมอน–เสื่อ) หายเงียบไปเลย

การทำงานย่อมใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือทั้งทางโลกและทางธรรม ร่างกายจึงต้องมีอาการต่างๆ ผิดปกติกว่าที่ไม่ทำงานไปบ้าง ควรนำมาเทียบเคียงผลที่ร่างกายได้รับจากงานทั้งสองฝ่ายนั้น (ฝ่ายโลก–ฝ่ายธรรม) จะไม่แพ้กลหลอกของกิเลสอยู่ร่ำไปดังที่โลกเคยถูกเป็นประจำมาแล้ว ต้องขออภัย ขอเล่าความจริงมาเป็นเครื่องประกอบ อาจารย์เคยนั่งภาวนาตลอดรุ่ง ตอนลุกจากที่ภาวนาล้มทั้งหงายโครมไม่เป็นท่า แทนที่จะเข็ดแต่ไม่เข็ด คราวหน้าเปลี่ยนวิธีในการลุกจากที่ภาวนาใหม่ คราวต่อไปเลยไม่ล้ม แม้ร่างกายจะชอกช้ำมากหลังจากนั่งภาวนาตลอดรุ่งมาแล้วเช่นคราวก่อนๆ

พระพุทธเจ้าปรากฏว่าทรงสลบ ๓ หน ก่อนได้ตรัสรู้นำธรรมมาสอนโลก เราเพียงชา–หวิว กรุณานำมาเทียบกับท่านแล้วจงบำเพ็ญต่อไป หนักก็ให้รู้ว่าหนัก เบาก็ให้รู้ว่าเบา โง่ก็ให้รู้ว่าโง่ ฉลาดก็ให้รู้ว่าฉลาดจากการภาวนา จะได้รู้เรื่องของตัวของโลกอย่างกว้างขวางรอบตัวรอบโลกธาตุ ไม่หวาดหวั่นไหวกับสิ่งใดๆ ทั้งสิ้นจากหลักการภาวนาซึ่งเคยทำคนให้ฉลาดมามากต่อมากจนนับไม่ได้แล้ว เราควรจะได้เป็นผู้หนึ่งในจำนวนคนฉลาดเหล่านั้น ๑% คือเรายังดีเยี่ยมสำหรับเรา

การยกจิตเข้าสู่ปัญญานั้น หลังจากจิตถอนออกจากความสงบแล้ว ก็ควรพิจารณาทางด้านปัญญาได้ จิตของคุณควรแก้วิปัสสนาอยู่แล้ว อย่าปล่อยให้นอนจมอยู่กับสมาธิไปนานนัก จะเสียกาลเพื่อความฉลาดถอดถอนกิเลสด้วยปัญญา (พิจารณาปัญญาหลังจากจิตถอนความสงบแล้ว มิใช่ทำในวาระเดียวกัน)

ที่คุณว่าตัวไม่หลับทั้งๆ ที่หลับนั้นถูกต้อง กรุณาให้เป็นไปตามที่เป็นนั้น อย่าสงสัย อย่าแก้ไขให้เป็นอื่น จะผิดความเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้

คำว่า **วิบาก** ก็คือผลของกรรมดี–ชั่วนั้นเอง ซึ่งมีอยู่กับทุกคน อย่าเป็นอารมณ์ให้ยุ่งไป นี้สละเวลาธาตุขันธ์เขียนอย่างเต็มกำลัง กรุณาอ่านให้เกิดประโยชน์

ถาม ศิษย์ได้รับคำสอนจากท่านพระอาจารย์แล้วด้วยความปีติยินดียิ่ง และซาบซึ้งในเมตตาธรรมของพระอาจารย์ ที่ท่านเมตตาสละเวลาธาตุขันธ์ให้กับศิษย์ คำสอนจากท่านเปรียบเสมือนพลังทิพย์อันเย็นฉ่ำที่กระตุ้นให้มีกำลังต่อสู้และปฏิบัติต่อไป ขอน้อมรับด้วยความเคารพบูชายิ่งเจ้าค่ะ

ศิษย์ได้ทำตามคำสอนของท่านพระอาจารย์แล้ว คือหลังจากถอนจากสมาธิแล้ว ศิษย์จะพิจารณาร่างกายต่อ ด้วยคิดว่าเป็นทางสู่วิปัสสนาตามคำสอนของท่าน หลังจากที่ปฏิบัติมา ๒-๓ วัน จนเมื่อคืนนี้ในขณะที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น ปรากฏว่ากลับมีความสงบเกิดขึ้นอีก และในขณะที่เกิดความสงบนั้น ก็มีเสียงดังมาจากภายในกังวานขึ้นมาว่า **"ร่างกายไม่ใช่ของเราๆๆ"** ดังซ้ำๆ อยู่อย่างนี้ กลบการพิจารณาเดิมเสียสิ้น เสียงนั้นไม่ได้เกิดจากการพิจารณา พอรู้สึกตัวอีกครั้ง ก็พบว่าหายใจหอบเหนื่อยเหมือนวิ่งมา ปรับตัวสักครู่หนึ่งก็เป็นปกติและออกจากที่ปฏิบัติ อยากเรียนถามท่านพระอาจารย์ว่า ที่ศิษย์ปฏิบัติและประสบอยู่ ใช่การสู่วิปัสสนาที่ถูกต้องหรือไม่ อาการหอบเหนื่อยเกิดจากอะไร และการพิจารณาในครั้งต่อๆ ไปควรจะพิจารณาในแบบเดิมหรือเปลี่ยนหัวข้อธรรมใหม่เจ้าคะ

สำหรับการเปรียบเทียบ การทำงานทางโลก-ทางธรรม นั้น หลังจากออกจากสมาธิแล้ว จิตใจสงบดีมาก ส่วนการทำงานทางโลกนั้นก็วุ่นวายไปตามกระแสของงาน สิ่งที่ศิษย์กำลังพยายามปฏิบัติอยู่ก็คือไม่ยอมให้ใจวุ่นวายตามไปด้วย พยายามใช้สติวางเฉยกับทุกสิ่งทุกอย่างที่วิ่งเข้ามากระทบตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ แต่มีความรู้สึกว่ายากกว่าการนั่งปฏิบัติ เพราะเผลอสติ ปล่อยให้ใจวิ่งตามสิ่งที่มากระทบไปบ่อยๆ แต่พอรู้ว่าเผลอก็พยายามจับให้เข้ามาอยู่ในกรอบใหม่ รู้สึกว่ายากจริงๆ เจ้าค่ะ

ศิษย์รบกวนธาตุขันธ์ของท่านพระอาจารย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมมากแล้วเจ้าค่ะ ขอกราบลาเจ้าค่ะ

ตอบ ที่คุณทำนั้นถูกต้องแล้ว หายใจหอบหรือไม่หอบ อย่าไปแบกไปหาบไปหามมัน ให้เกิดกังวลขนทุกข์ใส่ตัวเพิ่มเข้าอีก

ถาม ดิฉันมีเรื่องรบกวนจะเล่าให้ท่านอาจารย์ทราบ มีอยู่ครั้งหนึ่งเกิดเหตุเมื่อเร็วๆ นี้ ดิฉันประสบทุกข์ใจแสนสาหัส โดยปกติดิฉันจะรักษาศีล ๕ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต พยายามระมัดระวังไม่ต่อเวรต่อกรรมกับใครทั้งสิ้น แต่โชคร้ายจริงๆ ค่ะ เช้าวันหนึ่ง ดิฉันขึ้นรถจะขับมาทำงาน ก็สั่งให้เด็กรับใช้ช่วยดูแลลูกแมวตัวเล็กๆ ให้พ้นทาง เขาก็เดินดูรอบรถแล้วก็บอกให้ถอยได้ ปลอดภัยแล้ว ดิฉันยังถามย้ำว่า แน่ใจหรือ เขาก็ยืนยัน ดิฉันก็ติดเครื่องแต่ยังไม่ถอยรถ เริ่มเปิดเทปท่านอาจารย์ก่อนออกรถ เพราะในขณะขับรถนั้น ฟังธรรมะของท่านอาจารย์ทำให้ใจเยือกเย็น สงบ พอถอยรถมาได้นิดเดียว ได้ยินเสียงเด็กร้องตกใจและมีเสียงหล่นจากหน้ารถ ลูกแมวตัวหนึ่งปีนเข้าไปในตัวกระโปรงรถโดยไม่มีใครเห็น (เพราะอยู่ข้างในเครื่อง) มันตกลงมาตายสนิท เลือดกลบ เข้าใจว่าใบพัดจะตีมัน ดิฉันตกใจมือเท้าอ่อนไปหมด เพราะดิฉันไม่เคยคิดจะทำร้ายใครแม้กระทั่งยุง แต่ทำไมเขาจะต้องมาตายเพราะมือดิฉันด้วย ขับรถไปคิดไป ฟังเทปไปด้วย มีอยู่ตอนหนึ่งเสียงท่านอาจารย์สอนว่า **"อดีตและอนาคตไม่ต้องไปคำนึงถึง ให้รู้อยู่แต่ในปัจจุบันเท่านั้น"** ดิฉันแช่มชื่นทันที และมานึกถึงธรรมะของพระพุทธองค์ที่ว่า **"สัตว์โลกทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน"** ถ้าเป็นเช่นนี้ ดิฉันก็ขอเดินหน้าเข้าสู้กรรมอันเกิดจากไม่เจตนาครั้งนี้ และมีธรรมะครองใจแทนที่ ดิฉันต้องกราบขออภัยอีกครั้งหนึ่งที่เขียนเล่าเรื่องราวส่วนตัวและอาจจะทำให้ท่านอาจารย์ต้องเสียเวลาอันมีค่ามานั่งอ่าน จ.ม. จากศิษย์ที่กำลังพยายามตะเกียกตะกายให้พ้นจากกองทุกข์

ตอบ เรื่องลูกแมวตายนั้น มันเป็นกรรมของสัตว์ที่เคยเกี่ยวพันกันมา มิได้เป็นกรรมของคุณด้วยเจตนาแต่อย่างใด กรุณาอยู่เย็นใจด้วยความเชื่อธรรม เชื่อกรรมที่ทรงสอนไว้ คำว่า กรรมๆ นี้ มีอำนาจเหนือสิ่งใดๆ ในไตรภพ จึงไม่มีใครห้ามได้เมื่อวาระมาถึง อย่าว่าเพียงลูกแมวเท่านั้น ต่อให้พ่อแมว แม่แมว ปู่ย่าแมว พ่อสัตว์ แม่สัตว์ ปู่ย่าสัตว์ พ่อคน แม่คน ปู่ย่าคน ก็ต้องเป็นทำนองลูกแมวตัวตายในรถนั้นแล เมื่อวาระแห่งกรรมมาถึงแล้ว ท่านจึงสอนไม่ให้ประมาทกรรมว่าไม่ให้ผล สัตว์โลกล้วนอยู่ใต้กฎแห่งกรรมทั้งสิ้น ไม่งั้นคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ประเสริฐ ไม่เป็นสรณะของโลกทั้งสามได้ ทั้งนี้ก็เพราะตรัสไว้ชอบแล้วนั่นแล จึงไม่มีธรรมบทใดบาทใด

ที่ควรดัดแปลงแก้ไขไปตามความรู้ความเห็นของผู้หนึ่งผู้ใดตลอดไป กรุณาอ่านให้ถึงใจ แก้ไขส่งเสริมให้ถึงกรรมชั่ว-ดีที่มีอยู่กับคนทุกคน

ถาม ในอดีต ลูกเคยต้องการลาภ ยศ สรรเสริญ ขวนขวายไม่เคยอิ่มพอ ปัจจุบันลูกตัดแล้วสิ่งเหล่านี้อย่างสิ้นเชิงไม่เคยคิดเสียดายแม้แต่น้อย หันมาทำงานประกอบอาชีพส่วนตัวอย่างเดียว แต่ก่อนทำงานเท่าไรๆ ไม่มีความพอ แต่พอรู้ว่าพอแล้ว มันกลับยิ่งมากเกินกว่าที่ตอนยังไม่พอ ทำงานอย่างเดียวก็กลับเจริญก้าวหน้ากว่าทำงานสองอย่างเสียอีก แต่จิตมันกลับไม่ยินดีหรือยินร้าย จิตมันอยู่นิ่งๆ เหมือนไม่ต้องการอะไรทั้งสิ้น คล้ายๆ สักแต่ว่าทำไปตามหน้าที่ที่ต้องกระทำเท่านั้น แต่ก็ทำด้วยสติ จิตไม่ติดอยู่กับอะไร มองสิ่งของต่างๆ เหมือนไม่มีค่า แก้วแหวนเงินทองไม่มีค่าไปหมด เหมือนมันไม่เป็นอะไรสักอย่าง อย่างหลวงพ่อเทศน์ว่า เราไปสำคัญมั่นหมายเอากันไปเองนั้น เพิ่งรู้ได้ในจิตอย่างนี้เอง ไม่มีอะไรสงสัยอีก

ลูกต้องย้อนกลับมาพูดเรื่องเก่าอีก คือเมื่อก่อนที่ลูกอยากเห็นหลวงพ่อ เมื่อได้พบแล้ว อยากได้รูปหลวงพ่อไปบูชากราบไหว้ แต่หลวงพ่อไม่ชอบให้ใครถ่ายรูป หารูปหลวงพ่อยากกว่าของมีค่าใดๆ ทั้งหมด แต่ก็ไม่พ้นความพยายามของลูกไปได้ ลูกไปวัดป่าครั้งแรกคิดว่าจำไม่ผิดแน่ๆ ลูกเห็นรูปหลวงพ่อแขวนอยู่ที่เสาบนศาลา ลูกดีใจมาก จึงขออนุญาตในใจถ่ายรูปจากรูปจนได้มาบูชาเป็นรูปสีชัดแจ๋ว ใส่กรอบกราบไหว้บูชาตลอดเป็นความอบอุ่นใจอย่างหนึ่ง ยิ่งเดี๋ยวนี้ยิ่งรู้สึกอบอุ่นเพราะหลวงพ่อเป็นกำลังใจให้ลูกปฏิบัติให้ถึงที่สุดแห่งธรรมวิมุตติ

ลูกแสวงหารูปหลวงพ่อแสนยาก พอหลวงพ่อเมตตาได้เห็นหลวงพ่อจากหนังสือ **รวมเมตตามหาคุณ** เสียจนอิ่มพอ อยากจะขออนุญาตหลวงพ่อตัดรูปจากในหนังสือนำมาใส่กรอบบูชาเพราะรูปใหญ่ดี หลวงพ่ออนุญาตนะเจ้าคะ

เหตุที่รักเคารพหลวงพ่อดุจบิดา ครูอาจารย์ ด้วยศรัทธาเต็มหัวใจเพราะ

ประการแรก หลวงพ่อเทศน์ธรรมะตรงจุดดุจเดินทางสายตรง

ประการที่สอง หลวงพ่อเด็ดเดี่ยวมาก เทศน์แล้วรู้สึกกิเลสในตัวต้องสยบยอมแพ้ ถ้ายังไม่ลงง่ายๆ ก็สะดุ้งทีเดียวจนหมอบ

ประการที่สาม หลวงพ่อไม่แสดงเหมือนอย่างครูบาอาจารย์อื่น มักชอบแสดงในเรื่องอิทธิฤทธิ์ หลงพาดูนรก สวรรค์ ซึ่งคนส่วนมากมักหลงชอบ (แต่ลูกไม่ชอบเลย เพราะไม่เกี่ยวกับการพาสัตว์โลกให้หลุดพ้นได้)

ประการที่สี่ เพราะหลวงพ่อไม่มีการรดน้ำมนต์ เสกเป่า ไม่แจกเครื่องรางของขลัง (ให้แต่ธรรมะอย่างเดียว)

ประการที่ห้า เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ลูกจะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของหลวงพ่อ จะหาทางหลุดพ้นให้ได้ อยากจะพูดว่าในชาตินี้เสียเลย

หลวงพ่อคะ เมื่อไม่นานมานี้ เหมือนกับลูกได้รับคำสั่งจากทางจิตจากองค์หลวงปู่ขาว หลวงปู่ต้องการให้ลูกไปในพิธีพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ อยู่ปฏิบัติธรรมรักษาอุโบสถ ๓ วัน หลวงพ่อเจ้าคะ อันนี้จะเป็นความจริงหรือไม่เจ้าคะ หรือลูกเป็นไปเองอย่างไร เพราะเวลาปฏิบัติในบางครั้งเหมือนมีผู้มาเทศน์ธรรมะให้ลูกฟังอยู่ในจิต จิตของลูกถามว่า เป็นผู้ใด ได้รับคำตอบว่า พุทธะ อย่างนี้เสมอ ถ้ามีสิ่งติดขัดใหญ่ๆ จะได้ฟังเทศน์กัณฑ์ใหญ่ครั้งหนึ่ง เรื่องนี้ลูกไม่เคยบอกผู้ใดเลย แต่ความสงสัยนี้เก็บไว้ก็คงไม่ดีแน่ หลวงพ่อได้โปรดเมตตาชี้แจงแก่ลูกด้วย ผิดถูกอย่างไร ลูกจะได้ขอหลวงพ่อช่วยแก้ไขให้ลูกด้วย เพราะลูกยังด้อยปัญญาจริงๆ เจ้าค่ะ

หลวงพ่อคะ มีบางคนสนใจธรรมะของหลวงพ่อ ลูกดูแล้วว่าถ้าเขาศรัทธาจริง ลูกก็อัดต่อให้เขาไปโดยแจกเป็นธรรมทานตามความประสงค์ของหลวงพ่อ เพราะไม่มีการซื้อขาย แม่ชีที่วัดป่า... อยากฟังธรรมจากหลวงพ่อ ลูกอัดส่งไปให้...ม้วนก่อน ถ้าแม่ชีสนใจอีก ลูกก็จะอัดส่งไปอีก หลวงพ่อคงอนุญาตนะคะ

ตอบ รูปหลวงพ่อนั้น คุณเห็นว่าจะเป็นมงคลด้วยวิธีใดก็ตามแต่คุณพิจารณาเอง

ลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นปุ๋ยหล่อเลี้ยงของกิเลสวัฏฏ์ เพื่อความยืดยาวถาวรของมัน การรู้เท่าและปล่อยวางโลกธรรมมี ลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นต้น เป็นทางของวิวัฏ (นิพพาน) ใจเมื่อมีธรรมเป็นเครื่องดื่ม ย่อมปล่อยอาหารอันเป็นพิษที่เคยสำคัญว่าเป็นคุณออกโดยลำดับ เมื่อรสแห่งธรรมเข้าบรรจุเต็มหัวใจแล้ว ใจย่อมปล่อยโลกามิสโดยสิ้นเชิงไม่มีเหลือ

ที่รู้ขึ้นในจิตย่อมมีทั้งธรรมของจริง และกิเลสของปลอมแฝงธรรมเกิดได้ด้วยกัน สำคัญที่สติปัญญาระลึกรู้ไตร่ตรองเลือกเฟ้นก่อนเชื่อและก่อนนำออกใช้ จะเป็นผู้รอบคอบไม่หลงกลของกิเลสที่ชอบแฝงธรรมไปทุกระยะของการบำเพ็ญ ธรรมยังหยาบกิเลสตัวแฝงธรรมก็หยาบ ธรรมละเอียดภายในใจ กิเลสแฝงธรรมก็ละเอียดแฝงกันไปตลอด จนกิเลสสิ้นเชื้อแล้ว จึงไม่มีอะไรปลอมแปลงแฝงธรรมอีก

สติปัญญาเกิดในใจจากภาคปฏิบัติ เกิดได้ทุกระยะทุกอิริยาบถทุกขณะที่ได้รับสัมผัส หรือไม่ต้องสัมผัสกับสิ่งใดก็เกิดได้โดยลำพังตัวเอง นี่ก็เคยอธิบายให้ฟังแล้วกระมังในฉบับก่อน สติปัญญาทางภาคปฏิบัติไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใดกับอะไร แต่ขึ้นอยู่กับกำลังธรรมภายในใจหนุน ตอนที่ใจมีกำลังโดยลำดับไปแล้ว แต่ตอนต้นๆ ต้องลากจูงถูไถจึงจะเกิดสติปัญญาขึ้นมาได้ ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้พิจารณาเพื่อสติปัญญาในขั้นเริ่มแรก เมื่อถึงขั้นอัตโนมัติแล้ว สติปัญญาย่อมหมุนตัวไปเองกับเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งภายในภายนอกไม่มีประมาณ จนสิ้นเหตุสิ้นผลจึงจะหยุดไปเองไม่ต้องบังคับ

เทป ถ้าผู้ควรอัดให้ไม่นำไปซื้อขายเพื่อฟังโดยธรรมก็ให้ได้ กรุณากำชับเสมอก่อนจะให้ใคร เรื่องการขาย แม้เจ้าตัวไม่ขาย แต่มนุษย์หัวแหลมมันมีอุบายหลอกและนำไปขายได้ จึงควรระวังอยู่เสมอกับแต่ละรายที่จะปลงใจอัดให้เขา (หลวงพ่อไม่หึงหวงธรรมะ-เทป)

ถาม การรู้จักปล่อยวาง ทำให้ลดความเหน็ดเหนื่อยลงมาก แต่ก่อนโง่ยึดมั่นก็เหนื่อยแทบตาย เดี๋ยวนี้ความโง่คลายลงก็สบายขึ้น ลูกค่อยๆ คลายความโง่ออกรอบด้านทั้งที่บ้านและที่ทำงาน

ตั้งแต่ปลายเดือน พ.ค. ถึงขณะนี้ก็มีชีวิตวิ่งเข้าออกโรงพยาบาลช่วยดูเพื่อนๆ ผู้ที่ร่วมทำบุญมากับลูกเสมอ เดี๋ยวนี้พอป่วยมาก ยอมสวดมนต์และภาวนามากขึ้น แต่ก่อนก็ตามเรื่องตามราว

ตอบ การปล่อยวางความยึดมั่นในวัตถุและอารมณ์ต่างๆ เป็นจุดมุ่งหมายของศาสนธรรมโดยแท้ แม้ธาตุขันธ์ยังต้องอาศัยสิ่งเหล่านั้นอยู่ ก็ไม่จำต้องยึดถือแบกหามเสียจนหนักอึ้งตลอดเวลาจนหาความอิสระทางจิตใจไม่ได้ คนเราย่อมเป็นทุกข์กันตรงนี้ มิได้เป็นทุกข์เพราะความไม่มีกินมีใช้ แต่เป็นทุกข์เพราะมีมากน้อยเท่าไรก็ยึดมันอย่างเหนียวแน่นต่างหาก ลูกศิษย์พระพุทธเจ้าจะมีทางรู้และปล่อยวางภาระคือความยึดถือเหล่านี้ได้โดยลำดับและได้โดยเด็ดขาด นอกนั้นแทบไม่มีและไม่มีทางปล่อยวางได้ นี่เป็นความจริงตามหลักธรรม

ถาม ดิฉันเป็นครูสอนอยู่ที่...ได้อ่านหนังสือ...ซึ่งมารดาอ่านเป็นประจำและได้ทราบจากมารดาว่า ที่วัดของพระคุณท่านมีไก่ฟ้าเดินจงกรม ดิฉันเขียนจดหมายมารบกวนเพื่ออยากจะเรียนถามท่านว่า ที่วัดยังมีไก่ฟ้าเดินจงกรมจริงหรือไม่ และอยากทราบประวัติของไก่ฟ้าว่ามีความเป็นมาอย่างไร

ตอบ ทำไมอยากเห็นอยากทราบไก่ฟ้าเดินจงกรม แต่คนทำไมไม่อยากเห็นไม่อยากเดินจงกรม หรือถูกตัวขี้เกียจตัวไม่เชื่อธรรมขวางทางก้าวขาไม่ออก

ถาม นานแล้วที่ดิฉันมิได้มีโอกาสมากราบท่านอาจารย์ แต่ก็ได้ระลึกถึงท่านอาจารย์ด้วยความเคารพอยู่เสมอ รู้สึกเสียดายเมื่อทราบว่าท่านอาจารย์มากรุงเทพฯ แล้วไม่ทราบ ขาดโอกาสที่จะได้นมัสการท่านอาจารย์

ตั้งแต่ตุลาคมปีที่แล้ว ดิฉันได้เจ็บล้มลุกคลุกคลานมาเป็นเวลาหลายเดือน ยังไม่ทันได้ฟื้นดี ก็มาโดนรถอุบัติเหตุซ้ำเติมระหว่างทางไปโคราช เมื่อวันที่...นี้ บุญที่รอดตายอย่างไม่ช้ำ ก่อนเกิดอุบัติเหตุ ดิฉันได้เกิดสังหรณ์ใจว่าเราอาจจะไม่ถึงโคราชเลยภาวนาว่าหากจะเกิดจริง ขอบุญทั้งหลายและคุณของพระพุทธ พระธรรม และ

พระสงฆ์ ได้โปรดช่วยให้ทุกคนปลอดภัย เราเดินทางด้วยกัน ๔ คน จะไปทำการอบรมผู้นำเกษตรกร พระได้ช่วยเราทั้ง ๔ คน เพียงช้ำๆ โนๆ กันนิดหน่อยเท่านั้น แต่รถพัง

ในขณะนี้ดิฉันมีจิตที่อ่อนแอมาก อ่อนแออย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน มีแต่ความเกียจคร้าน เบื่อหน่ายในทุกอย่างแม้กับการปฏิบัติธรรม มีแต่สติตามความรู้สึกต่างๆ แต่ไม่มีพลังบังคับให้ใจทำในสิ่งที่เคยทำได้ แม้แต่เขียนจดหมายถึงอาจารย์ก็เช่นกัน กว่าจะบังคับให้มือจับปากกาขึ้นเขียนนั้น ก็กินเวลาหลายวัน

ท่านอาจารย์เจ้าคะ อะไรคะที่เกิดขึ้นกับดิฉัน จะเป็นเพราะดิฉันไม่รักษาสัจจะที่ว่าจะปล่อยวางทุกอย่างหลังจากทำโครงการ...เสร็จ หรือเป็นเพราะเรื่องของเวรกรรม สำหรับเรื่องงานนั้น ดิฉันคิดว่าขยายเวลาออกไปเพราะงานช่วยส่วนรวมที่ยากจนกำลังเดินดี กำลังได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย อย่างนี้เป็นการเสียสัจจะไหมคะ ขอท่านอาจารย์ได้โปรดเมตตาให้แสงสว่างด้วยค่ะ

ตอบ ความท้อถอยอ่อนแอหมดกำลังใจในกิจการที่ชอบที่ดี นั้นคือความพ่ายแพ้กิเลสมารภายในใจ ถ้าขืนปล่อยให้มารนี้ควบคุมบังคับจิตใจไปนานเท่าไร ก็ยิ่งจะเสียมากเท่านั้น ปราชญ์ท่านเป็นกังวลด้วยจิตคิดที่กล่าวนี้ แต่กิเลสมารเตรียมตบมือและกินเลี้ยงกันที่มันทำงานได้ผลเกินคาดบนหัวใจชาวพุทธลูกศิษย์พระกรรมฐาน

เรื่องกรรมเวรและสัจจะใดๆ ที่ถามไปก็หมดกำลังใจที่จะชี้แนะ หากชี้แนะไปก็กลัวว่ากิเลสมารจะเก็บทิ้งลงตะกร้าหรือเผาไฟเสียหมด เจ้าของจะยังไม่ได้อ่าน

เมตตาด้วยความกังวลและหมดกำลังใจที่จะช่วยได้ ถ้าเจ้าตัวไม่พยายามช่วยตัวเอง

ขรัวอ่อนใจ

ถาม หลวงตาคะ หลวงตาแก่แล้ว อาพาธบ่อยด้วย หนูคิดดูก็เป็นห่วงทั้งอาการของหลวงตา และเป็นห่วงทั้งผู้มีวิญญาณครองสิ่งทั้งมวลที่หวังพึ่งบารมีขององค์ท่านขณะนี้และที่ยังไม่มาถึง ทั้งผู้ที่อาจสำเร็จในความเพียรขั้นใดขั้นหนึ่งก็คงจะมีอีกมากตลอดทั้งผู้สนใจใคร่ธรรมเริ่มแรก

หลวงตาคะ หนูเคยได้อ่านพระธรรมเทศนาของหลวงตาในหนังสือเล่มหนึ่ง หนูขอกล่าวโดยสรุปมีใจความว่า พระอรหันต์ท่านจะมีชีวิตอยู่หรือละขันธ์ก็มีค่าเท่ากันสำหรับองค์ท่าน แต่ถ้าองค์ท่านมีชีวิตอยู่ จะเป็นประโยชน์สำหรับสัตว์โลกมาก ข้อความนี้สะดุดใจหนูมากค่ะ และหนูเคยศึกษาได้ความรู้จากผู้มีพระคุณท่านหนึ่งว่า พระอรหันต์สามารถต่อธาตุต่อขันธ์ขององค์ท่านได้โดยเจริญอิทธิบาทภาวนา หนูดีใจมากที่รู้เรื่องนี้ จะได้ถือโอกาสรอบคอบไว้ก่อน เพราะอนาคตจะเป็นอย่างไรแค่ไหน คนโง่อย่างหนูไม่อาจทราบได้

หลวงตาคะ องค์ท่านเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตา อุตส่าห์สั่งสอนสัตว์โลกให้รู้ตามเพื่อความสงบสุขในจิตใจของเขา แม้องค์ท่านจะชราภาพและอาพาธบ่อยก็ตาม ทรงมีพระปัญญาอันสูงส่งหายากยิ่งในปัจจุบัน และเป็นองค์ผู้มีความบริสุทธิ์อย่างแท้จริง หนูมีความเคารพบูชาในองค์ท่านและปรารถนาจะให้องค์ท่านมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ คืออย่างน้อยขอให้พระชนมายุขององค์ท่าน ๑๓๐ จึงทรงละขันธ์เถิด ถ้าเกินกว่านี้ ก็ขอให้ไม่มีประมาณ ทั้งนี้ก็เพื่อยืดเวลายังประโยชน์สุขให้ทั่วทั้งไตรโลกธาตุต่อไปอีก เพราะองค์ท่านเป็นเนื้อนาบุญอันยิ่งใหญ่ของโลก เป็นหลักชัยของผู้สนใจใคร่ธรรมเพื่อหลุดพ้น เป็นแม่เหล็กดูดของสัตว์โลกให้ละชั่วทำดี เป็นพยานให้ได้ประจักษ์ว่าศีลธรรม บาป บุญ มิได้เสื่อมไปไหนเหมือนบางคนเข้าใจ แต่ยังอยู่คู่โลกตลอดกาลทุกยุคทุกสมัย ผู้ปฏิบัติได้และบรรลุคุณธรรมอันวิเศษยังมีให้เห็นอยู่ หลวงตาคะ มากมายนานัปการสุดที่จะบรรยาย

ขอให้หลวงตาผู้เป็นพระขีณาสพเจ้าอันประเสริฐ ได้โปรดเมตตารับอาราธนานิมนต์ของข้าพระพุทธเจ้าผู้มีเจตนาอันบริสุทธิ์ และเพื่ออานิสงส์ในการสร้างบารมีของข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด

ตอบ จ.ม. อิทธิบาท ทราบแล้ว ราวกับนำภูเขาทั้งลูกมาให้หลวงตา ซึ่งมีกำลังเท่าอึ่งอ่างแบกหามนั่นแล อาจตายในขณะแบกก็ได้ไม่ถึงไหน

คนไม่เคยทำความเพียรเพื่อฆ่ากิเลส ย่อมพูดเรื่องการฆ่ากิเลสได้อย่างคล่องปากไม่นึกกระดากอาย แต่ผู้ทำความเพียรฆ่ากิเลส เช่นพระพุทธเจ้า ทรงสลบ ๓ หน พระอรหันต์ตลอดครูอาจารย์ทั้งหลายท่านรอดตายเดนตายกว่ากิเลสจะตาย ได้ครองอรหันต์

ผู้ไม่เคยเจริญอิทธิบาท ก็พูดเรื่องการเจริญอิทธิบาทเพื่ออายุยืนนานได้อย่างคล่องปาก น้ำลายไหล แต่ผู้ท่านเจริญอิทธิบาทซึ่งเป็นผู้รับภาระหนัก ท่านทราบความตื้นลึกหนาบางได้ดี แต่ท่านไม่พูดพล่ามเหมือนนกขุนทองอิทธิบาทในตำรา

การรีบเร่งทำความดี ซึ่งเป็นการต่อบุญเพิ่มกุศลให้มากมูนขึ้นในขณะที่มีชีวิตอยู่นั่นเป็นความชอบธรรม จึงกรุณาสนใจให้มาก อย่าได้คิดหวังลมๆ แล้งๆ ท้องแห้งเปล่าประโยชน์ตามลมปากนกขุนทอง จะเสียใจภายหลัง จะว่าหลวงตาไม่บอก

เสียใจที่รับแบกภูเขาพระสุเมรุไม่ได้ เนื่องจากเกินกำลัง กลัวตายทิ้งเปล่าๆ ขอแบกเท่าที่กำลังอำนวยก็น่าจะเหมาะสมแล้ว

ขอให้คุณเจริญอิทธิบาทในบุญกุศลทั้งหลายแทนการขอให้หลวงตาแบก **“ภาราหเว ปญฺจกฺขนฺธา”** (ขันธ์ห้าเป็นภาระอันหนัก)

ขรัวตาแบกขันธ์

ถาม หนูมีปัญหาที่ต้องการกราบรบกวนหลวงตา หนูคิดอยู่นานเหมือนกัน ไม่ค่อยอยากรบกวนหลวงตา เพราะได้ทราบว่าสุขภาพหลวงตาไม่ค่อยดี แต่สถานการณ์มันเลวลงทุกวัน จึงทำให้หนูตัดสินใจเขียนมารบกวน

หนูและพี่สาวดูแลคุณแม่อายุ ๘๔ กว่าแล้ว ท่านเป็นโรคอัมพฤกษ์ (ร่างกายซีกขวาไม่ทำงาน) มา ๒ ปีแล้ว และเราก็ตั้งใจจะดูแลท่านจนกว่าชีวิตท่านจะถึงที่สุด แต่แม่เรียกร้องมากโดยเฉพาะเรื่องกิน คุณแม่ทานตลอดเวลา เรียกให้ป้อนอาหารแทบทุกครึ่งชั่วโมง และทานครั้งละคำสองคำก็บอกพอ ท่านเลือกสรรอาหารจนแทบจะหมดปัญญาสรรมาให้ บ่อยครั้งที่ให้อาหารเคยชอบกลับไม่ทาน จะทานอีกอย่าง ซึ่งไม่ใช่ว่าจะหาได้ทุกครั้งไป เป็นอย่างนี้มาตลอด ๒ ปี จนลูกเบื่อหน่าย เมื่อเบื่อมากเข้าก็กลายเป็นโทสะ ระยะหลังนี้หนูและพี่สาวดุคุณแม่บ่อย ซึ่งทุกครั้งที่ดุ หนูก็ไม่สบายใจ เสียใจตนเองทุกครั้ง ตั้งใจว่าจะทำดีๆ กับท่าน แต่พอเข้าไปหาท่าน ได้เห็นพฤติกรรมของท่านก็อดโกรธไม่ได้

หลวงตาคะ ทำอย่างไรแม่ถึงจะกวนน้อยลง หรือตอนเด็กๆ หนูจะตื๊อท่านมาก แต่ท่านเคยเล่าให้ฟังว่า หนูเลี้ยงง่ายที่สุดในบรรดาลูกทั้งหมด หรือชาติก่อนๆ หนูเคยกวนท่านมาก หนูไม่อยากดุไม่อยากโกรธแม่เลย หนูกลัวตกนรก และจริงๆ หนูก็รู้ว่าแม่มีความทุกข์ และหนูก็พยายามช่วยท่าน แต่ท่านไม่ยอมรับรู้อะไรเลย นอกจากท่านจะทำตามต้องการของท่านเท่านั้น ท่านไม่ยอมรอคอยอะไรด้วย ถ้าจะทานอะไร จะต้องนำมาให้ท่านเดี๋ยวนั้น ถ้าไม่ได้ ท่านก็จะโวยวายอยู่นั่นจนกว่าจะได้ตามต้องการ พอได้ก็ทานแค่สองคำแล้วสั่งให้เอาไปเก็บ อีก ๑๐-๑๕ นาที ก็จะเรียกทานของอย่างอื่นต่อไป กลางคืนก็ทาน แต่ก่อนเกรงใจไม่เรียกไม่ปลุก เดี๋ยวนี้ท่านเรียกทุกเวลา

หลวงตาได้โปรดชี้แนะหนูด้วย หนูยอมรับว่าหนูเป็นลูกที่ไม่ดี ดุพ่อดุแม่ (ทั้งๆ ที่ไม่อยากดุ) หลวงตาจะดุด่าหนูก็ได้ค่ะ ขอแต่เพียงช่วยให้แม่กวนน้อยลง เลี้ยงให้ง่ายๆ หน่อย หรือให้หนูมีใจเยือกเย็นอดทนต่อพฤติกรรมของแม่ได้

หนูกราบขอบารมีหลวงตาด้วย สมาธิหนูตอนนี้ก็ไม่ค่อยได้ความเท่าไร หนูพยายามนำเรื่องแม่มาพิจารณาเหมือนกันก็ยังไม่ได้ผล หนูไม่อยากทำเวรทำกรรมกับพระอรหันต์ของหนู และหนูก็ตั้งใจที่จะตอบแทนพระคุณท่านจนถึงที่สุด

ตอบ แม่เป็นคนป่วย เราเป็นคนดีปกติ ไม่ควรแสดงกิริยาผิดปกติต่อคนไข้ ซึ่งไม่ปกติในธาตุขันธ์และจิตใจ การขอรับประทานบ่อยและการเอาตามใจตัวเอง นั่นเป็นอาการระบายความทุกข์ทรมานของคนป่วยแต่ละครั้งแต่ละอาการต่อลูกๆ ผู้เป็นคนดีปกติทางธาตุขันธ์ จึงควรเห็นใจให้ความอบอุ่นแก่ท่าน ท่านหวังพึ่งลูกๆ ทุกอย่าง ทั้งเป็นทั้งทุกข์ทั้งตาย ไม่มีที่พึ่งไม่มีที่เรียกร้องนอกจากลูกๆ ของตนเท่านั้น คนอื่นก็เป็นคนอื่น แม่ก็ทราบว่าเป็นคนอื่น จึงไม่รบกวนใครๆ นอกจากลูกๆ ของตนเท่านั้น

พระคุณของแม่ล้นฟ้าล้นแผ่นดินที่ควรเทิดทูนสุดหัวใจ แต่คุณของความโมโหโทโสความดุด่านั้นไม่มี นอกจากมีแต่โทษล้วนๆ ของมันเท่านั้น จึงไม่ควรเอาความดุมาแข่งพระคุณของแม่ต่อไปอีก ที่เป็นมาแล้วก็ควรยอมรับว่าผิดต่อแม่ ความโมโหความดุจะได้หมอบหัวลง ไม่โผล่หัวขึ้นแผ่พังพานต่อสู้กับผู้มีพระคุณล้นฟ้าอีกต่อไป อาหารที่หามาให้ท่านไม่ทันหรือหามาไม่ได้ ก็บอกท่านโดยดีว่าไม่ทันไม่ได้ พร้อมกับการแสดงกิริยานุ่มนวลต่อท่าน สมกับเราเป็นลูกผู้ดีของท่านที่ไว้ใจลงใจในเราจนฝังใจชนิดถอนไม่ขึ้น

จงเมตตาท่านสุดหัวใจตลอดไป อย่านำยาพิษคือกิริยาไม่ดีและดุด่ามาเป็นคู่แข่งพระคุณท่าน และเผาลนท่านให้แสลงตาแสลงใจได้ทุกข์เพราะเราอีกต่อไป

เรากวนท่านตอนอยู่ในท้อง ตกคลอดออกมา เวลายังเด็กยังเล็กจนรู้เดียงสาและถึงบัดนี้ กวนมาก ยุ่งมาก วุ่นวายมาก ไม่มีใครยุ่งวุ่นวายเกินลูกๆ ยุ่งวุ่นวายพ่อแม่ กรุณาทบทวนให้ละเอียดระหว่างเรากับแม่กวนกันวุ่นวายกันเรื่อยมา ความดุความต่ำที่เคยมีในตัวเรากับแม่จะไม่เป็นคู่แข่งกันอีกต่อไป จะมีแต่ความเมตตากรุณาอันเป็นธรรมความชุ่มเย็นล้วนๆ ต่อกันจนอวสาน

นี่ จ.ม. ปลัดขิก เป็น จ.ม. อัศจรรย์ ใครยังไม่ได้อ่านอย่าด่วนตาย

ถาม ดิฉันเคยได้ยินและกราบรูปของท่านอาจารย์มานานแล้ว รวมทั้งอ่านหนังสือของท่านอาจารย์บางเล่มที่มี ดิฉันรู้สึกว่าดีมาก เพราะเทศน์แต่ละครั้งจะต้องมีอุบายให้ดิฉันคิดอยู่เสมอ

การนั่งสมาธิ ดิฉันจะนั่งทุกวันๆ ละประมาณ ๕-๑๐ นาที บางครั้งครึ่งช.ม. (รู้สึกว่าน้อยมากสำหรับการนั่งสมาธิ) แต่ก็ไม่ค่อยจะมีเวลา เพราะทำงานด้วย และลูกๆ ที่บ้านก็ยังเล็กมาก ทำให้นั่งไม่ค่อยสะดวก ดิฉันมีปัญหาบางอย่างอยากจะกราบเรียนถามท่านอาจารย์ เพราะปัญหานี้ได้เคยถามพระบางองค์แล้ว ท่านอาจจะเห็นเป็นปัญหาของเด็กอมมือหรือคนโง่ ถามตอบแล้วไม่ให้ความกระจ่างต่อดิฉันเลย บางองค์ก็ไม่ตอบ ทำให้ดิฉันไม่กล้าถาม เพราะจะแสดงถึงความไม่พยายามของดิฉัน คือให้นั่งนานๆ ปัญญาจะมีมาเองเพราะละเอียดอ่อนมาก แต่เหมือนกับว่าดิฉันเป็นคนมีกรรม นั่งเท่าไรก็คิดไม่ออกไม่เกิดปัญญา แต่ดิฉันก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร จึงอยากจะเรียนถามปัญหาท่านอาจารย์ดังนี้ค่ะ

๑. พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ท่านได้สั่งสอนแต่ให้คนทำดี ละเว้นจากกาม แต่ทำไมพระบางองค์จึงได้เอาสัญลักษณ์ของกามคือปลัดขิก มาให้คนกราบไหว้บูชา โดยทำเป็นสัญลักษณ์ใหญ่บ้างเล็กบ้างแล้วแต่จำนวนเงินของผู้บูชา อยากทราบพระพวกนี้เมื่อมรณะไปแล้ว จะได้เป็นโสดาบันหรือพระอรหันต์ได้บ้างหรือไม่ เพราะในระยะที่พระพวกนี้มีชีวิตอยู่ ก็มีแต่ความดังในด้านวัตถุนิยม มีแต่คนแห่แหนไปกราบไหว้บูชา

๒. คนเราเมื่อตายไปแล้ว ก็เหลือแต่ดวงจิตหรือวิญญาณออกจากร่างไป ร่างกายถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นธาตุ ๔ ดิฉันข้องใจว่าการได้รับโทษในนรกนั้น ดวงจิตของเราหรือวิญญาณของเราเป็นผู้ได้รับโทษใช่ไหม

๓. ดิฉันได้อ่านหนังสือฉบับหนึ่งว่า ในขณะนี้หลวงปู่ตื้อได้มาเข้าทรงคนและรักษาตาให้ชาวบ้าน โดยใช้เทียนปิดหรือจ่อที่ตา ดิฉันไม่แน่ใจนั้นจะเป็นจริงหรือไม่ เพราะหลวงปู่ตื้อเป็นครูบาอาจารย์ที่มนุษย์มีกิเลสอย่างพวกดิฉันไม่น่าจะเอาชื่อของท่านมาหากินเลย แต่ก็ไม่แน่ใจว่าใช่หลวงปู่ตื้อหรือไม่และเป็นจริงหรือไม่

ปัญหาของดิฉันมีเพียง ๓ ข้อ ดิฉันหวังอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับคำตอบจากท่านอาจารย์ เพราะในขณะนี้ที่ทำงานดิฉันเป็นคนค่อนข้างเก็บตัว เพราะปัญหาที่ทำงานมีเยอะ ดิฉันเลยมีโอกาสดีกว่าคนอื่นที่ยังพอมีเทปของหลวงพ่อสิมบ้าง ท่านอาจารย์เทสก์

บ้าง ของท่านอาจารย์เองบ้าง เปิดฟัง เลยทำให้จิตใจไม่ค่อนข้างจะยุ่งกับสังคมสมัยใหม่มาก

สุดท้ายนี้ ดิฉันขออวยพรให้ท่านอาจารย์อยู่เป็นที่สักการะกราบไหว้บูชาของประชาชนทั่วๆ ไป นานๆ ด้วยเทอญ

ตอบ คุณ... ผู้เขียน จ.ม. ขบขันดี

จ.ม. อัศจรรย์ได้รับแล้ว การเทศน์แต่ละกัณฑ์และการเขียนหนังสือแต่ละเล่มก็เพื่อผู้ฟังผู้อ่านได้คิดอ่านไตร่ตรองให้เกิดประโยชน์ทั้งสิ้น มิได้มุ่งให้สนุกเพลิดเพลินแบบโลกๆ แต่อย่างใด ผู้ฟังผู้อ่านควรฟังอ่านด้วยความสนใจไตร่ตรองให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร

นั่งสมาธิภาวนาแค่ ๕-๑๐ นาที แต่มุ่งผลและความฉลาดล้นโลกนั้น มันอวดกิเลสตัวไม่เอาไหนเกินไป อ่านแล้วอ่อนใจท้อใจที่จะสั่งสอนใครๆ เพราะไม่คุ้มค่าที่สละตายแสวงธรรมมาสั่งสอนคลังกิเลสตัวขี้เกียจไม่เอาไหน ทุกๆ คนเกิดกับเวล่ำเวลากันทั้งนั้น นับแต่อยู่ในท้องจนตกคลอดตลอดมาถึงบัดนี้ แต่จะหาโอกาสเวลามาทำความดีภาวนาบ้างไม่มี นั่นคือความจนตรอกจากกิเลสจนหาทางออกไม่ได้แล้วนะจะว่าไม่เตือนบทเวลาตายตายได้ทุกคน ทำไมจึงมีเวลาตายได้ กรุณาตั้งปัญหาถามกิเลสตัวปิดกั้นเวล่ำเวลาบ้าง เพื่อมีทางออกไม่ถูกปิดจนวันตายและตลอดไป

ปัญหาที่คุณถามนั้น พระส่วนมากท่านไม่อาจตอบ เพราะปลัดขิกกับปลัดขบสองกษัตริย์นี้มันมีอำนาจมาก มันสามารถเตร็ดเตร่เพ่นพ่านได้ทุกซอกทุกมุมแม้กระทั่งในวัด ในกุฎีพระ ในห้องนอนพระ ไม่เกรงกลัวใครๆ ทั้งสิ้น (วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ) เข้าได้ไม่เลือกหน้าชก ใครเก่งเชิญมาต่อกร ถ้าอยากบรรลัยชั่วพริบตาเดียว ศาสนาจะสอนอย่างไรก็สอนไป แต่เจ้าปลัดขิกปลัดขบ มันไม่ยอมฟังท่าเดียว ชาวพุทธหรือผู้ปฏิบัติธรรมก็อยู่หมัดให้มันไปไม่รอด

พวกเก่งๆ ทางปลัดขิก ปลัดขบ นี้ เวลามรณะไปแล้ว จะได้สำเร็จโสเดาแทนโสดาบัน และสำเร็จอรหันต์ประเภทหันเหตามปลัดทั้งสองแทนพระอรหัตไม่อาจสงสัย ใครเก่งก็ลองดูจะรู้เอง ไม่จำต้องถามใคร นี่คือการตอบปัญหาข้อที่หนึ่งของคุณ

๒. คนและสัตว์มารับทุกข์มหันตทุกข์กันทั่วหน้าเวลานี้ เอาอะไรมาเกิดมารับทุกข์กัน อนาคตก็เหมือนปัจจุบันนี่เองไม่อาจสงสัย อะไรจะแตกสลายก็แตกสลายไป สัตว์เป็นทุกข์จนได้ไม่อับจน คุณสงสัยให้จนตรอกทำไม จงสร้างความดีคือบุญกุศลเข้าซิ ถ้าไม่อยากแบกหามทุกข์ต่อไปอย่างยืดยาวน่ะ

๓. แม้แต่พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ท่าน มนุษย์สมัยจรวดมันยังเอาท่านมาเป็นตุ๊กตาเครื่องเล่นของเด็กได้ จะกล่าวไปทำไมถึงครูอาจารย์ทั้งหลายในวงปัจจุบัน มันเรื่องเท่ากับหนูตัวหนึ่งเท่านั้น ถ้าไม่อยากเป็นบ้ากับเขา

เก็บเพื่ออะไรเก็บตัวนั่นน่ะ นำออกทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวมซิ เขาก็คน เราก็คน มันคนละคน ไม่คลุกเคล้ากันนี่ เรามีอิสระเต็มตัวในการคิด การพูด การทำ เช่นเดียวกับโลกทั่วไป กลัวอะไร เกรงอะไร กลัวบาปเกรงบาปที่จะบีบหัวใจนั่นดีกว่ากลัวอะไรๆ ในโลก

เทปก็มี หนังสือก็มีให้ฟังให้อ่าน โดดตะครุบเงาลมๆ แล้งๆ หาสมบัติพระแสงอะไร คะนองไม่เข้าเรื่องนี่

ขรัวปลัดขิก + ปลัดขบ

ถาม ผมมีความข้องใจอยู่บางประการ อยากจะขอความกรุณาท่านพระอาจารย์โปรดชี้แนวทางในการปฏิบัติให้แก่กระผมบ้างเถิดครับ กระผมสนใจในการปฏิบัติธรรมมาก กระผมข้องใจบางอย่างเท่านั้น กระผมได้ปฏิบัติธรรมโดยการภาวนา พุท หายใจเข้า โธ หายใจออก โดยการเอาสติมาใช้ในอิริยาบถทั้งสี่ สำคัญที่สุดที่ตรงโพรงจมูก แต่บางครั้งเวลาทำสมาธิอยู่ จิตมักจักเกิดการสะดุ้งอยู่เสมอ เวลาทำอยู่ในสมาธิ กายมักจะเบา

เหมือนนุ่น บางทีก็จะเห็นภาพโครงกระดูกหรือไม่ก็ศพเน่าที่มีหนอนไชอยู่ กระผมอยากจะให้ท่านอาจารย์ช่วยแนะนำทีว่า ทำอย่างไรจึงจะถูกต้องและไม่ผิด และข้อสำคัญที่จิตมักสะดุ้งในเวลาอยู่เฉยๆ ได้ยินอะไรหน่อยก็สะดุ้ง แล้วขอวิธีแก้ด้วย และอีกอย่างหนึ่งคือ จิตคิดกลัวผี ทำอย่างไรจึงจะแก้ได้ ช่วยแนะนำที กระผมได้พบชื่อของท่านอาจารย์อยู่ในหนังสือ ***ประวัติพระอาจารย์มั่น*** ซึ่งผมอ่านอยู่ และช่วยแนะนำกระผมที่ว่าอย่างไรถูกผิดประการใด และอย่างไหนเป็นสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ช่วยบอกด้วย และทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง กระผมขอความกรุณาช่วยแนะนำผมที ถ้ามีหนังสือทางธรรมไว้จำหน่าย เล่มละเท่าไรช่วยบอกที ถ้าไม่ได้จำหน่าย ผมขออนุญาตไว้อ่านสักฉบับด้วยนะครับ

ตอบ พระ...ผู้สนใจ เพื่อความพ้นทุกข์โดยชอบธรรม

ที่ท่านภาวนาด้วย พุท เข้า โธ ออก กับลมหายใจนั้น ถูกต้องแล้ว ที่ตั้งลมตรงโพรงจมูกก็ถูกต้องเช่นกัน ตามอิริยาบถต่างๆ จิตจะสะดุ้งบ้างก็ช่างเถอะ อย่าไปตั้งความสนใจและสงสัยมัน แม้คนไม่ได้ภาวนาเขาก็เป็นได้เช่นกันในเรื่องสะดุ้ง ถ้าใจค่อยๆ สงบลง กายก็ย่อมเบา ใจก็เบา ซึ่งเป็นผลของความสงบจากการภาวนา นับว่าถูกต้องดีแล้ว นิมนต์ทำต่อไป อย่าลดละความเพียรพยายาม ใจจะละเอียดเข้าไปโดยลำดับ

การเห็นภาพโครงกระดูกในขณะภาวนา นั่นคือพระธรรมท่านแสดงของจริงในกายของเราของสัตว์โลกให้ทราบ แม้ไม่ดูไม่เห็น กายก็จะต้องเป็นเช่นนั้นทุกรูปทุกนามไม่สงสัย เมื่อเห็นภาพเช่นนั้น ขอให้น้อมเข้ามาสู่ร่างกายเราว่าเป็นเช่นนั้น และควรนำภาพนั้นมาพิจารณาอยู่เสมอจนใจเกิดความเบื่อหน่ายคลายความยินดีในกายเขากายเรา ถ้าทำได้อย่างนี้จะดีมาก หากยังทำไม่ได้ ก็ขอให้ทำความเข้าใจกับภาพนั้นไว้เพื่อเป็นพยานแห่งกายเรากายเขาว่าต้องเป็นดังภาพที่ปรากฏโดยแท้

การกลัวผี นั่นเป็นเรื่องของเด็ก มิใช่เรื่องของพระผู้เสาะแสวงหาเหตุผลและผู้มีเหตุผล ความจริงที่มิได้มาจากที่ไหนมากไปกว่าผีคือตัวสังขารที่คิดปรุงหลอกตัวเองให้กลัวซึ่งเกิดจากใจต่างหาก และความกลัวผีนั่นแลคือตัวภัยตัวโทษที่ให้โทษแก่ผู้กลัวผี

ผีมิได้มาให้โทษแก่ใคร ผีลมผีแล้งที่คิดขึ้นจากใจต่างหากตัวหลอกให้กลัวให้ทุกข์ กรุณาตามนี้และปฏิบัติดังที่แนะมา คุณจะหายกลัวลมๆ แล้งๆ ไปเอง

ความสงบเย็นเป็นสมาธิเป็นสมถะ จิตมีความแยบคายด้วยสติปัญญาต่อการพิจารณาในสภาวธรรมทั้งหลาย มีขันธ์ห้าเป็นต้น เป็นวิปัสสนา

ผมได้สั่งพระให้จัดหนังสือเท่าที่ยังพอมีส่งมาให้ท่านพร้อมนี้ กรุณาอ่านให้เกิดประโยชน์

หนังสือผมเขียนทุกเล่ม พิมพ์แจกทานล้วนๆ ไม่มีการจำหน่ายเลย

ถาม ดิฉันกราบขออนุญาตฝากตัวเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์ และกราบขอประทานอภัยที่ไม่ได้มากราบท่านอาจารย์ด้วยตัวเอง เพราะยังไม่สามารถหรือยังไม่พร้อมที่จะละทิ้งครอบครัวมาได้ แต่จากการได้อ่านธรรมะที่ท่านอาจารย์เขียนไว้ ดิฉันเคารพเลื่อมใสในคำแนะนำสั่งสอนนั้นๆ เป็นอย่างยิ่ง ดิฉันได้ยืมหนังสือจากเพื่อนอ่านในทุกโอกาสที่จะยืมได้ และตั้งใจจะมากราบเคารพท่านอาจารย์ด้วยตัวเองให้ได้ในโอกาสข้างหน้า

ดิฉันสนใจฟังธรรมปฏิบัติอบรมจิตตั้งแต่เริ่มแรกที่อวิชชาห่อหุ้มไว้ว่า **"ตายก็ยังไม่อยากตาย เกิดก็อยากเกิดอีกในที่มั่งมีศรีสุข"** แต่เมื่อได้พยายามปอกกิเลสตนเองออกไป อบรมจิตให้ยกระดับดีขึ้น แต่ขณะนี้ก็ได้แค่ลูบคลำเปลือกธรรมะเท่านั้น ยังไม่ได้พบแก่นธรรมะเลย เพราะติดสิ่งที่ตัวเองคิดว่าสบาย และเอาชนะความเกียจคร้านไม่ได้ แต่ก็พยายามปฏิบัติเป็นประจำวันละนิดหน่อย

ตอบ คุณ...ผู้ใจบุญใคร่ธรรมขออนุโมทนา

จ.ม. พร้อมธนาณัติเพื่อทุนพิมพ์หนังสือธรรมะ...บาท เพื่อเป็นสังฆทานในวัด...บาท ได้รับแล้วด้วยความขอบคุณมาก ขอให้คุณมีดวงตาเห็นธรรมและเอาชนะความเกียจคร้านด้วยการต่อสู้ อย่าได้เอาความชนะความขี้เกียจด้วยความเกียจคร้าน จะ

เป็นการเพิ่มกิเลสตัวขี้เกียจเข้าอีก ไม่อยากได้ยิน เพราะความขี้เกียจอ่อนแอเคยมีเต็มหัวใจมาแล้ว รบกันแทบไปแทบอยู่กว่าความเกียจคร้านจะหลุดลอยออกจากใจได้

ความสบายของธรรมมิได้เกิดจากสิ่งที่ตนคิดว่าสบาย ทั้งที่แบกหาบความเกียจคร้านจนจะยกไม่ขึ้น ความเกียจคร้านถ้าพาคนให้พ้นทุกข์ ต่างก็พ้นไปหมดนานแล้ว ไม่มีสัตว์ตัวใดตกค้างอยู่ในโลกขี้เกียจอันนี้ อาจารย์ต้องพ้นโลกอันนี้ไปก่อนใครๆ เพราะความเกียจคร้านมีมากกว่าคนและสัตว์ทั้งโลก

พระพุทธเจ้าสอนว่า ความเกียจคร้านในกิจการกุศลคือมารของศาสนาและมารของชาวพุทธทั้งหลาย คุณเป็นชาวพุทธหรือชาวอะไร ถ้าเป็นชาวพุทธก็ควรเห็นโทษความเกียจคร้านว่าเป็นตัวมารสังหารความดีของเราบ้าง จะได้มีช่องทางแก้ไขให้เบาบางลง

การรับคุณเป็นลูกศิษย์หรือไม่ตามที่ขอถวายตัวเป็นลูกศิษย์ กรุณาอ่านสำนวนจ.ม. นี้ คุณก็น่าจะทราบได้เอง

หนังสือก็ได้สั่งให้พระจัดส่งมาให้คุณตามที่พอมีเหลืออยู่บ้าง เพราะได้ส่งไปทั่วประเทศตามที่มีผู้ขอมามิได้หยุดหย่อนเรื่อยมา ๑๐ กว่าปีแล้ว

การอ่านหนังสือธรรมะที่อาจารย์เขียน ก็กรุณาสังเกตไปทุกวรรคทุกตอนว่ามีบทธรรมเสริมความเกียจคร้านแทรกอยู่บ้างไหม ถ้ามี ก็แสดงว่าอาจารย์ของคุณมิได้เห็นมรรคผลนิพพานวิเศษวิโสไปยิ่งกว่าความเกียจคร้าน แล้วก็ขอให้คุณส่งเสริมบำรุงความเกียจคร้านไว้มากๆ และนำออกร้านค้าอวดพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และครูอาจารย์ด้วย จะสมใจว่าความเกียจคร้านวิเศษจริง

ขรัวตาส่งเสริมความเกียจคร้าน

ถาม ลูกได้รับธรรมะจากหลวงพ่อแล้วค่ะ ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงที่หลวงพ่อมีเมตตาจิตต่อลูก ลูกฟังแล้วสบายใจ ซาบซึ้ง และหายทุกข์ใจมากๆ ค่ะ ถึงแม้จะมีใครนำสิ่งมีค่ามาให้ลูก ก็ยังสู้ได้รับฟังธรรมะของหลวงพ่อไม่ได้ค่ะ หลวงพ่ออุตส่าห์พยายามแนะแนวทางให้สติต่อลูกหลายอย่าง ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน ซึ่งลูกไม่สามารถจะหาสิ่งใดมาทดแทนพระคุณได้เลยค่ะ ถ้าหากมีสิ่งใดที่ลูกรบกวนหลวงพ่อหรือทำให้หลวงพ่อลำบากใจมากไป หลวงพ่อกรุณาได้โปรดให้อภัยต่อลูกด้วยนะคะ ลูกมีหลวงพ่อนี่แหละที่เป็นที่พึ่งดีที่สุด หลวงพ่อได้โปรดกรุณาเมตตาลูกอย่างนี้ตลอดไปนะคะ

หลวงพ่อคะ เวลานั่งภาวนานานๆ ทำไมจึงปวดเมื่อยมากและต้องขยับกายบ่อยๆ อย่างนี้จะทำให้เสียสมาธิไหมคะ และทุกครั้งที่จิตหายฟุ้งซ่าน ทำไมจึงไม่รู้สึกตัว และคำภาวนาว่า พุทโธ ก็หายไป ปัญญาก็ไม่เกิด ลูกจะบังคับสติให้ระลึกอยู่ได้อย่างไรคะ เมื่อคืนนี้ตอนก่อนนอน ลูกนั่งภาวนาประมาณ ๑ ชั่วโมง ขณะนอนหลับได้ฝันว่าคุยกับเพื่อนๆ และบอกเขาว่า อีกหน่อยถ้าเราบังคับสติได้ **"เราจะเป็นคนเหนือโลก"** หลวงพ่อคิดว่าเป็นไปได้ไหมคะ หลวงพ่อกรุณาแนะแนวทางปฏิบัติด้วยค่ะ ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง แต่ทั้งนี้ลูกต้องขอกราบพึ่งบุญบารมีของพระศรีรัตนตรัยและหลวงพ่อ ได้โปรดดลบันดาลให้กำลังใจให้มีปัญญาและดวงตาเห็นธรรมเร็วๆ ค่ะ

ขอกราบอัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โปรดคุ้มครองหลวงพ่อให้มีความสุขเกษม มีอายุยืนนาน ได้ให้ธรรมะแก่ลูกๆ ตลอดไปค่ะ

ตอบ จ.ม. ทราบวันนี้ ขอเรียนตอบเท่าที่จำเป็นเพราะเวลามีน้อย การโปรดนั้นย่อมโปรดจนวันสุดท้ายของชีวิตด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ไม่ว่าเฉพาะนั่งภาวนานานๆ ปวดเมื่อย แม้เขานั่งเล่นไพ่และนั่งสนุกเฮฮาตลอดนั่งอื่นๆ เมื่อนั่งนานก็ปวดเมื่อยเช่นเดียวกัน เป็นแต่ความสมัครใจต่างกัน จึงราวกับว่าปวดเมื่อยเฉพาะเวลานั่งภาวนา นั่งอย่างอื่นๆ ไม่ปวดเมื่อย ความจริงแล้วย่อมปวดเมื่อยเหมือนกันทั้งสิ้น ธาตุขันธ์ไม่ลำเอียง นอกจากใจลำเอียงแสนลำเอียงเท่านั้น การ

ขยับกายก็ไม่เสียสมาธิ ถ้าจิตไม่ดิ้นรนกวัดแกว่ง ผู้ฝึกหัดใหม่เมื่อปวดเมื่อย จะขยับบ้างก็ได้ แต่ผู้ฝึกหัดมานาน แต่ยังมามัวขยับแต่กาย ก็แสดงว่าใจไม่เอาไหน มากังวลแต่กายแทนที่จะกังวลกับความดิ้นรนของใจที่มายุ่งกับกาย

เวลาจิตหายฟุ้งซ่าน จิตไม่กังวลกับอะไร จิตจึงไม่รู้สึกกับกาย ขณะที่จิตสงบสนิทคำภาวนาย่อมหมดปัญหาไปในเวลานั้น เหลือแต่ความรู้เด่นอยู่โดยลำพัง ปัญญาย่อมไม่เกิดในขณะที่จิตสงบเป็นสมาธิ แต่จะเกิดเมื่อออกจากที่สงบแล้วพิจารณาทางปัญญาโดยยกธาตุขันธ์ขึ้นพิจารณาทางอสุภะบ้าง ทางไตรลักษณ์บ้าง ตามแต่ถนัดในไตรลักษณ์ใด ปัญญาจะไม่เกิดแก่ผู้ไม่พิจารณาในเวลาที่จิตสงบอิ่มตัวและออกจากความสงบแล้วอันเป็นความเหมาะสมแก่การพิจารณา แม้จิตจะสงบละเอียดมากเพียงไร ถ้าไม่พาจิตพิจารณา จิตก็จะติดอยู่กับความสงบนั้นตลอดไป ที่ถูก ควรพิจารณาหลังจากจิตพักสงบแล้ว การบังคับสติเราเคยบังคับอย่างไรก็ควรบังคับดังที่เคยปฏิบัติมาแล้วนั่นแล กรุณาดูแนวทางพิจารณาในหนังสือที่ได้มานั่นแล หนังสือนั้นเหมาะอยู่แล้ว

ถ้าบังคับสติได้และใช้ปัญญาพิจารณาตามที่แนะ สติและปัญญาก็จะดีขึ้นโดยลำดับ ทำให้ใครๆ เป็นคนเหนือโลกได้ อย่าว่าแต่คุณจะเป็นคนเหนือโลกโดยเฉพาะคุณเลย สติปัญญาทำให้คนเป็นคนเหนือโลกมามากต่อมากแล้ว พระพุทธเจ้าไม่เคยโกหกโลก ธรรมไม่เคยโกหกโลกแต่ไหนแต่ไรมา นอกจากคนเรามักโกหกตัวเองอยู่ตลอดเวลาเรื่อยมาเท่านั้น จึงเป็นคนเหนือโลกไม่ได้ ร้อยทั้งร้อยมีแต่กิเลสเหนือโลกเหนือคน คนไม่ได้เหนือกิเลสและเหนือโลกเลย ถ้าอยากเป็นคนเหนือโลกดังคำฝันก็พยายามรักษาสติให้ดี ทำปัญญาให้เกิดด้วยการพิจารณา

หลวงพ่อใต้โลก

ถาม ดิฉันซาบซึ้งในความเมตตาที่พระคุณเจ้าแผ่บารมีไปยังดิฉันชาวจังหวัดสมุทรสงคราม ดิฉันขอกราบเรียนว่า ดิฉันได้รับประโยชน์จากหนังสือของพระคุณเจ้ามากมาย จนไม่สามารถจะกล่าวเป็นวาจาอย่างใด จึงจะเหมาะกับความรู้สึกรำลึกถึงพระคุณของพระคุณเจ้า และขอกราบเรียนด้วยว่า ดิฉันได้เริ่มปฏิบัติตามหลักการ

ปฏิบัติธรรมที่ดิฉันได้รับความรู้จากหนังสือของพระคุณเจ้าแล้ว และพบปัญหาว่าพอเวลาเริ่มนั่งภาวนาสมาธิ ใจก็สงบได้เล็กน้อยแล้วก็เริ่มคิดถึงอดีต ปัจจุบัน อนาคต วุ่นไปหมด และดิฉันได้พยายามแก้ไข พยายามใช้สติคุม ก็ได้ผลคือสงบลงได้บ้างและค่อยสงบดีกว่าครั้งแรกๆ แต่พอเวลาหลังจากนั่งสมาธิแล้ว (ดิฉันนั่งสมาธิในช่วงเวลา ๔-๕ ทุ่ม) ก็นอนตามปกติและมักจะฝันบ่อยๆ บางครั้งเป็นฝันน่ากลัว คล้ายคนจะเข้ามาทำร้าย บางครั้งกลัวขนาดละเมอตกใจตื่นและนอนไม่หลับไปนาน ต้องพยายามภาวนาพุทโธจนหลับไปอีก

ดิฉันขอกราบเรียนถามว่าเป็นเพราะเหตุใด ขอพระคุณเจ้าเมตตาให้ความสว่างแก่ดิฉันผู้เริ่มแรกด้วยเจ้าค่ะ

ตอบ ธรรมของพระพุทธเจ้าประกาศกังวานโลกมานาน ถือเอาเป็นความสัจความจริงและเชื่อถือไม่ได้หรือ ถึงได้ดอดไปเชื่อความฝัน ยึดความฝันมาเป็นไฟเผาตัว โดยถือเอาเป็นความจริง ต้องขออภัยว่าให้เสียบ้าง คงไม่ร้ายเท่าคำฝันทำพิษกระมัง คำภาวนามีอยู่ บริกรรมลงไป ผีฝันจะได้จางไปบ้าง เชื่อลมๆ แล้งๆ อย่างไรกันนี่ ที่พูดว่าได้ประโยชน์จากธรรมของอาจารย์นั้น ได้ตรงไหนกันแน่ ดูๆ เห็นแต่แย่ลงเพราะคำฝันหลอกจะให้เป็นบ้าไปได้

ขรัวตาไร้สาระ สอนลูกศิษย์ไม่ได้เรื่อง

ถาม หนูแอบเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์ก็เนื่องในหนังสือที่ยืมอ่านบ้าง จากคุณป้าท่านเมตตาหามาให้อ่านบ้าง บ่อยครั้งมีปัญหาในธรรมหรือสงสัยในธรรมขึ้นมาพอได้หยิบหนังสือท่านอาจารย์ขึ้นมาอ่าน ยังมิทันจะเลือกหัวข้อธรรม เพียงเปิดผ่านแล้วอ่านดูเท่านั้น กลับไปตรงกับที่กำลังข้องใจอยู่ทุกที ทำให้นึกถึงความอัศจรรย์ของธรรม สมดังที่ว่า **“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม”** ราวกับว่าท่านอาจารย์ได้คอยแนะนำสอนอยู่ตลอดเวลา

หนูมีปัญหาว่า เมื่อภาวนาไปสักพัก จิตมันไปวาบสว่างมากๆ ที่ช่วงอกอยู่นานเลยวางคำบริกรรมเหมือนกับว่า ตา หู กาย ไม่มี แต่ก็ได้ยินอยู่ ท่านอาจารย์แนะให้พิจารณากาย ผ่าอก ตัดตัวเองออกเป็นท่อนๆ ผ่าตัวออก ตัดคิ้ว ควักลูกตาซ้ายขวา ตัดแขนขา ควักไส้และปอดออก และให้ทำโดยอนุโลมปฏิโลม หนูนึกยังไงมันก็ไม่เป็นภาพขึ้นมาได้ แต่มันก็อยู่อย่างนั้นของมัน หนูควรทำอย่างไรดีคะ ท่านอาจารย์ได้โปรดเมตตาแนะนำหนูผู้โง่เขลาผู้นี้ด้วยเถอะค่ะ

ท้ายนี้ ขอความเมตตาจากท่านอาจารย์ได้โปรดเมตตารับหนูผู้มีกิเลสหนาปัญญาทึบ ซึ่งมีอยู่เต็มตัว ไว้เป็นลูกศิษย์ด้วยเถอะค่ะ เพื่อเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกที่หลงมัวเมาหลงทางเดิน แหวกโลกออกมาให้ได้ด้วยเถอะเจ้าค่ะ

ตอบ สว่างก็ปล่อยให้มันสว่าง ที่จิตแสดงอาการสว่างอยู่ภายในนั้นถูกต้องแล้ว อย่าไปสนใจกับมันมากนัก ปล่อยให้มันพักตัว เมื่อถึงเวลาพิจารณาก็ควรทำ หลังจิตถอนออกมาจากการพักตัวคือถอนออกจากสมาธิแล้ว

ถาม เนื่องด้วยดิฉันได้ทำสมาธิแล้วมีความรู้สึกว่าทำได้ดีพอใช้ แต่ภายหลังรู้สึกว่าจิตเกิดแข็งขึ้นมา ดิฉันพยายามบังคับ แต่จิตกลับยิ่งแข็งมากขึ้น ระยะหลังนี้ดิฉันนอนไม่หลับและหลับไม่สนิท ตื่นคืนละสี่ห้าครั้งเป็นเวลาเดือนกว่า ดิฉันจึงหยุดพักทำสมาธิและไปหาแพทย์และรักษาอยู่สองอาทิตย์ได้แล้ว และรับประทานยาก็ยังหายไม่ปกติ ดิฉันได้เริ่มทำสมาธิใหม่ โดยปล่อยใจให้สบายๆ ไม่บังคับ รู้สึกว่าการทำสมาธิดีขึ้นมากและจิตไม่แข็งแล้ว

ดิฉันใคร่กราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ที่นอนไม่หลับและนอนหลับๆ ตื่นๆ นั้นเพราะเหตุใด ถ้าเพราะสุขภาพไม่ดีก็คงจะทรุดโทรม แต่นี่ดิฉันไม่เหนื่อยหรืออ่อนเพลียอะไร การที่บังคับจิตมากนั้น จะเป็นเหตุทำให้นอนไม่หลับหรือไม่ และดิฉันควรจะปฏิบัติอย่างไรต่อไป

ตอบ การบังคับจิตแม้เจตนาเป็นธรรม แต่วิธีบังคับอาจกลายเป็นทางส่งเสริมกิเลสให้ฟุ้งตัวมากขึ้นก็ได้ จิตจึงแข็ง-ต่อสู้ได้ การคล้อยตามเป็นพักๆ ตอนๆ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ย่อมเป็นอุบายให้จิตอ่อนตัวและสงบได้ดังที่คุณเล่าไป

ปกติการฝึกทรมานจิตดวงพยศโดยถูกทาง จิตจะดื้อด้านไปไม่ได้ ย่อมจะยอมจำนนธรรมเครื่องฝึกทรมานโดยไม่อาจสงสัย (วิธีนี้เราเคยทำมาแล้ว เอาจนจิตอยู่หมัดประจักษ์ใจ) ฉะนั้น พอได้อ่านบทที่คุณเล่าว่า ฝึกทรมานเท่าไร จิตยิ่งแข็งยิ่งต่อสู้เท่านั้นใจมันคึกคักขึ้นในท่าต่อสู้ทันที (อยากทำให้ดูเดี๋ยวนั้นเลย) ต้องขออภัยถ้าผาดโผนไป จึงทำให้คิดว่า อาจบังคับผิดวิธีไปบ้างก็ได้ กิเลสจึงมีกำลังต่อสู้ธรรมเครื่องปราบปราม

ความกังวลต่องานและผลของงานว่าไม่ได้อย่างใจก็นอนไม่หลับ ความเพลินในความเพียรก็นอนไม่หลับ จิตเข้าขั้นสติปัญญาอันเกรียงไกร ขุดค้น ต่อสู้ ฟาดฟันกับกิเลสชนิดต่างๆ ก็นอนไม่หลับ ความทุกข์กังวลทางใจมากก็นอนไม่หลับ มีด้วยกันหลายสาเหตุที่ให้นอนไม่หลับ

พอจะเริ่มดีดดิ้นออกจากการนอนจมปลักของกิเลสก็มาห่วงแต่นอน ราวกับจะไปนิพพานด้วยท่านอนไม่ยอมตื่นอย่างไรกัน

ขรัวตา ห่วงหมอน นิพพานสู้ไม่ได้

หลวงพ่อคะ การที่คนเราป่วยแล้วกินยา อย่างนี้จะถือว่าเป็นการบำรุงกิเลสหรือเปล่าคะ

กินอย่างอื่นบำรุงกิเลสหรือเปล่าล่ะ

บำรุงค่ะ ก็บำรุงให้มีตัวมีตนอยู่

พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้บ้างหรือเปล่าว่าเภสัชน่ะ ถ้าหากว่าเภสัชนี่เป็นการบำรุงกิเลส พระพุทธเจ้าก็สอนโลกให้บำรุงกิเลส ไม่ได้สอนโลกให้แก้กิเลสละซิ

การที่เรารักษาตัวนี่ คงไม่เป็นที่ว่าเป็นการบำรุงกิเลสนะคะ

ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร จะแก้ว่าไง

คือไม่ถือว่าเราเป็นตัวตน โดยถือเอาเราเป็นใหญ่อย่างนี้ใช่ไหมคะ

ก็เรารักษาไว้เพื่อปฏิบัติธรรม เราไม่ได้รักษาไว้เพื่อบำรุงกิเลส ก็คงไม่เป็นเรื่องของกิเลส ถ้าเรารักษาไว้เพื่อเรื่องของกิเลส แม้จะไม่บอกว่าบำรุงกิเลส ก็คือการบำรุงกิเลสอยู่นั่นแล ยานี้มันน้อยไป...เอายามาแก้โรคแก้ภัยนี่ เอาอาหารดีๆ มาให้พระฉันไม่ใช่เอามาบำรุงพระจนหมดวัดแล้วเหรอ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงเป็นกองกิเลสคลังกิเลสอยู่ในนั้น เพราะได้สิ่งบำรุงจากญาติโยม ถ้าจะพูดไปอย่างนั้นมันก็เป็นอย่างนั้น แต่นี่ในหลักบิณฑบาตท่านก็สอนไว้แล้ว บิณฑบาตที่ฉันนี้พอยังอัตภาพให้เป็นไปเพื่อระงับดับทุกขเวทนาที่มีอยู่ก่อนแล้วให้ระงับดับลงไป เพื่อจะได้บำเพ็ญสมณธรรมแน่ะ ท่านก็บอกไว้ใน ปฏิสงฺขา โยฯ ถ้าเราจะฉันเพื่อความอ้วนท้วนสวยงาม มันก็เป็นกิเลส แต่ถ้าฉันโดยคำนึงถึงหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้นี้ ก็ไม่เป็นกิเลส หากเป็นธรรม คือพอยังอัตภาพให้เป็นไปเท่านั้น แล้วมีอะไรอีก ทำไมจึงมาสงสัยยา ให้แล้วก็กลัวจะมาบำรุงกิเลสหลวงตาบัว ถ้าไม่ให้ยา หลวงตาบัวตายเสียแล้ว มันดีแล้วหรือนั่นหากว่าไม่ดีก็เอามาซิ นั่นซิพูดให้หลวงตาบัวทวงเอายานี่น่า แล้วก็อยากให้หลวงพ่ออยู่นานๆ พอเอายามาขวดเดียวทั้งๆ ที่ยังไม่ทันได้ฉันเลย จะบำรุงกิเลสแล้ว

คือว่าธรรมชอบมีปัญหาให้คิดสองแง่สองมุมค่ะ

คิดนั่นแหละดี ใช้ปัญญานั่นแหละคิด คิดให้ดี คิดเพื่อหาหลักหาเกณฑ์หาที่ยุติ อย่าคิดแบบเตลิดเปิดเปิงก็แล้วกัน ถ้าคิดแบบเตลิดเปิดเปิงมันก็ลอยลม ใช้ไม่ได้ คิดหาหลักเทียบเคียงหาเหตุหาผลเพื่อยุติ ถ้าถูกต้องแล้วก็ยุติ

หลวงพ่อคะ ความอยากที่เราอยากจะถึงพระนิพพานนี้เป็นตัณหาไหมคะ

ที่ไม่อยากถึงพระนิพพานก็มีแต่คนตายแล้วพระตายแล้วอยู่ในป่าช้าโน่น พวกนี้ไม่อยาก เข้าใจไหม พวกนี้คงสิ้นตัณหาแล้วมัง ความอยากมี ๒ ประเภท ความอยากที่เป็นกิเลส มันถึงเป็นกิเลสขึ้นมาได้ ความอยากเพื่อจะแก้กิเลส เป็นธรรม ถ้าเวลาจะประพฤติปฏิบัติธรรมแล้วละก็เป็นตัณหาเสีย บทเวลาอยากตามกิเลส ให้กิเลสลากไปถลอกปอกเปิกแล้วเป็นธรรมหรือนั่น นี่มีคนเข้าใจกันมากมาย เข้าใจไปอย่างที่ว่านี้นะ พอเราอยากในทางคุณงามความดี ก็กลัวเป็นตัณหาไปเสียหมด ไม่ให้อยากอะไรเลย มันอะไรกัน เราอยากมากเท่าไรยิ่งทำความดีได้มาก คนเราอยากไปสวรรค์ไปนิพพานเท่าไร อยากได้บุญได้กุศลเท่าไร ยิ่งมีความเข้มแข็ง ยิ่งมีความขยันหมั่นเพียรเข้ามากและผ่านไปได้ อะไรก็ตามถ้าลงได้มีความอยากเข้าฝังแล้ว ไม่ว่าทางชั่วทางดีมันมีกำลังมากด้วยกันนั่นแหละ ถ้าอยากเป็นฝ่ายตัณหา มันก็จะเสริมแต่ตัณหาขึ้นอย่างมากมาย ถ้าเป็นความอยากทางฝ่ายธรรม ก็มีแต่เพิ่มธรรมขึ้นไปเป็นลำดับๆ แล้วปราบตัณหานี้ไปเรื่อยๆ

ถ้าเผื่ออยากทำในความดี ไม่เป็นตัณหา

มันจะเป็นอะไรนั่นน่ะ เป็นมรรคเข้าใจไหม เป็นมรรคฆ่ากิเลสตัวมันหยาบนั่น ความอยากที่เป็นมรรคก็มี ความอยากเป็นกิเลสก็มี เพราะฉะนั้นจึงมีทั้งทุกข์ สมุทัย มีทั้งนิโรธและมรรค ทั้งสองอย่างนี้เป็นข้าศึกกัน ปราบกัน เพราะอย่างนั้น เราจึงต้องเสริมความอยากนี้ขึ้นให้มากๆ แต่ระวังกิเลสมันจะมาปัดมือ อย่าไปอยากนั้นนะ เดี๋ยวจะเป็นกิเลสนะ บทเวลาความอยากกับกิเลส มันไม่ว่านะ มันอยาก ให้อยากมากยิ่งกว่านั้น

ที่หลวงพ่อเขียนว่า หลวงปู่มั่นท่านทราบด้วยญาณว่า เจ้าคุณอุบาลีท่านอยากจะเห็นธรรมอะไรไม่ทราบฮะ ก็เลยติดอยู่อย่างนั้น เลยไปไม่ได้ หลวงปู่ก็เลยไปเรียนท่านว่า เป็นเพราะท่านไปอยากก็เลยไม่ได้ นี่ท่านก็อยากในธรรมเหมือนกัน

สมมุติว่าเราจะพูดอย่างอื่นนะ เอาพระอานนท์ก็แล้วกัน เอาหลักมาพูดเลย พระอานนท์ได้รับพระพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าว่า จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในคืนวันสังคายนา พอถึงคืนวันนั้น เวลาบำเพ็ญเพียร พระอานนท์ก็มีแต่ความคาดความหมายว่าจะบรรลุวันนี้ วันนี้ๆ อยู่โน่นใช่ไหม แต่พระอานนท์ไม่ได้ทำงานแก้กิเลสความอยากนี่ ตรงนี้ละตรงมันผูกมัด ทีนี้พอพระอานนท์ทอดธุระนั้นเข้ามาเสีย จิตค่อยเข้ามาหางานหรือว่าจิตประหวัดเข้ามาสู่วงปัจจุบัน ครั้นพอทอดกายลงเท่านั้น จะว่านั่งก็ไม่ใช่จะว่านอนก็ไม่เชิง ใช่ไหมล่ะในตำรา ก็บรรลุธรรม

คนเราความอยากมากเท่าไร กำลังวังชาความขยันหมั่นเพียรยิ่งมีมากขึ้นไปตามความอยากนั้น อย่างนักภาวนานี่นะ การภาวนามันมีหลายขั้นหลายภูมิ ภาวนาขั้นพื้นๆ ธรรมดาๆ มันขี้เกียจ พอจะเริ่มนั่งภาวนา ตาก็สอดส่ายมองหาหมอนแล้ว มองดูนาฬิกาทั้งๆ ที่นาฬิกาก็มีดั้งเดิมของมันอยู่แล้ว แต่ก่อนก็ไม่เป็นไร พอจะเริ่มปั๊บ กิเลสตีนี่ปั๊บให้มองขึ้นโน่น แล้วกิเลสตีนี่ปั๊บ ให้มองหาหมอน แล้วมันตีปุ๊บ เสื่ออยู่ไหน นี่กิเลสมันตีไม่รู้นะ มันขี้เกียจ คือยังไม่เห็นผล เหมือนเราบังคับให้เด็กทำงานนั่นแหละ เด็กยังไม่เคยเห็นผลของงานก็เลยขี้เกียจ พอผู้ใหญ่เผลอก็เถลไถลไม่ยอมทำงาน ทีนี้พอเด็กโตขึ้นมาและรู้เรื่องการงาน เห็นผลของงานแล้วก็ค่อยขยัน อย่างเราๆ ท่านๆ นี่ไม่ต้องมีใครมาบอกเราก็ทำได้ เพราะเรารู้เหตุผลของมันอยู่แล้ว ยาก เราก็อุตส่าห์พยายาม ทีนี้การภาวนาก็เหมือนกัน พอเริ่มเห็นผลแล้ว ความอยากก็จะเริ่มเข้า ความอุตสาห์พยายามความพากความเพียร ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นไปทางด้านธรรมะก็จะเพิ่มกันเข้ามาๆ อยากเรื่อยๆ แล้วก็เห็นผลขึ้นไปเรื่อย ทำเรื่อยไม่หยุดไม่ถอย ผลก็ยิ่งเด่นขึ้นๆ ทีนี่ความอยากอันนี้ยิ่งไม่มีเวล่ำเวลา นี่จึงเรียกว่าพลังของธรรมมีมาก พลังของมรรคคือความอยากอันนี้มีมาก ต้องเป็นเครื่องเสริมกัน สติปัญญาก็เพิ่ม ความเพียรก็เพิ่ม เพิ่มทางมรรคคือเพิ่มทางด้านธรรมะเพื่อฆ่ากิเลส จนกระทั่งท่านกล่าวไว้ในสังโยชน์เบื้องบนว่า อุทธัจจะ

นี้เป็นไปในอริยบุคคลขั้นสูง คือความอยากที่จะหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวมีกำลังมากที่สุด ชีวิตจิตใจไม่มีคุณค่ายิ่งกว่าความหลุดพ้นไปเสียเท่านั้น และคำว่าแพ้กิเลสนี้ จะมีไปไม่ได้นอกจากให้ตายเสียเท่านั้น จะเอาชนะอย่างเดียว กิเลสตัวไหนมาเถอะ บอกเหมือนกับว่ากวักมือเรียกมาเลย เมื่อถึงขั้นนั้นแล้ว ท่านเพลินในความพากความเพียร เพราะความอยากหลุดพ้นจากทุกข์เป็นกำลัง ความอยากมากเท่าไร ความเพียรยิ่งหมุนติ้วๆๆ นี่ละความอยากที่เป็นมรรค คือมรรคละเอียดเท่าไร ความอยากยิ่งละเอียดลออยิ่งสุขุมคัมภีรภาพ ยึดกันเป็นสายยาวเหยียดไปเลย เกี่ยวเนื่องกันไม่มีถดถอยเลย

แต่ดิฉันไม่ได้เป็นอย่างหลวงพ่อนี่คะ

ไม่เป็นก็ช่างเถอะ เราพูดตามเรื่องของพระพุทธเจ้านี่นะ เราเดินตามพระพุทธเจ้า

ดิฉันก็อยากจะดีอยากจะได้ แต่พอจุดธูปก็หาว ทำวัตรเย็นได้ครึ่งเดียวก็สัปหงก บางทีสวดแล้วก็ลืม ต้องถาม

พอจุดธูปแล้วดังเสียงครอกเลยใช่ไหม

พอทำวัตรเย็นไปได้ครึ่ง บางทีหลับไปไม่รู้ตัว เลยต้องถามคนข้างหลังอีกที

นั่น มันตกภวังค์หลวงแล้วละ

ดิฉันทำไมกิเลสจึงหนักหนาเอาเสียเหลือเกิน แก้ได้ไหมคะหลวงพ่อ

ถ้าจะแก้แบบนั้น แก้จนกระทั่งวันตายก็ไม่ได้ ถ้าพอจุดธูปแล้วครอกนี่ จนกระทั่งวันตายก็ไม่ได้ เราบอกตรงๆ เลยนะ ถ้าแก้โดยบอกตนเองว่า กูเคยนอนตั้งแต่วันเกิด กูจะภาวนา เท่านั้นได้ เข้าใจไหม ไม่ครอกแหละ ถ้าแบบกุ๊กกั๊กครอก โอ๊ย วันตายไม่ว่าใครทั้งนั้นแหละ...เสร็จ ดีไม่ดี กิเลสมือเป็นไฟไปแล้ว หั่นหัวหอมไม่ทัน เราขึ้นบนเขียงคอยมันอยู่แล้ว มันหั่นหัวหอมกระเทียมไม่ทันเลยละ...กิเลสน่ะ มันจะขยำเราเข้าใส่นั่น เข้าใจไหมล่ะ โอย กิเลสรำคาญแบบนั้น อย่าเลย

และพอสวดต่อไปจนจบ มาดูทีวีทำไมตามันสว่างได้คะ

นั่นน่ะตานรกรู้จักไหม ตานรกมันสว่างนะ ไฟเผามัน มันนอนไม่ได้ว่าไงล่ะ

หลวงพ่อช่วยแผ่บารมีมาให้ดิฉันด้วยนะคะ ให้กิเลสมันหมดไปมั่ง

ไม่แผ่ คนจะขี้เกียจ ไม่สนคนขี้เกียจ อะไรๆ ก็ท่านจะแผ่ให้ อะไรๆ ก็ท่านจะแผ่ให้ แล้วเราก็สนุกนอนแผ่สองสลึงนั่นน่ะ

ท่านอาจารย์ครับ ผมสงสัยอย่างที่ท่านอาจารย์บอกว่า เดี๋ยวนี้อรหันต์จะไม่ค่อยมีแล้วหรือฮะเมืองไทยนี่

ความเข้าใจของคน เราไม่ได้บอกว่าพระอรหันต์ไม่มีแล้วตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้านะ แต่เราพูดตามเรื่องของกิเลสครอบหัวใจคนว่า เวลานี้สุดเอื้อมแล้ว พระอรหันต์ไม่มี ก็กิเลสมันหลอกคนจะให้พูดอะไรนักหนา ถ้าอยากจะเห็นก็เอาซิๆ ยังบอกแล้วนี่ หาที่เจ้าของนี่ซิ ท่าน ๑,๒๕๐ องค์ ท่านหาที่เจ้าของนี่นะ ท่านได้เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ท่านไม่ได้ไปเที่ยววงมนั่นงมนี่ เขาว่าพระอรหันต์สุดเอื้อมหมดหวัง คือคนไม่สนใจ...พูดมาเฉยๆ ผู้สนใจมีอยู่ ผู้ปฏิบัติมีอยู่ พระอรหันต์จะหายไปไหน ธรรมของพระพุทธเจ้าชี้ลงในอรหันต์แท้ๆ นี่ ชี้ในมรรคผลนิพพานแท้ๆ ไม่ได้ชี้ไปที่ไหนนะ ทำไมจะไม่มี พระพุทธเจ้าโกหกโลกเมื่อไร ไม่เคยโกหกโลก

พระอรหันต์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกไหมท่านอาจารย์

พระอรหันต์แล้วไม่มี พระอรหันต์อย่างพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ ถ้าอรหันต์อย่างหลวงตาบัวนี่มี มัวหันมานี่หันไปนี่ หลายหันนี่วะ หันกินหันนอน ตายเกิดๆ อยู่นี่ เข้าใจแล้วเหรออรหันต์หลวงตาบัว ผู้เป็นคลังกิเลส

หลวงปู่คะ เวลานั่งสมาธิกำหนดบริกรรมพุทโธโดยมีสติรู้อยู่ ทีนี้เมื่อพุทโธหายก็ให้มีสติรู้ว่าพุทโธหาย คือให้มีตัวรู้อยู่ใช่ไหมคะ

พุทโธหายนั้น มันไม่รู้แหละ ถ้ารู้ไม่หาย มันเผลอตอนนั้นน่ะ เช่น เวลาพุทโธๆ พุทโธหาย ก็รู้ว่าพุทโธหาย ใช่ไหมล่ะ...มันไม่ใช่ ถ้ารู้อยู่ พุทโธจะไม่หาย ตอนเผลอนั่นแหละพุทโธหาย คือมันไปรู้อย่างอื่นเสีย ไม่รู้กับพุทโธ พุทโธก็หาย ถ้าพุทโธๆ รู้อยู่ พุทโธหายไปก็รู้ พุทโธจะไม่หายเพราะรู้อยู่นี่ พอเราเผลอแผล็บเดียวเท่านั้น พุทโธก็หายนั่นละหายไปเพราะความเผลอ พอเผลอจากนี่ปั๊บจับโน่นปุ๊บ

หลวงปู่คะ คือหนูตั้งใจจะถามว่า การมีสตินี้หมายถึงการรู้ตัวใช่ไหมคะ

สมมุติว่าพุทโธๆๆ ก็ให้รู้อยู่กับพุทโธๆ นี่เรียกว่า สติ ทีนี้เราฝึกหัดไปนานๆ เข้าสตินี้เลยกลายเป็นสัมปชัญญะไป คือเป็นพื้นไปเลย เพราะความรู้นี้สืบเนื่องกันไปโดยลำดับๆ จนกลายเป็นสัมปชัญญะ จะทำอะไรๆ ก็รู้สึกตัว ความรู้สึกตัวว่าทำนั่นทำนี้อะไรๆ นี่เป็นสัมปชัญญะ เพราะสติที่เราฝึกหลายครั้งหลายหนจนกระทั่งสืบเนื่องกันไปติดต่อกันไปได้ยืดยาว นี่เรียกว่าสัมปชัญญะ

หลวงปู่คะ ถ้าอย่างนั้นนะคะ อย่างเราเดินจงกรมนี้ค่ะ เราเดินด้วยความรู้ใช่ไหมคะ ขณะที่เดินจงกรมโดยการรู้ตัวในกิริยาอาการเคลื่อนไหว แล้วถ้าหนูจะปฏิบัติธรรมโดยไม่ต้องนั่งหลับตา แต่ยึดที่การรู้ตัว ให้มีสติรู้อยู่ตลอดเวลาเช่นนี้จะเป็นการฝึกสติวิปัสสนาหรือเปล่าคะ

เป็น หลับตาอยู่นี้ก็ตามถ้าสติไม่มีก็ใช้ไม่ได้ ถ้าหากว่าใช้ได้ คนตาบอดเขาก็วิเศษไปนานแล้ว

หลวงปู่คะ ถ้าเช่นนั้นนะคะ หนูจะฝึกสติโดยที่ไม่ต้องนั่งสมาธิเลยนะคะ แต่ใช้วิธีฝึกเดินจงกรมโดยวิธีทำความรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา

สำหรับเราเองก็แล้วแต่ความเหมาะสมของเราที่จะใช้วิธีใด จะบอกว่าอย่างนั้นไม่ต้องนั่งสมาธินะ อย่างนี้ก็ผิด ทั้งนี้จึงพูดไม่ได้ เพราะนี่ก็เคยนั่งสมาธิมาแล้วนี่ จะมาลบล้างสมาธิกันไม่ได้

หลวงตาคะ ถ้าฆราวาสถือศีล ๕ หรือถือศีล ๘ อย่างนี้นะคะ ถ้าเทียบกับสงฆ์ซึ่งถือศีล ๒๐๐ กว่าข้อ ในเมื่อถือศีลต่างกัน ในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้รู้ได้ถึงที่สุดแห่งธรรม จะถึงได้เท่ากันหรือเปล่าคะ

ท่านได้บอกไว้หรือเปล่าล่ะว่า นี้นิพพานของศีล ๕ นี้นิพพานของศีล ๘ นี้นิพพานของพระ ๒๒๗ ท่านได้บอกไว้หรือเปล่าล่ะ ถ้าไม่ได้บอกไว้ เราก็อุตริละซิ ถามแบบอุตริเราตอบไม่ได้ ตอบแบบอุตริอย่างนั้น เราจะตอบตามหลักความจริงว่า นิพพานมีอันเดียวเท่านั้น ธรรมแท้มีอันเดียวเท่านั้น ไม่มีสอง ใครจะปฏิบัติในศีลในธรรมข้อใดก็ตาม ธรรมแท้นั้นสามารถจะปฏิบัติได้ด้วยกันถึงได้ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย เพราะการรักษาศีลนี้เป็นอาการของธรรมแต่ละประเภทๆ แต่ธรรมแท้ๆ ที่เข้าไปสู่ความละเอียดนั้น เข้าไปได้เหมือนกัน

หลวงพ่อคะ แล้วฆราวาสอย่างพวกเรานี้นะคะ จะมีโอกาสได้มองเห็นธรรมหรือเปล่าคะ ในเมื่อการดำรงชีวิตอย่างธรรมดานี้ มันยากมากเลยค่ะ

ธรรมท่านบอกว่ายากมากหรือ อะไรบอกว่ายากมาก ยากอย่างนั้น ยากอย่างนี้ก็คือกิเลสมันหลอกคน ก็บอกแล้วนี่ ธรรมไม่ได้หลอก ธรรมไม่ได้บอกว่ายาก กิเลสต่างหากยาก ก็พูดแล้วตะกี้นี้ ยังจะเอาหน้ากิเลสมาหลอกเราอีกให้เราหลงตาม เราไม่หลงตามแหละ ส่วนมากมักเป็นอย่างนั้นแหละ พอจะทำงานทางด้านธรรมะนี้ กิเลสจะมาทำแทนที่เสียทันทีๆ เราไม่เคยรู้เรื่องของธรรม มีแต่เรื่องของกิเลสที่พัวพันกับเรา เราก็เชื่อมันเลย พอจะทำอะไร เอะอะก็อันนั้นเข้ามาขวางเสีย ทำหน้าที่แทนธรรมไปเสีย นั่นมันไม่ได้เรื่อง เพราะฉะนั้น คนเราจึงไม่สนใจในศีลในธรรมเพราะกิเลสไม่ให้สนนี่ มันคอยขัดคอยขวาง จึงต้องได้ฝืนกัน อย่างเช่นท่านว่า วิริยะ ความเพียร ไม่ฝืน จะเรียกว่าเพียรได้ยังไง ต้องฝืน ขันติ ความอดทน ไม่ฝืน จะอดได้ทนได้ยังไง ต้องอดต้องทนต้องสู้ พระพุทธเจ้าองค์ศาสดาของเรานั้น ท่านประพฤติปฏิบัติธรรมต่อสู้กับกิเลสสลบ ๓ หน ในตำรา นั่นเห็นไหม ท่านสู้หรือไม่สู้ ท่านทนหรือไม่ทน แล้วพระสาวกมีจำนวนมากที่ได้รับความลำบากเพราะการต่อสู้กับกิเลส เพราะกิเลสมันไม่ใช่กล้วยหอมพอที่จะปอกแล้วกินเอากินเอา อะไรจะเหนียวแน่นยิ่งกว่ากิเลส ถ้ากิเลสเป็นกล้วยหอม หลวงตาบัวนี่

ท้องป่องไปนานแล้วแหละ ฟัดกิเลสเรียบหมดเลย ปอกกินๆ สบายเลย ไม่ต้องมาสอนคนว่า วิริยะอย่างนั้นนะ อดทนอย่างนี้นะ ไม่ต้องมาสอนละ เอ้า ปอกเลยเรา จะบอกอย่างนี้เลย ปอกเล่ย ฟาดกิเลสให้หมดเรียบวุธเลย ชาวพุทธต้องอดต้องทนจึงว่าต่อสู้กับกิเลส การต่อสู้ต้องมีความอดความทน ไม่ทนเป็นเรื่องของกิเลสหมด สุดท้ายตัวเราทั้งคนเป็นอาหารของกิเลสทั้งนั้น ไม่ได้เป็นเครื่องบูชาธรรมเลย ถ้าไม่ใช้ความอดความทน ความพยายาม ความพากเพียร ให้พากันจำเอาไว้ธรรมข้อนี้

หลวงปู่คะ สมมุติว่าเราภาวนาแล้วถึงขั้นที่ว่าคล้ายๆ ว่าลมหายใจละเอียดลงๆ พุทโธหายไป อย่างฟังเมื่อกี้นี้ยังไม่ค่อยเข้าใจว่าจะต้องภาวนากำหนดพุทโธต่อหรืออย่างไรคะ ที่ว่าพุทโธหายเพราะความไม่มีสติ

คือความมีสติอยู่ พุทโธๆ ค่อยๆ หมดไปๆ จิตละเอียดลงไปๆ จนกระทั่งพุทโธกับความรู้กลมกลืนเป็นอันเดียวกัน นี้อันหนึ่งนะ เวลานั้นไม่จำเป็นจะต้องว่าพุทโธ เข้าใจเหรอ เราอยากทราบว่าพุทโธหายๆ แบบนี้ ถ้าผู้ถามถามอย่างนี้เราอยากจะตอบทันที มีได้เป็นได้ แม้แต่ลมหายใจก็เหมือนกัน เวลากำหนดลมหายใจ ลมหายใจจะค่อยละเอียดเข้าไปๆ จนกระทั่งลมหายใจหมดในความรู้สึกนะ นี่อันหนึ่ง ถ้าไม่ได้รับคำแนะนำไว้แล้ว จะสร้างอุปสรรคให้ผู้ภาวนา จะไปติดแค่นั้นแหละ เช่น พอกำหนดลมหายใจละเอียดลงไปๆ พอลมหายใจหมดแล้ว มันกระตุกเจ้าของว่า เอ๊ นี่ลมหายใจหมดแล้วจะไม่ตายเหรอ นั่นสร้างเหตุขึ้นมาแล้ว คนเรามันกลัวตายด้วยกันทั้งนั้นแหละและหยุดทันทีเลย ภาวนาไปวันหลังก็ได้แค่นั้น ไม่เลยจุดนั้นไปได้ เพราะฉะนั้นเพื่อตัดปัญหานี้ เมื่อลมหายใจค่อยแผ่วเบาลงๆ ละเอียดลงไปๆ จนกระทั่งหมดไป เอ๊า หมดก็หมดไปเถอะ เราไม่ได้ภาวนาเอาลม เราภาวนาเอาความรู้ต่างหากนี่ ความรู้นี้อยู่กับเราลงความรู้ได้ครองร่างอยู่แล้วนี้ไม่ตาย เท่านั้นมันก็พุ่งของมันเลย เต็มที่ของมัน เห็นได้ชัดเรื่องภาวนา

ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่โกหกโลกนี้ ทำลงไปให้มันเห็น ใจเท่านั้นจะพิสดารมากที่สุด ตาไม่ได้พิสดารละ เราอย่าเข้าใจว่าตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรานี่พิสดารกว่าใจเลย เอ้า ปฏิบัติซิ นักปฏิบัติ ไม่มีอะไรจะพิสดารกว้างขวางละเอียดลึกซึ้งยิ่งกว่าใจ

ไม่เคยเห็นก็เห็น ไม่เคยรู้ก็รู้ ดังพระพุทธเจ้ามาประกาศสอนโลก เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมทั้งหลาย เราเคยเห็นที่ไหนตั้งแต่เกิดมา มีแต่ชื่อนายพรหมนายแพมเต็มอยู่ในเรือนจำก็มี นางสวรรค์แสวนก็มีในเรือนจำ แต่เป็นคนไม่ใช่พรหมจริงๆ พระพุทธเจ้าเห็นหมดนั่นน่ะ จิตละเอียดขนาดไหนดูซิ อะไรจะพิสดารแหลมคมยิ่งกว่าจิตไม่มี นี่ก็เหมือนกัน นักภาวนาพอภาวนาไป ตะกี้นี้ก็พูดแล้วใช่ไหมเรื่องปัญญา ไม่มีอะไรจะกว้างขวางยิ่งกว่าปัญญา ปัญญานี้กว้างขวางมาก ละเอียดลออมาก ซึมซาบไปได้หมดทุกแง่ทุกมุม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรานี้ อย่าเข้าใจว่ากว้างขวางพิสดารเลย ใจเท่านั้นที่กว้างขวางมากที่สุด ลองเปิดกิเลสออกซิ กิเลสมันครอบอยู่นี่ มันจะกว้างขวางได้ยังไง จะไปรู้เห็นได้ยังไง ก็กิเลสครอบหัวมันอยู่นี่ แม้แต่ตะเกียงเรานี้ก็ลองดู เอาสิ่งดำๆ มาครอบดูซิ จะเห็นอะไรใช่ไหม...ไม่เห็น ทีนี้พอเปิดออก ก็สว่างจ้าเต็มภูมิของมัน จิตนี่ก็เหมือนกัน เมื่อเปิดสิ่งปกคลุมคือกิเลสออกแล้ว มันจะจ้าไปหมดเลย และกราบพระพุทธเจ้าอย่างราบเลย ไม่ราบอย่างไร ก็ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงไว้แล้วจริงทั้งนั้น เห็นแล้วรู้แล้วด้วยตัวเองนี่

พวกตาบอดหูหนวกละซิ ข้าไม่กลัวแหละ แล้วโดนสะดุดเก่งกว่าเขา คนตาดีไม่โดน คนตาบอดมันเอาจริงๆ แหละ ปึ๋งเรื่อยๆ ผู้ที่ว่าบาปไม่มีนั้นละ ผู้ที่จะเป็นกองรับเหมาบาป กองรับเหมากองทุกข์ ผู้ที่ว่านรกไม่มี นั่นแหละจะไปตกนรก คนตาดีแล้วหลีกคนที่เชื่อพระพุทธเจ้าแล้วหลีกๆ เหมือนกับคนตาดีเดินไปตามถนนหนทาง อันนี้ขวากอันนี้หนาม อันนี้หัวตอ อันนี้หินโสโครก หลีกไปๆ ข้ามไปๆ ไม่โดน แต่คนตาบอดนี่ปึ๋งเอาๆ นั่นแหละ หัวแม่เท้าก็แหลก หน้าผากก็แหลก ก็คือคนตาบอดนั่นแล คนที่ว่าบาปไม่มีบุญไม่มีนั้นแหละคือกองรับเหมาบาป บาปก็ดีบุญก็ดี จะไปกลัวคนตาบอดยังไงไม่ได้กลัว เราอย่าเข้าใจว่าคนตาบอดว่าบาปไม่มี บาปจะกลัวนะ บุญไม่มีบุญจะกลัว แต่ส่วนมากคนที่ว่าบาปไม่มีบุญไม่มีนั่นแหละจะไม่ทำบุญ บาปไม่มีบุญไม่มี ถ้าว่าอย่างนั้นแล้วนรกจะหายเงียบไปเลย เพราะถูกคนตาบอดลบล้างย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะอันนี้เป็นของจริงลบล้างไม่ได้ นอกจากสอนวิธีหลบวิธีหลีกเท่านั้น และสอนวิธีบำเพ็ญ

แล้วอย่างเวลาที่นั่งภาวนา บางครั้งสำหรับบางสถานที่มักมีอาการปวดมึนศีรษะอยู่เรื่อยๆ ก็ให้ทนนั่งภาวนาต่อไปใช่ไหมคะ

นี่ก็แล้วแต่เจ้าของจะพิจารณาเอาเองเถอะนะ

แต่ว่าเคยอ่านในหนังสือ ท่านเคยพูดในแง่ที่ว่าเราเพ่งมากเกินไปหรือเปล่าคะ

เรื่องร่างกายนี้มีส่วนเป็นได้ กระแสจิตนี้แรงนะ เป็นไปตามนิสัย บางนิสัยกระแสจิตรุนแรงมาก แต่ไม่ได้เป็นไปทุกนิสัยนะ จิตเหมือนกันก็ตาม แต่กระแสจิตรุนแรงหรือไม่รุนแรงต่างกัน ถ้าเป็นอย่างนั้น เราก็อย่าไปเพ่งแรงนะ

หลวงตาครับ กระผมขออนุญาตถ่ายรูปครับ

ถ่ายไปทำไม นี่หลวงตาบัวดูเอา นี่ละรูปจริงตามสมมุติ ถ่ายไปแล้วเป็นกระดาษไปหาอะไรกับกระดาษซึ่งเป็นของปลอม ศาสนาเป็นของจริง สอนคนให้จริง นี้มาเห็นตัวจริงแล้วยังมาถ่าย ไปตะครุบเงากันทำไม อย่าถ่ายนะ ไม่ดีหรอก เราเคยคิดแล้ว ไม่ได้ผิด เราไม่หึงไม่หวงการถ่ายรูป แต่เราหึงหวงด้วยเหตุผลคืออรรถธรรมต่างหาก นี่สำคัญส่วนมากถ่ายแล้วไปล้างฟิล์มที่ร้านเขานั่นซิไม่ได้คิด พอไปล้างฟิล์มปั๊บ โอ๋ อาหารว่างเกิดแล้ว นั่นเห็นไหม รูปครูบาอาจารย์เกลื่อนตลาดเป็นปลาเน่าเต็มไปหมด อู๊ย เราไปเห็นแล้วสลดสังเวช เพราะเราไม่เคยมีเรื่องการเงินการทองที่จะเก็บงำไว้เป็นของเราแม้สตางค์หนึ่งเลย พอได้มาปั๊บ ปุ๊บๆ ตรงไหนจำเป็นตรงนั้นกองทุกข์ ก็แก้กันซิ ตรงนี้ไม่มีทุกข์ไม่ต้องแก้ แก้ทำไม ตรงไหนมีทุกข์แก้ตรงนั้น...จำเป็น ความจำเป็นอยู่ตรงไหน ความทุกข์อยู่ตรงนั้น จำเป็นมาก กองทุกข์มีมาก เอาๆ ช่วยๆ จึงไม่เคยมีเงิน วัดป่าบ้านตาดพูดตรงๆ นะ คนทั้งหลายเข้าใจว่าวัดป่าบ้านตาดจะมั่งมี แต่ตรงกันข้าม จนที่สุดคือวัดป่าบ้านตาด แต่ก็ไม่จนนะ หากมีมาอย่างนี้ละ คนนั้นให้ คนนี้เอาออก ออกอยู่ตลอดเรื่องเก็บไม่มีวัดนี้น่ะ เราพูดได้เต็มปากว่าไม่เคยเก็บ ไม่เก็บจริงๆ มีเท่าไรเอาออกสงเคราะห์โลกหมด

อีกประการหนึ่ง หลวงตาบัวไม่ใช่เป็นคนมีอำนาจวาสนาบุญญาภิสมภารพอจะได้ออกหน้าออกตาให้ลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายถ่ายไปประกาศโลกว่า นี่หลวงตาบัวเก่งนะ

ไม่เอา...หลวงตาบัวไม่มีวาสนาอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ค่อยให้ใครถ่าย แต่เราก็ไม่ได้หวง หากแต่หวงคืออรรถธรรมมากกว่าทุกอย่าง มันเป็นดังที่เห็นนั่นแหละ ถ้าควรจะให้เราก็ให้เลย ไม่ยากเลย ถ้าไม่ควรให้แล้ว จะว่ายากก็ยากที่สุด ดีไม่ดี ดุคนแหลกไปเลย ไม่เพียงยากเฉยๆ ดุคนแหลกไปอีก

มีคนเขาว่า การปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องทำสมาธิก่อนก็ได้ แต่ให้พิจารณาเลย แล้วค่อยกลับมาทำสมาธิทีหลัง อย่างนี้จะถูกต้องไหมคะ

นั่นคนเขาบอก ที่นี่พระพุทธเจ้าบอกนะ **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา. ปญฺญา ปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ.** ทำจิตใจให้มีความสงบร่มเย็นและอิ่มตัวแล้วพิจารณาทางด้านปัญญา ปัญญาเมื่อใจมีความอิ่มตัวย่อมไม่ระเหเร่ร่อน ไม่หิวโหยวอกโน้นวอกนี้ โยกๆ คลอนๆ ให้พิจารณาอะไรก็พิจารณาตามนั้นเลยเพราะอิ่มตัว เพราะฉะนั้น การทำจิตให้มีความอิ่มตัวให้มีความสงบ จึงเป็นบาทฐานของการพิจารณาโดยไม่ต้องสงสัย หายสงสัยหรือยังที่ว่าพิจารณาเสียก่อนแล้วค่อยมาเอาสมาธินั่น เอานิพพานเสียก่อน ค่อยมาเอาเถอะสมาธิ สำหรับอาจารย์เอง ลงได้ไปนิพพานแล้ว ไม่กลับมาเอาแหละสมาธิ ยังจะมาเสียดายอยู่หรือสมาธินี่ว่ะ

มีคนพูดอย่างที่ว่าน่ะ เห็นใจเหมือนกัน เพราะเราก็เคยผ่านโลกมานาน บางรายก็บอกว่า เอ้า พิจารณาไปเลย ไม่ต้องมาฝึกสมาธิให้เสียเวล่ำเวลาแหละ พิจารณาไปเลย มันเลยไปไหน...ก็มีแต่ลงคลองเท่านั้นแหละ ไม่เลยไปไหนแหละ ถ้าเราเก่งกว่าครูแล้ว พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างนี้ แต่เรามันเก่งกว่าครูใช่ไหมล่ะ เราไม่ต้องฝึกละเรื่องสมาธินี่ มันเหมือนกับว่าล้าสมัย เอานิพพานเลย...มันไม่ได้เรื่อง นิพพานก็ไม่ได้เรื่องมีเยอะอย่างนี้น่ะ พระพุทธเจ้าท่านทำมาก่อนแล้ว สมควรอะไรๆ ท่านแนะไว้ตามที่ท่านได้รู้ได้เห็นจากการดำเนินของท่านมาแล้วทั้งนั้นจึงไม่มีผิด สมกับธรรมบทว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว พวกเราไม่เคยทำ เรื่องอยากได้อยากได้เลย มองดูแต่ผล เหตุไม่ทราบว่าเป็นยังไง เช่น ผลไม้ต้นนี้ทำไมมันดกนา มันมากนักนา มันเป็นยังไงนี่ เราไม่ดูลำต้นของมัน ไม่ดูพื้นฐาน ไม่ดูอาหารของมันว่ามีอะไรถึงได้ดกนัก

ดกหนา เราไปดูแต่ดอกแต่ผล ไม่ได้ดูเหตุ นี่ก็เหมือนกัน เรามองดูแต่นิพพานโน่น ก็ไม่ทราบว่าพื้นฐานที่จะเป็นนิพพาน หรือปุ๋ยที่จะให้เกิดพระนิพพานคืออะไร ถ้าไม่ดูสมาธินี้จะดูอะไร ปุ๋ยสำคัญคือสมาธินี่ละ

เจ้าหน้าที่ส่วนมากที่มาอบรมเที่ยวนี้ เวลาฟังนี่ จิตใจไม่ค่อยจะมาอยู่ในบทเรียน จะมีวิธีการยังไงที่จะเรียกให้มาจดจ่ออยู่ที่เดียว คือเวลานั่งฟังนี้ให้อยู่ทั้งกายทั้งใจด้วย

เวลาไปฟังระบำรำโป๊ มันไปอยู่ที่ไหนล่ะ ตอนนั้นอยู่กับตัวดีหรือ ไม่เห็นพูดตอนนั้นให้ฟังบ้าง ตะกี้นี้ก็พูดถึงการรักษาจิต มันจะเหนือสติปัญญาของเราไปได้เหรอนั่นพูดแล้ว ความเพลิดความเพลินฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไม่เป็นประโยชน์ มีแต่ความเสียหายแก่ตน รั้งเข้ามา เหยียบเบรกห้ามล้อ ไม่ใช่เหยียบคันเร่งให้มันลงคลอง ลงคลองจมไปรถขึ้นได้ เราขึ้นไม่ได้ มีเท่านั้นเหรอ อยู่กับตัวแล้วเหรอที่นี่

ที่จัดอบรมเที่ยวนี้ก็มีหลายฝ่าย ฝ่ายนันทนาการเป็นฝ่ายจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม ได้จัดให้มีกิจกรรมพิเศษขึ้น ก็เลยมีวิธีการหนึ่งที่จะเรียกจิตใจให้เข้ามาก่อนการอบรม โดยการเรียกสติให้ตัวเองกลับมาโดยการเข้าสมาธิ ก็เลยมาถามทางฝ่ายผม ผมเองก็ตอบไม่ได้ว่าจะทำได้แค่ไหนหรือไม่ ๔-๕ นาทีที่จะให้ปฏิบัติกันจะเหมาะสมเพียงใดหรือไม่

การที่จะมานั่งภาวนารั้งจิต ๕ นาที นี่เราไม่คัดค้าน แต่กรุณาฟังอีกคำหนึ่งที่จะแทรกขึ้นมาในข้างๆ เคียงๆ กัน ตะกี้นี้ได้บอกว่า จิตจะเหนือสติปัญญาไปไม่ได้ มันคิดไปไหน รั้งเข้ามา เหยียบเบรกห้ามล้อเข้ามา พอคิดนั้นปุ๊บ จิตห้ามเข้ามาให้หยุดที่ตรงนี้ นั่งภาวนาคือการบังคับจิต การจ่อดูจิต ซึ่งเป็นตัวโจรตัวผู้ร้ายตัวทำลาย มันจะออกไปฉกนั้นขโมยนี้ ฉกนั้นขโมยนี้อย่างไร ไปขโมยรักเขาบ้าง ไปขโมยเกลียดเขาบ้าง ไปขโมยโกรธเขาบ้าง ซึ่งเป็นของไม่ดี เราห้ามจิตเข้ามาสู่จุดเดียว เช่น เราจะเอาคำบริกรรมว่า พุทโธก็ตาม ธัมโมก็ตาม สังโฆก็ตาม เพื่อเป็นหลักยึดของใจ ในขณะนั้น ห้ามไม่ให้มันไปคิดอารมณ์อื่น นอกจากอารมณ์ที่เรามอบให้นี้เท่านั้น นี่ท่านเรียกว่าเป็นการ

หักห้ามจิตใจประเภทหนึ่ง ให้อยู่ในนี้ชั่วขณะหนึ่งก็ยังดีกว่าที่จะปล่อยให้เพ่นพ่านไปทำลายตัวเอง แล้วการนั่งสมาธิจะอธิบายให้ฟัง จะทำวิธีให้ดูนะ ท่านทั้งหลายค่อยไปทำต่อในบ้านนะ จะบอกวิธีเฉยๆ นี่ใครจะนั่งแบบนี้ก็ได้ ทีนี้จิตมันจะคิดไปไหน กำหนดให้มันอยู่ในหัวใจเรานี้ ให้รู้สมมุติว่า พุทโธๆๆ ก็ให้รู้อยู่ในวงกายของเรานี้ จะรู้อยู่ข้างบนข้างล่างไม่ต้องสำคัญ แต่ขอให้รู้อยู่กับตัวของเรานี้เป็นสิ่งสำคัญ เช่น พุทโธๆ ให้รู้นี้ มันจะคิดอะไรให้กำหนดพุทโธถี่ยิบ เพื่อห้ามไม่ให้มันมีขณะใดขณะหนึ่งที่จะสอดแทรกออกไปคิดข้างนอกได้ นี่เป็นวิธีการฝึกจิต ทีนี้เวลาจิตของเราได้รับการฝึกอบรมหลายครั้งนี้ มันจะอยู่นะ หากจะรู้ในตัวของมันรอบอยู่ในนี้ไม่ออก นอกจากนั้นแล้ว มันจะสว่างภายในนี่ พอมันส่องของมันนี่ปั๊บ มันจะต้องสว่าง เหมือนกับตาของเรามองโน้นมันสว่างโน้น มองโน้นมันเห็นโน้นๆ มองนี้เห็นนี้ มองปั๊บเข้าไปนี้ มันก็เห็นนี้ จิตก็เหมือนกัน ส่งไปโน้นก็รู้โน้น ส่งโน้นรู้โน้น ส่งเข้ามาปั๊บรู้นี้ แล้วจิตของเราก็สงบเย็น นี่วิธีหนึ่ง ให้ท่านทั้งหลายไปพิจารณานะ ให้ไปปฏิบัติ ท่านทำอย่างนี้ละ พระกรรมฐานท่านภาวนาของท่าน พระพุทธเจ้าที่เราได้เปล่งวาจาถึงท่านว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** ท่านฝึกทรมานท่านได้เป็นศาสดาองค์เอกเพราะเหตุนี้ พระสงฆ์สาวกท่านฝึกทรมาน ท่านฆ่ากิเลสความวุ่นวายทั้งหลายภายในจิตใจให้ราบไปหมด เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วนๆ เกิดที่ตรงนี้ด้วยวิธีนี้ จึงได้เป็น **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ของพวกเรา คำว่า **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ** ธรรมได้เกิดขึ้นแล้วแก่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ก็เกิดขึ้นที่ใจซึ่งได้ฝึกฝนทรมานเรียบร้อยแล้วนี้

ให้เอาวิธีการที่สอนนี้ไปปฏิบัติตัวเองนะ แล้วเราจะเห็นความแปลกประหลาดขึ้นที่ตัวของเรา ซึ่งแต่ก่อนมันเคยเถลไถลระเหเร่ร่อนหาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ พอเราเหยียบเบรกปั๊บเข้าไปด้วยสติด้วยปัญญา พิจารณาใคร่ครวญเหตุผลดีชั่วประการต่างๆ แล้วหักห้ามตัวเอง นี่แหละความศักดิ์สิทธิ์ความดีเด่นของเราจะเกิดที่ตรงนี้ สำคัญอยู่ตรงนี้แหละ

คืออย่างนี้ครับ เหยียบเบรกก็เหยียบแล้ว พยายามแล้วพยายามอีก แม้แต่การระงับสติอารมณ์ด้วยความตั้งใจว่าจะให้สงบ

ไม่ใช่เหยียบเบรกไม่ติดเครื่องเหรอ

ไม่ยอมอยู่ครับ

เบรกรถไม่ติดเครื่องนี้ มันอยู่ของมันอยู่แล้ว คืออยู่กับกองมูตรกองคูถ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ก็นี่เราไม่เคยเหยียบไม่เคยห้าม ถ้าห้ามทำไมจะไม่อยู่ เวลาไปยังไปได้ ทำไมห้ามไม่ได้ เราต้องคิดอย่างนั้นซิ ไปเหยียบเบรกตอนรถไม่ติดเครื่องจะเป็นท่าอะไร เวลานอนหลับครอกๆ จะไปห้ามมัน เวลานั้นมันไม่ได้ไป มันไปตอนเราไม่หลับต่างหากนี่ เหยียบเบรกตอนนั้นซิ ต้องหักห้ามตอนมันคึกมันคะนองซิ เอากันตรงนั้น แล้วจะเห็นฤทธิ์ของสติปัญญากับสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อเรา ถ้ามีแต่ปล่อยตามๆ แล้วเราทั้งคนจะไม่มีศักดิ์ศรีดีงามอะไรเลย คนเราอยู่ด้วยความแพ้นั่งอยู่ด้วยความแพ้ นอนอยู่ด้วยความแพ้ ไม่ว่าอิริยาบถใด อยู่ด้วยความแพ้ ไปที่ไหนมีแต่ความแพ้ แล้วให้ตายเสียดีกว่ามนุษย์เรา ต้องมีชนะบ้างซิ มันถึงเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ อย่างเราไปเล่นกีฬาด้วยกันนี้ แม้จะคำว่าเล่นๆ ก็ตาม ถ้าอะไรที่ไหนๆ ก็มีแต่แพ้เขาๆๆ ให้ตายเสียดีกว่า เพราะฉะนั้น คำว่าแข่งแล้วต้องให้มีแพ้มีชนะบ้าง ถ้าสมมุติว่าคราวนี้แพ้ คราวหน้าให้ได้ชนะ อย่างนั้นบ้างซิ

ท่านคะ ผู้หญิงจะขึ้นเป็นถึงพระอรหันต์ได้ไหมคะ

ผู้หญิงผู้ชายมันขึ้นไม่ได้ละ ใจต่างหากขึ้น ผู้หญิงมีใจผู้ชายมีใจแล้วขึ้นได้ทั้งนั้น ขอให้กิเลสสิ้นไปด้วยความเพียรของเราเถอะ มีความเพียรเป็นหลักตั้ง ความเพียรนี้แหละจะเป็นกุญแจเปิดตู้มรรคผลนิพพาน เราอย่าเอาเพศมาเปิด เอาเพศมาเปิดแล้วติดเพศไปไม่รอดนะ ถ้าว่าเพศพระก็ว่าเราเป็นพระ ใครก็นับถือ นอนกินก็ได้ นั่งกินก็ได้นอนใจ อันนี้ตัวขี้เกียจใหญ่ ตัวกิเลสตู้กิเลสอยู่ในนั้นแหละ แม้แต่หลวงตาบัวคุยโว้ๆ อยู่นี่ ก็ไม่เห็นดีอะไร ถ้าขี้เกียจเสียอย่างเดียวไม่เป็นท่า เรื่องกินแล้วขยันยิ่งกว่าลิงใช้ไม่ได้อย่างนั้น การประกอบความเพียรให้เร็วให้คล่องตัว สติปัญญาให้คล่องตัวนั้นละกิเลสจะกลัว

บางทีก็ได้ยินคนพูดเหมือนกันว่าผู้หญิง...

คนพูดเป็นคนประเภทใดว่ะ คนประเภทอย่างเราพูดก็ได้นี่ คนมีหลายประเภท เขาพูดก็ได้ เราพูดก็ได้ เขาพูด... เขามันเกิดทีหลังหู เราอย่าไปเชื่อง่ายๆ ซิ หูเกิดแล้ว เขาจึงเกิดทีหลังนี่ เอะอะไปเชื่อเขาแล้ว

หลวงปู่คะ มีคนเขาอยากเห็นพุทธศาสนาแท้ๆ ท่านสอนและปฏิบัติอย่างไรคะ

เอาหนังสือนี้ไปอ่านดูเสียก่อนก็แล้วกัน ถ้าอยากจะให้ชัดลงไป อ่านแล้วนำไปปฏิบัติ จะรู้กันแท้หรือไม่แท้ตรงนี้แหละ ดินไม่ใช่ธรรม น้ำไม่ใช่ธรรม ลม ไฟ ไม่ใช่ธรรม อากาศอะไรๆ ไม่ใช่ธรรมทั้งนั้น ธรรมคือธรรม อะไรจะสัมผัสธรรมได้ ตาสัมผัสรูป หูสัมผัสเสียง จมูกสัมผัสกลิ่น ลิ้นสัมผัสรส ไม่ใช่สัมผัสธรรม ใจเท่านั้นจะสัมผัสธรรมได้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงสอนให้ปฏิบัติใจ บำรุงใจ เรียกว่าปรับใจให้เหมาะสมที่ควรจะรับทราบธรรมขั้นใด สัมผัสธรรมขั้นใดได้ ธรรมตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไปหรือสมถธรรม วิปัสสนาธรรม ตลอดถึงวิมุตติธรรม จะไม่นอกเหนือไปจากจิตนี้ไปได้เลย เพราะฉะนั้น ธรรมจะมีอยู่ขนาดไหนก็ตาม ถ้าโลกไม่อาจปรับจิตเข้าสู่ธรรมที่ควรจะรู้จะเห็นจะสัมผัสสัมพันธ์ได้ ธรรมก็เป็นโมฆะอยู่เช่นนั้นสำหรับโลกที่เป็นโมฆะ

ถ้าโลกไม่เป็นโมฆะ ก็มุ่งจุดตามที่พระพุทธเจ้าสอน พอเริ่มปฏิบัติตามนั้นก็จะเริ่มสัมผัสสัมพันธ์ธรรม ตั้งแต่ความสงบร่มเย็นเข้าไปโดยลำดับ อ๋อ สงบตรงนี้เหรอ ท่านว่าสงบๆ ท่านว่าสมาธิ อ๋อ เป็นตรงนี้เหรอ คือเป็นที่ใจนี่ ไม่ได้เป็นที่ต้นไม้ภูเขาดินฟ้าอากาศ ไม่ได้เป็นที่คัมภีร์ คัมภีร์มันชื่อของธรรมต่างหาก ตัวธรรมแท้สถิตอยู่ที่ใจ พร้อมเสมอที่ใจ แต่ใจปรับตัวไม่ได้ ถึงจะมีธรรมห้อมล้อมก็ไม่รู้ พอปรับใจตัวเองได้แล้วก็เหมือนกับว่าเปิดแย้มออกรับธรรม ธรรมก็ค่อยสัมผัสกันเข้ามากน้อยโดยลำดับลำดา จนกระทั่งว่าเปิดกว้างเท่าไร ธรรมกับใจก็จะค่อยประสานกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปเลย

จะไปหาธรรม ไปหาต้นไม้ก็เห็นต้นไม้นั่นแหละ ไม่มีธรรมอยู่ในนั้น เอาที่จิตซิ

ฝึกที่จิตสอนที่จิต เวลานี้จิตถูกกิเลสครอบไว้ไม่ให้ธรรมแทรกเข้าไปได้เลย เพราะฉะนั้นจึงต้องเปิดกิเลสออก ถากถางกิเลสออกเพื่อให้ธรรมไหลเข้าไปได้ ทีนี้เวลาเปิดออกธรรมก็พร้อมที่จะไหลเข้าอยู่เสมอ เพราะธรรมมีอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงกิเลสครอบเอาไว้ภายในเสีย ไม่ให้ธรรมเข้าไปได้ ต้องเปิดกิเลส เปิดกิเลสจะเอาอะไรไปเปิด เอาความขี้เกียจไปเปิดนั้นก็คือกิเลส เอาความท้อแท้อ่อนแอไปเปิดนั้นก็คือกิเลส เอาความไม่มีวาสนาไปเปิดนั้นก็คือตัวกิเลสใหญ่ เลยมีแต่กิเลสๆ ไม่มีธรรม ถ้าจะเอาธรรมแล้วต้องเอาความอุตส่าห์พยายาม ความหนักเอาเบาสู้ไม่ถอย แก้กันได้ตรงนี้ เปิดกันตรงนี้อย่าเอาความขี้เกียจไปเปิด อ่านหนังสือก็อ่านยาก ค่อยๆ อ่านไป ค่อยๆ อ่านไปมันก็ค่อยๆ หลุดมือเองแหละ นั่นละจึงว่ามันเปิดมากนะ ไม่ใช่เปิดน้อยๆ ในเมื่อมีแต่กิเลสๆ ทั้งนั้น จะไปเปิดกิเลสได้ยังไง กิเลสต่อกิเลสมันเปิดกันอยู่แล้ว พอจะนั่งภาวนา โอ๊ย เหนื่อย หมอบราบลงหมอน ได้ยินแต่เสียงครอกๆ นั่น เห็นไหมกิเลสน็อกไม่รู้เรื่องเลย ถ้าอยากจะรู้คำพูดเหล่านี้เป็นความจริงเพียงใด ให้ต่อสู้กับกิเลสซิ เราจะรู้หมด เพลงของกิเลสมาแบบไหนๆ รู้หมด เพลงกล่อมของกิเลสนี้สนิทมากอ้อยอิ่งมาก สัตว์โลกถึงได้ติดได้จม จะให้ทุกข์ขนาดไหนสัตว์โลกไม่เคยเห็นโทษของมันเลย ธรรมเท่านั้นที่ส่องกล้องเข้าไปเห็นๆ โดยลำดับลำดาๆ ปราบกันไปๆ เอ๊า ทีนี้กิเลสจะมาไม้ไหนอยู่ในหัวใจใด แสดงกิริยาอาการใดออกมาก็ตาม รู้หมด เพราะเคยถูกน็อกมาแล้วนี่ จึงว่าไม่เหนือธรรมไปได้ ธรรมเท่านั้นที่จะปราบกิเลสได้อยู่หมัด

หลวงปู่คะ จะแก้อย่างไรคะ พอนั่งฟังเทศน์สงบแล้วมันดิ่ง ไม่ได้ยินคำเทศน์

มันก็ดิ่งลงภวังค์หลวงนั่นแหละ จะเป็นอะไรไป พอนั่งฟังเทศน์แล้วง่วง มันอยากหลับ

ไม่ใช่มันง่วงค่ะ แต่ไม่ได้ยินค่ะและก็รู้อยู่

รู้ก็ให้มันรู้อยู่อย่างนั้น ไม่ได้ยินก็ช่างมันเถอะ เราเคยได้ฟังมาพอแรงแล้วจนหูจะฉีก จะฟังอะไรนักหนา เสียดายอะไรนักหนาเรื่องการฟังนั่น ฟังความรู้นั่นซิ ที่มันกังวานครอบโลกธาตุอยู่ เวลามันรู้เด่นจริงๆ เหมือนกับกังวานครอบโลกธาตุ อำนาจ

ของความรู้เด่นขนาดนั้นนะ ถ้าธรรมได้เปิดกิเลสออกหมดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะกังวาน ยิ่งกว่าธรรมกับจิตอยู่ด้วยกันละ กังวานครอบโลกธาตุโน่น

ผมขอโอกาสครับ คือว่าการทำสมาธิ เมื่อเราทำได้ที่มีจิตลงสู่แล้วก็ขาดไป พอมาตอนหลังจะเอาอารมณ์อย่างนั้นขึ้นมาพิจารณาอีก มันเป็นไปไม่ค่อยได้ เป็นเพราะเหตุไรครับผม

อย่าไปเป็นอารมณ์ซิ ถ้าเราภาวนายังไง จิตของเราถึงได้ลงอย่างนั้น ให้ยึดเอาอารมณ์นั้นเข้ามาสู่วงปัจจุบัน อย่าไปคิดว่าเราเคยได้อย่างนั้น เคยเสื่อมอย่างนี้ เคยขาดอย่างนั้นมาเป็นอารมณ์ ไม่เกิดประโยชน์ นี่ละที่ผมพูดอย่างนี้ มันเข้าเงื่อนเดียวกันปุ๊บเลย ไม่มีผิดเพี้ยนไปได้ จึงพูดให้หมู่เพื่อนฟังอยู่เวลานี้

บางครั้งก็ไม่ได้คิดอะไร พอนั่งก็ลงปึ๊กแล้วก็หายไปเลย บางครั้งก็ไม่ค่อยได้

เวลาไม่ค่อยได้เป็นเพราะกิเลสมันออกเพ่นพ่าน กำลังของกิเลสมีมาก กำลังของธรรมไม่พอ ก็เข้าไม่ได้

แต่ก็รู้สึกว่าจิตในขณะนั้นอ่อนเต็มทีครับ แต่ว่าไม่ขาดเท่านั้นเอง ยังมีสติอยู่กับจิต แต่ว่ามันไม่ลงมันไม่ขาด แต่ก็เบาเต็มที บางครั้งก็ขาดไปเลย

มันขาดก็ขาดให้เรารู้ได้ชั่วระยะหนึ่ง คำว่าสมาธินี้ยังเป็นของไม่แน่นอน ยังจะละเอียดเข้าไปเรื่อยๆ และจะมีเสื่อมได้ ถ้าปฏิบัติผิดหรือนอนใจยังมีเสื่อมได้และมีเจริญได้ จึงว่าให้ออกพิจารณาทางด้านปัญญาดังที่เคยสอนไว้ จะรู้เองว่าผิดกับสมาธิขนาดไหน

ถ้าหมู่เราได้เข้าใจธรรมอย่างพระเดชพระคุณอาจารย์อบรมสั่งสอน ก็จะรู้ว่าธรรมะที่พระเดชพระคุณอาจารย์สอนนั้น ถ้าใครปฏิบัติตามก็จะเห็นอาจารย์ว่าเป็นดังสมัยพุทธกาลกล่าวว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นย่อมเห็นตถาคต

ถูกแล้ว คือความจริงมันอันเดียวกัน ไม่มีอดีตอนาคต เมื่อความจริงประกาศอย่างเด่นชัดภายในหัวใจแล้ว จะไปสงสัยพระพุทธเจ้าที่ไหนกัน

ถ้าหมู่พวกเรานี้ได้ปฏิบัติถึงขนาดนั้น ก็จะได้เห็นตัวอาจารย์ได้แจ่มแจ้ง

ผมไม่อยากให้เห็นผมละ ให้เห็นเจ้าของนั่นแหละ

กระผมขอโอกาสถามอีกสักครั้งหนึ่งครับ การที่จะกำจัดกิเลสอย่างละเอียดที่เรียกว่าอนุสัย ซึ่งนอนเนื่องอยู่นั้น อนุสัยตามที่พระเดชพระคุณอาจารย์สอนก็บอกว่า ถ้าหากมันไปกระทบกระทั่งก็จะขุ่นขึ้นมาเหมือนน้ำใสที่มีตะกอนนอนก้น ทีนี้จะเอาธรรมะอะไรครับเข้ามาสกัดน้ำขุ่นที่นอนก้นไม่ให้มันขึ้นมา

ปัญญา, ปัญญาเป็นสารส้ม แกว่งลงไป เพียงเอาสมาธิกดมันไม่อยู่ ถ้ามันรุนแรงสมาธิกดไม่อยู่ เดี๋ยวพาสมาธิพังไปด้วย ปัญญาเท่านั้นฟัดกันลงไป

เมื่อปีที่แล้วครับผม ผมไปอยู่ที่บ้านค้อ เดินจงกรมอยู่ ผมพยายามคิดว่าจะเอาธรรมะอะไรมาสกัดกั้นอนุสัยไม่ให้กระทบกระทั่งออกมา ผมก็เลยคิดขึ้นมาว่าต้องมีสติด้วยสมาธิด้วย

เรื่องสตินั่นเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ถึงไม่พูดถึงก็คือพูดถึงอยู่นั่นแหละ เรื่องสติเป็นพื้นฐานสำคัญมากทีเดียว ก่อนที่ปัญญาจะเคลื่อนไหว สติต้องเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว มิฉะนั้นปัญญาก็เป็นสัญญาไปได้ ในขั้นเริ่มแรก ปัญญามักจะเป็นสัญญาไปถ้าไม่มีสติตาม เพราะปัญญายังไม่เคยเห็นผลของตัวเอง ต่อค่อยเห็นผลของตัวเองแล้วทีนี้เกิดความสนใจ ปัญญาก็ขยับตาม เมื่อปัญญาขยับ เรื่องสติก็ไปตามกัน สุดท้ายสติกับปัญญาเลยกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน แต่ถึงขั้นนี้มันหมุนเป็นอัตโนมัติ ขั้นที่ต้องบังคับอยู่นี้เป็นเพราะสติกับปัญญายังแยกกันอยู่ ถ้าเราระลึกไม่ทัน ปัญญาก็เถลไถลไปเป็นสัญญาอารมณ์ไปเสียและถูกกิเลสลากไปเสีย พอถึงขั้นเข้าใจตัวเองได้เห็นผลของตัวเองแล้วทีนี้ มันก็สนใจ จ่ออะไรเข้าไปก็อยากเข้าใจจริงๆ สนใจจริงๆ มันหมุนไปตามคำว่าจ่อ สติก็ไปด้วยกันนั่นแหละ

คำว่า อนุสัย ก็คือความละเอียดของกิเลสนั่นแหละ ละเอียดลงไปๆ ตัดฟันมันลงไปเรื่อยๆ อย่างที่ท่านพูดถึงเรื่องอุปกิเลส ๑๖ เป็นโอภาส เป็นแสงสว่าง เป็นอะไรๆ ก็เข้าในที่ผมพูดนั่นแหละ แต่ผมพูดธรรมะป่านี่ ไม่ค่อยจะเอาอุปกิเลสหรืออันนั้นอันนี้มาพูดหรอก แต่ก็พูดเรื่องอุปกิเลสอยู่โดยดี

แต่ถ้านักปฏิบัติแล้วก็รู้สึกว่าแจ่มแจ้ง ถ้าปฏิบัติถึงนะครับผม ถ้ายังไม่ถึง กระผมก็ไม่ทราบ

คือผมไม่ได้พูดภาคปริยัติ ผมพูดภาคปฏิบัติ ภาคปริยัติก็รู้ แต่ว่าก็เหมือนกับมีดที่ถืออยู่กับมือกับมีดที่เหน็บพกไว้นี่ มันต่างกัน คว้านี้มันเสียเวลา อยู่กับมือนี่ทิ่มได้เลยแทงได้เลย สติปัญญาที่เกิดกับภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้น พุ่งเลย ทันเลยๆ จะไปถอดมีดอยู่ในพกเสียก่อนไม่ทัน ก็เหมือนปริยัติ ในขั้นที่เราจะเอาปริยัติมาพิจารณาก็พิจารณา แต่ในขั้นที่จะไม่เอาปริยัติมา มันมีนี่ มันเกิดพร้อม เกิดพร้อมกันนั้น มันทันกัน ไม่งั้นไม่ทัน ถึงขั้นหมุนมันหมุนจริงๆ เห็นโทษก็เห็นอย่างถึงใจ เห็นคุณก็เห็นอย่างถึงใจ เมื่อต่างอันต่างถึงใจแล้ว ก็มาหนุนกำลังใจเพื่อความรอดพ้นไปเสียให้มีกำลังมากขึ้น

แต่ก่อนผมก็ไม่เคยคิดที่ว่าท่านเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก ถ้าจะเดินโดยการบังคับธรรมดาจนฝ่าเท้าแตกนี่ก็ยังไม่สมเหตุสมผล เดินเพราะความดูดดื่ม เดินเพราะความเพลิดเพลินในความเพียรนั้นเหมาะ พอถึงขั้นแล้วมันเป็นจริงๆ มันไม่ได้ดูพระอาทิตย์พระจันทร์ ไม่ได้ดูเดือนดาวตะวงตะวันมืดแจ้งสว่างอะไรเลย มันหมุนติ้วๆ อยู่ภายในเหมือนกับนักมวยเข้าวงในกัน ใครจะไปคำนึงว่ากำลังน้อยกำลังมาก คิดไปไหนไม่ได้เวลานั้น อันนี้ก็เหมือนกัน มันหมุนติ้วๆๆ เวล่ำเวลาไม่มี ความหิวความกระหายไม่มี มีแต่จิตกับอารมณ์ที่ฟัดกันอยู่เท่านั้น ทีนี้ฝ่าเท้าจะไม่แตกได้ยังไง ก็ฝ่าเท้ามันเป็นเครื่องมือ เมื่อเดินไม่หยุด มันก็แตก เพราะความเพียรหมุนอยู่ภายใน เพียงความเพียรแบบหนูๆ อย่างผมนี่ก็พอนำมาเทียบมาพูดได้ เวลาก้าวเข้าทางจงกรมแล้วไม่มีเวล่ำเวลาความหิวความโหยไม่มีเลย น้ำก็ไม่หิว หมากพลูบุหรี่อะไรๆ ก็ไม่สนใจ มีแต่มุ่งงานอย่างเดียวเท่านั้น โน่น พอออกจากทางจงกรม มองไปเห็นกาน้ำ โอ้โฮ มันจะโดดใส่ผึงเลยนะก็มันหิวน้ำจะตาย พอดื่มน้ำเข้าไปสำลักกั๊กๆๆ เหมือนไม่ได้กินน้ำ ทีอยู่กับทางจงกรม

มันก็ไม่หิวนะ มันลืมไปหมดเพราะความเพียรอันนี้หมุนตัวเป็นเกลียวเป็นอัตโนมัติไปเลย อยู่ที่ไหนจนบางทีได้รำพึงให้เจ้าของ เอ๊ ทำไมเราไม่เคยคาดเคยฝันว่าจะเป็นอย่างนี้ ความคาดความคิดนั้นกับความจริงนี้มันผิดกัน นึกว่าจิตใจมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไร แล้วการงานก็จะลดน้อยถอยลงไป ใจก็จะสบายขึ้นๆ มันกลับตรงกันข้าม ยิ่งหมุนทั้งวันทั้งคืน ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ เมื่อไรมันจะได้สะดวกสบายกันเสียทีนา พอหยุดรำพึง มันก็โดดปุ๊บเข้าสู่งานอีกแล้ว จนกระทั่งมันไปหมดกำลังของมันแล้วก็หยุดของมันเอง แต่ในขณะนั้นมันไม่ได้คำนึงอะไร คิดดู พอตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงหลับ มันเผลอเมื่อไร ถ้าจะว่าเผลอ มันเผลออะไร เผลอไปกับอะไร มันเหมือนกับว่าทักเราอยู่อย่างนั้นก็มันไม่เผลอ มันเป็นเองของมันนี่ ที่ว่ามหาสติมหาปัญญาในครั้งพุทธกาล ก็คือสติปัญญาอัตโนมัตินี่เอง มันเป็นของมันเอง อันนี้เป็นสมมุตินะ ทำไมถึงว่าเป็นสมมุติ ก็ถึงวาระที่มันจะพรากตัวเอง มันก็พรากของมันเองนี่ สติปัญญาแบบนี้ก็ไม่มีเมื่อถึงวาระที่จะไม่มีแล้ว มันเป็นความเหมาะสมของแต่ละอย่างๆ นี่ อันนี้ก็เป็นสมมุติ ปัญญาเป็นสมมุติ สติเป็นสมมุติมาแก้สมมุติด้วยกัน คือสมุทัยเป็นสมมุติเป็นฝ่ายชั่ว มรรคเป็นฝ่ายดี สติปัญญาเป็นฝ่ายแก้ กิเลสเป็นฝ่ายผูกมัด พออันนี้หมดปัญหา อันนั้นก็หมดปัญหาไปตามๆ กัน ที่ท่านพูดถึงเรื่องพระอรหันต์ท่านมีสติวิปุละ ท่านยกรับสมมุติต่างหาก เช่น มีคนมาฟ้องพระอรหันต์ว่าท่านเป็นสังฆาฯ ปาราชิกอะไรก็แล้วแต่เถอะพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน พระองค์ทรงรับสั่งว่า โอ อย่าไปฟ้องร้องเธอ เธอเป็นสติวินัยแล้ว ก็คือหมายเอาความบริสุทธิ์ อันนั้นมันพ้นจากสมมุติทั้งมวลแล้ว การฟ้องการร้องเหล่านี้เป็นเรื่องสมมุติทั้งมวล จิตอันนั้นพ้นไปแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นอันนี้ได้ ท่านก็ยกเอาสติวินัยขึ้นมาเสีย นี่ท่านก็ยกขึ้นมาเป็นสมมุติ พื้นฐานจริงๆ ของหลักธรรมชาตินี้กับสมมุติทั้งหลาย หรือกับสิ่งที่เขาหาเรื่องทั้งหลายนั้น มันเข้ากันไม่ได้ ว่างั้นเลย มันเป็นคนละโลกอยู่แล้ว ถ้าเป็นโลก แต่นั้นไม่ใช่โลก ท่านถึงได้ว่า โลกุตรโลกุตรธรรมก็ธรรมเหนือโลกนั่นเอง พูดอะไรก็ไม่สนิทใจ ถ้าว่าธรรมเหนือโลก...ถูก อุตระก็แปลว่าสูง โลกะ...โลก โลกุตรธรรม...ธรรมสูง ทีนี้เวลาเอาความก็ธรรมเหนือโลก เหนือโลกก็คือเหนือสมมุติตั้งแต่โสดา สกิทาขึ้นไป ธรรมสูงก็ถูก ถูกไปเรื่อยๆ พอถึงวาระสุดท้ายที่พ้นจากโลกไปแล้ว ก็ว่าธรรมเหนือโลกไปเสีย เพราะแปรไปตามขั้นของธรรม คือธรรมอันนี้สูง แต่ยังไม่พ้นจากโลก โสดา สกิทาคา อนาคา นี่ยังไม่พ้นจากโลก

จากสมมุติ ก็ว่าโลกุตร โลกุตร สูงๆๆ หรือว่าสูงไปโดยลำดับ พอถึงขั้นอรหัตภูมิแล้ว ก็บอกธรรมเหนือโลกเลยที่นี่ คือเหนือไปหมด สูงจนหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ พอว่าเหนือโลกก็รู้กันชัดเจนว่า เหนือหมดแล้ว

สามขั้นนี้จะจัดเป็นสมุทัยได้ไหมครับผม

สมมุติมีอยู่ ก็เป็นสมุทัยได้อยู่นั่นแหละ พระอนาคามีก็มีสมุทัยตามขั้นของพระอนาคา โสดา สกิทา อนาคา สมมุติยังครองใจอยู่ เมื่อสมมุติยังครองใจ กิเลสประเภทละเอียดตามขั้นของธรรม ตามขั้นของจิต ตามขั้นของกิเลส จะไม่ครองใจได้อย่างไร เมื่อผ่านนี้หมดแล้วทีนี้ ไม่มีแหละที่อะไรจะไปครองใจ...ไม่มี จะว่าอวกาศของจิตก็ได้ เวิ้งว้างหมดเลย มันติดอะไรจิตนี่ มันก็ติดสมมุตินั้นเอง พอผ่านอันนี้ไปแล้ว มันติดอะไร ไม่ติดอะไรนี่ ถ้าไม่รักษาสมมุติแล้วพูดไปได้ตรงเป๋งๆ ไปเลยตามความจริง แต่นี่โลกมีสมมุติ เราก็พูดมีสูงมีต่ำเป็นธรรมดาไปตามโลกตามสมมุติ ถ้าจะพูดตามหลักธรรมชาติเสียจริงๆ แล้วก็ไม่มีอะไรน่ากลัวไม่มีอะไรน่ากล้าหาญนี่ เพราะเรื่องกลัวเรื่องกล้าเรื่องอายไม่อาย เหล่านี้เป็นเรื่องของสมมุติทั้งหมด จิตดวงนั้นมิได้เป็นจิตอย่างนั้น แต่เป็นความจริงล้วนๆ ความจริงกับความจริงจึงเข้ากันได้สนิท นี่พูดตามความจริง ทีนี้โลกมันมีสมมุติก็ต้องเป็นไปตามสมมุติ เพราะธาตุขันธ์เราก็เป็นสมมุติ ยังเกี่ยวกับสมมุติจึงต้องปฏิบัติตามสมมุติเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นจึงมีสูงมีต่ำ สำหรับจิตดวงนั้นไม่มีเอาอะไรมามี ไม่มีอะไรติดอะไรข้อง ถ้าจะเทียบแบบสมมุติก็เรียกว่าอวกาศ ขั้นหมดความดึงดูดแล้ว มันก็พุ่งตัวได้เต็มที่เหมือนยานอวกาศ เมื่อไม่มีอะไรดึงดูดกดถ่วงแล้วพุ่งไปได้เต็มที่ นี่จิตไม่มีอะไรดึงดูด สมมุติหมดแล้ว ก็ไปได้เต็มเหนี่ยวถ้าจะไป แต่นี้ท่านยังไม่ไป ไม่เหมือนจรวดเขานี่ พูดเทียบเฉยๆ จิตจะไปไหน จะอยู่ที่ไหน จะไปที่ไหนท่านไม่ได้สนใจกับคำว่าอยู่ว่าไปยิ่งกว่าหลักธรรมชาติที่ปรากฏอยู่เท่านั้น จะให้เหมือนสมมุติจริงๆ มันไม่เหมือน ก็เทียบกันไปอย่างนั้นแหละ จะให้มันเหมือนจริงๆ ก็คือว่าให้เจ้าของรู้ก็แล้วกัน ใครรู้เข้าแล้วก็หมดปัญหา และอะไรจะมาเป็นปัญหาต่อจิตดวงนั้นมันไม่มี เรื่องปัญหาทั้งมวลก็คือเรื่องสมมุตินั้นแล หมดสมมุติปัญหาก็หมดไป พูดให้มัน

สุดๆ สิ้นๆ ลงไปว่า ตายแล้วจะไปเกิดที่ไหน มันก็หมดไปเสีย ความกลัวเป็นกลัวตายก็หมดไปเสีย กลัวอะไรกล้าอะไร

ถ้าแยกออกมาดูร่างกายนี้กับสิ่งเหล่านี้ก็เหมือนกัน ส่วนแข็งๆ ก็เป็นดินก็เหมือนดิน ส่วนอ่อนก็เป็นน้ำเหมือนน้ำเสีย ก็คือน้ำ อยู่ในนี้เป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟเสียก็ไม่ได้เป็นเราเป็นของเรา เขาไม่ได้เป็นสัตว์เป็นบุคคล เรามาให้ชื่อเขาต่างหากนี่ เมื่อรู้ตามความจริงนี้แล้วก็จะไปตื่นอะไร จะเป็นจะตายก็คือธาตุ ส่วนความจริงของมันแต่ละอย่างๆ เมื่อสลายลงไปก็เข้าสู่ความจริงของมันตามเดิม ก็เท่านั้น จิตจะไปได้ไปเสียอะไรกับมัน แม้อยู่ด้วยกันนี้ก็ไม่เห็นมีอะไรได้เสียจากกัน อันนี้สลายไปแล้วจะไปมีได้มีเสียอะไรจากสิ่งเหล่านี้มันไม่มี จึงได้พูดว่า บรรดาพระขีณาสพทั้งหลายนั้น ถ้าหากพูดโดยลำพังตามหลักธรรมชาติของท่านแล้ว ความเป็นอยู่ความตายไปจะมีน้ำหนักเท่ากัน เพราะท่านอยู่กับความจริง ท่านไม่ได้อยู่กับความเป็นอยู่และตายไปนี่นะ ความเป็นอยู่และความตายไปสำหรับท่านแล้วมีน้ำหนักเท่ากัน ถ้าจะพิจารณาคิดออกไปในแง่ประโยชน์ของโลกว่ามีชีวิตอยู่ก็ได้ทำประโยชน์อย่างนั้นๆ ถ้าตายไปเสียการทำประโยชน์ให้โลกที่ควรได้รับประโยชน์มากน้อยก็ขาดสะบั้นไปตามๆ กัน ความเป็นอยู่ก็มีน้ำหนักมากกว่า เพราะท่านคิดเทียบเคียงต่างหาก ไม่ได้คิดด้วยความอยากอยู่อยากไป ท่านไม่อยาก ความอยากก็กวนใจ อยากหาอะไร ความไม่อยากมันสบายที่สุดแล้ว จะไปเสาะหาอะไรกับความอยากมาทิ่มแทงหัวใจ

พื้นศาลานี้ใช้อะไรขัดคะถึงได้เงาอย่างนี้

ใช้ความเพียร ไม่ได้ใช้ความเกียจคร้าน ถ้าเอาความเกียจคร้านมาใส่แล้วแหลกหมดเลย เลอะเทอะไปหมด ต้องเอาความขยันหมั่นเพียร ความพยายาม ความพินิจพิจารณา ศาสนาละเอียดอย่างนั้นละ ถ้าตามหลักของพระพุทธศาสนาจริงๆ แล้วจะไม่มีทางตำหนิ นอกจากจะเทิดทูนสุดหัวใจเท่านั้น ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสเข้าแทรก ต้องทำลายศาสนา ตำหนิติเตียนศาสนาว่าไม่ดี และเอาของสกปรกเข้าไปแทนว่าดี ธรรมดาของกิเลสต้องเป็นข้าศึกของธรรมเสมอ กิเลสไปที่ไหนแหลกที่นั่น แต่มันยกว่ามันดี ธรรมทำเสมอๆ ตรงไปตรงมา

หลวงพ่อคะ การปฏิบัติธรรมในขั้นพื้นฐานจะปฏิบัติอย่างไรคะ

ก่อนที่จะทำ ก็ดูตามตำรับตำราหรือครูบาอาจารย์ท่านแนะนำเสียก่อน และทำตามนั้น คือธรรมะที่เขียนไว้ตามตำรับตำราหรือครูบาอาจารย์สอนนี้ เป็นแผนที่หรือว่าเป็นเข็มทิศทางเดิน เวลาท่านสอนอย่างนั้นๆ แล้วเราก็ดำเนินตามนั้น เช่นอย่างเราจะมาวัดป่าบ้านตาดนี่ มาวัดป่าบ้านตาดนี้ไปสายไหน เราก็ถาม ไปสายขอนแก่น-อุดรฯ นี่เริ่มแรก แล้วจากนั้นแยกไปอีกว่า เมื่อขอนแก่นไปอุดรฯ แล้วแยกตรงไหน ก็จะต้องมีบอกอีกว่า แยกที่ตรงนั้นๆ เช่น กิโลเมตรที่ ๕๕๕ เป็นทางแยกนะ และตรงนั้นมีสี่แยก แยกซ้ายเข้ามาและตรงมาตามทางลาดยาง ทางลาดยางนี้จะเข้าไปถึงวัดทีเดียว ไม่มีทางแยกที่ไหนอีก ถ้ามาตามทางลาดยางนี้ จะถึงประตูวัดเลย นี่เป็นแผนที่ใช่ไหมล่ะ รู้ทิศทางเดินแล้วก็มาตามนั้น นี่คือการปฏิบัติ เราก็มาตามนั้นและเข้าถึงวัด ท่านบอกว่าให้แยกทางนี้แต่เราแยกทางนั้นเสีย มันก็ผิด ให้มาตามทางลาดยาง แต่เราไปตามทางหินลูกรังเสียก็ผิด ท่านบอกให้ปฏิบัติอย่างนี้ แต่เราปฏิบัติอย่างนั้นเสียก็ผิด จึงต้องดำเนินตามที่ท่านสอน นั่นละเรียกว่าเข็มทิศ ธรรมนี้เป็นเข็มทิศทางเดินทางด้านจิตใจ

ก่อนเริ่มปฏิบัติธรรม เราจำเป็นจะต้องสมาทานศีลทุกครั้งไหมครับ

อันนี้ตามอัธยาศัยนะ สมาทานก็ได้ไม่สมาทานก็ได้ ไม่มีอะไรขัดข้อง ถ้าผู้ต้องการสมาทานก็สมาทาน ผู้ไม่ต้องการก็ไม่ต้อง สมาทานจะสมาทานกับใคร คือการรับศีลก็มีอยู่หลายประเภท ท่านอนุญาตให้เป็นความสะดวกซึ่งเป็นศีลสมบูรณ์ด้วยกัน เช่น สมาทานวิรัต สมาทานจากพระ เอาพระเป็นพยาน จะเป็นพระสงฆ์หรือพระพุทธรูปก็ได้ นี่เรียกว่า สมาทานวิรัติ เจตนาวิรัติ นี่เราเจตนาขึ้นในตัวของเราเอง ก็เป็นศีลขึ้นมาแล้ว เช่น วันนี้เราจะรักษาศีล ๕ อย่างนี้เป็นต้น จากนี้ถึงเวลาเท่านั้น มีเท่านี้ก็เป็นศีลขึ้นมาแล้ว สัมปัตตะวิรัติ ไปพบสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อศีล เราไม่ทำเสีย เช่น เห็นของตกเรี่ยรายเสียหาย หรือเห็นของควรจะขโมย เราไม่ขโมย เห็นสัตว์ที่ควรฆ่า เราไม่ฆ่าอย่างนี้เป็นต้น นี้ก็เป็นศีลๆ ขึ้นโดยลำดับแล้ว มี ๓ ประเภท ส่วน สมุจเฉทวิรัติ เรียกว่างดเว้นตลอดไปเลย นั่นอันหนึ่ง อีกอันหนึ่งเป็นศีลของพระอริยเจ้าตั้งแต่พระโสดาบัน

ขึ้นไป สมุจเฉทวิรัติมีอยู่ภายในจิตใจของท่านตลอดไปเลย ท่านไม่ทำอะไรทั้งนั้นที่เป็นเรื่องผิดศีล เราจะสมาทานก็ได้ ไม่สมาทานก็ได้

หลวงพ่อครับ ระหว่างปฏิบัติบางครั้งก็รู้สึกว่างุบๆ ไปเหมือนกับว่าสัปหงก แต่พอมาสำรวจจิตเราเอง เอ...เราก็ไม่ได้หลับนี่

แม้แต่เราเขียนหนังสือก็ยังงุบๆ ไป ก็ไม่เห็นว่าให้เรา เราเดินโน้นเดินนี้ บางทีทำงานนั้นงานนี้ก็ยังงุบๆ งิบๆ เป็นธรรมดา... ก็คนทำงาน อันนี้ก็คนทำงานจะเป็นอะไรไป ไม่ใช่คนตายนี่ ถ้าคนตายเอาไว้ที่ไหน มันก็อยู่ที่นั่น

กระผมสงสัยว่าตัวเองจะหลับไปทุกที

ก็อย่าสงสัยซิ ถ้ายังสงสัยแสดงว่าอาจหลับได้ ถ้าไม่สงสัยไม่หลับ ตอนที่ไม่แน่ใจจงทำให้แน่ใจเจ้าของเสียนะ ถ้าสงสัยว่าจะหลับ เอ๊ มันจะหลับหรือไง ก็ตั้งท่าใหม่เอาจนกระทั่งเจ้าของไม่สงสัยเจ้าของว่าหลับ ถึงมันจะงุบไปไหนก็งุบไปซิ ก็เราทำงานนี่มัวจะไปสนใจแต่ส่วนร่างกายส่วนต่างๆ นี้ เรื่องทางด้านจิตใจก็จะอ่อนไป เมื่อเราจดจ่อทางด้านจิตใจ ร่างกายมันอาจไหวไปโน้นไหวไปนี้บ้าง ก็ปล่อยตามเรื่องของมัน

บางทีกำลังพิจารณาอสุภะอยู่เหมือนกัน ตัวผู้พิจารณาอสุภะขาดหายไปเฉยๆ ครับ

อสุภะขาดหายไป แสดงว่าสติหายไป ความรับทราบตามหน้าที่ของตนก็หายไปด้วย อย่างนี้ไม่ดี การทำงานทางจิตที่สำคัญก็คือสติ จะทำงานอะไรก็ตาม จะกำหนดจิตให้อยู่ เช่น เราจะทำคำบริกรรม จะเป็นพุทโธหรืออานาปานสติ ก็ให้สติรู้อยู่กับคำบริกรรมของเราเท่านั้น ไม่ไปสนใจกับอดีตอนาคตเรื่องราวอะไรทั้งสิ้น นอกจากคำบริกรรมกับความรู้ที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่เท่านั้น และไม่ต้องคาดผลว่าจะรู้อย่างนั้นจะเห็นอย่างนี้ จะเห็นนรกจะเห็นสวรรค์ อย่าไปคาดจะทำให้จิตเขว ให้รู้อยู่เท่านั้น ทีนี้เวลาเรากำหนดมีสติบังคับในงานของเรา เช่น คำบริกรรม ความรู้จะสืบเนื่องกันโดยลำดับ นั้นแลคือการทำงานอยู่ตลอด การทำงานก็เป็นผลของงานขึ้นมาเรื่อยๆ

อยู่ในนั้น ต่อไปก็รู้เอง สิ่งใดที่จะควรรู้ควรเห็นก็จะรู้เห็นในวงปัจจุบันนั้น ไม่ใช่ความรู้ความเห็นจากการคาดโน้นคาดนี้ นั้นเป็นความรู้เห็นของธรรมดาสามัญชน ไม่ใช่รู้เห็นจากด้านภาวนา ถ้าด้านภาวนาแล้วลงในหลักปัจจุบัน จากนั้นจะกระจายไป มันจะรู้จะเห็นในวงปัจจุบันนั่นแหละ นั้นแลเป็นความถูกต้อง

ถ้าอย่างนี้เราจำเป็นจะต้องพิจารณาทุกครั้งไหมครับเวลาที่เราทำสมาธินี่จะเป็นอสุภะก็ดี สักกายทิฐิก็ดี หรือว่าจะนั่งสมาธิอย่างเดียวเฉยๆ

นั่งสมาธิเป็นคำกลางๆ เราจะนั่งแล้วบริกรรมภาวนาก็ได้ พิจารณาอสุภะอสุภังอะไรก็ได้ หรือจะนั่งรำพึงถึงเรื่องอรรถเรื่องธรรมอะไรก็ได้ คำว่านั่งภาวนาเป็นคำกลางๆ ถ้าแยกประเภทออกก็มีมากในงานของการนั่ง

บางท่านก็ว่าการทำสมถกรรมฐานเป็นแต่เพียงไปข่มจิตไว้เท่านั้นเอง เหมือนกับไปกดเอาไว้เฉยๆ อย่างนี้จะผิดถูกประการใด

การพูดก็ต้องมีการแยกแยะ ผู้ท่านชอบแต่นั่งภาวนา จิตสงบขนาดไหนก็อยู่แต่เพียงแค่สงบเท่านั้น ก็ถูกอย่างคำที่ท่านว่านี้ แต่เมื่อเรานั่งลงไปแล้วมันวุ่นเรื่องอะไรก็จะต้องบังคับให้มันสงบ จิตไม่สงบไม่อิ่มตัวจะพาคิดทางด้านปัญญาอะไรๆ นี้ มันระเหเร่ร่อนไปเสีย เพราะความหิวโหยในอารมณ์ต่างๆ ถ้าจิตสงบแล้วจิตก็อิ่มตัวให้ทำงานอะไรก็ทำ ไม่หิวโหยในอารมณ์ต่างๆ ไม่แทรกไม่แซงไปในงานอื่นๆ ถ้าเจ้าของให้ทำนี้ มันไม่ทำ กลับไปทำงานอื่นเสีย นี่เรียกว่าจิตหิวโหยต่ออารมณ์ แทนที่จะพิจารณาให้เป็นปัญญา มันกลายเป็นสัญญาอารมณ์ไปตามโลกตามสงสารซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสไปเสีย ที่นี่เวลาจิตอิ่มตัว หมายถึงจิตมีความสงบแล้ว จิตอิ่มตัวอิ่มอารมณ์นั้น เราจะพาพิจารณาอะไรๆ ก็เป็นงานนั้นๆ ขึ้นมา นี่ละท่านจึงสอนให้พิจารณาทางด้านวิปัสสนามีสมาธิแล้วสอนทางวิปัสสนา ก็คือว่าถ้าไม่มีสมาธิ เราจะใช้วิปัสสนาเลย มันกลายเป็นวิปัสสนูหลอกเจ้าของ

ถ้าอย่างนั้นก็ต้องทำจิตเราให้สงบเสียก่อน จึงค่อยมาพิจารณาอสุภะใช่ไหมครับ

ส่วนมากเป็นอย่างนั้น พอจิตสงบแล้วเราจะพิจารณาอสุภะก็ได้ หรือบางทีจิตมันผาดโผน เราจะใช้ปัญญาสกัดลัดกั้นมันก็ได้ จึงแล้วแต่กรณีที่ควรจะทำอย่างไร แต่หลักใหญ่ก็อยู่ในความสงบนั่นแหละ ท่านจึงสอนว่า **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา.** ปัญญาที่มีสมาธิเป็นเครื่องอุดหนุนแล้วย่อมทำงานได้คล่องตัว **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ.** จิตที่มีปัญญารอบตัวแล้ว ย่อมสามารถหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้โดยชอบ

ช่วงนี้ใช่ไหมครับที่ว่าเป็นวิปัสสนา

นี่เป็นหลักที่ท่านสอนภาคทั่วๆ ไป คือมีสมาธิเป็นพื้น จากนั้นก็ออกทางด้านปัญญา จะเป็นสมาธิขั้นใดก็ตาม ก็ควรแก่วิปัสสนาขั้นนั้นๆ คือสมาธิละเอียดก็ควรแก่วิปัสสนาขั้นละเอียด มันก็เป็นไปตามๆ กันนั่นแหละจากจิตดวงเดียวนั่น

เห็นท่านทั้งหลายมีความสนใจทางด้านธรรมะธัมโม หลวงพ่อก็อนุโมทนาด้วยดีใจด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะโลกจะมีความร่มเย็นเป็นสุขอยู่ด้วยกันเป็นผาสุก เพราะอำนาจแห่งธรรมเป็นเครื่องปกครอง ถ้าไม่มีธรรมเสียเลยแล้ว ความรู้ขนาดไหนก็เถอะเป็นเครื่องมือของกิเลสได้ทั้งนั้น และเป็นเครื่องมือของกิเลสได้อย่างคล่องตัวด้วย ถ้ามีธรรมเข้าแทรกแล้ว กิเลสเดินไม่สะดวก ถ้าไม่มีธรรมเข้าแทรกเลยนี่ เหมือนกับทางลาดยางนั่นแล ลื่นไปเลย ความรู้ไม่สำคัญ ถ้าไม่มีธรรมแทรกเสียอย่างเดียวเท่านั้นเป็นเครื่องมือของกิเลสได้อย่างคล่องตัวเลย

เพราะฉะนั้นคนเราที่มีแต่โลกล้วนๆ ในหัวใจแล้ว ความรู้มากเท่าไรยิ่งคดได้มากโกงได้มาก มีเล่ห์เหลี่ยมหลายสันหลายคมปลิ้นปล้อนหลอกลวงเขาเก่งที่สุด นี่ละคือเครื่องมือของกิเลส เรื่องของกิเลสต้องเป็นเช่นนั้น เอารัดเอาเปรียบ มีแต่ทางรีดทางไถเห็นแก่ตัว เหยียบย่ำทำลายคนอื่น ล้วนแล้วแต่วิชาที่เป็นเครื่องมือของกิเลสทั้งนั้น

ถ้าเป็นเรื่องธรรมแล้ว...ทำเขาทำไม เหยียบเบรกแล้วนั่น ทีนี้รถก็วิ่งไม่คล่องตัวใช่ไหมล่ะ เมื่อถูกเหยียบเบรกเข้าไป ถ้าเหยียบแต่คันเร่ง รถก็พุ่งลงคลองเลย ท่านจึงสอนให้มีธรรม

ธรรมไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ธรรมไม่เคยทำโลกให้เสียหายให้ด้อยลงแม้แต่นิดเดียวเลย เรื่องธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เป็นเครื่องเสริมทั้งนั้น แต่เมื่อกิเลสมีอำนาจมาก มันก็กดธรรมลง ทำอันตรายแก่ธรรม ทำลายธรรม ยกธรรมที่เป็นของดีว่าเป็นของชั่ว ยกของชั่วว่าเป็นของดีขึ้นมาเสีย เหยียบย่ำของดีไปเสีย ทีนี้หาของดีก็ไม่เจอ ก็กิเลสพาหา มันจะเจอยังไง ถ้าธรรมพาหา ก็เจอของดีใช่ไหม ถ้ากิเลสพาหา มันพาลงนรกนี่ มันจะว่าดีอะไร จึงต้องอาศัยธรรม

ธรรมนี่เห็นใจท่านใจเราเหมือนกัน สมบัติท่านสมบัติเราเหมือนกัน ไม่ว่าสมบัติน้อยใหญ่ของเขาของเรา เห็นเสมอกันแล้วทำกันไม่ลง ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสไม่ใช่อย่างนั้น ได้ขึ้นไปนั่งบนหัวเขา ขับลำทำเพลงอยู่นั้น เขาร้องก็อกๆๆ เขาจะตายอยู่แล้วเพราะนั่งบนหัวเขา คอเขาจะหักนี่นะ ทางนี้สนุกร้องเพลงเลย...กิเลส ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้นนะ ไม่รู้ว่าคอเขาจะหักทั้งที่ขึ้นไปนั่งอยู่บนหัวเขา คนนั่งทั้งคน คอมันเล็กแค่นี้ ทำไมจะไม่หักใช่ไหม มันก็ร้องโก้กๆ ละซิ คนมันจะตายนี่ กิเลสมันสนุก ร้องเพลงเลย ถ้าเป็นธรรมไม่ใช่อย่างนั้น ก็ลองให้เขามานั่งคอเราดูซิ นั่งหัวเราดูซิ เท่านั้นพอ เราจะเป็นยังไง จะไปนั่งหัวเขาทำไม หัวเขาหัวเรามันเหมือนกันนี่นะ นี่เหยียบเบรกแล้วก็ทำกันไม่ลง

แล้วอย่างผู้ปฏิบัติธรรมนี้ จำเป็นไหมว่าตัวเองได้ฝึกปฏิบัติแล้วจะต้องรู้ว่าเราได้ระดับปฐมฌานหรือทุติยฌานอะไรอย่างนี้

อันนี้ไม่จำเป็น เหมือนกับเรารับประทาน เราหิวเต็มที่ก็ทราบว่าหิวเต็มที่ ความหิวมันอยู่ชั้นไหน เราก็ไม่ได้ถามมันใช่ไหม ถ้าจะพูดแต่เพียงว่าอยู่ชั้นหิวเต็มที่กำลังจะตายก็บอกอย่างนั้น ที่นี่รับประทานลงไป เผ็ดก็รู้ ไม่ต้องบอกว่านี่ชั้นเผ็ดนะ เค็มก็รู้ หวานก็รู้ คาวก็รู้ และอิ่มมากน้อยก็รู้ รู้ไปโดยลำดับๆ นี่มันอยู่ชั้นไหนๆ ไม่จำเป็นต้องถามใช่ไหม

พออิ่มเต็มที่แล้วก็ปล่อยปุ๊บเลย นี่ถึงชั้นไหน ชั้นอิ่ม เราบอกพอแล้ว นั่น เราไม่จำเป็นจะต้องไปหาเรียงลำดับลำดาอย่างนั้น เดี๋ยวจะเป็นอย่างที่เขาว่า สำเร็จโสดาๆ ก็จะกลายเป็นโสเดาไปนะ ส่วนมากมีแต่โสเดา ไม่ค่อยมีโสดาแหละ โสดา โสตะ แปลว่า กระแสแห่งพระนิพพาน

หลังจากอ่านหนังสือแล้วก็เลยยังสงสัยตัวเอง เอ๊ เรานั่งฝึกหัดปฏิบัตินี่ เราจะทราบได้อย่างไรว่าตัวเราเองขณะนี้ได้ปฐมฌานหรือว่าเฉียดฌานบ้างหรือไม่ สงสัยอยู่ครับ

เรายังไม่ก้าวเลย แล้วยังจะเฉียดฌานไปแล้ว หรือก้าวผ่านไปโน้น ไม่มาหาฌานแล้วก็เฉียดฌานไปแล้วอย่างนั้นเหรอ เฉียดไม่เฉียดมันก็รู้เอง ธรรมะของพระพุทธเจ้าว่า สนฺทิฏฺฐิโก พระองค์ไม่ได้ผู้ขาด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ใด แต่ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติจะต้องรู้เองสำหรับผู้ปฏิบัติ เหมือนกับผู้รับประทานจะต้องรู้เอง เรื่องเผ็ด เค็ม เปรี้ยว หวานอะไร จะต้องรู้เองๆ จนกระทั่งถึงขั้นอิ่มตัวก็รู้เอง นี่ท่านเทียบกันอย่างนั้น ไม่จำเป็นจะต้องไปถามใคร ลองไปถามสักรายดูซิ เขาจะว่าบ้าไปหมดนั่นแหละ สมมุติว่าเรานั่งอยู่มากมายด้วยกันนี่ ต่างก็รับประทานด้วยกัน เผ็ดก็รู้ เค็มก็รู้ด้วยกันทุกคน และอิ่มขนาดไหนก็รู้ แล้วมีอีกรายหนึ่งลุกปุ๊บปั๊บขึ้นมาว่า นี่ผมอิ่มแล้วยัง เขาจะว่าคุณกำลังจะเป็นบ้าแล้วเหรอ เขาจะว่าอย่างนั้นแหละ คุณจะมาขายบ้าให้คนอื่นเขาฟังเหรอ นี้ก็เหมือนกัน สนฺทิฏฺฐิโก เอ๊ะ เราเฉียดฌานแล้วยัง นี่กำลังจะเป็นบ้า จะว่าไม่บอกนะ หลวงตาบัวพูดตามความจริงตรงไปตรงมา เราไม่อยากให้ลูกศิษย์เป็นบ้า เพราะฉะนั้น เราจึงห้ามไว้ก่อน อาจารย์ห้ามไม่ให้เป็นบ้าไม่เป็นไร ไม่เสียหายใช่ไหม ถ้าคนอื่นเขาว่าลูกศิษย์เป็นบ้านี่ แหม เสียหายมาก ฉะนั้น อาจารย์จึงต้องสกัดไว้ตรงนี้ก่อน กลัวเขาจะว่าลูกศิษย์เราลูกศิษย์เราเราก็หวงนี่ อยากให้ใครมาว่าเมื่อไร อาจารย์ว่าเสียก่อนดีกว่า เหมือนอย่างนักมวยเขาขึ้นต่อยกัน เวลาต่อยกัน ลูกศิษย์เผลอตรงไหนๆ เปิดช่องว่างตรงไหน ครูก็บอก พอต่อยไปๆ อย่าเปิดตรงนั้นๆ และต่อยไปอย่าเปิดตรงนั้น พอครั้งที่สามตูมเข้าไป อย่าเปิดตรงนั้นที่ครูมวยตีหรือครูมวยต่อยไม่ได้เจ็บเหมือนคู่ต่อสู้ต่อยเพราะเพียงฝึกซ้อมกัน ถ้าเป็นคู่ต่อสู้แล้ว โอ้โฮ้ ดีไม่ดีตายโน่นว่าไง อันนี้ก็เหมือนกัน เราสกัด

ลูกศิษย์ว่าอย่าเป็นบ้า จะเป็นไรไปใช่ไหม ก็เหมือนกับว่าอย่าเปิดตรงนั้นนั่นเอง ถ้าคนอื่นเขาว่าบ้าแล้วเสร็จนะ

ในเวลาปฏิบัติ อย่าไปคำนึงถึงฌานนั้นฌานนี้ เพราะการปฏิบัตินั้นแลเป็นเรื่องที่จะให้รู้ให้เห็นสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้นอกเหนือจากภาคปฏิบัติเลย ตลอดถึงมรรคผลนิพพาน จะไม่นอกเหนือจากภาคปฏิบัติ จะไปคาดมรรคผลนิพพานคาดโน้นคาดนี้ไม่ถูกทั้งนั้นผู้ปฏิบัติ เหมือนอย่างจะมาวัดป่าบ้านตาด มีแต่คาดเฉยๆ ไม่เดินไม่ก้าวมันจะถึงที่ไหนใช่ไหม นั่งอยู่กรุงเทพฯ ก็คาดได้ คาดวัดป่าบ้านตาด คาดทวีปยุโรปก็คาดได้ แต่ไม่ได้ไปก็ไม่ถึง อันนี้ก็เหมือนกัน คาดโน้นคาดนี้คาดไปคาดมา เขาว่าบ้าเดี๋ยวจะโมโหเขาอีก มันสองชั้นนั่นน่ะ

หลวงพ่อครับ ผลจากการปฏิบัติธรรมจะทำให้เราหลุดพ้นจากอกุศลกรรมได้ไหมครับ

การปฏิบัติธรรม ใครว่าเป็นเครื่องผูกมัดตัวเองให้ล่มจมในนรกอเวจี กุศลกรรมเป็นเครื่องแก้ออกจากสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ธรรมมีแต่เครื่องแก้ กิเลสเป็นเครื่องผูก

แม้แต่กรรมหนักถึงขนาดฆ่าคนอะไรเหล่านี้ จะหลุดพ้นได้ไหมครับ

มันก็ค่อยเบาไปๆ ต่อไปก็หลุดพ้นได้ เพราะคำว่ากรรมๆ เหล่านี้เป็นของไม่แน่นอนเป็นของไม่เที่ยง เมื่อหมดวาระของมันแล้ว ก็หมดวาระที่จะให้ผล เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยงทั้งนั้น เวลาหนักมันก็หนัก ถ้าเราแก้ในระยะนั้นให้เบาลง เราก็แก้ลงไปๆ ถ้าปล่อยให้หมดเอง มันก็นานและทุกข์ก็นาน ถ้าเราแก้เข้าไปๆ นี้ ก็ย่นเวลาเข้ามาผ่อนหนักผ่อนเบา ที่เคยหนักก็เบาลงมา ควรจะยาวก็สั้นเข้ามาๆ จนกระทั่งหมดไปได้ด้วยการแก้ ถ้าจะปล่อยให้เป็นไปตามกรรม มันก็สุดขีดของมันนั่นละถึงจะหมด นี่พูดอย่างนี้เข้าใจหรือเปล่าล่ะ

อันนี้ผมก็สงสัย กรณีอย่าง องคุลีมาล เป็นต้นนะครับ ได้ฆ่าคนถึง ๙๙๙ คน แล้ว เมื่อได้มารับฟังธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังได้เป็นพระอรหันต์ เข้าสู่นิพพานได้ ก็แสดงว่าหลุดพ้นแล้ว

ก็เราไม่ได้ฆ่าใครถึง ๙๙๙ คน นี่นะ เราจะไปสร้างบาปที่ไหนถ้าไม่หาเรื่องบาปใส่เราต่างหาก อยู่ๆ ก็เอาไฟมาจี้เจ้าของ อุ๊ย เจ็บ เจ้าของนั้นแหละจี้เจ้าของ เข้าใจไหม ที่พูดอย่างนี้ คือกว้านหาเรื่องมาใส่เจ้าของ ความจริงแล้ว เจ้าของเอาไฟจี้เจ้าของ เรื่องบาป เรื่องบุญ นรก สวรรค์ นิพพาน ตายแล้วเกิดถ้ายังมีเชื้อคือกิเลสอยู่ภายในใจ นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ไม่มีผิดเพี้ยนจากกันแม้น้อยหนึ่งเลย ไม่เคยมีศาสดาองค์ใดเป็นศาสดาองค์แหวกแนวสอนผิดเพี้ยนจากศาสดาทั้งหลาย ไม่เคยมีศาสดาองค์ไหนก็องค์นั้นสอนแบบเดียวกันหมด เพราะความจริงเหล่านี้เป็นของที่มีอยู่เหมือนกัน องค์ไหนเห็นก็เห็นแบบเดียวกัน เห็นอย่างเดียวกัน เช่นอย่างท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ด้วยกันมองมาดูอันนี้ มาเห็นด้วยกัน ใครจะค้านกันได้ไหมว่าไม่เห็นอันนี้คืออะไร ก็ค้านกันไม่ได้เพราะมองเห็นแล้วด้วยกัน ทีนี้คำว่า นรก ท่านก็เห็นอย่างนี้เหมือนกัน สัตว์ทั้งหลายตายแล้วเกิด ท่านก็เห็นอยู่อย่างนี้เหมือนกัน ถ้าเรายังไม่เห็นสัตว์ทั้งหลายเกิดแล้ว ในบ้านของเรามีไหม เราทั้งหลายที่นั่งอยู่ด้วยกันนี้ล้วนแต่เกิดมาด้วยกันแล้วใช่ไหม เกิดแล้วถึงได้เป็นคนขึ้นมา นี่เราปฏิเสธได้ไหมว่าเราไม่เกิด แต่ทำไมเมื่อกิเลสว่าตายแล้วสูญ ทำไมเชื่อมัน พิจารณาดูซิ ก็เราทุกคนมาด้วยความเกิดทั้งนั้น ไม่ได้มาด้วยความสูญนี่ แล้วทำไมเราถึงเชื่อกิเลส นี่แสดงว่าเรานี้โง่มาก ไม่ทันกลมายาของกิเลสเลย พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์มาสอนยังสู้กิเลสไม่ได้ กิเลสยังมีน้ำหนักมากกว่าและลากเอาคนลงนรกไปได้สบายๆ พระพุทธเจ้าลากขึ้นสวรรค์ไม่ยอมขึ้น ว่าบาปมีนะ ก็ไม่ยอมฟัง บุญมีก็ไม่ยอมฟัง นรกมีสวรรค์มีก็ไม่ยอมฟัง แต่เวลามันจะฟังว่าบาปไม่มี นั่นกิเลสหลอก บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี ตายแล้วสูญ ทั้งๆ ที่เจ้าของเกิดมาเป็นมนุษย์นี้จากความเกิด ยังเชื่อกิเลสว่าตายแล้วสูญ ถ้าสูญ เรามาเกิดได้อย่างไร เท่านี้เราก็ฟัดกันได้แล้วกับกิเลสใช่ไหม ถ้าจะเป็นนักต่อยกัน นี้ก็มีแต่หมอบๆ ยังไม่ได้ต่อยกันเลย ยอมเขาแล้ว ยกมือไหว้เขาแล้ว ทำยังไง อันนี้แบบยกมือไหว้กิเลส ถ้าเอาธรรมของพระพุทธเจ้าเข้าต่อกรแล้ว กิเลสจะเก่งขนาดไหน หงายทั้งนั้นแหละ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เพราะกิเลสหงายลงไปจากเวที พระสาวกทั้งหลายมีแต่กิเลสหงายทั้งนั้นจึงได้ตรัสรู้ นี่เพราะสู้มันจนหงาย หงายไม่มีท่าลงเลย เผาศพกิเลสด้วย **กุสลา ธมฺมา กุสลา ธมฺมา** คือความฉลาดเผากิเลสตัวทำเราให้โง่ **อกุสลา ธมฺมา** กิเลสตัวทำคนให้โง่ **กุสลา ธมฺมา** ทำคนให้ฉลาดฆ่ากิเลสได้ ท่านสอนอย่างนี้ ให้พากันจำเอานะ

เราเชื่อมันอะไร...กิเลส พระพุทธเจ้าท่านสอนทุกๆ พระองค์ท่านสอนอย่างนี้ เช่นอย่างตายแล้วสูญ สิ่งที่กล่าวทั้งหมดเหล่านี้เป็นผลรายได้ของกิเลสทั้งมวล ถ้าว่าบาปมีบุญมี คนก็จะขยะแขยงบาปแล้วคนก็อยากได้บุญ คนต้องสร้างความดี การที่สร้างความดี คือคนจะหนีจากอำนาจของกิเลสและจะพ้นจากอำนาจของกิเลส มันจึงกั้นไว้เสียว่าบาปไม่มีบุญไม่มีเพื่อจะกว้านเข้ามาสู่อำนาจของมัน นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี ตายแล้วสูญ คนเราถ้าว่าตายแล้วเกิด มันยังมีหวัง มันก็กลัวใช่ไหม นี่เวลาเกิดชาติหน้าจะเป็นอย่างไรๆ ก็จะมีแก่ใจบำเพ็ญแต่คุณงามความดี

กิเลสตัวที่หลวงพ่อกล่าวถึง ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ใช่ไหมครับ

มีแต่กิเลสทั้งนั้นแหละ นี่ละแก่นมัน ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหา มีแต่รากเหง้าเค้ามูลของกิเลสที่ทำคนให้เสียคนทั้งนั้นแหละ ที่นี่ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง ความไม่มีราคะตัณหา นี้แสนสบายไม่มีอะไรกวนใจ เรื่องของกิเลสเป็นสิ่งที่กวนใจทั้งนั้น ความโลภเกิดขึ้น คนเราอยู่เป็นปกติสุขได้เมื่อไร ตาก็เป็นฟืนเป็นไฟ หูก็เป็นฟืนเป็นไฟ มีแต่อยากได้อยากเอาท่าเดียว ความโกรธมองเห็นอะไรไม่ได้ ได้ยินอะไรไม่ได้ เป็นไฟขึ้นมา เป็นพริกสุกเลยใช่ไหม ความหลงก็งุ่มง่ามต้วมเตี้ยม ไม่สนใจกับบุญกับบาป ไม่สนใจกับดีกับชั่ว เหมือนสัตว์ที่เดินอยู่ตามท้องถนนหรือตามท้องนา มันน่าดูเมื่อไร พิจารณาดูซิ ราคะตัณหาเวลาเกิดขึ้นเราเห็นไหมหน้าเดือน ๑๑-๑๒ น่ะ มันเห่าหอนอึกทึก กัดกันฉีกกันแหลกไปหมด นั่นละเวลาราคะตัณหามันเกิด แม้สุนัขก็ไม่สบาย แล้วคนจะหาความสบายมาจากไหน เมื่อราคะตัณหาเกิดขึ้นมากๆ มันกัดมันฉีกกันเพราะราคะตัณหามีมากเห็นไหม ธรรมท่านไปกัดไปฉีกผู้ใดที่ไหน ไม่เคยมี มีแต่กิเลสนั่นแหละ ตัวราคะตัณหานี่ยิ่งร้ายกาจมาก มีเมียหนึ่งแล้ว

อยากได้ ๕ เมีย ๑๐ เมีย มีผัวหนึ่งแล้วอยากได้ตั้ง ๒๐ ผัว ๓๐ ผัวโน่น กิเลสตัณหามันใช่เล่นเมื่อไร **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** น้ำมหาสมุทรอย่าเอามาเปรียบสู้ตัณหาไม่ได้ ตัณหาเอาตูมเดียวหงายเลย มหาสมุทรมันยังมีฝั่งของมัน เช่นฝั่งโน้นฝั่งนี้ แต่กิเลสตัณหาไม่เคยมีฝั่ง เอามาให้มันซิ เอ๊า สมมุติว่าเอานี้มาแล้ว มันต้องการสองอีกแล้ว เอามาสองมันต้องการสามทันทีๆ ได้มามากเท่าไรยิ่งต้องการมากเหมือนกับไฟได้เชื้อ ไสฟืนเข้าไปจะให้ไฟดับไม่มีทาง ไสเข้าไปมากเท่าไร ยิ่งแสดงเปลวขึ้นจรดเมฆโน่น อันนี้ก็เหมือนกันเราไสสิ่งที่มันต้องการเข้าไป เหมือนกับเชื้อไฟนั่นแหละ มันก็แสดงเปลวโพลงๆ จรดเมฆท่านจึงว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** แม่น้ำในท้องมหาสมุทรยังน้อยไป มากสู้น้ำตัณหานี้ไม่ได้เลย น้ำตัณหานี้ไม่มีฝั่ง นี่ถึงว่ากว้างกว่ามหาสมุทร มหาสมุทรจะลึกขนาดไหน ก็มีพื้นแผ่นดินเป็นที่รองรับกัน กว้างขนาดไหนก็มีฝั่งเป็นเขตแดนของมัน แต่ราคะตัณหานี้ไม่มีฝั่งไม่มีแดน ได้เท่าไรยิ่งอยากได้ เอาจนตายว่างั้นเถอะ ส่วนมากเราลองพิจารณาดูก็รู้ พ่ออีหนูกับแม่อีหนูอยู่ตามครอบครัวนั้นน่ะ ที่ทะเลาะกันส่วนมาก มักทะเลาะกันเรื่องนี้แหละ คนหนึ่งจะเอาให้อยู่เมืองพอ ก็เลยทะเลาะกัน สุดท้ายก็แตกกันได้ แล้วมันสุขไหมระหว่างพ่ออีหนูกับแม่อีหนูแตกกัน บางทีหน้าแข้งของพ่ออีหนูแตกก็มี ถูกแม่อีหนูตีเอา นี่เป็นอย่างไรล่ะ เพราะราคะตัณหา มันไม่มีเมืองพอ ชอบหาเศษหาเลยหาของเดนมาเผาบ้านเผาเรือนเผาเมืองเผาครอบครัว แต่ก็ไม่เข็ดกันมนุษย์เรา

เท่านี้กระผมก็เห็นด้วย เพราะว่าเป็นความจริงในทุกครอบครัว แต่กระผมยังสงสัยว่า บางศาสดาที่ได้รับคำยกย่องว่าเป็นศาสดาแล้วยังบัญญัติได้ อันนี้ผมต้องขออนุญาตออกไปทางศาสนาอื่นสักเล็กน้อย อย่างเช่น ศาสนา...อย่างนี้นะครับ ยังอนุญาตให้มีถึง ๔ แล้วในเรื่องการฆ่าสัตว์ก็เหมือนกัน อย่างเช่น ชาว...อยากจะกินไก่อย่างนี้ ต้องเชือดคอไก่ด้วยตนเอง เขากลับหาว่าได้บุญ รู้สึกจะตรงกันข้ามกับศาสนาเรา

ถ้าอย่างนั้นก็เอามา อันนี้ให้เชือดคอนี่จะกินด้วยตนเอง นี่จะให้เชือดไหมพิจารณาดูซิ คอเขาคอเรา ใครอยากให้เชือดเมื่อไร เป็นไก่มันก็วิ่งเข้าป่าใช่ไหมล่ะ ก็จะไปเชือดคอมัน คนยิ่งรู้ว่านั้นใครจะยอมให้เชือดล่ะ ใครจะกินไม่กินก็ตาม ถ้าคอ

หลวงตาบัวเป็นไม่ให้เชือด เราก็คิดดูซิ คิดเท่านั้นก็รู้กันแล้วนี่ แล้วเราอยากเป็นลูกศิษย์ของศาสดาองค์นี้ไหมล่ะ

ก็ไม่ละครับ แต่ยังสงสัยว่าชาวโลกไม่น้อยที่ยังยกย่องอยู่

ก็ไม่ จะเอาของเขามาพูดทำไม ของเขาเป็นเรื่องของเขา อย่าเอามาพูดในวงศาสนาของเรา จะกระทบกระเทือนกัน จะยกศาสนามาแข่งกัน แล้วสุดท้ายก็เอาศาสนาขึ้นเวทีต่อยกัน และเราก็ดูศาสนาต่อยกัน ใช้ไม่ได้เลย เรื่องของเขาเป็นเรื่องของเขา เรื่องของเราก็เป็นเรื่องของเรา ครอบครัวก็เป็นครอบครัวเขา ครอบครัวของเราก็เป็นของเรา เราปกครองกันในครอบครัวเรา อย่าไปยุ่งกับครอบครัวเขา ศาสนาเขาเป็นเรื่องของเขา ศาสนาเราเป็นเรื่องของเรา ให้ปฏิบัติตามเรื่องของเรา ถ้าเราเชื่อศาสนานี้ว่าเป็นที่ลงใจได้แล้วก็ปฏิบัติตามนี้ พากันไปพิจารณาดูซิ ได้ ๔ เมีย ๕ เมีย มันดีเมื่อไร มีใครวิเศษวิโสว่าได้ ๕ เมีย ๖ เมีย ดี เห็นดีแต่ผัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า **อปฺปิจฺฉตา** ให้มีความมักน้อย มักน้อยในอะไร มักน้อยในอารมณ์ จะมีกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านหญิงล้านชายก็ตาม นั้นไม่ใช่ของเรา ของเรามีเพียงคนเดียวเท่านี้ มีแม่อีหนูคนเดียวพ่ออีหนูคนเดียวเท่านี้พอ มีเท่านี้ไปไหนไปเถอะ จะไปทำงานในบ้านนอกบ้านไม่ต้องระแคะระคายกัน ผลรายได้ที่เกิดมาเลี้ยงกันเป็นผาสุก เพราะไม่มีอะไรเคลือบแฝงอยู่ภายในนั้น เพียงเท่านี้ก็เห็นได้ชัดแล้วว่ามีความสุขแค่ไหน ลองมี ๒ ดูซิ ไม่ต้องมีมากแหละ มี ๒ เท่านั้น เป็นยังไง ยิ่งจะมี ๓ มี ๔ ด้วยแล้ว เสร็จเลย ใครอยากเสร็จก็ไป ไปหา ๕ หา ๖ โน่น แล้วเอามาแข่งศาสนาพุทธด้วย และเอามาอวดหลวงตาบัวด้วยว่า นี่ผมมีเมีย ๕ คนนะหลวงตา เอามาแข่งหลวงตาบัวด้วย ก็หลวงตาบัวไม่เคยมีเมียนี่ให้หลวงตาบัวได้อัศจรรย์ ให้ **๕ เมีย สรณํ คจฺฉามิ** สักหน่อยเถอะน่า เราจะได้ปล่อย **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** เสียที ถ้าเราควรจะปล่อยได้ เราจะปล่อย แต่นี่เราฝังพอแล้ว ๕ เมีย ๖ เมีย อย่าเอามายุ่งเราเท่านั้นละพอ พิจารณาดูซิ เพียงเท่านี้ ก็เห็นกันแล้วด้วยตาโลกหัวใจของโลกด้วยกัน ใครจะไม่หึงไม่หวงใช่ไหม มีเป็นของตัวแล้วไปแบ่งสันปันส่วนให้ใคร เท่านั้นเราก็รู้แล้ว การแตกกระจายอย่างนั้น มันแตกภายในหัวใจนี่นะ แบ่งไปอย่างนั้นไม่ดี

หลวงพ่อครับ ที่ว่าตายแล้วไม่สูญอย่างนี้นะครับ ยังมาเกิดใหม่ได้ แล้วทำไมคนในปัจจุบันจึงมากกว่าอดีตครับ

เอ๊า ก็เกิดใหม่ได้ มันจึงค่อยเพิ่มละซิ เกิดใหม่ไม่ได้ จะเอาอะไรมาเพิ่มใช่ไหมล่ะ เรื่องสัตว์เรื่องวิญญาณนี้มีเต็มแผ่นดิน แต่มันยังไม่มีช่องมีโอกาสที่จะเกิดได้ และกรรมยังไม่อำนวยที่จะเกิดได้ ช่องไหนควรเกิดได้ เกิดได้ด้วยวิธีใด มันก็เข้าของมันๆ อย่างสัตว์เกิด สัตว์ก็เกิดมากเหมือนกันแต่ถูกฆ่าไม่หยุดไม่ถอย คนเราไม่ค่อยถูกฆ่า มันจึงมากขึ้นๆ สัตว์มันถูกฆ่าจึงน้อยลงเรื่อยๆ จนกระทั่งจะไม่มีสัตว์เหลืออยู่ในโลกแล้วเวลานี้เพราะถูกฆ่าถูกทำลาย มนุษย์เราไม่ได้ถูกฆ่าเหมือนสัตว์นี่ มีแต่เสริมกันเรื่อยๆ คิดดูซิ มี ๔ เมีย ๕ เมีย ยังไม่พอ ยังอยากได้ ๑๐ เมียอีก เมื่อมีแต่เรื่องเสริมทั้งนั้น จะไม่มีมากยังไง

แล้ววิญญาณเริ่มแรกล่ะครับ มาจากไหน

เรามีดวงวิญญาณกันทุกๆ คน มันมาจากไหน ถามเจ้าของนั่นซิ ไปถามคนอื่นทำไม ถ้าเจ้าของไม่มีวิญญาณ ไปถามคนอื่นค่อยยังชั่ว นี้เจ้าของก็มีวิญญาณ ไปถามคนอื่น มันขายโง่นะ เข้าใจไหมล่ะ นั่นแหละอยู่ในตัวนั่น ดวงวิญญาณมีทุกคน นี่ก็มีนั่นก็มี มาจากไหนถึงได้มาเกิด มาจากไหนก็ตาม ก็รู้ๆ กันอยู่นี้จะว่าไง เดี๋ยวจะเป็นเรื่องอาหารรับประทาน พอเขายกจานข้าวมานี้ เอ๊ จานนี้เขาทำโรงงานไหนนะ ไล่ไปจนกว่าจะถึงโรงงาน...เสร็จไม่ได้กินข้าวแล้ว นี่อาหารนี้มาจากไหนๆ ไล่ไปเรื่อยๆ กว่าจะถึงที่เกิดของอาหารเสร็จเลยไม่ได้กิน อาหารเน่าเฟะ อันนี้ก็เหมือนกัน วิญญาณมาจากไหน ค้นหาวิญญาณ กว่าจะรู้เรื่องวิญญาณหรือยังไม่ทันรู้ เจ้าของตายเสียก่อนแล้ว และเกิดอีกแล้ว หาวิญญาณตัวเก่านั่นแหละ เลยไม่เจอสักทีทั้งๆ ที่อยู่กับตัว มันเป็นอย่างนั้นแหละพิจารณาเอา อันไหนที่ควรตอบ เราก็ตอบให้ อันไหนที่เป็นอจินไตยตอบแล้วไม่เกิดประโยชน์ เราก็ไม่ตอบ เช่นอย่างหนามยอกเท้าเรานี่ ที่ถูก ต้องรีบถอดหัวหนามออกมาทันทีใช่ไหม ไม่จำเป็นจะต้องว่าหนามนี้เกิดมาจากสกุลใด มาจากไม้ไผ่กอใด เป็นหนามอะไร และถามหาโคตรหาแซ่มันทั้งๆ ที่มันกำลังจมอยู่ในเท้า ไม่ยอมถอนมัน แต่ไปถามหาโคตรหาแซ่มันก่อนนี้เป็นอย่างไร มันไม่ดี อย่างนั้นไม่ควรถามชนิดนี้ไม่

ควรถาม ให้ถอนหนามที่ยอกเท้าเราอยู่ออกทันทีจะได้หาย และยาใส่เข้าไปนี้เป็นความถูกต้อง ไม่จำเป็นจะต้องไปถามสกุลหนามแหละ เรื่องสกุลของวิญญาณก็เหมือนกัน ไม่ควรไปถาม มันจะเป็นทำนองเดียวกันนั่นแหละ คือเป็นอจินไตย

เอ้อ... ต้องขออภัยนะที่พูดถึงภาวนาตะกี้นี้ ยังไม่ได้พูดถึงเรื่องภาวนาให้ท่านทั้งหลายพอเข้าใจบ้าง เรื่องจิตตภาวนาตามหลักท่านสอนไว้ว่า เช่นอย่างเราจะทำจิตให้มีความสงบ ตามธรรมดาของจิตถ้าไม่มีอะไรยึด จะพยายามบังคับให้สงบย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีที่ยึดที่เกาะ เช่น คำบริกรรม เราจะเอาคำใดก็ตาม เช่น พุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ หรือกำหนดอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก กำหนดให้รู้ลมเข้าลมออก นี้ก็เป็นจุดอันหนึ่งที่ตั้งของจิตที่ตั้งของสติ และให้ทำความรู้อยู่กับคำบริกรรมนั้นๆ ของตน แล้วจิตจะค่อยสงบตัวเข้าไปๆ พอสงบตัวเข้าไป ถ้าสงบมากจิตก็ละเอียดมาก เช่น ผู้กำหนดลมหายใจนี้ ลมหายใจปรากฏว่าหายไปเลยก็มี หายในความรู้สึก เพราะจิตละเอียดมากเข้าไป ลมก็ละเอียดมากเข้าไป จนกระทั่งลมหายไปเงียบ แต่จิตนั้นสักแต่ว่ารู้เพราะละเอียดมาก จึงบอกว่าสักแต่ว่ารู้เท่านั้น นี่ทางสมถะเรียกว่าความสงบ จะกำหนดบริกรรมคำใดก็ตาม เวลาจิตละเอียดลงไปแล้วก็เหมือนกัน คำบริกรรมกับความรู้นั้นจะกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน เช่น เราบริกรรมพุทโธๆ คำว่าพุทโธๆ กับความรู้เลยกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน ทีแรกคำว่าพุทโธเป็นอันหนึ่ง ผู้รู้เป็นอันหนึ่ง เหมือนกับว่ามันจ่อกันอยู่อย่างนี้ ทีนี้พอภาวนาเข้าไป จิตละเอียดเข้าไปๆ คำว่าพุทโธกับความรู้เลยกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน คำว่าพุทโธหายไป เหลือแต่ความรู้ที่เด่นให้อยู่กับนั้นเสีย นี่เรียกว่าภาวนา ทำจิตของเราให้สงบอย่างนี้ เมื่อจิตของเราสงบเพียงครั้งเดียวเท่านั้นแหละ ถ้าไม่ได้ละเอียดมากกว่านี้ไป เราจะไม่มีวันลืมเลยจนกระทั่งถึงวันตาย เพราะเหตุไร เพราะรสแห่งความสุขที่เกิดขึ้นจากธรรมคือความสงบนี้ ต่างกันกับรสทั้งหลายที่เราเคยผ่านมาอยู่มากมาย ถ้าหากว่าเราได้ทำความสงบแก่จิตของเราให้มีความละเอียดลออยิ่งกว่านี้ อันนี้ก็จะค่อยจางไปๆ เพราะอันนั้นมีคุณค่ามากกว่ามีรสชาติที่ละเอียดแหลมคมมากกว่า มันก็ดื่มไปทางโน้นๆ แล้วก็ปล่อยนี้ไป ถ้าเราพบเพียงความสงบขั้นเดียวนี้เท่านั้น เราไม่เคยเจออะไรอีกเลยแล้ว เราจะไม่ลืมจนกระทั่งวันตาย คือมันเป็นสิ่งที่สะดุดใจเอาอย่างมาก ฝังใจอย่างลึกทีเดียว นี่ละความสุขทางด้านจิตใจ

ในทางด้านปฏิบัตินี้ เอาแต่เพียงกำหนดรู้ลมหายใจเท่านั้น หรือยังต้องเอาจิตกำหนดไว้ตรงนี้เลย ถ้ากำหนดเป็นจุดหนึ่งไว้ตรงนี้หรือว่าเอาผสมกัน

อันนี้แล้วแต่ถนัด สมมุติว่ากำหนดลม ส่วนมากก็จะกำหนดที่ดั้งจมูก เวลาเรากำหนดที่ดั้งจมูกนี้ลมเข้าก็ให้รู้ ลมออกก็ให้รู้ ให้เราทำความเข้าใจไว้อีกประการหนึ่งคือ เวลาเรากำหนดเพลินอยู่กับที่ว่าเรากำหนดอยู่ที่ตั้งจมูก ทีนี้พอลมเข้าลมออกนานเข้าๆ จิตละเอียดเข้าไปๆ แล้วมันจะค่อยลืม มันเพลิน รู้แต่ลมอยู่เท่านั้น เลยลืมไปว่าเราตั้งสูงขนาดไหนต่ำขนาดไหน เพราะทีแรกเราก็ตั้งตรงนี้แล้ว และต่อไปมันจะมีลักษณะอันใดอันหนึ่งที่แฝงขึ้นมามาหลอกเรา เอ๊ การตั้งลมนี่ ดูมันต่ำไปบ้างหรือว่าสูงไปบ้าง หรือสูงไปต่ำไปอย่างนี้ อย่าไปสนใจกับที่ว่าเราตั้งไว้อย่างไร ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า อย่าให้เผลอจากลมเท่านั้นเป็นสำคัญ จะสูงก็ตามต่ำก็ตาม ไม่ให้เผลอจากลมแล้วเป็นใช้ได้ เป็นความถูกต้อง ถ้าหากว่า เอ๊ะ สูงไปแล้วตั้งใหม่ เอ๊ะ ต่ำไปแล้วตั้งใหม่ เลยจะตั้งอยู่เรื่อยๆ เหมือนกับปลูกต้นไม้ พอปลูกแล้วย้ายไปปลูกโน้นและย้ายไปปลูกนี้ สุดท้ายต้นไม้ยังไม่ทันขึ้นเลยตายแล้ว นี่ลมก็เหมือนกัน เราตั้งใหม่อยู่เรื่อยๆ อย่างนี้จะทำให้ไม่มีหลักแน่นอน จะสูงหรือต่ำก็ตาม ขออย่าเผลอลมที่เราจับไว้นี่ก็แล้วกัน ลมเข้าก็รู้ ลมออกก็รู้ รู้ตรงนี้แล้วมันจะสงบเอง ถ้าหากเราไม่ไปคว้าไปหมายอย่างที่ว่าสูงไปต่ำไปและตั้งใหม่ นั่นไม่ได้เรื่อง พากันจำเอาไว้ตรงนี้แล้วทำจิตให้สงบ

จิตเป็นของสำคัญมาก พิสดารมากเชียวจิตนี่ ความรู้ความเห็นแปลกๆ ต่างๆ ที่เราเคยรู้เคยเห็นธรรมดาๆ สามัญเราซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาวนากับความรู้ความเห็นที่เกิดขึ้นจากด้านภาวนานี้ มันผิดกันมาก ผิดกันจนคาดไม่ถูกเลย นี่ละที่สาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายยอมพระพุทธเจ้า ยอมเพราะเหตุนี้เอง เพราะว่าความรู้ของพระพุทธเจ้าพิสดารมาก ดินฟ้าอากาศตลอดไตรโลกธาตุสามารถแทงทะลุไปหมด จึงได้มาเป็นศาสดาของโลก ทีนี้เวลาสาวกอรหันต์ปฏิบัติตามจนได้รู้เห็นตามพระพุทธเจ้า แม้จะไม่กว้างขวางเหมือนพระพุทธเจ้าก็ตาม ต่างยอมรับความเป็นพระพุทธเจ้าทุกอย่าง เพราะเงื่อนที่สำคัญๆ สาวกทั้งหลายได้รู้แล้วตามพระพุทธเจ้า นั่นยอมรับเลย ใจจึงพิสดารมาก ตาไม่เห็นใจเห็น หูไม่ได้ยินใจได้ยิน สิ่งเหล่านี้บรรดา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่รู้ ใจรู้ ใจแทง

ทะลุไปหมด แต่เวลานี้มันถูกปิดบัง จึงเป็นใจธรรมดา ตาธรรมดา หูธรรมดา ใจธรรมดา พอเปิดอันนี้ออกด้วยธรรม ธรรมเป็นผู้เปิดความสกปรกโสมมที่ปิดปกคลุมหุ้มห่อจิตไว้นี้ เปิดออกมากน้อยมันก็เห็น สว่างออกไปเรื่อยๆ เปิดออกมากเท่าไร ยิ่งสว่างมากเพียงนั้น เปิดออกเต็มที่สว่างจ้าไปหมดเลย ใจจึงเป็นของสำคัญอยู่มาก แต่ธรรมเท่านั้นจะเปิดได้ จะให้กิเลสมาเปิดก็มีแต่มันจะปิดเข้าไปเรื่อยๆ นั่นแหละ สุดท้ายตายเลย ธรรมเท่านั้นจะเปิดได้

ใจเป็นหลักสำคัญมากในร่างกายของเรา พอร่างกายนี้แตกสลาย ใจนี้ไม่แตก... ไปอีกแล้ว มีวิบากผลของกรรมดีชั่วพาให้ไปเกิดสูงๆ ต่ำๆ ลุ่มๆ ดอนๆ เดี๋ยวไปเกิดเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหม และเกิดในนรกก็มี เป็นไปได้เพราะอำนาจแห่งวิบากกรรม คือผลของกรรมที่ดีและชั่วพาให้สูงพาให้ต่ำมันหมุนไปๆ เจ้าของก็เหมือนสัตว์ที่ถูกเจ้าของบังคับไปนั่นเอง อันนี้วิบากบังคับจิตให้เป็นไปเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงให้สร้างความดี

จิตที่จะไปจุติในร่างใหม่นี่ จะไปทันทีไหมครับ หรือยังลอยเคว้งอยู่ก็มี

ออกจากร่างมันออกทันทีนั่นแหละ แต่ว่ามันจะไปไกลไปใกล้นั้น แล้วแต่วิบากมีความรุนแรงต่างกัน ถ้าวิบากไม่รุนแรง มันก็ไม่รุนแรงก็ไม่เร็ว อย่างพวกเราลมหายใจขาด มันก็ออกทันที แต่ออกไปแล้วไม่พุ่งไปทีเดียวก็มี พุ่งใส่ภพนั้นภพนี้ทันทีทีเดียวก็มี ถ้าบาปหนักบุญหนักเหล่านี้ก็เร็ว ถ้าไม่หนักมากก็ไม่เร็ว เพราะฉะนั้นจึงว่าสัมภเวสีแสวงหาที่เกิด ยังมีโอกาสแสวงหาที่เกิดได้อยู่ ถ้าเป็นเรื่องหนักแล้วแสวงไม่ได้ พุ่งเลยเชียว ถึงที่ๆ เลย

แล้วอย่างที่พระท่านสอนว่า คนใกล้จะถึงจุดดับที่ยังมีสติอยู่ให้ภาวนาว่านิพฺพานํๆ จะไปนิพพานได้จริงๆ ไหมครับ หรือต้องแล้วแต่บุญอีกครับ

นิพฺพานํๆ ในขณะที่ใจจะขาด ใจสิ้นจากกิเลสแล้วก็ไปนิพพานได้ ถ้าในขณะที่ใจจะขาดทั้งๆ ที่ว่า นิพฺพานํๆ แต่ใจมีกิเลสอยู่ก็ไม่ถึงนิพพาน แต่อย่างไรก็ตาม อารมณ์

แห่งนิพพานนั้นเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงของจิตได้เป็นอย่างดี ไม่เสียเรื่องเสียนั่น แต่จะให้รับรองว่าไปนิพพานได้นั้น รับรองไม่ได้ ถ้าจิตไม่พ้นจากกิเลส ว่าเท่าไรก็เท่านั้นแหละ แต่มันเป็นอารมณ์ที่ดี อารมณ์ที่เป็นกุศล แต่ถ้าในขณะที่เราบริกรรมว่า **นิพฺพานํๆ** อยู่นั้นพอดีขณะจิตที่จะดับ จิตหลุดพ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้วก็เป็นนิพพานได้เลย สมที่เราบริกรรม ถ้าจิตยังไม่พ้นก็ไม่เป็นนิพพาน แต่ก็เป็นคุณสมบัติของจิตอย่างดีทีเดียว คือเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตเป็นอย่างดี

หลวงปู่คะ แล้วพิจารณากับภาวนาต่างกันอย่างไร

ภาวนาเป็นคำกลางๆ พิจารณาเป็นการแยกแยะ พิจารณานี้เป็นด้านของปัญญา ถ้าคำว่าภาวนา จะให้เป็นบริกรรมภาวนาก็ได้ เช่น สมถภาวนาก็ได้ วิปัสสนาภาวนาก็ได้ แยกกันไปอย่างนั้น คำว่าภาวนาเป็นคำกลางๆ ถ้าสมถะแยกแล้ว นี่คือฝ่ายสงบ วิปัสสนาฝ่ายรู้แจ้งเกี่ยวกับเรื่องปัญญา อย่างเขาพูดตามภาษีภาษาของเขาว่า ไปนั่งวิปัสสนาก่อน คำว่า วิปัสสนา นั้น คือนั่งพิจารณาทางด้านปัญญาให้รู้แจ้งแทงทะลุ แต่นี่เขาไม่รู้เรื่อง เขาก็พูดไปนั่งวิปัสสนา ก็ฟังได้ เราก็ฟังได้ทำไมจะฟังไม่ได้ คือเขาไปนั่งภาวนานั่นแหละ แต่เขาไม่รู้ความหมาย

หลวงปู่คะ เบื้องต้นที่จะปฏิบัติธรรม เรายังไม่ควรพิจารณาใช่ไหมคะ หรือว่า...

อันนี้ถ้าเรามีโอกาสที่จะพิจารณาก็พิจารณาได้ เรื่องพิจารณาไม่สิ้นสุดอยู่กับผู้ใด บางทีไปสัมผัสสัมพันธ์กับเรื่องราวอะไร เช่น เราไปงานศพไปเห็นคนตายมา มันเป็นอารมณ์ของใจทำให้คิดอยู่เรื่อยๆ ถึงเรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วเราแยกเราแยะ พิจารณาเรื่องเขาเรื่องเราเรื่องสัตว์ทั่วๆ ไป มันอดไม่ได้อย่างนี้นะ ต้องพิจารณาอย่างนี้เราก็ปล่อยให้พิจารณา ในขณะที่ต้องการให้จิตสงบ เราก็ให้สงบเสียด้วยบทธรรมเข้าใจเหรอ ไม่ใช่ว่าเป็นการกั้นกางหวงห้ามทั่วๆ ไป จิตยังไม่มีความสงบ จะพิจารณาไม่ได้ก็ไม่ถูก ถึงวาระที่จะพิจารณาให้รู้แจ้งในสิ่งเหล่านั้นแล้ว จิตย้อนเข้ามาเป็นความสงบของจิตก็ได้ มันมีเหมือนกัน

หลวงพ่อคะ อย่างฝันเห็นคนตายนี่ คนตายจิตเขามาผูกพันกับเราหรือว่ามาหาเราหรือเปล่าคะ

เราไปผูกพันกับเขา ฝันเห็นเขายังไม่รู้อยู่เหรอ เราไปผูกพันกับเขาไปฝันเห็นเขา

บางทีก่อนจะหลับก็ไม่ได้นึกถึงนะครับหลวงพ่อ เป็นไปได้ยังไงยังสงสัย

จิตเวลาไม่เข้าภวังค์แห่งความหลับอย่างสนิท มันฝันได้ทั้งนั้นละ มันออกเที่ยว คือจิตที่เข้าสู่ภวังค์แห่งความหลับแล้วจะไม่ฝันเลยคนเรา ถ้าไม่เข้าสู่ภวังค์แห่งความหลับอย่างสนิทแล้ว มันจะออกของมัน จึงเรียกว่าฝันๆ

จริงหรือเปล่าคะที่จิตไปพบ...

จริงไม่จริง ถามตัวเองซิ ตัวเองฝัน ถามคนอื่นได้ยังไง หลวงตาบัวฝันไม่เห็นไปถามใคร หลวงตาบัวเคยฝันมามากต่อมากแล้ว ไม่เห็นไปถามใคร นี่มาถามทำไม เพราะฉะนั้นจึงไม่ตอบ

ให้นำเอาธรรมะนี้ไปปฏิบัตินะ ลองซิ พอจิตได้รับความสงบเย็นใจแล้ว ทีนี้ทำหน้าที่การงานอะไรมันคล่องตัวนะ มันผิดกัน จิตที่มีธรรม ทำหน้าที่การงานอะไรมันราบเรียบสม่ำเสมอ ไม่พรวดพราดไม่วู่วาม อะไรๆ ที่เคยเป็นมาแต่ก่อนซึ่งเป็นของไม่ดี มันจะระงับตัวเข้ามา แม้แต่คนอื่นเขามาว่าให้เราอย่างนี้ แทนที่จะโกรธปุ๊บปั๊บเสียทีเดียวเหมือนแต่ก่อนที่เคยเป็น มันไม่เป็น กลับนำเอาเรื่องนั้นมาพิจารณาแล้วเป็นเครื่องสอนตนได้อีก ยังได้อุบายไปสอนคนอื่นได้อีก

ในการปฏิบัติธรรม บางครั้งจิตใจสงบร่มเย็น มีความกระหยิ่มยิ้มย่องในการเอาชนะความฟุ้งซ่านรำคาญของตนได้ แต่บ่อยครั้งที่เสียใจอยู่ไม่หายในอารมณ์ที่คิดปรุงจนจิตหาความสงบไม่ได้ กระผมอยากจะเรียนถามว่า ความพอใจในการเอาชนะกิเลสได้ก็ดี หรือความเสียใจที่ไม่อาจเอาชนะมันได้ก็ดี จะเป็นเรื่องของกิเลสเครื่องทำใจให้เศร้าหมองหรือไม่ครับ

เอาอีกๆ เมืองพอมันมีอยู่นี่ ตะกี้เทศน์เมืองพอใช่ไหม ความอยากอันหนึ่งเป็นมรรค ความอยากอันหนึ่งเป็นสมุทัย ให้เข้าใจอย่างนี้ อยากพ้นทุกข์ต่อสู้กับกิเลส การต่อสู้กับกิเลสจะเข้มข้นขนาดไหน เอาเป็นเอาตายก็สู้ เป็นเรื่องมรรคทั้งมวล เพราะกิเลสตัวนี้มันเก่ง ไม่เก่งสู้มันไม่ได้ อะไรจะเหมาะสมกับการปราบกิเลส เอาอันนั้นมาใช้ ความพอใจในความชนะของเรานี้เป็นมรรค ไม่ใช่เป็นกิเลส ถ้าเราแพ้กิเลสแล้ว เราเสียใจ ความเสียใจนี้ก็ยังเป็นมรรคอีก คือเราจะต่อสู้กับมัน คือเสียใจจะไม่ถอย จะหาทางเอาจนได้นี่ เป็นตามธรรมดาของกิเลสยังมีอยู่ก็ต้องเสียใจ แต่ความเสียใจนี้แยกเป็นทางมรรคแล้วที่จะกลับไปฆ่ากิเลส เพราะฉะนั้น คำว่าอยากๆ จึงผิดกัน แต่ส่วนมากมาตีเอาแต่ความหมายฝ่ายกิเลสเสียทั้งหมด สุดท้ายจะอยากอะไรก็ไม่อยาก กลัวจะเป็นกิเลสไปทั้งหมด ก็เหมือนกับคนตายละซิ คนตายแล้วมีความอยากอะไร คนเป็นต้องอยาก พระพุทธเจ้าอยากพ้นทุกข์ พระสาวกอยากพ้นทุกข์ อยากจนถึงขนาดนั้น

นี่อาจารย์จะเล่าเรื่องนิทานหลวงตาบัวให้ฟัง จะจริงหรือไม่จริงให้ท่านทั้งหลายพิจารณาเอา หลวงตาบัวเป็นตัวเหตุเฉยๆ หลวงตาบัวไม่ได้พูดเพื่อหลวงตาบัว แต่พูดเพื่อเป็นธรรมเป็นคติให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณา

บวชมาทีแรกนี่ หลวงตาบัวไม่ได้ตั้งใจว่าจะบวชอยู่ถึงขนาดนี้หรอกนะ คิดว่าบวชสักปีสองปีสึกกันไปเลยไม่อยู่ นี่เป็นความจริงนะ แต่เวลาบวชจะเอาให้จริงให้จังต่อการบวช เพราะนิสัยเราเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว พอบวชไปแล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาเรียนหนังสือ เรียนไปก็ เอ๊ะๆ ชอบกลๆ เรื่อยไป นี่ธรรมะท่านว่าอย่างนั้น เราทำอย่างนี้ เราผิดๆ นี่ ท่านทำอย่างนี้ แต่ตอนสำคัญก็คือไปอ่านประวัติพระพุทธเจ้า แล้วไปอ่านประวัติของพระสาวกดูว่าท่านดำเนินยังไง พระพุทธเจ้าทรงสลบถึง ๓ หน เวลาท่านบำเพ็ญ สงสารท่านเป็นกำลัง น้ำตาร่วง ต่อจากนั้นท่านได้ตรัสรู้ อัศจรรย์ท่านถึงกับน้ำตาร่วงอีก น้ำตาร่วงทั้งสองครั้งนี้ เป็นเครื่องดึงดูดสำคัญอันหนึ่งนะ จากนั้นก็ดูประวัติของสาวกออกมาจากสกุลไหนก็ตาม สกุลพระราชามหากษัตริย์ เศรษฐี กุฎุมพี พ่อค้าประชาชน คนธรรมดาเวลามาบวชได้รับพระโอวาทจากพระพุทธเจ้าแล้ว องค์นั้นเข้าอยู่ในป่านั้น องค์นี้ในเขาลูกนั้น องค์นั้นอยู่ในถ้ำนั้น เงื้อมผานั้น ไม่สนใจไยดีในเรื่องสมบัติเงินทองซึ่งเคยเป็น

เศรษฐี กุฎุมพี และเจ้าอำนาจวาสนามาแต่ก่อนนั้นเลย สลัดปัดทิ้งทั้งหมดเข้าอยู่ในป่าในเขา อยู่อย่างไรก็ตาม กินอย่างไรก็ตาม ขอแต่ให้ดำเนินทางธรรมะให้เต็มหัวใจด้วยความอยากนี้ อยากพ้นทุกข์ อยากเหลือประมาณ นี่มันอยากฟังนะ อยากเท่าไรจิตยิ่งหมุน เราก็เอานั้นมาเทียบ ทีนี้พอเห็นท่านในตำรับตำรา องค์นั้นตรัสรู้ องค์นั้นบรรลุธรรมที่นั่นๆ เราก็อยากเป็นพระอรหันต์นี่ เราจะเอาให้เป็นพระอรหันต์ให้ได้ เราจะเรียนเสียก่อนพอให้รู้แนวทางแล้วเราจะออกปฏิบัติ เอาให้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ไม่ได้เอาให้ตายเลยเชียว พอเรียนจบชั้นที่เจ้าของตั้งสัจอธิษฐานไว้แล้ว ทีนี้เกิดความสงสัย พอจะเอาจริงเอาจัง กิเลสมันปิดเรา ถ้าหากว่าเราปฏิบัติไปแทบล้มแทบตาย สละกำลังชีวิตจิตใจทุกด้านลงไปนี้ ไม่มีมรรคผลนิพพานเป็นเครื่องต้อนรับแล้ว เราจะไม่ขาดทุนไปหรือ เกิดข้อข้องใจขึ้นมา นึกตั้งสัจอธิษฐานขอให้เราได้พบครูบาอาจารย์องค์ใดองค์หนึ่งมาชี้แจงในเหตุในผลเรื่องของมรรคผลนิพพานว่า ยังมีอยู่ด้วยเหตุนั้นๆ ให้เราได้ถึงใจเท่านั้นแหละ เราจะมอบกายถวายตัวต่อครูบาอาจารย์องค์นั้นด้วย และเราจะมอบหัวใจเราลงสู่อรหัตตผลนั่นด้วย ตายก็ตาย ยังไม่ได้ก็ตาม ให้ตายอยู่ในสนามรบ ทีนี้ก็บึ่งถึงท่านอาจารย์มั่นละซิ

พอเรียนจบแล้วก็ด่วนถึงท่านอาจารย์มั่น ความคิดความเห็นของเราทั้งหลายที่ตั้งสัจอธิษฐานไว้นี้ ไปเข้าเรดาร์ท่านหมดแล้ว พอไปถึง ท่านก็ลากมามีแต่เรื่องภาพของเรากับเรื่องของเราเต็มไปหมด นี่น่าๆ ไอ้นี่ของท่านใช่ไหมๆ เรื่องของเราที่คิดมากน้อยอยู่นั้นทั้งหมด เวลาท่านเทศน์ก็เหมือนกับถอดออกมา นี่เห็นไหมมรรคหรือไม่มรรค ผลหรือไม่ผล นิพพานหรือไม่นิพพาน คนเราเมื่อมาหาความจริงอยู่แล้วจะไม่เชื่อได้อย่างไร ก็ถอดออกมาคำไหนหาที่ค้านไม่ได้ๆ นี่เห็นไหม ตาบอดหรือๆ ตามีทำไมไม่ดู นี่น่าเห็นไหมๆ เหมือนถอดออกมาจากหัวใจท่าน จิตมันก็ลงซิ โอ้โฮ ไม่เคยได้ยินได้ฟัง จิตปรากฏว่าสั่นสะเทือนไปหมด อาจจะสะเทือนไปด้วยความตื่นเต้น ความยินดีความอะไรพูดไม่ถูก เอาละที่นี่พบแล้วครูบาอาจารย์ผู้ทรงมรรคทรงผล หาที่สงสัยไม่ได้แล้ว เราจะจริงไหมที่นี่ คือแต่ก่อนคิดไว้ว่าขอให้ได้มีครูบาอาจารย์แนะนำเรานี้ เราจะมอบกายถวายตัวต่อท่าน แล้วทุกอย่างเราจะมอบลงเพื่อมรรคผลนิพพาน เมื่อเรามาเจออย่างนี้แล้ว ท่านจริงขนาดนี้แล้ว ทีนี้เราจะจริงไหม จริงซิ ว่าทันที ฟาดกันตั้งแต่บัดนั้น เอ้า เป็นก็เป็น ตาย

ก็ตาย เพราะเหตุไร เพราะอยากเป็นพระอรหันต์ เอาพูดอย่างนี้ละ ใครจะว่าหลวงตาบัวโง่ก็ยอมรับ มันเป็นอย่างนี้จริงๆ จะไม่ให้ว่าอย่างนี้ได้อย่างไร เริ่มแรกก็อยากไปสวรรค์เสียก่อน ครั้นต่อมาอยากไปพรหมโลก พอได้อ่านอย่างนี้เข้า หนักๆ เข้า จิตมันหมุนไปทางอยากไปนิพพาน อยากเป็นพระอรหันต์ อยากเรื่อยเชียว มันอยากนักอยากหนาก็ฟาดมันลง โอ้โฮ จนจะสลบไสล บางครั้งต่อสู้กับกิเลสไม่ได้นึกว่าชีวิตจิตใจจะมาให้ท่านทั้งหลายได้เห็นนะ ไม่ได้คุย โน่นเข้าอยู่ในป่าในเขา ไม่มีใครละอยู่คนเดียว เอ๊า อยากกินก็กิน กี่วันช่างมันไม่ต้องกิน อยากกินเมื่อไรค่อยมากิน เดินโซซัดโซเซเซซัดปัดเฉวียงลมหายใจไม่ได้ออกจมูก ออกทางนี้ (หู) ตอนนั้นยังหนุ่มฟ้ออยู่นะ แต่ทำไมถึงต้องทำอย่างนั้น เพราะต้องการดัดสันดานมันนี่ ถ้ากินมาก ภาวนาไม่ได้เรื่อง มีอะไรดีดขึ้นมาเป็นกิเลสๆ เอ๊า บังคับลงไปๆ เข้มแข็งทำความเพียรด้านจิตใจขึ้น บังคับทางส่วนร่างกายร่างกายมันเป็นเครื่องทับจิตให้ส่งเสริมกิเลสได้ดีเหมือนกัน ทีนี้ดัดทางนี้ลง เอาทางนี้ขึ้นดัดทำความเพียรขึ้น เอากันอยู่อย่างนั้น ความอยากมันก็อยาก อยากตะพึดตะพือ ทีนี้พอฟาดเต็มเหนี่ยว มันหมดยางก็ไม่รู้แหละ ทุกวันนี้เลยเป็นหลวงตาผีบ้า อยากอะไรก็ไม่อยาก อยู่เฉยๆ อยากตกนรกก็ไม่อยากตก อยากไปเกิดก็ไม่อยาก อยากไปสวรรค์ก็ไม่อยาก อยากไปนิพพานก็ไม่อยาก ความอยากมันก็ยุติของมันได้เหมือนกัน เมื่อสุดขีดของมันแล้ว มันเลยไม่อยาก เข้าใจหรือยังล่ะ ทำไมความอยากจะไม่ตาย เมื่อเราหมดฤทธิ์แล้ว มันก็ตายของมันไปเอง ถ้าเรายังไม่หมดฤทธิ์ ความอยากมันก็ยังมีไป พอเราหมดฤทธิ์หมดความสามารถแล้ว ความอยากมันก็หมดของมัน เข้าใจหรือยัง หรือจะให้ว่าอะไรอีก

ยังไม่แจ่มแจ้งทีเดียวฮะ คือผมขอเรียนถามต่อนิดนึง ถ้าสมมุติว่าระหว่างที่กำลังแสวงหาธรรมหรือแสวงหาอะไรก็ตาม ขณะที่เรากำลังแสวงหานี่ เราจะมีความสงบได้อย่างไร คือตราบใดที่เรายังมีการแสวงหา หาคือหาความสงบหรืออะไรนี่

ก็เราหาความสงบ

ครับ ระหว่างที่เราแสวงหาอยู่ เราจะเกิดความไม่สงบ

ก็นั่นแหละ เรากำลังหาความสงบด้วยวิธีการที่จะให้สงบ ทำไมจะสงบไม่ได้ เราไม่ใช่หาความสงบด้วยวิธีการฟุ้งซ่าน มันผิดกันที่ตรงนี้ เข้าใจหรือยัง วิธีการที่จะให้สงบคืออะไร ตะกี้นี้ก็อธิบายให้ฟังแล้ว นั่นน่ะวิธีการ คือการแสวงหาด้วยวิธีการนี้ จะเป็นไปเพื่ออย่างนี้ การแสวงหาด้วยวิธีการนั้น จะเป็นไปเพื่ออย่างนั้น มันต่างกันเป็นที่เหตุพาให้ต่าง ผลก็ต้องต่างกัน มาแสวงหาความสงบอย่างนี้เป็นต้นนะ เวลานี้ จิตมันไม่สงบทำยังไงจึงจะสงบ เราก็ทำอย่างนี้ สมมุติว่าเรากำหนดพุทโธๆๆ มันไม่สงบ เพราะมันทำงานพุทโธๆ อยู่นี่ แต่พุทโธนี้เป็นอุบายที่จะทำจิตให้สงบ มันต่างกันตรงนี้

มีญาติโยมที่มาด้วยกันอยากจะให้หลวงพ่อช่วยแนะนำ คือไม่เคยประพฤติปฏิบัติเลยครับ อยากจะให้หลวงพ่อแนะนำวิธีการปฏิบัติทำสมาธิภาวนาว่า เริ่มต้นจะนั่งยังไง จะบริกรรมภาวนายังไง คืนนี้เขาจะได้ทำกัน เพราะบางคนยังไม่เคยมาและยังไม่ทราบเลย

เราจะนั่งขัดสมาธิก็ได้ เฉพาะผู้ที่ท่านจะตั้งหน้าตั้งตาทำภาวนาเป็นการเป็นงานท่านจริงๆ ส่วนมากท่านมักขัดสมาธิกันทั้งนั้น เพราะมันไม่หนักทางโน้นหนักทางนี้ มันเสมอ ถ้านั่งพับเพียบอย่างนี้ มันจะหนักทางหนึ่ง และเจ็บทางหนึ่งมากกว่ากัน แต่ถ้านั่งขัดสมาธิแล้ว มันเสมอ

ทีนี้เราจะกำหนดเอาพุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ หรือธรรมบทใดก็ตามที่เหมาะกับจริต หากมีลักษณะของจิตที่ทำให้รู้สึกโล่งๆ ในใจของเรา เราก็เอาอันนั้นมาเป็นหลักแล้วกำหนดยึดเอาตรงนี้ ยกตัวอย่างเช่น พุทโธ เป็นต้นนะ เรากำหนดเฉพาะพุทโธๆๆให้มันรู้อยู่ภายในนี้ ไม่ต้องไปกำหนดไว้ที่ตรงนั้นตรงนี้ ให้เรารู้ว่าเรานึกพุทโธ ไม่ให้จิตส่งไปทางโน้นส่งมาทางนี้ บังคับไว้ให้อยู่กับพุทโธๆๆ ทีนี้คำว่าพุทโธนี้มันเป็นเครื่องยึดของความรู้ ความรู้ถ้าไม่มีที่ยึดที่เกาะก็รวนเรไปหมดหาที่เกาะไม่ได้ เมื่อหยุดเกาะอยู่กับคำว่าพุทโธนี้ ก็ค่อยสงบตัวเข้ามาๆ พอสงบตัวเข้ามาจริงๆ แล้วคำว่าพุทโธกับความรู้นั้นเลยกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน ตอนนั้นไม่จำเป็นที่จะว่าพุทโธ หรือไม่ว่าพุทโธ ก็รู้อยู่ชัดๆเด่นอยู่ภายใน อันนั้นพุทโธก็ปล่อยได้เอง นี่วิธีการภาวนาให้จิตสงบเป็นอย่างนั้น อย่างกำหนดอานาปานสติก็เหมือนกัน เราไม่ต้องทำให้มีภาระอะไรมากในขั้นเริ่มแรก ส่วน

มากลมจะสัมผัสที่ดั้งจมูกมากกว่าเพื่อน เวลากำหนดลมหายใจเข้าออก เวลามันผ่านดั้งจมูกนี้ มันก็รู้ว่าลมออกลมเข้า ให้กำหนดรู้อยู่ที่ตรงนี้ เข้าก็รู้ ออกก็รู้ แต่ไม่ตามลมเข้าไป ไม่ตามลมออกไป ให้มีแต่รู้ เหมือนกับว่าคนยืนอยู่ที่ประตู คนเข้าก็รู้แต่ไม่ตามเขาเข้าไป คนออกมาก็รู้แต่ไม่ตามเขาออกไป ดูคนเข้าก็รู้ ออกก็รู้ๆ แล้วจิตก็ค่อยสงบๆ ทีนี้เมื่อจิตค่อยสงบกับลมค่อยละเอียดลงไป มันทำงานไปพร้อมๆ กัน ยิ่งลมละเอียดเข้าไปๆ แล้วการกำหนดอานาปานสตินี่นะ ทีแรกเราได้ตั้งลมไว้ตรงนี้ เวลาทำไปเพลินๆ มันอาจจะมีความสำคัญอันหนึ่งหลอกขึ้นมาได้ เอ๊ะ ก็เรากำหนดลมที่ตรงนี้ ทำไมจึงไปอยู่สูงไปต่ำไป เลยกำหนดที่เราตั้งไว้บ้าง นี้เป็นเครื่องหลอก อย่าไปสำคัญกับความสูงความต่ำ ให้มีกำหนดกฎเกณฑ์อยู่กับความสัมผัสของลมเข้าออกเท่านั้น ให้รู้กันอยู่ตรงนี้ จะสูงก็ตามจะต่ำก็ตาม ไม่เหนือความรู้ของเราที่รู้อยู่นี้ เอาตรงนี้ แล้วมันก็ปล่อยกังวลได้

ทีนี้พอลมหายใจละเอียดเข้าไปๆ จนกระทั่งถึงขั้นลมดับจริงๆ มันมีได้ในความรู้สึก แต่ลมจะดับจริงๆ หรือไม่จริง เราไม่ไปสนใจ เราเอาความจริงที่ปรากฏในตัวของเรานี้พอ ทีนี้ลมละเอียดลงๆ จนสุดขีดแล้วหายเงียบไปเลย นี่อันหนึ่งที่จะสร้างปัญหาหลอกเรา พอลมหายเงียบไปในขณะนั้น จิตเรียกว่าละเอียดมากเต็มที่ พอลมหายเงียบไป มันจะมีวิตกอันหนึ่งขึ้นมา เอ๊ นี่ลมหายใจดับไปแล้วจะไม่ตายหรือ พอกลัวตายจิตมันเคลื่อนปั๊บขึ้นมา ลมหายใจเลยมีตามเดิม ภาวนาคราวหลังเลยไม่ได้เรื่อง ก็ไปถึงแค่กลัวตายนั่นแหละ เพื่อตัดปัญหาอันนี้ เมื่อลมหายใจค่อยละเอียดลงไปๆ จนกระทั่งลมหายใจหมดไปในความรู้สึกอย่างเด่นชัดก็ตาม เมื่อผู้รู้ยังครองร่างอยู่แล้ว ไม่ตายเท่านั้นละ จิตก็พุ่งของมัน นี่เรียกว่าเป็นได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยไม่มีอะไรมาหลอก ให้จำไว้ตรงนี้เป็นไปได้จริงๆ นักภาวนา ถ้ากำหนดลมหายใจจะเป็นอย่างนั้นจริงๆ พอถึงขั้นนี้

แต่เวลาภาวนา อย่าคาดว่าจะเห็นนั่นจะเห็นนี่ เห็นเปรตเห็นผี เห็นยักษ์เห็นมาร เห็นคนนั้นคนนี้ เห็นสวรรค์เห็นวิมาน เห็นนรกเห็นสวรรค์ อย่าไปคาดขณะนั้น ห้ามคาดเป็นอันขาด ให้รู้อยู่กับงานของตนที่ทำ กำหนดรู้อยู่ตรงนี้เท่านั้น เมื่ออันนี้พอตัวแล้วผลของมันจะแสดงขึ้นมาเองตามเหตุอันนี้ เรื่องที่ว่าเหล่านั้นปิดไม่อยู่ ถ้ามีนิสัยที่จะรู้แล้วต้องรู้ของมัน นี่เป็นหลักสำคัญ

คืนนี้ไหนๆ พวกผมก็มาถึงวัดกันแล้ว ก็ควรจะได้เริ่มปฏิบัติตามที่ท่านแนะนำ เพื่อเป็นประโยชน์ในการที่จะทำให้จิตใจสงบ จึงขอเรียนถามว่า ควรจะทำระยะแรกนานสักเท่าไรครับ

โอ้...ก็รู้สึกจะตอบยาก บทเวลาจะมาติด ก็มาติดหญ้าปากคอกอยู่นะ ไม่ทราบว่าจะตอบว่าไงละที่นี่ ยังไม่เคยทำเลย จะให้ทำนานสักเท่าไร โอ๊ย...ยังไงกัน

ส่วนมากก็มักจะจับเวลา แรกๆ ก็เอาน้อยหน่อย ๑๕-๒๐ นาที

เรานั่นละบังคับเรา การที่เราบังคับเรานั้นดี ศาสนาไม่บังคับผู้ใดให้เคารพนับถือ แต่เวลาเรานับถือศาสนาแล้ว เราต้องบังคับเราให้เป็นไปตามหลักศาสนาเป็นขั้นๆ ตามกำลังของเรา สมมุติว่าเบื้องต้นเราจะเอาสักกี่นาที เอ้า ถ้าไม่ได้เท่านั้นเราไม่ออก ว่างี้นะ จะกี่นาทีก็ตาม ให้เจ้าของกำหนดเองเสียก่อนและภาวนาไป เวลาภาวนาอย่าไปกังวลจนกระทั่งจะตายจริงๆ แล้วถึงมองดูนาฬิกา เข้าใจไหม แต่ระวังมือนะ มันคะนองนะมือเวลานั้นน่ะ เวลามันเจ็บปวดมากๆ แล้วเดี๋ยวมันจะไปเคาะนาฬิกา ทำไมนาฬิกาทุกวันมันเดินเร็ว วันนี้ทำไมถึงเดินช้านัก นั่น คนจะตายมันพาลโน้นพาลนี้เข้าใจไหม ระวังให้ดีนะ กิเลสมันพาลนะ เดี๋ยวนาฬิกาพังหมดในบ้านไม่มีเหลือ ถ้าขืนภาวนาไปนานๆ ให้เราบังคับเราบ้างอย่างนี้ ทีแรกมันจะได้ ๑๐ นาทีก็ตาม ๑๕ นาทีก็ตาม แต่ในขณะที่ทำเราจะต้องจริงจังต่อการทำของเรา ทีนี้พอจริงจังในการทำ มันปรากฏความสงบขึ้นมา เรื่องเวลานาทีมันก็ลบของมันไปเอง เพราะมีสิ่งที่เพลินแล้ว มันย่อมไปเพลินกับอันนั้น ไม่ไปเพลินกับนาฬิกา เข้าใจไหม มันเพลินกับอันนี้ มันก็ลืมนาฬิกาไป เข้าใจ

กระผมต้องขอกราบเรียนถามต่อไปอีกนิดนึง คือการที่จิตเป็นของที่สอดส่ายอยู่เป็นปกติ เมื่อเราจับมันมาขังไว้อยู่ในที่ใดที่หนึ่งนี้ มันจะไม่ก่อให้เกิดความเครียดยิ่งขึ้น หรือว่าจะทำให้อารมณ์ไม่สงบทวียิ่งขึ้นได้ เท่ากับว่าพยายามอย่างยิ่งที่จะกักขังยิ่งพยายามเท่าไรก็ยิ่งดิ้นขึ้นไปเท่านั้น ขณะที่มันดิ้น เราจะปล่อยให้มันดิ้นออกไปแล้วค่อยๆ รู้และดึงมันกลับมา หรือว่าเราพยายามจะเพียรกักไว้อย่างนี้

ก่อนจะตอบปัญหาข้อนี้ ขอถามปัญหาก่อน ที่ปล่อยให้มันไปโกโรโกโสตามเรื่องตามราวนั้น มันสร้างอะไรให้บ้าง

มันก็อาจจะสร้างความเพลิน

มันไม่ใช่อาจนะ ตัดออกเสียก่อนอาจน่ะ

มันก็อาจสร้างความเพลิดเพลินไปในที่ต่างๆ ตามเคยของมัน

ปัญหานั้นกับปัญหานี้มันก็เข้ากันได้ คือการกักขังกิเลส มันดิ้นจริงๆ ก็มันจะตาย มันก็ต้องดิ้นใช่ไหมล่ะ พอเราปล่อย กิเลสก็เผ่นเลย คราวหลังมาตีเราเจ็บกว่าเก่า มันดิ้นๆ เราก็ตีมันเลย ตีมันจนกระทั่งมันหมอบราบ คราวหลังมันไม่กล้าพองตัวขึ้นมาอีก

หลวงพ่อคะ ดิฉันขอเรียนถาม คือมันมีนิวรณ์อยู่ตัวนึงคือง่วงอยู่เรื่อยเลย จะทำอย่างไรคะ

ก็เป็นธรรมดา ไม่ใช่คนตาย มันก็ง่วงบ้างละ หลวงพ่อก็เคยง่วง เรื่องความง่วงเป็นธรรมดา มันมีบ้าง เช่น เราทำการทำงานหนักหนาอะไรมาจนเพียบแล้ว พอถึงเวลาที่จะภาวนามักจะง่วงๆ คือเวลาภาวนานี้ จิตสงบเข้าไปๆ มันมีความสุขนะ พอมีความสุขแล้ว นอนดีนะ หาความสุขเพิ่ม เข้าใจไหม เช่นอย่างคนไปฟังเทศน์นี่ ก็ไม่รู้เรื่องของเจ้าของ ถ้าจะนั่งอยู่ธรรมดานี่ไม่เป็นไร จิตมันคึกมันคะนองไปได้ทุกทวีป พอนั่งภาวนาจิตจ่อหรือนั่งฟังเทศน์พอจิตจ่อ จิตมันจ่อก็พุ่งอยู่ในจุดเดียวนี่ ทีนี้ก็สงบละซิ ถ้าไม่คิดไปโน่นไปนี่ก็ค่อยสงบๆ ทีนี้ก็สัปหงกละซิ ง่วงนอน เอ๊ จิตนี่มันเทวทัต ยังไงกันว่ะ แต่ก่อนยังไม่ได้ฟังเทศน์ฟังธรรมก็ไม่เห็นง่วงหลับง่วงนอน พอมาฟังเทศน์ท่านคอยแต่จะสัปหงกงกงัน แล้วเราก็ว่ามันเป็นมาร ความจริงจิตมันสงบ ทีนี้จิตของเราพอสงบบ้างนี่มันทำให้กล่อมได้เหมือนกันนะ พอสงบๆ ลง มันอยากจะนอนเหมือนกัน แต่เวลาสงบจริงๆ แล้วมันไม่นอนแหละ คืออำนาจของความสงบนี้มันเหนือการนอน มันเป็นอย่างนั้นละ

หลวงพ่อคะ ถ้าสมมุติเวลารู้ตัวขึ้นมานี่ พอตื่นขึ้นมาปั๊บ เราก็พุทโธต่อ และก็ไปอีกสักพักนึงก็หลับ เดี๋ยวเอาอีกแล้ว แล้วเราก็ขึ้นมาพุทโธต่ออีก

ก็ต้องต่อสู้อย่างนั้นก่อนแหละ สู้ไปเรื่อยๆ จนสู้ไม่ไหวแล้วค่อยล้ม อย่าล้มเอาง่ายๆ นะ หมอนไสไปให้ห่างๆ หน่อย ส่วนมากไม่ล้มไปไหน มันล้มไปที่อ่อนๆ แหละ

ฤทธิ์ของกิเลสนี่ ถ้าเราทำธรรมดาๆ มันก็ไม่รุนแรง แต่เราก็ไม่ทราบว่าเป็นกิเลส โน่นเวลาจะเอาจริงๆ จังๆ นี้ซิ เราถึงจะได้เห็นฤทธิ์ของกิเลสว่ามันรุนแรงขนาดไหน มีกำลังวังชาขนาดไหน มีความฉลาดแหลมคมขนาดไหน เรารู้กันตรงนั้น ยิ่งเราผลิตสติปัญญาขึ้นมาและมีความสง่าผ่าเผยต่อตัวเองขึ้นมาเรื่อยๆ แล้ว นั่นละเรายิ่งจะเห็นความแหลมคมของกิเลส ยิ่งเห็นกลมายาของกิเลสว่ามันร้อยสันพันคมทีเดียว เพราะเรามีเครื่องจับ มาไม้ไหนก็ทันกันๆ ไม่ทันกันก็ต่อสู้จนทัน เราถึงได้รู้เรื่องของมัน เราอยากจะพูดอย่างเต็มปากตามภาษาบ้าของเราว่า ไม่มีอะไรที่จะฆ่ายากเหมือนฆ่ากิเลสในโลกธาตุนี้ และไม่มีงานใดที่จะหนักมากยิ่งกว่างานฆ่ากิเลส ว่างั้นเลย ที่เรากล้าพูดเช่นนี้ก็เพราะเราเกิดมาในโลกนี้ก็นานพอสมควร ทำงานอะไรเราก็ได้ทำ ทำแทบเป็นแทบตายเราก็ทำ แต่เราไม่เคยมอบกายถวายชีวิตต่องานนั้นเลย แต่เวลามางานภาวนานี้ไม่รู้กี่ครั้งคือเรามอบเลย เอ้า ถึงขั้นแล้วจะไปก็ไป จะตายก็ตาย อย่างนี้ไม่รู้กี่ครั้งนะที่เรียกว่ามอบเลย เอาพุ่ง คือหมายความว่าต้องชนะท่าเดียว คำว่าแพ้นี้มีไม่ได้ ถ้าว่ามีแพ้แล้ว ให้ตายเสียก่อนดีกว่าที่จะมาแพ้ หนักศาสนาว่างั้นเลย นี่พูดถึงว่ามันถึงขั้นที่พอฟัดพอเหวี่ยงกันแล้ว มันจะถอยได้ยังไง ก็กิเลสเคยหมอบเรามาไม่รู้กี่ครั้งแล้ว ทำไมเราจะหมอบใส่กิเลสละทีนี้ เมื่อเราฟาดกิเลสหมอบมากเข้าๆ เท่าไรเราก็ยิ่งพองตัวขึ้น ธรรมะมีกำลังขึ้นฟาดกันลงไป สรุปแล้วในงานทั้งหลายนี้ ไม่เห็นงานอะไรสำหรับเราเองที่จะเป็นงานหนักหนา งานถึงขั้นสละชีวิตเลือดเนื้อทุกสิ่งทุกอย่าง มอบลงเพื่องานนั้นเหมือนงานฆ่ากิเลสนี้เลย อันนี้หนักมาก หนักจริงๆ เวลาไปเต็มเหนี่ยวสุดความรู้ความสามารถจนเรียกว่าหมดกำลังวังชาของเราแล้ว ทนไม่ได้ก็ต้องย้อนไปถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงปรารถนาเป็นศาสดาสอนโลก คือปรารถนาพุทธภูมิ แม้เช่นนั้นเวลาตรัสรู้ใหม่ๆ ยังทรงท้อพระทัยทำความขวนขวายน้อย เอ๊ นี่เราจะสั่งสอนโลกได้ยังไง ทรงรำพึงขึ้น

ธรรมนี้สุดวิสัยของมนุษย์ที่จะรู้ได้เห็นได้ เราจะสอนมนุษย์ไปทำไม ธรรมนี้เป็นธรรมประเสริฐธรรมอัศจรรย์ มนุษย์จะสามารถรู้ได้ยังไง เลยทำให้เกิดความท้อพระทัยความขวนขวายน้อย ไม่อยากจะสอนสัตว์โลก นี่หมายถึงขณะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ที่ทรงทำความขวนขวายน้อย แต่ก็ไม่พ้นพระปรีชาสามารถของท่านเหมือนกัน เอ้า ถ้าหากธรรมชาตินี้สุดวิสัยของโลกที่จะรู้ได้จริงๆ สุดวิสัยของมนุษย์ที่จะรู้ได้เห็นได้จริงๆ แล้ว ก็เราเป็นมนุษย์หรือเทวดามาจากไหน ทำไมเราจึงรู้ได้ล่ะ รู้ได้เพราะเหตุไร ก็รู้ได้เพราะปฏิปทาคือข้อปฏิบัติการดำเนิน เมื่อนำข้อปฏิบัติวิธีการดำเนินไปสอนสัตว์โลก ทำไมสัตว์โลกจะรู้ไม่ได้ล่ะ จากนั้นก็ยอมรับเหตุผล และมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอน นั่นละ ธรรมชาตินั้นเป็นของอัศจรรย์ถึงขนาดนั้น ถ้าพูดถึงเรื่องการทุ่มเทกำลังก็ถึงเป็นถึงตาย เวลาผลปรากฏก็คุ้มค่าเป็นสิ่งที่อัศจรรย์ยิ่งกว่าสิ่งใดๆ ในโลก จนถึงกับว่าจะไม่สามารถสั่งสอนสัตว์โลกได้เลยเพราะจะไม่เข้าใจ แต่เมื่อนำปฏิปทาเข้ามาเทียบปุ๊บเท่านั้น เช่น เรามาจากกรุงเทพมาถึงวัดป่าบ้านตาดนี้ได้อย่างไร ก็สายทางมันมี มาตามสายทางมันก็ได้ละซิ ถึงได้ ผลอันนี้จะวิเศษขนาดไหน สายทางที่จะมาเพื่อความวิเศษนี้มีอยู่คือข้อปฏิบัติ สอนวิธีการปฏิบัติให้ก็สามารถถึงได้ จึงมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนสัตว์โลกและสั่งสอนสัตว์โลกเรื่อยไป

นี่พูดถึงความยากความลำบากในการบำเพ็ญ ไม่ว่าสมัยไหนแหละ กิเลสเป็นตัวสำคัญมาก เป็นข้าศึกอันใหญ่โตทีเดียว ถ้าใครยังเสียดายป่าช้าอยู่แล้ว จะเหยียบหัวกิเลสไม่ลง เฉพาะอย่างยิ่งธรรมขั้นคว่ำกิเลสวัฏฏะออกจากใจ จิตต้องเป็นเหมือนกับว่าออกแสงแพรวพราวๆ เลื่อมพั่บๆๆ ถ้าดาบก็เป็นยังงั้น แต่ทำไมจึงเป็นยังงั้นทั้งที่เป็นเหล็กเหมือนกัน คือนี้เหล็กนี้ดาบ ที่ต่างกันก็เพราะเอามาแปรรูปมาทำจนกระทั่งเป็นดาบขึ้นมาและคมกล้า ผิดกับเหล็กอันนั้นซึ่งเป็นเหล็กชนิดเดียวกันเป็นไหนๆ อันนั้นแปรสภาพมาอันนี้จากนายช่างมาเป็นดาบได้ อันนั้นยังไม่แปรสภาพ ยังเป็นเหล็กทั้งดุ้น มันก็ต่างกัน คนทั้งดุ้นกับคนที่ดัดแปลงตัวเองแล้วก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน

ไม่ทราบว่ากลัวอะไรครับ ขณะภาวนาไปรู้สึกกายใหญ่ขึ้น ก็เลยลืมตาลองคลำดูตัวเอง ก็เห็นเท่าเก่า

นั่นซิ เป็นบ้าอีกแล้วนั่นน่ะ เราไม่ได้ภาวนาให้เป็นบ้านี่ ใหญ่เล็กก็ช่าง อย่าไปยุ่งกับมัน เป็นเพียงอาการของจิต

พอวันหลังต่อมาไม่เป็นอีกแล้วครับ

นั่นแหละ เผลอกลมายาของกิเลสแล้ว ตัวจะใหญ่เท่าภูเขาก็ให้ใหญ่ไปซิ ให้อยู่กับความรู้นั่น สักประเดี๋ยวมันก็สงบตัวเข้ามาๆ เอง เล็กเข้ามาๆ แล้วหายเงียบไป ผมเคยเป็นแล้วสิ่งเหล่านั้น เพราะฉะนั้นถึงได้พูดว่ามันจะเป็นบ้าตะครุบเงาแล้ว แต่ผมไม่เป็นยังงั้นนะ คือไม่ได้ไปหลงยังงั้น จะเป็นเท่าไรไม่ไปสนใจ ตอนนั้นจิตของเราแน่นปึ๋งเหมือนภูเขานี่ ภาวนาไปตัวมันใหญ่ออกๆๆ ขยายออกๆๆ จิตก็กำหนดลงตรงนี้ไม่ปล่อย มันจะใหญ่โตขนาดไหนก็ตาม ไม่ไปเกี่ยวข้องกับความใหญ่โต ไม่ส่งไปให้อยู่กับความรู้ รู้อยู่อย่างนั้น สมมุติว่าบริกรรมก็บริกรรมอยู่นั้น เมื่อจิตไม่เคลื่อนไปตามอาการนั้น คงฝังตัวอยู่ในความรู้อันเด่นอยู่นี่ เรื่องนั้นก็ค่อยๆ ยุบยอบเข้ามาๆๆ เราก็ไม่สนใจอีก จับตรงนี้อีกคือตรงจิตนี่ จนกระทั่งเข้ามาเต็มที่ จากนั้นร่างกายก็หายเหลือแต่จิตรู้ๆ ธรรมดา อาการนั้นไม่มี นี่อย่าไปยุ่งกับมันซิ

เวลาเป็นมาแล้ว เราอยากจะให้มันเป็นอย่างนั้นอีก เราอย่าไปหมาย มันเป็นยังงั้นได้เพราะเราพิจารณายังไง จับเงื่อนนี้ไว้ นี่แหละต้นเหตุ งานของเราที่จะให้เป็นอย่างนั้น หรือยิ่งกว่านั้นอีก คืองานนี้ไม่ปล่อย เป็นขึ้นมาอย่างนั้นแล้ว วันนี้ภาวนาอยากให้เป็นอย่างนั้นอีก จิตมันไปแย็บไปมั่นไปหมายเสีย ไม่ได้เข้าวงปัจจุบัน มันก็ไม่เป็น อันนี้ก็เป็นมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงรีบเตือนหมู่เพื่อน อันใดที่ได้เคยเป็นมาแล้วรีบเตือนบอกไว้ให้รู้ไม่ให้เสียเวลา เพราะความผิดนั้นเป็นครูสำหรับเราแล้ว ก็กลายมาเป็นคำสอนหมู่เพื่อนอีก เพื่อให้ตรงแน่วไปเลย บางทีภาวนากำหนดจิตลง จิตนี่มันพุ่งเหมือนไฟพะเนียง พุ่งขึ้นๆๆ ถึงเมฆโน่นน่ะ เราลองตามเฉยๆ นี่มันจะเป็นยังไงความสว่างนี่น่ะ ตามธรรมดาเราจะไม่ตามแหละ ปกติเราไม่ค่อยตามอะไรง่ายๆ อ้อ มันเป็นอย่างนี้เอง ทีนี้ไม่ให้มันไป ค่อยถอยจิตลงๆ พอถอยจิตลงมาอันนั้นก็ลดลงๆ นั่นเราทันกลของมัน พอย้อนจิตลงมาๆ อันนั้นก็หดลงมาๆๆ กระทั่งจิตลงมาสู่ตัวเดิมแล้วอันนั้นก็หายเงียบไป นี่ก็รู้ เคยเป็นแล้วทั้งนั้นสำหรับผม มีตอนหนึ่งที่นั่งภาวนาอยู่หนองผือ

พอจิตสงบลงไปปั๊บ มองเห็นหมา ก็คงผีปอบนั่นแหละ เราดูมันอยู่ ทีนี้หมานั้นกระโดดผึงจะมากัดเรานะ เราก็พลิกตัวหลบ หมาเลยกระโดดผ่านไปโน้นเสีย ตอนเราพลิกตัว นี่กายไหว จิตเลยถอนขึ้นมา โอ๊ย มันบ้านี่หว่า ว่าเจ้าของ

ท่าน...มาอยู่ที่นี่ภาวนาเป็นยังไง ฟังเทศน์เป็นยังไง

ก็เข้าใจดีครับ การภาวนาก็ไม่ห่างจากสติ แต่ไม่ค่อยเห็นนิมิตอะไรเลยครับ

นิมิตอะไรล่ะ เห็นอยู่ทุกวันเวลานี่ ลืมตาแล้วมีแต่นิมิตเต็มไปหมด ต้นไม้ ภูเขา หิน ทราย วัตถุต่างๆ รอบข้าง มองไปทางไหนมีแต่นิมิตเครื่องหมายของทางตาทางหู มีเต็มไปหมด สนใจอะไรกับมัน ดูกิเลสภายในจิตนั่นเป็นไร ให้มันสงบตัวลงไปด้วยอำนาจตปธรรม คือความแผดเผาด้วยความเพียร ดูตรงนั้นซิ

ตัวรู้ของเรานี้ ตั้งแต่เกิดมาเราก็รู้ แก่ไปยังไงเราก็รู้ทั้งนั้น กำลังถอยลงไปขนาดไหนก็รู้ ตัวรู้ตัวนี้เป็นไตรลักษณ์หรือเปล่า และจะเสื่อมลงไปได้ไหมครับ

อ๋อ มีสิ่งที่เป็นไตรลักษณ์อยู่ในนั้น เราจึงพูดได้ว่าเป็นไตรลักษณ์ได้ สิ่งที่แทรกสิงอยู่นั่นคือสมมุติ กิเลสแม้นิดหนึ่งก็เป็นสมมุติ นั้นละคือไตรลักษณ์ ที่จิตเจริญหรือเสื่อมลงนี้ตามอาการของจิตทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่วมีอยู่ภายในจิต เช่นว่าจิตเจริญขึ้นๆ นี่ก็หมายความว่าอาการของจิตค่อยดีขึ้น จึงแสดงความสว่างกระจ่างแจ้งออกมาให้เห็นชัดไปโดยลำดับๆ หรือผ่องใสไปโดยลำดับๆ นี้เป็นอาการของจิตทั้งนั้น แต่เราต้องเดินตามนี้ ไม่เดินตามนี้ไม่ได้ เพราะทางอยู่นี้ ดังเช่นพยายามให้เจริญขึ้นเรื่อยๆ เพราะมันจะไปถึงขีดจะต้องไปแบบนี้ ไปแบบอื่นไม่ได้ เราจึงต้องบอกว่า เวลานี้จิตเจริญ เวลานี้จิตเสื่อม ตัวจิตจริงๆ ถึงจะไม่เจริญไม่เสื่อมก็ตาม แต่ว่าเราจะสามารถเอาอันนั้นเอาไม่ได้ อันนี้มีอยู่รอบตัวของจิต จึงต้องแก้ไขตรงนี้เข้าไป จึงเรียกว่าจิตมีไตรลักษณ์ เพราะสิ่งเหล่านี้พาให้มี ถ้าหมดสิ่งเหล่านี้แล้ว อาการที่ว่าดีว่าชั่วก็ไม่มี คือหมดสมมุติโดยประการทั้งปวง เพราะฝ่ายดีฝ่ายชั่วดังที่พูดตะกี้นี้ว่า **ปุญญปาป ปหินบุคคล** บุญคือฝ่ายดี **ปาปะ** แปลว่า บาป คือฝ่ายเศร้าหมองที่ทำให้เกิดความทุกข์ อาการที่จะให้เจริญให้เสื่อมนี้เป็น

คู่แข่งกัน บาปกับบุญนี้เป็นคู่แข่งกัน พอทั้งสองนี้พรากออกจากจิตเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ก็หมดคำที่ว่าเจริญหรือเสื่อม หมดเลย เพราะไม่มีสมมุติเข้าไปแทรกเลยพูดไม่ได้ว่าเจริญหรือเสื่อม เพราะมันไม่เจริญไม่เสื่อม เรียกว่าพอถึงขั้นมัชฌิมา ในหลักธรรมชาติของจิต ถ้าพูดถึงเรื่องเป็นฝ่ายผลแล้ว ก็นี้แหละคือมัชฌิมาในหลักธรรมชาติ หรือว่าผลแห่งมัชฌิมาในหลักธรรมชาติ ฝ่ายมรรคนี้เดินเข้าไปๆ ก็เป็นมัชฌิมา คือศูนย์กลาง ให้ตรงแน่วต่อจุดหมายอันนี้ พอถึงจุดหมายนี้แล้ว อันนี้ก็เป็นมัชฌิมาในหลักธรรมชาติ คือมัชฌิมาในฝ่ายผลโดยหลักธรรมชาติของตน ที่ว่าจิตเสื่อมไปนั้นเจริญไปนี้ ก็หมดที่จะพูดอันใด จึงเรียกว่า **อกาลิกจิต อกาลิกธรรม** คือจิตที่ไม่มีเวลานาทีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องเลย ไม่มีกาลสถานที่เข้าไปเกี่ยวข้องพูดง่ายๆ

การเดินจงกรมนี้ จิตจะเป็นสมาธิลงแน่วไปถึงขั้นอัปปนาได้หรือเปล่าครับ

สำหรับอาจารย์เองไม่เคยเป็นนะ แต่เวลาจิตจะสงบหรือเข้าสู่ความละเอียดแล้วต้องหยุดยืนเสียก่อน พอจะถึงจุดยืนนี้ มันจะไม่ก้าวเลยนะ จะยืนแน่วอยู่นั้นเลยบางทีพอถึงจังหวะที่จิตจะหยุด การเดินก็หยุดทันทีและยืนอยู่นั้น นานสักเท่าไรก็ไม่รู้จนกระทั่งถอนออกมา แบบนี้มีได้ แต่ว่าเวลาเดินไปนี้ให้จิตลงไปนั้น ไม่เคยปรากฏคือมันเหมือนกับบอกอยู่ในตัวให้รู้นะ

อ๋อ ถ้าเกิดจิตจะแน่วลงไปถึงขนาดนั้น จะหยุดโดยอัตโนมัติใช่ไหมครับ

ใช่... มันบอกอยู่ในตัวของมันเอง แต่นี้ไม่ให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายคาดนะ คือจะทราบด้วยตัวเอง แม้แต่การเดินเร็วหรือเดินช้าก็เหมือนกัน จะเป็นเรื่องที่บอกอยู่ในตัวเองที่ควรจะช้ามันก็บอก แต่ไม่ได้บอกเป็นคำ คือทราบในตัวเองนั่นแหละว่าควรช้า และเวลาจะเร็วก็บอกอยู่ในตัวของมัน พอจะถึงเวลาหยุดนี้ ก็อย่างเดียวกันนั้นแหละ หยุดกึ๊กเลยแล้วอยู่แน่วกำหนดอย่างนี้ละ ทั้งๆ ที่รู้อยู่ในตัวเองก็พูดยาก ที่จะพูดออกมาภายนอกนี้พูดไม่ค่อยถูกแหละ ทั้งๆ ที่รู้อยู่ในตัวเองว่าควรยังไง เดินจงกรมควรจะช้าจะเร็วในเวลาเช่นไร อย่างนี้มันก็บอกอยู่ในตัวของมัน บางครั้งอยู่เฉยๆ ก็เดินเร็วไปของมันก็มีปั๊บๆๆ หากบอกไม่ถูกว่าเพราะเหตุไรมันถึงเร็ว แต่ก็รู้ด้วยตัวเองว่าที่เดินเร็วนั้นเหมาะ

กับในเวลานั้นพูดง่ายๆ และเดินช้าเหมาะในเวลานั้น และหยุดเหมาะในเวลานั้น บางทียืนอยู่เสียจนเป็นชั่วโมงก็ยังมี พอถึงระยะที่จะยืน มันยืนของมันเอง เดินไปกำลังจะถึงระหว่างกลางทางจงกรม หยุดยืนอยู่นั้นเลยก็มี บางทีไปถึงหัวทางจงกรมพอดีเหมาะกับจังหวะนั้นยืนอยู่นั่นเลยก็มี แต่จะบอกกับใครว่ายังไงบอกไม่ได้ หากเป็นเรื่องรู้ในตัวเองว่าควรจะหยุดก็หยุดของมันเอง จนกว่าเรื่องเหล่านั้นผ่านไปแล้วถึงจะก้าวเดินต่อไป บางทีเดินเสียจนกระทั่งอีเก้งมาที่นั่นยังไม่เห็นเลย สัตว์ตัวนี้คงจะอยู่ทางเหนือลมเลยไม่ได้กลิ่นคน มันมาใกล้แค่ ๑ เมตรเท่านั้น คือว่า ยืนนานขนาดนั้นละ จนกระทั่งสัตว์มานี้เราไม่รู้เลย และเราก็ไม่ได้ยินเสียงเพราะไม่ได้สนใจกับเสียงอะไร เรากำหนดพิจารณาโดยเฉพาะของเรา พอกระดุกกระดิกจะก้าว เก๊ก...มันตื่น ฟังเสียงดังป่าเลิกไปเลยเชียว โอ้โฮ มันกลัวตายนี่ ก็ดีนะเราได้เอามาคิด ไอ้นี่ก็กลัวตายเหมือนเรานั่นแหละวะ

ดิฉันอยากจะกราบเรียนว่า การเดินจงกรมเดินวิธีใดถึงจะถูกคะ

กิริยาของการเดินจงกรม เราก็เดินกลับไปกลับมา แต่ความระลึกรู้ของเราที่จิตทำงานก็ให้ทำงานอยู่ภายในตัวของเราดังที่เคยทำ เช่น กำหนดพุทโธ เดินไปก็ให้รู้อยู่กับพุทโธ เราเดินกลับไปกลับมานี่ก็ถูก นั่ง...เราจะนั่งแบบไหนก็ได้ แต่ที่ท่านนั่งขัดสมาธิเพชรก็เพื่อความเสมอของร่างกาย คือร่างกายของเรานี้ ถ้านั่งพับเพียบอย่างนี้ มันจะหนักทางด้านนี้ นั่งพับทางด้านนี้ มันก็จะหนักทางด้านนี้ ไม่เสมอ ถ้าเรานั่งขัดสมาธินี้มันเสมอ ความกดของส่วนร่างกายกับพื้นก็เสมอกัน เราจะเห็นคุณค่าแห่งการนั่งขัดสมาธินี้ในเวลาที่เรานั่งนาน ถ้าเรานั่งพอเหนื่อยก็พลิกเสียๆ เราก็ไม่ทราบและไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการนั่งขัดสมาธิ เวลานั่งนานๆ นี้มันลงเสมอกัน

ขณะที่กำหนดจิตว่าพุทโธๆ นี่จำเป็นที่จะต้องทราบลมหายใจเข้าออกหรือเปล่าครับ

ถ้าต้องการทราบก็ได้ไม่ขัดข้อง ไม่เป็นอุปสรรคต่อกัน

แต่ถ้าเผื่อเรากำหนดจิตให้ทราบพุทโธๆ อย่างเดียว แล้วเอาใจอยู่กับพุทโธอย่างเดียว โดยที่เราไม่ต้องไปคำนึงถึงลมหายใจเข้าออก จะเป็นการสะดวกกว่าหรือเปล่าครับ

อันนี้ให้เป็นตามอัธยาศัยเจ้าของนะ ถ้าเจ้าของเห็นว่าอะไรสะดวกก็ให้ยึดอันนั้นไว้ คือจริตนิสัยของเราไม่เหมือนกัน เช่น เราจะกำหนดลมหายใจตามด้วยพุทโธอย่างนี้ก็ได้ หรือกำหนดเฉพาะพุทโธก็ได้ หรือจะสังเกตดูเฉพาะลมก็ได้ แต่ส่วนมากถ้าสติเรายังไม่ดี ลำพังกำหนดเฉพาะลมนี้ไม่ค่อยจะได้หลักเท่าไร จึงต้องอาศัยคำบริกรรม แต่ถ้าจิตของผู้ชำนาญแล้ว อันนั้นเป็นอีกแง่หนึ่งซึ่งผิดกันมาก เพียงกำหนดจิตให้สงบอย่างนี้เอาเสียจนแทบล้มแทบตาย บางทีไม่สงบเลย พาเผ่นเสียด้วยซ้ำไป นอกจากไม่สงบแล้วยังพาเผ่น นี่คือหมายความว่ากำลังสติของเราไม่มี มีแต่กำลังของความเคยชินของจิตที่เคยคิดอย่างนั้น แล้วมันก็พาไปเสีย ทีนี้เวลาเราฝึกเข้าๆ สติเราก็ค่อยมีขึ้นมาๆ ค่อยๆ มีกำลังขึ้นเรื่อยๆ แล้วจิตก็สงบได้ง่าย พอมีความชำนาญเข้าจริงๆ แล้ว เอาให้สงบเมื่อไรมันได้นี่ ทั้งๆ ที่แต่ก่อนมันพาเราเผ่น พอสติของเรามีความสามารถแล้ว มันหมอบเลย กำหนดปั๊บ นี่หมอบเลย ลงแน่วเลย นี่ละเราจะเห็นว่าการฝึกกับไม่ฝึกนั้นต่างกันอย่างไร และการฝึกจิตในขณะที่สติยังไม่ดีกับสติที่มีความสามารถเป็นลำดับๆ แล้วผิดกันยังไง นี้เราจะทราบภายในตัวของเราเอง

จิตถ้าสงบลงไปจริงๆ ไม่มีอะไรกวน การกวนก็คือเรื่องเจ้าของกวนเจ้าของนั่นแหละไม่ใช่อะไรนะ ตามหลักธรรมชาติแล้ว เจ้าของกวนตัวเอง คิดเรื่องนั้นคิดเรื่องนี้ มันปรุงออกจากนี้ไปเป็นภาพสิ่งนั้น เป็นภาพเรื่องนั้น เป็นภาพคนนั้น เป็นภาพคนนี้ คือมันแย็บออกจากนี้ไปเป็นภาพ ความจริงก็คือตัวนี้กระเพื่อมกวนตัวเองไม่ใช่อะไรที่ไหน พอจิตสงบเข้าไป อันนี้ไม่แสดงตัวก็ไม่มีเรื่องอะไร เมื่อมีแต่ความรู้ล้วนๆ นี้แล้วก็เหมือนกับโลกนี้ไม่มี เพราะตัวนี้ไม่ไปให้ความหมายอะไรทั้งหมด มันอยู่ในนี้หมด นี่คือจิตสงบ คำว่าเหมือนไม่มี ทั้งๆ ที่โลกก็มี แต่ว่าความรู้สึกไม่ไปเกี่ยวข้องว่าอันนั้นมี อันนั้นเป็นอย่างนั้น มีความรู้อันเดียว ตอนนี้ตอนสบาย ไม่มีอะไรกวน เจ้าของก็ไม่กวนเจ้าของ เพียงขั้นนี้ก็รู้สึกว่าดี ได้หลักได้เกณฑ์ ถ้าขั้นละเอียดเข้าไปกว่านี้มีอีก มีเป็นลำดับๆ

จนกระทั่งสุดท้ายคำว่าละเอียดก็หมดความหมายไปอีก ถ้าถึงนั้นแล้วหมดปัญหาภายในตัวเอง

หลวงปู่คะ อย่างปล่อยนกปล่อยปลาปล่อยเต่า ที่เขาว่าเป็นการตัดกรรมตัดเวรอะไรอย่างนี้ เป็นไปได้ไหมคะ

เป็นไปได้ตามกำลังของการกระทำของเรา

กำลังนี้ หมายความว่าแรงใจที่เราส่งไปใช่ไหมครับ

อย่างสมมุติว่า เราเอาปลาไปปล่อยก็เท่ากับให้ชีวิตของเขายืดยาวไป ชีวิตของเราก็ยืดยาวไป ตัดชีวิตของเขาก็เหมือนตัดชีวิตของเรา มันเป็นอย่างนั้น การปล่อยสัตว์จึงเป็นของดี การฆ่าสัตว์จึงเป็นของชั่ว การปล่อยสัตว์ดี แต่การฆ่าสัตว์ไม่ดี

อย่างเช่นบอกว่า เราทำบุญนี่นะคะ เรากรวดน้ำหรืออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ แต่ว่าผู้ที่จะได้รับนี้คือผู้ที่อยู่ในลักษณะเปรตและภูตอย่างนี้ใช่ไหมคะ แต่ภพอื่นไม่ทราบว่าจมดิ่งอยู่ในขุมนรกไหน อย่างนี้อาจจะไม่ได้...

เปรตก็มีหลายประเภทตามหลักธรรมที่สอนไว้ พวกเปรตประเภทที่จะได้รับส่วนบุญส่วนกุศลนี้ก็คือ **ปรทัตตูปชีวีเปรต** มีจำพวกเดียวเท่านั้น เปรตมีถึง ๑๒-๑๓ จำพวก คือหนักเบาต่างกันโดยลำดับลำดา พวกนี้เป็นพวกที่เบาที่สุด ปรทัตตูปชีวีเปรต คือผู้ที่จะสามารถรับส่วนบุญส่วนกุศลของท่านผู้อื่นที่อุทิศส่วนกุศลไปให้ เวลาเราแปลออกนะ ปรทัตตูปชีวีเปรต นี้มีความเป็นอยู่และสามารถที่จะรับส่วนบุญส่วนกุศลของผู้อื่นที่อุทิศไปให้ มีญาติมิตร เป็นต้น จำพวกนี้ได้รับ

คือพวกที่กรรมของเขาหมดไปมากแล้วอย่างนั้นหรือคะ

ใช่แล้ว อยู่ในฐานะที่จะรับได้ถึงรับได้ แต่ที่รับไม่ได้ที่เราอุทิศไปนั้นจะเสียหายไหม ไม่เสียหาย สมมุติเราเอาของนี้ไปให้คนนั้น เมื่อคนนั้นเขาไม่ได้รับเสีย ของนั้นก็ติดอยู่กับมือเรานี้ไม่ได้ไปไหน เข้าใจไม่ใช่หรือ

ขอเรียนถามเรื่องคติธรรมคือการสะเดาะเคราะห์ ไม่ทราบว่าจะเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือเปล่า

เป็นยังไงสะเดาะเคราะห์ สะเดาะยังไง

ที่เห็นเพื่อนฝูงเขาทำกัน เขาปล่อยนกปล่อยปลา แล้วมักจะพูดอยู่เสมอว่า อุทิสะ แล้วเอาทุกข์โศกหรือความไม่ดีต่างๆ ปล่อยไปกับตัวปลาดังความเชื่อ จะเป็นไปได้ไหมครับ

เรานั่นแหละ เรานี่เอาไปเอง ให้นกให้สัตว์เอาไปก็ได้ พอปล่อยเขาไป เขาก็พ้นภัย เราก็เป็นบุญเป็นกุศลอันหนึ่งขึ้นมาดังที่พูดนี้ ชีวิตของเราก็ยืดยาว นั่น หายสงสัยแล้วยัง

ในเวลาที่เราได้ทำบุญไปให้ผู้ที่เป็นญาติหรือว่าพ่อแม่ของเรานี้ เราจำเป็นต้องระลึกหรือกรวดน้ำอุทิศไปให้ไหมครับ

ความอุทิศนี้เป็นของสำคัญนะ อุทิศด้วยการกรวดน้ำก็ได้ ไม่กรวดน้ำก็ได้ สำคัญที่อุทิศทางใจ **อุทิสะ** แปลว่าเจาะจง มุ่งต่อคนๆ ใดเป็นความเจาะจง เป็นความมุ่งต่อผู้นั้น ผู้นี้ นั่นเรียกว่าเป็นอุทิศแล้ว น้ำนี้เป็นสักขีพยานภายนอกต่างหาก หลักอันใหญ่โตจริงๆ คือใจ ถ้ายังไม่แน่ใจ ก็เอาน้ำเป็นสักขีพยานอีกทีหนึ่ง ความหมายว่าอย่างนั้น ไม่ใช่น้ำนี้สามารถที่จะทำอย่างนั้นได้ น้ำใจต่างหาก นี่หลักของธรรมแท้เป็นอย่างนี้ ธรรมก็มีหลายประเภทนี่ คนนี้ควรจะอยู่ในขั้นนี้ ไม่สามารถที่จะรับขั้นนั้นได้ ก็ให้อาศัยนี้ไปก่อนๆ เช่น ได้กรวดน้ำนี้เป็นที่สนิทใจของคนนี้ที่อยู่ในภูมินี้ก็ทำอย่างนั้น ท่านไม่ว่าเอานี้เป็นเครื่องพยุง เอานี้เป็นหลักฐานพยานให้เป็นที่มั่นใจลงไปก็ได้ แต่หลักจริงๆ แล้ว **อุทิสะ** หมายถึงน้ำใจ อุทิศทางน้ำใจเป็นสำคัญ แต่ถ้าไม่อุทิศตามหลักธรรมนั้น ก็บอกว่าไม่ได้รับ ยกตัวอย่างเช่น พวกเปตชน ญาติวงศ์ทำบุญอยู่ธรรมดาๆ พวกนี้ไม่ได้รับ แต่พออุทิศพับก็ได้รับ และมาต่อว่าเลย ทำไมเราตายไปตั้งนานแล้วทำไมเพิ่งเอามาให้ ผู้นี้ก็ระลึกได้ทันทีว่าแต่ก่อนเราไม่ได้อุทิศ บุญก็เลยไม่ออก เลยเป็นของคนนี้เอง เหมือนว่าคนนี้มีเงินเต็มกระเป๋าก็เต็มอย่างนั้นแหละ ไม่ได้จ่ายให้ใคร คนนั้นก็ไม่ได้รับ

พอจ่ายปุ๊บ คนนั้นก็ได้รับ นี่อุทิศปั๊บก็ถึง ความหมายว่าอย่างนั้น อุทิศ หมายถึงว่าจ่ายออกไป

คนเราที่จิตใจแน่วแน่นี่สำคัญที่สุด เป็นอย่างนั้นหรือเปล่าครับ

สำคัญมาก จิตใจแน่วแน่สำคัญมาก และขอเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบว่าใจนี้มีความพิสดารมากที่สุดเกินกว่าความคิดธรรมดาเราจะรู้ เรื่องใจกับธรรมจึงเหมาะสมกัน ตานี้สามารถมองเห็นแต่รูปสีแสงต่างๆ หูสามารถเพียงเสียงเท่านั้น จมูก ลิ้น กาย ไม่ต้องพูด มันสามารถตามหน้าที่ของมัน แต่ใจนี้ลึกซึ้งมาก สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถ ใจอันนี้สามารถๆๆ เป็นแต่เพียงว่ามีอะไรมาปกคลุมหุ้มห่ออยู่ภายในจิตใจ ใจแม้จะมีความสามารถ ก็ถูกปิดเอาไว้อยู่ในวงจำกัดก็ออกไม่ได้ ทีนี้พอเปิดสิ่งที่มืดดำทั้งหลายนี้ออกๆ ออกมากออกน้อยก็สว่างไปเรื่อย เพราะธรรมชาตินี้สว่างอยู่แล้ว พอเปิดออกไปเท่านั้นก็จ้าไปหมดเลย อย่างพระพุทธเจ้าของเรา ใจจึงพิสดารมาก ตาไม่เห็นใจเห็น หูไม่ได้ยิน ใจได้ยิน ท่านจึงเรียกว่า ทิพพโสต ทิพพจักษุ คือว่า ตาทิพย์ หูทิพย์ มันเลยวิสัยของตาเนื้อหูหนังไป

อย่างเช่นการสังหรณ์ เป็นการรู้ด้วยใจในอย่างหนึ่งใช่ไหมคะ หรือว่าใจเนื้อ

สังหรณ์ก็ต้องเป็นเกี่ยวกับเรื่องใจ บางทีก็มีภายนอกประกอบบ้างเหมือนกัน

ประทานโทษครับ หลวงตาอายุเท่าไรแล้วครับ

โอ๊ะ...อย่าถามเลย ไปถามมืดกับแจ้งก็แล้วกัน หลวงตาบัวก็อยู่กับมืดกับแจ้งนั่นแหละ นับวันนั้นปีนั้นออกมาจากมืดกับแจ้งก็เท่านั้นเองละ ไม่ได้เรื่องอะไร เวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วย มืดกับแจ้งไม่เห็นมาช่วยเรา ปีกับเดือนก็ไม่เห็นมาช่วยเรา ไอ้เราช่วยเราแทบตาย หาหยูกหายามากินแทบตาย มื้อวันปีเดือนหายเงียบไปไหนไม่รู้ ไม่เห็นมาช่วยเรา เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ถามหามัน เกิดมาได้กี่ปีกี่เดือนขี้เกียจตอบ เพราะพวกนั้นไม่เคยช่วยเรา

หลวงตาขา ตายแล้วไปไหนคะ

ตายแล้วก็ไปป่าช้า ไปหาเมรุ

ไปหาเมรุก็หมดหรือคะ

ถ้าไปเมรุหมดแล้วมันมาเกิดได้ยังไง สิ่งที่ไม่หมด มันมีพาให้มาเกิดอยู่นั่น เข้าใจไหมล่ะ ร่างนี้ไปหาเมรุ หมด กลายลงไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ แต่ใจนี้ออกไปถือภพใหม่แล้วเกิดมาอีกนี้แหละจึงไม่หมด ทำบุญก็เกิดตั้งแต่มนุษย์ขึ้นไปเรื่อยๆ สูงขึ้นไปโดยลำดับลำดา ถ้าไม่มีบุญมีแต่บาปก็เกิด แต่ไปเกิดต่ำ อย่างน้อยไปเป็นสัตว์เดรัจฉาน มากกว่านั้นก็เป็นเปรตเป็นผีไป

หลวงตาขา ไม่หมดสิ้นหรือคะ

ไม่หมด เพราะเชื้อที่จะไม่ให้หมดยังมีอยู่ในหัวใจ ใครจะไปลบล้างยังไงก็ไม่หมด ลมปากมาลบล้างสักกี่แสนกี่หมื่นลมปากก็ไม่หมด สามแดนโลกธาตุมาลบล้างก็ไม่หมด เพราะธรรมชาตินั้นไม่ใช่ลมปาก หากเป็นความจริงอยู่ในหัวใจของสัตว์โลก ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ไม่มีผิดแม้เปอร์เซ็นต์เดียว ไม่มีเลย **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** อวิชชาเป็นตัวเชื้อ พาให้สัตว์ทั้งหลายเกิด ส่วนที่จะเกิดดีเกิดชั่วนั้น เป็นวิบากที่คนทำดีทำชั่ว เชื้อที่พาให้เกิดคืออวิชชา การเกิดนั้นเกิดแน่ แต่ว่าการเกิดจะต้องมีสูงๆ ต่ำๆ ไปตามวิบากกรรมดีชั่วของตนทำ ก็เหมือนกับว่าต้นไม้นี้มันเป็นต้นแน่ แต่ว่าจะมีกิ่งมีก้านมากน้อยขนาดไหน สูงต่ำขนาดไหนนั้น ขึ้นอยู่กับการบำรุง เข้าใจ...

อาจารย์คะ ขึ้นอยู่กับกรรมใช่ไหมคะ

กรรมดีกรรมชั่วนั่นละ คิดดูตั้งแต่เรามาเกิดก็ยังไม่เหมือนกัน ภพต่างๆ ก็เหมือนกันอย่างนั้นแหละ ภพในโลกนี้มากขนาดไหน อย่าว่าแต่ภพมนุษย์ที่มองเห็นกันด้วยตานี้ว่าเป็นภพใหญ่ภพโตเลย ไม่ได้ใหญ่ สิ่งที่ไม่อาจมองเห็นด้วยตาเนื้อมากยิ่งกว่านี้เป็นแสนๆ หมื่นๆ ล้านๆ โน่น จะว่าอะไรกับภพของสัตว์ แต่เราจะเอาตานี้ไปจับมันไม่ได้

ภพนั้นไม่ใช่วิสัยของตา วิสัยของใจ วิสัยของญาณความรู้ที่จะหยั่งถึงกันเช่นเดียวกับเชื้อโรคตัวละเอียดนี่ จะเป็นวิสัยของกล้องเท่านั้น ถ้าคนตาบอดก็มองไม่เห็นอีกเหมือนกัน นี่เอาธรรมมาส่อง ถ้าใจบอดเสียอย่างเดียว ธรรมก็เป็นธรรม กล้องเป็นกล้องก็ไม่เห็น ธรรมกับใจต้องเข้าถูกกัน ถึงกันแล้วพุ่งเลย

ท่านอาจารย์ครับ ช่วยแนะนำวิธีกำหนดจิตให้สงบเวลานั่งภาวนาด้วยครับ กระผมเคยภาวนา สัมมา อะระหัง

เคยภาวนา สัมมา อะระหัง ก็ให้จิตรู้อยู่กับ สัมมา อะระหัง นั่นซี จิตมันก็สงบเอง จะใช้ธรรมบทใดก็ให้จิตรู้อยู่กับธรรมบทนั้น ไม่ให้ส่งไปที่อื่น ให้รู้อยู่จำเพาะนั้นเท่านั้น แล้วจิตจะค่อยสงบตัวเข้ามาเอง ธรรมบทใดก็ได้ตามจริตนิสัยที่ชอบที่เหมาะกับตัวเอง ธรรมทั้งหลายก็เหมือนกับยาหลายๆ ขนานนั้นแหละ ขนานนั้นถูกกับโรคนั้น ขนานนี้ถูกกับโรคนี้ ทีนี้โรคของเรามันชอบอะไร ธรรมก็มีหลายบทหลายบาทที่จะเหมาะกับจริตนิสัยของเรา เราชอบอันไหน เราก็นำนั้นมาบริกรรมภาวนา ก็เหมือนกับยาอะไรที่ถูกกับโรคของเรา ก็นำยานั้นมารักษา นี่ก็เหมือนกัน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ อย่าเอามาแบกหลังหัก จะว่าไม่บอกนะ แล้วจิตก็ไม่รวม จิตก็ไม่สงบ หลังก็หักขาดทุนด้วย ใช้ไม่ได้บทใดก็ตาม ธรรมจะมีมากมีน้อยเอาเฉพาะจำเป็นที่จะต้องใช้กับเรา เหมือนกับยามีมากมีน้อย เอาเฉพาะจำเป็นกับโรคของเรา เอาแค่นั้น ให้จิตอยู่กับ สัมมา อะระหัง มันจะไปไหนจิต บังคับมันบ้างซิ ทำไมจะสงบไม่ได้ บังคับไม่ได้ พระพุทธเจ้าสอนให้บังคับจิตทำไม พระพุทธเจ้าวิเศษด้วยอะไร วิเศษด้วยการบังคับจิตได้ ฆ่ากิเลสตาย นี่เราก็บังคับจิตของเราให้มีความสงบ ถ้าสงบแล้วสบาย คนเราจิตไม่สงบ หาความสบายไม่ได้ แม้จะไปนั่งอยู่บนกองเงินกองทอง ก็จะไปร้องไปครางอยู่อยู่บนกองเงินกองทองนั่นแหละ เพราะจิตมันพาร้อน พอจิตสบาย อยู่ไหนสบายหมดนั่นแหละมนุษย์เรา อยู่ได้ขาดๆ เขินๆ บกๆ พร่องๆ อยู่ได้ทั้งนั้นแหละ เพราะจิตไม่บกพร่อง จิตมีอาหารเป็นเครื่องเสวยสบาย...เย็น... นั่นมีธรรมเป็นเครื่องเสวย ถ้าเอายาพิษเข้าไปใส่... โอ๊ะ...ไม่ได้นะ ร้อนเป็นฟืนเป็นไฟ ไม่มีอะไรร้อนยิ่งกว่าใจ ความโลภเผาเข้าไปก็ร้อน ความโกรธเผาเข้าไปก็ร้อน ความหลงเผาเข้าไปก็ร้อน ความรักความชังเผาเข้าไปก็ร้อน มีแต่ฟืนแต่ไฟ ภาคธรรมะ

ไม่โลภนี่ไม่ร้อน ไม่โกรธไม่ร้อน ไม่หลงไม่ร้อน ไม่รักไม่ร้อน ไม่ชังไม่ร้อน ไม่เกลียดไม่ร้อน นั่น ฟังซิ ธรรมท่านเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่ๆๆ แล้วสบายเลย ไม่ใช่ไม่สบายนะ ปฏิเสธในสิ่งที่กิเลสยอมรับ กิเลสมันเสกสรร เราปฏิเสธปั๊บๆ ล้างออกๆ นั่นแหละเข้าใจไหม จึงว่าอย่างนี้นะ อะไรเข้ามากระเทือนจิตทั้งนั้นแหละ มาเขย่าทั้งนั้นแหละ ไม่มีอะไรเขย่าแล้วแสนสบาย รักก็เขย่า ชังก็เขย่า เกลียดก็เขย่า โกรธก็เขย่า โลภก็เขย่า เอ้า สมมุติคนนั่งอยู่ด้วยกันสองคนนี่ คนหนึ่งมีความโกรธเต็มตัว คนหนึ่งไม่มี...สบาย คนมีความโกรธเป็นยังไง ดูไม่ได้เลยใช่ไหม นี่เรายกตัวอย่างให้ดู คนหนึ่งมีความโลภเต็มตัว คนหนึ่งไม่มี คนไม่มีนั่นแหละเป็นคนสบาย คนมีนั่นแหละเป็นกองทุกข์ใหญ่ เราอย่าว่าสิ่งนี้เป็นของดี ธรรมพระพุทธเจ้าไม่เห็นว่าเป็นของดี การเสาะแสวงหาทุกสิ่งทุกอย่างอย่าให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายเราด้วยการแสวงหา ขอให้แสวงหาด้วยอรรถด้วยธรรมด้วยเหตุด้วยผล จะสุขจะสบายไปด้วยกัน อย่าให้กิเลสเข้าไปเป็นเจ้าของก็แล้วกัน ถ้ากิเลสเอาไปเป็นเครื่องมือเมื่อไรแล้ว เป็นไฟเมื่อนั้น

ธรรมของพระพุทธเจ้ากระเทือนโลกมา ๒,๕๐๐ กว่าปีนี้แล้ว เฉพาะพระพุทธเจ้าของเราองค์นี้ แล้วเป็นยังไงมากระเทือนหัวใจเราบ้างไหม เห็นมีแต่กิเลสเขย่าอยู่ตลอดเวลา กระเทือนด้วยกิเลสแทบล้มแทบตายแทบหงายท้องขึ้นฟ้ามีเยอะ ธรรมไม่ได้เข้าไปกระเทือนในหัวใจเลย จะหาความสุขได้ยังไงมนุษย์เรา ความสุขจริงๆ แล้วไม่ได้อยู่กับสิ่งนั้นๆ อยู่กับตรงนี้...เอาตรงนี้ เพราะทุกข์ก็ตรงนี้เป็นตัวทุกข์นี่นะ ไม่ใช่สิ่งนั้นทุกข์ ไม่ใช่สิ่งนี้ทุกข์ ตัวนี้ทุกข์ต่างหาก พอแก้ตัวนี้ด้วยอรรถด้วยธรรมถูกต้องดีงามแล้ว อันนี้จะเป็นสุขขึ้นมาๆ อันนั้นมีมากก็สุข อันนั้นหายไปก็สุข ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย มันอยู่ที่ตรงนี้ๆ เมื่อบอกว่าอยู่ที่ตรงนี้แล้ว ไปดูตรงโน้น มันก็ไม่เห็นละซี ได้มาก็ได้มาแต่ความบ่น...ยุ่ง...ก็เราหาเรื่องยุ่งนี่วะ...

เธอบอกว่าระหว่างที่ปฏิบัตินี่ เธอมองเห็นตัวของเธอเป็นสัตว์ต่างๆ แต่ละครั้งๆ ในรูปของสัตว์ ซึ่งที่กล่าวมาก็มีสุนัขและก็มีกบ แล้วครั้งหลังที่สุดนี้เห็น เป็นช้างเจ้าค่ะ และบอกว่าครั้งหลังนี้ พอตัวรู้สึกว่าเป็นช้าง ไปกราบท่านในรูปของช้าง ตัวคุณ...เป็นช้าง...ก้มลงกราบท่านอาจารย์เจ้าค่ะ แล้วที่มองเห็นตนเป็นสัตว์แต่ละชนิดๆ นี้ก็เป็นสัตว์ที่ดีเจ้าค่ะ คือว่าไม่ไปเบียดเบียนใครเจ้าค่ะ เป็นสัตว์ที่เรียบร้อย ถึงแม้เป็นกบก็เป็นกบที่เรียบร้อย

ภาวนาเห็นอย่างนั้นเหรอ

เธอบอกว่าเหมือนอย่างกับอยู่ในใจเจ้าค่ะ และดิฉันก็ถามเหมือนกันว่า เห็นออกมาเลยเหรอ เธอบอกว่าเห็นในทางมโนภาพเจ้าค่ะ

สัตว์ชนิดใดก็ตาม เราว่าเห็นเป็นมโนภาพ เราก็เห็นอยู่แล้วนี่ เต็มไปหมด เอามาเทียบพิจารณาดูซิ ก็เรื่องเหล่านี้กับเรื่องของเรามันผิดกันที่ตรงไหน ก็คือสัตว์นั่นเอง เป็นแต่เพียงว่าความรู้กว้างแคบต่างกัน ลึกตื้นหยาบละเอียดต่างกันเท่านั้น เรื่องวัฏจักร คือความหมุนเวียน เขาก็หมุนไปแบบของเขา เราก็หมุนมาแบบของเรา เราพิจารณาอย่างนั้นซิ ถ้าพิจารณาให้เป็นธรรม เวลานี้เราหมุนมาแบบของเรา เขาหมุนอยู่แบบของเขา แต่ก็อยู่ในวงของวัฏฏะ เป็นผู้เดินอยู่ในวัฏฏะด้วยกัน ไม่จำเป็นจะต้องอาศัยภาพนั้นมาถามเป็นปัญหา เอาภาพจากความคิดธรรมดาหรือเอาภาพที่เรามองเห็นในที่ทั่วๆ ไป ธรรมดาเอามาพิจารณา มันก็ได้ความอย่างเดียวกันนี้ เข้าใจหรือยัง

เช่น เราจะนั่งภาวนานี้นะครับ โดยเอานิมิต...สมมุติว่าเราระลึกถึงรูปพระ หรือรูปดวงแก้วอยู่ในท้องเหนือสะดือนี้ เป็นเครื่องช่วยเพื่อทำให้ใจสงบไวขึ้นนี้ จะมีข้อเสียไหมครับ

ก็ได้ไม่เป็นไร แต่ข้อสำคัญอย่าให้นิมิตออกไปข้างนอกก็แล้วกัน ให้อยู่ภายในตัว

แล้วถ้าเผื่อว่าเราจะนึกถึงอสุภะ เราก็นึกอยู่ภายในตัวเรานี้ใช่ไหมครับ

ส่วนอสุภะ เราจะเอาอะไรมาเป็นอสุภะ อยู่ข้างนอกก็ยังได้อสุภะนี้น่ะ พอเห็นอสุภะชัดแล้ว ก็น้อมเข้ามาสู่ตัวของเราเทียบเคียงกันต่อไป อสุภะข้างนอกนั้นเมื่อพิจารณาได้ความแล้ว มาพิจารณาอสุภะภายในตัวก็ได้ความ แล้วมันก็ปล่อยอันนั้นเองเลยมายึดอันนี้เป็นหลัก

หมายความว่า ถ้าเผื่อเราชอบอสุภะ เราก็เอาอสุภะ แต่ว่าพอใจเราสงบแล้ว เราก็เข้ามาข้างในนี่

ใช่

คนที่ตายแล้วนี่นะคะ ถ้าหากไม่มีการสวดศพให้ จะผิดทำนองคลองธรรมหรือเปล่า

ผิดนั้นไม่ผิด แต่หลักใหญ่ที่ท่านสอนว่า **กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา** นั้น ท่านสอนคนเป็นนี้ให้ฉลาด ไม่ได้สอนคนตายให้ฉลาด

แล้วการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายนี้ ผู้ตายจะได้รับบ้างไหมคะ

ผู้ตายที่อยู่ในฐานะที่ควรได้ก็ต้องได้ เพราะว่าในฐานะมี ในอฐานะก็มีนี่ แต่สำคัญที่ว่าสวดศพนี่ เช่นว่า **กุสลา ธมฺมา** อะไรนี่ ให้พยายามสวดเราเสียก่อน อย่างพวกท่านทั้งหลายมาบำเพ็ญนี่ เรียกว่ามาสร้าง **กุสลา ธมฺมา** เข้าใจเหรอ การพินิจพิจารณาสร้างบุญสร้างกุศลเป็นหนทางที่ดี กุศลก็แปลว่าความฉลาด บุญก็คือความสุขนี้ก็ออกไปจากความฉลาด อย่าง **กุสลา ธมฺมา** ส่วน **อกุสลา ธมฺมา** นั้น ธรรมยังคนให้โง่ เข้าใจไหม

กุสลา ธมฺมา ธรรมทำคนให้ฉลาด เราไม่ฉลาด เราก็จะเสาะแสวงหาบุญได้ยังไง เราก็สั่งสมของเราอย่างนี้แหละ เฉพาะอย่างยิ่ง เอ้า...ทำใจให้มันฉลาดเถิด ในเทศน์บางกัณฑ์ หลวงตาบัวก็ยังเทศน์นี่ ใครจะว่าบ้าก็ตาม เราเทศน์ตามความจริง พอเทศน์

ถึงเรื่อง **กุสลา ธมฺมา** เอาเต็มที่แล้ว ก็ฟัดลงเต็มเหนี่ยวลงในนี้ นี่เวลาหลวงตาบัวตาย อย่าไปหานิมนต์พระ หากวนพระมา **กุสลา ธมฺมา** หนา ขนาดนั้นยังมีเป็นบางกัณฑ์นะ ที่เราพยายามสั่งสมความฉลาดมาตั้งแต่วันเราเริ่มบวชเริ่มปฏิบัติมา จนกระทั่งป่านนี้แล้ว มันยังจะโง่แบบบัดซบแล้ว อย่านิมนต์ท่านให้เสียเวล่ำเวลาเลย ให้มันจมไปเลยนะ ยังมีบางกัณฑ์ใช่ไหม นี้ละความจริงไม่ใช่อุตริพูดนะ ให้ฉลาดเพียงพอภายในตัวของตัวนี้เถอะ ไม่ได้คำนึงถึงอะไรทั้งนั้นแหละ ตายเวลาไหนก็ตาย อยู่ก็อยู่อย่างนี้ ก็เห็นอยู่นี้ ธาตุขันธ์นี่ รู้กันอยู่นี้ จิตก็เป็นจิต ธาตุก็เป็นธาตุ ก็เป็นเหมือนวัตถุทั้งหลายนั่นเอง เป็นแต่เพียงว่าอันนี้มันเป็นเครื่องมือของใจยังใช้กันอยู่ พอใช้ได้ก็ใช้กันไป เมื่อสุดวิสัยแล้วก็เหมือนกับรถติดเครื่อง ก็ไม่ติดนี่จะว่าไง ใช้ไม่ได้แล้ว อ้าว...ที่ติดเครื่องได้ ส่วนไหนเสีย ส่วนนั้นก็ไปไม่ได้อีก สุดท้ายมันเสียทั้งคันแล้วจะไปขับขี่ได้อย่างไร ทีนี้ร่างกายของเราเสียหมดทั้งร่าง ใจนี้ก็ไม่ได้ตาย เหมือนกับคนขับรถนั่นแหละ คนขับไม่ได้เสียรถเสียต่างหาก คนขับรถก็ขับไปไม่ได้นี่ถ้ารถเสียแล้ว อันนี้ใจของเราดี ร่างกายไปไม่รอดแล้ว ก็ปล่อยมันเสีย จะไปสวด **กุสลา ธมฺมา** ให้มันทำไม ถ้าลงได้แน่ใจขนาดนั้นแล้ว ไม่ต้องสวดอะไรก็ได้ การพูดอย่างนี้ เราไม่ได้ปฏิเสธถึงการสวดทั้งหลายนะ เราพูดเป็นวรรคเป็นตอนให้เข้าใจไว้ สรุปความลงก็คือว่า สอนเจ้าของให้ฉลาดตั้งแต่บัดนี้ อันนั้นเป็นผลพลอยได้ที่ควรจะได้มากน้อยเพียงไร เป็นเรื่องของคนอื่นที่เขามาส่งมายื่นให้เรา ควรได้ก็เอา ไม่ควรได้ก็ทำให้ได้ติดตัวของเราไปนี่เสีย เข้าใจเหรอ ต้องการเมื่อไรก็ล้วงปั๊บออกมากินเลย ข้าวต้มขนมเอาติดตัวไปนี่กินได้เลยดีกว่าจะคอยให้เขามาส่งมาเสีย บางทีเขาไม่มาส่งก็แย่ เขาส่งไม่ถูกตามจุดหมายที่เราอยู่ก็แย่ นั่นมันดีแล้วหรือเสี่ยงทายอย่างนั้น เอาอันไม่เสี่ยงนี่ละดี อย่างท่านทั้งหลายบำเพ็ญนี่ไม่เสี่ยง เข้าใจเหรอ

ธรรมะของพระพุทธเจ้ามีเหตุมีผลทุกอย่าง เราจะพูดลอยๆ ทำลอยๆ ได้ยังไง ทำลงให้มันถึงใจอย่างที่ว่านี้ คำพูดเหล่านี้จะออกมาเองจากจิตดวงนั้นแหละ ที่ว่าตายแล้วอย่านิมนต์พระมากุสลาหนา ทำไมจึงว่าไม่ต้องกุสลา จะกุสลาหาอะไรก็พอตัวแล้ว กุสลาหาอะไร ไปเอามาจากไหน ก็พอแล้วนี่ เหมือนกับน้ำเต็มตุ่มแล้วจะเทลงมาเท่าไรก็เทซิ เทก็ล้นไปหมดนั่นแหละ มันพอแล้วนี่ เอาจิตให้พอซี จิตถึงเมืองพอแล้ว ไม่ต้องการอะไรทั้งนั้น สรรเสริญก็ไม่ต้องการ นินทาก็ไม่ต้องการ ทุกสิ่งทุกอย่างพอ ตกมาปั๊บ

มันไหลออกหมด มันพอแล้วนั่น ไม่ว่าดีว่าชั่ว ตำหนิติฉินนินทาอะไรก็เท่านั้นแหละ เมื่ออันนี้พอแล้ว นั่นละ มันฉลาดพอตัว แม้แต่มหาสติมหาปัญญาที่เคยใช้ช่วยกันเสียเต็มเหนี่ยวจนจะเป็นจะตายแล้ว บทเวลาน้ำเต็มตุ่มแล้ว มหาสติมหาปัญญาที่เทลงจั๊กๆๆ อยู่เหมือนน้ำก็หมดปัญหาไปเอง เทไปหาอะไร เพราะฉะนั้น ท่านผู้บริสุทธิ์แล้วท่านจึงไม่นิยมว่า ท่านมีสติ ท่านขาดสติ ท่านไม่นิยมทั้งนั้นแหละ บริสุทธิ์แล้วเท่านั้นพอ เรียกว่าพอแล้ว น้ำอะไรก็มาเถอะ ไม่ต้องการทั้งนั้น พอแล้ว...แน่ะ เอาละ หายสงสัยแล้วนะที่พูดให้ฟังนี่ อุทิศก็อุทิศไปซี นั่นก็เป็นกุศลของเราที่คิดไว้อยู่แล้วตั้งแต่บัดนี้ เราอุทิศร่างของเรานี้ให้เป็นประโยชน์แก่โรงพยาบาล ก็ออกจากความฉลาดของคุณอยู่แล้วนี่ จะว่าอะไรอีก

แต่คิดว่าไม่มีธรรมเนียมอะไรแบบนี้ค่ะ

ธรรมเนียมไม่ธรรมเนียมก็ช่างเถอะ กิเลสตัณหาก็ดี บุญก็ดี ไม่ต้องหาธรรมเนียมแหละ ทำผิด มันผิดไปทันที ทำถูก ถูกไปทันที ไปหาธรรมเนียมมาจากไหน ศาสนาไม่ใช่ศาสนาธรรมเนียม ศาสนาคือศาสนาของจริง บุญบาปไม่ใช่ธรรมเนียม เป็นของจริงทั้งสองอย่าง ทำลงไป ตรงไหนผิดมันก็เป็นบาป ถูกมันก็เป็นบุญ นี่ความจริงส่วนที่เราใช้เป็นบทเป็นบาทเป็นกฎเป็นข้อบังคับ อย่างนั้นก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ทีนี้เวลาใช้ไปนานๆ ก็เป็นขนบธรรมเนียม เพียงขนบธรรมเนียมเฉยๆ เราอยากทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ จะเป็นไรไป เข้าใจแล้วเหรอ สำคัญอยู่ที่ว่าความจริงนั่นละเป็นหลักใหญ่

หลวงตาคะ อย่างฆราวาสนี่ ถ้าเราคิดว่าเป็นธรรมะแล้ว เราจะทำอะไร เราพูดออกไปตรงๆ อย่างนี้ ไม่ทราบว่าจะเหมาะสมไหมคะ

เพศพระกับฆราวาสต่างกัน เพศเรานี้เป็นเพศที่ชัดแจ้งอยู่แล้วทั้งสายตาของคนทั้งหัวใจเรา ทั้งเพศของเราก็ประจักษ์กับเราอยู่แล้วว่า เพศนี้ไม่มีอะไรจะผิดจะถูก จะเป็นจะตายก็อยู่ในหลักธรรมหลักวินัยนี้เท่านั้น สำหรับโลกมีการปลีกการแวะการหลีกเลี่ยงได้ตามสังคมหรือตามสมมุตินิยม อันนั้นเราไม่เอามาเกี่ยวข้องเข้าใจไหม แล้วแต่ผู้ปฏิบัติธรรมจะนำไปพิจารณาเอาเอง เข้าใจแล้วเหรอ

ก็รู้สึกว่าเป็นฆราวาสนี่ บางทีถ้าทำตรงไปตรงมาก็ลำบากเหมือนกัน

อย่างนั้นแหละ เราจึงพยายามไม่ไปเกี่ยวข้องเรื่องที่เราจะปฏิบัติต่อฆราวาส เพราะนั้นก็ฆราวาส นี่ก็ฆราวาส คนนั้นไม่มีธรรม คนนี้มีธรรม จะปฏิบัติอย่างไร คนมีธรรมจะโง่กว่าคนไม่มีธรรม มันก็เป็นไปไม่ได้ ธรรมดาคนมีธรรมย่อมฉลาดกว่าเสมอ เพราะศาสดาสอนให้คนฉลาด ไม่ได้สอนคนให้โง่นี่วะ

คุณ...ฝากให้มากราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า กระแสจิตนี้ส่งถึงกันได้จริงหรือไม่

ตามธรรมดาของหลักความจริงหนึ่ง ตามหลักธรรมที่สอนไว้หนึ่ง ก็ส่งถึงกันได้ แต่ผู้ที่ส่งไม่ทราบว่าส่งผิดส่งถูกประการใดนั้น เราไม่รับรองนะ แต่ตามหลักธรรมที่ถูกต้องที่เป็นความจริงแล้ว...ได้ แต่ผู้ที่จะนำไปใช้นั่น เหมือนอย่างว่า สิ่งนี้เอาไปทำประโยชน์อย่างนี้ๆๆ ได้สำหรับผู้รู้จักใช้แล้วได้ๆๆ แต่ผู้ไม่รู้จักใช้ อาจจะเอาไปฟันหัวเขาก็ได้นี่ มันเป็นอย่างงั้นเป็นได้หลายอย่างนี่ เราจึงจะพูดยันไปทีเดียวก็ไม่ได้ มันต้องพูดแยกแยะ เข้าใจไม่ใช่เหรอที่พูดอย่างนี้ คำว่า กระแสจิต นี้ กระแสจิตที่เป็นธรรมก็มี ไม่เป็นธรรมก็มี ใช้กระแสจิตถูกก็มี ใช้ผิดก็มี มันมีหลายด้าน ถ้าพูดถึงเรื่องอำนาจอะไรจะมามีอำนาจยิ่งกว่าจิต แม้แต่เขาทำนิวเคลียร์นิวตรอนไม่ออกไปจากจิต จะออกไปจากไหน นั่น ออกไปจากจิต จิตเป็นผู้บัญชาเป็นผู้บงการ เป็นผู้คิดผู้อ่านผู้ทำ มันถึงแสดงอำนาจของทางด้านวัตถุโดยออกไปจากอำนาจของใจก่อน เพียงโลกๆ นี้ เราก็พอทราบได้ว่าเป็นไปจากไหน คนตายทำได้ไหมอันนี้ คนตายทำไม่ได้ใช่ไหม กระแสจิตมันใช่เล่นเมื่อไร แม้แต่นิ่วแท้ๆ ยังเพ่งให้ละลายได้นี่

กระแสจิตจากคนนี้ถึงคนนี้ จะส่งผ่านถึงกันได้ไหมเจ้าคะ

อันนี้เป็นตามนิสัยวาสนาของแต่ละคนที่จะสามารถรับกันได้ส่งกันได้ เราไม่ได้ยืนยันทั่วๆ ไป มีได้และมีไม่ได้สองอย่าง เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ คือคำว่าเป็นไปได้

นี่เป็นหลักธรรมดา ที่ว่าหลักของความจริงนั้นเป็นไปได้ แต่ผู้ที่มาปฏิบัตินั้น บางคนเป็นไปไม่ได้ก็มี อย่างเป็นไปได้ก็มี และผู้รับกัน รับได้ก็มี รับไม่ได้ก็มี

อยู่ที่พลังจิตแรงหรือไม่แรงใช่ไหมเจ้าคะ

พูดเท่านี้ก็พอแล้ว อย่าให้พูดไปมากนักเถอะ พูดอะไรมากนักพลังจิต เลยจะกลายเป็นโลกๆ ไปแหละ หนังสือนี่ไปอ่านนะ อ่านแล้วจะได้เห็นกระแสกิเลสกระแสธรรมฟัดกัน หนังสือเล่มไหนที่เทศน์เผ็ดร้อนนั่นน่ะ ให้พึงเข้าใจว่านั้นละคือวิธีการต่อสู้ของท่าน ท่านต่อสู้กันอย่างนั้นต่อสู้กับกิเลส ฟัดเหวี่ยงกันอย่างเต็มที่ แต่นี้ไม่เผ็ดร้อนอะไรมากนัก เทศน์สอนพระล้วนๆ ยังเผ็ดร้อนยิ่งกว่าหนังสือที่ออกไปนั้นอีก

ที่ท่านอาจารย์ว่าเผ็ดร้อนมากนี้ หมายถึงดุมากใช่ไหมครับ

ถ้าพูดตามแบบโลกๆ เขาก็ว่าเทศน์ดุไปเสีย ถ้าพูดตามแบบของธรรมแล้ว ก็จริงต่อจริงถึงกัน เทศน์เปิดเต็มที่ ให้เห็นทั้งโทษทั้งคุณอย่างถึงใจ กิเลสมันอยู่ตรงไหนหลบซ่อนยังไง ขุดลงไปค้นลงไป กิเลสแต่ละประเภทๆ มันเป็นพิษเป็นภัยยังไง เวลามันเคลื่อนไหว เคลื่อนไหวยังไง และวิธีการของธรรมที่จะเข้าปราบกิเลสจะปราบอย่างไร เอาทั้งสองด้านนี้ใส่เข้าไปผางๆๆ จนว่ากิเลสพังทลาย เทศน์แบบนี้กิเลสไม่ชอบฟัง เพราะมันกลัวสัตว์โลกจะรู้เท่าทันมันนี่ จึงต้องหาอุบายหลอกลวงว่าท่านเทศน์ดุเทศน์ด่าไปเสีย เลยไม่อยากเข้าวัดเข้าวาหาครูบาอาจารย์ นั่น กิเลสมันกล่อมคน เข้าใจไหม ถ้าผู้ต้องการความจริงแล้วถึงไหนถึงกัน เทศน์ไม่เห็นโทษอย่างถึงใจคน จะถึงใจได้ยังไง เทศน์ไม่เห็นคุณอย่างถึงใจคน จะถึงใจได้ยังไง เมื่อเห็นโทษก็เห็นอย่างถึงใจ เห็นคุณก็เห็นอย่างถึงใจ ทั้งสองอย่างนี้จึงเป็นพลังที่จะเข้าหนุนจิตใจให้พุ่งตัวได้ทั้งนั้น พุ่งตัวหลบหลีกออกจากภัย หนีภัย พุ่งตัวเพื่อความหลุดพ้นจากภัย เมื่อมีกำลังทั้งสองอย่างช่วยสนับสนุน จิตก็พุ่ง เทศน์แบบงูๆ ปลาๆ การฟังก็ฟังแบบงูๆ ปลาๆ เชื่อก็เชื่อแบบงูๆ ปลาๆ เวลาปฏิบัติก็แบบงูๆ ปลาๆ เข้าใจไหม ก็เลยไม่ได้เรื่อง

ในธรรมท่านว่า อริยสัจนี้มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป แล้วเราจะไปหาสุขที่ไหนคะ

เราได้เห็นจริงๆ แล้วเหรอทุกข์น่ะ...นั่นซี ถึงถามอย่างนี้ เราได้เห็นแล้วหรือมีแต่ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นดับไป เราได้เห็นแล้วหรือตรงนี้ ถ้ายังไม่เห็นก็ทุกข์นั้นละบังสุข...จะว่าไง เปิดไปทีไรก็มีแต่ทุกข์ อ่านดู โอ๊ย...ไม่ไหว...หนีแล้ว ถ้าจะภาวนาก็ไม่ไหวมีแต่ทุกข์บังไว้เสีย มันก็ไปไม่ได้ ลองผ่านทุกข์ให้ทะลุไปดูซิ ก่อนที่จะไปถึงสุข ท่านก็ให้เปิดทุกข์เสียก่อน ท่านถึงสอนสัจธรรม คือ **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทุกข์เป็นของจริง ท่านว่า ไอ้เราไม่ได้ว่าทุกข์เป็นของจริงนี่นะ เข้าใจแล้วยัง มันไม่มีอะไร มีแต่ทุกข์เกิดขึ้นดับไป ก็ให้เห็นซิว่าเกิดขึ้นดับไปจริงๆ เหรอ ให้เห็นประจักษ์กับใจนั้นซิ นั่นละทุกข์จะจริง พอทุกข์จริงแล้ว ความรู้ก็จริงและไม่หลอกตนเอง

ทำไมทุกข์มันไม่จริง...

นั่นซี ทำไมถึงทุกข์ไม่จริง ทุกข์นั้นจริงอยู่ แต่เราไม่จริงต่างหากนี่ ทุกขสัจเป็นของจริง ใครจะรู้ก็ตาม ใครจะหลงก็ตาม ทุกข์ก็เป็นของจริงอยู่อย่างนั้น ถ้าเป็นแต่เพียงจิตเรารู้แล้วเราพลิกตัวของเรา นี่ละจิตก็เป็นของจริง พอจิตจริงแล้วทุกข์ถึงจะเกิดขึ้นก็ตาม เช่น ในส่วนร่างกายนี้ก็ทราบว่าทุกข์ แต่ไม่กระเทือนถึงจิต แต่ก่อนทุกข์กับใจนี้ประสานกันเข้าเลย เหมือนหอกเหมือนหลาวทิ่มแทงเข้าไปในหัวใจ ทีนี้พอเข้าใจเรื่องทุกข์ชัดเจนแล้ว ทุกข์ก็เป็นทุกข์ ใจก็เป็นใจ ต่างอันต่างจริงแล้วไม่กระทบกัน ถ้ามันปลอมมันกระทบกัน ทุกข์เป็นของจริงก็จริงอยู่ แต่ใจปลอม มันก็ไปคว้าเอาทุกข์เข้ามาแล้วก็หาว่าทุกข์เป็นข้าศึกแก่ตัวเอง ความจริงตัวเองไปคว้าเอามา ถ้าจริงแล้วก็ไม่คว้า ต่างอันต่างจริงแล้วไม่กระทบกัน ในด้านการปฏิบัติ ความจำได้เป็นอย่างหนึ่ง ความจริงเป็นอย่างหนึ่ง ไม่ใช่อันเดียวกัน ที่เราเรียนธรรม เรียนมากเรียนน้อยเรียนด้วยความจำทั้งนั้น ยังไม่เห็นความจริง แต่เวลาเราปฏิบัติไปเจอความจริงเข้าแล้ว ความจำมันก็ปล่อยของมันหมด เหลือแต่ความจริง เข้าใจหรือที่ว่าความจำกับความจริงต่างกัน อาจารย์เคยพูดให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง คือเราดูในตัวเรานี่แหละ เราปฏิบัตินี้ก็ได้แก่ดูตัวเราก่อนอื่น การปฏิบัติคือการเรียนธรรมภายใน คือดูตัวเอง เมื่อมีอะไรขึ้นมามันก็รู้ ถ้าจิตของเราอยู่ที่นี่แล้ว

มีอะไรผ่านก็รู้ นอกจากจิตของเราไม่อยู่ในนี้ เหมือนคนไม่อยู่ในบ้าน เขาจะมาขโมยโกยเอาของไปหมดก็ไม่รู้ รู้แต่ว่ากลับมาบ้านแล้ว โอ๊ย ของหมด ไม่ทราบว่าใครขโมยเอาไป ถ้าเราอยู่ในบ้าน ใครเข้ามาก็เห็น ถ้าจิตอยู่กับตัวแล้ว อะไรผ่านออกก็เห็นผ่านเข้าก็เห็น เราเรียนเข้ามันก็รู้เรื่องของเรา ไปกระทบกับเรื่องอะไร เพราะเหตุไร ก็รู้ไปพร้อมๆ และพยายามแก้ไขไปเรื่อยๆ รู้จักวิธีแก้วิธีปลดเปลื้องไปเรื่อยๆ มันก็เริ่มจริงเข้ามา เริ่มรู้จักวิธีปฏิบัติต่อตัวเอง สิ่งที่เป็นข้าศึกต่อเรา เราเริ่มรู้เรื่องก็มีวิธีแก้ไขกันได้ ถ้าไม่รู้เรื่องรู้แต่ทุกข์เฉยๆ ไม่ทราบวิธีแก้ไข ทุกข์ก็ทุกข์อยู่อย่างนั้นแหละ

มีใจดวงเดียวที่เป็นพิษเป็นภัยต่อตัวเราอยู่ทุกเวลา ไม่ใช่อะไรนะ จะว่ารูปมาเป็นพิษต่อเรา เสียงเป็นพิษต่อเรา มันก็ไม่ใช่ เวลาพิจารณาเข้าถึงความจริงแล้ว รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส นี้มีอยู่ในโลกตั้งแต่เมื่อไร อย่างสมมุติว่า เขานินทาเรา ถ้าเราไม่ได้ยิน เขาจะนินทาจนไม่มีน้ำลายก็ไม่มีอะไร แต่พอมีใครมาเล่าให้เราฟังดูซิ “หือ...ว่างั้นหรือ...มันไม่น่าจะว่าให้เรา” เอาละ ที่นี่โกรธขึ้นละ เราหลงอารมณ์เราต่างหาก เขาพูดแล้วเขาไปไหนก็ไม่รู้แหละ เขาไปได้กี่โลกแล้วก็ไม่รู้ คำพูดนั้นหายไปไหนแล้วก็ไม่รู้ แต่เราก็มาปรุงขึ้นใหม่อุ่นขึ้นมาเผาเจ้าของ คือเราหลงอารมณ์เราที่ปรุงขึ้นมาหลอก ที่นี่พอรู้ทั้งที่เกิด รู้ทั้งสิ่งนั้นที่มาสัมผัสพับ รู้ทั้งอันนี้ไปรับพับ แก้กันพับ ต่างอันต่างแยกกันพับๆ แล้วไม่มีปัญหาอะไร นี่วิธีปฏิบัติ ทีแรกเราต้องแก้อย่างนี้เสียก่อน ให้ทำความเข้าใจกับสิ่งนั้นทำความเข้าใจกับตัวเองที่ไปเกี่ยวข้องกับรูป กับเสียง กับกลิ่น กับรส ระหว่างจิตกับสิ่งเหล่านั้นให้ทำความเข้าใจกันเสียก่อน และพยายามแก้ไขกัน จนกระทั่งแก้ไขได้แล้วไม่จำต้องทำความเข้าใจต่อไป พอสัมผัสพับ ดับไปพร้อม ไม่ต้องไปบอกให้ดับ มันก็ดับก็มีแต่เกิดกับดับเท่านั้นในโลกอันนี้ ไม่ใช่ว่ามีแต่ทุกข์เท่านั้นมีเกิดมีดับ สิ่งอื่นก็มีเกิดมีดับเหมือนกัน อะไรเกิดขึ้นอันนั้นต้องดับ มีตีความหมายไปได้หมดนั่นแหละ ธรรมที่ว่าเป็นของกว้างขวางมากมายละเอียดลออ เข้าใจเหรอ

ที่ว่าปฏิบัติไปแล้วจะเห็นรูปเห็นนามนี้ หมายความว่าอย่างไรคะ

ก็เห็นอย่างนี้แหละ เช่นอย่างเห็นรูปอันนั้น ก็เห็นนามธรรม คือความปรุงของจิตปรุงไปรับสิ่งนั้น นี่เรียกว่าเห็นรูปเห็นนาม สมมุติว่าเห็นรูปนี้ จะเป็นรูปหญิงรูปชาย รูปสัตว์สิ่งของอะไรก็ตาม

จิตมันนิ่งอยู่ มันไม่เห็นอะไรเลยค่ะ

ตอนมันนิ่งก็ไม่เห็น ถ้าเราพูดๆ ตอนที่มันนิ่งหรือไม่นิ่ง มันเป็นตัวเหตุ เวลานิ่งมันไม่ก่อเหตุ ก็ให้เราทราบว่ามันนิ่งไม่ก่อเหตุ แต่เวลามันกระดิกขึ้นมาจะคว้ามับ นั่นก่อเหตุแล้ว รักบ้าง ชังบ้าง เกลียดบ้าง โกรธบ้าง ชอบบ้าง เหล่านี้มีแต่เรื่องก่อเหตุ ก่อเหตุจากความปรุงของจิตนี่ละเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น จิตนี้จึงเรียกว่ามหาเหตุ แก้ตรงนี้หมดเหตุแล้วมันไม่มีอะไร อะไรก็มีอยู่อย่างนั้น แต่อันนี้ไม่สนใจ ไม่ไปเกี่ยวข้องไม่ไปเกาะไม่ไปปรุงไปแต่งว่าดีว่าชั่ว ว่าสุขว่าทุกข์ ว่าชอบไม่ชอบ เป็นจริงของมันอยู่อย่างนั้น

ขอถามว่า จะทำอย่างไรมันถึงจะหยุดปรุงเจ้าคะ

แล้วทำยังไงมันถึงปรุง พิจารณาตรงนั้นก่อนซิ

มันมีเหตุมากระทบค่ะ

นั่นซี อันนี้ก็ต้องให้มีเหตุเป็นตัวดับ สติเป็นตัวเหตุ กำหนดจ่อมันอยู่นั่น เอ้า... มันจะปรุงเรื่องอะไร ให้กำหนดอยู่นั้น เราจ่ออยู่อย่างนี้ แม้แต่ขโมยก็ไม่กล้าลักของ พอเราเผลอ มันฉวยมับไปเลย นั่นละ มันเอาตอนเราเผลอ พอเราเผลอปั๊บ...แว็บ...นั่นเห็นไหม นั้นละตัวเหตุมันปรุงเป็นเพราะเหตุนี้ และมันไม่ปรุงเพราะเหตุนี้ คือความมีสติรอบคอบ เพราะความเผลอสติมันถึงปรุง เข้าใจไหม

มันไม่เผลอ แต่ว่ามันโกรธนี่คะ

มันเลยเถิดแล้ว มันก็เป็นได้ทุกเวลานั่นแหละจะว่าไง พวกเรานี่พวกเลยเถิด อาจารย์นี่ก็เลยเถิดเหมือนกัน อย่างที่เขาเรียนคาถาไม่โกรธมา ไปเรียนคาถามาแล้วก็มาเล่าให้เพื่อนฟังว่า แต่ก่อนเราเป็นคนโกรธเก่ง จนเรียกว่าคนขี้โกรธได้ ทีนี้เราไปเรียน

คาถามาแล้ว เราไม่โกรธ ไหนคาถาว่าไงคาถาไม่โกรธ คนหนึ่งมันจะยั่วถามขึ้น ไหนว่าไงนะไม่โกรธ ไหน ว่าไงนะที่ว่าไม่โกรธๆ ยั่วเอาซึ่งๆ หน้าจนตาแดงตัวแดงยิ่งกว่าพริกทั้งๆ ที่ท่องคาถาไม่โกรธนั่นแหละ เห็นไหม

พยายามเอาธรรมเข้าไปปราบซิ กิเลสกลัวแต่ธรรม ก่อนไปโกรธเขา ก็ให้เห็นโทษของตัวเอง ความโกรธเกิดขึ้นจากเรา ก่อนที่จะไปกระทบกระเทือนคนอื่น มันกระทบกระเทือนตัวเองแล้ว เราต้องดูนี้ก่อน ถ้ามันจะปรุงแย็บไปเรื่องความโกรธ แล้วรู้จุดของมันว่าที่เป็นภัยอยู่ที่นี่ เมื่อเรารู้ที่นี่แล้ว มันก็ปล่อยทางโน้น ถ้าไม่รู้ที่นี่แล้ว มันจะไปยึดทางโน้น ยิ่งไปเสริมความโกรธให้รุนแรงขึ้น ไม่ว่าความโกรธ ไม่ว่าความรักอะไรก็ตาม ถ้าหากส่งไปข้างนอกและไม่สนใจดูจุดของมันที่เกิดขึ้น จะต้องทวีความรุนแรงขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นไง... เข้าใจไหมเล่า

เข้าใจค่ะ แต่เวลาโกรธจริงๆ มันไม่ยอมถอย มันไม่ค่อยยอม เพราะจับตัวมันไม่อยู่

ก็เราไสให้ไปมันก็ไป ถ้าจับหางดึงไว้บ้างก็กลัวหางขาดอย่างงั้นเหรอ จับดึงจนหางขาด ลองดูซิจะเป็นไง คราวหลังเข็ด...กลัวหางขาด เข้าใจไหม สติตามบ้างซิ

เพราะมันมีเหตุ เขาไม่มาว่าก็ไม่โกรธ

ถ้าเราไม่ปรุง เราก็ไม่โกรธ แต่นี่เราปรุงไปต่างหาก เขาว่าก็ให้เขาว่าไปซิ ถ้าเราไม่ปรุงไปรับเขาก็ไม่โกรธจะว่าไง

และว่าไม่จริงก็โกรธ ว่าจริงก็โกรธ

ก็นั่นซิ มันทั้งขึ้นทั้งล่อง กิเลสมันไม่ยอมขาดทุน มันเอากำไรทั้งนั้นแหละ เรานี้ยอมเสียสละทุกอย่างให้เขา หมอบให้เขาเรื่อย เขาก็สับไปเรื่อยซิ จะว่าไง

ก็เขาว่าไม่จริงนี่คะ

ถ้าเขาว่าจริงก็โกรธได้เหมือนกันแหละ เอ๊...นี่พูดอะไรกัน กระทบกระแทกกันนี่ทั้งๆ ที่เขาว่าจริงก็ไปว่าเขากระทบกระแทกเอาอีกนั่น ก็เรื่องมันมีผิดอย่างนี้แล้วอะไรๆ ก็ผิดหมด เหมือนกับเรามีแผลที่ฝ่าเท้านี่ เดินไปด้วยกันกับคนที่เขาไม่มีแผล เขาเดินไปธรรมดาๆ แต่เราขยอกแขยก แม้ใบไม้อ่อนๆ หรือว่าหญ้าอ่อนๆ มากระทบเข้าแล้วโดดผางเลย ก็จะไปตำหนิเส้นหญ้าอีกนั่นแหละ เราไม่ได้ดูว่าเรามีแผล แผลเราไม่เป็นท่าต่างหาก ถูกอะไรคอยแต่จะกระทบเจ้าของ ถ้าเราพยายามรักษาแผลที่ฝ่าเท้าเสีย เราก็เดินไปได้สบายๆ เข้าใจไม่ใช่หรือ แผลอยู่กับเรา อะไรมาก็มาถูกแผลนั้นแหละ เขาเป็นแผล เขายังพยายามใส่ยา แต่แผลที่ใจเรา เราไม่พยายามใส่ยา แล้วยังคอยแต่จะรับของแสลงนั่นแหละเอามาทิ่มเรื่อย อันนั้นมาทิ่ม อันนี้มาทิ่ม ผ่านไปตั้งกัปตั้งกัลป์แล้วก็มาอุ่นขึ้น มาทิ่มแทงอยู่นี่ เข้าใจหรือ ระลึกถึงเรื่องอดีตที่เสียใจนี้ก็เอามาอุ่นทิ่มแทงเจ้าของอยู่นั่นแหละ เผาเจ้าของอยู่นั้นแหละ อันนี้มันไม่น่า อันนั้นมันไม่น่า...เรื่อย...มีแต่เรื่องไม่น่า และเรานี่ร้อนไปเรื่อยๆ ก็เหมือนกับเรียนคาถาไม่โกรธนั่นแหละ

ก็วิธีที่จะเหอารมณ์อย่างนี้จะทำยังไง

ให้ดูตรงนี้ แก้ที่อื่นไม่ตก ให้แก้ตรงที่มันไปปรุงว่ามันไปโกรธเขา ไม่ได้ดูมาก ถ้าเราไม่รู้ที่อื่น ก็ให้ดูเรื่องความโกรธที่มันกำลังร้อนอยู่นี่ กำหนดอันนั้นเป็นเป้าหมาย เป็นจุดที่อยู่ของจิต ให้จิตอยู่กับจุดนั้น เช่น เอาความโกรธเป็นอารมณ์ หรือว่าเป็นเป้าหมายของจิต ให้ดูที่นี่ อันนี้ดีหรือไม่ดี ความโกรธนี่เผาใครเวลานี้...มันเผาเรา มันดีไหมนี่ ฝึก...ต่อไปพอจะเริ่มโกรธ พอมันแย็บขึ้นมาก็รู้แล้ว ถ้าเราจะไประงับข้างนอกมันไม่ได้ วิธีระงับต้องมาระงับตัวนี้ ตัวนี้ตัวโกรธ ตัวนี้ตัวปรุงให้โกรธ อันนี้ก็เป็นอุบายหนึ่ง แต่ยังไงก็ตาม ผลของกิเลสที่จะให้เราเกิดทุกข์ต้องแสดงขึ้นที่จิต ให้เราเห็นจุดนี้ก่อน เห็นความทุกข์นี้ก่อน แล้วเราค่อยพิจารณาแก้ไข เรื่องความรักเป็นอะไรถึงรักก็พิจารณาเหตุผลเรื่อยจนกว่าจะสงบ แต่โดยมากจิตมักไม่ยอมพิจารณานะ อะไรเป็นของแสลงใจยิ่งจะไปเสริม

มันแก้ได้ด้วยกันนั่นแหละ สำคัญที่อุบายของการแก้ เวลารักสิ่งนั้น สิ่งนั้นไม่ได้รักเรา เราก็อย่าไปรักเขาซิ ลูกก็คนละคนกับเรา ให้แยกคนละประเภท นั่นก็ลูก

นี่ก็เรา อย่าให้คละเคล้าเป็นอันเดียวกัน ความคิดความเห็นการกระทำของเขาก็เป็นอย่างของเราก็เป็นอย่าง จะให้เป็นแบบเดียวกับเรานี้เป็นไปไม่ได้ เพราะไม่ใช่คนๆ เดียวกัน แยกไปอย่างนั้นแหละ นี่เป็นเพียงเอกเทศและกรุณาแยกไปอย่างนี้ เข้าใจหรือ ถ้าเรามีความพยายามมีความสนใจอย่างนี้ก็จะค่อยเบาลงไปเรื่อยๆ พออะไรปรากฏขึ้นมา เราก็พยายามแก้ หาอุบายวิธีแก้

...นับวันเหมือนกับลิง...

เราไม่ใช่ลิง ก็อย่าให้มันเป็นอย่างงั้นซิ แก้ไปอย่างงั้นซิ เราไม่ใช่ลิงจะให้มันเป็นเหมือนลิงได้ยังไง เราจะให้เก่งกว่าลิงไปอีกอย่างนั้นก็ใช้ไม่ได้ซิ เรื่องอุบายที่จะพยายามแก้เรานี่สำคัญมาก คือสติกับปัญญา

ท่านคะ อย่างอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ท่านว่าจะสำเร็จมรรคผลก็ต้องสำเร็จด้วยอริยสัจ ๔ ใช่ไหมคะ

แล้วสำหรับคุณล่ะว่าสำเร็จด้วยอะไร

แล้วทำไมถึงจะต้องพิจารณาปฏิจจสมุปบาท...

ปฏิจจสมุปบาทคืออะไร คุณเข้าใจว่าคืออะไร ปฏิจจสมุปบาทนอกจากวงอริยสัจไปอย่างนั้นเหรอ ปฏิจจสมุปบาทนั่นแลคือตัวอริยสัจ และยอดอริยสัจเสียด้วย **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา**...เรื่อย มันเกี่ยวมันเนื่องอยู่ภายในจิตนี้ ไม่อยู่ที่อื่น

อริยสัจนี่มี ๔ เท่านั้นเอง แล้วปฏิจจสมุปบาทมีตั้ง ๑๓

เช่น เรามองไปดูต้นไม้ ต้นไม้มีกี่ต้น บอกว่ามีต้นเดียว แล้วทำไมมีทั้งกิ่งทั้งก้าน ทั้งดอกทั้งใบ อันนี้ก็เหมือนกัน เข้าใจหรือที่ว่าทำไมจึงต้องพิจารณาอริยสัจที่อาจารย์อธิบายให้ฟังย่อๆ ทำไมท่านจึงต้องให้พิจารณาปัจจยาการ ปัจจยาการนั่นแลคือตัวอริยสัจ สมุทัยสัจก็คือนั่นแหละ **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา** เหล่านี้เป็นทุกขสัจ

ก็มีอยู่ในนั้น **โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ** มันเกิดขึ้นพร้อมถ้ามีต้นเหตุเกิดอันนี้ๆๆ แล้วก็ต้องไปอย่างนั้นๆๆ แถวของมันเป็นอย่างนั้น ที่นี้เวลาดับนี้แล้วมันจะต้องดับนั้นๆ อย่างนั้นๆ สุดท้ายก็ลง **นิรุชฺฌนฺติ** หมายถึงดับ พออวิชชาดับ คือ **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราค**...เรื่อย...ทั้งหมดดับ เข้าใจไหม

อยากจะให้ท่านอาจารย์อธิบายเกี่ยวกับการพิจารณา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ว่าจะพิจารณาอย่างไร

เราก็ดูซิที่เกิดที่อยู่ของมันเป็นยัง ผม ขน เหล่านี้มันเกิดจากปุพโพโลหิต น้ำเน่าน้ำหนองภายในไหลออกมา ต้องชะต้องล้างต้องอาบน้ำทุกวัน ที่ชะที่ล้างก็เพราะเป็นของสกปรก นั่นละความจริงของมัน พิจารณาขัดเกลาออก กลับไปกลับมาหลายตลบทบทวนด้วยความมีสติจดจ่อ ไม่ให้กระแสของจิตแย็บออกไปทางโน้นทางนี้ พิจารณาไปตามอาการที่เป็นๆ จิตใจจะเข้าใจตามความจริงและซึ้งไปโดยลำดับ แต่การพิจารณานี้ แล้วแต่อุบายวิธีของแต่ละรายๆ เรียกว่าเป็นเทคนิคของแต่ละคน บอกก็บอกได้แต่เงื่อนหนึ่งสองเงื่อน ส่วนเจ้าของไปพิจารณาตีแผ่นั้นได้กว้างขวางมาก ครูอาจารย์เป็นแต่แนะแนวพอเป็นกรุยหมายป้ายทางให้เท่านั้น เราเองเวลาเราทำหน้าที่นี้ เราเป็นผู้บุกผู้เบิกผู้ขุดค้น ให้กว้างขวางละเอียดลออไปตามจริตนิสัยของใครของมัน และความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาของเรานี้เป็นความจริง รู้ก็รู้จริงเห็นจริง ละได้จริง เป็นความสุขจริงๆ เป็นความเบาจริงๆ ความปล่อยวางจริงโดยลำดับๆ นั่น เรียกว่าความจำกับความจริงมันต่างกันมาก ความจำนี้จำเท่าไรก็จำ ไม่ต้องพูดที่อื่นพูด หลวงตาบัวนี้ละจะพูดนิทานหลวงตาบัวให้ฟัง หลวงตาบัวอยู่โน้น เรียนหนังสือพอสอบได้นักธรรมตรี โอ้ ดีใจแหม เรานี่ภูมิสูงนะได้นักธรรมตรี สอบได้นักธรรมโทยิ่งดีใจใหญ่ ได้นักธรรมเอกเข้าไปได้มหาเข้าไป โถ จะได้เอาเชือกมามัดพุง มันจะแตกปัญญามันมาก เข้าใจว่าเจ้าของมีความรู้มาก ความฉลาดมาก นี่มันจำได้เท่านั้น ความสำคัญนี้เลยเป็นกิเลสมาพอกพูนตัวเพิ่มขึ้นอีก การเรียนนั้นแทนที่จะทำกิเลสให้เหือดแห้งไป กลับเป็นการส่งเสริมฟื้นฟูกิเลสขึ้นมามากมายเต็มหัวใจจนก้าวไม่ออกเพราะหนักความรู้ ความจริงมันหนักกิเลสเข้าใจไหม นี่เราพูดถึงเรื่องภาคความจำ เราไม่ตำหนิ หากพูดตามความจริง คือความจำเป็น

อย่างนั้น เรียนไปมากเท่าไรยิ่งมีความสำคัญตนมากขึ้นๆ จนจะก้าวไปไม่ได้ เพราะมันหนักสติปัญญาความเฉลียวฉลาด ทั้งๆ ที่โง่ยิ่งกว่าเด็ก ครั้นพอเราออกปฏิบัติ ออกปฏิบัตินี้จะเอาจริงเอาจัง เรียนแผนมันเรียบร้อย แล้วแผนจะฆ่ากิเลส เรียนแผนแล้วก็วางแผน เอ้า ดำเนินตามแผนตามภาคปฏิบัตินี่ การเรียนก็ยากแก่การจดจำ แต่ไม่ได้ยากเหมือนภาคปฏิบัติที่จะเอาจริงเอาจัง ปฏิบัติเข้าไป พิจารณาเข้าไป พิจารณาอันใดจริงอันนั้น พิจารณาอย่างไรจริงอย่างนั้น ไม่ให้เคลื่อนคลาดเป็นอย่างอื่น บังคับเข้าไปจนเข้าสู่ความจริง เข้าใจไปโดยลำดับๆ ทีนี้ความสำคัญมั่นหมายของตนที่เคยสำคัญไว้นั้น มันค่อยหลุดลอยไปๆ นักธรรมตรีก็ไม่ทราบหายหน้าไปไหน ไปแล้วไม่กลับ นักธรรมโทก็ไม่ทราบขโมยหนีไปทางไหน ไปแล้วไม่กลับ นักธรรมเอกไม่ทราบว่าวิ่งไปทางไหน ไปแล้วไม่กลับ มหาก็ไม่ทราบว่าโดดลงโลกไหนไปแล้วไม่กลับ จนกระทั่งยังเหลือแต่หลวงตาบัวเดี๋ยวนี้ คิดเอาก็แล้วกัน ไม่มีเรื่องอะไรแหละมีแต่หลวงตาบัวยังอยู่อย่างนั้นแหละ เข้าใจไหมที่พูดนี้ พอฟังเข้าใจหรือเปล่า นี่เทียบให้รู้ความจริงความจำ เป็นอย่างนั้น อยู่เปล่าๆ ก็สบายอย่างหนึ่ง ว่าทุกข์ไม่ทุกข์ พออยู่เปล่าๆ ไม่มีอะไรละที่นี่ ไม่มีความรู้วิชาอะไรแล้ว อยู่แบบเซ่อๆ ซ่าๆ นี่สบายจริง อยู่แบบฉลาดนั้นแหละมันทุกข์ ทุกข์เพราะความฉลาดมาก เราอย่าเข้าใจว่าทุกข์เพราะความโง่นี้มากเลย ทุกข์เพราะความฉลาดยิ่งมากยิ่งหนัก ให้โง่แบบพระพุทธเจ้า โง่แบบธรรมะ พูดง่ายๆ นะ แบบธรรมะมันสบายดี ถ้าจะว่าฉลาดก็ฉลาดแบบธรรมเสีย ถ้าจะว่าโง่ก็แบบธรรมเสีย แสนสบายทั้งสองอย่าง

ท่านอาจารย์ครับ คือการที่เรานั่งภาวนานี้ก็เพื่อต้องการความฉลาดแหลมคมและการหลุดพ้นต่อกิเลส นี่เราตั้งความหมายไว้อย่างนี้จะถือว่าเป็นกิเลสหรือเปล่าครับ

การตั้งความหมายเอาไว้ มันเป็นแผนฆ่ากิเลส ไม่เป็นกิเลส ถึงเราจะปฏิบัติยังไงๆ หรือเราจะต้องปฏิบัติอย่างนั้นๆ กิเลสถึงจะระงับดับลงไปโดยลำดับๆ จนกระทั่งกิเลสตายหมด นั้นเป็นแผนการของเรา ที่นี่เราก็ปฏิบัติตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ ไม่เป็นกิเลสทั้งนั้น คนอยากไปนิพพานก็ไม่เป็นกิเลส เพราะไม่ใช่คนตาย อยากไปนิพพาน ความอยากนี้เป็นมรรค เป็นทางเดินเพื่อความหลุดพ้น ความอยากเป็นสาเหตุให้ดำเนินเพื่อ

ความหลุดพ้น อยากได้บุญอยากพ้นทุกข์และทำความดี ไม่เป็นกิเลส อะไรๆ ก็ไม่อยากเลย จะทำอะไรไปบ้าง พอมีความอยากนิดหนึ่งๆ เป็นกิเลสแล้วๆ เลยไม่อยาก อยู่เฉยๆ เหมือนกับหัวตอไปเสีย ไม่งั้นก็เรียกคนตายไปเสีย พวกนี้เขาไม่อยาก เขาได้นิพพานแล้วใช่ไหมคนตาย ถ้าว่าเขาได้นิพพานแล้ว ไป **กุสลา ธมฺมา** ให้เขาทำไม นิมนต์พระไปจนว่าเต็มบ้านเต็มเมือง อยู่ไหนๆ ก็กว้านเอามา **กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา** ไอ้นี่มันตายแล้วนา ทำไมไม่ว่าไอ้นี่นิพพานแล้วนา มันหมดความอยากแล้วไปนิพพานแล้วนา อย่ามากุสลาให้มันนา ทำไมไม่ว่าอย่างนั้นล่ะ

บางครั้งไม่ทราบว่ากิเลสคืออะไร

ที่ไม่ทราบว่ากิเลสคืออะไร นั้นแลคือกิเลส เข้าใจไหม ยังไม่รู้อยู่หรือ นั้นแลกิเลส

ทีนี้ถ้าหากว่าเรารู้ว่ากิเลสคืออะไร ก็เป็นกิเลสไปอีก

นั้นคือธรรม เข้าใจแล้วเหรอทีนี่ พอเข้าใจแล้วเหรอ

คนเขาคุยกันว่าคือว่าธรรมะของชาวบ้านเขาบอกว่า ไอ้กิเลสคือความเศร้าหมอง แล้วก็คุยกันไปคุยกันมา ผู้ที่ทำความชั่วก็เป็นกิเลส ผู้ที่ทำความดีก็เป็นกิเลส

ทีนี้เข้าใจแล้วหรือที่ว่าผู้หวังความดีดำเนินประพฤติปฏิบัติตนดีนั่นน่ะเป็นมรรค เข้าใจแล้วหรอ ความอยากหลุดพ้นทุกข์ เป็นต้น เอาพูดง่ายๆ เอาสุดยอดเลยนะ อย่างไหนเป็นกิเลส มันมีขอบมีเขต ความอยากมี ๒ ประเภท ความอยากเป็นประเภทของกิเลสก็มี ความอยากเป็นประเภทของมรรคก็มี ไม่อยาก มันไม่มีจุดหมายปลายทาง แล้วเดินโซซัดโซเซไปชนกำแพง ไม่เดินไปตามทาง ดูซีหัวแตกอย่าว่าไม่บอก เรื่องกำแพงแตกนี่จะยากอยู่นะ เราจะไปโน้น ก็ต้องคำนึงถึงทางประตูเสียก่อนซิ ออกตรงช่องนั้นไปนั้น มันมีจุดความมุ่งหมายหลุดพ้นจากทุกข์ นี้พูดตามส่วนนี้ อันนี้ก็เป็นกระทู้ได้อันหนึ่งเหมือนกัน แต่อย่าเอามาเป็นแบบอันหนึ่งนะ ให้เอาเป็นแบบอย่างหนึ่งต่างหาก ไม่ให้เป็นแบบอันหนึ่ง แต่ให้เป็นแบบหนึ่งต่างหาก แยกไว้สองก่อน นี่เราเคยอย่างประจักษ์ใจทีเดียวไม่ลืมจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ เพราะมันเด่นมาก ทีแรกไม่อยากบวช

ยกหลวงตาบัวอีกแหละ ถ้าความเลื่อมใสพระเลื่อมใสพระศาสนานี้ เลื่อมใสยินดี แต่ไม่อยากบวช หากจำเป็นด้วยเหตุผลบังคับเลยต้องบวช เวลาบวชไปแล้วดูหนังสือธรรมะ ดูที่ตรงไหนทำให้เอะใจๆ เอ๊ะ ชอบกลๆ เรื่อย มันสะดุดใจ ยิ่งไปดูพุทธประวัติไปดูประวัติของสาวก โอ๊ย จิตหมุนติ้ว เห็นพระพุทธเจ้าสลบก็เกิดความสงสารท่านจนน้ำตาร่วงในขณะที่อ่านหนังสือประวัติท่านอยู่ ที่นี่ตรัสรู้ก็น้ำตาร่วงอัศจรรย์ท่าน ดูประวัติของสาวกก็เหมือนกัน เป็นความอัศจรรย์ท่าน ได้รับความทุกข์ความลำบากก็สงสารท่านน้ำตาร่วงเหมือนกัน ที่ท่านได้รับความวิเศษวิโสคือบรรลุธรรม ก็เกิดความอัศจรรย์ท่านนี่ทั้งประวัติของพระพุทธเจ้า ทั้งประวัติของพระสาวก เลยหมุนเข้ามาสู่จิตใจนี้ จิตใจก็หมุนเข้านั่นเลย หมุนเข้าเรื่องธรรม ทีนี้เรื่องภายนอกเลยจืดไปจางไปๆ จิตยิ่งหมุนเข้าไปๆ ประหวัดเรื่องธรรมเรื่องมรรคผลนิพพาน อยากเป็นพระอรหันต์ อยากไปนิพพาน เลยมีความอยากอันเดียวเท่านั้น อยากอย่างเด่นนะ ไม่ใช่อยากธรรมดา อยากจนว่า ไม่ได้รับมรรคผลนิพพาน เอ้า ตายก็ตาย ก็มีปัญหาอันหนึ่งแทรกขึ้นมา เวลานี้เราต้องการมรรคผลนิพพานเต็มที่ เรียกว่าเต็มหัวใจแล้ว แต่มรรคผลนิพพานในศาสนานี้จะยังอยู่หรือไม่นา หรือว่ามรรคผลนิพพานเสื่อมไปหมดแล้ว ถ้าหากว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว การบำเพ็ญของเรานี้จะบำเพ็ญยากลำบากแค่ไหนก็ไม่เห็นเกิดประโยชน์เพราะไม่มีผลเป็นเครื่องตอบรับกัน เลยทำให้เกิดความคิดขึ้นมาอีกแง่หนึ่งว่า ขอให้เราได้พบครูบาอาจารย์องค์ใดองค์หนึ่งได้ชี้แจงถึงเรื่องมรรคผลนิพพานให้เราฟังอย่างถึงใจว่า มรรคผลนิพพานมีอยู่ ไม่มีทางสงสัยร้อยเปอร์เซ็นต์เพียงเท่านี้ละ เมื่อเราถึงใจแล้วเราจะมอบกายถวายตัวฝากครูบาอาจารย์องค์นั้นไว้เลย และเราจะบำเพ็ญเพียรเพื่อความเป็นพระอรหันต์ เพื่อนิพพานนี้อย่างเต็มความสามารถ ตายไหนไม่หมายป่าช้าเลย ขอให้เราได้ทราบอันนี้อย่างถึงใจเถิด ได้เชื่อว่ามรรคผลนิพพานยังมีอยู่อย่างถึงใจเถิด การประพฤติปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานนี้ จะเอาให้อย่างถึงใจเหมือนกันกับความเชื่อนั่นแล

ที่นี่พอหยุดเรียนตามที่เราตั้งคำสัตย์ไว้แล้ว ออกมาตามหาท่านอาจารย์มั่นตามมาอุดรฯ ท่านไปสกลนครแล้ว เราก็เลยไปหนองคายเสียก่อน พักอยู่วัดทุ่งสว่างนี้ ๓ เดือน ทีนี้ตามท่านไปถึงสกลนคร เลยไปถึงที่อยู่ของท่านบ้านโคกนามน ปีนั้นท่านจำพรรษาที่บ้านโคก พอไปถึงท่านมืดพอดี ท่านกำลังเดินจงกรมกุ๊บกั๊บอยู่ข้างๆ ศาลา

หลังเล็กๆ ท่านกั้นห้องอยู่ที่นั่น ห้องนั้นแหละเป็นห้องที่เราไปแอบฟังท่านสวดมนต์ ทีนี้พอเราไปถึงเท่านั้นละ ปัญหาที่เราคิดไว้ทั้งหมดเต็มอยู่ในหัวใจนี้ เหมือนกับท่านมาบันทึกเอาหมดทุกแง่ทุกมุม พอไปถึงท่าน ปัญหาที่เราคิดไว้ทั้งมวลนี้ ท่านแจงออกในขณะนั้นเลย เหมือนกับว่า นี่น่ามรรคผลนิพพาน หลงบ้าไปไหน คงว่าอย่างนั้น รู้ไหมมรรคผลนิพพานอยู่ตรงนี้ๆๆ เห็นไหมๆๆ ฟังเท่าไรยิ่งซึ้งๆ จนกระทั่งหายสงสัย ทั้งๆ ที่กิเลสยังมีเต็มหัวใจนะ หากหายสงสัยแล้วที่ว่า มรรคผลนิพพานมีหรือไม่มี มีแต่ความแน่ใจว่า มรรคผลนิพพานมีอยู่อย่างสมบูรณ์ดังที่ท่านอาจารย์ได้ชี้แจงให้เราทราบอยู่ขณะนี้ เหมือนกับว่าท่านถอดออกมาจากหัวใจของท่าน ถ้าเป็นวัตถุก็เหมือนกับว่าท่านถอดออกมา นี่น่าเห็นไหม ตาบอดเหรอ ถ้าคนไม่ตาบอด เราเอาวางไว้ฝ่ามือนี้ต้องเห็นเสมอ นี่เห็นแล้วยังๆ เราก็อยากจะพูดให้มันเต็มปากว่า ไม่เห็นยังไง ก็วางอยู่บนฝ่ามือคือความเชื่อมันเชื่อแล้ว เชื่อท่าน เพราะท่านถอดความจริงออกมาจากใจให้เห็นชัดเจนที่นี่เรื่องทั้งหลายที่ว่าความอยากอันนี้มันรุนแรง พร้อมด้วยที่นี่นะความอยาก ยังสงสัยผลอยู่ยังมี เรียกว่าความอยากยังไม่สมบูรณ์ พอท่านแสดงเรื่องมรรคผลนิพพานให้ฟังแล้ว เอาละที่นี่ท่านอาจารย์อธิบายถึงขนาดนี้เชื่อแล้วยัง เชื่ออย่างถึงใจ เอ๊า ทีนี้เราจะจริงไหม ต้องจริง ไม่จริงไม่ได้ จริงเอาตายเข้าว่าเลย แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ ความเพียรของผู้ที่เอาตายเข้าว่ากับความเพียรธรรมดานี้ ต่างกันในคนๆ เดียวกัน ความเพียรธรรมดานี้เป็นอย่างหนึ่ง ความเพียรที่มีความเชื่อมั่นและความมุ่งมั่นต่อสิ่งนั้น มีกำลังอย่างล้นหัวใจแล้ว ความพยายามที่จะให้เข้าถึงจุดนั้นต้องฟัดเต็มเหนี่ยว เอา ตายก็ตายไม่ตายให้รู้ มีเท่านั้น เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ถอยไม่ได้ ตายในสนามรบ นี่มีแต่ความอยากจูงไปเท่านั้น เราเอาความอยากเข้ามาเทียบเคียงดู ความอยากนี้อยากจริงๆ อยากหลุดพ้น อยากรู้อยากเห็นมรรคผลนิพพาน อยากเป็นพระอรหันต์ อยากจริงๆ หลวงตาบัวตัวเท่าหนูก็ตาม ความอยากมันเท่าภูเขา พอได้ทราบความจริงจากท่านอาจารย์มั่นแล้ว เอ๊า ที่นี่กินให้สมอยากนะ พูดง่ายๆ พูดอย่างงั้นนะ กินให้สมอยากก็คือว่า เอ๊า ทำให้เต็มที่ซีตั้งแต่นั้นแหละ ความเพียรถึงเป็นเหมือนกับกังหัน อุ๊ย เหมือนกับอะไรก็ไม่รู้แหละ พูดไม่ถูก ไม่มีจิตที่จะแย็บออกไปที่ไหนๆ เกี่ยวกับประชาชนเพื่อนฝูงอะไรเลย หมุนติ้วๆ เราไม่เคยสนใจคิดว่า เราจะได้เป็นครูเป็นอาจารย์สั่งสอนพระเณรประชาชนอย่างนี้ แต่มันเป็นขึ้นมาได้อย่างไรก็ไม่รู้ ขณะที่หมุนติ้วเข้าตะลุมบอนไม่คิดเป็นคิดตายอะไรกับ

ผู้ใดทั้งนั้น นอกจากเจ้าของอย่างเดียว เข้ามาอยู่ตามธรรมดานี้ไม่ได้ หาอยู่แต่ในป่าในเขา หากอยู่กับหมู่เพื่อนองค์หนึ่งสององค์สามองค์ไม่สะดวก พลิกคิดใหม่ เพราะเรารู้ในใจของเรา ความเพียรไม่สะดวก อยู่คนเดียวทั้งนั้น อยากกินก็กิน ไม่อยากกินกี่วันช่าง เอ้า ตายก็ตาย โถ จนหนังห่อกระดูก แต่ก่อนมันหนุ่มป้อนะ ก็อายุ ๒๗ ออกปฏิบัติ แล้วหนังห่อกระดูกเป็นยังไง ผอมหรือไม่ผอม ฟังซิ จนกระทั่งลงมาหาหมู่เพื่อนพากันตกตะลึง แม้แต่ท่านอาจารย์มั่นยังตกตะลึง โฮ้ ทำไมเป็นอย่างนี้ เหลืองเป็นขมิ้นลงมาจากภูเขา โฮ๊ะ ทำไมเป็นอย่างนี้ พอว่าอย่างนั้น ท่านก็แก้ปุ๊บ มันต้องอย่างนี้จึงเรียกว่านักรบ นั่น ท่านกลัวเราจะอ่อนแอร้องไห้แงๆ เข้าใจไหม พอท่านว่า ทำไมเป็นอย่างนี้ เดี๋ยวก็ร้องไห้แงๆ ถ้าว่า มันต้องอย่างนี้ซิ ถึงเรียกว่านักรบ ท่านแก้ปุ๊บเดียวเลย เพราะเรามันเป็นเหมือนกับลูกตัวแดงๆ อยู่นี่น่ะ มันคอยแต่จะออดจะอ้อน พอว่าทำไมเป็นอย่างงี้ คอยแต่จะร้องไห้แงๆ ท่านจึงรีบตัดปุ๊บเลย มันต้องอย่างนี้ จึงเรียกว่านักรบ การปฏิบัติตามความอยากมันจึงต้องหมุนของมัน เรากล้าพูดได้อย่างเต็มปาก เราไม่ได้อวดรู้อวดฉลาด เราพูดตามความจริง เพราะเราไม่อยากพูด มันไม่อยาก มันไม่หิว แต่เมื่อเหตุผลที่ควรจะพูดมีก็พูด โดยยกความอยากนั้นกับความอยากที่เป็นตัณหาเป็นกิเลสขึ้นมาเทียบกัน เราอยากเต็มหัวใจ เราก็เคยอยากมาแล้ว คืออยากได้มรรคผลนิพพาน ทีนี้ความเพียรให้สมใจกับความอยาก เราก็ได้เคยทำเต็มสติกำลังของเรา จนถึงกับบางครั้งบอกมอบเลยเชียว เอ๊า ตายก็ตายเถอะ มันถึงขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อจริงๆ มันมีนี่จะถอยไม่ได้ นอกจากตายกับพุ่งเท่านั้น ถ้าเป็นสว่านก็พุ่ง ไม่ทะลุเอาให้ทะลุ ถ้าเป็นคนโดนต้นไม้ให้ทะลุ ที่เราจะถอยมานี้ ถอยไม่ได้แล้ว มันเข้าหัวเลี้ยวหัวต่อ จะเข้าด้ายเข้าเข็ม ถอยไม่ได้ ลงประจัญบานกันอยู่ขนาดนั้น จะถอยไม่ได้เลย ต้องสู้ เอา ตายไม่ตายให้ชนะ นั่นละ มันเป็นระยะๆ ที่มันวางพื้นไว้ในเรื่องสละชีวิตนี้ก็วางอยู่แล้ว พอถึงคราวเข้า ยิ่งเหน็บเข้าไปอีก หนักเข้าไปอีก อ้าว ไปเถอะ ไม่ไปไม่รู้ ตายก็ตาย เพราะอะไร เพราะความอยากรู้อยากเห็น โฮ้ ความทุกข์ความทรมานความลำบากลำบนในชีวิตนี้ ก็ในเวลาปฏิบัติกรรมฐานนี่เอง เพราะอำนาจแห่งความอยากมันหนักจริงๆ เราไม่นึกว่าเราจะยังเหลือเป็นผู้เป็นคนเดนตายมาอย่างนี้

หมู่เพื่อนก็ไม่มีแต่ก่อน เพราะเราไม่สนใจกับใครนี่ เข้าป่าไปอยู่คนเดียว กี่วันช่าง

ข้าวอยากกินก็กิน ไม่อยากกิน กี่วันก็ช่าง เวลามันจะตายจริงๆ ก็เดินโซซัดโซเซออกไปบิณฑบาตฉันเสียวันหนึ่ง แล้วหายเงียบไปเลย เพราะเหตุไรถึงต้องทำอย่างนั้น เรามันคนหยาบ เรายอม พอได้กินอิ่มเต็มท้องแล้ว มันนอนอยู่เหมือนหมู ไม่ยอมลุกละซิ จะมาเลี้ยงหมูได้หรือ นี้ไม่ใช่โรงเลี้ยงหมูนี่นะ ที่นี่เวลาเราอดเข้าไปเท่าไร ร่างกายซูบผอมลงไป ร่างกายไม่มีกำลัง แต่จิตใจมันดีดผึงๆ เห็นอยู่ชัดๆ อันนี้ละ พาอดไม่ใช่อะไรนะ พอถึงเวลาที่เราจะฉัน โอ๋ มันเกิดอธิกรณ์เกิดคดีกันในศาลเตี้ยนี่ อันหนึ่งคิดบอกขึ้นว่า นี่จะอดให้ตายเชียวเหรอ มันกำลังจะตายอยู่แล้วนะ คนหนึ่ง โฮ้ เวลามึงได้กินแล้ว มึงนอนอยู่เหมือนหมูนี้น่ะ มันยิ่งตาย ขึ้นเขียงแล้วไม่ยอมลง จะให้มันกินอะไรนักหนา ตกลงเรานั่นแหละเป็นผู้พิพากษา โอ๋ อดบ้างอิ่มบ้างนั่นแหละดี เอาตรงนั้น เราก็ฟาดลงไปเรื่อยจนกระทั่งมันไปหมดสติกำลังความสามารถแล้ว ก็เป็นหลวงตาบัวโท่โร่อยู่อย่างนี้ อะไรก็เลยไม่อยาก จะว่าคนตายหรือตายแล้ว ทำไมมาพูดอยู่อย่างนี้ใช่ไหม มันไม่อยากก็บอกไม่อยาก ใครจะว่าอะไรก็ตาม ว่าเราบ้าก็ยอมรับว่าบ้า บ้าไม่อยากจะว่างั้น อยากไปสวรรค์ก็ไม่อยาก อยากไปนิพพานก็ไม่อยาก อยากเป็นพระอรหันต์ก็ไม่อยาก อยู่เฉยๆ เหมือนหลวงตาบัวนี่จะว่าไง มันก็เท่านั้น หมดแล้วเรื่องแก้ปัญหาเรื่องอยาก แล้วก็ไปแปลออกพิจารณาดูซิ ถึงเวลามันอยาก มันก็อยาก ถึงเวลามันอยากนัก อุ๊ย ไม่สมหวังอะไรขี้เกียจอยาก ไม่อยากเสียอยู่อย่างนี้แหละจะว่าไง

ไม่มีความอยากไม่มีเครื่องดูดดื่มจิต จะหมุนไปได้อย่างไร มันต้องมีพลังของมันนี่มรรคผลนิพพานเป็นเหมือนแม่เหล็ก มันดึงดูดจิตให้หมุนติ้วๆ ในใจ อะไรก็ตามอะไรก็ช่างเถอะ ถ้าไม่มีกำลังใจ เป็นไปไม่ได้ อันนี้กำลังใจบังคับ ความมุ่งมั่นนั่นละเป็นตัวพาให้หมุน ความมุ่งมั่นต่อสิ่งที่เราต้องการ มันมุ่งมั่นเอาจริงๆ มุ่งไม่หยุดไม่ถอย ความเพียรทุกด้านก็หมุนไปตามกันหมด อดก็ยอมอด อิ่มก็ยอมอิ่ม เป็นยอมเป็น ตายยอมตาย ถึงคราวแล้วอยู่ไหนก็ตาย โลกนี้มีป่าช้าด้วยกันทุกตัวสัตว์ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาอย่างนี้ อุ๊ย ยาเม็ดหนึ่งก็ไม่เคยติดย่ามว่าไง แล้วก็สอนตัวเองนะ เราพูดอย่างนี้ เราไม่ได้ประมาทหมอ คืออุบายฟิตเจ้าของเพื่อให้แข็งแกร่งภายในจิตเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมามันจะคิดหาหยูกหายา คิดไปไหนวะ ป่าเหล่านี้ พวกสัตว์เหล่านี้เขาอยู่นี้ เขาไม่เห็นมีหมอมียามีโรงพยาบาลมีหยูกมียารักษา เขายังไม่เห็นสูญพันธุ์ ทำไมเราคนทั้งคนว่าเป็น

พระกรรมฐานด้วย ยังต้องเสาะแสวงหาหยูกหายา เราก็สู้สัตว์ไม่ได้ซิ เราแพ้สัตว์ เราต้องการความแพ้สัตว์เหรอ ถ้าไม่ เอ๊า ถึงคราวตายมันก็ตาย สัตว์ก็ตาย คนก็ตาย ใครก็ตาย ทีนี้จิตก็หมุนตัวเข้ามา มันไม่ไปคิดเสาะแสวงหาเรื่องหยูกเรื่องยา มันก็พุ่งเข้ามาเป็นน้ำไหลช่องเดียว มันก็มีกำลัง พุ่ง นั่น นี่หมายถึงอุบายแก้เจ้าของในเวลาปฏิบัติ เราแก้อย่างนั้นเรื่อยมา ถ้าจะไปคิดเรื่องหยูกเรื่องยาแล้ว จิตใจมันอ่อนเปียกไปหมดแล้ว เลยไม่สนใจกับธรรม อันนั้นจะดี อันนี้จะดีจะถูก เลยยุ่งอยู่โน่น ที่นี่มีแต่สิ่งที่จะถูกๆ เจ้าของเลยจะตาย อันนี้ร่างกายมันอ่อนก็จริง ร่างกายเป็นยังไงก็ตามแต่จิตไม่ได้เป็น จิตมันดีดอยู่ผึงๆ มันแข็งตัว เพราะจิตกับกายเป็นคนละอย่างนี่ เพราะฉะนั้นเราอยากจะทราบเรื่องจิตกับกายแม้อยู่ด้วยกัน เราก็ยังไม่ทราบ ถ้าเราอยากทราบ ให้ปฏิบัติซิ พระพุทธเจ้าเป็นคนจริงด้วยการปฏิบัติ รู้จริงเห็นจริง สอนโลกสอนด้วยความจริงไม่ได้มาหลอกลวงโลก กายเป็นกาย จิตเป็นจิตจริงๆ ปฏิบัติไปพอรู้ความจริงแล้วจะปฏิเสธความจริงลบความจริง ลบได้เหรอคนเราลบไม่ได้ ปฏิบัติตามหลักพระพุทธเจ้าถ้ารู้อย่างพระพุทธเจ้าแล้ว จะไม่กราบพระพุทธเจ้าลงคอได้หรือคน ต้องกราบ ไม่ยอมพระพุทธเจ้าจะยอมใคร ความจริงใครลบได้เมื่อไร ของปลอมถึงสูญ ของจริงไม่สูญแหละ พระพุทธเจ้าสอนด้วยความจริงทั้งนั้น

อยากขออนุญาตถามท่านอาจารย์ว่า อย่างในวัยของเด็กๆ นักศึกษา การที่จะน้อมนำให้เขาได้เข้ามาสนใจทางด้านธรรมะนี่ เราจะใช้วิธีการอย่างไรให้มีผลมากขึ้น คือเด็กพวกนี้ยังอยู่ในวัย ซึ่งเรียกว่าคิดว่าจะรับทางนี้ยากหน่อย เพราะยังมีความสนุกสนานหรือมีอะไรๆ อยู่ ซึ่งตอนนี้ทางวิทยาลัยก็มีความมุ่งหวังที่จะปลูกฝังค่านิยมต่างๆ ให้ในทางที่ถูกต้อง

อันนี้ก็พอทราบ วัยนี้กำลังรุนแรง ถ้าพูดถึงเรื่องขับรถ ก็มักจะเหยียบแต่คันเร่งเบรกจะไม่ค่อยสนใจ แล้วก็ให้สนใจเบรกด้วยนะ เพราะถ้าเหยียบแต่คันเร่งอย่างเดียวมันลงคลองได้ ถ้าเหยียบเบรกห้ามล้อเพื่อไม่ให้ลงคลองนั้นก็เป็นความปลอดภัย ชีวิตจิตใจของเราเป็นของมีคุณค่ามาก การเหยียบเบรกห้ามล้อ ไม่เป็นของลำบากนี่ ยังดีกว่าการเหยียบคันเร่งเพื่อความฉิบหายอย่างเดียวนั้นด้วยซ้ำ ให้เราพากันระมัดระวังความ

อยาก อยากด้วยกันทุกคน แต่การหักห้ามตนเองให้อยู่พอเหมาะพอดีนั้น เป็นความเหมาะสมสำหรับเราซึ่งเป็นผู้รักษาและรับผิดชอบเรา และเพื่อความมั่นคงในตัวของเราทั้งปัจจุบันแลอนาคต ต้องไปจากการรักษาตัว ไม่ใช่เป็นไปจากการปล่อยตัว คนเราจะมีความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขความสบายขึ้นอยู่กับการรักษา ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับการปล่อยตัว นี่ให้พากันจำเอาไว้นะ

เป็นยังไง ธรรมมันถึงไม่ชอบ เราก็ถามใจเราบ้าง บทเวลาโลก ทำไมชอบนักธรรมทำคนให้เสียหายอย่างไรบ้าง ธรรมทำความเสียหายให้เราอย่างไรบ้างจึงไม่ชอบธรรม และโลกทำความดีความชอบ ทำความร่มเย็นเป็นสุขให้เราอย่างไรบ้าง เราถึงชอบเอานักเอาหนา ตั้งปัญหาขึ้นถามตัวเองก็พอจะได้รับคำตอบจากตัวเองไม่มากก็น้อยใช่ไหมล่ะ แต่ส่วนมากมักไม่ถาม มันต่อยเลยๆ น่ะซี ต่อยเลยๆ อย่างที่เขาพูดว่าปัญญาชนน่ะให้ระมัดระวังนะ ปัญญาชนเป็นขั้นของคนมีปัญญา เป็นผู้มีหลักฐาน เป็นผู้ที่ควรเชื่อถือได้ เป็นคนที่ควรเคารพนับถือ ตรงกันข้าม อย่าให้เป็นอย่างว่าปัญญาชนแบบชนดะไปเลยนะ เข้าใจไหม อย่างนี้มักจะเป็นชนดะไปเลย อย่าให้เป็นชนดะนะ

คือตามหลักสูตรที่เขียนเกี่ยวกับการสอนทางด้านศีลธรรม เขียนไว้พร้อมทุกอย่าง แต่รู้สึกว่าการปฏิบัตินี่แม้แต่ผู้สอน ผมก็ลองสอบถามดูว่า ท่านลองปฏิบัติดูบ้างหรือยัง ผู้สอนก็บอกว่ายังเลย ทีนี้ก็เลยไม่รู้จะทำอย่างไร

ถ้าอย่างนั้น มันก็เป็นแบบนายดาบที่อยู่อุดรนี่น่ะ เขาไม่ใช่เป็นนายดาบอย่างจริงจังอะไรหรอก เพื่อนฝูงเสกสรรขึ้นให้ชื่อเขาว่านายดาบ เวลาเขาไปเที่ยวสนุกสนานกับเพื่อนฝูง เขาก็เอานาฬิการ้างแขวนติดข้อมือไป ไปแล้ว เฮ้ย...เพื่อนเวลาเท่าไรแล้วฮู้...มึงอย่าถามแรงนักเพื่อน กูก็แขวนมาอย่างนั้นแหละ มันไม่มีเครื่องอะไรหรอก อันนี้ก็เวลาเขาถามมา เป็นยังไงที่เขียนตำรับตำราให้เขาเป็นยังไง อุ้ย...อย่าถามเพื่อน เราก็เขียนไปอย่างงั้นแหละ นั่นใช้ไม่ได้นะ จะเป็นเหมือนนาฬิกานายดาบ นาฬิกานายดาบไม่มีเครื่องภายในเลย ก็แขวนโก้ๆ ไปอย่างนั้นแหละ อันนี้ก็เขียนโก้ๆ... ใช้ไม่ได้แหละอย่าไปเขียนโก้ๆ ซิ ให้ปฏิบัติตัวให้โก้ด้วยศีลด้วยธรรม ถ้าศีลธรรมห่างเหินมากเท่าไรโลกก็นับวันเดือดร้อน

คนเราไม่มีขื่อมีแป เป็นที่ยึดเคว้งคว้างที่สุดเลย ถ้ามีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดแล้ว พออยู่พอเป็นพอไปคนเรา มองดูก็น่าดู ไม่ว่าจะฟังเสียงก็น่าฟังผิดกัน คนมีธรรมกิริยาที่แสดงออกย่อมมีกฎมีเกณฑ์ แสดงการรักษาตัวความสวยงามให้เห็นชัดเจน คนไม่มีธรรมแล้วไปดูซิ คนขี้เหล้าเป็นยังไง ลองถามดูซิ... โอ๊ะ... ความฉลาดอยู่ในตู้ ไอ้โง่ที่กำลังเมาเต็มที่นั่นแหละ เข้าใจไหม เวลากินเหล้าเมาแล้ว สติก็ไม่มี ปัญญาไม่มี ลองไปว่าแกโง่ดูซิ โอ้โฮ...ในโลกนี้ใครจะฉลาดยิ่งกว่ากูวะ นั่นเห็นไหม แล้วพูดไม่มีหยุดไม่มียั้ง น้ำลายหมดก็กินน้ำเรื่อยเข้าไป น้ำเหล้านั่นแหละ ประเดี๋ยวก็ลาละครับ แล้วคุยไม้ไปอีกเดี๋ยวก็ลาละครับ หมดวันยังค่ำ ถ้าคนดีไม่หนีแล้วมันจะลาอยู่ทั้งวันนั่นแหละ เข้าใจไหม พวกน้ำลายฟุ้ง นี่เราดูกันอย่างนี้ก็รู้ คนไม่มีศีลธรรมเป็นยังไง น่าสลดสังเวชไหม เราไม่ถึงขนาดนั้นก็ตาม มันด้อยกว่านั้น ก็แสดงว่าเรายังเป็นอย่างนั้นอยู่ ให้พยายามปรับตัวของเรา เพราะไม่มีอะไรมีคุณค่ายิ่งกว่ามนุษย์ ยิ่งกว่าตัวของเรา เราพยายามรักษาเราด้วยศีลด้วยธรรม เอาอื่นมารักษาไม่ได้ ศีลธรรมจะทำคนให้ดีทั้งนั้น ไม่เคยมีศีลธรรมข้อใดทำคนให้ล่มจมเสียหาย นอกจากสิ่งที่เป็นข้าศึกของศีลธรรมเท่านั้น จะมาลบล้างธรรมในหัวใจคนไม่ให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสในบุญในกรรม ในบาปบุญคุณโทษอะไรทั้งนั้น ให้เชื่อแต่สิ่งที่จะจมดิ่งว่าเป็นของดีอย่างเดียว คนนั้นละฉิบหายได้ล่มจมได้เพราะความเชื่อฝ่ายต่ำ

ธรรมนี้ไม่มีที่จะทำใครให้เสียหาย ถึงเขาจะมาตำหนิทั้งบ้านทั้งเมืองก็ตามเถอะ โอ้ ไอ้นี่โง่จะตาย นี่ทำอะไร กินเหล้ากับเขาก็ไม่เป็น ดื่มสุรายาเมาไม่เป็น ฉกลักไม่เป็น ปล้นไม่เป็น จี้ไม่เป็น **"ก็ข้าไม่เป็นผีเป็นยักษ์เหมือนพวกเธอ"** ไม่ต้องตอบอย่างนี้ก็ได้ใช่ไหม เราก็เป็นคนดีๆ นี่แหละ เขาก็เอาปากเขานั่นแหละพูด เขาเอาความคิดเขามาคิด เขาเอาน้ำลายของเขามาใช้ หมดน้ำลายของเขา เขาก็ไปเอง เราก็เป็นคนดีอยู่ เขาก็เป็นคนหมดน้ำลายไปเปล่าๆ นี่ละ คนดีไม่ขึ้นอยู่กับคนจะมาชมหรือไม่ชม มันดีอยู่กับคนนั้นเอง ถ้าคนชั่วแล้วก็ทำชั่วอยู่ในตัวเอง ไม่มีใครไปว่าชั่ว ก็ชั่วอยู่ในตัวของมัน นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างนี้ หลักของกรรมคือการกระทำการแสดงออกให้เห็นว่าเป็นคนดีคนชั่วได้อย่างชัดเจน ให้ระมัดระวัง

เราก็คิดถึงเรื่องว่า ธรรมดาคนไข้มักจะชอบของแสลงมากกว่ายาใช่ไหม ถ้าเราไม่อยากตาย ก็ให้เราเชื่อหมอบ้าง ถ้าอยากตาย ก็ไม่ต้องเชื่อหมอ อะไรเป็นของแสลงเอามาฟาดมันเดี๋ยวนี้แหลกเดี๋ยวนี้ กุสลาไม่จำเป็น ทันไม่ทันก็ตามเสร็จไปเลย เข้าใจไหม แล้วพระท่านจะรำคาญนะ ตายเกลื่อนอยู่นั่นแล้ว ยุ่งแต่พระมาสวด **กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา** หาความฉลาดใส่ตัวนิดหนึ่งไม่มี ทำไมถึงทำลายตัว ถ้าว่าคนฉลาดทำลายตัวได้ยังไง เราต้องสอนเราให้ฉลาดซิ พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า **กุสลา ธมฺมา** ธรรมยังคนให้ฉลาด คือให้ปฏิบัติตามอรรถตามธรรมแล้วจะเป็นผู้ฉลาดรักษาตนได้ดี **อกุสลา ธมฺมา** เรื่องทำคนให้โง่ ปฏิบัติตามมันเท่าไรยิ่งโง่ลงๆ จนกระทั่งบัดซบ นั่นมันเร็วยิ่งกว่าพระจะมากุสลาเป็นไหนๆ โน่น ความชั่วของคน ความจมของคน ความตายของคนด้วยความชั่วเป็นอย่างนั้นแหละ ก็อดบ้างซีของแสลง เราเคยตามของแสลงมาเท่าไรแล้ว ได้ผลอย่างไรมาบวกลบกันซิ เราก็เป็นปัญญาชนคนหนึ่ง ทำไมเราจะโง่ต่อเล่ห์เหลี่ยมกิเลสฝ่ายต่ำทรามเอานักหนา ธรรมของพระพุทธเจ้ากระเทือนโลกมามากมาย ทำไมไม่เอามายึดมาปฏิบัติมาพึ่งมาเกาะบ้าง เราต้องคิดอย่างนั้น แล้วเราจะได้เงื่อนดีออกมาใช้จนได้แหละ ถ้าเรามีแง่คิดอยู่อย่างนี้

อยากจะขออนุญาตอีกสักคำถามนะครับ ค่านิยมของชาวเราขณะนี้ รู้สึกว่านิยมวัตถุมงคลมาก เราจะมีวิธีการแนะนำเขาอย่างไรบ้างให้เขามีความเข้าใจ

ถ้าพัฒนาจิตได้พอสมควร หรือพัฒนาจิตได้ดีแล้ว วัตถุนิยมก็เป็นมงคลเป็นประโยชน์ เพราะออกจากจิตที่เป็นมงคลอยู่แล้ว ถ้าจิตไม่ดี จะพัฒนาอะไรก็เท่านั้นแหละ ไม่เป็นท่า เพราะจิตมันเลว พัฒนาอะไรก็เลว...เหลวไปหมด มันขึ้นอยู่กับจิต เพราะฉะนั้น การพัฒนาจิตจึงเป็นอันดับหนึ่ง ตามหลักพระพุทธศาสนาท่านสอนอะไรก็ตาม จะดำเนินหน้าที่การงานอะไรก็ตาม ถ้าจิตไม่เป็นผู้ออกหน้าทำงานแล้ว สิ่งเหล่านั้นจะไม่เป็นการเป็นงานอะไรให้เลย มันขึ้นอยู่กับความโง่หรือความฉลาดของจิต เอ้า ยกตัวอย่างเช่น นายช่างแปลน คำว่า นายช่างแปลน ต้องเป็นผู้รอบคอบทุกสิ่งทุกอย่างในแปลนใช่ไหม ถึงจะนำแปลนออกมาสร้างบ้านสร้างเรือนได้ แล้วให้นายสา นายมา มาสร้างแปลนให้คนปลูกบ้าน มันจะฟาดอะไรขึ้นมา...เห็นไหม นี่ละมันพัฒนาออกมาจาก

จิตเสียก่อน ก่อนที่จะมาเป็นแปลน มันออกมาจากจิต จิตได้เรียนได้ศึกษามาเรียบร้อยแล้วถึงจะสำเร็จรูปออกมาเป็นแปลนได้ และเมื่อออกมาเป็นแปลนแล้ว ก็สร้างตามโครงการของแปลนนี้ แล้วก็เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา จนสำเร็จเป็นรูปร่างอันสมบูรณ์เพราะแปลนนี้ เพราะจิตนี้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ทีนี้ทางด้านจิตใจเกี่ยวกับเรื่องธรรม ก็ศึกษาทางธรรมะให้รอบคอบทั้งทางโลกทางธรรม เอ้า พัฒนาไปไหนไปเถอะ ไม่มีเสีย ท่านจึงสอนให้พัฒนาจิตเป็นสำคัญมาก ไอ้เรานี่พัฒนากันตั้งแต่ภายนอกละซิ ไม่พัฒนาภายในจิต วางประดับหน้าร้านไว้... โอ้โฮ... สวยงามอร่ามตาเหลือเกิน ภายในมีแต่ขี้หมูราขี้หมาแห้ง ใครจะเข้าไปเหยียบในร้านได้ล่ะ เหยียบก็ไม่อยากจะเหยียบ อย่าว่าแต่จะมองดูเลย นั่น มันเป็นอย่างนั้นละ

ให้ประดับภายใน ภายนอกก็ประดับ ภายในให้มันดี ของดีๆ เขาเอาใส่ในตู้เซฟไว้เรียบ นั่น เห็นไหมของดี นักปราชญ์ท่านไม่อวดละ ผู้ที่อวดเก่งๆ นั้นคือตัวเก๊ เข้าใจไหม โฆษณาบ้างๆๆ อันนั้นดี อันนี้ดีๆ นะ นั้นละตัวเซ่อตัวโง่ตัวขี้ริ้วขี้เหร่ตัวไม่เป็นท่า ของดีไม่จำเป็นต้องไปโฆษณา อยู่ไหนอยู่ได้ ของดีไม่ดิ้น เข้าใจไหม ของดีแล้วไม่ดิ้น คนทุรนทุรายคนจะตายละมันดิ้น เข้าใจไหม อันนี้พวกจะตายมันดิ้นรู้ไหม คนปกติเขาจะไปดิ้นอะไร คนไข้มันดิ้นมันจะตาย เอาละ อย่าพากันเข็ดหลาบนะ มาหาหลวงตาบัวน่ะ...

ผมอยากจะเรียนถามถึงเรื่องการกระทำวิปัสสนา ทราบว่าท่านพระอาจารย์เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในทางปฏิบัติทางวิปัสสนามาก คำถามแรกก็อยากจะเรียนถามท่านพระอาจารย์ว่า การกระทำวิปัสสนานั้น มีคุณค่าต่อชีวิตของมนุษย์อย่างไรบ้าง

คุณค่าของการอบรมจิตทางวิปัสสนานี้มีมากมาย แต่จะอธิบายเพียงย่อๆ พอได้ใจความ คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น แม้จะเคยมีนิสัยใจร้อนหรือวู่วามต่างๆ มา แต่เมื่อได้รับการอบรมจิตใจให้มีความสงบพอมีทางคิดอ่านได้บ้างแล้ว ย่อมทำผู้ปฏิบัตินั้นให้กลายเป็นคนใจเย็น เป็นคนมีเหตุมีผล ไม่พรวดพราด ทำอะไรก็ทำด้วยความจงใจและเป็นการเป็นงานจริงๆ ไม่เป็นนิสัยจับจด นี่เป็นผลย่อๆ ของการทำวิปัสสนาที่อธิบายในข้อหนึ่ง

การกระทำวิปัสสนานั้น เราจะทำได้ยากง่ายเพียงไร

ถ้าเราเป็นคนยาก การทำวิปัสสนาก็ยาก ถ้าเราเป็นคนชอบง่ายหน่อย วิปัสสนาก็ง่าย เพราะถ้าเราเป็นคนยาก พอเริ่มจะทำวิปัสสนาก็เห็นว่ายากไปเสียแล้ว ไม่อยากทำวิปัสสนาก็กลายเป็นของยากไปด้วย ถ้าเราเป็นคนชอบวิปัสสนา พอทราบว่าทำวิปัสสนามีผลดีอย่างนั้นๆ เราชอบที่จะทำ การทำวิปัสสนาก็ง่ายเพราะเราเป็นผู้พาให้ง่าย

ผมกราบเรียนถามอีกอย่างหนึ่ง เท่าที่เคยได้ยินคนพูดกันว่า การปฏิบัติวิปัสสนานั้น บางทีทำดีไม่ดีทำให้คนมีสติฟั่นเฟือนไปได้ อันนี้เป็นความจริงหรือไม่

เท่าที่เราเดินไปตามถนนหนทาง เราก็เคยเห็นคนประเภทที่น่าสลดสังเวช คือคนที่เสียสติที่เรียกกันว่าคนบ้า แต่เราได้ถามเขาดูบ้างหรือเปล่าว่า คนที่เขาเป็นโรคประเภทที่น่าสลดสังเวชนี้ เขาเป็นมาจากการทำวิปัสสนา หรือเขาเป็นมาโดยธรรมชาติของเขาเอง

ที่ผมทราบ บางคนบอกว่าพอเริ่มวิปัสสนาแล้ว ทำให้สติฟั่นเฟือนไป ไม่เหมือนเมื่อก่อนเริ่มปฏิบัติวิปัสสนา

ในข้อนี้อาจเป็นได้ แต่ไม่ใช่เป็นเพราะธรรมของพระพุทธเจ้า หากเป็นเพราะบุคคลที่ทำผิดต่างหาก เช่นเดียวกับธรรมเปรียบเหมือนเส้นทางที่ถูกจากที่นี้ไปสู่จุดนั้นมีกรุยหมายป้ายทางบอกไว้อย่างละเอียด แต่ผู้เดินทางไปนั้นอาจจะเดินผิด คือปลีกแวะไปจากทางเดิมที่ถูกนั้นเสีย ก็เลยทำให้ผู้เดินทางนั้นผิดไปจากจุดที่หมาย จึงปรากฏผลที่ไม่สมหมายขึ้นมา ความจริงหลักธรรมของพระพุทธเจ้าทรงชี้บอกไว้โดยถูกต้อง แต่ผู้ปฏิบัติอาจดำเนินผิดไปด้วยความรู้ความเห็นของตนที่เข้าใจว่าถูก การทำวิปัสสนาของผู้ปฏิบัตินั้นมีนิสัยต่างๆ กัน บางรายก็ปรากฏเป็นนิมิตต่างๆ ขึ้นมา เช่น นิมิตเกี่ยวกับเรื่องคนตายบ้าง นิมิตที่น่าเพลิดเพลินบ้าง ที่น่าเศร้าโศกบ้าง ตามแต่จะปรากฏขึ้นมาตามนิสัย แต่ไม่ทุกรายไป เมื่อนิมิตปรากฏขึ้น ใจเกิดความชอบบ้าง เกิดความเศร้าโศกบ้าง เกิดความกลัวบ้าง เกิดความเสียใจบ้าง ตามแต่นิมิตจะแสดงขึ้นในท่าใด เมื่อจิตเป็นอย่างนั้น หากไม่ย้อนจิตเข้ามาสู่หลักคือองค์ภาวนาเสีย ก็มีทางเสียได้ เช่น คนที่เคยมีนิสัย

ขี้ขลาดหวาดกลัวต่อผีมาแล้ว แต่พอเริ่มทำวิปัสสนา จิตเริ่มสงบลงบ้างเล็กน้อย ขณะนั้นปรากฏเห็นคนตายขึ้นมาทางนิมิตที่เฉพาะหน้าเป็นต้น ก็เกิดความกลัวขึ้นมาในขณะนั้นจนไม่มีสติยับยั้งใจตัวเองเลยกลายเป็นบ้าไปเลย นี่อาจมีทางเป็นได้ดังที่อธิบายมา แต่ถ้ามีหลักยึด แม้จะเป็นบุคคลประเภทกลัวผีก็ตาม พอเห็นเรื่องที่น่ากลัวในเวลาภาวนาปรากฏขึ้นมา ก็รีบย้อนจิตเข้ามาสู่องค์ภาวนาซึ่งตนเคยบริกรรมอยู่ดั้งเดิมเสีย นิมิตก็ดับไปในขณะนั้น ความเสียหายก็ไม่เกิดขึ้น เพราะการดำเนินถูกทางที่ท่านสอนไว้ การดำเนินผิดทางนั้น คือเมื่อเห็นผีในนิมิตแล้วไม่ได้ย้อนจิตของตนเข้ามาสู่หลักธรรม ปล่อยให้ความกลัวพาเตลิดเปิดเปิงไปเสียจนไม่มีที่ยึดเหนี่ยว ผลที่เกิดขึ้นอย่างน้อยก็มีสติฟั่นเฟือน มากกว่านั้นก็เป็นบุคคลที่น่าสังเวชไปเลย ฉะนั้น การทำผิดทางจึงมีทางเสียได้ดังที่กล่าวมา ด้วยเหตุนี้ การทำวิปัสสนาแม้จะเอานามของพระศาสนาไปพูดว่าทำวิปัสสนาก็ตาม แต่อาจมีทางเสียได้ด้วยการเข้าใจผิด ผลที่เกิดขึ้นจากผู้ทำผิดนั้น อาจทำให้ผู้อื่นที่มีความสนใจอยากทำวิปัสสนาให้กลัวไปตามๆ กัน จึงคล้ายกับศาสนาเป็นโรงบ่ม...ขออภัยมากๆ คล้ายกับศาสนาเป็นโรงบ่มบ้าไปก็ได้

ผมอยากจะเรียนถามคำถามสุดท้ายอีกคำถามหนึ่ง คือรู้สึกจะมีผู้ที่สนใจในเรื่องวิปัสสนานี้อยู่หลายคน ถ้าหากว่าจะไปขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ท่านพระอาจารย์ ท่านจะกรุณาให้ความช่วยเหลือแก่พวกเราได้มากน้อยเพียงใดครับ

เท่าที่อาจารย์ปฏิบัติอยู่เวลานี้ ก็ปฏิบัติอยู่ในฐานะระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์อยู่แล้ว หากว่ามีท่านผู้สนใจจะไปอบรม ทางวัดก็เคยได้ปฏิบัติต่อพุทธศาสนิกชนมาเป็นจำนวนมาก แทบทั่วประเทศไทยสำหรับวัดป่าบ้านตาด แต่จะเรียนว่าไม่ขัดข้องเสียทีเดียวนั้น ก็ยังไม่กล้าที่จะเรียน เพราะอาจจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่จะทำให้ขัดข้องก็ได้ในอนาคต เพราะเป็นของไม่แน่นอน จึงขออภัยไว้ด้วย แต่เรื่องเกี่ยวแก่ท่านที่มีความสนใจหวังดีต่อตนเอง โดยที่ใคร่จะนำศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องอบรมนี้ อาจารย์ขออนุโมทนากับท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

ขอเรียนเรื่องวิปัสสนาให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายทราบย่อๆ พอเป็นข้อคิด คำว่า **วิปัสสนา** นั้นเป็นชื่ออันหนึ่งที่ท่านนักปฏิบัติท่านบำเพ็ญในครั้งพุทธกาล ซึ่งเป็นธรรมขั้น

สูงไปเป็นลำดับ แต่คำว่า **ภาวนา** นั้น เป็นคำกลางๆ ที่ใช้ได้ทั่วไปทั้งสมถะและวิปัสสนา รวมกันเข้าเรียกว่าภาวนา คำว่า **วิปัสสนา** นั้น หมายถึงความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมทั้งหลาย แม้เช่นนั้นจะนำมาใช้เป็นวิปัสสนาของการภาวนาทั่วๆ ไปก็ได้ ไม่ขัดข้อง การเจริญภาวนาหรือวิปัสสนานี้ มีผลประจักษ์ใจของผู้บำเพ็ญ คือใจที่เคยวอกแวกคลอนแคลนต่อสิ่งยั่วยวนต่างๆ เมื่อได้รับการอบรมจิตใจเท่าที่ควรแล้ว จิตจะค่อยเชื่องชินต่อเหตุการณ์ทั้งหลาย และปฏิบัติตัวไปด้วยความสม่ำเสมอ ผิดกับผู้ที่ไม่ได้อบรมอยู่ไม่น้อย ดังนั้น วิปัสสนาจึงเป็นคุณสมบัติที่ช่วยเสริมบุคคลให้เป็นผู้หนักแน่นมั่นคงในตัวเอง และมีเหตุผลต่อสิ่งเกี่ยวข้องต่างๆ ได้ดี

กระผมใคร่จะเรียนถามท่านพระอาจารย์เกี่ยวกับความจริงของโลกอย่างหนึ่ง ในฐานะที่ท่านพระอาจารย์มีความเชี่ยวชาญทางวิปัสสนาอย่างมาก และวิปัสสนาก็อย่างที่ท่านพระอาจารย์ว่าไว้ว่า คือศึกษาให้มีความรู้ให้เห็นแจ้งเห็นจริงเกี่ยวแก่ชีวิตสังคม ที่กระผมข้องใจใคร่จะเรียนถามก็คือว่า **การเกิดและการตายในทรรศนะของวิปัสสนานั้นเป็นอย่างไร**

เรื่องการเกิดการตายนั้น แม้จะไม่ใช่ทรรศนะของวิปัสสนาก็ตาม แต่เรื่องการเกิดการตายนั้นมีอยู่ทุกรูปทุกนาม โดยเฉพาะท่านผู้ถามปัญหาอยู่เวลานี้ก็ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้เหมือนกัน ถ้าอาจารย์จะเรียนอธิบายให้มากไปกว่านี้ ก็กลัวจะเป็นการนำเอาอ้อยไปขายในสวนอ้อยไป จึงไม่กล้าจะเรียนมาก พอเข้าใจมิใช่หรือ

ความจริงกระผมก็ยังไม่เข้าใจหรอกครับ อยากจะให้พระอาจารย์กรุณาชี้แจงรายละเอียดให้บ้างสักเล็กน้อย?

ไหน มีสงสัยข้อไหนล่ะ

คือการเกิดน่ะครับ ถ้าพิจารณากันตามหลักชีววิทยา ก็บอกว่าเกิดจากสเปิร์มของผู้เป็นบิดาผสมกับโอว่อมหรือไข่ของผู้เป็นมารดา ก็ปฏิสนธิออกมาเป็นบุคคลนั่นคือทางชีวะ ทีนี้ทางศาสนานั้นพูดไปในทำนองเดียวกันหรือเปล่า?

ท่านกล่าวไว้เหมือนกัน แต่ท่านมิได้บอกว่าสเปิร์ม คืออันนี้เป็นส่วนผสมสำหรับธาตุทางพระศาสนาท่านก็มีแง่หนึ่งที่จะพูดเกี่ยวกับสิ่งนี้ แต่ตามหลักวิทยาศาสตร์ทางชีววิทยาที่พูดไปเมื่อสักครู่นี้ เป็นไปในทางหลักวิชาทั้งนั้น แต่ทางพุทธศาสนาท่านพูดถึงส่วนธาตุอะไรทำนองนี้ อันนี้เป็นด้านวัตถุคือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ที่มาผสมกัน แต่ส่วนนามธรรมที่หมายถึงธาตุรู้ ที่เข้าไปแทรกสิงอยู่ในระหว่างสิ่งทั้งสองผสมกันนั้น นั่นเป็นธาตุส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ที่ทางพระพุทธศาสนาสนใจอยู่มากยิ่งกว่าส่วนของธาตุที่เป็นส่วนหยาบ

พระพุทธศาสนานั้นสอนให้บุคคลมักน้อยสันโดษ ทีนี้ทุกคนถ้ามีความมักน้อยสันโดษ คือพากันออกบวชหมด หรือว่าไม่พยายามสร้างสรรค์ความเจริญแล้ว ชาติไทยเราจะไม่ถูกรุกรานง่ายขึ้นหรือครับ?

เรื่องศีลธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนไว้นั้นมีมากมายหลายแขนง และมีเป็นขั้นๆ ของศีลและธรรม ผู้ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็ควรจะนำไปปฏิบัติให้เหมาะสมแก่เพศและฐานะของตน คำว่า **ความสันโดษมักน้อย** นี้ เป็นธรรมอันกว้างขวางมาก สำหรับพระก็ดำเนินไปอีกทางหนึ่ง คือแยกออกจากหลักใหญ่คือความสันโดษมักน้อยเช่นเดียวกัน ส่วนฆราวาสก็มีอีกเป็นแขนงหนึ่ง ที่ควรปฏิบัติให้เป็นความเหมาะสมสำหรับตนและเป็นประโยชน์แก่ตนและครอบครัวตลอดส่วนรวมด้วย ถ้าจะพูดรวมๆ ไป ก็อาจจะไม่สะดวกแก่ผู้ฟัง ดังนั้น อาจารย์จะขอแยกอธิบายเป็นตอนๆ เพื่อเข้าใจง่ายขึ้น เรื่องความสันโดษความมักน้อย ที่พอเหมาะสมกับฆราวาสจะพึงปฏิบัติได้มีอยู่ แต่ถ้าปฏิบัติให้เป็นความมักมากซึ่งเลยความพอดีแล้ว กลับเป็นภัยแก่ฆราวาสก็มีอยู่เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงสอนไว้อย่างนั้น อะไรเล่าที่ว่าความมักมากซึ่งเป็นภัยแก่ฆราวาสนั้น คือความมักมากในอารมณ์ มีหนึ่งแล้วอยากมีสอง มีสองแล้วอยากมีสาม มีสามแล้วยังอยากมีสี่มีห้าขึ้นไปไม่มีสิ้นสุด ไปที่ไหนมีแฟนเป็นพวงๆ อย่างนี้น่าเกลียดน่ากลัวมาก คือกลัวว่าโลกจะพินาศเพราะไฟอุบาทว์นี้เผาผลาญ ความมักมากประเภทนี้เป็นสิ่งที่น่าเกลียดมากมาย ไม่มีใครที่มีธรรมในใจอยู่บ้างจะชมว่าดี ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงไม่ทรงสอนฆราวาสให้เป็นผู้มักมากในทางนี้ เพียงแต่ผัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น

บางครั้งก็ยังมีการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ แถมยังอยากจะมีย่อยๆ อะไรต่ออะไรแฝงกันไป คือมีอาหารโว่งอาหารว่างยุ่งกันไปหมด โลกต้องแตกแน่ๆ พอเข้าใจมิใช่หรือ อาหารว่างความเป็นผู้มีผัวเดียวเมียเดียวนี่แล ท่านเรียกว่าความมักน้อยของฆราวาส ในหลักธรรมท่านสอนไว้อย่างนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ฆราวาสรู้จักความสำคัญของกันและกัน ให้รู้จักหัวใจของกันและกันซึ่งเป็นคู่ครอง และคู่พึ่งเป็นพึ่งตายของกันและกัน นี่เป็นหลักใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นห่วงสำหรับพุทธบริษัทผู้อยู่ครองเรือน และทรงสอนเน้นหนักลงไปในธรรมบทนี้ว่า ให้มีความมักน้อยสันโดษ คือมักน้อยในอารมณ์เครื่องเสริมไฟในครอบครัว ถ้ามีเพียงหนึ่งแม้จะยุ่งบ้างก็ไม่เท่าไร พอมีทางหายใจได้บ้าง และพออดพอทนเพราะความรัก ต่างฝ่ายต่างมีน้ำหนักเสมอกัน ไม่ไหลบ่าไปหาปลีกหาย่อย คือภริยาสามีประเภทกาฝากที่มีอยู่ในที่ต่างๆ เหมือนดอกเห็ดเต็มไปหมดใน... แม้ลูกที่เกิดในหัวอกของพ่อแม่ทั้งสองนั้นก็เป็นเลือดเนื้ออันเดียวกัน การแนะนำสั่งสอนก็ง่ายและเชื่อมโยงความรักใคร่สงสารระหว่างแห่งกันและกันก็สนิทดี เพราะเป็นเลือดในหัวอกของตนด้วยกัน ผู้เป็นแม่จะดุด่าว่ากล่าวลูกก็ไม่กระเทือนถึงผู้เป็นพ่อ ผู้เป็นพ่อจะดุด่าว่ากล่าวหรือเฆี่ยนตีลูกบ้างในบางครั้งที่ลูกดื้อดึง ก็ไม่กระเทือนผู้เป็นแม่ ย่อมเป็นที่สนิทใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพราะต่างฝ่ายก็ถือว่าเป็นลูกของตนเสมอกัน และความรักลูกๆ ก็มีส่วนเท่ากัน เนื่องจากเป็นเลือดในหัวอกอันเดียวกัน ดังนั้น ผู้มีความมักน้อยในอารมณ์ดังกล่าว จะไปไหนมาไหนย่อมไม่เป็นอารมณ์ห่วงใยกับฟืนกับไฟว่าจะมาหรือจะไปไหม้บ้านไหม้เรือน (ไฟราคะตัณหา) ของเราหรือของใคร

จะไปทำงานในบ้านนอกบ้านหรือสังคมใดๆ เมื่อต่างฝ่ายต่างรู้จักความสำคัญรู้จักกรรมสิทธิ์ของกันและกัน รู้จักหัวใจกันแล้ว ระหว่างคู่ครองทั้งสองนั้น ต่างจะไม่มีความระแวงแคลงใจและเป็นทุกข์เพราะอารมณ์ยุ่งมากวนใจ ทั้งเป็นการสะดวกในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดการจับจ่ายและการเก็บรักษาไม่มีทางรั่วไหลและมีสิ่งมาคอยดูดซึม ไม่ค่อยมีการทะเลาะกันในเรื่องไม่มีความอิ่มพอทางอาหารว่างอาหารนอกบ้าน พอเข้าใจมิใช่หรือ หรือจะให้อาจารย์สอนว่า ให้มีกันคนละร้อยสองร้อยอย่างนั้นหรือ ถึงจะเป็นที่พอใจและเป็นการพัฒนาที่เจริญมากที่สุด จะเป็นที่เหมาะกับใจของผู้ต้องการพัฒนาแผนใหม่

การฟื้นฟูเศรษฐกิจของบ้านเมืองนั้น เป็นอีกประเภทหนึ่งที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการงานทุกด้านที่ชอบธรรม เพียงเท่านี้ก็พอที่จะทราบได้แล้วว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้คนนั่งงอมืองอเท้าอยู่เฉยๆ โดยไม่แสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนแก่ครอบครัวและประเทศชาติบ้านเมือง การฟื้นฟูเศรษฐกิจของบ้านเมืองด้วยวิธีมีร้อยมีพัน มีอาหารว่างรอบบ้านรอบเมืองทุกแห่งทุกหนทุกตำบลหมู่บ้าน ตามชานเมือง ไนท์คลับ อะไรต่ออะไรยุ่งกันไปหมด รู้สึกจะไม่ใช่เป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้เจริญ แต่จะเป็นการสังหารตนสังหารครอบครัวและสังหารประเทศชาติให้ล่มจมลงไปด้วยอำนาจของกิเลสประเภทเผาคนทั้งเป็นอย่างไม่สงสัย เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงไม่ส่งเสริมให้คนสนใจในทางนี้ กลัวโลกจะพินาศ ไม่มีมนุษย์เหลือค้างอยู่ในโลกอีกต่อไป

พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีเกิดขึ้นแล้วย่อมมีดับเป็นธรรมดา ทีนี้คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ ๒๕๐๐ กว่าปีมาแล้วนั้น จะไม่ดับหรือ

อ๋อ ถ้าเรายังไม่ดับ คำสั่งสอนก็ยังไม่ดับ ถ้าเราดับเมื่อไร คำสั่งสอนก็ดับในบุคคลคนนั้น ส่วนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ปฏิบัติกันต่อไป ที่สำคัญก็คือ เวลาจะไปเที่ยวหาความรื่นเริงบันเทิงโดยไม่มีขอบเขตนั้น รู้สึกจะไม่กลัวการเกิดการดับ แต่เวลาจะน้อมใจเข้ามาสู่ศีลธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า กลับกลัวแต่จะดับจะตาย ข้อนี้จึงน่าสลดสังเวชอยู่มาก เวลาจะออกไปเที่ยวเปิดอารมณ์ให้สบายๆ คล้ายกับจะไปขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นนั้นไม่กลัวว่าอะไรจะเกิดจะดับ แต่เวลาจะประพฤติศีลธรรม กลัวแต่ธรรมของพระพุทธเจ้าจะดับและกลัวว่าตัวจะตาย ฉะนั้น ความดีจึงไม่มีโอกาสก้าวไปได้ถึงไหน มีแต่ความหลอกลวงถ่วงจิตใจวิ่งแซงหน้าไปอยู่ตลอดเวลา ไม่มีโอกาสตามมันให้ทันได้เลย

กระผมใคร่จะกราบนมัสการถามท่านอาจารย์ว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ถือว่าเป็นกึ่งพุทธกาล หมายความว่าอย่างไรครับ

อ๋อ กึ่งนั้น กึ่งเวล่ำเวลาต่างหาก ไม่ใช่ถึงคำสอนจะเกิดจะดับ

การที่ถือว่าปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่ว่าเป็นกึ่งพุทธกาลหมายความว่า ศาสนาพุทธจะยั่งยืนอยู่ ๕๐๐๐ ปีนั้น ใช่ไหมครับ

อันนี้ท่านตรัสไว้ตามกาล คือหลักพระพุทธศาสนาที่สอนไว้ ท่านกำหนดไว้พอประมาณว่า ห้าพันปี เมื่อถึง ๒๕๐๐ ก็เป็นอันว่ากึ่งตามเวล่ำเวลาของห้าพันปี เรียกว่ากึ่งแห่งกาลเวลา แต่ที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ขนาดนี้ เข้าใจว่าจะพอสมควรแก่ความสามารถของผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสจะประพฤติปฏิบัติตามธรรมของพระองค์ได้อย่างมากก็เพียงห้าพันปีเท่านั้น นอกจากนั้นก็อาจเป็นความเปลี่ยนแปลงทางความรู้ความเห็นไปต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ขาดความเคารพนับถือไปเองสำหรับหมู่ชน จึงคล้ายกับศาสนธรรมดับไป ความจริงศาสนธรรมมิได้ดับ แต่แม้ธรรมจะเป็นธรรมชาติดีอยู่ดั้งเดิมก็ตาม เมื่อไม่มีผู้สนใจจะฟื้นฟูขึ้นมาเพื่อประโยชน์แก่ตนแล้ว ธรรมก็กลายเป็นโมฆะไปในหมู่ชนที่หมดความสนใจโดยสิ้นเชิงแล้ว ฉะนั้น ท่านจึงประทานศาสนาไว้พอประมาณว่าห้าพันปี หากว่าเรามีอายุยืนยิ่งกว่าห้าพันปี จะประพฤติปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งกว่านั้น ก็ยิ่งจะเป็นการเพิ่มพูนความดีได้มากขึ้น แต่นี่รู้สึกเสียใจ ที่อายุของมนุษย์เรามีเพียงไม่กี่ปีแล้วก็ดับไปเสีย บางรายก็ไม่สามารถทำความดีให้แก่ตนได้ และทำตัวให้เป็นโมฆะทั้งปัจจุบันและอนาคตก็มีจำนวนไม่น้อย เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายเมื่อได้ก้าวเข้ามาสู่ความเป็นมนุษย์ และได้นับถือพระพุทธศาสนาที่ทรงไว้ซึ่งเหตุผลอย่างสมบูรณ์ทุกอย่างแล้ว ก็ควรสนใจนำไปปฏิบัติดัดแปลง กาย วาจา ใจ ของตนให้มีคุณค่า แม้จะดับไป ก็ให้ดับไปแบบบุคคลที่มีชัยชนะในตัว คือความเป็นผู้มีคุณงามความดีอย่างพร้อมมูลแล้ว อย่าให้สูญพันธุ์ไปโดยหาซากความดีติดตัวไปมิได้

มีคำถามส่งมามากมาย อยากจะทราบกันว่านรกกับสวรรค์มีจริงหรือไม่ ถ้ามีอยู่ที่ไหนบ้าง

ไม่ได้ถามนักท่องเที่ยวเขาบ้างหรือ เขาไปเมืองไหนบ้าง นรกเขาได้ไปหรือเปล่า อาจารย์ไม่ใช่นักท่องเที่ยว จึงไม่กล้าจะเรียนได้ แม้แต่เมืองนอกเมืองนาก็ไม่เคยไปเห็นแล้วจะสามารถไปเห็นนรกสวรรค์ได้ยังไง ต้องไปถามนักท่องเที่ยวเขาจึงจะรู้ในเรื่องนี้

ปัญหาต่อไปมีคำถามส่งมาว่า นิพพาน หมายความว่าอะไร และมีจริงหรือไม่

นิพพานนั้น ถ้าแปลเฉพาะคำว่านิพพาน ก็แปลว่าดับสนิท คำว่าดับสนิทนั้น เทียบกับไฟที่ก่อเปลวขึ้นมาด้วยเชื้ออย่างมากมาย แต่ได้ดับลงด้วยเครื่องดับไฟที่ทันสมัย เมื่อไฟดับลงไปอย่างสนิทแล้ว ผลก็คือความเย็นปรากฏขึ้นมา และไม่ทำให้สิ่งทั้งหลายถูกไฟไหม้ฉิบหายต่อไปอีก กิเลสซึ่งเปรียบเหมือนกองเพลิงดับไปจากใจด้วยมรรค คือข้อปฏิบัติที่ทันสมัย นั้นเรียกว่า **นิพพาน** แปลว่า ความดับสนิทแห่งกิเลสทั้งหลาย คือบรรดาสิ่งที่เป็นภัยต่อใจดับไปโดยสิ้นเชิง คงเหลือแต่ความบริสุทธิ์และความเป็นบรมสุขอันเป็นหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์เท่านั้น นั่นแลคือนิพพาน พอเข้าใจมิใช่หรือไม่ใช่คำว่านิพพานแล้วจะดับไปหมด ทั้งคนทั้งสัตว์อะไรๆ ดับไปหมดอย่างนั้น ความดับสนิทแห่งกิเลสนั่นแหละ คือ สอุปาทิเสสนิพพานของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ท่านในเวลาขันธ์ยังครองตัวอยู่ เมื่อขันธ์สลายตัวลงไป ก็เป็นอนุปาทิเสสนิพพาน มีแต่ความบริสุทธิ์ล้วนๆ นี่ท่านเรียกว่า นิพพาน เราจะไปหานิพพานที่ไหนกัน

กระผมใคร่ขอถามท่านพระอาจารย์ว่า ในฐานะที่พวกกระผมเป็นนักศึกษา กระผมได้ทราบว่า ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาหรือเป็นพระภิกษุก็ตาม ปัญหาที่สำคัญในการศึกษาที่สำคัญที่สุดก็คือ ไม่สามารถจะตั้งสมาธิให้แน่วแน่สำหรับการศึกษานี้ได้ ฉะนั้นกระผมใคร่นมัสการถามท่านพระอาจารย์ว่า **จะทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้ที่กำลังศึกษาธรรมหรือศึกษาทางโลกนี้ สามารถตั้งสมาธิให้แน่วแน่ได้โดยที่ไม่มีจิตใจฟั่นเฟือนเลย**

ในข้อนี้แม้แต่อาจารย์ผู้กำลังอธิบายอยู่เวลานี้ ก็ไม่ปรากฏว่าได้หาบหามตู้สมาธิมาเกิดด้วย แต่ก็ยอมรับว่าสมาธินั้นย่อมเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญด้วยกันทุกราย ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยการนิ่งนอนใจอยู่เฉยๆ ด้วยการอิดหนาระอาใจและความไม่สนใจ แต่จะเกิดขึ้นด้วยความสนใจฝักใฝ่ในธรรมด้วยกัน แม้ท่านทั้งหลายซึ่งเป็นนักศึกษาก็ต้องเป็นผู้มีสมาธิคือความแน่วแน่อยู่เสมอว่าจะศึกษาหลักวิชานั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความพากเพียรของตน นี่ก็จัดว่าเป็นสมาธิประเภทหนึ่งที่มีประจำอยู่ในใจของนักศึกษาซึ่งกำลังเล่าเรียนธรรมก็เหมือนกัน ถ้ามีความขยันหมั่นเพียรเหมือนกับงานทั่วๆ ไปแล้ว

เรื่องสมาธิแม้เราจะไม่ได้หาบหามตู้มาด้วยก็ตาม แต่จะต้องปรากฏขึ้นที่ใจของผู้มีความเพียรโดยไม่ต้องสงสัย

ผมขอนมัสการพระคุณเจ้า ผมมีปัญหาใคร่จะถามเรื่องศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องศีลห้า คือมีคนศาสนาอื่นมักจะโจมตีพระพุทธศาสนาในแง่ที่ว่า พุทธศาสนานั้นมักจะดีแต่ภาคทฤษฎี แต่ในภาคปฏิบัติแล้วรู้สึกว่ายังย่อหย่อนอยู่มาก โดยเฉพาะศีลข้อแรกคือ ข้อปาณา ห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ แต่ชาวพุทธส่วนมากก็มักจะฆ่าสัตว์ และก็รู้สึกว่าทางพระพุทธศาสนานี้ ถ้าหากว่าไม่ฆ่าสัตว์ คนเราจะอยู่ได้อย่างไร โดยเฉพาะพระสงฆ์องค์เจ้า เมื่อไม่มีคนฆ่าสัตว์ไปถวาย ไม่ทราบว่าจะอยู่ด้วยวิธีไร

ก็อยู่ได้ด้วยการไม่ฆ่าสัตว์นั่นเอง จะอยู่ได้ด้วยอะไร เช่น พระท่านไม่ฆ่าสัตว์ท่านก็ยังอยู่ได้ ฆราวาสไม่ฆ่าสัตว์ จะอยู่ไม่ได้ยังไง เราต้องคิดถึงความสำคัญของชีวิตแห่งสัตว์และมนุษย์ทั่วๆไป อย่าเห็นว่าสำคัญเฉพาะชีวิตของเราคนเดียว แต่ไม่เห็นความสำคัญในชีวิตของผู้อื่น ต้องเห็นความสำคัญทั้งชีวิตของเราด้วย ของคนอื่นและสัตว์อื่นด้วย ว่ามีคุณค่าแห่งความเป็นอยู่เท่าๆ กัน จึงจะเห็นความสำคัญของปาณาติบาตที่ท่านห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ เช่น สัตว์ตัวหนึ่งมีชีวิตอยู่ไปได้กี่วัน เขาก็เป็นสัตว์เต็มภูมิของเขาหากได้ถูกฆ่าไปเสียความสืบต่อแห่งชีวิตของเขาก็ขาดไปทันที เราก็เช่นกัน เมื่อถูกทำลายชีวิตลงในขณะใดความเป็นมนุษย์ก็ขาดลงในขณะนั้น เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมแล้วคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และคุณค่าแห่งความเป็นสัตว์มีชีวิตเหมือนกันหมด ถ้าชีวิตยังเป็นไปอยู่ สัตว์ก็เป็นสัตว์เต็มภูมิของสัตว์ มนุษย์ก็เต็มภูมิของมนุษย์ หากชีวิตหาไม่แล้ว ไม่ว่ามนุษย์และสัตว์ต้องเป็นผู้หมดคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และเป็นสัตว์ลงเท่าเทียมกัน เท่าที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายนั้น เป็นความชอบยิ่งแล้ว คนเราถ้าเห็นคุณค่าเฉพาะชีวิตของตัว แต่ไม่เห็นคุณค่าแห่งชีวิตของผู้อื่น ก็รู้สึกว่าเป็นคนที่เห็นแก่ตัวและเอาเปรียบผู้อื่นมากเกินไปอาจจะอยู่กับโลกเขาไม่ได้ ที่มีคนศาสนาอื่นโจมตีศาสนาพุทธว่าดีแต่ภาคทฤษฎี แต่ภาคปฏิบัตินั้นรู้สึกยังย่อหย่อนอยู่มาก ข้อนั้นไม่ว่าแต่พุทธศาสนา แม้ศาสนาอื่นๆ ที่เขาผู้โจมตียอมรับนับถือก็ย่อมเป็นความจริงดังที่ว่านั้น เพราะทุกๆ ศาสนาเป็นแต่ผู้ชี้

แนวทางให้คนทำดีและชี้บอกทางชั่วให้คนละเว้นปล่อยวางเท่านั้น จะดีหรือชั่วก็ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติหรือไม่เท่านั้น ศาสนาไม่ได้เป็นผู้ไปคอยรับบาปหาบกรรมแทนเขา และไม่มีสิทธิที่จะยอคนนั้นว่าดีแล้วพาขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น และตำหนิคนนี้ว่าชั่วแล้วจับโยนลงนรกไปเสีย

ที่ว่าชาวพุทธฆ่าสัตว์นั้น ความจริงผู้ที่ฆ่าก็มี ผู้ที่ถือเคร่งครัดไม่ฆ่าก็มีมากมาย ถ้าจะติด้วยความชอบธรรมสมกับนักธรรมด้วยกันแล้ว สิ่งที่น่าชมก็ควรชมด้วยความชอบธรรม ผู้ฟังที่มีธรรมในใจจะได้อนุโมทนา ไม่แสลงหูเพราะการติว่ามีอะไรแฝงอยู่ เมื่อพูดด้วยความเป็นธรรมโดยทั่วๆ ไปแล้ว ไม่ว่าชาวพุทธหรือชาวอะไรทั่วโลกล้วนเป็นนักฆ่าสัตว์ด้วยกัน จนปลาทั้งตัวเล็กและตัวใหญ่เท่าภูเขาที่อยู่ในมหาสมุทรทะเลที่กว้างแสนกว้าง ลึกแสนลึก จะไม่เหลือพอจะสืบพันธุ์ต่อไปอยู่แล้ว อีกไม่นานน่ากลัวจะไม่มีสัตว์น้ำสัตว์บกตลอดมนุษย์มนายังเหลือติดแผ่นดินแผ่นน้ำนี้เลย จะว่าอะไรปูๆ ปลาๆ ล่ะ ถ้าใจมนุษย์จะกำเริบเห็นการฆ่าการเบียดเบียนกันว่าเป็นของดี และเสริมความรู้ความฉลาดของตนว่าเป็นบุคคลพิเศษเกินโลกอยู่ สรุปแล้วจะมีชาวอะไรกันบ้างที่ไม่นิยมการฆ่าการเบียดเบียน นอกจากชาวสัตว์และชาวมนุษย์ที่ตายแล้ว และผู้ยังมีชีวิตอยู่แต่เป็นผู้มีใจเปี่ยมด้วยเมตตา มองเห็นอกเขาอกเราว่าสัตว์ทั้งหลายรักความเป็นอยู่แต่เกลียดกลัวความล้มความตายเสมอกันเท่านั้น ส่วนที่เกี่ยวกับพระนั้น สำหรับพระท่านมิได้บวชมาเพื่อรบกวนลวนลามเถียงกินเนื้อกินปลากับท่านผู้ใด ท่านองค์ใดมาบวชต่างก็บวชเพื่อรักษาศีลรักษาธรรม มีความเป็นอยู่เกี่ยวกับศรัทธาญาติโยมตามธรรมเนียมที่มีการงานและความเป็นอยู่ผิดกับฆราวาส มีผู้นำอะไรมาถวาย ถ้าไม่ผิดวินัย ท่านก็รับฉันและใช้สอยไปตามเรื่องของคนที่มีความเป็นอยู่เนื่องด้วยผู้อื่น การไม่ฆ่าสัตว์และฉันเนื้อสัตว์นั้น พระท่านพอทนได้ แม้แต่เรื่องใหญ่ๆ กว่านี้ที่โลกชอบทำกันมากๆ พระท่านยังทนได้ จึงกรุณาอย่าเป็นห่วงกับพระถึงกับต้องไปเที่ยวฆ่าและเบียดเบียนเขาให้ร้อนเป็นไฟไปเพราะพระเป็นสาเหตุ อาจารย์ไม่เห็นด้วย เพราะไม่ได้บวชมาเพื่อส่งเสริมใครให้เป็นคนชั่วและก่อความเดือดร้อนให้แก่กันด้วยการฆ่าและการเบียดเบียน แม้จะมีความลำบากเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนท่านที่มาเกี่ยวข้องทั้งใกล้และไกล ก็ยอมทนเอา เพราะความมุ่งหวังอยากให้คนดีมีเมตตาต่อกัน โลกจะได้เย็น ไม่ประสงค์ดังที่ว่า

นั้น มีอะไรๆ ที่เข้าใจว่าเกี่ยวกับพระเป็นต้นเหตุ กรุณาตัดออกให้หมด อย่าให้ปรากฏว่ามีความกังวลอยู่ในใจอีกต่อไป พระท่านจะได้สบายใจว่าตนบวชมาด้วยความบริสุทธิ์ใจ โยมจะได้หายห่วงเกี่ยวกับเรื่องฆ่าๆ ฟันๆ ซึ่งฟังแล้วไม่สบายใจเลย

กระผมใคร่กราบนมัสการว่า ตามพระพุทธประวัติที่ว่า วันออกพรรษาหรือวันเทโว... เป็นวันที่ต้อนรับการเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรื่องนี้เป็นจริงอย่างไรครับ

อ๋อ ก็ถามในสิ่งที่มองไม่เห็นกันด้วยตาเนื้อ ถ้าจะบอกว่าจริงก็เหมือนโกหกกัน จะว่าไม่จริง ก็ไม่ได้ไปเห็นเวลาท่านเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไม่ทราบจะให้เรียนตอบอย่างไร อาจารย์ต้องยอมในข้อนี้เพราะไม่เคยไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จึงไม่รู้เรื่องอะไร ถ้าจะถามก็กรุณาถามอย่างนี้ดีกว่าว่า ท่านมาจากวัดป่าบ้านตาดหรือ เวลานี้วัดป่าบ้านตาดยังมีอยู่หรือเปล่า อาจารย์จะได้ตอบทันที

ถ้าอย่างนั้นก็หมายความว่า คัมภีร์บทนั้นเป็นคัมภีร์ที่ยืนยันไม่ได้ใช่ไหมครับ

ถ้าเราจะถือคัมภีร์เป็นเครื่องยืนยันแล้ว ผู้ที่เคยเห็นคัมภีร์มาแล้ว มาถาม ก็ไม่ควรถาม เพราะได้ดูคัมภีร์เหมือนกัน และเป็นคัมภีร์ที่ยืนยันทั้งแก่ผู้ถามทั้งแก่ผู้ตอบและแก่ผู้ฟังเหมือนกัน

พระพุทธองค์ตรัสว่า *สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา* โดยเฉพาะข้อหลังสุดนี้ *สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา* นี้ หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีตัวตน เพราะฉะนั้น กระผมผู้ยืนพูดนี้ก็ไม่มีตัวตน ถ้าเช่นนั้นแล้วกระผมไปฆ่าใครเข้า ไปฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเข้า ก็ควรจะกล่าวว่าไม่มีตัวตน เป็นการไม่ไปฆ่าอะไรทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว บาป-บุญ-ความดี-ความผิด ก็คงไม่มีใช่ไหมครับ

ขออภัยด้วย คือถ้าเรายังเห็นว่ามีตัวตนอยู่ก็อย่าไปฆ่า ถ้าไปฆ่าเดี๋ยวจะผิดกฎหมายและจะติดคุกติดตะราง เพราะเป็นการฆ่าคน ถ้าอันไหนไม่เป็นตัวเป็นตนแล้วก็ฆ่าได้ เช่น กิเลสตัณหาอาสวะ มันมีอยู่ภายในตัวเรานี้ แม้จะฆ่าวันยังค่ำก็ไม่มีใครมา

จับให้ติดคุกติดตะราง ทั้งไม่เป็นบาปด้วย นอกจากเป็นคุณแก่เราโดยถ่ายเดียวเท่านั้น โปรดพยายามฆ่าตรงนี้ อย่าไปเที่ยวหาฆ่าสิ่งที่เป็นตัวเป็นตน เช่น คนและสัตว์ เป็นต้น มันเป็นโทษ

กระผมขอกราบนมัสการถามว่า ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งออกเป็นสองทาง คือทางมหานิกายและธรรมยุต บางครั้งทำไมถึงไม่ถูกกัน และทางไหนที่ดีที่สุดครับ

อ๋อ ข้อนี้เราควรคิดดูว่า แม้แต่สามี-ภริยา ก็ยังมีลูกหญิงลูกชาย เช่น นาย ก. นาย ข. นาง ง. นาง ช. ซึ่งแตกแขนงออกมาจากพ่อแม่คนเดียวกัน และบางครั้งระหว่างลูกสองสามคนนั้นก็ยังมีการทะเลาะกันได้ พระสงฆ์ท่านก็เป็นคนเช่นเดียวกับพวกเรา ก็อาจมีบ้างเป็นธรรมดา ทางที่ดีที่สุดนั้นคืออย่าทะเลาะกันนั่นแหละเป็นทางที่ดีที่สุด

อาจารย์ขอสรุปธรรมที่ได้มาบรรยายให้ท่านนักศึกษาทั้งหลายฟังในวันนี้ กรุณาทุกท่านได้นำไปขบคิดแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ดีงามอย่างยิ่งและประเสริฐสุดในการฟังธรรม คือฟังแล้วนำไปปรับปรุงตัวเราให้เป็นไปตามหลักธรรม จะเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองโดยสม่ำเสมอ ไม่อับเฉาเศร้าใจในความผิดพลาดต่างๆ ซึ่งเคยมีอยู่เสมอและทั่วไป ข้ออรรถข้อธรรมใดที่ได้วิสัชนาไปในวันนี้ หากมีความขาดตกบกพร่องไม่เหมาะกับจริตจิตใจ บรรดาท่านผู้ฟังทั้งหลายก็กรุณาให้อภัยด้วย ต่อนี้ไปขอทุกท่านจงมีความเจริญงอกงามโดยทั่วกัน เทอญ

กรรมดีที่เราต้องการอุทิศให้คนอื่น อย่างตอนที่ท่านให้พรนะครับ จะต้องกรวดน้ำด้วยหรือเปล่าครับ จึงจะได้ผล

ถ้าตามหลักกรรมแล้ว ไม่กรวดน้ำก็ได้ เช่น ทำความชั่วไม่ต้องกรวดน้ำต่อความชั่วก็ได้ชั่ว การทำดีไม่กรวดน้ำก็ไม่น่าจะผิด ต้องได้ความดีเสมอ การกรวดน้ำให้คนอื่นท่านก็พูดไว้ในหลักธรรม แต่ไม่กรวดก็ไม่ผิด คือเราอุทิศทางน้ำใจ อุทิศ หมายถึงว่าเจาะจงแก่คนนั้นๆ หรือสัตว์จำพวกไหนๆ ก็ตามก็เป็นเจาะจง อุทิศ แปลว่า เจาะจง เรา

จะกรวดทางน้ำใจก็ได้ ธรรมมีหลายขั้น อาจารย์มีแต่พูดให้ฟังเท่านั้น ไม่ได้กรวดน้ำด้วย แต่ว่าการทำเพื่อประโยชน์แก่โลกทำไม่หยุด แต่ไม่กรวดน้ำ ถ้าผิดก็ผิดมากที่สุดอาจารย์นี่ หากทำไม่หยุด ทำบางคืนจนนอนจะไม่หลับ แต่ไม่ได้กรวดน้ำสักที ไม่ทราบว่าเป็นยังไง ถ้าผิดก็ผิดมาก แต่แน่ใจว่าไม่ผิดทั้งสองอย่าง

การกรวดน้ำก็ไม่ผิด การไม่กรวดก็ไม่ผิด เพราะมันเป็นธรรมคนละขั้นๆ เป็นขั้นๆ ขึ้นไป ถ้าเราแน่ใจแล้วไม่กรวดก็ได้ เพราะธรรมะนี้เรียกว่า **อนุปุพพิกถา** พระพุทธเจ้าแสดงธรรมขึ้นไปโดยลำดับๆ อนุปุพพิกถา หมายถึงว่า การแสดงธรรมขึ้นไปโดยลำดับๆ ตั้งแต่ธรรมขั้นต่ำขึ้นไปๆ เหินขึ้นไปเรื่อยถึงธรรมขั้นสูงสุด และการกรวดน้ำนี้ก็เป็นขั้นๆ ไปโดยลำดับ กรวดน้ำธรรมดาก็มี กรวดทางน้ำใจก็มี น้ำธรรมดาก็มีน้ำใจเป็นเครื่องประกอบ ถ้าเป็นแต่เพียงเทน้ำแจ็กๆ น้ำใจไม่มีก็ไม่เกิดผล เพราะการกรวดน้ำนี้เป็นพยานของน้ำใจว่าเราได้ทำอย่างนี้ เห็นว่าสำคัญอยู่มากในน้ำใจ

ขอประทานโทษครับ คือเวลากรวดน้ำนี้นะครับ กระผมจำคำบาลีไม่ได้ แล้วกระผมก็พูดภาษาไทยอยู่ในใจนี้ จะเข้าท่าไหมครับ

เข้าท่า ใจมีภาษาเดียวเท่านั้นละ อุทิศต่อผู้ใดก็เป็นอันอุทิศ เป็นผู้มุ่งแล้ว ใจมีภาษาเดียว ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี ก็เป็นอีกภาษาหนึ่งๆ แต่ภาษาใจนี้มุ่งจุดเฉพาะ เช่นถึงคนไหน นี่เป็นภาษาเดียวมันชัดเจนแล้ว เราระลึกได้มุ่งต่อคนนั้นๆ ได้

ท่านอาจารย์ครับ กรรมที่เราทำเมื่อตอนที่เรายังไม่เชื่อผลแห่งกรรมเมื่อสมัยเรายังเป็นเด็กไม่รู้ภาษานี้นะครับ เราควรจะทำอะไรตอบแทนสิ่งที่เราเคยทำมาแล้ว

อ้าว เราก็ทำความดีตอบซิ เราเป็นผู้ใหญ่ เราทำดีได้นี่ ตอนเราทำไม่ดีในตอนเป็นเด็ก พอเป็นผู้ใหญ่ เราก็ทำดีตอบแทนในสมัยยังเด็กนั่นซิ เวลาเด็กมันโง่ โตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมามันฉลาดก็แก้กันตรงนั้นซิ แต่อย่าให้ใจที่ใหญ่เท่าไรยิ่งโง่ลงไปนะ ผิด ตรงนี้แก้กันไม่ได้ มีแต่จะเพิ่ม

แต่ไม่อาจลบล้างกันใช่ไหมครับ

ลบล้างได้ก็มี ลบล้างไม่ได้ก็มี ถ้าหากว่าลบล้างไม่ได้เสียเลยนั้น พระพุทธเจ้าจะบริสุทธิ์ไม่ได้ เพราะเกิดขึ้นมาในท่ามกลางแห่งกิเลสทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ของดี กิเลสเป็นของชั่วทั้งนั้น ถ้าหากว่าลบล้างไม่ได้แล้ว พระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลายจะเกิดขึ้นมาไม่ได้ แต่ส่วนที่ปลีกย่อยมาตามธาตุตามขันธ์เป็นไปได้ เช่น ชาตินี้เราเคยทำนั้น แม้ใจบริสุทธิ์แล้วก็ตาม สามารถลบล้างได้แล้วภายในจิตใจ แต่ทางธาตุทางขันธ์ยังติดตามกันได้อยู่ก็มี แต่ได้เพียงเปลือกเมืองเท่านั้น ตัวเมืองจริงๆ ไม่ได้ อย่างสมัยพระพุทธเจ้ายังมี

คือกรรมชั่วนี่นะครับ สมมุติว่าเราทำไปโดยที่ไม่ตั้งใจ เราไม่ทราบเลยจริงๆ ว่า เราได้ทำกรรมชั่วลงไป แต่การกระทำนั้นได้ทำลงไปแล้ว ทำให้คนอื่นเดือดร้อนอะไรต่อมิอะไร ภายหลังเราก็มาระลึกสำนึกผิดในนั้น และก็พร้อมที่จะให้เขาจับไปตัดหัวคั่วแห้งอะไรแล้วแต่นะครับ อันนั้นถือว่าเป็นการลบล้างกรรมชั่วได้หรือเปล่าครับ

ใช่ ถือว่าเป็นการแก้กัน เป็นการถูกต้องแล้วอย่างนั้น

ท่านอาจารย์ครับ คำที่พูดกันว่า กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย น้ำเต้าน้อยจะถอยจม จะเอาหลักธรรมมาอธิบายอย่างไรครับ

กระเบื้องจะเฟื่องฟู นั้นหมายความว่าไงว่าไปซิ ว่าความหมายของกระเบื้องก่อน

คือคนชั่วจะได้ดี คนดีจะได้ความชั่วครับ

เอ้า...ว่าเรื่องคนชั่วจะได้ดี เขาได้อย่างไร เรื่องคนดีจะได้ชั่ว เขาได้ยังไง เอ้า ว่าให้อาจารย์ฟังเสียก่อน ตอนนี้ยังไม่แจ่ม

คือคำที่ว่า กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย นั้น ก็หมายถึงเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้นะครับ และน้ำเต้าน้อยจะถอยจม ก็เป็นไปไม่ได้อีกแหละ แต่ว่าทำไมถึงจะเกิดขึ้นในเหตุการณ์ปัจจุบันได้

ถ้าเป็นไปไม่ได้อย่างนั้น หลักของกรรมก็เป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน ทำกรรมดีจะได้ชั่วนี้เป็นไปไม่ได้ ทำชั่วจะได้ดีนี้เป็นไปไม่ได้

คืออย่างนี้ครับ ในสังคมสมัยนี้ปรากฏว่าทำความเลวกลับรวย คนที่ทำความดีซื่อสัตย์สุจริต โกงก็ไม่โกง กินก็ไม่กิน ก็จนกันอยู่อย่างนั้น ลูกก็เป็นโขลงไม่ทราบว่าจะเลี้ยงยังไง มันเป็นลักษณะอย่างนั้นครับ

เข้าใจ ถ้าอย่างนั้นสมมุติว่าเราอยู่ด้วยกันนี้ เราต้องการความรวย เข้าไปปล้นเมืองอุดรฯ โดยอาจารย์เป็นหัวหน้า จะว่าอาจารย์ดีไหมล่ะ เพราะเวลานี้เราจน อยากได้เงินมาก แล้วไปปล้นเอาเมืองอุดรฯ ทั้งเมืองเลยละ แล้วเราโกยเอาเงินเขามานี้ อาจารย์มหาบัวจะมีชื่อเสียงโด่งดังไหมว่า อาจารย์มหาบัวนี้ดีมาก พาลูกศิษย์ปล้นได้

มิได้ครับ อันนั้นมันโจ่งชัดเกินไป

เราต้องให้มันชัดอย่างนี้ ถ้าไม่ชัดก็ถามกันไม่ได้ใช่ไหม จะเอาอะไรมาดี โกงก็ทราบว่าโกงอยู่แล้ว อาจารย์พาไปปล้นก็ทราบว่าอาจารย์พาปล้นอยู่แล้ว ตรงไหนไม่แจ้ง คิดดูซิ มันเหมือนกันนี่เราพูดตามความจริง โกง เขาก็ทราบว่าเขาโกงอยู่แล้ว ได้เงินมาตั้งล้านก็ล้านได้มาด้วยความโกง มันดีแล้วหรือ ถ้าดีก็สอนให้โกงกันทั้งโลกนี้เป็นไง โลกนี้จะได้เจริญ เอ้า ถ้าอย่างนั้นพวกเราฆ่ากันโกงกันเดี๋ยวนี้จะเจริญไหมล่ะ

ก็มีตัวอย่างท่าน อย่างคนที่อยู่ด้วยกันนี้นะครับ อย่างคนที่ทำราชการงานเมืองอยู่ด้วยกันนี่ อีกคนหนึ่งประจบสอพลอ ซึ่งเราถือว่าเป็นกรรมไม่ดีใช่ไหมฮะ ทีนี้ก็ปรากฏว่าเขาก้าวหน้าไป

ก็ไม่ดีนั่นแหละ ก้าวหน้าด้วยความสอพลอนั่นแหละ มันจะก้าวไปไหน ถึงขั้นฟากเมฆก็ไปด้วยความสอพลอ จะเลยพระอาทิตย์พระจันทร์ไป ก็เลยไปด้วยความสอพลอ

ผู้ที่ทำความดีก็เกิดความท้อถอยซิครับ คือบางคนยังเข้าไม่ถึงธรรมก็เลยไม่อยากจะทำความดีแหละ อยากจะประจบสอพลอแต่ก็ทำไม่ได้เพราะว่าจิตเดิมไม่เป็นอย่างนั้น

ถ้าอย่างนั้นอาจารย์ก็เหมือนกัน อาจารย์ไม่สอพลอ จะจนก็จนแบบหลวงตาบัวนี้ดีกว่า หลวงตาบัวจะอยู่อย่างนี้แหละ สอพลอไม่เป็น ใครจะว่าหลวงตาบัวชั่วก็ชั่วไป หลวงตาบัวจะอยู่แบบนี้ ความจริงเป็นอย่างนี้ อันนั้นมันเรื่องของโลกเอานิยายไม่ได้ เรื่องของกิเลสมันมีเล่ห์มีเหลี่ยมมีทุกสิ่งทุกอย่าง เราจะเอามาเป็นแบบฉบับไม่ได้ แบบฉบับจริงๆ คือหลักธรรมที่จะทำโลกให้มีความร่มเย็น การคดการโกงการรีดการไถมันดีเมื่อไร ผู้เดือดร้อนเดือดร้อนจะตาย ดีแล้วเหรออย่างนั้น คนหนึ่งว่าตัวดี คนหนึ่งว่าเดือดร้อน มันดีแล้วแล้วเหรอ มันไม่ถูกมันก็ไม่ดีอย่างนั้น เข้าใจแล้วเหรอ ถามก็ได้คำตอบ ไม่ถามก็ไม่ได้คำตอบ เราเป็นนักกีฬาฟาดกันลงไป อาจารย์ไม่ว่าอะไร แต่เวลาเสียงมันดังขึ้นบ้างก็กรุณาระวังนะ เวลาไม่มีเสียงฟ้าฝนก็ไม่ตก มันต้องกระหึ่มๆ บ้างเปรี้ยงโน่นเปรี้ยงนี่ ฝนตกมาบางทีมันอาจเย็นใช่ไหมล่ะ

เหตุการณ์ปัจจุบันนะท่านอาจารย์ ทำให้เราเห็นตัวอย่างที่ไม่เหมือนคำสั่งสอนนะฮะ แต่ไม่ใช่ว่าคำสั่งสอนไม่ถูก เป็นต้นว่า คนที่มีการศึกษาดีมีเงินมีทองร่ำรวยนี่มักจะไม่สนใจในศาสนานะครับ ถือนิดเดียวว่าไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนก็พอใจแล้ว ทีนี้พื้นฐานเดิมของเขาเกิดมาร่ำรวย เกิดมามีสติปัญญาสูง นี่แสดงว่าพื้นฐานเดิมเขาดี คล้ายๆ เขาเกิดมาจากผลบุญเก่า แต่ว่าความประพฤติต่อไปจะเป็นอย่างไร

ที่พื้นฐานสมบัติเขาได้มาด้วยวิธีใด

ก็อย่างมีพ่อแม่ร่ำรวย เป็นต้น

อ๋อ อันนั้นก็ให้เป็นพื้นฐานในส่วนนั้นของเขาดีเสีย ถ้าเขาไม่ทำต่ออันนั้นก็ไม่ต่อส่วนที่ดีมันก็ดี ส่วนที่ไม่ต่อ มันก็ไม่ต่ออยู่อย่างนั้นแหละ

ครับ มันน่าแปลกที่ว่า เมื่อมีกรรมดีมาแล้วก็น่าจะต่อไปได้ เหมือนกับเรือบินที่วิ่งมาด้วยไอพ่น มันก็น่าจะวิ่งไปได้

แต่เวลามันหมดไอพ่น มันตกใช่ไหมล่ะ ก็เวลาไอพ่นตก ไม่พูดกันบ้าง เมื่อยังไม่ตกก็เห็นแต่มันพุ่งไปท่าเดียว เวลามันตกยังมี ก็ว่ากันมั่งซิ ตอนที่ควรจะว่ามีอยู่ไม่พูดนี้

มันน่าแปลกใจ

แปลกที่ตรงไหน เวลามันหมดไอพ่นตก มันแปลกอะไร คนก็เหมือนกันแหละ เวลาไม่มีที่ต่อก็ตกได้ เข้าใจเหรอ แต่เราว่าแต่มันพุ่งๆ บทเวลาตกไม่พูด อันนี้ก็เวลาเขาพุ่งๆ ก็ให้เขาพุ่งไปนะ ถ้าไม่ต่อและหมดน้ำมัน มันก็ตกได้เหมือนกันแหละ เพราะฉะนั้นถ้าไม่อยากให้เรือบินเราตก ให้เพิ่มน้ำมันเรื่อยๆ มันจะค่อยเหินฟ้าขึ้นไปเรื่อยแหละ

ผมแปลกใจว่า ทำไมกรรมดีถึงมาหมดเอาแค่นี้

อ้าว เรื่องหมดไปหมดได้ก็โลกอนิจจัง อยู่ในโลกอนิจจังต้องหมดได้ด้วยกัน ดีก็หมดได้ถ้าไม่ต่อ กินอยู่เสมอๆ มันก็หมดได้ ชั่วก็หมดได้จะว่าไง มันไม่หมดจริงๆ ตั้งแต่พ้นจากสมมุตินี่แล้วเท่านั้น อย่างพระอรหันต์ท่านอันนั้นท่านไม่หมด ท่านไม่มี ท่านไม่หมด คือธรรมชาตินั้นพ้นจากสมมุติแล้ว ถ้าอยู่ในกฎของอนิจจังอยู่แล้ว ยังไงก็ต้องเป็นลุ่มๆ ดอนๆ เสมอ แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้พยายามสร้างความดีไว้จนกระทั่งสามารถที่จะพ้นไปได้ ความดีเท่านั้นที่จะทำให้พ้นไปได้ โลกอนิจจัง ท่านจึงสอนเสมอ ดีก็เป็นอนิจจัง ชั่วก็เป็นอนิจจัง เพราะอยู่ในโลกอนิจจัง แต่อนิจจังมันต่างกัน คือความชั่วเกิดขึ้นมานิดหนึ่งก็ตาม เราก็ไม่อยากให้เกิดใช่ไหม ความดีอยากให้เกิด เพราะฉะนั้นจึงต้องสร้างความดีให้หนุนขึ้นไปเรื่อยๆ อย่างพระพุทธเจ้าแลพระสาวกทั้งหลายที่วิเศษวิโสออกจากความดีทั้งนั้นหนุนขึ้นไปจนกระทั่งผ่านพ้นไปได้ ความชั่วไม่มีทางพ้น มีแต่ทางจมไปเรื่อยๆ เอาตรงนี้

ทำไมชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนไอพ่นที่ไม่ตก คงวิ่งไปเรื่อยจนกระทั่งถึงพระนิพพาน

ถึงแล้วก็ไม่ตก ก็เหมือนอย่างเรือบินมันถึงที่และไปจอดแล้วก็ไม่ตก รถยนต์ไปถึงที่แล้วก็ไม่ตกใช่ไหมล่ะ ถ้ายังไม่ถึง มันก็มีได้ บางทีลงคลองก็ยังมีถ้าขับไม่ดี ถ้าถึงที่แล้วก็ไม่ตกแหละ ทำยังไงก็ไม่ตก เพราะเมื่อไม่ขึ้น จะเอาอะไรมาตก ถ้าขึ้นมันก็ตก ถ้าแล่นมันก็ลง แน่ะ มีขึ้นมีลง ถ้าไม่ขึ้นไม่ลงแล้ว มันก็หมดปัญหา พระพุทธเจ้าถึงจุดที่ไม่ขึ้นไม่ลงแล้ว คือพ้นจากกฎอนิจจังนี้แล้ว มันก็หมดปัญหาที่เราจะพูด ที่เราพูดเดี๋ยวนี้เราพูดเรื่องอนิจจังต่างหากที่จะว่าไง

ผมจะเรียนถามอีกอันหนึ่ง เรื่องอนัตตานี่นะครับ ถ้าเผื่อมันเป็นของที่นอกกาย และก็ไม่ใช่ของที่เรารักใคร่มาก ก็พอนึกออกว่าอันนี้เป็นอนัตตา หากจะสูญจะหาย จะคว้ามันก็ไม่ได้ค่อยว่า แต่นี้มันใกล้ชิดตัวเข้ามาหรือของที่เรารักมาก จะทำยังไงถึงจะตัดออกไปได้ให้เป็นอนัตตา เราจะใช้ความคิดอันไหนดีครับ

เราได้ตัดบ้างหรือเปล่าล่ะ

ก็พยายามตัดอยู่ครับ

พยายามเฉยๆ ไม่ตัดก็ไม่ออก ถ้าพยายามตัด มันก็ออกได้ เป็นแต่เพียงพยายามเฉยๆ ไม่ตัด ไม่ว่าสิ่งภายนอกภายในก็ตัดไม่ได้เหมือนกัน เพราะเป็นเพียงพยายามไม่ได้ตัดนี่ ภายนอกก็ไม่ขาด ภายในก็ไม่ขาด ก็เท่ากันแหละ ถ้าพยายาม ไม่ว่าข้างนอกข้างในตัดได้ทั้งนั้น ถ้าตัดไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่สอน เพราะธรรมนี้เป็นสวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว ทรงรู้ทรงเห็นทุกสิ่งทุกอย่างทั้งภายนอกภายใน ตัดได้ทั้งภายนอกภายในแล้วจึงนำมาสอนโลก พวกเรานี้ไม่ยอมตัดแต่จะให้ขาด ไม่ได้กินแต่จะให้อิ่มท่าเดียว มันก็ไม่อิ่ม

ท่านครับ ถ้าเผื่อในโลกของเราทุกวันนี้ วงสังคมอย่างนี้ และถ้าทุกคนเรานี้ทำอุเบกขาเสีย คือไม่สนใจ ใครจะมาเอาอะไรก็ช่าง บ้านเมืองของเราจะเจริญอย่างไร อันนี้ผมอยู่ในโลกียะนะฮะ ไม่ใช่โลกุตระ มันไปอีกอย่างหนึ่ง

ได้ลองทำกันทุกคนแล้วหรือ คือว่าทุกคนให้ทำเป็นอย่างนั้นและไม่สนใจกับอะไรเลย แล้วบ้านเมืองของเราจะเจริญไหม พวกเราได้ทำกันบ้างแล้วหรือยัง

ก็คิดว่าถ้าทำมันก็คงจะไม่เกิน ตามประสาผมล่ะครับ

ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ควรตอบตามภาษา ถามตามภาษาเฉยๆ ก็จะให้ตอบตามภาษามันตอบไม่ได้ จึงของดอันนี้ไม่ตอบ นี่เป็นอันตอบแล้วไม่ใช่หรือ ตอบแล้วนะนี่ อย่าเข้าใจว่าไม่ตอบ ตอบแล้ว บางคนจะไม่เข้าใจว่าท่านไม่ตอบ ต่างคนต่างจะให้เฉยไปเสียหมด ถ้าต่างคนต่างให้เฉยหมด แต่ยังไม่เฉย แล้วจะเอาผลมาแล้วนี่นะ เราก็ตอบไม่ได้ซิ ผลยังไม่มี ผลต้องตามเหตุมา เวลานี้เหตุยังไม่มีเลย จะให้ตอบผลก่อนแล้ว ตอบไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงงด นี่ก็คือการตอบแล้วนั่นเอง

ท่านอาจารย์ครับ พระพุทธเจ้านี่นะครับ ฟังตามพุทธประวัติท่านก็ทำคุณงามความดีไว้แยะ แต่ทำไมท่านถึงมีเรื่องไม่ดีหนักกว่าอย่างคนธรรมดาเราแยะครับ อย่างมีพระเทวทัตกลิ้งหินลงมาจากเขาจะปลงพระชนม์ท่าน เป็นต้น

อ๋อ คิดดูบางทีเราเดินจงกรมในป่า ยุงยังมากัดเรา มันยังไม่เห็นว่าเราภาวนาไม่ภาวนา เอ้า ยุงก็ตามภาษายุง คนชั่วก็ตามภาษาคนชั่วใช่ไหม

ไม่ครับ เล็กน้อยผิดกันแยะเมื่อเทียบกับพระพุทธเจ้า อย่างพระพุทธเจ้าท่านทำความดีมากกว่าเราไม่รู้จักกี่หมื่นกี่พันเท่า แล้วท่านยังมีสิ่งร้ายๆ ประเภทนั้นมาเกี่ยวข้องด้วย อย่างเราถ้าเผื่อว่าเปรียบเทียบบารมีแล้ว เราทำได้นิดเดียวของท่านเท่านั้นเอง

เราไม่ใหญ่เหมือนพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่เรานั่งภาวนา ยุงตัวเล็กๆ ยังกัดเราได้ ไม่ต้องพูดถึงเรื่องใหญ่ๆ เพราะเราเป็นคนเล็กน้อยไม่ได้เหมือนพระพุทธเจ้า มันยังไม่ได้ว่า เอ ท่านนั่งภาวนานา มันไม่เห็นว่ามันยังกัดได้ บางทีเรานั่งอยู่หรือยืนอยู่เดินจงกรมอยู่อย่างนี้ มันยังมากัดเราได้ ทำไมถึงกัด นั่นเรื่องของมัน เรื่องของยุง อันนี้เรื่องของเราที่เราจะทำดีก็ทำของเราเรื่อยไป อย่างพระพุทธเจ้า ใครจะว่าอะไรก็เฉย ใครจะมาตำหนิติโทษ ใครจะมาผูกพยาบาทอาฆาต พระองค์ก็เฉย เรื่องของพระองค์ ก็เหมือนเรา

เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนานี่แหละ ยุงจะกัดก็เฉย มดจะกัดก็เฉย เก็บออกเสีย ถ้าเจ็บมากก็เอาออกเสีย เราก็เดินจงกรมของเราไป ถ้าหากว่า เอ๊ นี่เราเดินจงกรมนั่งสมาธิแท้ๆ ทำไมยุงถึงมากัดเรา เราหยุดสมาธิเสียดีกว่า นี่มันก็ไม่ดี เขามาทำอย่างนั้น พระพุทธเจ้าหยุดเสีย พระพุทธเจ้าก็เป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ เรื่องคนชั่วเอาประมาณไม่ได้อย่างที่อาจารย์ว่าเราเป็นคนดี เรามีขอบเขต เรามีประมาณ เราก็ทำของเราไป ถ้าไม่เข้าใจถามอีก เรื่องกรรมเรื่องเวรมีอยู่ทั่วๆ ไปนั้นละ ไม่มีสิ้นสุด

ดูคล้ายกับว่าท่านยังมีกรรมเหลืออยู่อีกเยอะแยะที่จะต้องชดใช้

มี อย่างอาจารย์ว่าเรื่องวิบากกรรมที่เกี่ยวกับส่วนร่างกายมันมีได้ ส่วนความบริสุทธิ์นั้นไม่มีอะไรจะติดตามได้เลย ส่วนกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องวิบากมีได้ อาจารย์ก็พูดแล้วตะกี้นี้ อย่างพระพุทธเจ้าของเรา พระเทวทัตอย่างนี้เป็นต้น ตั้งแต่สมัยโน้นผูกอาฆาตกัน เริ่มแรกไปขายเครื่องประดับจำพวกสายสร้อยสังวาลอะไรนี่แหละ พระพุทธเจ้าเป็นคนดีมาตั้งแต่โน้น เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต พระเทวทัตนี่เป็นเพื่อนเป็นสหายกัน ทีนี้เข้าไปในหมู่บ้านหนึ่ง พระเทวทัตนั้นไปก่อน นี่เริ่มแรกที่จะก่อเวรกัน เอาเครื่องประดับตกแต่งต่างๆ ไปขาย แล้วก็มียายไม่มีเงินเป็นคนจน แกมีถาดทองคำถาดหนึ่งเก่าเป็นสนิมจับเกรอะกรังหมด แต่ไม่ใช่สนิมบนทองคำนะ สนิมที่ว่าสกปรกนั่นเอง พูดง่ายๆ ก็แม่ไม่มีอะไร แต่อยากได้เครื่องประดับนี้ให้หลาน และแม่มีถาดใบเดียวนี้จะให้แม่เท่าไรแม่ก็ไม่ว่า แต่แม่ขอเอาถาดนี้เปลี่ยน ลูกจะเห็นว่าอย่างไร พระเทวทัตพอมองเห็นเข้า โอ้ นี่มันถาดทองคำ โอ๊ย ของอย่างนี้จะเอาไปยังไงนี่ ของเก่าแก่มาตั้งแต่ไหนก็ไม่รู้ ใช้ไม่ได้แล้ว ว่างั้นนะ และใจมีความกระหยิ่มอยู่แล้ว เป็นยังไงเราต้องมีหวัง เราจะไปขายของที่อื่นเสียก่อนแล้วค่อยกลับมา พอดีพระพุทธเจ้าของเราก็เป็นพ่อค้าเหมือนกัน ไปขายแบบเดียวกันนั้นแหละ พอไปเห็นแล้ว ยายคนนั้นก็มาหา โอ้โฮ้ คุณแม่ของนี้มันของมาแต่ดั้งเดิม ถาดนี้เป็นถาดทองคำ ราคาของทั้งหมดที่พวกลูกเอามานี้ก็ไม่เท่ากันกับถาดนี้ ของนี้มีค่ามากมีราคามาก ถ้าคุณแม่จะเอาก็ไม่ว่าจะยกให้ทั้งหมดนี้ก็ยังไม่พอกับค่าของถาดทองคำของคุณแม่นี้ แม่ไม่ว่า ว่างั้นเลย แล้วยกถาดนี้ให้เลย ทางนั้นก็ยกของให้ทั้งหมดเลยแล้วก็ไป พอพระเทวทัตไปขายของหมดแล้ว

กลับมาจะมาเอาถาด ที่ไหนได้คนนี้เอาไปแล้ว นั้นละ ผูกอาฆาตตรงนั้นละ ก่อกรรมก่อเวรกันมาตั้งแต่บัดนั้นเรื่อยมานี่เรื่องเป็นอย่างนั้นนั้นละเวรพระเทวทัตกับพระพุทธเจ้าเริ่มเป็นมาตั้งแต่บัดนั้น คือโลภนักมักลาภหาย ลาภหายแล้วก่อเวรขึ้นมา ทีนี้ไปขายที่อื่นเสียก่อนถึงจะกลับมาเอา อย่างไรก็อยู่ในเงื้อมมือเราแล้วแหละ ไม่คิดว่าคนอื่นเขาก็มีเงื้อมมือเหมือนกัน นึกว่ามีเงื้อมมือแต่ตัวเอง เขาก็เอาไปกินเงียบเสียนั้นแหละ เรื่องเหตุเบื้องต้นเป็นอย่างนั้น เป็นไปได้เรื่องกรรมที่ติดตามวิบากขันธ์ แม้ท่านที่เป็นพระอรหันต์แล้วท่านก็ยังมี แต่ไม่สามารถที่จะซึมซาบเข้าถึงจิตใจให้เป็นความเอนเอียงไปตามนั้นได้ ไม่มีปัญหาอันนี้ เป็นไงปัญหาที่ถามกับอันนี้ลงกันได้หรือยัง

แล้วอย่างนี้ถ้าเผื่อคนธรรมดานี่ สมมุติว่าจะถึงชาติสุดท้ายนี้ ก็ต้องไปใช้กรรมอะไรหนักๆ เหมือนแบบพระพุทธเจ้านี้ใช่ไหมครับ ถึงจะได้จบเกมกันเสียที

ก็เราเป็นนักต่อสู้แล้ว อะไรมาเราก็สู้มันหมดแหละ ตั้งแต่เรามาจากกรุงเทพฯ นี้ อะไรที่รถไม่ดีมันเสียไปตรงไหน เราก็ต่อสู้แก้ไขจนมาได้ พอเราตั้งหน้าจะมา เราไม่ถอยเอาจนกระทั่งมาถึงนี้ได้ ถ้าเราไปถอย ก็อยู่โน้นแหละไม่ได้มานี้ นี้ก็แสดงว่าเราไม่ถอยใช่ไหม อันนั้นก็เหมือนกัน เราก็ไม่ถอย หากไปเรื่อยๆ อย่างนี้แหละจะไปถอยยังไง... ไม่ถอย ไปจนถึงจุดที่หมาย ยางแตกๆ ระเบิดๆ ไป ชีวิตเรายังอยู่ หามาใส่ใหม่ไปเรื่อยจนถึงที่สุดจุดหมายปลายทาง

...กิเลสหนาแน่นเท่าไร มีกำลังมากเท่าไร เราไม่ทำอย่างหนัก สู้กิเลสได้เหรอ กิเลสเป็นของชั่ว ธรรมเป็นของดี ชั่วมีน้ำหนักมากขนาดไหน ธรรมต้องมีน้ำหนักขนาดนั้นเป็นอย่างน้อยหรือยิ่งกว่านั้น มันถึงจะผ่านพอดี ยกตัวอย่างเช่น สถานที่นี่สกปรกสกปรกมากน้อยเพียงไร เอาน้ำสะอาดมาถังหนึ่งเทผลัวะลงไป มันยังไม่สะอาด ฟาดเข้าไปสองถัง ไม่สะอาด ฟาดเข้าไปสามถังจนสะอาด กำลังของน้ำที่สะอาดมีน้อยไม่พอต้องให้มากกว่าเสมอ ทีนี้กำลังของความชั่วมีมาก กำลังของความดีไม่มากไม่พอ เอ้ากิเลสเด็ดมา ธรรมะเด็ดไป นี่ท่านว่ามัชฌิมา เข้าใจไหม ไม่ใช่ว่ามัชฌิมาปฏิปทาเดินทางสายกลางไม่ยิ่งนักไม่หย่อนนัก มันเดินยังไงเดินสายกลางนั่นน่ะ ถ้าจะเทียบก็เหมือนกับว่า ทหารเรียนวิชารบด้วยกันทั้งสอง คนหนึ่งได้เข้าแนวรบ คนหนึ่งไม่ได้เข้า คนทั้งสองนี่

ใครจะพูดถูกต้องตามเหตุการณ์มากหรือฉะฉานยิ่งกว่ากัน หรือแม่นยำยิ่งกว่ากัน ก็ต้องคนที่เข้าสู่สนามรบแล้วใช่ไหม ทีนี้เรื่องมัชฌิมาปฏิปทา เดินทางสายกลาง มันเดินยังไงทางสายกลาง พระพุทธเจ้าเป็นผู้เดินมาแล้วถึงได้นำมาสอนโลก ไอ้เราเป็นเพียงแต่จดจำเฉยๆ เหมือนนกขุนทอง จะไปรู้ได้ยังไงว่าทางอะไรสายกลางไม่กลาง มีก็มีแต่กลางเสื่อกลางหมอนเท่านั้นละ สายกลางมันอยู่ตรงนั้น นั่นก็กลาง ใจกลางของกิเลสเสียด้วย ไม่ใช่ทางสายกลางของธรรม ถ้าทางสายกลางของธรรม เอ้า กิเลสโผนมา ธรรมต้องโผนไปนั่น ถ้าจะเป็นทางสายกลาง เอ้า กิโลสโหดมา ธรรมโหดไป คือปราบความชั่ว ไม่ใช่โหดปราบความดีนี่นะ กิเลสโหดร้าย เราโหดดี เห็นไหม มันแก้กัน เหมือนอย่างน้ำที่สะอาด เอ้า ยกตัวอย่างเช่น ถังนี้เต็มไปด้วยน้ำที่สกปรก เปิดออกไปมันก็พุ่งกระจายไปหมดไปถึงที่ไหนมีแต่ของสกปรกเต็มไปหมด เอ้า เปิดถังที่น้ำสะอาด พอเปิดถัง มันก็กระจายไปหมด กระจายไปถึงไหน น้ำสะอาดไปถึงนั้น ความสะอาดไปถึงนั้น นั่น เห็นไหม

แล้วอย่างที่ท่านอาจารย์ว่าเมื่อกี้ ไอ้เรื่องสัจจะเรื่องอะไรที่ว่าเดินจงกรมหรืออะไรนี่ มันไม่เคร่งไปหน่อยหรือครับ

ถ้าไม่ใช่กลางเสื่อกลางหมอนก็เคร่งไปนั่นแหละ กิเลสชอบกลางเสื่อกลางหมอนธรรมไม่ชอบอย่างนั้น เพราะฉะนั้นมันจึงเคร่งไป ถ้าเป็นเรื่องของกิเลส มันเคร่งไปถ้านอนทั้งวันไม่หิว อย่าลุกขึ้นมา นั่น กิเลสเป็นอย่างนั้น ถ้าเป็นธรรมแล้ว ฟัดกันลงไปนอนมาเท่าไร นอนมาตั้งแต่วันเกิดนอนเหมือนหมูนี่ เราไม่ได้บวชมาเป็นหมูนี่วะ ถ้าเป็นพระก็ว่าอย่างนี้ ก็เราเป็นชาวพุทธ เราไม่ได้เป็นชาวหมูนี่วะ ฟัดลงไปกับกิเลส มันก็ได้เท่านั้นละซิ เวลาพูดนี่เหมือนจะฉีกกิน นี่แหละที่เขาเห็นว่าหลวงตาบัวดุ ความจริงเราไม่ได้ดุ หากพูดตามเหตุตามผล พลังของกิเลสมี พลังของธรรมต้องมี ไม่มีแก้กันได้ยังไง เป็นยังไงเข้าใจไหมที่พูดนี้

"มัชฌิมาปฏิปทา" เดินทางสายกลาง ไม่ยิ่งนักไม่หย่อนนัก ก็ไม่รู้ เพราะไม่ใช่นักปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติเข้าสู่แนวรบเจอกับกิเลส กิเลสประเภทนี้เป็นประเภทไหน กำลังของมันหนักขนาดไหน ความเฉลียวฉลาดแหลมคมหนักขนาดไหน เราจะใช้ธรรมะแบบไหนสู้กับมัน ทีนี้กิเลสหนักมาทางนี้ก็หนักไป หนักด้วยความฉลาด กิเลสฉลาดแบบหนึ่ง

ธรรมะฉลาดแบบหนึ่ง ใส่เข้าไปเปรี้ยงๆ แหลก นี่แหละมัชฌิมา กิเลสละเอียดลงไป ธรรมะละเอียดลงไป ขัดเกลากันลงไป เกลากันลงไปจนกระทั่งกิเลสหมด ธรรมะก็หมดปัญหาที่แก้ เหลือแต่ผลล้วนๆ คือความสุข

ทีนี้ถ้าปฏิบัติธรรมะนี่ เราจะปฏิบัติตัวอย่างเดียว โดยที่ไม่ต้องไปปฏิบัติกรรมฐานพุทโธ อะไรต่ออะไรพวกนี้ จะได้ผลไหมฮะ

ก็ได้ผล ถ้าปฏิบัติทางไหนก็ได้ผลทางนั้น ถ้าปฏิบัติแค่ไหนก็ได้ผลแค่นั้น เรื่องผลไม่ปฏิเสธ แต่จะได้มากได้น้อย ได้หยาบได้ละเอียดแค่ไหนนั้น เป็นอีกแง่หนึ่งจากการปฏิบัติ อันนี้ต้องมีเหตุเดินหน้าเสมอ เหตุเป็นแม่พิมพ์เป็นแม่บท เป็นสถานที่เกิดแห่งผล เหตุเบา ผลก็เบา เหตุหนัก ผลก็หนัก นั่นเป็นยังงั้น อย่างสมมุติว่าบวชมารักษาศีลอยู่ได้ก็ได้แต่ศีล แต่ธรรมไม่ได้ แน่ะ เอ้า ปฏิบัติธรรม เอาลงไปก็ได้ธรรม ก็ยังงั้นซิ สมมุติว่า สำรับนี้เต็มอยู่ทั้งหวานทั้งคาว เรากินแต่หวานอย่างเดียว คาวอยู่นี่ ไม่เป็นไรหรอก เพราะคาวก็อยู่ในสำรับเดียวกัน เรากินแต่หวานไม่เป็นไรละ จะให้ถึงกันเอง มันไม่ถึงเห็นไหม หวานก็หวานอยู่อย่างนั้นแหละ ถ้าหยิบทั้งหวานทั้งคาวก็ได้ทั้งหวานทั้งคาว นั่นแหละ แม้แต่อยู่นอกสำรับ เราไปหยิบโน้นก็ได้เหมือนกันนี่

ผมมีปัญหาอยู่อันหนึ่งอยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ ทีนี้ปัญหานี้ก็ไม่ได้สลักสำคัญอะไร แต่ว่ามันสะกิดใจอยู่เรื่อย คือผมไปอ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องข้อเขียนของท่านอาจารย์...อยู่ที่วัด...แถวๆ...นะฮะ พูดถึงเรื่องวิชามารอะไรต่างๆ เรื่องการฝึกสมาธิอะไรพวกนี้นะฮะ ท่านก็กล่าวถึงตอนหนึ่งว่า การฝึกการทำเกี่ยวกับสะกดจิตนี่เป็นมารนะฮะ ใครฝึกสะกดจิตหรือเล่นเกี่ยวกับเรื่องสะกดจิตนี่ตกนรกหมด ผมก็ไม่สบายใจ อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่าเป็นความจริงยังงั้นไหม

สะกดให้ลงนรกก็ลง สะกดให้ขึ้นสวรรค์ก็ขึ้น สะกดให้ขึ้นนิพพานก็ขึ้น ใจนั่นน่ะก็ตอบอย่างนั้นซิ พิจารณาอย่างนั้นซิ สะกดให้ลงนรกเป็นยังไง ก็บังคับมันพาไปฉกไปลักไปปล้นไปสะดมไปฆ่าเขานั่นซิ นี่บังคับไป สะกดไปยังงั้น มันก็ตกนรกได้ติดตะรางได้ ถ้าสะกดให้เข้าศีลเข้าธรรมเข้าภาวนา สะกดเท่าไรก็ยิ่งขึ้นเข้าใจไหม มันหลายสะกด

ก็เห็นท่านเขียนไว้เด็ดขาดเลยนะฮะ บอกว่า ใครฝึกสะกดจิต ใครเล่นสะกดจิตอะไรนี้ตกนรกหมด ท่านว่างั้น ผมก็เลยข้องใจ เพราะผมเล่นสะกดจิตมา ๒๐ กว่าปีแล้ว

เราก็อย่าไปสะกดแบบตกนรกซิ เราก็แยกได้นี่นะ ใครจะไปสะกดให้ตกนรกหมด เราสะกดแบบนี้ เราไม่ตกนรก เราก็สะกดแบบไม่ตกนรกซิ มันมีอยู่นี่ แบบขึ้นสวรรค์ก็ได้ แบบตกนรกก็ได้ ใจดวงเดียวนั่นแหละ สะกดไปทางไหนก็ไปทางนั้นว่าไง...ถูกไหม

ก็สบายใจขึ้น

เราก็มีหัวใจ เขาก็มีหัวใจ ทำไมจะให้เขามาบังคับบีบบี้สีไฟหัวใจเราดวงนี้จนกระทั่งหาทางคิดไม่ได้มีเหรอ เราก็หัวใจดวงหนึ่ง เขาก็หัวใจดวงหนึ่ง เราก็ปัญญาคนหนึ่ง เขาก็ปัญญาคนหนึ่ง เขาก็มีความคิด เราก็มีความคิด ต่างคนต่างคิดต่างมีหัวใจ ทำไมจะมาบีบบี้สีไฟจนหาทางคิดไม่ได้ แสดงว่าเราสิ้นท่าแน่ๆ เอาตรงนี้ซิ ถ้าหากเราไม่อยากสิ้นท่า เราก็ใช้ความคิดซิ ความจริงของเรามีนี่ เห็นด้วยไหม เป็นยังไงเรื่องสะกดจิต ถ้ายังไม่แน่ใจก็ไปถามท่าน สะกดจิตยังงั้นตกนรก สะกดแบบไหนขึ้นสวรรค์ สะกดให้ผมหน่อยนะ ว่างั้นเลย

ท่านบอกไม่ได้เลย

ไม่ได้ ท่านก็ไม่เก่งละซิ ท่านว่าแต่คนตกนรก ท่านก็ว่าปาวๆ นี่ท่านโกหกโลก ใครสะกดจิตตกนรก ท่านก็สะกดจิตให้ขึ้นสวรรค์บ้างซิถ้าท่านเก่งจริง ก็ว่างั้นซิ ท่านไม่เก่งทางนั้น ท่านก็ไม่เก่งทางนี้

อยากเรียนถาม "แดนนิพพาน" นี่เป็นยังไงคะ

โอ้... อย่ามาถามหลวงตาบัว แดนนิพพาน ถ้าถามควรจะถามเรื่องข้าวต้มขนมอย่างนี้ๆ นั้นแหละ ไม่ได้เรื่องหรอกหลวงตาบัวน่ะ ถ้าจะพูดให้ท่านทั้งหลายฟัง ท่านทั้งหลายก็จะไม่ได้เรื่องด้วย อันใดไม่ได้เรื่อง ก็ไม่ควรนำเอามาให้เป็นเรื่อง สมมุติว่า เรา

หลับตาอยู่นี้ สีนั้นเป็นอย่างไร มันจะได้ความไหมล่ะ บอกสี ก็ต้องบอกให้คนลืมตา คนตาบอดจะบอกสีบอกแสงให้ได้ยังไง มันไม่ได้เรื่อง พวกเราพวกใจบอด จะไปบอกนิพพานให้ฟัง มันได้เรื่องอะไร เข้าใจหรือยัง แดนโน้นแดนนี้ มันจะคว้าโน้นคว้านี้คว้าไปเรื่อยๆ จะเป็นบ้าสดๆ ร้อนๆ ต้องขออภัยนะ ไม่อยากว่าคนเป็นบ้า นอกจากว่าผู้นั้นต่างหาก เราไม่ได้ว่าพวกเรานี่นะ

กระผมขอโอกาสครับผม กระผมสงสัยอยู่ในจิตใจ ขอเรียนถามพระเดชพระคุณอาจารย์ว่า เมื่อพระเดชพระคุณอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนหมู่พระพวกเรานี้จนแจ่มแจ้งตลอดหมดเรียบร้อยแล้ว ความรู้อะไรทุกสิ่งทุกอย่างผ่านพ้นมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว กรณียกิจของพระเดชพระคุณอาจารย์ที่ประจำอยู่ในขณะเดินจงกรมก็ดี นั่งสมาธิก็ดี พระเดชพระคุณอาจารย์เอาธรรมะอะไรขึ้นมาพิจารณาครับ

ก็อย่างนี้แล้ว เวลานี้ผมก็เอาหมากมาพิจารณา นี่ๆ เวลานี้เอาหมาก จากนี้ผมก็ไปกุฏิผม ผมก็เอาหมอนมาพิจารณา เอาเสื่อมาพิจารณา ท่านทั้งหลายระวังตรงนี้ให้ดี

อย่างนั้นพระเดชพระคุณอาจารย์มีสติบริบูรณ์มากนะครับผม ตอนเดินจงกรมหรือนั่ง

ไม่ว่าใครแหละสงสัยกันทั้งนั้น แต่ก่อนผมก็สงสัย ธรรมเป็นยังไง เราคิดไปโน้นว่า พระพุทธเจ้าท่านเดินจงกรมอยู่บ้าง ทรงเข้าสมาธิสมาบัติอยู่บ้าง ตามตำรับตำราก็มีอยู่ พระอรหันต์ก็เหมือนกัน ท่านไม่ทรงละความเพียรจนกระทั่งวันปรินิพพาน ท่านทำเพื่ออะไรหนอ นี้ผมก็เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟังมาแล้วตั้งแต่ท่านพระครูยังไม่มา เทศน์ไม่รู้กี่ครั้งกี่หนแล้ว นี้ก็ไม่ทราบว่าจะพูดอะไรอีก ถ้าจะพูดตามแบบของผมนั้น หมู่เพื่อนก็จะไม่ได้เรื่องอะไร ถ้าผมจะพูดตามความจริงในหลักธรรมชาติที่เป็นอยู่ของเจ้าของหรืออะไรๆ เรื่องโลกมันมีสมมุติ สมมุติอันนั้นก็จะไปกระเทือนจิตใจให้มีส่วนเสียได้เช่นอย่างว่าอวด เพราะฉะนั้น การพูดแต่ละเรื่องๆ จึงต้องได้คำนึงเสมอในเรื่องเหล่านี้ พระพุทธเจ้าท่านเข้าสมาธิสมาบัติ เดินจงกรมภาวนา เดินไปตามนิสัยของท่านผู้บริสุทธิ์ไม่ใช่นิสัยของผู้มีกิเลสจะแก้กิเลส แต่เดินไปตามนิสัยของผู้บริสุทธิ์ซึ่งยังครอง

ขันธ์อยู่ เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ยังเป็นสมมุติเต็มตัวของมัน แม้จิตจะเป็นจิตวิมุตติหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในขันธ์แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีความรับผิดชอบในขันธ์อยู่โดยหลักธรรมชาติ นี่ความรับผิดชอบมีอยู่ก็จะต้องใช้ขันธ์ เช่น ความคิดปรุงหรือทำการงานอะไรต่ออะไรด้วยกาย ด้วยความคิดทางใจ ซึ่งเป็นเรื่องของสังขารขันธ์ สัญญาขันธ์ หรือวิญญาณขันธ์ ที่ต้องใช้กันอยู่เป็นประจำ ทีนี้การใช้ไปนานๆ แม้แต่รถวิ่งไปนานๆ ก็ต้องพักเครื่อง ธาตุขันธ์เมื่อใช้นานๆ เราจะเรียกว่าพักเครื่องก็ได้ไม่ผิด นั่นแหละที่ว่าท่านเดินจงกรม นั่งสมาธิสมาบัติ พักมีหลายพัก เดินจงกรมเป็นอีกประเภทหนึ่ง พักอยู่ในวงขันธ์อันนี้ ทีนี้นั่งสมาธิที่ว่าพักจริงๆ คือพักขันธ์ ความคิดความปรุงต่างๆ ซึ่งเคยใช้นั้นระงับตัวไป เรียกว่าเป็นวิหารธรรมในทิฏฐธรรม คือในเวลาที่มีชีวิตอยู่ก็มีการพักผ่อนระหว่างขันธ์กับจิต ด้วยเหตุนี้ความจำเป็นจึงมีให้ท่านทำ คำว่าจำเป็น ก็จำเป็นระหว่างขันธ์กับจิตเท่านั้น ไม่ได้จำเป็นนอกเหนือกว่านั้นไปเลย ส่วนที่จะไปเที่ยวแก้กิเลสอันใดนั้น ไม่มีในพระอรหันต์ทั้งหลาย ตั้งแต่กิเลสพังลงไปจากจิตเท่านั้น ไม่มีคำว่ากิเลสจะแทรกขึ้นมาได้อีกเกิดขึ้นมาได้อีกไม่มี แต่ระหว่างขันธ์กับจิตก็เป็นความจำเป็นในทิฏฐธรรม จนกว่าจะปล่อยวางความรับผิดชอบกันเรียกว่า **"ตาย"** ท่านเข้าใจหรือยังที่พูดนี่

ก็เพิ่งจะเข้าใจว่าท่านมีสมาธิเป็นที่บำเพ็ญครับผม เพราะว่าธรรมทุกสิ่งทุกอย่างแจ้งแล้วนี่ครับ

เรื่องขันธ์ ถ้าเราจะเทียบ เหมือนเรามีเงิน ๑๐๐ บาท วันหนึ่งเราใช้ประมาณเท่าไรถึงจะพอดี ถ้าสมมุติว่าใช้วันละ ๒๐ บาท เงิน ๑๐๐ บาท จะใช้ได้ถึง ๕ วัน พอเรามาใช้เสียอย่างสุรุ่ยสุร่ายนี้ เพียงวันเดียวไม่พอใช้ก็ได้ หรือใช้เสียวันละ ๕๐ บาท ก็ได้เพียง ๒ วัน ใช้เสีย ๓๐ บาท ก็ได้เพียง ๓ วัน ถ้าใช้ให้พอเหมาะแล้วจะได้ถึง ๕ วัน เมื่อเราใช้วันละ ๒๐ บาท ได้ถึง ๕ วัน เรื่องอายุขัยของพระอรหันต์ก็เป็นเช่นเดียวกัน เรื่องขันธ์ถ้าใช้สมบุกสมบันมากๆ ไม่มีการพักเลยนั้น ก็เรียกว่าใช้ไม่ประหยัด ทีนี้เมื่อเวลาขันธ์อ่อนตัวลงไป มันก็ไปทับตัวเองนั่นแหละ เรียกว่าตายผ่อนลงไป ในอายุขัยของขันธ์ก็ย่นเข้าไปๆ เพราะการใช้ไม่รู้จักประมาณ ที่จะให้ไปเป็นอันตรายต่อจิตที่บริสุทธิ์แล้วนั้นไม่มีทาง ก็คือว่ามันมาตัดทอนเรื่องความเป็นอยู่ของธาตุของขันธ์เรื่องอายุขัยให้ลดน้อยลงไปๆ เช่น

เดียวกับเราใช้เงินมากนั่นแหละ ถ้าเราใช้ให้พอเหมาะพอสม มันก็ได้เงินจำนวนนั้น ทีนี้อายุขัยของแต่ละองค์จะได้ขนาดไหน มันก็ได้ไปตามนั้น ถ้าไม่มีเหตุมาดลบันดาลอย่างอื่นใด แต่อันนี้มันหากรู้ตัวเอง ไม่มีใครบอกที่สมควรจะพักผ่อนเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ด้วยจิตตภาวนาอะไรนี้ ก็รู้กันเอง มันพูดยากนะ พูดได้เพียงเท่านี้ ที่ละเอียดยิ่งกว่านี้ยังมีรู้อยู่ในจำเพาะเจ้าของ แต่ไม่สามารถที่จะอธิบายออกมาได้ก็ยังมีอยู่มาก จึงพูดได้เพียงเท่านี้

เพราะเหตุนั้น ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่มาแสดงให้โลกฟัง เราอย่าเข้าใจว่าเป็นธรรมที่ละเอียดเต็มส่วนของธรรมแท้นะ ไม่ละเอียดเต็มส่วนหรอก ถ้าอยากให้ทราบเต็มส่วนของธรรมแท้ ให้จิตเข้าไปถึงธรรมนั้นก็รู้เอง เข้าใจไหมที่พูดนี่ อย่างที่ว่าศาสนธรรมที่ท่านสอนไว้นี้เป็นกิริยาแห่งธรรม อย่างนี้ก็ไม่เห็นมีในที่ไหนใครพูดนี่ ก็มีแต่หลวงตาบัวบ้าองค์เดียวนี่ละซิ ศาสนธรรมที่แสดงออกมาเป็นบทเป็นบาทนี่เป็นแต่เพียงกิริยา ทั้งผลก็บอกว่าเป็นกิริยาของผล ทั้งมรรคคือวิธีดำเนินก็เป็นกิริยาของมรรคกิริยาของธรรมเสีย ไม่ใช่ธรรมแท้ เมื่อก้าวไปตามนี้ๆ นั่นละที่นี่ อย่างเช่นว่าทำจิตให้เป็นสมาธิ เราจำได้ก็ตาม ถ้าจิตของเรายังไม่ถึงธรรมอันนี้เราก็ไม่รู้ พวกเราก็ยังไม่ถึงธรรมอันนี้แท้ ทำสมาธิขั้นใด เราก็รู้รู้ในใจๆ ธรรมแท้เริ่มเข้าไปละ คือแท้พื้นๆ แท้เป็นขั้นๆ ไปจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น มันก็ถึงใจ ทีนี้ธรรมเป็นยังไงกับธรรมที่ท่านแสดงไว้ คืออันใดที่ท่านควรจะแสดงได้มากพอเหมาะสมกับสมมุติ ท่านก็เอาออกมาแสดง อันไหนที่ไม่ควรที่จะนำออกมาได้ มันก็ออกไม่ได้ อันนั้นละที่เอาออกไม่ได้คืออันเต็มส่วนแต่ทีนี้ท่านก็ไม่ได้ปิด ให้ผู้นั้นไปรู้เองซิ พูดง่ายๆ พอรู้เอง ท่านว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** เช่นว่าเป็นอย่างไรสมาธิ พอจิตเป็นสมาธิ มันก็รู้เองๆ สมาธิขั้นใดก็รู้เอง ปัญญาขั้นใดก็รู้เองๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นรู้เองๆ แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้าก็ไม่ทูลถามท่านนั่นแหละถึงได้เรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** เต็มภูมิ ทูลถามท่านหาอะไร ก็ความจริงมันเหมือนกัน

ยกตัวอย่างเช่น พระอัญญูตรภิกขุ ที่มีอยู่ในตำรา ท่านเกิดปัญหา แต่ธรรมท่านเป็นธรรมะขั้นสูงมาก เลยจะไปทูลถามพระพุทธเจ้า พอไปถึงใต้ถุนพระคันธกุฎี

ฝนกระหน่ำลงมา ก็เลยยืนอยู่ใต้ถุนนั่นแหละ ยังไม่ขึ้นทูลถามพระองค์ ฝนตกจากหลังคาหยดย้อยลงมาจากชายคาก็มาถูกน้ำที่มีอยู่ข้างพื้นนี้ ตั้งเป็นตาต่อมเป็นฟองขึ้นมาแล้วดับไป ตั้งขึ้นมาดับไป พอกระทบกันก็ตั้งขึ้นแล้วดับไปๆ ท่านก็เทียบเข้ามาภายในสังขารคือความคิดความปรุง มันปรุงขึ้นพับก็ดับไปพร้อมกันๆ นั่น ท่านเทียบเข้ามาดูอันนั้นแล้วดูอันนี้ พิจารณาอันนี้ ท่านก็บรรลุธรรมในขณะนั้น พอฝนหยุดตก ท่านกลับไปกุฏิ ไม่ขึ้นทูลถามพระพุทธเจ้าเลย นั่น ฟังซิ เมื่อเข้าถึงความจริงนั้นแล้ว ก็จะไปทูลถามอะไรอีก ตอนนั้นยังไม่เข้าใจ พออันนี้เทียบเคียงเข้ามานี้ได้สัดได้ส่วนนี้แล้ว อันนี้ก็พึ๊บ...หมดเลย พึ๊บ หมายความว่า ตบธรรมไหม้กิเลส พึ๊บ...หมดเลย ตัวอย่างนี้ท่านก็ยกมาไว้เพื่อให้เราได้พิจารณา สงสัยจะไปทูลถาม พอไปรู้ไปบรรลุธรรมอยู่ที่นั่นถึงขั้นสุดยอดธรรมแล้ว ก็เลยกลับไม่ไปทูลถาม นี่ถึงกล้าพูดถึงเรื่องทั้งหลายไม่สะทกสะท้าน ผมพูดตรงๆ ผมพูดอย่างนั้นเพื่อให้เข้าใจตามอรรถตามธรรม ความจริงมียังไง ว่ากันไปตามความจริง ถ้าไม่ว่าไปตามความจริง ผู้ฟังฟังเพื่อเอาความจริงจะไม่ได้ความจริง เป็นอย่างนั้น ต้องพูดให้ตรงเป๋งๆ ไปเลย ผู้ตรองตรองตามนั้นและต้องเข้าใจตามนั้น

แต่ก่อนผมก็ฟังและอ่านในตำรับตำรา พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม พุทธบริษัทได้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก ก็ยังไม่ได้คิดอะไรมากนัก ต่อเมื่อได้มาฟังเทศน์ของพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนี่ ชักคิดแล้วที่นี่ โถ...เหมือนน้ำไหลไฟสว่างไม่มีอะไรผิดกัน ทีนี้เวลาจิตของเรากำลังพิจารณาอยู่ตรงนี้ กำลังของอยู่นี้ ท่านเทศน์มาถึงตรงนี้ท่านจะว่าไง นี่สำคัญ ก็ท่านรู้แล้วนี่ พอท่านมาถึงนี้ ท่านก็พังไปเลย เราก็ปุ๊บไปได้เลยก็มี ไม่ได้มากก็ตาม ได้ทีละวรรคละตอน มันก็ค่อยขยับของมันไปเอง นี่ละที่ว่าพุทธบริษัททั้งหลายฟังเทศน์ เพราะหลักจิตของคนมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกัน คราวนี้คนนี้ขยับนี้ คนนี้ขยับนี้ คราวต่อไปๆ ขยับได้เท่านี้ๆ ก็ผ่านไปได้อย่างว่า ทีนี้มากต่อมากก็ได้สำเร็จมาก ยิ่งเป็นขั้นพวกอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู ด้วยแล้วก็ยิ่งเร็ว เราเป็นแต่เพียงขั้นกูไถ อยากจะว่าพวกปทปรมะก็พูดได้ มันก็ยังพอยิบๆ แย็บๆ เหมือนแสงหิ่งห้อยในเวลาฟังเทศน์ท่าน ทีนี้ผมเลยเชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์เลยว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ใครจะว่าผมโง่ก็ตาม ให้มันโง่แต่ผม คนอื่นอย่าโง่ก็แล้วกัน เราจับหลักโดยลำดับลำดาตั้งแต่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเทศน์นี่ โอ๊ย เวลาจะได้

ฟังเทศน์ท่านนี้ มันกระหยิ่มยิ้มย่องในหัวใจเหมือนจะเหาะจะบินนี่นะ พอถึงวันประชุม มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ หัวใจเรา ฟังนี้มันจ่อเอาจริงๆ ยิ่งไปถึงระยะที่เรากำลังพิจารณาชุลมุนวุ่นวายอยู่นั้น มันหาทางออกทางเข้าไม่ได้ก็เหมือนตามรอยโคในคอกนี่แล ท่านอธิบายมาจวนจะถึงนั้นแล้ว ...จ่อ เอ้า ตรงนี้ท่านจะว่าไง พอถึงนี้ ท่านพังพุบไปเลย เราก็ขยับปุ๊บตามเลย อ้อ...ทีเดียวเลย มันถึงหนองอ้อทันที คือมันอ้อไปตามขั้นที่เราติดข้องอยู่ตรงไหน อ้อ ทันทีเลย ทีนี้หลายครั้งหลายหนก็ผ่านไปได้ละซี ผู้เป็นขิปปาภิญญา

ชินเมื่อไรไปอยู่กับท่านอาจารย์มั่นมา ก็พูดตามความจริง ๘ ปี ผมไปอยู่กับท่าน ผมไม่เคยมีความชินอะไรเลย มันเหมือนเทปนี่น่ะ พูดไม่ว่าทีเล่นทีจริง ก็ในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์อยู่ด้วยกันตั้ง ๘ ปี ก็เหมือนกับลูก ๘ ปี สนิทสนมขนาดไหน ท่านก็ต้องพูดในฐานะลูกกับพ่อแม่นั่นเองแหละ อยากพูดอะไรก็พูด แต่ใจอันนี้มันจริงตลอด เหมือนเปิดเทปไว้ตลอดเลย เข้าหมด ไม่ลืมเสียด้วย มันแปลกนะ ผมก็อัศจรรย์เหมือนกัน ถ้าว่าเป็นความจำ มันก็ลืมได้ อันนี้ทำไมไม่ลืม แปลกมาก มันเข้าจริงๆ ฟังจริงๆ ฟังอย่างถึงใจ ยิ่งเข้าป่าเข้าเขาแล้ว เวลาออกมาจากป่าจากเขา ...โอ๊ย หอบปัญหามาจนจะก้าวไม่ออก มันหนักปัญหา พอมากราบเรียนท่าน ท่านใส่เปรี้ยงๆ พังทลายลงไปหมด ตัวเบาหวิวเลยขากลับไป พอมาฟังนี้มันจ่อๆ กราบเรียนถามท่านแต่ละข้อๆ นี่ฟังเอาจริงๆ ถ้าตรงไหนยังไม่ลงกัน ก็ถูกกันเหมือนกันนะผมกับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น โอ้โฮ ไม่ใช่เล่น บรรดาครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านนี้ ไม่มีใครเป็นพระตัวชนตัวขี้ดื้อยิ่งกว่าผมไปละ คือเราต้องการความจริง ท่านก็ทราบความจริงของเรา เพราะเราไม่ใช่เป็นคนหน้าด้านที่จะไปอวดทิฐิมานะต่อท่าน ท่านก็ทราบ ท่านจึงแสดงให้เราฟัง ถ้าท่านเข้าใจว่าไปทิฐิมานะ ท่านจะมาแสดงให้เราอะไร เราเผ็ดร้อนขนาดไหน ท่านก็ยิ่งเผ็ดร้อนเข้ามา เปรี้ยงๆ จนพังทลาย พอลงแล้วปั๊บ ยอมปั๊บ ตรงไหนที่เข้ากันยังไม่ได้เอากันอยู่นั่นแหละ เพราะเราก็มีเหตุมีผลของเรา เหตุผลอันนี้มันค้านตัวเอง มันขัดตัวเอง ไม่ใช่เป็นเหตุผลที่สะดวก แต่เราก็ยังสำคัญว่ามันถูกอยู่นั่นแหละ จนกระทั่งท่านฟังเข้ามาทลายแตกกระจายออกไปแล้ว มันก็ยอม อ้อๆ เป็นอย่างนั้น ลงเลยๆ

ผมจะว่าเป็นเจ้าปัญหาก็ถูก ถึงขั้นมันเป็นๆ ได้จริงๆ บางทีไปได้ ๓-๔ วัน กลับมาแล้ว ท่านก็ยิ้มนะ มาแล้วหรือ ท่านเข้าใจแล้วว่ามันแบกปัญหามาแล้ว ขึ้นไปก็เอาเลยผางๆ ท่านก็ใส่เปรี้ยงมาเลยเชียว ตัวเบาหวิวเหมือนจะเหาะจะบินกลับไป ทีนี้เราคิดเราพิจารณาอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ปัญหามันก็ขึ้นอีกละซิ อันไหนที่เราควรแก้ได้เราก็แก้ไปๆ อันไหนที่ยังแก้ไม่ได้ กดถ่วงจิตใจมาก ทั้งทำเวล่ำเวลาให้เสียไป ก็ครูบาอาจารย์มีอยู่นี่มันก็ถึงเลยถึงท่านเลยนั่นแหละ พอมาเล่าถวายท่าน ท่านใส่เปรี้ยงเดียวแล้วพังเลย ครูบาอาจารย์ที่รู้แก้ปัญหานี่แก้ง่ายนิดเดียว ไม่ได้แบบสุ่มเดานี่นา เราพูดอะไรๆ ไปท่านรู้หมด เหมือนกับเด็กทะเลาะกันเรื่องบวกลบคูณหาร ครูนั่งอยู่เก้าอี้นี่ ฟังก็รู้แล้วว่าใครผิดใครถูก เด็กทั้งสองมันเอากันชุลมุนวุ่นวายไม่ลงกันเลย แต่ครูนี้รู้แล้วว่าใครเป็นฝ่ายผิดฝ่ายถูก อันนี้ก็เหมือนกัน เราพูดปัญหาเป็นอย่างไรๆ นี้ ท่านเข้าใจทันทีๆ ใส่เปรี้ยงเดียวหมดเลย นั่นละ ผู้รู้แก้ปัญหามันผิดกันมากนา ก็เหมือนหมอเถื่อนกับหมอปริญญานั่นแหละ ผิดกันยังไงก็ดูเอาซิ หมอเถื่อนนั่นทุ่มกันทั้งหีบ ดีไม่ดีคนไข้ตาย หมอปริญญาเขาไม่ใช่อย่างนั้น เขาถามอาการแล้วตรวจดูแล้ว เขาก็หยิบยามานิดเดียวเท่านั้นใส่ปั๊บเลย ควรฉีดก็ฉีด ควรให้รับประทานก็รับประทาน มันก็หายไปเลย มันผิดกัน ไม่จำเป็นต้องยกยามาทั้งหีบแหละ นี่ก็เหมือนกัน ธรรมอันใดที่จำเป็นเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดเวลานี้ของคนนี้ ใส่เปรี้ยงเดียวเท่านั้น ปุ๊บเลย มีปัญหาอะไรอีก ท่านพระครูมีอะไรอีกว่าไปซิ

ก็ไม่มีแล้วครับผม มีแต่อยากจะบอกกับเพื่อนพระด้วยกันว่า พระเดชพระคุณอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนมานี่ของจริง ถ้าใครปฏิบัติตามละก็เห็นจริงๆ เลยครับผม ขอย้ำเท่านั้นเองครับ

ก็อย่างงั้นจริงๆ นี่ ผมไม่สงสัยจริงๆ การสอนหมู่เพื่อนผมก็ไม่ได้สอนด้วยความสงสัย ทุ่มลงไปหมดพุงเลยไม่มีอะไรเหลือ ถ้าเลยนี้แล้ว ผมก็หมดท่าคิดเท่านั้นแหละ ผมแจงแต่ต้นเรียงลำดับลำดาไปเลย บางทีก็ตัดตอนเอาตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง ผู้ฟังฟังมาไม่รู้กี่ครั้งกี่หนแล้ว มันควรจะเข้าใจวิธีใดจะปฏิบัติยังไงๆ เพราะที่เราผิดเราพลาดมาอะไรก็ดี ผิดก็ดี ถูกก็ดี เป็นครูมาทั้งนั้น เป็นประสบการณ์ทั้งนั้นแหละ นำอันนั้น

แหละมาสอนหมู่เพื่อน มันโค้งเกินไปหรืออะไรมันก็รู้ การปฏิบัติไม่มีครูมีอาจารย์คอยแนะนำมันไปช้าและผิดทางไปได้

ภาคปฏิบัติไม่เหมือนภาคปริยัติ ปริยัตินี่เรียนมาจากครูก็เรียนมา เช่น คำว่า **"มหาสติ มหาปัญญา"** เราพูดตามหลักธรรมชาติของการปฏิบัติแล้ว มหาสติ มหาปัญญานี่ผมก็คาดคะเนเอายังงั้นแหละ เพราะอยู่ในขั้นอรหัตตมรรคนี้ พอผ่านอันนั้นไปแล้ว คำว่ามหาสติก็ดี มหาปัญญาก็ดี ท่านไม่นิยมนี่นะ นั่น ฟังซิ ไปแบกอะไร แบกมหาสติมหาปัญญาไว้ทำไม มหาสติ มหาปัญญา เป็นสมมุติเครื่องแก้กิเลส กิเลสพังไปแล้ว มหาสติ มหาปัญญา ก็หมดปัญหาไปเอง เหลือแต่หลักธรรมชาติที่บริสุทธิ์เท่านั้น ไม่นิยมตนเองไม่เสกสรรตนเองว่ามีสติหรือไม่มีสติ ว่าขาดสติหรือไม่ขาดสติ เป็นธรรมชาติที่เรียกว่าบริสุทธิ์เท่านั้น ถ้าพูดก็พูดว่า **"บริสุทธิ์"** เท่านั้น ไม่นิยมว่าตนมีสติตนขาดสติ

เอ้า ฟังซิท่านพระครู ตอนนี้เคยได้ยินไหมคำพวกนี้ คำว่า **"มหาสติ มหาปัญญา"** นี้เป็นเครื่องมือสำหรับต่อสู้กับกิเลส ทีนี้กิเลสละเอียด มหาสติ มหาปัญญา เป็นของละเอียดนี่ พอสมมุติอันนี้พังไปแล้ว สมมุตินี้ก็หมดปัญหาไปเหมือนกัน เหมือนกันกับมีดเราปอกทุเรียน พอปอกทุเรียนเสร็จแล้ว อันนี้ก็ปล่อยๆ แน่ะ ใครจะมากินมีด มหาสติ มหาปัญญา เป็นสมมุตินี่ สัจธรรมทั้งสี่เป็นสมมุติทั้งนั้น นั่น ฟังซิ ทุกข์ สมุทัยเป็นสมมุติฝ่ายผูกมัด นิโรธ มรรค เป็นสมมุติฝ่ายแก้ฝ่ายถอดฝ่ายถอน ผ่านจากนั้นไปแล้วนั่นที่นี่ ใครจะมาอยู่ในสัจธรรมทั้งสี่นี่ยังไง จิตที่บริสุทธิ์ย่อมไม่อยู่ในที่นี่ เพราะอันนี้เป็นทางก้าวเดิน นิโรธ คำว่า ดับ ลักษณะของนิโรธที่ดับทุกข์ก็เพราะอำนาจของมรรคที่มีกำลังเต็มที่แล้ว สังหารทุกข์ดับพึ่บลงไป ขณะเดียวเท่านั้นก็หมดปัญหาไปแล้ว แล้วจะไปแบกเอานิโรธที่ไหนอีก คำว่านิโรธดับ ก็ดับทุกข์ต่างหากนี่ จะไปแบกเอาอะไร สติปัญญาก็ใช้แก้กิเลส จะอยู่โดยลำพังตัวเองได้เมื่อไร สติปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นดับไปได้ ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ต่างหาก ไม่นิยมการเกิด การดับ ฟังซิ ตรงนี้เป็นยังไง

เคยอ่านแต่หนังสือบอกว่า พระอรหันต์ท่านมีสติบริบูรณ์ครับผม

อ๋อ อันนี้เป็นคำชมเชยท่าน ผมไม่ปฏิเสธว่าพระอรหันต์ท่านมีสติสมบูรณ์ ผมไม่ปฏิเสธ เพราะเป็นคำชมเชยสมกับภูมิท่าน แต่หลักธรรมชาติจริงๆ แล้ว พระอรหันต์ท่านจะไม่มารับเอามหาสติ มหาปัญญา ท่านจะไม่มาเสกมาสรร จะไม่มาสำคัญเลย เช่นอย่างเวลาพระพุทธองค์ท่านทรงแสดงถึงเรื่องสติในเวลาที่ควรแสดง เช่นมีพระอรหันต์ถูกเขาฟ้องร้องว่าเป็นนั่นเป็นนี่ เป็นสูงๆ เสียด้วย ทีนี้เวลาไปทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงว่า **"อย่าไปหาเรื่องใส่เธอเลย เธอเป็นสติวิปุละแล้วนี่"** คือเอาสตินี้ขึ้นมาพูด ถ้าไม่งั้นก็ไม่มีที่จะพูด หรือว่าเธอบริสุทธิ์แล้ว เธอเป็นสติวินัยแล้ว นั่น เอามารับกันกับสมมุติอันนั้น เมื่อไม่มีสมมุตินั้นแล้ว อันนี้ก็ไม่เอามาใช้ เพราะธรรมชาตินั้นเหนือสมมุติแล้ว คนฟ้องร้องนี้อยู่ในสมมุติ อันนี้ก็ต้องเอามาแก้กัน เธอเป็นสติวินัยแล้ว เอาสมมุตินี่มาแก้สมมุติอันนี้ ส่วนนั้นเหนือแล้วก็ไม่พูด เข้าใจแล้วนะ

ผมเคยพูดเสมอว่า ผมเป็นคนลงใครยากนะ ลงใครก็ตาม ทุกวันนี้ยิ่งทิฐิมานะจดฟ้าด้วยซ้ำถ้ามีฟ้านะ ใครว่าองค์ไหนเก่งขนาดไหน ใครเก่งอย่างไรก็ตาม หากไม่กดหากไม่ยกยอ คือกดลงก็ไม่กด ตำหนิก็ไม่ตำหนิ ชมก็ยังไม่ชม ถ้ายังไม่เข้าถึงตัวเมื่อไรแล้วยังเสียก่อน จนกระทั่งถึงตัวแล้ว เอาละทีนี่นะ จะควรเชื่อขนาดไหน ลงขนาดไหน สมมุติว่าลง ๙๐% ก็อยู่ ๙๐% เลย ถ้าลง ๑๐๐% แล้ว เอาละ ทีนี่ถึงขั้น ๑๐๐% แล้ว ใครเขาจะฟ้องร้องว่าท่านองค์นั้นเป็นสังฆาฯ ปาราชิกอะไร เฉย ผมไม่ฟังเลย แน่ะ เป็นยังงั้น ถ้าได้ลงแล้ว ยกผลประโยชน์ให้ท่านเต็ม ๑๐๐% เลย ไม่มีทางที่ว่าจะไปสงสัยท่าน เอ๊ ท่านเป็นถึงขนาดนั้นแล้วทำไมถึงเป็นอย่างนั้นได้ ไม่มีเลยในหัวใจ เขาว่าอะไรก็ให้เขาว่าไปซิ ปากของเขามี หัวใจของเขามี สมมุติมีอยู่ในโลกนี้จะว่ายังไง แล้วธาตุขันธ์ของท่านก็ยังมีอยู่ในโลก ก็สมควรที่จะถูกตำหนิได้เช่นเดียวกับโลกทั่วๆ ไป แต่ส่วนจิตตวิมุตตินั้น ท่านไม่มายุ่งกับอันนั้น ให้ทราบอันนี้ไว้เสีย เข้าใจนะที่พูดนี่ เป็นอย่างนั้น มันหลายขั้นหลายภูมิหลายตอน ก็เมื่อถึงอันนั้นแล้ว จะเอาอะไรไปพูด มันพูดไม่ถูกอย่างนี้มีแต่สมมุติทั้งนั้น ว่าเป็นอันนั้น ว่าเป็นอันนี้อะไรๆ ก็ว่าไป อันนั้นมันเหนืออันนี้ไปหมดแล้ว มันไม่มีอะไรจะเอามาพูด เข้ากันไม่ได้เลยว่างั้น พูดง่ายๆ ถ้าโลกก็เป็นคนละโลกแล้ว แต่นั้นไม่ใช่โลก นอกจากโลกุตรธรรม คือ ธรรมเหนือโลก ก็ว่างั้นเสีย และที่ตรงนั้นล่ะ ตรงที่ว่าพระอรหันต์ไม่มีเวทนา ท่านพระครูว่าไง มีความรู้สึกยังไง

ก็ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ก็ยังมีเวทนาอยู่

หมายถึงเวทนาทางใจนะ ผมพูดหมายถึงเวทนาทางใจ จิตเวทนา ส่วนกายเวทนานี้เรายอมรับกัน เพราะเวทนาก็เป็นสมมุติ กายก็เป็นสมมุติ มันก็เป็นภาชนะของกันอยู่โดยดี ส่วนจิตที่เป็นจิตตวิมุตติแล้ว... อันนี้ผมเคยได้ยินพระท่านเทศน์ ผมสะดุดใจปึ๋งเลยนะ โง่แสนโง่ก็ตาม จะเปิดความโง่ให้หมู่เพื่อนฟังเสีย ผมสะดุดใจปึ๋งเลยทันทีท่านพูดท่านอ้างเอาพระพุทธเจ้ามาด้วยว่า พระพุทธเจ้ายังต้องเสวยทุกข์ อย่างเช่นเวลาเสด็จไปกรุงกุสินารา ให้พระอานนท์ตักน้ำมาให้พระองค์ว่า ***"อานนท์ ตักน้ำมาให้เราตถาคตดื่มหน่อย ตถาคตเพลีย" "อานนท์ ลาดผ้าสังฆาฏิให้ตถาคตพักผ่อนหน่อย"*** ก็แสดงว่าพระองค์ทรงเสวยทุกขเวทนา ท่านมาเอาเรื่องธาตุเรื่องขันธ์นี้ไปทำลายความบริสุทธิ์หรือไปยุ่งกับความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า ของพุทธะอันแท้จริงนี้ เรานี่โง่แสนโง่ก็ตาม มันหากเป็นตามความโง่ของเจ้าของนั้นแหละ มันผึงออกมา... ทำไมถึงพูดออกไปยังงั้นนา แต่เราก็ไม่พูดเพราะท่านก็ไม่ได้ปฏิบัติอะไรนักหนา ถ้าเป็นองค์ปฏิบัติจริงๆ ว่ามีจิตสูงละเอียดขนาดไหนแล้ว ใส่กันเปรี้ยงเลย นั่น ตรงนั้น เพราะมันต่างกันนี่ ผู้ปฏิบัติทำไมจึงมาพูดได้ขนาดนี้ ถ้าว่ารู้จริงเห็นจริง ทำไมจึงเอานี้มาพูดได้ยังงี้

หมายถึงจิตว่างครับผม

ก็ว่างโดยหลักธรรมชาติของท่านแล้ว

ไม่มีเวทนา ท่านปล่อยวางเฉยแล้วหรือครับ

มันเป็นหลักธรรมชาติ เวทนาเป็นสมมุติ ธรรมชาตินั้นเป็นสมมุติเมื่อไร มันจะเข้ากันได้ยังไง มันเป็นเท่าไร มันก็เป็นอยู่ในเนื้อในกาย เป็นหลักธรรมชาติที่จะห้ามไม่ให้ไปเข้าถึงจิต... ท่านไม่ได้ห้าม มันเป็นหลักธรรมชาติของมันเอง หากรู้ชัดๆ กันอยู่ยังงั้นมันจะเป็นอะไรไปก็เป็น ก็รู้ชัดๆ ต่างอันต่างจริง ของใครของเราอยู่อย่างนั้นไม่ไปก้าวก่ายกัน อันนี้ก็ดิ้นอยู่ในวงสมมุตินี่เสีย พวกวิมุตติก็อยู่วิมุตติเสีย

ในสภาพของสังคมไทยเราปัจจุบัน ผมเองในฐานะฆราวาสซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะไม่มีอำนาจวาสนาได้เป็นใหญ่เป็นโตกับเขา มีความเห็นว่าเราควรจะได้ช่วยเหลือกันคนละไม้ละมือเพื่อผ่อนคลายปัญหาต่างๆ ให้เบาบางลงไปได้แม้ไม่ได้มากน้อยก็ยังดี แต่มีบุคคลบางจำพวกทั้งที่ยังต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและหน้าที่การงาน กลับละทิ้งเสีย เข้าไปอาศัยร่มเงาของพุทธศาสนา หลีกลี้จากสังคมเพื่อการปฏิบัติธรรมอะไรก็แล้วแต่เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ปล่อยให้คนที่อยู่เบื้องหลังมีครอบครัวเหย้าเรือนเป็นต้น ต้องเผชิญทุกข์อยู่โดยลำพัง อันนี้จะไม่เป็นการว่าช่วยเสริมให้ครอบครัวตลอดจนสังคมสับสนวุ่นวายมากขึ้นหรือครับ ถ้าว่าต่างคนต่างก็คิดจะกระทำอย่างนี้ บ้านเราเมืองเราเห็นจะอยู่ไม่เป็นปกติสุขไปได้เป็นแน่

ในบทพุทธคุณ **สตฺถา เทวมนุสฺสานํ** เห็นไหมว่า พระพุทธเจ้าเป็นนักสังคม หรือไม่สังคม พิจารณาดูซิ มีใครบ้างที่เป็นศาสดาเป็นครูของโลกทั้งสาม ใครอวดเก่ง เอ้าว่ามาซิ ว่าเป็นนักสงเคราะห์หรือนักสังคม ช่วยสงเคราะห์คนได้มากยิ่งกว่าพระพุทธเจ้ามีไหม พระอรหัตอรหันต์แต่ละองค์ๆ ล้วนแต่เป็นนักสงเคราะห์นักสังคมทั้งนั้น สอนโลกใครสอนได้มากยิ่งกว่าท่าน ใครทำได้มากยิ่งกว่าท่าน ภาระมากยิ่งกว่าท่าน แม้แต่หลวงตาบัวตัวเท่าหนูนี้ บางวันจนแทบล้มแทบตายนอนจะไม่หลับ เพราะคนมาเกี่ยวข้องจะว่าสังคมหรือไม่สังคม พิจารณาดูซิ ว่าศาสนาทำการขวนขวายน้อย ไม่เห็นแก่ผู้ใดได้ยังไง ศาสนาไม่ได้สอนคนให้ใจดำน้ำขุ่นนี่นะ ใครจะมีความเมตตายิ่งกว่าพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าพระสงฆ์ผู้เป็นอรรถเป็นธรรมมีเหรอ

ส่วนเรื่องวุ่นวายเป็นเรื่องของกิเลสต่างหาก เรื่องธรรมไม่ได้วุ่นวาย ไม่ทำความวุ่นวายให้แก่ผู้ใด แต่คนไม่ได้สนใจความไม่วุ่นวายนี่ มันสนใจความวุ่นวายต่างหาก ความโลภมันพาคนให้วุ่นวายไหม ความไม่โลภมันพาคนวุ่นวายที่ไหน ความโกรธมันพาคนให้วุ่นวายให้เดือดร้อนให้ทำลายกัน ความไม่โกรธทำลายใคร นั่นพิจารณาดูซิ

ในบรรดาศีล ๕ ข้อ นี่นะครับ ข้ออื่นก็พอว่า แต่ข้อที่ว่าด้วยปาณาฯ ช่างรักษาได้ลำบากยากเย็นเสียเหลือเกิน เพราะที่บ้านผมนั้นมดชุมมากจริงๆ ก่อความรำคาญให้ไม่น้อยทีเดียว

วัดป่าบ้านตาดมีเนื้อที่ ๑๖๐ ไร่ ทั้งวัดจะไม่มีมดบ้างเหรอ แล้วทำไมพระท่านอยู่ที่ไหน ท่านยังอุตส่าห์เข้ามารักษาศีลอยู่นี้ได้ ทำไมมดจึงไม่ทำลายท่านให้ตายให้ฉิบหายไปหมดนับแต่หลวงตาบัวลงไป ทำไมในบ้านคุณถึงมีแต่มดชุมไปหมดทั้งแผ่นดินไทยนี้เข้าไปรวมอยู่ในบ้านคุณคนเดียวงั้นเหรอ จึงรักษาศีลแค่นี้ไม่ได้ ถ้าเห็นการฆ่ามดดีกว่าศีลกว่าธรรม เอ้า เอาลงไปให้มันแหลกทั้งเจ้าของนั่นแหละ ถ้าว่าศีลดีกว่ามด เราก็รักษาศีลไป มดก็อยู่กับมด ที่ไหนๆ มันก็มีมดนี่นะ สัตว์เต็มแผ่นดิน ไม่มีแต่เราคนเดียว ทำไมคุณถึงพูดอย่างนั้น เป็นการเอารัดเอาเปรียบสัตว์เกินไป เหมือนในโลกนี้มีแต่เราคนเดียว พอเข้าใจเหรอ

ผมมีปัญหาอยากกราบเรียนท่านอาจารย์ว่า ผมภาวนาเป็นประจำ บางครั้งรู้สึกตัวเบา จากกายเบาแล้วคล้ายๆ กับว่าจะลดลง

ลดลงก็ให้รู้ว่ามันลดลง มันเบาก็ให้รู้ว่าเบา ความรู้นี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง แต่อาการมีความเปลี่ยนแปลงได้ ความรู้ก็รับทราบไปตามอาการที่ว่าเบาบ้างหนักบ้าง หรือว่าเบามากก็มี บางทีจนกระทั่งร่างกายหายหมดก็มี คือหายในความรู้สึกนั่นแหละ ความรู้สึกไม่ได้เกี่ยวข้องกับร่างกายเลยในเวลานั้น มันหดตัวเข้าไปอยู่โดยลำพังตัวเอง ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลาย บางทีเหมือนกับว่าร่างกายไม่มีเลย หายเงียบเลย นี้เป็นอาการของจิตที่ถอยเข้าถอยออก เวลาจิตเป็นธรรมดานี้ มันก็รู้ๆ ไปหมด ทีนี้พอเวลาจิตได้รับความสงบ มันก็ถอยเข้ามาๆ บางทีก็ทำให้กายเบาๆ หวิวๆ จากนั้นก็หายเงียบเลย นี่มันเลยเบาไปแล้ว มันเก่งกว่าเบาพูดง่ายๆ ดีกว่าเบา เข้าใจไหม

อย่างนั้นจะเกิดประโยชน์อะไร และจะทำอย่างไร

ประโยชน์ของมันก็อยู่ในจิตนั่นแหละ

ให้พิจารณา...

ตอนนั้นไม่ต้องไปพิจารณาอะไร สมมุติว่าเราพิจารณาอันนี้อยู่ กายเบาก็ให้รู้ว่าเบาเฉยๆ แต่อย่าปล่อยงานอันนี้ คุณกำหนดลมหายใจหรือกำหนดอะไร

กำหนดลมหายใจครับ

ก็กำหนดให้รู้อยู่กับลมนะ เรื่องกายจะเบาไม่เบานั้นเป็นผลพลอยได้ต่างหาก ตัวสำคัญแท้ก็คือลมกับความรู้ให้มันติดกันเรื่อยๆ ลมละเอียดก็ให้รู้ว่าลมละเอียดละเอียดลงไปๆ ที่สุดของลมคือลมหมด ความรู้สึกหายเงียบเลย ตอนนี้แหละสร้างปัญหาให้คน คนที่ยังไม่เคยดำเนินแล้วจะเป็นปัญหาขึ้นตรงนี้ เอ๊ะ ลมหมดไปจะไม่ตายหรือ เท่านั้นละ ลมจะมีขึ้นมาแล้ว และวันหลังพอภาวนาไปถึงนั้นก็ไปถึงปัญหาเท่านั้นก็ถูกปัญหาตีเอาแหลกๆ ถอยกลับๆ เอ๊า เพื่อตัดปัญหาข้อนี้ ถึงลมจะหมดไปก็ตามความรู้ยังมีอยู่ครองร่างอยู่แล้วไม่ตาย ประการที่สอง เราไม่ได้ภาวนาเพื่อเอาลมนี่เราภาวนาเพื่อเอาความรู้ต่างหาก ลมหมดก็หมดไปซิ ความรู้ไม่หมดนี้ ให้อยู่กับความรู้เสียแล้วก็พุ่งเลยที่นี่ หายเงียบไปหมดเลย

ผมมีปัญหาคือว่า ผมเคยแปลคำสวดมนต์แล้วก็ภาวนาไปเรื่อย ถึงขันธ์ห้า ก็พิจารณาขันธ์ห้า เสร็จแล้วเกิดความรู้สึกว่ากายเบา และกายกับจิตนี้แยกกันคนละส่วน บางทีนั่งไปเหน็บชาเกิดขึ้นมา ผมก็เอาเหน็บชานี้แหละเป็นคำภาวนา ดูเวทนาไปเรื่อยจนกระทั่งเวทนาหายไป จิตเด่นชัดขึ้นมา มีความรู้ว่ากายกับจิตนี่มันคนละส่วน ทำไปๆ เกิดความว่างขึ้นมาเหมือนกับกระทะใหญ่ๆ ว่างโล่งไปหมด ผมก็ดูอยู่อย่างนั้น แต่ว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่มีอะไรก้าวหน้า

ไม่จำเป็นจะต้องว่าต้องก้าวหน้า ต้องถอยกลับนะ ผู้รู้อยู่นั่นทำงานตลอด รู้ตลอดอย่างที่คุณว่าทั้งหมดนี้เป็นเรื่องความรู้ทั้งนั้น ตอนลมละเอียดลงไปๆ จนกระทั่งถึงกายว่าง ผู้รู้ว่าจิตว่างนั้นคือผู้รู้แท้ ความว่างเป็นอาการอันหนึ่งของจิต มันค่อยเปลี่ยนอาการของมันไปเรื่อยๆ จิตน่ะ แต่ธรรมชาติที่รู้ไม่เปลี่ยนตัวเอง รู้ตลอดเวลา นี้ละคือหลักเกณฑ์หรือว่าแปลนแท้ๆ แปลนของภพของชาติก็คืออันนี้ แปลนของมรรคผลนิพพานก็คืออันนี้ เมื่อเวลาชำระซักฟอกออกหมด อันนี้ละคือว่าพระนิพพาน ความบริสุทธิ์คืออันนี้ ที่ว่าแปลนของภพของชาติก็คือว่ามันมีกิเลสอย่างละเอียดแทรกอยู่ในจิต จิตเป็นตัวตั้ง จิตเป็นตัวประธาน สิ่งเหล่านั้นจึงมีแทรกได้ พอกิเลสถูกกำจัดออกไปหมดแล้วอันนี้ก็บริสุทธิ์ อันนี้ไม่เปลี่ยนแปลง

ตอนที่เรากำหนดลม คล้ายๆ กับเราบังคับนิดหน่อย แต่พอทำไปๆ แล้วไม่ต้องบังคับ มันรู้ของมันเอง มันรู้มันออก มันรู้มันเข้า เกือบไม่ต้องใช้กำลังอะไรเลย เสร็จแล้วมีอย่างอื่นเข้ามาแทรกแซงของแต่ละภาวะจิต อันนี้เราไม่ต้องไปสนใจสนใจแต่ว่าให้รู้อาการที่เกิดขึ้นที่เป็นไปใช่ไหมครับ

ใช่ ให้รู้อยู่กับอาการที่เกี่ยวข้องกับจิตโดยเฉพาะๆ เช่นอย่างเกิดเหน็บเกิดทุกขเวทนา คุณพิจารณาทุกขเวทนานั้นละ คือคุณพิจารณาสัจธรรม และเวทนานั้นแลจะเป็นหินลับปัญญาให้คมกล้าโดยลำดับ จนกระทั่งถึงเวทนาเป็นเวทนา คือทุกข์เป็นทุกข์ กายเป็นกาย ใจเป็นใจ แยกกันออกคนละภาคละส่วน นี่ละเวลามันได้ลับหินน่ะคือทุกขสัจ เข้าไปพิจารณากาย แยกมาดูจิตก็เป็นหินลับปัญญาให้คมกล้า แล้วมันถอยตัวมาแยกตัวออกมา ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ กายก็สักแต่ว่ากาย จิตสักแต่ว่าจิตต่างอันต่างจริงแล้ว แม้ทุกข์จะมีอยู่ก็ไม่กระทบกัน เข้าใจไหม

อย่างนี้ซินักปฏิบัติ เราอยากฟังเหลือเกิน มีแต่หลวงตาบัวพูดพล่ามๆ เดี๋ยวเขาว่าหลวงตาบัวโกหกเอาได้ อยากให้มีคนมารู้ เราไม่มีภูมิจริงๆ เราจะไปหาครูบาอาจารย์มาช่วยสอน ว่าอย่างนั้นเลยเรา ทำไมธรรมของพระพุทธเจ้ากระเทือนโลกมาได้ตั้ง ๒,๕๐๐ กว่าปี ทำไมจะไม่มีใครรู้วะ ว่างั้นเลยเชียว เอาอย่างนี้ละ คุณถูกต้องแล้ว ทุกขเวทนาเกิดขึ้น คุณไม่ต้องกลัวเป็นกลัวตาย เรื่องกลัวเป็นกลัวตายลมๆ แล้งๆ มันหลอกเราต่างหากให้เห็นความจริงนั้นละมากกว่าความตาย จะเป็นจะตายก็ตามไม่สำคัญ สำคัญเราอยากรู้ความจริง เอ้า อันนี้จะเป็นไปถึงไหน ดูตัวจริงนี่ แล้วจิตจะเด่นขึ้นๆ แยกตัวออกๆ มีตรงไหน มันแยกของมันออกๆ แล้วก็เหลือแต่จิตเห็นชัด

คือหมายความว่าไม่ต้องไปคำนึงมันจะรู้อะไร สำคัญที่ว่าเราเป็นผู้ดูนั่นเอง

ไม่ต้องไปยุ่ง ผู้ดูนั่นละคือผู้รู้ กำลังทำงานอยู่เวลานี้ อะไรปรากฏขึ้นมาให้ดูอาการที่ปรากฏกับจิต ปรากฏขึ้นมาแล้วให้ดูเฉพาะๆ ไม่ต้องไปคาดโน้นคาดนี้ อันนั้นไม่ถูกไม่ใช่ความจริง อันนี้จะเป็นผู้รู้ผู้เห็นเองทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้นี้จะเป็นผู้รู้ผู้เห็นเอง

หลวงตาคะ ดิฉันเกิดอาการเฉยๆ รู้สึกเฉยๆ อย่างนี้ค่ะ

เฉย มันก็รู้ว่าเฉยอยู่ จะให้ทำอะไรอีก หรือจะให้มันวิ่ง หรือจะว่าให้มันเฉยอยู่ จะว่าอย่างนั้นเหรอ เวลามันวิ่งก็วิ่ง เวลามันเฉยก็เฉยบ้างซีจะเป็นไรไป แม้แต่คนเรา เวลาวิ่งยังวิ่ง เวลาเดินยังเดิน เวลานั่งยังนั่ง เวลานอนยังนอน

ท่านอาจารย์คะ เพิ่งจะฝึกนั่งนะคะ แล้วก็นั่งถึงจุดๆ หนึ่ง มีความรู้สึกว่าจะกระดุกกระดิกตัวไม่ได้ตั้งแต่บ่าถึงตะโพกนะคะ แต่ความรู้สึกมันอยู่กะที่ค่ะ

อย่าไปกวนนะ จิตอย่างนี้มี บางทีพระเราเวลาจิตรวมลงไปแล้ว ถึงเวลาจะบิณฑบาต มันออกไม่ได้ มันไม่ออก พระท่านเลยฝืนบังคับมันออก ทีนี้พอออกแล้ว คราวหลังเข้าไม่ได้เลย นั่นเป็นบทเรียนแล้ว เพราะฉะนั้น ตั้งแต่นั้นมาก็เป็นบทเรียนแล้ว เวลามันอยู่อย่างนั้นแล้วกี่ชั่วโมงก็ตาม อย่าไปกวน ถึงเวลาแล้วมันจะออกของมันเอง หน้าที่การงานปล่อยเสียก่อน ไม่มีอะไรเลิศยิ่งกว่าอันนี้ เข้าใจไหม

ให้นั่งเฉยๆ ต่อไปใช่ไหมคะ

ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วก็ให้อยู่อย่างนั้นต่อไป จนกระทั่งมันพอตัวของมันแล้ว ก็เหมือนคนนอนหลับ เวลานอนหลับแล้วก็หลับของมันอย่างนั้นละ บทเวลาพอตัวแล้ว มันจะตื่นของมันเอง อันนี้ไม่ใช่นอนหลับ หากเป็นสภาพหนึ่งของจิตที่พักตัว มีได้เป็นบางราย ไม่ใช่เหมือนกันหมด พอไปถึงจุดนี้แล้ว มันจะไม่กระดุกกระดิกอะไรทั้งนั้น กระดุกกระดิกเป็นการรบกวนอันนั้น เป็นการกระตุกอันนั้น อันนั้นไม่อยากกระดุกกระดิก คือมีหนึ่งเท่านั้นไม่มีสอง กระดุกกระดิกมีสองแล้ว นั่น เข้าใจไหม ปล่อยให้เป็นไปตามสภาพของมัน จนกระทั่งพอตัวของมันแล้วออกทำงานของมันได้ ไม่ต้องบอกละ ทีนี่เรื่องคิดนั้น ลิงร้อยตัวสู้ไม่ได้ เอ้า พูดมันตรงๆ อย่างนี้ซินักปฏิบัติน่ะ ก็เวลามันได้ออกแล้ว ลิงร้อยตัวสู้ไม่ได้แหละ ไม่ทันเข้าใจไหม แต่เวลามันนอน ให้มันนอนเสียก่อนซิ

อย่างวิธีอานาปานสติ เวลาทำไปแล้วจะมีแสงสว่างเกิดขึ้น จะต้องเป็นอย่างนี้ทุกคนไหมคะ

ก็ไม่ทุกคน แต่เป็นอยู่ภายในใจนี้เป็นได้ด้วยกัน คำว่าสว่างภายในจิตใจนี้ ไม่ได้สว่างเหมือนไฟสว่างนะ สว่างแบบใจสว่าง อย่างนี้เป็นได้ แต่ที่จะสว่างออกไปข้างนอกไปโน้นไปนี้นั้น เป็นได้เป็นบางราย แต่จำนวนน้อยมากที่จะเป็นอย่างนั้นได้ เคยพิจารณาแล้วหรือ เคยภาวนาอย่างนี้แล้วหรือ

ค่ะ

แล้วเป็นยังไง ผลเป็นยังไง

บางทีมันก็วิ่งจากส่วนล่างไปบนแล้วก็นิ่งๆ ค่ะ

นิ่งก็ยังดี นิ่งก็ดี นิ่งนั่นแหละเป็นบาทฐานที่จะให้ความรู้นี้กระจายออกไปสู่ธรรมทั้งหลายให้รู้แจ้ง

พอนิ่งแล้วก็นึกไม่ออกว่าจะทำยังไงต่อไป

ในขณะที่นิ่งนั้น เราไม่ต้องไปนึก ปล่อยให้นิ่ง ให้นิ่งให้รู้อยู่นั้น ไม่ต้องคิดโน้นยุ่งนี้ นี่เรียกว่าความสงบ

พอจิตนิ่งก็ให้ทราบว่านิ่งเท่านั้นหรือคะ

ความสงบก็นิ่ง ออกจากนั้น เราจะพิจารณาแยกแยะออกไปนี้ เป็นการทำงานของทางด้านปัญญาก็พิจารณาได้ ที่เทศน์วันนี้เข้าใจหรือเปล่าล่ะ

พอเข้าใจบ้างเจ้าค่ะ

บ้างก็ยังดี มันต้องบ้างเสียก่อนแหละ ใครๆ ก็บ้างเสียก่อน ต่อไปก็ค่อยมากขึ้นๆ เอง ทีแรกก็ต้องมีบ้างๆ ด้วยกันแหละ ขอให้มีบ้างเถอะ ไม่เข้าใจเลยนี่แหม...บั้ง (บ้าง) ไม่ติดเลยนี่แย่

กระผมเคยเรียนถามท่านอาจารย์... ท่านมีความเห็นเหมือนกับท่านอาจารย์ในเรื่องนิกายธรรมยุตและมหานิกาย ว่าในเมืองไทยคนเขาเห็นว่าต่างกัน แต่ในบรรดาพวกกระผม (พระฝรั่ง) ที่มาศึกษาอบรมที่นี่ กลับมีความรู้สึกว่าเหมือนกัน ไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างได้ ในด้านท่านอาจารย์...ท่านสนใจที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปในประเทศทางตะวันตก โดยจะส่งพระไปประจำอยู่ที่นั่นด้วย ส่วนกระผมเองแม้จะเห็นด้วย แต่ก็อยากฝึกหัดอบรมตนเองให้แน่ใจเสียก่อนในด้านปฏิบัติจึงค่อยไป พร้อมทั้งให้มีความรอบรู้ในพระวินัยอย่างเพียงพอด้วย

ถ้าอย่างนั้นก็เรียกว่าทางอังกฤษจะเอาพระธรรมยุต มหานิกาย เข้าไปรวมกันใช่ไหมล่ะ

คงไม่แน่ครับ

เรื่องธรรมเป็นเรื่องหนึ่ง เรื่องขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับพระวินัยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องมรรคผลนิพพาน ท่านไม่ห้าม การปฏิบัติ ปฏิบัติได้ ผู้ที่ปฏิบัติให้ตรงตามหลักธรรมนั้น ก็ไม่ห้ามมรรคผลนิพพาน แต่เรื่องระเบียบกฎธรรมวินัยที่สมานสังวาสและนานาสังวาสก็มีอยู่ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล นานาสังวาส ก็คือนอกจากสังวาสของคณะนี้ นี้เป็นคณะหนึ่ง ที่เกี่ยวกับพระวินัย เราก็ควรจะให้แยกเป็นพระวินัย เพราะพระวินัยกับพระธรรมเป็นคู่เคียงกัน ซึ่งออกมาจากหลักศาสนาอันเดียวกัน ถ้าเราไปรวมกันเสียทีเดียว อันนั้นก็เป็นการลบล้างพระวินัยไปซึ่งมีอยู่แล้วดั้งเดิมว่านานาสังวาสและสมานสังวาส คือนานาสังวาสนี้เป็นสังวาสอันหนึ่ง อันนั้นเป็นสังวาสอันหนึ่ง เคยมีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล การปฏิบัติถูกต้องตามพระวินัยก็ตาม ก็ต้องแยกออกเป็นแผนกไว้ตามคณะ เช่น สมมุติว่าคณะนี้คณะธรรมยุต นี้คณะมหานิกาย ต่างปฏิบัติดีแล้ว มรรคผลนิพพานไม่ห้าม แต่เกี่ยวกับวงคณะแล้วก็ต้องเป็นคณะ เกี่ยวกับนานาสังวาสก็ต้องเป็น

นานาสังวาสตามหลักพระวินัย จึงชื่อว่าเราเคารพทั้งธรรมทั้งวินัย ถ้าหากเราจะไปรวมเสียทีเดียวนี้ เราก็ไม่เคารพในพระวินัย เคารพแต่ธรรมมันก็บกพร่อง ทีนี้มันมีทั้งธรรมทั้งวินัย ถ้าหากสมมุติว่าไปทางโน้นแล้วจะไม่มีธรรมยุตมหานิกาย จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างนี้ มันก็เหมือนกับว่าเอาพระไปรวมกันให้ไปเป็นอันเดียวกัน มันก็ขัดต่อคณะสองคณะนี้ มันเป็นอย่างนั้น

มีอีกอย่างหนึ่งในครั้งพุทธกาล พระอรหันต์บางองค์ว่าเราสำเร็จแล้ว เดี๋ยวนี้เราอยู่ที่ไหน เราก็ไม่เห็นมีอะไรขัดข้อง เราก็ไม่จำเป็นจะต้องไปลงอุโบสถสังฆกรรมร่วมกับพระสงฆ์ พอพระพุทธเจ้าทรงทราบเข้า เธออย่าพูดอย่างนั้น เรื่องความเป็นพระอรหันต์นั้นไม่มีใครปฏิเสธได้ เราตถาคตยอมรับว่าเป็นพระอรหันต์ ไม่มีโทษมีกรรมอันใดเลยในการที่พระอรหันต์จะลงอุโบสถหรือไม่ลงอุโบสถ เพราะพระอรหันต์นั้นสิ้นโทษไปหมดแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เวลานี้เรามีหมู่มีคณะ เรายังครองร่างอยู่นี้ซึ่งเป็นสมมุติจึงต้องปฏิบัติต่อสมมุติให้สมบูรณ์ เพราะฉะนั้น การเข้าร่วมอุโบสถสังฆกรรมกับพระทั้งหลายนั้น จึงเป็นความจำเป็นทั้งพระอรหันต์และปุถุชน นั่นคือท่านเคารพทั้งพระวินัยเคารพทั้งธรรม พระพุทธเจ้าไม่ลบล้างไม่ปฏิเสธว่าพระอรหันต์เป็นพระอรหันต์แล้วไม่มีโทษมีกรรม เพราะสิ้นโทษไปหมดแล้ว แต่เวลานี้ธาตุขันธ์เรายังมีอยู่ หมู่คณะยังมีอยู่ สมมุติขั้นนี้ยังมีอยู่ พระวินัยก็ต้องเดินไปตามนี้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องลงอุโบสถสังฆกรรมเกี่ยวกับหมู่กับคณะ ซึ่งตามหลักพระวินัยท่านว่างั้น

ดูเหมือนว่าท่านอาจารย์...ท่านเตรียมส่งพระมหานิกายล้วนๆ ไปอยู่ที่อังกฤษหลายองค์ ผมจึงเกรงไปว่าต่อไปข้างหน้าในอังกฤษคงจะต้องมีทั้งพระธรรมยุตและมหานิกายเช่นที่เป็นอยู่ในเมืองไทย ถ้าเป็นเช่นนี้ ผมคิดว่าให้มีนิกายเดียวเสียจะดีกว่า

อันนั้นให้เป็นเรื่องของชาวอังกฤษที่จะพิจารณาเองนะ เรื่องความจริง ผมก็พูดให้ฟังแล้ว ทางนั้นจะเอากี่คณะหรืออะไรก็แล้วแต่ทางโน้น ทางนี้ไม่ได้ว่าอะไร พูดให้ฟังตามความจริง ความจริงมันเป็นอย่างนั้น

สมมุติว่าทางโน้นไปแล้วก็ไม่รับทางนี้ใช่ไหม ถ้าว่าใช่ รับไม่ได้ ทางนี้ก็ไม่ไป มันก็จะยากอะไร ไม่เห็นยากอะไรนี่ ความดี คนดี เรารับได้ทั้งนั้นแหละ มีกี่คนก็รับได้ แม้แต่ลูกของเราเกิดมากี่คน เรายังเลี้ยงได้ ครูบาอาจารย์ไม่ว่าคณะไหนถ้าไปดีแล้ว ทำไมจะปฏิบัติกับท่านไม่ได้รับท่านไม่ได้ พิจารณาซิตรงนี้ จะมีกี่นิกาย ท่านดีก็รับท่านได้นี่ เป็นอะไรไป เรื่องสังฆกิจสังฆกรรมเป็นหน้าที่ของท่าน เป็นเรื่องของท่านต่างหาก ไม่ใช่เรื่องของเราที่จะไปรับภาระมากมายก่ายกองพอที่จะเกิดปัญหาวุ่นวายขึ้นมาอย่างนี้ เมืองไทยนี่ก็มี ๒ นิกาย ท่านก็อยู่ของท่านได้ ท่านไม่เห็นเป็นอะไรกัน ถ้าว่าอังกฤษมีความต้องการอย่างนั้นก็เข้าใจว่าจะไม่มีปัญหาอะไรนี่ เหมือนอย่างเสือนี่ เกิดมาลูกมันก็ลายพ่อลายแล้วลูกไม่ให้ลายได้ยังไง อันนี้ออกไปจากเมืองไทย เมืองไทยก็มีทั้งธรรมยุตมีทั้งมหานิกาย แล้วไปทางโน้นจะไปลบล้างเอาหมดให้มีแต่อันเดียว แล้วอันเดียวจะเอาอะไรก็เอา หรือว่าเอาพระไปรวมกัน เอาพระไปมัดคอติดกัน พระท่านไม่ใช่กบไม่ใช่เขียดไม่ใช่หมูพอจะไปมัดคอติดกัน เมื่อท่านไม่เห็นสมควรจะไป ท่านก็ไม่ไปเสีย ถ้าทางโน้นไม่ยินดี ท่านก็ไม่ไป ถ้าทางโน้นยินดี ท่านก็ไป กี่นิกายก็ไม่มีปัญหาอะไรที่ขึ้นชื่อว่าความดีแล้วผู้ดีแล้ว มันก็มีเท่านั้นเอง จะมีกี่นิกายก็ดีจะเป็นอะไรไป อันไหนที่มันขัดพระวินัยที่จะเป็นไม่ได้ ก็เราตั้งใจจะเป็นพุทธบริษัทแล้วนี่ เราก็อย่าเอาไปให้มันขัดกันซิมันก็เท่านั้นเอง อันไหนมันสะดวกตามหลักพระวินัย เราถือ **พุทฺธํ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ** เราก็เดินตามนั้น ลูกเรากี่คน เรายังเลี้ยงได้เรายังดูได้จะว่าไง ทำไมพระเพียง ๒ นิกายจะเข้ากันไม่ได้อยู่ด้วยกันไม่ได้รับไม่ได้ ว่าไงมีข้อค้านตรงไหนที่ว่านี่ มีที่ขัดแย้งตรงไหนที่ผมพูดให้ฟังนี่สงสัยตรงไหน

อย่างที่เห็นในเมืองไทย เวลาพระต่างนิกายเข้าไปพักแรมร่วมกันในวัดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อถึงวันทำอุโบสถสังฆกรรม พระอาคันตุกะเพียงแต่แสดงบริสุทธิ์เท่านั้น ผมเข้าใจว่าที่ท่านอาจารย์พูดหมายถึงเรื่องธรรมปฏิบัติแล้ว ทั้งสองนิกายอยู่ร่วมกันได้ไม่มีอะไรขัดข้อง แต่เรื่องสังฆกรรมแล้ว ต้องเป็นเรื่องของพวกนั้นพวกนี้ใช่ไหมครับ

ถ้าหากเรามีธรรมจริงๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร คำว่าพระวินัยนี้ ก็คือจะมีคนผิดคนถูก มีคณะนั้นคณะนี้เข้าไปเกี่ยวไปข้องไปยุ่งกันอยู่นั่นละซี อันนี้ที่มันเป็นปัญหาอยู่นี่น่ะ

เมืองอังกฤษก็ไม่ใช่มีแต่เมืองอังกฤษเท่านั้น แล้วเมืองไทยก็ยังต้องไปเกี่ยวข้องกัน เมืองอังกฤษนั้น ก็อาจมาเกี่ยวข้องกับเมืองไทย อย่างวัดนั้นวัดนี้ วัดนี้วัดธรรมยุต วัดนั้นวัดมหานิกาย นี่แหละตรงนี้แหละที่คงจะเป็นปัญหาอีกอันหนึ่ง ที่ท่านรักษาเป็นส่วนใหญ่ไว้นี้ก็เพื่อรักษาส่วนใหญ่นั่นเอง หรือคุณ...ว่าไง

คือบางทีเราก็ไปเข้าใจว่าคนจะดีเหมือนกัน บางทีมันก็ไม่เหมือนกัน ตรงนี้ก็จะลำบาก

ใช่ คือว่ามันไม่มีแต่เฉพาะเท่านั้น มันจะเกี่ยวข้องมาจากทางนั้นเกี่ยวจากทางนี้ หลายทางเข้ามาทั้งสองคณะนี้ใช่ไหมล่ะ คณะใดคณะหนึ่งก็จะต้องเข้ามาประสานอย่างนี้ แล้วจะปฏิบัติอย่างไร ทีนี้ก็ยุ่งกันละ ท่านรักษาไว้เพื่อส่วนใหญ่นั้นเอง ที่ท่านว่าไว้นี้เหมาะแล้ว ที่ท่านทำไว้นั่นๆ เหมาะแล้ว อันนี้ไม่ยุ่งนี่ ก็เพียงเท่านั้น อย่างที่ว่าใช่ไหมล่ะ มันไม่ยุ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้มันจะยุ่งภายหลัง ที่ท่านทำไว้นั่น ผมว่ามันเหมาะแล้วคุณ...เห็นด้วยไหมที่ว่านี่ มันจะไม่มีเพียงเท่านั้นละซี ในลอนดอนก็ดีใช่ไหม ทางนี้ก็จะไปๆ ทางโน้นก็จะมาๆ แล้วไม่ทราบว่าใครเป็นใครละ แล้วทีนี้จะมายุ่งทีหลัง ที่ท่านทำไว้เป็นแผนกๆ นี้ มันเหมาะแล้ว หน้าที่ของใครตามกฎตามคณะของใครก็ให้ทำไปเลยมันสะดวก ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว มันจะยุ่งภายหลังแน่นอนทีเดียว อาตมาภาพว่างั้น มันเหมาะ

ถ้าผู้ไปอยู่มีหลักธรรมในใจก็อาจจะไม่ถึงกับเป็นปัญหาใหญ่

ใช่ อย่างแต่ก่อนครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้ายังอยู่ มันก็ไม่ยากอะไรเลย พอพระแตกสามัคคีกันปุ๊บนี้ ก็แยกให้เป็นคนละนิกายไปเลยทันที ทีนี้พอเข้ากันได้ในความเห็นตามหลักธรรมวินัยอันเดียวกัน พระพุทธเจ้าก็ให้ร่วมกันทันที ก็พระพุทธเจ้า แต่ทีนี้เราไม่ใช่พระพุทธเจ้านี่ ไม่ทราบว่ายังไงอำนาจที่ให้เป็นไปอย่างนั้น มันก็เป็นไปไม่ได้ จึงว่าคณะใหญ่ท่านทำเอาไว้นั้นก็เหมาะแล้ว ในครั้งพุทธกาลมีนะ เวลาธรรมกถึกกับวินัยธรแตกกัน ในระหว่างนั้นเลยไม่ทำสังฆกรรมร่วมกันเลย พระพุทธเจ้าเป็นผู้มาพิจารณาเรื่องอธิกรณ์ ลงกันหมดแล้วก็รวมกันได้ทันที แน่ะ นี่พระพุทธเจ้านะ อันนี้เราไม่ใช่อย่าง

นั้นนี่ มันก็ไม่พ้นอย่างที่ว่าแหละ จะวุ่นวายอย่างว่า ถ้าอย่างนั้นที่มันเป็นอยู่แล้วนี้มันก็เหมาะแล้ว ธรรมดาแล้ว ถ้าเอะอะจะไปทำอย่างนั้นเลย เวลาเกิดความวุ่นวายมาทีหลังแล้วจะทำยังไง จะไปหาหลักยึดไม่ได้ว่าใครเป็นอะไร เลยไม่ทราบว่าใครเป็นอะไรเลยยุ่งกันไปหมด แล้วใครจะว่าใครเป็นมหานิกาย ใครจะว่าใครเป็นธรรมยุต มันก็ยุ่งกันเลย

มันก็มีข้อตายตัวอยู่แล้ว กฎวางไว้แล้วมันก็สะดวก อย่างทุกวันนี้เหมาะอยู่แล้ว เอาปฏิบัติเข้าซิ เรื่องของหลักธรรมหลักวินัยเพื่อมรรคผลนิพพานทำลงไป คณะนั้นเป็นยังไงเอาให้ปกครองกันไป คณะนี้เป็นยังไป เอ๊า ปกครองกันไป ดีไม่ดีดุด่าว่ากล่าวกันไป ลงฝึกทรมานกันไป หวดกันไปเฆี่ยนกันไปก็ได้ คณะนั้นเหตุผลจะทำอย่างนั้นก็ได้นี่นะ ลูกของเรานี่มีกี่คนเอาปกครองเอาว่าเอา มันสะดวกแหละอย่างนั้น พอมาคละเคล้าให้ลูกสองแม่มาอยู่ด้วยกันมันก็ยุ่ง แล้วไม่ทราบว่าใครจะมาตัดสิน เอาแม่นั้นมาตัดสินก็ว่าลูกเราถูก เอาแม่นี้มาตัดสินก็จะว่าลูกเราถูก ตกลงที่นี้มันก็ยุ่งกันใหญ่ใช่ไหมล่ะ นั่นมันสงครามนะ เป็นอย่างนั้น ที่ท่านทำไว้แล้วมันเหมาะแล้วผมว่า ผมก็ไม่มีที่ค้าน เพราะมันมีอยู่อย่างนั้นแล้วจะทำยังไง ถ้าหากมันไม่มี เราอุตริมาทำให้มี มันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่ทีนี้สมมุติว่าเราจะรวมแล้วจะรวมด้วยเหตุใด นี่ปัญหาเพราะเราไม่สามารถ รวมกันไปแล้วมันก็จะยุ่ง ไม่พ้นยุ่ง ถ้าเมื่อมันไม่พ้นยุ่ง ก็ปล่อยไว้อย่างนี้มันไม่ยุ่งก็ยังงี้ดีกว่า เมื่อเราเทียบทั้งสองอย่างนี้ อย่างนี้มันดีอยู่แล้ว เราพูดตามเหตุผลนะ เราไม่เข้าใครออกใครทั้งนั้นแหละ

กระผมขอโอกาสกราบเรียนพระเดชพระคุณอาจารย์ คนที่ว่าชาครธรรมพระอรหันต์เป็นทุกลำดับ ผมเข้าใจว่าคนที่พูดคงจะไม่รู้ว่าพระอรหันต์ท่านตื่นนั้นตื่นด้วยอะไร กระผมเข้าใจว่าพระอรหันต์ท่านตื่นอยู่ในโลกทั้งสามนี้ตลอดเวลา แต่ส่วนรูปขันธ์และจิตนั้นหลับ ขณะนี้ยังเป็นไปตามธาตุขันธ์อยู่ ทีนี้คนที่พูดว่าพระอรหันต์นอนไม่หลับนั้น จับเอาคำที่พระอรหันต์ท่านตื่นอยู่ในสามโลกธาตุนี้ คือท่านรู้แจ้งอะไรหมดทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วเข้าใจว่าท่านเป็นผู้ตื่นอยู่ในสามโลกธาตุนี้ ทีนี้คนที่พูดเข้าใจว่าคงจะไปได้จากคำว่า ท่านตื่นอยู่ในสามโลกธาตุ แล้วก็บอกว่าพระอรหันต์เป็นผู้ที่ไม่หลับ

ก็คงเป็นอย่างนั้น ไม่ว่าแต่คงเป็นแหละ ว่าเป็นเอาเลยจะเป็นอะไรไป อย่าไปว่าคงๆ เค็งๆ เลย มอบให้หมดกับคนประเภทนั้น กับเรื่องตายเกิดตายสูญนี้ แหม สำคัญมากนะ บาปบุญมีหรือไม่มีนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ยังไม่หนักยิ่งกว่าคำว่าตายเกิดตายสูญนี้ อันนี้หนักมาก จะพิสูจน์ได้ในภาคปฏิบัติเท่านั้น นอกนั้นพิสูจน์ไม่ได้ เรียนจบพระไตรปิฎกก็เถอะว่างั้นเลย เราไม่ได้ประมาทพระไตรปิฎก ท่านก็แสดงไว้ แต่ความเชื่อนั้นมันไม่เชื่อเพราะกิเลสไม่ให้เชื่อ นี่สิ่งปิดบังมันปิดอยู่นี่ เกิดมากี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านภพล้านชาติ มันก็ลบออกหมดเหมือนไม่มี เหมือนเพิ่งมามีในอัตภาพเดียวนี้ ออกจากนี้มันก็ตัดไว้หมดเลย ที่จะไปข้างหน้าจะมากยิ่งกว่า ที่ผ่านมาแล้วมันก็ปิดไว้หมดไม่ให้เห็นมันให้เห็นเฉพาะปัจจุบันที่รู้ๆ อยู่ในธาตุในขันธ์นี้เท่านั้น พอออกจากนี้ไปแล้ว มันก็พังไปเลยไม่มีอะไรเหลือ

กิเลสตัวนี้สำคัญมากนะ มันอยู่บนหัวใจที่ไม่สูญนั่นแหละ หัวใจดวงนี้ไม่สูญกิเลสก็อยู่บนหัวใจนี่ละ แต่มันปิดหัวใจไว้เสียไม่ให้รู้เงื่อนต้นเงื่อนปลาย เงื่อนต้นก็คือว่าตั้งแต่เกิดเรื่อยมากี่ภพกี่ชาติ และเงื่อนปลายที่จะสืบต่อภพต่อชาติอีกเท่าไร มันปิดไว้หมด มันให้เห็นในวงปัจจุบัน ให้รู้อยู่ปัจจุบันเท่านี้ ไม่ให้รู้มากกว่านี้ เมื่อมันไม่ให้รู้มากกว่านี้ พออัตภาพนี้ดับลงไปมันก็หมด ว่างั้น ส่วนกิเลสอยู่บนหัวใจมันไม่ได้บอกนะว่าถ้าจิตสูญแล้วกิเลสบรรลัยหนา มันไม่ได้บอกนี่ เท่าที่กิเลสยังมีอยู่ในหัวใจเพราะใจไม่สูญนั่นเอง กิเลสยังมี ถึงได้หลอกลวงต้มตุ๋นโลกอยู่เรื่อยมา มันไม่บอกตรงนี้ อยากจะทราบก็พิจารณาลงไปซิ จะค่อยรู้โดยลำดับๆ ไปตั้งแต่ขั้นสมาธินี่แหละ คือจะค่อยเป็นวงเข้ามาๆ แคบเข้ามา ตะล่อมเข้ามา พอออกจากนี้ก็กระจายออกเรื่องปัญญา ธรรมดาของจิตยังมีที่ยึดที่เหนี่ยวอะไรนี้ มันจะบอกเป็นสายไปยังไงๆ นี้ ปัญญาจะตัดเข้ามาๆ วนเข้ามาเรื่อย ส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งหาที่ตัดไม่ได้ ไปรวมอยู่ที่จิตที่เรียกว่า อวิชชา คือมันขาดหมด เชื้ออันนี้ที่จะไปต่อที่ตรงไหนไม่มี แต่ก็อยู่ที่อวิชชามารวมอยู่ที่ตรงนั้น เกิดเป็นภูมิละเอียดที่ตรงนั้น เช่น อย่างพระอนาคามีอย่างนี้ คือพวกที่อวิชชารวมตัว นี่เป็นพระอนาคามี เมื่อพังอันนี้ออกไปหมดแล้ว ทีนี้ขาดเลยมันก็เห็นชัดอยู่ในใจนั่น ไม่มีอะไรแล้ว มันก็รู้ชัด จะสืบต่อในอะไรๆ เหตุที่เป็นมาตั้งแต่ภพไหนชาติใดก็รู้มาโดยลำดับแล้ว พออันนี้ขาดสะบั้นออกไปแล้ว เรียกว่าปัจจุบันนี้ขาด

สะบั้นไปหมดอนาคตก็ไม่มีเงื่อนต่อ อดีตก็ขาดมาแล้ว อนาคตก็ไปจากอันเดียวนี้ ขาดสะบั้นลงไปแล้วนี้ มันก็รู้ชัด ที่นี่ไม่เกิด สูญไหมที่นี่ เอาอะไรมาสูญ ถ้าสูญ ทำไมรู้ว่าไม่เกิดล่ะ ผู้บริสุทธิ์เอาอะไรมาสูญวะ อะไรจะไปลบความบริสุทธิ์นั้นได้ ความบริสุทธิ์นี้เป็นธรรมเหนือโลก กิเลสตายแล้ว กิเลสลบไม่ได้แล้ว ยิ่งรู้ชัดละซิ นี่ต้องพิสูจน์ทางภาคปฏิบัติ

อย่างพระพุทธเจ้าว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ** ... แหม... ซึ้งเอามากทีเดียว แต่เราจะไปพิจารณาอวิชชา ปฏิบัติต่ออวิชชาอย่างที่ท่านเรียงลำดับไว้นั้นไม่ได้ ท่านบอกเรื่องสาเหตุของมัน เมื่อมีอวิชชาแล้วจะเป็นอย่างนั้นๆ ไปต่างหาก ท่านบรรยายถึงเรื่องมันต่างหาก แต่ภาคปฏิบัติจะไปดับอวิชชาแล้วดับสังขารแล้วดับวิญญาณไม่ได้ อวิชชาเป็นสาเหตุให้แตกกระจายเป็นแขนงออกไปต่างหาก พอถอนพรวดขึ้นมาแล้ว ไม่ต้องบอก กิ่งก้านสาขาตายไปด้วยกันหมด ท่านจึงว่า **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** ...แล้วก็ดับเรื่อยๆ จนกระทั่ง **นิโรโธ โหติ** เหล่านี้ดับ อันนั้นก็ดับหมด ถ้ามีอันนี้แล้วต้องเป็นอย่างนั้นๆ ต่อแขนงไป พอถอนพรวดขึ้นมาแล้วดับไปหมดเลย ความหมายว่างั้น เพราะฉะนั้น การอธิบายธรรมะนี้ก็คืออธิบายเรื่องอวิชชานั่นเอง พอถึงขั้นละเอียดแล้วเป็นอวิชชาล้วนๆ อธิบายถึงเรื่องอวิชชาล้วนๆ จะไม่บอกว่าแสดงปฏิจจสมุปบาท **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ก็ตาม การพิจารณาเข้าไปโดยลำดับๆ นั้นละคือตัดกิ่งก้านสาขา หรือว่าตัดรากฝอยรากอะไรเข้าไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงรากแก้วถอนพรวดขึ้นมา หมายถึงว่าดับกันที่จิตเลย ผลสุดท้ายกิเลสไปรวมอยู่ที่จิตก็ดับกันที่นั่นเลย พออันนั้นหมดแล้วมันก็หมด

เมื่ออวิชชาหมดไปแล้ว สังขารปรุงขึ้นมาก็เป็นสังขารขันธ์ล้วนๆ ไปเสีย ไม่ใช่สังขาร สมุทัย พออวิชชาดับ สังขารก็ดับ คือว่าสังขารที่เป็นสมุทัยซึ่งออกมาจากอวิชชาบงการนั้นน่ะดับไป ความหมายว่าอย่างงั้น แต่ก่อนปรุงขึ้นมาก็เป็นสมุทัยรับทราบกับวิญญาณก็เป็นสมุทัย สัมผัสก็เป็นสมุทัย และเป็นสมุทัยไปหมด **สมุทโย โหติ** นั่น ท่านว่า ทีนี้พอดับอันนี้หมดแล้ว สังขารก็ดับ สังขารที่เป็นตัวสมุทัยดับ วิญญาณที่เป็นตัวสมุทัยดับ...ดับเรื่อย...จนกระทั่งถึงภพชาติ นั่น อวิชชาแท้ๆ เป็นอย่างนี้นี่นะ เหล่านี้เวลา

ท่านเรียงลำดับ ผู้ปฏิบัติเลยจะไปเรียงอย่างนั้น...ตาย ท่านพูดถึงต้นเหตุที่เป็นสมุทัย ต้นเหตุที่เป็นนิโรธเป็นมาจากไหน มาจากมรรค แน่ะ ต้นเหตุที่มาจากสมุทัยคือกิเลส อวิชชานั่นละ ท่านพูดตามเรื่องของมันต่างหากนี้ ไม่ใช่ว่าให้ดับอวิชชาแล้วจึงจะดับสังขาร ดับวิญญาณ ดับนามรูป...ดับไปเรื่อย...ไม่ใช่ อย่าไปตะครุบเงาหนา นั่น ท่านบรรยายตามเรื่องของความดับของมัน

ถ้าจะพูดย้ำอันเดียวกัน เขียนลงในตัวเดียวกัน มันจะอ่านออกได้ยังไง ก็ต้องเรียงลำดับ เช่นอย่าง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจะไปกำหนดทุกข์แล้วจึงจะไปละสมุทัย จึงจะไปเจริญมรรค จึงจะไปทำนิโรธให้แจ้ง...ตาย ธรรมทั้งสี่นี้ทำงานเกี่ยวโยงกัน พอทุกข์เกิดขึ้น ทราบว่าทุกข์เกิดขึ้น เกิดขึ้นมาจากอะไร นั่นเป็นมรรคแล้วนะ ค้นหาเหตุแล้วนั่นน่ะ สติจ่อลงไป ปัญญาพิจารณาลงไป มรรคทำงานค้นหาสมุทัยตัวพาให้เกิด เกิดเพราะอะไร พอทราบแล้วมันก็ดับ นั่นละนิโรธขึ้นมาในระยะเดียวกันเป็นลำดับลำดา ไม่ใช่นิโรธจะดับพึ่บทีเดียวนะ จะค่อยดับไปโดยลำดับๆ จนกระทั่งถึงขั้นถอนรากแก้ว มันถึงพรวดทีเดียวนั้นดับพร้อมมูล สติปัฏฐานสี่ก็เหมือนกัน เวลาท่านแสดงท่านก็แสดงเป็นอาการของมัน เหมือนกับว่าทำอย่างนี้และให้ทำอย่างนั้น แต่ผู้ปฏิบัติจะไปทำอย่างนั้นไม่ได้ พอจ่อลงไปที่เดียวนี้ก็วิ่งถึงกันหมด สติปัฏฐานสี่ อริยสัจสี่ ถึงกันหมด อวิชชาเหมือนกัน พออวิชชาดับเท่านั้นก็หมดเชื้อดับแล้ว สังขารก็มีแต่สังขารล้วนๆ ไม่มีสังขารที่เป็นตัวสมุทัย เพราะสมุทัยไม่มี จึงเรียกว่าขันธ์ล้วนๆ วิญญาณก็ล้วนๆ ไปเสีย สัมผัสก็สัมผัสไปธรรมดา รับทราบไปธรรมดาล้วนๆ อะไรก็ดับ เป็นภพเป็นชาติก็ดับไปหมด ไม่มีอะไรเหลือเลย

เข้าใจไหม อธิบายอวิชชาวันนี้ เป็นอย่างนั้นละ แต่ท่านก็เรียงลำดับไปให้รู้ ไม่อย่างนั้นจะสมภูมิศาสดายังไง ต้องวางให้ละเอียดลออ เช่นอย่างมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นี่ทำงานเกี่ยวโยงกันไปๆ ท่านก็ชี้แจงไว้อย่างละเอียดลออ เราจะไปหาเรียงลำดับเหมือนแบบเหมือนแผนนั้นไม่ได้การปฏิบัติ มันเกี่ยวโยงกันไปหมดเหมือนกัน คำว่าขั้นๆ ขั้นของจิตไม่ใช่เหมือนขั้นบันได ขึ้นขั้นนี้แล้วจะไปขึ้นขั้นนั้น แล้วจะไปขึ้นขั้นนั้น มันหากเชื่อมโยงกันไปโดยลำดับลำดา จะรู้กันได้อย่างชัดเจนก็คือภาคกามราคะ มันรู้มัน

ถอนของมันอย่างชัดเจน เอ้อ...ขาดแล้วเห็นได้ชัด ไม่มีเงื่อนต่อกันแล้ว กามราคะขาดก็รู้ เอ๊า...อวิชชาขาดก็รู้นี่ เราเอานั้นเป็นขั้นก็ได้ หากรู้อยู่ในจิตดวงเดียวกันนั้น จะให้เป็นขั้นโน้นขั้นนี้ มันไม่ได้ว่านี่นะ อะไรขาดมันก็รู้อะไรเหลืออยู่ ละเอียดมากน้อยเพียงไรก็รู้รู้ๆ อย่างนั้นจะว่าเป็นขั้นนั้นภูมินี้มันไม่ได้ว่า นี่ท่านก็เรียงออกมา เพราะจอมปราชญ์ใครจะเกินพระพุทธเจ้า เรียงออกมาไม่ให้สงสัย แต่อย่าไปหลงเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นเนื้อเป็นหนังยิ่งกว่าการปฏิบัติ ความหมายว่าอย่างนั้น อันนั้นเป็นสิ่งที่จะพูดไปตามเรื่องราวต่างหาก ขอให้เป็นไปในวงปฏิบัติของตัวเองนี้เถอะ

เหมือนกับเรารับประทานอาหาร รับประทานลงไปเรื่อย กี่ช้อนก็ตามกี่ทัพพีก็ตามกี่เปิบก็ตามเปิบลงไป กี่ปั้นกี่คำเอาลงไป ความอิ่มของมัน ความเอร็ดอร่อยของมันไม่มีชั้นมีภูมิอะไรแหละ ไปเรื่อยๆ พอถึงที่แล้ว เอ๊า เอาลงไปถ้าไม่อยากตาย มันอิ่มก็รู้เองใช่ไหมล่ะ มันก็กึ๊กกั๊กใส่น้ำเท่านั้นแหละ พออิ่มน้ำแล้วก็หยุดเอง ได้ขั้นไหนที่นี่ ใครไปกำหนดขั้นกำหนดภูมิของมัน นั่น เอาชื่อว่าขั้นอิ่มเสียเท่านั้นเอง จวนอิ่มแล้ว นี่ขั้นหนึ่งเสีย นั่นละธรรมะก็เหมือนอย่างนั้นละ พออิ่มก็รู้เอง

ผมไปวัด...หมออะไรมาบวชอยู่นั่น เขาเขียนภาพอวิชชา ทำเป็นลูกศรอะไรยุ่งไปหมด โอ๊ย...ใครขืนปฏิบัติแบบนี้ ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย ก็ไม่รู้วิชชาแหละ ผมพูดด้วยความอาจหาญ ผมไม่ได้พูดด้วยความโอ้อวดนะ ทำอย่างนั้นก็จะไปหาเรียงลำดับอวิชชา นับแขนงนั้นแขนงนี้ มีแต่นับกิ่งนับแขนง ตายทิ้งเปล่าๆ ไม่ได้เรื่องอะไรถูกอวิชชาหลอกให้นับแขนงไปเฉยๆ อวิชชาจะปล่อยให้เราฆ่ามันได้ยังไง มีแต่หลอกให้ออกหนีจากตัวของมันนั่นแหละ ถ้าธรรมได้ลงไปแล้วเอาลงไปเถอะ มันอยู่ตรงไหน ฟัดลงไปเลย เวลากิเลสจะเกิดขึ้นไม่เห็นมันว่ากิเลสขั้นนั้นกิเลสภูมินี้หนา ไม่เห็นบอกมันเกิดขึ้นมาตัวไหนเป็นกิเลสทั้งนั้น ไม่เห็นเรียงลำดับลำดา ไม่เห็นว่าใครมาก่อนมาหลังมันเป็นกิเลสด้วยกันทั้งนั้น เกิดขึ้นตัวไหนก็ดี อาการใดก็ดี ไม่เห็นไปเรียงลำดับ เวลาเราจะปฏิบัติธรรมเพื่อฆ่ากิเลส เราจะไปหาเรียงลำดับ มันจะทันกันเหรอ ฟัดกันลงไปซี

โอ้ สดๆ ร้อนๆ จริงๆ นะ ธรรมของพระพุทธเจ้า เหมือนกับว่านี่น่าๆๆ พระพุทธเจ้ากี่ร้อยกี่พันกี่ปีก็ตาม กี่องค์ที่ล้านองค์ก็ตาม กี่ล้านปีก็ตาม ไม่ได้สำคัญอะไร

เลย ความจริงอยู่กับเราทุกคน ท่านสอนลงมาสู่ความจริง นี่น่าๆ อยู่อย่างนั้น นี่สำคัญ แต่กิเลสมันว่าโน่นน่า แล้วนี่ก็โดดใส่โน่นเสีย ไม่เอานี่น่าอย่างธรรมท่านบอก โน่นน่าเลย ฟาดขากุดแขนขาดถลอกปอกเปิกไปตามมันเสีย นั่นซิ กิเลสหลอกสัตว์โลก มันหลอกง่ายนิดเดียว บทเวลากิเลสมีกำลังหลอกง่ายนิดเดียว แย็บเดียวเท่านั้นแหละหงายแล้ว ไม่เห็นหมัดมันเลย เห็นแต่หงายผลึ่งลงไปแล้ว ผลึ่งลงไปไหน ก็ผลึ่งลงไปหมอนนั้นแหละ ดังเสียงครอกๆ ...ได้การ ได้ยินแต่เสียงพวกได้การ ...ครอกๆ ...ได้การๆ

กระผมขอโอกาสกราบเรียนท่านอาจารย์ มีอยู่ครั้งหนึ่งกระผมนั่งสมาธิ ทีนี้จิตก็สงบนิ่งอยู่ จิตก็รู้อยู่ขณะนิ่ง อ๋อ นี่ขณะวิ่งมันมีความสุขความสบาย... มันว่างหมด กระผมถอนขึ้นมาก็พิจารณา ได้คำว่าจิตว่างนี้อย่างที่ท่านบอกว่าสูญๆ เข้าใจว่าจิตที่ว่างไม่รับอารมณ์ต่างๆ นั้นเองกระมังที่เรียกว่าสูญ เพราะจิตไม่รับอารมณ์ใดๆ เสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้วก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น นี่ก็เป็นอารมณ์นิพพานใช่ไหมครับ จิตรู้อยู่แต่ว่าจิตไม่รับอารมณ์

ก็ถูกแล้วนี่ ถ้าหากจิตเป็นนิพพานแล้วก็เป็นอารมณ์ของนิพพานเต็มตัว ถ้าจิตยังไม่เป็นนิพพานแต่เป็นระยะที่จิตว่างปล่อยวาง นั้นก็เป็นกระแสแห่งอารมณ์ของนิพพาน ก็อย่างพระโสดา โสตะ ก็แปลว่ากระแสพาดพิงถึงแล้ว ความหมายว่าอย่างนั้น คือจิตมันเป็นขั้นๆ นะ อย่างจิตว่างอย่างหนึ่ง คือว่างในขณะที่จิตก้าวเข้าสู่ความสงบเต็มที่ของตัวเองขณะที่เป็นสมาธิเต็มที่หรือรวมเต็มที่ก็ว่าง พอถอนออกจากสมาธิขึ้นมาแล้วก็ไม่ว่าง มันก็เกี่ยวข้องกับอารมณ์ต่างๆ ทีนี้พอจิตเข้าถึงขั้นว่างของมันจริงๆ มันก็ว่างไปหมด มองดูต้นไม้ภูเขานี้เห็นเป็นรางๆ แต่จิตนี้ทะลุไปหมด มองดูต้นไม้มันก็ทะลุไปเลยๆ ว่างไปหมด ตานี้เห็นพอเป็นเงาๆ รางๆ เท่านั้นละ เช่นอย่างมองดูศาลาทั้งหลังนี้ก็เป็นเพียงรางๆ เป็นเหมือนกับเงา แต่ความว่างของจิตมันพุ่งทะลุไปหมดเลย อันนี้ก็เรียกว่า **"ว่างตามฐานของจิต"** แต่ในจิตตัวเองยังไม่ว่างจากตัวเอง ทีนี้พอวาระสุดท้ายตัวนี้มันก็ว่างจากตัวเอง สมมุติเราเข้าไปอยู่ในห้องนี้ อ๋อ ห้องนี้ว่าง แต่เรายังกีดขวางห้องอยู่ เราไปยืนอยู่กลางห้องนั่น เราไม่ว่าง นี่คือจิตยังไม่ปล่อยไม่วางตัวเอง ห้องว่าง แต่คนๆ นั้นยังไปขวางอยู่ในห้องนั้น แล้วมีอีกความรู้หนึ่งขึ้นมา เหมือนกับมีคนหนึ่งมาบอกห้องนี้ว่าว่าง

อะไร มันยังไม่ว่าง คุณไปยืนขวางอยู่นั่นน่ะ คุณอยากให้ห้องนี้ว่าง คุณก็ต้องออกมาซิ พอออกมาแล้ว ห้องก็ว่าง แน่ะ นี่พอถอนอุปาทานความยึดมั่น ในจิตนี้ออกผึงเท่านั้น มันก็ว่างหมด ทีนี้จึงว่าว่างในหลักธรรมชาติ ว่างโดยสมบูรณ์ เข้าใจหรือ

มันว่าง ๓ ว่าง เท่าที่ได้พิจารณามาเป็นอย่างนั้น คือสมาธิเวลามันเข้าเต็มที่ก็ว่างไปหมด ไม่เกี่ยวกับสภาพอะไรเลย พอถึงขั้นความว่างของจิต มันก็ว่างอย่างนี้แหละ มองดูอะไรมันว่างไปหมดเลย ว่างทั้งตัวจิตเอง ว่างทั้งอะไรไปหมดเลย นี่เรียกว่าว่างในหลักธรรมชาติ **สุญฺญโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมฆราช สทา สโต** ดูก่อนโมฆราช ท่านจงพิจารณาโลกให้เป็นของว่างเปล่านะ คือว่างนั้นแล้วจะเข้าถึงว่างภายในจิต คำว่าว่างเปล่านี้ก็คือว่ามันไม่มีสาระอะไรพอที่จะไปยึดไปถือไปหลงมัน ความหมายว่าอย่างนั้น เพื่อให้ปล่อยนั้นเข้ามา พอปล่อยเข้ามาแล้วจากนั้นมันก็ว่างในตัวเอง คือท่านสอนผู้ที่เป็น**ขิปฺปาภิญฺญา** กับ **ทนฺธาภิญฺญา** มันต่างกัน ควรหยิบยกธรรมะอันใดให้ ก็ไม่มีใครฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า คนนี้ควรแสดงยอดธรรมให้ จิตนี้จะเข้าสู่ยอดจิตแล้ว ท่านก็ใส่ผึงเดียวไปเลย พวกขิปปาภิญญานั้นรวดเร็ว ได้แก่ พวกอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู พิจารณาเรายังไม่ทันเข้าใจทางนั้น เข้าใจแล้วขาดไปแล้ว ก็เหมือนอย่างที่เราเรียนหนังสืออยู่ในห้องเรียนนั้นแหละ เวลาครูอธิบายนี้ ผู้มีความฉลาดเข้าใจแล้ว ผู้ที่มีปัญญาน้อยยังยุ่งอยู่นั่นน่ะ ครูอธิบายแล้วอธิบายเล่า ไอ้ผู้ที่เข้าใจแล้วจนรำคาญ ผู้นั้นยังไม่เข้าใจเลย แน่ะ มันต่างกันอย่างนี้แหละ เชาวน์ของคนมันผิดกัน

กระผมขอโอกาสครับ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ว่า จิตว่างในลักษณะอย่างนี้จะรู้หรือรู้ได้โดยไม่ต้องถามใครนั้นต้องฝึกด้วยตนเอง คือให้มีสติจับอาการของจิตอยู่ทุกขณะ อารมณ์อะไรเกิดขึ้นมาให้รู้...คล้ายๆ ว่าปิดประตูข้างในไม่ให้ออก พอรู้จากอันนี้ไปเรื่อยๆ แล้ว ความรู้นั้นถามกันไม่ได้ใช่ไหมครับท่านอาจารย์

ว่าไง ยังไม่เข้าใจชัด

การว่างในลักษณะนี้ ได้แก่ผู้ปฏิบัติที่เอาสติจ้องตัวของตัวเองอยู่เรื่อย คล้ายๆ ว่าปิดประตูไม่ให้ออกไปข้างนอกเลย เอาสติจ้องๆ อยู่อย่างนี้ อันนี้เป็นผลของการปฏิบัติที่ไม่ต้องไปถามใครว่าจะได้ธรรมขั้นไหนๆ กระผมสงสัยว่า ผู้ที่จ้องอยู่นี้จะเป็นผู้รู้เองใช่ไหมครับ

คำถามนี้ก็ดูมันลักษณะเดาๆ อยู่ เพราะฉะนั้น ผู้ตอบนี้ก็จะตอบเดาเหมือนกัน ผมไม่กล้าตอบนะ เรื่องวงกว้างวงแคบของการพิจารณานั้น เมื่อรู้พอตัวของมันแล้ว มันก็ปล่อยเข้ามาๆๆ นี่เท่านี้ก่อน แม้ที่สุดเข้าสู่ร่างกายนี้ มันก็รู้ของมัน นอกจากรู้นี้แล้วมันยังปล่อย เช่นอย่างภาพข้างนอกนี้ก็เห็นได้ชัด ปล่อยของมันไป แล้วยังมีภาพข้างในภายในจิต โดยอาศัยร่างกายนี้เป็นภาพอยู่ภายใน กำหนดพิจารณาภาพภายในจนกระทั่งว่างไปหมด ที่นี่ไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั่นละจิตว่างตามฐานของมันว่าง เอาตรงนั้นอย่างนี้ซี นี่ถ้าหากว่าได้เคยพิจารณาด้วยกันได้รู้ด้วยกัน พูดอย่างนี้ก็ไม่มีปัญหา ถ้ายังไม่เป็น ก็เป็นปัญหาอยู่วันยังค่ำนั่นแหละ อย่างที่ท่านพูดนี่ก็เหมือนกัน

อุปมาอย่างนี้นะครับ ผู้หนึ่งมาหาเราว่าจะฆ่าเรา ผู้ที่สองมาอีกทีว่าไม่ฆ่า แต่ในด้านธรรมะ ผมเชื่อคนที่ว่าจะฆ่า แต่ผู้ที่มาที่สองนี้ผมยิงทิ้ง แล้วถ้าปฏิบัติอย่างนี้นะครับ ไม่ต้องไปถามใคร

ก็ยังไม่ลงใจว่าจะตอบอย่างไรนะนี่ เราก็ไม่ทราบว่าผู้รับคำตอบไปนั้นจะยึดไปได้ผิดถูกประการใด ก็ให้จำเอาแต่เงื่อนที่ว่านี้ก็แล้วกันไปพิจารณาตัวเอง จำเอาเงื่อนที่ผมอธิบายให้ฟังนี้ไปพิจารณาตัวเอง การตอบที่จะมีผลสมบูรณ์ก็มี การตอบจะทำให้เกิดแง่สงสัยก็มี เพราะฉะนั้นการตอบจึงต้องระวัง จิตยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับมันก็คาดไปอีก พอถึงขั้นยอมรับแล้ว ที่พูดไปทั้งหมดนี้จะยอมรับเรื่อยไปเลย แต่ว่ารับเป็นขั้นๆ นะ ไม่ได้หมายความว่ายอมรับเอาหมด ยอมรับเป็นขั้นๆ ไป จนกระทั่งถึงขั้นยอมรับหมด มันก็ยอมรับหมด การตอบปัญหานั้น โอ้ มันมีหลายแง่หลายกระทง เวลาบางทีเขาถามมาปั๊บนี่ มันขึ้นปุ๊บเลย คือขึ้นนั้น มันขึ้นร้อยเปอร์เซ็นต์เลยแหละ แต่ที่จะไปแยกแยะไปตอบให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร ยังต้องมาแยกแยะปัญหาอีก สมควรจะได้รับประโยชน์แค่ไหนก็ออกมาแค่นั้น สมมุติว่า ๑๐๐% นี้ควรจะให้ ๙๐% ก็ออก ๙๐%

ควรเข้าใจทั้ง ๑๐๐ ก็ฟาดออกทั้ง ๑๐๐ เลย ควรจะเข้าใจแค่ ๕๐ ก็ออก ๕๐ ถ้าไม่น่าจะเข้าใจเลยก็ไม่ตอบ คือเรามุ่งเหตุผลอันนั้นมากกว่า โอ้...การปฏิบัตินี้มันอาจหาญนะ มันรู้ตรงไหน มันอาจหาญเป็นลำดับลำดาและไม่ลืมด้วยนะ เพราะอันนี้เป็นวงสัจธรรม จะลืมได้ยังไง มันก็ตรงกับที่พระนาคเสนกับพระยามิลินท์ถามกันนั้นแหละ ที่ว่าพระอรหันต์ท่านยังมีหลงมีลืมอยู่เหมือนคนทั้งหลายไหม อ๋อ มีหลงลืมในสิ่งที่ควรหลงลืม จำได้ในสิ่งที่ควรจำได้ นี่เราสรุปเอาเลยนะ เช่นอะไร เช่น จำบ้านจำเมือง จำชื่อจำเสียง จำสูตรจำคัมภีร์ใบลานอะไรๆ ก็แล้วแต่ อันนี้จำได้ มันก็หลงได้ลืมได้ท่านว่า แต่สิ่งที่ไม่ลืมคืออะไร... คืออริยสัจ นั่น อริยสัจไม่ลืม ก็อย่างงั้นซิ คือความจริงมันประกาศตัวอยู่ตลอดเวลา จะเอาอะไรมาลืม รู้ก็รู้ความจริงอยู่ มันจะลืมอะไร แล้วก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ ด้วยมันจริงต่อจริงอยู่ด้วยกันพูดง่ายๆ ก็ไม่ทราบจะหลงจะลืมอะไร ไม่ใช่จริงกับปลอมนี่

แต่ก่อนเราพิจารณาอสุภะอย่างนี้นะ เวลาอสุภะมันกล้าทางด้านปัญญานี้ มองเห็นคนนี้ไม่ว่าหญิงว่าชาย มันทะลุไปทันที เราก้าวไปเพียง ๓ ก้าวนี้ มันสามารถพิจารณารอบไปถึง ๕ รอบ โดยหลักธรรมชาติของมันที่รวดเร็วนั่น ซึ่งเราไม่เคยเป็น มันก็เป็นของมันเมื่อคล่องตัว มองดูพับนี่ มันวิ่งพุบเข้าไปเลยแหละ มันไม่ได้อยู่นอกๆ นี่นะ พับเข้าไปทะลุเหมือนกับได้ ๕ รอบแล้ว ก้าวเท้าลงไป จะได้เพียง ๓ ก้าว อันนั้นไป ๕ รอบแล้วไม่อย่างนั้นมันก็ปล่อยไม่ได้ มันไม่ถึงขนาดเกรียงไกรในปัญญาขั้นนี้ พอจากนั้นแล้วมันก็ว่าง ส่วนรูปหยาบๆ มันก็ว่างไปหมด มันก็มาปรุงภาพภายในขึ้นมา กำหนดขึ้นมาก็ดับๆ เป็นภาพภายในจิต พออันนี้ดับไปหมดแล้วก็เหมือนแสงหิ่งห้อย พอปรุงขึ้นมาเป็นภาพพับ ดับพร้อมๆๆ ทีนี้เราจะเอาอสุภะมาพิจารณาอย่างที่ว่าไม่ได้เลย นั่น ฟังดูซิ จะเอาอะไรเป็นอสุภะ พอตั้งขึ้นมาพับ มันดับพร้อมไปแล้ว เอาอะไรมาเป็นอสุภะได้ นั่น ทั้งๆ ที่แต่ก่อนอสุภะมันเก่งของมัน

อสุภะก็ต้องอาศัยรูปนั้นแหละเป็นอสุภะ แต่พอมันหมดจากขั้นนั้นแล้ว พอปรุงขึ้นพับ มันจะดับพุบไปเลยทันที จะแยกอะไรไม่ถูกแหละ มันเหมือนกับแสงหิ่งห้อยหรือฟ้าแมบนี่ละ พ้าบขึ้นมาเป็นภาพแล้วดับไปพร้อมกันเลย เป็นหลักธรรมชาติของมันเอาไว้ไม่อยู่ จะกางเอาไว้ให้เห็นอย่างแต่ก่อนนี้ไม่ได้ พอปรากฏขึ้นมาพับมันดับพุบๆ มันก็มี

แต่เพียงแสงแย็บๆ เหมือนฟ้าแลบอยู่ภายในจิตเป็นภาพออกมา มันก็ฝึกซ้อมกันอยู่นั่น สุดท้ายมันแย็บๆ มาจากไหน มันก็ย่นเข้าไปๆ ถึงจิต จนกระทั่งเข้าไปทำลายกันในนั้นเสีย แล้วมันก็หมดปัญหา เงานี้ก็ไม่ตื่น สังขารก็ปรุงได้แต่ไม่ตื่น หรือมันจะว่างก็ไม่ตื่น ไม่ว่าง ก็ไม่ตื่น คิดอะไรขึ้นมาพับ มันก็รู้ว่ามันคิดขึ้นมา มันก็ดับของมันเสีย มันก็ไม่ตื่นเสีย นั่น มันหลงมันตื่นก็คือกำลังอันนั้นมันยังไม่รอบ มันก็เอาอันนั้นเป็นเครื่องฝึกซ้อมของจิต ก็เหมือนกับว่าเป็นตุ๊กตานั่นแหละ เป็นเครื่องเล่นของจิต บทมันพอของมันแล้ว มันก็ปล่อย ถึงจะมีภาพขึ้นมา มันก็รู้ก็ไม่ตื่นเสีย นั่น มันรู้

จิตกับกิเลสนี้ลึกลับมาก เราอยากว่าพอๆ กัน ความลึกลับของธรรม ความลึกลับของกิเลส นี่พอๆ กัน อยู่ในวาระที่กิเลสมันออกหน้าออกตานี่ แหม มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น ธรรมขยับไม่ได้ ถูกมันปัดทีเดียว โอ๋ย ตกเวทีกลิ้งโน่น ทีนี้พอหมุนธรรมเข้าไปๆ หลายครั้งหลายหนเข้าไป ก็ปัดกิเลสตกลงไปกลิ้งไปเหมือนกัน พอธรรมได้ออกทำหน้าที่แล้ว ที่นี่กิเลสเข้ามาในเวทีไม่ได้ ตกเลยๆ แหละ เพราะฉะนั้นจึงได้ว่าค้นหามัน แต่ก่อนค้นหาธรรมก็ไม่เจอ มีแต่กิเลสอยู่บนเวทีเต็มไปหมด ต่อมาก็ค้นหากิเลสก็ไม่เจอ กิเลสตกเวที มีแต่ธรรมเต็มเวที นั่น เจอตรงไหน ใส่กันเปรี้ยงลงตูมเลยๆ เจอไม่ได้ เจอต้องพังเลย สติปัญญาขั้นนั้นเป็นขั้นที่ถอยไม่ได้ว่างั้นเถอะน่ะ ขั้นที่เกรียงไกรที่สุด กล้าหาญที่สุด มันมีวาระเหมือนกัน เวลาธรรมเปิดเผยก็เปิดเผยเต็มที่ เวลากิเลสเปิดเผยก็เปิดเผยเต็มที่ของมัน แสดงสุดเหวี่ยงของมันนั่นแหละ ธรรมก็สุดเหวี่ยงของธรรมแหละ ธรรมเครื่องต่อสู้กันนะ คือมรรคกับสมุทัยต่อสู้กัน เวลามรรคมีกำลังก็มีแต่ธรรมบนเวที มีแต่สติปัญญาบนหัวใจเต็มหัวใจเลย กิเลสก็หมอบ กิเลสหมอบอะไร กิเลสมันฉลาดต่างหาก มันหลบมันซ่อน จึงต้องคุ้ยเขี่ยหาอยู่นั่น งานคุ้ยเขี่ยเป็นงานอันหนึ่ง เจอที่ไหนก็เอาละ เจองานแล้วใส่เปรี้ยง จนกระทั่งมันรวมตัวเข้าไปๆ ก็จิตกับกิเลสซึ่งมันอยู่ด้วยกันนั้น เป็นฟุตบอลแหละ เตะกันไปกลิ้งกันมาอยู่นั่นแหละ เอาไปเอามาก็ฟันกันแตกกระจาย หมดปัญหา

การปฏิบัตินี่ ท่านอาจารย์...ท่านบอกว่าให้พิจารณากาย หัวถึงเท้า เท้าถึงหัวอยู่อย่างนั้นแต่อย่างเดียว ดิฉันก็พิจารณาอย่างท่านว่า ซ้ำไปซ้ำมาอยู่อย่างนั้นจนเกิดความ

รู้ขึ้นมา ก็พิจารณาทุกๆ ครั้งที่รู้แล้ว การพิจารณาก็พยายามให้มีสติอยู่ทุกอิริยาบถไม่ให้เผลอ โดยมากนั่งสมาธิชั่วโมงสองชั่วโมงก็สบาย รู้สึกว่างไปหมดเลย สุดท้ายพอว่างไปหมดแล้วทีนี้ เขาก็สบายๆ พอสบายๆ ปั๊บ จะมีเวทนาเกิดขึ้น ตอนที่ดูกาย เวทนาไปไหนไม่รู้ ไม่รู้สึกเลย พอดูกายเสร็จ จิตก็ว่าง แล้วเวทนาก็จะเกิดอีก ให้ปวดตรงนั้นเจ็บตรงนี้ มีมาต่างๆ นานาหลายรูปหลายแบบ ดิฉันก็พิจารณาเวทนา แรกทีเดียวก็แบบง่ายๆ แบบพิจารณาปวดไปเฉยๆ แล้วก็พิจารณาดูที่จิต เอาสติไว้ที่จิตอย่างนั้น ดูไปจนกระทั่งจิตอิ่มตัวเองขึ้น แล้วก็หันมาดูเวทนา อุบายที่จะผันดูเวทนานี้ไม่เหมือนกันแต่ละครั้ง มีอยู่หลายแบบที่มันจะหาย บางแบบเวทนาก็ไม่หายแต่จิตไม่วุ่นวาย ดิฉันเลยเรียนท่านอาจารย์...ให้ทราบว่า เวลานี้กำลังพิจารณากาย เวทนาอยู่ ก็ยังไม่มีปัญหาอะไร ท่านตอบมาว่า เวทนาไม่ต้องพิจารณา ให้พิจารณาแต่กายอย่างเดียว หัวจดเท้า เท้าจดหัวๆ ท่านว่าอย่างนี้ แต่นิสัยของดิฉันไม่ได้เป็นอย่างนั้น มันพิจารณาได้หัวจดเท้านี่นะคะ แล้วก็เร็วขึ้นทุกที ทีแรกนี่ ๒ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมงครึ่ง ตอนหลังนี้ไม่ถึง แต่ว่ามันอมความหมายเหมือนกัน แล้วจิตก็รู้ซึ้งอยู่อย่างนั้น ถึงแม้ว่าระยะจะสั้นแต่มันรู้ของมัน

เอ้า พูดสรุปลงไป ความรู้มันเป็นยังไง พิจารณายังไง สรุปลงไป จะอธิบายให้ฟังย่อๆ ไม่เอามาก

ความรู้มันก็สรุปตรงนี้ ตรงกายที่สรุปนั้น มันจะมาอะไรก็สรุปว่า ไม่มีอะไร มันเป็นสภาวะ จะเป็นดินจริงๆ ก็ไม่ใช่ แต่มันเป็นสภาวะอย่างนั้น ไอ้ดิน น้ำ ลม ไฟ นี่เป็นคล้ายๆ ภาษาพูด แต่ภาษาที่เห็นมันไม่ใช่ มันเป็นภาษาสภาวะ เป็นภาษาธรรม แล้วจิตก็ว่างไปหมดเลย มันเป็นอยู่พักหนึ่ง เดี๋ยวก็เกิดเวทนาอีก...

เอาละ...เอาแค่นี้ เข้าใจแล้ว คือถึงเวลาที่จะพิจารณาเวทนาก็พิจารณา แต่พิจารณาเข้าประสานกับจิต เวลาพิจารณากายก็พิจารณา แต่จำเป็นจะต้องไปประสานกับเวทนากับจิต กาย เวทนา จิต สามอย่างนี้เกี่ยวข้องกันอยู่นี่ ทีนี้สมมุติว่าเราจะพิจารณากายตามความชอบใจของเรา ในขณะที่ต้องการจะพิจารณากายมันมี เราก็พิจารณากายแล้วเวทนาเกิดขึ้นก็พิจารณาเรื่องเวทนา ซึ่งเป็นความจริงอันหนึ่งของมันเท่านั้น มันจะประสานเข้าไปที่จิตก็ตาม จะประสานมาทางกายก็ตาม มันก็เป็นความจริงของมันแต่ละ

อย่างๆ จิตผู้ที่พิจารณาสิ่งเหล่านี้ มันก็เป็นความจริงของมัน แต่ถ้าหากว่ามันหลง มันก็จะยึดเอาอันนี้ ถ้าไม่หลงก็ไม่ยึด ต่างอันก็ต่างจริง จะว่าเวทนานี้เป็นอะไรก็ตาม ก็อย่างที่บอกว่าอะไรเมื่อกี้นี้ ชื่อนี้เป็นชื่อสมมุติให้ชื่อว่าอย่างนั้นๆ แต่หลักธรรมชาติของจิตที่รู้ก็รู้ของมัน...ซึ้งๆ อย่างนั้น ที่คุณพิจารณานี้ถูกต้องแล้ว ไม่ผิด เอ้า...มันจะไปไหนก็ไป จะไปไกลก็ให้มันไป เวลาไปพอของมันแล้ว มันก็หยุดกายน่ะ มันจะมาเป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้นละ แล้วอย่างไรมันก็จะต้องเข้าเวทนา เวทนามาเกี่ยวกับกาย เวทนามาเกี่ยวกับจิต ถ้าจิตยังมีเวทนาอยู่ เวทนานี้จะเกี่ยวเข้าไปหาจิต ถ้าจิตไม่มีเวทนาแล้ว จิตนี้จะออกมาทางกายก็เป็นกายเวทนา จะอย่างไรก็ตาม จิตไม่หลงกาย เวทนานี้มันก็พอเท่านั้น แล้วไม่หลงตัวเองด้วยก็พอ

อย่าสำคัญอยู่ที่กาย อย่าสำคัญอยู่ที่จิตหรือเวทนา ถ้ามันเกี่ยวโยงกัน มันก็รู้จนกระทั่งต่างอันต่างจริงแล้ว เวทนาของจิตก็หายไปหมด จิตจะเวิ้งว้างไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เวทนาที่ปรากฏขึ้นสักแต่ว่าแย็บๆ ในกายเท่านั้น ที่เกิดขึ้นก็เป็นความจริงของแต่ละอย่างๆ เกิดขึ้นดับไปของมัน จิตก็เป็นผู้รู้อยู่ รู้ความเกิดขึ้นความปรากฏขึ้นของเวทนาที่เป็นส่วนละเอียด เช่น สุขเวทนา นั้น ถ้ามีอยู่ในจิต มันเกิดขึ้นก็รู้ ก็ต้องพิจารณาอีก เวทนาอันนั้น ไม่ได้ถืออะไรเป็นเราเสียทีเดียว แม้ที่สุดจิตจะพังพินาศไปด้วยกันกับสิ่งเหล่านั้นก็ให้พังไปซิ สงวนมันทำไมจิต นั่น ถ้ามันจริง จริงแล้วไม่ต้องสงวนพิจารณาให้แหลกละเอียดไปตามๆ กัน และเมื่อกลายเป็นของจริงด้วยกันแล้ว ไม่มีอะไรดับมันต่างอันต่างจริงและต่างอันต่างอยู่ สบาย ไม่กระทบกระเทือนกัน นั่น การพิจารณา

ถึงวาระที่ควรจะพิจารณาอะไร ไม่ต้องไปคอยคำพูดของครูบาอาจารย์องค์นั้น ไม่ต้องไปคอยคำพูดขององค์นี้ ให้ทำงานในหน้าที่ของตัวเองภายในจิต สติปัญญาเคยทำงานอยู่แล้วภายในใจของตัวเอง ให้ทำที่ตรงนั้น อันไหนเหมาะสมที่ควรจะพิจารณาอะไรก่อนหลังหนักเบามากน้อย พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปยังไง เป็นอุบายของสติปัญญาที่จะผลิตตัวขึ้นมาในเวลานั้น เราจะไปคอยเอาโอวาทของครูบาอาจารย์ไม่ทันกับเหตุการณ์ กิเลสมันไปคอยเอาจากใครเมื่อไร มันเกิดขึ้นจากจิต

มันมาหลายแง่หลายมุม มันมีมาเหมือนกัน

มีมาแง่ไหนก็ตามเถอะ มันเกิดขึ้นจากใจนั่นแหละ กิเลสเกิดขึ้นกับใจ สติปัญญาก็อยู่กับใจทันกันทั้งนั้นแหละ ขอให้ผลิตสติปัญญาขึ้นมาให้ทันเถอะ **สนฺทิฏฺฐิโก** จะรู้เองเห็นเองทุกอย่างนั่นแหละ แม้สติปัญญาเกิดกับตัวเองยังรู้ ทันกับกิเลสหรือไม่ทันก็รู้

เดี๋ยวนี้นะคะ มันเหมือนกับว่าจะคิดอะไรสักนิด มันก็รู้ว่านี่ไม่ใช่ คำว่า *อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา* นี่ไอ้ตัวนี้ที่มันคิดออกมานี่ คิดนิดหนึ่งไม่ว่าเรื่องอะไร จะแย้มคิดหรือแย้มสัญญาหลอกเข้ามานี่มันรู้แล้ว

พอแล้วนะ ไม่บอกอะไรมาก เพราะเรื่องไม่มีมาก มันอยู่กับจิตกับเวทนานี้เท่านั้นจุดสำคัญอยู่ตรงนั้น บอกตรงนั้นแล้วให้จับตรงนั้น พิจารณาตรงนั้นจริงๆ อย่าไปคิดไปคาดเอาโอวาทของครูบาอาจารย์ที่ท่านมาสอนให้พิจารณาอย่างนั้นๆ แล้ว เราจะบังคับจิตให้พิจารณาอย่างนั้นๆ ในฐานะที่มันปล่อยของมัน มันไม่พอใจจะพิจารณาในเวลานั้นเราก็ไม่เอา เราเอาที่มันสัมผัสสัมพันธ์ที่เราพอใจจะพิจารณาอย่างไรในตัวของเราเอง นั่นเอาตรงนั้น

ท่านอาจารย์จะให้อะไรอีก...

จะให้อะไรอีก ก็ไม่ใช่โอ่งอ่างกระถางพอจะมาจับโยนทุ่มให้กันวะ พอละ เท่านั้นแล้ว ก็ให้ยอดธรรมแล้วที่จะเอาอะไรอีก จะไปเอามูลสดมูลแห้งธรรมเหรอ

คือเราก็ทำงานเยอะ บางทีนั่งไปนั่งมาก็ปลง เอ๊ ทำไมตัวเองเป็นอย่างนี้ มันวนเวียนอยู่อย่างนี้นะคะ เคยไปคุยกับผู้ใหญ่เขาบอกว่า เอาซิ ถ้าวันว่างก็ไปหาที่สงบๆ นั่ง มันก็สงบไม่ได้ เพราะชีวิตนี้ยังต้องต่อสู้ ยังมีภาระเยอะแยะที่จะต้องทำ ก็เลยนึก เอ๊ แหม อายุปูนนี้แล้วทำไมยังต้องอยู่อย่างนี้ ก็พยายามจะตัดไม่สนใจสิ่งรอบตัวหมายถึงการรับผิดชอบ ซึ่งบางทีก็ไม่ใช่ธุระของเรา ก็เลยกลายเป็นตัวเองที่จะต้องนั่งสงสารตัวเอง จนเป็นโรคประสาทอันนี้นะฮะ จึงเรียนถามท่านว่า ทำยังไงเราจะไม่สงสารตัวเองนะฮะ

นั่นละ ให้นึกเอา พุทโธ เข้าไปติดอยู่ในใจนะ

แล้วจะมากราบท่านใหม่

ทางนี้ก็เตรียมคอยฟัง ทางโน้นจะมากราบใหม่ ทางนี้ก็เตรียมคอยฟัง ทางโน้นขึ้นธรรมาสน์ ทางนี้ก็จะขึ้นธรรมาสน์ ทางโน้นขึ้นเวที ทางนี้ก็จะขึ้นเวทีรอเหมือนกัน

กลับไปจะไปปฏิบัติใหม่

ไปปฏิบัติให้ได้ผลซิ ใจเป็นของประเสริฐเลิศโลกนี้ ถ้าเราเปิดสิ่งสกปรกโสมมทั้งหลายออกแล้ว จิตจะเด่นดวงขึ้นมาๆ ทุกสิ่งทุกอย่าง แก้วสารพัดนึกจะอยู่ในตรงนั้นแหละ ที่เรานึกเป็นลมเป็นแล้งนี้ เป็นเรื่องของฝ่ายต่ำมันหลอกลวง อันนั้นก็ดี อันนี้ก็ดี ก็คว้าไปตามมัน เลยไม่ได้เรื่อง คว้าน้ำเหลว

เวลาทำงานมากๆ มันเหนื่อย ทำไมยังต้องมีภาระเยอะ

เหนื่อยก็พักเสียก่อนซิ ถึงเวลาพักก็ต้องพักเสียก่อน บทเวลาเราตายแล้วจะเอาภาระไปแบกด้วยเหรอ ก็ต้องถามอย่างนั้นซิ ถามตัวเอง ก็เวลานี้พักไม่ได้ บทเวลาเราจะตาย เราทำไมเราจะพักได้ นี่เรายังไม่ตาย ทำไมเราจะพักไม่ได้ เข้าใจว่าไม่มีเวล่ำเวลาเวลาเกิด มาเกิดกับอะไร ไม่เกิดกับเวลาเหรอ อยู่กับอะไร ไม่ใช่อยู่กับเวลาเหรอ ทำไมจะไม่มีเวลา นั่น นี่หมายถึงว่าเราสร้างปัญหาถามตัวเองเพื่อให้มีข้อยุติ เข้าใจไหมที่พูดนี่ ไม่ยังงั้นมันจะไม่มีเวลาจนกระทั่งวันตาย บทเวลาตายทำไมมีเวลา เวลายังมีชีวิตอยู่ทำไมจึงไม่มีเวลา ไม่ใช่แพ้กิเลสจมไปแล้วหรือ เอาอย่างนั้น ฝึกให้ได้ใจเจ้าของ คนเราไม่มีการฝึกจิตใจเลยนั้นหาที่จอดที่แวะไม่ได้ หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้นะ รวนเร ถ้ามีหลักใจแล้ว จะทุกข์บ้างจนบ้างมีบ้างไม่สำคัญ สบายไปหมด

ไม่นึกกลัวเรื่องจนฮ่ะ เพราะตัวเองเป็นคนขยัน แต่ว่าทำไมถึงว่าจะต้องเป็นเราอยู่เรื่อยๆ มันก็เหนื่อยนะคะ เหนื่อยแล้วบางครั้งก็เวทนา มีพระผู้ใหญ่ท่านเคยบอกว่า ถ้าเวทนาตัวเองนี่ คุณต้องรักษาใหม่แล้ว ต้องทำใจ ก็พยายามอยู่ค่ะ

ก็ดีแล้ว สงสารตัวเองนั่นน่ะมันดีแล้วแหละ เพราะฉะนั้นจึงให้เอาพุทโธเข้าไปเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจให้สมกับความสงสารตน นี่ละถูกต้อง อย่าไปเอาความโลภ ความโกรธ ความหลง มาหล่อเลี้ยง มันจะเป็นไฟเผาเจ้าของ แล้วจะไม่ตรงกับคำว่า สงสารตน แต่ทำไม่ดีอย่างนั้นใส่ตน เข้าใจไหม

เพราะเป็นคนพอฮะ เป็นคนว่าทำแค่นี้พอแล้วนะ แต่ทำไมยัง เอ๊ ไม่พอนี่ทำไมต้องมีมา

อ๋อ นั้นมันเชื้อไม่พอยังอยู่ในใจมี ตัวนั้นมันไม่พอสักทีแหละ ถ้ามีธรรมปั๊บเข้าไปแล้ว มันจะพอโดยลำดับลำดา ถ้ามีเรื่องความโลภ มันไม่พอแหละ จนวันตาย ก็ไม่พอ

มันถึงได้เวทนาตัวเองสงสารตัวเอง

สงสารๆ เฉยๆ สงสารตัวเอง แต่หาวิธีแก้ตัวเองไม่ได้ ดีไม่ดีไม่สนใจจะแก้ตัวเองด้วยซ้ำไป

สนใจฮะ ผิดพลาดก็หาแล้ว ก็ยังวนเวียนอยู่อย่างนี้ค่ะ

ทีนี้เอาแต่พุทโธนะ ให้วนอยู่กับพุทโธ ให้อยู่กับพุทโธ ให้สบายอยู่นั้นซิ พยายามฝึก อย่าคิดมาก ไม่ดี คิดมากเท่าไรยิ่งเป็นการทำลายตัวเองไปเรื่อยๆ ให้หักห้ามความคิดอันไหนที่คิดลงไปแล้วจะทำเจ้าของให้เสียเล็กเสียน้อยไปโดยลำดับลำดาแล้ว ให้หักห้ามทันที ดีไม่ดีต้องตั้งท่า ตั้งท่าต่อสู้ความคิดประเภทนั้น พอคิดปั๊บ มันก็ดับพร้อมๆ

พอกลางคืนวนเวียน เช้าขึ้นมา อุ้ย วันนี้เอาใหม่ พอเย็นกลับบ้านวนเวียนอีกแล้ว มันก็เป็นอยู่อย่างนี้

ก็เจ้าของคนเป็นเอง เจ้าของหากวนเจ้าของ บอกว่าหยุดๆ ก็วิ่งไม่หยุดจะทำไง

พวกที่มาด้วยนี้เคยเห็นแต่ดิฉันหัวเราะ ไม่เคยเห็นดิฉันร้องไห้

ดี... เขาหัวเราะ เขาไม่ร้องไห้ เข้าใจไหมล่ะ คนหัวเราะมันดี เขาไม่ร้องไห้

กลับไปจะไปปฏิบัติค่ะ แล้วจะกลับมากราบหลวงพ่อใหม่

ให้ไปปฏิบัติอย่างนี้แหละ ถ้าปฏิบัติอย่างนี้แล้ว จิตมันจะคะนองยิ่งกว่าม้าตัวคึกคะนองก็ตามเถอะ มันจะต้องยุบลงทันที ถ้ามีธรรมเป็นเครื่องปราบ ถ้าไม่มีอะไรเป็นเครื่องปราบแล้ว มันไม่อยู่ ต้องเอาธรรมเท่านั้นแหละปราบให้มันอยู่ซิ ใจใครก็คึกก็คะนองเหมือนกัน คิดเหมือนกัน ใจเป็นตัวนักคิด มันต้องคิดเหมือนกันนั่นแหละ แต่ผู้ที่รับผิดชอบในหัวใจมี สติปัญญามี คิดในเรื่องใดเป็นประโยชน์หรือเป็นความเสียหาย ถ้าเป็นความเสียหายก็หักห้ามทันทีๆ นั่นแหละเรียกว่าเรารับผิดชอบเรา

มันรับผิดชอบเยอะเกินไป บางครั้งก็รู้สึกหนัก แล้วก็มาเวทนาว่า ทำไม้ ตัวเองแค่นี้ต้องไปรับเยอะขนาดนั้น อะไรอยู่อย่างนี้ รอบนี้จบ เอ๊า มาอีกแล้ว จะไม่ฟังก็ไม่ไหว ว่าจะไม่ฟังๆ มันก็อดไม่ได้

ก็เจ้าของหามาเองนี่ ฝึกซ้อมเอา ฝึกจิตนี่สำคัญ ให้พัฒนาจิต พัฒนาจิตกับพัฒนาทางด้านวัตถุ อย่างน้อยให้ไปพร้อมๆ กัน มากกว่านั้นให้พัฒนาจิตหนักมากกว่าภายนอก พัฒนาจิตใจให้รู้เหตุรู้ผลรู้ดีรู้ชั่วในวิธีดำเนินทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งตัวเองและผู้เกี่ยวข้องตลอดถึงงานทั้งหลาย แล้วมันจะรอบของมันไปเอง นี่สำคัญมาก พัฒนาตั้งแต่ภายนอก ภายในจิตรกรุงรังไม่พัฒนา ก็อย่างว่าแหละ ประดับตกแต่งแต่หน้าร้าน ภายในร้านมีแต่มูลสดมูลแห้งเต็มดูได้หรือ มันต้องพัฒนาตั้งแต่ภายในออกไป พัฒนาจิตเป็นที่หนึ่ง พัฒนาสิ่งภายนอกเป็นอันดับต่อไป ฉะนั้นจึงต้องพัฒนาจิตเสียก่อน หากพัฒนาจิตได้มากน้อยเพียงไร การพัฒนาภายนอกก็เป็นผลเป็นประโยชน์ไปตามๆ กัน หากไม่สนใจพัฒนาจิตเลย แต่จะสนใจแต่พัฒนาภายนอกแล้ว หาที่ยุติไม่ได้เลย สุดท้ายเหลวไปไม่ได้อะไร

ต้นตอมันอยู่ที่จิต อะไรๆ ก็ตามให้ดูตัวสำคัญตัวนี้ เพราะตัวนี้เป็นผู้พาดำเนินงาน หากตัวนี้ได้รับการศึกษาอบรมในทางที่ถูกที่ดีที่รอบคอบขอบชิดแล้ว งานทุกสิ่งทุก

อย่างจะเป็นไปเพื่อความราบรื่นดีงาม ไม่ผิดๆ พลาดๆ เหลวๆ ไหลๆ พระพุทธเจ้าแหละเป็นนักพัฒนาจิตเป็นที่หนึ่ง รองลงมาก็สาวกท่าน เมื่อพัฒนาจิตดีแล้วก็ดีไปหมด ทุกสิ่งทุกอย่างจิตเป็นผู้พาให้ดี

กระผมจะขอถวายผ้าป่าครับ

เดี๋ยวถามดูเสียก่อน การกล่าวคำถวายผ้าป่ากล่าวอย่างไร ว่าให้ฟังหน่อย

อิมานิ มยํ ภนฺเต, ปํสุกุลจีวรานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ ปํสุกูลจีวรานิ, สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

เอาละเข้าใจ คือที่กล่าวนี้เป็นสังฆทาน ไม่ใช่เรื่องบังสุกุล บังสุกุลไม่ได้เป็นสังฆัสสะ เพราะฉะนั้นจึงให้ว่าให้ฟังเสียก่อน เพราะส่วนมากมาร้อยทั้งร้อยพูดแบบเดียวกันหมด แม้แต่พระบางองค์ท่านเป็นหัวหน้ามาทอด เวลากล่าว ถวายบังสุกุลก็ใส่สังฆัสสะลงไป พอจบลงแล้วก็นิมนต์เราไปชักบังสุกุล เราก็ตอบไปทันทีบอกว่าชักไม่ได้ อันนี้ถวายสังฆทานแล้ว ถ้าไปชักบังสุกุลท่านปรับอาบัติ ท่านก็ว่า โอ้ ใช่แล้วๆ เปลี่ยนว่าใหม่ทันที นั่น คัมภีร์เดียวกัน ค้านกันได้ยังไงใช่ไหม ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติอยู่นี่ ผู้รักษา รักษาอยู่นี่ ความหมายว่าอย่างนั้น

แล้วที่ถูกล่ะครับ

อิมานิ มยํ ภนฺเต, ปํสุกูลจีวรานิ, สปริวารานิ, สีลวนฺตสฺส โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, อิมานิ ปํสุกูลจีวรานิ, สปริวารานิ ปฏิคฺคณหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย. ที่ว่า **สังฆัสสะ** ให้เป็น **สีละวันตัสสะ** สังโฆ ก็ **สีละวา** แทนกันเท่านั้นแหละ นี่เป็นบังสุกุล ถ้าเป็นสังฆัสสะ โอโณชะยามะ แล้วก็เป็นสังฆทาน พระไปชักบังสุกุล ท่านปรับอาบัติ มีอยู่ในพระวินัยนี่ว่าไง

ทำไมเขาถึงพิมพ์มาอย่างนี้ล่ะครับ

โอ๊ เรื่องพิมพ์ พิมพ์อย่างไรก็ได้ไม่ขัดข้องใช่ไหม แต่สำคัญที่ว่าคัมภีร์ว่ายังไง นั่นซิ คือคัมภีร์มันมีนี่ คัมภีร์อันตายตัว อันนี้เราพิมพ์ออกมานี่จำหน่ายขายไปที่ไหนก็ได้ แต่ว่าหลักใหญ่คือคัมภีร์ว่ายังไงนั่นมันมี คือบทปรับอาบัติ ท่านก็มีของท่านนี่จะว่าไง เห็นอยู่ด้วยกัน อย่างภาพพระพุทธเจ้าออกบิณฑบาตก็เหมือนกัน วางขายกันให้เกลื่อน ผู้วาดไม่ได้คำนึงถึงพระวินัยว่าทรงวางไว้อย่างไร เวลาเข้าไปในบ้านในเมือง ท่านให้ห่มคลุม แล้วภาพที่วางขาย เราเห็นไหม พระองค์ท่านเป็นผู้บัญญัติเองแท้ๆ ท่านจะฝ่าฝืนได้อย่างไร เพราะท่านเคารพธรรมและวินัยยิ่งกว่าสิ่งใดๆ นี่ เข้าใจ

กระผมสงสัยว่า จิตที่เกิดปัญญานั้นมีลักษณะยังไง เพราะว่าจากชีวิตประจำวันผมเข้าใจว่าเราสามารถเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ เพราะว่าเราได้เห็นเราได้ยินเราได้ฟังแต่ที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้น เราไม่ให้สิ่งเหล่านี้มามีอิทธิพลกับจิตแล้วจึงจะเกิดปัญญาแล้วเมื่อเกิดปัญญาในลักษณะนี้ ปัญญาเป็นอย่างไรครับ

มันตอบยากเหมือนกัน สมมุติว่าปัญญาที่มีสิ่งภายนอกมาเป็นอิทธิพลนั้นเป็นปัญญายังไงล่ะ ลองว่าดูซิ

ในความเข้าใจของกระผมนะครับ คือพอเราเห็น เราก็สามารถที่จะคิดมีเหตุมีผล มองเห็นความถูกต้องในเงื่อนไขที่เราได้มองเห็น หรือว่าได้ยินได้ฟังได้คิด ซึ่งกระผมเข้าใจว่าที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้นเป็นความเข้าใจในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับที่ได้ยินได้ฟังหรือว่าได้คิดจากสิ่งที่เราได้เห็น เพราะฉะนั้น กระผมก็เลยไม่เข้าใจว่าปัญญาที่ท่านอาจารย์พูดถึงนั้นมีลักษณะอย่างไร

คือทีแรกมันก็มีอย่างที่ว่านะ มันอาศัยสิ่งที่ได้เห็นได้ยินมาใช้พิจารณาในสิ่งนั้นพอจากนั้นแล้วมันก็ปล่อยของมันเข้ามา ปล่อยของมันเข้ามาด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงด้วยความรู้ชัดหายสงสัยเข้ามาๆ ทีนี้มันก็มาเป็นปัญญาของตัวเองได้โดยไม่ต้องอาศัยอะไรมากระทบกระเทือนมันก็พิจารณาของมันไปได้ แต่เมื่อไม่มีภายนอก มันก็มีภายในเป็นเครื่องสัมผัสสัมพันธ์ให้พิจารณาอยู่ได้ เพียงแต่ภายในขันธ์นี้ มันก็พอตัวกันแล้วกับการพิจารณา เพราะภายในขันธ์ภายในจิต ภายในขันธ์คือว่า ขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา

สังขาร วิญญาณ ของเรานี้ มันก็แสดงตัวของมันอยู่ตลอด เฉพาะอย่างยิ่งสัญญา สังขารขันธ์ มันแสดงของมันอยู่เสมอ ปัญญาที่ควรแก่ขั้นนี้ก็ถือสิ่งที่ควรแก่สิ่งเหล่านี้ หรือมีปัญญาที่เป็นขั้นนี้แล้วมันก็พิจารณาเสมอ นี่เป็นงานของตัวเองอยู่โดยไม่ต้องไปอาศัยภายนอก ตอนที่อาศัยภายนอกก็เพราะสิ่งๆ นั้นยังมีความเกี่ยวข้องพัวพันกันอยู่ ต้องพิจารณา เมื่อหมดความเกี่ยวข้องแล้ว มันก็หมดปัญหา มันก็ไม่พิจารณา เช่นเดียวกับเรารับประทานอาหาร ยังมีความเกี่ยวข้องยังมีความสัมผัสสัมพันธ์กับอาหารประเภทใด อาหารประเภทนั้นก็สำคัญ มีความจำเป็นสำหรับเรา ทีนี้พอเราพอกับอาหารประเภทนั้นแล้ว มันก็ปล่อยของมัน ปล่อยของมันเข้ามาจนกระทั่งถึงหวาน หวานประเภทใดที่ยังมันพอแล้ว มันก็ปล่อยๆ จนกระทั่งปล่อยหมด เป็นความอิ่มขึ้นมา นี่ปัญญาของเราก็เหมือนกันอย่างนั้นแหละ

คือปัญญาที่ท่านอาจารย์พูดนี่คล้ายๆ กับที่เขาสงสัยว่า คือกระผมจะพยายามอธิบายแต่ไม่แน่ใจว่าคงมีหลายชั้นนะครับ คือปัญญาที่คิดเอาเองหรือว่าด้วยเหตุด้วยผล ก็อาจจะเป็นชั้นตื้นๆ ทีนี้ปัญญาในที่นี้ เข้าใจว่าคงจะมีลึกๆ ลงไปอีกหลายชั้นใช่ไหมครับ

ท่านก็บอกไว้แล้วในธรรมนะ สติปัญญาธรรมดาพื้นๆ ของคนทั่วไป สติปัญญาในภาคปฏิบัติ นั่นขยับเข้าไปแล้ว ภาคปฏิบัติธรรม สติปัญญาขั้นอัตโนมัติ นั่น อัตโนมัติคือว่าเป็นไปเองหมุนไปเอง ก็เรียกว่ามันละเอียดกว่ากันไปโดยลำดับๆ เป็นขั้นๆ จนถึงขั้นเป็นไปเอง คือเมื่อเป็นไปเองแล้ว ก็ไม่ต้องอาศัยอะไรมาสัมผัสสัมพันธ์ถึงจะเกิด

ท่านอาจารย์ครับ เมื่อปัญญาถึงขั้นที่เป็นไปเองนี้ ในที่นี้หมายถึงสมองไม่มีบทบาทแล้วใช่ไหมครับ

เรื่องสมองมันไม่ได้เกี่ยวข้องกันแล้วนะ ถ้าลงถึงขั้นปัญญาไปแล้ว สมองไม่ใช้เสียแล้ว ไม่ไป มันหากเป็นของมันอย่างนี้แล มันไม่ได้เกี่ยวกับอะไร

แล้วเมื่อเกิดปัญญาแล้วครับอาจารย์ครับ เมื่อเราเกิดปัญญาแล้วเราจะมีการกระทำ มีพฤติกรรมได้ไหมครับ

ก็ปัญญามันก็เป็นการกระทำของมันอยู่ในตัวอยู่แล้ว ถ้าว่าพฤติกรรม มันก็พฤติกรรมในตัวของมันอยู่แล้ว

ถ้าอย่างนี้จะอธิบาย คืออย่างนักวิทยาศาสตร์ที่คิดปรมาณูได้นะครับ ชื่อไอสไตน์ ทางพวกนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายนี่ เขาก็นึกไม่ออกว่า ไอสไตน์ใช้หลักวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรียกว่าคนธรรมดาสามัญนี้ ปัญญานี่วิทยาศาสตร์นี่คิดได้แค่นี้ ได้สูงแค่นี้ แต่ว่าที่ไอสไตน์ไปคิดทฤษฎีสัมพัทธ์แล้วไปคิดปรมาณูได้ เขาหาคำอธิบายไม่ได้ว่าทำไมจึงคิดได้ มันสูงไปกว่าที่คนธรรมดาจะไปคิด แล้วก็เลยออกมาเป็นสูตรปรมาณู ทำให้ไปพิสูจน์อะไรบางสิ่งบางอย่างที่เดี๋ยวผมจะถามนะครับ อันนี้ไอ้ตรงช่วงที่มันว่างนี้ มันสูงตรงนี้ มันมีคำที่อธิบายไม่ได้ อันนี้จะอธิบายว่าคือปัญญาอันนี้ใช่หรือไม่ ปัญญาชั้นสูงที่กระผมคิดว่ามีหลายชั้น ไอ้นี่คือชั้นสูง แต่ทีนี้ไอ้ตรงที่เขาคิดได้ตรงนั้น นักวิทยาศาสตร์อื่นที่เขาอธิบายไม่ได้ว่า นักวิทยาศาสตร์ที่มีความรู้ชั้นยอดๆ รู้ได้แค่นี้ แต่ทำไมตรงนี้ที่มันนิดเดียว มันคล้ายๆ กับเกิดอะไรแวบเข้ามาก็ไม่ทราบ จะอธิบายว่ายังไง อันนี้จะถือว่าเป็นปัญญาชั้นสูง อันนี้เกี่ยวข้องด้วยใช่หรือไม่ ไม่ทราบ

ถ้าว่าอธิบายไม่ได้ ก็อธิบายไปอยู่เรื่อยๆ ไม่รู้จะว่ายังไงอีก เทศน์สอนหมู่เพื่อนนี่ก็เทศน์ พระพุทธเจ้าเทศน์เรื่องของปัญญาว่าเป็นชั้นๆ ก็อธิบายอยู่เรื่อยๆ จะว่ายังไง ถ้าว่าอธิบายไม่ได้ มันก็อธิบายอยู่จะทำไง

ท่านอาจารย์ครับ ที่ท่านอาจารย์พูดถึงปัญญาที่จะเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติอย่างเดียวเท่านั้นใช่ไหมครับ

ปัญญาประเภทนี้ เราแน่ใจว่าอย่างนั้น ประเภทนี้นะ เพราะว่าแต่ก่อนๆ เราไม่เคยปรากฏนี่ แม้แต่เวลาปฏิบัติเมื่อไม่ถึงขั้นนี้ ที่จะเป็นขึ้นมาอย่างนี้แล้ว ปัญญาขั้นนี้ก็

ไม่มี ทั้งๆ ที่เราพิจารณาด้วยปัญญาทางด้านธรรมะอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะเป็นอย่างนี้ก็เป็นไม่ได้อีกแหละ พอถึงขั้นนี้จะให้มาเป็นอย่างนี้อีก มันเป็นไม่ได้อีกแหละ มันก็เป็นอันนั้นไปเรื่อยๆ

การที่จะให้เกิดปัญญาอันนี้ได้ สภาพจิตต้องเป็นอย่างไรไม่ทราบครับ การที่จะให้เกิดปัญญาอย่างที่ท่านอาจารย์พูดได้ สภาพจิตจะต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้างครับ

อย่างน้อยคือความสงบ ท่านถึงว่าสมถวิปัสสนาพูดง่ายๆ นะ สมถะนี้เป็นพื้นอันสำคัญ แต่เราเว้นท่านผู้เป็นขิปปาภิญญาเสีย คือผู้ที่รู้ได้เร็ว สมถวิปัสสนาจะวิ่งกลมกลืนกันไปในขณะนั้น แต่สำหรับพื้นๆ เราทั่วๆ ไปที่พิจารณานี้ สมถะเป็นสำคัญที่เป็นรากฐานที่จะให้ปัญญานี้เคลื่อนตัวออก และเคลื่อนตัวออกไปเรื่อยๆ เหมือนกับรถที่กำลังเริ่มออกก็เอื่อยๆ พอออกได้จังหวะแล้วก็พุ่งๆ นี่อาศัยสมถะ คือสมถะนี้เป็นพื้นฐานอันสำคัญที่จะยังปัญญาให้เกิด หรือเป็นเครื่องหนุนปัญญาให้เกิดได้เป็นอย่างดี สมถะคือความสงบใจ พอจากนี้แล้วปัญญาก็ค่อยเอื่อยๆ ออกตามขั้นของตัวเอง พอมีกำลังแล้วที่นี่ ปัญญาก็พุ่งๆ จนกลายเป็นปัญญาอัตโนมัติ คำว่าปัญญาอัตโนมัติสติอัตโนมัตินี้ แต่ก่อนครั้งพุทธกาลท่านว่า มหาสติ มหาปัญญา ท่านว่าอย่างนั้น คือหมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ตลอดเวลา คือเป็นไปเอง แต่เวลาเรานำมาพูดในปัจจุบันนี้ เราก็ว่าสติปัญญาอัตโนมัตินั้นแล้วเหมาะ มันก็เข้ากันได้กับอันนั้นแหละ

ปัญญาอัตโนมัติที่ท่านอาจารย์พูดนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะอยู่ตลอดไปหรือว่าจะหมดหายไปได้

หมดหายไปได้ ในเมื่อหมดเหตุหมดปัจจัยที่มันจะตามแล้ว มันเหมือนกับไฟได้เชื้อ เชื้ออยู่ที่ไหน ไฟก็ลุกลามไปที่นั้น พอเชื้อหมด ไฟก็หมด ตปธรรมนี้ ปัญญานี้ เป็นเหมือนกับไฟที่จะตามฟาดฟันนั่นแหลกกับกิเลส พูดง่ายๆ ท่านให้ชื่อว่ากิเลส คือเชื้ออันหนึ่งที่จะให้ตามเข้ามา ปัญญาเป็นเครื่องมือสังหารลบล้าง พูดง่ายๆ นะ

ต้องฝึกฝนอยู่ตลอดเวลาใช่ไหมครับ

ทีแรกก็เป็นอย่างนั้น จนกระทั่งมันเป็นสติปัญญาอัตโนมัติแล้วนั้นมันเป็นไปเอง จะว่าฝึกหรือไม่ฝึกก็ตาม มันเป็นของมันอย่างนั้น จนกระทั่งว่ามันจะสิ้นสุดกับสิ่งที่มันอยากรู้อยากเห็นอยากเข้าใจหรือว่าอยากทำลายนั้นเมื่อไรแล้ว มันถึงจะหยุด คือเราจะทำลายสิ่งนี้หรือเราจะให้รู้สิ่งนี้ๆ นี่มันก็หมุนของมันเป็นลำดับลำดาเข้าไป แล้วรู้อย่างนี้แล้วละสิ่งนี้ รู้นั้นละอันนั้น รู้นี้สิ่งนี้ปล่อยนี้เรื่อยๆ เข้าไป จนกระทั่งหมดที่จะรู้หมดที่จะปล่อย ที่นี่สติปัญญานี้ก็หมด

ทีนี้อย่างนี้นะครับ สมมุตินะครับ ผู้จะเป็นสงฆ์หรือว่าเป็นฆราวาสนี่ ถ้ามีการปฏิบัติถึงขั้นอย่างที่ท่านอาจารย์ว่านะครับ ทีนี้บังเอิญได้รับอุบัติเหตุทางสมอง เมื่ออุบัติเหตุทางสมองเกิดขึ้นนี่ แต่นี่หมายความว่าที่ฝึกนี่มันเรื่องจิต เพราะว่าผมก็เชื่อว่าสมองกับเรื่องจิตที่ท่านอยู่ตรงหัวใจนี่ มันเกี่ยวเนื่องกัน แต่ว่ามันอยู่คนละที่กัน ทีนี้ถ้าสมมุติว่าผู้นั้นได้ผ่านการฝึกการปฏิบัติแล้ว ทีนี้บังเอิญมีเหตุ อุบัติเหตุอะไรทางสมองเกิดขึ้น เขาอาจจะพิการอะไรบางสิ่งบางอย่าง ความทรงจำอะไรเปลี่ยนไป เคยมีนิสัยอะไรอย่างหนึ่ง อาจจะเปลี่ยนไปอีกอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากที่เขาเคยปฏิบัติ เขาเคยฝึกอยู่เป็นประจำ แต่บังเอิญทันใดนั้นเป็นอย่างนั้นขึ้นมา ปัญญาที่เขาเคยมีอยู่นี่มันจะหมดไปหรือว่ามันยังไง

เอายกตัวอย่างอย่างนี้นะ เรายกตัวอย่างอย่างนี้เอาเลย คืออันนี้มันเป็นเหตุที่จะพูดให้ยกเป็นเรื่องของธรรมะก็แล้วกัน อาจารย์ก็รู้สึกจะมีประสบการณ์เหมือนกันในเรื่องอย่างนี้ เช่นในขณะที่จิตของเราเอาพูดง่ายๆ มันจะตาย พอถึงขั้นจะตายมี เราเคยเป็นมาแล้วนี่ ครั้งนั้นถ่ายท้อง ๒๕ หน อาเจียน ๒ หน อาเจียนครั้งสุดท้ายนี้ พอมันออกจาก ขออภัย ออกจากปาก มันพุ่งจนติดฝา ความแรงของอาเจียนนั่นละ ทีนี้มันก็อ่อน อ่อนลงทันที ทุกขเวทนาดับหมด ร่างกายนี้หมด อย่าว่าแต่สมองนี้มันวิกลวิการเลย ร่างกายนี้มันเป็นท่อนฟืนทั้งท่อน ท่อนไม้ทั้งท่อนไปเลย ไม่มีความหมายอะไรเลยในร่างกายนี้ แม้เขาจะมาตัดออกเวลานั้นก็เหมือนกับตัดฟืน คือว่าทุกขเวทนาภายในร่างกายนี้ดับหมดไม่มีเหลือ เพราะร่างกายนี้หมดความหมายไปแล้ว จะว่าหูหนวก มันเลยหนวกแล้ว พูดง่ายๆ มันเป็นท่อนไม้ เอา พูดอย่างนี้ก็แล้วกัน ตาบอดก็ไม่มี หู

หนวกก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี มันเป็นท่อนไม้ไปหมดแล้วร่างกาย แต่เวลานั้นจิตยังครองตัวอยู่ในร่างนี้นะ ส่วนสมองมันจะวิการหรือไม่วิการ ก็แล้วแต่จะพิจารณานะตอนนั้นน่ะ เมื่อมันหมดความหมายทุกสิ่งทุกอย่างแล้วนั้น สมองจะไม่หมดความหมายได้ยังไง ทีนี้พอถึงอันนี้ อันนี้ไม่เห็นวิกลวิการอะไร ทราบได้ชัดๆ ว่า คือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ นั่นรู้ได้ชัดๆ มีแต่ความรู้อยู่ตรงนี้เท่านั้น สักแต่ว่ารู้ ตอนนั้นร่างกายหมดทุกขเวทนาที่เป็นอย่างสาหัสในขณะที่กำลังเพียบอยู่นั้น มันดับวูบเข้ามา คือความรู้ความรับผิดชอบนี้ก็วูบเข้ามา ความรู้นี่วูบเข้ามาอันนี้ เข้ามาๆ เข้ามาตรงนี้แห่งเดียว แต่เข้ามาตรงนี้ก็ไม่ได้หมายความว่ามันอยู่ที่ตรงไหนๆ นะ หากทราบชัดอยู่ตรงนี้ ในท่ามกลางแห่งกองฟืน พูดง่ายๆ เหมือนกับว่าท่อนฟืน มันอยู่นี้ อันนี้หมดความหมายไปหมดแล้ว แขนของเราสมมุติว่าจะตัดเวลานั้น ตัดได้เลย มันหมดจริงๆ แต่ความรู้นั้นไม่เห็นวิกลวิการอะไร มันก็รู้อิสระของมันอยู่อย่างนั้น หือ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ มันปรุงได้นี่นะ จะไปเดี๋ยวนี้เชียวหรือ เอ้า ไปก็ไป ถ้าจะไปก็ไปซิ กำหนดความรู้ความรู้เข้าไปอีก ไม่นานเดี๋ยวความรู้นั้นมันก็ซ่านออกไปเป็นความรับผิดชอบ ทีนี้หูก็เริ่มได้ยิน ตาก็เริ่มเห็นแม้จะฝ้าฟาง และทุกขเวทนาก็เริ่มเกิด ในขณะที่มันหมดความหมายทุกสิ่งทุกอย่างภายในร่างกายนี้นับแต่สมองลงไปนี่ จิตไม่เห็นมีอะไรผิดแปลก ไม่มีเลย นี่พอพูดยืนยันกันได้เท่านี้ หมายถึงตามความจริงที่เป็นอย่างงั้น ไม่มีอะไรผิดแปลกภายในจิต

คือที่กระผมถามนี้ หมายความว่าเวลาที่เราเรียนทางวิชาแพทย์ก็ดี หรือคนธรรมดาสามัญก็ว่ามีสมองๆ นี้สั่งกาย ทีนี้เนื่องจากว่าท่านอาจารย์ท่านเคยเล่าเรื่องนี้ให้กระผมฟังครั้งหนึ่ง กระผมจำได้ แล้วก็ที่ท่าน คือบังเอิญท่านเกิดในตัวท่านเองก็เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่านอกจากสมองกับกายแล้วนี้ ยังมีดวงจิต อันนั้นดับหมดแล้วแต่ว่ามันยังรู้ๆ มีอยู่ ซึ่งก็ตรงกับที่พระพุทธเจ้าท่านว่า

คือความรู้ไม่ล่ะ พูดง่ายๆ นะ รู้อยู่อย่างนั้น รู้เฉพาะเท่านั้น ส่วนนี้มันหมดความหมายไปแล้วทุกอย่าง หมดแล้ว เหลือแต่ความรู้ คือนั้นเราแน่ใจของเราไว้ว่า ๙๙% คืออันนี้ดับ จนกระทั่งถึงได้มาพูดกับหมู่เพื่อนอย่างเต็มความจริงพูดง่ายๆ หรืออาจหาญเต็มที่ พูดงั้นก็ถูกนะ ว่าคนเรานี่ถ้ามีสติเวลาจะตายแล้ว ทุกขเวทนาต้องดับหมด

มีอีกอันที่ผมอยากจะกราบเรียน คือไม่สามารถจะอธิบายได้ยังไง ก็เลยพยายามที่จะหาคำอธิบาย คือในขณะนี้มันมีเป็นองค์การอะไรอันหนึ่ง ซึ่งผู้ที่เป็นหัวหน้าองค์การนี้ก็เป็นฤาษี เป็นชาวอินเดีย ซึ่งมีความรู้เป็นโยคี ก็มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน เรียกว่าสมาธิ เขาก็พยายามที่จะเผยแพร่เรื่องสมาธินี่ คือแทนที่จะเป็นเรื่องของศาสนา เพราะเขาคงจะเข้าใจในเรื่องนี้ดีพอสมควร เขาก็เอาให้มันเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาเสีย แล้วเขาก็ถือเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ทำให้มันง่ายๆ เพื่อที่จะให้ทุกคนได้ปฏิบัติเอาไว้สำหรับในการที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอะไรต่างๆ และรวมทั้งเขาเชื่อว่า ถ้าหากว่าทุกกลุ่มคนอย่างน้อย ๑% ถ้าได้หัดทำสมถะสมาธิ ไม่เลือกชาติศาสนา สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความสงบขึ้นในละแวกนั้น เขาบอกว่าเพียง ๑% เท่านั้น ร้อยหนึ่งมีหนึ่งคน เพราะฉะนั้น ถ้าเผื่อที่ไหนมีสักพันหนึ่ง ก็มีสัก ๑๐ คนนี่มันจะทำให้ลดการทะเลาะวิวาทอาชญากรรมอะไรต่างๆ ทีนี้กระผมก็เลยมาดูเหตุการณ์ของบ้านเมืองเรานะครับ อยากจะปรึกษาว่า ถ้าจะอธิบายอย่างนี้จะได้หรือไม่ **คือเรามักจะพูดอยู่เสมอว่า พระสยามเทวาธิราช ซึ่งอะไรก็ไม่ทราบ และอีกประการหนึ่ง บางทีเรามักจะพูดว่า บ้านเมืองไทยเรานี้เราไม่เคยเป็นขี้ข้าใคร เราอยู่ได้ด้วยอิสระ ถึงแม้ว่าจะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ๒ ครั้ง ก็มีคนเข้ามาเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ ในที่ลาว หรือเขมร ในญวนใกล้ๆ บ้านแล้ว ก็เกิดปัญหาวุ่นวาย แล้วก็ตอนที่เขมร ลาว ญวน เกิดมีปัญหาเมื่อ ๓-๔ ปีมาแล้ว ทุกประเทศในโลกบอกว่า เมืองไทยต้องไปแน่ ภาษาเขาใช้คำว่าโดมิโน่ ทฤษฎีของโดมิโน่คือว่า ล้ม ๑ แล้ว ล้ม ๒ ล้ม ๓ เดี๋ยวล้ม ๔-๕-๖ ทีนี้เมืองไทยไม่เป็นอย่างนั้น มันจะล้มๆ แต่มันมีอะไรก็ไม่ทราบที่ผมก็ไม่รู้จะอธิบายว่ายังไง ก็ได้คุยๆ กัน แต่ผมนึกถึงท่านอาจารย์มั่น คือผมว่าท่านได้สั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาเป็นร้อยเป็นพัน แล้วบังเอิญอาจจะเป็นโชคดีของเมืองไทยหรืออะไรก็ไม่ทราบ ลูกศิษย์ลูกหาของท่านทั้งหลาย ท่านอยู่แนวตั้งแต่เหนือลงมาตะวันออกเฉียงเหนือ ตามป่าตามเขาตามที่ต่างๆ เรื่อยลงมาถึงตะวันออก และที่ไหนที่อยู่ที่นั่นความสงบความสุขความร่มรื่นของประชาชนความอบอุ่นมันเกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นอย่างนี้แล้ว คนก็ไม่กล้า คือคล้ายๆ กับไม่รู้ว่าจะมาทำอะไรกับคนที่อยู่ในศีลในธรรมในลักษณะอย่างนั้น ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดที่วัด...ฝั่งหนึ่งก็ท่านอาจารย์...อีกฝั่งหนึ่งก็เป็นวัดร้าง แต่มีทหารลาวยืนถือปืนอยู่ วันดีคืนดีก็ยิงโป้งๆ เข้ามา แต่ว่าฝั่งนี้ก็มีแต่ความ**

สงบ คนก็ไปฟังเทศน์ฟังธรรมอะไรต่างๆ ก็ดูเรียบร้อยดี แต่ฝั่งโน้นผู้คนหนีหายไปหมดเลย มีทหารไปอยู่ที่วัดซึ่งไม่มีพระแล้ว มีแต่พระพุทธรูป พระพุทธรูปจะถูกทำอะไรบ้างก็ไม่ทราบ เห็นกันอยู่ชัดๆ อย่างนั้น ก็เลยไม่รู้จะอธิบายว่ายังไง ก็อธิบายว่าอาจจะเป็นบุญญาบารมี หรือว่าสิ่งอันนี้จะเป็นสาเหตุที่มีส่วนช่วยให้บ้านเมืองไทยไม่เป็นเหมือนอย่างเวียดนาม หรือไม่เป็นอย่างลาวเป็นอย่างเขมร ซึ่งล้มหายตายจากกันอย่างมากมายเหลือเกิน แล้วก็มีเรียกว่าล้มหมดนะครับ ก็ถูกครอบงำด้วยลัทธิฝ่ายตรงข้ามอะไรก็แล้วแต่ แต่บ้านเมืองไทยเราก็ปลอดภัยมาเดี๋ยวนี้ ก็ไม่ได้วิเศษอะไร แต่ว่าก็ไม่รู้จะอธิบายว่าอย่างไร คำอธิบายอันนี้จะพอฟังได้ไม่ได้ไม่ทราบกระผม

ฟังได้ ที่คุณหมอพูดนี้ก็ถูกต้องแล้วที่ว่านี้ คือความสงบร่มเย็นเป็นจุดมุ่งหมายของคน ไม่ว่าคนดีคนชั่วก็ชอบ เพราะความดีไม่ไปยั่วยุคนให้ชั่ว มีแต่ความชั่วต่างหากยั่วยุให้คนเป็นคนชั่ว ความดีไม่ได้ยั่วยุให้คนเป็นคนชั่ว เพราะฉะนั้น หลักศาสนาของเราจึงครอบได้ทั้งสามโลกธาตุนี้ ทันสมัยตลอดเวลาเพราะเป็นความดี สัตว์โลกไม่อิ่มพอกับความดีอยู่แล้ว และทำไมศาสนาจะไปเป็นภัยต่อโลกมีหรือ ไม่มี นอกจากโลกมันคิดเองมันหาเรื่องเอง อันนั้นก็มันเป็นเรื่องของโลก ไม่ใช่เรื่องของธรรม ไม่ใช่เรื่องของความจริง มันเป็นเรื่องเสกสรร เป็นเรื่องย่ำยี เป็นกิริยาอันหนึ่ง และก็เรื่องร้อยคน แต่ละร้อยคนๆ นี้ ให้มีหมอประจำๆ แต่ละร้อยคนๆ จะมีความสงบสุขมากกว่านี้ โรคก็ไม่ระบาดสาดกระจายไปมากมาย คิดอย่างนั้นก็แล้วกัน แล้วยิ่งบ่นเข้ามา ๕๐ คน ต่อหมอ ๑ คน ประชาชน ๕๐ คน ต่อหมอ ๑ คน แล้วเป็นไง ผลจะยิ่งดีขึ้นๆ ที่นี่ศาสนาก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน ครูบาอาจารย์แต่ละองค์ๆ นี้ก็เป็นเหมือนแม่เหล็ก เป็นกำลังเครื่องดึงดูดจิตใจของคนให้น้อมเข้ามาสู่ความดี นี่หลักใหญ่ให้น้อมเข้าสู่ความดี ไม่ใช่จะเป็นความเคารพนับถือท่านอย่างเดียว คนนั้นยังพอใจที่จะทำความดีด้วย นั่น

ศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอยู่มากเกี่ยวกับความร่มเย็นของโลก ความสงบสุขของโลกและเป็นยังไงที่พูดถึงปัญญาตะกี้นี้กับเรื่องที่อาจารย์อธิบายให้ฟัง ยกตัวอย่างมาให้เห็นเป็นอย่างนั้น คือแต่ก่อนก็เป็น สมมุติว่าเรียนนี้ก็ต้องใช้สมอง จนกระทั่งสมองชื่อ อาจารย์เคยเป็นแล้วนะ เรียนหนังสือมีแต่ใจ เหลือแต่ใจ พูดง่ายๆ นะ จะเอาให้

ได้ จะเอาให้จำให้ได้ๆ บึกบึนเรียนอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ที่นี่สมองเลยทื่อ ไม่จำอะไรเลยเฉย เอ้า ทำไมเป็นอย่างนี้ สมองหยุดไม่ทำงานเสียแล้วเลยต้องหยุด เวลาเรียนเป็นอย่างนั้น ใช้สมองเต็มที่ จะเรียนธรรมะก็ตาม เรียนอะไรก็ตาม ต้องใช้สมองเต็มที่เหมือนกันหมด เพราะเป็นภาคความจำ ใช้ปัญญาทางโลกๆ ก็ต้องใช้สมองอีกเพราะมันไม่รู้ว่าจิตอันแท้จริงอยู่ที่ไหน มันมาเด่นอยู่แต่ที่สมอง มาเด่นตรงนี้ทั้งนั้น ทีนี้พอเราฝึกหัดทางด้านจิตใจเข้าไปนี้ ความเด่นอันนี้มันค่อยจางไปๆ ลงมาอยู่จุดนี้และจุดนี้ๆ ยิ่งเด่นขึ้นๆ จุดนี้ยิ่งเด่นขึ้นเพียงไร อันนี้ยิ่งลดลงๆ สุดท้ายเลยมาอยู่ที่ตรงนี้หมด ไม่ว่าจะเป็นปัญญาอะไรก็ตาม หมายถึงปัญญาทางด้านธรรมะนะ ผลสุดท้ายเราคิดไปเรื่องโลกเรื่องอะไรนี่มันก็เลยไม่ขึ้นทีนี้น่ะ มันก็เห็นชัดๆ อยู่ในคนๆ เดียวนี้แหละ แต่ก่อนมันเป็นอย่างนั้นนะ เดี๋ยวนี้มันเคลื่อนที่ลงมาเป็นอย่างนี้ๆ มันก็เห็นชัดๆ อยู่อย่างนี้ มันจะมีอะไรกระดิกนิดหนึ่ง มันก็จะขึ้นที่นี่เลย ไม่ได้ขึ้นที่ไหน มันไม่ได้ขึ้นที่สมองเหมือนแต่ก่อน พูดง่ายๆ นะแต่ก่อนเราก็เด่นชัดมันอยู่ที่นี่เด่นที่สุด ครั้นต่อมามันก็ค่อยเคลื่อนลงมาเลยมาอยู่จุดนี้ทั้งหมด อย่างปกตินี้มันก็อยู่ที่นี่ อันนี้ก็เลยเหมือนกับอวัยวะทั่วๆ ไปเสีย

มีความรู้สึกของเด็กรุ่นใหม่นะครับ ไม่ต้องอื่นไกล เช่น ลูกกระผมเอง มักจะมองดูว่า คล้ายๆ กับว่าอยากจะเห็นอะไรให้มันเป็นประโยชน์กับประเทศชาติกับบ้านเมืองให้มากกว่านั้น มองดูว่าอันนี้เป็นแน่นอนที่สุด พอฝึกวิปัสสนาแล้วพอปฏิบัติแล้วนี่ความสุขมันเกิดขึ้นกับตัว มันก็เหมือนกับว่า เอ๊ นี่เพื่อตัวเอง ไม่ได้เพื่อบุคคลอื่นด้วย ที่กระผมถามเมื่อกี้นี้ และก็พอผมยกตัวอย่างถึงท่านอาจารย์มั่นและลูกศิษย์ท่านที่ปฏิบัติมา ผมพยายามที่จะตอบคำถามลูก บอกไม่ใช่อย่างนั้น ก่อนที่เราจะไปช่วยคนอื่น นั้นหมายความว่าเรานี้จะต้องดีเสียก่อน เมื่อดีแล้วนี้ แน่นอนก็ออกไปเทศน์สั่งสอนเหมือนพระพุทธเจ้าท่านเหมือนกัน คือเขาก็มองดูอีกในแง่หนึ่งว่าจริงอยู่ เป็นลูกพระเจ้าแผ่นดินแล้วก็เกิดความรู้สึกไม่สบาย อยากจะไปหาความสงบหาความสุข ทิ้งหมดเลย ทิ้งทั้งเมียทั้งลูกทั้งอะไร เอาตัวเองออกไปเลย เขามองในแง่นั้นนะครับ ทีนี้ผมก็พยายามที่จะตอบว่า เอ้า ก็เสร็จแล้ว เมื่อทิ้งไปแล้ว เมื่อรู้ว่าเป็นอย่างนั้นแล้วก็พยายามที่จะเทศนาสั่งสอนอะไรต่างๆ ไป แต่ยังมีอยู่อันหนึ่งเท่านั้นที่ท่านบอกว่าตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเอง อันนี้ซึ่งเป็นของดีนะ ก็ต้องอธิบายเขาไปอย่างนั้น ทีนี้เมื่อหันกลับมาพูดถึงตามทฤษฎีที่กระผม

คิดว่า ท่านอุตส่าห์ไปทำแล้วก็มีลูกศิษย์ลูกหาอะไรต่างๆ ไปอยู่ตามป่าตามเขาตามอะไรต่างๆ นี่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบังเอิญเป็นภาคอีสาน ซึ่งอยู่ในภาคที่มีเหตุการณ์ไม่ค่อยสงบเกิดขึ้น ทีนี้ถ้าเผื่อว่าเมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วนี้ ถ้าจะให้มันเร็วขึ้นไปอีก กระผมว่าอย่างนั้นเพื่อที่จะให้มันมากขึ้น โดยช่วยกันแพร่กระจายให้มากขึ้น **กระผมคิดว่าความสงบสุขนี้จะต้องเกิดขึ้นกับบ้านเมืองโดยเร็วมากเท่าไรยิ่งดีเท่านั้น ทีนี้จะมีวิธียังไงที่จะให้มันเร็วให้มันทันการหรืออะไรก็สุดแท้แต่ กระผมคิดว่าประชาชนที่อยู่ในละแวกนั้นจะได้รับรัศมีได้รับบารมีอะไรบางสิ่งบางอย่างเป็นเครื่องอบอุ่นให้กว้างขวางขึ้นให้มากขึ้น มันก็จะยิ่งดีขึ้น อันนี้ผมว่าจะมีวิธียังไงที่จะทำ คือว่าเมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนแล้วเผื่อยังไงจะได้ออกไปเผยแพร่ แต่กระผมทราบดีว่าท่านอาจารย์ได้ออกไปดำเนินการ แต่ทีนี้เกรงว่ามันจะช้าไป ถ้าเผื่อว่าได้มากเท่าไรก็ยิ่งจะดี แต่ก็หมายถึงว่าไม่ได้คิดถึงเรื่องปริมาณอย่างเดียว ก็ต้องคิดถึงเรื่องคุณภาพด้วย ก็คงจะช่วยการเผยแพร่ศาสนา และนอกจากนั้นยังเป็นธรรมทาน แล้วก็ทำให้เกิดความสงบเกิดขึ้น ทำให้คนอยู่ในศีลในธรรมมากขึ้น เพราะในขณะนี้เราก็รู้ไอ้อิทธิพลของทางตะวันตก อิทธิพลอะไรต่างๆ นี่ ไอ้ความเจริญมันขึ้นมาทางวัตถุนี้ มันมากเหลือเกินและมันเร็วเหลือเกิน จะทำยังไงถึงจะให้ทางด้านจิตนี้มันเร็วพอๆ กัน นี่กระผมคิดอย่างนี้ครับว่าจะมีวิธียังไงที่จะให้มันเร็วขึ้น**

ก็นี่แล้วสอนพระอยู่นี่แหละ มันเร็วขึ้นก็ให้สติปัญญามันเร็ว อะไรจะยกมาทั้งสามโลกธาตุมาหลอก มันก็ไม่ตื่น มันเร็วแล้วนั่นใช่ไหมล่ะ อย่าว่าธรรมดาเพียงชิ้นใดชิ้นหนึ่งให้ยกมาทั้งสามโลกธาตุมาหลอก มันก็ไม่ตื่น นั่นคือสติปัญญาพอแล้ว มันเร็วแล้ว นี่ก็สอนพระอยู่นี้ให้มันเร็วอย่างนั้น และเมื่อตัวเร็วแล้วสอนใครก็ได้ ถ้าตัวเจ้าของไม่มีอะไรแล้วจะแบมือเปล่าๆ ไปให้เขานี้จะได้หรือ ต้องมีอย่างใดอย่างหนึ่งติดมือเจ้าของยื่นให้เขา การที่ไปสอนคน ถ้าเราไม่มีคุณงามความดีพอเป็นหลักเป็นแหล่งภายในจิตใจแล้วมันเจ๊งทั้งนั้นแหละ หลักใจจึงเป็นของสำคัญมากในการสั่งสอนคน ทางพุทธศาสนาเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่มีแต่น้ำลายเฉยๆ ให้มีหลักใจ คือว่านี่นะ จริงนะ นั่น พูดออกมาจะเอาแค่ไหน เอาแค่นี้ให้แค่นี้ๆ เอาๆ หมดหรือ ยกให้หมดเลย เอ้า ฟาดลงเต็มเหนี่ยว นั่นตามขั้นตามภูมิของผู้มาต้องการจะเอา หรืออยู่ๆ ก็จะไปละลายกะปิใส่น้ำทะเลไปหมด

อุ้ย เสียกะปิเปล่าๆ มาละลายใส่ในถ้วยพอจะจิ้มน้ำพริกก็ยังดี มันก็ต้องเห็นกะปิเป็นของสำคัญบ้าง เราจะไปเห็นแต่น้ำทะเลเป็นของสำคัญอย่างเดียวก็ไม่ถูก คุณหมอว่าไง การสั่งสอนคนก็ต้องให้เหมาะกับคนที่ควรจะรับจะพูดถึงเรื่องศาสนาก็มีมามากแล้ว ถ้าหากพระเณรที่จะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของศาสนาตามหลักพระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว พระเณรก็ไม่ควรจะเหลวไหล ควรจะปฏิบัติตามหลักศาสนา นั้นก็คือเป็นการประกาศศาสนาอยู่ในตัวแล้ว แต่นี่ตัวเองก็ไม่ทำ แล้วไปสอนคนอื่นให้ดี มันก็ไม่ดี ถ้าตัวเองดีแล้ว อยู่ที่ไหนมันก็มา แน่ะ เอาอีกแหละ ไปโน้นก็ขาดนี้ ไปนี้ก็ขาดโน้น เอ้า สมมุติว่าเขานับถือวัดป่าบ้านตาด เอ้า ยกวัดป่าบ้านตาดไปเที่ยวประกาศศาสนานะ แล้ววัดป่าบ้านตาดร้างทำยังไง ภาคกลางมาเจอเห็นแต่พระอยู่ในป่าในเขา ภาคกลางเดินไม่ได้นี่จะว่าไง ไปไหนก็ขึ้นรถขึ้นราไป นั่นน่ะภาคกลางจะตาย อย่าหาเรื่องให้ภาคกลางตายเลย ภาคอีสานเขาวิ่งเลยนะ เขาไปได้ เข้าป่าเข้ารก เขาไปได้ทั้งนั้น ก็พวกนี้พวกกองทุกข์ มันเคยแล้วนี่ ภาคกลางไปไหนมีแต่ขึ้นรถขึ้นราไป แต่อาจารย์ต้องขออภัยนะ ไม่ได้ประมาท พูดตามความจริง นี่มานี้เพียงไม่เห็นอาจารย์เท่านั้น อุ๊ย อ่อนเปียกไปหมด ขับรถขับราทีแรกขึงขังตึงตัง พออาจารย์ไม่อยู่เท่านั้น อ่อนไปหมดแล้วจะว่าไง แล้ววัดนี้ร้างแล้ว อาจารย์ไปเที่ยวประกาศศาสนาเข้าไปอยู่ในป่าในเขาโน้นแล้วทำยังไง ตาย ทำยังไงนั้น เลยตายๆ ไปตามๆ กัน ได้ทางหนึ่ง ทางหนึ่งตาย ว่าไงดีไหมล่ะ หมดท่า ไม่ดีอย่างนั้น ก็ยังงี้แหละเหมาะพูดง่ายๆ องค์ไหนที่ท่านจะไป ให้เป็นอัธยาศัยของท่าน คืออัธยาศัยที่เป็นไปโดยธรรมนี้เหมาะ เหมาะยิ่งกว่าความทะเยอทะยานที่จะทำคนให้รวดให้เร็วอย่างนั้น นี้มันไม่เหมาะ

เห็นว่าที่ผ่านมาแล้วประมาณสัก ๗๐ ปี ๘๐ หรือ ๙๐ ปีนี้ แหม ตั้งแต่เหนือไล่มาเรื่อยตามที่ต่างๆ นี่ก็เลยอยากจะให้มีมากกว่านั้นคงจะดี เพราะเห็นเวลานี้วัตถุมันเจริญมาก ทางด้านจิตใจนี้มันเสื่อมลง ถ้าหากว่าได้มีการฝึกหรือว่า...

ใช่ อาจารย์เห็นด้วย อันนี้อาจารย์เห็นด้วย แม้แต่ในวัดก็ยังมี จะว่ายังไงสิ่งทำลายพระ เช่น วิทยุ โทรทัศน์เทวทัต เต็มไปหมดในวัดนี่ นั่นเป็นของดีแล้วหรือพระพุทธเจ้าทรงชมเชยหรือ ตำหนิที่สุดก็คือพระพุทธเจ้า เป็นข้าศึกต่อธรรมที่สุดก็คือสิ่ง

เหล่านี้ ต่อพระเณรก็คือสิ่งเหล่านี้ สำหรับโลก เรายกให้เป็นเรื่องของโลกใช่ไหม แต่พระนี่กว้านเข้ามาทำลายตัวเองเสียเองนี่ แล้วจะไปประกาศศาสนายังไง ถ้าไม่แบกหามวิทยุไปด้วยโทรทัศน์เทวทัตไปด้วย พระเหล่านั้นก็ไม่ไป ถ้าเอาเทวทัตไปด้วยวิทยุไปด้วยแล้วพระเหล่านั้นจึงจะไปประกาศพระศาสนา แล้วเอาอะไรไปประกาศเขา โลกเขามีเต็มหมดแล้วเรื่องเหล่านี้ จะเอาอะไรเป็นของอัศจรรย์ ต้องขออภัยนะ เราพูดอย่างกันเองต้องพูดอย่างนี้ คือพระผู้เป็นธรรมท่านไป ท่านไปด้วยความเหมาะสมของท่าน ไปประกาศศาสนา ท่านก็เป็นตัวประกาศอยู่ในตัวของท่านแล้ว ท่านมีคุณภาพของท่านอยู่แล้วเป็นที่แน่ใจของท่านอยู่แล้ว ไปที่ไหนก็เสมอ คือไม่สูงๆ ต่ำๆ ลุ่มๆ ดอนๆ ไม่ผาดไม่โผน ผู้มีธรรมไปผิดกัน อย่างที่เขาไปเที่ยวประกาศศาสนาปีไหน ให้พระไปแบกเก้าอี้ให้นั่น ให้พระไปประกาศที่นู้นประกาศที่นี่ แล้วก็จะมาให้วัดนี้ไป มันใช้ไม่ได้ ไปที่ไหนพะรุงพะรังมันอะไรไปประกาศศาสนา ไปขายให้เขาเห็นหมดอย่างนี้ เขาว่าอย่างนั้นอย่าไปขายดีกว่าอยู่ในวัดมันก็ขายพอแล้ว ก็ว่ายังงี้แหละเรา อย่าไปขายให้มันกว้างขวางนักเลย มันเหม็นคลุ้งไปหมดแล้ว เฉพาะเจ้าของมันก็เหม็นพอแล้ว นี้จะไปให้คนอื่นดมอีกหรือ ไม่เอาบอกงั้น อยู่เดี๋ยวนี้ก็ประกาศศาสนาจนแทบตายนี้รู้ไหม เราก็ว่างั้น วันหนึ่งๆ เกี่ยวข้องกับประชาชนมากน้อยเพียงไรดูเอา เราว่างี้ แล้วจะให้ไปประกาศที่ไหนอีก ไม่ไป เราบอกงี้เลย ตกลงผู้ใหญ่ก็ไม่กล้า เพราะนิสัยอาจารย์ถ้าว่าดื้อมันดื้อจริงนะ ถ้าไม่มีเหตุมีผล อย่ามาแหยมนะ บอกอย่างงี้เลย ถ้ามีเหตุผล เรายอมทันที แต่จะมาเอาแบบโลกๆ อย่าดีกว่า เราบอกทันที เราไม่ใช่โลกนี่นะ ว่างั้น

เรื่องปัญญา อันนี้มันพูดยาก ถ้าไม่เป็นในเจ้าของ มันพูดไม่ได้ ปัญญาที่ว่านะที่พูดถึงว่าขั้นอัตโนมัติ ถ้าว่าพูดไม่ได้หรือก็เทศน์พระผู้ที่ควรฟังได้อยู่นี่นะ ผู้ฟังไม่เข้าใจก็มี ผู้เข้าใจอยู่ก็ยังมี แน่ะจะว่าไงภูมิที่พูดเหล่านี้ ที่เทศน์ก็ให้ภูมิจะเข้าใจได้ทั้งนั้น และแน่ใจว่าท่านเหล่านี้เข้าใจ ทั้งๆ ที่คนอื่นไม่เข้าใจ มันก็ตามขั้น เหมือนอย่างวิชาหมอขยายมาเท่าไรก็ตามที ถ้าไม่ใช่พวกเรียนหมอก็ไม่รู้เรื่อง ถ้าเป็นหมอแล้วว่ามา แง่ไหนก็รู้หมดใช่ไหม มันเป็นยังงั้นแหละ อันนี้ก็เหมือนกัน

ขั้นสมาธินี่ เวลาจิตสงบลงไปถึงขั้นอัปปนาสมาธิ ที่พูดว่าขันธ์นี้ดับหมดนะครับ เวลาที่ถอนจิตออกมาแล้ว ทำไมเราถึงรู้ว่าจิตเราเป็นสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิ เราเอาสัญญาขันธ์มารู้หรือครับ

คือในขณะนั้นความรู้ไม่ได้สืบต่อกับอะไรทั้งหมด ธาตุขันธ์ยังไม่เจ็บเลย

นั่นซิครับ คือที่พูดว่าเวลาที่อยู่ชั้นอัปปนานี้ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อะไรพวกนี้ดับหมด

ดับ เวลามันลงเต็มที่ ดับจริงๆ ไม่เหลือเลย

ตอนที่จิตถอนขึ้นมาแล้วนี่ทำไมถึงรู้ครับ

รู้ตอนมันถอนขึ้นมา มายุ่งละซิ ตอนนั้นไม่ยุ่งนี่นะ ตอนนี้มันยุ่งนี่ มันถึงได้พูดกัน ถ้าว่ามีแต่อย่างเดียวนั้นก็ไม่ได้มาพูดกัน เพราะมันมีตอนยุ่งเข้ามาเกี่ยวข้องมาเป็นคู่แข่งกัน ถึงได้บอกว่าตอนนี้มันยุ่ง ว่าไงเข้าใจไม่ใช่หรือนี่ เหมือนอย่างเรานอนหลับสนิท ตอนหลับสนิทนั้นใครจะพูดได้ พอตื่นขึ้นมา แหม เมื่อคืนหลับสนิทดีจัง เหมือนตาย ทำไมเราจึงทราบว่าหลับสนิทดีล่ะ

อย่างนี้หมายความว่า เรารู้ด้วยปัญญาหรือรู้ด้วยสัญญาครับ ที่ว่าหลับสนิทนั่นน่ะครับ

ก็ต่างคนต่างเคยหลับสนิทอยู่แล้ว มาถามกันทำไม หรือคุณไม่เคยหลับสนิทถึงต้องมาถามอาจารย์ ถ้าหากว่าเคยหลับสนิทแล้วก็ไม่ควรถาม มันเป็นการขายตัวเอง นี่นะ คือเราก็ใช้สัญญาของเราไปจับเอาตอนที่มันหลับสนิท ตอนนั้นจริงๆ ไม่รู้ว่าสนิทไม่สนิทหรอก พอออกมาแล้ว ความรู้เอาสัญญาไปจับอันเดิมมาพูด

ถ้าสัญญาไปจับตัวเดิมมาพูด ก็หมายความว่ามันไม่ได้ดับสนิทซิครับถึงไปจำมาได้

แล้วคุณ...เข้าใจว่ามันดับสนิทมีไหม หลับสนิทมีไหมเล่า

กระผมว่ามีครับ ดับสนิท

คุณ...เคยเคยดับสนิทมีไหม

หมายถึงนอนหลับสนิทใช่ไหมครับ เคยครับ

แล้วที่นี่คุณ...เอามาพูดได้ไหมว่า แหม เมื่อคืนนี้หลับสนิทดี บางทียังย้ำว่า แหม เหมือนตายเลย คือจิตเวลามันทำงานแล้วก็ไปจับเอาอันนั้นมาพูด ตอนไม่ทำงานนี้ก็รู้อยู่เฉพาะ คือจิตเวลาที่มันดับขณะนั้นแล้วจะไม่มีอะไรทั้งหมด เรื่องอาการว่านั่งหรืออะไรไม่มี อะไรๆ ทั้งหมดไม่มี พูดได้แต่ว่าสักแต่ว่ารู้เท่านั้น พูดอย่างอื่นไม่ได้เลย แต่คำว่ารู้นี้ มันปฏิเสธไม่ได้นะ มันหากสักแต่ว่ารู้ แต่คำที่ว่าสักแต่ว่ารู้นี้ เป็นเรื่องอัศจรรย์อันหนึ่งยิ่งกว่าอะไรอีกแหละ นี่ที่ว่าสักแต่ว่ารู้นี้ ถ้าไปแย็บอะไรอีกไม่ได้ ต้องเป็นสองขึ้นมาทันที แย็บไม่ได้เลย เราจะพูดได้แต่ว่าสักแต่ว่ารู้เท่านั้น นี่แหละมันดับจริงๆ ดับอย่างนั้น เราจะว่าเรานั่งอยู่หรือนอนอยู่หรืออะไรนี้ จิตแย็บออกมาไม่ได้ ถ้าแย็บออกมา มันก็มาทราบว่าเป็นอาการนอน อาการยืน อาการเดิน เสีย จึงแย็บออกมาอย่างนี้ไม่ได้ในขณะนั้น มีอันเดียวแล้วพูดไม่ได้เลย พูดได้แต่ว่าสักแต่ว่ารู้เท่านั้นมีเท่านั้น ถ้าว่าสักแต่ว่าเท่านั้น พูดอย่างเต็มปากไม่ได้ ได้เพียงว่าสักแต่ว่ารู้

ตอนนี้พอสักแต่ว่ารู้ถึงขนาดนั้น ตัวสติกับตัวปัญญาและก็ตัวผู้รู้เป็นตัวเดียวกันหมด ใช่ไหมครับ

ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น เหมือนอย่างเวลาเราทำงานด้วยสติอยู่ สติก็ตั้งท่า ปัญญาก็ทำงาน นี่มันเป็นท่าตั้งท่า อันนั้นมันไม่มี เราจะว่าสติไม่มีหรือว่าสติลงไปรวมอยู่ในจุดเดียวก็ถูก คือสติไม่ทำงานในเวลานั้น ปัญญาก็ไม่ทำงาน มีแต่สักแต่ว่ารู้ซึ่งเป็นอันเดิมเข้าใจว่ารู้ไม่แสดงอาการว่างั้นเถอะ คืออาการนั้นก็ได้แก่ปัญญา ไม่แสดงเหมือนกันในตอนนั้น

มีผู้รู้อยู่ตัวเดียว

ผู้รู้ตัวเดียว จะว่ารู้เด่นๆ อย่างเราคาดกันนี้ก็ไม่ถูก ได้เพียงว่าสักแต่ว่ารู้ แต่ว่าเป็นธรรมชาติที่อัศจรรย์ตามภูมิของจิต อัศจรรย์ไม่ใช่เล่นเหมือนกันในขณะที่เป็นอย่างนั้น เรียกว่าไปแตะต้องมันไม่ได้เลย ต้องสักแต่ว่าเท่านั้น จะอยู่นานแค่ไหนเหมือนกัน แต่นี้เวลาภาวนาใครอย่าไปคาดไม่ได้นะ มันต้องเป็นโดยหลักธรรมชาติของมันเอง มันเป็นของมันไปเอง เราจะไปคาดนี้ไม่ได้เรื่องเลย อย่างที่เล่าให้ฟังวันนี้ผู้ภาวนามักจะคาดทีนี้พอภาวนา ถ้าเราเป็นอย่างนั้นๆ ไปคาดเลยไม่ได้เรื่อง

มันจะเป็นอย่างไรก็ตาม เราอย่าไปคาดว่าจะให้จิตเราเป็นอย่างนั้น ท่านว่าอย่างนั้นจะให้จิตเราเป็นอย่างนั้นๆ ไม่ต้อง คือให้เรารู้ตามความจริงความเป็นของเรา มันเป็นยังไงให้รู้ตามนั้นเท่านั้นเอง เราไม่ต้องไปหยิบอันนี้ยกไปใส่โน้นๆ ไม่ได้ ผิด

ตอนที่จิตหลุดพ้นก็เหมือนกัน จะว่าจิตหลุดพ้นในสมาธิในเวลาจิตรวมนั้นมีไม่ได้ จะว่าในขณะที่จิตธรรมดาก็ไม่ค่อยถูก หากอยู่ในย่านกลางๆ เช่นอย่างพระอานนท์ พระอานนท์พอได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าว่าอีก ๓ เดือนเท่านั้นจะเป็นผู้สิ้นกิเลส ก็ดีอกดีใจ พระพุทธเจ้าท่านทรงทราบไว้แล้วว่าจะมีการทำสังคายนา จึงตรัสทำนายพระอานนท์ว่า อานนท์ อย่าเสียใจ คือตอนนั้นพระอานนท์ร้องไห้เสียใจที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน ร้องไห้ทำไม อย่าเสียใจ เธอจะเป็นผู้สิ้นกิเลสในวันทำสังคายนานั้นแล เราพูดย่อๆ เอาเลยอย่างนี้ ทีนี้พระอานนท์ก็ยึดคำนั้น พอถึงวันนั้นก็เร่งความเพียร มีแต่จะบรรลุๆ เท่านั้น งานก็เลยไม่ทำ จนกระทั่งจะสว่าง เอ๊ จะทำยังไงพอสว่างขึ้นมาตอนเช้านั้นก็จะทำสังคายนา ทำความเพียรเสียจนแย่ก็ยังไม่ได้เรื่อง เลยทอดอาลัย นั่นน่ะคือถอนอุปาทานที่ไปยึดคำว่าเดี๋ยวนี้ออกเสีย แล้วก็ล้มตัวนอนหัวยังไม่ถึงหมอน คือเรียกว่าอิริยาบถทั้งสี่ จะว่ายืนก็ไม่ใช่ เดินก็ไม่ใช่ นั่งก็ไม่ใช่ นอนก็ไม่ใช่ พอเอนลงไปนี้หัวยังไม่ถึงหมอน ก็บรรลุในขณะนี้

ตอนทำความเพียรก็ตั้งท่าตั้งทางต่อความบรรลุธรรม เลยลืมคำนึงถึงงานของตัวเองที่ได้ทำ ทำยังไงจะบรรลุ คำนึงถึงแต่บรรลุ แล้วจิตก็ไปอยู่นั้นเสีย ไม่ได้ทำงาน

โดยตรง ที่นี้ตอนเห็นว่าจวนจะสว่างแล้วทำไง วันพรุ่งนี้จะทำสังคายนาอยู่แล้ว และการทำสังคายนานี้ เราก็ได้ทราบจากพระสงฆ์ว่าจะปราศจากพระอานนท์ไปไม่ได้ เพราะพระอานนท์เป็นพหูสูตร แม้จะยังไม่ได้ไม่ถึงวิมุตติหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ก็ตาม แต่จะเว้นพระอานนท์ไปไม่ได้ในการสังคายนานี้ พระอานนท์จะต้องเข้าสู่ที่ประชุมสังคายนานี้แน่ๆ อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงทำนายไว้แล้วด้วย พระอานนท์ก็ยึดแต่พอเห็นท่าไม่ได้การแล้วก็ทอดธุระ นั่นคือความยึดโน้นยึดนี้มันก็ปล่อยไปหมด จิตตอนนี้เป็นกลางๆ แล้วนี่ คือปล่อยเข้ามาเป็นกลางๆ แล้วมันพับออกตรงนั้น จะว่าจิตรวมเป็นสมาธิก็ไม่ใช่ จะว่าทำงานอะไรอยู่ก็ไม่เชิง มาบรรลุเอาตอนกลางๆ คือ ตอนกลางๆ จิตมันรวมตัวกันอยู่เสมอแล้ว เพราะจิตนี้เป็นอย่างนี้

นี่แม้แต่ขณะที่จะบรรลุก็ต้องเป็นกลางๆ คือมัชฌิมา ฉะนั้น การบรรลุธรรมไม่ใช่จะไปบรรลุในภูมิของสมาธิ บรรลุไปไม่ได้ จิตมันบรรลุอยู่ใน พูดง่ายๆ ก็ว่าต้องปัญญา ถ้าจะว่าตอนทำงานชุลมุนวุ่นวายนี้แล้วบรรลุ ก็ยังไง อาจารย์เองก็ไม่สนิทใจเหมือนกัน ที่สนิทก็คือสนิทตอนที่เป็นกลาง จิตเป็นกลาง สนิทใจมาก คือกำลังพิจารณากันชุลมุนวุ่นวายอยู่นี้ มันก็ไม่บรรลุ ตอนออกมาเป็นกลางๆ กลางของจิต ไม่ใช่กลางของสมาธิโน้น ไม่ใช่อยู่ในสมาธิโน้น ไม่ได้อยู่กำลังทำงานนี้ เช่น เรากำลังพิจารณานี้อยู่ พอพิจารณาแล้วก็ปล่อยจากนั้นมา มาอยู่กลางๆ นี้

การบรรลุนี้ ถ้าตามธรรมชาตินั้น มันก็ขณะจิตเดียวหรือแผล็บเดียวเท่านั้น เพราะมันรวมตัวของมันหมดแล้ว ก็เหมือนกับรากแก้วนี่ถอนพรวดเดียวเท่านั้น รากฝอยอะไรๆ เหล่านี้ขาดออกหมดแล้ว เหลือแต่รากแก้ว ถอนพรวดเดียวมันก็หมด คืออะไรๆ ตัดมาหมดๆ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส จิตถอนเข้ามาหมดๆ แม้แต่ขันธ์เจ้าของ มันยังหมดไป ที่นี้ก็เหลืออยู่ที่จิต กิเลสไปรวมตัวอยู่ เรียกว่าเป็นอวิชชาล้วนๆ อาการของอวิชชาก็ออกมาทางรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ออกมาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เรียกว่าขันธ์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอาการคือกิเลสออกทางอาการนี้ หรือว่าเป็นทางเดินของมัน ที่นี้ติดเข้าไปๆ ด้วยปัญญา ไล่ต้อนมันเข้าไป พอเข้าใจนี้ปล่อยๆ ปล่อยเข้าไปๆ จนกระทั่งอะไรๆ ในขันธ์ห้านี้เข้าใจไปหมด

รวมตัวแล้วนั่น อันนี้ไม่ติด อันโน้นไม่ติด เหลือแต่ความรู้อันเดียวติด พออวิชชานี้แตกกระจาย ก็เรียกว่ามีขณะเดียว พับเดียวรู้ ก็หมดปัญหาไป

ในธรรมท่านพูดว่า กัลยาณปุถุชนไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาได้ พระโสดาไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระสกิทาคาได้ พระสกิทาคาไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระอนาคาได้ พระอนาคาไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระอรหันต์ได้ แล้วก็ลำดับกันไป พระอรหันต์ไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระอัครสาวกได้ พระอัครสาวกไม่สามารถจะแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้าได้ พระพุทธเจ้าเป็นพุทธวิสัยนี้คือมันมีเคล็ด มีเคล็ดๆ อันหนึ่ง ขณะที่จะบรรลุธรรมขั้นนี้เป็นยังไง มันเป็นขึ้นโดยหลักธรรมชาติ ผู้นี้เอาหลักธรรมชาตินี้ไปถามผู้นั้นลองดูซิ ผู้นั้นไม่เคยรู้นี่ ถามปั๊บติดปุ๊บเลยเอ้า ขั้นนี้มันมีเคล็ดลับ ภูมินั้นภูมินี้รู้ขึ้นภายในใจนี่มันเป็นอย่างนี้ แล้วเอาจุดนี้แหละหรือเอาเคล็ดนี้ไปถามผู้นั้น ผู้นั้นยังไม่ผ่านนี้ก็ไม่รู้ เช่น พระอนาคารู้ยังไงถึงเรียกว่าอนาคา จิตทำหน้าที่ยังไงบ้าง **"ขณะ"** จิตเป็นยังไง ถามปั๊บ ติด ถ้าหากว่าเป็นผู้รู้ด้วยกันแล้ว พอถามปั๊บ ตอบทันทีเลย อย่างพระอรหันต์ ก่อนที่จะสำเร็จเป็นยังไง ใส่ปั๊บเดียวเท่านั้นยากอะไร เพียงถามเท่านั้น ก็ท่านเข้าใจแล้ว ท่านทำไมจะตอบไม่ได้ พอทางนั้นถามปุ๊บ ทางนี้เข้าใจพร้อมแล้วตั้งแต่ยังไม่ตอบ แล้วการตอบมันจะยากอะไร สำคัญที่ว่านี่น่าๆ เท่าไรก็ไม่รู้เรื่องน่ะซิ เอากระทะครอบหัวอยู่นี่ นี่น่าฟ้าๆ มันก็เท่านั้นแหละ ก็มันไม่เห็น พอเปิดแล้วถึงเห็น

ฉะนั้น ผู้ที่ท่านผ่านไปแล้วๆ เวลาใครมาพูดเรื่องภาวนาให้ท่านฟัง ก็เหมือนครูเด็กทะเลาะเถียงกันยุ่งเรื่องบวกเรื่องลบ ใครผิดใครถูก ครูฟังอยู่ครูรู้หมด แต่เด็กคนนั้นก็ว่าของตัวถูก คนนี้ก็ว่าของตัวถูก ก็เถียงกันยุ่ง แต่ครูรู้หมด นอกจากจะตอบหรือไม่ตอบ บอกหรือไม่บอกเท่านั้น ครูรู้แล้วว่าฝ่ายไหนเป็นฝ่ายบวกผิด ฝ่ายไหนเป็นฝ่ายบวกถูก นี่ก็เหมือนกัน พอทางนั้นพูดมาปั๊บ ผู้ที่ผ่านไปแล้วเข้าใจทันทีทีเดียวจะสนทนากันก็ตามหรือท่านพูดขึ้นมาก็ตาม ท่านจะเข้าใจทันที นี่เป็นอันว่าเฉพาะๆ ธรรมะภาคปฏิบัติเป็นเฉพาะๆ หรือพูดง่ายๆ อาจารย์จะสอนองค์นั้น ผู้มาศึกษามาอบรมครั้นเล่าให้อาจารย์องค์นี้ฟัง ถ้าอาจารย์องค์นี้ภูมิสู้องค์นั้นไม่ได้ แต่ถือว่าตนเป็นอาจารย์และอธิบาย

ไป ก็เท่ากับขายภูมิให้องค์นั้นฟัง ทราบได้ทันที ทางภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้นแหละ คือถ้าภูมิปฏิบัติทางด้านจิตใจไม่เข้าใจแล้วจะอธิบายไม่ได้เลย พอทางนั้นเล่าขึ้นมา ทางนี้จะตอบสุ่มสี่สุ่มห้าไปไม่ได้ โดยที่เราถือว่าเราเป็นอาจารย์แต่ไม่รู้จริง เราก็เป็นอาจารย์เขานี่ว่าเลยซิ ว่าเท่าไรขายเท่านั้น มันเป็นอย่างนั้น จึงว่าผิดกัน หากว่าทางนี้ผ่านไปแล้ว ทางโน้นพูดขึ้นมาถึงจุดหมายที่ผู้นั้นสงสัยปั๊บ ใส่ใบเดียวเท่านั้นแหละ เข้าใจเท่านั้น ยอมรับทันที มันเป็นอย่างนั้น ทางภาคปฏิบัติผิดกันมากนะ การสนทนาธรรมกันก็เหมือนกับว่ามาเปิดจิตให้กันดูเลย พอทางนั้นเล่า ทางนี้ก็เข้าใจเรื่อย เข้าใจขนาดไหนก็รู้กันทันทีๆ จึงไม่เหมือนการจดจำมา ถ้าไม่เข้าใจไม่รู้ ไม่ผ่านไปก่อน แล้วจะอธิบายไม่ได้ ไม่ทราบจะอธิบายได้ยังไง เหมือนเอากระทะครอบหัวนั่นแหละ ผ่านไปแล้วไม่ยาก พอพูดพับ เข้าใจทันที

ตอนกิเลสขั้นเบาบาง ที่ว่าสติปัญญาไล่กิเลสเข้าไปในดวงจิต แล้วเสร็จแล้วสติปัญญาก็ฟาดฟันกันเสร็จแล้วก็หมดไปเลย ขอให้อาจารย์กรุณาอธิบายอีกครั้ง

ทั้งส่วนภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่ในขันธ์ของเรา อันนี้มันก็พิจารณารอบตัวของมันและปล่อยๆ จึงเป็นเหมือนกับที่เขาวิดน้ำจะเอาปลาในบึงหรือในหนองก็ตาม เช่น ปลาในหนองในบึงนี้ เราจับปลาไม่ได้เพราะน้ำมาก เราจะทำยังไงถึงจะจับได้ ถ้าเราจะเอาปลาทั้งหมดก็ต้องวิดน้ำออกไปๆ เวลาน้ำลดลงเท่าไร ปลาก็รวมตัวลงไปๆ วิดออกไปจนกระทั่งน้ำหมด ปลาหาที่หลบซ่อนไม่ได้ ก็รวมลงไปกองกันอยู่นั้น ทีนี้สติปัญญาของเราพิจารณาตีต้อนเข้ามาๆ ทางโน้นก็พิจารณา รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสอะไรๆ พิจารณาโดย **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ชัดด้วยปัญญาแล้วก็ปล่อยเข้ามา เหมือนกับว่าน้ำลดลงมา ความยึดมั่นถือมั่นของกิเลสที่ไปแทรกอยู่ตามนั้นก็ถอยตัวเข้ามา กิเลสนี่ละเหมือนปลา ทีนี้รวมเข้ามา มาถึงรูป มันก็มาถือรูปเป็นเราเป็นของเรา มันซ่อนอยู่นี่อีก มันเป็นของเราที่ตรงไหน พิจารณาดูทุกสัดทุกส่วนของร่างกายนี้ อาการนั้นเป็นนั้น รวมแล้วถ้าพูดถึงธาตุก็เป็นเพียงธาตุ มันชัดภายในจิต ถ้าส่วนไหนเป็นธาตุ เช่น ธาตุดิน มันก็เป็นธาตุดินอย่างชัดๆ เป็นเราเป็นเขาได้อย่างไร

คือให้เรารู้ว่าปกติกิเลสจะหนีไปตามที่ต่างๆ ใช่ไหมคะ เพราะฉะนั้น เราก็พยายามไล่ต้อนไปอยู่ที่จิต เราจึงรู้ความจริงว่า อ้อ ความจริงมันก็มาจากจิตนี่เอง

ใช่ เพราะทางโน้นมันไม่เกี่ยวแล้ว พอปัญญาพิจารณาได้ความแล้ว หายสงสัยแล้วก็ถอยตัวเข้ามา ความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งนั้น รักในสิ่งนั้น ชังสิ่งนั้น มันก็ไม่ไปเกี่ยวแล้ว หมดกังวลภายนอก ถ้ากิเลสไปอยู่ที่ไหน จะต้องเป็นความกังวลวุ่นวายกับสิ่งนั้นอยู่เสมอ ทีนี้พอกิเลสหดตัวเข้ามา ความกังวลกับสิ่งภายนอกก็หมดไป ภาระที่จะพิจารณาภายนอกก็หมดไป และรวมเข้ามาในธาตุในขันธ์ เอ้า ดูรูปขันธ์คือร่างกายของเรานี้ ทั้งหมดนี้เรียกว่ารูปหรือรูปขันธ์ จิตกับรูปขันธ์นี้เป็นอันเดียวกันเหรอ ทำไมถึงถือว่าอันนี้เป็นเราเป็นของเรา เป็นเพราะเหตุใด มันก็ค้นคว้าเข้าไปพิจารณาเข้าไป เอ้า เราจะพิจารณาแยกไปเป็นชิ้นเป็นอันก็ได้ตามแต่ความถนัดใจ อันนี้เป็นอุบายวิธีหรือความถนัดใจของแต่ละรายที่จะพิจารณา ขอให้อยู่ในวงสัจธรรมด้วยกันก็ถูกต้อง ทีนี้จนกระทั่งถึงรูปไม่ว่าอาการใดมันก็สักแต่ว่ารูป รวมแล้วถ้าพิจารณาว่าเป็นธาตุนี้ก็เป็นแต่ธาตุดิน เวทนา ไม่ว่าเวทนาทางใจ เวทนาทางกาย มันมีทั้งสามนะ ๓ เวทนาและมี ๒ นั่นด้วย คือ เวทนา สุข ทุกข์ เฉยๆ ทางกายก็มี ทางใจก็มี ทั้งหมดนี่เป็นอะไร ท่านก็บอกว่า **เวทนา อนตฺตา เวทนา อนิจฺจา** สัญญา คือความจำได้หมายรู้ก็เป็นแต่เพียงอาการ ออกไปจำไปหมายแล้วก็ดับไปๆ สัญญาก็ **อนิจฺจา** สัญญาก็ **อนตฺตา** สังขาร ความคิดความปรุงภายในจิตใจนี้ ปรุงดีปรุงชั่วไปแล้วมันก็ดับๆ เมื่อถึงขั้นจะพิจารณาตะล่อมของมัน มันจะต้องพิจารณาเท่านี้แหละ และจะไม่ไปเกี่ยวข้องข้างนอกเลย เพราะปล่อยมาหมดแล้ว เรียกว่าตะล่อมเข้ามา ปัญญาหว่านล้อมเข้าเรื่อย พิจารณาเข้าเรื่อย เหมือนกับเราวิดน้ำเรื่อย ทีนี้ปลาก็รวมตัวลงไปๆ วิดเรื่อยๆ แล้วรวมลงไปๆ ปล่อย รูปขันธ์ก็รู้เท่าทัน เข้าใจด้วยปัญญาแล้ว เวทนาขันธ์ก็รู้เท่าทันด้วยปัญญาแล้ว สัญญาขันธ์ ความจำได้หมายรู้ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ก็รู้ด้วยปัญญาอย่างชัดเจนแล้วปล่อย ปล่อยนี่หมายความว่าน้ำมันแห้งลงไป คือกิเลสรวมตัวลงไปแล้ว ปล่อยอย่างนี้แล้วรวมตัวลงไปไปอยู่ที่จิต ตอนที่กิเลสรวมไปอยู่ที่จิตนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดมากทีเดียว ไม่มีกิเลสใดที่จะละเอียดยิ่งกว่ากิเลสที่เข้าไปอยู่ในจิตแห่งเดียว แม้แต่สติปัญญาในขั้นอัตโนมัติยังต้องหลงกลอุบายมันจนได้ เช่นอย่างที่เขียนไว้ในหนังสือว่า ความผ่องใส ความองอาจกล้า

หาญ ความแปลกประหลาดอัศจรรย์ ทำให้ติดให้ผูกพันอ้อยอิ่งอยู่กับอันนี้ แสดงว่าสติปัญญาขั้นนี้ถึงขนาดนั้นแล้วยังไปเผลอตัวให้มันจนได้ แต่ยังไงก็ตามขึ้นชื่อว่าสติปัญญาขั้นนี้แล้วไม่นอนใจ จะต้องสังเกตอยู่ตลอดเวลา ถึงจะรักษาอวิชชาที่เรียกว่ากิเลสอันละเอียดอยู่นี้ด้วยความติดพันก็ตาม แต่จะอยู่ด้วยการพิจารณา รักษาก็รักษา สังเกตก็สังเกต

ทีนี้คำว่า **สมมุติ** กิเลสนี้แม้จะละเอียดอย่างไรก็เป็นสมมุติ ย่อมจะต้องแสดงอาการตามส่วนของมันที่ละเอียดให้เห็นจนได้ เห็นความเปลี่ยนแปลงของมันจนได้ เหมือนกับว่าจิตนี่ เอ๊ะ เดี๋ยวทำไมว่าใส เดี๋ยวทำไมเป็นลักษณะเฉาๆ นิดๆ เพียงเท่านี้ก็รู้แล้วกับสติปัญญาขั้นนี้ เดี๋ยวทำไมถึงว่าผ่องใส เอ๊ะ ทำไมถึงว่าเศร้าหมอง เอ๊ะ เดี๋ยวทำไมถึงว่าสุข เอ๊ะ เดี๋ยวทำไมถึงว่าทุกข์ ก็หมายความว่าสุขอันละเอียด ทุกข์อันละเอียดมีอยู่ในกิเลสตัวนั้นพอให้ทราบได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว สติปัญญาก็หมุนติ้วเข้ามาสู่จุดนี้ จุดนี้เลยกลายเป็นสนามรบขึ้นมา กิเลสก็กลายเป็นเป้าหมายของกระสุนไปเสีย กระสุนก็ได้แก่สติปัญญา จ่อลงไปก็พุ่งๆ ทะลุ พอมันแตกกระจายลงไปหมดแล้ว ความที่ว่าอัศจรรย์ก็ดี ความอ้อยอิ่งก็ดี ความองอาจกล้าหาญก็ดี ที่ทำให้จิตได้ติดอย่างแน่นในขณะนั้น ทำให้สติปัญญาหลงในขณะนั้น เมื่ออันนี้สลายตัวลงไปแล้ว อันที่อยู่ใต้นั้นคืออะไรล่ะ เพราะแต่ก่อนถูกอันนี้หุ้มห่อไว้ เราก็มาหลงอันนี้ พออันนี้แตกกระจายลงไปแล้วมันก็เทียบอันนี้เหมือนขี้ควายกองหนึ่ง ที่เหลืออยู่เหมือนอะไร ถ้าจะเทียบก็เหมือนเพชรน้ำหนึ่ง พอถึงขั้นของมันแล้วมันเป็นอย่างนั้น จะยังไงก็ตามนักปฏิบัติถ้าไม่ได้รับการอบรมจากครูบาอาจารย์ผู้ที่เชี่ยวชาญในทางนี้โดยเฉพาะ ยังไงก็พ้นติดไปไม่ได้ ต้องติดเสียก่อน อันนี้เป็นของสำคัญมาก

คิดว่าสำเร็จหรือฮะ

ก็นึกว่าสำเร็จนั่นแล้ว ก็อย่างที่เขียนไว้ในหนังสือว่า พระอรหันต์นกหวีดนั่นไง คือ มีพระ ๒ องค์ ท่านไปภาวนาด้วยกันที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยขึ้นไปอยู่บนภูเขา ต่างองค์ต่างอยู่ห่างๆ กัน เพราะไปหาภาวนา พอดึกสงัดตรงกับเที่ยงคืนพอดีท่านคงจะพิจารณาอะไรของท่านอยู่เหมือนว่าได้สำเร็จแล้ว จึงให้สัญญาณหมู่เพื่อนที่

ไปด้วยกันว่าตัวสำเร็จแล้ว ก็เอามือล้วงเข้าไปในย่ามได้ขวดยานัตถุ์เล็กๆ ออกมา ก็มาเป่า เป่าเป็นเป่านกหวีดเว้าๆๆ ขึ้นมาเลย หมู่เพื่อนนึกว่ามีอันตรายเกิดขึ้นเลยรีบมาดูเป็นอะไรๆ จะเป็นอะไร ก็ผมสำเร็จแล้วนี่ หมู่เพื่อนที่ไปด้วยกันจะพูดอะไรก็พูดไม่ออก สำเร็จอะไรอย่างนี้ มันไม่สำเร็จขั้นบ้าแล้วเหรอ แต่ไม่กล้าพูด ก็เรียกว่าอ่อนใจไปหมด จึงกลับที่พัก พอคืนหลังเที่ยงคืนอีก เสียงนกหวีดลั่นขึ้นอีกแล้ว สำเร็จขั้นไหนน้า ขั้นนี้เห็นจะเป็นขั้นบ้าอันสมบูรณ์ละมังพระองค์นี้น่า ก็อย่างว่าแหละ แม้ไม่อยากมาแต่ว่าจำเป็นต้องมา ลองดู คราวนี้สำเร็จขั้นไหนแล้วล่ะ ไม่ใช่ขั้นบ้าแล้วเหรอ ใส่ปัญหาเข้าแล้วเหน็บเข้าไปแล้ว มันขั้นบ้าอะไร มันไม่สำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จแล้วทำไมจึงเป่า ก็เมื่อคืนนี้เข้าใจว่าสำเร็จ ก็เป่าให้หมู่เพื่อนทราบ วันนี้มันไม่สำเร็จ ก็ต้องเป่าละซิ ท่านก็ตรงขนาดนั้นละ ก็ดีอันหนึ่งเหมือนกัน ต้นกับปลายตรงกัน พอไม่สำเร็จก็ต้องเป่าให้หมู่เพื่อนทราบ แต่นี่เราไม่ได้หมายถึงขั้นที่ว่าเหล่านี้ มันอาจเป็นความสำคัญในขั้นใดขั้นหนึ่ง เพราะไม่เคยเห็นไม่เคยรู้ พอรู้ขึ้นมามันก็ตื่นเต้น แล้วเข้าใจว่าใช่ เลยเป่านกหวีดปี๊ดขึ้นมา ก็เลยเป็นอรหันต์นกหวีดไป

เรื่องการพิจารณาการภาวนานี้ไม่สิ้นสุดกับผู้ใด สำคัญที่มีครูบาอาจารย์คอยแนะ ยิ่งถึงขั้นปัญญาด้วยแล้ว ยิ่งเป็นขั้นปัญหามากทีเดียว มันรู้ทั้งวันทั้งคืน เพราะเราพิจารณาตลอดเวลานี้ ทุกอิริยาบถ ไม่มีอิริยาบถใดที่จะไม่ทำงาน แม้ที่สุดฉันอาหารอยู่นี้ก็ทำงาน หมุนติ้วๆ กับกิเลส ถ้าพิจารณาอะไรยังไม่แจ่มแจ้ง มันจะต้องค้นคว้าอยู่นั้นโดยไม่ไปสนใจกับรสกับชาติอะไรทั้งสิ้น นอนว่าจะนอนให้หลับแต่มันไม่ยอมหลับ ยังทำงานของมัน จนเหนื่อย เอ้า ลุกขึ้น ถ้างั้นลงทางจงกรม เดินเท่าไรมันก็เพลินของมันไปไม่รู้เวล่ำเวลา เดินจงกรม สมมุติตั้งแต่ฉันอาหารเสร็จแล้วจนกระทั่งบ่าย ๓ โมง คิดดูซิ คือมันเพลิน มันไม่ได้เกี่ยวข้องกับเวล่ำเวลา เรื่องสังขารร่างกายเป็นยังไง มันไม่สนใจ คงหมุนติ้วๆ อยู่ จิตมุ่งอยู่นี้อย่างเดียว ดังนั้นจึงไม่มีกาลเวลาเข้ามารบกวน ถึงได้เรียกว่า **สติปัญญาอัตโนมัติ ความเพียรอัตโนมัติ** เมื่อถึงขั้นของมันแล้วเป็นอย่างนั้น บางครั้งจนถึงให้คิดเหมือนกัน คือความคาดหมายนั้นแลมันรบกันกับความจริง เวลาเป็นอยู่ในจิตนี่เป็นความจริง ส่วนความคาดหมายของเรานั้นเป็นอันหนึ่ง เอ๊ นี่ เราคิดไว้ว่า เมื่อจิตมีความละเอียดลออเข้าไปมากเพียงไรแล้ว หน้าที่การงานของเรา ที่ทำนี้ก็จะค่อยเบา

ลงๆ ความสุขก็จะมีมากขึ้นๆ แต่นี้ทำไมมันกลับยุ่งยิ่งกว่าอะไร นอนก็ไม่หลับ กลางคืนกลางวันเป็นอันเดียวกัน เป็นราตรีเดียว มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้น งานกับจิตนี่ไม่ปล่อยมือกัน ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้ แล้วเมื่อไรมันจะได้สะดวกสบายหายห่วงเสียทีนา เพียงเราคิดชั่วขณะเท่านี้ พอปล่อยนี้ปั๊บ ปุ๊บเข้างานแล้ว เพราะว่างานยังไม่เสร็จ ก็ฟังแต่ว่างานนี้จะแพ้ไปไม่ได้นอกจากให้ตายเสียเท่านั้น ไม่ตายให้ชนะมีเท่านั้น ที่จะเอาคำว่าแพ้เข้ามาในจิตนี้เป็นไปไม่ได้เลย ชีวิตจิตใจไม่มีความหมาย มีความหมายแต่คำว่าให้พ้นหรือให้ชนะเท่านั้น เมื่อถึงขั้นนั้นแล้ว ความเห็นโทษก็เต็มหัวใจ เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเห็นคุณจะไม่เต็มหัวใจได้อย่างไร เมื่อต่างอันต่างเต็ม แล้วมันก็หมุนของมันติ้วๆ ทีนี้บทเวลามันไปเต็มที่ของมันแล้ว สติปัญญาที่หมุนตัวเป็นเกลียวก็ยุติของมันเองโดยหลักธรรมชาติก็จะให้ไปฟาดไปฟันไปพิจารณากับอะไรอีก ในเมื่อสู้ก็สู้กับข้าศึก เมื่อข้าศึกมันพินาศฉิบหายไปหมดแล้ว ก็จะไปพิจารณากับอะไร สติปัญญาก็หมดหน้าที่ไปเอง บทเวลาจะมาใช้ก็ใช้ธรรมดา เพราะกิเลสเป็นสมมุติ สติปัญญาก็เป็นสมมุติ เป็นเครื่องใช้แก้กิเลส เมื่อแก้กิเลสเสร็จแล้วก็หมดหน้าที่ไปเอง เหมือนเรามีมีดอยู่ใช้ปอกทุเรียน ฟันทุเรียนปั๊งๆๆ อยู่ พอแกะทุเรียนออกมารับประทานแล้ว มีดก็หมดปัญหาไปเอง ใครจะไปกินมีดอันเป็นเครื่องมือ อันนี้ใครจะไปยึดเอาสติปัญญามาเป็นตัวของตัว มันก็เป็นสมมุติเหมือนกัน มันรู้กันหมดจนว่าสัจธรรมทั้งสี่เป็นกิริยาเท่านั้น ทุกข์ก็เป็นกิริยา สมุทัยเป็นกิริยา มรรค คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็เป็นกิริยา นิโรธคือความดับทุกข์ กิริยาที่ดับก็เป็นกิริยา ผ่านจากนั้นแล้วคืออะไร นั่น เลยจากสี่นี้แล้วถึงจะเป็นความจริง คือผู้ที่รู้ว่ากิเลสสิ้นไปแล้ว ทุกข์ทั้งหลายสิ้นไปแล้ว นั้นแลคือผู้บริสุทธิ์ อันนั้นหมดกิริยา

เป็นยังไงล่ะ เข้าใจแล้วยังที่ได้อธิบายให้ฟังเรื่องเขาวิดน้ำจะเอาปลา วิดเข้าไปๆ จนกระทั่งถึงตัวปลาแล้ว

มันยากค่ะ

นั่นน่ะกิเลสเข้ามาเหยียบแล้ว เอะอะยาก แล้วยังไม่ถึงไหนเลย

ที่ดับกิเลสที่ตัวปลานั่น หมายความว่ายังไงครับ

เอ๊า ก็เทียบขนาดนั้นแล้ว เป็นข้อเทียบเคียงก็จะให้เป็นปลาเป็นกิเลสไปยังไง

ข้อเทียบเคียงหรือฮะ ถ้าวิดน้ำออกไปหมดแล้ว

ก็ได้ปลา ก็ฟันหัวปลา ฆ่าปลาได้ ปลาก็ตาย เราเทียบเป็นข้อเทียบนะ มันเป็นยังงั้น โอ้ ไม่ใช่เล่นนะกิเลสนี่ อันนี้ไม่ลืมแหละจนกระทั่งถึงวันตายก็ไม่ลืม ตั้งแต่วันเริ่มแรกเราปฏิบัติล้มลุกคลุกคลานมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ลืมไปไม่ได้ เพราะอยู่ที่หัวใจเราเอง เวลาฝึกหัดทีแรกมันล้มลุกคลุกคลาน พอจะเริ่มภาวนา กิเลสชกบังเหียนทีเดียวเท่านั้น หงายตึงเลย หงายตึงไปไหน ก็ลงหมอนนั่นแหละ แล้วก็ลงภวังค์หลวงเสียด้วยครอกๆๆ เลย จนตะวันโผล่ขึ้นฟ้านั้น ไม่หิวข้าวไม่ยอมตื่นจะว่าไง นั่นเวลากิเลสมีอำนาจเป็นอย่างนั้น ทีนี้พอเราฝึกหัดอบรมสั่งสมสติเข้าไปเรื่อยๆ มันก็ค่อยมีกำลังขึ้นๆ ค่อยต่อสู้เรื่อย มีที่แพ้ที่ชนะ ทีแรกก็มีแต่แพ้ท่าเดียว พอจะต่อสู้แพ้แล้ว ขึ้นเวทีเรายังไม่เห็นมันเลย มัวแต่ไปมองอยู่ทางนั้น มันอยู่ทางหลังต่อยเสียตกเวทีไปแล้ว ขึ้นมาอีกไหน มันอยู่ไหน มันเอาอีกลงอีก ลงไปไหนก็ลงไปแต่หมอนนั่นแหละ นี่เป็นข้อเทียบเคียงเวทีคือเวทีต่อสู้ หงายปุ๊บก็ลงหมอน ทีนี้พอต่อไปมันมีกำลังได้นี่ เพราะสิ่งใดที่เราอบรมย่อมมีกำลัง สติปัญญาเวลาล้มลุกคลุกคลานมันก็ล้ม แต่พอได้หลัก เช่น จิตมีความสงบปุ๊บลงไป ความเชื่อความเลื่อมใสหรือความสนใจนี้เกิดมีมากขึ้น ความเพียรมากขึ้นๆ ค่อยเพิ่มกันเข้าโดยลำดับลำดา ผลที่ปรากฏก็มากขึ้นโดยลำดับ แปลกประหลาดอัศจรรย์ขึ้นโดยลำดับ ความเพียรก็ยิ่งเร่ง เร่งๆ ลงไป จนกระทั่งถึงขั้นว่าแพ้ไม่ได้ ถ้าว่าแพ้ให้ตายเสียดีกว่า ถ้าลงถึงขนาดนั้นแล้ว เรื่องการต่อสู้จะไม่สุดขีดได้ยังไง นั่นละความเพียรจึงเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถึงกับต้องได้ตั้งเอาไว้ คือมันเลยเถิดจนหาเวล่ำเวลาไม่ได้ บางทีกลางคืนนี้นอนไม่หลับ กลางวันยังไม่หลับอีก ทีนี้ตัวก็ซูบซีดลงไป พลังของจิตก็ไม่มี อ่อนเหนื่อย จึงต้องได้พัก คำว่าพักคือยังไง พักจิตให้เข้าสู่ความสงบ ไม่ต้องไปทำงาน หยุดกิริยาแห่งการพิจารณานี่ประการหนึ่ง ประการที่สอง พักนอน พยายามรั้งจิตของเราเข้ามาสู่ เช่น ธรรมบทใดบทหนึ่งก็ตามเป็นที่ยึดของจิตไม่ให้ออกไปทำงาน เช่น พุทโธๆ ถี่ยิบ ไม่ให้มันคิดออกไปได้เลย แล้วจิตก็สงบตัวลงไป สบาย จากนั้นก็หลับ พอตื่นขึ้นมานี่คึกคัก หลังจากนั้นงานกับสติปัญญานี้จะวิ่งถึงกันปุ๊บเลย นี่เรียก

ว่าสติปัญญาอัตโนมัติ เป็นอย่างนั้นเราพูดได้เมื่อไรว่าตั้งแต่ขณะตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงขณะที่จะนอน เวลานี้เราได้เผลอเมื่อไรบ้าง หาช่องไม่มีเลย จึงเรียกว่าสติปัญญาอัตโน-มัติ คือมันหมุนอยู่นั้นตลอด รู้ตัวอยู่ตลอดทีเดียว

หลวงตาคะ ถ้าทุกคนสู้แบบไม่ยอมถอยแบบที่หลวงตาว่า จะชนะมันได้ในที่สุดทุกคนหรือคะ

อันนี้ก็ตอบยากเหมือนกัน เราจะพูดแน่ได้ว่า ถ้าสติปัญญาก็เป็นอย่างนั้น พลังของจิตก็เป็นอย่างนั้น การต่อสู้ของเราก็เป็นอย่างนั้น กิเลสจะเหนือไปไม่ได้เลย แต่นี้บางทีสติปัญญาอาจอ่อนบ้าง แต่จะสู้ไปเฉยๆ ยังงี้ คืออาวุธของเราไม่ดี มันก็ตายเหมือนกันในสงครามใช่ไหมล่ะ เราไม่ถอยหลังแต่ว่าก็อาจตายได้ เพราะว่าอาวุธของเราไม่ทันสมัย สู้อาวุธกิเลสไม่ได้นี้ก็ตายได้เหมือนกัน แพ้กิเลสเหมือนกัน แพ้ด้วยการตาย

แต่ถ้าหากสติปัญญาเราพอ

พอแล้วมันหากรู้ตัวเอง มาถึงขั้นนี้มันรู้ตัวเอง คือเราไม่ได้คาดไว้ก่อนก็ตาม มันหากเป็นไปตามความจริงนั้น คือขณะนั้นจิตเป็นยังงั้น ขณะนี้จิตเป็นยังงี้ มันเป็นไปเองจึงเรียกว่าความจริง เมื่อความจริงของมันเป็นไปเต็มที่แล้ว พลังของจิตมีแล้ว แน่ละที่นี่ไม่ถอยเลย ถ้ากิเลสไม่ตายเสียเท่านั้นก็ให้เราตาย ถ้าเราไม่ตาย กิเลสต้องตาย ที่จะให้เราแพ้นี้เป็นไม่มี มีไม่ได้ว่างั้นเลย นั่นถึงขั้นเต็มเหนี่ยวมันเต็มจริงๆ เพราะเราเชื่อกำลังของเรา กำลังอาวุธ ทุกสิ่งทุกอย่างเราเชื่อของเราแล้ว จนกระทั่งถึงได้ค้นหามันกิเลสอยู่ไหนเวลานี้ แต่ก่อนเราไปหมอบที่ไหน กิเลสไล่ตีเราๆ ไล่ตีลงหมอนนั่นแหละหมอบเรื่อย ทีนี้พอเรามีกำลังแล้วเราคุ้ยเขี่ยหากิเลส เหมือนกับว่าไล่ตีกิเลส ไล่ฟันกิเลสจนกระทั่งกิเลสละเอียดเข้าไปก็คุ้ยเขี่ยหากัน คือกิเลสอ่อนลงไป สติปัญญาของเรามีกำลังมาก คุ้ยเขี่ยขุดค้นหาจนเจอ อันนี้เกิดจากความรอบคอบของตัวเอง นั่นแหละ มันติดมันข้องอยู่ที่จุดไหนอะไรค้นหา

แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นกิเลสชนิดไหน

ชนิดไหนมันพูดไม่ออกนะ พูดไม่ถูก แต่สติปัญญากับกิเลสมันรู้กัน

อย่างความปีติก็เป็นกิเลสหรือฮะ

ความปีติในธรรมก็ไม่เป็นกิเลส ถ้าเป็นกิเลส เราก็จะไปเดินทางไหนได้ นี้เป็นผลของธรรม

สมมุติเวลาเรานั่งแล้วรู้สึกปีติในธรรม

ปีติในธรรมไม่เป็นกิเลส เป็นธรรมความอิ่มใจ เป็นของคู่เคียงกัน เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติของเรา จะเรียกว่าเป็นกิเลสได้ยังไง เช่น ความอยากพ้นทุกข์ ความอยากประกอบความเพียร อยากทำบุญให้ทาน ไม่เป็นกิเลส เป็นมรรค คิดอย่างนี้ เป็นมรรค กิเลสมันตระหนี่ ไม่อยากให้ทาน ถ้าจะรักษาศีล ก็กลัวว่าจะอดข้าวอดอะไรๆ ไม่ไหวจะตายแล้ว งานอยู่วันพรุ่งนี้ มันก็ลากมาเดี๋ยวนั้น เดี๋ยวยุ่งนะ วันพรุ่งนี้ไม่ได้ทำงานนะ ทำงานได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย งานอยู่วันพรุ่งนี้ มันก็ลากเอามาเดี๋ยวนั้นเลย กิเลสเป็นอย่างนั้น ถ้าภาวนาก็มองดูแต่นาฬิกา แต่ก่อนนาฬิกาก็เดินและรู้สึกว่าเดินเร็ว ทีนี้นาฬิกาทำไมเป็นอย่างนั้น คว้านาฬิกามาทุบทิ้งเสียจะเป็นไรวะ อยากให้มันถึงเวลา แล้วจะได้ออก เหมือนกับว่าไปภาวนาเอานาฬิกา ไม่ได้ภาวนาฆ่ากิเลส

ถ้าเกิดปีติในสมาธิล่ะคะ

ปีติในสมาธิเป็นธรรม อันนี้เราพูดถึงกิเลสเป็นอย่างนี้ การต่อสู้กับกิเลสจะเป็นวิธีใดก็ตาม เป็นมรรคทั้งนั้น เราจะว่าเป็นความมานะหรือเป็นกิเลสมันไม่ใช่ เป็นพลังของธรรมต่างหาก เช่น มุมานะสู้กับกิเลส นี้เป็นพลังของธรรม เป็นพลังของใจที่จะต่อสู้กับข้าศึกต่างหาก เรียกว่ามรรค ถ้าหากว่าไม่มีสิ่งเหล่านี้ ไม่มีพลังจะสู้กันได้ยังไง ไม่มีแก่ใจเลย มันก็เป็นคนตายละซิ แต่กิเลสมันไม่ตายนี่นะ เราพูดอย่างนี้ก็แล้วกัน กิเลสมีพลัง ธรรมไม่มีพลัง สู้กิเลสได้ยังไง กิเลสมีพลังมีกำลัง ธรรมะต้องมีกำลัง การต่อสู้กับกิเลสถึงจะสู้กันได้ ธรรมะต้องมีพลังเหนือกว่า ไม่เหนือกว่าสู้ไม่ได้

ความอยากในทางธรรมะก็กลายเป็นมรรคไป

ใช่ ความอยากถ้าเป็นฝ่ายธรรมแล้วเป็นมรรค มีมากที่พูดกันว่า ทำไปกลางๆ เถิด อยากได้นั้นได้นี่มากเป็นกิเลสๆ อันนี้เหมือนกับว่ามัชฌิมาปฏิปทาอยู่อย่างนี้ ถ้าเป็นทัพพีก็ตักลงไปตรงๆ เอาขึ้นมาตรงๆ มันจะได้เรื่องอะไร แกงชิ้นหนึ่งก็ไม่ติดขึ้นมาใช่ไหม ก็เราตักลงไปเพื่อจะตักแกง เราถึงเอาทัพพีลงไป ทัพพีก็ต้องงอๆ ยังงี้ใช่ไหม ตักปุ๊บ ช้อนขึ้นมายังงี้ จะไปจี้ลงไปอย่างนี้ขึ้นมามันได้เรื่องอะไร แบบนี้ไม่ใช่มัชฌิมา มัชฌิมาแบบขุดคุ้ย นั่นถึงเรียกว่ามัชฌิมา ใครจะฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า จะสอนคนให้โง่หรือ แบบนั้นแบบโง่นี่นา ค่อยเป็นค่อยไปเถอะ เราทำมากนักจะเคร่งเกินไป ที่ว่าเคร่งเกินไปนั้นละคือเรื่องของกิเลส ทำอย่างนี้พอดีละ ทำมากกว่านี้ไม่ดี มันเคร่งเกินไป

ที่มีพระองค์หนึ่งถามท่านอาจารย์มั่นว่า ทำไมท่านไม่เปลี่ยนจีวร แล้วท่านตอบได้ดีมาก แหม ฟังแล้วเปรียบเทียบกับตัวเราอย่างนี้ ท่านว่าเป็นลิง

เป็นอย่างนั้น โอ๊ย ท่านอาจารย์มั่นท่านมีเหตุมีผลทุกอย่างรอบตัวเลย นิสัยท่านอาจารย์มั่นเป็นนิสัยอาชาไนย คือองอาจกล้าหาญ สง่าผ่าเผย แม้จะองค์เล็กก็ตาม ท่านไม่สูง แต่กิริยาท่าทางนี้ไม่เหมือนใครเลย คือเป็นกิริยาที่สง่าผ่าเผยมากทีเดียว องอาจกล้าหาญ ถึงได้เรียกว่าอาชาไนย มีความสง่าผ่าเผยเหมือนม้าอาชาไนย ไม่สะทกสะท้านไม่กลัวอะไร ตามท่านกล่าวไว้ในหนังสือ ม้าอาชาไนยนี้เป็นม้าที่องอาจกล้าหาญสง่าผ่าเผยมาก นิสัยของท่านอาจารย์มั่นก็เหมือนกัน ยิ่งมีคนมาถามปัญหา พอถามพับ ตอบปุ๊บ ไม่ทราบท่านคิดไว้ตั้งแต่เมื่อไร ท่านไม่ได้คิด พอถามมาปุ๊บ ก็เหมือนกับมาเปิดพระไตรปิฎกท่านออก เหมือนกับเราไขก๊อกนั่นละ พอไขก๊อกปั๊บ...จ๊อก พอเปิดปั๊บ...จ๊อก ก็มันเต็มอยู่แล้วนี่ ได้เรานี่ อุ้ย คุ้ยเขี่ยขุดค้นเท่าไรก็ไม่ได้เรื่อง เวลาไปเจอ เจอแต่ความขี้เกียจเต็มตัว หลวงพ่อบัวยิ่งแล้วในตัวไม่มีอะไร ค้นนี้มีตั้งแต่ความขี้เกียจ อ่อนแอความเซ่อซ่าเซอะซะ เอาไปแข่งที่ไหน สมมุติว่าใส่แคร่หามไปยังงี้ พวกนั้นตกแคร่ไปหมดเลยยังไม่ทันได้ต่อสู้ สู้เราไม่ได้มันกลัว พอมองเห็น มันกลัวฤทธิ์แล้ว

ถ้าไม่สนใจจะรู้ มันก็รู้ไม่ได้ว่าความอยากคืออะไร สนใจแต่จะคล้อยตามมัน หรือให้มันลากถลอกปอกเปิกไปอย่างนั้น มันจะลากเข้าโรงบาร์โรงบ้าไปหมดนั่นแหละ มันอยากไม่ใช่เหรอถึงไปโรงสุรายาฝิ่น เที่ยวเตร็ดเตร่เร่ร่อนเพราะความอยาก นี่ถ้าหากว่าไม่มีธรรมเป็นเครื่องเทียบเคียงเป็นเครื่องฉุดรั้งกันไว้ ความอยากเหล่านี้ก็ไม่สะดุดใจ เราว่าผิดหรือถูกดังที่อธิบายนี้ พอเราได้ปฏิบัติธรรมเข้า การห้ามความอยากประเภทที่พาให้เสียหายอย่างนี้เรียกว่าธรรม อยากก็ไม่ให้ไป อยากก็ไม่ทำ เพราะทำแล้วเสียหาย รู้ทำไมจะไม่รู้ ถ้าเราตั้งใจจะรู้ เพราะจิตนี้รู้อยู่แล้ว...

ความอยากที่ประกอบด้วยสติปัญญาก็เป็นทางฝ่ายธรรม ความอยากที่ประกอบไปทางกิเลสก็เป็นทางต่ำ อย่างนี้ใช่ไหมครับ

ใช่ เช่น ความอยากรุนแรงถึงอยากพ้นทุกข์อย่างนี้ ความอยากนี้เป็นธรรม เป็นฝ่ายมรรค

ผมพิจารณาดูสติปัญญาก็เป็นอาการของจิต ฝ่ายกิเลสก็เป็นอาการของจิต แต่ฝ่ายหนึ่งมืด ฝ่ายหนึ่งสว่าง ทีนี้ถ้าหากว่าเราเจริญทางฝ่ายสติปัญญาให้มากขึ้นๆ มันก็จะไล่ความมืดให้ถอยหนีๆ ออกไปใช่ไหมครับ

ใช่

เมื่อกี้นี้ท่านอาจารย์ได้พูดถึงเกี่ยวกับว่า อย่างข้าวนี่นะคะ มันก็ต้องมีที่มา คือถ้าพูดอย่างนี้ก็เข้าใจง่ายว่า อะไรก็ตามต้องมีที่มา แต่นี้ส่วนใหญ่คนยังสงสัยอยู่มากว่าจะมีชาติก่อน ชาติปัจจุบัน และก็ในอนาคต ท่านอาจารย์ได้บอกว่า พระพุทธเจ้าท่านรอบรู้ทุกอย่าง ในสิ่งที่ท่านตรัสไว้ทุกอย่างนี้เป็นความจริง คือเรานี้ยังไม่รู้ ก็เปรียบเสมือนกับเราไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ ฉะนั้นก็ควรจะยอมรับในสิ่งที่ท่านได้ตรัสไว้ในกรณีเช่นนี้ ในฐานะทางวิทยาศาสตร์รู้สึกว่าเรายอมรับในสิ่งที่เราเองไม่เห็นและก็ไม่เข้าใจ บางครั้งก็ยอมรับได้ยาก ซึ่งท่านก็บอกว่าเป็นเพราะเรารู้น้อย ทีนี้ทำอย่างไรถึงจะทำใจให้ยอมรับได้

ถ้าเราเข้าใจว่าเราความรู้น้อยอย่างนี้ยังมีส่วนดี และพยายามจะให้มีความรู้มากขึ้นไปเพื่อจะยอมรับพระพุทธเจ้ามากขึ้น แต่สำคัญก็คือว่า เรานี้ความรู้มากยิ่งกว่าพระพุทธเจ้านี่ซิ แก้ไม่ได้ตรงนี้แหละ มันมักจะรู้มากกว่าใครๆ นั้นน่ะ ยันเอาเลยไม่เชื่อ โดยหาเหตุผลไม่ได้เลย ทั้งๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงด้วยเหตุด้วยผล ทรงรู้มาแล้วจริงๆ ด้วยเหตุด้วยผล แต่แล้วเราตัดสินเอาเลยทีเดียวโดยไม่มีเหตุมีผล นี่มันก็ขัดกันกับธรรม สุดท้ายก็คือเรารู้มาก แบกความรู้มากอยู่นั่น ชาติก่อนชาติหลังอะไรเหล่านี้ เปิดเทปฟังก็รู้นี่เป็นยังไง ของอยู่กับตัว ยังให้คนอื่นไปจี้ไปบอกแทบล้มแทบตายก็ยังไม่ยอมรับ เกิด ใครเป็นคนเกิด เราเกิดมาเป็นมนุษย์เดี๋ยวนี้ไม่ใช่เรา จะเป็นใครเป็นคนเกิด อะไรเป็นสาเหตุให้เราเกิดก็ไม่ทราบทั้งๆ ที่มีอยู่กับเรา จะไปเกิดข้างหน้าเป็นเพราะสาเหตุอันใดเราก็ไม่รู้ นี่เรียกว่าไม่รู้ทั้งอดีต ไม่รู้ทั้งอนาคต ไม่รู้ทั้งปัจจุบัน นั่นแหละปัจจุบันนี้จิตเป็นยังไง มันแหวกแนวอยู่ตลอดเวลาที่จะหาภพหาชาติ หรือว่าสงบตัวดีก็ไม่รู้จะว่าไง เรื่องเกิดเรื่องตายภพใหม่ภพเก่านี้ก็ได้พูดแล้วนี่ เรียนจบพระไตรปิฎกก็เถอะว่างั้นเลย ถ้าจะจำแต่แถวแต่แนวไปหาความจริงไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงรู้สิ่งเหล่านี้ด้วยความจริง ไม่ได้รู้ด้วยความจำ เราไปเรียนไปจดไปจำมาเฉยๆ ได้ประโยชน์อะไร กิเลสก็ยังท่วมหัวอยู่ตามเดิมนั่นแหละ มันไม่ได้ลดลงเพราะความจำนะ ดีไม่ดีความจำนั่นแหละจะช่วยเสริมกิเลสเสียอีกเท่าภูเขานี่ ไม่ต้องว่าคนอื่นแหละ ว่าหลวงตาบัวนี่แหละ หลวงตาบัวไม่เป็นท่า เรียนนักธรรมตรีได้ขนาดนี้ โอ้โห เราได้เป็นนักธรรมตรีว่ะ เรียนนักธรรมโทได้กิเลสออกขนาดนี้ พอเรียนนักธรรมเอกได้ กับเป็นมหาเปรียญ ขึ้นแล้วกิเลสกองเท่าภูเขา ไปไหนไม่ได้ มันหนักความรู้ ความจริงมันหนักกิเลสด้วยความจำเห็นไหม นั่นละ ความจำกับความสำคัญมันขึ้นมาพร้อมกันว่าเรารู้เราฉลาด อะไรๆ สำคัญเอาเฉยๆ ทั้งที่ไม่รู้ไม่ฉลาด นี่ไม่เป็นความจริง มันเป็นความจำความสำคัญ ทีนี้เวลาประพฤติปฏิบัติเรื่องจิตตภาวนาเข้าไปๆ ค่อยรู้ความจริงเข้าไป รู้ความจริงเข้าไปๆ รู้ตรงไหน กิเลสก็ค่อยหลุดลอยออกไปๆ รู้เต็มที่ กิเลสหลุดลอยออกหมด แล้วจะไม่เข้าใจได้ยังไง ของมีอยู่กับตัวแท้ๆ

สำหรับคนที่ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งในตอนนั้น จะทำยังไงดีในเมื่อท่านบอกไม่ให้จำ

อย่างพวกเราอยู่อย่างนี้จะทำยังไง ใครรู้แจ้งสักคน อย่างหลวงตาบัวจะรู้แจ้งอะไร ก็อยู่อย่างนี้แหละจะทำยังไง ก็อยู่อย่างนี้แหละ เราไม่รู้ เราก็อยู่อย่างนี้จะว่าไง จะไปทำอย่างไรอีก วิธีสอนก็สอนแล้วนี่ แต่มันก็ยังไม่รู้นี่ ก็เหมือนอย่างเราเรียนวิชาทางโลก ถ้ายังไม่ได้ก็อยู่อย่างนี้ก่อนใช่ไหมล่ะ สอบไม่ได้ เราก็ยังต้องสอบของเก่าเรียนของเก่าก่อนอยู่นั้นแหละจะทำยังไง เอาจนกระทั่งมันได้แล้วค่อยเขยิบขึ้นไป

ท่านอาจารย์ครับ การดำเนินชีวิตทางโลกนี่ครับ บางอย่างนี้เป็นการกระทำซึ่งคิดว่าดีนะครับ แต่อาจจะไปเบียดเบียนสัตว์อื่น อย่างเช่นนักวิทยาศาสตร์ซึ่งต้องทำการศึกษาทดลอง และจะต้องนำสัตว์มาทำการทดลองอย่างนี้นะครับ ท่านอาจารย์จะช่วยอธิบายให้ด้วยว่าเราจะทำใจอย่างไร

โอ้...นี่ไม่ใช่หน้าที่ของอาจารย์จะไปอธิบาย ให้ไปหาสัตว์มาทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์อย่างนั้นก็ผิดอีก ว่าอย่าไปทำนะ ก็พวกทำมีอยู่จะทำยังไง อาจารย์ก็เป็นอาจารย์ พวกทำก็เป็นพวกทำ มันก็เป็นคนละคนไปยังงั้น เพราะมันไม่เหมือนกันนี่

อันนี้บาปก็ติดตัวซิคะ ไม่ทำก็ไม่ได้เพราะเป็นวิชาบังคับ

ใครทำก็ติดแหละจะว่าไง ความจำเป็นมันบังคับนี้ ก็เหมือนอย่างอวัยวะของเราส่วนนี้มันเสียและจะเป็นผลร้ายต่อส่วนใหญ่อย่างนี้ จำเป็นต้องตัดออก เจ็บก็ต้องยอมให้ตัด เสียดายเท่าไรก็ต้องตัด เพราะสละน้อยเพื่อมาก มันก็มีเหตุผลของมันอยู่อย่างนั้น แต่เราไม่ได้ส่งเสริมนะว่าไปนี้ไปเที่ยวหาฆ่าสัตว์มาทำวิทยาศาสตร์นะ เราก็ไม่ได้ส่งเสริม สิ่งผิดมันก็ผิด แต่เหตุผลที่เป็นไปเป็นไปอย่างที่ว่านี้ เช่น อวัยวะส่วนนี้มันเสีย ถ้าเอาไว้จะลุกลามเข้าไปสู่อวัยวะส่วนใหญ่ให้เสียนี้ จำเป็นต้องตัดมัน มีความจำเป็นบังคับอยู่แล้ว เสียดายเท่าไรก็ต้องตัดออก ถ้าไม่ทำก็ไม่ได้ เรื่องนักวิทยาศาสตร์เรื่องหมออะไรที่เกี่ยวข้องกับสัตว์นี้ก็ทำนองเดียวกัน จะว่าไม่มีบาปเลยพูดไม่ได้ ก็ทำบาปไม่มีบาปได้เหรอ ผิดถูกตรงไหนต้องยอมรับกัน ถึงเรียกว่านักธรรมะ อ๋อ ไม่เป็นไรแหละทำเพื่อวิทยาศาสตร์ เพื่อโลก เพื่อสงสาร ไม่เป็นไรละๆ ไม่ได้ สิ่งที่เป็นไรมันเป็นอยู่นั่น แต่ว่าส่วนอันไหนที่มันจะได้มากได้น้อยต่างกันอะไร มันก็มีใช่ไหมล่ะ ตามเหตุผลดังที่พูดนี้

เรื่องวิทยาศาสตร์ก็พูดได้เท่านั้นแหละ จะไปแก้ความจริงของพระพุทธเจ้าแก้ไม่ได้หรอก ต้องพูดตามความจริงนั้น เหตุผลก็เป็นไปอย่างที่ว่านี้แหละ

ท่านอาจารย์เคยมีปรากฏไหมครับ เวลาปฏิบัติธรรมแล้วเกิดท้อแท้เบื่อหน่าย

ไม่เคยมีเลย เรื่องจิตเสื่อมก็เคยเสื่อม เสื่อมจนแทบล้มแทบตาย ทุกข์แทบล้มแทบตาย

หมายความว่าไงครับเรื่องจิตเสื่อม

ก็จิตเคยเจริญขึ้นแล้วกลับเสื่อมลงละซี จิตเป็นสมาธิ จิตแน่นหนามั่นคง มีความสงบสุขมาก แต่มันเสื่อมลงเสียนี่ มันก็เคย แต่ขยับตัวเข้าไปพลิกใหม่ที่จะเอาให้เจริญขึ้นอย่างนั้นและยิ่งกว่านั้น นั่นก็ต้องใช้กำลังหนักเหมือนกันแทบเป็นแทบตาย แต่ก็ไม่เคยได้เบื่อหน่ายในธรรม คนเราถ้าเบื่อหน่ายต้องอ่อนแอทันที จิตต้องถอย ความเพียรทุกอย่างๆ ถอยหมด ถ้ากำลังจิตยังมีอยู่แล้วไม่ถอย นี้ถึงจะเสื่อมก็เสื่อมไป ความมุ่งมั่นของเรายังมีอยู่ อันนี้ละพาฉุดลากกันไป เวลาจิตเสื่อมนี่ทุกข์มาก จนกระทั่งถึงว่าเวลาเจริญขึ้นมาได้แล้วคราวนี้จะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าเสื่อมคราวนี้ เราต้องตายไปพร้อมกัน จะตายด้วยเหตุใดก็ตาม เราจะอยู่เป็นมนุษย์อีกไม่ได้แล้ว เราได้เห็นกองทุกข์พอแล้ว ในเวลาจิตเสื่อม จึงได้ทำความเข้าใจกับตัวเองอย่างนั้น และเข็ดหลาบอย่างถึงใจด้วยนะ เพราะฉะนั้นเราถึงเชื่อเรื่อง พระโคธิกะ ท่านเจริญฌานเจริญถึง ๖ ครั้ง เสื่อมถึง ๖ ครั้ง ครั้งที่ ๖ ท่านเอามีดโกนมาจะเฉือนคอเจ้าของ ก็คงเป็นเพราะแบบอย่างเรา คือจิตเสื่อมนี่มันทุกข์เอามากมาย ถ้าจะพอยกข้อเปรียบเทียบ ก็เหมือนกับคนธรรมดาสามัญหาเช้ากินเย็น กับคนหนึ่งเป็นมหาเศรษฐีมีเงินนับร้อยๆ ล้าน แต่ผู้ที่เป็นมหาเศรษฐีมีเงินเป็นร้อยๆ ล้านนั้น ถูกล่มจมเสียด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ยังเหลือเงินในธนาคารหรือในกระเป๋าเพียง ๑ ล้านบาท นอกจากนั้นฉิบหายป่นปี้ไปด้วยอุบัติเหตุหรือเหตุใดก็ตาม เสียหมด แล้วคนที่หาเช้ากินเย็นกับคนที่มีเงินจำนวนล้านนี้ ใครจะมีทุกข์มีสุขต่างกันอย่างไร คนที่หาเช้ากินเย็นเขาไม่เคยมีเงินร้อยเงินพันเงินหมื่นเงินแสนเงินล้าน เขาจะเอาทุกข์มาจากไหน เขาก็ธรรมดาของเขา ผู้ที่เคยมีเงินเป็นร้อยๆ ล้านนั่นละซิและมาล่มจมเสียฉิบหายป่นปี้ แม้

เงินจะมีอยู่ในธนาคาร ๑ ล้าน ก็ตามเถอะ ไม่มีความหมายเลยเงินจำนวนนี้ ความหมายจะไปอยู่ที่เงินจำนวน ๙๙ ล้านหมดเลย กองทุกข์ไปอยู่นั้นละ หมุนอยู่ติ้วๆ ในกองทุกข์ เสียดายด้วยเหตุผลกลไกต่างๆ จนจะสลบไสล ดีไม่ดีเป็นบ้าไปได้ ถ้าเปรียบเทียบก็เหมือนกับว่า คนที่หาเช้ากินเย็นไม่เคยภาวนา จึงไม่เคยรู้ความสุขในทางธรรมและความสุขทางด้านจิตใจว่าเป็นยังไงๆ ทีนี้พอฝึกหัดภาวนาเข้าไป จิตเป็นไปๆ ก็เหมือนกับว่าได้เงินหมื่นเงินแสนเงินล้านเข้าไปแล้ว พอได้เข้าไปๆ เกิดเสื่อมไปเสีย นี่ก็เสื่อมด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเรานั่นแหละ ไม่ใช่เสื่อมด้วยอะไรนะ เราปฏิบัติไม่ถูก บางทีเรามีกิจมีการหรืออะไร เพราะเราไม่เคยเจออย่างนี้ก็ดี จึงไม่รู้จักวิธีปฏิบัติรักษา ทีนี้พอเสื่อมลงไปแล้ว คราวหลังจะเอาคืนมาตรงนี้ละร้อนมาก แหม ร้อนจริงๆ

ช่วงนี้ลำบากหรือครับ

ลำบากมาก มันคิดเห็นได้ทั้งนั้นแหละ คิดเห็นความสุขความสบาย ความแปลกประหลาดอัศจรรย์อยู่ภายในที่เคยมีและเสื่อมไปแล้วนั้น เหมือนกับคนที่มีเงินร้อยล้านนั่นน่ะ ๙๙ ล้านมันฉิบหายไปหมด มันไปอยู่นั้นหมด อันนี้ก็เหมือนกัน

อย่างนั้นก็หมายความว่าพะวงอยู่เมื่อวานนี้อย่างที่ท่านอาจารย์เคยบอก คนที่ภาวนาพอจิตสงบก็รู้สึกปีติ แต่พอรุ่งขึ้นก็หาไอ้สิ่งนั้น ที่แท้ก็ควานหาสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อวานนี้อย่างเดียวกันหรือเปล่าครับ

คล้ายกัน คือเราไปเสียดาย ก็เราไม่รู้วิธีปฏิบัติ ทีนี้เวลาจิตของเราจะเจริญขึ้นมาอีกนี้ก็เพราะเราตัดอันนั้นเอง อ้าว ที่มันหายก็ให้หายไปซี มันจะหายเราจะพยายามที่จะให้ได้กลับคืนมา มันพยายามแทบล้มแทบตายจนจะสลบไสล เมื่อไม่เห็นมันกลับมาได้ตามใจหวังจึงเกิดทุกข์ ทีนี้จะตัดมันออกหมดไม่ต้องไปห่วงใยมัน แต่ก่อนเราภาวนายังไงจิตของเราจึงเจริญ เราจะภาวนาอันนี้เท่านั้น ไม่ต้องไปหมุนกับอะไร ให้อยู่กับนี้สมมุติว่ากำหนดพุทโธก็ให้อยู่กับพุทโธเท่านั้น ไอ้เรื่องมันได้มันเสียไป มันเป็นไปแล้วช่างมันเถอะ เราอยากได้เท่าไร มันก็ไม่กลับมานี่นะ ถ้าหากได้กลับมาตามความต้องการแล้ว มันควรจะได้มาแล้ว แต่ทีนี้มันไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราถึงไม่สนใจกับมัน เราจะเอา

เฉพาะอย่างนี้ ไม่สนใจเลยทีนี้น่ะ จะเสื่อมก็เสื่อมไป จะเจริญก็เจริญไป เราจะพุทโธไม่ว่าง กำหนดพุทโธกันอยู่นั้น ทีนี้มันก็ค่อยเจริญขึ้นๆ เอามันจะเสื่อมไปไหนก็เสื่อมที่นี่ เรื่องความเสียดาย ความกลัว กลัวมันจะเสื่อม ไม่กลัว เพราะเราเคยกลัวมาแล้ว ไม่เห็นได้ผล เสียดายมาแล้วก็ไม่ได้ผล เราจะเอาจุดนี้เท่านั้น ทีนี้มันก็เลยเจริญขึ้นเรื่อยๆ เอ้ มันไม่เสื่อม พอถึงขั้นที่เคยอยู่แล้ว จิตก็ไม่เสื่อมไปอีก มันแน่ว แล้วก็ค่อยก้าวเข้าไปๆ ก็รู้ว่ามันไม่เสื่อม ถึงจะเสื่อมไม่เสื่อมก็ตาม พุทโธไม่เคยปล่อย เอาอยู่ตรงนี้ ทีนี้พอได้ที่ปั๊บเข้าเท่านั้นละ เอาทีนี้เอากัน ถ้าหากจิตได้เสื่อมคราวนี้ เราต้องตายเท่านั้น ไม่มีชีวิตจะอยู่ไปได้เลย เพราะเราเข็ดหลาบพอแล้วกับความทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากจิตเสื่อมนี้ ทุกข์แสนสาหัส ทุกข์ยิ่งกว่าคนไม่เคยภาวนาเป็นไหนๆ เพราะเขาไม่เคยเห็นของอัศจรรย์ เราเห็นเสียแล้วของอัศจรรย์ แต่นี่ได้หลุดมือเราไปแล้ว เราจะเอาอันนั้นกลับมาอีกมันไม่ได้ มันก็เสียใจมากซิคนเรา เพราะฉะนั้นถึงว่าทีนี้จะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าอันนี้เสื่อมไป เราต้องตายไปด้วยกันเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น เมื่อจิตถึงขนาดนั้นแล้ว จะปล่อยกันได้อย่างไร ความระมัดระวังกันก็เหมือนกับผู้ต้องหานั้นใช่ไหม มันจะบังคับกันอยู่ตลอดเวลาให้พรากจากมือไปไม่ได้ มัดคอมันอยู่ตลอด มันจะไปไหนวะ ตกลงก็เจริญเรื่อยๆ

นี่เราพูดเรื่องอะไรถึงมาอย่างนี้ล่ะ อ้อ มีความรู้สึกยังไงผู้ที่บวชนานๆ เป็นยังไงถึงอยู่ได้เยอะ เพราะเหตุอะไรว่างั้นนะ แล้วต่อจากนั้นก็มาถามอาจารย์ อาจารย์อยู่ได้ยังไง เราก็เลยเล่าเรื่องให้ฟังอย่างนี้แหละ อยู่ได้ยังไงก็อยู่มายังงี้แหละ จากนั้นมากับหมู่เพื่อน แม้แต่หมู่เพื่อนไม่มีอย่างนี้ เราก็ไม่มีวิตกวิจารณ์อะไรกับใคร เราอยู่คนเดียวเราสบาย ทุกวันนี้เป็นอย่างนั้นนะ มันไม่เคยเกี่ยวข้องว่าใครมาหาเรา มานับหน้าถือตาเรามีความยินดีต่อเรา สรรเสริญเรา เราดีใจ มันไม่เป็นอย่างนั้นนะ ทุกวันนี้เขาสรรเสริญก็ตามเป็นอยู่ในหัวใจของเขา เขาสร้างเหตุอันดีขึ้นมา นี่เป็นความดีของเขา เขาพูดออกมาทางปาก ปากก็เป็นมงคล คิดในทางใจของเขาในทางดี คำชมเชยสรรเสริญเป็นอรรถเป็นธรรม เขาก็เป็นสิริมงคลแก่ใจของเขา ถ้าเผื่อว่าเขามาตำหนิเรานี้ ก็ว่าเขาคิดไม่เป็นมงคลแก่หัวใจเขา สร้างความไม่เป็นมงคลแก่หัวใจเขา ผลที่เขาจะได้รับ ปากก็ไม่เป็นมงคล กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาด้วยความไม่ดีนั้น ไม่เป็นมงคลทั้งนั้นแก่เขาเอง เรารักษาเราอยู่จะเป็นอะไรไป มันไปยังงั้นเสียเข้าใจไหมล่ะ เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ได้สนใจ

กับใครจะสรรเสริญ ใครจะนินทา เพราะเรารักษาของเราตลอดเวลาอยู่แล้ว เราเป็นผู้รับผิดชอบเราด้วยและรักษาอยู่ตลอดเวลาด้วย เมื่อเราไม่เสีย ใครจะมาตำหนิให้เสียได้ ใครจะมาชมให้ดีได้ ก็กำลังของเรามีเพียงเท่านี้ เท่านั้นเองมันก็อยู่ เพราะฉะนั้นถึงมีใครมาอยู่ด้วยหรือไม่มาอยู่ด้วย ก็ไม่เคยวิตกวิจารณ์ นี่เราอยู่ด้วยอัธยาศัยที่มีความเมตตาสงสารแก่หมู่เพื่อนเฉยๆ นะ ถ้าเป็นอัธยาศัยของตัวเองจริงๆ แล้ว เราเคยขโมยหนีจากหมู่เพื่อนกี่ครั้งมาแล้ว ตั้งแต่สมัยท่านอาจารย์มั่นมรณภาพใหม่ๆ หมู่เพื่อนพากันมาเกาะมารุมเราจะตาย เข้าไปป่าก็ตามเข้าไป ไปในเขาลูกไหนได้ไม่กี่วัน เดี๋ยวตามเข้าไปอีกเต็มหมดในเขา มาอะไรกันนี่วะ มันรำคาญ พูดง่ายๆ เราอยู่คนเดียวเราสบายนี่ ถ้าว่าพอหมู่เพื่อนเผลอ กลางคืนก็ขโมยหนีไปเลย เป็นอย่างนั้นนะ ก็มีบาตรเปล่าๆ ไม่มีข้าวอยู่ในนั้นนี่ ไปไหนก็ต้องไปอาศัยบ้านเขา บิณฑบาตบ้านเขา ทีนี้คนมันเห็นเราละซี คนเห็นออกไป เข้ามาอยู่เรื่อยๆ แล้วพระก็ตามหาเราอยู่เรื่อยๆ ก็ทราบว่าอาจารย์มหาบัวอยู่ที่นั่นๆ แน่ะ ก็เข้าไปอีก องค์นั้นเข้าองค์นี้เข้าเต็มอีก พอเต็มแล้วเราก็รำคาญ ขโมยหนีอีก อย่างนั้นไม่รู้กี่ครั้งแล้วนะ บางทีกลางวันหมู่เพื่อนเดินจงกรม เราก็เดินไปดูลาดเลาเสียก่อน เราเตรียมของเตรียมบริขารอะไรเรียบร้อยไม่ให้ใครรู้อยู่ในแคร่ในป่า จากนั้นทำท่าเดินไป หมู่เพื่อนที่ไปอยู่กับเราเต็มอยู่ในป่าหมด เราก็เดินดูลาดเลาไป องค์นั้นเดินจงกรมอยู่บ้าง องค์นี้นั่งสมาธิบ้าง เห็นว่าไม่สนใจกับเราแล้ว พอกลับมาก็เอาบาตรขึ้นบ่าแล้วก็เผ่นเข้าป่า ไม่ออกทางนั้นนะ พระจะเห็น เข้าป่าบุกไปเลยนี่ไม่รู้กี่ครั้ง มันก็ไปไม่รอด ไปไหนก็เป็นอย่างนี้ สุดท้ายก็เลยต้องยอมรับกัน นี่อยู่ด้วยการยอมรับอย่างนี้ต่างหาก ถ้าเป็นอัธยาศัยของเราแล้ว เราอยู่อย่างนั้นได้สบายๆ ของเราอยู่กับความเป็นคนคนเดียวนี้เหมาะที่สุดแล้ว ด้วยเหตุนี้ พระอยู่ในวัดนี้มีจำนวนมากขึ้นเท่าไรก็ตาม พอพ้นเวลาแล้วจะมาหาเราไม่ได้ พระเหล่านี้ท่านทราบนิสัยเรา เราอยู่คนเดียวตลอดทั้งวันทั้งคืน ถ้าวันไหนจะมีการประชุม เราก็บอก วันนี้เวลาเท่านั้นประชุมก่อนเวลาเล็กน้อย พระก็มารออยู่แล้ว เราก็ลงไปให้การอบรมแนะนำ เสร็จแล้วมีธุระอะไรบ้าง มีปัญหาอะไร ถ้าไม่มีอะไรก็กลับ

มีอยู่อย่าง ผมอยากกราบเรียนให้ท่านอาจารย์ช่วยอธิบายนิดหนึ่ง คือคนที่อยู่ข้างนอกที่ไม่ได้เป็นพระแล้วเวลาเขามาอยู่วัด พวกนั้นวันๆ เวลามันเยอะจริง ไม่รู้จะทำอะไรนะครับ คนปกตินะครับ แต่พระที่อยู่นี่อย่างครูบาอาจารย์ โอ๊ย เวลามันน้อยจริง มันรู้สึกต้องเร่งรีบอะไรสักอย่าง ผมอยากจะให้อาจารย์ช่วยอธิบายความคิดของคน ๒ ประเภทนี้ ทำไมมันถึงแตกต่างกันครับ ทั้งๆ ที่ก็สถานที่เดียวกัน

อ้าว...ก็จิตอันหนึ่งมันมีที่อยู่ อีกอันไม่มีที่อยู่ มันก็เสาะแสวงหาที่อยู่ ไม่มีที่อยู่ไม่มีอะไรก็เอาเวล่ำเวลามาเป็นอารมณ์ เพราะอยู่คนเดียวมันรำคาญ คิดหาแต่เวล่ำเวลาอยากให้หมดให้สิ้นไป สิ้นวันนั้นสิ้นวันนี้ หวังจะเอาความสุขกับวันนั้น และวันนั้นผ่านไปวันนี้ผ่านไปก็ไม่ได้เรื่องอะไร จิตมันก็เร่ร่อนไป วันหนึ่งจึงเท่ากับปีหนึ่งมันคิด คือจิตไม่ได้อยู่กับตัว จิตหวังพึ่งสิ่งนั้นหวังพึ่งสิ่งนี้ หวังพึ่งสิ่งใด สิ่งนั้นก็ไม่สมหวัง อะไรไม่สมหวัง แล้วก็ผ่านไป มืดกับแจ้งจะไปสมหวังอะไรกับมัน ทีนี้ผู้ที่ว่าเวลามีน้อยนักนั้นท่านมีงานของท่าน ๑ มีความสุขความสบาย ๑ เหมือนกับคนหิวไม่หิวนั่นแหละ คนหิวเป็นคนดิ้นรน อยากอย่างนั้นอยากอย่างนี้ อยากถึงเวลากิน ถ้าไม่ถึงเวลากินยังไม่ได้กินนี่ก็อยาก เวลาวันหนึ่งก็เหมือนกับปีหนึ่งจะว่าไง ถ้าอยากถึงนี้เหมือนกับสถานที่นั่นได้ ๕,๐๐๐ กิโล ทั้งๆ ที่เพียง ๔๐ หรือ ๒๐ กิโลเท่านั้นแหละ มันก็ยาวไปตั้งพันกิโล ถ้าความอยากไปจดอยู่ตรงไหน ความร้อนต้องเป็นที่ตรงนั้นแหละให้กระวนกระวาย ทีนี้ท่านไม่ได้อยากอย่างนั้น ท่านอยากเป็นธรรมของท่าน ความอยากเป็นกิเลส ทำคนให้ทุกข์ ความอยากเป็นธรรม ไม่ได้ทำคนให้ทุกข์นี่นะ อยากอรรถ อยากธรรม เร่งไปเท่าไรก็มีความเพลินกับงานกับการกับภาวนาไปนั้น ไม่ได้เป็นทุกข์นี่ ทุกข์มากน้อยเรื่องความลำบากลำบนอะไรในสกลกายลำบากเหมือนกัน แต่มันไม่ไปอยู่กับความลำบาก หากอยู่กับธรรมที่จะเอาๆ สิ่งที่เสวยคือความสุข ได้เสวยก็เสวยกันเรื่อยๆ สิ่งที่ยังไม่ได้ก็มุ่งกันไปเรื่อย มันเขยิบในนี้ มันเลยลืมวันลืมคืนลืมปีลืมเดือนไปเสีย เข้าใจไหมล่ะ นี่ก็เคยเป็นมาแล้ว ไม่ใช่ไม่เคยเป็น เคยเป็นยังไงมา นี่ไม่ต้องพูดที่อื่นแหละ เอาหนองผือนี้อยู่กับท่านอาจารย์มั่น คือนิสัยเราทางภาษาภาคอีสานเขาเรียกว่า คนหลักความ คือถ้าไปเดินจงกรม นั่งสมาธิให้คนอื่นเห็นอย่างนี้มันไม่ขลัง เจ้าของเองถ้าไปเดินจงกรมหรือไปนั่งสมาธิภาวนาอยู่ที่ใดๆ ไม่มีคนเห็นเลย เอาวันยังค่ำก็ได้ มันสนิทใจ สนุกทำความ

เพียร ถ้าไปเดินจงกรม มีคนไปเห็น โอ๊ย...เสียความขลัง ดีไม่ดี สมมุติว่าพระเดินเข้าไปก็ดุพระ เณรเดินเข้าไปก็ดุเณรนั้น เดี๋ยวๆ เจ้าของก็เผ่นหนีแล้ว มันเสียความขลังแล้ว ถ้าไม่มีใครแล้วเดินได้ทั้งวัน เพราะฉะนั้น อยู่หนองผือจึงไปทำทางจงกรมในป่าลึกๆ ไม่ให้ใครเห็น ไปเดินอยู่คนเดียวไม่ให้ใครรู้ เหมือนขโมย ทีนี้เวลากลางคืนนี้ หมู่เพื่อนนอนกันหมดแล้ว เราถึงจะลงทางจงกรม ถ้าจำเป็นแล้วมาอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ หมู่เพื่อนนอนกันหมดแล้วเงียบไป มองไปหาใครไม่เห็นแล้วทีนี้ลงละนะ ทีนี้เอาแหละ ถ้าลงได้ก้าวลงทางจงกรมแล้ว ไม่ทราบเวลาเท่าไรไม่สนใจเลย จนกระทั่งมองเห็นไฟ นี่เวลาพระตื่นละนะ พระตื่นแล้ว เดี๋ยวจะมาเห็นเราเดินจงกรม เผ่นขึ้นกุฏิเลย ทำท่าเหมือนไม่ได้เดินจงกรม เหมือนกินแล้วนอน กอนแล้วนินอยู่อย่างนั้น บางเวลาคนมาเห็น อุ๊ย...เก่งมาก ทีนี้ก็ไปเดินจงกรมกลางวัน นู่นอยู่ในป่า บางทีกลางวันแสกๆ ไม่มีร่มไม้เลย เราเอาผ้าอาบน้ำมาพับครึ่งแล้วก็มัดติดให้เห็นแต่ตานี่ เดินตากแดดทั้งวันเดินได้สบาย เหงื่อไหลโชกไปหมด ไม่เคยร้อน ไม่เคยสนใจกับความร้อน เดินได้ตั้งแต่ฉันจังหันเสร็จแล้วจนกระทั่งปัดกวาด ฟังดูซิ ถ้าธรรมดามันอยู่ได้ยังไง นี่มันอยู่ได้ของมันสบายๆ นี่เราพูดได้ที่เป็นเรื่องของเรา แต่เราไม่อวด เราพูดตามความจริงของเรา คนอื่นเราไม่กล้าวินิจฉัยใครแหละ สำหรับเราเอง เราเคยวินิจฉัยไต่สวนเรามาพอแล้ว ฝึกทรมานเราเองก็เป็นอย่างนั้น เวล่ำเวลา มันอยู่กับใจต่างหาก ใจเป็นผู้ไปวุ่นวายกับเวล่ำเวลา มันก็ร้อนไปหาเวล่ำเวลา ก็เหมือนกับว่ายืดเยื้อเอาเหลือเกิน ถ้าใจไม่ไปวุ่นวายกับมัน ใจมีหน้าที่ของตัวทำหรือมีความสุขความสบายไม่กระวนกระวายแล้ว มันจะไปวุ่นวายกับอะไร มืดกับแจ้งนี้เคยมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ วุ่นกับมันอะไร ถ้ามันจะให้ความสุขแก่คน คนทั้งโลกนี้ก็ต้องได้รับความสุขเพียงพอแล้ว เพราะมืดกับแจ้งมีอยู่ตลอดไป นี่มีแต่คนมาบ่นกันเป็นทุกข์อยู่ตลอด เพราะความสุขมันไม่ได้อยู่กับมืดกับแจ้ง มันอยู่กับตัวของเราเอง เสาะแสวงหาที่นี่ ผิดก็ผิดที่นี่ ทุกข์ก็ทุกข์ที่นี่ ถูกก็ถูกที่นี่ สุขก็สุขที่นี่ แก้ก็แก้ที่นี่ ก็เท่านั้นเอง

แสดงว่าเราต้องต่อสู้ตลอด

คนอื่นจะว่าตลอดไม่ตลอดก็แล้วแต่ แต่สำหรับเราเคยต่อสู้มาอย่างนั้น จนกระทั่งถึงขนาดที่ว่า เอาๆ ถ้าชีวิตไปไม่ได้แล้ว เอาให้อยู่ แต่ความมุ่งมั่นจะไม่ถอย เอา

ตายๆ เลย ตายบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าเราไม่ตายเมื่อไร ธรรมนี้ต้องเป็นของเราแน่ๆ ให้รู้อย่างเดียวเท่านั้น ไม่รู้... เอา ตาย เคยสละมาไม่รู้กี่ครั้งแล้ว ลงความเพียรขนาดนั้นแล้ว มันเป็นเพชรไปทั้งหัวใจใช่ไหมล่ะ ขาดสะบั้นเลย อะไรๆ มาผ่านไม่ได้ละ กำลังอะไรจะไปรุนแรงยิ่งกว่ากำลังใจ ไม่ว่าทางชั่วทางดีมันมีกำลังเหมือนกัน ความชั่วก็เหมือนกัน สมมุติคนนี้ได้เคียดแค้นให้คนนั้น เราตามฆ่ามันเท่านั้นจึงจะอยู่ได้ ไม่ฆ่าอยู่ไม่ได้ ต้องฆ่าอย่างเดียว นั่นถึงใจแล้วใช่ไหมฆ่าได้ คนเราเกิดมาไม่ได้ตั้งใจจะฆ่าใครละน่า แต่เวลามันถึงใจแล้ว มันฆ่าได้ คนเราเพราะกำลังใจ นี่หมายถึงทางชั่วมันมีกำลัง ทีนี้ทางดีมันก็เหมือนกัน ไม่มีกำลังก็ก้าวไม่ออก สมมุติว่าธรรมไม่มีกำลังฆ่ากิเลสได้ยังไง กำลังต้องเหนือกิเลสถึงจะฆ่ากิเลสได้ คิดอย่างนั้นซิ เพราะฉะนั้นครูบาอาจารย์ท่านที่วิมุตติหลุดพ้นไปแล้ว ท่านแสดงอาการกิริยาเป็นพลังของธรรมพุ่งๆ มานี่ เราไม่เคยเห็นพลังของธรรมท่านก็จะว่า อุ๊ย...ท่านอาจารย์องค์นี้ดุนะ ท่านอาจารย์องค์นั้นดุนะ ไม่ทราบว่าเป็นพลังของธรรม เพราะเคยเห็นแต่พลังของกิเลสที่แสดงออกมาด้วยความโมโหโทโสใช่ไหมล่ะ ท่านไม่มีโมโหโทโส แต่เป็นพลังของธรรมที่พูดออกมาอย่างเด็ดอย่างจริงอย่างจังทุกอย่าง มีแต่ความถูกต้องดีงาม ผึงๆ ออกมา เราไม่เคยเห็นกิริยาอันนี้ เราก็ว่าท่านโมโหโทโส ความจริงผิดไป ๑๐๐% เลย แน่ะ พลังของธรรมต่างหาก ถ้าจะเทียบอุปมาเหมือนกับว่า ไอ้ถังน้ำนี่สกปรกเต็มถัง ถังน้ำนี่สะอาดเต็มถัง เราไขก๊อกปุ๊บลงไปนี้ ถังน้ำที่สกปรกเต็มถังนี้ มันจะพุ่งของมันออกไป แล้วก็มาเปิดถังน้ำสะอาดเต็มถังเหมือนกัน มันก็พุ่งออกเหมือนกัน ทีนี้น้ำสกปรกนี้ไหลไปถึงไหนสกปรกไปถึงนั่นใช่ไหมล่ะ น้ำสะอาดพุ่งไปถึงไหนสะอาดไปถึงนั้น ถ้าหากว่าน้ำที่สะอาดไม่พอกับสิ่งที่สกปรก ก็ไม่สามารถที่จะชะล้างสิ่งนั้นสถานที่นั้นให้หายสกปรกได้ นี่พลังของธรรมถ้าไม่มีกำลังเหนือกิเลสก็ชำระกิเลสไม่ได้ เพราะฉะนั้น ธรรมจึงต้องมีกำลัง ทีนี้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเวลาท่านแสดงออก ก็เพราะเหตุว่าธรรมไม่มีเครื่องมือเป็นของตนนี่ อันนี้เป็นเครื่องมือของกิเลสต่างหาก เป็นวิบากของกิเลสทำให้เกิดใช่ไหมล่ะ กิเลสเป็นเจ้าของ เป็นเครื่องมือของกิเลส ทีนี้ธรรมไม่มีเครื่องมือเป็นของตัวเอง ก็จำเป็นต้องมาอาศัยนี้เป็นเครื่องมือ กิเลสตายไปแล้ว ส่วนของวิบากของกิเลสยังเหลืออยู่ เราก็อาศัยวิบากของกิเลสนี้มาเป็นเครื่องมือแสดงธรรม เพราะฉะนั้น กิริยาท่าทางจึงไปคล้ายคลึง

กับคนมีกิเลส เหมือนกับคนมีโมโหโทโส ความจริงแล้ว เป็นพลังของจิตที่ออกมาจากความบริสุทธิ์ล้วนๆ พุ่งๆๆ เข้าใจแล้วหรือทีนี้ ป่านนี้ถึงเข้าใจ พูดจนจะตาย

บางทีวุ๊บเดียวก็เข้าใจ บางทีมันต้องฟังจนเกิดมีสติปัญญามาวินิจฉัยอีกที

ถ้าหากธรรมมีเครื่องมือเป็นของตนแล้ว ไม่มีอะไรจะสวยงามยิ่งกว่าลวดลายของธรรมที่แสดงออกจากเครื่องมือของตน แต่นี้เครื่องมือของธรรมไม่มี จึงยืมนี้มาแสดง มันจึงเป็นคล้ายกับโลกไป เวลาพลังของธรรมแสดงออกมาพุ่งๆ พุ่งออกมาเต็มที่นี้ กิริยานั้นจะเป็นเหมือนกับคนมีโมโหโทโสใช่ไหมล่ะ เพราะพลังแรง นี่ละคนจึงว่า โถ... ท่านโมโหนะ ท่านดุจังว่ะ ไปอย่างนั้นเสีย เอาอย่างนี้นะ สมมุติว่าเราไปวัดไปวาไปฟังเทศน์นี่ เราเป็นหุ่นให้กิเลสจับไสไปข้างหน้า กิเลสอยู่ข้างหลัง แล้วกระซิบบอก อาจารย์องค์นี้ดุนะ กิเลสอยู่ข้างหลังอย่างนี้นะ แล้วมากระซิบ จับลากพาเผ่นหนีเลยไม่อยากฟังเทศน์ต่อไป สู้กิเลสไม่ได้ เข้าใจไหมล่ะ

ที่อธิบายธรรมะไปวันนี้ ท่านเจ้าคุณมีข้อข้องใจตรงไหนบ้าง

หายสงสัยตรงที่ว่า พระพุทธเจ้านี่ทรงเสวยทุกขเวทนา ตอนแรกก็มีความเข้าใจไปอย่างหนึ่ง เข้าใจว่าที่ว่า อานนท์ ปูสังฆาฏิ เราเหนื่อยอะไรต่ออะไรนี่ เข้าใจว่าเป็นเรื่องของทุกขเวทนา และตอนนี้หายสงสัยในข้อนี้ ที่แท้เป็นเรื่องของธาตุของขันธ์

หลักธรรมชาติแท้ จิตก็บริสุทธิ์เต็มตัว ขันธ์ก็เป็นขันธ์เต็มตัวอยู่โดยหลักธรรมชาติของเขา แต่จิตไปยึด ครั้งพอจิตบริสุทธิ์แล้ว ต่างอันต่างจริงก็ไม่ยึดกัน

แต่ไม่จัดเป็นขันธมารหรือครับผม

ไม่ ไม่เป็น ขันธมาร สิ่งแรกก็คือสังขารขันธ์เรามันปรุงหลอก พวกเรานี่พวกขันธมารทั้งนั้น นี่ๆ พวกขันธมาร ปรุงหลอกเจ้าของวันยังค่ำไม่มีความอิ่มพอ ปรุงหลอกแล้วหลอกเล่า มันบ้านี่พวกนี้ หลอกเจ้าของ ปรุงว่าอย่างนั้น ปรุงว่าอย่างนี้ เล่นตุ๊กตาเหมือนเด็ก มันน่าขันเจ้าของ เรื่องราวผ่านไปกี่ปีกี่เดือนแล้วระลึกขึ้นมาได้เอาสดๆ

ร้อนๆ หลอกสดๆ ร้อนๆ ด้วยนะ หลอกเจ้าของ ถ้าเราจะพูดให้สนุกๆ ก็ว่ามองดูที่ไหนก็เห็นแต่พระร่ายบ้าอยู่เรื่อย เล่นกับตุ๊กตาเจ้าของเอง ปรุงหลอกเจ้าของ มองดูที่ไหนก็เห็นแต่พระร่ายบ้าอยู่ ผมอยากจะพูดอย่างนั้น มันถึงใจดี สนุกด้วยนะ

ละเอียดจริงๆ... มันอัศจรรย์พระพุทธเจ้านี่น่ะ หากเป็นขึ้นในใจเองความอัศจรรย์พระพุทธเจ้าตรง แหม ทรงขุดขึ้นมาได้ยังไงโดยไม่มีใครบอกใครสอนเลย อันนี้หนาแน่นยิ่งกว่าอะไร สัตว์โลกไม่มีรายใดที่จะผุดโผล่ขึ้นมาได้ พระพุทธเจ้าทรงโผล่ขึ้นมาได้อย่างมหัศจรรย์ เรียกว่า สยัมภู... แปลก อุบายวิธีการทุกอย่างก็ทรงขวนขวายเอง รู้ก็รู้ขึ้นมาเองโดยไม่มีใครบอกใครสอน นี่ท่านเจ้าคุณ ถ้าเราเรียนฝ่ายเปรียญแล้วก็พูดกันเข้าใจ เช่นอย่างพระสารีบุตรว่าไม่เชื่อพระพุทธเจ้า ท่านเจ้าคุณก็เห็นมิใช่หรือ นั่นละตรงนี้ละตรงปัญญาที่เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาแล้วรู้... มันอย่างนี้เอง ตรงพระสารีบุตรรู้อันนี้ แล้วพระที่ตาบอดทั้งหลายก็หาว่าพระสารีบุตรไม่เชื่อพระพุทธเจ้า ดูถูกพระพุทธเจ้าไปอย่างนั้นเสียพวกตาบอด พอถึงพระพุทธเจ้า ท่านก็รับสั่ง **“ว่าไงสารีบุตร”** ท่านก็ถาม **“ไม่เชื่อเราตถาคตใช่ไหม”** ใช่ **“เพราะเหตุไร”** เพราะเหตุนี้ ข้าพระองค์พิจารณาอย่างนี้ เมื่อข้าพระองค์รู้เองเห็นเองจึงไม่เชื่อใคร หากเชื่อธรรมชาติอันนี้ **“ใช่ ถูกแล้ว”** คืออันนี้เองแหละ **“ถูกต้องแล้วสารีบุตร”** ถ้าหากภาษาตลก เราก็บอกว่า พวกบ้านี้อะไรๆ มันเกิดเรื่องทั้งนั้นแหละ ก็เราไม่มีเรื่องกับสารีบุตร มันมีแต่พวกบ้านั่น เราจะว่างั้นภาษาเรานะ ริอ่านจะมาฟ้องเรา ต้องให้เราชำระ คงหมายว่างั้น

เชื่อตัวเอง **สนฺทิฏฺฐิโกๆ** นี่สำคัญ ถึงขั้น **สนฺทิฏฺฐิโก** วาระสุดท้ายก็คือการหลุดพ้นของเจ้าของ ความหลุดพ้นไปแล้วเป็นยังไง นั่น **สนฺทิฏฺฐิโก** สุดยอด ออกจากหนังสือก็มีพูดถึงเรื่องพระอรหันต์ ท่านเป็นชาคระ ว่าท่านตื่นอยู่ตลอดเวลาอะไรนี่ คนเลยถืออันนั้นมาโปะไปหมดเลยว่า พระอรหันต์ท่านไม่นอน ไปยังงั้นเสีย ใครยังนอนอยู่ ไม่ใช่พระอรหันต์ ไปยังงั้นเลย ไปใหญ่แล้วที่นี่ ก็เรื่องหลับเรื่องนอนเป็นเรื่องของขันธ์เรื่องระงับขันธ์ **ชาคระ** นี่หมายถึงจิตที่หลุดพ้นจากทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว มันต่างกัน การหลับนอนคือการระงับขันธ์ ขันธ์ทำงานของมัน เช่น ความคิดความปรุง ความเคลื่อนไหวไปมา มีแต่เรื่องขันธ์ทำงานทั้งนั้น มันก็ต้องเหน็ดต้องเหนื่อย ตั้งแต่รถเราวิ่งไปยังต้องได้

พักเครื่อง อันนี้ขันธ์ทำงานต่างหาก ภวังค์แห่งความหลับ แน่ะ มันต่างกัน ภวังค์แห่งความหลับเป็นเรื่องของขันธ์ ภวังค์แห่งความหลับ จิตก็พัก ขันธ์ที่อาศัยอยู่กับจิตนี้ระงับตัวของมัน เรียกว่า "หลับ" แต่ชาคระนั้น นอกจากขันธ์อยู่แล้วเป็นปกติโดยหลักธรรมชาติ ท่านหมายถึงอันนี้ว่า **ชาครธรรม** ทีนี้เลยไปกว้านขันธ์ทั้ง ๕ มาเป็นชาคระด้วยกันอีก ไม่ให้พระอรหันต์นอน...จะได้ตายซิ พวกบ้านี่ ยังงั้นซิ

เวลาจิตที่เป็นชาคระ จิตตื่นหรือจิตเป็นชาคระนี้ มันละภวังคจิตใช่หรือเปล่าครับผม

อันนั้นเป็นหลักธรรมชาติของตัวเองเป็นประจำอยู่แล้ว เป็นอกาลิกจิต อกาลิกธรรม ตะกี้ว่าหลับว่าตื่นนี้ มันเป็นเรื่องของขันธ์ทั้งนั้น ขันธ์ทำงานแล้วระงับตัว อาการเหล่านี้จะเอาเข้ามาใส่ชาครธรรมไม่ได้ เพียงอาศัยกันอยู่เท่านั้นเอง

ต่างอันต่างอยู่

ถ้าเราจะพูดให้ชัดเจนตามภาษาสมมุติก็เรียกว่า **"ต่างคนต่างอยู่"** ธรรมชาตินั้นเป็นธรรมชาติของตัวเอง เรียกว่าเป็นอฐานะกับสิ่งใดๆ ทั้งนั้น ขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้วเป็นอฐานะ เข้ากันไม่ได้ในหลักธรรมชาติว่ายังงั้น เพราะฉะนั้น พระอรหันต์ท่านจะนิพพานท่าใดก็ตาม เช่น เรื่องอุบัติเหตุหรืออะไรก็แล้วแต่เถอะ จะไม่มีปัญหาอะไรเลย ก็เรื่องของขันธ์ เพราะอันนั้นบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว เป็นตัวของตัว ถ้าหากว่าตัวของตัว ก็เต็มที่แล้วว่างั้นเลย จึงไม่มีกาลสถานที่ เป็นอกาลิกจิต อกาลิกธรรม คือธรรมกับจิต เป็นอันเดียวกันแล้ว จึงไม่มีปัญหา จะตายท่าใดก็ตาม เช่น อุบัติเหตุ ถูกควายชน ตกต้นไม้ รถคว่ำ ตายด้วยแบบไหนก็ตาม ไม่มีปัญหากับจิตดวงนั้นเลย อย่างที่ท่านเข้าสมาธิสมาบัติไปนิพพานนั้น ท่านทำตามอัธยาศัยของท่านต่างหาก ไม่ใช่ว่าท่านไม่ทำนี้ ท่านจะไม่บริสุทธิ์ ท่านจะบกพร่องในความบริสุทธิ์ของท่านอย่างนั้น... ไม่ใช่ เพราะอันนี้เป็นสมมุติ อย่างพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นศาสดา คำว่า ศาสดา ไม่ใช่จะขึ้นบนธรรมาสน์แล้วถึงจะว่าเทศน์ ถ้าเป็นภาษาเราๆ ก็เรียกว่าต้องขึ้น นโม ตสฺส... ถึงจะว่าเทศน์ ทรงเป็นศาสดาทุกพระอาการที่เคลื่อนไหว ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้ทั้งนั้น เป็น

คติได้ทั้งหมด วาระสุดท้ายที่จะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานก็ทรงเข้าฌาน หมายถึงว่า นี่ก็เป็นศาสดาวาระสุดท้าย ผู้ที่มีภูมินี้ยังมีอยู่มากมาย พระสาวกเป็นอาทิ ปราชญ์ทั้งหลายผู้มีภูมิที่จะเป็นไปอย่างพระพุทธเจ้ายังมีมาก พระองค์ก็ทรงเสด็จให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยเข้าปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญ-จายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ แล้วเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ ดับระงับหมด...เงียบนี่ที่พระรูปไหนถามพระอนุรุทธะที่ว่า เอ๊ นี่ไม่ใช่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วหรือ ผมก็ลืมชื่อเสียแล้ว

พระอานนท์ถามพระอนุรุทธะ

ยัง ท่านว่า กำลังประทับอยู่ที่นิโรธสมาบัติ สัญญาเวทยิตนิโรธ นี่ที่นี้เราพูดได้ท่านเจ้าคุณว่าสูญหรือไม่สูญ เราพูดได้ตรงนี้ พอพูดได้ว่า พระจิตที่บริสุทธิ์ถ้าไม่มีสมมุติมาเกี่ยวข้องนี้จะพูดไม่ได้ พอมีสมมุติเข้ามาเกี่ยวข้องนี่ พระจิตที่บริสุทธิ์เข้าปฐมฌานเข้าทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน รูปฌานสี่ และก็เข้าอรูปฌานสี่ อากาสานัญจายตนะจนกระทั่งถึง สัญญาเวทยิตนิโรธ พักตรงนั้น เหล่านี้เป็นสมมุติทั้งนั้น ธรรมสมมุติ พูดง่ายๆ ไม่ใช่โลกสมมุติ ธรรมสมมุติ ธรรมวิมุตติ จิตที่บริสุทธิ์นั้นอาศัยธรรมสมมุติเข้าฌานนี้เข้าฌานนั้น พระอนุรุทธะจึงรู้ๆ ก็เพราะรู้อยู่ก็ต้องรู้ แต่ถ้าไม่มีอะไรพาดพิง ก็พูดไม่ถูกพูดไม่ได้ ทีนี้พอมีที่พาดพิง นี่เข้าปฐมฌานแล้ว เข้าทุติยฌานแล้ว เข้าตติยฌานแล้ว จตุตถฌานแล้ว... สัญญาเวทยิตนิโรธ ออกจากนั้นก็ย้อนพระจิตลงมาจนกระทั่งถึงพระจิตบริสุทธิ์ธรรมชาติธรรมดา ไม่เกี่ยวข้องกับสมมุติธรรมเหล่านี้ ทีนี้พอก้าวขึ้นอีกแล้ว คราวนี้ออกทางนี้ รูปฌานสี่ รูปฌานสี่ซึ่งเป็นสมมุติธรรมก็ไม่ไป อรูปฌานสี่ซึ่งเป็นสมมุติธรรมนี่ก็ไม่ไปไม่อยู่ ออกนี้ปรินิพพานแล้ว ทีนี้ไม่มีที่พาดพิงแล้ว พูดไม่ได้แล้วนั่น พูดไม่ได้เฉยๆ ไม่ใช่สูญ คือไม่มีอะไรพาดพิง เข้าใจมิใช่หรือที่พูดนี่

ครับผม คมมาก

นั่นนะ พระจิต พระอนุรุทธะรู้หมดเพราะท่านเก่งในทางนี้ ตามเสด็จเรื่อยๆ ไปไหนก็ตามรู้ตามเห็น ท่านไม่ต้องเข้าฌานดูอย่างนี้ก็รู้

ที่พ่อแม่ครูอาจารย์เทศน์ในเทปที่ว่า จิตนี่ไม่มีอายุ ก็รู้สึกประทับใจดีครับผม ว่ากิเลสไม่มีอายุ มานึกถึงตอนที่ท่านเจ้าคุณอุบาลีท่านว่า ใจของคนเราก็ไม่แก่เหมือนกันอ้อ **กระผมยังมีอีกข้อหนึ่งที่สงสัย คือว่าคำว่าสลดกับธรรมสังเวช ธรรมสังเวชเกิดขึ้นกับพระอรหันต์อย่างนี้**

หมายความว่าขันธ์กระเพื่อม

กระเพื่อมนี่เพราะมีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยครับผม ถึงได้กระเพื่อม

ก็คือขันธ์นี้กับสิ่งที่สัมผัสที่ให้เกิดความสังเวชมันกระทบกันเท่านั้นเอง ส่วนที่จะให้จิตอันนั้นกระเพื่อม มันไม่มีแล้ว ชาคระนั้นไม่มีกระเพื่อม...ไม่มีเลย มีแต่อาการเวลาที่ครองขันธ์อยู่ ขันธ์นี้กับอันนั้นสัมผัสกันเท่านั้นกระเพื่อมขึ้นมา ก็เป็นว่า ปลงธรรมสังเวช...ก็เท่านั้นเอง

กระเพื่อมนี่กระทบไตรลักษณ์ด้วย

นั่นแหละ เท่านั้นเอง ท่านสังเวช ความสังเวชของพระอรหันต์ไม่ได้เหมือนความสังเวชของเรา มันผิดกัน แต่ก็ไม่ทราบว่าจะเอาอะไรมาพูด ก็เลยเอาสมมุตินี้มาพูด ทีนี้พวกเราเลยเอามามัดคอเราอีกว่า พระอรหันต์นี่ก็เหมือนเราไปอีกแล้ว

กระผมก็เข้าใจอย่างนั้น ธรรมสังเวชสลด

ก็เหมือนการหัวเราะของพระอรหันต์เหล่านี้นี่นะ พระอรหันต์หัวเราะกับเราหัวเราะมันผิดกัน อย่างเช่นพระพุทธเจ้าแย้มพระโอษฐ์ พระองค์แย้มพระโอษฐ์มีเหตุมีผลของพระองค์นี่ ถ้ายิ้มธรรมดาก็เป็นอีกอย่าง ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าจะยิ้มไม่ได้ หัวเราะไม่ได้ หัวเราะได้เหมือนกัน แต่ทรงยิ้มด้วยเหตุผลอะไรนี้มี นั่นต่างหาก ไม่ใช่พระพุทธเจ้าจะไม่ยิ้ม ทรงยิ้มเหมือนกัน พูดเหมือนกัน หัวเราะเหมือนกันนั่นแหละ แต่ธรรมดาๆ ท่านเหล่านั้นสาวกทั้งหลายเหล่านั้นไม่ใช่เป็นคนโง่ เป็นคนฉลาด อะไรที่แสดงออกมามีเหตุมีผล ยิ้มออกมาด้วยมีเหตุผลเป็นต้นเหตุ ก็ยึดกับว่าพระองค์ทรงยิ้ม (แย้ม) พระโอษฐ์

ให้ปรากฏอย่างนั้นๆ ว่าไป ถ้ายิ้มธรรมดาเหมือนเราพูดสนุกกันนี้จะเป็นอะไรไป มันก็เป็นอีกอย่าง เข้าใจไหมท่านเจ้าคุณ เป็นอย่างนั้นหนา เวลาทรงแสดงนิมิต ความยิ้มนี่ก็เป็นนิมิตอันหนึ่งออกมา โดยเหตุผลที่ควรจะยึดเป็นหลักก็ออกมา แต่ธรรมดาก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

ความกระเพื่อมของขันธ์ทำให้เกิดธรรมสังเวช นี่คมมากครับผม ไม่เคยนึกถึงเลย

ก็ความกระเพื่อมของขันธ์นั่นแหละแย็บออกมา เพราะสมมุตินี้กับสมมุติโน้นกระทบกันปั๊บแย็บออกมา มันก็เท่านั้นแหละ พอแย็บออกไปก็หายเงียบไป

ตอนที่เรียนยังเข้าใจว่า เอ...พระอรหันต์ก็ยังสังเวช เราก็เข้าใจคำว่าสังเวชเป็นภาษาไทย ไม่ได้นึกว่าขันธ์มันกระเพื่อม

ถ้าเทียบก็เหมือนกับคนเล่นลิเก พอถึงบทหัวเราะก็หัวเราะ บทร้องไห้ก็ร้องไห้นี่นะ แต่คนร้องไห้ที่เขาเล่นลิเกละครกันนั้น ไม่ได้โศกเศร้าเหงาหงอยเหมือนอย่างเรา มันผิดกัน เพราะอันนั้นเป็นบทเล่นเฉยๆ อันนี้ก็เป็นบทเล่นในสมมุติหรือว่าใช้ในสมมุติเฉยๆ เหมือนๆ กันนั่นแหละ เพียงใช้ในสมมุติ องค์ท่านเองไม่เป็น ท่านใช้ตามสมมุติ

อาศัยสมมุติ แต่ไม่อาศัยกิเลส

ใช่ เพราะท่านไม่มีแล้ว คำว่าไม่มีนี่ ถึงจะทำให้มีก็ไม่มี ถ้าหมดแล้ว มันก็เป็นอฐานะเหมือนกัน เช่น โกรธอย่างนี้นะ แต่ก่อนเคยโกรธเพราะอำนาจของกิเลส ทีนี้กิเลสไม่มี จะทำท่าก็ทำท่าไปยังงั้น จิตไม่ได้โกรธ เช่นว่าดุเอาเป็นแผดเป็นเผาขนาดไหนก็เป็นไปด้วยพลังของธรรมต่างหาก ไม่ใช่พลังของกิเลส มันผิดกัน คือกิเลสก็มีพลังของมันเหมือนกันมันถึงแสดง ความโลภก็โลภเต็มที่ โกรธเต็มที่ หลงเต็มที่ เป็นพลังของกิเลส ทีนี้เวลากิเลสหมดไปแล้ว พลังของธรรมเข้าแทนที่ แต่ก่อนเป็นพลังของกิเลสดันจิต ทีนี้เป็นพลังของธรรมกับจิตเป็นอันเดียวกัน แล้วก็พุ่งออกมาๆ พูดให้ถึงเหตุถึงผลเหมือนกับดุด่าว่ากล่าวเป็นฟืนเป็นไฟไป แต่ไม่ใช่พลังของกิเลสหนา เป็นพลังของ

ธรรม เพราะฉะนั้น คนจึงเอาไปกว้านมัดคออีกละ อูย... นี่ท่านยังงั้น ยังดุยังว่า... เอาอีกแล้ว พลังของธรรมต่างหากไม่ใช่พลังของกิเลส มันผิดกันตรงนี้ ถ้าลงกิเลสหมดแล้วจะเอาอะไรมาโกรธ มันหมด จะเอาอะไรมามี ไม่งั้นเรียกว่าหมดได้ยังไง เรียกตัวหาได้ จะเรียกว่าหมดยังไง หมดก็หมดยังงั้น มีแต่พลังของธรรมที่พุ่งๆ เต็มเหตุเต็มผลเต็มอรรถเต็มธรรม เต็มตามความสัตย์ความจริง การพูดจึงมีเน้นลงในที่ควรเน้น ควรหนักก็หนัก จะว่าอะไร...ปัจจุบันนี้อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนี่ ผมเห็นทีแรกทั้งๆ ที่ผมก็ตั้งท่าเสาะอาจหาญหาท่าน ว่าท่านดุเก่งหนา ดีไม่ดีพระอยู่กับท่านถูกไล่เลยว่างั้น เรานี่ละองค์หนึ่ง...ว่างั้นเลยนะ เราหาอาจารย์อย่างนั้นแหละ หาอาจารย์เด็ดๆ เอา...ถ้าถูกท่านขับ ก็ให้เรานี้องค์หนึ่งว่าท่านขับเพราะเหตุผลกลไกอะไร ขนาดท่านอาจารย์มั่นนี้ เราได้เคยได้ยินชื่อกิตติศัพท์กิตติคุณมาตั้งแต่เราเป็นเด็กจนกระทั่งป่านนี้ ท่านจะขับหนีตีส่งคนด้วยหาเหตุผลไม่ได้ด้วยอารมณ์นี้มีหรือ...เป็นไปไม่ได้ เราเชื่อตรงนี้นะ เราจะต้องไปหาท่านในเร็ววัน แล้วไปจริงๆ ไปก็เปรี้ยงจริงๆ โอ้โฮ้ย กล้าหาญขนาดนั้น มันยังกลัวนี่ว่าไง กิเลสมันก็ต้องกลัวว่าท่านดุ ครั้นเวลาอยู่กับท่านไปนานๆ จิตเราก็ประกอบของเราอยู่ตลอดเวลา ปรับปรุงทางนี้ๆ ให้มันเรื่อยๆ จิตก็ค่อยขยับเข้าไปเข้าใจเข้าไปต่อไปนี้บางทีมันยังพูดสนุกด้วยซ้ำ เห็นท่านดุพระแหลกนี่นะ เปรี้ยงๆ บางทีท่านหันหน้าไปทางนี้ พระองค์นี้เปรี้ยงๆ พอมีอีกองค์ขึ้นมากราบเรียนเรื่องอะไรๆ ท่านก็หันหน้ามาพูดด้วยธรรมดาๆ เออ...อย่างนั้นนะๆ พอเสร็จแล้วก็กลับมาเปรี้ยงๆ...ดู เป็นอย่างนั้นนะ ถึงเวลาเปรี้ยงๆ พอหันไปทางนี้ไปอีกแบบหนึ่ง เหมือนไม่เคยดุเลย พอหันมาอีกทางก็เปรี้ยงอีกแหละ เหมือนว่างานนี้ยังไม่เสร็จ งานสับยำยังไม่เสร็จคงว่างั้น สับเสียก่อนเหมือนเราสับลาบยำลาบนี่ละ เราไม่ได้โกรธให้ลาบ แต่สับยำมัน

หาดูยาก

ทีนี้ขั้นต่อๆ ไป พอจิตของเราเข้าระดับที่ควรจะเชื่อสิ่งเหล่านี้ได้แล้ว เลยหายสงสัยว่าท่านดุด้วยกิเลส หายสงสัยจริงๆ ถึงมีเวลาท่านดุใครต่อใครให้เห็น โอ๊ย ทำท่าไปอย่างนั้นแหละ บางทีพูดอย่างนี้ก็มีผมน่ะ จะว่าคะนองปากหรือเป็นกรรม ผมก็ยอมรับ แต่เราไม่ได้ถึงใจนี่ พูดอะไรเราก็พูดด้วยความรักท่าน ด้วยความเคารพเลื่อมใส

ท่านต่างหาก ที่ว่า โอ้ ก็ทำท่าไปยังงั้นแหละ คือแต่ก่อนเรากลัว หมู่เพื่อนก็กลัวจะตาย ทีนี้เราก็หายกลัว คำว่าหายกลัว ไม่ใช่เราดื้อนะ คือเรายอมรับ พูดง่ายๆ เราหายกลัวด้วยความยอมรับท่านว่าท่านเป็นธรรมทั้งแท่ง ทีนี้เวลาท่านดุใครที่ยังไม่รู้เรื่องรู้ราว แหมเอาแหลกเหมือนกันนะ เปรี้ยงๆ โอ้ ก็ทำท่าไปยังงั้นแหละ ในเมื่อไม่มีกิเลสตัวดุตัวไหนมาเป็นความโมโหโทโส แล้วจะเอาอะไรมาเป็นความโมโห ดุได้แต่ไม่โกรธ ที่ทั้งดุทั้งโกรธก็มี แต่นี้ดุได้แต่ไม่โกรธ เป็นอย่างนั้น ถ้ากิเลสไม่มี มันก็ไม่โกรธ ถ้ากิเลสมี มันทั้งดุทั้งโกรธ เอาไว้ไม่อยู่แหละ มันไปพร้อมกันนั่นแหละ ถ้ากิเลสมี ก็กิเลสพาดุเลย อย่าว่าแต่กิเลสจะไปตามหลังความดุเลย กิเลสนั่นแลไปก่อน ถ้ากิเลสไม่มีแล้วก็มีแต่ธรรมพุ่งออกเลย

ปัญญามันยังแยกไม่ออก เช่น คนดุหรือพ่อแม่ตีลูก อาจารย์ดุศิษย์อะไรนี่ เราปัญญายังไม่ถึง ก็นึกว่าท่านยังต้องใช้อารมณ์อยู่

ก็มี พ่อแม่ก็ยังมีกิเลสก็มีส่วนอยู่บ้าง ความรักน่ะรัก ความถือว่าลูก ดุด่าว่ากล่าวอันนี้มีส่วนใหญ่ แต่ความโมโหโทโสมันก็มี เพราะกิเลสมันมีอยู่นั่น ยังไงกิเลสต้องออกมาทำงานด้วยจนได้ ถ้าไม่มีเสียจริงๆ แล้วก็รู้ได้ชัด ทำยังไงมันก็ไม่มี จะดุจนเป็นฟืนเป็นไฟก็ไม่มี ก็มีแต่ลมแพะๆๆ มันไม่มีอะไรที่จะมาเสริม มีแต่พลังของธรรมพุ่งๆ พอหมดเรื่องที่จะพูดแล้วก็หายเงียบไปเลย ก็เหมือนไม่มี ดุเปรี้ยงๆ ก็เหมือนไม่เคยดุ เพราะอันนี้ไม่ได้เป็นอุปาทาน ว่าไปตามเหตุตามผล พอหมดแล้วก็ขาดกันไปเลย เหมือนกับเราเอามีดฟันน้ำ พอยกมีดขึ้นมา มันก็หายเงียบ ไม่มีร่องมีรอย

จิตนี่ละเอียดมากนะท่านเจ้าคุณ ละเอียดมากทีเดียว ถ้าไม่ใช่วิชาธรรมแล้วยังไงก็ไม่มีทางเจอได้ เจอจิตเป็นจิตนี่น่ะ มันจะเหมาเอาหมดทั้งร่าง นอกจากนั้นแล้วพอร่างสลายลงไปแล้ว ความรู้นี้ก็หมดความหมายไปตามๆ กัน เมื่อเป็นยังงั้น เราจะพูดร้อยทั้งร้อย พันทั้งพัน ล้านทั้งล้าน ต้องเข้าใจเอาว่ากายกับจิตเป็นอันเดียวกัน การปฏิบัติเท่านั้นจึงรู้จิตเป็นจิต ธาตุเป็นธาตุ ขันธ์เป็นขันธ์ รู้จริงเป็นจริง ตรงนี้เราจะเริ่มรู้ตั้งแต่จิตสงบ จิตเป็นสมาธิ มันจะเป็นเชื้อให้เกิดความรู้หรือว่าเป็นเชื้อให้เกิด ความเชื่อว่าจิตเป็นจิต มันเป็นเชื้ออันหนึ่ง พอจิตสงบแล้ว มันจะตะล่อมของมันเข้าไป กระแสของจิตจะหดตัว

เข้ามาๆ เหมือนกับเราตากแหไว้บนลานหญ้านั้น เรามองไปจะไม่เห็นเพราะตากไว้ แหมันบาง ทีนี้พอจับจอมแหดึงเข้ามาๆ มันก็จะรวมตัวเข้ามาๆ จนเป็นก้อนแหกองแห เอามาไว้นี่กองๆ แล้วกระแสของจิตมันตะล่อมเข้ามาๆ พอจิตสงบจากความฟุ้งซ่านเข้ามาๆ แล้วจุดความรู้นี้จะเด่นขึ้นๆ เหมือนกองแหเด่นขึ้นๆ ต่อไป พอจิตมีฐานเป็นของตัวเองแล้ว ทีนี้คำที่ว่าจิตเป็นสมาธิตามความรู้สึกของทางภาคปฏิบัติหรือของผมเอง จิตรวมเป็นครั้งเป็นคราวนั้น ยังเรียกไม่ได้ว่าจิตเป็นสมาธิ เรียกว่าจิตรวม จิตสงบ ทีนี้พอรวมหลายครั้งหลายหนแล้ว มันสร้างฐานขึ้นมาในตัวทุกๆ ครั้งทุกๆ ระยะ จนกลายเป็นจิตที่มีความแน่นหนามั่นคงขึ้นในตัวเอง ทั้งๆ ที่เราคิดอ่านไตร่ตรอง ไม่ได้เข้าที่สมาธิภาวนาก็ตาม ความสงบนี้จะเป็นตัวของตัวอยู่นี้ เป็นพื้นฐานแล้วที่นี่น่ะ เราคิดเรื่องอะไรก็คิดได้สบายๆ พอย้อนเข้ามาสู่ภายในนี้ เราจะเห็นฐานแห่งความมั่นคงของจิตแน่นซึ่งอยู่ภายในตัวเองนี้ นี่เพราะจิตเป็นสมาธิ คือสร้างฐานขึ้นเป็นของตัวเอง ทีนี้พอจิตสงบ อาการของความคิดต่างๆ จะสงบตัวเข้ามาสู่ฐานนี้ พอออกจากนี้ อาการก็ใช้ๆ แต่ฐานอันนี้ไม่ละตัวเอง นี่ผมเรียกว่าจิตเป็นสมาธิ เป็นยังงั้นจริงๆ นี่ ทีนี้เราจะรู้ว่า อ้อ จิตเป็นอย่างนี้ เหล่านี้เป็นธาตุเป็นขันธ์ ก็จะเริ่มรู้แต่ยังไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพียงเริ่มจับเงื่อนได้แล้ว ทีนี้พอก้าวเข้าสู่ปัญญา จิตนี้ก็ยิ่งละเอียดเข้าไปๆ จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นอัตโนมัติแล้ว เอาละทีนี้ เรื่องความเชื่อของจิตอันนี้ จิตกับกิเลสที่พันกัน อันไหนที่ตัดได้แล้ว อันไหนที่ยัง มันรู้ๆ ก็วนเข้ามาๆ แคบเข้ามาๆ ทีแรกพิจารณาอะไรมันกว้างขวาง พอเข้าใจแล้วมันตัดออกมาๆ ปล่อยเข้ามาๆ ย่นเข้ามาๆ วงแคบเข้ามา จนกระทั่งถึงขันธ์ เอ้า รูปขันธ์ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณขันธ์ พิจารณาเสร็จแล้วเข้าใจแล้ว มันแยกออกๆ ตัดออก จึงเข้าไปสู่จิต ที่ผมเคยพูดว่าอวิชชารวมตัว ในหนังสือก็มีในเทปก็มี นั่นเป็นภาคปฏิบัติจริงๆ เมื่อรู้จริงๆ แล้วจะทำยังไงให้ติด มันก็ไม่ติด ให้ไปพิจารณาอีก มันก็ไม่ยอม เหมือนกับว่าเราอิ่มแล้ว จะกินอะไรอีก ความหมายว่างั้น ที่ไหนยังไม่อิ่มก็กินได้อีก นี่จิตมันดื่มอย่างนี้ อันนี้ยิ่งชัด ชัดถึงว่า อ้อ จิตเป็นอย่างนี้ๆ ความใสของจิตดวงนี้ ความสว่างของจิตดวงนี้ ความอัศจรรย์ไม่เหมือนจิตดวงไหน คือไม่เหมือนที่เคยเป็นมาๆ ความละเอียดต่างกันมาก มากเข้ามาเป็นลำดับลำดา เหล่านี้เป็นอาการทั้งนั้นละท่านเจ้าคุณ

จะเรียกว่าเป็น "ธรรมจิต" เสียเลยจะได้ไหมครับ

ได้ ถ้าลงถึงขั้นเต็มที่ ทีนี้พอเข้าไปถึงแล้ว เมื่อกิเลสรวมตัวของมันแล้วก็ไปเป็นก้อนอันหนึ่งอยู่นั้น ที่ว่าจิตผ่องใสอะไรที่ว่าในหนังสือ **"ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย จิตเดิมแท้เป็นจิตประภัสสร"** นี่ๆ ที่พวกนักปริยัติเราถกเถียงกัน ผมเองก็เคยถกเถียงกับหมู่เพื่อนเหมือนกัน แต่ก่อนก็ถกเถียงแบบเราหลับตาชนกันเลย ไม่ได้ลืมตาชนกัน หลับตาเถียงกันถึงว่าจิตผ่องใส จิตเดิมเป็นประภัสสร ถ้าเป็นประภัสสรแล้วเกิดทำไม เลยยุ่งและหาทางออกไม่ได้ ก็เหมือนไข่กับไก่นั่นแหละ ทั้งนี้เพราะไม่ได้ใช้ภาคปฏิบัติ พอใช้ภาคปฏิบัติเข้าไป นอกจากผ่องใสแล้ว ยังเลยไปอีกที่ว่าอวิชชารวมตัว แต่เราไม่รู้นะตอนนั้น ไม่รู้เหมือนกันว่าธรรมรวมตัว ที่ท่านว่าโอภาสแสงสว่างในวิปัสสนูกิเลส ๑๐ (ได้แก่ โอภาส ปีติ ญาณ ปัสสัทธิ สุข อธิโมกข์ ปัคคาหะ อุปัฏฐานะ อุเบกขา นิกันติ) พอเข้าถึงตัวจริงๆ แล้ว โถ ปัญญาขนาดว่าเกรียงไกรขนาดนั้นยังงงได้ ยังเป็นองครักษ์รักษามันจนได้ นี่ถึงเรียกว่ามันละเอียดมาก

ประภัสสรจิตนี่หรือครับผม

ประภัสสรจิตนี่แหละ มันละเอียดลออ มันผ่องมันใสมันอะไร มันทำให้อ้อยอิ่งเสียทุกอย่างนั่นแหละ นี่หมายถึงว่ามันไปเป็นประภัสสรของจิตที่ชำระได้นะ พออันนี้กระจายตัวลงไป เมื่อสติปัญญารู้ทันมันแล้ว กำหนดเข้าไปตรงนี้ มันก็เหมือนกับสภาวธรรมทั้งหลาย มันก็เข้าใจเหมือนกัน ปล่อยเหมือนกัน แต่อันนี้ไม่เพียงปล่อยเฉยๆ มันพังลงด้วยนี่ กระจายลงผึงเดียวเท่านั้นหมด ขณะเดียวเท่านั้น พออันนั้นหมดไปแล้ว ไอ้ที่ว่าผ่องใส มันเลยกลายเป็นกองขี้ควายทับทองคำทั้งแท่งไว้ข้างล่าง พูดง่ายๆ ว่างั้น นี่จึงรู้ว่า เก่งไหมอวิชชา เก่งไหมทีที่นี่น่ะ โอ้โฮ ขนาดนี้เชียวหรือ หลอกจนได้ขนาดนี้เชียวหรือ พอถึงอันนั้นแล้วพูดไม่ถูกเลยที่นี่ อัศจรรย์เกินคาดเสียทุกสิ่งทุกอย่าง อันนี้เลยกลายเป็นกองขี้ควายทั้งกองไปเลย โอ้โฮ สลดสังเวชจนน้ำตาร่วง โฮ้ หาธรรมหาที่ไหน ธรรมอยู่ที่ไหน กิเลสอยู่ที่ไหน นั่น หาอวิชชาที่ไหน เหมือนเสือโคร่งเสือดาวที่ไหน...ตัวอวิชชาแท้ๆ นั้น

ที่ขี้ควายทับทอง

นี่ละที่ว่าจะเกิดอีกหรือไม่เกิดอีกที่นี่ ชัดขนาดไหน ที่นี่หมดเครื่องสืบต่ออะไรทั้งหมดแล้ว หมด ไม่มีอะไรสืบต่อแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีมากไม่มีมาก มันก็เป็นเรื่องของเขา มันไม่มาติดมาต่อ มาสุดท้ายก็คืออวิชชานี้มันเป็นอันนี้กับอยู่นี่ มีจุดให้จับอยู่นี่ พออันนี้กระจายลงไปแล้วหาจุดจับไม่ได้...ไม่มี ไม่มีที่จับ ไม่สงสัยที่จะจับอะไร พูดง่ายๆ มันไม่สงสัยด้วย ก็ทำให้ย้อนถึงเรื่องของพระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ นั้น ทรงท้อพระทัยในการสั่งสอนสัตว์โลก ก็ทรงเห็นอันนี้เป็นของอัศจรรย์เกินคาดเกินหมาย เกินโลกเกินสงสาร เกินสติปัญญาของสัตว์โลกทั้งหลายจะรู้ตามเห็นตามได้ เมื่อเป็นอย่างนี้จะทำอย่างไร ทรงท้อพระทัยในเมื่อปรากฏอันนี้ทีแรกนะ ถ้าพูดภาษาของโลกก็เรียกว่าตื่นเต้น ว่าอย่างนั้นเถอะ เพราะยังไม่ได้พิจารณาแยกออกตอนนั้น

ทีนี้เวลาพิจารณา มันก็ย้อนปั๊บกันซิ ถ้าหากว่าสอนใครไม่ได้แล้วว่าอันนี้เป็นสิ่งที่สุดวิสัยของโลก แล้วเรารู้ได้อย่างไร รู้ได้เพราะเหตุไร เรารู้ได้เพราะปฏิปทา เพราะการดำเนิน เมื่อนำปฏิปทานี้ไปสอนเขา ทำไมจะรู้ไม่ได้ ทางมีอยู่ บันไดมีอยู่ สอนมาซิพาดมาซิบันได พูดง่ายๆ จึงทรงมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนสัตว์โลก ลำดับแรกทรงมีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนสัตว์โลก ลำดับที่สองก็เป็น พฺรหฺมา จ โลกาฯ อย่างเราตัวเท่าหนูมันก็เป็นนี่ อย่าว่าแต่พระพุทธเจ้าเลย เวลาปรากฏขึ้นมาแล้ว โอ้โฮๆ จะไปสอนใครได้ ไปสอนใครเขาจะว่าบ้า แน่ะ ถึงขนาดนี้แล้วจะไปสอนใคร ใครจะไปรู้ไปเห็นได้มันสุดวิสัยของใครๆ ที่จะรู้ได้ สอนใครเขาจะว่าบ้า อยู่ไปกินไป พอถึงวันตายแล้วไปเลยเสียสบายดี ทีนี้มันย้อนเจ้าของซิ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น เราเป็นใคร ไม่ใช่โลกหรือ แล้วเรารู้ได้ด้วยเหตุผลกลไกอะไร ถ้าว่าใครจะไม่สามารถ เราเอาความสามารถมาจากไหนด้วยเหตุผลกลไกอะไร พอย้อนมานี่ ก็เพราะการปฏิบัตินั้น ก็เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว นำข้อปฏิบัติหรือวิธีการนี้สอน ทำไมใครจะไม่รู้ นั่นละ เรื่องมันก็ขยายออกคลี่คลายออกไป ถ้าจะมาดูแต่วงปัจจุบันนี้ไม่ดูเหตุ ดูแต่ผลอันนี้แล้วก็อย่างว่าละ ทำให้หดได้ แต่นี่ผลกับเหตุมันเกี่ยวเนื่องกัน จะไม่พูดได้ยังไง จะไม่วิ่งถึงกันได้อย่างไร ก็ต้องวิ่งถึงกันอยู่โดยดี แต่ว่าขณะที่หยุดกึก มันก็กึกของมัน แต่พอเวลาขยายก็ขยายของมันไป รู้ได้ด้วยเหตุ

นั้นๆ เมื่อสอนอย่างนั้น ทำไมจะรู้ไม่ได้วะ จึงว่าเรื่องกิเลสนี่ แหม สลับซับซ้อนมากจริงๆ ละเอียดๆ มากทีเดียว

ถาม โยมขอคำแนะนำในการปฏิบัติธรรมค่ะ สภาวะที่เกิดขึ้นมีดังนี้ ตอนแรกเริ่มเบาและมีความรู้สึกเหมือนอยู่ในคลื่นลูกใหญ่ๆ แบบคนกำลังจะจมน้ำ รุ่งขึ้นตัวเบาจนไม่มีน้ำหนัก และจิตเดินพุทโธตลอดเวลา ลุกไม่ได้ เวียนศีรษะ ต้องนอนอยู่และไม่อยากรับประทานด้วย จิตนิ่งสบายดีมาก นอนอยู่สองวัน ตอนกลางคืนของวันแรกที่นอนมีความรู้สึกว่าจะไปแล้ว ไม่กลับละ จิตกำลังจะออก โยมกำหนดไว้ว่า รู้หนอๆ ก็เลยหลับไปในเวลาไม่นาน รุ่งขึ้นวันที่สองที่นอนอยู่ ก็ภาวนาพุทโธตลอดเป็นอัตโนมัติ จิตสบายผ่องใสมาก แต่กายรู้สึกเบาไม่มีน้ำหนักและเวียนศีรษะ เป็นอยู่ต่อมาอีกกว่าสัปดาห์ แต่ก็พอไปทำงานได้บ้าง เมื่อนอนอยู่บ้าน ทางโรงเรียนไม่มีครูยอมเข้าสอนแทน และด่าทั้งครูและนักเรียน นอนอยู่บ้าน จิตรับรู้หมดทุกอย่าง และมีความรู้สึกว่ามีอะไรใหม่ๆ เหมือนนักเรียนได้เลื่อนชั้น เวลานี้นั่งก็ยังเบาๆ อยู่ อาการอีกอันหนึ่งที่ดีก็คือ ความวางเฉยของจิตต่อการกระทบกระทั่งของบุคคลภายนอกดีขึ้นมาก แต่ก็เป็นเพียงบางช่วงบางระยะก็ยังกลับทนยากอยู่ แต่บางทีก็วางเฉยได้เลย **ขอท่านอาจารย์โปรดแนะนำการปฏิบัติว่า เวลานี้ควรจะทำอย่างไรจึงจะก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมต่อจากสภาวะที่กำลังดำเนินอยู่นี้**

ตอบ จิตที่สงบผ่องใสนั้น ถูกต้องแล้ว ต่อไปควรพิจารณาแยกแยะร่างกายด้วยการใช้ปัญญาได้แล้วตามที่เคยอธิบายไว้ในหนังสือ ให้เห็นเป็นอสุภะ-ไตรลักษณ์ใดก็ได้ตามแต่ถนัด ปัญญาจะพาก้าวเดินออกไปที่กว้างขวางเวิ้งว้าง ซึ่งผิดกับสมถะอยู่มาก เวลาพักบริกรรม พุทโธก็มี เวลาพิจารณาทางวิปัสสนาปัญญาเพื่อความเห็นแจ้งในกายก็มี สับเปลี่ยนวาระกัน ใจดวงผ่องใสนั้นแล จะพาผู้บำเพ็ญถึงแดนประเสริฐเกษม

ถาม หนูกำลังอ่านหนังสือ ***เข้าสู่แดนอวกาศของจิตของธรรม*** ของท่านอาจารย์ค่ะ อ่านแล้วหนูคิดว่าท่านอาจารย์คงจะเมตตาผู้ปฏิบัติใหม่ซึ่งกำลังล้มลุกคลุกคลานอยู่นะคะ **หนูอยากกราบเรียนท่านอาจารย์ว่า ทำไมท่านอาจารย์ตำหนิผู้มีรูปภาพของครูบาอาจารย์ซึ่งเป็นภาพสมมุติ เพราะสำหรับผู้มีปัญญาน้อยเช่นหนู บางครั้งเกิดท้อ**

เพราะปฏิบัติไม่ได้ผล ก็รีบไปดูไปกราบรูปท่านอาจารย์บ้าง รูปท่านอาจารย์มั่นบ้าง เพราะหนูคิดว่าเป็นหลักชัยในชีวิตของเราที่เราควรจะถือเป็นกำลังใจในการมุ่งมั่นปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ของเรา แม้ไม่เหมือนหรือไม่เท่าท่าน แต่ก็ยังดีกว่ามองไม่เห็นครูอาจารย์เลยนะคะ หนูว่าท่านอาจารย์ต้องสงสารพวกหนูหรือศิษย์สมัยนี้มากๆ นะคะ เพราะสมัยนี้เรามีครูอาจารย์ที่ปฏิบัติจริงๆ น้อยกว่าสมัยท่านอาจารย์มั่นมีชีวิตอยู่

หนูกราบเรียนท่านอาจารย์มาด้วยความเคารพ ถ้าสิ่งใดไม่สมควรหรือเป็นการล่วงเกินท่านอาจารย์ ขอท่านอาจารย์จงเมตตายกโทษให้ด้วยค่ะ

ตอบ อาจารย์ไม่มีเจตนาตำหนิรูปภาพของครูอาจารย์ทั้งหลายซึ่งเป็นที่เคารพนับถือแต่อย่างใดเลย ยังกราบไหว้รูปภาพท่านอาจารย์เหล่านั้นทุกๆ เช้าเย็นมิได้ขาดด้วย ทั้งยังพอใจกราบไหว้ท่านตลอดไปจนวันอวสานแห่งชีวิตอีกด้วย

ที่พูดให้คนส่วนมากฟังเกี่ยวกับรูปภาพของอาจารย์เองนั้น เป็นอีกกรณีหนึ่งต่างหาก จึงกรุณาเข้าใจตามที่เรียนมานี้

ปกติอาจารย์เป็นคนอาภัพวาสนา ถ้าพูดเป็นเชิงตำหนิตัวไว้ ความเย่อหยิ่งอันเป็นเรื่องของกิเลสไม่ค่อยแสดงตัวออกเพ่นพ่านนัก ดูมันสงบดี จึงใช้วิธีนี้ปราบมันเรื่อยมา

ขรัวตาอาภัพวาสนา

ป.ล. หนังสือ*อวกาศของจิตของธรรม* เป็นธรรมที่เผ็ดร้อนอยู่มาก เพราะเทศน์สอนพระวัดป่าบ้านตาดโดยแท้ ซึ่งมีแต่องค์กิเลสหนาๆ กันทั้งวัด เห็นว่าเหมาะสมกันดีสำหรับท่านที่มีกิเลสเบาบาง อาจขยะๆ ในสำนวนหนังสือก็เป็นได้ จึงต้องขออภัยไว้ด้วย

ขรัวตากิเลสหนา

ถาม ดิฉันได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์ในเรื่องหนังสือและเทปธรรมะ ซึ่งเป็นคำเทศนาของท่านอาจารย์ ดิฉันเปิดฟังตลอดมา ปัจจุบันรู้สึกว่ามีความรับผิดชอบในการงานดีขึ้นทั้งงานบ้านและงานที่ทำงาน เท่าที่ดิฉันสังเกตดูรู้สึกว่า เวลาทำงานก็ไม่ค่อยคิดฟุ้งซ่านเรื่องอื่น จิตใจอยู่ที่งาน โดยเฉพาะเวลาทำงานบ้านรู้สึกชอบมาก เพราะจะได้เปิดฟังเทปไปด้วย มีความสงบใจอยู่กับการทำงาน พร้อมกับพยายามสำรวจตัวเองเวลาได้ฟังคำสอนของท่านอาจารย์ และพยายามปฏิบัติตาม ซึ่งก็ได้มั่งไม่ได้มั่ง แต่ก็พยายามอยู่เสมอมาค่ะ

ในช่วงปลายเดือน...ที่ผ่านมา ดิฉันได้ไปอบรมที่วัด...เป็นเวลาเจ็ดวัน ได้รับการอบรมจากท่านเจ้าคุณ... ในช่วงเจ็ดวันนี้ ได้เริ่มฝึกนั่งสมาธิภาวนาพุทโธ และฝึกเดินจงกรมด้วยเจ้าค่ะ ดิฉันรู้สึกว่าเดินจงกรมนี้จิตใจสงบดีมาก ความคิดไม่ค่อยฟุ้งซ่านมากเท่านั่งภาวนา แต่ก็เป็นบางครั้งบางคราวที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง แต่อย่างไรก็ตามจากการฝึกเจ็ดวันนี้ สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือความศรัทธาที่เพิ่มมากขึ้น และทำให้มีความเพียรพยายามเพิ่มมากขึ้นในอันที่จะก้าวเดินต่อไปเพื่อความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดนี้ ดิฉันทราบว่าสำหรับตัวดิฉันคงอีกนานกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง แต่ดิฉันก็คิดว่าจะพยายามสร้างบุญให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการทำแต่สิ่งที่ดี ละเว้นการทำชั่ว และพยายามบำเพ็ญภาวนาให้มากๆ อย่างนี้ได้ใช่ไหมเจ้าคะ

ท่านอาจารย์คะ ดิฉันอยากรบกวนท่านอาจารย์ ขอท่านอาจารย์เมตตาแก่ดิฉัน ไม่ทราบว่าจะเป็นการรบกวนเกินไปหรือไม่ คือดิฉันอยากกราบขออนุญาตท่านอาจารย์ไปพักที่วัดป่าบ้านตาดเพื่อบำเพ็ญภาวนาและเพื่อกราบท่านอาจารย์และได้รับฟังเทศนาจากท่านอาจารย์ ไม่ทราบว่าต้องเป็นผู้ที่ฝึกมานานพอสมควรแล้วหรือไม่เจ้าคะ ขอท่านอาจารย์เมตตาแนะนำด้วยนะเจ้าคะ

ตอบ ที่ว่าตัวคุณเองคงอีกนานกว่าจะถึงจุดหมายปลายทางพ้นทุกข์นั้น กรุณาอย่าปล่อยโอกาสให้กิเลสถือเอาเป็นเครื่องมือพาให้ว่าอย่างนั้น มันจะคว้าเอาความท้อถอยน้อยใจมายัดใส่มือให้ (ยัดใส่หัวใจ) แล้วอ่อนเปียกในการทำความดีเพื่อหนีจากอำนาจของมันที่คุมสัตว์โลกไว้ในเงื้อมมือทั่วไตรภพ

กิเลสความมืดบอดอยู่กับใจ มิได้อยู่กับกาลสถานที่เวล่ำเวลา ธรรมประทีปดวงสว่างก็อยู่กับใจ เกิดที่ใจ ไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาเช่นเดียวกัน กรุณาเปิดธรรมประทีปด้วยการบำเพ็ญขึ้นที่ใจ จนกิเลสพังทลายลงจากใจนั่นแลคือความถูกต้องของชาวพุทธซึ่งเป็นศิษย์มีครูสั่งสอน อย่าคาดคะเนด้นเดาตามเพลงกล่อมของกิเลสต่อไปอีก ถ้าไม่อยากให้มันมัดคอ (ดวงใจ) ติดกับต้นเสาวัฏจักรไม่มีวันพ้นโทษตลอดอนันตกาลน่ะ ลูกศิษย์มีครูต้องสู้ไม่ถอย

ความมืดแม้จะเคยมีมาตั้งกัปตั้งกัลป์ไม่สำคัญ พอเปิดไฟจ้าขึ้นขณะเดียวเท่านั้นความมืดหายหน้าไปหมด ไม่มีอำนาจเอากาลเวลามาอ้างได้เลย กรุณาอ่านให้ถึงใจอาจารย์พยายามเขียนให้คุณอ่านโดยตรง เขียนด้วยความถึงใจกับกิเลสและธรรมเครื่องปราบปรามมัน ทั้งนี้เพราะความเคียดแค้นแทนคุณที่กำลังจะตกเป็นเครื่องมือของมันในขณะจะบำเพ็ญความดีทั้งหลาย

เมตตาธรรมมาพร้อมนี้ อย่าเสียกลของกิเลส

ขรัวตาเคียดแค้น

ป.ล. วัดเป็นวัดเพื่อแผ่นดิน มิได้นิยมคนเก่าคนใหม่ มิได้นิยมระดับชั้นภูมิใดๆ ทั้งสิ้น

พระไม่มีระดับ

ถาม ก่อนอื่นหนูต้องกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงเลยนะคะ ที่ได้รับความเมตตาเป็นอย่างมากจากหลวงปู่นับตั้งแต่ได้มากราบนมัสการเมื่อ...ตอนค่ำ ข้อธรรมและหลักการปฏิบัติที่ได้รับจากหลวงปู่ไปนั้น นับว่ามีประโยชน์เป็นอย่างมากค่ะ เพราะแต่เดิมนั้นก็สนใจเรื่องการปฏิบัติมาก พยายามเข้าหาครูบาอาจารย์มามากต่อมากแล้ว แต่ละองค์ท่านก็เมตตาสั่งสอนทุกองค์ แต่ว่าวิธีการและหลักการแต่ละองค์ก็แตกต่างกันออกไป ซึ่งทุกองค์ท่านก็สอนให้มุ่งไปที่จุดหมายเดียวกันทั้งนั้น หนูขอกราบเรียนว่าสิ่งที่ศึกษามานั้น อาจจะมากแบบหรือรู้มากเกินไปจนจับต้นชนปลายไม่ถูก เลยยุ่งกันใหญ่ค่ะ

มาบัดนี้หลวงปู่ได้ปูพื้นฐานให้ใหม่ หนูก็พยายามเดินตามแล้วค่ะ ขณะนี้กำลังเดินตามรอยโคเพื่อจะได้ไปให้ถึงตัวโค แต่หลวงปู่คะ **หนทางที่กำลังเดินอยู่นี้ลำบากมากจริงๆ อุปสรรคและขวากหนามเต็มไปหมด และขอยอมรับว่ากำลังทั้งห้าก็อ่อนเต็มที จะทำอย่างไรดีคะ บางครั้งท้อแท้ แต่ก็พยายามสอนตัวเจ้าของเองว่าให้ใช้ความพยายามให้มากๆ ขณะเขียนจดหมายอยู่นี้ก็เสียใจมากถึงกับร้องไห้ แล้วถามตัวเองว่า ทำไมถึงอ่อนแอนัก หลวงปู่ขา หนูตั้งจุดหมายไว้สูงมากทีเดียวคือมุ่งหวังถึงความหลุดพ้นตามแบบอย่างของครูบาอาจารย์ ไม่ทราบว่าคิดแบบนี้ถูกหรือไม่ มักใหญ่ใฝ่สูงเกินไปหรือเปล่า**

ขณะนี้หนูต้องการขวัญและกำลังใจจากหลวงปู่มากที่สุดค่ะ จะได้เป็นกำลังในการต่อสู้ต่อไป ถ้าไม่เป็นการรบกวนเกินไป ขอความกรุณาจากหลวงปู่เขียนตอบทางจดหมายก็แล้วกันนะคะ ถ้าหนูมีโอกาสและว่างพอจะเดินทางมาด้วยตนเองค่ะ แต่ภาระหน้าที่มีหลายอย่าง คือรับราชการเป็นอาจารย์สอนหนังสือ เป็นแม่บ้าน เป็นแม่ของลูกสองคน อายุ ๖ ปีและ ๔ ปี และเป็นลูกของคุณพ่อคุณแม่ซึ่งท่านกำลังชราแล้วต้องการผู้ดูแล ภาระเหล่านี้ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ จะออกไปปฏิบัติอย่างเต็มตัวอย่างเช่นคุณหญิง... หรือพี่... ก็ทำยากค่ะ แต่หนูก็พยายามหาเวลาและโอกาสทำที่บ้าน แม้แต่ออกจากบ้านเมื่อพบเห็นอะไร ก็เอามาพิจารณาให้เป็นธรรมอยู่เหมือนกัน

หลวงปู่คะ จริตนิสัยหนูถูกกับธรรมะของหลวงปู่มากทีเดียว ชอบฟังเทปมากที่สุด ฟังแล้วเอามาพิจารณา พยายามศึกษาและปฏิบัติตาม ขณะนี้ปฏิบัติตามได้บางสิ่งบางอย่างนะคะ ยังไม่สามารถรับได้ทั้งหมดค่ะ อันนี้ต้องขอเวลาหน่อยนะคะ นิสัยที่ไม่ดีในตัวอีกอย่างคือใจร้อน เอาแต่ใจเจ้าของ ถ้าหลวงปู่จะช่วยปราบให้ด้วย จะเป็นการดีมาก การเอาแต่ใจเจ้าของนี้ ทำให้มีทิฐิมานะมาก ทำอย่างไรดีคะหลวงปู่บางทีรู้สึกตัวบางทีขาดสติค่ะ หลวงปู่สอนอย่างหนักๆ เลยนะคะ ปราบแรงๆ มันจะได้ลงเสียที หนูจะยินดีมากต่อคำสอนทุกอย่างที่จะได้รับ หนูจะตั้งใจรอคอยจดหมายคำอบรมพร่ำสอนของหลวงปู่อย่างใจจดใจจ่อค่ะ ระยะนี้ก็จะพยายามต่อสู้กับกิเลสด้วย

กำลังของเจ้าของเอง บางครั้งก็พ่ายแพ้อย่างไม่เป็นท่า น่าอายที่สุดเลยนะคะ ขอกราบเรียนสารภาพตามความจริงทุกอย่างเลยค่ะ

สุดท้ายนี้ หนูขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจบุญกุศลที่หนูได้บำเพ็ญมาทั้งหมด จงดลบันดาลให้หลวงปู่มีสุขภาพและอนามัยดีขึ้น ขอให้แข็งแรงมีอายุยืนยาวเพื่อที่จะได้เป็นที่พึ่งเป็นขวัญเป็นกำลังใจแก่พุทธบริษัทต่อไปตราบนานเท่านานนะคะ หนูคิดถึงและเป็นห่วงเรื่องสุขภาพของหลวงปู่มาก พยายามถามข่าวคราวจากครูบาอาจารย์ตลอดจนพระเณรที่ท่านไปพบหลวงปู่เสมอค่ะ

ตอบ จงเดินตามรอยโคตามที่สอนนั้นจะไม่ผิดหวัง จะต้องถึงตัวโคในวันเวลาหนึ่งแน่นอน ขอแต่อย่าปล่อยรอยโคก็เป็นพอ

ความจำกับความจริงต่างกันมาก การเรียนรู้กับการปฏิบัติรู้จึงต่างกันมากราวฟ้ากับดิน ดังนั้น การสอนจากภาคปริยัติกับจากภาคปฏิบัติจึงถูกต้องแน่นอนผิดกันอยู่มากตามหลักความจริง

ทางโลกก็ทำไปตามความจำเป็น ทางธรรมก็ดำเนินไปในคนๆ เดียวกันนั่นแล ไม่กีดไม่ขวางกัน ถ้าเราไม่ทำให้กีดขวางเอง เพราะธรรมกับโลกก็อยู่ในคนๆ เดียวกันนี้ ขออย่าทะเลาะกับตัวเองให้เสียงานเสียประโยชน์ก็เป็นพอ

ความท้อแท้เป็นกองทัพกิเลสเหยียบย่ำธรรม ความบึกบึนต่อสู้เป็นกองทัพธรรมย่ำยีกิเลส จงมั่นใจอย่างหลังนี้ ถ้าอยากพ้นทุกข์สมเจตนาที่ตั้งไว้สูงน่ะ การตั้งเจตนาไว้สูงในทางดีและดีเลิศนั้นถูกต้องเหมาะสมกับภูมิมนุษย์ชาวพุทธเราแล้ว เป็นเพียงระมัดระวังกองทัพข้าศึกคือกิเลสจะแอบเข้าทำลายให้ล้มละลายเท่านั้น

เอาให้ดีตามที่สอนไว้นั้นๆ ซึ่งแน่ใจในการสอนแก่ผู้ฟังอย่างยิ่งทุกบททุกบาท ทั้งเขียนทั้งเทศน์ในเทป ไม่สงสัยลูบคลำในการปฏิบัติมาและการสั่งสอน ผู้อบรมศึกษาจึงไม่ควรหาเรื่องสงสัยลูบคลำมาทำลายตัวเองโดยใช่เหตุ

ศาสนธรรมเอื้อมมือฉุดลากสัตว์โลกให้พ้นจากโลกันตสัตว์ทุกบททุกบาทด้วยสวากขาตธรรมอยู่เรื่อยมา ไม่เคยมีคำว่าครีล้าสมัย นอกจากคนที่เน่าเฟะทั้งที่ยังไม่ตายเท่านั้น จะหาเรื่องตำหนิศาสนธรรมได้ลงคอ แล้วก็เข้าไปขวางในหัวอกตัวเอง นั่นแล

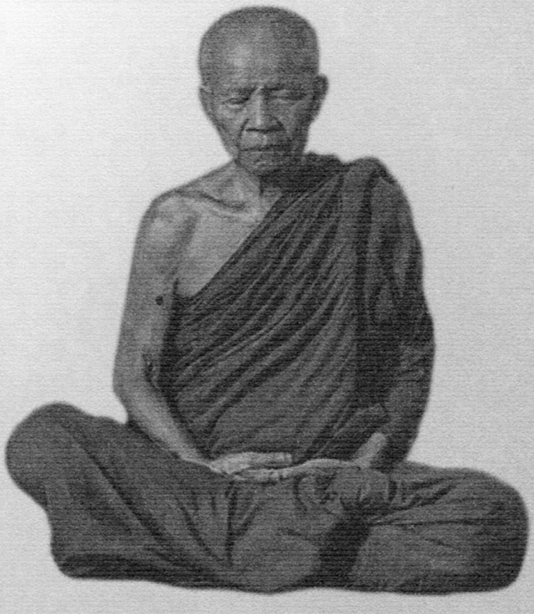
กิเลส สรณํ คจฺฉามิ กับ **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** นั้นต่างกันมาก และจะมี และมี–เกิดจากใจดวงเดียวกันนี่แล (ใจเราเอง) ถ้าคว้ากิเลสมาเป็นสรณะ ก็จมไปกับมัน ถ้าคว้าธรรมมาเป็นสรณะ ก็โชติๆ ปรายโน ฟังให้ถึงใจ จะถึงธรรมสรณะไม่สงสัย

ขรัวตาอยากได้ชัยชนะ

หลุดพ้นที่ใจ

มันก็อยู่ในจิตอันเดียวกันเท่านั้นเอง
คำว่า พ้นทุกข์ ก็คือพ้นจากความวุ่นวาย
ที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง...มันสิ้นไปเสียจากใจ
ท่านเรียกว่า พ้น นี่ พ้นที่ตรงนี้นะ
ไม่ใช่โดดคือไปโลกนั้น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร ที่ไหนล่ะ...
พ้นจากความติดข้อง มันก็หลุดพ้น
พ้นจากทุกข์ มันก็เป็นสุข
พ้นจากทั้งสุขทั้งทุกข์แล้ว ก็เป็นบรมสุข
มันก็อยู่ในจิตอันเดียวกันเท่านั้นเอง ไม่ได้อยู่ที่ไหน

อวิชชา

เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเข้าไปโดยไม่หยุดยั้งแล้ว
รูปก็เห็นชัดว่าเป็นอันหนึ่งต่างหากจากจิต
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่างๆ
ไม่ว่าเวทนาประเภทใด ไม่ว่าสัญญาจะหมายเรื่องอะไร
ไม่ว่าสังขารจะปรุงเรื่องอะไร
จะเห็นความเกิดของสิ่งเหล่านี้มาจากจิตและดับลงที่จิต
และเป็นธรรมชาติอันหนึ่งต่างหากจากจิต
และยังจะได้เห็นตัวจิตที่มีธรรมชาติอันหนึ่งหุ้มห่อไว้อย่างมิดชิด
ธรรมชาตินั้นเป็นผู้ทำหน้าที่บงการ
โดยมากในอิริยาบถทั้งสี่จะเป็นเรื่องของธรรมชาตินี้ทั้งนั้นเป็นตัวเชิด
เป็นตัวพาให้คิดให้อ่านให้ปรุงแต่งต่างๆ นี่ท่านเรียกว่า อวิชชา
อันนี้เป็นสิ่งที่สนิทติดใจกับใจราวกับเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
จนผู้ปฏิบัติเมื่อถึงขั้นละเอียดนี้แล้วไม่สามารถจะทำลายอวิชชานี้
ไม่สามารถจะพิจารณาธรรมชาตินี้ได้ เนื่องจากเข้าใจว่าธรรมชาตินี้แลเป็นตน

ฝั้น

ปัญหา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
สยามรัฐ ฉบับลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๕

ได้มีท่านผู้มีใจกรุณามอบหนังสือให้ผมเล่มหนึ่ง เป็นหนังสือ *ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ* ซึ่งท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด อุดรธานี เป็นผู้เรียบเรียง

หนังสือเล่มนี้ ผมเข้าใจว่าได้พิมพ์แจกไปแล้วเป็นจำนวนมาก เล่มที่ผมได้รับมานี้เป็นเล่มที่เพิ่งได้พิมพ์ขึ้นใหม่ และผมก็เพิ่งได้เคยอ่านหนังสือเล่มนี้ในคราวนี้ ที่ได้นำเอาหนังสือเรื่องนี้มาเขียนถึงในคอลัมน์นี้ ก็เพราะเห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่น่าอ่านอยู่มาก ใครที่ยังไม่เคยอ่าน ก็ควรจะได้หามาอ่านเสีย ที่ว่าเป็นหนังสือที่น่าอ่านนั้นผมหมายถึงวิธีเขียนหนังสือของท่านอาจารย์พระมหาบัว ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้นเป็นสำคัญ เมื่อจับหนังสือเล่มนี้ขึ้นอ่าน ก็สังเกตได้ทันทีว่า ท่านผู้เรียบเรียงท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นตามสบายของท่าน เมื่อผู้เขียนหนังสือเขียนตามสบาย ใจของคนอ่านก็เกิดความรู้สึกว่าตามสบายคล้อยตามไป และอ่านหนังสือนั้นตามสบายเช่นเดียวกัน เมื่อเกิดความรู้สึกว่าหนังสือเล่มนี้อ่านได้ตามสบายแต่ในขั้นแรกแล้ว ผมเองก็เริ่มอ่านตามสบายเรื่อยๆ ไป และถ้าไม่มีธุระบางอย่างมาขัดข้องเสียแล้ว ก็คิดว่าคงจะได้อ่านเรื่อยไปจนจบในรวดเดียวนั้น

อย่างไรก็ตามเมื่ออ่านจบแล้ว ก็เกิดความนับถือเลื่อมใสในท่านเจ้าของประวัติ คือ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ เป็นอย่างยิ่ง ในการเขียนประวัติของท่านพระอาจารย์มั่นนั้น ท่านอาจารย์พระมหาบัวได้เขียนอย่างตามสบายของท่านจริงๆ กล่าวคือ นึกถึงเรื่องอะไรออก ท่านก็เขียนลงไว้ มิได้เขียนประวัติอย่างคนอื่นเขียนตามธรรมดา แต่มี

การสอดแทรกธรรมะที่พระอาจารย์มั่นได้สั่งสอนสานุศิษย์ของท่านไว้ในหลายที่หลายแห่งโดยตลอด นอกจากนั้นก็ยังได้เขียนถึงเหตุการณ์อันน่าสนใจน่าตื่นเต้นอีกมากมายหลายอย่างในชีวิตของพระอาจารย์มั่นลงไว้เป็นระยะๆ ไป

การอ่านหนังสือธรรมะล้วนๆ นั้น มักจะเป็นงานหนักของคนส่วนมาก เพราะต้องใช้สติปัญญามากอยู่ในการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันถูกต้อง และสติปัญญานั้นเมื่อใช้มากเข้า ก็เกิดความเหน็ดเหนื่อยทางสมองขึ้นได้ การอ่านหนังสือธรรมะจึงอ่านได้รวดเดียวจบไม่ง่าย เฉพาะตัวผมเองไม่เคยปรากฏว่าทำได้ แต่หนังสือที่ท่านอาจารย์พระมหาบัวแต่งขึ้นนี้ ท่านมีวิธีเขียนของท่านจากข้อความอันเป็นธรรมะไปยังข้อความเกี่ยวกับเหตุการณ์อื่นที่น่าตื่นเต้นบ้าง น่าสนใจบ้าง จนความเหน็ดเหนื่อยในการอ่านนั้นไม่เกิดขึ้น เพราะเมื่อเหนื่อยธรรมะแล้ว ก็มีเรื่องอื่นที่เรียกร้องความสนใจในทางอื่นมาให้อ่านต่อไปในจังหวะที่พอดีทุกครั้งไป เป็นการพักสมองไปในตัว

เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้จบลงแล้วก็เกิดความรู้สึกขึ้นในใจว่า ได้อ่านชีวิตของนักต่อสู้ที่มีความแข็งแกร่งและมีกำลังมากคนหนึ่ง รูปเรื่องที่เกิดขึ้นในใจนั้น เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างพระอาจารย์มั่นกับความโง่หลงงมงายของมนุษย์ ข้อความที่ท่านอาจารย์พระมหาบัวเก็บเอามาลงไว้ในหนังสือจากเทศนาของพระอาจารย์มั่นในหลายที่หลายแห่งนั้น แสดงให้เห็นได้ชัดว่าท่านต้องทำการต่อสู้อย่างหนักกับกิเลสตัณหาของมนุษย์และความโง่หลงงมงายของมนุษย์ หรือมิฉะนั้นการโต้ตอบของท่านกับผู้ที่มาตั้งปัญหาถามท่านต่างๆ นั้น ก็แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้นั้นเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า ท่านเทศน์สั่งสอนพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นสานุศิษย์ของท่านว่า อย่านึกว่าเมื่อได้มาบวชแล้วจะต้องเป็นคนดีที่อยู่ในศีลธรรมเสมอไป เพราะบาปนั้นทำได้ถึงสามทาง คือ ทางกายกรรม ทางวจีกรรมและทางมโนกรรม ถึงแม้ว่าพระภิกษุสงฆ์จะไม่ทำบาปด้วยกายและด้วยวาจา ก็ยังไม่แน่นักว่าพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นจะเป็นผู้พ้นจากบาปแล้วหรือไม่ เพราะอาจยังทำบาปทางใจอยู่ก็ได้ และตราบใดที่ยังทำบาปทางใจอยู่แล้วกลับไปนึกเสียว่าตนเป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดีแล้ว พระเช่นนั้นจะยิ่งสั่งสมบาปให้มากหนักขึ้นไปอีก ฟังดูแล้วก็จับใจ

เมื่อท่านจาริกไปถึงเมืองนครราชสีมา มีผู้มาถามท่านว่า ในการที่ท่านมายัง

นครราชสีมาคราวนี้ ท่านมีความประสงค์ที่จะมาแสวงหามรรคผลอันใด ท่านตอบว่า อาตมาเป็นคนไม่หิวเสียแล้ว ธรรมดาของคนไม่หิวก็ย่อมไม่แสวงหาอันใดทั้งสิ้น ฟังแล้วก็สะใจดีพิลึก

ทั้งที่หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่อ่านสนุกอ่านเพลิน แต่ขณะที่อ่านนั้นก็เกิดความกังวลขึ้นเรื่อยๆ ท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ นั้น ท่านเป็นอาจารย์ทางวิปัสสนาซึ่งมีผู้เคารพนับถือยกย่องมาก เมื่อได้อ่านประวัติของท่านก็เกิดความสนใจจนกลายเป็นความร้อนใจที่จะได้ทราบถึงการปฏิบัติของท่านในทางวิปัสสนา แต่หนังสือเล่มนี้ก็มิได้บอกไว้ คงบอกแต่วัตรปฏิบัติของท่าน เช่น ท่านนั่งสมาธิเวลาใด เดินจงกรมเวลาใด ฉันอาหารจากบาตรเป็นประจำและฉันวันละหน เหล่านี้เท่านั้น นอกจากนั้นก็มีเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางของท่านเพื่อไปพำนักอยู่ในที่วิเวกตามป่าเขาหรือในถ้ำ ซึ่งก็เป็นเรื่องน่าตื่นเต้นน่าสนใจดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

โดยเฉพาะเรื่องระหว่างพระอาจารย์มั่น และสัตว์ป่าต่างๆ ที่ท่านได้พบเห็น เช่น เสือบ้าง ฝูงลิงบ้าง และช้างบ้าง นั้น แสดงให้เห็นเมตตาอันมีต่อสัตว์ทั้งปวงของพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด เมตตาของพระอาจารย์มั่นอันมีต่อสัตว์ทั้งปวงนี้ มาปรากฏเป็นแสงสว่างขึ้นในตอนท้ายของหนังสือ พระอาจารย์มั่นไปอาพาธหนักอยู่ที่บ้านผือ อันเป็นบ้านป่านอกอำเภอเมืองสกลนคร เมื่อท่านทราบแน่ว่าท่านจะต้องถึงกาลกิริยาในครั้งนั้น ท่านก็เร่งเร้าให้บรรดาศิษย์ทั้งหลายของท่านพาตัวท่านไปยังตัวจังหวัดสกลนคร เพื่อที่จะได้มรณภาพที่นั้น ท่านได้กล่าวว่า หากท่านมรณภาพลงที่บ้านผือ อันเป็นละแวกที่ไม่มีตลาดขายอาหารแล้ว ผู้คนที่มาเคารพศพท่านเป็นจำนวนมากมาย เมื่อท่านมรณภาพแล้ว ก็จะต้องซื้ออาหารจากบ้านผือนั้นเอง ทำให้ชาวบ้านต้องฆ่าสัตว์มาขายเป็นอาหารเพิ่มขึ้นกว่าปกติ ท่านไม่สามารถที่จะทนดูชีวิตสัตว์จำนวนมากมายต้องถูกทำลายลงเพราะท่านมรณภาพแต่องค์เดียวได้ จึงขอให้ท่านได้ไปมรณภาพเสียที่ตัวจังหวัดสกลนคร เพราะที่นั่นมีตลาดสดพอที่ผู้คนจะซื้ออาหารได้สะดวก

เรื่องประทับใจต่างๆ เหล่านี้มีมากเหลือเกินในหนังสือเล่มนี้ แต่ถึงอย่างนั้น ความกังวลใจเพราะอยากจะได้สดับธรรมขั้นสูงกว่านั้นก็ยังมีอยู่ ในการเขียนหนังสือ

เล่มนี้ ท่านอาจารย์พระมหาบัวเขียนด้วยความเคารพเลื่อมใสและความกตัญญูต่อพระอาจารย์มั่นผู้เป็นอาจารย์ของท่าน เมื่ออ่านแล้วก็เกิดความเข้าใจขึ้นว่า เพราะเหตุใด ในพระไตรปิฎกซึ่งได้รจนาขึ้นภายหลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้วหลายร้อยปี จึงเต็มไปด้วยปาฏิหาริย์ต่างๆ และเรื่องที่คนในสมัยปัจจุบันอาจเห็นว่าเหลือเชื่อ

ท่านอาจารย์พระมหาบัวท่านเขียนไว้ว่า เมื่อครั้งพระอาจารย์มั่นออกไปอยู่ตามป่าตามเขาหรืออยู่ในถ้ำที่จังหวัดเชียงใหม่นั้น มีพระอินทร์และเทวดาทั้งหลาย คือเทวดาเบื้องล่างและเบื้องบน ตลอดจนพญานาค มาฟังธรรมจากท่านเป็นเนืองนิตย์ เทวดาที่มาจากประเทศเยอรมันก็มี ครั้งหนึ่งเทวดาที่มาฟังธรรมจากพระอาจารย์มั่นนั้นมีจำนวนมาก จนท่านต้องกำหนดตารางสอนแบ่งเวลาให้เทวดาฟังธรรมเป็นพวกๆ ไป เท่าที่ทราบจากหนังสือเล่มนี้ เทวดาที่จังหวัดสกลนครมีน้อยกว่าเทวดาที่เชียงใหม่ ขอให้ชาวจังหวัดสกลนครนึกเสียว่าเป็นกรรมก็แล้วกัน อย่าน้อยอกน้อยใจไปเลย

แต่ในเรื่องนี้ก็มีสิ่งที่น่าสังเกตอยู่ว่าในหนังสือเล่มนี้เอง ปรากฏว่าพระอาจารย์มั่นท่านตอบในเรื่องบางเรื่องอย่างมีเหตุผลดีที่สุด เป็นต้นว่า มีผู้มาถามท่านว่า ผีมีจริงไหม? ท่านก็ตอบว่า ผีที่ทำให้คนเกิดความกลัวและเป็นทุกข์กันนั้น เป็นผีที่คนคิดขึ้นที่ใจว่า ผีมีอยู่ที่นั่นบ้างที่นี่บ้าง ผีจะมาทำลายบ้างต่างหาก จึงพาให้เกิดความกลัวและเป็นทุกข์ขึ้นมา ถ้าอยู่ธรรมดาไม่ก่อเรื่องผีขึ้นที่ใจ ก็ไม่เกิดความกลัวและไม่เป็นทุกข์ ฉะนั้น ผีจึงเกิดขึ้นจากการก่อเรื่องของผู้กลัวผีขึ้นที่ใจ มากกว่าผีจะมาจากที่อื่น หรือเมื่อมีผู้มาตั้งปัญหาถามท่านว่า มนุษย์เกิดมาจากไหน? ท่านตอบว่า มนุษย์เราต่างก็มีพ่อมีแม่เป็นแดนเกิด แม้ผู้ถามก็มิได้เกิดจากโพรงไม้ แต่มีพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมาเหมือนกัน จึงไม่ควรถาม ถ้าจะตอบว่ามนุษย์เกิดจากอวิชชาตัณหา ก็ยิ่งจะมืดมิดปิดตา ยิ่งกว่าไม่ตอบเป็นไหนๆ เพราะไม่เคยรู้ว่าอวิชชาตัณหาคืออะไร ทั้งที่มีอยู่กับตนทุกคน เว้นพระอรหันต์เท่านั้น

พระอาจารย์มั่นท่านได้ถือโอกาสในการตอบปัญหาเหล่านี้ แสดงธรรมต่อไปเพื่อให้มนุษย์เกิดปัญญา ลักษณะเช่นนี้ของพระอาจารย์มั่นดูเหมือนจะมีคุณวิเศษในสายตาของผมยิ่งกว่าปาฏิหาริย์ใดๆ ทั้งสิ้น แต่เรื่องเทวดามาฟังธรรมนั้นก็ช่างเถิด เพราะ

ในพระไตรปิฎกก็มีพูดถึงบ่อยๆ ว่า เทวดามาฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ในอรรถกถา พระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า เทวดาลงมาฟังธรรมจากพระอรหันต์ จึงมิใช่เรื่องแปลกประหลาด เรื่องที่แปลกประหลาดอย่างยิ่งนั้นก็คือในหนังสือเล่มนี้บอกว่า เมื่อพระอาจารย์มั่นอยู่ในถ้ำ มีพระอรหันต์หลายองค์มาสนทนาธรรมกับท่าน นอกจากสนทนาธรรมแล้ว พระอรหันต์ยังแสดงท่านิพพานของแต่ละองค์ให้พระอาจารย์มั่นดูอีกด้วย เมื่ออ่านถึงตอนนี้แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นกับใจนั้นเกินไปกว่าความกังวล แต่เป็นความเดือดร้อนทีเดียว พระอรหันต์ที่นิพพานไปแล้วมาสนทนาธรรมกับคนที่ยังไม่นิพพานแล้วแสดงท่านิพพานให้ดูนั้น ไม่มีในพระบาลีเป็นแน่นอนครับ

เมื่ออุปสวมานพมาทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้าเรื่องพระอรหันต์นั้น อุปสวมานพได้ทูลถามว่า ที่ว่าพระอรหันต์ดับไปแล้วนั้น ท่านดับโดยสิ้นเชิง หรือว่าเป็นแต่ไม่มีตัว หรือจักเป็นผู้ตั้งอยู่ยั่งยืนหาอันตรายมิได้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า ประมาณแห่งเบญจขันธ์ของผู้ที่ดับขันธปรินิพพานแล้วมิได้มีกิเลสซึ่งเป็นเหตุกล่าวผู้นั้นว่าไปเกิดเป็นอะไร ของผู้นั้นก็มิได้มี เมื่อธรรมทั้งหลายอันผู้นั้นขจัดได้หมดไปแล้ว ก็ตัดทางแห่งถ้อยคำที่จะพูดถึงผู้นั้นว่าเป็นอะไรเสียทั้งหมด หมายความว่า พระอรหันต์นั้นดับถึงขนาดที่ไม่มีเรื่องที่จะพูดถึงท่านอีกต่อไป

อ่านประวัติของพระอาจารย์มั่นจบแล้ว ก็ได้แต่ถามตนเองว่า ที่หลวงพ่อมั่นท่านต่อสู้กับความโง่หลงงมงายของมนุษย์นั้น ท่านได้ชัยชนะทำให้ใครได้ฉลาดขึ้นหรือไม่ หรือว่าท่านตายเปล่า?

อันเนื่องมาแต่ประวัติ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

ม.ล. จิตติ นพวงศ์

คัดจากหนังสือพิมพ์ศรีสัปดาห์

ฉบับที่ ๑๐๗๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๑๕

ปัญหาที่เป็นเหตุให้ต้องมาเขียนเรื่องนี้มีอยู่ว่า เป็นไปได้หรือที่พระอรหันต์จะมาสนทนาธรรมกับท่านพระอาจารย์มั่น จนกระทั่งถึงแสดงท่านิพพานให้ท่านดูต่างๆ กัน ในเมื่อไม่ปรากฏในพระบาลีว่า พระอรหันต์นิพพานไปแล้วจะมาทำเช่นนั้น

เหตุผลเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์สูงกว่าสัตว์ ทำให้คนฉลาดแตกต่างจากคนโง่ แต่ก็ต้องเป็นเหตุผลที่ถูกต้องตามความจริงแท้ มิใช่สักแต่ว่าเป็นเหตุที่คนทรามปัญญาคว้ามาถือ และก็ไม่ถือไว้ตามลำพังตน ยังพยายามจะให้คนอื่นทั้งหลายถือไว้เหมือนตนด้วย ให้กลายเป็นผู้ทรามปัญญาเหมือนตนด้วย

ก็ถูกต้อง ที่ไม่มีปรากฏในพระบาลีว่า พระอรหันต์ที่นิพพานไปแล้วจะมาสนทนาธรรมกับคนที่ยังไม่นิพพาน แต่ก็ไม่มีปรากฏในพระบาลีเลยว่า พระอรหันต์ที่นิพพานแล้ว จะมาทำเช่นนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ในกรณีนี้ เหตุผลต้องอยู่ที่ตรงนี้ อะไรที่ไม่ถูกนำมาเอ่ยถึง ไม่จำเป็นต้องไม่มีอยู่ ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงทั้งหลายท่านทราบ ในขณะที่ปราชญ์จอมปลอมไม่อาจรู้ได้ว่านอกจากที่ปรากฏในพระบาลียังมีอะไรๆ ที่อัศจรรย์วิจิตรพิสดารอีกมากนัก ผู้ที่เกิดมาไม่เคยปฏิบัติธรรม หมกมุ่นวุ่นวายอยู่แต่กับ

ความสกปรกโสโครกทุกลมหายใจเข้าออก จะรู้จักสิ่งบริสุทธิ์สูงส่งหาใดเสมอเหมือนมิได้ได้อย่างไร

ระหว่างพระกับมาร ใครหลงเชื่อมาร มารก็พาไปนรกเท่านั้น ท่านอาจารย์มั่นก็ตาม ท่านอาจารย์พระมหาบัวก็ตาม ท่านเป็นพระ

หรือถ้าไม่อยากจะเชื่อใครทั้งนั้นในเรื่องนี้ อยากจะเชื่อตัวเอง ก็ต้องทำตัวเองให้เหมือนท่านอาจารย์ท่านเสียก่อน ให้เห็นเท็จและจริงด้วยตัวเองเสียก่อนนั่นแหละ แล้วจึงควรอ้าปากวิจารณ์เรื่องนี้ ไม่เช่นนั้นก็จะไม่พ้นต้องเป็นคนโง่ตัวใหญ่ที่คิดจะยกตัวให้สูงขึ้นด้วยการพยายามปีนป่ายเหยียบย่ำกระทืบยอดเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ ท่ามกลางสายตาของพุทธศาสนิกชน จะพ้นสภาพย่อยยับไปไม่ได้เลย

การเข้าใจความพระบาลีให้ถูกต้องนั้น อย่าคิดว่าง่าย ต่อให้ได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์ทางโลก อ่านหนังสือหมดโลกก็ตาม

ถ้าพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์นิพพานแล้วจะต้องดับสิ้นถึงขนาดที่ไม่มีเรื่องจะพูดถึงท่านได้อีกต่อไปจริง แล้วทุกวันนี้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีอยู่อย่างไร ในเมื่อท่านนิพพานไปเสียแล้ว หรือทุกวันนี้ไม่มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เสียแล้ว ที่ให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งสูงสุดกันนั้น หมายถึงให้ถือลมถือแล้งหรอกหรือ ไม่มีความจริงกระนั้นหรือ

ปฏิเสธเสียก่อนว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สรณะสูงสุดของเราไม่มีในปัจจุบัน ปฏิเสธเสียก่อนว่าพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ไม่มีในปัจจุบัน

แล้วนั่นแหละ จึงปฏิเสธเรื่องราวระหว่างพระอรหันต์ที่ท่านนิพพานแล้วกับท่านพระอาจารย์มั่นได้

ตอบปัญหาของท่านผู้ถาม
เกี่ยวกับพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี

นับตั้งแต่วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ได้มีสุภาพบุรุษสุภาพสตรีหลายท่านทั้งใกล้และไกลทยอยกันมาถามปัญหาธรรมในแง่ต่างๆ ทั้งอุตส่าห์มาด้วยตัวเอง ทั้งมีจดหมายมาถามมิได้ขาดแทบตอบไม่หวาดไม่ไหว ต้นเรื่องมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากหนังสือพิมพ์*สยามรัฐ* ฉบับวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๔ โดยท่านคึกฤทธิ์เป็นผู้เขียนขึ้น ความจริงท่านก็เขียนดีน่าฟังอยู่แล้ว ไม่น่าจะมีปัญหาที่ควรยุ่งเหยิงวุ่นวายถึงขนาดที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้ เพื่อช่วยกันแบ่งเบาไปบ้าง จึงขอเรียนตอบด้วยการเล่าเรื่องท่านอาจารย์มั่นให้ฟัง ซึ่งบางเรื่องเห็นว่าเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่

เพียงเท่านี้ก็พอทำให้คิดและทราบได้ในหลักใจของชาวพุทธเราว่า ยังมีท่านที่ลังเลสงสัยธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติอยู่มาก จึงทำให้วิตกถึงปฏิเวธธรรมที่เป็นผลแสดงขึ้นในลักษณะต่างๆ กัน จากการปฏิบัติของท่านผู้บำเพ็ญอยู่ไม่น้อยว่าน่าจะเป็นธรรมสุดเอื้อมหมดหวังในสมัยปัจจุบัน เพราะความจริงใจในธรรมมีน้อย เนื่องจากถูกทุ่มเทไปทางอื่นเสียมาก มิได้คำนึงเหตุผลพอประมาณ จึงอดคิดเป็นห่วงมิได้ในเรื่องดังกล่าวมา เฉพาะองค์ท่านพระอาจารย์มั่นที่ผู้เขียนเทิดทูนสุดจิตสุดใจนั้น แม้ท่านจะถูกวิพากษ์วิจารณ์และตำหนิติชมในลักษณะยกขึ้นทุ่มลง หรือด้วยวิธีการใดๆ จนไม่มีชิ้นส่วนอะไรติดต่อกันและกลายเป็นผุยผงไปตามอากาศก็ตาม

ผู้เขียนมิได้มีอะไรหวั่นวิตกไปด้วยท่านเลย แม้กิเลสจะแสนหนาแน่นภายในใจอยู่ขณะนี้ก็เถิด แต่ที่ไม่แน่ใจอยู่เวลานี้ คือความรู้ภายในของท่านพระอาจารย์มั่นประเภทที่ลึกลับซับซ้อนเกินกว่าความคาดคิดค้นเดาของสามัญธรรมดาทั่วไป เฉพาะอย่างยิ่งผู้ครองพระไตรปิฎก แต่ไม่เคยสนใจมองดูหัวใจตนว่าเป็นอย่างไรบ้างเลย มีแต่เที่ยวกวาดต้อนล่าธรรมท่านที่รู้เห็นจากการปฏิบัติทางจิตตภาวนาในแง่ต่างๆ ไม่มีประมาณนั้น ให้เข้าสู่วงจำกัดคือพระไตรปิฎกโดยถ่ายเดียวนั่นแล ที่น่าเป็นห่วงมากกลัวว่าอกจะแตกไปเสียก่อน ทั้งที่ธรรมท่านที่กำลังถูกกวาดต้อนก็ยังไม่เข้าสู่จุดหมายให้หมดสิ้นไปได้

เมื่อมีเหตุอันควรกล่าวถึงองค์ท่านอาจารย์มั่นอีก ผู้เขียนก็จะกล่าวถึงความรู้ท่านที่ยังไม่เคยกล่าวเสียบ้าง เผื่อท่านที่มีความสามารถในทางนี้จะได้ช่วยกวาดต้อนติชมไปตามนิสัย ซึ่งอาจเป็นการช่วยสังคายนากลั่นกรองธรรมเถื่อนให้หมดสิ้นไป เหลือไว้แต่ธรรมของจริงล้วนๆ หากอยู่ในฐานะที่ควรเป็นได้ ลำพังผู้เขียนเพียงคนเดียวไม่อาจเห็นความผิดพลาดและความบกพร่องของท่านและของตนได้โดยทั่วถึง จึงขอเล่าเรื่องท่านแต่เพียงเอกเทศไว้ ณ ที่นี้บ้าง

ท่านเคยเล่าให้สานุศิษย์ฟังในโอกาสต่างๆ กันอยู่เสมอมาว่า วันคืนหนึ่งๆ ธรรมประเภทต่างๆ ปรากฏขึ้นภายในใจท่านเสมอจนไม่อาจคณนา สิ่งไม่เคยคาดคิดว่าจะรู้เห็นก็รู้เห็นขึ้นมาเรื่อยๆ จึงทำให้ท่านแน่ใจหายสงสัยในธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายหลังจากตรัสรู้และบรรลุธรรมแล้ว จนถึงกาลเสด็จปรินิพพานว่ามีมากต่อมาก ราวท้องฟ้ามหาสมุทรสุดจะประมาณได้ ธรรมที่เป็นพระวิสัยของพระพุทธเจ้าทรงรู้เห็นโดยเฉพาะ ไม่อยู่ในวิสัยของสาวกจะพึงรู้ได้ก็ดี ธรรมที่อยู่ในวิสัยของสาวกบางองค์อาจรู้ตามได้ แต่ไม่อาจแสดงให้แก่ใครรู้และเข้าใจได้ก็ดี ยังมีอีกมากมาย

ท่านว่า ธรรมที่ไม่ได้จารึกไว้ในพระบาลีแห่งพระไตรปิฎกนั้นเทียบกับน้ำในมหาสมุทร ส่วนธรรมที่มาในพระไตรปิฎกนั้นเทียบกับน้ำในตุ่มในไหเท่านั้นเอง จึงน่าเสียดายที่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ผู้เชี่ยวชาญนิพพานไปแล้วตั้งหลายร้อยปี จึงมี

ผู้คิดได้และจารึกธรรมเหล่านั้นขึ้นสู่คัมภีร์ตามความสามารถของตน ซึ่งโดยมากการจารึกก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของผู้จัดทำอีกเช่นกัน จึงไม่แน่ใจว่าจะได้ธรรมที่ถูกต้องแม่นยำถึงใจเสมอไปไว้ต้อนรับอนุชนรุ่นหลังได้อ่านได้ชมเพียงไร เฉพาะความรู้สึกของผมเองว่า ธรรมที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าซึ่งฉายออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์นั้น เป็นธรรมถึงใจสุดจะกล่าว เพราะเป็นธรรมถึงเหตุถึงผลอยู่กับพระทัยที่บริสุทธิ์ล้วนๆ แล้ว จึงเป็นธรรมที่อัศจรรย์และมีอานุภาพมากผิดธรรมดา ผู้รับจากพระโอษฐ์จึงมีทางบรรลุมรรคผลได้ง่ายและมีจำนวนมากมายเหลือจะพรรณนา บรรดาธรรมเหล่านั้นไม่ว่าพระพุทธเจ้าและสาวกแสดง ย่อมเห็นผลประจักษ์แก่ผู้รับฟังอย่างถึงใจ ส่วนพระไตรปิฎกที่พวกเราศึกษาจดจำกันมานั้น มีใครบ้างได้บรรลุมรรคผล ในขณะที่กำลังฟังและศึกษาอยู่ แต่มิได้ปฏิเสธว่าไม่มีผล เมื่อเป็นเช่นนี้ ธรรมทั้งสองนั้นธรรมใดเป็นธรรมที่มีคุณค่าและน้ำหนักมากกว่ากันเล่า? ลองพิจารณาดูซิพวกท่าน ถ้าว่าผมหาเรื่องป่าเถื่อนมาพูด สำหรับผมเองมีความรู้สึกอย่างนี้ และเชื่ออย่างเต็มใจว่า ธรรมจากพระโอษฐ์นั่นแล คือธรรมประเภทถอนรากถอนโคนกิเลสทุกประเภทได้อย่างถึงใจทันควัน ดังพระองค์ทรงใช้ถอดถอนกิเลสแก่มวลสัตว์มาแล้วจนสะเทือนโลกทั้งสาม ผมจึงไม่ประสงค์และส่งเสริมให้ท่านทั้งหลายเย่อหยิ่ง ทำตัวเป็นตัวบุ้งตัวหนอนคอยกัดแทะกระดาษแห่งคัมภีร์ใบลานอยู่เปล่าๆ โดยไม่สนใจพิจารณาสัจธรรมอันประเสริฐที่มีอยู่กับตัว แต่มัวไปยึดธรรมที่ศึกษามาถ่ายเดียวซึ่งเป็นสมบัติของพระพุทธเจ้ามาเป็นสมบัติของตนด้วยความเข้าใจผิดว่าตนเรียนรู้และฉลาดพอตัวแล้ว ทั้งที่กิเลสยังกองเต็มหัวใจยิ่งกว่าภูเขาไฟมิได้ลดน้อยลงบ้างเลย จงพากันมีสติคอยระวังตัว อย่าให้เป็นคนประเภทใบลานเปล่าๆ เรียนเปล่าและตายทิ้งเปล่า ไม่มีธรรมอันเป็นสมบัติของตัวอย่างแท้จริงติดตัวบ้างเลย การกล่าวทั้งนี้ ผมมิได้กล่าวเพื่อประมาทธรรมของพระพุทธเจ้า ธรรมย่อมเป็นธรรม ทั้งธรรมในใจและธรรมนอกใจ คือธรรมในบาลีพระไตรปิฎก แต่ธรรมในพระทัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอง พุทธบริษัทได้บรรลุมรรคผลต่อพระพักตร์ของพระองค์แต่ละครั้งมีจำนวนมาก ส่วนธรรมที่จารึกขึ้นสู่คัมภีร์ใบลานนั้น มีผลผิดกันอยู่มากดังที่ปรากฏในตำรา ฉะนั้น ธรรมในพระทัยจึงเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ล้วนๆ แต่เมื่อพระองค์และพระสาวกซึ่งเป็นเจ้าของเสด็จเข้าสู่นิพพานแล้ว จึงมีผู้จารึกภายหลังซึ่งอาจ

แฝงไปด้วยความรู้ความเห็นของผู้จดจารึก อันเป็นเครื่องยังธรรมนั้นๆ ให้ลดคุณภาพและความศักดิ์สิทธิ์ลงตามส่วน ใครก็ไม่อาจทราบได้

นี่เป็นคำที่ท่านพระอาจารย์มั่นเคยพูดอยู่เสมอ กรุณาท่านที่สงสัยถามมาโดยทางจดหมาย วินิจฉัยตามที่เรียนมานี้ ส่วนที่นอกเหนือไปจากคำที่ท่านเคยพูดไว้ ผู้เขียนไม่อาจวินิจฉัยให้หายสงสัยได้ เพียงแต่ประคองร่างสืบชีวิตไปวันๆ ก็ยังหกล้มก้มกราบอยู่แล้ว จึงกรุณาเห็นใจและขออภัยมากๆ ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ส่วนท่านที่ถามมาตามหนังสือ*สยามรัฐ*ตอนสุดท้ายว่า ที่หลวงพ่อมั่นท่านต่อสู้กับความโง่หลงงมงายของมนุษย์ ท่านได้ชัยชนะทำให้ใครได้ความฉลาดขึ้นหรือไม่? หรือว่าท่านตายเปล่า? สำหรับท่านผู้เขียนประวัติท่านมีความเห็นว่าอย่างไรบ้าง? นั้น

ถ้าพอมีสติระลึกตนได้อยู่บ้างว่ายังโง่ยังหลงงมงายอยู่หรือไม่ หรือฉลาดจนถึงไหนแล้ว และเห็นว่าวิธีการที่ท่านดำเนินเป็นนิยยานิกธรรมอยู่บ้าง ธรรมนั้นและวิธีนั้นก็ควรจะทำคนโง่ให้ฉลาด และทำคนหลงให้รู้สึกตัวได้ ไม่ตายเปล่าแบบท่านอาจารย์มั่นซึ่งกำลังเป็นปัญหาอยู่เวลานี้ ไม่มีใครอาจแก้ให้ตกไปได้ ถ้าไม่แก้ที่ตนซึ่งกำลังเป็นปัญหาตัวใหญ่อยู่กับทุกคนว่าจะตายเปล่าหรือจะตายที่เต็มไปด้วยอะไรบ้างด้วยกัน ไม่มีข้อยกเว้น

และท่านที่ถามอย่างกว้างขวาง แล้วมาสรุปความลงว่า การวิจารณ์ว่าเรื่องพระอรหันต์มาสนทนาธรรม และมาแสดงท่านิพพานต่างๆ กัน ให้ท่านอาจารย์มั่นดู มิได้มีในพระบาลีนั้นจริงไหม? การวิจารณ์เป็นความจริงหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ ท่านเป็นผู้เรียบเรียง จะวินิจฉัยว่าอย่างไร ขอคำแนะนำด้วย

ปัญหาเหล่านี้เข้าใจว่าได้เรียนตอบลงในคำบอกเล่าของท่านพระอาจารย์มั่นซึ่งเขียนผ่านมาแล้ว ผู้เขียนมิใช่คนวิเศษวิโส เป็นคนใหญ่คนโตมีความรู้ความฉลาดเลื่องลือมาจากโลกไหน ก็เป็นคนสามัญธรรมดาที่มีกิเลสเต็มหัวใจเราดีๆ นี่เอง ท่านผู้วิจารณ์และท่านผู้อ่านทั้งหลายก็เข้าใจว่าคงเป็นคนสามัญธรรมดาด้วยกัน ส่วนท่าน

พระอาจารย์มั่น ซึ่งเป็นเจ้าของประวัตินั้น ท่านเป็นพระประเภทใด ผู้เขียนไม่กล้าอาจเอื้อมวิจารณ์ทำนายท่านได้ กลัวตกนรกทั้งเป็น ยังอาลัยเสียดายอยากอยู่ในโลกเหมือนคนทั่วๆ ไปอยู่

การที่ความรู้ความเห็นของท่านพระอาจารย์มั่นจะมีในพระบาลีหรือไม่นั้น ถ้าพระไตรปิฎกมิได้ตั้งตัวเป็นกองปราบปรามผูกขาด ผู้ปฏิบัติก็มีสิทธิ์จะรู้ได้ในธรรมทั้งหลายตามวิสัยของตน ดังพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายทรงรู้เห็นมาก่อนพระไตรปิฎกยังไม่อุบัติ ถ้าธรรมเหล่านี้และท่านเหล่านี้จะพอเป็นความจริงเป็นความถูกต้องได้และเป็นสรณะของโลกได้ ก็เป็นมาก่อนพระบาลีแล้ว ถ้าปลอมก็ปลอมมาแล้วอย่างไม่มีปัญหา จึงขอให้ท่านวินิจฉัยเลือกเอาตามชอบใจว่าจะเอา *พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ* หรืออะไรๆ ผ่านสายตาสัมผัสใจก็ *สรณํ คจฺฉามิ* ว่าไป แบบกินไม่เลือก แต่เวลาเจอก้าง...

จิตพยาบาท กับ ความตาย

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

อบรมธรรมที่วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี

วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๓๕

ถาม สำหรับจิตที่เป็นพยาบาทที่ไม่มีอภัย ทำอย่างไรจึงจะเตือนผู้ที่ใกล้จะตายให้ละพยาบาทได้?

ตอบ เรื่องพยาบาทหรือเรื่องอะไรก็ตาม มันก็เกิดเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลๆ ใครสนใจ ใครทำให้เกิด มันก็เป็นเรื่องของคนนั้น คนไหนสนใจ คนนั้นทำให้เกิด มันก็เป็นเรื่องของคนนั้น... ถ้าจิตมันหนัก มันก็ลำบากอยู่เหมือนกัน มันเป็นพลังอันหนึ่งของจิตประเภทนั้นเหมือนกัน ถ้ามันหนักไปทางโกรธ ก็มักดูดดื่มไปในทางโกรธอยู่ตลอดเวลา มันเหมือนกับว่ามันมีเครื่องดึงดูดอย่างนั้นน่ะ อย่างไรก็ตาม เรื่องความรู้สึกมันได้ทั้งนั้น เพราะเราเป็นเจ้าของใจเรานี่ รู้ว่ามันผิด นี่เราก็เป็นเจ้าของ เราก็ชักกลับมาหรือดึงกลับมาได้

ถาม ความโกรธและความพยาบาท จะนำจิตไปไหนเมื่อตายไป?

ตอบ ถ้าไปด้วยพลังของอันนี้ ก็ต้องไปชั่วแน่ๆ ไม่สงสัยเลย เพราะนี้เป็นทางเดินอยู่แล้วนี่ เดินคล่องด้วย จิตนี่ถ้าไปตามนี้ ถ้าจิตพอใจไปตามอารมณ์ที่ไม่ดีแล้ว ก็เท่ากับจิตพอใจเดินลงเหวลงบ่อนั่นเอง ฉะนั้น จึงต้องฝึกกันไว้ไม่ให้ไป...

ถาม หมายความว่าให้อภัยเขาเสียอย่างนั้นใช่ไหม?

ตอบ ให้อภัยเขาแล้ว เราก็ไม่ไปยุ่งไปคิดอีกในสิ่งที่เป็นอัปมงคลนะ เราคิดแต่ในสิ่งที่ดี มันก็เป็นการลบล้างกันไปในตัวๆ เหมือนอย่างนั้นนะ

ถาม ถ้าฝ่ายหนึ่งให้อภัย แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่อภัย นี่การจองเวรมันจะไปในรูปไหน?

ตอบ ถ้าเราให้อภัยอยู่แล้ว เราไม่ไปนั่นแล้ว การจองเวรนั้นมันก็วุ่นอยู่กับคนๆ เดียวนั้น มันไม่มายุ่งกับเรา เขาก็ต้องรับของเขาเองเพราะเราไม่รับนี่ เราก็ทำของเราดีแล้ว มันก็ไม่มีเรื่องติดต่อประสานกัน เราไม่สืบต่อ เรียกว่าเราชักสะพานแล้ว ถึงเขาจะต่อสะพานมา เราก็ไม่รับสะพานนั้น ไม่รับการเกี่ยวข้องอีก มันก็ผ่านไปเลย ถ้าทางนี้ออกรับ มันก็รับกัน อย่างนั้นน่ะ ท่านจึงบอกว่า ให้ระงับความชั่วด้วยความดี หรือให้ชนะคนชั่วด้วยความดีของเรา ชนะความตระหนี่ด้วยการให้ ชนะการโกรธด้วยการไม่โกรธ ชนะการก่อเวรของเขาด้วยการไม่ก่อเวรของเรา ท่านก็บอกไว้แล้ว ธรรมของพระพุทธเจ้าบอกไว้ ท่านสอนไว้อย่างนั้น เป็นพุทธพจน์ด้วย ท่านประทานพระโอวาทไว้

เมื่ออะไร "มี" ก็ตามเถอะ เราให้ระงับด้วย "ความไม่มี" ท่านบอกอย่างนี้ เขา "ชั่ว" เราก็ระงับด้วย "ความดี" ของเรา ระงับความชั่วอันนั้นด้วยความดีของเรานี่ ตรงกันข้ามๆ มันก็ไม่มีเรื่องต่อขึ้นมาได้สืบต่อกันอีกแล้ว...อันไหนที่เป็นมาแล้ว ก็ให้ทราบว่ามันเป็นมาแล้ว อะไรที่อยู่ในวิสัยที่เราจะแก้ เราก็แก้ไปโดยลำดับๆ อันไหนที่เป็นมาแล้วก็ปล่อยให้ผ่านไปๆ นี่ ท่านสอนไว้ แล้วอย่าไปนำเอาอารมณ์นั้นมาครุ่นคิดต่อไปอีก มันจะเป็นการฟื้นฝอยหาตะเข็บ คือไฟที่มันสงบแล้วไปเสริมมัน เหมือนอย่างนั้น ไม่ต้องไปคิดมัน ปล่อยมันไปเลย มันก็ระงับของมันเอง เพราะมันไม่มีเชื้อต่อกัน เราก็ทำของเราไปเรื่อย มันก็ดีไปเรื่อย อันไหนที่ทำลงไปแล้ว ก็มันทำไปแล้วนี้ จะไปแก้มันยังไงก็มันผ่านไปแล้วนี้ ส่วนใดที่ยังอยู่ในวิสัยที่จะต้องแก้ นี่ตรงนี้ ให้แก้ตรงนี้ เราแก้ได้อยู่นี่ ตรงนี้นี่เราก็แก้ตรงนี้ ไม่ให้ทำอย่างนั้นอีก คือเราไม่ทำเรื่องของเรา เราแก้ได้ มันเป็นอย่างนั้น

ถาม สมมุติว่าคนที่ตายยังมีความเคียดแค้นพยาบาทอยู่ เมื่อตายไปแล้ว คนที่เป็นอยู่นี้มีทางช่วยเหลือให้คนที่ตายได้พ้นจากโทษจากการอาฆาตพยาบาทได้อย่างไร?

ตอบ จิตเราคิดอยากให้เขาดี แต่เขาไม่ยอมดี นี่มันก็แก้ยากนะ ก็คนนั้นยังเป็นผู้พอใจในความพยาบาทมาดร้ายน่ะ คนอื่นคิดให้เขาดีนั้น มันก็มีส่วนน้อยมากทีเดียว เพราะคนนั้นยังไม่พอใจที่จะรับ มีแต่พอใจที่จะเคียดแค้นอยู่ตลอด โกรธอยู่ แค้นอยู่ อาฆาตมาดร้ายอยู่ตลอด เพราะฉะนั้นก็สั่งสมความชั่วด้วยตัวเองอยู่ตลอดนี่

ถาม ถ้าเราจะทำความดีอุทิศให้เขา?

ตอบ อุทิศให้เขาน่ะมันไม่เสีย ถึงเขาไม่ได้ เราก็ต้องได้อยู่โดยดี อันนี้มันไม่เสียสำหรับเรา แต่สำหรับเขามันก็เสี่ยงอยู่อย่างนั้นแหละ แต่เราไม่เสี่ยง เราทำด้วยตัวของเราเอง เขาไม่รับ เราก็ต้องรับอยู่โดยดี ไม่มีผิดมีพลาดอันนี้น่ะ แต่ในส่วนเขาเองนั้น มันพอจะมีส่วนที่จะได้รับบ้าง เขาก็อาจจะได้รับ ถ้าไม่มีส่วน เขาไม่ได้รับเลยมันก็มี มันเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนจุดนี้ เน้นหนักมากนะ ในเวลามีชีวิตอยู่ รู้จักบุญกับบาปนี่ รู้จักกุศล ทั้งทาน ท่านถึงให้ทำในระยะนี้ ท่านสอนไว้ เวลาตายไปแล้วนั้น มันไม่แน่นอนนัก ท่านก็บอก ความไม่แน่นอน คือบางทีไปเกิดในภพที่ไม่ควรที่จะรับทักษิณาทานอะไรได้เลย นี่มันก็มีมากนะ เกิดถึง ๓ จำพวกนั่นนะ ท่านแสดงไว้ในตำรับตำราจำพวกไหนบ้างที่จะคอยรับทักษิณาทานได้ จำพวกไหนที่รับไม่ได้ จำพวกไหนที่อาการหนักที่สุด ไม่มีทางรับได้เลย มันก็มีอยู่ในนั้นนะ เพราะฉะนั้น ท่านจึงว่า ในระยะที่เราเป็นมนุษย์นี้เป็นระยะที่แน่มากที่สุด ให้รู้สึกตัวแล้วแก้ไขจัดแจงสั่งสมไปเลยในเวลานี้ดีกว่าเวลาอื่นใด ท่านสอนไว้อย่างนั้น ไม่อย่างนั้นมันเป็นการเสี่ยง เหมือนอย่างเราตามเอาของไปตามส่งตามเสียเขา ถ้าไปเจอเขา เขาก็ได้กินกับเรา ถ้าไม่เจอเขา ของนั้นมันก็อยู่กับมือเรา เราก็กิน เขาก็ไม่ได้กิน มันก็อย่างนั้น... ถ้าเขาไม่ได้รับ เรานั้นก็ได้รับ ก็เราเป็นคนสร้างเอง แต่คนนั้นมันไม่แน่นี่ ถ้าไปเจอกันก็ได้รับ ถ้าไม่เจอกันแล้วจะว่าไง ของนี่มันไม่ใช่ของทิ้งนี่ ของกิน ของใช้ เราก็มากินมาใช้เสีย มันก็เสี่ยงอยู่นั่นละ ใช่ไหม ให้เอาติดตัวของเราไปเสียดีกว่า ไปไหนติดไปเลย เวลาสร้างตัวด้วยตัวของเราเองนี้ มันเหมาะดีกว่าที่จะคอยให้เขาส่งไปให้นะ นี่ท่านผู้รู้ถึงสอนว่า ในอัตภาพของมนุษย์นี้ เป็นอัตภาพที่เหมาะที่สุด ท่านว่า เวลานี้รู้สึกทุกสิ่งทุกอย่างอย่างนี้ให้เตรียมพร้อมเสียตั้งแต่บัดนี้ อย่าให้เสียท่า คือเวลาตายไปแล้ว มันเสี่ยงนี่ คำว่า “เสี่ยง” เพราะในแง่ที่จะทำให้เกิดใน

ที่ต่างๆ เบื้องหน้าของวิบากกรรมนี่มันมีมากต่อมาก ท่านว่ายังงั้น แต่เวลาที่เราเป็นมนุษย์ยังงี้ จิตมันมีหน้าที่อย่างเดียว แล้วเราบังคับให้มันไปทางไหน มันก็ไปนี่เวลานี้ บังคับได้เวลานี้ เวลาตายแล้ว มันบังคับไม่ได้สักอย่าง มันสำคัญตรงนี้นะ แล้วแต่วิบากจะพาไป วิบากจะพาไปเกิดภพไหน กำเนิดใด สูงต่ำยังไง อันนั้นเป็นเรื่องของวิบากกรรมดีชั่วนะ จะพาไปเอง เราบังคับไม่ได้ตอนนั้น

เราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือทางด้านธรรมะเป็นสำคัญ อ่านทางโลกมันมีฉากหน้าฉากหลัง สุดท้ายก็ฉากหลังนั่นแหละทำลาย ฉากหน้าเป็นเครื่องล่อหูล่อตาล่อใจไปหน่อยๆ ฉากหลังนี่สำคัญแทงเข้าไปเลย เสียมากต่อมาก แต่เมื่อไม่มีใครคิดทางเรื่องเสียแล้วละก็ มันจะเสียขนาดไหนก็ไม่สนใจ มีแต่ปีนหน้าเรื่อยๆ ความฉิบหายก็ไปเรื่อยๆ เหมือนไฟลามทุ่ง

ส่วนที่เป็นสารประโยชน์ก็มี ไม่ได้ปฏิเสธ แต่ผู้ที่อ่านส่วนมากมักอ่านด้วยความเพลิดเพลินละซิ ไม่ได้อ่านเพื่อหาสารประโยชน์อะไรนักนะ ยิ่งเป็นเด็กหนุ่มเด็กสาวด้วยแล้ว ดึกคะนองนี้ โอ๊ย เป็นบ้าไปเลยทีเดียว บ้าสดๆ ร้อนๆ ยิ่งเห็นโป๊ๆ เป๊ๆ ด้วยแล้ว ยิ่งไปใหญ่เลยนะ ลืมนุ่งซิ่นนุ่งผ้านั่นแหละ วิ่งเป็นบ้าเหมือนหมา นี่ละอำนาจของกามตัณหามันใช่เล่นเมื่อไร มันเคยทำลายโลกมามากต่อมากแล้ว อันไหนก็ไม่รุนแรงเหมือนอันนี้ อันนี้รุนแรงมาก ไม่ว่าสัตว์ว่าคน ถ้าลงอันนี้ได้บีบหัวใจแล้วอยู่ไม่ได้ ต้องดิ้นเทียว

ท่านจึงให้มีน้ำคือธรรมะ อ่านธรรมะ ฟังธรรมะ อบรมธรรม เพื่อดับไฟในใจ เพราะสิ่งที่ทำให้เพลิดเพลินนั้นเป็นสิ่งที่มีพิษภัยและความโศกเศร้าแฝงอยู่ในนั้น จึงนำธรรมะเข้าไปชะล้างในจุดนั้น เปิดออก เพื่อเห็นโทษของมัน ถ้ามีแต่สิ่งเหล่านี้ ถึงจะมีโทษขนาดไหนก็ไม่ได้เห็นโทษเพราะไม่สนใจดูโทษ พอธรรมะส่องเข้าไปปั๊บ ก็เห็นโทษของมันมากน้อย เห็นเรื่อยๆ เห็นหลายครั้งหลายหน ก็มีกำลังมากและปราบกันได้ๆ อย่างน้อยก็อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ ไม่ปีนรั้วปีนลูกกรงอย่างเขาว่า

เราเห็นอย่างนั้นแหละ จึงได้พิมพ์หนังสือออกแจก ทีแรกก็ทางวัดพิมพ์แจกก่อน ทีนี้ต่อมาบรรดาลูกศิษย์ลูกหาก็พิมพ์ เลยพิมพ์กันเป็นเนื้อเป็นหนังจริงๆ ทางวัดก็เป็นอันว่าปล่อย เป็นแต่เพียงว่ารับแจกให้ ทำออกมาแล้วก็แจกประชาชนญาติโยม เพราะเราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือธรรมนี้มากอย่างฝังใจ นี่หลวงตาบัวบวชตั้งแต่หนุ่มฟ้อจนกระทั่งป่านนี้ก็เพราะได้อ่านหนังสือ ให้ลูกหลานทั้งหลายเอาไปเป็นคติ

(อบรมฆราวาส ๒๐ มิ.ย. ๓๖)

ภาคผนวก
คำถาม - คำตอบ ปัญหาธรรม

ระหว่างวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๗ – วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๔๘

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

คำถาม

โดย : สลัดบาร์ เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๗

กลับว่างเข้ามาที่ใจหมด...

กราบขอโอกาสนี้เรียนถามปัญหาหลวงตาเจ้าค่ะ

ที่ลูกดำเนินอยู่คือหมั่นรู้สึกตัวที่กายที่ใจในชีวิตประจำวันอยู่เสมอๆ เจ้าค่ะ... แต่ช่วงนี้มีบางอย่างที่เปลี่ยนๆ ไปจากเดิมคือ... ที่เคยกำหนดรู้เข้ามาที่ใจ ที่เคยตั้งใจว่าจะรู้สิ่งต่างๆ เดี๋ยวนี้ว่างไปเองไม่ได้ทำอะไร สังเกตได้ว่า (ต้องโดนดุกิเลสแน่ๆ) เมื่อก่อนเวลาน้อมนึกถึงสิ่งที่จะเป็นไปในข้างหน้าของตนเอง ก็จะเห็นอารมณ์ หรือเห็นจิตที่นึกๆ คิดๆ ในขณะนั้นๆ แต่ตอนนี้น้อมไปมันไม่มีให้ดูแล้ว ทั้งดีทั้งร้ายต่างๆ ที่จะเกิดเกี่ยวกับตนเองในอนาคต กลับว่างเข้ามาที่ใจหมด เลยดูอะไรให้ตัวเองเหมือน เดิมไม่เห็นแล้ว แต่ถ้าเป็นอาการข้างนอกก็ยังคงเห็นเหมือนเดิม คือลูกสังเกตว่ามีสิ่งที่เปลี่ยนไป กราบเรียนหลวงตาตามตรง เพราะไม่เห็นที่พึ่งอื่นเลยเจ้าค่ะ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาได้เมตตาตอบปัญหาของคุณ

เมื่อเช้าวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : ไม่ตอบอันนี้ ฟังเฉยๆ ไม่มีแง่ใดที่จะน่าตอบ

คำถาม

โดย : ณัฐวุฒิ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๗

สู้กับโทสะ

กราบนมัสการหลวงตาที่เคารพอย่างสูง

กระผมได้ฝึกปฏิบัติมานานพอสมควรแต่ไม่ได้เข้มข้นมากนัก จะเน้นไปในด้านการพิจารณาภาวะจิตเป็นหลัก เช่น ขณะขับรถอยู่แล้วมีคันอื่นแซง ก็จะมองดูจิตตัวเองว่ากระเพื่อมขึ้นด้วยอารมณ์โทสะหรือไม่ บางครั้งก็กำหนดทันบางทีก็ไม่ทันเป็นต้น ส่วนการปฏิบัติด้านสมถะนั้น จะนั่งเป็นหลัก และกำหนดอาณาปานสติตลอดเวลาที่มีโอกาส มาช่วงหลังๆ มีรู้สึกว่าผลจากการกำหนดลมหายใจเข้าออกนั้นทำให้มีสติควบคุมกายและวาจามากขึ้น เกิดความสบายใจมากกว่าแต่ก่อนมาก แต่ที่เจอปัญหาตอนนี้คือ อารมณ์โทสะจะมาเร็ว และจะหงุดหงิดรำคาญง่ายมาก บางครั้งแม้กระทั่งกับมารดาเองและภรรยา บางครั้งไม่ทราบสาเหตุว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ทั้งๆ ที่กับมารดานั้นพยายามระลึกอยู่ตลอดเวลาว่าไม่ดี เป็นบาป ไม่ควรเกิดอาการแบบนี้กับคนใกล้ชิด อยากขอคำแนะนำจากหลวงตาว่า จะอบรมจิตอย่างไรดี ไม่ให้จิตหงุดหงิดรำคาญ อยากให้จิตสงบไม่อยากโกรธใคร ทำอย่างไรให้เป็นคนโกรธไม่เป็น อยากจะให้จิตของตัวเองเป็นอย่างแผ่นดินซึมซับทุกอย่างได้โดยไม่กระเทือน

กราบนมัสการถามหลวงพ่อด้วยความเคารพ ขอหลวงพ่อช่วยชี้ทางให้คนโง่อย่างผมด้วยครับ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบปัญหาให้คุณ

เมื่อเช้าวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : ให้ภาวนาอารมณ์สงบเข้าให้มาก พอจิตมีความสงบบ้างแล้วจิตจะค่อยละเอียดเข้าไป โทสะจึงปรากฏได้ง่าย ทั้งๆ ที่แต่ก่อนโทสะมันมีอยู่แล้วแต่ไม่รู้เพราะมันมากต่อมาก ทับเอาจนจะตายว่างั้นเถอะ ทีนี้พอจิตมีความสงบละเอียดเข้าไป

โทสะแย็บขึ้นมามันก็รู้ จึงมาว่าโทสะนี้เกิดได้ง่าย ความจริงสติดีขึ้น เข้าใจ เท่านั้นละ เอาทำใจให้สงบมากเข้า โทสะมีก็ให้รู้ว่ามี

คำถาม

โดย : patricia vannarath เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๗

จิตรวม ไม่คิด ไม่ปรุงแต่ง

กราบเท้าองค์หลวงปู่ที่เคารพสูงสุด

หลังจากที่ลูกนั่งแล้ว จิตรวมแล้ว แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น จะไม่คิด ไม่ปรุงแต่งอะไรเลย จะอยู่อย่างนั้นเป็นนานๆ แต่ละครั้ง ลูกอยากรู้ว่าลูกควรจะทำอย่างไรต่อไปอีก ลูกขอกราบเรียนหลวงปู่เท่านี้ ขอหลวงปู่เมตตาลูกด้วย

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบปัญหาภาวนาให้คุณ

เมื่อเช้าวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : เบื้องต้นทำภาวนายังไง (คงภาวนาพุทโธแหละครับ) กำหนดพุทโธแล้วเป็นยังไง เอ้าว่าซิ (นั่งแล้วจิตรวมแต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่คิดไม่ปรุงแต่งอะไรเลย จะอยู่อย่างนั้นนานๆ ในแต่ละครั้ง) เออ ถูกต้อง (แล้วเขาจะทำยังไงต่อไปครับ) ให้ทำอย่างนั้นแหละ ต่อมาถ้ามันมีความสงบ ความสงบของจิตเรียกว่าความค่อยอิ่มอารมณ์ของจิต คือจิตนี้หิวโหยตลอด อยากนั้นอยากนี้อยากตลอดเวลา มีอะไรๆ ก็ไม่พอ ความอยากของจิตนี้ท่วมท้นไปเลย ได้มากเท่าไรยิ่งอยากมาก นี่คือกิเลส อารมณ์อันนี้เรียกว่ากิเลส วัตถุทั้งหลายเป็นวัตถุที่จะให้จิตไปพาดพิงไปวาดภาพขึ้นให้เกิดอารมณ์มากขึ้น ได้มากเท่าไรๆ ไม่พอๆ นี่คืออารมณ์ของจิต

ทีนี้พอจิตสงบ อารมณ์เหล่านี้ความหิวโหยเหล่านี้จะสงบตัวลงๆ นี่เรียกว่าจิตอิ่มอารมณ์ไม่อยากคิดอยากพูดอะไร นั่นละให้ออกทางด้านปัญญา พิจารณาดูธาตุดูขันธ์ ดังพระพุทธเจ้า มอบงานให้พระ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ที่นี่จะรื้อภพรื้อชาติจะรื้อตรงนี้นะ เอาอันนี้งานอันนี้งานรื้อภพรื้อชาติของตัวเอง ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยนะ เกสา โลมา

นขา ทันตา ตโจ นี่ละงานรื้อภพรื้อชาติ จับตัวนี้เข้าไปแล้วมันจะค่อยกระจายเหมือนไฟได้เชื้อ เชื้อมีอยู่ที่ไหนไฟจะลุกลามไปๆ เรื่อยๆ หยาบละเอียดเผาไหม้ไปได้ ส่วนไหนๆ จะรู้ได้เห็นได้ไปเรื่อย ลบล้างกันไปเรื่อย ปล่อยวางกันไปเรื่อย ให้ใช้ทางปัญญา สมาธิคือความสงบใจ ความสงบใจนี้ถ้าไม่มีปัญญามาแฝงก็นับว่าเลิศว่าเลอในตัวเอง จนติดสมาธิ ประหนึ่งว่านิพพานอยู่ในสมาธิ

นี่เป็นแล้วนะ ไม่ใช่มาพูดเฉยๆ เวลาจิตสงบเต็มที่อิ่มตัวเต็มที่แล้ว ไม่อยากคิดอยากปรุงอะไร ยุ่งกวนใจ แต่ก่อนไม่ได้ คิดไม่ได้มันจะตาย ดีดดิ้น ทีนี้เวลาจิตอิ่มอารมณ์ด้วยการภาวนา แล้วสงบตัวเข้ามาๆ ที่นี่ไม่อยากคิดอยากปรุง ความคิดปรุงยิบๆ แย็บๆ กวนใจทั้งนั้น อยู่แน่วอันเดียวเลยที่นี่ รู้แน่วอยู่อันเดียว สุดท้ายเลยเหมาอันนั้นว่าจะเป็นพระนิพพาน นั่นมีอันเดียวเท่านั้นละ เอกจิตเอกธรรม เรียกว่าจิตอิ่มอารมณ์เต็มที่ นี่ละจิตอิ่มอารมณ์เต็มที่แล้วไม่สนใจกับอารมณ์อะไร ทีนี้ให้พาพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ ดูผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ตับไตไส้พุงภายในภายนอกของตัวเองและของผู้อื่นหรือสัตว์ใดก็ตาม พิจารณาเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา อสุภะ อสุภังป่าช้าผีดิบ พิจารณาดูในกายของตัวเองนี้ ทีนี้ปัญญาจะขยายตัวออก

ความรู้ทางด้านปัญญาจะเฉียบแหลมมาก สมาธิที่ว่าเลิศเลอในเบื้องต้นที่ไม่เคยออกพิจารณานั้น จะกลายเป็นมูตรเป็นคูถไปนะ คือต่ำกว่ากันขนาดนั้นละ ปัญญานี้แหลมคมเข้าไปเรื่อยๆ จิตจึงได้ดื่มทางด้านปัญญา ให้ใช้ปัญญาบ้างนะ ถ้าใช้ปัญญาจิตจะเบิกกว้างออกไปเรื่อยๆ จิตอิ่มอารมณ์นั่นละเป็นทางที่จะก้าวเดินทางด้านปัญญาพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ตามสัดตามส่วนของมันเป็นยังไงๆ เวลาจิตหิวโหยอารมณ์พาพิจารณานี้มันเถลไถลออกไปข้างนอกเสีย เลยเป็นสัญญาอารมณ์เป็นสมุทัยเป็นกิเลสไปเสีย เพราะฉะนั้นท่านจึงสอน เวลาจิตมีความสงบแล้วให้พิจารณาทางด้านปัญญา

ท่านสอนพระท่านว่า สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา ปัญญาเมื่อมีสมาธิหนุนหลังแล้วย่อมเดินได้คล่องตัว แต่ทางปริยัติท่านว่า ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ท่านพูดกว้างๆ แต่ผู้ปฏิบัติจะมารู้ตัวเอง สรุปลงมาแล้วก็เรียกว่า เมื่อมีสมาธิหนุนแล้วปัญญาเดินได้คล่องตัวไปอย่างนั้นเลย ศีลเป็นเครื่องอบรมจิตให้มีความสงบ ไม่ระแคะระคายในศีลของตนว่าด่างพร้อยหรือขาดทะลุประการใด จิตก็ไม่มีอารมณ์ระแคะระคาย แล้วภาวนาก็สงบได้ง่าย เวลาสงบแล้ว จิตนี้

สงบเข้าไปๆ ก็อิ่มอารมณ์ พออิ่มอารมณ์แล้วพาคิดทางด้านปัญญาก็คิด แยกธาตุแยกขันธ์ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ จะทำให้เป็นสมถะก็ได้ คือสงบด้วยการพิจารณา เกสาในจุดเดียว โลมา ผม ขน เล็บ ฟัน จะพิจารณาอะไรก็ตาม หรือเอาคำใดบริกรรมก็ตามเป็นอารมณ์แห่งความสงบได้

ทีนี้เวลาจิตมีความสงบแล้ว เอาอันนี้แยกออกเป็นด้านปัญญาทางวิปัสสนาก็ได้ นั่นมันออกไปเรื่อยๆ จากนั้นก็เป็นปัญญาไปเรื่อยแหละ อาการทั้งหมด เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้กลายเป็นหินลับปัญญาไปเรื่อยๆ แต่ก่อนเป็นหินลับจิตให้สงบ เบื้องต้นให้สงบ กล่อมจิตให้สงบ ต่อไปก็เป็นหินลับปัญญาไป ให้พิจารณาทางด้านปัญญา พากันเข้าใจนะเรื่องปัญญา ออกทางปัญญาเป็นอย่างนี้ ออกทางปัญญานี้กว้างขวางมาก สมาธิมีแต่รวมตัวเข้าๆ ไม่กว้างขวางมากนัก แต่ทางด้านปัญญานี้กว้างขวางออกไปเท่าไรยิ่งแตกกระจัดกระจาย แตกไปเรื่อยๆ เรื่องปัญญา พิสดารมากทีเดียว ให้พิจารณาทางด้านปัญญาแยกธาตุแยกขันธ์ ป่าช้าผีดิบ

ท่านสอนให้ไปเยี่ยมป่าช้า คือดูป่าช้าตัวเองไม่เห็น เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ คือร่างกายมันแตกมันเน่า มันยังไม่แตกมันก็เน่า มันก็เป็นของมันอยู่ภายใน นี่เรียกว่าป่าช้าผีดิบผีสด เราพิจารณานี้ไม่เห็น ท่านจึงสอนให้ไปเยี่ยมป่าช้า ให้ไปดูโน้นแล้ว เทียบเข้ามาภายใน พอได้หลักได้เกณฑ์แล้วป่าช้าภายนอกก็ไม่จำเป็น ดูป่าช้าภายในกระจายไปหมด นั่นเรียกว่าปัญญา ก็มีเท่านั้นละ พูดย่อๆๆ ไปเสียก่อน แล้วมีอะไรอีกล่ะ

คำถาม

โดย : โอ๊ต เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๗

นอกจากอสุภะแล้ว ควรกำหนดให้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้วยหรือไม่

กราบนมัสการหลวงตาที่เคารพ ขอเรียนถามปัญหา ครับ

๑. ผมเป็นฆราวาส ปัจจุบันผมกำลังพิจารณากายอยู่ โดยพิจารณาผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ให้เป็นปฏิกูล มันมีความรู้สึก ยุบยิบๆ ในจิต ครับ เช่น พอนึกถึง ผม หรือหนังว่าปฏิกูลปั๊บ มันก็แสดงอาการปฏิกูลทันที บ้างก็หลุดออกมาให้เห็น ทำไมมันถึงรู้สึกยุบยิบๆ เวลาทำงานก็ทำปกติไป แต่เหมือนอีกจิตหนึ่งก็อยากจะพิจารณาให้ต่อเนื่อง แต่มันก็ต้องทำงาน ตอนนอนนอนไม่ค่อยหลับเลยครับ เพราะมันพอใจจะพิจารณาแบบนี้

แต่ไม่ค่อยชัด เพราะมันเบาสบาย ถูกไหมครับ การพิจารณากาย พิจารณาแบบนี้ ใช่ไหมครับ

๒. นอกเหนือจากอสุภะแล้ว ควรกำหนดให้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้วยไหมครับ? แล้วบางครั้งพอพิจารณาอยู่ จิตมันก็มายึดตรงอกตัวเอง แล้วพิจารณาทุกขังว่าอะไรเป็นทุกข์ อกเป็นทุกข์เหรอ ลองลอกหนังจนถึงกระดูก แล้วทุกข์จากการยึดอกมันก็ดับ หรือบางครั้งก็เป็นแบบทุกข์ก็อยู่ส่วนทุกข์?

๓. ทำไมเวลาพิจารณาแล้วจิตมันมาเด่นอยู่ที่กลางอกเหมือนมันหดตัว แต่ก็ไม่ถาวร บางครั้งมันก็ไปยึดกายอีกแต่ไม่หนัก เหมือนยังไม่เคยพิจารณา พอรู้เท่าทัน หรือพิจารณาจิต มันก็มาเด่นอยู่กลางอกอีก ต้องทำยังไงต่อไปครับ

๔. บางครั้งจิตมันบอกว่าพิจารณาพอแล้ว จะพิจารณาอีกเหมือนมันไม่สนใจต่อ ต่อมาเหมือนกิเลสมันค่อยๆ แทรกตรงไอ้ความนอนใจบอกว่าพิจารณาพอแล้ว ตรงนี้จะแก้อย่างไรให้รู้เท่าทันหรือเปล่าครับ

ขอบพระคุณหลวงตาครับ

โอ๊ต

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบปัญหาจิตตภาวนาให้คุณ

เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๗ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

ผู้กำกับ : ปัจจุบันผมกำลังพิจารณากาย โดยพิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ให้เป็นปฏิกูล มันมีความรู้สึกยิบๆ ในจิต เช่นพอนึกถึงผมหรือหนังว่าปฏิกูลปั๊บ มันก็แสดงอาการปฏิกูลทันที บ้างก็หลุดออกมาให้เห็น ทำไมมันถึงรู้สึกยุบยิบๆ เวลาทำงานก็ทำปกติไป แต่เหมือนอีกจิตหนึ่งก็อยากจะพิจารณาให้ต่อเนื่อง แต่มันก็ต้องทำงาน ตอนนอน นอนไม่ค่อยหลับเลย เพราะมันพอใจจะพิจารณาแบบนี้ แต่ไม่ค่อยชัด เพราะมันเบาสบาย ถูกไหมครับ

หลวงตา : ถูกต้องๆ พิจารณาอย่างนั้นแหละ

ผู้กำกับ : ข้อที่สองครับ นอกเหนือจากอสุภะแล้ว ควรกำหนดให้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้วยใช่ไหมครับ

หลวงตา : ใช่ๆ เอ้าว่าไป

ผู้กำกับ : บางครั้งพิจารณาอยู่จิตมันก็มายึดตรงอกตัวเอง แล้วพิจารณาทุกขัง ว่าอะไรเป็นทุกข์ อกเป็นทุกข์เหรอ ลองลอกหนังออกจนถึงกระดูก แล้วทุกข์จากการยึดอกมันก็ดับ หรือบางครั้งก็เป็นแบบทุกข์ก็อยู่ส่วนทุกข์

หลวงตา : ก็มีเท่านั้นจะให้ว่าอะไรอีก

ผู้กำกับ : ข้อสาม ทำไมเวลาพิจารณาแล้วจิตมันมาเด่นอยู่ที่กลางอกเหมือนมันหดตัว แต่ก็ไม่ถาวร บางครั้งมันก็ยึดกายอีก แต่ไม่หนักเหมือนยังไม่เคยพิจารณา พอรู้เท่าทันหรือพิจารณาจิตมันก็มาเด่นอยู่กลางอกอีก ต้องทำยังไงต่อไปครับ

หลวงตา : ถูกต้องแล้วให้พิจารณาอย่างนั้นต่อไป เวลาชำระแล้วมันจะคล่องแคล่วว่องไวและเข้าใจตัวเองไปโดยลำดับ

ผู้กำกับ : ข้อสี่ บางครั้งจิตมันบอกว่าพิจารณาพอแล้ว จะพิจารณาอีกเหมือนมันไม่สนใจ

หลวงตา : ไม่สนใจก็ให้อยู่ในความสงบ ไม่สนใจกับการพิจารณาแล้วก็ให้เข้าไปอยู่ในความสงบ คือรู้อยู่โดยเฉพาะ

ผู้กำกับ : ต่อมาเหมือนกิเลสมันค่อยๆ แทรกตรงความนอนใจ บอกว่าพิจารณาพอแล้ว ตรงนี้จะแก้อย่างไร ให้รู้เท่าทันหรือเปล่าครับ

หลวงตา : เวลาพอก็พอ คือเวลาเราเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็พักงาน เรียกว่าพอเสียก่อนวันนี้ วันหลังซ้ำใหม่อย่างนี้ เข้าใจเหรอ มันพอเป็นระยะๆ หิวเป็นระยะ อิ่มเป็นระยะ เอ้า ว่าไป

คำถาม

โดย ไกรพล ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๗

พิจารณาให้ความปวดหายไป

กราบนมัสการพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตาพระมหาบัวที่เคารพอย่างสูง

กระผมมีข้อสงสัยในระหว่างการนั่งภาวนาครับ

๑. ขณะที่กระผมนั่งภาวนาพุทโธ คือ ลมหายใจเข้ากระทบปลายจมูก ภาวนาพุท ลมหายใจออกกระทบปลายจมูก ภาวนาโธ มีสติรู้อยู่ที่ปลายจมูก ซึ่งเป็นทางเข้า-ออกของลมที่มากระทบครับ กระผมก็ภาวนาไปเรื่อยๆ ครับ พยายามมีสติรู้ลมที่มากระทบที่ปลายจมูกและคำภาวนา จนกระทั่งผ่านไปสักพักหนึ่งเกิดเวทนาที่ขาครับ กระผมรู้ว่าเริ่มปวดแต่สามารถทนได้ ก็ภาวนาพุทโธต่อไป แต่พอไม่นานก็ปวดมากขึ้นครับ กระผมจึงเปลี่ยนจากการภาวนาพุทโธ มาเป็นการพิจารณาร่างกายแยกธาตุแยกขันธ์ครับ โดยเฉพาะตรงที่ปวดครับ ซึ่งก็ทำให้ความปวดลดลงไปแต่ไม่หายขาดครับ ยังคงปวดอยู่แต่กระผมทนได้ครับ กระผมก็เลยเปลี่ยนจากการพิจารณาร่างกายมาเป็นการภาวนาพุทโธเหมือนตอนแรกครับ

๑.๑ ที่กระผมได้กระทำมาดังกล่าวนี้ถูกต้องหรือไม่ครับ

๑.๒ กระผมต้องพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ จนให้ความปวดหายไปหมดหรือไม่ครับ แล้วค่อยกลับมาภาวนาพุทโธต่อไปครับ

๑.๓ ขอให้หลวงตาแนะนำในการนั่งภาวนาพุทโธในครั้งต่อไปด้วยครับ

สุดท้ายนี้กระผมขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตาพระมหาบัวที่เคารพเป็นอย่างสูงครับที่ได้เมตตาตอบปัญหาให้กระผมในครั้งนี้ครับ และขออำนาจพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงดลบันดาลให้หลวงตามีแต่ความสุขกายสุขใจแคล้วคลาดปลอดภัยจากภยันตรายใดๆ ทั้งปวง ปรารถนาสิ่งใดจงสำเร็จตามความประสงค์ทุกๆ ประการ มีอายุยืนยาวนานเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับประชาชนทุกคนครับ สาธุ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ณ สวนแสงธรรม กรุงเทพฯ ดังนี้

ผู้กำกับ : นี่คนที่ ๒ ครับ ข้อ ๑. ขณะที่ผมนั่งภาวนาพุทโธ ลมหายใจเข้ากระทบปลายจมูก ภาวนาพุท ลมหายใจออกกระทบปลายจมูก ภาวนาโธ สติรู้อยู่ที่ปลายจมูก ซึ่งเป็นทางเข้าออกของลมที่มากระทบครับ กระผมก็พิจารณาไปเรื่อยๆ พยายามให้มีสติรู้ลมที่มากระทบที่ปลายจมูกและคำภาวนา จนกระทั่งผ่านไปสักพักหนึ่งเกิดเวทนาที่ขาครับ กระผมรู้สึกเริ่มปวดแต่สามารถทนได้ ก็ภาวนาพุทโธต่อไป แต่พอไม่นานก็ปวดมากขึ้นครับ กระผมจึงเปลี่ยนจากการภาวนาพุทโธ มาเป็นการพิจารณาร่างกายแยกธาตุแยกขันธ์โดยเฉพาะตรงที่ปวดครับ ซึ่งก็ทำให้ความปวดลดลงไปแต่ยังไม่หายขาดครับ ยังคงปวดอยู่แต่กระผมทนได้ครับ กระผมก็เลยเปลี่ยนจากการพิจารณาร่างกายมาเป็นการภาวนาพุทโธ เหมือนตอนแรกครับ ที่กระผมได้กระทำมาดังกล่าวนี้ถูกต้องหรือไม่ครับ กระผมต้องพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์จนให้ความปวดหายไปหมดหรือไม่ครับ แล้วค่อยกลับมาพิจารณาพุทโธต่อไปครับ จากไกรพล

หลวงตา : ไม่ผิดล่ะ ถูกต้องตามนิสัยควรจะพิจารณาแง่ใดเวลาใด นี้ก็พิจารณาในวงแห่งธรรมที่ถูกต้องอยู่แล้ว

คำถาม

โดย ธีรวัฒน์ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๗

พิจารณาแยกกาย

กราบเท้าหลวงตาที่เคารพอย่างสูงสุด

ผมได้ติดตามคำสั่งสอนของหลวงตา และพยายามนำมาปฏิบัติชำระจิตใจจากหยาบมาสู่ละเอียด ผมขออนุญาตกราบเรียนผลต่อหลวงตาดังนี้ครับ

๑. ระยะหลังนี้ ผมเดินภาวนา พุทโธ ไปสักพักหนึ่ง รู้สึกจิตใจผ่องใสมากละเอียดบริสุทธิ์ใสจนเหมือนเป็นแก้ว มีแสงสว่างกระจายออกโดยรอบ ต่อจากนั้น ก็

พิจารณากาย แสงนั้นทะลุทุกรูขุมขน จนกายนั้นโปร่งแสง พิจารณากายแยกเป็นธาตุดิน น้ำลมไฟ ให้แตกสลายเป็นผง เป็นละอองธุลีหมดไป แล้วพิจารณากระจายไปถึงแผ่นดิน ต้นไม้รอบข้าง ก็เป็นลักษณะผงธุลีเหมือนกัน มีครั้งหนึ่งรู้สึกเหมือนทะลุออกจากโลก แผ่นดินที่เป็นธาตุหยาบ เหมือนอยู่เหนือโลกมองลงมา จิตใจเหมือนอยู่ในอีกดินแดนหนึ่งซึ่งใสละเอียด ผมกำลังพยายามพิจารณาแยกความใสสะอาดนั้นให้กระจายแยกออกจากกันครับ บางครั้งพิจารณาจิตใจแยกออกไปเรื่อยๆ จนเหมือนเป็นอณูละเอียดไปหมด จนทะลุเข้าไปเป็นความสว่าง รู้สึกสบายในใจเป็นอย่างมาก มีความเบาสบายมากครับ ผมใคร่ขอคำแนะนำสั่งสอนเพิ่มเติมจากหลวงตาด้วยครับ

๒. ในยามที่ไม่สบายเป็นหวัดหรือคนข้างเคียงไม่สบาย เช่น เป็นหวัดเจ็บคอ ปวดหัว ผมได้พิจารณาแยกกายแยกรูปออกจากกัน แยกออกจากกันแล้วได้พบสิ่งแปลกปลอมที่แฝงอยู่ในรูปกาย ผมคาดว่าเป็นเชื้อโรค มีรูปนิมิตลักษณะต่างๆ กัน เป็นรูปสัตว์แปลกๆ คล้ายตัวหนอนบ้าง คล้ายปูบ้างซึ่งมักจะทำให้ไอคันคอ ผมได้แยกเชื้อโรคต้นเหตุออกจากกาย และนึกน้อมนำเชื้อโรคนั้นไปทิ้งถังขยะบ้าง ทิ้งทะเลบ้าง สังเกตผลว่าทำให้หายเจ็บไข้ได้อย่างรวดเร็ว ผมได้รักษาลูกสาวบ้าง รักษาตนเองบ้าง รักษาคนในครอบครัวบ้าง สังเกตว่าได้ผลดีครับ การทำอย่างนี้เป็นการฝ่าฝืนกรรมลิขิตหรือไม่ครับ และจะมีโทษภายหลังหรือไม่ครับ หรือควรปล่อยให้เจ็บไข้เป็นไปตามกรรมธรรมชาติของเขาครับ

๓. ผมขอกราบขอบพระคุณหลวงตาเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาเมตตาสั่งสอนชี้ทางสว่างให้แก่มวลมนุษย์ ได้พัฒนาจิตใจของตนยกระดับขึ้น ผมได้นำธรรมะมาใช้ในการทำงาน เช่น การประชุม พิจารณาแยกปัญหาแยกอารมณ์ออก ทำให้มีปัญญาใช้เหตุผลไม่ใช้อารมณ์โกรธขุ่นมัว ในการพูดในที่ประชุม ซึ่งทำให้การทำงานกับคนอื่นๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อนได้รับความร่วมมือดีขึ้น สามารถทำให้งานลุล่วงไปด้วยดีครับ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ณ สวนแสงธรรม กรุงเทพฯ ดังนี้

ผู้กำกับ : กราบเรียนนะครับเป็นปัญหาธรรมะจากเว็บไซต์ของหลวงตา วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ครับ คนแรกนะครับ ผมได้ติดตามคำสั่งสอนของหลวงตา และพยายามนำมาปฏิบัติชำระจิตใจ จากหยาบมาสู่ละเอียด ผมขออนุญาตกราบเรียนผลต่อหลวงตาดังนี้ครับ ข้อ ๑. ระยะหลังนี้ ผมเดินภาวนาพุทโธไปสักพักหนึ่ง รู้สึกจิตใจผ่องใสมาก ละเอียดบริสุทธิ์ใสจนเหมือนเป็นแก้ว มีแสงสว่างกระจายออกโดยรอบ ต่อจากนั้นก็พิจารณากาย แสงนั้นทะลุทุกรูขุมขน จนกายนั้นโปร่งแสง พิจารณากาย แยกเป็นธาตุดินน้ำลมไฟ ให้แตกสลายเป็นผง เป็นละอองธุลีหมดไป แล้วพิจารณากระจายไปถึงแผ่นดิน ต้นไม้รอบข้าง ก็เป็นลักษณะผงธุลีเหมือนกัน มีครั้งหนึ่งรู้สึกเหมือนทะลุออกจากโลกแผ่นดินที่เป็นธาตุหยาบเหมือนอยู่เหนือโลกมองลงมาจิตใจเหมือนอยู่ในอีกดินแดนหนึ่งซึ่งใสละเอียด ผมกำลังพิจารณาแยกความใสละเอียดนั้นให้กระจายแยกออกจากกันครับ บางครั้งพิจารณาจิตใจแยกออกไปเรื่อยๆ จนเหมือนเป็นอณูละเอียดไปหมด จนทะลุเข้าไปเป็นความสว่าง รู้สึกสบายใจเป็นอย่างมาก มีความสบายมากครับ ผมใคร่ขอคำแนะนำสั่งสอนเพิ่มเติมจากหลวงตาด้วยครับ

หลวงตา : เท่าที่พิจารณามานี้ถูกต้องแล้ว ไม่มีที่ต้องติ ให้พิจารณาซ้ำๆ ซากๆ แต่อย่าไปเอาอดีตมาเป็นอารมณ์ ให้พิจารณาตั้งใหม่ (ครับ) เป็นปัจจุบันเข้าใจไหม (ครับ) และมันค่อยชำนิชำนาญคล่องตัวไปเอง ถูกต้องแล้วที่เล่ามานี้

ผู้กำกับ : ข้อ ๒. ในยามที่ผมไม่สบาย เป็นหวัดหรือคนข้างเคียงไม่สบาย เช่น เป็นหวัด เจ็บคอ ปวดหัว ผมได้พิจารณาแยกกาย แยกรูปออกจากกัน แยกออกจากกันแล้ว ได้พบสิ่งแปลกปลอมที่แฝงอยู่ในรูปกาย ผมคาดว่าเป็นเชื้อโรคมีรูปนิมิตลักษณะต่างๆ กัน และนึกน้อมนำเจ้าโรคนั้นไปทิ้งถังขยะบ้าง ทิ้งทะเลบ้าง สังเกตผลว่าทำให้หายเจ็บไข้ได้อย่างรวดเร็ว ผมได้รักษาลูกสาวบ้าง รักษาตนเองบ้าง รักษาคนในครอบครัวบ้าง สังเกตว่า ได้ผลดีครับ การทำอย่างนี้เป็นการฝืนกรรมลิขิตหรือไม่ครับ และจะมีโทษ

ภายหลังหรือไม่ครับหรือควรปล่อยให้เจ็บไข้เป็นไปตามธรรมชาติของเขาครับ

หลวงตา : ถูกต้องแล้วนี่ จะเป็นไปตามนิสัยนะ ไม่ได้เป็นอย่างนี้ทุกคน แต่สำหรับเราแล้ว เรานี้ถูกต้องแล้ว ตามนิสัยของเรานะ (ครับ) ตามแต่จะแยกแยะไปใช้ในเวลาใดเหมาะสมกับความถนัดใจของเราก็พิจารณาได้ จะถูกต้อง

ผู้กำกับ : ไม่เป็นการฝ่าฝืนกรรมลิขิต นะครับ

หลวงตา : ไม่ฝืน

ผู้กำกับ : ครับผม ข้อ ๓. ผมได้นำธรรมะไปใช้ในการทำงาน พิจารณาแยกปัญหา แยกอารมณ์ออก ทำให้มีปัญญาใช้เหตุผลไม่ใช้อารมณ์โกรธขุ่นมัวในการพูดในที่ประชุม ซึ่งทำให้การทำงานกับคนอื่นๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อน ได้รับความร่วมมือดีขึ้น สามารถทำให้งานลุล่วงไปด้วยดีครับ จากธีรวัฒน์

หลวงตา : คนแรกล่ะ พูดน่าฟัง (ครับ) มีหลักมีเกณฑ์ การภาวนานี้พิสดารมากนะ ที่เอามาพูดเหล่านี้ พูดเพียงเท่าที่จะพอจะพูดได้ๆ พอเข้าใจกันได้เท่านั้น ที่นอกจากนี้ ที่จะสุดวิสัยของผู้ฟังแล้ว พูดหาประโยชน์อะไร แต่ความรู้มันไม่เป็นยังนั้นเต็มเหนี่ยวของความรู้ แล้วแต่มันจะรู้อย่างไร เห็นอย่างไรขึ้นมา ตลอดความสว่างไสวของจิตจะมีเหมือนกัน ทุกอย่างเราคาดไม่ถูกล่ะ เป็นขึ้นมาแล้วก็รู้เอง

คำถาม

โดย เสาวคนธ์ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ได้ยินเสียงในสมาธิ

กราบนมัสการหลวงตาที่เคารพอย่างสูง

ดิฉันนั่งสมาธิ ขณะที่จิตเป็นสมาธิไม่ได้คิดอะไร ก็ได้ยินเสียงในสมาธิบอกว่าให้พิจารณาธาตุทั้งสี่ ดิฉันก็กำลังจะเริ่มพิจารณา ก็ได้ไปเห็นอวัยวะภายในตับไตไส้พุง ดิฉันก็รู้สึกตกใจ เพราะไม่เคยเห็น ก็ถามออกไปว่า เห็นแล้วได้อะไร ภาพนั้นก็หายไป ดิฉันควรจะทำอย่างไรเจ้าคะ และที่ทำอยู่นี้ไม่ได้เป็นการส่งจิตออกนอกใช่ไหมเจ้าคะ ดิฉันกราบขอรบกวนเวลาของหลวงตาด้วยเจ้าค่ะ ขอหลวงตาเมตตาตอบปัญหาให้ด้วยเจ้าค่ะ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : พิจารณาอย่างนั้นแหละ ได้อะไรไม่ได้อะไร มันก็ได้สิ่งที่พิจารณาอยู่นั้นแหละ เข้าใจเหรอ มันได้มันเสียอยู่กับการพิจารณานั่นแหละ ถ้าพิจารณาอย่างนี้เรียกว่าได้ ได้อรรถได้ธรรม ได้คติตัวอย่างอันดีงามเข้ามาใช้ อันนี้ก็ดีรองกันลงมาอยู่ (ไม่เป็นการส่งจิตออกนอกใช่ไหมครับ) พิจารณาอยู่ในร่างกายเรานี้นั้น เรียกว่าไม่ออกนอกแหละ อยู่ในวงอริยสัจ เข้าใจเหรอ อริยสัจเป็นเครื่องตรัสรู้ เป็นเครื่องบรรลุธรรม เป็นเครื่องบุกเบิกกิเลสออกเพื่อรู้ธรรมเห็นธรรม ไม่มีผิด ไม่ออก ยิ่งอยู่ในวงกายมากเท่าไรก็ยิ่งจะแตกกระจายออกไปมากนะ ใครพิจารณาเรื่องร่างกายให้มากเข้าไปเวลาพิจารณานะ เวลาสงบก็ให้สงบ ตีตะล่อมจิตเข้ามาด้วยสติ ให้มีความสงบเย็น พอสงบแล้วออกจากความสงบนั้นใช้ทางด้านปัญญา พินิจพิจารณาเรื่องร่างกายเป็นสำคัญมาก เมื่อพิจารณาร่างกาย ความรู้แปลกๆ ต่างๆ มันจะพิสดารออกไป จึงว่าไม่ออก ก็ออกไปหาอริยสัจ ออกก็อยู่ในร่างกาย ไม่เรียกว่าออก เข้าใจเหรอ

คำถาม

โดย เก่ง ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ปฏิบัติทางไหนดีที่สุด

กราบนมัสการหลวงพ่อ

ผมมีเรื่องรบกวนถามในแนวทางการปฏิบัติสมาธิดังนี้

เมื่อตอนเด็กๆ สมัยประถมผมฝึกการภาวนาด้วยการท่อง พุท–โธ ตามลมหายใจเข้าออก แต่พอโตขึ้นมาก็ลองเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นบ้างแต่ก็ไม่ได้ผลอะไรเลย ไม่เคยเกิดนิมิตสิ่งใดเลย ปัจจุบันผมสับสนกับวิธีการปฏิบัติมาก ไม่ทราบว่าอย่างไหนถูกต้องกันแน่

วิธีที่ ๑ ผมนั่งท่อง พุท–โธ พร้อมกับมองร่างกายภายนอกตั้งแต่ช่วงคอลงไปถึงขา

(หลับตาอยู่) นั่งไปเรื่อยๆ ไม่เห็นรู้สึกอะไรเลยรู้แต่ร่างกายเท่านั้น ถ้าเป็นวิธีนี้ผมจะรู้สึกว่าจับแต่ร่างกาย แล้วก็ไม่เคยพิจารณาให้เป็นซากศพอะไรเลย เพราะผมไม่ชอบความไม่สวยงามของร่างกายที่เป็นซากศพ ในบางวันก็จะจับอวัยวะบางส่วนไปเลย เช่น มือที่ซ้อนอยู่บนตักหรือปลายจมูก (แต่ไม่เคยมองเห็นร่างกายเหมือนตาเนื้อ เป็นแต่เพียงความรู้สึกเท่านั้น)

วิธีที่ ๒ ผมจับความรู้สึกตามลมหายใจพร้อมท่องพุท-โธ เหมือนว่าผมบังคับลมให้มันละเอียดยังไงไม่ทราบ บอกไม่ถูก คือมันละเอียดลงจริง แต่เหมือนผมบังคับมันแล้วพอนานๆ มันจะหดสั้นมากเหมือนเข้าไปแค่ช่วงยอดอกหรือไหปลาร้า ลมหายใจก็สั้น ผมก็เลยทำอะไรไม่ถูก

ส่วนวิธีที่สามผมจะใช้คล้ายจินตนาการว่าตัวเองอีกคนหนึ่ง นั่งซ้อนอยู่ในกายนี้แล้วมองร่างกายทะลุออกมาเหมือนร่างกายเป็นถ้ำหรือถุงที่ครอบอยู่

ผมกราบนมัสการเรียนถามว่าผมควรฝึกทางใดดีที่สุด หรือว่าทั้งสามวิธีนั้นผิดหมด ถ้าผิดมีวิธีใดที่เหมาะสมครับ และผมอยากทราบว่า การที่ว่ามองภายในคือ ที่ส่วนไหนครับ ผมไม่เข้าใจค่าว่า ฐานของพุท-โธ นั้นจะว่าอยู่ข้างในก็ไม่ใช่ จะว่าอยู่ข้างนอกก็ไม่ใช่ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วผมควรจะมองที่ไหนดี ที่ร่างกายภายนอกหรือภายใน

กราบนมัสการ

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : เขาบอกเฉยๆ ว่าวิธีที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ความจริงก็เป็นอาการของจิตที่เที่ยวเดินอยู่ตามสรรพางค์ร่างกาย หรือตามวิธีการต่างๆ ที่เขาเล่ามานี้ มันเป็นอาการของจิตเท่านั้น แต่เรียกเป็นวิธีที่หนึ่ง ที่สอง ที่สามไปเฉยๆ เราอย่าเอามากำหนดเอามาเป็นอารมณ์ วิธีที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม เหล่านี้เป็นอาการของจิตอันเดียวกันที่พิจารณาไป แล้วแต่มันจะถนัดทางไหนเวลาใด มันก็ออกของมันไปอย่างนั้น ไม่ผิด แต่วิธีที่หนึ่งที่สอง ที่สาม ไม่จำเป็นจะต้องมาพูดแหละ มันวิ่งมันเกี่ยวโยงกันอยู่

คำถาม

โดย สลัดบาร์ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

สติจ่อที่จิตว่าง

เมื่อตั้งมั่นดู รู้อยู่ที่จิต จะเห็นอารมณ์ต่างๆ เกิดขึ้นแล้วแปรปรวนไป ถึงที่สุดของอารมณ์เหล่านั้นก็แค่นั้น ดับทั้งหมด ไม่มีอะไรตั้งอยู่ได้ เหลือแต่ความรู้ว่างที่ใจเท่านั้น จากนั้นลูกจึงตั้งสติรู้อยู่ที่ว่าว่างนั้น มันก็ไม่มีอะไรเกิดอะไรดับ ไม่มีอะไรที่ไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงให้เราดูเจ้าค่ะ ถึงจุดนี้ เราหมั่นรู้ด้วยสติกับจิตนี้ตลอด ยืน เดิน นั่ง นอน เปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ เราเอาสติจ่อที่จิตที่ว่างอย่างนี้จะถูกผิดอย่างไรเพื่อความพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริงเจ้าค่ะ หลวงตาโปรดแนะนำลูกด้วย

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : ที่พิจารณานี้ถูกต้องแล้ว นี่ละที่ว่าให้เอาสติจ่อลงไปที่จิต จิตนี้เป็นมหาเหตุ เกิดตลอดเวลา โลกธาตุนี้เกิดจากอันนี้เป็นตัวผู้ให้ความหมายดีชั่วต่างๆ แล้วก่อความเดือดร้อนเสียหายมาใส่ตัว ถ้าไม่มีสติ มันจะคิดของมันอย่างนั้นตลอดเวลา นี้เป็นโรงงานใหญ่ของวัฏจักร ความหมุนเวียนของจิตก็เพื่อความเกิดตาย ความทุกข์ความลำบากพัวพันไปตามกันนั้นแหละ จึงเรียกว่าจิตนี้เป็นมหาเหตุ มหาเหตุอันนี้ในเบื้องต้นเป็นเรื่องของกิเลสทำงาน แสดงอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจ เมื่อธรรมยังไม่เข้าไปจ่อกันก็ไม่มีเรื่องของธรรม คือคำว่ามหาเหตุ มีทั้งเหตุทั้งของกิเลสทั้งของธรรมอยู่ด้วยกัน แต่เริ่มแรกนี้ธรรมจะยังไม่ค่อยได้แสดงตัวนัก มีแต่กิเลสเป็นเจ้าใหญ่นายโตอยู่ภายในจิตใจ

ทีนี้พอสติเราตั้งไปนั้นเรียกว่าให้ดูจิตตัวเองที่เป็นมหาเหตุ พอดูนี้แล้วความคิดผิดถูกดีชั่วมันจะแสดงมาจากนั้น ทีนี้มันก็รู้กัน พอสติมีเข้าไป ความคิดทั้งหลายก็ค่อยหดย่นเข้ามา เพราะสติเป็นเครื่องหักห้าม ถ้ามีสติแล้วหักห้ามความคิดความปรุงต่างๆ

ได้เป็นลำดับลำดา จนกระทั่งกลั่นกรองเป็นความคิดดีคิดชั่ว คิดอะไรผิดนี้ปัดออกทันที คิดถูกเสริมขึ้นมา นั่น ที่พูดเหล่านี้ถูกต้องแล้ว เพื่อความพ้นทุกข์ก็อย่าหนีจุดนี้ ให้พิจารณานี้ ความพ้นทุกข์จะอยู่ที่นี่ เพราะทุกข์อยู่ที่นี่ พ้นทุกข์พ้นที่นี่เอง พ้นที่จิตเป็นตัวมหาเหตุ ด้วยการพินิจพิจารณาทางด้านจิตตภาวนา ถูกต้องแล้ว เอาเท่านั้นไม่เอามาก คนนี้ภาวนารู้สึกสำคัญอยู่มากนะ

คำถาม

โดย เป็นทุกข์ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

อกุศลจิตจะสลัดมันทิ้งได้อย่างไร

กราบเท้านมัสการหลวงตา

เนื่องจากหนูเพิ่งได้มารู้จักพุทธศาสนาจริงๆ เมื่อไม่นานมานี้เอง เมื่อก่อนเรียกว่านับถือแต่ชื่อก็ว่าได้ ได้เห็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงเมตตาแสดงให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้เห็นจริงตามพระองค์ เพื่อก้าวออกจากห้วงทุกข์ หนูพยายามปฏิบัติตามหลักทาน ศีล ภาวนา เมื่อไม่นานนี้ได้พยายามมีสติรู้ลมหายใจเข้าออก จิตใจข้างในมีความปลอดโปร่ง และมีปีติออกมาจากภายใน แต่อยู่ๆ ก็มีจิตเป็นอกุศลมาแทรกในหัว บ้างเป็นคำปรามาสแรงๆ ว่าพระพุทธองค์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ้าง เหมือนมันอยากลองดี แต่ในใจเนื้อแท้แล้วหนูมีแต่ความสำนึกในพระมหากรุณาพระเมตตาของพระพุทธองค์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย หนูกลัวมาก กลัวตนเองร่วงลงนรก พยายามไม่ใส่ใจ มันก็เหมือนยิ่งอยากท้ากับมโนสำนึกเลย หนูพยายามวางจิตเป็นอุเบกขา คิดว่านี่ไม่ใช่จิตเรา หนูไม่มีเจตนาอย่างนั้นจริงๆ แต่มันไม่สำเร็จ เพราะเรากำลังทำกรรมกับพระอริยะเจ้า ไม่ทราบว่าหนูควรจะเจริญสติอย่างไร ถึงจะขจัดอกุศลจิตนี้ออกไปได้ รบกวนหลวงตาได้โปรดเมตตาชี้แนะหนูด้วยค่ะ หนูขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบให้คุณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา : ไอ้เรื่องอย่างนี้มันมีอยู่ทั่วๆ ไป นอกจากไม่นำมาพูด เรื่องอาการของจิต กิเลสกับธรรมอยู่ด้วยกันมันฟัดกันอยู่ในนั้นละ เรากำลังภาวนาพุทโธๆ มันไปตีพุทโธออก ส่วนมากมีแต่มันตีพุทโธออก แต่ไม่ได้บอกว่ามันด่าพุทโธเท่านั้น เข้าใจไหม อาการเหล่านี้มันมีเหมือนกัน อย่าไปถือเป็นอารมณ์ก็แล้วกัน มันจะเป็นอาการอะไรก็ให้ทราบไปตามอาการของมัน อย่าไปถือว่าหนักว่าเบา ว่าผิดว่าถูก ถ้าคิดจะตั้งท่าใส่มัน มันก็ตั้งท่าสู้เรา ก็เรานั้นแหละสู้เรา เท่านั้นละ

คำถาม

โดย กรรมหนา ๔ ตุลาคม ๒๕๔๗

ขอท่านอาจารย์ช่วยนำทาง

กราบเท้าท่านอาจารย์หลวงตาที่ฉันเคารพรักและเป็นที่พึ่งเดียวของฉัน

ก่อนอื่นกราบขอประทานโทษหลวงตาด้วยว่าอาจมีเรื่องโลกแฝงเข้ามา ขอท่านอาจารย์ได้โปรดพิจารณาและขอทีมงาน ว่านี่คือการตัดสินใจแห่งชีวิตซึ่งปัญหามีดังนี้

๑) ฉันได้ติดโรคร้าย (โรคเอดส์) ซึ่งไม่มีทางรักษาให้หายได้ในปัจจุบัน ขอท่านอาจารย์อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องพลังของจิตของธรรมที่ใช้ได้ผล หากใช้ได้ผลและเป็นเครื่องยืนยันดังเทศน์ก่อนๆ ที่ท่านอาจารย์เคยยกตัวอย่างให้ฟัง ฉันจะปฏิบัติตามอย่างที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒) ฉันเป็นคนฐานะยากจนแม้กระทั่งไม่มีจะกินแต่ฉันก็ไม่เคยเสียดายที่จะสละทองคำ เงินดอลลาร์และเงินสด เพื่อร่วมทำบุญกับท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์เคยแสดงเป็นเทศนาว่าเป็นมหาทานมหากุศล แต่ทำไมชีวิตของฉันตอนนี้มันย่ำแย่มากๆ แทบจะหาทางออกไม่เห็น ฉันได้ทำการค้าสินค้าชนิดหนึ่ง โดยที่ฉันจะทุ่มเทให้กับมัน ขอท่านอาจารย์โปรดเมตตาพิจารณาให้ หากมันเป็นการขวางทางและเสียเวลาฉันจะข้ามมันไป

เพื่อตัดสินใจกับชีวิตในขั้นต่อไป

๓) ระยะใดที่ภาวนาดีก็รู้สึกเย็นใจแต่ระยะนี้ภาวนาไม่ดี แต่ก็รักษาศีล ๕ บูชาท่านอาจารย์อยู่เสมอๆ ขอท่านอาจารย์ชี้นำเพิ่มเติมในสิ่งที่ควร หากบุญใดที่เกิดจากกุศลที่ฉันสร้างถวายกับท่านอาจารย์ ขออำนาจแห่งบุญนั้นผลักดันให้ฉันแก้ไขปัญหาทางโลกได้เข้าสู่การปฏิบัติอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อไม่กลับมาเกิดตายอย่างท่านอาจารย์สั่งสอนด้วยเถิด สุดท้าย ขอโทษหลวงตาที่ทำให้ท่านเหนื่อย ขอขอบคุณทีมงานและผู้อ่านปัญหาถวายอย่างที่สุด

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม หลวงตาตอบปัญหาให้คุณ
เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

ผู้กำกับ คนที่ ๗ ครับ อันนี้เขาเป็นโรคร้าย โรคเอดส์ กราบเรียนถามมา

หลวงตา โรคเอดส์ โรคคึกโรคคะนอง โรคบ้ากาม เข้าใจไหม โรคเอดส์นี่เป็นโรคบ้ากาม

ผู้กำกับ เขาถามมา ๓ ข้อ นะครับ ข้อที่ ๑ ฉันได้ติดโรคร้าย ซึ่งไม่มีทางรักษาให้หายได้ในปัจจุบัน ขอท่านอาจารย์อธิบายเกี่ยวกับเรื่องพลังของจิตของธรรมที่ใช้ได้ผล ฉันจะปฏิบัติตามอย่างที่สุดเท่าที่จะทำได้

หลวงตา ไม่อธิบาย ขี้เกียจ ตั้งแต่ได้ยินว่าเอดส์ๆ เราก็กลัวแล้วจะวิ่งข้ามทวีปนู่น หยุด ไม่เอา

ผู้กำกับ ข้อที่ ๒ ฉันเป็นคนฐานะยากจน แต่ฉันก็ไม่เคยเสียดายที่จะสละทองคำ เงินดอลลาร์ และเงินสด เพื่อร่วมทำบุญกับท่านอาจารย์ แต่ทำไมชีวิตของฉันตอนนี้มันย่ำแย่มาก แทบจะหาทางออกไม่เห็น ฉันได้ทำการค้าชนิดหนึ่ง ฉันจะทุ่มเทให้กับมัน ขอท่านอาจารย์โปรดเมตตาพิจารณาให้ หากมันเป็นการขวางทางและเสียเวลา ฉันจะข้ามมันไปเพื่อตัดสินใจกับชีวิตในขั้นต่อไป

หลวงตา จะเอาอะไรมาเสียดายก็มันยากจน มันไม่มีใช้พอที่จะให้เสียดาย เศรษฐีต่างหากมีมากแต่ไม่อยากให้ทาน มันเสียดาย อันนี้ไม่มีอะไรจะเอาอะไรไปเสียดาย

ผู้กำกับ ข้อที่ ๓ นะครับ ระยะใดที่ภาวนาดีก็รู้สึกเย็นใจ แต่ระยะนี้ภาวนาไม่ดี แต่ก็รักษาศีล ๕ ขอท่านอาจารย์ชี้นำเพิ่มเติมในสิ่งที่ควร

หลวงตา ให้พยายามภาวนาเข้าไปเรื่อยๆ ซิ เอะอะก็จะให้ดีเลิศยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าได้ยังไง พระพุทธเจ้าภาวนาแทบเป็นแทบตาย ก็ให้ภาวนาเข้าไปซิ เท่านั้นแล้ว อะไรที่ควรพูดก็พูด ไม่ควรพูดก็ไม่อยากฟัง

คำถาม

โดย Pansak ๒๕ กันยายน ๒๕๔๗

ทำสมาธิให้มาก

กราบเท้าครูบาอาจารย์ หลวงตาบัวครับ

กระผมปฏิบัติโดยการตามรู้ลมหายใจ และกำกับด้วยคำบริกรรมพุทโธทุกคืนก่อนนอน และในเวลากลางวัน ผมจะตามรู้เวทนา สัญญา และสังขารที่เกิดขึ้น โดยเมื่อเวทนา สัญญา หรือสังขารใดเกิดขึ้น ถ้าผมมีสติดีพอ กระผมก็จะรู้เห็นอาการนั้นๆ ขึ้นมาชัดๆ และเห็นเหมือนอาการนั้นๆ เป็นก้อนอะไรซักก้อนหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเอง และอาศัยอยู่ภายในกายนี้ และเห็นว่ากายนี้ก็สักแต่กาย จิต ใจ ลมหายใจ อาการต่างๆ ก็ต่างอยู่ของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่เกี่ยวข้องกัน

หลังจากนั้นผมก็เกิดปัญญาเห็นว่าชีวิตมีแต่ทุกข์ เห็นทุกข์ชัดๆ จนคิดว่าเข้าใจที่ท่านครูอาจารย์หลวงตาบอกว่า สู้กับกิเลสจนสลบเป็นอย่างไร และที่นี่ผมก็เกิดความคิดว่ากิเลสตัณหาคอยหลอกลวงเรา เราต้องสู้กับมัน โดยการรู้ให้ทันและจะไม่ยอมทำตามความต้องการของกิเลส

แต่ที่ผมสงสัยคือ ในการนั่งภาวนาทุกวัน ใจมีสงบบ้าง แต่สมาธิไม่ค่อยจะแน่นหนาสักเท่าไหร่ แต่สติถือว่าใช้ได้ ผมเลยขอเรียนถามหลวงตาว่า

๑. ผมควรจะกระโดดลงไปสู้กับกิเลสอย่างที่คิดได้เลย หรือสิ่งที่ผมคิดได้ไม่ใช่สิ่งที่ถูก มันเป็นกิเลสที่มาหลอกลวงใจผม ผมควรจะทำสมาธิให้มากกว่านี้เสียก่อน

๒. ถ้าสมาธิผมยังไม่แน่นหนาดีพอ การที่ผมลงไปสู้กับกิเลสจะเกิดผลเสียอะไรหรือไม่ครับ เพราะผมเคยลองสู้กับมันแบบยิบๆ แยบๆ แล้วพบว่า ยากมากถ้าไม่มีกำลังใจ และปณิธานที่แน่วแน่แล้วเป็นไปไม่ได้เลยที่จะชนะมันได้ ถ้ามีผมจะได้ระวังเอาไว้

คำตอบ

เรียนคุณผู้ถาม

หลวงตาเมตตาแสดงธรรมตอบปัญหาให้คุณ

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ วัดป่าบ้านตาด ดังนี้

หลวงตา ทำสมาธิให้มากดี ถ้าจิตสงบแล้วมันก็สะดวกสบาย มีทางคิดอ่านไตร่ตรองได้ ให้ทำความสงบละมากดี ส่วนมากมันไม่ค่อยสงบ ตั้งพื้นฐานในความสงบแล้วดี เท่านั้นละ

คำถาม

เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๘

คำถาม เมื่อสองสามวันก่อนผมภาวนาแล้วละขันธ์ ๕ ทิ้งไป แล้วทีนี้เห็นจิตกับผู้รู้ทิ้งอวิชชาไป มันไม่อยากเชื่อครับ ค้นดูอยู่สามวันสามคืนก็ไม่เจออะไร

หลวงตา มันค้นอะไร นอกจากมันไปค้นหาขี้หาตดมันก็ไม่พบละ มันก็จะพบแต่ขี้แต่ตด ถ้าค้นหาธรรม ธรรมมีอยู่ ต้องพบ

พระ... มันรู้แล้วครับ

หลวงตา แล้วเป็นยังไง ไหนลองว่าซิ

ผู้กำกับ ท่านทิ้งอวิชชาได้แล้วครับ

หลวงตา ทิ้งอวิชชาได้แล้ว โถ มาทิ้งต่อหน้าต่อตาเรานี้ โหย ไม่อยากฟังแล้วแหละ อยากไล่หนีเดี๋ยวนี้โน่นละ เอะอะทิ้งอวิชชาได้แล้ว คนทิ้งอวิชชาได้จะไม่ใช้กิริยาอย่างนี้ออกมาให้เห็นเลย คนทิ้งอวิชชาคือจอมปราชญ์ อันนี้มันจอมโง่ มาทิ้งอวิชชาต่อหน้าต่อตา หลวงตาเป็นผู้ฟังด้วย หลวงตาตัดสินทันทีเลย มันทิ้งอวิชชาอะไร มันแบกอวิชชาค่อยยังชั่ว

พระ... คือผมไม่มั่นใจ กลัวมันหลงครับ

หลวงตา ท่านพิจารณายังไง เอ้า ว่ามาซิให้รู้เรื่องรู้ราว

พระ... ก็แยกรูปกายหมดครับ ตั้งแต่หนังหัวไป ก็เห็นตัวเองตายแล้วเกิดๆ อยู่อย่างนั้น เป็นคนเดียวกัน หลังจากนั้นน้ำตาก็ไหลอยู่ประมาณสองชั่วโมงกว่า มันร้องไห้เพราะเจ็บใจอวิชชาหนึ่ง ร้องไห้เพราะสงสารหมู่สัตว์โลกที่ไม่รู้หนึ่ง

หลวงตา เรียกว่าเรารู้คนเดียวว่างั้นเถอะ เอ้าว่าไปเป็นเปลาะๆ

พระ... ทีนี้ก็ซาบซึ้งถึงพระคุณพระพุทธเจ้า

หลวงตา แล้วพิจารณาเพียงเท่านี้เห็นสัตว์เกิดแก่เจ็บตาย แล้วมีอะไรต่อไปอีกล่ะ

พระ... มันระลึกไม่ได้ครับ มันเห็นตรงนั้นผมก็ออกครับ ทีนี้พิจารณาธรรมอะไรมันก็น้ำตาไหลน้ำตาร่วงไปหมด

หลวงตา เอา พิจารณาอยู่ในนี้ละนะ วงอริยสัจนี่ เรื่องสิ้นแล้วหรือไม่สิ้นอย่าด่วนพูด เอาเหตุผลมาเสียก่อน เราจะคอยฟังตามเหตุตามผล อันนั้นบอกไม่บอกมันเชื่อเองถึงวาระจะเชื่อ

พระ... เดี๋ยวนี้มันรู้ก็คือรู้ รู้ว่าหมดไม่เหลืออะไรแล้ว

หลวงตา ไปซ้ำอีก ไม่เหลืออะไรก็เหลือผู้ที่รู้อยู่นั่น

พระ... รู้ว่าเชื้อหมด ไม่มีเชื้อ

หลวงตา เอาแค่นั้นก่อน ไปพิจารณาอยู่ในที่มันว่าหมดนั่นละ อะไรมันหมดค้นเข้าไป เอากันตรงนั้นอีก ไป ปุ๊บปั๊บกินแล้วยังไม่ได้เคี้ยวเลย ไปเคี้ยวเสียก่อนซี พระพุทธเจ้าเคี้ยวมาแทบตาย สาวกทั้งหลายเคี้ยวมาแทบตาย เราปุ๊บปั๊บไม่ต้องเคี้ยวกลืนเลย เดี๋ยวก้างขวางคอตาย

ผู้กำกับ ผู้ปฏิบัติธรรมมี ๑๒๙ คน เป็นผู้หญิง ๑๒๔ คน ผู้ชาย ๕ คนครับ

หลวงตา ผู้หญิงที่อยู่ข้างในมาอยู่แบบโกโรโกโส แบบหลักๆ ลอยๆ เฉยๆ ไม่ได้นะ มาอยู่ให้ตั้งใจปฏิบัติธรรมจริงๆ พวกข้างในน่ะเลอะๆ เทอะๆ ให้พากันปฏิบัติตรวจตราดูตัวเองให้ดี อย่ามาอยู่แบบหลักๆ ลอยๆ เลอะๆ เทอะๆ ไปเฉยๆ แล้วหนักใจหมู่เพื่อนผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรม นี่เตือนนะข้อนี้

โยมหญิง ภาวนาแล้วเวทนาทางกายเกิดมาก เวทนาทางใจก็เกิดด้วย เลยไม่รู้ตัวไหนเกิดก่อน พิจารณาไม่ถูกเจ้าค่ะ

หลวงตา เวทนาทางกายมันเกิดมันทุกข์มากใช่ไหม (มันหนาวสั่นและไม่มีแรง) คือมันจะตายมันหนาวสั่น เหล่านี้หลวงพ่อผ่านมาหมดแล้ว มาพูดเหล่านี้จึงกลายเป็นเรื่องขี้ประติ๋วไป เพียงเท่านั้นก็จะตายแล้วมันยังไง

โยมหญิง จิตมันไม่เกาะพุทโธค่ะ

หลวงตา มันจะตายมันก็คว้าโน้นคว้านี้ไป มันลืมเรือไม่เกาะเรือ

โยมหญิง หนูพิจารณาไม่ถูกว่าจะแยกธาตุขันธ์หรือจะทำอย่างไร เพราะเวทนาทางกายมีหลายตัวทั้งปวดหัว ทั้งหนาวสั่น

หลวงตา เรื่องทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางร่างกาย มันเกิดหมดทั้งตัวนั่นแหละ แต่เราถือเอาจุดใดที่มันทุกข์ตรงไหนมาก ให้จ่อจุดนั้นลงไป เช่น ปวดกระดูกที่เข่า ให้ถามกระดูกลงไปว่ากระดูกนี้เป็นทุกข์ หรือทุกข์เป็นกระดูก ย้อนกันเข้าไป ถ้าว่ากระดูกเป็นทุกข์ เวลาคนตายแล้วทุกข์หายไปไหน เอาไปเผาไฟไม่เห็นมีอะไร ทุกข์หายไปหมด เดี๋ยวนี้เป็นอะไรถึงเป็นทุกข์ มันเป็นอยู่กับจิต มันถอยหน้าถอยหลัง เนื้อหนังเอ็นกระดูกว่าอันไหนเป็นทุกข์ มันย้อนหน้าย้อนหลัง นี้หมายถึงสติปัญญา

ตอนที่มันทุกข์มากอย่างนี้เราจะทนอยู่เฉยๆ ไม่ถูก เวลามันทุกข์มากเท่าไรสติปัญญายิ่งหมุนหนักเข้าๆ แยกธาตุแยกขันธ์ ดูทุกสัดทุกส่วนของมัน หนังเป็นทุกข์ หรือทุกข์เป็นหนัง เนื้อเป็นทุกข์ หรือทุกข์เป็นเนื้อ ทุกข์เป็นใจ หรือใจเป็นทุกข์ ไล่กันเข้าไป นี่เรียกว่าปัญญา ทีนี้เวลาไล่เข้าไปๆ สติต้องจ่อๆ เผลอไม่ได้นะสติ จริงจังทุกอย่าง ทีนี้พอมันเข้าใจๆ แล้ว มันปล่อยๆ แล้วลงเต็มที่ผึงเลย ดับหมด นี่เราพูดถึงเรื่องการคุ้ยเขี่ย เวลาทุกข์มากเท่าไรสติปัญญาจะอยู่ไม่ได้เลย ต้องหมุนตัวเป็นเกลียวไปเลยให้ทันกับเหตุการณ์คือความทุกข์มาก พอมันเข้าใจแล้วมันจะปล่อยของมันเอง อย่างหนึ่งปล่อยเข้ามาๆ แน่ว อย่างหนึ่งปล่อยพรึบหมดเลย

เรามันเป็นหลายอย่าง แต่สำหรับเอกเทศนี่แล้วแต่จะพิจารณายังไง ขอให้มันทราบเรื่องทุกข์ สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นทุกข์ไม่มีทุกข์ เอาไปเผาไฟเขาก็เฉยๆ ทุกข์มาจากกระแสของจิต กระแสของจิตเกี่ยวกับประสาทส่วนต่างๆ ออกมานี่ ทีนี้พอจิตหดเข้าไปแล้วทุกข์ก็ดับ จิตออกแล้วเอาร่างกายไปเผาไฟก็ไม่มีอะไร ทุกข์นี้มันเกิดอยู่กับอะไร ไล่เข้าไปซิ

มันก็เข้าไปหาจิตนี่ละ จิตเป็นตัวหลง โห เรื่องพิจารณานี่พิสดารมาก พิสดารจริงๆ เอาให้จริงจังนะ ใครใช้สติปัญญามาก นั่นละผู้จะรอบคอบในทุกขเวทนาทุกสัดทุกส่วนได้เป็นอย่างดี อันนี้เป็นวิธีการของแต่ละรายๆ เราจะไปบอกอย่างนั้นบอกอย่างนี้ทีเดียวไม่ได้ คือจับแต่ส่วนใหญ่ให้เขาไปคลี่คลายเอง จับหลักใหญ่ให้ไปคลี่คลายเองๆ มันแตกกระจายไปเลยนะ ให้เจ้าของไปคลี่คลายเอง ผู้พูดยกให้เป็นชิ้นเป็นอันเท่านี้แล้วเอาไปพินิจพิจารณาเอง พิจารณาจากเจ้าของเองแล้วมันแตกกระจัดกระจายไม่มีสิ้นสุดจนปลดทุกข์ได้ เวลามันทุกข์มากๆ ขอให้ใช้สติปัญญา ไล่อยู่ตรงที่มันทุกข์ตรงไหนๆ ไล่กันไปนั้นมันจะเป็นการแก้ทุกข์รู้เท่าทุกข์ในตัวไปเอง

โยมชาย เมื่อปีที่แล้วมีหลวงปู่มั่นมาชี้แนะ อนิจฺจา วต สงฺขารา แล้วก็มาพิจารณา อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ผมก็ไม่รู้ธรรมะจะขึ้นมาแบบไหนเป็นยังไง ไม่เข้าใจ มีวันหนึ่งก่อนเข้าพรรษา วันนั้นผมไม่สบายมากเลยสวดมนต์แล้วนั่งภาวนา เนื่องจากไม่สบายมากนั่งไม่ได้เลยมานอน นอนก็เลยยก อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ผมก็ไม่เข้าใจว่าจะพิจารณายังไง แล้วก็มีต่อท้ายว่า อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา อนิจฺจา วต สงฺขารา จิตมันจะหายไปครับหลวงตา ไม่รู้ประมาณเท่าไร ผมรู้สึกขึ้นมาว่าถ้าวันนี้พิจารณาอันนี้ไม่ผ่านก็คือตาย ถ้าผ่านวันนี้ก็คือพระมาต่ออายุให้ ผมยิ่งงงใหญ่

หลวงตา เราฟังยังไม่เข้าใจ

โยมชาย คือผมไปกราบอัฐิธาตุหลวงปู่มั่นที่สกลฯ หลวงปู่มั่นก็มาสอนให้พิจารณา อนิจฺจา วต สงฺขารา

หลวงตา พิจารณาแล้วจิตเป็นยังไง

โยมชาย หลวงปู่บอกว่าถ้าพิจารณา อนิจฺจา วต สงฺขารา ไม่ผ่านจะลำบากมากให้ยกขึ้นมาพิจารณาตลอด เวลาผมไม่สบายผมก็เอามาพิจารณาก็จะลงทุกครั้ง แต่ปีนี้เมื่อวันที่ ๒๘-๒๙ ที่ผ่านมามีเวทนามากมันจะปวดในกระดูก เอาอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา อนิจฺจา วต สงฺขารา หรือมรณัสสติมาพิจารณา มันไม่ลงครับ สุดท้ายก็เลยใช้พุทโธไม่ทราบว่านานเท่าไรจิตมันดับลงไปแล้วก็สว่างโพลงขึ้นมาบอกว่า อยากให้ไปอยู่ป่าอยู่เขา ผมก็บอกว่าไปยังไงตอนนี้สังขารไม่ไหว ป่วย แล้วก็มีความรู้ผุดขึ้นมาว่า เอวํ ปสฺส ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก ผมก็ไม่เข้าใจว่าแปลว่าอะไร ไปอยู่ในป่า ปฏิบัติอยู่ในป่าเข้าถ้ำเข้าเขา

หลวงตา เรายังไม่ค่อยได้ความนะเดี๋ยวนี้พอจะจับออกมาพูดกันอะไรเลย ว่ายังไงผู้กำกับฟังนี้ว่ายังไง (ผมก็ไม่ได้ความเหมือนกันละครับ) งั้นเลิกเสียก่อน พูดจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นมากน้อยเพียงไรจะไปทางนั้น พูดนี้พิจารณาตลอดนะ พูดเฉลี่ยไปยังไงจะได้ประโยชน์มากน้อยเพียงไรจากคำพูดคนนี้ๆ เทียบกันอย่างนั้นนะ ถ้าควรปล่อยให้พูด พูดเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเท่านั้นๆ ถ้าไม่เกิดประโยชน์พักไว้ก่อน นี่ละเหตุผล ไม่ใช่ใครพูดมาก็ตอบไปเรื่อยสุ่มสี่สุ่มห้า ไม่เอาอย่างนั้น เราไม่เอา เดี๋ยวนี้ภาวนาอะไร เอ้าย่นเข้ามานี้

โยมชาย พุทโธครับ

หลวงตา พุทโธแล้วเป็นยังไง (มันหายไปครับ) มันหายไปหรือเจ้าของนอนหลับ หรือมันหายไปแบบไหน (หายเงียบไปเลยครับ) มันเงียบเพราะหลับหรือเป็นยังไง (ไม่หลับครับ) ไม่หลับก็ถูกต้องแล้ว เวลามันขยายออกมาก็พุทโธเข้าไปอีก มันก็ปรากฏพุทโธขึ้นมา ถ้ามันสงบตัวเข้าไปแน่วแล้ว พุทโธเป็นธรรมชาติของตัวเอง ช่วยตัวเองได้แล้ว ตอนนั้นคำบริกรรมก็ไม่จำเป็น ปรุงก็ไม่มี นี่เคยมาหมดแล้ว เวลาไม่มีก็ให้อยู่กับความรู้ รู้อยู่นั้น พอมันคลี่คลายออกมาแล้ว กำหนดพุทโธได้ กำหนดพุทโธต่อ กับสติติดกันไปเลย นี่วิธีตั้งสติ

ที่เราได้พูดเรื่องสติให้บรรดาลูกหลานทั้งหลายฟังนี้เราทำมาแล้ว เป็นที่ยอมรับในตัวของเราเอง ประจักษ์ไม่สงสัยแล้ว จึงเอาสิ่งที่แน่ใจนี้มาสอน เราเริ่มทีแรก คือจิตเรามันเจริญแล้วเสื่อม ทีแรกจิตมันแน่นปึ๋งเหมือนภูเขาทั้งลูก เราไม่รู้จักวิธีรักษา เพราะทางไม่เคยเดิน สิ่งที่ไม่เคยรู้ รู้ขึ้นมาก็ไม่รู้จักวิธีรักษา เมื่อไม่รู้จักวิธีรักษาจิตมันก็เสื่อม พอเสื่อมแล้วก็พลิกใหม่เอาใหม่ ตั้งแต่นั้นมาเจริญแล้วเสื่อมๆ อยู่อย่างนั้นตลอดปีหนึ่งกับ ๕ เดือน อกจะแตก จิตเสื่อมนี้แหมทุกข์มากนะ จิตมีความแน่นหนามั่นคงจิตสงบเย็นตลอดเวลา แล้วมาเสื่อมไปเสีย มีแต่ไฟเผาแทนกันเลยเทียว อยู่ที่ไหนหาความสะดวกสบายไม่ได้ จึงได้ทบทวนพิจารณาดูตัวเอง

คือเวลาเรากำหนดเอาแต่ความรู้เฉยๆ ที่นี้สติมันอาจเผลอไปไม่รู้ตัว ขยับเข้าไป ๑๔-๑๕ วันขึ้นไปได้ พอไปอยู่นั้นได้เพียงสองคืนเสื่อม เสื่อมเหมือนกลิ้งครกลงจากภูเขา ผึงเลย ใครห้ามไม่อยู่ทั้งนั้น ลงผึงเลย เหลือแต่อีตาบัวไม่มีค่าเลย เอ้า ไสขึ้นไปอีก

กว่าจะไปถึงนั้น ๑๔-๑๕ วัน ไปอยู่ได้คืนหรือสองคืนลง เป็นอย่างนี้ปีกับ ๕ เดือน เอ๊ เป็นยังไง ความทุกข์ก็ทุกข์มาตลอด ปีกับ ๕ เดือน เป็นเพราะเหตุไรนา จิตของเราเจริญแล้วเวลามันเสื่อมนี้ถึงเอาไว้ไม่อยู่ เรามาพิจารณาดู ก็มาสะดุดเอาที่สติ เราอาจจะขาดคำบริกรรม คือตอนนั้นเรากำหนดแต่จิตเฉยๆ ไม่มีคำบริกรรมกำกับ จิตของเราอาจเผลอ สติของเราอาจเผลอไปได้ตอนนั้น กิเลสเข้าแทรกได้จิตจึงเสื่อมได้ แต่นี้ต่อไปเราจะเอาพุทโธ นี่ตั้งใหม่นะ

กำหนดรวมมาหมดเรียบร้อยแล้วก็เอ้า ทีนี้ให้อยู่กับพุทโธ เอาคำบริกรรม พุทโธ นิสัยเราชอบพุทโธ คำบริกรรมนี้ แล้วแต่นิสัยของใครชอบอันไหน เอาได้ทั้งนั้น เราชอบพุทโธ เลยเอาพุทโธติดเป็นคำบริกรรม ไม่ยอมให้จิตคิดออกไปไหนเลย จะให้อยู่กับคำบริกรรมคำเดียว มีสติบังคับเอาไว้ เช่นช่องนี้ กิเลสคือสังขารมันปรุงออกมาจากอวิชชามันดันออกมาให้อยากคิดอยากปรุงอยากรู้อยากเห็น อยากตลอดเวลาพลุ่งๆ อยู่ตลอด ทีนี้เวลาเอาคำบริกรรมเข้าไปปั๊บ ปิดช่องมันเลย แต่เราเอาจริงเอาจังนะ ไม่ได้ทำเล่น พอลงใจแน่แล้ว เอาละที่นี่เราจะเอาวิธีนี้ เป็นตายก็วิธีนี้ให้เห็นเหตุเห็นผลกัน เรื่องเสื่อมก็ตาม เจริญก็ตามเราจะปล่อยหมด มันจะเสื่อมก็ให้เสื่อมไป เจริญก็เจริญไป เพราะเรายุ่งกับมันนี้เป็นทุกข์แสนสาหัส ทีนี้เราจะไม่ยุ่ง แต่เราจะอยู่กับพุทโธคำบริกรรมคำเดียว ไม่ให้เผลอ ตัดสินตัวเอง แน่ใจแล้วเหรอ แน่ เอา ถ้าแน่ใจแล้วตั้งแต่บัดนี้ต่อไป เหมือนกับนักมวยจะต่อยกัน พอระฆังดังเป๋งก็ซัดกันเลย

อันนี้พอลงใจว่า เอาละนะ คำบริกรรมกับสติติดแนบอยู่กับใจนี้เท่านั้นละ เป๋งละที่นี่ ไม่ให้เผลอเลย ตั้งแต่ตื่นนอนไม่ให้เผลอแม้ขณะเดียวไม่มี เอ้า อกมันจะแตกให้แตกให้เห็น สติจะเผลอไปไม่ได้กับคำบริกรรมนี้ ซัดกันเลย นี่เห็นชัดเจน พี่น้องทั้งหลายฟังเอานะ ในวันนั้นเหมือนอกจะแตก เราจึงได้รู้ว่าสังขารตัวนี้มันปรุงออกไป ทำให้จิตเราเสื่อม มันคิดออกไป ไปกว้านเอากิเลสมาเผาเราๆ จิตเราจึงเสื่อมได้ ทีนี้เมื่อไม่ให้มันคิดให้คิดแต่กับคำว่าพุทโธ พุทโธเป็นทางเดินของธรรม เป็นงานของธรรม สั่งสมธรรมขึ้นมาก็เป็นน้ำดับไฟละซิ

พุทโธๆ ติดไม่ยอมให้เผลอเลย ตั้งแต่ตื่นนอนจนค่ำ ขณะไหนไม่ให้มีเลย ฟังซิ นี่ละทุกข์มากที่สุด ทีนี้ความคิดนี้ มันก็ดันขึ้นๆ วันแรกเหมือนอกจะแตก มันดันมันจะคิด จะปรุงไม่ให้คิด เป็นยังไงก็ไม่ยอมให้คิด จะมีแต่พุทโธๆ ติดตลอดเวลา วันนั้น

ทั้งวันเหมือนอกจะแตก จึงได้เห็นโทษของความคิดปรุงนี้มันตันถึงขนาดอกจะแตก มันออกไม่ได้เพราะพุทโธปิดมันไว้ พอวันแรกผ่านไป วันที่สองต่อไปอีกแบบไม่ให้เผลอเหมือนกัน ติดตลอดตั้งแต่ตื่นนอนปั๊บจนกระทั่งถึงหลับ ไม่ให้มีเวลาไหนเผลอเลย เพราะอยู่คนเดียว พ่อแม่ครูจารย์มั่นไปเผาศพหลวงปู่เสาร์ ท่านสั่งไว้ว่า ให้ท่านมหาอยู่องค์เดียวนะ เผาศพแล้วจะกลับมาหา ท่านว่าอย่างนั้น

เราก็พอดีได้จังหวะอยู่คนเดียว อยู่บ้านนาสีนวล ไม่ใช่วัดดอยธรรมเจดีย์นะ วัดบ้านเขา วัดร้าง เราอยู่ที่นั่น เอาอยู่นั่นเลยหลายวัน แต่ไม่ให้เผลอทั้งนั้น ที่มันหนักมากอกจะแตก ลำดับหนึ่ง แล้วลดลงมาๆ ค่อยเบาลงๆ ความคิดปรุงของสังขารที่ดันขึ้นๆ จนอกจะแตกนี้เบาลงๆ จิตนี้ก็ค่อยสงบเข้าไป เย็นเข้าไปๆ พุทโธถี่ยิบไม่ให้เผลอ สติติดแนบเลย จากนั้นมาจิตของเราก็ค่อยละเอียดๆ นี่ละที่นี่เข้ามาถึงจุดนี้แล้วนะ พอมันไปเต็มที่แล้ว มันออกไม่ได้แล้วสังขารความคิด เพราะสติกับคำบริกรรมปิดแน่นเลยไม่ให้ออก ทีนี้ก็สร้างความร่มเย็น สร้างความสงบเข้ามาภายในใจ เย็นขึ้นๆ สังขารความคิดปรุงเบาไปๆ ทางนี้ค่อยเย็นขึ้นๆ คำบริกรรมไม่หยุด

พอถึงขั้นมันละเอียด พุทโธๆ ไปถึงจุดนี้แล้วพุทโธหายเงียบเลย เหลือแต่ความรู้ที่ละเอียดสุดอยู่ในนั้น แล้วเกิดความงง งงก็ไม่ให้เผลอ นั่นน่ะฟังซิ เอ๊ะ ทำไมคำบริกรรมเราบริกรรมมาตลอด แล้วทำไมถึงบริกรรมไม่ได้ มันหายไปไหน ตั้งขึ้นมาก็ไม่ได้ เงียบเลย แต่ความรู้เด่นอยู่นะ ละเอียด เอ้า ถ้าบริกรรมไม่ได้ ให้อยู่กับความรู้อันนี้ด้วยสติอีกเหมือนกัน เผลอไม่ได้อีก ต่อกันไปเลย ทีนี้พอมันได้จังหวะแล้วมันก็ค่อยคลี่คลายออกมา พอคลี่คลายออกมา บริกรรมได้ พุทโธได้ ก็พุทโธๆ ติดเข้าไปอีก ทีแรกเวลาจิตละเอียดจริงๆ แล้วบริกรรมไม่ได้นะ หมด ให้อยู่กับความรู้อันนั้น พอจากนั้นมาคลี่คลายออกมาแล้ว บริกรรมเข้าไปอีก พอเข้าไปได้จังหวะมันละเอียดเข้าไปเต็มที่แล้วมันก็หยุดอีก เราก็รู้วิธีต่อไป

ต่อไปจิตของเรานี้มันก็ค่อยเย็นขึ้นๆ เย็นขึ้นจนกระทั่งถึงที่ว่ามันเจริญแล้วเสื่อมได้คืนสองคืนเสื่อม เอ้า เจริญก็เจริญ เสื่อมก็เสื่อม คราวนี้จะเอาให้เห็นพริกเห็นขิงกันคราวนี้ พุทโธนี้จะไม่ปล่อย เจริญก็เจริญ มันจะเสื่อมพาลงนรกเราก็จะลง ด้วยพุทโธของเรานี่ละ ลงเลย ถึงนั่นแล้วแทนที่จะเสื่อมไม่เสื่อมนะที่นี่ อยู่นั่นละ เอา เสื่อมก็เสื่อมปล่อยเลยไม่เป็นอารมณ์ พุทโธกับสติติดแนบๆ แล้วก็ค่อยแน่นหนามั่นคงขึ้นๆ เรื่อยๆ

ทีนี้ไม่เสื่อม นั่นเห็นไหม จับได้แล้วที่นี่ มันเคยไปอยู่ได้สองคืนเสื่อมลง ทีนี้ไม่เสื่อม ไม่เสื่อมก็ติดกันเรื่อยๆ แล้วละเอียด เข้าๆ จนกระทั่งฟาดนั่งหามรุ่งหามค่ำละที่นี่

นี่ละเราสรุปความให้ท่านทั้งหลายฟังว่า เรื่องความคิดความปรุงนี้ เวลามันดันออกมามากๆ นี้เหมือนอกจะแตกนะ คือมันอยากคิดอยากปรุง นี่เรื่องของกิเลสออกทำงานเอาไฟมาเผาเรา เวลาเอาพุทโธบีบบังคับเอาไว้ไม่ให้มันออก มันจึงอกจะแตก อกจะแตกก็ตาม พุทโธไม่ถอย ต่อไปพุทโธก็สร้างธรรมขึ้นมาภายในใจ ใจก็สงบเย็นขึ้นไปๆ ความคิดความปรุงที่หนาแน่นแต่ก่อนเบาลงๆ สุดท้ายเบาไปเลย มีแต่ความสว่างไสวในจิตใจขึ้นเรื่อยๆ จำเอานะ

นี่ละสติจึงเป็นของสำคัญ นี่เราตั้งรากตั้งฐานได้ด้วยสติ นี่เป็นคำแน่นอนไม่ผิด เราดำเนินมาแล้วจึงได้มาสอนพี่น้องทั้งหลาย การสอนทุกอย่างเราจึงไม่เคยสนใจว่าผิดไปพลาดไป ไม่มี เพราะเราได้พิจารณาทุกอย่าง ทั้งเหตุทั้งผลเราดำเนินมาเรียบร้อยแล้วทุกอย่าง ออกด้วยความบริสุทธิ์สุดส่วนทุกอย่างๆ ไม่มีผิดมีพลาดเลย พากันจำเอานะ นี่ละการฝึกตัวเองต้องมีหนักบ้าง ถึงขนาดอกจะแตกก็มี เราเป็นแล้ว แต่ไม่ยอม สมมุติว่านักมวยเขาต่อยกันพลิกคว่ำพลิกหงาย ความเผลอจะไม่ให้เผลอ ว่างั้นเถอะ เอา พลิกไปไหนก็พลิกไม่เผลอ สุดท้ายก็ได้ทำให้จริงจังอย่าเหลาะแหละนะ ความเหลาะแหละไม่เป็นท่าแหละ นี่ไม่เหลาะแหละนะ ถ้าลงว่าอะไร คิดดูซิว่า เอาละที่นี่ คำบริกรรมคือพุทโธกับสตินี้จะติดแนบตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ลงใจแล้วนะ คำว่าลงใจแล้วนะเหมือนระฆังดังเป๊ง จะซัดกันแล้วนะ ซัดคือว่าไม่เผลอเลย ว่างั้น พูดง่ายๆ มันก็เป็นอย่างนั้น เลยได้เรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้จากสติ สตินี้เผลอไม่ได้ สตินี้จำเป็นตลอดเลย ตั้งแต่พื้นจนกระทั่งถึงสติปัญญาอัตโนมัติ ถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา ทะลุไปเลย เผลอไม่ได้ สตินี้จำเป็นตลอดนะ เอาแค่นั้นละ เทศน์เหล่านี้จำเอาไป อย่ามาถามสุ่มสี่สุ่มห้าตลอดเวลา เราจะตายแล้วนะ สอนแล้วเอาไปปฏิบัติ ต่อไปนี้จะให้พร

หนังสืออ้างอิง

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน. (๒๕๖๑) ***รวมธรรมสากัจฉา ภาค คำถาม – คำตอบ ปัญหาธรรม***, กรุงเทพฯ: บริษัท ศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด.

หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. (๒๕๔๘) ***คำถาม–คำตอบ ปัญหาธรรม***, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

ความเพียร

ในพื้นดินนี้น้ำมีอยู่ ขุดลงไปก็เจอ
เป็นแต่ลึกตื้นต่างกัน บางแห่งขุดลงไป
ไม่กี่เมตรก็เจอน้ำ บางแห่งขุดลงไปเสียจนลึก
แสนลึกถึงเจอน้ำก็มี เรื่องเจอน้ำนั้น
ต้องเจอเพราะแผ่นดินนี้เต็มไปด้วยน้ำ
ทำไมจะไม่เจอ ถ้าขุดไม่หยุดก่อนที่จะถึงน้ำ
ความเพียรเพื่อเจออรรถเจอธรรม
ก็เช่นเดียวกัน ต้องเจอโดยไม่ต้องสงสัย
เพราะธรรมมีอยู่ตลอดเวลา “อกาลิโก”
เรื่องความจริงมีอยู่ เป็นแต่สติปัญญาของเรา
อาจรู้ได้เพียงเท่านั้น

พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙
จิตตานุปัสสนา

หมั่นแก้ไขพัฒนาตนเอง

“นักปฏิบัติ ต้องเป็นนักไตร่ตรองดูเหตุดูผล และดูความประพฤติของตัวอยู่เสมอ
บกพร่องตรงไหนรีบแก้ไขเป็นลำดับ ไม่ยอมนอนจมอยู่กับความหมักหมมนั้น
และไม่คำนึงว่ายากหรือง่าย เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงงานที่ดำเนิน
จะยากหรือง่ายก็ทำให้ถูกต้องตามธรรม และสมบูรณ์ขึ้นตามเจตนาที่ตั้งไว้
ไม่ยอมถอยหลังให้กิเลสหัวเราะเยาะเป็นอันขาด
เพราะเราเคยอยู่ใต้อำนาจของเขามานานแสนนานแล้ว
พอจะทราบผลดี ชั่ว สุข ทุกข์จากเขา ไม่เป็นที่น่าสงสัย โปรดใช้ความสังเกตตัวเองอย่างใกล้ชิด
จิตถ้าได้รับการบำรุงในทางที่ชอบ จะนับวันเจริญก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง”